BÉKESSÉGET HAGYOK NEKTEK
CZEGLÉDY SÁNDOR
professzor
PRÉDIKÁCIÓI

BÉKESSÉGET HAGYOK NEKTEK

Jn 14,27

CZEGLÉDY SÁNDOR
professzor
PRÉDIKÁCIÓI

DEBRECEN, 2017

BÉKESSÉGET HAGYOK NEKTEK
CZEGLÉDY SÁNDOR
professzor
PRÉDIKÁCIÓI

Szerkesztette: Gaál Botond
Technikai szerkesztők: Bíró Éva és Pótor Áron

Minden jog fenntartva,
beleértve a bárminemű eljárással való
sokszorosítás jogát is.

ISBN 978-963-12-7778-4

Kiadja a Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközség
Karakter 1517 Könyvesbolt és Kávézó
Felelős kiadó: Vad Zsigmond esperes-lelkipásztor

Könyvterv és tördelés: Tímár Tamás
Készült a Kapitális Nyomdában
Felelős vezető: ifj. Kapusi József
Debrecen, 2017

Dr. Szegedy Sándor

E könyv megjelenését támogatták:

Tiszántúli Református Egyházkerület
és
Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközség

Tartalomjegyzék

Ajánlás 13
Előszó 15
Ószövetségi igehirdetések 21
Bábel és pünkösd (1Móz 11,1–9; ApCsel 2,1–8) 21
Ábrahám kútjai (1Móz 26,18–19) 26
A velünk vándorló Isten (2Móz 3,1–14) 32
A föllélegzés napja (2Móz 20,8–11) 41
A hegyen mutatott minta (2Móz 25,40) 48
Ki van jelölve a helyed (Ruth 1,14–17) 54
Dávid Siklágba készül (1Sám 27,1) 59
Sémi szidja Dávidot (2Sám 16,5–14) 65
Isten kimozdít a mélypontról (1Kir 19,9–21) 72
Lássunk és láttassunk! (2Kir 6,8–23) 79
Az egyházi munka folyamatossága (1Krón 28,20) 88
Isten a mi oltalmunk és erősségünk! (Zsolt 46) 93
Könyörgés szabadításért (Zsolt 55,7.23) 98
A harangok üzenete (Zsolt 118,17) 104
Lábamnak szövétneke (Zsolt 119,105) 108
Könnyhullatással végzett magvetés I. (Zsolt 126) 114
Könnyhullatással végzett magvetés II. (Zsolt 126) 121
Közösségben és egységben (Zsolt 131; Zsid 10,24–25) 124
Isten az én Bírám, Teremtőm és Szabadítóm (Zsolt 139) 131
Prófécia Jézus Krisztusról (Ézs 9,1–6) 138
A beteljesedett prófécia (Ézs 9,2) 143
Az árnyék Áház napóráján (Ézs 38,7–8) 150
A fáradhatatlan Isten és a fáradt ember (Ézs 40,27–31) 156
Teljes ráhagyatkozás (Dán 3,13–27) 162

Újszövetség 170
Jézus neve (Mt 1,21) 170
A csillag ((Mt 2,2.9–10) 174
Jövel, Uram, Jézus! (Mt 3,1–12) 180
A második mérföld (Mt 5,41) 185
A válogatás nélküli szeretet csodája (Mt 5,48) 191
Legyen meg a te akaratod! (Mt 6,10) 196
Kyrie eleison! (Mt 15,21–28) 198
A feltámadott Krisztus jelenléte övéi között (Mt 18,18–20) 204
Engedjétek hozzám a kisgyermekeket! (Mt 19,13–15) 211
A gazdag ifjú (Mt 19,16–26) 213
Mikor láttuk, hogy éheztél? (Mt 25,37) 219
Előttetek megyek Galileába (Mt 26,32) 223
Akik fegyvert fognak (Mt 26,52) 231
Barabás szabadon bocsátása (Mt 27,15–26) 238
A háromórás sötétség (Mt 27,45) 245
Félelemmel és nagy örömmel (Mt 28,8) 249
Akinek van, annak adatik (Mk 4,25) 253
Ti adjatok nekik enni! (Mk 6,34–37) 257
Ellenszél (Mk 6,45–52) 261
Effata (Mk 7,31–37) 263
Krisztusban van jövő! (Mk 14,41–42) 270
Az elhengerített néma kő prédikálása (Mk 16,1–4) 274
Zakariás és Mária kérdése (Lk 1,18.34) 289
Békesség a földön (Lk 2,13–14) 296
A csodálatos halfogás (Lk 5,10b) 302
A szombat ura (Lk 6,5) 309
Diakónia (Lk 10,38–42) 314
A Szentlélekért való imádság (Lk 11,5–13) 320

Boldogok, akik meghallják Isten beszédét (Lk 11,27–28) 327
Zákeus (Lk 19,1–10) 333
Hódolat a királynak (Lk 19,33–35) 339
A kövek kiáltása (Lk 19,40) 344
A rostában (Lk 22,31–34) 350
Jézus utolsó szava a kereszten (Lk 23,46) 356
Az elrejtőző Isten (Lk 24,29) 359
A kánai mennyegző (Jn 2,11) 364
A reformáció az egyház megtisztítása (Jn 2,13–22) 370
Hogyan keletkezik a Jézus Krisztusba vetett üdvözítő hit? (Jn 4,42) 376
A Szentírás bizonyságtétele (Jn 5,39) 381
Az életnek kenyere (Jn 6,48) 387
Megelevenítő Lélek (Jn 6,63) 392
Az életadó Lélek I. (Jn 7,37–39) 398
Az életadó Lélek II. (Jn 7,37–39) 406
Hogy nyilvánvalókká legyenek az Isten dolgai (Jn 9,3) 411
Én vagyok a feltámadás és az élet (Jn 11,23–27) 414
Az igazi világosság (Jn 12,46) 420
Jézus a tanítómester (Jn 13,13) 426
Elkészített helyünk van (Jn 14,2–3) 432
A Szentlélek vigasztalása (Jn 14,15–19) 436
Vágyakozva várni a megígért Megváltót (Jn 14,16–17.26) 442
Mária Magdaléna húsvétja (Jn 20,11–18) 447
Békesség néktek! (Jn 20,19) 454
A bizonyossággá lett hit (Jn 20,28) 458
Feltétlen engedelmesség és bizalom (Jn 21,20–22) 463
A Szentlélek kitöltetése (ApCsel 2,32–33) 469
A végső szabadítás (ApCsel 16,29–31) 476
A Krisztust követő út rögös, de járható (ApCsel 19,23) 481

A tróászi gyülekezet istentisztelete (ApCsel 20,7–12) 486
Jobb adni, mint venni (ApCsel 20,33–35) 491
A gyülekezetnek adott ígéret (Róm 1,11–12) 494
Pál apostol antropológiája (Róm 1,16–2,4) 498
Kimondhatatlan fohászkodások (Róm 8,18–27) 508
Ideje, hogy az álomból felserkenjünk! (Róm 13,11–14) 515
A kegyelmi ajándékok teljessége (1Kor 1,7) 522
Mi marad meg? (1Kor 3,11–15) 526
Az örök fundamentum (1Kor 3,11) 532
A három ítélőfórum (1Kor 4,1–4) 536
Látványossága lettünk a világnak (1Kor 4,9) 539
Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre (1Kor 11,24) 544
Míglen eljövend (1Kor 11,26; Mt 26,29) 551
A szeretet soha el nem fogy (1Kor 13,8) 559
A legnagyobb ajándék (1Kor 13,13) 562
A megújító kegyelem (1Kor 15,9–10) 565
Az igazi feltámadáshit (1Kor 15,12.20) 567
Szegények, de sokakat gazdagítók (2Kor 6,4.10) 572
Isten kezében (2Kor 11,32–33) 578
Elég néked az én kegyelmem (2Kor 12,8–9) 582
A nekünk ajándékozott szabadság 586
A Lélek kiáltása (Gal 4,6) 591
Isten jóvoltának gazdagsága (Ef 3,18–21) 598
Meg ne szomorítsátok Istennek Szentlelkét (Ef 4,30) 602
Isten munkája bennünk (Fil 1,6) 607
Nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség (Fil 1,21) 612
Életnek beszéde (Fil 2,16) 615
A feltámadás ereje (Fil 3,10) 620
Mennyei állampolgárságunk (Fil 3,20–21) 625

Pax Dei (Fil 4,7) 632
A keresztre szegezett írás (Kol 2,13–14) 637
Szeretetben megélt szolgálat (Kol 4,17) 641
Krisztusban elaludni (1Thessz 4,13–14) 644
A Lélek tüzének munkája (1Thessz 5,19) 650
Isten igéjének szabadsága (2Tim 2,9) 654
Látni a láthatatlant (Zsid 11,27) 659
Kövessétek hitüket! (Zsid 13,7–8) 662
Bizonyságtévő élet (1Pt 3,1–2) 667
Elhívatásunk megerősítése (2Pt 1,10) 673
A növekedés ajándéka és lehetősége (2Pt 3,18) 677
A Szentlélek kenete (1Jn 2,20) 680
Ő előbb szeretett minket (1Jn 4,19) 686
Az Első, az Utolsó és az Élő (Jel 1,17–18) 693
Krisztus levele a filadelfiai gyülekezethez (Jel 3,7–13) 698
Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek (Jel 3,19–22) 706
A templom nélküli város (Jel 21,10.22) 712
Marana tha (Jel 22,20) 718
Köszönetnyilvánítás *723*

Ajánlás

A XX. századi magyar teológiai tudományosság legendás alakja volt dr. Czeglédy Sándor debreceni teológiai professzor. Ő még olyanoktól tanult, akik a Barth előtti protestáns modernizmus, a liberális és vallástudományi szemléletű teológiai irányzat képviselői voltak, s mesterei kezei közül kinőve, teológussá érése ideje egybeesett a „barthi fordulattal", hogy tanító és alkotó munkája során a Kijelentés feltétele alá helyezze saját életét, teológus egzisztenciáját és reformátusságunk döntő kérdéseit.

Czeglédy Sándor 1909-ben született Nagysallón. Középiskolai tanulmányait Pápán kezdte, ahol apja teológiai tanár volt, majd Győrben érettségizett. Teológiai tudását Pápán, Budapesten, Daytonban, Princetonban és a Halle-Wittenbergi Egyetemen szerezte. 1932-től segédlelkészként működött a budapesti Skót Missziónál, majd a Budapest-Szilágyi Dezső téri, illetve a Kálvin téri Egyházközségben és Cegléden. Doktori címet 1936-ban kapott Debrecenben rendszeres teológiából, magántanári oklevelet 1938-ban szerzett Pápán gyakorlati teológiából. Teológiai tanárságát Budapesten kezdte 1938-ban, majd 1940-től 1983-ig Debrecenben volt egyetemi tanár, melynek során 1971/72-ben és 1979/80-ban volt az intézmény dékánja, prodékáni tisztet hat alkalommal viselt. Amíg egészsége engedte, nyugdíjas korában is kivette részét a teológiai hallgatók neveléséből.

Czeglédy Sándor, a teológiai tudományok meghatározó tudósa úgy marad meg emlékezetünkben, mint aki a szó klasszikus értelmében vett professzor volt. Nemcsak azért, mert mindig pedáns alakját fiatal korától őrzik a róla szóló diáktörténetek, amelyekben megjelenik kedves szórakozottsága és sajátos kedvtelései: a rendszeres kerékpározás és az írógépekkel való bíbelődés, valamint az évfolyamokat fogadó professzor-család derűs pillanatai. Sokkal inkább azért, mert professzor volt a *profiteor* ige értelmében: tudományban való jártassága elismert szaktekintéllyé tette őt tanítványai és pályatársai körében, de úgy, hogy közben tanítása egyúttal hitvallás is volt.

Gyakorlati teológiai munkásságát száz szemeszteren keresztül fejtette ki és gyakorlati teológiai iskolát teremtett a szemináriumi foglalkozásokon, a szaktanfolyamokon és a Doktorok Kollégiuma szekcióülésein különösen is élményszerű előadásaival, mértéktartó megfontoltságával, értékelő, összefoglaló, impulzusokat adó irányításával. Legendás memóriája, fényes intellektusa, naprakész ismeretei sokak előtt nyilvánvaló volt. Mindezek közben tanítása nemcsak tudományos volt, hanem hitvallássá vált. A Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközségnek 1940 óta volt presbitere, példamutató, férfias, református kegyességet élő és hűséges gyülekezeti tagja.

Hosszú élete során nem környékezte meg a napi politikába vegyülés vagy az egyházpolitika kísértése. Minden időben rendíthetetlen maradt azok számára, akik másra akarták volna használni tehetségét, tudását és népszerűségét, mint amit bibliai meggyőződése neki diktált. Egyéniségére szinte kiült ez az attitűd, ami védettséget is adott neki. Élete második felének egyházi vezetői félretenni nem akarták, de igazán használni sem merték. Háttérben maradását alázattal viselte, s a részt-nem-venni szabadságával kezelte a dolgokat. Az élő Isten akarata alá helyezett minden emberi érdeket, hogy az Isten gondolata valósuljon meg. A legnehezebb döntési helyzetekben, vitákban is vállalta a teológiai megközelítés elsődlegességét, amely módszer sohasem hagyta cserben. Ő maga vallotta: „Nem érdemli meg nevét az a teológia, amely elfelejti, vagy nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogy idegenek és vándorok vagyunk a földön." „A teológiát nem lehet gettóban művelni; annak az egyháztörténet tanulsága szerint vállalkoznia kell arra, hogy beleilleszkedjék a kor kulturális kontextusába, megalkuvások nélkül, identitását megőrizve, de nem félelemmel és aggályoskodva, hanem a segíteni kész szeretet indulatával." A „segíteni kész szeretet indulatának" jegyében tanított és hirdette Isten igéjét.

A kötet közreadása személyes hálánkat is kifejezi, hiszen mindketten tanítványai lehettünk Czeglédy professzor úrnak, sőt egyikünk évekig szeminaristája volt, másikunk pedig a DRHE Gyakorlati Tanszékén utóda a tanszékvezetésben. Köszönjük életünk Urának, hogy tanulmányaink során a hétköznapokban is közelebb kerülhettünk Professzor Úrhoz.

Köszönetet mondunk a kötet anyagát rendelkezésünkre bocsátó dr. Czeglédy Máriának, a Tiszántúli Református Nőszövetség elnökének és dr. Gaál Botond teológiai professzornak, valamint az előkészítésben részt vevő Bíró Éva könyvtárosnak és Pótor Áron lelkipásztornak.

Hálát adva Czeglédy professzor úr hosszú és tartalmas teológiai munkásságáért, a Reformáció 500. és a Tiszántúli Református Egyházkerület 450. jubileumi esztendejében bocsátjuk útjára a Czeglédy Sándor igehirdetői életművét reprezentáló igehirdetés-gyűjteményt. Szolgálja ez a kötet sokak lelki épülését és lelkipásztor testvéreink igehirdetésének meggazdagodását!

Czeglédy Sándor professzor úr emlékezete legyen áldott közöttünk!

Debrecen, 2016 Adventjében

Vad Zsigmond	Fekete Károly
esperes	püspök

Előszó

Régen várt kötetet vesz kezébe az olvasó. Sok-sok lelkész még személyesen is ismerte és hallgatta Czeglédy Sándor professzort. Legendák sokasága társult a nevéhez, egyéniségében volt valami leírhatatlanul rendkívüli. Biztos tárgyi és nyelvi tudásával, gondolkodásának mélységével és keresztyén lelkületével olyan tekintélylyé vált, akit nem egykönnyen felejtenek el azok, akik bármilyen módon találkoztak vele. A múlt században aligha volt olyan teológusa egyházunknak, aki a nemzetközi teológiai irodalomban is annyira naprakész és széles körű tájékozottsággal rendelkezett, mint ő. A professzori lét mintaképe volt, ugyanakkor professzori sorsában áldozatául is esett a zord időknek. Bár az egyetemi berkekben tisztelték, egyházi vonalon azonban mellőzötté vált, a világi szervek szemében pedig megtűrt személy lett, ezzel azonban ő nem sokat törődött. A hite „lábainak szövétneke" volt, életét pedig mindenkor a zsoltáros imádságos szavai határozták meg: „Az Úr az én kősziklám!" (Zsolt 18,3) A Debreceni Egyetem Református Hittudományi Karának *egyházszónoklattan, egyházszertartástan és valláspedagógia tanszékére* 1940-ben választás útján kapott professzori meghívást és kormányzói kinevezést. Előtte a Budapesti Teológiai Akadémián 1938-tól volt tanszékvezető tanár, 1984-ben történt nyugalomba vonulása után pedig Debrecenben még tanított több éven keresztül. Összesen 100 szemeszteren át volt professzora a gyakorlati teológiának. Neve összeforrt a debreceni református teológiai oktatással és a teológia tudományos művelésével. Tanítványai és pályatársai körében nemcsak tudósként vált mércévé, hanem kedves egyénisége is rokonszenvessé tette. Mi több, lenyűgöző volt természetes humora, amely nem valamiféle viccmesélést jelentett, hanem az élethelyzet hozta esemény kapcsán az egyéniségéből fakadt. Szórakozottságával kapcsolatos történetek egész garmadája keringett tanítványai körében. Kimondhatatlanul nagy ajándék az egyház számára, hogy egy ilyen igazi professzor tanította a lelkésznemzedékeket az igehirdetés szolgálatára. Méghozzá mindig üde lélekkel! E sorok írója is a tanítványa lehetett, majd pedig Isten kegyelméből kisebbik leányának, Máriának a férje.

Személyes hangnemre váltva, 1998-ban bekövetkezett halála után Czeglédy Sándor szellemi hagyatékát én rendeztem. A szorosabb értelemben vett családi természetű anyagán túl eső irományokat a Debreceni Kollégium intézményeként működő Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárában helyeztem el. Kutatható állapotban van. A hagyatékban nagyon sok írógéppel leírt prédikációt, illetve prédikációtöredéket találtam, ezeket összegyűjtve rendben átadtam a Levéltárnak. Úgy ítéltem meg, hogy sok-sok prédikációja még ma is hasznára válhat a lelkészeknek. Néhány

igehirdetése különösen is nagy figyelmet keltett, melyekre évek múlva is emlékeztek a tanítványai. Nem is beszélve arról, hogy sokaknak a hallgatólagos tudásában mélyen rögzültek a hallott igei gondolatok, s ezek még évtizedek múltán is önkéntelenül hatnak. A lelkészek esetében mindenképpen. Most már ezek a prédikációk ténylegesen is hozzáférhetőek. A Tiszántúlon szolgáló lelkészek nagy része – úgyszólván – ezeken az igehirdetéseken nőtt föl. Pontosabban ezek szolgáltak mintául arra, miként lehet és kell egy igehirdetési szolgálatra felkészülni. Összefoglalóan: Czeglédy Sándor az igehirdetései által formálta a lelkészek prédikációs tudásanyagát, liturgiai cselekményeit, igehirdetői készségét, annak formáját, illő stílusát, s ezáltal közvetve alakította az egész Tiszántúl reformátusságának lelki arculatát is. Ezt a szó szoros értelmében így kell érteni, mert a legnehezebb és legbonyolultabb időkben is ő volt sokak számára a mérvadó személyiség. Ez azért lehetett így, mert ő nemcsak tudósa és tanára volt az igehirdetésnek, hanem ő maga is közkedvelt igehirdető professzor volt. Alig van olyan teológiai professzor, aki tanársága idején annyiszor szolgált volna igehirdetéssel, mint ő. Czeglédy Sándor prédikált a Kollégium ifjúsági alkalmain, meghívott igehirdetőként a gyülekezetek ünnepi eseményein, rendszeresen pedig egy nagyon kicsi gyülekezetben, a Debrecen-Nagycsere-Haláp szórványgyülekezetben hirdette az igét Karácsonykor, Húsvétkor és Pünkösdkor. Fennmaradt prédikációinak egy része töredék, másik része pedig nem eléggé kidolgozott állapotban maradt ránk. Ezek is tanulságosak, és történeti értéket képviselnek, de nem adjuk közre. Azt is figyelembe kellett vennünk, hogy ő ugyan leírta a prédikációinak többségét, sőt azokat még a szószéken is formálta, de nem számított arra, hogy később ezeket publikálják. Nekünk azonban így is kedves kincs, ezért a gépelésből adódó hiányokat pótolva, javítva tettük bele a kötetbe!

Több egyházi fórumon próbáltam fölhívni a figyelmet ezek értékére és kértem is segítséget a publikálásban. Mindenütt egyetértéssel fogadták, kívánták is a közkincscsé tételét, de ennél többre nem jutottam. Az évek azonban teltek-múltak. Először Pótor Áron doktoranduszom szedte sorba és jegyzékbe a prédikációkat textusok szerint, majd a teológiai hallgatóktól kértem segítséget a számítógépes szövegszerkesztéssel történő újragépelésben. Nagyon sokan vállalták és örömmel írták le a régi prédikációkat, így a prédikációk jelentős részének szövege elkészült. Amikor a kiadással kapcsolatos gondjaimat 2015 telén megemlítettem egyik kedves szeminaristájának, Vad Zsigmond debreceni esperesnek, ő azonnal készségét fejezte ki és arról biztosított, hogy a Debreceni Egyházmegye és a Nagytemplomi Egyházközség elő fogja teremteni hozzá a szükséges költségeket. Szinte azonnal intézkedett a hiányzó anyag legépeléséről és a szöveg egybeszerkesztéséről, felkérve erre Bíró Éva lelkipásztor-könyvtárost, aki készséggel vállalta e munkát, hiszen maga is még tanítványa lehetett Czeglédy Sándornak. Így állt össze a teljes anyag, amelyből a *Magyar református*

igehirdetők sorozat számára Fekete Károly püspök kérésére több prédikációt átadtunk. Ezek az igehirdetések mindkét kötetben szerepelnek. Fekete Károly püspök, aki úgyszintén tanítványa volt, később pedig tanszéki utóda lett Czeglédy Sándornak, látva a több éves munka eredményét, maga is jelentős hozzájárulását ajánlotta föl a Tiszántúli Egyházkerület részéről. – A prédikációk szövegét olvasószerkesztőként magam hagytam jóvá. Bíró Éva lelkipásztor rendkívül gondos munkájával alkotóan írta le az értékes anyagot. Mivel Czeglédy professzor prédikációit Pótor Áron doktorandusz lelkipásztor szinte teljes számban fölkutatta és jegyzékbe foglalta, s ez igen nagy mennyiség lett, ezért úgy láttuk jónak, hogy az egyetemi időszakban már nyomtatásban megjelent prédikációinak egy részét nem tesszük bele a vaskos kötetnyi gyűjteményes kiadványba, a levéltári anyaghoz mellékelt regiszterben azonban ezeket is feltüntettük.

Milyen formában maradtak fönn ezek a prédikációk? Akik megnézik az eredeti példányokat, azt tapasztalják, hogy ugyanaz a prédikáció apró változtatásokkal több példányban is megtalálható a gyűjteményben. A legtöbb kézirat tetején ott található két betű: JJ, amely lényegében egy rövid imádság Johann Sebastian Bach nyomán. Ő ugyanis műveinek komponálása előtt odaírta az üres kottalap tetejére a JJ betűket, ami azt teszi: Jesu Juva! Jézus jöjj! Jézus segíts! Ezt Czeglédy Sándor is így tette. Ugyanakkor azt is látjuk a kéziratokon, hogy községek, városok, gyülekezetek nevei is föl vannak sorolva, ahol azt a prédikációt elmondta. Ebből látszik, hogy igeszolgálatainak száma többszöröse a fennmaradt igehirdetései számának. Egyazon igehirdetést tehát többször is elmondott. Amikor már meglévő prédikációval készült valahová, azt úgy tette, hogy az egészet újból legépelte, nyilvánvalóan kis igazításokkal. Aztán sok esetben nem gépelte újból a szöveget, csak följegyezte rá, hogy hol mondta el. Ezeket mi elhagytuk, vagy néhány esetben egy helyet megjelöltünk, de azt a legtöbb esetben úgy kell érteni, hogy még néhány helység odaírható lett volna. – Talán érdekes kérdésként teheti föl valaki, hogy ilyen sok időt szánt az újbóli legépelésre? Könnyű a válasz, mert ő nagyon élvezte a gépelést, tíz ujjal és gyorsan. Az írógépe nagyon kedves munkaeszköze volt, igen nagy gonddal szerelgette, javítgatta, mindig tipp-topp állapotban tette vissza a védőtokba.

Ami a tartalmi dolgokat illeti, a prédikációgyűjtemény szerves részét képezi egy hatalmas életműnek. Ha valaki elolvassa az egészet, láthatja annak történeti értékét, lelki-szellemi hasznát, tiszta keresztyén indulatú életformáló erejét egy nép, nemzet, társadalom számára. A lelkészi pályára készülő ifjaknak komoly tanulságul szolgálhat, ugyanis a kötet olvasása kapcsán válik nyilvánvalóvá, hogy milyen nagy tudás, komoly felkészültség, megfontolt bölcsesség és hitbeli felelősség szükséges egy adott korban az igehirdetésekhez. Ezt mind meg lehet tanulni Czeglédy Sándortól. S ha ezzel az indulattal figyeljük az igehirdetéseit, akkor azt is megállapíthatjuk, hogy

alapjában véve két esetben szabad a lelkész prédikációját kritika alá venni. Ha félreértette az adott bibliai textust, illetve ha nem értette meg, vagy nem emelte ki a textus lényegét. Minden más tényező másodrendű kérdés a kritika szempontjából. Ez komoly tanulság, vagy inkább intő figyelmeztetés lehet az ige hallgatója számára.

További tanulságként egy nagyon hétköznapi, de mégis nehéznek tűnő kérdés vetődik föl. A református lelkipásztoroknak igen gyakran kell igehirdetésekkel szolgálni. Fárasztó szellemi-lelki munka, mely mégis hivatássá erősödött a lelkipásztor életében. Ami a szüntelen igeszolgálatra való készülést illeti, egyazon gyülekezeti közösségben szolgálva – a kifáradás jeleként – gyakran felmerül az „elapadás vagy megüresedés" természetes ténye. Ezért azt lehet tanácsolni a lelkipásztoroknak, hogy hetente olvassanak el egy-egy értékes, gondosan kidolgozott prédikációt. Ez rendkívüli segítséget jelenthet a lelkipásztori igehirdetői szolgálatban. Az e kötetbe foglalt igehirdetések erre a „támaszra" nagyon alkalmasak lehetnek, a lelkipásztorok ilyen szándékkal is kezükbe vehetik e kötetet. De még további tanulságokat is említünk.

E kötet igehirdetéseinek van felosztása, követhető logikája. Ez azért lehet tanulság, vagy követendő példa a lelkipásztorok számára, mert tudniuk kell, hogy az egyházi beszédre figyelő hívek őszinte lélekkel és vágyakozással igyekeznek hallgatni a prédikációt, és figyelnek is, amíg tudják követni a beszéd fonalát. A természetes ész maga is rendezi a hallott dolgokat, de amikor rendezetlen és következetlen módon ömlesztve érkezik az értelemhez az üzenet, akkor egy idő után a figyelem ellankad, az elme elveszti a fonalat, leáll a rendezői erőfeszítés és az értelem kikapcsol. Ilyen az emberi szellem! Mármost ezt azért jó tudni, mert az értelem csak akkor tud magával vinni valamit egy beszédből, ha az elrendezhető vagy elrendezett formában érkezik feléje. Ezért mindenképpen segíteni kell az igehallgató embert abban az igyekezetében vagy vágyakozásában, hogy a hirdetett ige üzenetéből minél többet megértsen és engedelmesen elfogadjon a hite által. Ez az értelme annak, hogy a prédikációnak is legyen logikai rendje, vagy felosztása. Röviden ezt úgy lehet tanácsként megfogalmazni, hogy a prédikáció mindig legyen értelmes beszéd a hívő ember befogadó engedelmessége számára. A logikus felépítés nélküli, szóvirágokkal és közhelyekkel teletűzdelt prédikációnak igen csekély a hatékonysága. – Ugyanakkor Czeglédy Sándor eme prédikációgyűjteményében van olyan prédikáció is, főként az 1930-as évekből, amelynek nincs határozottan jelzett felosztása, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lenne logikája. A tanári módszer jellegének változása követhető itt nyomon. Szándékosan hagytuk benne példaként.

Némely igehirdetés egészen hosszú. Ez elgondolkoztatja az olvasót. Különösen is akkor, amikor a prédikáció hosszúsága tekintetében mindig törekszünk egy 15 és 25 perc közé eső időtartamra. Kérdésként merülhet föl, hogy Czeglédy Sándor néha miért készített ennél jóval hosszabb prédikációkat is? Nyitva hagyjuk a kérdést, mert

akik hallottuk őt prédikálni, azt tapasztaltuk, hogy ő soha nem volt hosszú. Olyan képességekkel rendelkezett, hogy a szószéken összefogottan prédikált. Az biztos, hogy a hosszúnak tűnő prédikációit ő soha nem úgy mondta el, ahogy azt itt leírva találjuk. Magam azt tartom valószínűnek, hogy amikor az igével foglalkozott, igyekezett leírni a kapott üzenet teljes tartalmát, s azt különböző helyeken különböző „méretben" és módon vitte föl a szószékre. Mi is élhetünk ezzel a módszerrel. Czeglédy Sándor egyik kéziratának a végére oda is írta magának, hogy „rövidebben!" Érdemes a derű kedvéért azt is megjegyezni, hogy neki mindig volt „külső" kontrollja is, mert a felesége legtöbb esetben elkísérte az istentiszteletekre, s ilyenkor utólag tartalmi és formai szempontból is értékelést kapott. Legtöbbször örömére!

Az igehirdetések szövegében – a textus szövegéhez képest – gyakran találunk más bibliai helyekre történő hivatkozást, vagy idézetet. Ilyenkor sok-sok helyen ott találjuk az igehelyek bibliai jelzetét. Ez jobbára Bíró Éva igyekezetének köszönhető. Ő pedig a tanulság kedvéért fáradozott ezen, mert Czeglédy Sándor az igemagyarázatát a teljes Írás összefüggésében készítette, miként Kálvin is tette. Egy-egy igehirdetés ily módon valósággal bibliai teológiai szempontból is értékes, mert ilyenkor értjük meg azokat az összefüggéseket, amelyek eddig számunkra nem teljesen voltak világosak. Ez nemcsak a lelkészeknek, hanem a bibliaolvasó református híveknek is különösen tanulságos lehet az ószövetségi és újszövetségi kijelentés kölcsönös összefüggése szempontjából. A kötetbe beletettünk három bibliatanulmányt is, melyeket az igehirdetések között találtunk. Ezeket az akkor szokásos évenkénti országos szaktanfolyamon adhatta elő.

Érdemes külön fölfigyelni arra is, hogy általában az igehirdetéseknek van egy bevezetése, vagy fölvezető szakasza. Ilyenkor összefoglaló és egyben indító képet kapunk a fölolvasott bibliai versek lényegéről, időbeli elhelyezéséről, általában az eseménytörténet vagy szokások, gondolatok környezeti hovatartozásáról. Tehát egy korabeli történeti helyzetképről van szó, amely máris megérttette velünk, hogy ott és akkor milyen körülmények között hangzott el az olvasott ige. Ezt magától értetődő dolognak tartjuk, de itt különösen is azt tapasztaljuk, hogy néhány mondat révén az egyes bibliai leírásoknak, eseményeknek, mondásoknak szinte egészen más az értelme, mint korábban hittük, vagy gondoltuk. Ezért tanulságként: az igehirdetésre készülésnek elengedhetetlen része a minél alaposabb bibliaismeret, sok esetben a héber és a görög nyelv használata, az eredeti szituáció föltárása, jobb megértése végett. Aztán olyan esetekkel is találkozunk, amikor mi egészen bonyolult dolgokra gondoltunk az olvasott ige kapcsán, holott az nagyon egyszerű. Ezek mind a javunkat szolgálják!

Külön fölhívjuk az Olvasó figyelmét és egyben megértését kérjük, hogy e kötet prédikációiban a régi bibliai nyelvezettel találkozik. Az új fordítású Bibliánk 1975-re

készült el, majd jött annak a revideálási korszaka, így Czeglédy Sándor igehirdetői korszakában még nem vált általánossá a használata. Ezért bár a bibliai földrajzi és személyneveket az igehirdetések szövegében a gördülékenyebb olvasás érdekében az új fordítás nyomán mára meghonosodott és megszokott formában hozzuk, a textusokat azonban az 1908-ban revideált, ún. régi fordítású Biblia alapján idézzük. Ugyancsak meghagytuk az igehirdetések szövegében a régi fordítás alapján idézett bibliai verseket is. Kéziratból dolgozva, a vonatkozó névmásokat sem cseréltük a mai nyelvhelyességnek megfelelőn, viszont a mondatközi vesszőket oda is kitettük, ahová a szerző is kitette volna. Általában igyekeztünk mindent az eredeti állapotában meghagyni. Ennek az lehet a haszna, hogy a régies szöveg olvasásakor legalább „társalkodunk" hitvalló eleinkkel, és egyúttal megfigyeljük, átérezzük a régebbi magyar nyelvünk kifejező erejét is.

Végül szeretnénk kiemelten hangsúlyozni, hogy ha valaki végigolvassa ezt a prédikációgyűjteményt, s így alapjában véve – a textusok bibliai sorrendje miatt is – követi a Szentírás kijelentését a maga gyarapodó hitbeli kibontakozásában, az mindenképpen kap egy egészen jó bepillantást a keresztyén gondolkodás lényegébe. Láthatja, hogy az ősatyáknak tett isteni ígéretek miként teljesednek be a Jézus Krisztusban kapott tökéletes kijelentésben, azaz a törvény betöltése útján hogyan jutunk el az evangéliumhoz, s így a „testi Izrael" története miként folytatódik a „lelki Izrael", az egyház életében.

Illesse őszinte köszönet Fekete Károly püspök urat és Vad Zsigmond esperes urat e kötet kiadásáért, ajánlásukért, Bíró Éva lelkipásztort a nagy mennyiségű szöveg alkotó leírásáért és gondozásáért! Köszönjük a teológiai hallgatók jószívű gépelési segítő munkáját, nevüket a kötet végén hálánk jeléül felsoroltuk. Czeglédy Sándor családjának köszönetét is tolmácsolva, az Olvasónak áldást és békességet kívánok Pál apostol szavaival: „Hittem, azért szóltam, hiszünk mi is, és azért szólunk!" (2Kor 4,13)

Debrecen, 2017-ben, Újévkor

Prof. Dr. Gaál Botond
a Magyar Tudományos Akadémia doktora

Bábel és pünkösd

Pünkösd, 1974

Textus: 1Móz 11,1–9

ApCsel 2,1–8

„Mind az egész földnek pedig egy nyelve és egyféle beszéde vala. És lőn mikor kelet felől elindultak vala, Sineár földén egy síkságot találának és ott letelepedének. És mondának egymásnak: Jertek, vessünk téglát és égessük ki jól; és lőn nékik tégla kő gyanánt, a szurok pedig ragasztó gyanánt. És mondának: Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész földnek színén. Az Úr pedig leszálla, hogy lássa a várost és a tornyot, melyet építenek vala az embernek fiai. És monda az Úr: Íme e nép egy, s az egésznek egy a nyelve, és munkájának ez a kezdete; és bizony semmi sem gátolja, hogy véghez ne vigyenek mindent, amit elgondolnak magukban. Nosza szálljunk alá, és zavarjuk ott össze nyelvüket, hogy meg ne értsék egymás beszédét. És elszéleszté őket onnan az Úr az egész földnek színére; és megszűnének építeni a várost. Ezért nevezék annak nevét Bábelnek; mert ott zavará össze az Úr az egész föld nyelvét, és onnan széleszté el őket az Úr az egész földnek színére."

„És mikor a pünkösd napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltelé az egész házat, ahol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdének szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nékik szólniok. Lakoznak vala pedig Jeruzsálemben zsidók, istenfélő férfiak, minden nép közül, melyek az ég alatt vannak. Minekutána pedig ez a zúgás lőn, egybegyűle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni. Álmélkodnak pedig mindnyájan és csodálkoznak vala, mondván egymásnak: Nemde nem Galileusok-é ezek mindnyájan, akik szólnak? Mimódon halljuk hát őket, ki-ki közülünk a saját nyelvén, amelyben születtünk?"

Keresztyén Atyámfiai! A felolvasott két igeszakaszban a Biblia két nagy nyelvcsodájának történetét hallottuk. Az első az ótestamentumi nyelvcsoda volt, a bábeli nyelvzavar, amikor azok sem értették meg egymást, akik egy nyelvet beszéltek, a másik az újtestamentumi nyelvcsoda, amikor a Szentlélek hatására a különböző nyelvű emberek is megértették egymást, mert a saját nyelvükön hallották Isten nagyságos dolgainak hirdetését. Engedjétek meg, hogy ebben az ünnepi órában ne tegyek semmi mást, mint hogy egymás mellé állítsam és egymással összehasonlítsam ezt a két nagy nyelvcsodát, Bábelt és a pünkösdöt.

I.

A bábeli nyelvzavar, amint tudjuk, a bábeli toronyépítést követte. Az özönvíz után elszaporodott és elhatalmasodott emberiség óriási vállalkozásba kezdett: olyan tornyot akart építeni, amellyel meghódíthatja az eget. Az újabb ásatások és történeti kutatások kimutatták, hogy a bábeli toronyépítésről szóló történet nem valami kitalálás, hanem benne az emberiség egyik legrégibb és legősibb tapasztalata tükröződik. Még ma is kerülnek elő a földből Mezopotámiában régi cseréptáblák, amelyekre fel van rajzolva a magas torony, a *zikkurat*, annak a jelképe, hogy az ember a saját erejéből fel akar jutni az égbe. A felolvasott ótestamentumi történet is erről beszél. A bábeli toronyépítők nem azért akarták megközelíteni az eget, hogy ott a megtalált Istent imádhassák, hanem azért, hogy az eget meghódítsák, hogy magukat Istentől függetlenítsék, Isten helyét elfoglalják – igen, azért, hogy az ember istenné legyen.

Ezt a tervet egy nép magában nem hajthatta végre. Ehhez biztosítani kellett, hogy az emberiség ne széledjen szét, hanem élő egységként lásson a munkához. Ezért a bábeli torony egyben ezt a célt is szolgálta volna: hatalmas jel gyanánt akarták felállítani a Sineár síkságán, hogy ha az emberek ezt a tornyot látják, el ne széledjenek, hanem egyesült erővel próbálják meghódítani az eget.

Tudjuk, mi lett a nagy vállalkozás vége. A nyelvek összezavarodtak, és az egymást többé megérteni nem tudó emberek szétszéledtek a világ minden tája felé, hogy roppant erőfeszítésük szomorú kudarca örök időkre hirdesse a világnak: az elbizakodott, magát az Istentől függetleníteni akaró emberiség szétesik, önmagával meghasonlik, lelkileg szétforgácsolódik, és az igazi egységtől éppen akkor van a legtávolabb, amikor azt a legnagyobb erővel akarja megvalósítani.

Az emberiség története újra és újra felmutatja a bábeli lecke igazságát. Keresztyén Testvéreim, ne mondjátok, hogy semmi közünk sincs ehhez a régi ótestamentumi történethez! Ha a pünkösdi bűnbánat őszinteségével nézünk szembe önmagunkkal, meg kell vallanunk, hogy a mai emberiség szívében is a bábeli toronyépítők indulata lakik. Az egész újkori művelődés egyik fő célkitűzése ez volt és ez ma is: legyen az ember olyan erős, olyan eszes, olyan hatalmas, hogy ne legyen szüksége többé Istenre, Isten kegyelmére. Vannak korszakok, amikor úgy tűnik, hogy ezt a tervet meg lehet valósítani. Hiszen Isten az emberi ész csodálatos adományát a bűneset után sem vette el tőlünk, és ha Sineár síkságának toronyépítői nagyszerű leleményességgel rájöttek arra, hogy az égetett agyagot kő gyanánt, a szurkot pedig ragasztó gyanánt fel lehet használni, akkor az újkori ember még bámulatosabb ügyességgel és elmeéllel használja ki a tudomány és a technika csodálatos vívmányait, hogy mindig magasabbra hágjon, mindig erősebb, mindig függetlenebb legyen és mind jobban megközelítse az eget.

De mindez rettenetes öncsalásnak bizonyul. Az emberi tudomány és technika lehet korlátlan, de az emberi összetartás annál korlátoltabb. Sőt, minél mohóbb törtetéssel igyekszik az ember a végtelen meghódítására, annál nyilvánvalóbb lesz, hogy lelkében egy óriási hasadás ment végbe: nyelvünk megzavarodott, nem értjük egymást, nem tudunk egymással élni, egymással és egymásért dolgozni, ezért az ész legnagyobb vívmányait is önmagunk és embertársaink pusztítására használjuk; amikor azt hisszük, hogy az ég felé törünk, a pokol felé zuhanunk: és a gondolatok, érzések, szándékok zűrzavarában iszonyú robajjal omlik össze az óriási torony, amikor már a peremről az eget véli érinteni az ember.

Hát nem azt mutatja az egész újkori művelődéstörténet, hogy a tudomány és a technikai civilizáció bámulatos fejlődésével együtt halad előre a nyugati emberiség szétbomlása, a társadalom szétesése? Hát nem az a mai társadalom legnagyobb baja, hogy égbe törően nagyszerű civilizációnk mellett elvesztettük az egyetértést, a testvéri összetartást? Hiába hódítjuk meg a természet erőit, hiába találjuk fel az elektromosságot, a dinamót, az atomenergiát, ha szívünkben a bábeli toronyépítők kaini indulata lakozik, és az ész vívmányait nem arra használjuk, hogy egymáson segítsünk, hanem arra, hogy egymást irtsuk, pusztítsuk, egymást a kárhozatba taszítsuk. Sőt, úgy látszik, minél lázasabban, minél buzgóbban keressük az egységet, annál inkább szétforgácsolódunk! Egymás után jönnek a kétségbeesett kísérletek arra, hogy a szétesőő társadalmat valamilyen új elmélet nevében egységbe fogják – akár faji eszme, akár egy társadalmi osztály, akár a nemzetköziség nevében –, de az igazi egység, az igazi népközösség, a népek igazi békessége nem áll helyre, sőt – mint a bábeli toronyépítők – minél inkább akarjuk magunkat egységbe fogni, annál inkább szétesünk. Szövetségről, egyesülésről, egységről, összefogásról, testvériségről beszélünk, de a szavak üres szavak maradnak, és az igazi egységtől távolabb vagyunk, mint valaha. A mai emberiségnek nincsen közös és egységes lelkiismerete, nincsenek általánosan elismert és tisztelt igazságai, mert elszakadtunk Istentől, aki egyedül képes arra, hogy az emberek között az igazi egységet megteremtse. Az első és a második világháború nem oka, hanem következménye volt az emberiség lelki meghasonlottságának, rettenetes tünete annak, hogy bábeli szívű, összezavarodott nyelvű emberek vagyunk, akik nem értjük egymást, és mert nem értjük, nem is szeretjük egymást. A most végbement világkatasztrófa sem változtatott a helyzeten. Vajon az egyes emberek és az egyes nemzetek közelebb jutottak egymáshoz? Vajon a volt ellenségek megtalálták az ellentétek kiegyenlítésének, a megbékélésnek az útját? Vajon az ún. „egyesült nemzetek" tényleg egyek a szándékokban, eszményekben és célkitűzésekben? Nem folytatom, keresztyén Atyámfiai, mert mindnyájan jól tudjuk, hogy az igazi egységtől, egymás megértésétől, az igazi megbékéléstől és összefogástól távolabb vagyunk, mint azelőtt!

II.

De lehetséges-e egyáltalán az összefogás, a megbékélés? Eljön-e az emberiség új egységének a kora? Eljön-e az idő, amikor a különböző nyelvű emberek is „egyező hitre" jutnak? Hála az Istennek, éppen erre a legnagyobb kérdésre felel a pünkösdi evangélium, a pünkösdi nyelvcsoda.

Ó, mennyire más vállalkozásról van itt szó! Amott, a Sineár síkságán az ember önerejében bizakodva ostromolja az eget, itt egy jeruzsálemi ház felső szintjén tizenegy egyszerű, alázatos ember egyedül Isten erejében bízva imádkozik. Amott az ember akar magának utat készíteni az égbe, itt a tizenegyet az a hit élteti, hogy Isten készít utat az Ő világából a mi világunkba szent Fia által. Amott az eredmény a meghasonlás, itt a lelkeknek nemzeti és nyelvi korlátokat felülhaladó egysége. Ott az egy nyelvet beszélő emberiség meghasonlik önmagával és szétszéled, itt a különböző nyelvű emberek a saját anyanyelvükön hallják hirdetni Isten nagyságos dolgait, és olyan csodálatos egységbe forrnak össze, amelynek még nem látta párját a világ: nemcsak hitüket, de anyagi javaikat is jó szívvel megosztva egymással, a világ elé állítják a Krisztusban való igazi közösség ragyogó példáját.

III.

Nem folytatom tovább ezt a párhuzamot. Hiszen nem az a dolgunk, hogy elmerengjünk a pünkösdi csoda szépségén, hanem az, hogy mint egykor Péter apostol pünkösdi hallgatósága, mi is megkérdezzük: mit cselekedjünk?

Alapigénk erre is világosan megfelel. *Első* dolgunk az, hogy hallgassuk és hirdessük a Szentlélek által megpecsételt igehirdetést. A pünkösdi nyelvcsoda előfeltétele az volt, hogy Isten igéje megszólaljon és azt az emberek alázattal hallgassák. Amikor a Szentlélek megszólal, jelentéktelenné válik az emberi nyelv, és mégis, a Szentlélek a gyarló emberi nyelvet használja fel eszközül arra, hogy Isten nagyságos dolgait hirdettesse. Ebből az következik, hogy ne vessük meg a prédikáció egyszerű emberi beszédét, mert mindaddig nem remélhetjük a szívek Szentlélek által munkált egységét, amíg az igének nem engedelmeskedünk. Amíg a nyugati emberiség keresztyén templomai üresen tátonganak, addig hiába szónokolunk az egységről, a közösségről, az összefogásról, a megbékélésről! De nemcsak hallgatnunk kell az igét, hanem hirdetnünk is. Ezért nemcsak az egyháznak, hanem az egész emberi társadalomnak, ennek a széteső, meghasonlott lelkű társadalomnak is elsőrendű érdeke, hogy az ige szabadon és széles körökben hirdettessék. Ahol Isten szava megszólal, ott tanulják meg újra az emberek régen elfelejtett, közös anyanyelvüket, a Szentlélek egységet teremtő nyelvét.

Másodszor az a kötelességünk, hogy a Szentlélek által munkált igazi egységet és közösséget példaként éljük a világ elé. Jaj nekünk, ha rossz példát mutatunk! Jaj nekünk, ha keresztyén egyházunk a viszálykodás, egyenetlenség, széthúzás képét mutatja! Amikor a keresztyénség először megjelent, egy széteső társadalmat látott maga előtt, az antik görög–római világ felbomló kultúráját, és ennek a világnak mutatta meg, mit jelent az igazi közösség, az összefogás, a széteső társadalom egységbe foglalása. „Mennyire szeretik egymást" – mondták csodálkozva az első keresztyénekre a pogányok, akik ahhoz voltak szokva, hogy ember embernek ellensége. Ne várjuk azt, hogy máról holnapra egymást szerető testvérek társadalmává változzék a világ, ne várjuk, hogy nemzetközivé legyen holnapra a világ – ez ebben az emberi történelemben sohasem valósul meg, de hinnünk kell, hogy a jelenben is lehetséges az egészséges társadalmi élet, a nemzetek közötti jó viszony, az igazi béke, de csak akkor, ha az igazi keresztyének – bármilyen kevesen vannak is – életük példájával mutatják meg a bábeli lelkületű világnak az igazi egységet, az igazi összetartást és az igazi közösséget.

Harmadszor és végül: mindennek feltétele az imádság. A pünkösdi nyelvcsoda nem volt más, mint egy meghallgatott imádság: felelet a tizenegy buzgó könyörgésére. Egy nagy keresztyén, az idősebb Blumhardt mondta: „A keresztyénségnek nincs semmi másra nagyobb szüksége, mint a Szentlélekért való könyörgésre." Mintha csak a mi nemzedékünkről, a mi egyházunkról mondta volna! A bábeli átkot csak a Szentlélekért való könyörgés töri meg.

A bábeli toronyépítés eleve kudarcra ítélt vállalkozás, de annál ígéretesebb a felső szinten összegyűlt tizenegy apostol vállalkozása, az imádság. Hiszen maga Krisztus Urunk ígérte: „Ha azért ti gonosz létetekre tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad a ti mennyei Atyátok Szent Lelket azoknak, akik tőle kérik." (Lk 11,13) Krisztus ezt az ígéretét nem vonta vissza. Ez ma is érvényes. Legyen hát a mi pünkösdi ünneplésünk is szívből jövő imádsággá, és most, a nagy bábeli torony újbóli leomlásának idején, ebben a békétlen, zilált lelkű korban, ebben a széthúzó, gyűlölködő, szeretetlen és közösséget nem ismerő társadalomban szálljon fel imánk az ég felé a Szentlélek egységet teremtő, nyelveket egyező hitre hozó ajándékáért: Jövel, Szentlélek Úr Isten! Ámen.

Ábrahám kútjai

Reformáció, Hódmezővásárhely-Újtemplom,
1962. október

Textus: 1Móz 26,18–19

„És ismét megásá Izsák a kutakat, amelyeket ástak vala az ő atyjának, Ábrahámnak idejében, de amelyeket Ábrahám holta után behánytak vala a filiszteusok, és azokkal a nevekkel nevezé azokat, amely neveket adott vala azoknak az ő atyja. Izsák szolgái pedig ásnak vala a völgyben, és élő víznek forrására akadának ott.”

Keresztyén Testvéreim! Legelőször hadd mondjam el, milyen hálás vagyok azért, hogy meghívást kaptam a hódmezővásárhelyi református gyülekezetek reformációi ünnepélyére és milyen nagy öröm számomra, hogy feleségemmel együtt most közöttetek lehetünk. Nem valami üres udvariaskodás, ha azt mondom: úgy érzem, otthon vagyok. Nemcsak azért, mert a keresztyén ember minden keresztyén gyülekezetben, a világ akármelyik részében otthon érezheti magát, sőt családtagnak érezheti magát – hiszen az Efézusi levélben azt mondja nekünk is az Isten igéje: ti az Isten háza népe, családja vagytok –, hanem azért is, mert a Lélek kötelékein kívül a vér szerinti leszármazás kötelékei is ehhez a gyülekezethez fűznek. Apai őseim itt éltek Hódmezővásárhelyen, bizonyára a török uralom megszűnése óta, nagyapámat ebben a gyülekezetben keresztelték, innen ment a Debreceni Kollégiumba, majd onnan lelkészi szolgálatra Dunántúlra. Református őseim 1799. május 19-étől kezdve itt hallgatták Isten igéjét ezekben a padokban, itt járultak az úrasztalához, innen vitték ki őket a temetőbe, és ha igaz, aminthogy bizonyára igaz, hogy a Krisztus nevében egybegyűltek istentiszteletén együtt imádják Istent az idvezült szentekkel, akkor hiszem, hogy lélekben nemcsak én, hanem velem együtt mindnyájan együtt vagyunk most az előttünk járt atyákkal, hogy mint küzdő egyház a győzedelmes egyházzal együtt áldjuk Istent a reformáció ajándékáért.

A jó kutak fontosságát ebben a városban nem kell hangsúlyozni. Hódmezővásárhely városát az útikalauzok az artézi kutak városának nevezik, a közcélokat szolgáló első artézi kutakat az egész országban itt fúrták, közülük a második, a Nagy András-kút éppen itt van, ennek a templomnak a terén. Voltak kutak a Szentföld száraz, néhol szinte sivatagos vidékein is. Ott boldogok voltak az emberek, ha egy bővizű kutat tudtak maguknak ásni, ha pedig az ellenség bosszút akart állni, annak egyik leghatásosabb módja az volt, hogy a kutakat betemették és így – legalább egy időre – használhatatlanná tették. Ez történt a hit atyjának, Ábrahámnak kútjaival is, halála után a filiszteusok betemették azokat. De még így is nagy áldást jelentettek

Ábrahám fia, Izsák számára, mert amikor a vándorúton lévő Izsák családjával és nyájaival együtt a Gerár völgyébe jutott, ott megtalálta atyja régi kútjait és nem is volt már más dolga, minthogy szolgáival a kutakba dobált köveket és törmeléket eltávolíttassa, hogy az élő és életadó víz az övék lehessen. Keresztyén Testvéreim, gondoljunk most úgy Ábrahám kútjaira a Gerár völgyében, mint a reformáció jelképeire.

I.

Nézzük ezeket a kutakat először Izsák szempontjából. Gondoljuk el, milyen mélységes hálát érzett Izsák Isten iránt és atyja, Ábrahám iránt, amikor ezeket a kutakat megtalálta. Végre megpihenhetett a család és a nyáj, nem kellett tovább víz után kutatni, nem kellett átfúrni verejtékes, gyötrelmes munkával a 10-20 méter vastag mészkőréteget, nem kellett mindent elölről kezdeni, csak az volt a dolguk, hogy kitisztítsák a régi kutakat és merítsenek azok élő vizéből.

Keresztyén Testvéreim, így adjunk mi is hálát és így áldjuk Istent református őseink és a reformáció drága örökségéért. A reformáció igazi ünneplése először azt jelenti, hogy Isten színe előtt számba vesszük, amit az egyház Ura atyáink által a múlt örökségeképpen rendelt számunkra. Milyen jó, hogy nem kell mindent újra kezdenünk! Nézzük először a külső dolgokat: áldjuk a mi atyáink emlékezetét, akik Hódmezővásárhely református templomait felépítették. Ezek a templomok a rendíthetetlen hit és áldozatkészség maradandó példái. Az itteniek jobban tudják, mint én, milyen irtózatos akadályokat kellett leküzdeni, míg az itteni református templomok megépülhettek. Többször megesett az is, hogy a nagy nehezen felépített református templomot a római katolikusok egyszerűen elvették. De hogy csak ennél a templomnál maradjunk, az Újtemplomnál, ennek építési engedélyét a Helytartótanács először megtagadta. Amikor aztán végre megvolt az engedély, lehetetlen meghatottság nélkül olvasni a régi krónikában, milyen áldozatos szeretettel és kitartással fogott hozzá a gyülekezet az építéshez. Nem fejedelmi mecénások jóvoltából, hanem a hívek önmaguktól megvont adományaiból épült ez a templom, mai pénzben számolva sokmilliós költséggel, és inkább ne is gondoljunk arra, mit jelentene, ha ezt a templomot ma kellene a gyülekezetnek megépítenie.

De még fontosabb, hogy a megásott régi kutak jelképét a lelki dolgokra alkalmazzuk. Legyen áldott az Isten, aki atyáink és anyáink hitbeli buzgóságának példáját hagyta ránk! Legyen áldott a lelkipásztorok emlékezete, akik ebben a templomban Isten igéjét hirdették! Legyen áldott a keresztyén szülők emlékezete, akik titeket először vezettek el kézen fogva ebbe a templomba és akikkel annak idején még együtt dicsértétek Istent ezen a helyen!

Ám amit ők ránk hagytak, azt ők is úgy kapták az előttük járt atyáktól, visszamenve egészen Szegedi Kis Istvánig, aki itt hirdette az újrafelfedezett evangéliumot, visszamenve egészen az első reformátorokig, akik, mint a hit őse, Ábrahám, megásták számunkra az élő vizek kútjait. Akkor, a 16. század elején, általános volt az elégedetlenség Európában. A megromlott életű földi egyház nem tudott felelni az emberi élet legnagyobb kérdéseire. Az embereket a lelki szomjúság kínja gyötörte. Kerestek valamit, vágyakoztak valami új után. Voltak, akik úgy keresték a megújulást, hogy az antik művelődés alkotásait próbálták feleleveníteni: a kultúra forrásaihoz akartak visszatérni. Így hangzott a jelszó Európa-szerte: *AD FONTES!* Vissza a forrásokhoz! Az első reformátorok igen sokra becsülték az antik műveltséget, maguk is az akkori humanista mozgalom hívei voltak, de ők tudták, hogy az ember igazi lelki szomjúságát a kultúra régi forrásai nem tudják megoltani, hanem csak az, aki a Jákób kútjánál, Sikár városa mellett ezt mondta magáról: „Mindaz, aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjúhozik: valaki pedig abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha örökké meg nem szomjúhozik; hanem az a víz, amelyet én adok néki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz őbenne." (Jn 4,13–14) Az egyház nagy romlásának idején örömmel fedezték fel, hogy a betemetett régi kutak mélyén, úgy, mint egykor a Gerár völgyében, ott volt az élő víz, kitisztították a kutakból a torz emberi hagyomány köveit és törmelékét, hogy eljussanak az élő vízhez, az Isten végtelen, ingyen kegyelmének meglátásáig.

Ez a látás ma is a miénk. Lehet, hogy manapság sokszor azért nem látjuk és nem tudjuk igazán értékelni örökségünket, mert azt betemette a sok kő és törmelék, a közöny, a nemtörődömség, a mai ember elbizakodott életérzése, de a régi kutak ma is megvannak: az Isten igéje ma is hangzik közöttünk, a Szentírás most is ott van az anyanyelvünkön a kezünkben. És Jézus Krisztus felszólítása ma is hangzik felénk: „Aki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." (Jn 7,37)

II.

De most nézzük a Gerár völgyének kútjait Ábrahám szempontjából! Amikor Ábrahám Isten hívó szavára elindult a hit zarándokútjára, és így eljutott Gerár völgyébe, ő nem talált ott kutakat, az ő feladata az volt, hogy kiássa a kutakat a jelen és a jövő számára.

Mi, Isten zarándok népének, Krisztus újszövetségi egyházának tagjai nemcsak Izsákhoz hasonlítunk, aki hálát adhatott a már meglévő régi kutakért, ezért a drága örökségért, hanem a Szentírás szerint Ábrahámhoz is hasonlítunk, „idegenek és vándorok vagyunk a földön", akik megyünk előre a hit ismeretlen útján, és keressük az alapokkal bíró várost, amelynek építője és alkotója az Isten. Azt jelenti ez, keresztyén

Testvéreim, hogy csak a múlt drága örökségéből, akármilyen gazdag is az, nem élhetünk, mennünk kell előre az ismeretlen jövő felé vezető úton, vállalva az úttörés feladatát, vállalva, hogy olyan helyre vezet az utunk, ahol nem találunk kutakat, hanem nekünk magunknak kell megkeresnünk és kiásnunk az élő vizek forrásait. A mi helyzetünk sok tekintetben olyan, mint Ábrahámé volt Gerár völgyében: mint Krisztus népe új helyzetbe jutottunk, és a mi feladatunk az, hogy az éltető víz kútjait kiássuk.

Jöttünk egy olyan világból, amelyben az emberek óriási többsége istenfélőnek mondta magát, és megérkeztünk a mai korba, amely egy jeles gondolkozó szerint az „Isten napfogyatkozásának" kora, mert ahogy napfogyatkozáskor nem látjuk a napot, ma az emberek tömegei nem látják, nem érzik Isten valóságát. Jöttünk egy olyan korból, és ez a kor Nagy Konstantin császár idejétől kezdve tartott, amikor a polgári község szinte azonossá vált a keresztyén gyülekezettel, amikor születésével minden ember automatikusan keresztyénné is lett, amikor a keresztyén erkölcs normáit és szabályait – legalább elvben – mindenki elismerte, amikor magyar református egyházunk egy hatalmas iskolarendszert tartott fenn elsősorban azért, hogy az iskolák, az elemitől a főiskolai szintig *seminarium ecclesiae* – az egyház veteményeskertjei legyenek. Mindez elmúlt. Vissza nem fordulhatunk. Valamikor egyházunk a világi támasztékok, segítségek egész sorára számíthatott, most pedig azt látjuk, hogy hovatovább semmi másra nem számíthat, mint Urának kegyelmére.

Ebben a helyzetben nem élhetünk csak a múltból. Most olyanok vagyunk, mint Ábrahám, amikor megérkezett Gerár völgyébe: neki kellett megkeresnie a vízben gazdag helyeket és neki kellett fáradságos munkával kutakat ásnia. Ma nekünk kell megkeresnünk a bizonyságtevés új útjait. Nekünk kell megtalálnunk újra az evangélium útját gyermekeinkhez és ifjainkhoz. Ebben az új helyzetben kell meglátnunk, mit jelent ma a diakónia: hogyan szolgálhatjuk igazán embertársainkat. Ebben az új helyzetben arra kell törekednünk, hogy – mint a reformáció örökösei – só, a világ világossága és hegyen épített város lehessünk.

III.

Itt azonban felvetődik a kérdés: remélhetjük-e, hogy mint Isten zarándok népe, nem veszünk el a kiszáradt sivatagban? Találunk-e majd a jövő útján is bővizű, életadó kutakat? Erre a kérdésre felelt megváltó Urunk. Nem Ábrahám kútjainál, hanem egy másik kútnál, Ábrahám unokájának, Jákóbnak a kútjánál, Sikár városa mellett. A kút ma is megvan, az arabok ma is Jákób kútjának, *bir Jakub*-nak tartják. Hatalmas alkotás, 2,3 méter az átmérője, és bár a keresztes háborúk óta alaposan soha nem tisztították ki, 32 méter a mélysége. Ennél a kútnál mondta Jézus magáról: „…valaki pedig abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha örökké meg nem szomjúhozik;

hanem az a víz, amelyet én adok néki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz őbenne." Ő a szabadítás kútfeje. Ő mondta később: „Aki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." Ahogyan a pusztában vándorló nép számára még a kősziklából is víz fakadt, úgy készít számunkra Urunk élő vizet, még akkor is, ha sivatagokon, kopár, sivár térségeken vezet át az utunk.

Valamikor, még az artézi kutak előtt, ebben a városban nem volt jó ivóvíz, de annál bővebben tört fel az élő víz az ember lelki szomjúságának megoltására. Kevés gyülekezet lelki életéről tudunk annyit, mint éppen a hódmezővásárhelyi reformátusok kegyességéről. Volt ennek a városnak egy kegyes lelkipásztora, Szőnyi Benjámin, aki írt egy híres énekeskönyvet *Szentek hegedűje* címen. Ez a könyv azonban nemcsak az ő saját kegyességét tükrözi, hanem a hódmezővásárhelyi reformátusok lelki életét is. Mert itt annyira szerették és használták ezt az énekeskönyvet, hogy 1762-től 1904-ig nem kevesebb, mint tizenhárom kiadásban és igen nagy példányszámban kellett kinyomtatni. Ha ma olvassuk ezt a régi könyvet, sok furcsaság is van benne, amin a mai emberek mosolyognának. De nem ez az érdekes, hanem az, hogy ez az énekeskönyv beleviszi az evangéliumot minden élethelyzetbe, és az egész életet, a foglalkozásokat, a mindennapok sok gondját és baját, a próbákat, sőt még a meghalást is az evangélium fényébe állítja. Az a hódmezővásárhelyi ember, aki ezt az énekeskönyvet használta, még a legnagyobb próbák idején is bátran énekelte:

„Próbán vagyok tűzben, vízben,
Gyakor ízben:
Hittel ezt is elállom.
Sok próbák el nem rémítenek,
Mert a hitnek
Az halál is csak álom."

Azok a hódmezővásárhelyi ősök, akik ezeket az énekeket énekelték, megtalálták a feleletet az élet, sőt a halál legnagyobb kérdéseire, az egész életet az örökkévalóság fényében, *sub specie aeternitatis* látták és élték.

De forduljunk a jelen, és aztán ismét a jövő felé. Azt hiszem, az itt jelenlévő testvérek is bizonyságot tudnának tenni arról, hogy Jézus Krisztus ma is a szabadítás kútfeje. De hadd mondjak csak egyetlen példát a saját tapasztalataim köréből. Tudjuk, hogy egyházunk egyik nagy problémája a lelkészi utánpótlás. Nem magyar probléma, a világ nagyon sok egyházában megvan. Nálunk azonban egészen súlyos volt a helyzet, néha alig jöttek ifjak az evangélium szolgálatára. Most már többen vannak. Ilyen dolgok is történnek. Az egyik derék elsőévesünk ezelőtt egy évvel

még névleges katolikus, és egészen hitetlen volt. Soha a keresztyén hitről nem tanult. Sportbaleset következtében kórházba került. Amikor látta, hogy a mellette lévő ágyban fekvő súlyos beteg fiatalembert milyen szeretettel kereste fel lelkipásztora, és hogyan erősítette lelkileg, az a csüggedt ember kezdett felfigyelni. Amint kikerült a kórházból, elkezdett templomba járni. Nyáron már konfirmációra is jelentkezett az egyik vidéki gyülekezetben, most pedig az ősz elején boldogan jött a debreceni Teológiára, hogy egész életét az evangélium szolgálatára szánja. Ilyen dolgok is történnek, és történni is fognak.

Ahogyan Ábrahám nem tudta, mi sem tudjuk, merre vezet a jövő útja. Nem tudjuk, milyen események, fordulatok következnek a világ életében, az egyház életében és a mi egyéni életünkben. De bizonyosak lehetünk afelől, hogy a jövendő útján is lesznek bővizű kutak. Akár mint a múlt drága örökségei, akár mint amelyeket nekünk magunknak kell megásnunk. A Biblia utolsó könyve prófétai könyv, a jövendő könyve, benne a történelem végéről, a beteljesedésről hallunk. Ha pedig ennek a könyvnek a végét nézzük, ha fellapozzuk Bibliánk utolsó lapját, ott áll Urunk biztatása a jövőt illetőleg, ott ragyog a beteljesedés fénye, hogy zarándokutunk mostani szakaszát is világosságban lássuk: „Aki szomjúhozik, jöjjön el, és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen." (Jel 22,17) Mert Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz. Ámen.

A velünk vándorló Isten

Bibliatanulmány szaktanfolyamon, 1967

Textus: 2Móz 3,1–14

„Mózes pedig őrzi vala az ő ipának, Jethrónak a Midián papjának juhait és hajtá a juhokat a pusztán túl és juta az Isten hegyéhez, Hórebhez. És megjelenék néki az Úr angyala tűznek lángjában egy csipkebokor közepéből, és látá, hogy ímé a csipkebokor ég vala; de a csipkebokor meg nem emésztetik vala. S monda Mózes: Oda megyek, hogy lássam e nagy csudát, miért nem ég el a csipkebokor. És látá az Úr, hogy oda méne megnézni, és szólítá őt Isten a csipkebokorból, mondván: Mózes, Mózes. Ez pedig monda: Ímhol vagyok. És monda: Ne jőjj ide közel, oldd le a te saruidat lábaidról; mert a hely, amelyen állasz, szent föld. És monda: Én vagyok a te atyádnak Istene, Ábrahámnak Istene, Izsáknak Istene és Jákóbnak Istene. Mózes pedig elrejté az ő orcáját, mert fél vala az Istenre tekinteni. Az Úr pedig monda: Látván láttam az én népemnek nyomorúságát, amely Egyiptomban vagyon és meghallottam az ő sanyargatóik miatt való kiáltásukat; sőt ismerem szenvedéseit. Le is szállok, hogy megszabadítsam őt az egyiptombéliek kezéből és felvigyem őt arról a földről, jó és tágas földre, tejjel és mézzel folyó földre, a Kananeusok, Khitteusok, Emoreusok, Perizeusok, Khivvesusok és Jebuzeusok lakóhelyére. Mivel hát íme feljutott hozzám az Izráel fiainak kiáltása és láttam is a nyomorgatást, amellyel nyomorgatják őket az egyiptombéliek: Most azért eredj, elküldelek téged a Fáraóhoz és hozd ki az én népemet, az Izráel fiait Egyiptomból. Mózes pedig monda az Istennek: Kicsoda vagyok én, hogy elmenjek a Fáraóhoz és kihozzam az Izráel fiait Egyiptomból? És felele: Én veled lészek! és ez lesz a jele, hogy én küldöttelek téged, hogy mikor kihozod a népet Egyiptomból, ezen a hegyen fogtok szolgálni az Istennek. Mózes pedig monda az Istennek: Íme én elmegyek az Izráel fiaihoz, és ezt mondom nékik: A ti atyáitok Istene küldött engem tihozzátok; ha azt mondják nékem: Mi a neve? mit mondjak nékik? És monda Isten Mózesnek: VAGYOK AKI VAGYOK. És monda: A VAGYOK küldött engem tihozzátok."

Mózes elhívásának történetét mindnyájan jól ismerjük, valószínűleg prédikáltunk is róla, tanítottuk a gyermek-istentiszteleteken, bizonyára próbáltuk úgy is olvasni magányos áhítatainkon, hogy magunkra vonatkoztassuk, mégis azzal kell kezdenem, hogy e szakasz magyarázata egyáltalán nem könnyű feladat.

Nem könnyű először is azért, mert a Biblia megértésének útja is az ún. „analógiás beleélés", ami azt jelenti, hogy egy-egy bibliai történet olvasásakor magunkat kell beleképzelnünk az illető történet szereplőinek a helyébe, vagy – például egy tanító textus esetében – az illető hely első olvasóinak a helyébe. Mózes azonban túlságosan

nagy ember volt ahhoz, és az Isten ökonómiájában túlságosan fontos helyet foglalt el ahhoz, hogy magunkat minden további nélkül a helyébe képzeljük. Eleve számolnunk kell azzal, hogy mi, mai magyar református lelkészek Istennek önmaga-kijelentését soha úgy át nem élhetjük, mint ahogy Mózes átélte.

A másik nehézség éppen azokkal a körülményekkel kapcsolatos, amelyek között és amelyek által Isten magát Mózesnek kijelentette. Itt az Úr angyaláról van szó, aztán arról, hogy maga Isten beszél Mózeshez, aztán a csipkebokorról, amely égett, de el nem égett; mindezek, azt mondhatnám, szinte szükségszerű kifejezései, eszközei, képei egy olyan történésnek, amelyet emberi szóval kifejezni nem lehet. Terméketlen foglalkozás lenne azon elmélkedni, hogy mindebből mit vegyünk betű szerinti értelemben és mit ne; azonban itt megint azt látjuk, hogy amit mi Isten kijelentésének nevezünk, és amit – hisszük – ismerünk is, más körülmények között, egészen más módon szokott elérni hozzánk, mint ebben a történetben Mózeshez.

Ennek a történetnek a mindennapi történettől eltérő, csodálatos vonásain a világ fiai gúnyolódni szoktak; manapság sokan vannak, akik ezt a történetet, ha egyáltalán tudomást vesznek róla, egyszerű, régi zsidó mesének tartják. Viszont az emberiség legnagyobb szellemei mindig érezték ezeknek a régi patriarcha-történeteknek mérhetetlen mélységét. Ezek a régi történetek jeles kortársainkat is ihletik: gondoljunk Thomas Mann bibliai regényeire, vagy a magyar Kodolányi János *Égő csipkebokor* című regényére. Természetesen nem kell csodálkoznunk azon, hogy ezek az írók nem tudják megközelíteni ezeknek a történeteknek az igazi mélységeit. Lélektanilag akarják megérteni azt, amit végeredményben csak Isten Szentlelke értethet meg velünk. Kodolányi regényében is vannak érdekes, megragadó részletek, de alapjában véve ő is modernizálja Mózest, és éppen azt nem tudja megmutatni, hogy ami Mózessel történt a Hóreb-hegynél, az merőben más volt, mint amit akár ő, akár bármelyik kortársa előtte vagy utána megtapasztalt. Mert ennek a történetnek a summája az, hogy Isten az Ő kijelentésében úgy találkozik velünk, ahogy mi Őt sem elgondolni, sem elképzelni nem tudjuk.

Az élő Isten más, mint az istenek. Ez az első tanulság. Mózes ismerte az egyiptomiak isteneit, és bizonyára a midiániták törzsi istenségeit is. Az istenek abban az időben a természet és a történelem erőinek megszemélyesítői voltak, és mint ilyenek, mintegy garantálták az emberi társadalom rendjét és fennmaradását. Kultuszuk fontos része volt a közéletnek, a kultúrának, mai nyelven kifejezve: az istenek alkották egy-egy kultúra végső ideológiai megalapozását és előfeltételeit.

Mindezt roppant nehéz párhuzamba állítani a mi mai szekularizált világunkkal, amelyből – legalábbis látszólag – eltűntek az istenek. Manapság nagyon erősen szokták hangsúlyozni a szekularizálódásnak azt a pozitív vonalát, hogy – ahogy szakmai

nyelven mondják – „deszakralizálta" a világot: kihúzta a talajt a babona és a pogány vallások alól, sőt általában a vallás alól. Persze ez nem egészen így van. A szekularizálódás folyamán ugyanis vallási szempontból vákuum támad ugyan, de ez nem sokáig tart, mert ez a vákuum hamarosan új bálványimádással töltődik föl: régi és új babonákkal, a természet és a történelem tényeinek vagy magának az embernek a kultuszával, sőt esetleg a tudománynak az imádásával. Hogy mindezt vallásnak nevezzük-e vagy nem nevezzük annak, nem sokat számít. A lényeg az, hogy az ember a Teremtőnek járó tiszteletet a teremtménynek adja.

De most lássuk meg mindebben a saját felelősségünket. A mai helyzet előzménye az volt, hogy a Szentírás kijelentésének tartalmát beledolgoztuk, beleolvasztottuk a kultúrába. Ez azonban csak úgy volt lehetséges, hogy Isten félelmesen más voltáról nem tudtunk többé, vagy nem akartunk bizonyságot tenni. Ez nem volt valami tudatos hamisítás vagy megalkuvás. Legtöbbször egyszerűen az történt, hogy az evangélium – nem utolsósorban a mi rutinszerű, külsőséges, csupán szavakból álló igehirdetésünk következtében – olcsó igazsággá, közhellyé változott. Az emberek egyszerűen magától értetődő, természetes dolognak kezdték tartani, hogy Isten a mi jóságos mennyei Atyánk, akitől nem kell félni. Az első állomás az volt, hogy éppen az istenfélelem veszett ki az emberek tudatából. Nem beszélek most hosszasan arról, hogyan magyarázta meg először a felvilágosodás idején a deizmus, hogy Isten olyan távol van tőlünk, hogy nem is avatkozik bele a mi dolgainkba, a legkevésbé azért, hogy büntessen minket; sem arról, mennyire jellemző volt annak idején Voltaire istenkáromló gúnyolódása: „*Hogy az Isten megbocsát? Persze, hogy megbocsát, hiszen ez a mestersége – c'est son métier.*" Nem az ateizmussal kezdődött a dolog, maga Voltaire sem volt ateista, hanem a szekularizált, közhellyé, olcsó, magától értetődő igazsággá tett evangéliummal: azzal a tanítással és elképzeléssel, hogy Isten természetesen, magától értetődő módon, bármit teszünk is, a javunkat, a haladásunkat, a boldogulásunkat akarja és munkálja, éppen úgy, ahogy az egyiptomi istenek biztosították a Nílus árterületeinek csodálatos termékenységét. Tehát először éppen azok a vonások vesztek ki az emberek vallási tudatából, amelyekkel itt Mózes találkozik: Isten félelmes valósága, akit nem lehet megközelíteni, aki előtt elrejtjük orcánkat, akinek a jelenlétében le kell venni sarunkat a lábunkról; Isten nevének titokzatos valósága: Mózes kérésére sem mondja meg Isten a maga nevét, mert az kimondhatatlan, azt az ember nem veheti ajkára. Hogy csak az utóbbinál maradjunk: a keresztyén társadalmak lelki megüresedését jól le lehet mérni a káromkodás elterjedésén. Míg a 16. században egy manapság ártatlannak hangzó „adta-teremtette"-ért a nyelvüket vágták ki az embereknek, manapság a legborzalmasabb istenkáromlások crescendóját halljuk mindenütt magunk körül. De nemcsak az ateisták káromkodnak, sőt, azok talán kevesebbet, hanem olyan emberek is, akik istenhívőnek gondolják

magukat. Miért? Mert ezt a „keresztyénség utáni vallásosságot" vagy vallástalanságot éppen az istenfélelem hiánya jellemzi: akár van Isten, akár nincs – félni nem kell tőle.

De most jöjjünk még közelebb önmagunkhoz és kérdezzük meg: nem ezt a közhellyé tett, olcsó evangéliumot hirdetjük-e mi is sokszor az embereknek? Nem alkalmazkodunk-e mi is az Isten félelmét többé már nem ismerő köztudathoz azzal, hogy egy istenfélelemtől mentes kegyességet propagálunk? Merünk-e szólni arról, hogy a Mózesnek önmagát kijelentő Isten, „Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak" Istene, aki Jézus Krisztusban a mi Istenünk, bűnt gyűlölő Isten, akinek a haragja – ahogy Pál apostol mondja – „nyilván van az emberek minden hitetlensége és hamissága ellen" (Róm 1,18)? Meg merjük-e nyíltan mondani, hogy éppen ezért mindaddig a törvény átka alatt vagyunk, amíg az Úr Jézus Krisztus meg nem szabadít? Nem keltjük-e mi is azt a benyomást, hogy a megbocsátás, az üdvösség minden ember számára voltaképpen elintézett dolog, amire nem is érdemes sok szót vesztegetni, hanem az a dolgunk, hogy inkább a megfelelő erkölcsi magatartásra, a szolgálatra ösztönözzük az embereket? Nincsenek-e teológusok, akik az egész evangéliumot a „*Mitmenschlichkeit*", az embertársiasság fogalmára redukálják, mintha mindennek az ún. teológiai előfeltétele egészen természetes, magától értetődő volna, és ezért a keresztyénséget minden további nélkül közös nevezőre lehet hozni korunk mindenféle humanizmusaival? Merünk-e szólni arról, hogy korunk szenvedéseiben, nyomorúságaiban, az első és a második világháború vérözönében és egy újabb világháború fenyegetésében Isten haragjával szembesülünk, aki nem tűri szentségének megcsúfolását, és megbünteti az atyák vétkét a fiakban harmad- és negyedíziglen? Bizony, ma is van olyan igehirdetés, amelyből éppen az hiányzik, amit Mózes látott meg a Hóreb-hegynél: Istennek félelmes, mondhatnám fenyegetően félelmes, minden kulturális érték felett álló, minden emberi elgondolástól eltérő, „egészen más" valósága.

Mindezzel a világért sem azt akarom javasolni, hogy akkor az evangélium, a jó hír helyett valami *dysangelion*-t, valami fenyegetést hirdessünk. Az evangéliumot kell hirdetnünk, a szabadulás egyetlen útját, de úgy, hogy az tényleg szabadulás legyen – szabadulás a törvény átkától, amely ránk nehezedik, akár vallásosak, akár vallástalanok vagyunk. De ehhez az kell, hogy először mi magunk vessük le a saruinkat és mi magunk hódoljunk Isten félelmes felsége előtt. Igen, „a teljes szeretet kiűzi a félelmet" – olvassuk János első levelében (1Jn 4,18), de ez nem azt jelenti, hogy most már úgy gondolunk Istenre, mint egy öreg, jóakaratú, tehetetlen nagyapára, akinek a zsörtölődésével nem kell törődnünk. Mint Jézus Krisztus kegyelmének részesei, mi is az Isten ítéletes hatalmában vagyunk, és ezért nekünk, hívő embereknek is szól: „Félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti idvességteket, mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jókedvéből" (Fil 2,12–13), vagyis szuverén akarata szerint. Sokszor az az érzésem, hogy éppen mi, igehirdetők

vagyunk úgy, mint a magasfeszültségű távvezetéken dolgozó villanyszerelők, akik annyira megszokták a veszedelmes drótok közelségét, hogy sokszor szinte esztelen vakmerőséggel mozognak a villanypóznák tetején: mi is annyiszor beszélünk Istenről, hogy kivész a tudatunkból az Ő félelmes nagyságának és dicsőségének a realitása. Pedig egyenesen nekünk, igehirdetőknek mondja az ige: „Atyámfiai, ne legyetek sokan tanítók, tudván azt, hogy súlyosabb ítéletünk lészen." (Jak 3,1)

De most álljunk meg Isten nevénél. Amikor Mózes rákérdez, ezt a feleletet kapja: „Vagyok, aki vagyok." Hadd idézzem ehhez a jeles ószövetségi exegéta, W. Vischer véleményét: „Ezzel a névvel Isten azt a szabadságát akarja védelmezni, hogy ahol, amikor és amiképpen akarja, ott, akkor és úgy jelentse ki magát. Vagyok, aki vagyok – egy egyes szám első személyben kimondott állítás, amelyben az alany az állítással nem válik tárggyá, hanem alany marad. Ezt az istennevet tehát nem lehet Isten tényleges jelenlététől fogalmilag elvonni és tárgyiasítani. Az állítás héber imperfectumban van, azaz a még le nem zárt cselekvés módjában, úgyhogy így is fordítható: leszek, aki leszek, vagy: jelen leszek ott, ahol jelen leszek. Tehát amikor jelen van, úgy van jelen, mint aki jön, nem úgy, mint aki volt; csak cselekvésben, tehát nem a múlt tényeként, csak önkijelentésben, és nem kijelentettségében. Ámde éppen így, istenségének szabadságában ígéri meg, hogy itt és ott valósággal jelen van a néppel folytatott eleven párbeszédben."

Ha mindezt ki akarnám fejteni, az egész Szentírás bibliai teológiáját el kellene mondanom. Most csak arra próbálok rámutatni, ami minket egészen közelről érint. Az első mindenesetre az, hogy nekünk nem egy istenfogalommal, nem egy istenészmével van dolgunk, hanem az élő Isten személyével, úgy, ahogy magát a kijelentés történetében, végső soron az idők teljességében az Úr Jézus Krisztusban kijelentette és a Szentlélek által, a fiúság Lelke által ma is kijelenti. A régebbi századokban, de még az aránylag közeli múltban is úgy tűnhetett fel, hogy ha bárki is ezt a szót mondta: „Isten", e mögött ugyanazt a valóságot gondolta. De ma, amikor az „Isten" szó a kortársak nagy tömegei előtt üressé vált, meg kell tanulnunk azt, amit már Pascal is tudott, mert a Bibliából tanulta, hogy ti. a filozófusok istene nem azonos Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak az Istenével. Hogy valaki számára van-e tartalma ennek a szónak, az attól függ, hogy élő kapcsolatban van-e a Lélek által az Úr Jézus Krisztussal, akinek önkijelentésében ragyog fel Isten ki nem mondható nevének a titka. A „Vagyok" név akkor teljesedik be, amikor Jézus így kezdi: „én vagyok", *„ego eimi"*. Most ne foglalkozzunk azzal a kérdéssel, hogy a lenni ige tényleg összefügg-e a *Jahve* szóval, vagy hogy mi is volt a tetragrammaton tényleges kiejtése, most csak az a fontos, hogy nekünk nem az a dolgunk, hogy az ateizmussal szemben a teizmust propagáljuk, hanem hogy bizonyságot tegyünk arról, aki azt mondja magáról: „Senki sem mehet az Atyához, hanem ha énáltalam. (…) Aki engem látott, látta az Atyát." (Jn 14,6.9)

Isten önmaga nem változik, az Ő lényében nincs változás vagy változásnak árnyéka, és Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz. De Isten önkijelentése számunkra mindig új: a kijelentés iskoláját soha ebben a földi életben ki nem járhatjuk. „Leszek, aki leszek" – mintha Isten ezt mondaná: majd megmutatom, ki vagyok. Sietek ezt gyakorlatilag alkalmazni: azt nem várhatjuk ugyan, hogy Isten olyan kijelentést tartogatna számunkra, amely tartalmi pluszt jelentene a Jézus Krisztusban adott kijelentéshez képest, de azt tudnunk kell, hogy az Úr Jézus Krisztus megismerésében egészen a színről színre látásig szakadatlanul növekednünk kell – azt sem hitvallásokkal, sem dogmatikai tételekkel, sem teológiai felismerésekkel, sem történetértelmező tételekkel nem rögzíthetjük le. Bármennyire is ismerjük Urunkat, minden egyes igehirdetői szolgálatunk előtt teljesen nyitott szívvel kell várnunk a Lélek új kijelentését, ezzel az imádsággal: „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád!" Mint aki elég sok prédikációt hallgatok, sőt bírálok is, elmondhatom, hogy nagyon sokszor sablonokkal dolgozunk, bármit kívánna is mondani a textus, vannak ún. „teológiai felismeréseink", „igei látásaink", történetfilozófiai helyzetértelmezéseink, amelyek sokszor eleve megszabják a mondanivalónkat. Különösen nagy kísértést jelentenek a rögzített történeti helyzetértelmezések. Ez azt jelenti, hogy az igétől függetlenül is tudni véljük, hogy ilyen vagy olyan korszakban vagyunk: a Nagy Konstantin-féle korszak után, vagy az atomkorszakban, vagy valamilyen más korszakban. Az ilyen helyzetértelmezések lehetnek ugyan tanulságosak, de soha eleve nem szabhatják meg az ige mondanivalóját. Hogy mi a mai korszak igazán jellemző vonása, azt valószínűleg nem tudjuk, mint ahogy azt sem tudjuk, mit hoz a jövő.

Ebben a félelmesen csodálatos, ki nem mondott és ki nem mondható istennévben benne van az is, hogy Isten a jövő Ura. A világ hatalmasságait az jellemzi, hogy mennek. Isten az, aki jön, mert Övé a jövő. Így ennek az istennévnek az újszövetségi beteljesedése a megdicsőült Krisztus önkijelentése: „Én vagyok az Alfa és az Ómega, kezdet és vég, ezt mondja az Úr, aki van és aki vala, és aki eljövendő, a Mindenható." (Jel 1,8)

Itt azonban megint vigyáznunk kell, hogy ne jussunk a korszellem sodrásába. Körülbelül fél évszázada halljuk az eszkatológia hangsúlyozását a protestáns teológiában. De a teológusok igen sokszor valami egészen mást értenek végső dolgokon, mint a Szentírás. Legújabban azonban az igazán futurikus eszkatológiát is kezdik hangsúlyozni. Ez azonban megint nem a Biblia értelmében történik. Arról van ugyanis szó, hogy mivel a mai, elvilágiasodott gondolkozást a radikális immanencia elve jellemzi – csak ez a világ van, nincs „másvilág" –, egyes protestáns és római katolikus teológusok, nem utolsósorban egy marxista gondolkozó, Ernst Bloch hatása alatt felfedezik, hogy az igazi transzcendencia egyszerűen a jövő, mint amit kiszámítani nem tudunk, mint amivel nem rendelkezünk. Ez a gondolkozás azonban

kiüresíti a jelent és a múltat, nem tud igazi szívvel bizonyságot tenni például Istennek a jelen világot fenntartó, kormányzó hatalmáról, a törvényről, amellyel Isten gátat szab a gonosz hatalmának, sőt, még Istennek a múltban véghezvitt nagyságos dolgai is elhalványulnak a remény fényében.

Mózes feladata az igazi exodus volt: az, hogy inkább válassza az Isten népével való együttnyomorgást, és Egyiptom kincseinél nagyobb gazdagságnak tartsa Krisztus gyalázatát, hogy hit által hagyja oda Egyiptomot, nem félvén a király haragjától, mert erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant (Zsid 11,25–27). Mózes feladata az volt, hogy az egyiptomi rabság viszonylagos biztonságából, a húsos fazekak mellől a pusztába vezesse a népet, útban az ígéret földje felé, hogy vándorútra induljon, mint ahogy a jövőnket kezében tartó Urunk nevében mi, Isten újszövetségi népe is idegenek és vándorok vagyunk a földön (Zsid 11,13), mint akiknek nincs itt maradandó városunk, hanem a jövendőt keressük (Zsid 13,14). Ezért a Mózesnek adott kijelentés és parancs: „Hozd ki az én népemet Egyiptomból" – most azt kérdezi tőlünk: Merjük-e vállalni hittel Isten zarándok népének sorsát ezen a földön, azt, hogy mint idegenek és vándorok éljünk itt, hogy rá merjük bízni magunkat arra, akié tényleg a jövő? Vállaljuk-e egyénileg is, hogy így Isten kegyelmére bízzuk magunkat, vagy pedig, mint a húsos fazekak után visszakívánkozó és aranyborjút öntető nép, azzal foglalkozunk, hogyan biztosítsuk be önmagunkat, földi sorsunkat, állásunkat, lelkészi jövedelmünket, előmenetelünket, nyugdíjunkat, egyházunk jövőjét a jelen és a jövő társadalmi rendjében? Isten azt akarja, hogy úgy éljünk, mint Mózes, vagyis mintha mi is látnánk a láthatatlant, vándorlásunk célját, nem a földi Kánaánt, hanem „az alapokkal bíró várost, melynek építője és alkotója Isten" (Zsid 11,10).

Nem mintha ránk nézve közömbös lenne a mi földi városaink és falvaink sorsa, és mintha nekünk nem szólna a Jeremiás által kihirdetett parancs: „Igyekezzetek a városnak jólétén…" (Jer 29,7). De a mi földi társadalmunk jólétén csak akkor tudunk igyekezni, ha – mint Mózes – Isten parancsának engedelmeskedünk. Ez a konkrét parancs pedig így hangzott: „Hozd ki az én népemet, az Izráel fiait Egyiptomból!" De miért csak Izráel megszabadítására küldte Isten Mózest? Vajon itt összeszűkült volna Isten egyetemes, az egész emberiség szabadítását célzó üdvakarata? Vajon érvényét vesztette volna az Ábrahámnak adott ígéret: „megáldatnak benned a földnek minden nemzetségei"? De Isten üdvakaratának univerzalizmusa a kiválasztás partikularizmusán át érvényesül. Isten azt akarta, hogy az Egyiptomból kiszabadítandó nép „papok birodalma és szent nép" legyen (2Móz 19,6). Azt jelenti ez, hogy Isten Izráel történetében megmutatott hatalmának és jóságának jeleivel akarja megmutatni, hogy minden népnek, az egész emberiségnek szerető Atyja. Az ószövetségi kiválasztás és az újszövetségi kiválasztás között – Gerhard von Rad kifejezése szerint – strukturális analógia áll fenn, Isten az Ő újszövetségi népét is azért szabadítja meg,

azért hívja ki a világból, hogy mi is királyi papság, szent nemzet legyünk az egész emberiség javára.

De a kegyelmi kiválasztásnak e fölött a partikularizmusa fölött ma sem térhetünk napirendre. Mint ahogy Mózes esetében Isten végső célja nemcsak Izráel, hanem az egész emberiség, minden nép megszabadítása volt, éppen úgy ma is ez Isten végső célja: az új ég és új föld, amelyekben igazság lakozik. De mint ahogy a Mózesnek szóló konkrét parancs az volt, hogy Izráelt vezesse ki Egyiptomból, úgy az egyház első számú, közvetlen feladata a kiválasztó kegyelem partikularizmusának jegyében áll. Márk evangéliuma így fogalmazza meg az Isten újszövetségi népének szóló parancsot: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtésnek. Aki hiszen és megkeresztelkedik, idvezül; aki pedig nem hiszen, elkárhozik." (Mk 15,15–16) Ez a megbékélés szolgálatának első dimenziója. Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne mi általunk, úgy kérjük az embereket: béküljetek meg az Istennel! – A Református Világszövetség nagygyűlésének témája, amint tudjuk, ez: Isten megbékéltet és szabaddá tesz. Az első tehát az, hogy megbékéltet önmagával, és így adja nekünk a fiak szabadságát.

De az is nyilvánvaló, hogy az Istennel való megbékélés maga után vonja az embertársunkkal való megbékélést is – sőt, az egyéni viszonyok világán túl kihat az egész emberiség békességére, és a fiak szabadsága a Jézus Krisztusban a Szentlélek által valamiképpen összefügg a föld népeinek szabadságtörekvéseivel is. Az Amerikai Egyesült Presbiteriánus Egyház 1967-es új hitvallásában éppen a megbékélés az az általános kategória, amely összefoglalja az egyház közvetlen és közvetett feladatát, egész szolgálatát ebben a világban. Az egész nagygyűlés alapvető teológiai problémája éppen az, hogyan függ össze az egyház sajátos feladata, a megbékélés evangéliumának hirdetése az egyház tágabb értelemben vett, közvetett feladatával, a népek békességének, a *shalom*-nak a munkálásával.

Most azonban Mózes elhívásából azt kell megtanulnunk, hogy a mi elhívatásunk is elsősorban annak a szabadításnak a szolgálatában áll, amelyet Isten az Ő népe számára készített, azoknak, akiket kiválasztott, azoknak, akik hisznek benne, azoknak, akiknek mintegy személyesen akarja megmutatni szabadító hatalmát és szeretetét. Mert Mózes elhívásában Isten nemcsak hatalmát, hanem mindenekfelett a szeretetét revelálta. Ennek a szakasznak a gyermekiesen antropomorf kifejezései azt jelentik, hogy Istennek ez a szabadító szeretete a vele való személyes kapcsolatban lesz a miénk. A Mózessel beszélő Úr az az Isten, aki látja az Ő népének nyomorúságát, aki meghallja kiáltásukat és látja szenvedésüket. Isten félelmes valóságként jelenti ki magát, aki elől Mózes rémülten rejti el orcáját, hogy el ne vesszen – de Istennek még a hatalmánál is nagyobb a szeretete. „Nem azért szeretett titeket az Úr, sem nem azért választott titeket, hogy minden népnél többen

volnátok; mert ti minden népnél kevesebben vagytok; hanem mivel szeretett titeket az Úr…” (5Móz 7,7–8)

Ma is ezt az evangéliumot kell hirdetnünk. A mi feladatunk sem könnyű. Mózes a fáraó hatalmával állt szemben, mi pedig egy olyan világban élünk, amelyben legyőzhetetlennek látszó akadályok tornyosulnak az evangélium előtt. Csoda-e, ha Mózes az elhívás hallásakor a maga elégtelenségét, alkalmatlanságát érezte? „Kicsoda vagyok én, hogy elmenjek és kihozzam Izráel fiait Egyiptomból?” A neki adott felelet azonban ugyanaz, ami nekünk is: „Én veled leszek.” A félelmesen titokzatos név, az EHJE ASER EHJE végső értelme és beteljesedése ma is, a Szentlélek korszakában is az Úr Jézus Krisztus, az Immánuel biztatása a szabadítás hirdetőinek: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Mt 28,20) Ámen.

A föllélegzés napja

1961. október

Textus: 2Móz 20,8–11

„Megemlékezzél a szombatnapról, hogy megszenteljed azt. Hat napon át munkálkodjál, végezd minden dolgodat; de a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja: semmi dolgot se tégy azon se magad, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálóleányod, se barmod, se jövevényed, aki a te kapuidon belől van; mert hat napon teremté az Úr az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugovék. Azért megáldá az Úr a szombat napját, és megszentelé azt."

I.

Keresztyén Atyámfiai! Először fontoljuk meg, nincs-e különleges jelentősége annak, hogy a hét napjai közül a Biblia szerint csak az utolsónak van neve, a szombat napjának. A hét többi napjai a Bibliában névtelenek, egyszerűen számozva vannak az elsőtől a hatodikig. A hetedik napot azonban Isten elkülönítette, kiemelte. Semmi kétségünk nem lehet afelől, hogy Isten a hetedik nappal, amelynek nevet adott, valami rendkívüli üzenetet akar kifejezni. De mi lehet ez a rendkívüli üzenet?

Hallottuk a negyedik parancsolatban, hogy Isten ezen a hetedik napon, miután minden munkáját elvégezte, megnyugodott, és ezt a napot megáldotta és megszentelte. Isten ezen a napon ünnepelni akar. Amire azonban különös hangsúly esik a negyedik parancsolatban, az az, hogy Isten nem magában akar ünnepelni. Isten ezt a különleges napot, ha szabad így mondanom, társaságban akarja eltölteni. Ezt a napot az Ő képére és hasonlatosságára teremtett embernek akarja szánni. Azt akarja, hogy ez a nap a közösség napja legyen: mindenekfelett a Teremtő és teremtménye között fennálló közösség napja. Éppen erről van szó, amikor a negyedik parancsolat azzal alapozza meg a mi emberi megnyugvásunkat, hogy Isten ezen a napon „megnyugovék". Egyenesen abból a célból szabadítja meg Isten teremtményét ezen a napon a hétköznapok terhétől és fáradtságától, hogy mi emberek részt vehessünk az Ő örömében, ünneplésében és áldásában.

Az azonban, hogy Isten az Ő szombatján bennünket be akar vonni az Ő társaságába, részéről nem csupán kedvezés, hanem kegyelmének hozzánk való aláhajlása. Hogy milyen mélyre hajol le ezzel Isten az Ő teremtményéhez, az világosan kitűnik abból a ritkán használt és feltűnően erős kifejezésből, amelyet az eredeti szöveg *náfas* szavában találunk Isten megnyugvásának leírására. Ez a kifejezés nemcsak annyit jelent, hogy megnyugodni, hanem egészen pontosan: nagy erőfeszítés után

föllélegezni. Az egész Bibliában csak háromszor fordul elő ez a szó. Először Dávidról olvassuk, amikor saját fia kergette őt, amikor Sémei kövekkel dobálta és végül el tudott menekülni Ajefimbe, és ott „megnyugovék", *náfas* – „fellélegzett" (2Sám 16,11–14). Másodszor a szolgákról, szolgálólányokról és a háziállatokról olvassuk, hogy szombaton ők is nyugodhassanak, föllélegezhessenek. Istenre vonatkoztatva csak egyetlenegyszer találjuk meg a *náfas* igét: „Legyen közöttem és az Izráel fiai között örök jel ez; mert hat napon teremtette az Úr a mennyet és a földet, hetednapon pedig megszűnt és megnyugodott." (2Móz 31,17) *Náfas* – föllélegzett. Isten föllélegzik! Istennek szívet megindító aláhajlása ez hozzánk! A megcsúfolt, fia elől menekülő királlyal, a szolgálóval, a szolgálólánnyal, a jövevénnyel együtt, az egész teremtéssel együtt kíván Isten ezen a napon föllélegezni. Nem csoda hát, ha a hét napjai közül Istennek ez az egyetlen névvel kitüntetett napja.

Hogy egy ilyen föllélegzés a mennyben, Istennél lehetséges, ezt nem vonjuk kétségbe. De lehet-e ilyen föllélegzés a földön, közöttünk, emberek között? Vajon lehetséges az, hogy a hetedik napon tényleg semmi dolgot ne tegyünk? Vajon tényleg ilyen egyszerűen levethetnénk a vállunkról a munkahét hatszoros terhét? Ó, vannak sokan, akik mesterien értenek ahhoz, hogyan háríthatják át a terheket másokra – mert a terheket valakiknek, valahogyan mégiscsak viselni kell. Akár akarjuk, akár nem, ebben a világban terheket kell hordoznunk, és aki azokat a válláról ledobja, azt csak mások számlájára, mások megterhelésével teheti. Szomorú dolog ez, de így van. De hát akkor kinek a terhére történik, ha Isten parancsolatában mégis az van, hogy a hat nap terhét le kell tenni magunkról?

Itt azonban közbevetőleg még meg kell fontolnunk, hogy voltaképpen nem is maga a munka az, ami teherként nehezedik a vállunkra. Ha meggondoljuk, az emberek általában véve nem vonakodnak a munkától. Ellenben egyetemes tapasztalatunk, hogy a munka bizonyos kísérőjelenségei azok, amelyektől korán megőszülünk: a bosszúság, a gond, az aggodalom, a kudarcok, a csalódások, gyakran az általános tehetetlenség érzésének terhe, a változhatatlan tények súlya, amelyekkel újból és újból szembe találjuk magunkat. Gyakran egyszerűen a munkatársak irigysége, a megértés hiánya a felettesek részéről, az alánk rendeltek makacssága; vagy a hatalom, a vagyon, a tisztség utáni törtetés rontja meg és teszi terhessé munkanapjainkat. Azaz röviden szólva: a rendezett, általánosan gyakorolt, de mégis véresen kegyetlen hétköznapi igazságtalanság terhe az, ami a munkanapjainkon ránk nehezedik. Ó, nem a munkahely pora az, ami nem engedi, hogy föllélegezzünk, hiszen ma már nagyszerű higiénikus berendezések segítenek rajtunk. Nem, Testvéreim, hanem arról van szó, hogy az ember bűnös voltának fülledt, fojtó levegője nehezedik ránk, és ez akadályozza meg, hogy föllélegezzünk.

De hát akkor hogyan jutunk el a föllélegzéshez? Ezt nem ok nélkül kérdezzük. Ám vajon Isten ne tudna a mi hétköznapjaink terhéről? Vajon Isten úgy szólítana fel bennünket a föllélegzésre, hogy közben ne venné tudomásul a bűnnek és a gondnak azt a terhét, amely a hétköznapjainkra ránehezedik? Ne tudna arról a teherről, amely nemcsak a vállunkat, hanem a lelkiismeretünket is nyomja? Atyámfiai, ha van valaki, akkor bizonyára Isten az, aki igazán tudja, milyen nehéz, sőt, mennyire lehetetlen számunkra az ilyen föllélegzés. De Isten tud Valakiről, aki az emberi munkanapok terhét a maga vállán és a maga lelkiismeretében hordozza. Van Valaki, aki átveszi a terhet mindenkitől, aki csak hallja a hívását: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket" (Mt 11,28), én azt művelem, hogy föllélegezhessetek. Az a teher, amit Krisztus így magára vesz, olyan nehéz, hogy összeroskad és meghal alatta. Így tehát Isten saját egyszülött Fiának kárára veszi le a munkanapok terhét az emberekről a hetedik napon. De az Isten Fia miközben összeroskad, azzal a kevés lélegzettel, ami még benne van, beleleheli ezt az egy szót a világba: „Elvégeztetett." Ez az „elvégeztetett" Isten föllélegzése ebben a világban és ezért a világért. Ezért a kereszt eseményétől kiindulva egy soha nem látott és soha nem hallott föllélegzés hatja át az ég és a föld térségeit. Mivel pedig Isten kezdettől fogva tudott erről az egyszeri nagy munkanapról, a nagypéntekről, azért rendelhette a világ kezdetén, hogy az emberek számára eljöhessen a föllélegzés ideje. Isten nyilvánvalóan ezt az egyszeri és örök munkanapot veszi tekintetbe, amikor a negyedik parancsolatban nekünk, embereknek megígéri és megparancsolja a megnyugvást, a föllélegzést. Talán bolondságnak tűnik fel ez a gondolat, de alig képzelhetjük el, hogy Isten nyugodhatott volna és örvendezhetett volna a teremtés fölött, ha az Ő Fiának eljövendő váltságmunkájáról nem tudott volna.

Így tehát nagypéntek Istennek az a munkanapja ebben a világban és ebben a világkorszakban, amelyen véghez vitte a nagy munkát, hogy az emberek munkanapjainak minden terhét magára vegye. De Istennek ez a nagy és véres munkanapja után Krisztus feltámadott dicsőségben. Ezzel az Ő munkáját elvégezte. Ezzel számára megkezdődött az az ünnepnap, amelynek sohasem lesz vége, és amelynek felülről jövő fénye már most ráesik az Ő gyülekezetére. Ez a húsvét értelme. Húsvét napja óta minden vasárnap megemlékezés erre az isteni napfelkeltére, sőt nemcsak megemlékezés, mert a húsvéti eseménytől kiindulva kiárad Krisztus gyülekezetére és azon át az egész világra a föld végső határáig az az isteni megnyugvás, föllélegzés, ünneplés és áldás, amelynek soha nem lesz vége. Innen nézve a dolgot egyáltalán nem látszik túlzásnak az, amit a Heidelbergi Káté 103. felelete mond, hogy tudniillik a vasárnap megünneplésével már ebben a földi életben megkezdem az örök szombatot, az Isten népének örök nyugodalmát.

Van abban valami, hogy az emberek éppen ezen a napon, húsvétkor szeretnek kimenni a hegyekbe, minél magasabbra, oda, ahol könnyű és tiszta a levegő. Isten vasárnapja kezdettől fogva a föllélegzés és a magaslati levegő napja. De a mi magaslati levegő utáni vágyakozásunkban van valami megható tehetetlenség. Ahogy a zergék a kopár sziklákon összekeresgetik az ott növő nyomorúságos füveket, és közben gyakran halálra zúzzák magukat, ilyen szánalmas azoknak az erőlködése is, akik a hegyekben keresik a magasságot és a tisztaságot. Az, amit a 4000 méteres hegyen lehet találni, nyomorúságos magasság és nyomorúságos tisztaság a nagypéntek levegőtisztításához képest és ahhoz a mennyei szélfúváshoz képest, amely a húsvéti tény felől árad felénk. Egészen jól megértjük, hogy a húsvét napja már az első keresztyén gyülekezetben is homályba borította a régi szombatot, majd annak a helyébe lépett – nem azért, hogy a törvényt eltörölje, hanem inkább hogy betöltse. Mert az ószövetségi szombat beteljesedése a húsvét, az a föllélegzés, az a megnyugvás, amit az értünk meghalt és feltámadott Jézus Krisztus szerzett számunkra. A húsvét tényét kisebbíti az, aki bizonyos szekták módjára a szombat törvényeskedő megünneplését követeli.

II.

De most lássuk, mit jelent ez a parancs: Megemlékezzél a szombatnak napjáról! Ezer és ezer dolgot lehetne itt elmondani a vasárnap jelentőségéről, de végeredményben csak erről az egy dologról van szó: „Isten az embernek Krisztus által vasárnapot készített – a közös föllélegzés napját ennek a halálra szánt világnak fojtó és nyomasztó légkörében." Ha azonban így tudjuk a tartalmát ennek a megemlékezésnek, akkor a formáját is megismerhetjük.

Először is meg kell fontolnunk azt, hogy a vasárnap lényege szerint a *közösség* napja. Maga Isten sem akar ezen a napon egyedül lenni. Azt akarja, hogy az Ő teremtménye, az ember, vele legyen és Ő az emberrel. Ezért a vasárnapnak természettől fogva társas jellege van. Ezért mi emberek sem maradhatunk egyedül vasárnap. A magányos és magának való ember nincsen benne Isten vasárnap-tervében, mert a vasárnap Isten gyülekezetének napja. Az Isten gyülekezetétől távol töltött vasárnap nem valami elérendő cél, hanem nyomorúság, ahogy a zsoltáros panaszát halljuk a 42. zsoltárban: „Megkeseredem lelkemben, mert nagy csoportban vonultam ezelőtt és ujjongó örömmel és hálaadással vezettem őket, az ünneplő sokaságot, az Isten házáig." (Zsolt 42,5)

Aztán meg kell fontolnunk, hogy a vasárnapi-húsvéti föllélegzés célja nem az üres, hanem a tartalommal megtöltött pihenés. Azonnal megszegényedik a vasárnapunk, ha azt hisszük, hogy csak a fáradtságtól való megpihenés vagy a semmittevés az értelme. Mert a vasárnapi pihenés és a lustálkodás nem ugyanaz a dolog.

Végtelenül többről van itt szó, mint egyszerűen pihenésről és munkáról, munkáról és pihenésről. Ha csak abból állna a vasárnapunk, hogy semmit sem teszünk, az csak igen kis föllélegzés lenne. Az a kísértésem, hogy szándékosan kiélezve így mondjam: ha valaki kénytelen lenne vasárnap tíz órán át nehéz testi munkát végezni, közben azonban a lelke a Krisztusba vetett hittel örvendezne és hálát adna Krisztus értünk végzett munkájáért, és így az Ő élő Igéje és Szentlelke lakoznék vele, akkor annak az embernek a vasárnap mégis vasárnap lenne, az igazi föllélegzés napja. Viszont ha valaki egész vasárnap a kisujját sem mozdítaná, csak a strandon vagy a nyugszékben heverne, vagy a tea vagy a söröshordó mellett fecsegéssel töltené az idejét, akkor – hiába írnánk a naptárban vasárnapot – semmit sem érezne meg a hetenkénti húsvétünnep igazi föllélegzéséből.

Ezért a vasárnap nemcsak a pihenés napja, hanem az istentisztelet napja. Amit mi a szó szoros értelmében istentiszteletnek nevezünk, az a Szentírás szerint nem más, mint a formája annak a nagy föllélegzésnek, amelynek mi Isten kegyelméből már e földön részesei lehetünk. Az istentisztelet nélküli vasárnap Isten akarata elleni vasárnap.

Közben azonban gondoljuk meg, hogy ez az Isten akarata szerinti föllélegzés nem valami néma, hanem igenis beszédes folyamat. Ó, milyen nyomott és feszült az atmoszféra azok között az emberek között, akik nem tudnak vagy nem mernek egymással beszélni! És milyen felszabadultan tudunk föllélegezni, amikor olyan emberek között vagyunk, akik előtt megnyithatjuk szívünket és szánkat! Mert ahol igazi beszélgetés van, ott bizalom van és szabadság van. De ha ez így van az emberek között, milyen irtózatos volna, ha Isten burkolózna örök hallgatásba. De Isten megtörte a csendet. Ő szóba áll és beszél velünk, mint atya a gyermekeivel. Ezért van a mi istentiszteletünk középpontjában a prédikáció. És ahol Isten igéje hangzik, ott jön el a nagy föllélegzés ideje. Mi pedig, emberek, úgy felelhetünk Isten szavára, mint a gyermekek atyjuk megszólítására. Ez a feleletünk az imádság. A vasárnap az imádság, az imaközösség ideje. Ahol azonban ez a párbeszéd tényleg megindul, ott olyan örvendezés tölti el a gyülekezetet, hogy ujjongásra, éneklésre nyílik az ajkunk. Ezért az istentisztelethez hozzá tartozik a hárfa, a lant, az orgona, a gyülekezet éneke. Sőt Isten az Ő igéje mellé két istentiszteleti jelet is szerzett, hogy mindkettő kifejezze a nagy föllélegzés áldott lehetőségét: az egyik a megtisztulás, az újjászületés fürdőjének a jele, a keresztség. Azért viselünk vasárnap ünnepi ruhát, mert megkereszteltettünk. Aztán a másik az úrvacsora. Ez a tékozló fiú atyját kell hogy eszünkbe juttassa: „Az atyja pedig monda az ő szolgáinak: hozzátok ki a legszebb ruhát, és adjátok rá. (…) Kezdének azért vigadni." (Lk 15,22.24)

Ilyen felséges, ilyen nagyszerű ez a föllélegzés, amit Isten ad az Ő gyülekezetének vasárnapról vasárnapra a prédikációban, az imádságban, az éneklésben, a

keresztségben, az úri szent vacsorában. Amikor azonban így magasztaljuk Isten ajándékozó kegyelmét, nem felejtjük el a mi tényleges vasárnapi istentiszteleteink emberi nyomorúságát sem. Megvalljuk, hogy istentiszteleteinkből igen gyakran hiányzik az igazi vasárnapi, húsvéti föllélegzés, mert az Isten szava helyett a mi emberi beszédünk hangzik, és ahelyett, hogy az embereket Isten fiainak szabadságára hívnánk, a törvény terhét helyezzük vállaikra. Ezért van az, hogy istentiszteleteinken gyakran az unalom honol, és a húsvét dicsősége helyett az elmúlás síri levegője tölti be templomainkat. Ezért kell könyörögnünk a vasárnap Urához, hogy Ő tárja ki templomaink ablakait, hogy azokon át az örök szombat szabad és megszabadító magaslati levegője áradjon. De ha ilyen nyomorúságos is a mi mostani, emberi vasárnap-szentelésünk, tudjuk, hogy a mi szombat-tartásunk alapja nem itt van, nálunk, hanem odafönn, Istennél. Isten megnyugovék a hetedik napon és megszentelte azt. Ez azt jelenti, hogy a mennyben állandóan tart az örök szombat megünneplése. Ott megy végbe az igazi, a főistentisztelet – ami a földön történik, az legjobb esetben sem más, mint az előrevetülése, szegényes jele vagy egy kicsiny kis darabkája annak, ami a mennyben végbemegy, ahol feltör az ujjongás, valahányszor egy bűnös ember itt a földön föllélegzik. Ezért például amikor olvasunk a fiatal Ézsaiás templomi látomásáról és felkiáltásáról: „Szent, szent, szent a seregek Ura, teljes mind e széles föld az Ő dicsőségével", akkor megsejthetünk valamit abból, mit jelent az, hogy a próféta tényleg részese volt a mennyei istentiszteletnek. És ha elképzeljük, mi történt karácsonykor a menny és a föld között, akkor megsejthetjük, mit jelent az, amikor mi itt a földön, az égiekkel együtt, közösségben, igazi közösségben dicsérhetjük az Istent. És amikor az Isten az Ő végtelen, aláhajló kegyelméből velünk együtt akar ünnepelni, és erre szólít fel bennünket, tehetünk-e mást, mint hogy mi is csatlakozunk az angyalok énekéhez: „Szent, szent, szent a Seregeknek Ura, teljes mind a széles föld az ő dicsőségével." (Ézs 6,3)

Az idősebb Blumhardt életéből mond el egy meglepő eseményt fia, amely talán sejteti, hogyan függ össze a mi földi istentiszteletünk a mennyei istentisztelettel. Valamikor azokban az években történt ez, amikor Blumhardt a maga nagy harcát vívta a sötétség hatalmaival. Egy napon, mélyen elszomorodva egy szegény lélek, Gottliebin Dittus megszabadításáért vívott harcának kudarcai miatt, gyülekezete néhány tagjával együtt sétálni ment az erdőbe. Séta közben formálódott ki Blumhardt lelkében a később széles körben ismertté vált ének:

„Jézus a Hős, ki minden ellenségét legyőzi,
Jézus Az, Aki előtt az egész világ hamarosan hódolni fog.
Jézus Az, Aki dicsőségben jön, hogy az éjszakából a világosságra vezessen."

Blumhardt elmondta ezt az éneket a vele lévő férfiaknak, és egy ismert dallamra énekelni kezdték. Amint az erdő sűrűjéből kijövet énekelve haladtak, egyszerre csak megdöbbenve megálltak, mert megmagyarázhatatlan módon felülről hallották az éneküket – megmagyarázhatatlanul, mert egészen biztosan nem visszhangról volt szó; amikor pedig hazaértek, a szenvedő fiatal nő, Gottliebin Dittus az ének szavaival fogadta őket, pedig bizonyos, hogy azt neki soha ember el nem mondhatta.

Ilyen valóságos az összeköttetés a mi földi istentiszteletünk és a mennyei istentisztelet között. Ezért semmi kétség nem lehet afelől, hogy a mi földi vasárnapunk megfelelője a mennyben az Isten örök szombatja. Így gondolta a 84. zsoltár szerzője is, amikor földi istentiszteletünket a templom előcsarnokával összehasonlítva kimondta ezt a vallomást: „Jobb egy nap a Te tornácaidban, hogynem ezer másutt, inkább akarnék az én Istenem házának küszöbén ülni, hogysem lakjak a gonosznak sátorában. (…) Seregeknek Ura! Boldog ember az, aki bízik benned!" (Zsolt 84,11.13) Ámen.

A hegyen mutatott minta

1977

Lekció: Zsid 8,1–5

Textus: 2Móz 25,40

„Vigyázz, hogy arra a formára csináld, amely a hegyen mutattatott neked."

Mózes második könyvében, ahol a szent sátor építésére vonatkozó isteni parancsot olvassuk, újra és újra visszatér ez az utasítás: „Vigyázz, hogy arra a formára csináld, amely a hegyen mutattatott neked."Az ószövetségi kegyesek szerint ugyanis a szent sátor nem emberi tervezés, nem emberi elgondolás alapján készült, hanem annak legkisebb részleteit is a Sínai-hegyen adott isteni kijelentés írta le. Még nem álltak a díszes oszlopok, még nem lengette a pompás függönyöket és kárpitokat a pusztai szél, még nem csillogtak a szent edények a sivatagi ragyogó napsütésben, amikor Mózes, Isten nagy szolgája már egyetlen hatalmas látomásban maga előtt látta az egész alkotást, és feladata ezután nem is volt más, mint az, hogy a látomást megvalósítsa.

Keresztyén Testvéreim! Bennünket, az Újszövetség népét a szent sátor építése közvetlenül nem érdekel. Hiszen ma az Újszövetség tanítja, hogy az egész ótestamentumi istentiszteleti rendszer csak árnyéka, halvány ábrázolata a Krisztusban eljött valóságnak. Bizonyos értelemben azonban a Mózesnek adott parancs nekünk is szól. Isten valósága most is itt sátorozik közöttünk. János evangéliumának bevezető része mondja Isten szavának testté lételéről, hogy az „lakozék", azaz ahogy az eredeti szöveg szó szerinti fordítása mondja: „sátorozik" közöttünk. Isten nem a szent sátorban, nem kézzel csinált templomban lakik, mint ahogy az Ószövetség kegyeseinek megjelent, hanem – amint Pál apostol tanítja – mi magunk vagyunk az Isten Szentlelkének templomai. Péter apostol levele pedig arra buzdít, hogy mint élő kövek épüljünk fel lelki házzá (1Pt 2,5), azaz Isten templomává. Nekünk magunknak kell úgy átformáltatnunk, hogy Isten Lelkének lakóhelye lehessünk. De ez az átformáltatás, éppen úgy, mint az ószövetségi szent sátor építése, csak isteni minta, isteni forma szerint történhet. Mit jelent ebben az értelemben nekünk a parancs: „Vigyázz, hogy arra a formára csináld, amely a hegyen mutattatott neked"?

I.

Azt jelenti, keresztyén Testvéreim, hogy isteni minta nélkül az életünk nem alkalmas arra, hogy Isten Szentlelkének lakóhelye legyen. Isteni forma nélkül úgy kell

tekintenünk az életünket, mint puszta nyersanyagot. Lehet, hogy nagyon értékes nyersanyagokkal, építőanyagokkal rendelkezünk, hiszen a pusztában vándorló népnek is megvolt mindene, ami csak szükséges volt a szent sátor építéséhez. Volt arany, volt drágakő, volt mindenféle értékes kelme – de jaj, amíg nem volt isteni minta, az arany hivalkodó ékszerek anyaga volt, vagyis egyenesen bálványt csináltak, aranyborjút öntöttek belőle, a drága kelmékből készült ruhákkal csak hiúságukat és felfuvalkodottságukat élték ki, vagy azokat a test rútságának leplezésére használták. A mi életünkben is lehet sok értékes nyersanyag, kiváló jellemvonások, jeles képességek, nagy elszánások, nemes fogadások, lelkesült pillanatok, gyengéd érzések, feszülő erők – de mindezek egymás ellen törnek, egymást őrlik fel, és sok ember élete ezért olyan, amilyen. Nincs az életükben egy uralkodó forma, minta, vezető elgondolás, amely személyiségük energiáit összefoghatná, integrálhatná, a kitűzött célok elérésére összpontosíthatná. Amerikában hallottam, ahol az emberek szeretnek számokban beszélni, hogy a legtöbb ember csak 40-50%-ban él, csak 40-50%-ban használja ki élete képességeit és lehetőségeit. Túlzás és egyoldalúság, hiszen az élet tényeit nem lehet számokban kifejezni, de annyi igazság mégiscsak van ebben az állításban, hogy az életük nem teljes élet, mert nem tudják, mit kezdjenek magukkal és adottságaikkal, vagyis hiányzik az a minta, amely szerint formálni kellene az életüket.

Az emberen kívüli élőlények életében ez a minta automatikusan érvényesül. Ahogy mondani szokták, a kicsiny makkban benne van a hatalmas tölgyfa, csak el kell ültetni, és a benne lévő törvények maguktól megszabják és létrehozzák a fa növekedését. Az állatok életében az ösztönök töltik be ezt a szabályozó szerepet. Az állatnak nem kell tanulni, nem kell gondolkozni, a legtöbb állat aránylag rövid ideig szorul rá anyja táplálására és védelmére, mert ösztönei akcióba lépnek és érvényesülnek. Az embernél azonban nem így van. Az állattal összehasonlítva ösztönei gyengék, bizonytalanok. Ha csak az ösztöneink eligazítására lennénk utalva, elpusztulnánk. Az embert éppen az teszi emberré, hogy élete tudatos döntések sorozata; nem a vak ösztönöknek engedelmeskedünk, hanem egész életünkben el kell határoznunk, mit csináljunk és mit ne csináljunk, mit válasszunk élethivatásunknak, hogyan válasszuk meg élettársunkat, hogyan keressük meg és hogyan költsük el a pénzünket, hogyan bánjunk az embertársainkkal – és közben, ó, mennyi hibát követünk el! Jó, ha bizonyos dolgokban jó példák vannak előttünk, de sokszor éppen a rossz példa vonzó számunkra – azt akarjuk, hogy igazán azok legyünk, akik vagyunk, és közben másokat próbálunk utánozni, keresni és érvényesíteni akarjuk az énünket, és közben elveszítjük azt. Mindennek azonban a végső magyarázata az, hogy nagyon sok ember életéből hiányzik az isteni minta, az a forma, amelyet meg kell valósítanunk.

II.

Alapigénkben azonban benne van a nagy biztatás, hogy amiképpen Isten előre megadta Mózesnek a szent sátor mintáját, úgy nekünk is megadja a mintát, amely szerint életünket a Szentlélek templomává kell formálnunk. Sajnos már túlságosan sokszor mondtuk el a szószékekről Michelangelo, a nagy szobrász és festő esetét, de azért most mégis újra el kell mondanom: egyszer állítólag megállt egy nagy márványtömb előtt, és így szólt: látom benne az angyalt. Más nem látta, de ő, páratlan művészi érzékével látta. Nem is volt más dolga, mint hogy lefaragja a kőből azt, ami fölösleges, és napvilágra hozza a benne meglátott mintát. Járt Valaki a földön, aki így szemlélte életünk nyersanyagát, így látta benne és hozta napfényre az isteni mintát. Maga a nyersanyag sokszor értéktelennek látszott: Péter például hevülékeny, de ingatag, szalmaláng lelkesedésű ember volt – de Jézus meglátta benne a kősziklát, és meg is valósította ezt a mintát. János, a mennydörgés fiainak egyike, maga volt a megtestesült, kíméletlen fanatizmus – és íme, Jézus kezében megvalósult életének mintája, és ez a bosszútól izzó ember, aki mennyei tűzzel akarta volna elpusztítani a rideg samaritánusokat, a szeretet apostolává változott. Aztán ott volt a keresztyénüldöző Saulus. Volt ugyan az életében sok értékes nyersanyag: lelkesedés, buzgóság, önsanyargatás, odaszánás, áldozatkészség – de mindebből csak romlás és szenvedés származott mások számára, egészen addig, amíg Saulus tulajdonságai egészen új, isteni minta szerint rendeződtek össze, hogy előttünk álljon Jézus Krisztus legnagyobb apostola, Pál, aki ezt a vallomást tehette: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus." (Gal 2,20)

Van Valaki, aki látja a te életed mintáját is. Látja mindnyájunk életének mintáját. Látta az eleve elrendelés örökkévalóságában, a világ fundamentumának megvetetése előtt. Mi még nem látjuk, de Ő már látja. Ő már tudja, hogy kicsinyes, önző, terméketlen életünknek hogyan kell átalakulnia, hogy megvalósuljon életünk isteni mintája.

Mindezt a Biblia úgy fejezi ki, hogy Ő maga a helyreállított istenkép, a második Ádám, akiben mint egy tükörben, úgy láthatjuk magunkat, ahogy az Isten akar látni bennünket. Azt jelenti az isteni minta megvalósulása az életünkben, hogy Jézus Krisztus által, az Ő követésének útján megtaláljuk önmagunkat. A mai lélektannak igen fontos fogalma az identitás, az önmagunkkal való azonosság megtalálása. Amíg az isteni minta nincs ott az életünkben, nem találjuk magunkat. Erőlködünk, mint a tékozló fiú, aki elszakad az atyai háztól, mert terhes számára, hogy mint gyermek, mint az apjának fia éljen ott; de nem találta meg magát az idősebb testvér sem, mert ő meg úgy élt az atyai házban, mint egy bérmunkás: elvégezte a rábízott munkát, de számon is tartotta, mi jár neki. A tékozló fiú akkor találta meg magát, amikor visszament az atyai hajlékba, és rábízta magát atyja szeretetére, vagyis az lett, amivé lennie

kellett: édesapjának szerető szívű fia. Keresztyén Testvéreim! Ha valaki megtalálja életének isteni mintáját, és az kezd megvalósulni az életében, az eljut ehhez a felfedezéshez és vallomáshoz: nem az vagyok igazán, aki voltam, hanem az vagyok igazán, aki lettem – amikor Jézus Krisztus helyreállította bennem a megromlott istenképet, és amikor az életem benne van abban a folyamatban, amelynek célja, hogy olyanná legyek, amilyennek az én teremtő és megváltó Uram akar engem. Pál apostol ezt így fejezte ki: „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok." (1Kor 15,10)

III.

De hogyan mutatja meg Isten életünk igazi mintáját? Figyeljünk ismét alapigénkre, a Mózeshez intézett isteni szóra: „Vigyázz, hogy arra a mintára csináld, amely a hegyen mutattatott neked." A hegyen! A hegy az egész Bibliában az imádkozás, az Istennel való személyes találkozás jelképe. A Sínai-hegy, a Tábor hegy, az Olajfák hegye – mind az Istennel való találkozás megszentelt helyei. Menjünk fel mi is a hegyre, mert Isten ott mutatja meg a mintát. A gyakorlat nyelvére lefordítva: imádkozzunk! Sem az ösztönök, sem az eszünk nem igazítanak el. Ahhoz, hogy jól válasszunk, ahhoz, hogy megtegyük, amit tennünk kell és elhagyjuk, amit nem szabad tennünk, magának a mi Urunknak a tanácsát kell keresnünk. Hozzá kell kiáltanunk: „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád!" Vagy Saulus szavával: „Mit akarsz, Uram, hogy cselekedjek?" Az ilyen párbeszédben, társalgásban tárja fel Isten életünk helyes mintáját. Valljuk meg hát életünk sok nyomorúságát, békétlenségét és zavarát, és könyörögjünk: Uram, mutasd meg életem rendezőelvét, mutasd meg a formát, a mintát, amivé lennem kell, hogy Szentlelked bennem, mint templomában lakozást vehessen! Isten nem fog elfordulni tőlünk, hanem – mint egykor a megdicsőülés hegyén – előttünk is fel fog tündökölni az igazi minta, a második Ádám, a helyreállított istenkép, az igazi ember.

De ne gondoljátok, Testvéreim, hogy ezzel Isten valami egészen általános feleletet ad nekünk. Isten nem dolgozik sablonokkal. Amiképpen a Mózesnek adott minta egészen pontos, részletekbe menő volt – Istennek még a kösöntyűkre, boglárokra, a szent sátor legapróbb részleteire is gondja volt –, éppen úgy nekünk is egészen konkrét módon mondja meg, ha kapcsolatban maradunk vele, mit kell tennünk, itt és most, neked és nekem, milyen bűnöktől kell megszabadulnunk, milyen szolgálatokat kell vállalnunk, milyen alkalmakat kell kihasználnunk. De mindezt kinek-kinek magának kell elintéznie Istennel. A hegyre egyedül kell felmennünk, mint Mózesnek. Én mint igehirdető nem tudom nektek megmutatni életetek mintáját. Én csak felmutathatok a hegyre, ahol Isten már vár bennünket, hogy életünk igazi formáját, isteni mintáját feltárja előttünk.

IV.

Az isteni mintát azonban engedelmesen kell megvalósítanunk. Ezért kezdődik alapigénk ezzel a szóval: „Vigyázz!" Mózes egyetlen gyertyatartót, egyetlen oszlopot sem csináltatott a saját elgondolása szerint, mindenben a megadott formát követte. Ha nem ezt tette volna, az egész látomás szertefoszlott volna előtte, mint a délibáb. Mert Isten addig ad áldást, amíg engedelmeskedünk. „Nem levék engedetlen a mennyei látás iránt" (ApCsel 26,19) – vallotta Pál apostol Agrippa király előtt, és az isteni minta tényleg az engedelmesség útján lett valósággá az életében. Aki nem engedelmeskedik, az a mintát is elveszíti, mint a gazdag ifjú, aki előtt pedig maga Jézus tárta fel a mintát. De nézzük a saját életünket! Hát nem voltak mindnyájunknak, Atyámfiai, fényes pillanataink, amikor a lét nyomorúsága fölé emelkedtünk, amikor a horizont kitágult, amikor ujjongva láttuk a Krisztusban való élet szépségét, a szolgálat gyönyörűségét és az Istenben való élet boldogságát? Miért süllyedtünk ismét a hétköznapi szörnyű szürkeség alacsony színvonalára, miért nőnek ismét a fejünkre a kicsinyes aggodalmak, az alaptalan félelmek, a gyűlölt hibák és bűnök? Azért, mert nem engedelmeskedünk. A hegyen megmutatott minta ködként szertefoszlott. Ó, ne legyen ez így ezután! Legyen a látásból mindjárt cselekvés! És akkor újabb látást nyerünk.

V.

De ennek az engedelmességnek az egyik legerősebb motívuma éppen annak bizonyossága, hogy nemcsak mi dolgozunk a minta megvalósításán, hanem a mi Urunk is jön velünk az engedelmesség útján és vezet a beteljesedés felé. Amíg a földi életben vagyunk, ezt nem érjük el. De vajon azt jelentené ez, hogy torzó marad az életünk? Bizonyos értelemben igen. Amikor valaki meghal, még ha nagyon hosszú és gazdag volt is az élete, azt befejezetlennek érezzük. Csak egyvalaki volt, akinek rövid földi élete teljesen realizálta az isteni mintát: az Úr Jézus Krisztus. Ezért mondja róla a Szentírás: „Ő az Isten képe" (2Kor 4,4), „képe a láthatatlan Istennek" (Kol 1,15). Ezért rövid élete nem volt torzó, mert mindent elvégzett, ami rá volt bízva, és a kereszten, amikor látszólag teljes kudarcba, értelmetlenségbe zuhant az élete, akkor kiáltotta: „Elvégeztetett!" Ezért van ereje arra, hogy bennünk is befejezze az isteni minta megvalósításának munkáját. Pál apostol tudta, hogy aki elkezdte bennünk a jó munkát, el is végzi a Krisztus Jézusnak napjáig (Fil 1,6). Az előbb azt mondtam, hogy a keresztyén ember eljut eddig a vallomásig: nem az vagyok, aki voltam, hanem aki lettem – de most hozzáteszem: azt is elmondhatjuk, az vagyok, aki majd leszek, amikor Isten bennem is befejezi az isteni minta megvalósulását, mert a mi életünkre is vonatkozik Jézus szava: „Elvégeztetett." A tavalyi esztendőben meghalt fiam, amikor

betegsége igen súlyos lett, és szembe kellett néznie a kikerülhetetlennel, egyszer ezt mondta: „Az Úr Jézus Krisztus is csak 33 évet élt." A mi legnagyobb vigasztalásunk, hogy ez alatt a 33 év alatt mindent elvégzett, ami szükséges ahhoz, hogy a mi életünkben is valósággá legyen az isteni minta. „Szeretteim – így int bennünket János apostol –, most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Őhozzá; mert meg fogjuk Őt látni, amint van." (1Jn 3,2) Ámen.

Ki van jelölve a helyed

1960. november 7.

Textus: Ruth 1,14–17

„Azok pedig nagy felszóval tovább sírának. És Orpa megcsókolá az ő napát; Ruth azonban ragaszkodék hozzá. Ő pedig monda: Ímé a te sógorasszonyod visszatért az ő népéhez, és az ő isteneihez, térj vissza te is a te sógorasszonyod után. Ruth pedig monda: Ne unszolj, hogy elhagyjalak, hogy visszaforduljak tőled. Mert ahová te mégy, oda megyek, és ahol te megszállsz, ott szállok meg; néped az én népem, és Istened az én Istenem. Ahol te meghalsz, ott halok meg, ott temessenek el engem is. Úgy tegyen velem az Úr akármit, hogy csak a halál választ el engem tőled."

Keresztyén Testvéreim! Alapigénk előzményei annyira ismertek, hogy azokat talán nem is szükséges emlékezetbe idéznem. Mindjárt kezdhetjük azzal a búcsúzási jelenettel, amelyről textusunkban szó van. Naómi, aki nemcsak férjét, hanem két fiát is elvesztette, indul vissza Moáb mezejéről régi hazájába, Betlehembe. A válás nem könnyű. Mindkét moábita menyével, Orpával és Ruthtal is a kölcsönös szeretet erős köteléke fűzi őt össze, most pedig arról van szó, hogy örökre elváljanak. Naómiban nincs semmi önzés. Ha a saját boldogságát nézné, akkor hívná a két asszonyt magával. Mivel azonban tudja, hogy ez számukra a gyökerek fájdalmas elszakítását jelentené, a szülőföldjüktől, népüktől, rokonságuktól való elszakadást, még unszolja is őket: menjenek vissza övéikhez és hagyják, hogy ő útnak induljon nélkülük, egyedül. Orpa szomorú szívvel ugyan, de enged a kérésnek és visszafordul. Ruth azonban végül is így felel: ahová te mégy, oda megyek; ahol te meghalsz, ott halok meg…, csak a halál választ el tőled. Manapság, amikor olyan sok rokoni viszálynak vagyunk tanúi, ma, amikor olyan sok viszálykodás van anyósok és menyek között, bizonyára meghatottan halljuk, hogy azokban a régi időkben volt egy anyós és volt egy meny, akik ilyen őszinte, ilyen mélységes, ilyen elszakíthatatlan szeretettel ragaszkodtak egymáshoz. Mert alapigénknek ez az első, kézenfekvő, betű szerinti értelme. De azt hiszem, azonnal érezzük, hogy van valami mélyebb üzenete is Ruth vallomásának. Az anyós és a meny párbeszédében van valami, ami túlmutat önmagán, rámutat egy mélységes titokra, amit egyelőre ebben az üzenetben próbálok összefoglalni: ki van jelölve a helyed.

I.

Isten jelölte ki a helyed! Ez Ruth életének a titka. Isten örök tanácsvégzése jelölte ki a helyedet. Nem Moábban, a szülőhazádban, hanem az anyósod mellett Betlehemben, Izráelben. Azért Izráelben, mert Isten téged rendelt arra, hogy ősanyja légy a legnagyobb királynak, Dávidnak, majd pedig az időnek teljességében a te véredből szülessék test szerint Dávid Fia, Izráel Felkentje, a világ Megváltója. Amikor tehát Ruth úgy döntött, hogy mindhalálig kitart Naómi mellett, ezzel a döntésével voltaképpen ámént mondott Isten örök tanácsvégzésére és elfoglalta azt a helyet, amit számára az isteni kegyelem az üdvösség történetében kijelölt.

Keresztyén Testvéreim! Sietek mindezt a saját életünkre is alkalmazni. Isten a maga üdvtervében a mi helyünket is kijelölte. Nem a vaksors, nem a véletlen kormányozza az életünket. Mi talán eddig nem tudtuk, nem gondoltunk rá, de most jó, ha alapigénkből megtanuljuk, hogy életünk eseményei, döntései, sikerei, kudarcai bele vannak szőve Isten örök tervébe, és a mi életünk legnagyobb kérdése is az, hogy igent tudunk-e mondani arra az örök tervre, amelyben Isten a mi helyünket is, külön-külön kijelölte.

II.

De hogyan ismerjük fel Isten tervét? És ami még fontosabb: hogyan találjuk meg abban a mi helyünket? Talán vannak közöttünk, akik még nem találtak feleletet ezekre a kérdésekre. Talán vannak itt szomorú, csalódott, csüggedt testvérek, akik sóvárogva, sőt fájdalmas vágyódással gondolnak Ruthra, aki megtalálta a helyét és ezzel boldogságát, üdvösségét, és amikor az ő beteljesedett életét nézik, még fájdalmasabban kérdezik magukban: hol van az én helyem? Az én boldogságom? Az én üdvösségem?

Alapigénk második nagy üzenete éppen erre a kérdésre válaszol. Azt mindenesetre megállapíthatjuk, hogy Ruth, amikor úgy döntött, hogy Naómival marad és Betlehembe megy, még egyáltalán nem is sejtette azt a szerepet, amit számára a kegyelem az üdvösség tervében kijelölt. Ó, dehogyis tudta ő még akkor, hogy ő lesz Jézus Krisztus ősanyja! Azt sem tudta, hogy férjhez fog menni és Boáz lesz a férje. Azt sem tudta, hogy Obed lesz a fia, Jesse az unokája, és annak a fia lesz Dávid, a nagy király. Mint ahogy Ábrahám kivonult Úr-Kaszdimból és elindult az ismeretlen ígéret földje felé, éppen úgy Ruth is az ismeretlen jövővel nézett szembe, amikor Naómival útnak indult Betlehem felé.

Szeretteim, Isten tervének részleteit, a megvalósulás módját mi sem tudjuk. Amíg ezen a földön vagyunk, minden tapasztalatunkat a tér és az idő gondolatformáiban tudjuk csak elrendezni, és ez azt jelenti, hogy a jövő el van rejtve előlünk.

Csak az Isten tudja és látja előre nagy terve megvalósulásának menetét, és csak róla mondhatjuk el, amit egyik szép dicséretünkben énekelni szoktunk: „*Jelen vannak múltak, jövendők egy tekintésedben.*" (RÉ 285. dicséret, 1. vers) Isten kijelenti számunkra szabadító munkájának végső kifejletét, beteljesedését, az új eget és az új földet, mi pedig tudjuk, hogy hű az Isten és amit ígér, azt teljesíti is; tudjuk, hisszük, hogy elhozza az Ő új világát, amelyben sem könny, sem gyász, sem jajszó, sem kiáltás, sem halál nem lesz többé – de hogy addig mi lesz, azt nem tudjuk. Isten üdvterve nem olyan, mint egy hároméves vagy egy ötéves terv, ami ki van nyomtatva, amelyben minden üzemnek ki van jelölve a helye és a szerepe. De hát akkor hol van a mi kijelölt helyünk az Isten tervében?

Figyeljünk Ruthra! Ez a fiatalasszony eredetileg pogány volt, nem az egy igaz Isten, hanem pogány istenek imádója. Amikor aztán férjhez ment Naómi fiához, megismerte Izráel reménységét. Mint később a pogány kapernaumi százados, úgy ő is erre a reménységre tette föl az életét. Ezért mondja alapigénk szerint Naóminak: „Az én Istenem a te Istened." Így ami első pillantásra egyszerű rokoni ragaszkodásnak látszott, mérhetetlenül több volt annál. Ruth mélységes emberi szeretettel ragaszkodott Naómihoz, de ennek a ragaszkodásnak a mélyén ott volt a hit, a rendíthetetlen bizakodás: tudta, hitte, hogy akinek Naómival együtt szolgált, olyan Isten, aki szavát megtartja, és akire ezért rábízhatja magát. Sejtette, érezte, hitte, hogy ez az Isten ura az ő jövendőjének is; bármi lesz is vele, ott lesz a helye Isten ellenállhatatlanul kibontakozó üdvtervében. Ruth tehát hitt, engedett az Isten szavának, és amikor úgy döntött, hogy Betlehembe megy, ezzel mintegy előképévé lett Máriának, Jézus Krisztus édesanyjának, aki ezekkel a szavakkal fogadta el a maga kijelölt helyét Isten üdvtervében: „Imhol az Úrnak szolgálója, legyen nékem a te beszéded szerint." (Lk 1,38)

Keresztyén Testvéreim! A mi kijelölt helyünket megtalálni annyit jelent, mint hinni az Isten szavának. Mert az Isten nem úgy mutatja meg a helyünket, mint ahogy a nagy banketteken láttam már: ott állnak a rendezők a bejáratnál, kezükben egy géppel írt listával, amin fel van tüntetve mindenkinek a helye. Isten az Ő titokzatos, elrejtett tervében jelöli ki a helyünket, mégpedig úgy, hogy mint Ruthot és Naómit, minket is megszólít drága igéjével: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1)

Ahogy Ruthnak nem mondta meg, hogy ő lesz Boáz felesége és Jézus Krisztus ősanyja, úgy nekünk sem mondja meg, mi vár ránk. Nem azt mondja valakinek: 1960-ban még nehéz idők várnak rád, de aztán 1961-ben jobb dolgod lesz, 1965-ben pedig örökre magamhoz veszlek. Isten nem ezt mondja, hanem azt mondja – és ebben a pillanatban az én gyarló emberi bizonyságtevésem által így jelöli ki a helyedet –: „Azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az ő végzése szerint hivatalosak." (Róm 8,28) Hivatalos vagy, helyed van. Akinek van füle, hallja, mint

mond a Lélek a gyülekezeteknek. Az Ő szavát engedelmesen hallani annyit jelent, mint megtalálni a helyünket az Ő üdvtervében. Aztán jön az ismeretlen jövő a maga beláthatatlan fejleményeivel: jönnek kavargó események, győzelmek és vereségek, boldog órák és szomorúságok, de bármi jöjjön is, a mi drága Urunk szakadatlanul biztat és bizonyossá tesz, hogy nem sodródunk, nem vak erők játszanak velünk, nem rohanunk a pusztulásba, hanem a helyünkön vagyunk és a helyünkön maradunk, mert a mi helyünket Ő maga jelölte ki és tartja meg számunkra egészen az Ő végső győzelméig.

III.

De van még egy harmadik nagy üzenete is alapigénknek. Isten ugyanis úgy jelölte ki Ruth helyét az üdvösség tervében, hogy ugyanakkor ezt megmondta Ruthnak: ott van a helyed Naómi mellett. Vagyis Isten nemcsak úgy jelöli ki a helyünket, hogy terítéket tart fenn számunkra a Bárány menyegzői lakomáján, hanem úgy is, hogy itt, ezen a földön megmutatja a helyünket azoknak a közösségében, akikkel együtt el tudjuk mondani ezt a vallomást, ezt a hitvallást: „Az én Istenem a te Istened." Ruth döntése ugyanis azt jelentette, hogy ő, a moábita, most már végérvényesen, mindhalálig, örökre csatlakozott Isten népéhez, Isten anyaszentegyházához. Ezért alapigénk most még pontosabban megmondja, hol a helyünk. Itt a helyünk az anyaszentegyházban, ahol megkereszteltek minket, itt van a helyünk azok között, akik velünk együtt hívják segítségül az Úrnak nevét. Ezért alapigénkből ugyanaz az üzenet hangzik felénk, mint az istentisztelet elején felolvasott igeszakaszból: „Tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul. (…) El nem hagyván a magunk gyülekezetét…." (Zsid 10,23.25) Csak annak van helye az Isten örök üdvtervében, aki megtalálja a maga helyét itt és most, a mi Urunk földi anyaszentegyházában.

Miért van ez így? Miért kellett Ruthnak Naómi mellett maradnia? Miért kell kitartanunk a mi egyházunk mellett? Azért, mert a gyülekezetnek szól az ígéret: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) A mi helyünk ott van, ahol Ő jelen van: az Ő gyülekezetében. Mert amint Ruth, mint Jézus Krisztus ősanyja, csak úgy kerülhetett vér szerinti kapcsolatba a Szabadítóval, hogy kitartott Naómi mellett, úgy mi is csak akkor maradhatunk életadó kapcsolatban a világ Megváltójával, ha kitartunk egyházunk, gyülekezetünk mellett.

Itt van a helyünk! Alapigénk megható szavakkal fejezi ki az emberi kapcsolatoknak azt a kimondhatatlan boldogságát, amit az Isten készített számunkra az Ő gyülekezetében. Mert ezt is jelenti az, hogy van helyünk. Innen nem néznek ki bennünket. Itt ledőlnek a válaszfalak. Itt szövődnek igazi barátságok. Régebben, amikor még fiatalabb voltam és erősebb volt bennem a bíráló hajlam, kifogásoltam, hogy a

lelkipásztorok minden válogatás és meggondolás nélkül szokták alapigénket esketési textusként használni. Ma már másképpen gondolkozom. Mert itt, Krisztus egyházában minden emberi kapcsolat átminősülhet: nemcsak az anyós és a meny kapcsolata, hanem a férjé és a feleségé is, és ezért Ruth vallomása például esketéskor az ifjú pár számára is tolmácsolhatja azt az igazi szeretetet, amely Krisztusnak az anyaszentegyház iránti szeretetét tükrözi: „Ahová te mégy, oda megyek…, néped az én népem, Istened az én Istenem és csak a halál választ el engem tőled." Ha manapság sajnálom, hogy ifjúságunk nagy részét nem látjuk itt a gyülekezet közösségében, akkor nem utolsósorban azért sajnálom őket, mert elkerülik azt a helyet, ahol legjobban megtalálhatnák barátjukat, élettársukat, az élet legértékesebb kapcsolatainak drága alkalmait.

És még egy utolsó üzenet. Ruth megtalálta a maga kijelölt helyét Naómi mellett. Boldoggá tette őt az a tudat, hogy csak a halál választhatja el őket egymástól. Mi pedig, az Újszövetség népe, úgy találhatjuk meg a helyünket Isten örök üdvtervében és a földi anyaszentegyházban, hogy azzal lépünk életadó kapcsolatba, akitől még a halál sem választ el bennünket. Ámen.

Dávid Siklágba készül

Textus: 1Sám 27,1

„És monda Dávid magában: Egy napon mégis el kell pusztulnom a Saul keze miatt, nincs jobb reám nézve, mintha gyorsan elmenekülök a Filiszteusok tartományába, így Saul felhagy azzal, hogy engem tovább is üldözzön Izráel egész területén, és így megszabadulok az ő kezéből.”

Keresztyén Testvéreim! Alapigénkben Dávidot ott látjuk, ahol a Szentírás szerint Isten legnagyobb szolgái is megfordultak: a kételkedés mélységében. Mivel éppen ezek az igazán nagy emberek, a hit hősei azok, akiket a legjobban fenyeget az elbizakodottság kísértése, Isten győzelmeiknek magaslatairól újra és újra lekényszeríti őket a kételkedés sötét és ködös völgyeibe, és itt a megaláztatás fájdalmában érteti meg velük, hogy semmi másban nem bízhatnak, csak az Ő mindenre elégséges és minden emberi gyengeséget legyőző kegyelmében. A Szentírás pedig, ahelyett, hogy hallgatna ezekről a nagy lelki vereségekről, hűségesen és pontosan beszámol azokról; bizonyára azért, hogy mi, közönséges keresztyének felbátorodjunk, amikor meglátjuk, hogy Istennek ezeket a nagy embereit is csak Istennek az a kegyelme éltette és emelte föl, amely a mi számunkra is készen áll és bennünket is megszabadít.

Első pillantásra szinte nem is látjuk a mélységét annak a szakadéknak, amelyből most alapigénk szerint Dávid szavát halljuk. Gondoljuk csak el, Istennek ez a szövetséges társa, Isten gazdag ígéreteinek birtokosa így beszél: „Egy napon mégis el kell pusztulnom a Saul keze miatt, nincs jobb reám nézve, mintha gyorsan elmenekülök a Filiszteusok tartományába…” Vagyis feltételezi, hogy Isten ígéretei semmisek: neki el kell pusztulnia. Aztán ebben a kétségbeesett lelkiállapotban mégis keres megoldást: a menekülést. Ez a nagy ember, akinek leginkább a bátorságát szoktuk csodálni, azt mondja, hogy „gyorsan elmenekülök”. Mintha azt mondaná: elvesztettem a fejemet, elvesztettem a szívemet, elvesztettem a hitemet, de a lábam még megvan – szégyen a futás, de hasznos, mert most már csak így segíthetek magamon. De még ez sem elég: ez a futás nemcsak gyáva menekülés, hanem árulás és hitszegés is, mert Dávid a filiszteusokhoz akar menekülni, Isten népének ellenségeihez. Sőt ezt a szándékát végre is hajtja, amivel aztán mérhetetlen szenvedést von nemcsak magára, hanem vele lévő társaira is, mert – amint saját életünkből is tudjuk – a kételkedés szenvedést von maga után.

Keresztyén Testvéreim! Lássuk meg először, hogy miképpen jutott Dávid ebbe a lelkiállapotba, aztán hogy mennyire alaptalan volt a kételkedése, aztán hogy mi

lett annak a következménye, és végül azt is lássuk meg, hogyan könyörült rajta a hűséges Isten, hogyan vezette ki őt abból a bajból, amelyet kételkedésével vont magára.

I.

Miért kételkedett Dávid? A legáltalánosabb felelet mindenesetre az lehetne, hogy azért, mert ember volt. A legjobb ember is csak ember. Ha az emberek szakadatlanul a hit hőstetteit hajtanák végre, könnyen elhihetnék magukról, hogy félistenek, mert a hit erejével olyan nagy dolgokat lehet véghez vinni, hogy azoknál nagyobbakat csak a mindenható Isten képes cselekedni. Az Isten hatalma után ugyanis mindjárt a hit következik. A hitnek mindenre van ereje, ezért ha a hitünket a hitetlenség nem kísértené, kicsoda tudná leküzdeni az elbizakodottság kísértését? De hogy láthassuk, hogy a legerősebb hitű ember is csak ember, Istennek kegyelmesen gondja van arra, hogy a mi gyengeségünket újra és újra feltárja, és megmutassa, hogy az Ő ereje erőtlenség által végeztetik el. Mert nem Dávid volt az, aki azokat a nagyszerű győzelmeket kivívta, hanem Istennek Dávidban munkálkodó kegyelme; most pedig, amikor Isten ezt az Ő kegyelmét egy pillanatra visszavonni látszik, látjátok, hogy tántorog Izráelnek ez a nagy hőse!

Aztán gondoljuk meg, hogy Dávidnak eddigre már a nehéz próbák hosszú és gyötrelmes idejét kellett kiállnia. Nem egy hétig tartott ez, hónapokon át űzött vadként élt a hegyek között. Nyugtot sehol sem talált. Ha Kehilába ment, az ottaniak mindjárt ki akarták őt szolgáltatni; ha Zif pusztájába menekült, elárulták; sőt még amikor az Isten papjához ment is, ott volt a nyomorult Doég, aki mindjárt szaladt Saul királyhoz és bevádolta a jóakaratú papot. Sem Engediben, sem Adullám barlangjában nem volt biztonsága, ellenségei szakadatlanul a sarkában voltak. Ki az, aki kedélyének derűjét ennyi üldöztetés után is megőrizte volna? Ne törjünk pálcát Dávid fölött, vagy pedig magunk fölött is törjünk pálcát, mert ha nekünk kellett volna kiállni azt, amit neki, bizonyára mi is elbuktunk volna.

De minderre ne azért gondoljunk, hogy Dávidot most már fölmentsük és ártatlannak tartsuk, mert igenis volt az ő magatartásában valami, amire sem nála, sem nálunk nincsen mentség, az ugyanis, hogy ebben a mostani esetben minden jel szerint huzamosan elhanyagolta az Istennel való társalkodás, az imádság alkalmait. Ha az addigi életéről olvasunk a Szentírásban, azt látjuk, hogy minden fontosabb cselekedete előtt kikérte Isten tanácsát: buzgón imádkozott, elkérte Abjátár főpaptól az efódot, hogy az akkori szokás szerint így tudakozza Isten akaratát (1Sám 30,7). Most azonban mindez elmaradt, az Istennel való beszélgetésről semmit sem hallunk, ellenben azt mondja a Szentírás: „És monda Dávid *magában*." Dávid tehát itt a saját

esze után ment, senki másnak a tanácsát nem kérte. Az eredeti szövegben az van, hogy „monda Dávid az ő szívében" – ez pedig a Biblia szerint rosszat is jelenthet, mert hiszen a Biblia szerint a balgatag is az „ő szívében" mondja: „Nincs Isten." (Zsolt 53,2) És a bűnös ember szívéről üzeni Isten a próféta által: „Csalárdabb a szív mindennél, és gonosz az; kicsoda ismerhetné azt." (Jer 17,9) Egészen bizonyos, hogy Dávid nem mondta el imádságában, sem zsoltárt nem írt arról, hogy „egy napon mégis el kell pusztulnom a Saul keze miatt…, elmenekülök a Filiszteusok tartományába…." – mindezt a saját eszével főzte ki, imádság nélkül. Amikor pedig így gondolunk ki valamit, magunkban, lelki tanács, imádság nélkül, akkor abból csak baj származhatik. Keresztyén Testvéreim! Ha valaki azt akarja, hogy kikeljen a hitetlenség tojásából a veszedelmes kígyó, akkor hagyja abba az imádságot; ha valaki azt akarja, hogy szomorúsága hétszerte nagyobb legyen, a hite pedig hétszerte gyengébb, hagyja el az imádkozást. Egészen nyugodtan lehet állítani: ha valaki abbahagyja az imádkozást, akkor annak az eddigi bajait egy napon sem lehet említeni azzal, ami még csak ezután következik rá. Ekkor tanulhatjuk meg, milyen mérhetetlen keserűség költözik annak az embernek a szívébe, aki elfordul Istentől, és milyen szomorú a következménye annak, ha az élő vizek kútfejét elhagyjuk, és repedezett, kiszáradt kutakhoz folyamodunk.

II.

Most azonban lássuk meg, mennyire alaptalan, lehetetlen és esztelen dolog volt Dávid kételkedése. Először is semmi oka nem volt arra, hogy kételkedjék. Egyetlenegy eset sem fordult elő eddig az életében, amikor az Úr elhagyta volna az Ő szolgáját. Dávid gyakran volt halálos veszedelemben, de az Isten szabadító ereje mindig elégségesnek bizonyult. Sokféle próbát kellett kiállnia, de aki a próbákat rábocsátotta, a szabadulás útját is mindig megmutatta. Ha Dávid naplót vezetett volna, egyetlenegy napi bejegyzésre sem tehette volna rá az ujját, hogy íme, itt van a bizonyítéka annak, hogy elhagyott az Isten.

De mondhatja-e bárki közülünk: „elhagyott engem az Isten"? Volt-e az életünkben egyetlen óra is, amikor ezt okkal, igazán mondhattuk volna? Ha tényleg lett volna ilyen óra, vagy akár egy ilyen pillanat is, akkor most nem ülnénk itt és nem hallgatnánk ezt a prédikációt. Maga az a tény, hogy itt vagyunk, világos bizonyítéka annak, hogy soha, egy pillanatig sem hagyott el minket az Isten, ahogy az Írás mondja: „Az Úr kegyelmessége az, hogy még nincsen végünk; mivel nem fogyatkozik el az Ő irgalmassága." (JSir 3,22)

De Dávid kételkedése a nyilvánvaló tényekkel is ellenkezett. Hát nem volt tele addigi élete Isten szabadító kegyelmének bizonyítékaival? Gondoljunk Góliát

legyőzésére, gondoljunk arra, hogyan kerülte ki dárdáját, amikor az őrjöngő király azzal őt vette célba, hogyan menekült meg Doég cselvetésétől, Saul üldözésétől, Ákhis hatalmából – mindezek a tények azonnal eloszlathatták volna kételkedését, ha a saját szíve, a saját esze helyett ezekre emlékezett volna. Mert a mi életünkben is vannak felhős napok, amikor Isten jóságának napfényét nem látjuk, de ez a nap nem lett semmivé, ott van akkor is, a felhők mögött, hogy majd áttörje azok sötétségét, és mi, visszagondolva életünk sok-sok szabadulására, boldogan adjunk majd igazat Isten ígéretének: „Nem hagylak el, sem el nem távozom tőled." (Zsid 13,5)

Éppen Isten ígéretei mutatják, mennyire oktalan volt Dávid kételkedése. Hiszen Sámuel őt már királlyá kente, Isten vele a szövetségét megkötötte, újra és újra megbizonyította, hogy őt, az Isai fiát választotta ki népének királyává. Hogyan mondhatta mégis Dávid: „Egy napon el kell pusztulnom a Saul keze miatt…"? Keresztyén Testvéreim! Ha tényleg ismerjük a mi Urunkat, ha tényleg megtettük már a vallástételt, hogy Jézus Krisztus a mi Megváltónk, akkor nincsen semmi ezen a világon, ami megerőtleníthetné az Ő ígéreteit, ami elvehetné a jogunkat, hogy magunkra vonatkoztassuk az igét: „Hát elfeledkezhetik-e az anya gyermekéről, hogy ne könyörüljön méhe fián? És ha elfeledkeznének is ezek: én terólad el nem feledkezem." (Ézs 49,15) „Mert a hegyek eltávoznak, és a halmok megrendülnek; de az én irgalmasságom tőled el nem távozik, és békességem szövetsége meg nem rendül, így szól könyörülő Urad." (Ézs 54,10) Hát szabad kételkednie annak, aki a mi Urunknak ebbe az ígéretébe fogózhatik: „Én örök életet adok nékik; és soha örökké el nem vesznek, és senki ki nem ragadja őket az én kezemből. Az én Atyám, aki azokat adta nékem, nagyobb mindeneknél; és senki sem ragadhatja ki azokat az én Atyámnak kezéből." (Jn 10,28–29)

De ellenkezett Dávid kételkedése saját hívő nyilatkozataival is! Hát nem ő mondta Saulról: „Eljön az ő napja és meghal; én nem emelem fel a kezem az Úr felkentje ellen." (1Sám 26,10–11) Tehát Dávid tudta, hogy Saul ítélete már meg van pecsételve, most mégis ezt mondta magában: el kell pusztulnom Saul keze miatt. De nemcsak ezzel az egy nyilatkozatával jutott most ellentmondásba, hanem minden győzelmes vallástételével, ahogy azokat főként a zsoltáraiból ismerjük. „Ha tábor fog körül, nem fél szívem; habár had támad reám, mégis Őbenne bízom én!" (Zsolt 27,3) – Ez Dávid! „Egy napon mégis el kell pusztulnom Saul keze miatt." – Ez is Dávid. „Az Úr az én kősziklám, váram és szabadítóm; az én Istenem, az én kősziklám, Őbenne bízom: az én pajzsom, idvességem szarva, menedékem. Az Úrhoz kiáltok, aki dicséretre méltó, és megszabadulok ellenségeimtől." (Zsolt 18,3–4) – Ez Dávid. „Egy napon mégis el kell pusztulnom Saul keze miatt." – Ez is Dávid! Így változik az ember, így változunk mi is: hála legyen a mi Istenünknek, aki mindig hűséges, akiben nincsen változás vagy változásnak árnyéka!

Végül ellenkezett Dávid kételkedése azokkal a tényekkel, amelyeket ő még ugyan nem látott, de amelyek kételkedése idején történőben, folyamatban voltak. Rettegett Saultól – de hol volt Saul ekkor? Saul akkor már kétségbeesve rohant az endori halottidéző asszonyhoz, hogy Sámuel szellemétől kérjen tanácsot. Amikor Dávid kételkedett, a filiszteusok már élesítették dárdáikat és nyilaikat, hogy Sault megöljék. Ő pedig így beszélt: el kell pusztulnom a Saul keze miatt. Ó, ha látta volna Isten terveit, ha tudta volna, hogy mik vannak készülőben! De mi is így vagyunk, nem látjuk Isten terveit. Nem tudjuk, hogy az Ő hatalmas jobbja mit készít számunkra. Mert az Ő kinyújtott karja hatalmasabb mindennél és Ő tudja, hogyan szabadítsa meg az övéit. Ezért ne legyünk türelmetlenek, ne kételkedjünk, mert ha kételkedünk, a tényekkel jutunk ellentétbe, amelyek, mint minden a világon, a mi Urunk hatalmában vannak.

III.

Szóljunk néhány szót arról is, mi lett Dávid kételkedésének eredménye. Először is az, hogy ugyanazt a bolondságot követte el, amit már egyszer elkövetett. Egyszer már átmenekült Saul elől Ákhishoz, Gát királyához (21. rész), és csak az Isten kegyelme volt az, ami őt ott megmentette. Most pedig kételkedésében kész ugyanazt a bűnt elkövetni. A tapasztalat nem számít – ha kételkedünk, hiába minden tapasztalat, újra bűnbe esünk. Az öregség nem véd a bűn ellen.

Azután tényleg átment az Isten népének ellenségei közé. Az, aki Góliátot legyőzte, átmenekült Góliát hazájába. Félelemetes dolog, a kételkedés ide vezet: Isten ellenségei közé. De vigyázzunk, nemcsak látszat szerint találjuk Dávidot Isten népe ellenségei között, hanem kételkedésének az lett az eredménye, hogy végül hajlandó volt hadba indulni szíve szerint is az Isten népe ellen. Először mindenesetre úgy látjuk, mintha csak színből tartana a filiszteusokkal – bár a színlelés is utálatos dolog Isten előtt, éppen úgy, mint az a kegyetlen vérontás, amivel a történet szerint ez a színlelés párosul; de aztán, amikor egyesek kételkedni kezdenek ennek a volt ellenségnek a hűségében, amikor azt hiszik, hogy Dávid tulajdonképpen az ötödik hadoszlop szerepét akarja játszani a filiszteusok táborában, és amikor még azt is felajánlják neki, hogy bántatlanul elmehet közülük, Dávid félreértést nem tűrő határozottsággal jelenti ki, hogy kész velük együtt vonulni az Isten népe ellen. Hogy erre mégsem kerül sor, ez végül is nem rajta múlik, hanem a filiszteusok gyanakvásán. Így szinte azt lehet mondani, hogy a legnagyobb bűntől ellenségei mentik meg, aminthogy, keresztyén Testvéreim, Isten kegyelme igen sokszor a mi ellenségeinket használja fel arra, hogy a bűntől megszabadítson bennünket.

IV.

Legvégül még arról hadd szóljak, hogyan szabadította ki Dávidot Isten abból az örvényből, amelybe őt az ő kételkedése sodorta. Úgy szabadította ki, hogy nagy szenvedést bocsátott rá. Nem akarom részletesen elmesélni a történetet, csak a legfontosabbat emelem ki belőle: amíg Dávid Ákhis királlyal volt, az amálekiták betörtek Siklágba, Dávid városába, a városból mindent elhurcoltak, még a kisgyermekeket és az asszonyokat is, úgyhogy amikor aztán Dávid főembereivel oda visszatért, csak a puszta falak vártak rájuk. A kemény férfiak sírni kezdtek, majd elkeseredésükben Dávidra hárították a felelősséget, őellene támadtak, és már arra került sor, hogy megkövezik őt. Íme, itt van Dávid, szegény, mint egy koldus, mindenét elveszítette, a vezér, aki ellen fellázadnak emberei, nyomorultabb helyzetben van, mint bármikor addigi életében.

De itt jön aztán a nagy fordulat, amiről a Szentírás röviden csak így számol be: „Dávid azonban megerősíté magát az Úrban, az ő Istenében." (1Sám 30,6) Ez az igazi Dávid, az Isten szövetséges társa, az, akinek Isten akarja őt. A bűn és a fájdalom együtt járnak; Isten gyermeke nem vétkezhetik büntetlenül. Dávidnak szenvednie kellett, hogy ide visszajusson. Aki nem hisz Istenben, vétkezhetik, amennyit akar – lehet, hogy csak csekély lesz a bűnhődés, ami már most utoléri őt, az Isten gyermekének azonban szenvednie kell minden félrelépésért. „Mert akit szeret az Úr, megdorgálja, megostoroz pedig mindent, akit fiává fogad." (Zsid 12,6)

Legvégül még egy nagy tanulság: ha Dávid ideig való hitetlensége ilyen rettenetes dolog volt, milyen lehet a sorsa annak, aki egész életét hitetlenségben tölti? „Aki hisz Őbenne, el nem kárhozik; aki pedig nem hisz, immár elkárhozott, mivelhogy nem hitt Isten egyszülött Fiának nevében." (Jn 3,18) Dávid nagy mélységekbe zuhanó, majd újra felemelkedő életének az a tanulsága, hogy van szabadítás a kételkedés mélységéből, a hitetlenség romlásából, ha rábízzuk magunkat arra az isteni kegyelemre, amelyet mi, az Újszövetség népe egy élő személyben megtestesítve látunk mint a mi szabadító Urunkat, a Jézus Krisztust. Ámen.

Sémei szidja Dávidot

1959. április 14.

Textus: 2Sám 16,5–14

„Elméne azután Dávid király Bahurimig, és ímé onnan egy férfi jöve ki a Saul nemzetségéből való, kinek neve Sémei vala, Gérának fia, és kijövén szidalmazza vala őket. És kővel hajigálá Dávidot és Dávid királynak minden szolgáit, jóllehet az egész nép és az erős férfiak mindnyájan az ő jobb és bal keze felől valának. És így szóla Sémei szitkozódása közben: Eredj, eredj te vérszopó és istentelen ember! Megfizet most az Úr néked Saul egész házanépének véréért, aki helyett te uralkodol; és adta az Úr az országot a te fiadnak, Absolonnak: és ímé te nyomorúságban vagy, mert vérszopó ember vagy! Mondta pedig Abisai, Sérujának fia, a királynak: Hogyan szidalmazhatja ez a holt eb az én uramat, a királyt? Majd én elmegyek és fejét veszem. Monda pedig a király: Mi közöm van veletek, Sérujának fiai? Hadd szidalmazzon, mert az Úr mondotta néki: szidalmazzad Dávidot; és ki mondhatja néki: Miért míveled ezt? És monda Dávid Abisainak és minden szolgáinak: Íme az én fiam, ki az én ágyékomból származott, kergeti az én életemet: hogyne cselekedné tehát e benjáminita? Hagyjatok békét néki, hadd szidalmazzon; mert az Úr mondotta néki. Netalán reá tekint az Úr az én nyomorúságomra, és jóval fizet még ma nékem az Úr az ő átka helyett. És megy vala Dávid és az ő népe az úton, Sémei pedig a hegyoldalon átellenében menvén, mentében átkozódik és köveket hajigál vala ő ellenébe, és port hány vala. Eljuta annakutána a király és az egész nép, mely vele vala, Ajefimbe, és ott megnyugovék.”

Alapigénk Dávid király menekülésének egyik érdekes és jelentős eseményét adja elő. A király menekül saját fia elől. Ha valaki csak a történetíró szemével nézné ezt az eseményt, nem találna benne semmi meglepőt. A régi királyságok élete tele van trónvillongásokkal, ahogy a mi történelmünkben, az Árpád-házi királyok első századaiban is láthatjuk. Amikor a királyi trón elnyeréséről van szó, még a rokoni kapcsolatok sem számítanak: a mi Kálmán királyunk saját öccsét és annak fiát is megvakíttatta, nehogy hatalma ellen törjenek. Sőt még a királyi apa és a fia közötti halálos ellentét sem példa nélkül való az emberiség történetében. A kiváló orosz festőművész, Repin 1885-ben kiállította egy híres képét az orosz történelemnek arról a borzalmas jelenetéről, amikor Rettenetes vagy Rettegett Iván cár saját kezével öli meg fiát, a trónörököst, és ha valaki megnézi ezt a megrendítő hatású festményt, annak lehet némi fogalma arról az iszonyú ellentétről, amely Dávid király és fia, a trónörökös Absolon között kirobbant, és amely az alapigében előadott esemény történelmi előzménye. Dávid király kezdi elveszíteni népszerűségét, a nép mind jobban

elhidegül tőle. Absolonban, az ambiciózus és számító trónörökösben feltámad a gondolat, hogy apja trónját elfoglalja, gonosz tanácsadói is helyeslik ezt az eszmét, meg is ragadják az első adandó alkalmat arra, hogy azt valóra váltsák. A puccs teljes sikerrel jár, a nép nagy részét sikerül fellázítani, a katonák nagy része Absolon mellé áll, Dávid király pedig menekül.

De, keresztyén Testvéreim, itt nem valami közönséges trónvillongásról van szó, hanem valami egészen másról. Mert Dávid nem közönséges király, az ő országa nem olyan, mint a többi ország, az ő uralma nem olyan, mint a többi fejedelmek uralma. Dávid Isten népének az Isten által választott fejedelme. Dávid Isten szövetséges társa, akinek Isten ezt az üzenetet küldte prófétája által: „Házat csinál néked az Úr. (…) És állandó lészen a te házad, és a te országod mindörökké tiéd lészen, és a te trónod erős lészen mindörökké." (2Sám 7,11.16) Dávid mélységes alázattal fogadta az üzenetet, arcra borult Isten előtt és így imádkozott: „Micsoda vagyok én, Uram Isten, és micsoda az én házam népe, hogy engem ennyire elővittél?" (2Sám 7,18) De alázata a hitnek az alázata volt, mert belefogózva Isten erős ígéretébe, teljes szívvel adott visszhangot az isteni ígéretre: „Legyen a te jóakaratodnak áldása a te szolgádnak házán, hogy legyen előtted mindörökké, mert te szólottál, Uram Isten!" (2Sám 7,29) Dávidot nem politikai cselszövések, nem emberi sikerek juttatták a trónra, hanem Isten kegyelme, annak az Istennek a kegyelme, akinek öröktől fogva való üdvtervében eleve benne volt, hogy egy vesszőszál származzék Isai törzsökéből és a gyökeréből egy virágszál növekedjék (Ézs 11,1), vagyis hogy az ő házából származzék a világ szabadítója, Dávid Fia, a mi Megváltónk. – És most ez a király menekül, a Dávid házának megalapítója, az Isten szövetséges társa. Menekül saját fia elől, aki kiadta a parancsot katonáinak, hogy öljék meg az apját, ahol rátalálnak.

A menekülő királyokkal nem szoktak az emberek rokonszenvezni. Vilmos császár még a háború utolsó éveiben is igen nagy népszerűségnek örvendett, amint az idősebbek jól emlékeznek, még Magyarországon is, de amikor a nyugati front összeomlásakor, 1918. november 10-én a semleges Hollandiába menekült, egy csapásra elvesztette a nép rokonszenvét, mert a királyoktól valahogy mindig azt várták, hogy utolsó leheletükig álljanak helyt. De miért menekül Dávid? Talán fél a fiától? Retteg a haláltól? A bibliaolvasó ember tudja, hogy erről szó sem lehetett, mert ha voltak is sötét foltok Dávid életében, bátorságához nem férhetett kétség, a seregek Ura Istenének a nevében oroszlánként szokott szembeszállni minden veszéllyel. Valami más oka, más magyarázata van az ő menekülésének. De ezt az okot még a vele menekülő leghűségesebb emberei sem értik. A király azért menekül, mert tudja, hogy ezt a trónválságot fegyverrel nem lehet megoldani. Menekül, mert tudja, hogy közte és lázadó fia között csak maga Isten tehet igazságot. Így is mondhatnám: Dávid király most az Isten karjába menekül. Mintha ezt mondaná:

Uram, ha a Te szövetségesed vagyok, akkor emberi fegyver nem segíthet, akkor Te védj meg, akkor Te tégy igazságot!

Ekkor találkozik a király Sémeivel. Bahurimnál történik a találkozás, egy mély szakadéknál. A szakadék egyik oldalán a király halad embereivel. Egyszerre a szakadék másik partján megjelenik egy magányos alak, a Saul házából való Sémei. Amikor meglátja a menekülő királyt és kíséretét, kirobban belőle az éveken át felhalmozott keserűség, a bosszú érzése mindazok miatt, ami Saul házával történt – megragadja az alkalmat, hogy most végre megmondja a magáét, átkiált a szakadék túlsó oldalára a királyhoz: „Eredj, eredj te vérszopó és istentelen ember! Megfizet most az Úr néked Saul egész házanépének véréért, akik helyett te uralkodol; és adta az Úr az országot a te fiadnak, Absolonnak: és ímé te nyomorúságban vagy, mert vérszopó ember vagy!" Sőt, hogy nyomatékot adjon csúfolódásának, köveket fog, és a szakadék magasabb partjáról azzal dobálja a királyt és kíséretét. A király hallgat, mintha észre sem venné a gyalázkodót. De egyik hű embere, Abisai nem bírja türtőztetni magát. „Hogyan szidalmazhatja ez a holt eb az én uramat, a királyt? Majd én elmegyek és a fejét veszem!" Abisai azt várja, hogy a király végre magához térjen tehetetlenségéből, azt várja, hogy úgy viselkedjék, ahogy megszokhatták tőle: erélyesen, önérzetesen, minden habozás nélkül; azt várja, hogy javaslatára azonnal kiadja a király a parancsot: menjetek és tegyétek el ezt a nyomorult gyalázkodót láb alól! De nem ez történik. Érthetetlen módon maga Abisai kap szidást: „Mi közöm van veletek, Sérujának fiai?" A király nem vesz elégtételt, nem torolja meg a sérelmet. Pedig ez a sérelem sokkal jobban fáj neki, mintsem bárki is sejthetné a vele lévők közül: Sémei a legfájóbb sebet feszegeti, támadása éppen ott éri a királyt, ahol a legvédtelenebbnek érzi magát, ahol a legjobban ostromolja a kísértő, ahol hitének kell élet-halál harcot vívnia, mert Sémei csúfolódásának éppen ez az értelme: nem az Isten tett téged királlyá, hanem te magad szerezted meg a királyságot nagyravágyással, erőszakkal; nem Isten, hanem az ördög a te szövetségesed, most már menekülhetsz, az Isten igazságot tett közted és a fiad között: ő a király, nem te, merő lázálom, bűnös és elbizakodott képzelődés volt, hogy te Isten akaratából való királynak tartottad magad. A király pedig pontosan azért nem torolja meg a sérelmet, azért nem fojtja bele Sémeibe a szót, amiért menekül Absolon hadai elől: azért hallgat, mert érzi, hogy ebben a dologban is csak Isten tud dönteni, a csúfolódót csak Isten tudja megcáfolni, ha akarja. Mit érne, ha hűséges embereivel agyonüttetné Sémeit – és közben neki volna igaza? Sémei azt állítja, hogy a neki adott isteni ígéret nem áll, a vele kötött szövetség nem érvényes – de ezt senki meg nem cáfolhatja, csak maga az Isten. De hát akkor Isten miért engedte meg, hogy az Ő szövetsége kérdésessé váljék? Miért engedte meg, hogy a saját fia támadjon ellene, a törvényesen felkent király ellen? Mindez nem lehet másképpen, csak Isten akaratából. Ha pedig így van, akkor a király csak ezt parancsolhatja buzgó

katonáinak: „Hadd szidalmazzon, mert az Úr mondotta néki. … Netalán reá tekint az Úr az én nyomorúságomra, és jóval fizet még ma nékem az Úr az ő átka helyett."

Keresztyén Testvéreim! Dávid most nem mint magánember áll előttünk, hanem mint Izráel királya, Isten népének fejedelme, azaz a saját személyében előképe, ótestamentumi példája az újszövetségi Isten-népnek, az ítélet alatti anyaszentegyháznak. Mert ne gondoljátok, hogy Isten csak az egyes embert ítéli meg – megítéli Ő az Ő földi egyházát is, sőt, ahogy Péter apostol levele mondja: az ítélet az Isten házán kezdődik. Amikor az Isten népe kezd megfeledkezni Isten szövetségéről, amikor bizonyságtétele elhallgat, vagy bizonytalan zengést tészen, amikor egész élete olyanná válik, hogy miatta káromoltatik az Isten neve, akkor elkövetkezik Isten ítélete – egészen addig, hogy még ez az ijesztő kérdés is felmerül előttünk: vajon tényleg az Isten szövetségesei vagyunk-e? Ilyenkor aztán az Isten Absolonokat támaszt és Sémeiket támaszt, hogy általuk hajtsa végre az Ő igazságos ítéletét és általuk hajtsa, terelje, kényszerítse vissza Isten népét a szabadulás egyetlen kútfejéhez, az Ő szövetségéhez, az Ő drága igéjéhez.

Ilyenkor semmi más nem segít rajtunk, csak az, hogy – mint Dávid – az Isten karjába meneküljünk. Ilyenkor nem segít rajtunk, ha ágaskodó emberi daccal, fogcsikorgatva fenyegetőzünk, ilyenkor csak az segít, ha – mint Dávid – megértjük, hogy Sémei merő eszköz, „bérlett beretva" (Ézs 7,20), ahogy a próféta mondja, a „harag botja" (Ézs 10,5) Isten kezében. Ilyenkor nem tartozik ránk, hogy meddig használja és mikor veti félre Isten ezeket az eszközöket, ilyenkor nem az eszközt, hanem Isten kezét kell látnunk, az alatt kell meghajolnunk és arra kell ámént mondanunk. Lehet ez az eszköz Nabukodonozor, akiről Isten azt üzeni, hogy az az Ő szolgája (Jer 43,10), lehet Néró császár, akiről a Lélek azt üzenteti Pál apostol által, hogy ő meg Isten diakónusa (Róm 13,4). Nem a sújtó vesszőt, hanem azt a mozgató atyai kezet kell látnunk, arra kell ráhajolnunk, azt kell megcsókolnunk és azt kell megöntöznünk a bűnbánat könnyeivel.

Dávid nem állt bosszút Sémein. De vajon szabad lett volna bosszút állnia Isten eszközén, aki Isten parancsára szólt? Sémei nem tudott semmit arról, hogy ő Isten egész világra kiterjedő üdvtervének eszköze, ezt nem tudta sem Nabukodonozor, sem Néró császár, sem Poncius Pilátus, sem a főpapok, sem a Jézust keresztre feszítő katonák, sem a keresztje alatt gyalázkodó tömeg. Sémei sem tudta, mit cselekszik, amikor az Isten szövetségesét gyalázta, de Dávid tudta, és ezért Dávid szelíd és alázatos feleletében nagyon halkan bár, de annak a szavát halljuk, aki a kereszten így imádkozott: „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják, hogy mit cselekesznek." (Lk 23,34) Ezért a keresztyén gyülekezet sohasem gyűlöli Isten igazságos ítéletének eszközeit, bárkik legyenek is azok, sőt köteles könyörögni azokért, tudva, hogy azok az ő Urának eszközei, akié minden hatalom mennyen és földön.

De lássuk Sémei példáját is, nem azért, hogy utánozzuk, hanem azért, hogy elrettenjünk attól, mert úgy is lehet valaki Isten ítéletének öntudatlan eszköze, mint ahogy Júdás az volt, akiről Krisztus ezt mondta: „Jaj annak az embernek, aki az Embernek Fiát elárulja: jobb volna annak az embernek, ha nem született volna." (Mk 14,21) De mi volt Sémei bűne, ha egyszer az Isten indíttatására gyalázta Dávidot? Egy bűne volt, és ez minden bűnnek a gyökere: a hitetlenség. Sémei nem hitt az Isten igéjének. Hogy mi Dávid helyzete Isten üdvtervében, azt Sémei pontosan tudta. Isten Nátán próféta által a legnagyobb nyilvánosság előtt hirdettette ki a Dáviddal kötött szövetséget, azt a hivatalos krónikákban feljegyezték, arról az istentiszteleteken zsoltárokat énekeltek, a nép minden tagja tudta a Dávidnak adott ígéretet: „És állandó lészen a te házad, és a te országod mindörökké tiéd lészen, és a te trónod erős lészen mindörökké." (2Sám 7,16) Sémei, akárcsak Absolon, tudta ezt, de nem hitte. Lehet, hogy valamikor még hitte, amikor Dávid dicsősége csúcspontján állt, de amikor jött Absolon sikeres lázadása, Sémei meggyőződése megváltozott, most már nem az igének hitt, hanem a történelmi eseményeknek, és nem az igéből, hanem az eseményekből meríti azt a meggyőződését, hogy Dávidot Isten elvetette, eddig bitorolt trónjáról letaszította.

Keresztyén Testvéreim, ez a hitnek a legnagyobb kísértése, amikor az események látszólag mást mondanak, mint az Isten igéje, amikor az, akit az Isten Szabadítónak nevezett, ott vergődik a kereszten, és nemhogy másokat megtartana, magát sem tudja megszabadítani. A testi szem az eseményeknek csak a külsejét látja – csak a hit látja, hogy ez a megfeszített názáreti Jézus a Király, és csak a hit tud hozzá így könyörögni: Uram, emlékezz meg rólam, amikor eljössz a Te királyságodban. Isten igazságos ítélete Dávid életében azt jelentette, hogy az események most elfedték, elrejtették az ő királyságát, bukott, trónjáról letaszított, volt király ő: az események, a szemmel látható siker Absolon királyságát igazolják, az ő ügye halad előre, ő székel a szent városban, Jeruzsálemben, ott van épségben a frigyláda – teljes épségben van az egyház, az istentisztelet, ő a király, és nem Dávid, aki nem tehet mást, mint hogy a vele kötött szövetség ígéretébe kapaszkodik.

Éppen ez a csak a láthatókra tekintő gondolkodás a hitetlenség, és ezen a hitetlenségen az sem segít, hogy Sémeinek részben igaza van: Dávid tényleg véreskezű, bűnökkel terhelt ember volt, égbekiáltó, sötét bűnök kísérték az útját. Így a Sémeiknek minden időben igazuk *is* lehet, sőt, csúfolódásuk éppen azért fáj, mert igazság is van benne – amit jó is figyelmesen meghallgatni! De jaj annak, aki Sémei csúfolódását hallva hozzá csatlakozik, vele azonosítja magát, azaz a testi szemmel látható eseményekre hallgat, azon tájékozódik, ahhoz szabja egész magatartását, ahelyett, hogy egyedül a szövetséges Isten ígéretébe fogódznék. Sémei ezért elrettentő figyelmeztetés arra, hogy amikor Isten ítéletes eseményekkel látogatja meg az Ő népét,

akkor ne az eseményekkel magyarázzuk az igét, hanem, mint mindig, az igéből értsük meg az eseményeket. Ne az eseményekhez szabjuk magunkat, hanem egyedül az Isten igéjéhez, mert ha az előbbit tesszük, a bűnbánat igazságtalan bírálattá, a töredelem felfuvalkodottsággá és az építő intés csúfolódássá változik. Igen, Isten az Absolon-féle lázadás történelmi tényei által szólította meg az Ő bűnös szolgáját, Dávidot, de ezeknek a történeti tényeknek csak ez volt az üzenete Dávid számára: tarts bűnbánatot, gondolj a szövetségre, mert az megáll mindörökké! Igen, Isten üzen az események, fejlemények által, de semmi mást nem üzen, mint az Ő igéjét, vagyis az események csak arra valók, hogy felragyogtassák, aláhúzzák, a szívünkbe írják azt, amit Isten már megmondott nekünk, az Ő igéjét, az Ő szövetségének ígéreteit.

Végül pedig szabjuk magunkra Abisai példáját is – én azt hiszem, nem is nehéz Abisaiban önmagunkra ráismernünk. Ó, hogy viszket az óember tenyere, amikor Sémeit hallgatja! Szinte érezzük a királyához hű Abisai tehetetlen dühét, amikor Sémeit döglött kutyának nevezi. Különösen aljas ember az, aki akkor rúg bele embertársába, amikor az a földön van, ez a Sémei pedig a végképp megalázott, rettenetes lelki gyötrelmeket szenvedő királyra hányja követ és szidalmait. Abisai védeni akarja királyát. Dávid azonban – éppen azért, mert hisz – tudja azt, hogy az ő ügye nem szorul emberi védelemre. Hiába ontanák ki Sémei vérét, ha az Isten ellene döntene, akkor ez semmit sem használna. Ha viszont Isten állja az Ő ígéretét, ha Dávid ügye tényleg Isten ügye, akkor mondhatja a magáét Sémei, oktalan kiabálása senkinek sem árthat! Így forrt fel az óember vére János és Jakab apostolokban, amikor mennyei tüzet kértek volna a barátságtalan samaritánus falura, így rántott kardot Péter és így vágta le a templomszolga fülét a Gecsemáné-kertben, hogy Urát megvédelmezze, így háborodott fel Klodvig száli frank király, amikor életében először hallotta Jézus elfogatásának történetét: „Szégyen, gyalázat, ha én ott lettem volna a katonáimmal, ez soha meg nem történhetett volna!"

De ha Dávid, ez a nagy hitű, de bűnös ember nem szorult rá Abisai védelmére és bosszújára, még kevésbé szorul rá Dávid Fia, a mi Urunk, a Jézus Krisztus. Ne védd az Ő ügyét, mert ezzel kicsinyhitűségedet árulod el – te szorulsz rá, hogy Ő védjen téged, anyaszentegyház! Téged véd a te Urad, és úgy véd, hogy a pokol kapui sem vesznek rajtad diadalmat! Absolon és Dávid trónvitáját nem Abisai kardja döntötte el, és a keresztyén anyaszentegyház jövője sem az emberek kezébe van letéve. Nem az államférfiak, nem a diplomaták, nem a hadseregek, nem a tankok, nem a hadihajók, nem az atom- és a hidrogénbomba döntik el Krisztus népének sorsát ezen a földön, hanem egyedül az ő Ura, akinek mindenek a lábai alá vettettek.

De mi lett ennek az egész történetnek a folytatása? Nem akarom most meghúzni a szálakat egészen a végéig, elégedjünk meg azzal, miképpen végződött Dávidnak ez a napja, hiszen neki az volt a reménysége, hogy még aznap elnyeri a feleletet, az isteni

döntést: „Netalán reá tekint az Úr az én nyomorúságomra, és jóval fizet még ma nékem az Úr az ő átka helyett." Aztán csak ezt jegyzi fel a Biblia erről a napról: „Eljuta annakutána a király és az egész nép, amely vele vala, Ajefimbe, és ott megnyugovék." Ez bizonyára a testi megnyugvást is jelentette az izgalmakkal teli, gyötrelmes nap után. De valami más is történhetett Ajefimben. Ennek emléke az a zsoltár, amit az istentisztelet kezdetén énekeltünk, a 3. zsoltár, amelynek ez a felirata: „Dávid zsoltára; fia Absolon elől való futásakor." Keresem a helyet, ahol ezt az imádságot Dávid elmondhatta – csak Ajefimre gondolhatok, ahol a király az ige szerint megnyugovék.

„Ó mely sokan vannak, akik háborgatnak engemet, én Istenem!
Nagy sok ellenségim és sok gyűlölőim tusakodnak ellenem.
Sokan azt alítják, lelkemről azt mondják: elveszett ennek dolga.
Segítsége nincsen, mert elhagyta Isten. Így szólnak bolond módra."

(RÉ 3. zsoltár, 1. vers)

De ahogy ez a segélykiáltás elhangzott, ahogy a király magát az Isten karjába vetette, azonnal felhangzott az Isten válasza is – mert Isten így szokott válaszolni a mi könyörgésünkre: Dávid könyörgése egyszerre hálaadássá, ujjongó magasztalássá változott: „Felszóval kiálték az Úrhoz, és ő meghallgata engemet, az Ő szentsége hegyéről. (…) Az Úré a szabadítás; legyen a te népeden a te áldásod." (Zsolt 3,5.9) Tudjátok, keresztyén Testvéreim, hogy Istennek ezt a feleletét tulajdonképpen le sem kellene fordítani magyar nyelvre? Tudjátok, hogy csak az eredeti héber kiejtést kell egy kicsit görögösen mondani, és mi is megértjük Isten válaszát, mi még jobban, mint Dávid király? Mert ez, hogy az Úré a szabadítás: *lajáveh haj^{e}súáh* – semmi más, mint annak a neve, aki minket is megszabadít. Isten felelete ez volt: Jézus! Dávidnak Fia, Jézus, Te vagy a mi szabadításunk. Legyen a Te népeden a Te áldásod! Ámen.

Isten kimozdít a mélypontról

Pünkösd, 1966. május

Textus: 1Kir 19,9–21

„És [Illés] beméne ott egy barlangba, és ott hála. És íme lőn az Úrnak beszéde őhozzá, és monda néki: Mit csinálsz itt Illés? Ő pedig monda: Nagy búsulásom van az Úrért, a Seregek Istenéért; mert elhagyták a te szövetségedet az Izráel fiai, a te oltáraidat lerontották, és a te prófétáidat fegyverrel megölték, és csak én egyedül maradtam, és engem is halálra keresnek. És monda: Jöjj ki és állj meg ezen a hegyen, az Úr előtt. És ímé, ott az Úr volt elmenendő. És az Úr előtt megyen vala nagy erős szél, amely a hegyeket megszaggatta és meghasogatta a kősziklákat az Úr előtt; de az Úr nem vala abban a szélben. És a szél után földindulás lett; de az Úr nem volt a földindulásban sem. És a földindulás után tűz jöve, de nem volt az Úr a tűzben sem. És a tűz után egy halk és szelíd hang hallatszék. És amikor Illés ezt hallotta, befedé az ő arcát palástjával, és kimenvén megálla a barlang ajtajában, és ímé szózat lőn őhozzá, amely ezt mondá: Mit csinálsz itt Illés? És ő felele: Nagy búsulásom van az Úrért, a Seregek Istenéért, mert az Izráel fiai elhagyták a te szövetségedet, lerontották a te oltáraidat, és a te prófétáidat megölték fegyverrel, és én egyedül maradtam, és engem is halálra keresnek. És monda az Úr néki: Menj el, térj vissza a te utadon a pusztán át Damaszkuszba, és mikor oda jutándasz, kenjed királlyá Hazáelt Szíriában; és Jéhut, a Nimsi fiát kenjed királlyá Izráelben, és Elizeust, az Abelméholabeli Sáfát fiát pedig kenjed prófétává a te helyedbe. És lészen, hogy aki megmenekedik Hazáel fegyverétől, azt Jéhu öli meg, és aki megmenekedik a Jéhu fegyverétől, azt Elizeus öli meg. De meghagyok Izráelben hétezer embert: minden térdet, mely meg nem hajolt a Baálnak, és minden ajkat, mely meg nem csókolta azt.

És ő elmenvén onnét, megtalálta Elizeust, a Sáfát fiát, amint szántott tizenkét járom ökörrel, és ő maga a tizenkettedikkel volt; és Illés hozzá méne, és az ő palástját reá veté. És ő elhagyván az ökröket, Illés után futott, és monda: Kérlek hadd csókoljam meg az én atyámat és az én anyámat, és azután követlek. És monda: Menj, térj vissza; mert mit cselekedtem tenéked? És elmenvén őtőle, vőn azután egy pár ökröt, és levágá azt, és az ekéhez való szerszámokból tüzet rakván, megfőzé azok húsát, és a népnek adá, és evének; és felkelvén, elméne Illés után, és szolgála néki.”

A felolvasott történet pünkösdi mondanivalója abban van, hogy benne voltaképpen a Szentlélek kitöltetéséről van szó. Azt mondja el ez a történet, hogyan nyerte el Illés próféta újra az „erős lelket” (51. zsoltár), amely egy időre elvétetett tőle. Tudjuk a Bibliából, hogy Illés próféta a lélek embere volt, úgyannyira, hogy amikor

a földről való távozása előtt felszólította utódát, Elizeust, hogy kérjen tőle, amit akar, akkor Elizeus nem tudott nagyobbat kérni, mint ezt: „Legyen, kérlek, a tebenned való léleknek kettős mértéke énrajtam." (2Kir 2,9) És mégis, az alapigénket közvetlenül megelőző bibliai szakaszban ezt az Illést látjuk kimerülten, nyomorultan, kétségbeesve a rekettyebokor alatt, amint azért könyörög, hogy hadd haljon meg: „Elég! Most, ó Uram, vedd el az én lelkemet; mert nem vagyok jobb az én atyáimnál." Ott van Illés élete mélypontján – alapigénkben pedig azt láthatjuk, hogyan mozdította el őt erről a mélypontról az Isten Lelkének újabb kitöltetése, a Szentlélek ajándéka.

Három dologra figyeljünk alapigénkben: először Illés nyomorúságára, azután Illés megvigasztaltatására és végül arra, hogy milyen parancsot adott Illésnek az Isten Szentlelke.

I.

Illésnek volt oka a búsulásra. Igaz, hogy nem sokkal előbb vívta ki életének legnagyobb győzelmét a Karmel-hegyén, de ezzel sem tudott döntő csapást mérni a nép bálványimádására, és ez a nagy diadal sem tudta leplezni azt a tényt, hogy a nép, Isten választott népe a maga egészében továbbra is elfordult az egy igaz Istentől, és felkent királyának, Ahábnak vezetése alatt továbbra is bálványoknak szolgált. Még a Karmel-hegyén végrehajtott istenítélet hatalmas jele sem használt: Illés úgy látta, hogy a Baál-kultusz végleg ki fogja szorítani az igaz Isten tiszteletét. A Karmel-hegyén még úgy látszott, hogy az igaz hit javára dőlt el a harc, de ez a remény szertefoszlott, mert a nép szíve nem változott meg, és Illésnek legnagyobb győzelme után futnia kellett a gonosz királynő, Jezábel elől. Hiába volt minden! „Nagy búsulásom van az Úrért, a Seregeknek Istenéért – hangzott fel Illés panasza az ég felé –, mert az Izráel fiai elhagyták a te szövetségedet, lerontották a te oltáraidat, és a te prófétáidat megölték fegyverrel, és én egyedül maradtam, és engem is halálra keresnek." (1Kir 19,10)

„Egyedül maradtam." Keresztyén Testvéreim, a hit eszerint nemcsak azt jelenti, hogy vigasztaló, bátorító, felemelő közösséget találunk embertársainkkal, hanem azt is, hogy éppen amikor hitben szolgálunk, egyszer csak a magányosság kínos érzése vesz erőt rajtunk. Gondoljunk Mózesre, hogy míg ő egyedül társalog az Istennel a Sínai-hegyen, addig a nép a saját testvére, Áron által készíttetett aranyborjú körül táncol. Gondoljunk Pál apostolra, amint „háborgó lélekkel" járja a bálványokkal teli Athént, vagy a nagy bűnös kikötővárosban, Korinthusban úgy érzi, hogy semmi kilátása nincs az evangélium ügyének. De gondoljunk mindenekfelett Jézusra, aki valósággal menekül, amikor az emberek királlyá akarják Őt tenni, és egy egész éjszakát tölt el magányos tusakodásban; majd amikor a kereszthez közeledve ezt

mondja: „Ímé eljő az óra, és immár eljött, hogy szétoszoljatok, ki-ki az övéihez, és engem egyedül hagyjatok…” (Jn 16,32), vagy amikor egyedül virraszt és gyötrődik a Gecsemáné-kertben.

Ez nem az érzékeny lelkű, „a hétköznapi szörnyű szürkeség börtönében” sínylődő művész magánya. A magyar költő, Ady Endre sorstársat látott Illésben, egy egész verseskötetet nevezett el róla, és ezt írta:

„Az Úr Illésként elviszi mind,
Kiket nagyon sujt és szeret:
Tüzes, gyors sziveket ad nekik,
Ezek a tüzes szekerek.

(…)

Ég s Föld között, bús-hazátlanul
Hajtja őket a Sors szele.
Gonosz, hűvös szépségek felé
Száguld az Illés szekere.”

(Ady Endre: Illés szekerén)

De bármennyire megragadó lehet is ez a költői látás, alapigénkből nyilvánvaló, hogy Illés „bús-hazátlanságának” okát máshol kell keresnünk. Illés magánya az áldozatos hitben szolgáló ember magánya. Éppen az a meglepő, hogy minél teljesebben azonosítják magukat Istennek ezek a nagy emberei népükkel, annál kínzóbb bennük a magányosság érzése. Mózes egyenesen azt kérte, hogy lázadó népe helyett Isten őt törölje ki az élet könyvéből (2Móz 32,32), Pál apostol pedig inkább kívánt volna a Krisztustól elszakasztatva átokká lenni (Róm 9,3), csakhogy testvéreit, a megkeményedett szívű Izráelt megmentse – és a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak éppen akkor kellett megtapasztalnia az emberektől és az Istentől való elhagyatottság végső kínját, amikor magát a bűnös emberiséggel végleg azonosítva főpapi áldozatát végrehajtotta és az ég és föld között vergődve így kellett kiáltania: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?”

Keresztyén Testvéreim! Ismerjük-e a hitnek, a szeretetben szolgáló hitnek ezt a magányosságát? Ismerjük-e a másokért, az egyházunkért, a nemzetünkért való szomorúságot, a bánkódást amiatt, hogy – amint a zsoltáros mondja – senki sem válthatja meg atyjafiát, nem adhat érte váltságdíjat az Istennek? (Zsolt 49,8) Amíg

csak magunkért búsulunk, magányunk lehet „elefántcsonttorony", lehet az önző ember elszigeteltsége. A Szentlélek pedig most, pünkösdkor éppen azt akarja, hogy ezt a magányosságot meg tudjuk különböztetni, el tudjuk választani attól a búsulástól, amely másokért van, a ránk bízottakért; attól az igazi bűnbánattól, amelyben mások bűneit is megbánjuk, mint Illés, aki így imádkozott: „Nem vagyok jobb az én atyáimnál." Én azt hiszem, Isten Lelke nem akkor kezdte el működését, amikor Illést megvigasztalta és megerősítette, hanem már akkor, amikor felvezette őt a Hórebhegy magányosságába – és egészen bizonyos, hogy a Szentlélek Isten bennünk is úgy munkálkodik, hogy a mi embertársainkért, másokért végzett szolgálatunk gyötrő kérdéseivel odahajt minket a Hóreb-hegy magányosságába, hogy ott a magunkért és a másokért érzett bűnbánat mélységében mintegy négyszemközt intézzük el gyötrő kérdéseinket teremtő és megváltó Urunkkal.

II.

Hogyan nyerte el Illés Isten Lelkének vigasztalását? Lássuk ennek a vigasztalásnak külső formáját és belső tartalmát!

Ami a külső formát illeti, arról legjobban az Írás szavaival lehet beszélni: „És monda Isten Illésnek: Jöjj ki és állj meg ezen a hegyen, az Úr előtt. És ímé, ott az Úr volt elmenendő. És az Úr előtt megyen vala nagy erős szél, amely a hegyeket megszaggatta és meghasogatta a kősziklákat az Úr előtt; de az Úr nem vala abban a szélben. És a szél után földindulás lett; de az Úr nem volt a földindulásban sem. És a földindulás után tűz jöve, de nem volt az Úr a tűzben sem. És a tűz után egy halk és szelíd hang hallatszék." Ez a halk és szelíd hang a Szentlélek vigasztalásának külső formája.

Keresztyén Atyámfiai! Vannak írásmagyarázók, akik ezekben a hatalmas természeti jelenségekben, a szélben, a földindulásban, a tűzben egyszerűen Illés háborgó lelkivilágának kivetítését látják. Szerintem ez a magyarázat nem helyes, azt azonban észre kell vennünk, hogy a Biblia kifejezésmódja szerint ezekben a természeti tüneményekben valamilyen mélységes jelképes tartalom rejtezik. Mert minek a jelképe a szél, a tűz, a földindulás? Elég, ha a pünkösdi szélzúgásra, a kettős tüzes nyelvekre és az imádkozó gyülekezet alatt megmozdult helyre gondolunk (ApCsel 4), és azonnal láthatjuk, hogy ezek a Szentlélek jelvényei. Alapigénk azonban azt mondja, hogy az Úr nem volt ezekben a jelekben. Azt jelenti ez, Atyámfiai, hogy a mindenség életében vannak események, történések, jelenségek, amelyek megdöbbentő, sőt összetéveszthető módon emlékeztetnek a Szentlélek jelenlétére – és az Úr nincsen bennük. Vannak viharzó, lángoló, megrendült lelkiállapotok, azt lehetne gondolni, hogy ez a Szentlélek munkája – és nem az. Vannak a történelemnek orkánként száguldó és

kavargó, sziklákat hasogató eseményei, pusztító tűzként országokat, nemzeteket, társadalmi rendszereket megsemmisítő történései, vannak földrengésszerű változások, amikor úgy érezzük, hogy mozog a lábunk alatt a talaj és nincsen semmi, amibe belefogózhatnánk – vajon nem ezekben szól hozzánk az Isten Lelke? Vajon nem éppen ezekben az eseményekben és az ezek által kiváltott történelmi élményeinkben akarja az Úr közölni velünk az Ő akaratát? Az Írás azt mondja a szélvészről, a tűzről és a földindulásról, hogy „az Úr nem vala bennük".

De mindezek után egy halk és szelíd hang hallatszott. Halk és szelíd – más talán meg sem hallotta volna. Mint annak a hangja, akit az eljövendő évszázadok ködén át így látott a próféta: „Nem kiált és nem lármáz és nem hallatja hangját az utcán." (Ézs 42,2) Vagy ahogy Ő mondta magáról: „Én szelíd és alázatos vagyok." (Mt 11,29) Hogy rövidre fogjam a dolgot, ezt úgy mondhatjuk, hogy ez az Isten Igéjének szolgai alakja. Halk és szelíd szó. Nem is próbál konkurálni a propaganda és a közvéleményformálás megafonjaival. Nincs szüksége hatalmas transzparensekre. Nem kell neki reklám. Nem próbál sodródni a történelem eseményeivel. Nem valami impozáns dolog. Néhány ember a Biblia körül, és valaki magyarázza. Szokványos istentisztelet a templomban. Imaóra négy-öt szegény, erőtlen ember jelenlétében. Ez a halk és szelíd szó annak a szava, aki megígérte, hogy ha valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az Ő nevében, ott lesz közöttük. És ebben van a vigasztalás, az erő, semmi másban. A szélvész tombolhat, a tűz harsoghat, a föld renghet a lábunk alatt – végeredményben csak az a fontos, amit Ő mond. Ebben a halk és szelíd szóban van Isten Lelke, a vigasztalás, az erő Lelke.

De mi volt a Lélek vigasztalásának belső tartalma? Két dolog. Az első maga az, hogy Illés meghallotta ezt a halk és szelíd hangot. Vagyis kétségbeesett kiáltása, monológja most már párbeszéddé lett; kiáltására megjött az isteni felelet. Azt kiáltotta: egyedül maradtam – most pedig meghallotta: veled vagyok. Mint ahogy Pál Korinthusban, az első nagy kudarcok után, amikor úgy érezte, egyedül maradt, és ezt az üzenetet kapta: „Ne félj, hanem szólj és ne hallgass, mert én veled vagyok, és senki nem támad reád, hogy neked ártson." (ApCsel 18,9–10) Nekünk is ezt mondja a Szentlélek most, pünkösd ünnepén: veled vagyok. Ne higgyétek, hogy egyedül vagytok, hogy az Isten elhagyott és kiszolgáltatott az események vak és sötét erőinek! Ő veletek van. Halljátok meg a halk és szelíd szót: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1)

A második üzenet ebből következett: az emberek között sem vagy egyedül, Illés! Nem vagy egyedül Korinthusban, Pál, mert – ahogy Pál apostolnak mondta a Lélek – „nekem sok népem van ebben a városban" (ApCsel 18,10). Illésnek szó szerint ezt mondta Isten Lelke: „Meghagyok Izráelben hétezer embert, minden térdet, mely meg nem hajolt a Baálnak és minden ajkat, mely meg nem csókolta azt." Vagyis

bármit csinál a nép, bármit tesz is Aháb király vagy Jezábel királyné: Isten gondoskodik azoknak a csapatáról, akikkel hirdetteti az Ő nevét ebben a világban. Ezért nem hiábavaló Illés szolgálata, sőt, a legnagyobb dolog ezen a világon. Az a hétezer ember talán nem sok a nép tömegéhez képest, de Isten nem tömegekkel dolgozik. Jött aztán idő, amikor már hétezren sem maradtak; volt idő, amikor ez a szám leapadt tizenegyre, azután a végén csak egyetlenegy ember állt az Atya iránti teljes engedelmességben az Ő uralma alatt, az, aki maga volt a földre jött Isten országa – de már a kereszten megkezdődött a megtérő latorral ennek a csapatnak a toborzása, hogy folytatódjék egészen a világ végéig. Nem a szám a fontos, ha kevesen vannak is, akik igazán az Isten uralma alá adják az életüket, ennek a kicsiny csapatnak szól az ígéret: „Ne félj, te kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy néktek adja az országot." (Lk 12,32)

III.

Végül lássuk meg, milyen parancsot adott Isten Lelke Illésnek. Először figyeljünk arra, hogy a Szentlélek a vigasztalással együtt parancsot is ad és engedelmességet kíván. A magára hagyott Pállal is így volt Korinthusban – nemcsak ezt a biztatást adta neki a Lélek: ne félj, én veled vagyok, nemcsak azt mutatta meg, hogy Istennek népe van Korinthusban is, hanem ezt a parancsot is kiadta: „Szólj és ne hallgass." Éppen így Illés felé is elhangzott a parancs a Hóreb-hegyén: „Menj el, térj vissza a te utadon a pusztán át Damaszkuszba, és mikor oda jutándasz, kenjed királlyá Hazáelt Szíriában; és Jéhut, a Nimsi fiát kenjed királlyá Izráelben, és Elizeust, az Abelméholabeli Sáfát fiát pedig kenjed prófétává a te helyedbe. És lészen, hogy aki megmenekedik Hazáel fegyverétől, azt Jéhu öli meg, és aki megmenekedik a Jéhu fegyverétől, azt Elizeus öli meg." A parancs tehát az, hogy Illés ezeket az embereket kenje fel az ítélet végrehajtására, illetve a prófétai szolgálatra. Itt azonnal látnunk kell a különbséget az Ó- és az Újszövetség között. Az a parancs, amit mi, az Újszövetség népe nyerünk a Szentlélektől, három dologban különbözik az Illésnek adott parancstól.

Először abban, hogy az olajjal való felkenés mint a Szentlélek közösségének jelképe, „árnyékká" lett (Kol 2,17), amikor eljött a beteljesedés, azaz amikor Isten az idők teljességében elküldte a mi felkent Fejedelmünket, Főprófétánkat, Főpapunkat és Királyunkat, az Úr Jézus Krisztust. Ő, a Dávid Fia a beteljesedése annak a jelképes cselekvésnek, amit most Illésnek kellett végrehajtania. Ó, milyen mérhetetlenül nagyobb az Ő hatalma és dicsősége, mint az Ószövetség felkentjeié! Az ószövetségi királyok is felkentek – magyarul messiások – voltak, felkent volt Hazáel is, felkent volt Jéhu is, de milyen homályos árnyékká zsugorodik össze az ő alakjuk, amikor a hit szemével látjuk a mi felkent Urunkat, akinek mindenek a lábai alá vettettek.

Nem embereké az ítélet – Ő az, aki eljön ítélni eleveneket és holtakat, Őt fogja meglátni minden szem, még akik Őt általszegezték is, és siratja Őt a földnek minden nemzetsége, (Jel 1,7) Ő az, aki most is az Atya jobbján ül, tehát részt vesz ennek a mindenségnek a kormányzásában, és olyan hatalmasan oltalmazza az Ő népét, hogy az Ő egyházán a pokol kapui sem vesznek diadalmat. De Ő a mi Főprófétánk is, aki nemcsak szólja az igazságot, hanem maga az igazság.

A második különbség az, hogy Illés előtt még nem tárta fel az Isten az eljövendő Király szolgálatának harmadik dimenzióját, azt a nagy titkot, hogy a felkent Király egyben Főpap is, mégpedig úgy, hogy önmagát adja a világ bűneiért. Amikor Jézust a samaritánus falu nem akarta befogadni, a felháborodott tanítványok éppen Illésre hivatkoztak, az ítélet hirdetőjére és végrehajtójára, akinek imádságára mennyei tűz semmisítette meg Isten népének ellenségeit. Jézus azonban így felelt nekik: „Nem tudjátok, minémű lélek van tibennetek. Mert az Embernek Fia nem azért jött, hogy elveszítse az emberek lelkét, hanem, hogy megtartsa." (Lk 9,55) A Szentlélek a Jézus Krisztus Lelke, annak a Lelke, aki azért jött, hogy megtartsa az embereket. Az Illésnek adott parancs arra indít, hogy hódoljunk a mi királyi Főpapunk előtt, hogy áldjuk az Ő egyetlen, tökéletes áldozatát, végtelen isteni szeretetének tettét, amellyel szabadítást szerzett a világnak.

A harmadik különbség pedig az, hogy az Ószövetségben a felkenetés mindig csak egyes kiválasztott embereknek szólt: Hazáelnek, Jéhunak, Elizeusnak – az Újszövetségben pedig Krisztus egész népe részesül az ő Urának felkenetésében, ahogy az ige hirdeti: „néktek kenetetek van a Szenttől" (1Jn 2,20), és ezért „ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, Isten tulajdon népe vagytok, hogy hirdessétek annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből az Ő csodálatos világosságára hívott el titeket" (1Pt 2,9). Ezen az alapon tesz vallást a református keresztyén a Heidelbergi Káté szavaival: „Az ő felkenetésének részese vagyok avégre, hogy nevéről én is vallást tegyek, magamat élő áldozatul neki adjam, s a bűn és az ördög ellen ez életben szabad lelkiismerettel harcoljak, és aztán ővele együtt minden teremtmény felett örökké uralkodjam."

A Szentlélek vigasztaló, megerősítő kegyelme azt jelenti, hogy ez a mi végtelenül drága kiváltságunk feladattá válik, paranccsá lesz, hogy hirdessük szavunkkal és egész életünkkel az Ő dicsőségét, neki felajánljuk egész életünket „élő, szent, Istennek kedves áldozatul, mint a mi okos istentiszteletünket" (Róm 12,1), és a mi Királyunk zászlaja alatt harcolva már ebben a földi életben megérezzük az Ő végső és teljes győzelmének előízét.

Akinek van füle a hallásra, az hallja a halk és szelíd szót, amit a pünkösdi Lélek mond a gyülekezetnek. Ámen.

Lássunk és láttassunk!

1951

Textus: 2Kir 6,8–23

„Szíria királya pedig hadat indított Izráel ellen, és tanácsot tartván az ő szolgáival, monda: Itt meg itt lesz az én táborom. És elkülde az Isten embere az Izráel királyához, mondván: Vigyázz, ne hagyd el azt a helyet, mert ott akarnak a szíriaiak betörni. És elkülde Izráel királya arra a helyre, amelyről néki az Isten embere szólott, és őt megintette volt, és vigyázott magára nem egyszer, sem kétszer. És felháborodott ezen a szíriai király szíve, és összegyűjtvén az ő szolgáit, monda nékik: Miért nem mondjátok meg nékem, ki tart közülünk az Izráel királyával?! Akkor monda egy az ő szolgái közül: Nem úgy, uram király, hanem Elizeus próféta, aki Izráelben van, jelenti meg az Izráel királyának a beszédeket, amelyeket te a te titkos házadban beszélsz. És monda: Menjetek el, és nézzétek meg, hol van, hogy utána küldjek és elhozassam őt. És megjelentik néki, mondván: Ímé Dótánban van. Akkor lovakat, szekereket és nagy sereget külde oda, akik elmenének éjjel, és körülvevék a várost. Felkelvén pedig jókor reggel az Isten emberének szolgája, kiméne, és ímé seregek vették körül a várost, és lovak és szekerek. És monda néki az ő szolgája: Jaj, jaj, édes uram! Mit cselekedjünk? Felele ő: Ne félj. Mert többen vannak, akik velünk vannak, mint akik ővelük. És imádkozott Elizeus és monda: Óh Uram! Nyisd meg kérlek az ő szemeit, hadd lásson. És megnyitá az Úr a szolga szemeit és láta, és ímé a hegy rakva volt tüzes lovagokkal és szekerekkel Elizeus körül. És mikor azok hozzá lementek, könyörgött Elizeus az Úrnak, mondván: Verd meg ezt a népet vaksággal! És megveré őket vaksággal az Elizeus kívánsága szerint. És monda nékik Elizeus: Nem ez az út, sem ez a város; jertek el énutánam, és ahhoz a férfiúhoz vezetlek titeket, akit kerestek. És elvezeté őket Samáriába. És mikor bementek Samáriába, monda Elizeus: Óh Uram, nyisd meg ezek szemeit, hogy lássanak. És megnyitá az Úr az ő szemeiket és látának, és ímé Samária közepében voltak. Az Izráel királya pedig mikor látta őket, monda Elizeusnak: Vágván vágassam-é őket, atyám? És monda: Ne vágasd. Le szoktad-é vágatni azokat, akiket karddal vagy kézívvel fogsz el? Adj nékik kenyeret és vizet, hogy egyenek és igyanak, és elmenjenek az ő urukhoz. És nagy lakomát szerzett nékik; és miután ettek és ittak, elbocsátá őket. Ők pedig elmenének az ő urukhoz; és ettől fogva többé nem jöttek szíriai portyázó csapatok az Izráel földjére.”

Keresztyén Testvéreim! Azt is mondhatnánk, hogy a felolvasott szakasz az Ótestamentum elhanyagolt részei közé tartozik. Én még sohasem hallottam erről a textusról prédikálni. Egy Hans Ranft nevű német szerző regisztert készített a harmincas években a jelen század német igehirdetéseiben felhasznált textusokról, és ebből a könyvből

kiderül, hogy a századforduló óta egyetlen nevesebb német igehirdető sem prédikált a mi textusunk alapján. Vajon mi tartotta vissza ettől az igehirdetőket? Részben bizonyára az, hogy a modern ember idegenkedik az olyan csodás elemektől, amelyekkel ez a történet át meg át van szőve. De talán még inkább az, hogy nem találták ennek az üzenetnek a címzettjét. Pedig bizonyára nem ok nélkül van benne ez a történet a kánonban. Ahogy Pál apostol mondja a Római levélben: „Amelyek régen megírattak, a mi tanulságunkra írattak meg, hogy békességes tűrés által és az írásoknak vigasztalása által reménységünk legyen." (Róm 15,4)

Kikre gondol Pál apostol, amikor azt mondja, hogy a „mi" tanulságunkra írattak meg? Bizonyára az egyes keresztyénekre is. Azt a régi igehirdetők is nyilván felismerték, hogy ez a textus tanulságokat és vigasztalásokat tartalmaz az egyes ember számára, csakhogy ezen túl nemigen mertek menni. Viszont ugyanazt a vigasztalást és biztatást, amit éppen ez a textus az egyes ember számára mond, másutt is megtalálták, és ezért nem érezték szükségét annak, hogy Isten csodálatosan megtartó kegyelméről éppen ezen textus alapján szóljanak. A régebbi igehirdetők, akik még benne voltak a vallástörténeti szemléletmódban, nemigen merték vállalni azt a tételt, hogy Izráel Krisztus preformált egyháza, és ezért az ótestamentumi helyek tartalmát vonakodtak közvetlenül az egyházra vonatkoztatni. Azaz még nem vált megtapasztalásukká és meggyőződésükké az, amit Jézus mondott az ótestamentumi írásokról: „Ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam." (Jn 5,39) Most próbáljuk ezt a textust úgy tekinteni, mint Krisztusra mutató bizonyságtevést, próbáljuk meglátni, milyen tanulságokat és biztatásokat tartalmaz ez a hely Krisztus népe számára, az egyes keresztyén ember számára éppen úgy, mint Krisztus egész anyaszentegyháza számára. Két szempont szerint lehet összefoglalni a textus mondanivalóját:

I. Mi a helyzet?

II. Mi Isten parancsa ebben a helyzetben?

I.

Mi tehát a helyzet? Először is nyilvánvaló, hogy itt nem a diadalmas egyházról, hanem az *ecclesia militans*-ról, Krisztus küzdő egyházáról van szó. Arról az egyházról, amelyről jól ismert dicséretünk így énekel:

„A világ fejedelme feltámad ellene,
Vagy hamis tudománytól gyaláztatik neve,
S míg egykor felderül majd az Úrnak hajnala,
Csak virrasztói kérdik: 'Meddig az éjszaka?'"

(RÉ 392. dicséret, 3. vers)

De nemcsak a küzdő egyház van itt előttünk ebben a történetben, mert az esemény nagy, drámai fordulata éppen azt jelenti, hogy Elizeus próféta előtt felhasad a kárpit, hogy a hit látásával a küzdő egyház jövőjét is meglássa, azt a jövendőt, amit megint az előbbi ének egyik versével fejezhetünk jól ki:

„Sok bajban, küzdelemben meghajszolt, megvetett,
De szent megújulásért és békéért eped,
Míg látomása egykor dicsőn beteljesül,
S a győzedelmes egyház Urával egyesül."

(RÉ 392. dicséret, 4. vers)

De térjünk vissza a mostani helyzethez. Itt először is úgy jelenik meg Isten választott népe, mint szorongatott kisebbség ebben a világban. „Szíria királya hadat indított Izráel ellen." Az írásmagyarázók szerint nem lehet pontosan megállapítani az előadott esemény dátumát, de ez nem is lényeges. Izráelnek, de különösen a „lelki Izráelnek" szinte egész történelme folyamán – talán a salamoni dicsőség fénykorát kivéve – az volt a helyzete, hogy szorongatott kisebbség volt az ellenséges nagyhatalmak világában. Izráel szinte egész története fölé oda lehetne írni, amit az Úr Mózes által mondott a népnek: „Nem azért szeretett titeket az Úr, sem nem azért választott titeket, hogy minden népnél többen volnátok; mert ti minden népnél kevesebben vagytok. Hanem mivel szeretett az Úr." (5Móz 7,7.8) A helyzet a mi történetünkben is kétségtelenül komoly. Még akkor is, ha nem reguláris hadsereggel, hanem – amint a 23. versből kikövetkeztethetjük – csak portyázó csapatokkal támadott is Szíria. Ezek is igen nagy kárt tehettek volna. De tervük mindig kudarcot vall. Nem veszik észre, hogy azért vallanak kudarcot, mert emberi terveikkel Isten tervét keresztezik – ezért emberi vonalon keresik a magyarázatot. A legkézenfekvőbb magyarázat a belső ellenség mesterkedése. A szíriai király nagy felháborodásában arra gondol, hogy egy „ötödik hadosztály" működik saját hadseregén belül. Úgy gondolja, vannak katonái között, akik titokban Izráellel tartanak és ezek árulják el a szíriai haditerveket. De egy okos embere megtalálja a rejtély nyitját: „Nem úgy, uram király, hanem Elizeus próféta, aki Izráelben van, jelenti meg az Izráel királyának a beszédeket, amelyeket te a te titkos házadban beszélsz." Ez a szolga fején találta a szöget, mert Izráel titka valóban az, hogy ő a kijelentés népe, hogy számára Isten prófétái által feltárja a történelem titkát, amint Ámós próféta mondja: „Semmit sem cselekszik az én Uram, az Úr, míg meg nem jelenti titkát az ő szolgáinak, a prófétáknak." (Ám 3,7) Éppen ennek a titoknak a sejtelme az, ami ingerli a világot. Az egyház üldözői újra és újra zavarba jönnek, amikor terveik meghiúsulnak. Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv szerint az evangélium hatalmas szétsugárzása Jeruzsálemből azzal kezdődött, hogy a

Krisztus ellenségei megtiltották az apostoloknak, hogy Jézus nevében tanítsanak. A római császárok azt gondolták, hogy ezt a gyűlöletes szektát úgy lehet felszámolni, ha megölik vezetőit – de ekkor meg a mártírok vére lett az a mag, amelyből hatalmasan kinőtt az anyaszentegyház fája. Voltak, akik az egyház evilágbeli támaszait akarták elvenni, de ez sem ártott az egyháznak, mert ilyenkor lett újra meg újra megtapasztalássá Péter vallomása: „Aranyam és ezüstöm nincsen nékem, hanem amim van, azt adom néked: a názáreti Jézus nevében kelj fel, és járj!" Azért hiúsulnak meg ezek a tervek, mert éppen azt idézik elő, ami az egyház igazi ereje, olyan helyzetbe szorítják az egyházat, hogy kénytelen legyen egyedül Isten kegyelmében reménykedni, az egyház pedig sohasem erősebb, mint éppen akkor, amikor már semmi másban nem reménykedhetik, mint Isten kegyelmében.

Itt azonban a támadás nem csupán az egyház külső léte ellen irányul, hanem azt lehetne mondani, hogy az egyház szíve ellen, mert a szíriai király egyenesen az Isten akarata hirdetőjét, a prófétát keresi. Izráel maga is kisebbség volt a nagy világhatalmak között, most azonban még Izráelen belül is megkeresik az igazi kisebbséget – mert hiszen a próféták kisebbség voltak a saját népük körében –, és azt a beszédet akarják elhallgattatni, amely a választott népnek az emberek és Isten titkait kijelenti. A szíriai király tehát most már tudja, hogy először Isten prófétáját kell ártalmatlanná tennie, ki is adja a parancsot Elizeus elfogására. A szíriai katonák körülveszik a helyet, Dótánt, ahol Elizeus éppen tartózkodik, és úgy tűnik, a király eléri célját és elfogja a prófétát, Isten akaratának hirdetőjét, azaz elhallgattatja az igehirdetést, és ezzel meglesz az előfeltétele annak, hogy döntő csapást mérjen az Isten népére. Emberileg teljesen reménytelen a helyzet, az ige szolgái, ez a szorongatott kisebbség már semmi másban nem reménykedhet, csak Isten kegyelmében.

Keresztyén Atyámfiai! Krisztus anyaszentegyháza is ilyen szorongatott kisebbség ezen a világon. Tudom, hogy ezt a ténymegállapítást nem könnyű elfogadni, hiszen évszázadokon keresztül keresztyén társadalomban, keresztyén államban éltünk: az egyház fényt, tekintélyt, hatalmat, vagyont, kiváltságos helyzetet kapott a világi hatalmasságoktól, és elfeledkezett az Írás tanításáról, hogy idegenek és vándorok vagyunk ezen a földön (Zsid 11,13). Most azonban az ún. konstantinuszi korszak lezáródásakor újra és újra meg kell értenünk – maga az Isten akarja újra meg újra megtanítani nekünk ezt a leckét –, hogy a Krisztus népe nem valami hatalmas többség, hanem – amint Ő mondta – „kicsiny nyáj" ezen a világon, hogy az Ő igazi követői kisebbségben vannak, mint Elizeus és szolgája Dótánban, és hogy ennek a kisebbségnek szinte az a normálisnak mondható helyzete, amit Megváltónk így fejezett ki: „E világon nyomorúságtok lészen." (Jn 16,33) Reformátor őseink ezt úgy fejezték ki, hogy az *ecclesia militans*-ról, Jézus Krisztus küzdő egyházáról beszéltek, mint például magyar református egyházunk hitvallásában, a Második Helvét Hitvallásban, arról

az egyházról, amely „még e földön hadakozik és küzd a testtel, a világgal és e világ fejedelmével, az ördöggel, a bűnnel és a halállal…” (XVII/3.)

De különösen figyeljünk arra, hogy Dótánban a szíriai király támadása az igehirdetés ellen irányult. Nem a papi áldozatok voltak veszélyeztetve – nem az istentiszteleti élet, nem a szertartások, hanem arról volt szó, hogy hallgasson el az Isten akaratának, az Isten gondolatainak hirdetése. Ezért volt olyan veszedelmes a szíriai király támadása. Mert ha az Isten népe körében elhallgat az igehirdetés, akkor vége az Isten népének, akkor Isten népe, Isten egyháza elveszíti létjogosultságát. Ilyen félelmetes volt hát az az éjszaka, amely Dótán városára ráborult, amikor a szíriai király katonái körülvették azt, és úgy látszott, semmi sem akadályozhatja meg a szíriai királyt abban, hogy Elizeust elfogassa, megölesse, Isten igéjét elhallgattassa, azaz ezzel az Isten egyházát elpusztítsa. Ez a helyzet, amit alapigénk most elénk tár.

II.

Most nézzük meg, melyek Isten parancsai az ilyen helyzetekben! Alapigénk nem jegyzi fel ezeket a parancsokat, de ha Elizeus viselkedését megfigyeljük, azonnal látjuk, milyen parancsoknak engedelmeskedik.

Az első parancs ez: *láss!* Nem testi látásról van itt szó. A hit nem látás. Az Írás világosan megmondja: „hitben járunk, nem látásban” (2Kor 5,7). De mégis van látás a hitben. Csakhogy ez a látás merőben különbözik a testi szem látásától. A Zsidókhoz írott levél ezt mondja a hitről: „A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés.” (Zsid 11,1) Viszont ugyancsak ebben a levélben olvashatjuk ezt is Mózesről: „Hit által hagyta oda Egyiptomot, nem félvén a király haragjától; mert erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant.” (Zsid 11,27) Ez a hit: látni azt, ami láthatatlan. Alapigénk ezt a kétféle látást éles ellentétben állítja elénk. Elizeus szolgája csak azt látja, amit testi szemmel látni lehet: ellenséges sereg, lovasok, szekerek veszik körül a várost, be vannak kerítve. Ütött az utolsó órájuk. Ott vannak ketten, szemben a veszedelmes ellenséggel. Nincs menekvés. Teljesen érthető és mélyen emberi, ahogy a szolga kiértékeli ezt a helyzetet: „Jaj, jaj, édes uram! Mit cselekedjünk?” A test látása szerint csak jajgatni lehet. Elizeus azonban az Isten embere. Ő nemcsak azt látja, amit a testi szem lát. Ha csak azt látná, neki is jajgatnia kellene. Ő azonban most Isten kegyelméből szinte úgy látja a dolgokat, ahogy maga Isten látja, egy szempillantásig beletekint Isten világkormányzó műhelyébe. Meglátja, hogy ők ott ketten, a körülzárt Dótánban nincsenek egyedül, sőt, nincsenek kisebbségben sem. Íme, „többen vannak, akik velünk vannak, mint akik ővelük”. Mert körülöttük a hegy mindenütt tele van tüzes lovagokkal és szekerekkel.

A tűz a Szentírásban Isten látható jelenlétének, oltalmazó és megsemmisítő hatalmának jele (1Móz 15,17; 2Móz 3,2; Ézs 29,6; Zsid 12,29 – „Mert a mi Istenünk megemésztő tűz.") Hogy volnának kisebbségben a próféta és a szolgája, amikor maga a mindenható Isten veszi őket körül oltalmazó és minden ellenfelet megsemmisítő jelenlétével? Isten szorongatott népe újra és újra elmondhatta a zsoltárossal: „Nem félek sok ezernyi néptől sem, amely köröskörül felállott ellenem." (Zsolt 3,7) Vagy ahogy Ezékiás király mondta a Szentlélek által: „Erősek legyetek és bátrak, semmit se féljetek, meg se rettenjetek az asszíriai királytól és a vele való egész sokaságtól, mert velünk többen vannak, hogynem ővele. Ővele testi erő van, velünk pedig az Úr, a mi Istenünk, hogy megsegéljen minket és érettünk hadakozzék." (2Krón 32,7–8)

A második parancs Dótánban ez: *láttass!* Elizeus nem elégszik meg azzal, hogy csak maga látja a tüzes szekereket és lovakat, hanem könyörög azért, hogy megrémült szolgája is lássa az isteni segítséget. Minden keresztyén ember felelős azért, hogy hitben nyert látását közölje másokkal. Mózes erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant, de élete története azt mutatja, hogy erős látását közölte az egész néppel: az ingadozó, félénk, megrémült, csüggedő, hitetlen embereket újra és újra felemelte azzal, hogy megláttatta velük azt, amit Isten feltárt előtte. Amikor az egyház „Dótánban van", újra és újra felhangzik az emberi félelem és csüggedés hangja: „Jaj, jaj, édes uram! Mit cselekedjünk?" Ilyenkor akinek a szíve erős, mintha látná a láthatatlant, kötelessége, hogy felemelje a csüggedezőket, a megrettent szívűeket, és megmutassa nekik: az egyház Ura az, akié minden hatalom mennyen és földön.

Ez nem valami emberi optimizmus vagy idealizmus. Elizeus, gyenge szolgájával a könyvekkel foglalkozó embert a világirodalom klasszikus alakjaira, Don Quijotére és Sancho Panzára emlékezteti. A nemes lovag is látott, látta a maga ragyogó eszményeit, túl a józan és rideg tapasztalat világán. Cervantes eredetileg semmi mást nem akart, mint megírni az akkor divatos lovagregények karikatúráját. Közben azonban remekművet alkotott, mert az emberiség egyik örök és alapvető problémáját ragadta meg, az eszmények után sóvárgó idealizmus és a földhöz tapadt realizmus ellentétében. Ennek az ellentétnek nincs megoldása. Dótánban azonban nem erről van szó. A látás nem Elizeus saját gondolatainak kivetítése. Ennek az a próbája, hogy csak úgy tudja átadni látását a szolgának, hogy könyörög Istenhez: „Óh Uram, nyisd meg kérlek, az ő szemeit, hogy lásson." Az, amit mi hangsúlyosan látásnak szoktunk nevezni, még az egyházi életben is, rendszerint olyasvalami, amit megfelelő érveléssel, bizonyítással, lelkesítéssel, szuggesztív erővel átadhatunk másoknak is. Azért adhatjuk át másoknak, mert a miénk, tőlünk ered, a mi szellemiségünk terméke. A hit látását azonban nem lehet emberileg átadni. A legszebb ékesszólás, a legnagyobb rábeszélő erő sem használ semmit. A hit látása mindenestől fogva az isteni kegyelem ajándéka, és amikor ezt elnyerjük, csak könyöröghetünk azért, hogy mások is lássák azt, amit mi látunk.

Ezért a harmadik parancs Dótánban ez: *könyörögj Istenhez!* Azt gondolhatnánk, a láthatatlan hadsereg felsorakozásával meg van oldva a helyzet, készen van a szabadítás, Elizeusnak nincs is már semmi tennivalója. De alapigénkben nem ezt látjuk. Elizeusnak könyörögnie kell, könyörögnie azért, hogy szolgája is lásson. Azután könyörögnie kell a szabadulásért, sőt, ennek az imádságnak, mint minden igazi imádságnak, cselekedetté kell formálódnia, akcióba kell lépni a szabadulás érdekében. Nem szükséges azon törni a fejünket, hogy Elizeus hadicselt alkalmazott-e vagy igazat mondott, amikor azt ígérte, hogy elvezeti a szíriaiakat ahhoz, akit keresnek, tudniillik de facto tényleg oda vezette őket, ahol szemeik megnyíltak a látásra és megtalálták azt, akit kerestek. Azt azonban meg lehet jegyezni, hogy a vakság jelzésére használt szó: *szanvérim*, ezen a helyen kívül csak egyszer fordul elő az Ótestamentumban, és nem annyira fizikai vakságot, mint inkább káprázatot jelent: a szíriaiak láttak, de nem tudták, hogy mit látnak. Mindez azonban a könyörgés eredménye: Isten készen áll övéinek megszabadítására, de örök terveiben benne van a mi könyörgésünk is – akkor szabadít meg, amikor kérjük tőle a szabadítást. A „Dótánban lévő" egyháznak könyörögnie kell.

Végül a negyedik parancs ez: *hirdesd a megbocsátás evangéliumát!* Elizeus elvezeti a szíriaiakat Samária közepébe, ahol ki vannak szolgáltatva Izráel királyának. Itt következik az egész történet legevangéliumibb része. A király látja, hogy kezébe kerültek Izráel ellenségei. Mi sem természetesebb, minthogy végezni akar velük. De előbb megkérdezi a prófétát: „Vágván vágassam-é őket, atyám?" Egészen természetes emberi magatartás ez. Elizeustól sem idegen. Előtte állhatott mesterének, Illésnek a példája is, aki mennyei tüzet kért ellenségeire, Akház király embereire. Itt azonban felragyog az evangélium ebben az ótestamentumi történetben: Elizeus kegyelmet kér a szíriaiaknak, és megvendégelteti azokat, akik az ő életére törtek. Nem elégszik meg azzal, hogy ezek az emberek meglátták Isten szabadító hatalmát, azt akarja, hogy megismerjék azt a megbocsátani tudó szeretetet is, amit Isten munkál az Ő szolgái szívében.

De nemcsak ezen a ponton ragyog felénk az evangélium, hanem áthatja az egész történetet. A meglepetés ott kezdődik, hogy a tüzes lovagok és szekerek, Isten megsemmisítő hatalmának képviselői nem lépnek akcióba. Ott vannak, közbeléphetnének, de nem teszik. A szabadulás úgy is elképzelhető volna, hogy egy szempillantás alatt lerohanják a szíriaiakat, ehelyett egyszerűen az történik, hogy egy ártalmatlan káprázat lepi meg a szíriaiakat, ami végeredményben csak javukra válik. Isten megtarthatná és megszabadíthatná küzdő egyházát úgy, hogy ellenségeit egy szempillantás alatt megsemmisítené, de nem ezt teszi. A mennyei seregek állnak és várnak. Még akkor sem léptek akcióba, amikor Krisztusnak, az Isten Fiának életéről volt szó. Az ítéletet és halált osztó fegyver erejében bizakodó Péternek mondta Jézus: „Avagy azt

gondolod-é, hogy nem kérhetném most az én Atyámat, hogy adjon ide mellém többet tizenkét sereg angyalnál?" Miért nem kérte a mennyei seregek segítségét? Miért nem zúzta össze Pilátus és a főpapok erejét? Erre már akkor megadta a feleletet, amikor tanítványai Illés példájára mennyei tüzet akartak kérni a samaritánus falura: „Az Embernek Fia nem azért jött, hogy elveszítse az emberek lelkét, hanem azért, hogy megtartsa." Ezért vállalta a szenvedést, ezért vállalta a keresztet. Itt fénylik az evangélium ebben az ószövetségi történetben: a tüzes lovasok és szekerek állnak, várnak, mert Isten úgy szereti ezt a világot, hogy inkább az Ő Fiát adja szenvedésre, halálra, csak hogy a világ megtartassék általa. Amikor Elizeus bosszú helyett kegyelmet kér a királytól ellenségei számára, a jövendő emberi szem számára áthatolhatatlan kárpitján át a hit szemével azt látja, aki a kereszten így könyörgött ellenségeiért: „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek."

Még egy dolog: miért adott szabadulást Isten az Ő egyházának Dótánban? Csak azért, hogy megmaradjon az egyház ebben a világban és hirdesse a világnak Isten szeretetét. Ha a szíriai király terve sikerült volna, elhallgatott volna a prófétai szó, az isteni kijelentés hirdetése, az egyház nem lett volna többé egyház. Ez az, amit Isten semmi körülmények között nem tűrhet, mert ez az Ő üdvtervének teljes megsemmisítése lett volna. Az Ő egyházán a pokol kapui sem vehetnek diadalmat. Elizeusnak meg kellett menekülnie, mert ő képviselte Isten igéjét, az igehirdető egyházat. Isten megengedheti, hogy az Ő egyházát Dótánban körülvegyék, bekerítsék, tőle minden emberi reménységet elvegyenek, megengedhet olyan helyzeteket, amelyekben az egyház csak az Ő kegyelméből élhet, de nincsen olyan hatalom a világon, amely elhallgattathatná az Ő akaratának, kijelentésének hirdetését. Ez ennek a történetnek a vigasztalása Krisztus egyháza számára.

De van-e vigasztalás ebben az egyház egyes szolgái, az egyes keresztyén ember számára? Erre kinek-kinek önmagában kell felelnie. Elizeusnak az életét, a tulajdon személyét is megtartotta Isten. Megtartotta Dánielt a tüzes kemencében és az oroszlánok barlangjában. Pálnak külön személyhez szólóan adta a biztatást: „Ne félj…, én veled vagyok és senki sem támad reád, hogy néked ártson." (ApCsel 18,9–10) Isten ilyen biztatást is adhat övéinek: „Nem illet téged veszedelem és csapás nem közelget sátorodhoz. Mert az Ő angyalainak parancsolt felőled, hogy őrizzenek téged minden utaidban. Kézen hordoznak téged, hogy meg ne üssed lábadat a kőbe." (Zsolt 91,10–12) Isten Dótánban is adhat ilyen szabadítást. De úgy is dönthet – és az Ő saját Fia esetében úgy döntött –, hogy nem adja meg ezt a szabadítást. Holnapután lesz hét éve, hogy a harcok előtti utolsó istentiszteleten a hajdúhadházi templomban éppen ezt az igét olvastam fel, az egész 91. zsoltárral együtt. Kevesen voltak jelen, mert a front már csak egy kilométerre volt. De jelen volt egy református tanítónő is, lányával együtt. Szemmel láthatóan igen nagy meghatottsággal hallgatta az igét.

„Nem illet téged veszedelem…” – nem tudom, mire gondolt, amikor ezt hallotta. Harmadnap már halott volt. Valahogy a férje katonai revolvere, amiről nem is tudott, előkerült, és azonnal agyonlőtték. De hát akkor mégsem igaz a tüzes szekerek látomása? Vagy Jézus látása a Gecsemáné-kertben, hogy az Atya többet adhatna mellé tizenkét sereg angyalnál? A felelet Krisztus keresztje és feltámadása. Elizeus a végső valóságot látta, amihez képest minden, amit földi szemmel látunk, tovatűnő árnykép és látszat. Mert ezek a mennyei seregek még a halálnál is erősebbek. Nem arra valók, hogy a nyomorult földi embereket pusztítsák, hanem arra, hogy legyőzzék a mi legnagyobb ellenségeinket, a bűnt és a halált. Azért állnak őrt, hogy senki és semmi el ne szakasszon bennünket a mi Istenünktől, minden élet Urától. Pál apostol, aki maga is nem egy dótáni szabadulást átélt már életében, bátran szembenéz azzal is, ha az Isten nem készít ilyen szabadulást az Ő szolgáinak. De ekkor is szinte örömujjongással kérdezi: „Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől? Nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem vagy fegyver-é? Amint meg van írva: Teéretted gyilkoltatunk minden napon; olybá tekintenek, mint vágó juhokat. De mindezekben felettébb diadalmaskodunk az által, aki minket szeretett.” (Róm 8,35–37) Mert az Ő mennyei seregei, a tüzes lovagok és szekerek ott állnak és mindvégig megakadályozzák, hogy bárki vagy bármi elszakasszon bennünket az Istennek szeretetétől, amely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Azzal kezdtük, hogy az Isten népe szorongatott kisebbség ebben a világban. Aztán láttuk, hogy Isten ezt a szorongatott kisebbséget megszabadítja. De ezt nem egyszerűen az egyházért teszi, hanem azért, hogy nyilvánvalóvá legyen – elsősorban egyházának bizonyságtevésében –, hogy az Ő hatalma az egész embervilág megszabadítására is elégséges. Mert az Ő hatalmának legbelseje az a végtelen szeretet, amellyel az egész emberiséget magához öleli. Lássunk és láttassunk, és hirdessük Istennek ezt a szabadítását! Ámen.

Az egyházi munka folyamatossága

Törökszentmiklós, 1959

Lekció: Ef 2,19–22

Textus: 1Krón 28,20

„Monda ezek után Dávid Salamonnak, az ő fiának: Légy bátor és erős, és kezdj hozzá, semmit ne félj és ne rettegj; mert az Úr Isten, az én Istenem veled lészen, téged el nem hagy, tőled el sem távozik, míglen elvégzed az Úr háza szolgálatának minden művét."

Keresztyén Testvéreim! Alapigénket úgy tekinthetjük, mint Dávid király végrendeletének egy részét; akkor hangzott el, amikor a király már halála közeledtét érezte és a nép Jeruzsálembe összehívott fejedelmei előtt bemutatta utódját, Salamont. Az volt az érdekes és fontos ebben a hatalomátadásban, hogy Dávid király Salamon legnagyobb, legfontosabb kötelességévé a templom megépítését tette. Elmondta, hogy ő maga akart templomot építeni, sőt el is készített mindent a templomépítéshez, de Isten, amikor Dávid ezt a szándékát kinyilvánította, megüzente neki: „Ne te csinálj házat az én nevemnek, mert hadakozó ember vagy, sok vért ontottál." (1Krón 28,3) Dávid alázattal elfogadta Isten üzenetét és megnyugodott abban, hogy ő csak az előkészítés munkáját végezheti. A Krónikák első könyve elmondja, milyen hatalmas volt ez az előkészítés: Dávid összegyűjtötte a kőfaragókat, megszerezte az építéshez szükséges anyagot, a követ, a cédrusfát, a vasat, a rezet, az aranyat, a drágaköveket, mert amint mondta: „Az Úrnak nagy házat kell építeni, mely híres legyen és ékesség az egész világon." (1Krón 22,5) Elkészültek a pontos tervrajzok is, és most életének vége felé Dávid király mindezt átadta Salamonnak, hogy ő vigye véghez azt a munkát, amelynek végzésére Isten Dávidot méltatlannak mondta. Ez előtt a nagy feladat előtt mondta Dávid ezt a biztatást fiának, kis utódjának: „Légy bátor és erős, és kezdj hozzá, semmit ne félj és ne rettegj, mert az Úr Isten, az én Istenem veled lészen, téged el nem hagy, tőled el nem távozik, míglen elvégzed az Úr háza szolgálatának minden művét."

De mit tanulhatunk ebből az ószövetségi igéből mi, akik Isten újszövetségi népe vagyunk? Salamon temploma nincs többé, sőt az utána épült templomnak is csak a romjait lehet látni Jeruzsálemben. Mi azonban már tudjuk, hogy az Isten igazi temploma, amelyet gonosz kezek lerombol tak, hogy harmadnapra megépüljön, nem más, mint a halálból feltámadt Jézus Krisztus teste: az ő anyaszentegyháza. Ez az Isten igazi temploma; ebbe építtettünk bele élő kövek gyanánt a Lélek által. Ez a templom, a Jézus Krisztus egyháza épül szakadatlanul; ennek az építésére rendel Isten

újra és újra „bölcs építőmestereket” – ahogy Pál apostol mondja –, hogy az emberek egymás után következő nemzedékeiből élő kövek gyanánt beépüljenek azok, akiket Isten magának elválasztott.

Ezért a Salamonnak adott biztatás nekünk is szól, az újszövetségi Isten házának, úgy is, mint akik beleépülünk Isten templomába, és úgy is, mint akik Isten kegyelméből mint az Ő eszközei, az építés munkáját végezzük. Most azonban van alapigénkben egy egészen különös üzenet is számunkra: Isten arra akar minket megtanítani, *hogyan történjék a nemzedékváltás az egyház építésének munkájában*.

I.

Alapigénk első tanítása az, hogy Isten egyházának építésében felhasználja a nemzedékek természetes, vér szerinti egybekapcsolódását. Tudjuk, hogy a testi születéssel még senki sem lesz keresztyénné, Isten azonban mégsem úgy építi az egyházat, hogy minden nemzedékben elölről kezd mindent, hanem úgy, hogy felhasználja azt a vér szerinti köteléket is, amely a szülőket gyermekeikkel összekapcsolja. Ez a kegyelmi szövetség igazsága; ennek alapján merjük vállalni a gyermekkeresztséget, abban a reménységben, hogy Isten a mi gyermekeinket is befogadja az Ő kegyelmi szövetségébe. Isten azt akarja, hogy az egyház építésében a gyerekek folytassák az apák munkáját. Mint ahogy Salamon folytatta és befejezte azt, amit Dávid elkezdett, úgy a mi Urunk akarata az, hogy a mi gyermekeink végezzék tovább azt a munkát, amelyet mi is úgy vettünk át atyáinktól. Erre úgy kell gondolnunk, mint amiért mély hálával tartozunk Istennek! Áldott legyen az Isten, aki a nemzedékváltás testi, vér szerinti folyamata által is végzi munkáját. Áldott legyen az Isten mindazokért a lelki kincsekért, amelyeket atyáinktól örököltünk, hogy azokat tovább gyarapítsuk és így épüljön Jézus Krisztus egyháza! A Krónikák első könyve elmondja, hogy maga Dávid 3000 talentum tiszta aranyat gyűjtött össze Ofir aranyából, a nép vezetői pedig további 5000 talentum aranyat, vagyis a mi mértékünk szerint 47 200 kg színaranyat halmoztak fel előkészületül a templom építésére. Salamonnak nem kellett elölről kezdeni mindent: arra épített, amit az előtte járt nemzedék Isten kegyelméből már elvégzett.

A mi egyházunk munkája sem a mostani nemzedékkel kezdődött. A próféták és apostolok alapkövén kezdődött az építés, lévén a szegletkő maga Krisztus. Előttünk jártak és gazdag örökségüket ránk hagyták a reformátorok, a gályarabok, hitvalló őseink, az előttünk járt atyák. Meg tudjuk-e becsülni ezt az örökséget? Tudunk-e szívből hálát adni egyházunk múltjának nagy embereiért, akiknek hite, mint a bizonyságok fellege veszi körül életünket? Gondoltunk-e hálával azokra, akik ezt a törökszentmiklósi templomot felépítették? Az édesanyánkra, akitől az első imádságot

tanultuk? Azokra az ismeretlen jótevőkre, akiknek áldozataiból a Debreceni Református Kollégium felépült, és akiknek élete ihletés, bátorítás számunkra?

Hogy ez az Istennek tetsző hála megvan-e a szívünkben, annak az a próbája, hogy tényleg igyekszünk-e továbbadni gyermekeinknek azt, amit atyáinktól vettünk. Alapigénk szerint Dávid legfőbb gondja a trónutódlással kapcsolatban nem a hatalom kérdése volt, hanem a templom felépítésének ügye. Bizonyára ma is vannak szülők, akik imádkoznak és fáradoznak azért, hogy gyermekeiknek átadhassák az atyáktól vett örökséget, az egyetlen és legnagyobb vigasztalást életükben és halálukban. De, fájdalom, olyanok is vannak, akik ilyenformán gondolkoznak: én magam még vigasztalást találok a vallásban, de hogy a gyermekeimmel mi lesz, az nem az én gondom, sőt ebben a vallástalan világban nem is terhelem meg őket azzal, hogy az én hitemet próbálom átadni nekik.

Valaki azt mondta, hogy egy ember keresztyénségét az unokákban lehet meglátni. Talán túlzás és egyoldalú ez az állítás, de valami igazság mégis van benne. Mert Istennek igenis az az akarata, hogy az Ő ügye a természetes nemzedékváltás útján is haladjon előre. Azt akarja, hogy a keresztyén szülők keresztyén gyermekeket neveljenek, és hogy az egyház építésében az atyák munkáját a gyerekek folytassák. Csak akkor vagyunk igazán keresztyének, csak akkor vagyunk az egyház élő kövei, ha nemcsak épülünk, hanem építünk, mégpedig azzal is, hogy az atyáktól vett örökséget a felnövekvő nemzedéknek átadjuk. Halljuk tehát alapigénket úgy, mint Isten hozzánk intézett parancsát: vedd át az atyák munkáját és add át gyermekeidnek, az új nemzedéknek; semmit ne félj és ne rettegj, mert az Úr Isten veled lészen!

II.

Alapigénk második tanítása első hallásra olyan, mintha ellene mondana annak, amit először hallottunk. Mert a második üzenet az, hogy Istent az egyház építésének munkájában nem köti meg az a vér szerinti kapcsolat, amely a nemzedékek életét összefűzi. Más szavakkal: Isten valami újat is bízhat a fiakra, olyan munkát, amelyet az atyák nem végezhettek. Mert alapigénkben arról is hallunk, hogy Isten megítéli az atyák munkáját. A templomot Dávid akarta felépíteni: ez volt életének legforróbb vágyakozása. De Isten félreállította őt: sok vért ontottál, nem vagy méltó erre. Mint ahogy Mózes nem mehetett be az ígéret földjére, úgy Dávid is csak az előkészület munkáját végezhette, a templomépítés feladatát Salamonnak kellett elvégeznie.

Azt jelenti ez, hogy az egyház munkájának folyamatossága nem egyszerűen a test és vér folyamatossága, mert a nemzedékváltás természetes folyamatát újra és újra áttöri az új teremtés, Isten új, eljövendő világának valósága. Isten azzal a természetes módszerrel építi az egyházat, hogy a keresztyén szülők keresztyén gyermekeket

nevelnek, de ha nincs így, akkor Ő a kövekből is tud fiakat teremteni Ábrahámnak. Az evangélium nem egyszerűen az ősök kultuszát tanítja, mint a régi kínaiak vallása, és a keresztyén hit nem azonos a hagyományok ápolásával. De ha nem következik be törés és szakadás a régi és új az nemzedék között, előállhat az a helyzet is, amelyről alapigénk beszél: Isten megítélte Dávidot, méltatlannak minősítette arra, hogy a templomot felépítse és úgy határozott, hogy ezt az új feladatot fia, az új király, Salamon végezze el. Dávid hitét az mutatja, hogy alázattal, bűnbánattal elfogadta Isten ítéletét, mert tudta, hogy az ő halála sem jelent szakadást, maga Isten fog gondoskodni a templom építésének folyamatosságáról.

Így vagyunk mi is az egyház építésének munkájával. Bizonyára bűneink és nyomorúságaink miatt Istennek az a végzése, hogy sok mindennek nincs folytatása. Mint ahogy Dávid méltatlanná lett arra, hogy a templom felépítésének nagy feladatát elvégezze és meg kellett elégednie az előkészítés szerény munkájával, lehet, hogy Isten a mi mostani egyházi nemzedékünknek is csak ilyen szerény feladatot szánt: megőrizni azt, ami még a miénk, és előkészíteni azt, amit Isten majd az azután következő nemzedékek életében fog elvégezni. Lehet, hogy mi is ilyen Keresztelő János-i feladatot kaptunk: egyengetnünk, készítenünk kell a mi Urunk új, hatalmas megjelenésének útját.

De tudunk-e megalázkodni Isten ítéletes keze alatt, amikor nagy terveinket áthúzza, lehetőségeinket összeszűkíti? Dávid példája azt mutatja, hogy éppen a megalázkodásnak, az őszinte bűnbánatnak ebben az állapotában ismerhetjük fel Isten kegyelmét, ekkor nyerjük el a biztatást, hogy a mi munkánknak mégis lesz folytatása az eljövendő nemzedékek életében.

III.

De mi az alapja ennek a reménységnek? Erre a kérdésre felel alapigénk harmadik tanítása. Dávidnak nem az volt a reménysége, hogy mindent összegyűjtött és felhalmozott, ami csak szükséges volt a templom építéséhez, nem is az, hogy a fia, Salamon, különb ember lesz, mint ő, hanem az, hogy maga Isten küldte neki az üzenetet: „Salamon, a te fiad építi meg az én házamat." (1Krón 28,6)

De van-e nekünk is ígéretünk, hogy reménységünket arra alapozzuk? A Dávidnak adott ígéret beteljesedett, a templom úgy felépült, hogy az egész világ csodájára járt. De van ennek az ígéretnek egy még hatalmasabb beteljesedése, amelyet az Ószövetség kegyesei csak a hit szemével láttak, mert amikor eljött az idők teljessége, megszületett az, akinek ez a neve: Immánuel – Velünk az Isten. „Ne félj és ne rettegj, mert veled lesz az Isten" – hangzik alapigénk, a testté lett Ige, a mi Immánuelünk pedig így biztat: „Íme én itt veletek vagyok minden napon a világ végezetéig." Az

anyaszentegyház, az Ő testének temploma azért épül, mert Ő velünk van. Azért nem akadályozhatja meg soha senki és semmi az Ő egyházának épülését, mert Ő velünk van. Az egyházi munka igazi, soha meg nem szakítható folyamatossága az Ő jelenlétében van, ezért mondja egyházunk hitvallása, a Heidelbergi Káté, hogy a világ kezdetétől a világ végéig tart Isten választottainak egybegyűjtése, az anyaszentegyház. A földi egyház életében lehetnek nagy visszaesések, szorongattatások, csatavesztések, de – amint Kálvin János tanította – az egyház életében újra és újra feltámadások is vannak, mert hiszen annak a templomáról van szó, aki legyőzte a halált, és akinek mindenek a lába alá vettettek.

Ez már nem a természetes, vér szerinti nemzedékváltás folyamatossága, hanem annak állandósága, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz. Ő, a mi Urunk segíthet abban, hogy folytassuk atyáink munkáját. Ő ítél meg minket, amikor félreállít abban, amit mi szerettünk volna elvégezni. És végül Őelőtte kell számot adnunk minden munkáért, hogy aranyat, ezüstöt, drágakövet, vagy fát, szénát és pozdorját építettünk-e rá az egyetlen fundamentumra, mert azt, hogy „kinek-kinek munkája minéműlegyen, azt tűz próbálja meg" – mondja Pál (1Kor 3,13).

De ugyanaz a Pál apostol, aki ilyen alázatosan helyezi munkáját Isten ítélete alá, egészen bizonyos afelől, hogy lesz valami, ami nemcsak a történelem viharait és árvizeit, de az ítélet tűzét is kiállja: „Azért, szerelmes atyámfiai, erősen álljatok, mozdíthatatlanul, buzgólkodván az Úrnak dolgában mindenkor, tudván, hogy a ti munkátok nem hiábavaló az Úrban." (1Kor 15,58) Az egymás után következő nemzedékek egyházi munkája, ha tényleg az Úrban, vagyis az Ő akarata szerint, az Ő erejével megy végbe, nem hiábavaló. Az az örökkévalóságnak szól. Azért nem hiábavaló, mert mint egykor a tanítványokért, értünk is könyörög Krisztus: „Én rendeltelek titeket, hogy ti elmenjetek és gyümölcsöt teremjetek, és a ti gyümölcsötök megmaradjon." (Jn 15,16) Ezért a mostani igen nehéz nemzedékváltás idején is, Krisztus egyházának nagy próbatételei között is úgy halljuk meg alapigénket, mint Urunk hozzánk intézett buzdítását: „Légy bátor és erős, semmit ne félj és ne rettegj, mert az Úr Isten veled lesz, el nem hagy, tőled el nem távozik, míglen elvégzed az Úr háza szolgálatának minden művét." Ámen.

Isten a mi oltalmunk és erősségünk!

1958. szeptember 15.

Textus: Zsolt 46

„Az éneklőmesternek, a Kóráh fiainak éneke, a halamothra. Isten a mi oltalmunk és erősségünk! Igen bizonyos segítség a nyomorúságban. Azért nem félünk, ha elváltoznék is a föld, ha hegyek omlanának is a tenger közepébe: zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai; hegyek rendülhetnek meg háborgásától. Szela. Forrásainak árja megörvendezteti Isten városát, a Felségesnek szent hajlékait. Az Isten ő közepette van, nem rendül meg; megsegíti Isten virradatkor. Nemzetek zajonganak, országok mozognak; kiereszti hangját, megszeppen a föld. A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk. Szela. Jöjjetek, lássátok az Úr tetteit, aki pusztaságokat szerez a földön; hadakat némít el a föld széléig; ívet tör, kopját ront, hadi szekereket éget el tűzben. Csendesedjetek és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten! Felmagasztaltatom a nemzetek közt, felmagasztaltatom a földön. A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk! Szela.”

Ha valaki figyelmesen hallgatja ezt a zsoltárt, belőle két másik, ismert egyházi ének hangját is hallja. Először is eszünkbe jut a nagy reformátor, Luther Márton hatalmas éneke: „Erős vár a mi Istenünk…” Tudvalévő dolog, hogy a reformátor éppen a 46. zsoltár szabad átköltésével készítette az Isten oltalmazó hatalmának azt a dicséretét, amelyet azóta is, szinte az egész evangéliumi keresztyénség világában hálás szívvel énekelünk. A zsoltár második verse azonban – „Isten a mi oltalmunk és erősségünk” – a 90. zsoltár alaphangját idézi: „Tebenned bíztunk eleitől fogva, Uram, téged tartottunk hajlékunknak.” Csakhogy míg a 90. zsoltár az Isten oltalmát az Ő örökkévalóságában és teremtői hatalmában dicsőíti, addig a 46. zsoltár egy konkrét történelmi eseményre utal, egy végsőkig kiélezett háborús helyzetre és veszedelemre, és Istennek abban nyújtott hirtelen és hatalmas segítségére.

I.

Az írásmagyarázók többsége úgy gondolja, hogy zsoltárunkban a Királyok második könyve 18. és 19. fejezetében elbeszélt esemény tükröződik. Azok a nagyhatalmak, amelyek a mezopotámiai síkságon Kr. e. 850 és 330 között egymást követték, az asszírok, babiloniak, médek és perzsák egyformán azt a politikát folytatták, hogy Szíria és Palesztina leigázásával kijussanak a Földközi-tengerig. Miután az összes többi parti államokat már meghódította, Szanhérib asszír király Kr. e. 701-ben ahhoz is hozzáfogott, hogy az addig független, kicsiny Júdát is elfoglalja. Először mintegy

ultimátumot küldött Ezékiás királynak. A Biblia rendkívül drámai formában beszéli el, hogyan adták át az asszír nagyhatalom követei az ultimátumot Jeruzsálem falai előtt Ezékiás király udvari hivatalnokainak. Az asszír király főmegbízottja maró gúnnyal ajánlott fogadást a kicsiny Júda királyának: „Nosza, fogadj hát az én urammal, Asszíria királyával; én neked kétezer lovat adok, ha tudsz reájuk adni annyi lovast!" (2Kir 18,23) Amikor aztán a júdai miniszterek könyörögtek, hogy a tárgyalás ne héberül folyjék, hanem szíriai nyelven, nehogy a kőfalon lévő nép megértse a fenyegetést és pánik törjön ki, az asszír megbízott azt felelte, hogy éppen azért beszélnek héber nyelven, hogy maga a nép megértse, miről van szó. „Kicsoda a földön való minden istenek közül, aki megszabadíthatta volna az ő földjét az én kezemből, hogy az Úr is kiszabadíthatná Jeruzsálemet az én kezemből?" És mégis bekövetkezett az, ami minden emberi elgondolás merő ellentéte volt: azon az éjjelen, amelynek elmúltával az asszír király hatalmas serege elindult volna a Lákisban lévő táborból, hogy ostromgyűrűt vonjon Jeruzsálem köré, „kijött az Úr angyala – olvassuk a Szentírásban –, és levágott az asszíriabeli táborban száznyolcvanötezret, és mikor jó reggel felkeltek a júdabeliek, mindenütt holttestek hevertek. Azaz egy hirtelen beállt katasztrófa úgy tönkretette az asszír hadsereget, hogy nem maradt más hátra, mint sietve, menekülésszerűen visszavonulni. De még ez sem volt elég, mert azt olvassuk tovább, hogy amikor a Ninivébe visszatért király Niszróknak, az ő istenének templomában imádkozott, saját fiai meggyilkolták őt, és Észarhaddón lépett helyette a trónra.

Szinte szóról szóra halljuk visszacsendülni a zsoltárban a történetíró tudósítását: „Megsegíti Isten [ti. Jeruzsálemet] virradatkor. Jöjjetek, lássátok az Úr tetteit, aki ilyen pusztítást végez a földön: hadakat némít el a föld széléig, ívet tör, kopját ront, hadi szekereket éget el tűzben." Majd pedig a visszatérő sor: „A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk!"

Ez eddig nyilvánvalóan egy nagy háborús veszedelemtől való megszabadulás élménye, viszont a zsoltár első felének képanyaga első pillantásra valami másra utal: egy nagy természeti katasztrófára, földrengésre és a megvadult tenger erejének pusztítására. „Azért nem félünk, ha elváltoznék is a föld, ha hegyek omlanának is a tenger közepébe: zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai; hegyek rendülhetnek meg háborgásától." Ehhez két dolgot kell megjegyeznünk. Először: a Biblia költői és prófétai nyelvén a tenger igen gyakran szimbóluma, jelképe a világ népeinek nyugtalan, háborgó, lázadó világának. Így például az újtestamentumi Jelenések könyvét csak akkor értjük meg, ha észrevesszük, hogy benne a „tenger" mindig a népek világának fedőneve, szimbóluma. Aztán a másik megjegyzés: a zsoltáríró látása szerint az a konkrét háborús veszély, amely emberileg nézve Jeruzsálem végső pusztulását jelentette volna, nyilván csak előfutára, felvillanó jele, kezdete annak a végső nyomorúságnak, amely a Szentírás tanúsága szerint a maga nagy természeti katasztrófáival a világ végét

megelőzi. Azaz a zsoltáríró tekintete túlnéz a történeti eseményen a végső jövendő felé: a saját idejét és a végső időket egy vonalban látja, tehát a 46. zsoltárnak nemcsak hátrafelé néző, történeti, hanem előre néző, prófétai jellege is van, és éppen ez az előremutató, eszkatologikus, prófétai jellege teszi még hatalmasabbá, meg merészebbé, még meglepőbbé a zsoltár bizonyságtételét: „Isten a mi oltalmunk és erősségünk! Igen bizonyos segítség a nyomorúságban." Azaz a zsoltár ezt hirdeti: Isten nemcsak a háborús veszedelmek idején segít meg, nemcsak a mostani világkorszak történeti szorongattatásai között oltalmaz, hanem a végső idők iszonyú kozmikus katasztrófái között is Ő az egyetlen mozdíthatatlan hatalom, Ő az egyetlen oltalmazónk. Ilyen nagy az az Isten, akibe a kicsiny jeruzsálemi gyülekezet bizodalmát vetette! Azért van benne ez a zsoltár a Bibliánkban, hogy az Isten gyülekezetét minden időben, még a legutolsó időkben is ez a hit éltesse!

A második versszakban aztán a zsoltár ismét visszatér az eredeti történeti élményhez. Utalás, vagy legalábbis célzás van itt az ostromlott Jeruzsálem egyik nagy problémájára, a vízellátásra. A nagyrészt sziklákon épült város ilyenkor mesterséges tavak, ciszternák vizére volt utalva, amelyekbe kívülről jött a víz, azaz az ostromlók a vízellátást nagyon egyszerűen elvághatták. De ne féljetek! – kiáltja a zsoltár a gyülekezetnek: „Forrásainak árja megörvendezteti az Isten városát, a Felségesnek szent hajlékait." De mi jogosítja föl a zsoltárírót erre a reménységre? Ő maga felel erre a kérdésre: „Az Isten ő közepette van" – ez a város az Isten lakóhelye. Bizonyára voltak abban az időben, akik betű szerint úgy gondolták, hogy Isten az Ő templomában lakik. De a prófétai zsoltáros bizonyára tudta már, hogy az Isten nem kézzel csinált templomokban lakik, hanem az Ő gyülekezetében: azok között, akik az Ő nevében egybegyűlnek. Isten már az ótestamentumi prófétával kihirdettette, hogy a kézzel csinált templomban bízni hamis reménység, mi pedig, az Újtestamentum népe, tudjuk, hogy az Isten temploma a gyülekezet, az Isten igazi egyháza, az a közösség, amelyben Ő tényleg jelen van övéivel. Nem valami kézzel csinált templomnak, nem is valamilyen elbizakodott emberi szervezetnek, történeti alakulatnak, hanem az Isten igazi gyülekezetének szól az ígéret: „a pokol kapui sem vesznek rajta diadalmat" (Mt 16,18)

A zsoltáros azonban egyáltalán nem akarja nevetségessé tenni vagy fölöslegesnek nyilvánítani a sziklán épült város mesterséges vízellátását. Azaz a veszély elhárításáért meg kell tennünk mindent, ami tőlünk telik. De az emberi óvintézkedésekhez mindig hozzátapad a bizonytalanság: mi lesz, ha tovább tart a veszély, mint gondoljuk? Mi lesz, ha újabb veszedelmek támadnak? Ezért ne bízzatok a ti vízkészleteitekben, ne bízzatok a saját intézkedéseitekben, ne higgyétek azt, hogy emberi erővel minden veszélyt elháríthattok, hanem bízzatok Istenben, aki az Ő kifogyhatatlan készleteiből többet adhat, mint amennyit kérnétek!

Ugyanígy az emberek által okozott szükség idején is, milliós hadsereg szorongatása idején is van módja Istennek arra, hogy hadakat némítson el a föld széléig, ívet törjön, kopját rontson, harci kocsikat égettessen el tűzben. És amikor a megsemmisítő támadás küszöbön áll, Istennek van hatalma arra, hogy egyetlen éjszakán olyan változást vigyen véghez, amely minden emberi képzeletet felülhalad. „Megsegíti Isten virradatkor."

De itt is nyilvánvaló, hogy a zsoltáros tekintete nem nyugszik meg az előtte lévő történeti eseményeken, hanem előrehatol a jövő felé. Lelki szemével látja a végső kifejletet, amikor Isten végleg elnémítja a hadakat, és az Ő igazi és örök békéje hatja át az újjáteremtett mindenséget. Ezzel azonban a zsoltáros megint nem azt akarja mondani, hogy minden emberi fáradozás a földi békéért hiábavaló. Aki azt olvassa ki a Bibliából, hogy ölbe tett kézzel nézhetjük a háború veszélyeit, teljesen félreérti az Írásokat. Jézus nemhiába mondta: „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az Isten fiainak mondatnak." (Mt 5,9) De éppen az az ember, aki igazán dolgozik és imádkozik a békéért, és közben látja fáradozásainak kudarcait, vigasztalást és erőt találhat abban az ígéretben, hogy végül maga Isten fogja létrehozni az igazi békét ezen a földön.

Mindezzel nem akar mást mondani a zsoltáros, mint azt, ami az utolsó refrén előtt van: „Csendesedjetek és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten!" Mert Jeruzsálem csodálatos megszabadítását természetes módon is lehet magyarázni. Kitört a pestis, és Szanhérib kénytelen volt elvonulni. Azt, hogy a Krisztus egyháza még mindig fennáll a földön, hogy még mindig vannak nyitott templomok, még van Bibliánk és van istentiszteletünk – mindezt sokféleképpen lehet magyarázni. De téved az, aki azt hiszi, hogy kezében tartja a történelem kulcsát. Ha a legutóbbi évtizedek eseményeiből semmi más leckét nem hajlandó valaki megtanulni, egyet meg kell tanulnia: senki soha ki nem számíthatja, hogy mit hoz a jövő. De az is téved, aki egyszerűen a véletlennek tulajdonít mindent, mert ezzel csak egy újabb kérdőjelet hoz elő: miért működik a véletlen éppen úgy, ahogy működik? Miért nem dolgozik másképpen? És végül az is téved, aki Istent csak az emberi történetértelmezések hiánypótló eszközének tartja, és akkor beszél Istenről, amikor már más okot nem tud felmutatni. A zsoltár arra szólít fel, hogy ismerjük fel, ismerjük el, hogy Isten az Úr az események felett. Olyan ez, mint amikor a ködben felénk közeledő alakban egy ismerősünket, egy barátunkat fedezzük fel; vagy mint az Újszövetségben a háborgó vízen a tanítványok tapasztalata, amikor Jézust kísértetnek nézték, míg fel nem hangzott szava: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!" (Mt 14,27)Azaz arról van szó, hogy személyes ismeretségbe kell lépnünk Istennel, találkoznunk kell a történelem Urával. Ez két dolgot jelent, először: az ismeretlennek ismertté kell válnia, tudnom kell, hogy a történelem titokzatosan kavargó eseményeiben nem egyszerűen emberi szándékokkal

és tervekkel, nem vak erőkkel és hatalmakkal, hanem az élő Istennel van dolgom. Másodszor tudnom kell, hogy az élő Isten Úr, aki engedelmességet akar, és azt akarja, hogy bízzunk benne. Ezt jelenti az elcsendesedés, ezt jelenti az Úr hatalmának elismerése – és ez a 46. zsoltár bizonyságtételének summája.

Végül még azt is szeretnénk tudni, ki volt az, aki ezt az éneket egy kis nép nagy hitéről, vagy helyesebben: egy kicsiny gyülekezet nagy Istenéről megírta, és először énekelte. Valószínűleg nem egy ember műve ez a zsoltár. A régi felirat szerint „Kóráh fiainak éneke". Nem Kóráh test szerinti leszármazottairól van szó, hanem az énekesek csapatáról, énekkarokról, azokról a templomi énekesekről, akik Kóráht mesterükként, tanítójukként tisztelték. Azaz ez a zsoltár közösségi munka, egy gyülekezet megnyilatkozása. Ennek a közösségnek egyáltalán nem volt fontos, hogy a szerzők neve fennmaradjon. Nem a művészet érdekelte őket, hanem Isten nagyságos dolgait kívánták dicsőíteni. Mégpedig azért, hogy a gyülekezet újra és újra emlékezzék az istentiszteleten az Isten nagy szabadítására. Valószínűleg úgy volt, hogy amikor az énekkar elénekelte zsoltárunk egy-egy versét, az egész gyülekezet mintegy feleletként énekelte: „A Seregek Ura velünk van, Jákób Istene a mi várunk!" Legyen ez a mi feleletünk is, a ma élő gyülekezeté is, a mi hitünk, a mi reménységünk felelete: A Seregek Istene velünk van, Jákób Istene, a Jézus Krisztus Atyja a mi várunk! Ámen.

Könyörgés szabadításért

1960. november

Lekció: Zsolt 55

Textus: Zsolt 55,7.23

„Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám! (…) Vessed az Úrra a te terhedet, ő gondot visel rólad, és nem engedi, hogy valamikor ingadozzék az igaz."

Keresztyén Testvéreim! Alapigénk két versből áll; az első verset az 55. zsoltár első feléből, a másik verset ugyanannak a zsoltárnak a végéről vettem. Azt hiszem, mindnyájan észrevettétek a nagy különbséget a két vers között. Az 55. zsoltár elejének egészen más a hangulata, mint a végének. Az eleje a szorongattatás, szinte a kétségbeesés érzelmeit fejezi ki, a vége pedig a megkönnyebbülés, a biztonság, a lelki szilárdság és a bátor bizakodás érzéseit. Olyan nagy a különbség a zsoltár eleje és a vége között, mintha nem is egy ember megnyilatkozása volna. Ezt azonban mi, akik imádkozni szoktunk, könnyen megértjük. Az igazi imádság ugyanis valóban nem egy lélek, hanem legalább két lélek megnyilatkozása: a mi lelkünk és Isten Lelke együtt szól az imádságban. Az igazi imádság nem magánbeszéd, nem monológ, nem az történik benne, hogy mi magunkat biztatjuk, magunkat vigasztaljuk, hanem az történik, hogy mi kiáltunk és Isten válaszol. Az az ellentét is, amit az 55. zsoltár eleje és vége között láthatunk, voltaképpen nem más, mint az igazi imádság párbeszéd-formájának kifejezése.

A zsoltár elején az ének szerzője – a felirat szerint Dávid – kiált végső nyomorúságában. „Figyelmezz én reám és hallgass meg engemet, mert keseregve bolyongok és jajgatok! Az ellenségnek szaváért és a hitetlenek nyomorgatásáért: mert hazugságot hárítanak reám és nagy dühösséggel ellenkeznek velem. Az én szívem reszket bennem, és a halál félelmei körülvettek engem. Félelem és rettegés esett én reám és borzadály vett körül engem. Mondám: Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám." Ez a szorongatott király kiáltása. Amit aztán a zsoltár végén hallunk, az is Dávid szava, de annak a Dávidnak a szava, aki közben már hallja Isten feleletét és biztatását: „Az Úr megszabadít engem…, megszabadítja lelkemet békességre a rám támadó hadtól." A zsoltár utolsóelőtti versében már olyan erős ez a bizonyosság, hogy a zsoltáros mintegy az emberek felé fordul, mint vallástévő, mint az Isten hűségének tanúja: „Vessed az Úrra a te terhedet, ő gondot

visel rólad, és nem engedi, hogy valamikor ingadozzék az igaz." Most azonban összpontosítsuk figyelmünket alapigénkre, erre a két versre, és figyeljük, hogyan hangzik az elsőben a mi kiáltásunk Isten felé, majd pedig a másodikban a meghallgattatás boldog bizonyosságát.

I.

„Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám" – így hangzik Dávid kiáltása Isten felé. Az írásmagyarázók rámutatnak arra, hogy itt nem közönséges galambról van szó, hanem arról a sziklai galambról, amely Palesztina hegyes vidékein fészkel. A mi közönséges galambunk is gyorsan el tud repülni üldözői elől, de Dávid hasonlata még jobban kifejezi a biztos menekvés gondolatát, mert a sziklai galamb a fészkébe repül, a pusztaságba, a lakatlan, sziklás vidékre, fel a magas hegycsúcsokra, a sziklák repedéseibe, ahol aztán semmiféle ellenség nem árthat neki.

De szabad-e így imádkozni? Szabad-e kérni Istent, hogy mentsen ki bennünket szorongatott helyzetünkből? Hát nem az a dolgunk, hogy – bármilyen helyzetben vagyunk is – megnyugodjunk Isten bölcs végzésében? Nem az a kötelességünk, hogy megálljunk a mi helyünkön, még akkor is, amikor nyomorúság, zaklattatás, veszedelem az egész életünk? Vajon nem azt kell-e mondanunk, hogy Dávid sóhajtása a gyengeség hívő emberhez nem méltó kifejezése? Vajon megengedi Isten, hogy mi, ma élő keresztyének így imádkozzunk: „Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám."

Hála legyen az Istennek, szabad így imádkozni! Egészen biztos, hogy van bűnös, engedetlen menekülés is. Ha a hajóskapitány veszni hagyja a süllyedő hajót, arra nincs semmi mentség. Református egyházunk nem kis erkölcsi kárt szenvedett akkor, amikor 1944/45 telén sok egyházi vezetőnek az volt az első gondja, hogyan mentse magát, hogyan meneküljön. Emlékezhetünk rá, mennyi keserűség halmozódott fel a gyülekezetekben, ahonnan a pásztor a komoly veszély első hírére elmenekült. Az is bizonyos, hogy bármilyen nyomorúság, szorongattatás szakad is ránk, azt alázatos szívvel, mintegy az Isten kezéből kell vennünk, tudva, hogy semmi sem történhet az Ő akarata nélkül. De ebből egyáltalán nem következik, hogy mindaz, ami történik, az Isten parancsoló akaratának kifejezése. Istennek van megengedő akarata is, amikor a bűn büntetésére a gonosznak egy időre szabad teret enged – ahogy például Jób esetében tette, de ez semmi esetre sem jelenti azt, hogy Isten ilyenkor helyesli a gonoszt, tőlünk pedig azt követeli, hogy mintegy engedelmeskedjünk a gonosznak. Ha ránk szakad a betegség, meg kell vizsgálunk

magunkat, bűnbánatot kell tartanunk, alázatosan el kell ismernünk, hogy méltán ér bennünket Isten sújtó vesszeje – de ebből nem következik, hogy most már úgy kell beletörődnünk a betegségbe, hogy nem is teszünk ellene semmit, nem megyünk orvoshoz, nem használjuk az orvosságot, és nem is kívánjuk a gyógyulást. Dávidnak, ha bűneire gondolt, bőven volt oka elismerni, hogy méltán szakadt rá a nyomorúság, megérdemelten vergődött a szenvedély örvényében – és mégis, az Isten Szentlelke adta az ajkára ezt a sóhajtást, ezt a könyörgést: „Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám."

Van ugyanis, kedves Testvéreim, a világi bölcsességnek egy olyan alakja, amely a keresztyének gondolkodását is kísérti, amikor azt tanítja, hogy a szabadulás egyetlen módja sorsunk elfogadása, és hogy az egyetlen helyes magatartás igent mondani mindarra a nyomorúságra, bizonytalanságra, szenvedésre, ami hozzá tartozik emberi létünkhöz. Azért veszedelmes ez a gondolat, mert benne a mi gonosz ellenségünk a világosság angyalának alakjában jelenik meg, és olyasvalamit mond, ami első hallásra tényleg hasonlít a Szentírás igazságához és az úri ima kéréséhez: „Legyen meg a Te akaratod!" Ez valóban az első! Nincs olyan nyomorúság, nincs olyan szorongattatás, nincs olyan szenvedés, amely feljogosítana arra, hogy így imádkozzunk: „Ne úgy legyen, ahogy Te akarod, hanem úgy, ahogy én!" De ha egyszer szívből el tudjuk mondani: legyen meg a Te akaratod, akkor, ez alatt a feltétel alatt igenis szabad könyörögnünk a menekülésért, a szabadulásért, akkor ki szabad, sőt, ki kell mondanunk: „Ne vigy minket kísértetbe, de szabadíts meg minket a gonosztól!" Mert ha bűnnek, engedetlenségnek tartjuk, ha valaki gyógyulásért, szabadulásért, menekülésért imádkozik, akkor e mögött nem a hit, hanem a hitetlenség rejtőzik, az a gondolat, hogy Isten nem is segíthet rajtunk másképpen, mint hogy megnyugvást ad, hozzászoktat sorsunkhoz, elfogadtatja velünk azt, amit olyan nehéz elfogadnunk. Ez azonban homlokegyenest ellenkezik a Biblia egész tanításával. A Szentírás ugyanis elejétől végéig azt tanítja, hogy Isten szabadító Isten, aki nemcsak úgy tud segíteni rajtunk, hogy készségessé tesz az élet nyomorúságainak, csapásainak, szorongattatásainak elfogadására, hanem úgy is, hogy tényleg kiszabadít – szárnyakat ad, mint a galambnak, felvisz a magas kősziklák rejtekébe, ahol senki többé nem árthat nekünk.

Ha valaki tényleg Isten kezéből tud venni jót és rosszat, ha valakinek minden imádságát áthatja ez a könyörgés: „Legyen meg a Te akaratod!", akkor annak szabad felsóhajtani: „Vajha szárnyam volna, mint a galambnak", annak szabad kérni, hogy Isten mentse ki őt a szorongattatásból, vegye le róla a megérdemelt büntetést. Dávid királynak ez a mélyen emberi megnyilatkozása Dávid Lélek szerinti Fiára, Jézus Krisztusra irányítja tekintetünket, aki megkísértetett mindenekben hozzánk

hasonlóan, kivéve a bűnt, és aki a Gecsemáné-kertben így imádkozott: „Ha lehetséges, múljék el tőlem a keserű pohár!”

II.

De hogyan hallgatja meg Isten az ilyen könyörgést? Először is meg kell látnunk, hogy Isten nem mindig úgy hallgat meg, ahogy mi akarjuk. Jézusnak ki kellett ürítenie a keserű poharat. De vajon nem hallgatta meg Őt az Isten? Erre a kérdésre akkor tudunk felelni, ha a Gecsemáné-kertben imádkozó Jézust összehasonlítjuk a tanítványokkal. A tanítványok nem imádkoztak. Elnyomta őket az álom, nem tudtak a Mesterrel együtt virrasztani. Amikor harmadszor is alva találta őket, ezt mondta nekik: „Aludjatok immár és nyugodjatok. Elég; eljött az óra, ímé az Embernek Fia bűnösök kezébe adatik. Keljetek föl, menjünk.” (Mk 14,41–42) A tanítványok elmulasztották a felkészülés alkalmát. „Aludjatok immár és nyugodjatok” – már késő, ez Jézus szavának első figyelmeztetése. Ezzel ellentétesnek tűnik, ami következik: „Keljetek fel, menjünk!” Eljött az óra: most meg kell lennie annak, ami elrendeltetett. Ő készen volt, mert Isten úgy hallgatta meg imádságát, hogy felkészítette, megerősítette Őt a keserű pohár kiürítésére. A tanítványok csúfosan csődöt mondtak, kapkodtak, haboztak, ingadoztak, a végén gyáván megfutamodtak – Jézus ellenben habozás, ingadozás nélkül ment a Golgotáig, mint aki elnyerte az erőt az Atyától ahhoz, hogy mindhalálig ingadozás nélkül megállhasson. Alapigénkben Dávidnak először is ezt a feleletet adja Isten: „Nem engedi, hogy valamikor ingadozzék az igaz.” Ebben először nincs szó arról, hogy Dávid tényleg szárnyat kapjon, hogy azonnal elmenekülhessen, hanem arról van szó, hogy Isten erőt ad neki az ingadozás nélküli megállásra. Nagyon sokszor bennünket is így hallgat meg az Isten. Nem ad azonnal galambszárnyakat és nem nyitja meg a menekülés útját. De erőt ad ahhoz, hogy ingadozás nélkül megállhassunk ott, ahol éppen vagyunk.

Az isteni feleletben az is benne van, hogy mi ennek a megállásnak a titka. „Vessed az Úrra a te terhedet!” Dávid kérésére mégis felelt Isten, amikor megmutatta a szabadításnak ezt az útját. „Vessed az Úrra a te terhedet!” Ha tényleg az Övé vagy, az Ő felkentje vagy, az Ő kezében vagy, akkor az Övé a felelősség. Akkor az Ő dolga, hogy szövetségesi hűségét megbizonyítsa. Akkor elűzheted a gondokat, az aggodalmakat, a félelmeket. Akkor megadja azt a békességet, amely minden értelmet felülhalad. És az Istennek ez a békessége úgy vesz körül, ahogy a fegyveres őrség körülveszi a pihenő tábort – ahogy Pál apostol írja a filippibelieknek. Dávid király szintén a hadiéletből vett képpel fejezi ki ezt a békességet: „Megszabadítja lelkemet békességre a rám támadó hadtól, mert sokan vannak ellenem.”

Amint azonban Dávid király fájdalmas sóhajtása az imádkozó Emberfiát juttatja eszünkbe, úgy most ismét Jézus Krisztus ismerete árasztja el fényével ezt a parancsot: „Vessed az Úrra a te terhedet!" Mert Jézus Krisztus az, akiben az Úr magára veszi a mi terhünket. „Betegségeinket ő viselte, fájdalmainkat hordozá" – mondja róla a próféta. Amikor a keresztjét felvette, a mi terhünket vette magára, a mi félelmeinket, a mi aggodalmainkat, a mi bűneink terhét – és azt hordozta el úgy a Golgotán, hogy minden időben, a világ végezetéig elvehesse a terhünket, amikor engedünk hívásának: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket." (Mt 11,28)

De Isten nemcsak úgy tud meghallgatni, hogy békességet és erőt ad a próba elhordozására, hanem úgy is, hogy tényleges és gyors szabadítást készít, szinte valósággal szárnyat ad, mint a galambnak, hogy a forgószélből kirepüljünk és fenn, a magas kőszálak között nyugalmat találjunk. A Biblia tele van ilyen szabadítások elbeszélésével. Valószínű, hogy maga Dávid is elnyerte ezt a szabadítást is: szorongatott helyzetéből valósággal kimenekült. Istennek volt hatalma, hogy eloszlassa azt a borzadályt, azt a rettegést, amely körülvette őt. Így szabadította meg Isten Dánielt az oroszlánok verméből, a tüzes kemencéből, Illést Jezábel dühétől, Jeruzsálemet Szanhérib hadaitól, Pált a filippi börtönből. Amikor semmi emberi reménység nincs a szabadulásra, Isten akkor sem jön zavarba, és az Isten gyermeke a legnagyobb szorongattatás idején reménykedve hallja az ige biztatását: „Hat bajodból megszabadít, és a hetedikben sem illet a veszedelem téged." (Jób 5,19)

Isten kétféleképpen is felelhet a szorongatott ember könyörgésére. Úgy is, hogy belsőleg megerősíti őt és késszé teszi a próba elviselésére, a hűséges helytállásra, és úgy is, hogy megváltoztatja a külső körülményeket. De van még egy, ezeknél is hatalmasabb meghallgattatás. Mert az Isten Lelke belső erősítése és a kézzelfogható, tényleges szabadítás is csak jelei annak a végső és teljes szabadításnak, amelyet az Úr Jézus Krisztusban készített nekünk. Dávid király inkább még csak sejtette, mintegy a jövő ködén keresztül látta ezt a nagy szabadítást. Amikor azonban mi, akik Jézus Krisztusról neveztetünk, halljuk Dávid könyörgését és a neki adott isteni feleletet, erre a végső és teljes szabadításra gondolunk. „A halál félelmei körülvettek engem…, borzadály vett körül engem…" Az 55. zsoltár az ember legnagyobb szorongattatását is megszólaltatja, amikor a legnagyobb, az utolsó ellenséggel, a halállal nézünk szembe. De mi, akik az Úr Jézus Krisztus nevében imádkozzuk ezt a zsoltárt, boldogan teszünk vallást Zakariás énekével: „Megszabadít ellenségeinktől!" Az utolsó ellenségtől – 1Kor 15 –, a haláltól is. Ennek a végső és teljes szabadításnak az öröme tölti be a szívünket akkor is, amikor az Isten meghallgatja imánkat, és béketűrést, kitartást, erőt ad a szorongattatások között, és akkor is,

amikor megkönyörül rajtunk, és itt, a földi életben szabadítást szerez számunkra. „Vajha szárnyam volna, mint a galambnak! Elrepülnék és nyugodnám." Istennek minden értelmet felülhaladó békessége már most a miénk. Ezért nem engedi Isten, hogy ingadozzék az igaz. De Isten azt is megteheti, hogy a szorongattatásból, a mi földi életünk viharaiból kimenekülést adjon, hogy mint a galamb, a magas kőszálak hasadékában lévő fészekbe repüljünk, úgy nyerjünk biztonságot, menedéket. Mert a mi Urunk, aki még a halált is legyőzte, és aki az egész mindenség ura, tud ilyen szabadulást adni. Most is, ebben a földi életben is. Az ilyen szabadulások jelei annak a végső szabadításnak, amikor sem halál, sem gyász, sem kiáltás nem lesz többé, és az új eget és új földet betölti az Ő dicsősége. Ámen.

A harangok üzenete

Harangszentelés, Nagykálló,
1986. június 21.

Textus: Zsolt 118,17
„Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak cselekedeteit.”

Ünneplő Testvéreim! Azt a szép és megtisztelő megbízatást kaptam, hogy ezen az ünnepünkön a Tiszántúli Egyházkerület gyülekezeteinek köszöntését és együttörvendezését tolmácsoljam, és a nagykállói szent gyülekezet templomának új harangjára Isten áldását kérjem. Ezt most meg is teszem, ugyanakkor Isten segítségében bizakodva azt a még fontosabb feladatomat is elvégzem, hogy istentiszteletünkön Isten kijelentett igéjét hirdetem. A 118. zsoltárnak, ennek a nagyszerű hálaadó éneknek a 17. versét olvastam fel alapige gyanánt, amely így hangzik: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak cselekedeteit.”

Ez az ige az Isten népének, gyülekezetének a szava, és most azt szeretném megmutatni, hogy a harang mint jelkép, szimbólum, hogyan mutatja meg, hogyan fejezi ki a gyülekezetnek ezt a szavát, hitvallását, bizonyságtevését.

I.

„Élek és hirdetem az Isten cselekedeteit.” Ez a gyülekezet feladata, ez a gyülekezet létének értelme. Krisztusnak azért van választott népe ebben a világban, azért van az egyház, mint „királyi papság”, hogy hirdesse az Isten nagyságos dolgait. A harang erre emlékeztet, amikor hívja az embereket az Isten tetteiről szóló híradás, az evangélium hallására. A régi időben, amikor még a latin volt az egyház nyelve, ezt szokták mondani a harangra: *vivos voco – hívogatom az élőket*. Hívogatok minden élőt. A harang hívogatása mindenkinek szól, aki csak hallja, ezért kifejezi az evangélium egyetemességét, teljes nyilvánosságát. Az evangélium nem valami titkos tan, nem valami zugolyába lett dologról szóló beszéd egy-két beavatottnak. Az evangélium mindenkinek szól, hiszen benne maga az élő Jézus mondja: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket.” (Mt 11,28) Az evangéliumhirdetés parancsa ez: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtésnek!” (Mk 16,15) „Tegyetek tanítványokká minden népeket!” (Mt 28,19)

Alapigénkben nagyon figyelemreméltó, hogy az *élő* hirdeti az Isten dolgait. Más szavakkal: az evangéliumot csak az élő gyülekezet tudja hirdetni, és ezért a gyülekezet csak addig él, amíg az evangéliumot hirdeti. Viszont amíg hirdeti, addig él, addig

élteti Krisztus, addig megtartja annak hatalma, aki ezzel küldi ki ma is az evangélium hirdetőit: „Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön." (Mt 28,18) Ezért, Testvéreim, senki ne gondolja, hogy az evangélium hirdetésének ügye a történelem esetlegességeitől függ: ma még hangzik az evangélium, de majd egyszer a többi emberi beszéd, elmélet és bölcsesség sorsára jut. Nem így van ez! Nem az evangéliumhirdetés ügye igazodik a történelemhez, hanem éppen fordítva, a világ története igazodik az evangélium hirdetéséhez, ahogy Jézus mondta: „Az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik az egész világon, bizonyságul minden népnek, és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Sem előbb, sem utóbb, hanem akkor, amikor eleget tettünk parancsának, és amikor Jézus nevére minden térd meghajol, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr, az Atya Isten dicsőségére. Figyeljetek hát a harangra: ha azt akarjátok, hogy a gyülekezet éljen, hirdessétek az Isten nagyságos dolgait!

II.

De volt a régi időkben egy másik mondás is a harangról: *mortuos plango – siratom a halottakat*. A harang nemcsak hívogatja az élőket, hanem siratja a halottakat is.

Ne gondoljátok, hogy ez ellentétben van alapigénkkel, ahol ezt hallottuk: „nem halok meg, hanem élek". Ezt, amikor ez az ősi zsoltár először hangzott, nem az egyes ember mondta, hanem a nagy veszedelemből szabadult gyülekezet, az Isten népe. Az egyes ember nem is mondhatta, mert az egyes ember tudja, mint ahogy mi is tudjuk, hogy meg kell halnunk. „Az embereket te meg hagyod halni" – énekeljük a 90. zsoltárban. Igen, amikor temetéskor megszólal a harang, amikor mintegy azt mondja: *mortuos plango – siratom a megholtakat*, akkor emlékeztet közös sorsunkra, az emberiség végső szolidaritásának tényére abban, hogy meg kell halnunk.

A világhírű amerikai író, Ernest Hemingway, a spanyol polgárháborúról írt regényének első lapján idézi a 16/17. század fordulóján élt angol költő szavát: az ember nem sziget, hanem minden ember egy egész világrész abban, hogy meg kell halnia. Ezért amikor temetésre szól a harang, ne kérdezd, kinek harangoznak. Neked harangoznak! *Mortuos plango – siratom a halottakat*.

III.

De nemcsak erre való a harang. Ha ugyanis az egész 118. zsoltárt végigolvassuk, akkor talán meglepetve, de mindenesetre forró hálával látjuk, hogy alapigénket is maga az Úr Jézus Krisztus magyarázza számunkra. Amikor a jeruzsálemi templomban a nép vezetőinek a gonosz szőlőművesek példázatát elmondja, azt a mi zsoltárunkból vett idézettel fejezi be: „Sohasem olvastátok az Írásokban: A kő, amelyet az építők megvetettek, az lett a szegeletnek feje; az Úrtól lett ez, és csodálatos a mi szemeink előtt!" (Mt

21,42) A zsoltár 26. verse is Őróla tesz bizonyságot: „Áldott, aki jő az Úrnak nevében!" Ha pedig valóban most is Ő maga jön hozzánk, és láthatatlanul bár, de Ő maga van jelen közöttünk, akkor Ő, a halál legyőzője, feljogosít arra, hogy ne csak mint az Isten népe, hanem mint egyes keresztyének is saját hitvallásunkként mondjuk: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak cselekedeteit." „Aki hisz énbennem, ha meghal is, él, és aki csak él és hisz énbennem, soha meg nem hal." (Jn 11,25–26) „Ő lőn nékem szabadulásul" – olvassuk a 14. versben, és a harang szava arra is emlékeztet, hogy mi is Istentől várjuk a szabadítást.

Kétségtelen, hogy a harangokat először arra használták, hogy az istentisztelet idejét jelezzék, mert hiszen az embereknek akkor még nem volt órájuk, és csak a nap járásához tudtak igazodni. De aztán más rendeltetése is lett a harangozásnak. II. Mohammed török császár 1453-ban elfoglalta Konstantinápolyt. Az egész keresztyén világot elfogta a rémület, amikor hatalmas hadseregével elindult Európa közepe felé. Néhány évig tartott a lassú előrenyomulás. És akkor, 1456 júliusának végén Hunyadi János hadai Nándorfehérvárnál döntő győzelmet arattak a török felett. Egész Európa fellélegzett. III. Callixtus pápa 1456. augusztus 6-án elrendelte, hogy minden délben húzzák meg a harangokat a török feletti győzelem örömére.

Igen, az Isten tud gondoskodni ilyen szabadításokról. Ó, ha itt most mindenki felállhatna, és elmondhatná, hogy milyen bajokból, betegségekből szabadította meg őt az Isten! Bizony, ahogy Jeremiás próféta mondja: „Az Úr kegyelmessége, hogy még nincsen végünk." (JSir 3,22)

Hirdesse ez a harang Isten naponként megújuló gondviselő kegyelmét, ahogy a neve is ez: *Gondviselés*, a szavával is hirdesse, ami rá is van írva: „Az Úr énnékem őriző pásztorom." De ne álljunk meg a 23. zsoltár első versének végénél. Mondjuk tovább magunkban: „Ha a halál árnyékának völgyében járnék is, nem félnék még ő sötét völgyén is. Mert mindenütt te jelen vagy énvelem…" Igen, ez a harang segítsen abban, hogy már most, amint zarándokolunk a mennyei Jeruzsálem felé, elkezdjük győzelmi énekünket: „Elnyeletett a halál diadalra. Halál, hol a te fullánkod? Pokol, hol a te diadalmad? De hála az Istennek, aki a diadalmat adja nékünk, a mi Urunk, Jézus Krisztus által."

IV.

Krisztus Urunknak ez a végső, nagy szabadítása az alapja az egyház nemzedékei közötti kapcsolatnak a világ kezdetétől a világ végéig. A harang is emlékeztet erre a kapcsolatra. A gyülekezet lelkipásztora, aki egykor a Debreceni Kollégiumban az én kedves és kiemelkedően jó diákom volt, aztán az Egyesült Államokban éppen ott tanult, ahol több mint ötven évvel azelőtt én is tanultam, elmondta, hogy amikor a nagykállói templom kedves harangját 1943-ban összetörték, az egyik derék atyafi egy

darabot a harang ércéből eltett magának. Aztán amikor a gyülekezet teljesen a saját erejéből két rövid esztendő alatt összegyűjtötte a szükséges pénzt az új harangra, ez a testvérünk, Széplaki Ferenc presbiter atyánkfia elővette az ércdarabot, hogy azt is öntsék bele az új harangba. Ehhez azonban szakértői véleményre és engedélyre lett volna szükség. Nem lehetett várni, az új harangot megöntötték. De nem volt jó a hangja. Újra kellett önteni, de most már belekerült a régi érc is, és most már halljuk az új harang gyönyörű szép hangját. Nem valami csoda ez – egy kohászati és harangöntési szakember biztosan meg tudná magyarázni –, de nagyszerű jelkép. Az újban a régi kifejezi a gyülekezet megszakítatlan folyamatosságát. Ma, amikor sok embernek nincs történelmi tudata, amikor növekszik a generációs ellentét, ma az egyházban – most már az új harang biztatására is – engedelmeskedni kell az ige parancsának: Emlékezzetek meg az előttetek járókról, és kövessétek hitüket! (Zsid 13,7) Tudom, vannak itt olyanok, akik talán éppen az édesapjuk vagy édesanyjuk helyén ülnek, vannak, akik tudják, hogy a nagyszüleik, az őseik is itt imádták az Istent, és most arra is emlékeznünk kell, hogy Krisztus Urunk halál fölötti győzelme folytán a küzdő egyház máris egy a diadalmas egyházzal, ahogy énekelni szoktuk:

„A három–egy Istennel már itt a földön egy,
S az üdvözült sereggel egy nép és egy sereg.
Ó mily áldott reménység: ha itt időnk lejár,
Te boldog szenteiddel fenn Nálad béke vár!”

(RÉ 392. dicséret, 2. vers)

Emlékeztessen a harang arra, hogy már ebben a földi életben van valami abból, ami erősebb, mint a halál – a szeretet, amely soha el nem fogy.

V.

Végül, Testvéreim, emlékeztessen a harang szava a mi keresztyén kötelességünkre. Nem elég sóvárogni arra a békességre, hogy együtt legyünk szeretteinkkel az Isten örök békességében, hanem már most meg kell tennünk mindent azért, hogy ebben a tökéletlen, ellentmondásokkal teljes, mulandó világban is békesség legyen; hogy soha többé ne kelljen a béke harangjaiból ágyukat és lövedékeket önteni. Németországban az utolsó háború alatt 47 ezer harangot vittek el és abból 16 ezret be is olvasztottak. Tegyünk meg minden tőlünk telhetőt azért, hogy ez meg ne ismétlődjék. Örüljünk, ha a harang hirdeti az evangéliumot, de gondoljuk meg, hogy helyettünk nem teheti. Legyen a mi életünk vallástétele is: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak cselekedeteit.” Ámen.

Lábamnak szövétneke

1959. október

Textus: Zsolt 119,105

„Az én lábamnak szövétneke a te igéd, és ösvényemnek világossága.”

Azt hiszem, mindnyájan sokszor hallottuk, sőt talán imádságainkban is elmondtuk alapigénket: „lábamnak szövétneke a te igéd”, de általában nem szoktunk arra gondolni, hogy mit is jelentett ez a kép, ez a hasonlat a zsoltáros számára, akinek a szívéből ez a vallomás először előtört. Maga ez a szó: szövétnek is régies, a mai fiatalok azt sem tudják, mit jelent. Ezért most próbáljunk behatolni Isten Szentlelkének segítségével alapigénk értelmébe, hogy amikor világossá válik előttünk, mit jelentett alapigénk az Ószövetség hívő emberei számára, ugyanakkor azt is megértsük, mit üzen ezzel a bizonyságtételével: *„Az én lábamnak szövétneke a te igéd, és ösvényemnek világossága.”*

Három dologra kell figyelnünk: először a zsoltárosnak arra a helyzetére, amelyben szüksége volt a szövétnekre, azután magára a szövétnekre, hogy mi is ennek a szónak a pontos jelentése, végül pedig a szövétnek hasznára.

I.

Szövétnekre, azaz mai nyelven lámpára, mégpedig olyan lámpára, amely a lépéseinket világítja meg, a sötétben gyalog haladó embernek van szüksége. Alapigénk tehát feltételezi, hogy a hívő ember életútjának vannak sötét szakaszai, amikor mintegy az éjszakában megyünk előre: körülöttünk sötétbe borul a táj, és lámpa nélkül még a következő lépést is elvétenénk. A 119. zsoltárnak, az ún. aranyábécének a szerzője is tud ilyen sötétben végbemenő zarándoklásról. Igen, tényleg zarándoklásról van szó, nem jól ismert utakról, amelyeken a sötétben is biztonsággal tudunk járni, hanem ismeretlen, rögös, nem is sejtett veszélyekkel fenyegető zarándokútról, ahogy ez a 19. versből kitűnik: „Jövevény vagyok e földön, ne rejtsd el tőlem a te parancsolataidat.” Részletesen szól a veszélyekről is: „Az istentelenek kötelei körülkerítettek engem…” (61. vers); „tőrt vetettek ellenem az istentelenek…” (110. vers); „sokan vannak az én háborgatóim és üldözőim…” (157. vers); „a fejedelmek ok nélkül üldöztek engem…” (161. vers); „közelgetnek hozzám az én gonosz háborgatóim, akik a te törvényedtől messze távoztak…” (150. vers), „láttam a hűtleneket és megundorodtam…” (158. vers) – ezért így kell felkiáltania az Istenhez: „Lásd meg az én nyomorúságomat és szabadíts meg engem…” (153. vers); „várom a te szabadításodat, oh Uram!” (166. vers).

De nem kell-e oktalan borúlátónak mondanunk a zsoltárost, olyan pesszimistának, aki az életnek csak a sötét oldalát látja? Vagy nem kell-e azt mondanunk, hogy ez a sötéten látás érthető volt ugyan az ószövetségi időkben, de ma, amikor már megjelent ezen a földön a világ világossága, Jézus Krisztus, nem volna méltó hozzánk, sőt rút hálátlanság és hitetlenség lenne, ha az emberéletet egy ilyen éjszakai zarándokláshoz hasonlítanánk? Egy egész sereg újszövetségi bibliai helyet lehetne felhozni annak bizonyítására, hogy a helyzet megváltozott. És mégis: ha gondosabban figyelünk az Újszövetség bizonyságtételére, azt kell látnunk, hogy az ószövetségi alapige az Újszövetség népének is szól, a mi helyzetünkre is vonatkozik; Péter második levele egyenesen a mi alapigénkre hivatkozva üzeni a keresztyén gyülekezeteknek: jól teszitek, ha figyelmeztek a prófétai beszédre, „mint sötét helyen világító szövétnekre, míg nappal virrad és hajnalcsillag kél szívetekben" (2Pét 1,19). Mert „a világosság a sötétségben fénylik – halljuk János evangéliuma első részében –, de a sötétség nem fogadta be azt." „A világosság e világra jött – hangzik tovább János bizonyságtétele – és az emberek inkább szerették a sötétséget, mint a világosságot." (Jn 3,20) Pál apostol, a világosság evangéliumának hirdetője arról szól, hogy ez az evangélium „leplezett azoknak, akik elvesznek: akikben e világ istene megvakította a hitetlenek elméit, hogy ne lássák a Krisztus dicsőséges evangéliumának világosságát" (2Kor 4,3–4). Ezért ugyancsak az apostol az igazi keresztyéneket a sötét éjszakában fénylő csillagokhoz hasonlítja: „Legyetek feddhetetlenek és tiszták, Istennek szeplőtlen gyermekei az elfordult és elvetemedett nemzetség közepette, kik között fényletek, mint csillagok e világon." (Fil 2,15) Azt jelenti mindez, hogy nemcsak az Ószövetségben hangzik fel a sóvárgó kiáltás: „Vigyázó, meddig még az éjszaka?" (Ézs 21,11), hanem Jézus Krisztus újszövetségi zarándoknépének szívéből is feltör ugyanaz a kérdés, ahogy Krisztus földi egyházáról szoktuk énekelni:

„A világ fejedelme feltámad ellene,
Vagy hamis tudománytól gyaláztatik neve,
S míg egykor felderül majd az Úrnak hajnala.
Csak virrasztói kérdik: Meddig az éjszaka?"

(RÉ 392. dicséret, 3. vers)

Elismerem, hogy nagyon sok ember előtt ez a látás oktalan, alaptalan, haszontalan, sőt káros pesszimizmusnak látszik. Hogy ez a világ sötétben botorkálna? Hogy lehet ilyet mondani az emberi ész ragyogó teljesítményeinek korában? Csak a sötétség barátai, javíthatatlan obskúrusai állíthatják, hogy még mindig a sötétség uralkodik felettünk. Az emberi elme eddigi teljesítményei feltétlenül garantálják, hogy

végül is minden titok nyitját megtaláljuk, mert a világegyetemnek nincsen egyetlen olyan része sem, egyetlen olyan zuga, ahová az ész reflektora be ne világítana. Hát nem azt kellene az egyháznak is hirdetnie, hogy a sötétség múlóban van, és az emberi elme teljes világosságának kora felé haladunk? Krisztus egyháza azonban ezt nem teheti. Ha ezt tenné, szemben találná magát Isten igéjének ítéletével: Jaj azoknak, akik a sötétséget világosságnak mondják! (Ézs 5,20) Mert az igazi világosságnak nem az emberi ész a mértéke, és nem is az, hogy hogyan tudunk úrrá lenni a természet világa felett, hanem egyedül az, hogy tudjuk-e igazán szeretni Istent és a felebarátunkat. „Aki gyűlöli az ő atyjafiát – hirdeti Isten igéje –, a sötétségben van, és a sötétségben jár, és nem tudja hová megy, mert a sötétség megvakította az ő szemeit." (1Jn 2,11) Hiába dicsekszünk addig az emberi elme világosságával, amíg az a helyzet, hogy a tudomány legnagyszerűbb vívmányaival kapcsolatban is ez az első kérdés: hogyan lehet háborús célokra használni? Hiába beszélünk más égitestek meghódításáról, amíg itt e földön gyűlölség, bizalmatlanság van közöttünk: sötétségben vagyunk. A sötétségben járás pedig ezer veszedelemmel jár: megbotlunk vagy szakadékba zuhanunk. Minél büszkébbek vagyunk az emberi elme vívmányaira, minél jobban bízunk abban a világosságban, amit az ész ad, annál nagyobb a veszedelem, mert ahogy az Írás mondja: „a megromlás előtt kevélység jár és a bukás előtt felfuvalkodottság" (Péld 16,18). Soha még nem vezetett az emberiség útja olyan ijesztő szakadékok között, mint éppen most, amikor elhatalmasodott az a hit, hogy az ember saját sorsának ura, és hogy nincs a világegyetemnek olyan titka, amibe az ész ne volna képes behatolni. Nem arról van szó, hogy lekicsinyeljük, hogy megvetjük az emberi ész vívmányait, hiszen azokban az Isten ajándékait kell látnunk, de ha azt akarjuk, hogy ezekkel az ajándékokkal vissza ne éljünk, és hogy azok ne hozzanak pusztulást ránk, akkor alázatosan el kell ismernünk, hogy világosságra van szükségünk, olyan világosságra, amit saját elménk nem adhat meg nekünk.

II.

Ez a világosság alapigénk szerint az ige szövétneke. Mi az a szövétnek? Nem fáklya, amiről az 1Móz 15,17-ben van szó, hanem kicsiny, égetett agyagból készített világító alkalmatosság, ami napjainkban is az ásatások során nagy számban kerül napvilágra. Mai nyelven inkább mécsesnek lehetne neveznünk. De hát akkor nem kisebbítjük meg Isten igéjének a tekintélyét, ha egy ilyen kicsiny és gyenge jószághoz hasonlítjuk? Különösen ma, amikor városainkat neonfénnyel árasztjuk el és sok ezer gyertyafényerejű reflektorokat készítünk, szabad egyáltalán az Isten igéjét ehhez a szegényes világítóforráshoz hasonlítanunk? Sőt, valaki még azt is mondhatná, hogy a zsoltáros ellentétbe kerül magának a Bibliának a bizonyságtételével is, hiszen a Biblia Jézus Krisztusnak, a testté lett Igének a fényét nem az ilyen kis szövétnek fényéhez

hasonlítja, hanem a hajnalcsillagéhoz (Jel 22,16), sőt, magának a napnak a fényéhez (Mal 4,2), akinek a megjelenése ebben a világban olyan, mint a naptámadat a magasságból (Lk 1,78).

Hogy lehet az, hogy a zsoltáros mégis a szövétnekhez hasonlítja az igét? Úgy, hogy alapigénkben nem az ige teljes gazdagságáról van szó, nem arról az Igéről, akiről ezt halljuk János evangéliumában: „minden őáltala lett és nála nélkül semmi sem lett, ami lett" (Jn 1,3), hanem az Isten igéjének arról az arculatáról, amit törvénynek nevezünk. Bárki meggyőződhet erről, aki a 119. zsoltárt végigolvassa. Az egész zsoltár a törvény dicsérete. Akár törvényről van itt szó, akár parancsolatokról, akár ígéretről, akár bizonyságokról, akár határozatokról, akár ítéletekről, a zsoltáros mindig egy dologról tesz bizonyságot: az Isten kijelentett törvényéről. Arról a törvényről, aminek a summája a Tízparancsolatban van előttünk, arról a törvényről, ami nyilvánvaló, amit nem kell keresni, mert meg van írva: előttünk van. Arról a törvényről, amely Pál apostol szerint még a pogányok előtt sincsen elrejtve, mert „a törvény cselekedete be van írva az ő szívökbe" (Róm 2,15). Azaz az Isten nyilvánvaló parancsáról, úgy, ahogy ezt a Példabeszédek könyve 6. részének 23. verse egészen világosan megmondja: „Szövétnek a parancsolat…" Lábunk szövétneke az a parancsolat, ami felől nem lehet kétségünk.

Ha pedig ezt jelenti a szövétnek, akkor az is világos, hogy hogyan kell használnunk. Amikor különösen érezzük a ránk nehezedő sötétséget, amikor fájdalmas szívvel kiáltjuk: „Vigyázó, meddig az éjszaka?", amikor úgy érezzük, hogy teljes sötétségbe borult az utunk, amikor az Isten zarándoknépe úgy érzi, hogy az éjfél teljes sötétsége száll le nehéz útjára, azaz amikor tanácstalanok vagyunk és egyáltalán nem tudjuk, mihez kezdjünk, merre menjünk, mi legyen a következő lépésünk, akkor ez a szabály: cselekedjétek az Isten kétségtelen, kézenfekvő, nyilvánvaló akaratát! Tegyétek azt, ami felől semmi kétség nem lehet, hogy meg kell tennetek! Volt egy nagy keresztyén ember, akire egyszer a kételkedésnek olyan sötétsége borult, hogy csak ez az egy bizonyosság maradt benne: jobb a jót tenni, mint a rosszat. Ezután a kételkedés sötétsége úgy oszlott el, hogy számba vette, mi az, amit nyilvánvalóan, egészen biztosan meg kell tennie, és azt tette. Így van a mi életünkben is. Amikor úgy érezzük, hogy sötétbe borul az utunk, nekünk is ezt kell fontolóra vennünk: mi az a parancsa Istennek, ami felől nem lehet kétség, amit feltétlenül meg kell tennünk – és ha azt tesszük, egyszerre csak világosság támad. Nem a fölkelő nap világossága, csak egy kicsiny szövétnek fénye, de ez is elég ahhoz, hogy a következő lépést biztonságosan megtehessük és ne zuhanjunk a szakadékba.

Csüggedt, kételkedő, lesújtott Atyámfiai, ez az Isten igéjének szövétneke. Mert ha sok minden bizonytalanná is válik és homályba borul, vannak dolgok, amelyek felől nem lehet kétség. Próbálod tapogatózva megtenni a következő lépést? Tedd azt,

ami egészen biztosan az Isten akarata! Tudni akarod, hogy mi az Isten nyilvánvaló parancsa? Vedd sorba a Tízparancsolatot, ahogy gyermekkorodban tanultad: tiszteld atyádat és anyádat; ne károsítsd meg felebarátodat; Isten nevét hiába fel ne vedd; cselekedd ezeket, és íme, fény gyullad az éjszakában. Aztán vannak ilyen parancsolatai is Istennek: kérj bocsánatot még ma valakitől, akit megbántottál! Látogass meg egy beteget! Engedelmeskedj – és kigyullad a szövétnek. Isten népe, keresztyén anyaszentegyház, ha homályba borul is az utad, vannak nyilvánvaló parancsok, amelyek felől nem lehet kétség: cselekedd azokat! Hirdesd az evangéliumot, légy hűségesebb a sákramentumok szolgálatában, mint eddig, és kigyullad a fény, ha csak annyi is, hogy a következő lépést lásd – mert ez az igazi eligazodás: az Isten nyilvánvaló akaratának cselekvése.

III.

Mindebből máris kezd világossá válni előttünk, hogy mi is a haszna az ige szövétnekének. Kettős haszna van.

1) Először az, hogy megóv az eleséstől. Emlékszem rá, milyen nagy kincs volt a háború alatt, akkor, amikor a város utcái sötétségbe borultak, a kékfényű légólámpa, és milyen nagy veszteség volt, amikor a lámpa eleme lemerült, és nem lehetett újat szerezni. Valósággal tapogatózni kellett, hogy neki ne menjünk valaminek. De most gondoljunk a szentföld sziklás vidékeinek hegyi ösvényeire: félelmetes szakadékok jobb és bal felől – egyetlen elhibázott lépés a halált jelenthette. De a szövétnek gyenge fénye mutatta az utat. Nem világította be az egész terepet, mint ahogy ma egy autó erős reflektora egy kilométerre előre is fénnyel árasztja el az országutat – csak az utas lába előtt volt egy kicsiny, gyenge fény, de az elég volt ahhoz, hogy megőrizze az elbotlástól. Az angol nyelvű keresztyének egyik legelterjedtebb, világszerte ismert éneke, amit olykor mi is szoktunk énekelni, az ilyen szövétnekről, erről a kicsiny világosságról szól:

„Nyájas világ a vak homályon át, Vezess tovább!
Lelkem sóvárgja távol otthonát, Vezess tovább!
Még köd gomolyg a messze téreken:
Csak egy lépést mutass s elég nekem!”

Csak egy lépést! Mert így vezet az Isten. Ki az, aki látná az egész utat? Ki az, aki előre látná az emberiség útját? Fel lehet állítani elméleteket arról, hogy milyen lesz a jövő emberi társadalma, de ezek csak emberi feltevések. Arról is véleményt lehet mondani, hogy milyen lesz a mi magyar református egyházunk további útja, de ez

is csak emberi vélekedés, vagy pedig jövendőmondás, amit tilt az Isten igéje. Isten a jövőt eltakarja előlünk. A saját életsorsunkat sem tudjuk. De világossá, egészen világossá válik a következő lépés, ha végrehajtjuk az Isten egészen világos parancsát. Mert ha világos előttünk az, hogy nem gyűlölnünk, hanem szeretnünk kell, ha világos előttünk az, hogy segítenünk kell, ahol tudunk, ha világos előttünk, hogy most mindjárt, még ma megtehetünk valamit, amit már régen meg kellett volna tennünk, akkor tegyük meg, és kigyullad lábaink szövétneke, hogy elesés, bukás nélkül tehessük meg a következő lépést.

2) A szövétnek második haszna az, hogy eligazít bennünket. Az út készen van, csak rajta kell maradnunk. A sötétben járó emberrel gyakran megtörténik, hogy eltéved. Én egyszer a sűrű ködben azon vettem észre magam, hogy ott vagyok, ahonnan elindultam. Lehet, hogy valaki azt képzeli magáról, hogy haladó ember, mert halad, halad… – és egyszerre csak rájön, hogy visszafelé megy, és a keresztyén életben egy olyan fokra esik vissza, amit már régen elhagyott. De ha ott világol lábunk szövétneke, akkor tényleg haladunk, azaz a cél felé tartunk. Nem valami emberi cél felé, hanem a mi igazi célunk felé. És ha tényleg így megyünk előre, akkor kifelé megyünk az éjszakából, úgy, ahogy János első levelében olvassuk: szűnni kezd a sötétség (1Jn 2,8). Aztán meglátjuk a hajnalcsillagot (Jel 22,16), végül pedig a napfelkeltét. Ahogy az előbb már idézett ének mondja:

„Erőd vezérelt eddig, és hiszem, az visz tovább.
Kövess vadonban, tajtékzó vízen, vak éjen át.
S ha kél a nap, fényparton várnak ott,
A réges rég elvesztett angyalok.”

Ott már nem lesz szükség szövétnekre. A Biblia utolsó könyvének bizonyságtétele szerint ott végleg megszűnik minden sötétség. A mennyei Jeruzsálemnek „nincs szüksége a napra, sem a holdra, hogy világítsanak benne; mert az Isten dicsősége megvilágosította azt, és annak szövétneke a Bárány” (Jel 21,23). Legyen áldott a mi kegyelmes Urunk, aki addig is, amíg földi zarándokutunkon járunk, gondoskodott lábunk szövétnekéről, hogy el ne essünk, és kegyelméből Hozzá megérkezzünk. Ámen.

Könnyhullatással végzett magvetés I.

1973. október

Textus: Zsolt 126

„Grádicsok éneke. Mikor visszahozta az Úr Sionnak foglyait, olyanok voltunk, mint az álmodók. Akkor megtelt a szánk nevetéssel, nyelvünk pedig vigadozással. Akkor így szóltak a pogányok: Hatalmasan cselekedett ezekkel az Úr! Hatalmasan cselekedett velünk az Úr, azért örvendezünk. Hozd vissza, Uram, a mi foglyainkat, mint patakokat a déli földön! Akik könnyhullatással vetnek, vigadozással aratnak majd. Aki vetőmagját sírva emelve megy tova, vigadozással jő elő, kévéit emelve."

A felolvasott zsoltár Isten népének, Isten ószövetségi anyaszentegyházának imádsága. Több ezer évvel ezelőtt, sok száz évvel Krisztus Urunk születése előtt hangzott el először. Szabad-e nekünk is, ma is, Krisztus újszövetségi egyházának ajkunkra vennünk? Mondhatjuk-e úgy ezt a régi zsoltárt, mint a mi imádságunkat, mint a ma élő magyar református egyház imádságát? Egészen bizonyos, hogy így kell elmondanunk. Jézus Krisztus, aki a golgotai kereszten a 22. zsoltár szavával kiáltott fel: „Éli, Éli, lammá sabaktani?", ledöntötte azt a válaszfalat, amely minket, pogányokból lett keresztyéneket Isten ószövetségi népétől elválasztott, és ezzel a zsoltárok imádságait a mi imádságainkká tette. Ott is van ez az imádság a mi énekeskönyvünkben, a boldog emlékezetű Szenci Molnár Albert fordítása szerint:

„Akik nagy könnyhullatással
Magot vetnek nagy bánattal,
Aratáskor azok széjjel
Aratnak majd víg örömmel.
Sírva mennek ki a vetésre,
A magot hintik keseregve,
De a jó kévéket aztán
Béhordják nagy vígasságban."

(RÉ 126. zsoltár, 3. vers)

De a mi Urunk nemcsak a feljogosítást adta meg arra, hogy ezt a zsoltárt mint a mi könyörgésünket vigyük Isten elé, hanem ugyanakkor annak próféciáját betöltötte, értelmét feltárta, sőt annak olyan mélységeit és magasságát mutatta meg nekünk, ami még csak a hit sejtésében derenghetett fel az ószövetségi atyák előtt. Különösen gondolok most arra, hogy Jézus Krisztus is beszélt – nem is egyszer – vetésről és

aratásról. Aztán gondoljuk meg: mi, az újszövetségi anyaszentegyház tudjuk és értjük igazán, hogy az egyház igazi, egyetlen élethívatása a magvetés ebben a világban, széthirdetni az Isten nagy szabadításának evangéliumát, az igét, mert – ahogy Jézus mondja a magvető példázatában – „a mag az Isten beszéde" (Lk 8,11). Ezért most próbáljuk úgy hallgatni alapigénket, hogy itt az egyház munkájáról, a mi munkánkról van szó, mi vagyunk azok, akik könnyhullatással vetünk, és nekünk szól a vigadozó aratás ígérete.

I.

„Akik könnyhullatással vetnek…, aki vetőmagját sírva emelve megy tova…" Az írásmagyarázók nem tudják pontosan megmondani, hogy az ószövetségi nép történetének melyik szakaszára vonatkoznak ezek a szavak. Csak egy dolog látszik bizonyosnak: ezt a zsoltárt először a babiloni fogság után énekelték. A nép már visszatekinthetett a fogságból való szabadulás nagy eseményére, de ez az esemény egyáltalán nem jelentette a bajok és nyomorúságok végét. Ha Ezsdrás és Nehémiás könyvét, vagy például Haggeus és Zakariás próféciáit elolvassuk, láthatjuk, hogy a régi hazában megkezdődő új élet új szenvedések, új kísértések, új próbatételek beláthatatlan sorát hozta magával. Isten népe újra meg újra szorongatott helyzetbe került, újra könny öntözte a véráztatta földet, újra sírva emelte vetőmagját a magvető, mert emberileg nézve semmi remény nem volt arra, hogy a magvetés aratássá érik.

Mi azonban, az Újszövetség népe, tudjuk, hogy ennek így *kell* lennie. Emlékezzünk a magvető példázatára. Igaz, Jézus szól abban a jó földről és a belé vetett magról, amely harmincannyit, hatvanannyit és százannyit terem, de először arról van szó, hogy némely mag az útfélre, némely a köves talajra, némely a tövisek közé esik. Az egyik kiváló német írásmagyarázó, Schniewind egyenesen így summázta ezt a tanítást: az igehirdetés normális eredménye a sikertelenség! Vannak időszakok, amikor úgy látszik, hogy szépen halad előre az egyház munkája, máskor viszont úgy tűnik, hogy még a vetőmag is odavész. Gondoljunk a keresztyénség első hatalmas kiterjedésének időszakára, az apostoli korra, amikor minden elő volt készítve a jó mag befogadására, mégis hányszor halljuk Pál apostol vallomását: „Szolgáltam az Urat teljes alázatossággal és sok könnyhullatás között…" (ApCsel 20,19); „éjjel és nappal meg nem szűntem könnyhullatással inteni mindenkit…" (ApCsel 20,31); „sok szorongattatás és szívbéli háborgás között írtam néktek, korinthusiak, sok könnyhullatással…" (2Kor 2,4). De gondoljunk magára a nagy magvetőre, Jézus Krisztusra, és gondoljuk el, mi lett az Ő igehirdetésének az eredménye: mindenki elhagyta Őt, legerősebb tanítványa megtagadta, a másik elárulta; Izráel Őt, a megígért szabadítót a pogányok kezére, halálra adta – és halljuk sírását, majd könnyes próféciáját a szent város fölött:

„Jeruzsálem, Jeruzsálem! (…) Hányszor akartam egybegyűjteni a te fiaidat, miképpen a tyúk egybegyűjti kis csirkéit szárnya alá; és te nem akartad." (Mt 23,37)

Jézus életének volt egy pillanata, amikor rátört az a kísértés, hogy a könnyhullatás útja helyett a siker, az érvényesülés, a könnyű és fájdalommentes nyilvánosság útját válassza. János evangéliuma jegyzi fel ezt a pillanatot. Akkor jött el ez, amikor Jézus nyilvános munkája már a vége felé közeledett, és nyilvánvalóvá lett, hogy az Isten népe, Izráel olyan a magvetéssel szemben, mint a kőszikla vagy az út széle. Erről az időről van feljegyezve, hogy amikor Izráel makacs, megátalkodott ellenállása így nyilvánvalóvá lett, akkor jelentkezett néhány messziről jött görög Fülöpnél ezzel a kívánsággal: látni akarjuk Jézust (Jn 12,21). Hogy válaszolt erre Jézus? Úgy-e, hogy azonnal hátat fordított Izráelnek, és ment a népek világa, a széles nyilvánosság, a biztos siker felé? Nem, hanem ezt mondta: „Bizony, bizony mondom néktek: Ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem." (Jn 12,24) Igen, eljön az eredmény, eljön a nyilvánosság, eljön a gazdag aratás – de ennek ára van, az az ára, hogy a gabonamag a földbe temettessék és elhaljon. Az evangélium nyilvánosságának ára az áldozat, a gyötrelem, a szenvedés másokért, a helyettes elégtétel. Ez az áldozat, ez a szenvedés, ez a gyötrelem a magvetés, a könnyhullatással végzett magvetés.

Most azonban alapigénk megkérdez bennünket: így végeztük-e magvetésünket? Nem próbáltuk-e megspórolni a könnyeinket? Nem elégedtünk-e meg az evangéliumnak egy olyan nyilvánosságával, aminek nem volt ára, ami nem követelt áldozatot, szenvedést, önmegtagadást, könnyhullatást? Nem hivatkoztunk-e némi önelégültséggel arra, hogy talán a világ összes protestáns egyházai között a mi egyházunk rendelkezett a legkiterjedtebb iskolarendszerrel? Nem elégedtünk-e meg az automatikus konfirmációval, vagy azzal, hogy ifjak és felnőttek tömegeit be lehetett vezényelni a templomainkba a prédikáció hallgatására? Vajon ekkor tényleg az igazi magvetést végeztük? Sőt, még ezeknek a könnyen elérhető alkalmaknak a kellő kihasználására sem volt gondunk: a szülők gyermekeik keresztyén nevelésének feladatát áttolták az egyházra, az egyház az iskolákra és a lelkipásztorokra, a lelkipásztorok a segédlelkészekre. Vagy tényleg úgy végeztük az egyes emberek lelkigondozását, mint Pál apostol, aki ezt mondta a galatáknak: „Gyermekeim! kiket ismét fájdalommal szülök, míglen kiábrázolódik bennetek Krisztus"? (Gal 4,19) Lehet-e csodálkozni azon, hogy a könnyhullatás nélküli magvetésnek nem jött el a gazdag aratása? Meg lehet-e lepődni azon, hogy most elfogynak a tömegek, és hogy a meglévő alkalmak igazi kihasználása is fájdalmat, küzdelmet, könnyhullatást, szenvedést jelent?

Ámde alapigénknek éppen ebben van az első nagy vigasztalása: az ilyen magvetésnek, a könnyhullatással végzett magvetésnek van ígérete. Az ilyen magvetés után jön a gazdag aratás. Adja Isten, hogy ezt a magvetést végezhessük alázattal,

bűnbánattal, de mégis reménységgel. Mert ma is körülvesz a kísértés, hogy az evangélium igazi, könnyek árán, szenvedés árán megszerzett nyilvánossága helyett valami olcsó nyilvánosságot válasszunk: a világ által nyújtott fórumokon a világ örömüzenetét hirdessük, vagy azt az evangéliummal elvegyítsük. De vigyázzunk: ez nem az igazi magvetés. Alapigénk végső és döntő magyarázata Jézus Krisztus élete és halála: „Ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad, ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem." Adja Isten, hogy az ilyen magvetést végezhessük, és így Ő most, a mi körülményeink között, küzdelmek, könnyhullatás között készítse a gazdag aratást.

II.

De hogy nyerte el a zsoltáros azt a biztatást, hogy a könnyhullatással végzett magvetés után valóban a gazdag aratás következik? Úgy, hogy visszanézett a múltba Isten szabadító tetteinek látására. Különösen egy nagy esemény jelent meg lelki tekintete előtt, egy kibeszélhetetlenül boldog fordulat: a babiloni fogságból való szabadulás. Isten akkor megmutatta, hogy a könnyhullatással végzett magvetés után tényleg boldog aratás következik. Nekünk azonban, az Újszövetség népének Isten még nagyobb biztatást készített. Mi a könnyhullatás idején, mintegy a könnyeinken át a legnagyobb szabadítást látjuk, azt, amit az Isten az Úr Jézus Krisztusban adott a világnak. Őbenne, egyedül Őbenne van a gazdag aratás garanciája, mindennél erősebb biztosítéka.

Már eddig is utaltunk Jézus Krisztus magvetésének titkára, a földbe vetett gabonamag próféciájára, most azonban lássuk meg még egyszer ennek a jövendölésnek szó szerinti, betű szerinti beteljesedését. Mit jelentett Jézus számára az igehirdetés? Szomorúságot, üldöztetést, kimondhatatlan testi és lelki kínokat, gyalázatot, halált. Mi volt munkájának eredménye földi élete alatt? Kétségtelen, hogy már ekkor láthatóvá lett a hit számára az aratás: voltak, akik hittel fogadták Őt, vallást tettek róla és királyi igényét elismerték. De aztán eljött az idő, amikor mindez semmivé lett. Megverték a pásztort és elszéledt a nyáj, megölték „a juhoknak ama nagy pásztorát", és eltűnt, semmivé lett a nyáj is, amíg Jézus holtteste arimátiai József sírboltjában feküdt, az Ő egyháza eljutott a teljes felszámoltság állapotába. Akik sírjára követ hengerítettek és azt még le is pecsételtették, azt gondolták, hogy Jézust és az Ő ügyét örökre likvidálták. Ez volt a könnyes magvetés; az utolsó könnyeket azok a kegyes asszonyok hullatták sírjára, akik a hét első napjának reggelén kimentek a sírhoz, nem hittel, hanem az emberi részvét és a gyász nagyon erős indulatától vezetve, nem azért, hogy az ő élő Urukkal találkozzanak, hanem azért, hogy halott mesterük holttestét bebalzsamozzák, vagyis a temetés szertartását befejezzék.

Ekkor történt a fordulat, az a kibeszélhetetlen esemény, amiről az emberi nyelv csak dadogva tud bizonyságot tenni. Ekkor kezdődött a gazdag aratás ígéretének beteljesedése, hogy a földbe vetett gabonamag, ami elhal, sok gyümölcsöt terem. Ekkor kezdett átváltozni a könnyhullatás örvendezéssé.

De most sietek megmondani azt, hogy Jézus Krisztusnak halottaiból való feltámadása nem valami költői kiábrázolása vagy csak jelképe az anyaszentegyház munkájának, hanem annak szükségszerű törvénye, mert a magvetést könnyhullatással végző egyház életében a feltámadás ereje dolgozik, az eljövendő világ erői működnek, úgy, ahogy Pál apostol írta a korinthusiaknak: „Mindenkor testünkben hordozzuk az Úr Jézus halálát, hogy a Jézusnak élete is látható legyen a mi testünkben." (2Kor 4,10) Azt hiszem, ezek után mondanom sem kell, hogy alapigénk biztatása nem egyszerűen az az emberi bölcsesség, hogy minden bajnak egyszer vége szakad, vihar után jön a derű, vagy az a nagyon szép költői, de mégis csak emberi mondás, hogy az éjszaka a napfelkelte előtt a legsötétebb. Az az erő, amely a könnyek között végzett magvetést boldog aratássá érleli, annak a személyes hatalma, aki felülemeltetett „minden fejedelemségen és hatalmasságon és erőn és uraságon" (Ef 1,21). Így kell értenünk egyházunk nagy tanítójának, Kálvin Jánosnak a szavait: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz)

III.

A zsoltáros azonban nem azért néz vissza a múltba, a fogságból való szabadulás eseményére, hogy elmerengjen azon. A hit mindig azért néz vissza a múltba, hogy aztán annál bátrabban, annál forróbb reménységgel nézzen előre. Így alapigénk először hálaadás, Isten magasztalása azért, amit Isten tett népéért, azután könyörgés a szabadításért és végül prófécia: bizonyos ígéret arról, hogy Isten el is hozza a szabadítást, a gazdag aratást.

De az is benne van alapigénkben, hogy a zsoltáros Isten szabadítását nem emberi szándékok és tervek szerint várja, hanem az Istennek minden értelmet felülhaladó

kegyelme és hatalma szerint. Azaz nem egyszerűen valamilyen restaurációt vár, hogy legyen minden úgy, ahogy régen volt. Isten „mindeneket megcselekedhetik, feljebb hogynem mint kérjük" (Ef 3,20). Az Isten országában a gazdag aratás kimondhatatlan pluszt jelent a magvetéshez képest: nemcsak a vetőmagot adja vissza a föld, sőt, amit learatnak és betakarítanak, más, mint amit elvetünk, ahogy ez a feltámadással is van: „…nem azt a testet veted el, amely majd kikél… (…) Elvettetik romlandóságban, feltámasztatik romolhatatlanságban; elvettetik gyalázatosságban, feltámasztatik dicsőségben; elvettetik erőtlenségben, feltámasztatik erőben." (1Kor 15,37.42–43)

Alapigénkben különösen két nagyszerű kép szemlélteti Istennek ezt a minden emberi elképzelést felülmúló hatalmát az események formálásában. Vegyük először a patakok képét a sivatagban. Alapigénk 4. versében a „déli föld" kifejezésnek megfelelő szó ez: *negeb*. 1956 őszén, amikor Budapesten dörögtek az ágyúk és városunkon tankok százai dübörögtek át, a világ rádióállomásainak programjaiban Budapest neve mellett gyakran lehetett hallani ezt a nevet: Negeb, vagy újhéber kiejtés szerint: Negev. Ez egy nagy déli sivatag Izrael és Egyiptom között. Akkor ott is harci zaj hallatszott, megindultak az izraeli nehéz tankok Egyiptom felé. Ez a Negeb a kopár, kietlen sivatag a két ellenséges állam között, mindegyik magának akarja, mindegyik csatornázni akarja és termékeny földdé tenni – de ez eddig még senkinek sem sikerült. A zsoltáros éppen ezt az emberileg lehetetlen dolgot akarja érzékeltetni: ahogy elképzelhetetlen és csak Istennél lehetséges, hogy a Negeb sivatagot megtermékenyítő patakok árasszák el, éppen úgy nem tudjuk elképzelni azt a szabadítást sem, amit az Isten az Ő népe számára készíthet, hogy a könnyhullatással végzett magvetés gazdag aratássá legyen.

Aztán a másik kép: egy olyan történeti fordulat, amilyen a fogságból való szabadulás volt: azt sem tudták az emberek, ébren vannak-e vagy álmodnak. A görög városállamok már hosszú évtizedek óta éltek a hódító macedónok rabságában. Többször próbálták lerázni a bilincseket, de mindig sikertelenül. Kr. e. 198-ban azonban változás következett. Flaminius római hadvezér Künoszkephalai-nál leverte V. Fülöp macedón király hadseregét. De senki sem tudta, mi lesz ennek az eseménynek a kihatása. Így jöttek össze a görögök a hagyományos iszthmoszi játékokra, tele izgalommal, várakozással, reménységgel és félelmekkel. Livius, a római történetíró így mondja tovább: a szokásos harsonajel után csend támadt, hírnök lépett az emelvényre és kihirdette: a római szenátus és Flaminius hadvezér a görög városállamokat szabad, adóval senkinek sem tartozó államokká nyilvánítják. Leírhatatlan öröm támadt a jelenlévők között. Az emberek szinte nem hittek a fülüknek. Úgy néztek egymásra, mintha álomalakokat látnának. A heroldnak újra ki kellett hirdetnie az üzenetet. Olyan hangosan tört fel ekkor az örömkiáltás, hogy nyilvánvalóvá lett: az élet javai között semmi sem olyan kedves a nép számára, mint a szabadság – *nihil omnium*

bonorum multitudini gratius, quam libertatem esse (33. könyv 32. fejezet). Az ilyen eseményekkel Isten arra emlékeztet, hogy a történelmet Ő irányítja, és nem a mi elgondolásaink. Az Isten népének életében pedig az ilyen szabadítások jelek, felvillanó jelei a végső, nagy, gazdag aratásnak. Mert amiképpen Jézus látta a Sátánt mint egy villámlást lehullani az égből (Lk 10,18), éppen úgy valóságos látás, és nem valami öncsalás volt, amikor így szólt: „Emeljétek fel szemeiteket, és lássátok meg a tájékokat, hogy már fehérek az aratásra." (Jn 4,35) Fájdalmas, küzdelmes munka a magvetés, de „az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jő el a vég" (Mt 24,14). Lehet, hogy mi csak a könnyes magvetés munkáját végezzük és más lesz az arató, de Isten megteheti, ahogy Jézus ígéri, „hogy mind a vető, mind az arató együtt örvendezzen" (Jn 4,36). Nem tudjuk, mikor és hogyan teljesedik be alapigénk ígérete, de az előremutat a végső, nagy aratásra, amikor a Jézus nevére miden térd meghajol, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére (Fil 2,10–11). Ezért van ígérete a könnyes magvetésnek, sőt, nincs ígéretesebb vállalkozás, mint könnyhullatással vetni. Adja Isten, hogy mi is ennek a magvetésnek a munkásai legyünk, és a mi egyházunk életében is beteljesedjék a prófécia, ahogy a 126. zsoltárban énekeljük:

„Akik nagy könnyhullatással
Magot vetnek nagy bánattal,
Aratáskor azok széjjel
Aratnak majd víg örömmel."

Úgy legyen. Ámen.

Könnyhullatással végzett magvetés II.

Tíz éve végzett lelkipásztorok találkozója, Debrecen

Textus: Zsolt 126

„Grádicsok éneke. Mikor visszahozta az Úr Sionnak foglyait, olyanok voltunk, mint az álmodók. Akkor megtelt a szánk nevetéssel, nyelvünk pedig vigadozással. Akkor így szóltak a pogányok: Hatalmasan cselekedett ezekkel az Úr! Hatalmasan cselekedett velünk az Úr, azért örvendezünk. Hozd vissza, Uram, a mi foglyainkat, mint patakokat a déli földön! Akik könnyhullatással vetnek, vigadozással aratnak majd. Aki vetőmagját sírva emelve megy tova, vigadozással jő elő, kévéit emelve."

Lehet másképpen vetni, mint könnyhullatással? Ha alapigénket, ezt az ószövetségi zsoltárt újszövetségi beteljesedése fényében hallgatjuk, azaz magvetésen az Isten igéjének hirdetését értjük, akkor azt kell mondanunk, hogy az igazi magvetés mindig könnyhullatással megy végbe, a földbe vetett magot könnyeinkkel öntözzük.

Hangsúlyozom ezt a szót: mindig. Nemcsak most, mindenesetre most is. Azok a lelkipásztor atyafiak, akik a debreceni Teológia elvégzése után tíz évvel találkozóra jöttek össze és ezen az istentiszteleten itt vannak közöttünk, ismerik, mert ők maguk is hullatták már a magvető könnyeit. Nagyon jól tudják, hogy az igazi lelki munka mindig együtt jár a gyötrődéssel, tusakodással, csalódásokkal, szomorúsággal. Nem a mostani kor elleni vád ez, még kevésbé akarok valami olyan igényt hangoztatni, hogy ennek a világnak az emberi tényezői töröljék le a könnyeinket, könnyítsék meg az igehirdetés munkáját, hárítsák el az útból az akadályokat, tárják fel előtte a kapukat. A mai korszak és az a társadalom, amelyben élünk, mostani alapigénk szempontjából csak abban különbözik más koroktól és társadalmaktól, hogy jobban emlékeztet arra, amit a Krisztus gyülekezetének sohasem volna szabad elfelejtenie: hogy az igazi lelki munka, az igehirdetés nemcsak a keresztre mutat, nemcsak a keresztről szól, hanem valósággal a kereszt alatt megy végbe.

Nem pesszimizmus ez, nem valami beteges sötéten látás, hanem az Isten országának az a titka, amiről az Úr Jézus Krisztus a magvetőről szóló példázatban beszél, azaz végső fokon az Ő halálának és az Ő feltámadásának a titka.

Hogyne volna könnyhullatással és fájdalmas csalódásokkal járó vállalkozás az igehirdetés, amikor tudjuk, hogy a keresztről való beszéd, amit hirdetnünk kell, botránkozás és bolondság a világ számára. Hogyne kellene felkészülnünk a fájdalmas kudarcokra, amikor Jézus példázata szerint az elvetett magnak csak a kisebb része

hullik a jó földbe, a nagyobbik része kárba vész: az útszélre esik, a tövisek közé vagy a kősziklára hullik és elpusztul. Eszembe jut egyik németországi professzoromnak, Schniewindnek a megjegyzése ezzel a példázattal kapcsolatban: az igehirdetés normális eredménye a sikertelenség. Aztán azt is szinte normális tapasztalatnak mondhatjuk, amire Jézus ezzel a közmondással utalt: „más a vető és más az arató" (Jn 4,37). Olyanok is lehetnek a jelenlévő atyafiak között, akik csak a magvetés munkáját végzik, és úgyszólván semmit sem fognak látni az aratásból. De hát lehet másképpen szolgálni az Urat, mint úgy, ahogy Pál apostol mondta az efézusi véneknek: „teljes alázatossággal és sok könnyhullatás és kísértések közt" (ApCsel 20,19)? Lehet az egyes lelkekre irányuló igehirdetés, a lelkigondozás munkáját másképp végezni, mint úgy, ahogy Pál apostol írta a galáciabelieknek: „Gyermekeim! kiket ismét fájdalommal szülök, míglen kiábrázolódik bennetek a Krisztus" (Ef 4,19)?

Sokszor egyenesen a könnyek a jelei, a hitelesítő pecsétjei az igazi lelki munkának, ezek mutatják, hogy nem egyszerűen valami kulturális munkát végzünk, hanem tényleg az igét hirdetjük, a jó magot vetjük. Mert erről a jó magról, a testté lett Igéről, önmagáról mondta megváltó Urunk: „Ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem." (Jn 12,24) Ez az igazi magvetés titka, és ebben van a magvetés reménysége.

Könnyhullatással vetünk, de nem reménység nélkül. Sőt, a csalódások fölötti szomorúságot újra és újra áttöri a kimondhatatlan öröm, mint ahogy ismét Pál apostol mondja: bánkódók vagyunk, noha mindig örvendezők (2Kor 6,10). Örülünk, mert éppen a könnyhullatással végzett magvetésé a gazdag aratás ígérete. Örülünk, mert az igehirdetéssel nemcsak az időnek, de az örökkévalóságnak dolgozunk. Örülünk, mert az igazi magvetés soha nincsen eredmény nélkül: mindig lesz mag, amelyik a jó földbe hullik és terem harmincannyit, hatvanannyit és százannyit. Vegyük nagyon komolyan, szó szerinti értelemben azt az ígéretet, hogy az Isten igéje nem tér vissza üresen. Lehet, hogy kiürülő templomokban prédikálunk, lehet, hogy csak egy maroknyi csapat hallgatja az igehirdetést, lehet, hogy a gyülekezet bizonyos rétegeit, korosztályait nem érjük el, de legyünk bizonyosak afelől, hogy az eredmény nem marad el. A vetés titkon érik, hogy jöjjön a gazdag aratás.

Mert az igazi magvetésben a feltámadás ereje munkálkodik. Alapigénkben utalás történik a babiloni fogságból való szabadulásra, arra a nagy eseményre, amiről Ezékiel próféta úgy tesz bizonyságot, mint az élettelen tetemek megéledéséről, a feltámadásról. Az Isten újszövetségi népének életében is vannak ilyen események, és érdemes erről meghallgatnunk Kálvin János tanításait, aki ezt írja: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az

egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert az Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz)

Ezek az újra és újra való feltámadások jelek, felvillanó, előre fénylő jelei a végső, nagy, kimondhatatlanul gazdag aratásnak. Ahogyan Urunk látta a Sátánt mint egy villámlást lehullani az égből, éppen úgy a világegyetem végső valóságát látta meg, amikor így kiáltott: „Emeljétek fel szemeiteket, és lássátok meg a tájékokat, hogy már fehérek az aratásra." (Jn 4,35) Lehet, hogy ebben a nemzedékben csak a könnyes magvetés munkáját végezhetjük és más lesz majd, aki a megérett kalászokat betakarítja, de Urunk azt is megteheti, hogy – amint János evangéliumában olvassuk – mind a vető, mind az arató együtt örvendezzék. Nem tudjuk, mikor teljesedik be alapigénk ígérete, de az előremutat a végső aratásra, amikor a Jézus nevére minden térd meghajol, „mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére" (Fil 2,10–11).

Ezért van ígérete a könnyek között való magvetésnek, sőt nincs ígéretesebb vállalkozás a világon, mint az igehirdetés, még akkor is, ha azt könnyhullatással végezzük. Adja az Isten, hogy ennek a magvetésnek legyünk és maradjunk a munkásai, ezért könyörögjünk és fáradozzunk, és hogy egyházunk életében is teljesedjék be újra és újra alapigénknek az az ígérete, amit Szenci Molnár Albert így foglalt énekbe:

„Akik nagy könnyhullatással,
Magot vetnek nagy bánattal,
Aratáskor azok széjjel,
Aratnak majd víg örömmel."

(RÉ 126. zsoltár, 3. vers)

Ámen.

Közösségben és egységben

Debrecen-Nagytemplom

Textus: Zsolt 133

Zsid 10,24–25

„Grádicsok éneke Dávidtól. Ímé, mily jó és mily gyönyörűséges, amikor együtt lakoznak az atyafiak! Mint a drága olaj a fejen, amely aláfoly a szakállon, az Áron szakállán; amely lefoly köntöse prémjére; mint a Hermon harmatja, amely leszáll Sion hegyeire. Csak oda küld áldást az Úr és életet örökké!"

„És ügyeljünk egymásra, a szeretetre és a jó cselekedetekre való felbuzdulás végett, el nem hagyván a magunk gyülekezetét, amiképpen szokásuk némelyeknek, hanem intvén egymást annyival inkább, mivel látjátok, hogy ama nap közelget."

I.

Keresztyén Testvéreim! Mostani együttlétünk egy hálaadó hét befejező összejövetele, méltó tehát, hogy első szavunk a hálaadás szava legyen. Hálát kell adnunk, elsősorban azért, hogy ma egy hete az úri szent vacsorával élhettünk, most pedig különös hálával kell gondolnunk arra, milyen nagy áldás és kiváltság, hogy ide eljöhettünk és a gyülekezet közösségében együtt lehetünk. Mert egyáltalán nem magától értetődő, nem természetes dolog, hogy itt együtt lehetünk. A kínai keresztyének például hiába próbálnának nyilvános istentiszteleten összejönni, templomaikat bezárták vagy más célokra átalakították. Lehetséges, hogy egy-egy város keresztyénei titokban, valamelyik atyafi lakásán kicsiny csoportokban még ma is összejönnek, de talán még ennek is akadályai vannak. Legyen hála az Istennek, hogy templomaink, gyülekezeti termeink nyitva állnak, és ha megszólal a harang, akadálytalanul összejöhetünk Isten imádására.

De mi az értelme annak, hogy így összejövünk? Csak az-e, hogy egymással találkozzunk? Ez is nagy dolog. *„Ímé, mily jó és mily gyönyörűséges, amikor együtt lakoznak az atyafiak!"* (Zsolt 133,1) – énekli a zsoltáros. De éppen azért jó és azért gyönyörűséges ez az egymással való találkozásunk és együttlétünk, mert a gyülekezet istentiszteletén elsősorban és mindenekfelett magával az Úr Jézus Krisztussal, a mi feltámadott és élő Urunkkal találkozunk. Minden istentiszteleti összejövetelünk ennek az ígéretnek a jegyében áll: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Akkor felhangzik az igehirdetés, akkor az emberi bizonyságtevés koldusruhájában maga az Úr Jézus Krisztus szól hozzánk és váltja valóra az ígéretet: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) És amikor az Úr szent asztalához

járulunk, láthatatlanul bár, de Ő ott van az asztalfőn, és az Ő szavát halljuk különkülön: „Valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok és ő énvelem." (Jel 3,20) Ez a vele való találkozás pedig azt jelenti, hogy már most megízleljük az eljövendő világ erőit (Zsid 6,5), már most megkapjuk a Szentlélek által az örök üdvösség felpénzét, foglalóját, zálogát, elnyerjük a biztatást, hogy a mi földi zarándokutunknak célja van, és azt a célt el is érjük, mert aki elkezdte bennünk a jó dolgot, el is végzi az Ő megjelenésének napjára. Igen, a mi Urunk szabadításának javait itt, a gyülekezet közösségében közli velünk. Az előbb idézett 133. zsoltár egészen odáig megy, hogy ezt teljes kizárólagossággal állítja: csak itt és sehol máshol nem találjuk meg azt, ami tényleg döntő fontosságú életünkben és halálunkban: „Csak oda küld áldást az Úr és életet örökké!"

De tényleg csak itt találhatjuk meg azt, amire a legnagyobb szükségünk van? Hát nem lehet otthon is Bibliát olvasni és imádkozni? Nem lehet a magánáhítat titkos kamrácskájában, mintegy négyszemközt is találkozni élő Urunkkal? Bizonyára lehet, és nem is jó keresztyén az, aki csak a gyülekezetben imádkozik.

De ha jól megfontoljuk a dolgot, akkor rájövünk, hogy a mi magánáhítatunkat is a gyülekezeti istentisztelet élteti. Hiszen otthon is az egyház Bibliáját vesszük a kezünkbe. Otthon is úgy imádkozunk, ahogy a gyülekezetben tanultunk imádkozni. Otthon is az egyház bizonyságtevésének fellege vesz körül bennünket. Gyülekezeti istentisztelet nélkül nincs igazi magánáhítat sem. Ha valaki sohasem jár templomba, ha valaki abbahagyja a gyülekezeti istentiszteletek látogatását, ha valaki visszavonul a gyülekezeti közösségből, annak a magányos áhítata is elsorvad, erőtlenné válik, és végén meg is szűnik.

Jó, ha ezt manapság újra és újra megfontoljuk. Mert igen sokan vannak, akik visszavonultak, sőt, elszakadtak az istentiszteleti élettől. Valamikor a debreceni templomok, legalábbis a nagy ünnepeken, zsúfolásig megteltek. Ma már a nagy befogadóképességű templomokban a karzatok állandóan le vannak zárva, még a nagy ünnepeken sem szükséges, hogy azokat kinyissák. Miért van ez így? Igen sokféle okra lehetne rámutatni, de ha ezt a jelenséget a Biblia szemszögéből nézzük, akkor azt kell mondanunk, hogy maga Isten, a történelem Ura akarja, hogy egyházában újra és újra egy minőségi szelektálás, rostálás menjen végbe és kitűnjék az, hogy kik azok, akik nem érdekből, nem megszokásból, hanem az Úr Jézus Krisztus iránti szeretetből vannak együtt a gyülekezet istentiszteletén. Ma is egy ilyen ítéletes válogatás megy végbe. Jó azonban tudnunk, hogy ez a folyamat is az Isten kontrollja alatt van. Maga az Úr Jézus Krisztus könyörög azért, hogy akik igazán az övéi, ki ne hulljanak a rostán. Ahogy Péternek mondja: „Simon, Simon, ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; de én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited: te azért idővel megtérvén, a te atyádfiait erősítsed." (Lk 22,31–32)

Most azonban arra is figyeljünk, Testvéreim, hogy ez a rostálás nem automatikus folyamat. Tehát nem úgy van, hogy egyszerűen velünk történik valami, a mi saját döntésünk, elhatározásunk nélkül. Isten sohasem bánik úgy velünk, mint valami bábokkal vagy automatákkal. Igen, az Úr Jézus Krisztus könyörög, hogy ki ne hulljunk a rostán, de úgy könyörög, hogy mi magunk tudatosan újra és újra elhatározzuk: igenis elmegyünk a templomba, kitartunk a gyülekezet közösségében. Ugyanakkor bennünket is felhasznál, hogy másokat erősítsünk, ahogy Péternek is ezt mondta: „a te atyádfiait erősítsed".

Ez azt jelenti, hogy nekünk is imádkoznunk kell azokért, és segítenünk kell azokon, akik abban a veszélyben vannak, hogy kihullanak a rostán, végleg kiszakadnak a gyülekezet közösségéből. Különösen gondoljunk azokra, akik már nem járnak templomba, de azt hiszik, hogy a gyülekezettől távol is megőrizhetik hitüket. Ilyenek is vannak. Azt hiszem, közöttünk sincs senki, akinek ne volnának ilyen ismerősei, rokonai, barátai. Én senkit nem akarok elítélni, aki kenyérféltésből vagy a karrierje féltése miatt nem jár többé templomba. Nem akarok pálcát törni a Nikodémus-keresztyének fölött, akik talán még imádkoznak, talán az egyházfenntartói járulékot is fizetik, sőt, talán még a Bibliát is olvassák, sőt nagy ritkán, főleg nagy ünnepeken, amikor feltűnés nélkül elvegyülhetnek a tömegben, a templomba is elmennek, de a gyülekezettel való nyílt közösséget már nem merik vállalni. Az ilyen atyafiak előtt sem szabad eltitkolnunk, hogy az ilyen visszavonulás nagy lelki veszéllyel jár. Mert nincs magánkeresztyénség. Mert az Úr Jézus Krisztus úgy akar megtartani, hogy egymással köt össze, azt akarja, hogy egymás hite által épüljünk. Ha Urunkkal nem találkozunk újra és újra a gyülekezet közösségében, egyszerre csak szárnyaszegetté válik az imádságunk, egyszerre csak abbahagyjuk a Biblia olvasását, az Isten „nagyságos dolgai" elveszítik realitásukat – és a végén kihullunk a rostán. A Zsidókhoz írt levélben halálosan komoly figyelmeztetés szól azokhoz, akik „elhagyják a maguk gyülekezetét" – az eredeti szövegben az van, hogy *episunagógén*, gyülekezeti összejövetelét, azaz az istentiszteletet, a templomba járást, mert az intés így folytatódik: „Az Úr megítéli az ő népét. Rettenetes dolog az élő Istennek kezébe esni. (…) Aki meghátrál, abban nem gyönyörködik a lelkem. De mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elvesszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk." (Zsid 10,30–31.38–39) Mivel tehát az Úr Jézus Krisztus az Ő életadó közösségét a gyülekezet közösségében tartja fenn velünk, élet-halál fontosságú, hogy kitartsunk a gyülekezet mellett, a mi gyülekezetünk mellett, mert bár sok gyarlósága és nyomorúsága van ennek a gyülekezetnek, az életnek beszéde itt hangzik, és Urunk megtört testének és kiontott vérének jegyeivel itt táplál bennünket az örök életre.

De mindebben természetesen nemcsak a mi egyéni hasznunkról, a saját üdvösségünkről, nem is csupán a gyülekezet megtartásáról van szó. Istennek ugyanis

a gyülekezettel célja van ebben a világban. Azt akarja, hogy szabadításának javai a gyülekezeten át áradjanak a világba. Ezt másképpen úgy is ki lehetne fejezni, hogy Isten a gyülekezetet szolgálatra rendelte. De csak így, a gyülekezet közösségében tudjuk elvégezni szolgálatunkat. Itt, a gyülekezet közösségében tágul ki a szívünk, itt ébred fel felelősségérzetünk, itt látjuk meg embertársaink nyomorúságát, itt értjük meg, hol és mivel kell segíteni. Az előbb idézett igeversek előtt ezt olvassuk: „Ügyeljünk egymásra, a szeretetre és a jó cselekedetekre való felbuzdulás végett." Igen, a mi Urunk itt tanít szeretetre és itt buzdít fel jó cselekedetekre. Itt tanít meg Krisztus követésére, és itt érteti meg velünk, hogy Krisztus követése szolgálat, az Ő szeretetével. Ezért Isten a gyülekezetben nemcsak egymással köt össze bennünket hittestvéri szeretetben, hanem összeköt embertársainkkal, népünkkel és az egész emberiséggel a szolgálat felelősségében. Következésképpen ha a gyülekezet közösségéből kiszakadunk, szolgálni sem tudunk. Felelősségtudatunk kialszik, embertársaink nyomorúsága iránt közönyösökké válunk, és megszűnik Krisztus szeretetének rajtunk keresztül való kiáradása. Ezért a templomon kívüli világra nézve is érvényes az, amit az előbb a zsoltárostól idéztem: „Csak oda – a gyülekezetbe – küld áldást az Úr és életet örökké."

II.

Most azonban arra is figyeljünk, hogy a gyülekezet közösségében Urunk nemcsak egymással köt össze, nemcsak azokkal, akikkel együtt imádkozunk, nem is csak azokkal, akik közé szolgálni küld, hanem ugyanakkor egybekapcsol az Ő örökkévaló, dicsőséges, diadalmas anyaszentegyházával is. Van egy szép énekünk a gyülekezeti imádságról, a kegyes hajdúböszörményi lelkész, Nagy István a szerzője, ennek 4. verse így hangzik:

„Ha templomban megjelenek,
Ahol összesereglenek
Felséges neved imádói:
Velük együtt fohászkodva,
Úgy tetszik, mintha vígadva
Ott volnék, hol a menny lakói
A te királyi székednek
Előtte letelepednek."

(RÉ 480. dicséret, 4. vers)

Azt mondja ez az ének: „úgy tetszik", mintha a mennyben volnánk. Valóban csak „úgy tetszik", mert tényleg nem vagyunk a mennyben. És mégis: az igazi istentiszteletben összeköttetés létesül a földi gyülekezet és a mennyei istentisztelet között. Mert a Szentírás azt tanítja, hogy Jézus Krisztus a közbenjáró, a mennyei Főpap, Ő könyörög érettünk az Atya színe előtt, Ő viszi kéréseinket a kegyelem királyi székéhez. A Jelenések könyvében azt olvassuk, hogy amikor a huszonnégy vén leborul a Bárány előtt, a kezükben lévő aranypoharakban ott vannak a szentek imádságai. Kálvin János helyesen tanítja, hogy az úrvacsorában a szent jegyek vételekor a mennybe emelkedünk. Minderről nehéz beszélni, mert olyan titkokról van szó, amelyeket az emberi szó nem tud kimondani. De a lényeg az, hogy az igazi istentiszteletben, amikor az Úr Jézus Krisztus jelen van közöttünk, akkor egyek vagyunk Isten örök anyaszentegyházával, ahogy az egyik énekünkben valljuk az egyházról:

„A három–egy Istennel már itt e földön egy,
S az üdvözült sereggel egy nép és egy sereg."
(RÉ 392. dicséret, 5. vers)

Igen, „egy nép és egy sereg" vagyunk az üdvözültek seregével. Azokkal is, akik előttünk jártak. Sokan megütköznek azon, hogy istentiszteleti imádságainkban olyan sok régies elem van. Vannak, akik szeretnék, ha a liturgia nyelve egészen modern lenne, semmi régies vonás nem maradna benne. De ez helytelen. Kétségtelen, hogy az istentiszteletet a gyülekezet nyelvén kell végezni, de valamiképpen kifejezésre kell juttatni, hogy egyek vagyunk atyáinkkal, az apostolokkal, a reformátorokkal, hitvalló őseinkkel, Melius Juhász Péterrel, Szenci Molnár Alberttel és a gályarabokkal. Ezért az ő bizonyságtételükből is átveszünk mindent, amit mint a saját imádságunkat és saját énekünket vihetünk az Isten színe elé.

De nemcsak a múltbeli tanúbizonyságok fellege vesz bennünket körül, hanem ugyanakkor egyek vagyunk ezen a világon mindazokkal, akik az Úr Jézus Krisztus nevében jönnek össze. „Mert hiszen egy Lélek által mi mindnyájan egy testté kereszteltettünk meg…" (1Kor 12,13), egy Urunk van, a Jézus Krisztus (1Kor 8,6), „egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség" (Ef 4,5). Ahogy egy városban a telefonközpont a város összes telefonját össze tudja kötni egymással, éppen úgy az igazi istentiszteletben azáltal, hogy összekapcsolódunk a mennyei istentisztelettel, egymással is kapcsolatba jutunk. Szoktunk-e gondolni arra vasárnap reggel, amikor a Nagytemplomban együtt vagyunk, hogy sok millió és millió keresztyénnel együtt imádjuk Urunkat, és hogy ebben az órában is együtt vagyunk az egész egyetemes, görög nyelven „katolikus" anyaszentegyházzal?

De tényleg megvan ez az egység? Nem kell-e látnunk a mai keresztyén egyház szétszaggatottságának szomorú látványát? Nem veszíti-e el a keresztyén bizonyságtevés a hitelét, amikor a világ azt látja, hogy a keresztyénség egymással ellentétben álló, egymás ellen küzdő, egymást szeretni nem tudó csoportok versengő tömege? Jézus Krisztus főpapi imájában azért imádkozik az egyház egységéért, hogy ez az egység hitelesítse a keresztyén bizonyságtevést a világ előtt: „hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem" (Jn 17,21). A mi istentiszteletünk nem igazi, nem olyan istentisztelet, amely tényleg lélekben és igazságban megy végbe, ha nem munkálja ezt az egységet. Szoktunk-e ezért az egységért imádkozni? Szoktunk-e hálát adni azért, hogy Isten Szentlelke az utolsó fél évszázad alatt Krisztus egyházának egységét olyan hatalmasan munkálta? Nem feladatom, hogy újra szóljak az ökumenikus mozgalomról, az egyházak egységmozgalmáról, hiszen az elmúlt napokban éppen erről szóltak az előadások. De azt leszögezhetjük, hogy ez a mozgalom a 20. század egyháztörténetének az egyik legnagyobb, vagy talán a legnagyobb eseménye.

Az ökumenikus mozgalom indításai nélkül valószínűleg a II. Vatikáni Zsinat sem jött volna össze, és semmi esetre sem végződött volna úgy, ahogy végződött. Tudjuk, hogy nem minden úgy történt, ahogy szerettük volna, de azt is tudjuk, hogy álmodozás lett volna azt várni, hogy a római katolikus egyház egyszerre átváltozik, és egyszerre felelni tud mindazokra a kérdésekre, amelyeket a reformáció felvetett. De mégis igazat kell adnunk korunk legkiemelkedőbb református teológusának, Barth Károlynak, aki a II. Vatikáni Zsinat munkájában a Szentlélek hatalmas működését látja, amelyért Isten iránt hálával tartozunk. Hogy milyen pontokon látjuk világosan a haladást, ezt megint nem kívánom felsorolni, hiszen erről is hallottunk.

Egészen biztosan vannak továbbra is különbségek, sőt ellentétek a római egyház és a világ többi keresztyén egyháza között, és emberi számítás szerint nem is gondolhatunk ezeknek gyors, közeli kiegyenlítésére. De hálát kell adnunk a közeledés jeleiért. Én nem tartom csekély dolognak, hogy VI. Pál pápa a Zsinat 2. ülésszakának megnyitásakor ezt mondta a nem római katolikus megfigyelőknek: „Ha vétkesek vagyunk a szakadásban, úgy alázatosan kérjük Istent, bocsásson meg nekünk, és kérjük testvéreinket, hogy szintén bocsássanak meg." Nem tartom csekély dolognak, hogy az EVT uppsalai nagygyűlésén annyi római katolikus megfigyelő lesz, amennyi lesz, és hogy a nagygyűlés egyik szónoka Tucci bíboros lesz. Azt sem, hogy az idei egyetemes imahét tervét az Egyházak Világtanácsa és a római katolikus Keresztény Egységtitkárság megbízottai együtt dolgozták ki. Tudjuk, hogy itt van a vegyes házasságok kínos problémája, és sajnos nem remélhetünk a közeljövőben javulást. De mégis: Hollandiában már megelégednek azzal, hogy a szülők keresztyén nevelést adnak, Finnországban már a római katolikusok is tagjai az Ökumenikus Tanácsnak. Mi még hátra vagyunk.

Az előbb azt mondtuk: a közösség nem öncélú, hanem arra való, hogy a szeretet példája, kiábrázolója legyen: „Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.” (Jn 13,35) A cél tehát nem politikai, hanem Ő szabja meg: „hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem”. Hogy elhiggye a világ, hogy Jézus a világ megváltója! Ezért kell könyörögni és ezért kell munkálkodni! Ámen.

Isten az én Bírám, Teremtőm és Szabadítóm

Textus: Zsolt 139

„Az éneklőmesternek, Dávid zsoltára. Uram, megvizsgáltál engem, és ismersz. Te ismered ülésemet és felkelésemet, messziről érted gondolatomat. Járásomra és fekvésemre ügyelsz, minden útamat jól tudod. Mikor még nyelvemen sincs a szó, immár egészen érted azt Uram! Elöl és hátul körülzártál engem, és fölöttem tartod kezedet. Csodálatos előttem e tudás, magasságos, nem érthetem azt. Hová menjek a te lelked elől és a te orcád elől hova fussak? Ha a mennybe hágok fel, ott vagy; ha a Seolba vetek ágyat, ott is jelen vagy. Ha a hajnal szárnyaira kelnék, és a tenger túlsó szélére szállanék: ott is a te kezed vezérelne engem, és a te jobbkezed fogna engem. Ha azt mondom: A sötétség bizonyosan elborít engem és a világosság körülöttem éjszaka lesz, a sötétség sem borít el előled, és fénylik az éjszaka, mint a nappal; a sötétség olyan, mint a világosság. Bizony, te alkottad veséimet, te takargattál engem anyám méhében. Magasztallak, hogy csodálatosan megkülönböztettél. Csodálatosak a te cselekedeteid és jól tudja ezt az én lelkem. Nem volt elrejtve előtted az én csontom, mikor titokban formáltattam és idomíttattam, mintegy a föld mélyében. Látták szemeid az én alaktalan testemet, és könyvedben ezek mind be voltak írva: a napok is, amelyen formáltatni fognak; holott egy sem volt még meg közülök. És nékem milyen kedvesek a te gondolataid, oh Isten! Mily nagy azoknak summája! Számlálgatom őket: többek a fövénynél; felserkenek s mégis veled vagyok. Vajha elvesztené Isten a gonoszt! Vérszopó emberek, fussatok el tőlem! Akik gonoszul szólnak felőled, és nevedet hiába veszik fel, a te ellenségeid. Ne gyűlöljem-é, Uram, a téged gyűlölőket? Az ellened lázadókat ne útáljam-é? Teljes gyűlölettel gyűlölöm őket, ellenségeimmé lettek! Vizsgálj meg engem, oh Isten, és ismerd meg szívemet! Próbálj meg engem, és ismerd meg gondolataimat! És lásd meg, ha van-e nálam a gonoszságnak valamilyen útja, és vezérelj engem az örökkévalóság útján!"

A mi imádságunk volna ez a zsoltár? Alkalmas minta volna arra, hogy Jézus Krisztus újszövetségi gyülekezete is így imádkozzék? Mondjuk ki egészen határozottan: vannak ennek a zsoltárnak részei, amelyek még nem az evangéliumot hirdetik, nem Jézus Krisztus szellemét lehelik. Nyíltan meg kell mondanunk, hogy a Biblia ótestamentumi része más, mint az Újszövetség, és az Ótestamentumban több dolog van, amire Jézusnak ez a szava vonatkozik: „Megmondatott a régieknek…, én pedig ezt mondom néktek." Az ószövetségi zsoltáros látás még tökéletlen; nemcsak mintegy „tükör által", homályosan látja az eljövendő szabadítást, de előtte van az eljövendő évszázadok köde is, ami őt Krisztustól elválasztja. Az ő szavát is az eljövendő szabadításba vetett hit élteti, de hittel még nem tudja felérni Istennek azt a csodálatosan

hosszútűrő kegyelmét, hogy ellenségeit nem semmisíti meg, hanem nekik életet ad; ő még úgy gondolja, hogy akik az Isten ellen lázadnak, akik Istent gyűlölik, azokat neki gyűlölnie kell: „Teljes gyűlölettel gyűlölöm őket, ellenségeimmé lettek!" Mi azonban, az Újszövetség népe a golgotai kereszten szenvedő Jézust látjuk magunk előtt és az Ő szavát halljuk: „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják mit cselekesznek." (Lk 23,34) Amikor azonban az ótestamentumi zsoltárosnak ezeket a korlátait figyelembe vesszük, azt is felismerjük, hogy bizonyságtétele mégis Jézus Krisztusra mutat, a hite igazi hit, és próféciája hiteles prófécia, aminek a beteljesedése az Ige testté létele, az Úr Jézus Krisztus váltságmunkája. Jézus Krisztus Zakariás éneke szerint a „naptámadat a magasságból" (Lk 1,78), és ennek a naptámadatnak első sugarait látjuk ebben a zsoltárban, amint egyelőre küzdenek még a sötétséggel, de mégis annak a hírnökei, akiben Isten ígéretei ámenné lettek és valósággá: a Jézus Krisztusnak. Ennek a beteljesedésnek a fényében lássuk alapigénket, és így hallgassuk meg annak hozzánk intézett hármas üzenetét.

I.

Az első üzenetet így foglalom össze: *Isten az én Teremtőm*. Nem általánosságban beszél a zsoltáros Isten teremtői hatalmáról, hanem úgy, ahogy azt hitében megtapasztalja. A mai természettudomány fogalmait még nem ismerő korszaknak a nyelvén így dicsőíti Isten teremtő hatalmát: „Bizony, te alkottad veséimet, te takargattál engem anyám méhében… Nem volt elrejtve előtted az én csontom, mikor titokban formáltattam és idomíttattam, mintegy a föld mélyében. Látták szemeid az én alaktalan testemet, és könyvedben ezek mind be voltak írva: a napok is, amelyeken formáltatni fognak; holott egy sem volt még meg közülök."

De mit tenne ez az ókori kegyes ember, ha most, a 20. század derekán megjelenne közöttünk valaki és azt mondaná neki: mindezeken mi már túl vagyunk, mi már tudjuk, hogy az ember világra jövetelében nincs semmi titok, és általában sincs szükségünk arra, hogy Istent feltételezzük, az Isten-gondolat nélkül is meg lehet mindent magyarázni. Különben is a gondolat, az eszme az öntudat megnyilatkozása, az öntudatot pedig – ahogy mondani szokták – megelőzi a lét, vagyis az anyagi valóság, amit szemünkkel látunk és ujjunkkal megtapinthatunk. Nagyon valószínű, hogy a zsoltáros mindebből – még ha óhéberül tolmácsolnák is neki – egy szót sem értene. Mi azonban megállapíthatjuk, hogy ebben a zsoltárban nem valami Isten-gondolatról, Isten-eszméről van szó, amit az ember önmagából kitermelhet. Sőt éppen arról hallunk, hogy Isten előbb van, mint a gondolat, előbb van, mint az öntudat, és hogy ezt az Istent fel nem érheti a gondolat, be nem fogadhatja az öntudat: „Te ismered ülésemet és felkelésemet, messziről érted gondolatomat (…) Mikor még nyelvemen

sincs a szó, immár egészen érted azt, Uram! (…) Csodálatos előttem e tudás, magasságos, nem érthetem azt." Az, amit ateizmus néven az Isten léte ellen el szoktak mondani, az Isten-gondolat ellen irányul, mintha bizony Isten éppen úgy az emberi gondolat és tudás tárgya volna, mint a hegyek, a folyók és ennek a világnak a dolgai. A hitben azonban nem ezzel az Istennel találkozunk. Isten nem a mi tudásunkban van, mint annak tárgya, hanem a tudásunk van az Istenben. Isten nem a tudás tárgya, mert Isten az oka annak, hogy egyáltalán van valami, ami megtudható. Isten nélkül semmit sem tudhatna az ember. Az ember csak azért tudhat valamit, mert van Isten. Az ember csak azért tud Isten után kérdezősködni, sőt, az ember csak azért tud elméleteket kitalálni, azért tudja kitalálni például még az ateizmust is, mert van Isten, aki az Ő hosszútűrő jóságában és végtelen hatalmának birtokában ezt is megengedi. Az igazi Isten mérhetetlenül túl van minden emberi öntudaton, de ugyanakkor megelőz minden létet is, mint minden lét Teremtője.

De a zsoltáros bizonyságtétele egy még nagyobb titokra is rámutat. Az Isten, akinek valósága megelőz minden létet és minden öntudatot, szól hozzánk, megszólít bennünket. Nem úgy teremtette a világot, hogy megnyomott egy gombot, mire létrejött a mindenség, hanem úgy, hogy megszólalt. Ez az értelme János evangélista első mondatainak: „Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az Istennél, és Isten vala az Ige (…) Minden őáltala lett és nála nélkül semmi sem lett, ami lett." (Jn 1,1.3) Alapigénkben a zsoltáros arról az Istenről szól, aki beszél vele; sőt az egész zsoltár nem más, mint imádság, társalgás az Istennel. Itt van az igazi istenhit, az igazi teremtéshit világa. Az Isten-gondolattal, amit mi magunk találunk ki, nem lehet társalogni; az igazi istenhit azt jelenti, hogy Ő szól hozzánk és mi felelünk neki. Ez teszi az embert emberré. Ez az ember teremtésének csodája: az eredeti szöveg egyenesen azt mondja, hogy az Isten „*félelmesen csodálatos módon alkotta az embert*" (14. vers). Igaza volt a nagy francia gondolkodónak abban, hogy az Isten igéje, az Ő szava mutatja meg az ember titkát, az ember nyomorúságát és nagyszerűségét; ahol az Ő szavától elfordulunk, ott az ember elveszti személyiségét, lesüllyed a tömegember, sőt az állat színvonalára. Ezért az igazi teremtéshit és az igazi emberi méltóság felelet a Teremtőnek, társalgás vele, kijelentett gondolatainak újragondolása, mint ahogy alapigénkben halljuk: „Nékem milyen kedvesek a te gondolataid, oh Isten! Mily nagy azoknak summája! Számlálgatom őket: többek a fövénynél; felserkenek és mégis veled vagyok."

II.

A második üzenet ez: *Isten az én Bírám*. Abból, hogy Isten megszólítja az embert, következik az ember felelete, felelőssége. Isten nem úgy bánik az emberrel,

mint az ásványokkal, növényekkel vagy az állatokkal. Nem is automata az ember, aki kénytelen volna felelni Istennek. Isten a maga Lelkéből adott az embernek, ami azt jelenti, hogy szabad, öntudatos lénnyé tette őt és így tőle szabad, öntudatos feleletet vár. Gyermekies kérdés, de nem indokolatlan: Isten miért nem teremtette úgy az embert, hogy kénytelen legyen neki engedelmeskedni, kénytelen legyen Őt szeretni? Hiszen így nem volna bűn, nyomorúság, boldogtalanság a világban. A felelet ez: Isten azt akarja, hogy az ember viszontszeresse Őt. Szeretetének szavára szeretettel válaszoljon, a szeretet pedig, amint jól tudjuk, nem ismeri a kényszert. Szeretni csak önként lehet, szabadon. Isten tehát, amikor az embert teremtette, vállalta annak a kockázatát, hogy az ember a maga szabadságát ellene fordítja: szeretetének megszólító szavára nem szeretettel, hanem lázadással válaszol. Tudjuk a Szentírásból, hogy valóban ez történt. Az első emberpár Isten jóságát engedetlenséggel viszonozta.

Ez azonban nem szünteti meg az ember felelősségét. Isten továbbra is igényt tart ránk és várja, hogy szeretetét szeretettel viszonozzuk. Az ember engedetlensége viszont azt jelenti, hogy menekülünk ettől a felelősségtől. A Szentírás gyermekien egyszerű nyelven úgy mondja el ezt, hogy az első emberpár a bűneset után elbújt – mintha bizony el lehetne bújni Isten elől –, és csak akkor jöttek elő, amikor Isten megkérdezte: „Ádám, hol vagy?" Ez megy végbe az emberi lélek legnagyobb mélységeiben: Isten emlékeztet felelősségünkre és újra és újra kérdezi: Ádám hol vagy? Ady Endre egyik verse így mondja el az embernek ezt a mélységes tapasztalatát:

„Hallom, ahogy lelkemben lépked
S az ő bús 'Ádám hol vagy?'-ára
Felelnek hangos szívverések."

(Ady Endre: „Ádám, hol vagy?")

Ezer és ezer módja van annak, hogy az ember megpróbálja felelősségét lerázni és megpróbáljon elbújni az Isten elől. Az egyik ilyen kísérlet az ún. ateizmus, amikor valaki tagadja Istent, és úgy gondolja, hogy ezzel az egész kérdést elintézte. Csakhogy ez a kérdés nem elméleti jellegű, nem tudományos probléma, hanem olyan mélyen gyökerező kérdés, hogy ahhoz ésszerű megfontolásokkal nem is lehet eljutni. Erre figyelmeztetett a zsoltáros a maga módján, a saját korának erőteljes nyelvén, amikor arról beszélt, hogy az ember a maga felelősségét le nem rázhatja, az Isten elől el nem bújhat: „Elöl és hátul körülzártál engem: és fölöttem tartod kezedet. (…) Hová menjek a te lelked elől, és a te orcád elől hová fussak? Ha a mennybe hágok fel, ott vagy; ha a Seolba vetek ágyat, ott is jelen vagy." Nem lehet menekülni Isten elől, az Ő ítélete elől. Pál apostol azt írja a rómabelieknek, hogy „nyilván van az Istennek

haragja… az embereknek minden hitetlensége és hamissága ellen" (Róm 1,18). Nyilván van – lehet, hogy a mai ember azt mondja: én nem félek az Istentől, mert miért félnék attól, ami nincs, közben azonban fél a szegénységtől, fél attól, hogy az orvos rossz diagnózist ír, fél attól, hogy megfúrják a munkahelyén, fél a háborútól, fél az atomháborútól.

Közben azonban a lelke mélyén fél az Istentől, aki elől nem lehet elmenekülni. Mert az Isten haragja, amint az Írás mondja, nyilván van: nem a maga teljességében, de jeleiben, előrevetülő felvillanásaival, és így igaz Schiller híres mondása: „*Weltgeschichte ist Weltgericht*" – „*A világtörténelem világítélet.*" Ezért a zsoltáros, aki olyan bensőséges hangon magasztalja Isten teremtő hatalmát, kénytelen szembenézni azzal a ténnyel, hogy Isten ugyanakkor a mi Bíránk, akinek ítélőszéke előtt meg kell jelennünk. Ezért hangzik fel a zsoltár végén szívből jövő imádsága azért, hogy majd számot tudjon adni Istennek: „Vizsgálj meg engem, oh Isten, és ismerd meg szívemet! Próbálj meg engem, és ismerd meg gondolataimat! És lásd meg, ha van-e nálam a gonoszságnak valamilyen útja."

III.

Végül a harmadik üzenet: *Isten a mi Szabadítónk*. Engedjétek meg, keresztyén Testvéreim, hogy most a Jézus Krisztusban eljött beteljesedés fényében először az ószövetségi zsoltáros hitbeli látásának korlátairól, elégtelenségéről beszéljek. Három ponton látjuk ezeket a korlátokat, de, hála az Istennek, mi, az Újszövetség népe, azt is tudjuk, hogy Jézus Krisztus ezeket a korlátokat ledöntötte.

1) Az első, hogy az ószövetségi zsoltáros még nem látja világosan Isten ítéletében a kegyelmet. Nagy erővel tesz bizonyságot arról, hogy a felelősséget nem lehet lerázni, Isten ítélete elől nem lehet elmenekülni, mert Ő mindenütt jelenvaló, de ez az igazság számára elsősorban nem vigasztalás, nem öröm forrása, hanem nyugtalanító. Az, amit most felolvasok előttetek, az Isten félelmes ítéletes hatalmáról szól, és az ember menekülési kísérleteinek hiábavalóságáról: „Ha a hajnal szárnyaira kelnék és a tenger túlsó szélére szállanék, ott is a te kezed vezérelne, és a te jobbkezed fogna engem. Ha azt mondom, a sötétség bizonyosan elborít engem és a világosság körülöttem éjszaka lesz, a sötétség sem borít el előled, és fénylik az éjszaka, mint a nappal; a sötétség olyan, mint a világosság." Vagyis a sötétség úgy válik az ószövetségi zsoltáros számára nappali világossággá, ahogy a háború alatt egy-egy nagy bombázás előtt a repülőgépek világítórakétákat dobtak le, hogy nappali fényben lássák a célpontokat. Mi azonban tudjuk, hogy az Isten a sötétséget másképpen is világossággá tudja változtatni. Az igazi sötétség, a teljes sötétség ideje, amikor úgy látszott, hogy az Isten kezéből végleg kikerült az ember, akkor következett be, amikor fényes nappal három

órán át teljes sötétség borította a golgotai keresztet, és ebben a sötétségben hangzott az ég felé az Isten Fiának szava: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" – De Isten ebben a sötétségben is ott volt, amikor felhangzott a győzedelmi kiáltás: „Elvégeztetett!" Ezért jött el a teljes világosság, a húsvét naptámadata, az Isten új világának fénye, amiről azt mondja Isten igéje, hogy „nem lesz szükség sem napra, sem holdra, hogy világítsanak benne, mert az Isten dicsősége megvilágosította azt, és annak szövetnéke a Bárány" (Jel 21,23). Éppen ezért mi már biztatásnak, örömüzenetnek vesszük a zsoltáros szavait: bárhol vagyunk is, az Isten kezében vagyunk, mint ahogy a nagy költő mondja:

„Bizton tekintem mély sirom éjjelét!
Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják."

(Berzsenyi Dániel: Fohászkodás)

Bármilyen nagy sötétség borul is ránk, tudjuk, hogy „a sötétség sem borít el előled, és fénylik az éjszaka, mint a nappal".

2) Aztán másodszor az ószövetségi zsoltáros még azt képzeli, hogy Isten rászorul a mi segítségünkre, a mi támogatásunkra ahhoz, hogy az oktalan emberi lázadással és szabotálási kísérletekkel szemben végre tudja hajtani szabadításának tervét. Ezért tartja kötelességének, hogy gyűlölje az Isten ellen lázadókat, mint ahogy a tanítványok mennyei tűzzel akarták likvidálni a samaritánusokat, amikor azok nem fogadták be Jézust, vagy ahogy Péter még a Gecsemáné-kertben is karddal akarta megvédeni Mesterét. Mi azonban, az Újszövetség népe tudjuk, hogy az Isten szabadító szeretete mindennél nagyobb hatalom: Isten ezzel győzi le az ellene lázadó embert, és ezért tőlünk sem azt várja, hogy az Ő érdekében gyűlöljünk, hanem hogy az emberért szeressünk és így mi is az Ő mentő szeretetének eszközei legyünk ebben a világban.

3) Aztán harmadszor: a zsoltáros könyörgése a szabadításért csak ez a néhány szó: „Vezérelj engem az örökkévalóság útján. – *Unöhéni böderek ólám*". Sőt, még ez a néhány szó is kevesebbet mond, ha az eredeti szövegben nézzük: talán így lehetne visszaadnunk: vezess engem azon az úton, ami igen-igen soká tart. Mi, az Újtestamentum népe tudjuk igazán, hogy van egy út, ami tényleg az örökkévalóság útja. Azért tudjuk, mert eljött, aki ezt mondta magáról: „Én vagyok az út, az igazság és az élet." (Jn 14,6) Ez az út tényleg átvezet a szenvedéseken, kísértéseken, próbákon, sőt átvezet a halál árnyékának völgyén is oda, ahol az „Isten letöröl minden könnyet…,

és halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé" (Jel 21,4). Isten, a mi Teremtőnk és Bíránk, így a mi Szabadítónk is.

Befejezésül csak annyit, hogy ez a zsoltár imádság. Azért van benne a Bibliában, hogy mi is elmondjuk. És most azért hangzott el ez a prédikáció, hogy mi se valami elméleti oktatást keressünk benne, vagy élvezzük költői szépségeit, hanem hogy magasztaljuk Istent, a mi Teremtőnket és Bíránkat, és áldjuk a Szabadítót, akinek személyében alapigénk próféciája beteljesedett, hogy mi is láthassuk még az éjszakai sötétség idején is a végső szabadítás fényét és már most járhassunk az örökkévalóság útján. Ámen.

Prófécia Jézus Krisztusról

Karácsony

Textus: Ézs 9,1–6

„De nem lesz mindig sötét ott, ahol most szorongatás van; először megalázta Zebulon és Nafthali földjét, de azután megdicsőíti a tenger útját, a Jordán túlsó partját és a pogányok határát. A nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot; akik lakoznak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel fölöttük! Te megsokasítod e népet, nagy örömöt szerzesz néki, és örvendeznek előtted az aratók örömével, és vigadoznak, mint mikoron zsákmányt osztanak. Mert terhes igáját és háta vesszejét, az őt nyomorgatónak botját összetöröd, mint a Midián napján; mert a vitézek harci saruja és a vérbe fertőztetett öltözet megég, és tűznek eledele lészen; mert egy gyermek születik nékünk, fiú adatik nékünk, és az uralom az ő vállán lészen, és hívják nevét: csodálatosnak, tanácsosnak, erős Istennek, örökkévalóság atyjának, békesség fejedelmének!"

Az Ótestamentum népe évezredeken át várta a messiás Jézus Krisztus megérkezését. Az egész Ószövetség egy nagy adventi várakozás bizonysága. Kezdve az első ígérettől, amely a bűneset után hangzott el, hogy jön majd valaki az asszony magvából, aki a kígyó fejére tapos (1Móz 3,15), sok-sok ígéret és prófécia hangzott el az eljövendő szabadítóról. Szinte az egész nép nem tett mást, mint *várt*. A próféták is csak Őt várták, hogy jön majd a nép megmentője, szabadítója, még ha nem is tudták a nevét megmondani. Váradalmukat sokféleképpen fogalmazták meg, de minden prófécia Jézus felé mutatott.

Igénkben Ézsaiás próféta jövendölését olvastuk. Ézsaiás próféta kb. 700 évvel Jézus születése előtt élt. Olyan korban, amikor nagyon erős volt a népet elnyomó asszír hatalom. S miközben minden reménytelennek és bizonytalannak látszott az életükben, a próféta igét, kijelentést kapott Istentől, és megbízatása alapján elkezdi bátran hirdetni az Úr által kijelentett jövendőt: „nem lesz mindig sötétség ott, ahol most szorongatás van", majd így folytatja: „a nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot; akik lakoznak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel fölöttük. Te megsokasítod e népet, nagy örömet szerzesz néki…"

I.

Az igazi öröm forrása ez: „*mert egy gyermek születik nékünk*". A próféta olyan bizonyosra veszi Isten ígéretének teljesedését, hogy az eredeti szövegben perfektumban, múlt időben mondja el próféciáját. Pedig az több évszázaddal Jézus születése előtt

hangzott el. És Ézsaiás próféciája beteljesedett az első karácsonykor. Megszületett a gyermek, a fiú, a betlehemi jászolban.

És ez a gyermek *nekünk* született. Az eljövendő esemény Ézsaiás próféta számára hitben már annyira jelenvaló lesz, hogy magát is azok közé sorolja, akikre nézve érvényes Isten üdvözítő tette. Ezt hallották az első karácsonykor az angyali üzenetből: „Mert született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában." (Lk 2,11) És így hangzik a karácsonyi evangélium ma is: nekünk, nektek!

Ez a „nekünk" minden nemzedéket átfog. Mit szólhattak hozzá Ézsaiás korában? Hiszen ők a messiásban nem egy gyermeket, hanem egy hatalmas uralkodót vártak. Sokan gúnyolódhattak, amikor meghirdette próféciáját. És akkor sem vették észre a prófécia beteljesedését, amikor Jézus az első karácsonykor megszületett Betlehemben. Majd Jézus élete útján is kiderült, hogy ők másféle messiást vártak, azért utasították el Jézus Krisztust. – Mi a mai karácsonyon, akik már tudjuk, hogy Jézus Krisztus a mi Urunk és Megváltónk, tudunk-e igazán örülni annak, hogy ez a betlehemi gyermek valóban nekünk és értünk született? Mert ebben a „nekünk"-ben a te életed is benne van.

II.

Az uralom az ő vállán lesz. És Jézus valóban ilyen uralkodó lett, aki nem reánk, az emberekre rakta a terhet, hanem a miénket is magára vette. Úgy uralkodott, hogy szolgált. Saját magáról mondta Jézus: „Én tiköztetek olyan vagyok, mint aki szolgál." (Lk 22,27) Majd miközben a tanítványai azon vitatkoznak, hogy ki a nagyobb közülük, Jézus azt mondja nekik: „Mert az embernek Fia sem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért." (Mk 10,45)

Kell-e neked ez a Jézus Krisztus, aki nem uralkodni akar rajtad, hanem szolgálni neked? Van a János evangéliuma 13. fejezetének első tizenegy versében egy megdöbbentő történet. Jézus együtt volt a tanítványokkal és felkelve a vacsorától, elkezdte mosni a tanítványok lábát. Amikor Simon Péterhez ért, ő azt mondta Jézusnak: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!" (Jn 13,8) Jézus így válaszolt neki: „Ha meg nem moslak téged, semmi közöd sincs énhozzám." Szolgált-e már neked Jézus Krisztus? Megmosott-e és megtisztított-e bűneidtől? Mert csak akkor van nekünk is közünk hozzá. Akkor látjuk a karácsonyi gyermekben is a mi Urunkat és Megváltónkat. Jézus így akar uralkodni ma is, pedig tudjuk az Írásból, hogy „neki adatott minden hatalom mennyen és földön".

III.

És így fogják nevezni: csodálatos, tanácsos. Ezt a születendő gyermeket Ézsaiás tudatosan az akkori fáraók titulusaival, címeivel ruházta fel. Ezeket vesszük sorra. Valóban csodálatos, hogy egy megvetett nép kis városkájában, Betlehemben beteljesedett ez a prófécia hétszáz év múlva. És most, közel kétezer évvel később is az Ő nevében és az Ő nevéért gyűlnek össze embermilliók, hogy dicsérjék és magasztalják. Pedig mi minden történt azóta, mi minden tűnt el és merült feledésbe! Ki tudná megmondani itt közületek, Testvérek, hogy mikor született a nagy macedón hadvezér, Nagy Sándor, vagy Nagy Lajos király, vagy Néró császár, aki a birodalmából Jézus nevét is ki akarta gyomlálni? Eltűntek, birodalmastól. Jézus pedig él, és az Ő születésnapjának megünneplésére készülnek a gyülekezetek mindenütt a világon.

Jézus egy sort sem írt le, mégis kétezer év múlva is több ezer nyelven olvashatjuk a Bibliát, a róla szóló evangéliumot. Itt nálunk is a Bibliából fogy a legtöbb példány. Bár ti is olvasnátok naponként. (De nem úgy, ahogy egy lelkipásztortól hallottam, aki gyülekezete látogatása közben egy férfival beszélgetett, aki azt mondta neki, hogy ő is olvassa naponként a Bibliát. Később azt mondta neki, hogy vegye már elő, mert szeretne neki egy igét felolvasni. Nagy keresgélés után megtalálta a mestergerendán. Amikor elővette, megdöbbenve kiáltott fel: megvan a szemüvegem, pedig már hónapok óta nem találtam! Hát így olvasta naponként?!)

Jézus nem alapított vallást, de élete, igéje mégis milliók számára erőforrás. A keresztyénség több, más, mint valamilyen vallás – Jézus Krisztus követése. Az egész európai műveltség elképzelhetetlen Jézus nélkül. Hozzá hasonló kisugárzást még senki nem mutatott. Azok is idézik, akik tagadják. *Nem körvonalazott új szociális rendszert*, és mégis minden nagy és igaz szociális gondolatnak az Ő szíve a bölcsője és az Ő tanítása az alapja. *Nem alapított birodalmat*, mégis mindenütt ott van az Ő országa, ahol az emberek követik és hisznek benne. Már ácsolják a keresztjét, amikor meghirdeti uralmát. Amikor mindenki elhagyta, akkor jelenti be, hogy meggyőzte a világot. És ma kb. egymilliárd keresztyén ember él a világon.

Csodálatos tanácsos is ez a Jézus Krisztus. Azt jelenti ez, hogy senki nem lesz tanácstalan és nem bánja meg, ha Jézusra hallgat. *Igéjével tanácsol*. Bizonytalankodó Testvérem, fogadd el Jézus tanácsait, amit olvashatsz a Bibliában. De sok kétségbeesett embernek adott már erőt, amikor Jézus azt mondta neki: „Ne félj!" Volt egy régi fali mondás, egy kérdés volt rajta: *„Hát Jézus mit szól hozzá?"* Jó lenne, ha Te is megkérdeznéd életed dolgaiban!

IV.

Erős Isten. Bár e földön születik és szolgál, mégis isteni névvel lett felruházva. Sokan látták meg benne, hogy nemcsak ember, hanem Isten, Isten Fia. Csoda-e, ha a pogány százados akkor is, amikor már a keresztre feszítették, szenvedését látva így kiáltott fel: „Bizony, ez az ember Isten Fia!" (Mk 15,39) A keleti népeknél az uralkodót istennek tekintették. *Jézus ereje a szeretetben volt.* Ő mindenki felé szeretetet sugárzott szét és nem tett kivételt. Ma sincs olyan ember, aki ne vágyna arra, hogy szeressék. Ha valamire vágyunk, akkor erre igen. Sőt, nemcsak az ember, de az állat is. Az állat sem tud meglenni szeretet nélkül. Akinek van kutyája vagy macskája, tudja, hogy az mennyire örül, ha érzi, hogy szeretik, ha megsimogatják. Mi emberek karácsonykor is legjobban szeretetre vágyunk. Ady Endre ezt így fogalmazta meg:

„Szeretném, hogyha szeretnének
S lennék valakié,
lennék valakié."
(Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse…)

Te is, akár kimondod, akár nem, szeretetre, melegségre, simogatásra vágysz. És Jézus szeretni akar. Benne Isten akar átölelni, amikor úgy érzed, hogy nagyon egyedül vagy, és talán mindenki elhagyott. Ady így mondta el ezt:

„Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
csöndesen és váratlanul
átölelt az Isten."
(Ady Endre: Az Úr érkezése)

Ezt az ölelést, ezt a szeretetet kínálja neked is Urunk ezen a karácsonyon. Fogadd el, hogy ne legyen árva az életed. Jézus szeretete akkor volt a legerősebb, amikor a leggyengébbnek látszott, amikor ez az értünk született Jézus meghalt a kereszten és kitárt karjával engesztelést szerzett a világ bűneiért.

V.

Örökkévaló Atya. Az, mert Ő, az erős és hatalmas Isten testi jelenléte, mert Ő van vele és benne. Jézus maga mondta, hogy „aki engem lát, látja az Atyát", és hogy „én és az Atya egy vagyunk". Jézusban lehetsz csak igazán a mennyei Atya gyermeke.

VI.

Békesség Fejedelme. Sok ige szól a Bibliában arról, hogy Jézusban békéltette meg Isten magával a világot, és hogy Ő a mi békességünk. Ha igazán békességre vágysz, Jézusnál keresd. Egy ötvenéves házassági évfordulón kérdeztem meg egy házaspárt, hívő emberek voltak, tréfálkozva, hogy az az ötven év alatt ki volt az úr a háznál – csendesen, de nagyon komolyan felelték: az Úr Jézus. És nálunk? Van igazi békesség? Jézus magát ajánlja neked is, Ő a békesség fejedelme. Ő adja az igazi békességet a családban, a világban, mindenütt az emberek között. Erős szeretnél lenni? Szeress! Békességre vágysz? Benned is legyen az az indulat, amely Jézus Krisztusban volt (Fil 2,5–11). A hangsúly ezen a néven van. Mert míg az emberek háborúval és vérontással terjesztik ki uralmukat, nála az ellenkezője történik.

Ézsaiás próféta hitben együtt látja a gyermeket és a világ Urát Jézusban. Az Ő uralma túlnő a földi határon. „A seregek Urának buzgó szerelme mívelendi ezt!" Nem fárad bele, minden emberi bűn és hitetlenség ellenére sem, hogy uralmát elérje. De nem nélkülünk, hanem velünk együtt, és elsősorban bennünk.

Egy példával fejezem be. Egy evangelizáción megtért egy fiatal menyecske, aki évek óta nem beszélt az anyósával. Amikor hazament, az első dolga az volt, hogy megcsókolta anyósát. Az anyósa pedig könnyes szemmel, de örömmel mondta: nyolc éve várok már erre a csókra! A Te szeretetedre is várnak! Otthon a családban, és mások is. Legyen a Te karácsonyi éneked, kérésed is a 329. dicséret 5. verse:

„Megváltóm, egy kérésemet nem vetheted meg nékem:
Hogy szívem mélyén tégedet hordozhatlak, remélem,
És bölcsőd, szállásod leszek;
Jövel hát, töltsd el engemet
Magaddal: nagy örömmel!"

(RÉ 395. dicséret, 5. vers)

Ámen.

A beteljesedett prófécia

Karácsony

Lekció: Ézs 9,1–7

Textus: Ézs 9,2

„A nép, amely sötétségben jár, lát nagy világosságot.”

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Az ilyen prófétai alapigéről, mint a mostani, nem lehet másképpen prédikálni, mint hogy megpróbáljuk felmutatni a beteljesedését. A karácsonyi esemény nem más, mint Isten ígéreteinek beteljesedése, amelyeket évszázadokon át prófétáival hirdettetett. Ha azonban a prófétai jövendölést összehasonlítjuk a beteljesedéssel – és ez minden ószövetségi próféciára vonatkozik –, akkor lehetetlen nem meglátnunk a kettő közötti különbséget. Ez a különbség még akkor is fennáll, amikor látszólag betű szerint jött el a beteljesedés. Az az üzenet, amelyet az Isten az Ő prófétáira, hozzánk hasonló emberekre bízott, nagyobb volt, mint maguk az emberek, és ezért nem volt egy sem a próféták között, aki elméjével felérte volna, el tudta volna képzelni azt a beteljesedést, aminek hirdetésével Isten őt megbízta. Jézus a legnagyobb prófétának, sőt az asszonyoktól születettek között a legnagyobbnak, a legnagyobb embernek nevezte Keresztelő Jánost, és mégis, amint tudjuk, magát Keresztelő Jánost is annyira zavarba hozta saját próféciájának beteljesedése, hogy hitében inogni kezdett és a fogságból ezt a kételkedő kérdést küldte Jézushoz: „Te vagy-é az, aki eljövendő, vagy mást várjunk?” (Mt 11,3) Vajon azt jelentené ez, hogy Isten nem állja a szavát? Vagy olyan volna, mint az emberek, akik gyakran sokat ígérnek és keveset adnak? Hogy az Isten is többet ígért, mint amennyit beteljesített? Nem, keresztyén Testvéreim, éppen megfordítva: azért látszik különbség az isteni ígéret és a beteljesedés között, mert a beteljesedés olyan végtelenül nagyszerű, hogy ezt gyarló elménkkel fel sem tudjuk fogni. Így bátran mondhatjuk, hogy az Isten legnagyobb ótestamentumi szolgái is csak mintegy az eljövendő évszázadok ködén át látták, vagy inkább csak sejtették a beteljesedést, mert az az üzenet, amit az Isten rájuk bízott, mérhetetlenül nagyobb volt, mint ők maguk.

Mindez alapigénkre is vonatkozik. Az az próféta, aki alapigénket kimondta, maga test szerint nem is érte meg a beteljesedést, és annak igazi nagyságát sem látta úgy, mint ahogy mi most, a karácsonyi esemény után látjuk. Kérjük az Isten Szentlelkének segítségét, hogy most, karácsony ünnepén a hit szemével megláthassuk az alapigénkben adott ígéret beteljesedését. Ha az egész Szentírás együttes bizonyságtételét hallgatjuk, akkor alapigénk *háromszoros beteljesedéséről* kell szólnunk.

I.

Mikor teljesedett be *először* a prófécia? Alapigénkben három területről van szó: először Zebulon és Naftáli földjéről, vagyis Galileáról; azután a tenger útjáról; végül a Jordán túlsó partjáról. Ezekről a területekről mondja a prófécia, hogy amint Isten azokat először megalázta, úgy fogja helyreállítani a dicsőségüket egykor, a végső időkben. Mikor alázta meg Isten ezeket a területeket, mikor vette el a tisztességüket? Akkor, amikor hagyta, hogy II. Tiglat-Pileszer asszíriai uralkodó Krisztus előtt 734 és 732 között a szentföldnek, az ígéret földjének ezeket a darabjait elfoglalja és az asszír világbirodalomhoz, ehhez a pogány világhoz hozzácsatolja. Nem véletlen volt ez, hanem ítélet, Isten népe hitetlenségének büntetése.

Az alapigénket közvetlenül megelőző fejezetekben, Ézsaiás próféta könyvének 7. és 8. részében világosan meg van írva, miért kellett ennek bekövetkeznie. Jeruzsálem ostromával kezdődött. Júda királyságának szomszédai, Szíria és Samária egy Asszíria-ellenes szövetséget, koalíciót akartak létrehozni, és ebbe Júdát is be akarták vonni. Júda királya, Áház ellenben igen helyesen vonakodott belépni a szövetségbe, mert hiszen az ígéret népének nem földi szövetségekbe, hanem az Isten szövetségébe kell vetnie bizodalmát. Csakhogy Áház vonakodásában sokkal több volt a politikai számítás, mint a hit, mert amikor arra került sor, hogy Szíria és Izráel uralkodói, Recin és Pekah kényszerítsék őt a csatlakozásra, sőt el is indultak, hogy ostrom alá vegyék Jeruzsálemet és így gyakoroljanak nyomást Áházra, akkor a király hite megrendült. Hiába ment hozzá Ézsaiás próféta az üzenettel, hogy az Isten hatalmához képest a két ellenség csak olyan, mint két füstölgő üszökdarab (Ézs 7,4), hiába hívta fel a próféta a királyt, hogy higgyen az Istenben, mert „ha nem hisztek, bizony meg nem maradtok" (Ézs 7,9), a király szorongatott helyzetéből egy politikai sakkhúzással próbált kimenekülni és követeket küldött magához Asszíria királyához, hogy annak segítségét kérje. Íme, az Isten népének királya, Dávid trónjának örököse, Isten szövetséges társa nem Istenben, hanem egy földi nagyhatalomban bízott és attól várta a szabadítást! Erre következett az Isten ítélete: az asszír király tényleg el is jött, és hamarosan megérkezett Jeruzsálembe a lesújtó hír: a pogány uralkodó az ígéret földjének három peremtartományát megszállta és saját birodalmához csatolta.

Ha nekünk, magyaroknak annak idején összeszorult a szívünk, amikor országunk egy részét más országokhoz csatolták, ezt a fájdalmat össze sem lehet hasonlítani azzal a kimondhatatlan szomorúsággal, amit az Isten népe érzett, amikor II. Tiglat-Pileszer az ígéret földjének három tartományát a saját világbirodalmához csatolta, azaz pogány, profán világgá tette. Mintha áthatolhatatlan sötétség borult volna ezekre a vidékekre – a reménynek egyetlen sugara sem fénylett. Ekkor, ebben a siralmas mélységben hallotta meg a próféta Isten vigasztaló ígéretét: „A nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot; akik lakoznak a halál árnyékának földében,

fény ragyog fel fölöttük! Te megsokasítod e népet, hogy örömet szerzesz néki, és örvendeznek előtted az aratók örömével, és vigadoznak, mint mikoron zsákmányt osztanak. Mert teljes igáját és háta vesszejét, az őt nyomorgatónak botját összetöröd, mint a Midián napján" (Ézs 9,2–4) – azaz úgy, mint a választott nép nagy hősének, Gedeonnak idején, amikor az háromszáz emberével győzelmet aratott a hatalmas szánbeli fölénnyel támadó ellenség fölött (Bír 7).

Eddig minden úgy hangzik, mintha egy politikai eseményről volna szó, egy világpolitikai fordulatról, amelyben az egyik földi hatalom átadja a helyét a másik földi hatalomnak, egy olyan hatalmi változásról, amilyet az utóbbi évtizedek alatt mi is többször átéltünk.

De aztán egyszerre érezzük, hogy a jövendölés a hatalmi mérkőzések szintjéről egy magasabb szintre emelkedik, és mintegy bepillantást nyerünk a mindenség világkormányzójának titkaiba, aki nem szorul rá politikai szövetségesek és fegyvereik erejére. Szinte úgy érezzük: amit a próféta mond, annak igazi horderejét még ő maga sem tudja felmérni: „A vitézek harci saruja és a vérbe fertőztetett öltözet megég és tűznek eledele lészen; mert egy gyermek születik nékünk, fiú adatik nékünk, és az uralom az ő vállán lészen, és hívják nevét csodálatosnak, tanácsosnak, erős Istennek, örökkévalóság Atyjának, békesség fejedelmének! Uralma növekedésének és békéjének nem lesz vége a Dávid trónján és királysága felett, hogy fölemelje és megerősítse azt jogosság és igazság által mostantól mindörökké." (Ézs 9,5–7) A próféta, aki testi szemmel az asszír király nyomasztó hatalmát, fegyveres erejét látja, nem azzal vigasztal, hogy jön valaki, aki még hatalmasabb lesz, mint Tiglat-Pileszer, hanem egy kisgyermek születését hirdeti. Sőt, ki is mondja, hogy nem fegyveres hatalom, nem emberi erő, nem egy politikai fordulat hozza el a szabadítást, hanem „a seregek Urának buzgó szerelme művelendi ezt" (Ézs 9,7)

Mikor teljesedett be ez a prófécia? Nem a próféta életében. Sőt még csak nem is a fiai vagy az unokái életében. Az Isten órája nem úgy jár, mint a mi óránk. A próféta üzenetét hétszázharminc éven keresztül hallgatta, olvasta az Isten hívő gyülekezete, amíg eljött az idők teljessége, a beteljesedés. Hogy mi volt ez a beteljesedés, ezt mondanom sem kell, mert mindnyájan tudjuk. Nem is arról beszélek, hogy az Isten valóban egy kisgyermeket küldött, gyámoltalan, fegyvertelen kisdedet, nem is arról, hogy tényleg csodálatos fény ragyogott fel a betlehemi puszta fölött, nem is arról, hogy a szabadító úgy jött el, mint „naptámadat a magasságból", hanem a beteljesedésnek egy olyan vonatkozásáról akarok szólni, amiről gyakran meg szoktunk feledkezni. Arról, hogy az Isten a szabadítást először és elsősorban az egykor megalázott három tartománynak: Zebulon és Naftáli földjének, a tenger útjának és a pogányok határának ígérte.

Ezt Jézus kortársai már elfelejtették. Amikor Jézus elkezdte működését, ez a három tartomány volt az ország legsötétebb, legmegvetettebb vidéke. És mégis: Jézus az Ő szeretetével éppen ezt a vidéket ölelte át. A kortársak úgy ismerték Őt, mint a názáretit, a galileait, és ez eggyel több ok volt arra, hogy megbotránkozzanak benne. Amikor először irányult rá a figyelem a fővárosban, Jeruzsálemben, és hatalmas tanításaira egyesek mondani kezdték: bizonnyal ez ama Próféta, az ilyeneket azonnal letorkollták, mondván: „Csak nem Galileából jön el a Krisztus?" (Jn 7,41) Amikor aztán Nikodémus menteni próbálja Őt, neki is megmondták: „Vajon te is galileus vagy-é? Tudakozódjál és lásd meg, hogy Galileából nem támad próféta." (Jn 7,52) A názáreti Jézus azonban nem szégyellte a galileai nevezetet. Ő az Isten igéjéhez tartotta magát, és amikor megszánta ezt a szegény, lenézett, elhanyagolt, megvetett népet, amikor közöttük kezdte el munkáját, az atyáknak adott ígéret ragyogott előtte. Ezért olvashatjuk Máté evangéliumában: „Mikor pedig meghallotta Jézus, hogy János börtönbe vettetett, visszatére Galileába; és odahagyva Názáretet, elméne és lakozék a tengerparti Kapernaumban, a Zebulon és Naftali határain; hogy beteljesedjék, amit Ézsaiás próféta mondott, így szólván: Zebulonnak földje és Naftalinak földje, a tenger felé, a Jordánon túl, a pogányok Galileája, a nép, amely sötétségben ül vala, láta nagy világosságot, és akik a halálnak földében és árnyékában ülnek vala, azoknak világosság támada." (Mt 4,12–16) Itt, ahogy ma mondanánk: ezen az Isten háta mögötti vidéken végezte munkáját. Még a legközelebbi hozzátartozói sem értették, miért temette el magát elevenen ezen a vidéken. És amikor később hatalmas tanításainak és cselekedeteinek híre támadt, nem tudták megérteni, miért nem tette át működési helyét oda, ahol a világ, az előkelőbb, befolyásos emberek felfigyelhettek volna rá. Mi már tudjuk, hogy ez a hitetlenség gondolata volt, és ezt János evangélista nyíltan ki is mondja: „Mondának azért néki az ő atyjafiai: menj el innen [Galileából] és térj Júdeába, hogy a te tanítványaid is lássák a te dolgaidat, amelyeket cselekszel. Mert senki sem cselekszik titkon semmit, aki maga ismeretessé akar lenni. Ha ilyeneket cselekszel, mutasd meg magadat a világnak. Mert az ő atyjafiai sem hívének benne." (Jn 7,3–5) Jézus tényleg elment Júdeába, felment Jeruzsálembe. Felment meghalni. Mert, amint mondta, „nem lehetséges, hogy a próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el" (Lk 13,33). Felment, hogy így beteljesedjenek az Írások. De itt következik az, amire eddig talán nem figyeltünk eléggé: Jézus újra meg újra megmondta tanítványainak, mind a négy evangéliumból tudjuk: „Föltámadásom után előttetek megyek Galileába." Amikor végrehajtotta a váltság munkáját, kivívta győzelmét, azonnal ment vissza Galileába, és itt hangzott el, Galileában, egy hegyen győzelmének bejelentése: „Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön. (…) És ímé, én tiveletek vagyok minden napon, a világ végezetéig." (Mt 28,18.20) Ez az a győzelem, aminek a fényét a próféta hét évszázad ködén át látta: ez alapigénk első beteljesedése, az Ige testté létele és közöttünk lakozása ezen a földön.

II.

Ha alapigénknek ez az első beteljesedése mögöttünk van az időben, akkor második beteljesedése előttünk van. Most „hitben járunk, nem látásban". Hogy Ő ott, a pogányok Galileájában nyilatkoztatta ki hatalmát az egész mindenség fölött és így állította vissza annak a megalázott földnek a dicsőségét – ezt hisszük, de testi szemmel nem látjuk. Hogy az Ő szeretetének hatalma nagyobb, mint a fegyvereké – ezt hisszük, de nem látjuk. A megígért gyermek megszületett, de hogy Ő, a békesség fejedelme, végül megtöri minden fegyver erejét és az Ő békességének nem lesz vége – ezt hisszük, de nem látjuk. Mivel azonban már volt karácsony ezen a földön, mivel az Istennek buzgó szerelme tényleg megjelent, az a kimondhatatlan szerelem, amellyel az Isten Fia leszállt ebbe a világba, leszállt azokhoz, akik a halál árnyékának völgyében élnek, leszállt a mélységbe, a gyalázatba, a szenvedésbe, a halálba – ezért hisszük, hogy az Isten végül is úgy váltja be ígéretét, hogy Fiának dicsőségét az egész mindenség látja: „Ímé eljő a felhőkkel, és minden szem meglátja őt …" (Jel 1,7).

Úgy lesz, mint a Midián napján – mondja a próféta, mi pedig, akik ismerjük Urunkat, a világ világosságát, tudjuk, hogy mérhetetlenül felségesebb lesz, mint a Midián napján. A Midián napján úgy tört elő a fény, hogy Gedeon emberei, akik addig fáklyáikat agyagkorsókba rejtették, a korsókat az adott jelre hirtelen összetörték. Akkor pedig az Isten új teremtésének örök fénye világol majd, mert az Isten városának nem lesz „szüksége a napra, sem a holdra, hogy világítsanak benne; mert az Isten dicsősége megvilágosította azt, és annak szövétneke, a Bárány. És a pogányok, akik megtartatnak, annak világosságában járnak; és a föld királyai az ő dicsőségüket és tisztességüket abba viszik." (Jel 21,23–24)

A próféta egy elnyomott nemzet felszabadulásának képeit használja: összetörik a terhes iga, a megszálló, elnyomó idegen katonaság elmenekül, csak felszerelésüket, rongyaikat hagyják hátra, és azt az ujjongó nép örömtüzekben égeti el, a vitézek harci saruja és vérbe fürösztött öltözete megég. Mi pedig tudjuk, hogy akkor a mi utolsó ellenségünk, a halál is elveszíti erejét, mert „az Isten eltöröl minden könnyet az ő szemeikről; és a halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé". (Jel 21,4) Akkor a szabadító nem úgy jelenik meg, mint gyámoltalan kisded, akinek menekülnie kell Heródes kardja elől, hanem mint akinek mindenek a lába alá vettettek.

Akkor ragyog fel az Ő nevének teljes értelme az egész mindenség előtt, akkor lesz nyilvánvaló, hogy ez a szó: Jézus, azt jelenti: Isten a szabadító, csodálatos, tanácsos, erős Isten, örökkévalóság Atyja, és akkor hajol meg erre a névre minden térd, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr, az Atya Isten dicsőségére (Fil 2,10–11). Akkor ragyog fel a békesség fejedelmének

dicsősége, aki nem az emberek, a tömegek leigázására építi hatalmát, hanem arra, hogy helyreállítsa a mindenség összhangját, az Isten dicsőségére: akkor majd az emberek „fegyvereiket kapákká kovácsolják, dárdáikat pedig sarlókká; nép népre fegyvert nem emel, és hadakozást többé nem tanulnak" (Mik 4,3).

Ünneplő Atyámfiai! Az a világosság, amely néhány pillanatig felragyogott a betlehemi mezők felett, ennek a beteljesülésnek, az Isten új világának volt a fénye. A barmok istállója fölött ragyogott a fény, ott, a jászolban egy szegény kisgyermek feküdt, akinek élete ellen már készítették a fegyvert, de a karácsony örömüzenete éppen az, hogy ez a kisgyermek hozza a szabadítást, mert az nem az ember munkája, nem földi hatalom műve, hanem, ahogy a próféta hirdette: „A seregek Urának buzgó szerelme mívelendi ezt."

III.

És végül, harmadszor, a prófécia beteljesedése azt is jelenti, hogy Jézus Krisztus győzelmében, a szabadításban mi is, és már most, ebben a földi életben is részesülünk.

Az a fény, amely a betlehemi mezők felett ragyogott, a végső beteljesedés fénye, a mi életünkben is felragyog. Vannak életutunknak, egyéni, társadalmi, nemzeti életünknek szakaszai, amikor mi is mintha a halál árnyékának sötét völgyében járnánk, de egyszerre felragyog a fény, és öröm tölti el a szívünket. Most még körülvesz a bűn és a halál ereje, de mi már most elkezdjük diadalénekünket: „Halál, hol a te fullánkod? Pokol, hol a te diadalmad?" Ismerek egy keresztyén asszonyt, a rákbetegség végső stádiumában – tudja, hogy napjai meg vannak számlálva –, mégis betegágya valósággal szószék, még ha nem beszél is: mert a szívében ott van a megnyugvás, sőt a Krisztussal való találkozás öröme, mert számára Jézus Krisztus már most a világ világossága, a halál legyőzője, az örök szabadító.

Az Isten már most megmutatja, újra és újra szabadítását: életünk váratlan fordulataiban, kiszámíthatatlan eseményeiben. Mert a mi Urunk valóban csodálatos, vagyis az, aki a lehetetlenre is képes, tanácsos, erős Isten, örökkévalóság Atyja, békesség fejedelme.

Ő ebben a fegyverzajos, békétlen, aggódó világban is békességet ad, azt a békességet, amely minden értelmet felülhalad. Az Ő kegyelme nagyobb, mint a fegyverek ereje, és amikor már-már újabb katasztrófába zuhan a világ, Ő közbelép, és megtartja méltatlan életünket. Mert ez a Jézus Krisztus, a testté lett Ige, aki az idők teljességében eljött, most is velünk van, és velünk is marad a világ végezetéig.

Nézzünk hát vissza az első beteljesedésre, a karácsonyi eseményre, aztán nézzünk előre, a végső beteljesedésre, és akkor adjunk hálát az Istennek, hogy a mi

életünkben is van beteljesedés: hogy az Úr Jézus Krisztus, az Isten szabadítása a miénk, nekünk született az, aki ma született, ahogy a karácsonyi mennyei szózat mondta: „Hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész nép öröme lészen, mert *ma* született *néktek* a megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában." Ámen.

Az árnyék Áház napóráján

Óév, 1965. december 31.

Lekció. Ézs 38,1–20

Textus: Ézs 38,7–8

„Ez legyen a jel néked az Úrtól, hogy teljesíti azt az Úr, amit mondott: Ímé, visszatérítem az árnyékot, azokon a fokokon, amelyeken az Akház napóráján a nap már átvonult, tíz fokkal; és visszatért az árnyék tíz fokkal azokon a fokokon, amelyeken már átvonult.”

Az istentisztelet kezdetén felolvasott ige szerint Ézsaiás próféta két látogatást tett a királynál. Mindkét alkalommal Isten üzenetét vitte. Azt hiszem, közülünk senki sem vállalta volna szívesen az első üzenet átadását. Tudjuk, hogy manapság az orvosok is tartózkodók szoktak lenni, amikor egy súlyos beteg esetében kell prognózist adniuk, Ézsaiásnak pedig ezt az isteni ítéletet kellett kihirdetnie: „Végrendelkezz, mert meghalsz!”

A beteg királyt megrendíti az üzenet. Azt olvassuk, hogy arccal a fal felé fordul és a hatalmas uralkodó úgy sír, mint egy gyermek. De könnyei a bűnbánat könnyei. Isten igazságától föllebbez Isten irgalmához, és könyörög, hogy Isten másítsa meg az ítéletet, adjon neki életet. Isten azonban nem mindig felel azonnal az imádságra. Most sem felel mindjárt. A király várja a döntést.

I.

Mi pedig, még mielőtt Ézsaiás próféta másodszor is eljönne hozzá, menjünk el lélekben a király betegágyához és várjuk vele együtt Isten döntését.

Ott vagyunk a betegágy mellett és látjuk a király tehetetlen vergődését. Ha kinéz a palota ablakán, és vele együtt mi is kinézünk, atyjának és elődjének, Áház királynak a napóráját látjuk. Antik írók leírásai és az ásatások eredményei szerint ez a napóra tulajdonképpen egy karcsú oszlop, obeliszk lehetett, és ennek az árnyéka mérte az időt. Az oszlop körül lépcsőzet volt, minden lépcsőfok harminc percnek az eltelését jelezte. A király most az árnyékot nézi. Halad előre az árnyék, jelzi az idő múlását; jön az isteni döntés kihirdetése, de még nem lehet tudni, hogy amint halad az idő, a beteg ember az élethez vagy a halálhoz jut-e közelebb.

Az óév utolsó napjának utolsó óráiban mi is figyeljük az előrehaladó árnyékot. Ezekben az órákban szinte kézzelfoghatóvá válik számunkra az idő rohanása, és a Biblia szava tör fel lelkünkből: „A mi életünk napjai olyanok e földön, mint az

árnyék, amelyben állandóság nincsen." (1Krón 29,15) Ha pedig most Ezékiás király betegágya mellől visszajövünk ide, a mi templomunkba, még jobban érezzük az élet gyors tovatűnését. Mintha a falak is azt kérdeznék tőlünk, amivel Zakariás próféta első próféciája kezdődik: „Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-e?" (Zak 1,5) Hol vannak a mi atyáink? Hol vannak, akik előttünk jártak a hitben? Hol vannak azok a lelkipásztorok, akik erről a szószékről az igét hirdették? Hol vannak, akik előttünk ültek ezekben a padokban? Gondoljuk meg, hogy most mindnyájan olyan emberek helyét foglaljuk el, akik már kint vannak a temetőben, és akik majd harminc év múlva, húsz év múlva, tíz év múlva vagy talán egy fél év múlva a mi helyünkön fognak ülni – halottak helyén fognak ülni. „A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradtság, amely gyorsan tovatűnik, mintha repülnénk." (Zsolt 90,10)

De Ezékiás lelkét nemcsak a mulandóság tudata bántja. Ami a mulandóság érzését számára gyötrelmessé teszi, az a bűntudata. Hiszen ítélet hangzott el fölötte: bűnei miatt kell élete delén meghalnia. Pedig Ezékiást a jó királyok közé lehetett számítani; éktelen, feltűnő bűnei nem voltak. De volt egy nagy bűne, vagy inkább egy nagy mulasztása – és az Írás szerint ez minden bűnnek a gyökere: nem tudott, nem mert igazán hinni, nem merte magát és népét rábízni Isten kegyelmére és hűségére. Hiába hívták Ezékiásnak, ami magyarul ezt jelenti: Isten az én erősségem *(Jöhizkijahu = erősségem Jahveh)*, hiába adta Isten újra és újra csodálatos jeleit az Ő hűségének, Ezékiás nem akart és nem mert élni Isten kegyelmével, hanem újra és újra a külpolitikai erőviszonyok alakulásába, vagyis az ember erejébe vetette reménységét. Ahelyett, hogy hitt volna, mai nyelven szólva: helyezkedni akart. Úgy akart helyezkedni, hogy neki dolgozzék az idő, neki kedvezzenek a történelem eseményei, azaz hitetlenségében úgy viselkedett, mintha a történelem tényezői Istentől függetlenül működnének, és nem merte hinni azt, amiről Dávid így tett bizonyságot: „Életem ideje kezedben van, Uram." (Zsolt 31,16) És íme, most az idő folyása, amibe Ezékiás Isten helyett bizakodását vetette, a király ellen fordul: a napórán halad előre az árnyék, mint a méltán megérdemelt ítélet emlékeztetője: Király! Isten kegyelme helyett a történelem eseményeiben bíztál, nem bíztad magadat és népedet Isten hűségére!

De most kérdezzük meg magunkat: éltünk-e az elmúlt esztendőben Isten felénk nyújtott kegyelmével? Rá mertük-e bízni magunkat mint keresztyének, mint keresztyén egyház Isten hűségére? Tudtunk-e így hinni? Mert lehet, hogy most nekünk sem kirívó és botrányos bűnökre kell visszagondolnunk, de az ember minden cselekedete fölé oda van írva az Írás szava: „Ami pedig hitből nincs, bűn az." (Róm 14,23) Vajon hittünk-e igazán? Vagy pedig mi is úgy viselkedtünk az elmúlt évben, mint Ezékiás, úgy éltünk, úgy gondolkoztunk, mintha az idő Istentől független hatalom volna és az

események az Ő tanácsvégzésétől és hatalmától függetlenül alakulnának? Az elkövetett bűnöket könnyű észrevenni és számontartani, de most alapigénk – mint Ezékiás életében – mindenekelőtt mulasztásainkra irányítja a figyelmet, és azok között a legnagyobbra: nem mertünk úgy belefogózni Isten hűségének ígéreteibe, ahogy kellett volna. Egy erős hitű keresztyén embertől hallottam egyszer: „Amikor majd az Isten előtt számot kell adnom életemről, nem annyira attól félek, hogy a cselekedeteim fognak ellenem beszélni, mint inkább attól, hogy a mulasztásaim lesznek a vádlóim." Mert valóban, Jézus utolsó ítéletről szóló tanításának az egyik megdöbbentő vonása éppen az, hogy akik kárhozatra jutnak, nem amiatt jutnak oda, amit tettek, hanem amiatt, amit nem tettek meg: „Mert éheztem, és nem adtatok ennem; szomjúhoztam, és nem adtatok innom; (…) beteg és fogoly voltam, és nem látogattatok meg engem." (Mt 25,42–43) „Aki azért tudna jót cselekedni – mondja az Írás –, és nem cselekszik, bűne az annak." (Jak 4,17) – Az árnyék kérlelhetetlenül halad előre Áház napóráján, és arról beszél, hogy az idő múlása számunkra is ítélet, mert életünk letűnt idejének sok drága alkalmát mi is kihasználatlanul hagytuk, és Isten felajánlott kegyelmével mi sem tudtunk, mertünk vagy akartunk úgy élni, ahogy kellett volna.

De van egy még kínzóbb fullánkja a mulandóság érzésének: az előrehaladó árnyék Áház király napóráján arról beszél, hogy az elkövetett bűnöket és mulasztásokat az ember jóvá nem teheti. A természettudományban szoktak beszélni reverzibilis és irreverzibilis, megfordítható és megfordíthatatlan folyamatokról. A jeget megolvaszthatom és a vizet újra megfagyaszthatom. Ezek megfordítható folyamatok. De ha egy darab fát elégettem, annak hamujából már nem tudok újra fát csinálni. Már most az emberi élet – az egyéni élet, a nemzeti élet, a földi egyházak élete, az egész emberiség élete – minden tévedésünkkel, helytelen döntésünkkel, bűnünkkel, a mi ősszüleink legnagyobb hatású döntésével együtt, amikor félrelökték Isten szavát („amely napon eszel a tiltott fa gyümölcséből, halálnak halálával halsz"), az egész emberi élet, az egész történelem ilyen irreverzibilis, megfordíthatatlan folyamat: nem lehet újrakezdeni, nem lehet visszafelé forgatni, ahogy néha a filmet szokták, nem mehetünk vissza az elmulasztott alkalmakhoz és helytelen döntésekhez, hogy azokat utólag kijavítsuk. A múlt – múlt; soha vissza nem tér. A napórának éppen ez a legfélelmetesebb tanulsága: az árnyék előrehaladása nem tőlünk függ, azt meg nem állíthatjuk, az idő folyását meg nem fordíthatjuk, az életet nem kezdhetjük újra.

II.

Amikor azonban így állunk a beteg király ágyánál és nézzük a napórán az előrehaladó árnyékot, megjelenik Ézsaiás próféta és hozza Isten válaszát a király imádságára: „Hallottam imádságodat, láttam könnyeidet, íme még napjaidhoz

tizenöt esztendőt adok." És hogy ez tényleg beteljesedik, erre jelet is ad Isten: nézd a napórát, az árnyék visszafelé fog menni tíz fokkal azokon a fokokon, amelyeken már áthaladt.

Testvéreim! Bátorítani akaró és kételkedő emberek már nagyon sokféleképpen magyarázták ezt a tüneményt, én azonban nem próbálom magyarázni, mert nem a jel a fontos, hanem az, amire a jel mutat. Ez a jel pedig nem valamire, hanem Valakire mutat. Arra, aki fölötte áll az időnek. Arra, akinek a létét még a nap járásával sem lehet mérni. Arra, akiről így énekelünk: *„Jelen vannak múltak, jövendők egy tekintésedben…"* (RÉ 285. dicséret, 1. vers) A mindenség kormányzásának titka villan itt föl, és arra történik utalás, akinek az alakját sem a király, sem a próféta nem láthatta még világosan, csak az eljövendő évszázadok ködén át. Arra, aki az élet megfordíthatatlan folyamatát megfordíthatja, aki mint második Ádám visszamehet a múltba, egészen az ősszülők bűnesetéig, hogy ott minden elkövetett bűnös mulasztás átkát hatályon kívül helyezze, jóvátegye, eltörölje. Arra mutat ez a jel, aki így mutatkozott be János apostolnak Patmosz szigetén: „Ne félj; én vagyok az Első és az Utolsó, és az Élő; pedig halott valék, és ímé élek örökkön örökké Ámen, és nálam vannak a pokolnak és a halálnak kulcsai." (Jel 1,17–18) „Én vagyok az Alfa és az Omega, kezdet és vég, ezt mondja az Úr, aki van és aki vala és aki eljövendő, a Mindenható." (Jel 1,8)

Az árnyék visszafelé megy, vagyis Krisztus váltságmunkáját nem korlátozza az idő, Ő jóvátehet mindent, helyrehozhat mindent; egy elrontott élet minden tévedését, hibás döntését átruházhatja az isteni kegyelem, hogy új életet kezdhessünk, újjászülethessünk, mert aki „Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, ímé újjá lett minden" (2Kor 5,17).

Tudjátok, Atyámfiai, hogy ki vette észre először Krisztusnak ezt a hatalmát az idő felett? Az a nyomorult lator, akit vele együtt feszítettek keresztre. Egy olyan ember, akinek az élete, a múltja tényleg végleg el volt rontva, aki már nem szállhatott le a keresztről, hogy akár csak egyetlen cselekedetét is jóvátegye. Megdöbbentő, hogy éppen amikor Jézust is legyőzte az idő, a mulandóság, hiszen csak néhány óra volt már hátra addig, hogy a három megfeszített kihűlt hulláját lerángassák a keresztről és eltemessék – éppen ekkor látta meg ez az ember, hogy Krisztusban van új kezdés, új életlehetőség, akkor kiáltott így hozzá: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te országodban!" Amire Jézus azonnal felelt: „Bizony mondom néked, még ma velem leszel a paradicsomban."

Ezt pedig Krisztus úgy tudja megtenni, hogy a mi időbeli, napórával vagy akármilyen órával mérhető létünknek, történelmi életünknek minden átkát, bűnét, nyomorúságát, egészen az első emberpár bűnéig, Ezékiás betegségét – és az ő

bűnét is, a mi bűneinket is magára fölvette és elhordozta, sőt a bűn zsoldját, legnagyobb büntetését, magát a halált is elszenvedte, hogy azt legyőzze, és hogy benne legyen új élet, új kezdet, újjászületés, új ég és új föld, amelyekben igazság lakozik.

III.

Most pedig, ha tényleg megértettük a visszafelé haladó árnyék jelét, akkor imádkozzunk együtt a kegyelmet nyert királlyal és áldjuk a mi Urunkat, aki legyőzte a mulandóságot, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz.

Áldjuk azt, aki Ura ennek a tovatűnő esztendőnek. Ha tényleg Krisztus ennek az elmúló esztendőnek az Ura, akkor ennek az évnek az eseményei – előttünk rejtett módon bár – az Ő akaratát, az Ő tervét szolgálták. Ezért hálát kell adnunk az elmúlt évben nekünk kijutott minden örömért, sikerért, előmenetelért és boldogságért, de hálát kell adnunk azért is, amit embertársaink életében és az emberi társadalom életében végzett az Isten gondviselő és fenntartó kegyelme. De ha tényleg megértettük a visszafelé haladó árnyék jelét, akkor – Ezékiás példáját követve – hálát kell adnunk az elmúlt év próbáiért, szenvedéseiért, tusakodásaiért is, mert ezek is beleilleszkednek a mi Urunk tervébe, mert Krisztus hatalma ezeket is nyereséggé változtathatja. Ha Krisztussal nézünk vissza a tovatűnő évre, annak eseményei átminősülnek, akkor a próbákért, a keserűségekért is szívből hálát tudunk adni, mert azoknak is az volt az értelmük, hogy Őt keressük, Őt megtaláljuk és benne az életet. Ha Krisztussal nézünk vissza, akkor megszabadulunk a múlt terhétől, a bűn kínzó tudatától, és így tudunk kiáltani az apostollal: „Azokat, amelyek hátam megett vannak, elfeledvén, azoknak pedig, amelyek előttem vannak, nékik dőlvén, célegyenest igyekszem az Istennek a Jézus Krisztusban onnét felülről való elhívása jutalmára." (Fil 3,14) Ezért most, Atyámfiai, a visszafelé haladó árnyék mutasson Krisztusra és imádkozzunk együtt, szívből a kegyelmet nyert királlyal: „Oh, Uram! Ímé, áldásul volt nékem a nagy keserűség, és Te szeretettel kivontad lelkemet a pusztulásnak verméből, mert hátad mögé vetetted minden bűneimet!" (Ézs 38,17)

Aztán nézzünk előre bizakodással és imádkozzunk a királlyal: „Nem a sír dicsőít Téged, és nem a halál magasztal Téged… Ki él, csak az dicsőít Téged, mint ma én!" (Ézs 38,18–19) Nézzünk előre, mint akik tudjuk, hogy már ebben a tovatűnő életben elnyerjük az örök életet. Nézzünk előre azzal a bizakodással, hogy a mi Urunk nemcsak a múltba tud visszamenni, hogy eltörölje bűneinket, hanem Övé a jövő is, és minden eseménye ennek a világnak az Ő tervét munkálja. Övé volt az 1965-ös esztendő és Övé lesz az 1966-os esztendő is. Övé lesz minden esztendő, egészen addig, amíg a világtörténet órája lejár, és az Ő országlása nyilvánvalóvá lesz mennyen és földön. Még néhány óra, és az óév lemerül a mulandóság tengerében. Nem tudjuk,

mi következik ránk, milyen történelmi fordulatok vannak előttünk, de abban bizonyosak lehetünk, hogy az 1966. év is az Ő éve. Arra kérlek benneteket, hogy amikor majd először írjátok le az új év dátumát, az 1966-os számot, írjátok vagy gondoljátok mellé a régi keresztyénekhez hasonlóan az A és D betűket, ennek a rövidítését: *Anno Domini – az Úrnak évében*, és gondoljatok arra, hogy bármi jöjjön is az új esztendőben, az Ő tervét semmi fel nem tartóztathatja, a mi üdvösségünket semmi meg nem ronthatja, és a vele való életadó kapcsolatunkat semmi el nem szakíthatja.

IV.

Végül még csak annyit, hogy Ezékiás életében a nagy fordulatot a meghallgatott imádság hozta el. Mert Isten meghallgatja a mi imádságainkat. De vajon az történt volna itt – kérdezi a kételkedő –, hogy Isten a maga örök tervét egy földi ember imádságához igazította volna? Nem akarom megmagyarázni a megmagyarázhatatlant, csak azt mondom, hogy a meghallgatott imádság éppen olyan csoda, mint amire a napórán visszafelé haladó árnyék jele utal; Isten nem a mi időnkben él, és ha Ő az imádságot meghallgatja, akkor a mi imádságunk, és annak meghallgatása is benne volt és benne van az Ő örök terveiben. Ezért bátran tarthatjuk magunkat Jézus Krisztus szavához: Kérjetek és megadatik néktek!

De tudjátok, mi volt a legnagyobb ajándék, amit Isten Ezékiásnak adott? Nem az a tizenöt év, ami végül is eltelt, hanem az, hogy helyreállt közte és Isten között a kapcsolat, hogy újra az övé lett Isten élete, az örök élet, amely fölött nincs hatalma az időnek. A mi Urunk ezt a kapcsolatot ajánlja fel nekünk. Most is, ebben az órában is. Mert Krisztusnak a mulandóságot legyőző hatalma által nemcsak a múltunk minősül át, nemcsak a jövőnk, hanem a jelenünk is. Azaz nem véletlen az, hogy itt most együtt vagyunk. Ő hívott minket ide, és azért hívott minket ide, hogy vele lépjük át a határmezsgyét, hogy vele, az Ő nevében induljunk el az új év felé, a jövő felé, az Ő jövője felé, azzal a bizonyossággal, hogy „azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az ő végzése szerint hivatalosak” (Róm 8,28). Ámen.

A fáradhatatlan Isten és a fáradt ember

1964. február

Textus: Ézs 40,27–31

„Miért mondod Jákób és szólsz ekként Izráel: Elrejtetett az én útam az Úrtól, és ügyemmel nem gondol Istenem?! Hát nem tudod-é és nem hallottad-é, hogy örökkévaló Isten az Úr, aki teremté a föld határait? Nem fárad és nem lankad el; végére mehetetlen bölcsessége! Erőt ad a megfáradottnak, és az erőtlen erejét megsokasítja. Elfáradnak az ifjak és meglankadnak, megtántorodnak a legkülönbek is; de akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!"

Alapigénkben négyszer fordul elő ez a szó, hogy *fáradt*, és most figyeljünk erre az ismétlődésre, mert ennek nyomán érthetjük meg a prófétai szó nagy és vigasztaló üzenetét. Először azt halljuk, hogy Isten nem *fárad* el. Aztán hogy Isten erőt ad a *megfáradottnak*, mert, amint halljuk a következő versben: *elfáradnak* az ifjak. Végül az utolsó versben ez a biztatás hangzik: az Úrban bízók *nem fáradnak el*. Hatalmas ellentétpár áll itt előttünk: *a fáradhatatlan Isten és a fáradt ember* ellentéte. De az isteni üzenet nem marad meg ennél az ellentétnél, hanem éppen azt hirdeti, hogy Isten ezt az ellentétet megszünteti, amikor a maga kifogyhatatlan erejét közli a meglankadt, elfáradt emberekkel, hogy azok is fáradhatatlanok legyenek.

I.

„Elfáradnak az ifjak és meglankadnak, megtántorodnak a legkülönbek is." Ez az alapige első tanítása. Ha az előző versre figyelünk, amelyben a fáradhatatlan, örökké munkálkodó Istenről van szó, akkor – vele összehasonlítva – először az emberi lét sajátos ritmusára gondolunk, amelyben az erőgyűjtés és az erőkifejtés, a pihenés és a munka szakadatlanul váltogatja egymást. Ember voltunkhoz hozzá tartozik, hogy kifáradunk. Szinte azt lehetne mondani, hogy természetes dolog a kifáradás, ha nem tudnánk, hogy ez a bűnös emberre nehezedő paradicsomi átokkal van kapcsolatban: „Orcád verítékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél." (1Móz 3,19) De nemcsak a napi munka után érezzük a fáradtságot, hanem az egész élet munkája után is, mert az öregkor nem más, mint elfáradás, a természetes erők fokozatos elapadása. Örök emberi tapasztalat szólal meg a 90. zsoltárban: „A mi esztendeink napja hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradtság, amely gyorsan

tovatűnik, mintha repülnénk." Fáradtság és fáradtság, erőkifejtés és meglankadás – ez az egész emberi élet.

Természetesen nemcsak a test fárad el, hanem van lelki kifáradás is. Sőt, az utóbbi visszahat a testre és komoly testi bajok okozója lehet. Minden csalódás, minden veszteség fáradtságot okoz. Mivel pedig minden embernek kijut a csalódásokból és a veszteségekből, nincs senki a világon, akinek ne kellene átmennie a testi-lelki elfáradásnak azon az állapotán, amit *A zarándok útjá*nak szerzője úgy nevez, hogy a „csüggedés mocsara". Az embertársaink részéről tapasztalt tűszúrások és sérelmek, a képességeinknek és hajlamainknak meg nem felelő vagy egyhangú munka, a kilátástalan anyagi helyzet, egy rosszul sikerült házasság gyötrelmei, a nemzeti élet csalódásai – mindezek nemcsak szomorúságot, hanem fáradtságot is okoznak.

De van a lelki kifáradásnak egy még hatalmasabb oka – és ez a szabadság hiánya. Amíg az ember azt érzi, hogy változtathat a maga sorsán, a nem megfelelő munkát megfelelőbbre cserélheti, egy rossz helyzetből jobba kerülhet, addig valahogy képes elviselni az élet terheit. De ha úgy látja, hogy élete döntéseit mások hozzák meg helyette, akkor ez végül értelmetlenné teszi erőfeszítéseit, és a rabság fullasztó légköre éppen úgy kifáradást okoz, mint az oxigén hiánya. Ahogy a víz alatt dolgozó hídépítő munkás a búvárharangban, a *caisson*-ban sokkal hamarabb kifárad, mint az, aki a szabad levegőn végzi a munkáját, éppúgy a rabság fullasztó légkörében sokkal nehezebb, sokkal fáradtságosabb elvégezni ugyanazt a munkát, amit szabadnak érezve magunkat könnyen elvégezhetnénk.

Így jutunk közelebb ahhoz a helyzethez, amelyben alapigénk először elhangzott. Mert a próféta a fogságban sínylődő rabnépnek hirdeti Isten üzenetét. Az éjszaka a napfelkelte előtt a legsötétebb – és a próféta éppen ebben a legnagyobb sötétségben hozta a vigasztalást. Ekkor már úgy látszott, hogy a reménység utolsó mécsesei is kialudtak. Akármilyen rettentő volt is az ítélet, amivel Isten engedetlen népét sújtotta, az ítélet üzenetében mindig benne volt a kegyelem evangéliuma is, mert az Isten szövetséges hűségét még a legrútabb lázadás sem tudta hatályon kívül helyezni. Nem volt egy sem a próféták között, aki az ítéletet kegyelem nélkül hirdette volna, és a fogságba jutott nép előtt mindig ott volt annak a reménysége, hogy nyomorúságuk egyszer majd véget ér, és ismét a szent városban imádhatják az Istent. Teltek az évek, múltak az évtizedek, de még alapigénk elhangzása előtt nem sokkal is bátran hangzott Ezékiel biztatása: ha olyan is a nép, mint a csontokkal borított hely, az Isten Lelke életet ad a tetemeknek: „Ímé, én megnyitom a ti sírjaitokat és kihozlak titeket a ti sírjaitokból, én népem! s beviszlek titeket Izráel földjére." (Ez 37,12) Amikor azonban továbbra sem jött semmi változás, még a leghűségesebb, legerősebb hitű emberek is megrendültek. A még életben lévő öregek leszámoltak azzal, hogy valaha is meglássák Jeruzsálemet, de a fiatalok hite is megingott, amikor úgy tűnhetett fel

előttük, hogy az ő szövetséges Istenüknél még a babiloniak bálványistenei is erősebbeknek bizonyultak. Ebben az időszakban hangzott el alapigénk: „Elfáradnak az ifjak és meglankadnak, megtántorodnak a legkülönbek is." A próféta panaszt hallott mindenfelől. Még a legkülönbek is sóhajtottak: „Elrejtetett az én utam az Úrtól, és ügyemmel nem gondol Istenem." A reménytelenséget követő lelki kifáradás érzéseit átvitték az Istenre is: úgy látszik, nemcsak mi fáradtunk el, hanem az Isten is elfáradt, meglankadt, erőtlenné vált, mert íme, nem törődik velünk, nem segít rajtunk.

II.

Ebben a helyzetben adta Isten a próféta szájába a vigasztalás örömüzenetét. Mi volt ez az örömüzenet?

Először is egy közvetlen és világos felelet azoknak, akik azt hitték, hogy megfáradt az Isten. „Hát nem tudod-é és nem hallottad-é, hogy örökkévaló Isten az Úr, aki teremté a föld határait? Nem fárad és nem lankad el…" A ti Istenetek nem valami helyi istenség, nem valami város-isten, mint a babiloniak bálványistenségei, hanem az egész mindenség Ura, aki teremtette az egész föld határait. Teremtő és gondviselő Isten. Nézzétek a földet, hogy jönnek egymás után az évszakok, vetés és aratás, nézzétek a mennyboltozaton a csillagokat – változatlanul végzi az Úr gondviselő munkáját. Egészen egyszerű igazság ez, de a lelki kifáradás idején éppen ezek az egészen egyszerű igazságok szoktak segíteni rajtunk. Luther Mártonról, a nagy reformátorról jegyezték fel, hogy egyszer, a reformáció első, kritikus időszakában a végső testi-lelki kifáradás és csüggedés állapotába jutott. Úgy tűnt, a reformáció egész ügye elbukott. És ekkor, éjszakai vívódásai közepette egyszer csak kiment a szobájából az udvarra. Felnézett a csillagos égboltra. És mit látott? Azt, hogy minden csillag a helyén volt. Hogy nem dőlt össze a mindenség. Hogy minden megy a maga rendje szerint, mert a gondviselő Isten változatlanul végzi a maga világfenntartó munkáját. És ez a látvány elég volt ahhoz, hogy megvigasztalt szívvel térjen nyugovóra. Ezt a nagyon egyszerű üzenetet küldte Isten a babiloni fogság megfáradt népének is: Az Isten nem fáradt el! Éppen úgy a mindenség Ura, mint eddig.

De volt a próféta üzenetének egy olyan titokzatos háttere is, amit ha alapigénkben nem is láthatunk világosan, annál hatalmasabban ragyog felénk egyéb próféciáiból, amelyeket itt, Ézsaiás könyvének második nagy szakaszában olvashatunk. Ha ugyanis a próféta csak a világteremtő Isten hatalmát és meg nem szűnő tevékenységét hirdette volna, ez még nem lett volna hathatós vigasztalás. Mert ebből még nem következett volna, hogy a mindenség Ura *az Ő népe javára* végzi szakadatlanul munkáját. Az igazi vigasztalás az, hogy a fáradhatatlan Isten erőt ad az Ő megfáradt népének és az erőtlen erejét megsokasítja. De hogyan teszi ezt?

Amikor erre a kérdésre felelünk, akkor tűnik fel előttünk a próféta igehirdetésének titokzatos háttere. *Úgy ad erőt az Isten, hogy hordoz bennünket*. Éppen ebben különbözik a bálványistenektől. A próféta előtt egyszer megjelent egy babiloni bálványkörmenet képe, amilyet hosszú fogsága idején sokszor látott. A babiloni isteneknek, Bélnek és Nebónak a szobrait vinni kellett. Úgy látszik, hogy erre a szolgálatra még a fogoly izráelitákat is igénybe vették, ahogy a 46. fejezet első versében olvassuk: „oktalan barmokra kerülnek szobraik, és miket ti hordoztatok, felrakatnak, terhéül a megfáradott állatnak". A bálványisten nemcsak az embert, de még a teherhordó állatot is kifárasztja. És most, a bálványkörmenet képének felidézésekor felragyog az örömüzenet: „Hallgassatok rám, Jákób háza és Izráel házának minden maradéka, akiket magamra raktam anyátok méhétől fogva, és hordoztalak születésetek óta; vénségtekig én vagyok az, és megőszüléstekig én visellek; én teremtettem és én hordozom, én viselem és megszabadítom." (Ézs 46,3–4) Nemhogy kifárasztana az Isten, hanem Ő az, aki hordoz bennünket.

De volt egy még mélyebb üzenete is a prófétának. Ugyanaz a próféta, aki alapigénkben azt hirdeti, hogy az Isten nem fárad el, a 43. rész 24. verse szerint szinte ellentmondásba kerül önmagával, amikor Istennek ezt az üzenetét hirdeti: Izráel, „csak bűneiddel terheltél, vétkeiddel fárasztál engem". Vagyis van valami, ami még a fáradhatatlan Istent is fárasztja: és ez az Isten népének a bűne. Az Isten nem fárad el, és nem fárasztja el az embert, de az ember fárasztja az Istent. De ha az ember bűne olyan nagy hatalom, hogy még az Istent is fárasztja, meg lehet attól szabadulni? Mintegy erre a kérdésre feleletképpen hangzott el a próféta ajkáról az az üzenet, amit az egész Ótestamentum legsúlyosabb mondanivalójának kell tartanunk: igen, az Isten maga veszi önmagára és maga hordozza el a mi bűneink terhét, egészen addig, hogy végleg kifárad a teher hordozásában, sőt összeroskad a teher alatt, miattunk, helyettünk és értünk. Nem állítom, hogy a próféta tudta pontosan az értelmét, mérhetetlen horderejét annak az üzenetnek, amit Isten adott a szájába, de mi, az Újtestamentum népe tudjuk, mit jelent az a vigasztalás, amit a babiloni fogságban sínylődő egyháznak és minden idők egyházának küldött: „Betegségeinket ő viselte és fájdalmainkat hordozá…, megsebesíttetett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünknek büntetése rajta van és az ő sebeivel gyógyulánk meg. Mindnyájan mint juhok eltévelyedtünk, ki-ki az ő útára tértünk; de az Úr mindnyájunk vétkét őreá veté. (…) A bűnösök közé számláltatott; pedig ő sokak bűnét hordozá, és a bűnösökért imádkozott." (Ézs 53,4–6,12)

Ha valaki megkérdezi, hogy mikor teljesedett be ez a prófécia, akkor én nem a golgotai kereszt eseményével kezdem, hanem egy nagyon egyszerűnek, jelentéktelennek látszó feljegyzéssel János evangéliuma 4. részéből, ahol ezt olvassuk: „Jézus azért, az utazástól *elfáradva*, azonmód leüle." (Jn 4,6) Panaszkodunk, hogy elfáradtunk és

megfáradtunk? Nézzük Őt, Jézus Krisztust, akiben az Isten halálra fárasztotta magát miattunk, helyettünk és érettünk. Panaszkodunk, hogy sok a munkánk? Gondoljunk arra, hogy az a mérhetetlen munka, amit Jézusnak el kellett végeznie, három rövid esztendőbe volt belezsúfolva. Zúgolódunk, hogy az emberek szakadatlanul zaklatnak bennünket? Nézzük Őt, aki csak úgy tudott imádkozni, hogy az éjjeleit szánta oda az imádkozásra, mert napközben a betegek és egyéb szenvedők véget érni nem akaró sokasága vette Őt körül. Elmondjuk, hogy már majdnem kidőlünk a fáradtságtól? Íme, Ő úgy elfáradt, hogy a háborgó tengeren, életveszély idején a tanítványoknak kellett felkelteni Őt, mert az előző napok irtózatos erőfeszítései után szinte élettelenül feküdt a csónak fenekén. De aztán a végén Ő sem bírta. A vesztőhely felé vezető úton már nem bírta vinni a keresztet, összeroskadt alatta. Panaszkodunk, hogy hiába vesződünk az emberekkel, nem hallgatnak ránk és bizonyságtevésünknek nincs foganatja? Gondoljuk el, mennyit fáradozott a tanítványokkal – és a végén Júdás elárulta, Péter megtagadta és mindnyájan cserben hagyták. Kesergünk, hogy nehéz az egyház helyzete? Ott a kereszten az egész egyházból egyetlenegy hitvalló maradt: a megtérő lator, aki így tudott imádkozni: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te királyságodban!" Sőt, még a lelki, spirituális kifáradás terhét is magára vette, a hit és reménység végleges kifáradásának terhét – és ha a babiloni fogság sötét éjszakájában ezt mondták a megfáradt hívek: „Elrejtetett az én utam az Úrtól, és ügyemmel nem gondol Istenem", akkor az Isten Fia így kiáltott fel a kereszten: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?"

Íme, a fáradhatatlan Isten, aki kezében tartja és fenntartja ezt a mindenséget, akitől származik minden erő, akinek Lelke nélkül minden élőlény elpusztulna és összeomlana a mindenség – ez a Isten megfáradt, halálosan megfáradt, a terhek alatt testben és lélekben összeroskadt ember lett érettünk. De győzött! Feltámadt!

III.

Éppen ezért – és ez a próféta legnagyobb üzenete – az Isten elveszi a mi fáradtságunkat, és mint aki elhordozta minden terhünket, erőt ad nekünk. „Erőt ad a megfáradottnak és az erőtlen erejét megsokasítja." Mi, az Újtestamentum népe, ugyanezt az evangéliumot az érettünk halálra fáradt Isten Fiának a szájából halljuk: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket." (Mt 11,28) Ez a keresztyén élet titka.

Amikor egy híd elkészül, következik a teherpróba. Csak akkor adják át a hidat a forgalomnak, ha az a teherpróbát kiállta. De a híd építői úgynevezett statikai számítások alapján előre meg tudják mondani, mekkora terhet bír el a híd. Az ember életében is van olyan megterhelés, aminél többet nem bírunk. Van egy pont, amin

nem lehet túlmenni, mert jön a teljes kifáradás, sőt, az összeroppanás. A keresztyén ember életének a titka az, hogy a teherbírásnak ezt a pontját kiszámítani nem lehet. Azért nem lehet kiszámítani, mert végül is nem ő viseli a terhet, hanem valaki más – az őt hordozó Isten. Nem mondom, hogy a keresztyén soha ki nem fárad, de hogy mit bír el, azt nem lehet tudni, mert a fáradhatatlan Isten hordozza. Pál apostol emberfeletti terheket vállalt magára, és mégis ezt a vallomást tette: „Annak okáért, mivelhogy ilyen szolgálatban vagyunk, amint a kegyelmet nyertük, nem csüggedünk el" – *enkakumen*, úgy is lehet fordítani: nem fáradunk el. (2Kor 4,1) Ez azonban nem emberi elbizakodottság, mert az apostol tudja, hogy a kiapadhatatlan erő forrása nem önmagában van, hanem a fáradhatatlan Istenben: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13)

Ha valaki az erőnek ezt a forrását nem ismeri, vagyis csak az ember erejében bizakodik, nem tud más vigasztalást adni a megfáradt embernek, minthogy szedje össze magát, mozgósítsa minden erejét, ahogy a költő mondja:

„Aztán megfeszíted
Körömszakadtig maradék-erőd.
Akarsz, egetostromló akarattal –
S a lehetetlenség konok falán
Zúzod véresre koponyád."

(Reményik Sándor: Kegyelem)

De az sem megoldás, amit a könnyelmű emberek tanácsolnak: dobd sutba a felelősségérzést, dobd le magadról a terheidet, hadd hordozzák mások: a munkatársaid, a feleséged, a gyermekeid! Az így eldobott teher százszoros erővel jön vissza újra a vállunkra, míg összeroskadunk alatta.

Az egyetlen megoldás az, amit az ige ajánl: „Vessed az Úrra a te terhedet!" Fáradt ember! Maga a fáradhatatlan Isten, minden erő forrása az, aki vállalja a te terhedet. Így ad erőt Isten a benne bízóknak. Megfáradt, meglankadt keresztyének, akik úgy érzitek, hogy az Isten is megfáradt és a reménytelenség babiloni éjszakája vesz körül benneteket, halljátok az Úr szavát: „A lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket egyenesítsétek föl." (Zsid 12,12) Mert „akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!" Ámen.

Teljes ráhagyatkozás

Húsvét, 1959

Textus: Dán 3,13–27

„Akkor Nabukodonozor nagy haraggal és felgerjedéssel meghagyá, hogy hozzák elő Sidrákot, Misákot és Abednégót; erre elhozák a férfiakat a király elé. Szóla Nabukodonozor, és monda nékik: Sidrák, Misák és Abednégó! Szántszándékból nem tisztelitek-é az én istenemet és nem imádjátok-é az arany állóképet, amelyet felállíttattam? Ha tehát készek vagytok: mihelyt halljátok a kürtnek, sípnak, citerának, hárfának, lantnak, dudának és mindenféle hangszernek szavát, leboruljatok és imádjátok az állóképet, amelyet én csináltattam. De ha nem imádjátok, tüstént bevettettek az égő, tüzes kemencébe; és kicsoda az az Isten, aki kiszabadítson titeket az én kezeimből? Felelének Sidrák, Misák és Abednégó, és mondának a királynak: Oh Nabukodonozor! Nem szükség erre felelnünk néked! Ímé, a mi Istenünk, akit mi szolgálunk, ki tud minket szabadítani az égő, tüzes kemencéből, és a te kezedből is, oh király, kiszabadít minket. De ha nem tenné is, legyen tudtodra, oh király, hogy mi a te isteneidnek nem szolgálunk, és az arany állóképet, amelyet felállíttattál, nem imádjuk. Akkor Nabukodonozor eltelék haraggal, és az ő orcájának színe elváltozék Sidrák, Misák és Abednégó ellen; azért szóla, és meghagyá, hogy fűtsék be a kemencét hétszerte inkább, mint szokták vala befűteni. És meghagyá a legerősebb férfiaknak az ő seregében, hogy kötözzék meg Sidrákot, Misákot és Abednégót, és vessék az égő, tüzes kemencébe. Erre ezek a férfiak alsó ruhástul, köntösöstől, palástostul és egyéb öltönyöstül megkötöztettek, és az égő, tüzes kemencébe vettettek. Amiatt azonban, hogy a király parancsolata szigorú volt és a kemence rendkívül izzó vala: azokat a férfiakat, akik Sidrákot, Misákot és Abednégót felvitték, megölé a tűznek lángja. Az a három férfiú pedig: Sidrák, Misák és Abednégó, az égő, tüzes kemencébe esék megkötözve. Akkor Nabukodonozor király megijedt és sietve felkele, szóla és monda az ő tanácsosainak: Nem három férfiút veténk-é a tűz közepébe megkötözve? Felelének és mondának a királynak: Bizonyára, oh király! Felele és monda: Ímé, négy férfiút látok szabadon járni a tűz közepében, és semmi sérelem sincs bennök, és a negyediknek ábrázata olyan, mint valami istenek-fiáé. Nabukodonozor ekkor az égő, tüzes kemence szájához járula, és szóla és monda: Sidrák, Misák és Abednégó, a felséges Istennek szolgái, jertek ki és jöjjetek ide! Azonnal kijövének Sidrák, Misák és Abednégó a tűz közepéből. És egybegyűlvén a fejedelmek, helytartók és kormányzók és a király tanácsosai, nézik vala ezeket a férfiakat, hogy a tűznek semmi hatalma nem lett az ő testükön, és hogy egy hajszáluk sem égett meg, és az ő alsó ruháik meg nem változtak, és a tűz szaga sem járta át őket.”

A feltámadás napjának egyik fontos eseménye volt, hogy a feltámadott Jézus magyarázta az Írásokat az Emmausba tartó tanítványoknak, bebizonyította, hogy ami vele történt – az Ő halála és feltámadása –, annak az Írások szerint úgy kellett történnie. Az Ő feltámadása a próféciák beteljesedése. Ezért az ótestamentumi írásokat – mert Jézus ezeket magyarázta az emmausi úton haladó tanítványoknak – a feltámadás fényében, húsvéti fényben kell látnunk. Dániel próféta könyvét is, amelyre Jézus tanításában az evangéliumok szerint majdnem százszor történik hivatkozás. Dániel próféta könyvében van megírva többek között az, hogy „kiirtatik a Messiás és senkije sem lesz" (Dán 9,26), és Dániel próféciájában ragyog föl, talán sokkal erősebben, mint bárhol az Ótestamentumban, a feltámadás reménysége: „És sokan azok közül, akik alusznak a föld porában, felserkennek… Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége; és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok, örökkön örökké." (Dán 12,2–3)

De bármennyire benne is van Dániel igehirdetésében a húsvéti evangélium, még csupán úgy van benne, mint amely csak árnyéka az eljövendő dolgoknak (Kol 2,17), mint sejtelem, mint utalás, mint jelkép, mint példázat. Ezért tévednek azok az atyafiak, akik Dániel könyvéből akarják kiolvasni Krisztus győzelmének, az Isten országa megvalósulásának teljes programját, betű szerinti tervét. A legnagyobb próféták sem látták így az Isten országát, a legnagyobb prófétai ígéret is eltörpül, elhalványul, árnyékként tűnik fel ahhoz a beteljesedéshez képest, amely Jézus Krisztus személyében eljött erre a világra. Ezért, ünneplő Testvéreim, mostani alapigénket úgy nézzük a feltámadás fényében, mint ígéretet, jelet, utalást arra, aki Istennek minden ígéretét betöltve diadalmaskodott a halálon.

I.

Ha alapigénket ezzel a lélekkel hallgatjuk, akkor az először is utal a *kísértésekben*, lelki próbáinkban mellettünk álló és minket megsegítő Jézus Krisztusra, mint aki az Írás szerint „megkísértetett mindenekben, hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt" (Zsid 4,15). Úgy is megkísértetett, mint Dániel három barátja, Isten három hűséges szolgája, Sidrák, Misák és Abednégó. A történet elejét fel sem olvastam, hiszen azt majdnem mindnyájan ismerjük. A sikereitől megittasodott babiloni király nem elégedett meg azzal, hogy a leigázott népek hódoljanak előtte és verejtékes munkával szolgáljanak neki – az egész lelküket követelte, istentiszteletet is követelt tőlük, és azt akarta, hogy birodalmában minden ember az ő bálványistenét imádja. Ezért a Dúrá mezején állíttatott egy hatalmas aranyszobrot, és kiadta a parancsot, hogy amikor az oda felvonult tömeg előtt megszólal a zenekar, mindenki leborulva imádja az állóképet, Nabukodonozor istenét, aki pedig erre nem lenne hajlandó, azt vessék

a tüzes kemencébe. Meg is történik minden, ahogy a király parancsolta, de mégis akad három ember, Sidrák, Misák és Abednégó, akik nem hajlandók arra, hogy atyáik Istenét megtagadják és nem borulnak le az aranyszobor előtt. Nagy a feltűnés, mert a három ember nem közönséges fogoly: tartományok gondviselésére vannak ők rendelve, megbízható, nagy felelősséget hordozó emberek, akik addig bizonyára a legnagyobb hűséggel szolgálták a babiloni királyt, de amikor arról van szó, hogy a hitüket is megtagadják, csak azt mondhatják, amit majd az újtestamentumi bizonyságtévők: „Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek." (ApCsel 5,29) Ha megtennék, amit a király követel tőlük, semmi bajuk nem lenne, sőt talán még magasabb tisztségekbe jutnának. Nem volt könnyű az elhatározásuk. Egy ilyen helyzetben emberi erővel nem is lehet ellenállni a kísértésnek. De volt Valaki, aki megsegítette őket, Valaki, akit ők még nem ismertek, akinek a nevét sem tudták, de akit mi, a húsvéti korszakban élő keresztyének úgy ismerünk, mint a mi Urunkat és Királyunkat, kísértéseinkben szabadítónkat. Megkísértetett hozzánk hasonlóan! Neki nemcsak nyugodt életet, nemcsak magasabb tisztségeket ígért a kísértő, mint ennek a három ótestamentumi férfiúnak, hanem amikor felvitte Őt egy magas helyre, és megmutatta neki egy szempillantásban ennek a földnek minden országát, egyenesen ezt az ajánlatot tette: „Mindezeket néked adom, ha leborulva imádsz engem!" (Mt 4,9) Jézus azonban felelt neki, és mihelyettünk is felelt neki: „Eredj el, Sátán, mert meg van írva: Az Urat, a te Istenedet imádd és csak néki szolgálj!" (Mt 4,10) Ezért mondja nekünk, kísértésekkel küzdő, és – ha csak a magunk erejében bízunk – újra és újra elbukó embereknek Isten igéje: „Nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni gyarlóságainkon, hanem aki megkísértetett mindenekben, hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt." És akkor az ige le is vonja ebből a konzekvenciát, megmutatja nekünk azt az utat, amelyen járnunk kell, ha Isten hűséges ószövetségi szolgáihoz hasonlóan mi is ki akarunk tartani a kísértések között: „Járuljunk azért bizalommal a kegyelem királyi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk, alkalmas időben való segítségül." (Zsid 4,16) A segítséget meg fogjuk kapni – nem késve, hanem alkalmas időben, ha az Ő kegyelmére bízzuk magunkat, ha tőle várjuk szabadításunkat.

II.

Azután utal alapigénk arra, aki a *vallástévők* ereje és segítsége. A három férfiút a király elé viszik. Az haragtól tajtékozva kiált rájuk: „Ha nem imádjátok az aranyszobrot, tüstént bevettetlek az égő, tüzes kemencébe; és kicsoda az az Isten, aki kiszabadítson titeket az én kezeimből?" Egészen meglepő, ahogyan erre a három férfi válaszol: „Oh Nabukodonozor, nem szükség erre felelnünk néked." Néhány nappal ezelőtt gondoltunk a mi Urunk Jézus Krisztusnak szenvedéseire, és bizonyára

emlékszünk arra, hogy Ő éppen így viselkedett a császár helytartója, Heródes fejedelem előtt: „Kérdezé pedig őt sok beszéddel; de ő semmit nem felele néki." (Lk 23,9) „Pilátus pedig ismét megkérdé őt… Jézus pedig semmit sem felele, annyira, hogy Pilátus elcsodálkozék." (Mk 15,4–5) „És mikor vádolák őt a főpapok és a vének, semmit sem felele." (Mt 27,12) Nem felelt, mert – mint a három férfiúnak – neki sem volt szüksége arra, hogy feleljen. Mindenki azt várta volna, hogy Jézus mentse magát, hogy bizonyítsa az igazát – de az igazi vallástétel éppen azt jelenti, hogy nem mentegetjük magunkat, nem akarunk érvelni, okoskodni, vitatkozni, hanem alázatosan bár, de határozottan rámutatunk arra, ami számunkra szilárdabb a kősziklánál: Isten kijelentett igazságára. A vallástévő nem önmagát menti, még kevésbé az Isten igazságát próbálja menteni, hiszen tudja, hogy sem Ő maga, sem az igazság nem szorul rá erre a védelemre. Ezt aztán a három férfi meg is mondja Nabukodonozor királynak: „Íme, a mi Istenünk, akit mi szolgálunk, ki tud minket szabadítani az égő, tüzes kemencéből, és a te kezedből is, oh király, kiszabadít minket."

De ki adta az erőt ennek a három férfiúnak erre a vallástételre? Amikor ezt a kérdést feltesszük, az ótestamentumi árnykép ellenállhatatlan erővel fordítja tekintetünket az újtestamentumi, húsvéti beteljesedésre, a mi Urunkra, aki Patmosz szigetén úgy jelentette meg magát Jánosnak, mint az Ámen, a hű és igaz bizonyság (Jel 3,14), mint aki ámént mond, mint aki pecsétjét ráteszi a mi bizonyságtételünkre. A húsvéti korszak emberei már tudják, hogy kinek az ereje teszi őket képessé a bátor vallástételre. „Helytartók és királyok elé állítanak énérettem… (…) Mikor pedig fogva visznek, hogy átadjanak titeket, ne aggodalmaskodjatok előre, hogy mit szóljatok, és ne gondolkodjatok, hanem ami megadatik néktek abban az órában, azt szóljátok; mert nem ti vagytok, akik szóltok, hanem a Szentlélek." (Mk 13,9.11) „Ezért – mondja Krisztus – aki titeket hallgat, engem hallgat." Az igazi vallástétel nem az ember teljesítménye, az igazi vallástételben maga az szól, aki azért jött a világra, hogy bizonyságot tegyen az igazságról, mint aki maga az igazság, Isten igazsága.

III.

De még világosabban tündököl előttünk Jézus Krisztus dicsősége, amikor a három férfiú további vallástételét halljuk. Isten kiszabadít minket a tüzes kemencéből – mondják –, „de ha nem tenné is, legyen tudtodra, oh király, hogy mi a te isteneidnek nem szolgálunk, és az arany állóképet, amelyet felállíttattál, nem imádjuk". Ünneplő Testvéreim! Az egész Ószövetségben alig van keresztyénibb nyilatkozat, mint ennek a három embernek a szava: „de ha nem tenné is…" Akár megszabadít az Isten, akár nem, mi csak neki szolgálunk. Mert az Ótestamentumban más hangokat is hallunk. Az Ótestamentumban látjuk azt az embert is, aki még imádságába, fogadalmába is

belevegyíti számítását, bűnös önzését, önmaga-féltését – Jákób nyilatkozata is benne van az Ószövetségben, aki Bételben ezt a fogadalmat tette: „Ha az Isten velem leend és megőriz engem ezen az úton, amelyen most járok, és ha ételül kenyeret öltözetül ruhát adánd nékem; és békességgel térek vissza az én atyámnak házához: akkor az Úr leend az én Istenem." (1Móz 28,20–21) Jákób még feltételeket szab, mint ahogy mi szoktuk tenni. Ez a három férfiú ellenben feltétel nélkül bízza rá magát Isten kegyelmére, feltétel nélkül engedelmeskedik, mint a mi Urunk, aki így imádkozott a Gecsemáné-kertben: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár; mindazáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te." (Mt 26,39)

Ez az igazi hit szava. Mert az igazi hit nem azt mondja: mutasd meg először, Isten, a Te hatalmadat és jóságodat, aztán majd szolgállak Téged, hanem ezt mondja: először – bármit végeztél is felőlem – legyen meg a Te akaratod. Aki azonban ezt tudja mondani, aki így, feltétel nélkül, számítás nélkül, alkudozás nélkül rábízza magát Isten kegyelmére, az bátran belefogózhatik Isten ígéreteibe. A három férfiú is ezt tette. Mert az Isten megígérte az övéinek: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy! Mikor vízen mégy át, én veled vagyok, és ha folyókon, azok el nem borítanak, ha tűzben jársz, nem égsz meg, és a láng meg nem perzsel téged." (Ézs 43,1–2) De ez az ígéret csak annak szól, aki így tud könyörögni: Legyen meg a te akaratod! A tűzből is kiszabadítasz – de ha nem tennéd is: én a tiéd vagyok! Keresztyén Testvéreim! Ez Krisztus keresztjének és feltámadásának végső értelme. Isten azt a Jézust támasztotta fel halottaiból, aki a Fiú teljes engedelmességével ürítette ki a keserű poharat és feltétel nélkül bízta rá magát Atyjára: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet."

IV.

De még nagyobb erővel sugárzik felénk a feltámadt Krisztus dicsősége, amikor a történet végét halljuk. A király annyira feldühödött a három férfiú vallástételén, hogy – amint halljuk – „még az ő orcájának színe is elváltozék". Aztán parancsot adott, hogy fűtsék be a kemencét. Nem úgy, ahogy szokták, hanem hétszerte forróbbra. A három férfiút megkötözték és a kemencébe vetették. De olyan forró volt a kemence, hogy azokat, akik a megkötözött három férfit odavitték, azonnal megemésztette. Senkinek sem lehetett kétsége afelől, hogy mi lesz a három férfi sorsa. De mégis valami egészen más történt. Amint a király tanácsosaival nézi messziről a kemencét, egyszerre csak olyasvalamit lát, amilyet még soha. A kemencébe vetett férfiak sértetlenül mozognak a lángok között. De mintha nem is hárman volnának! Tényleg, négyen vannak, és a király – amint hallottuk – rémülten kiált: „Ímé, négy férfiút látok szabadon járni a tűz közelében, és semmi sérelem nincs bennük és a

negyediknek ábrázata olyan, mint valami istenek-fiáé." A pogány király csak így tudott beszélni arról a titokról, amit látott: Valaki ott volt a három férfival a tüzes kemencében, mint az oltalmazójuk, mint a szabadítójuk, és amikor a király erre hívta a három férfiút, azok úgy jöttek ki a kemencéből, „hogy a tűznek semmi hatalma nem lett az ő testükön, és hogy egy hajszáluk sem égett meg, és az ő alsó ruháik meg nem változtak, és a tűz szaga sem járta át őket".

Ki volt a negyedik velük a tüzes kemencében? A régi írásmagyarázó egyházi atyák szinte egyhangúlag mondják, hogy maga Krisztus volt ott velük. Nem az „istenek-fia", ahogy a pogány király mondta, hanem az „Isten Fia", a mi Szabadítónk. Ebben a magyarázatban több az igazság, mint első hallásra gondolnánk. A testté lett Ige, a názáreti Jézus, aki Betlehemben született és a golgotai kereszten halt meg, nem lehetett ott velük, de bizonyára az örökkévaló Ige, aki által minden lett, ott volt velük oltalmazó kegyelmével. Mert a mi Urunknak ezt a kegyelmét nem korlátozza tér és idő. Ezért mondta Jézus: „Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok." (Jn 8,58) Ez a Krisztus, az örökkévaló Ige oltalmazta az Ő szolgáit a tüzes kemencében, hogy ez az esemény, mint árnyéka az elkövetkezendő dolgoknak, jele legyen az Ő halálának és feltámadásának. Csak jel és árnyék, ezért nem mondja meg alapigénk, hogy ki volt az a titokzatos negyedik, de mi, akik most a mi Urunk feltámadásának fényében látjuk ezt a csodálatos szabadulást, tudjuk, hogy ebben a szabadulásban Istennek ugyanaz az ereje működött, amely húsvétkor diadalt adott a mi Urunknak a halál fölött.

Ha azonban Sidrák, Misák és Abednégó kemencéjét hétszerte forróbbra fűtötték a rendesnél, akkor számokkal ki sem lehet fejezni annak a tüzes kemencének a forróságát, amelybe a mi Urunknak kellett bemennie. A világ minden bűne, minden gyűlölete, a mi összes utálatos szenvedélyünknek a tüze fűtötte ezt a kemencét – és nemcsak ember kérdezte: „Kicsoda az az Isten, aki kiszabadítson?", hanem Ő maga kérdezte: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" De ha nem tenné is, ha nem szabadítana meg az Isten – mondta a három férfiú –, és Jézusra nézve valóban az volt az Isten akarata, hogy a keserű pohár ne távozzék el tőle, hogy kigya azt az utolsó cseppig, hogy meghaljon, hogy eltemessék, hogy a vereség teljes legyen, hogy az Isten Fia halált szenvedjen. De éppen ezért készített számára Isten olyan győzelmet, hogy ahhoz képest a három férfiú szabadulása tényleg csak halvány árnyék: Jézus Krisztus keresztfán való halála által legyőzte a halált, és amiképpen a mi bűneinkért halt meg, éppen úgy az Ő győzelme a mi győzelmünk is: az Ő feltámadásában benne van a mi feltámadásunk, az Ő életében a mi életünk. Aki pedig ilyen nagy szabadítást szerzett nekünk és az egész világnak, hogyne tudna szabadítást szerezni az Ő szolgáinak a tüzes kemencéből? Jézus Krisztusnak, az örök Igének a kegyelme őrizte meg a három férfiút, és mindaz, aki az ő hitükkel bízza magát a kegyelemre, a halálon is győzelmes Krisztus kegyelmére bízza magát. Mert a tüzes

kemence ótestamentumi előképének újtestamentumi beteljesedése a golgotai kereszt és a feltámadott Jézus Krisztus üres sírja.

V.

De van még egy nagy tanulsága, igazi húsvéti tanulsága alapigénknek. Ha ez a titokzatos negyedik ott a tüzes kemencében Jézus Krisztus szabadító kegyelmére utal, akkor ez a negyedik mindenütt ott kell, hogy legyen, ahol csak a feltámadott Krisztus az Ő jelenlétét ígérte. Ő pedig ezt mondta a tanítványoknak: „Ímé, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) De van egy még közelebbi, még pontosabb ígérete is: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Ahol egybegyűlnek hárman, tényleg az Ő nevében, ott még valaki más is jelen van mint negyedik, a mi feltámadott Urunk, aki tegnap, és ma és örökké ugyanaz. De ha csak ketten is gyűlnek össze az Ő nevében, akkor is jelen van. És ezért a hívek gyülekezetében olyan dolgok történhetnek, amik semmiképpen sem történhetnének meg, ha csak azok volnának jelen, akiket látunk, akiknek a névsorát felolvashatjuk; olyan dolgok történhetnek, olyan hatalmas dolgok, amiket csak ez a láthatatlanul jelenlévő Vendég vihet véghez, a mi feltámadott Megváltónk.

VI.

Most már nagyon könnyen levonhatjuk a húsvéti tanulságot. Mindebből önként adódik a hit számára a boldog húsvéti bizonyosság: közöttünk is itt van láthatatlan, titokzatos módon a mi szabadító Urunk. Ebben a talán több száz emberből álló gyülekezetben bizonyára vannak ketten vagy hárman, akik tényleg az Ő nevében gyűltek egybe, akik tényleg vele akarnak találkozni. Ha pedig vannak ilyenek, akkor kivétel nélkül mindnyájunknak szól az örömüzenet: itt van a mi Szabadítónk. Talán vannak közöttünk, akik már voltak az életnek valamilyen tüzes kemencéjében – ha nem is volt hétszeresen forrón befűtve –, és úgy jöttek ki, hogy maguk sem tudták, hogyan. Talán vannak olyanok, akik úgy mernék magukat rábízni Isten kegyelmére, ha előre biztosítékot nyernének, hogy semmi bajuk nem történik. Talán csak kevesen vannak, akik szívből el tudnák mondani a három férfiú hitvallását: „de ha nem tenné is…", vagy ahogy a zsoltáros mondja: „Ha elfogyatkozik is testem és szívem: szívemnek kősziklája és az én örökségem te vagy, oh Isten, mindörökké!" (Zsolt 73,26) Most azonban a feltámadott és közöttünk jelenlévő Krisztus, emezeknek is, amazoknak is, az erős hitűeknek is, a Tamásként kételkedőknek, a boldogoknak és a szomorúaknak, az örvendezőknek is és a gyászolóknak is azt hirdeti és annak a bizonyosságát adja, hogy Ő olyan szabadítást készített számunkra, amit soha senki és semmi el nem vehet tőlünk – örök életet, amelyen már nincs hatalma a halálnak sem, ahogy

az Írás mondja: „Meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban." (Róm 8,38–39) Ámen.

Jézus neve

Karácsony, 1988

Textus: Mt 1,21

„Szül pedig fiat, és nevezd annak nevét Jézusnak, mert ő szabadítja meg az ő népét annak bűneiből.”

A középkor legnagyobb igehirdetője, Clairvaux-i Bernát mondta egyik latin nyelvű prédikációjában ezeket a kedves és költői szavakat Jézus nevéről: *„Nomen Jesu est mel in ora, melos in aure et jubilum in corde.” „Jézus neve méz a szánkban, dallam a fülünkben és örömujjongás a szívünkben.”* Ha ez így van, akkor ennek először én örülök, akinek most, karácsony ünnepén Jézus nevét kell a számban hordoznom. Mert lehet-e nagyobb kiváltság, minthogy most vallást tehetek Uramnak, a Jézusnak nevéről és ezzel mintegy szaván foghatom azt, aki ezt mondta: „Valaki vallást tesz énrólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt.” (Mt 10,32) Aztán rátok nézve, a gyülekezetre is áll, hogy Jézus neve csodálatos dallam a fül számára. Tudom nagyon jól, hogy én a magam erejéből nem tudom ezt a dallamot megszólaltatni. De bízom abban, hogy maga a Szentlélek veszi hatalmába eszközként az én gyarló emberi szavaimat, hogy miközben mondom emberi bizonyságtételemet, Ő szólaltassa meg számotokra Jézus nevének mennyei dallamát és Ő keltsen ujjongást a szívünkben annak nevére, akinek születését most ünnepeljük.

„Szül fiat, és nevezd annak nevét Jézusnak, mert ő szabadítja meg az ő népét annak bűneiből” – ez volt Isten üzenete József számára és ez most Isten üzenete hozzánk is. Három tényre mutat rá ez a karácsonyi evangélium: először arra, hogy Jézus volt a mi Megváltónk emberek között használt neve, másodszor: hogy ezt a nevet maga Isten választotta, és végül hogy a mi Urunk ezt a névadást teljesen igazolta, maradéktalanul beteljesítette.

I.

Jézus volt a mi Urunk *emberi neve*. Neki is, mint minden embernek, neve volt. Azt is hozzátehetjük, hogy nem is volt ritka vagy különleges ez a név abban az időben. A híres ókori történetíró, Flavius Josephus egyik könyvében nem kevesebb, mint tizenkét Jézus nevű embert sorol föl abból a korból. Ember voltunkhoz hozzá tartozik a név, amely arra való, hogy az egyik embert meg lehessen különböztetni a másiktól. A nevünkön tartanak számon bennünket, a nevünket írják be a születési anyakönyvbe, a személyi igazolványunkba, az iskolai bizonyítványunkba, a nevünk

alá írja alá az orvos – latinul, talán azért, hogy a látogatók ne értsék: *ante exitum*, és a nevünket írják fel a fejfánkra és a sírkövünkre is.

Ezért a Jézus név kifejezi a testté létel valóságát, azt, hogy az Isten Fia emberré lett, valóságos emberré, olyanná, mint mi vagyunk. Nem úgy robogott át az emberi életen, mint egy államfő különvonata egy országon: Ő teljesen vállalta sorsunkat, azonosította magát velünk, magára vette a földi élet minden terhét, szomorúságát és nyomorúságát, teljes és végső szolidaritást vállalt az emberrel. Emberi nevének ténye kifejezi, amit az Írás mond róla: „Gazdag lévén szegénnyé lett érettünk." Ó, milyen szegénnyé! Reneszánsz festők a betlehemi istállót gyakran fényes, oszlopos márványpalotának festették meg – másképpen el sem tudták képzelni az Isten Fiának világba érkezését. Az első karácsony azonban egészen más képet mutatott. Hallottuk a karácsonyi történetben az akkori hatalmasok, Augustus császár, Quirinus helytartó, Heródes neveit, a kisded azonban alattvalóként, zsarnokok, idegen elnyomók alattvalójaként jött a világba. Aztán Betlehem, ez a nyomorúságos fészek – közmondásos volt a jelentéktelensége. Aztán a vidéki karavánszeráj, ahol József és Mária meg akartak szállni, de még ott sem volt számukra hely, és a fiatal anya az istállóban hozta világra gyermekét. Ott az állatok jászola lett a bölcsője, de máris kinyúlt feléje a kard, mert Heródes halálra kerestette. Ebbe a fegyverzajos, nyomorúságos, gonddal és félelemmel teli világba jött el, hogy nekünk szabadítást szerezzen. Ezt a sorsot fejezi ki Jézus emberi neve, helyettünk, érettünk, velünk való szenvedését, azt, hogy az Isten Fia sorstársunk, testvérünk lett.

II.

Aztán másodszor gondoljuk meg, hogy a Jézus nevet maga Isten rendelte, amikor ezt az üzenetet küldte Józsefnek: „Nevezd az ő nevét Jézusnak, mert ő szabadítja meg az ő népét annak bűneiből."

A név ugyanis abban az időben nemcsak egyszerűen azonosításra és megkülönböztetésre szolgált, hanem arra is, hogy kifejezzen valamit viselőjének tulajdonságaiból, életsorsából, életcéljaiból. Isten azért rendelte éppen ezt a nevet, hogy majd viselőjének életében mint életprogram megvalósuljon. Mert Urunk neve eredeti alakjában – „*Jöhósua*" – azt jelenti: Isten a szabadítás.

Hogy ennek az Istentől rendelt névnek a jelentését megértsük, gondoljunk azokra a nagy bibliai személyiségekre, akik – bizonyára szintén nem véletlenül – a Jézus nevet viselték. Az első, aki jelképesen, előremutató módon Megváltónk nevét viselte, Isten népének nagy vezetője, Józsué volt. Miután Mózes nem vezethette be a népet az ígéret földjére, Józsué bevezette, így Jézus is véghez vitte azt, amire a törvény nem volt képes, megnyitotta az utat igazi és végleges otthonunk felé, az új ég és új

föld világa felé, amelyekben igazság lakozik. Aztán a Biblia elmondja, hogy a népnek rettenetes ellenségekkel kellett megküzdenie, akik vasból készült harci szekerekkel harcoltak, és félelmetesen megerősített városokban laktak, de Józsué Isten segítségével mégis legyőzte őket. Így a mi Józsuénknak, Jézusnak is azért rendelte Isten ezt a nevet, hogy legyőzze a mi nagy ellenségünket, elvegye a bűn és a halál hatalmát, és mi már ebben a földi életben így kiálthassunk: „Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által."

A másik ószövetségi Józsuéról, azaz Jézusról azt tudjuk, hogy mint főpap viselte ezt a nevet, amikor a babiloni fogságból visszavezette a népet a szent városba, Jeruzsálembe. Őt sem véletlenül hívták Jézusnak; az ő személye és munkája is előremutatott arra a Jézusra, aki majd kivezet minket a bűn babiloni fogságából és elvezet a mennyei Jeruzsálembe, örök boldogságunk és dicsőségünk helyére.

Ámde, keresztyén Testvéreim, akármilyen nagy volt is a győzelem, amelyet Józsué, a Nún fia véghez vitt, akármilyen leírhatatlanul nagy boldogság volt is a visszaköltözés Babilonból Jeruzsálembe Józsué főpap vezetése alatt, ezek a szabadítások, Pál apostol kifejezésével élve, csak árnyékai voltak a beteljesedett valóságnak, a mi Urunk szabadításának. Mert Ő attól szabadított meg minket, ami elválaszt Istentől, minden élet, minden öröm, minden fény, minden boldogság forrásától. Mert minden bajnak, minden kínnak, még a halálnak is a végső oka a bűn, és ezért nincs nagyobb szabadítás, mint a bűntől való megszabadítás, azaz a visszatérés lehetősége az élet, az öröm, a boldogság forrásához, Istenhez. Ezt a végső, teljes, most még csak hitben látott és várt, testi-lelki örök szabadítást hirdeti a mi Urunk Istentől rendelt neve: Jézus.

III.

Utolsó kérdésünk: hogyan töltötte be Megváltó Urunk azt az élet- és munkaprogramot, amelyet Istentől rendelt neve kifejez? Amikor erre az igen nagy és nehéz kérdésre felelni próbálok, a Jézus név hármas ragyogásban áll előttem.

Látom először a betlehemi jászolbölcső felett. Jöttek a pásztorok, jöttek a napkeleti bölcsek és bizonyára megkérdezték, mi a neve a jászolban szendergő kisdednek. Bizonyosan meg is kapták a választ: Jézus, Isten a szabadítás. Ez elég volt ahhoz, hogy dicsőítsék Istent. Nem botránkoztak meg azon, hogy csak egy gyámoltalan, szegény kisgyermeket találtak, mert Isten megnyitotta hitük szemét a látásra és hitben meglátták Isten szabadítását. Mert, Testvéreim, az a tény, hogy Isten Fia emberré lett, testvérünk lett, azt jelenti, hogy mi Isten gyermekei lehetünk: nyitva áll előttünk, tékozló fiúk előtt Isten atyai hajlékának ajtaja, hogy hazamehessünk, és akármilyen zilált, gondterhelt, gyötrelmes is az életünk, Ő vár, hogy átöleljen és visszafogadjon.

Nem kell rettegnünk a világ gyarló elemeitől, mert nem a szolgaság lelkét kaptuk a félelemre, hanem a fiúság lelkét kaptuk, aki által kiáltjuk: Abbá, Atyám. Ha ez a kisded valóban Jézus, vagyis magyarul: Isten a szabadítás, akkor Ő a biztosítéka annak, hogy mennyei Atyánk mindennél erősebb szeretete vesz körül bennünket, és hogy sem halál, sem élet, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Isten szeretetétől.

Aztán ott ragyog a Jézus név a golgotai kereszten. Pilátus csúfolódásnak, gyalázatnak szánta, ezért íratta ezt a nevet Jézus feje fölé, de most győzelmes fénnyel ragyog, mert azt hirdeti, hogy Jézus úgy a Szabadító, hogy magára vette az én bűnömet és annak büntetését, hogy az összevert, leköpdösött, meggyalázott, véres, töviskoronás Istenfia a kereszt kibeszélhetetlen testi és lelki gyötrelmei között elhordozta az én büntetésemet, elhárította az én kárhozatomat, hogy én az Ő vérrel szerzett igazságának palástjába öltözve állhassak majd Isten színe elé.

Aztán próbálok hitemmel visszhangot adni Pál apostol bizonyságtételére, aki a filippibelieknek küldött Krisztus-himnuszában a beteljesedéskor látja a Jézus nevet, mert a Jézus névvel az Isten olyan nevet ajándékozott Fiának, „amely minden név fölött való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére" (Fil 2,9–11). Mert Urunk most is ezt a nevet viseli, és viseli majd, amikor meglátja Őt minden szem, még akik általszegezték is Őt, vagyis az egész újjáteremtett mindenség is ezt a nevet magasztalja: Jézus.

Ezt most még csak a hit szemével látjuk, és ennek reménységében örvendezünk. Hallottam egy édesanyáról, aki kisfiát, ahogy az első szavakat kezdte kimondani, erre a rövid, egyszavas imádságra tanította: Jézus. Valószínű, hogy a kisfiú először igen keveset értett meg ebből, bizonyára csak annyit, amennyit édesanyja szeretete tolmácsolt számára. De mi is így vagyunk ezzel. „Hitben járunk, nem látásban." (2Kor 5,7) „Tükör által, homályosan látunk." (1Kor 13,12) Ha el is tudjuk mondani: „nincsen senkiben másban idvesség: mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nékünk megtartatnunk" (ApCsel 4,12), ennek a névnek, a Jézus névnek igazi, teljes értelme csak a színről színre látás világában ragyog fel előttünk, amikor az Isten eltöröl minden könnyet, amikor sem halál, sem gyász, sem kiáltás nem lesz többé. Adja Isten, hogy addig is ez a név vezessen, ez a név vigasztaljon, ez a név legyen méz a szánkban, győzelmi dal a fülünkben és ujjongás a szívünkben, ezen a mai ünnepen és egész életünkben. Ámen.

A csillag

Karácsony, 1958

Textus: Mt 2,2.9–10

„Hol van a zsidók királya, aki megszületett? Mert láttuk az ő csillagát napkeleten, és azért jövénk, hogy tisztességet tegyünk néki. (…) Ők pedig a király beszédét meghallván, elindulának. És ímé a csillag, amit napkeleten láttak, előttük megy vala mindaddig, amíg odaérvén megálla a hely fölött, ahol a gyermek vala. És amikor meglátták a csillagot, igen nagy örömmel örvendezének."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A karácsonyi esemény első híradása, a Máté írása szerint való evangélium úgy mondja el az Ige testté lételének tényét, hogy a megszületett Megváltó első imádóit, a napkeleti bölcseket egy fényes csillag vezette el a karácsonyi esemény helyére, Betlehembe. Amikor a Jeruzsálembe érkezett bölcseket megkérdezték útjuk célja felől, így válaszoltak: „Láttuk az ő csillagát napkeleten." Az Ő csillagát látták. Egy olyan csillagot, amit azelőtt soha nem láttak. Mint az égitestek vizsgálói, tudós tanulmányozói, a többi csillagot is ismerték, mint mélyen vallásos emberek tudták és hitték, hogy Isten a csillagok alkotója, amikor azonban ez a csillag megjelent csillagvizsgáló tornyuk felett, azonnal felismerték, hogy ez a világ teremtőjének különleges jeladása számukra, bizonyára a régi prófécia beteljesedése: „Csillag származik Jákóbból, és királyi pálca támad Izráelből." (4Móz 24,17) Az ég és a föld Ura egy új égitestet helyezett a világűrbe, hogy ez az égitest jelezze a mindenség legnagyobb eseményét, az Ige testté lételét. Az első karácsony-ünnepet 1958 évvel ezelőtt ennek az égitestnek a fénye ragyogta be, ennek a ragyogása keltett örömet a napkeleti bölcsek szívében, akikről ezt mondja az evangélium: „Mikor meglátták a csillagot, igen nagy örömmel örvendezének." Ez a csillag, ez a különleges égitest nem fénylik többé. Hivatását akkor betöltötte és eltűnt az égboltról.

A mi karácsonyi ünneplésünk fölött ma nem ragyog többé a betlehemi csillag. Ezért a mi karácsonyunk különbözik a napkeleti bölcsek karácsonyától. De még nagyobbnak tűnik fel a különbség az első karácsony és a mi karácsonyunk között, ha arra gondolunk, hogy a karácsonyi evangélium ma, 1958-ban egy olyan világban hangzik, amely fölött nemcsak a teremtés óta fénylő égitestek sokaságát látjuk, hanem azokat az égitesteket is, azokat a mesterséges égitesteket, amelyeket az ember küldött fel a világűrbe, hogy azt a pályát fussák meg a Föld körül, amit az emberi elme, az emberi tudomány szabott ki számukra. Megkezdődött a világűr meghódításának korszaka, és most, ebben az új korszakban hangzik a régi karácsonyi örömüzenet arról, hogy a napkeleti bölcsek meglátták a csillagot és igen nagy örömmel

örvendeztek, mert tudták, hogy a csillag a világ Megváltójának születését hirdeti.

Ebben az órában lássuk először az evangélium címzettjét, az embert, majd pedig azt, akinek imádatos tiszteletére most összegyűltünk.

I.

Lássuk az ember nagyságát. Ne mondjuk azt, hogy ez nem karácsonyi téma, mert hiszen alapigénkben is bölcsekről van szó, a tudomány embereiről, a teremtés titkainak kutatóiról, akik az akkori világban az emberi elme legnagyobb teljesítményeit képviselték. A nagy francia gondolkodó, Pascal helyesen mondta, hogy sehol sem látjuk úgy az ember nagyságát, mint a Szentírásban. A csillagos égboltot áhítattal figyelő zsoltáros szájába a Szentlélek adta ezeket az ujjongó szavakat: „Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla? (…) Hiszen kevéssel tetted őt kisebbé az Istennél, és dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztad őt! Úrrá tetted őt kezeid munkáin és mindent lábai alá vetettél." (Zsolt 8,5–7) Isten szeretetből teremtette az embert, azért, hogy legyen valaki a teremtményei között, aki az Ő isteni szeretetét viszonozza. Az Isten szeretetét azonban csak egy olyan lény tükrözheti vissza, akiben az Istentől kapott lélek fénye világít. De nemcsak értelmet, hanem erőt, hatalmat is adott Isten az embernek, és az egész emberi történelem fölé oda van írva a teremtő Isten szava: „Töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá; és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon." (1Móz 1,28)

Ezt a szavát Isten soha vissza nem vonta. Ha csak arra az aránylag rövid fejlődésre gondolunk, amely az első karácsony és a mi karácsonyunk között eltelt, az embernek a természet fölött mind jobban megvalósuló uralma láttán a szédület érzése fog el minket. A napkeleti bölcsek annak idején Mezopotámiában csillagvizsgáló tornyaikból puszta szemmel vizsgálták a csillagos eget, ma pedig a nagy csillagvizsgáló állomások tükörreflektoros távcsövei olyan távolságokat fognak át, amelyekről egyként nemzedékkel előbb nem is álmodtunk. Borzalmas járványok egész sorát győzte le az ember, és vannak veszedelmes betegségek, mint például a malária, amelyek talán még a mai nemzedék életében végleg eltűnnek a földről. A napkeleti bölcsek még hetekig tartó fáradságos, veszedelmes utazással jutottak el Betlehembe, ma az ő útjukat Mezopotámiából Betlehemig egy lökhajtásos repülőgép egy rövid óra alatt is megteszi. Az ember a saját céljai szolgálatába állította a gőz feszítő erejét, a villamosságot, most a mi nemzedékünk életében kezd behatolni az atom titkaiba, mesterséges égitestek egész sorát repítette fel a világűrbe, és talán csak hetek kérdése, hogy egy űrlövedék eljusson a Holdra és onnan vissza a földre. Tényleg, amint a zsoltáros énekli: „Úrrá tetted őt kezeid munkáin, és mindent lábai alá vetettél."

Ne csodálkozzunk, ünneplő keresztyén Testvéreim, ha most, az atomkorszakban, a világűr meghódításának korában sokakban felmerülhet a kérdés: van-e még értelme annak, hogy a karácsonyt, az Isten szabadítását ünnepeljük? Hát olyan volna az ember, hogy még mindig rászorulna az Isten szabadítására? Van értelme annak, hogy a betlehemi csillagról, erről a különös égitestről beszéljünk, amikor az ember is tud égitesteket küldeni a világűrbe? Van értelme annak, hogy karácsonykor ezt énekeljük: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek"? Nem lenne sokkal helyesebb, ha ez hangzanék: „Dicsőség itt a földön az embernek, aki most már a magasságos mennyeket is meghódítja"?

II.

És mégis, ma is, az atomkorszakban is, a mesterséges bolygók korszakában is nekünk szól a betlehemi csillag története és nekünk szól a karácsonyi üzenet: „Született néktek ma a Megtartó, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában." (Lk 2,11) Mert a technika, a tudomány, a kultúra szédületes fejlődése ellenére is az ember ma is az, aki volt: Isten szabadításra szoruló teremtménye.

Ne gondoljátok, hogy ellentétbe jutok azzal, amit eddig mondtam. Az embernek ma is megvan az a hivatása és képessége, hogy úrrá legyen a teremtés világa fölött. Az Isten nem kobozta el az ember értelmét és szabadságát. Hogy is vette volna el tőlünk, hiszen az Ő szeretetét csak értelemmel és szabadon lehet viszonozni! Viszont ha azt kérdezzük, hogy az ember Istentől nyert világosságát és szabadságát tényleg arra használja-e, hogy Istent és felebarátját szeresse, akkor szemünkbe mered az az irtózatos tény, hogy az ember a maga világosságát és szabadságát éppen arra használja fel, hogy magát Istentől függetlenítse, magát Isten mellé és Isten fölé próbálja helyezni. Erről beszél az első emberpár története, akik olyanok akartak lenni, mint Isten, jó és gonosz ismerői. Erről beszél a bábeli toronyépítés története, amikor az emberek égig érő tornyot akartak építeni, nem azért, hogy oda feljutva imádják, hanem hogy detronizálják, trónjáról letaszítsák az Istent. De az Isten elleni lázadás ugyanakkor az embertársainkkal való kapcsolatot is megrontja: a bábeli toronyépítés után egymást nem értő, egymás ellen tusakodó népekre és nemzetekre oszlik az emberiség. És ha még messzebb megyünk vissza, Kain testvérgyilkosságának bűnébe ütközünk, és ettől kezdve az ember indulatát hitvallásunknak ezzel a vallomásával tudjuk csak kifejezni: „Természettől fogva hajlandó vagyok Isten és a felebarátom gyűlölésére." (Heidelbergi Káté 5. kérdés-felelete) Az értelme világosságával és szabadságával visszaélő ember világára mind a mai napig és egészen a világ végéig ránehezedik az átok: a bűn és a halál átka. Ünneplő keresztyén Testvéreim! Ezek az emberi élet legegyszerűbb, kézzelfogható tényei.

A bűn nemcsak az Istennel, hanem az embertársainkkal való viszonyunkat is megrontja. Mert kérdezem: most, az atomkorszakban, jobban tudjuk szeretni egymást, mint azelőtt? Nagyobb a családi élet boldogsága, mint azelőtt? Vajon azt látjuk, hogy a szülők és a gyermekek között mélyebb, erősebb és bizalmasabb a kapcsolat, mint azelőtt? Egy-két nemzedékkel ezelőtt a világ népei igen keveset tudtak egymásról. Most, a rádió, a televízió, a repülés korszakában egymás szomszédai lettünk. De vajon azt látjuk, hogy ma a világ népei jobban szeretik egymást, mint régen? És ha a saját szívünkbe nézünk, vajon ott nyugalmat, békességet, örömöt látunk?

Isten iránti hálával kell fogadnunk az orvostudomány minden vívmányát, nagyszerű haladását, de vajon érvényét vesztette volna az édenkerti szózat: „porból vétettél és porrá kell lenned"? A bűn zsoldja a halál és a halál ellen nincs orvosság. Az ember, aki készen áll arra, hogy meghódítsa a világűrt, nem tudja legyőzni és soha nem is fogja legyőzni legnagyobb ellenségét, az „utolsó ellenséget", a halált. Az Isten elleni lázadás az ember legnagyszerűbb vívmányait is kérdésessé és kétértelművé teszi. Behatolt az ember az atom titkába, szinte kifogyhatatlan erőforrás kínálkozik az ember számára, hogy felhasználásuk által kiküszöbölje a földről az éhséget, a betegséget, és ugyanakkor azt kell látnunk, hogy ez a leghatalmasabb eszköz a halál eszközévé válik a kezében, és az a lehetőség, hogy egész városok, egész országrészek, sőt egész földrészek elpusztuljanak, emberek milliói egy másodperc töredéke alatt hamuvá váljanak, sőt hogy az egész emberiség kipusztuljon erről a földről, egyáltalán nem elméleti lehetőség többé. A mai ember sokkal kevésbé fél Istentől, mint kétezer évvel ezelőtt élt őse, viszont annál inkább fél a saját keze alkotásától; ha azonban mélyre hatolunk, akkor kiderül, hogy az ember, amikor a sorsától fél, a háborútól fél, a rákbetegségtől fél, az embertársaitól fél, a lelke mélyén attól az Istentől fél és attól az Istentől menekül, akinek szeretetét lázadással viszonozta. Most, az első karácsony után kétezer évvel jobban tudjuk, milyen nagy és felséges dolog az a szabadság, amit Isten az első embernek adott, de ugyanakkor azt is tudjuk, azt is látjuk, hogy milyen irtózatos pusztulást, romlást, boldogtalanságot von magára az ember, amikor ezt a szabadságát Isten elleni lázadásra használja.

III.

De mi erre az Isten felelete? Az, hogy haragjában elpusztítja az ellene lázadó világot, úgy, ahogy az özönvíz idején tette? Az Isten felelete nem ez, hanem a karácsony, az Ige testté létele. Annak a megbizonyítása, hogy az ember minden lázadásánál, önmagát és embertársát pusztító engedetlenségénél is van egy nagyobb hatalom: az Isten szeretete. „Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta." (Jn 3,16) Ezért az idők teljessége nem az ítélet ideje volt, hanem szeretetének

kinyilatkoztatásáé. Nem megsemmisítő hatalommal küldte el egyszülött Fiát ebbe az ellene lázadó világba, hanem gyengeségben, alázatosságban. Úgy jelent meg Isten szeretete a világban, mint egy gyámoltalan kisded, szegény szülők újszülött gyermeke a barmok istállójában. Mert Jézus Krisztusban az Isten magára vállalta az ember lázadásának minden következményét, Jézus Krisztusban megmutatta, mit jelent a bűn és a halál, amikor az Isten Fia magára vette a világ bűnét és meghalt a világ bűnéért a golgotai kereszten. A karácsonyi eseményben benne van a nagypéntek is, az Isten Fia önmaga megüresítésében benne van minden szenvedés, minden gyalázat, benne van a golgotai kereszt és benne van annak az embernek a halálkiáltása is, aki szabadságával visszaélve eljutott az Isten elleni lázadás végállomásához – az ő nevében, helyette is kiáltotta Jézus: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" Az isteni szeretet ott keresett meg minket és ott ölelt át, ahol vagyunk, a mélységben, a bűn, a kárhozat mélységében. De éppen itt, a mélységben bizonyította be győztes hatalmát. Mert az a gyámoltalan kisded, aki a barmok jászolában fekszik, akinek élete ellen máris élesítik a fegyvert, valóban Király, valóban Szabadító, valóban a mindenség hatalmas Ura. Éppen ebben adnak példát a napkeleti bölcsek: ezek a nagy tudású, erős, gazdag emberek a hit szemével látták a láthatatlant, az alázatos Isten Fiának hatalmát és dicsőségét, és ezért amikor bementek a homályos istállóba, leborultak a kisded előtt és kincseiket kitárván, odaadták neki azt, ami a legdrágább volt számunkra.

Ez az igazi karácsonyi hit: meglátni az alázatosságban a dicsőséget, a gyengeségben az erőt, meglátni, hogy a legnagyobb hatalom, a döntő hatalom, az egyetlen hatalom ebben a mindenségben az Isten irántunk való végtelen szeretete. Ezért a karácsonyban nemcsak a nagypéntek van benne, hanem a húsvét is, az áldozócsütörtök is, vagyis a hit szemével látnunk kell, hogy az alázatos, a szenvedő, a kínos és gyalázatos halált halt Isten Fia legyőzte a bűnt, legyőzte a halált, hogy ül az Atya jobbján, ahonnan lészen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. A napkeleti bölcsek, amikor meglátták a csillagot, tudták, hitték, hogy az az Ő csillaga. Nekünk pedig tudnunk kell, hogy minden csillag, amit látunk az égbolton, minden égitest, amit a tudósok távcsövei látnak, még a mesterséges égitestek is, amiket az ember küld fel az égboltra, az Ő hatalmában vannak, és végeredményben róla, az ember Fiáról, a második Ádámról szól a zsoltáros bizonyságtétele: „mindent lábai alá vetettél".

A karácsonyi bizonyossághoz tartozik az is, hogy Jézus Krisztus, a testté lett Ige, az Isten új teremtésének kezdete „ama fényes hajnalcsillag" (Jel 22,16). Ez a csillag, az Ő csillaga soha el nem múlik. Minden más véget ér. Elmúlik az ember, minden kultúrájával, mesterséges bolygóival, minden dicsőségével. De elmúlik ez a teremtett mindenség is, az ég és a föld a csillagokkal együtt. Ahogy Jézus Krisztus mondta: „A nap elsötétedik, és a hold nem fénylik, és a csillagok az égről lehullanak, és az

egeknek erősségei megrendülnek. És akkor feltetszik az ember Fiának jele az égen. És akkor sír a föld minden nemzetsége, és meglátják az embernek Fiát eljönni az ég felhőiben nagy hatalommal és dicsőséggel." (Mt 24,29–30)

IV.

Most azonban – és ez a karácsonyi evangélium szíve – még tart a kegyelem ideje. Most még fennáll a lehetősége annak, hogy Istentől kapott szabadságunkat az Ő dicsőségére és embertársaink javára használjuk. Most még imádkozhatunk és dolgozhatunk azért, hogy az ember elméjének nagyszerű vívmányait ne a halál, hanem az élet szolgálatába állítsa. Mert most még hangzik az Isten végtelen szeretetének hívogatása: a karácsonyi örömüzenet. Hozzánk is úgy szól az Isten, mint a napkeleti bölcsekhez. Felkelti a szívünkben a sóvárgást a szabadítás után, jeleket ad, hogy figyeljünk igéjére, minket is elküld Betlehembe, a jászolbölcsőhöz, hogy hódoljunk a kisded előtt. Elküld oda, mert azt akarja, hogy amiképpen a napkeleti bölcsek igen nagy örömmel örvendeztek, a mi szívünket is töltse be a nagy öröm, az igazi karácsonyi öröm, annak öröme, hogy az Isten szeret minket és az Ő szeretete a legnagyobb hatalom ezen a világon. Olyan nagy hatalom, hogy még a bűn és a halál erejét is megtöri.

Ne mondjuk hát azt, hogy az ember kinőtte a karácsonyi evangéliumot, mert most, a világűr meghódításának korában is csak az a Jézus Krisztus szabadíthat meg minket, aki által létrejött ez a mindenség, és aki nélkül semmi sem lett, ami lett. A mesterséges és természetes égitestek, a csillagok milliói fölött áldjuk az Ő végtelen hatalmát, mert ennek a hatalomnak a lényege, a szíve Isten irántunk való szeretete. Hódoljunk Urunk előtt, mint a napkeleti bölcsek, adjuk át neki azt, ami a legdrágább, önmagunkat, egész életünket, hogy a mi szívünket is betöltse az igazi öröm, amit soha senki és semmi nem vehet el tőlünk, az Úr Jézus Krisztus szabadításának öröme. Ámen.

Jövel, Uram, Jézus!

Advent

Textus: Mt 3,1–12

„Azokban a napokban pedig eljöve Keresztelő János, aki prédikál vala Júdea pusztájában. És ezt mondja vala: Térjetek meg, mert elközelített a mennyeknek országa. Mert ez az, akiről Ésaiás próféta szólott, ezt mondván: Kiáltó szó a pusztában: Készítsétek az Úrnak útját, és egyengessétek meg az ő ösvényeit. Ennek a Jánosnak a ruhája pedig teveszőrből vala, és bőröv vala a dereka körül, elesége pedig sáska és erdei méz. Ekkor kiméne őhozzá Jeruzsálem és az egész Júdea és a Jordánnak egész környéke. És megkeresztelkednek vala őáltala a Jordán vizében, vallást tevén az ő bűneikről. Mikor pedig látá, hogy a farizeusok és sadduceusok közül sokan mennek őhozzá, hogy megkeresztelkedjenek, monda nékik: Mérges kígyóknak fajzatai! Kicsoda intett meg titeket, hogy az Istennek elkövetkezendő haragjától megmeneküljetek? Teremjetek hát megtéréshez illő gyümölcsöket. És ne gondoljátok, hogy így szólhattok magatokban: Ábrahám a mi atyánk! Mert mondom néktek, hogy Isten eme kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. A fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett. Azért minden fa, amely jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik és tűzre vettetik. Én ugyan vízzel keresztellek titeket megtérésre, de aki utánam jő, erősebb nálamnál, akinek saruját hordozni sem vagyok méltó; ő Szent Lélekkel és tűzzel keresztel majd titeket. Akinek szórólapát van az ő kezében, és megtisztítja az ő szérűjét; és az ő gabonáját csűrbe takarítja, a polyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel.”

Jöjj, népeknek Megváltója! Jövel, Uram, Jézus! – így könyörgünk adventi énekeinkben és imádságainkban. Nemcsak a szánkkal mondjuk, a szívünkből tör fel a kérés: Jövel, Uram, Jézus! De vajon tudjuk-e, hogy mit kérünk ezzel? Ha nagyon jól fontolóra vesszük, mit jelent az Ő eljövetele, vajon akkor is tudunk így könyörögni?

A nagy író, Dosztojevszkij egyik hatalmas elbeszélésében megpróbálta elmondani, mi történnék, ha Jézus teljesítené minden idők keresztyénségének kérését: Jövel, Uram, Jézus – és egyszer tényleg eljönne, nem mennyei dicsőségben, mint majd egykor eljön ítélni eleveneket és holtakat, hanem emberi formában újra leszállna közénk. A spanyolországi Sevillába megy, a 16. században, amikor a városban éppen készítik a máglyákat, hogy másnap az eretnekeket megégessék. Mindenki megismeri Őt. A nép engedelmesen követi. Áldását adja a sokaságra. Egy születésétől fogva beteg embert meggyógyít. Egy fiatal lányt feltámaszt a koporsóból. De a római egyház hatalmas embere, a nagy inkvizítor letartóztattatja, és sötét börtönbe vetteti. Éjjel lemegy hozzá. „Miért jöttél, hogy zavard a munkánkat?” Jézus a lelki szabadság

hirdetésével, azzal, hogy nem akarja megkötni az embereket a törvény béklyóival, nem illeszthető bele a római egyház okosan kigondolt hatalmi rendszerébe. „Miért jöttél vissza minket zavarni?" Végül azonban mégis elbocsátja Jézust ezekkel a szavakkal: „Menj el, és soha ne jöjj vissza… soha, soha!"

Vajon ha hozzánk is eljönne, testi, emberi alakban, korunkba, egyházunkba, egyéni életünkbe, tudnánk-e hódolni előtte, vagy pedig mi is ezt mondanánk: „Azért jöttél, hogy zavarj minket? Menj el, ne jöjj vissza soha."

Most azért gondolkozzunk arról, mit jelent az, hogy az igazi Jézus Krisztus tényleg belép a mi életünkbe, keresztyénségünkbe. Az igazi Jézus Krisztus, nem az a képzelt Jézus, akit mi kívánságainkból, képzeletünk eszközeivel kiformálunk. Mit várhatunk tőle? Vajon csak vigasztalna, szelíd szavakkal biztatna, békességet adna, ahogy mi szoktunk gondolni rá? Vagy valami más történne?

Mit jelent az igazi Jézus Krisztus eljövetele? Hogy ezt világosan láthassuk, most előttünk áll Keresztelő János zord, komor alakja. Hallgatjuk a pusztai prédikátor kemény beszédét. De hát Keresztelő János nem Jézus! Valóban nem az. Tény, hogy másképpen gondolta el az eljövendőt és másképpen várta Őt, mint ahogy Jézus Krisztus tényleg megjelent. Hogy Jézus olyan szelíd és alázatos lesz, hogy a bűnöket nemcsak büntetni fogja, hanem el is hordozza azokat, hogy Istennek a szeretete olyan végtelen lesz benne – ezt Keresztelő János nem várta.

Ennek ellenére Jézus a nagy nyilvánosság előtt kiállt Keresztelő János mellett. Egynek nyilvánította magát vele. Nem átallotta átvenni szóról szóra az ő üzenetét: „Térjetek meg, mert elközelített az Istennek országa." De egy pillanatig sem szabad azt gondolnunk, hogy Jézus beszédében kevesebb a szigorúság! Egyáltalán nem: Jézus is éppen olyan halálos komolysággal állítja elénk Isten követelését. Éppen ezért Keresztelő János prédikációjából is megtanulhatjuk, hogy mit jelent Jézus eljövetele.

I.

Jézus jön! Ez először azt jelenti: „Térjetek meg!" Vagy, ha ezt a felhívást úgy értjük, ahogy Keresztelő János és Jézus értették: „Forduljatok meg!" Amikor tehát Jézus az én életembe belép, az ezt jelenti: „Fordulj meg!" Egy lépéssel sem tovább eddigi utadon! Állj meg, fordulj meg!

Arról volna szó, hogy a mi hivatásunkat, életpályánkat változtassuk meg? Azon ne menjünk tovább? Egyáltalán nem! Lukács evangéliumában olvassuk, hogy a vámszedők és a katonák – ezeken az életutakon volt abban az időben a legtöbb kísértés – Jánoshoz mentek és megkérdezték őt: „Mit cselekedjünk?" Keresztelő János pedig nem azt felelte: keressetek más foglalkozást, mert a mostani hivatásotok igen veszélyes a hitetekre és erkölcsötökre. János ezt felelte a katonáknak: Senkit se

háborgassatok, vagyis ne legyetek rablók! A vámszedőknek pedig: semmi többet ne követeljetek, mint amennyi adó ki van vetve valakire. Tehát nem a foglalkozáson, a hivatáson fordul meg a dolog. És mégis: térjetek meg azokról a rossz utakról, amelyekre engedetlen, gonosz szívetek vezetett. Mindenki a maga rossz útjáról térjen meg, amint Isten igéje, Isten parancsa megmutatja. Nézzünk bele ebbe a tökéletes tükörbe, így vizsgáljuk meg magunkat, így gyakoroljunk önkritikát. Ott van például az ötödik parancsolat: engedetlenség, tiszteletlenség szüleinkkel, feljebbvalóinkkal szemben. Vagy a hatodik: a szeretetlenség, önzés, türelmetlenség, kegyetlenség embertársainkkal szemben. Vagy a nyolcadik: rágalmak, pletykák terjesztése, és öröm afelett, hogy valakinek a tisztességét alábbszállíthatjuk. De bármelyik parancsolat marasztal is el minket: egy lépést sem tovább azon az úton! Fordulj meg, térj meg! Ezt követeli János, és ezt követeli Jézus.

Meg kell térni mindenekelőtt a lelki gőgből és elbizakodottságból. Keresztelő János ekkor a legvallásosabb, legegyháziasabb embereknek kellett hogy elmondja: ne próbáljatok mellébeszélni azzal, hogy Ábrahám a ti atyátok. Mondom néktek, Isten ezekből a kövekből is teremthet fiakat Ábrahámnak. Egy pillanatig se gondoljátok, hogy nektek jogotok van a kivételes elbánásra, hogy Isten köteles kipárnázni a ti egész életeteket azért, mert az Ő népéhez tartoztok. A világért se gondoljátok, hogy Isten rátok van szorulva. Az, hogy ti még ma is az Ő népéhez, az egyházhoz tartoztok, egyedül az Ő szabad és ingyen kegyelméből van.

Értsétek meg, hogy ez a prédikáció éppen a komoly egyháztagoknak, a „jó reformátusoknak" szól. Amikor elbizakodottságról és hamis biztonságérzésről van szó, akkor mi rendszerint a másikra gondolunk, a kívül lévő világra, a világ nagyjaira, hatalmasaira. Kétségtelen, hogy nekik mondja a Biblia: ne felejtsétek el, hogy nektek is Uratok van az égben (Ef 6,9) és hogy egyedül Isten kegyelme, hogy vagytok és uralkodhattok. De ez most nem tarozik ránk. Ránk csak az tartozik, hogy az elbizakodottság és lelki gőg elleni üzenet nekünk van címezve. Mert hivatalos alázatosságunk ellenére is gyakran felfuvalkodunk és így gondolkozunk: mi mégiscsak komolyabb, mélyebben gondolkozó és érző, fegyelmezettebb emberek vagyunk, mint a többiek, a hitetlenek, vagy pláne az istentelenek. Közben pedig elfelejtjük, hogy nem a mi érdemünk, hanem egyedül Isten érthetetlenül nagy jósága és irgalma, hogy több talentumunk lehet, mint másoknak, hogy szemünk megnyílt Krisztus dicsőségének meglátására és hogy világosságban járhatunk. Miért helyezzük hát magunkat mások fölé? Ez gyűlöletes Isten előtt, mert ezzel tulajdonképpen megtagadjuk az Ő ingyen, királyi kegyelmét. Különben pedig kérdezzük csak meg magunkat: vajon mi is olyan komolyan vesszük a mi igazságunkat, mint mások a magukét? Vajon azoknak az áldozatkészsége, kitartása, odaadása nem kell hogy megszégyenítse keresztyéni langymelegségünket? Vajon nem az következik-e, hogy a végén Isten majd közülük választ

magának eszközöket egyháza építésére mihelyettünk, akik önelégült közönyünkkel alkalmatlanná váltunk a szolgálatra? Bárhogy van is: térjetek meg! Le kell rombolni a keresztyén gőg és hamis biztonságérzés bástyáit! Mert csak így közelíthetünk azokhoz, akik Krisztus egyházától elidegenedtek. Ekkor fogja igazán mutatni egész magatartásunk, hogy tényleg Krisztuséi vagyunk.

II.

De Keresztelő János szava még komolyabb, még keményebb, és Jézusé is. János bűnbánatot követel. Erre bizonyára készek vagyunk, hiszen bánjuk és szégyelljük mindazt, ami undokság van az életünkben. Hiszen mi őszinte magunkba szállással megyünk az úrasztalához, és szívből könyörgünk bűneink bocsánatáért. De íme, lássátok, a farizeusok is, annak a kornak a legkegyesebb emberei, buzgó egyháztagjai is kimennek a Jordán partjára, hogy János őket a bűnbánat keresztségével megkeresztelje. Tehát igazi bűnbánatot tartanak és megalázzák magukat. Ez nem kis dolog. Mégis mennydörgésként hangzik Keresztelő János felháborodott beszéde: „Viperák fajzatai!" Ezeknek a komoly, megalázkodó embereknek mondja. Ezeknek olvassa a fejére: a ti bűnbánatotok, megtérésetek nem ér semmit. Isten a megtérés gyümölcseit akarja látni. Akkor lehet szó igazi megtérésről. Jézus ugyanezt hirdette!

Vegyük a szívünkre: minden azon fordul meg, vannak-e gyümölcsei a mi megtérésünknek. Ezek nélkül úrvacsorázásunk, bűnvallásunk, fogadalmunk mit sem ér. Hányan vannak közülünk, akik Istennek újra és újra igent mondunk, mint a két fiú közül az egyik, akiről Jézus beszélt, de nem megyünk oda, ahová Isten küld. Mindnyájan ismerjük ezt: „Én elmegyek, uram; de nem méne el." (Mt 21,28–30) Az a sok „igen", az a sok ígéret, amit Istennek mondtunk, egyszer majd vádolni fog bennünket. Mert valaminek tényleg történnie kell. A házasságokban, a családban, a testvéreid, a munkatársaid között. Valaminek újjá kell lennie. Ki kell békülnöd valakivel. Békességre kell törekedned ott, ahol eddig civakodásra, veszekedésre, felülkerekedésre törekedtél. Mert gondoljátok el: emberek, akikre Isten olyan sok ajándékát bízta, egy egyház, amelyben a sákramentumok vannak, egy keresztyénség, amely ismeri Isten parancsait, és mégsem terem gyümölcsöket – iszonyatos dolog Isten színe előtt. Az ilyen keresztyénségre Krisztusnak nincs szüksége. Az ilyen embereket Isten elveti. Most, a tél közeledtén vannak erdők, ahol kezdik vágni a fákat. Fájdalmas látvány, amikor egy hatalmas fenyő a fejszecsapások alatt elkezd recsegni, remegni és végigzuhan a földön. A fejsze a fák gyökerére vettetett. Így zuhannak le emberek, gyülekezetek, az egyház egész generációi, ha nem teremték a megtérés gyümölcseit. Jézus is ezt hirdeti: Ha pedig gyümölcsöt nem terem, vágd ki azt. (Lk 13,9)

III.

De Jánosnak van még egy mondanivalója. Az eljövendő Krisztusról beszél: „Szórólapátja kezében van, hogy megtisztítsa az ő szérűjét." Keresztelő János az igazságot mondja. Ha Jézus tényleg belép az életünkbe, megkezdődik a tisztítás, a válogatás, a rostálás; akkor előbb-utóbb eljön a próba ideje. Senkit sem kímél meg ettől, legkevésbé az Ő egyházát. Most is ennek a próbának az ideje tart. Ilyenkor ára van annak, hogy valaki vallást tegyen róla, hogy valaki kitartson mellette. A keresztyénség nagy próbája, hogy a mi szavaink, magatartásunk, szertartásaink csak kegyes hagyományok-e, vagy pedig valóságos élet és erő. Itt válik el a tiszta búza a pelyvától. Vannak emberek, gyülekezetek, akik olyanok mint a pelyva, vannak, akikre áll: „megmérettél, és híjával találtattál" (Dán 5,27), nem vagy alkalmas az Isten országára. Irtózatos dolog, ha Jézusnak ezt kell mondania egy emberről vagy egy gyülekezetről.

Ezt jelenti hát, hogy Jézus belép az életünkbe: megtérés, gyümölcstermés, rostálás. Vajon ezek után is merünk így imádkozni: jövel, Uram, Jézus, vagy inkább azt mondjuk: ne jöjj hozzám, ne zavarj engem. Vagy pedig éppen most akarunk igazán, szívünk mélyéből könyörögni: Uram, mint akik most már tudjuk, mit jelent a Te jöveteled, kérünk: jöjj el hozzánk! Bizonytalanabb vagy forróbb lett a könyörgés: „Jövel, Uram"? Én úgy gondolom, hogy János prédikációjának meghallgatása után sokkal alázatosabban, de sokkal erősebben és kitartóbban kell könyörögnünk: Jövel, Uram, Jézus! Mert ha látjuk, hogy ilyen komoly a dolog, akkor nélküle az élet nem élet, akkor Krisztus nélkül holtak vagyunk. És akkor következik az, amit János még nem adhatott meg. Jézus „Lélekkel keresztel meg minket". Ez azt jelenti, hogy *Jézus hozza el nekünk azt, amit tőlünk követel*. Ő kelti fel bennünk az igazi buzgóságot. Ő ad erőt a megfordulásra, a megtérésre. Ő adja meg a megtérés örömét. Csak Őnála, csak Őbenne teremhetünk gyümölcsöt, mint vesszők a szőlőtőkén. Ezért könyörgünk ebben az adventben: Jövel, Uram, Jézus! Jöjj el a Te egyházadba, jöjj el a szívembe! Ámen.

A második mérföld

Textus: Mt 5,41

„És aki téged egy mérföldútra kényszerít, menj el vele kettőre.”

Alapigénk Jézus legkeményebb beszédei közül való. Még annál a mondásnál is keményebb, amit két verssel előbb olvasunk: „Aki arcul üt téged jobb felől, fordítsd felé a másik orcádat is.” El tudom képzelni, hogy a megdöbbenés moraja futott végig a sokaságon, amikor elhangzottak ezek a szavak: „Aki téged egy mérföldútra kényszerít, menj el vele kettőre.” Mert Jézus ezzel a mondással a politikai élet legfájdalmasabb sebét érintette. Alapigénk eredeti szövegében ugyanis két különösen gyűlöletes jövevényszó szerepel, és nagyon valószínű, hogy ezek Jézus arám nyelvű mondásában is benne voltak: az *„angareüein”* és a *„milion”*. Azért voltak ezek különösen visszatetsző szavak, mert mint a gyűlölt hódítók jogszokásaival kapcsolatos kifejezések egy letiport nép nemzeti keserűségét idézték. A *milion* a latin *mille passuum*-ból, a római hódítók hosszmértékéből képzett szó; nem akármilyen mérföldet jelent, hanem a rómaiak mérföldjét. A perzsa eredetű latin főnév, az *angaria* pedig a katonai vagy civil hatóság által kikényszeríthető munkaszolgálat szakkifejezése. Amint a görög történetíró, Hérodotosz feljegyzi, a postaszolgálatot országos arányokban először a Perzsa Birodalomban szervezték meg. Ennek a postarendszernek az egyik alapintézménye az volt, hogy az országúton haladó postaküldöncnek, mint hatósági közegnek joga volt ahhoz, hogy fogatot rekviráljon vagy hogy az úton járó-kelő embereket megállítsa és kényszerítse őket arra, hogy a postacsomagot szállítsák. Ez a kényszerszolgálat volt az *angaria*. A rendszerrel együtt magát a perzsa szót is átvették először a görögök, majd a rómaiak. Amint Flavius Josephus a zsidók régi dolgairól írt műve 13. könyvének 2. részében feljegyezte, a római hódítók a munkaerő rekvirálásának ezt a rendszerét nemcsak hogy bevezették a meghódított Palesztinában, hanem azzal nagyon is bőven éltek, a meghódított és megszállás alatt tartott nép mérhetetlen keserűségére. Az úton haladó izráelita mindig ki volt téve annak, hogy a hódító hadsereg valamelyik tagja vagy a római postaszolgálat embere őt megállítsa, a nehéz málhát rárakja és kényszerítse, hogy azt stádiumokon át cipelje.

Most már megérthetjük, hogy a Hegyi beszéd hallgatói közül sokan nagy megütközéssel fogadták ezeket a szavakat. Ha a magyar jobbágy szíve annak idején keserű volt, amikor robotot kellett teljesítenie, vagy amikor a földesúr számára forspontot kellett kiállítania, még nagyobb, sokkal nagyobb keserűséggel adta az ilyen szolgáltatást az izráelita, mert számára az idegen hódító követelése Izráel nemzeti reménységeinek porba tiprását jelentette. Mert az arculütés, amiről szintén szólt Jézus, lehetett

egyéni sérelem is, minden politikai vagy nemzeti jelentőség nélkül. De az *angaria* a nemzeti és vallási érzés megsértését is jelentette. Hát nem azért hozta ki Isten az Ő népét Egyiptomból, a szolgálat házából, hogy soha többé idegeneknek ne szolgáljanak? Nem ragaszkodtak-e Jézus kortársai makacsul ahhoz az illúzióhoz, hogy „Ábrahám magva vagyunk és nem szolgáltunk soha senkinek" (Jn 8,33)? Szinte érezzük azt a sok ezer voltos feszültséget, ami ott vibrált a levegőben, amikor elhangzott a szó: „Aki téged egy mérföldútra kényszerít, menj el vele kettőre."

I.

Ahogy az állatok és a madarak megérzik az elektromos feszültség növekedését a levegőben, vagyis a zivatar közelségét és időben biztonságba helyezik magukat, úgy a mi emberi természetünkből is következik, hogy az ilyen feszültségi csomópontokból menekülni igyekszünk. Még bibliamagyarázatunkon is meglátszik ez a menekülés, valahogy öntudatlanul az élét vesszük Jézus szavainak.

Ismeretes a római katolikus egyház megoldása. Eszerint a Hegyi beszédnek ebben és hasonló tanításaiban – a bal orcánk odafordítása annak, aki arcul üt jobb felől, az alsó ruha odaadása annak, aki a felsőt elveszi – nem minden emberre érvényes isteni parancsokkal, praeceptumokkal van dolgunk, hanem ún. „evangéliumi tanácsokkal" *(consilis evangelica)*, amelyek a tökéletes szentség elnyerését szolgálják, és így tulajdonképpen csak azokra nézve kötelezőek, akik – mint például a szerzetesek – magasabb életszentségre törekszenek. Így a közönséges átlagember, aki nem tud és nem is akar szent lenni, túlteheti magát Jézus kemény parancsán.

Van aztán egy másik magyarázási mód, az elszellemiesítés, a spiritualizálás. Azt jelenti ez, hogy a konkrét történeti helyzetből ki kell emelnünk az időtlen, eszmei tartalmat. Mi ebben a textusban az örök eszmény? Nyilván az, hogy Krisztus tanítványa nemcsak azt teszi, amire kötelezve van, hanem örök eszményei követésében messze túlmegy azon, a tökéletesség előtte lebegő célja felé. Hogy mai kifejezéssel éljünk: a keresztyén ember túltejesíti a normát (lásd E. H. Fosdick: A második mérföld). Azért vonzó ez a magyarázat, mert a földi bajok és visszásságok világából az örök eszmények világába emel, ahol nincs állami kényszer, ahol nem találkozunk azzal, amit Shakespeare, a nagy drámaíró az emberi élet egyik legnagyobb nyomorúságának tart, a „hivatalok packázásaival", ahol nincs robot, nincs közmunka, vagyis ahol egyéniségünknek nem a korlátairól, sérelmeiről van szó, sokkal inkább annak kiteljesedéséről. Akármilyen messzeségben ragyognak is előttünk az erkölcsi élet eszményei, az emberek mindig szívesen hallgatják, ha azok elérésére buzdítjuk őket, mert a szívük mélyén ott van a meggyőződés, hogy bármilyen tökéletlen is az életük, azok mégis az ő eszményeik, az ő célkitűzéseik. Alapigénk azonban nem erről szól.

Még kevésbé arról a belső szabadságérzésről, amit a pogányok is ismertek. A nagy sztoikus bölcselő, Epiktétosz mondta: „Ha kényszermunkáról van szó és egy katona megállít, hadd teljesüljön az akarata. Ne ellenkezz, és ne zúgolódj!" Mert – amint ugyancsak ez a kiváló filozófus mondta – „szabad az az ember, aki úgy él, ahogy akar, akit sem kényszeríteni, sem akadályozni, sem erőszakkal irányítani nem lehet, akinek elhatározásait nem lehet feltartóztatni és akinek kívánságai mindig célhoz érnek". Ezt a szabadságot azonban csak úgy lehet megvalósítani, ha elszakadunk a világtól, lemondunk vágyainkról és teljesen visszavonulunk önmagunkba. Az ilyen magatartásnak is voltak nagy értékű, nemes lelkű képviselői, de Jézus parancsában valami egészen másról van szó.

II.

Alapigénk is egészen bizonyosan szabadságról beszél, de nem akármilyen szabadságról, hanem az Isten országa polgárainak szabadságáról, a „fiak szabadságáról", arról a szabadságról, amit az Úr Jézus Krisztus szerzett meg számunkra. Ő pedig úgy szerezte meg ezt a szabadságot, hogy Ő maga töltötte be a második mérföld parancsát életével, halálával és feltámadásával.

1) „Aki téged egy mérföldútra kényszerít…" Az Ige testté létele, az Isten Fiának önmaga megüresítése azt is jelentette, hogy az Úr Jézus Krisztus teljesen azonosította magát velünk, a földi élet sokféle kényszere alatt élő emberekkel. Így is lehetne mondani: az Isten Fia a testté létel tényében kényszer alá adta magát. Alattvalóként született erre a világra. A karácsonyi történetek szinte túlzott részletességgel mutatnak rá erre a tényre; elmondják az éppen akkor uralkodó római császár nevét, a római helytartó nevét, beszélnek arról a kemény parancsról, amelynek következtében József és a szülés előtt álló Mária kénytelenek magukra venni egy nehéz utazás terhét; majd hallunk a bábkirály, Heródes kegyetlen intézkedéséről, arról, hogyan tört a gyermek Jézus életére, és mindez annak a földi életnek a nyitánya, amelynek során Jézus teljesen azonosította magát meghódított, leigázott, idegen uralom alatt élő, kényszer alatt élő népével. Nem úgy szól a Hegyi beszéd hallgatóihoz, mint egy kívülálló idegen, aki diplomáciai sértetlenséget élvez, hanem mint alattvaló az alattvalókhoz, hogy így hirdesse nekik az Isten országa polgárainak szabadságát. Ó, micsoda csekélység volt az a sérelem, amit az *angariára*, az egy mérföldútra kényszerített izráelitának kellett eltűrnie ahhoz képest, amit az Isten Fia vett magára, amikor emberré lett érettünk! Azt hiszitek, hogy Jézus egykedvűen nézte népének leigázottságát? Azt hiszitek, hogy nem állt szíve közel a megszakadáshoz, amikor hírül vitték neki, hogy Pilátus a kegyes izráelita zarándokok vérét áldozatukkal elegyítette? De mi volt ez annak a tudatához képest, hogy Ő, Izráel Felkentje pogányok kezére adva vesszen el a golgotai

kereszten és vigye sírba magával Izráel minden vallási és nemzeti reménységét? Mert ha sérelem volt az, hogy a választott nép valamelyik fiát a római katona ott, az ígéret földjén kényszermunkára fogja, mi volt ez ahhoz képest, hogy a keresztre a római Poncius Pilátusnak ezt a gúnyiratát tették: „a Názáreti Jézus, a zsidók királya"? Van a keresztrefeszítés történetében valami, ami emlékeztet és figyelmeztet arra, hogy a Kálvária útján és ott a kereszten is egy nagy *angaria* megy végbe: amikor Jézus kezd összeroskadni a kereszt alatt, a római kivégzőosztag emberei – amint olvassuk Máté evangéliumában – „kényszeríték" *(éngareuszan)* cirénei Simont, hogy vigye az Ő keresztjét.

2) Cirénei Simon engedett a kényszernek, vállalta az *angariát*, mert nem tehetett mást. Jézus azonban önként vállalta a keresztet. De éppen ebben az önkéntességben volt az Ő isteni szabadsága. „Nem tekintette zsákmánynak, hogy ő Istennel egyenlő." (Fil 2,6) Vagy, ahogy a jó pásztorról szóló példázatában Ő maga mondja életéről: „Senki sem veszi el azt éntőlem, hanem én teszem le azt magamtól. Van hatalmam letenni azt és van hatalmam ismét felvenni azt." (Jn 10,18) Még az elfogatása előtti pillanatban is, amint a kereszt ellen harcoló Péternek megmondta, kérhette volna az Atyát, hogy adjon mellé tizenkét légió angyalnál is többet, hogy így megszabaduljon a kereszttől, de nem ezt tette, hanem önként vállalta, hogy Ő, Izráel Messiása a pogányok kezére adassék és így haljon meg a gyalázat fáján. Ez volt az igazi második mérföld: Jézus Krisztus szenvedésének és halálának isteni önkéntessége. De éppen ezzel vívta ki az Isten országa polgárainak teljes szabadságát minden kényszertől. Feltámadásával megtörte minden kényszer erejét, széttört minden bilincset, még a halálét is, és nyert olyan nevet, hogy arra meghajoljon minden térd: mennyeieké, földieké és föld alatt valóké és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére.

Mindez érettünk történt. Mindez a mi szabadságharcunk története. Az Isten Fia azért vállalta a kényszert, egészen a keresztig, hogy mi fiak, azaz szabadok legyünk. Pál apostol így mondja el ennek a nagy szabadságharcnak a történetét: „Mikor pedig eljött az időnek teljessége, kibocsátotta Isten az ő Fiát, aki asszonytól lett, aki törvény alatt lett, hogy a törvény alatt levőket megváltsa, hogy elnyerjük a fiúságot. (…) Azért nem vagy többé szolga, hanem fiú, ha pedig fiú, Istennek örököse is Krisztus által." (Gal 4,4–5.7)

Alapigénknek egyik legkiválóbb magyarázója, Bengel jegyezte meg a Hegyi beszédnek ezekről a szavairól: *spirant resurrectionem* – a feltámadás levegőjét lehelik. Valóban! A második mérföld parancsában már benne van a végső győzelem teljes bizonyossága! Ez a második mérföld parancsának értelme, kulcsa: annak a szava ez, akinek személyében máris itt van közöttünk Isten diadalmas, dicsőséges új világa. Amíg ezt meg nem értjük: botránkozás és bolondság ez a parancs, de ha tényleg

megérezzük rajta a feltámadás leheletét, akkor a fiak, az Isten országa polgárai szabadságának áldott okirata. Mert akkor Jézus Krisztus feltámadása már bennünk is elvégezte munkáját: élünk többé nem mi, hanem él bennünk a Krisztus. Akkor már megszűnt bennünk a mi énünk, óemberünk féltésének görcsös feszültsége és annak helyét elfoglalta az Isten országának öröme és békessége, amit semmiféle földi kényszer le nem tud rontani bennünk. Akkor nem fogadjuk többé fogcsikorgatva, a gyűlölet és bosszú fellángolásával a földi kényszert, mert minden földi kényszernél mérhetetlenül többet jelent az a boldogság, hogy az Isten országának polgárai vagyunk. Ha pedig tényleg így van, akkor a második mérföld parancsa nekünk szól és ez az értelme: éppen akkor, amikor kényszerítenek benneteket, tegyetek bizonyságot a fiak szabadságáról!

III.

Ezért most nézzük végül magunkat, mint Jézus parancsának címzettjeit és kérdezzük meg magunktól: elnyertük-e tényleg a fiak szabadságát, hogy arról itt és most, ebben a földi életben, mint a földi hatalmasságok sokféle kényszerének kitett alattvalói bizonyságot tehessünk? A fiak szabadságának három próbája van.

Az első a *bűnbánat*. Mert minden kényszer a bűn miatt van. Az, hogy Izráel szabad fiait a pogány rómaiak kényszermunkára foghatták, ez az Isten büntetése volt rajtuk. Mert Isten a neki engedelmes népnek ígérte a szabadságot; az engedetlen nép számára már az Ébál-hegyén elhangzott az ítélet: „Amiatt, hogy nem szolgáltad a te Uradat, Istenedet örömmel és jó szívvel, szolgálod majd a te ellenségeidet…" (5Móz 28,47–48) Jézus így látta népének szolgai állapotát, így látta a római uralmat Izráel fölött, de még Pilátus szentségtörő gaztettét, amikor az izráelita zarándokok vérét áldozatukkal elegyítette, még azt is úgy tekintette, mint felhívást az Isten igazságos büntetése alatti megalázkodásra, bűnbánatra, vagyis megtérésre: ha meg nem tértek, hasonlóképpen elvesztek (Lk 13,1–3). Aki ezt az igazi bűnbánatot érzi és Istenhez tér, az nem fogja gyűlölni többé a kényszermunkát követelő római katonát, mert annak régi, elbizakodott, gyűlölködő énjét az Isten országának szabadsága detronizálta és az most már a második mérföld önkéntes teljesítésével megmutathatja, hogy az igazi bűnbánat kimosta a szívéből a gyűlölet indulatát. Így aki megteszi a második mérföldet, ezzel bizonyságot tesz a fiak csodálatos szabadságáról, amely széttörte bennünk a gyűlölet bilincseit.

A második próba a *szolgálat*. Mert szolgálatról van szó az *angaria* esetében is, szinte rabszolgai szolgálatról. De hát nem látjuk-e magunk előtt a mi Urunk példáját, aki azért jött, hogy szolgáljon és életét adja váltságul sokakért? A fiak szabadsága tehát másodszor azt jelenti, hogy felszabadultunk a szolgálatra. Jézus ezzel egyáltalán nem

akarta szépíteni és igazolni az *angariát*. Végzetesen félreértené a második mérföld parancsát az, aki abban a kollaborálás okiratát látná. Mint ahogy voltak Jézus honfitársai között, sőt még a tanítványok között is zélóták, akik egy véres lázadás kockázatát is vállalták volna a római iga lerázása érdekében, éppen úgy voltak kvizlingek és kollaboránsok is az egyszerű vámszedőktől kezdve a magas rangú szadduceusokig, akik a hódító rómaiak kiszolgálásában találták meg a megoldást. Az utóbbiak még talán a harmincharmadik mérföld megtételére is biztatták az embereket, mert hitetlenségükben régen feladták a szabadságnak és függetlenségnek azt az ígéretét, amit Isten az Ő szövetséges népének adott. De most Jézus nem az ő malmukra hajtja a vizet. Ő a Hegyi beszédben azokhoz szól, akik Isten ígéreteibe fogózva örökségül akarják bírni a földet. De most mintha egyenesen ezeknek mondaná: ha tényleg bizonyosak vagytok afelől, hogy örökségül bírjátok a földet és szabadok lesztek, mint ahogy Isten megígérte, akkor legyetek szelídek és szolgáljatok, és éppen a szelíd, engedelmes szolgálattal tegyetek bizonyságot a fiak szabadságáról minden ember előtt.

Végül a harmadik próba, amint az előző kettőből eddig is láthattuk, a *reménység*. Csak az viseli könnyű, békés, örvendező szívvel a földi élet kényszereit, aki nagyon bizonyos az Isten gyermekeinek eljövendő teljes szabadsága felől. Az nem lázadozik, annak a szívében nincs keserűség. Az szívesen megteszi, amit követelnek tőle. Megteszi, mint szabad ember. Mint ahogy Péter első levelében halljuk: engedelmeskedjetek minden emberi rendelésnek, az Úrért, mint szabadok (1Pt 2,13.16). Hát okozhat keserűséget annak a szívében a pillanatnyi kényszer, akit Isten arra rendelt, hogy angyalokat ítéljen, és a győztes Krisztus királyi székébe üljön, és vele együtt uralkodjék örökké? (Jel 3,21) A fiak máris szabadok minden földi uralkodótól, de ezt a szabadságukat éppen azzal bizonyítják meg a világ előtt, hogy tudnak szolgálni örvendező, megbékélt, reménykedő szívvel. „Mit gondolsz Simon – kérdezte Jézus Pétert, amikor az adószedők jöttek –, a föld királyai kiktől szednek vámot vagy adót? A fiaktól-e vagy az idegenektől? Monda néki Péter: az idegenektől. Monda néki Jézus: Tehát a fiak szabadok." (Mt 17,25–26) De hogy botránkozást ne okozzanak: Jézus kifizettette az adót. Éppen így: az Isten országának polgára kerüli a botránkozást, megteszi, amit követelnek tőle, sőt túlmegy azon, mert éppen ez a plusz, ez az önkéntesség válik jellé: az Isten fiai szabadságának jelévé.

Ebben a mostani, elmúlásra ítélt világkorszakban semmi sem tehet olyan hatalmasan bizonyságot az Isten eljövendő országáról, amelyben nem lesz többé semmiféle kényszer, mint a Jézus Krisztus igazi alattvalóinak élete, akik a földi állampolgárság kényszerűségeinek közepette önkéntes, szívből jövő, keserűségtől, gyűlölettől mentes szolgálatukkal újra és újra felállítják mennyei állampolgárságuk jeleit, vagyis életükön, példájukon máris megérzik egy magasabb, örök világnak, a feltámadás világának lehelete. Ámen.

A válogatás nélküli szeretet csodája

Teológus csendesnap

Textus: Mt 5,48

„Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes."

Keresztyén Testvéreim! Alapigénket, amit a csendesnapok rendezői tűztek ki a mostani alkalomra, a Hegyi beszédből olvastam fel. A Hegyi beszéd megértésének három feltétele van. Az első annak tudomásulvétele, megértése, sőt megtapasztalása, hogy a Hegyi beszédben maga az élő Jézus Krisztus szól hozzánk. A második az, hogy benne Jézus Krisztus önmagáról tesz bizonyságot. A harmadik pedig az, hogy úgy tesz bizonyságot önmagáról, mint akié minden hatalom mennyen és földön, vagyis mint akinek a személyében eljött és közöttünk van az Isten országának új és tökéletes igazsága ezen a földön. Ebből azonban az következik, hogy a Hegyi beszéd megértése nem könnyű, sőt emberileg lehetetlen dolog, mert ezt a három feltételt emberileg biztosítani nem tudjuk. Mint igehirdető is nyomasztóan érzem most tehetetlenségemet, és csak könyörögni tudok azért, hogy az én Uram maga hirdesse most ennek a gyülekezetnek: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes."

I.

Mit jelent a mennyei Atya tökéletessége? A skolasztikus teológusok valamikor mindenféle spekuláció útján próbálták megállapítani, mit jelent az isteni tökéletesség; voltak, akik az emberi erények végtelenségig való fokozásával próbáltak eljutni az isteni tökéletesség fogalmáig. Ha azonban igaz az, hogy a Hegyi beszédben Jézus Krisztus önmagáról tesz bizonyságot, akkor a feleletet erre a kérdésre is az Ő személyében kell keresnünk. Az Ő személye az Atya tökéletességének tükre. Ha Őt látjuk, látjuk az Isten tökéletességét, mint ahogy Ő mondta Fülöpnek: „Aki engem látott, látta az Atyát." (Jn 14,9) Aki látja Jézust, látja az Atya végtelen irgalmát, mert az Atya tökéletessége – amint az alapigét megelőző versekből kitűnik – az Ő irgalmának végtelensége. Az előző versekben ugyanis ezt olvassuk: „Hallottátok, hogy megmondatott: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom néktek: szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket, hogy legyetek a ti mennyei Atyátoknak fiai, aki felhozza az ő napját mind a gonoszokra, mind a jókra és esőt ád mind az igazaknak, mind a

hamisaknak." (Mt 5,44–45) Az Atya tökéletessége tehát az Ő válogatást nem ismerő irgalma. Az a végtelen szeretet, melynek még az emberi gonoszság sem tudja útját állni. Isten tökéletes, mert az Ő irgalmának nincsen határa. Akár szeretjük Őt, akár nem, akár viszonozzuk az Ő szeretetét, akár nem, Ő szeret minket; előbb szeretett minket, mint mi Őt, és úgy szeretette ezt a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta érte. Ez Isten tökéletessége, és ezt a tökéletességet látjuk Jézus Krisztus személyében, az Ő egész életében, kezdettől fogva haláláig, egészen addig, amíg a kereszten még az Őt kínzókért is így könyörög: „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják, mit cselekszenek." (Lk 23,24) Amikor tehát a keresztyén ember engedelmeskedik Jézus parancsának, és tökéletességre törekszik, nem valami kitalált és örökre megvalósíthatatlan eszményre néz, hanem Jézus Krisztusra, hitünk fejedelmére és bevégzőjére, mint az Atya tökéletességének tükörképére.

II.

De vajon elérhetjük-e ezt a tökéletességet? Vajon tudunk-e mi is úgy szeretni, mint Isten, korlátlanul, személyválogatás nélkül? Ha önmagunkat nézzük, nem habozhatunk a felelettel: „Természettől fogva hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére." (Heidelbergi Káté 5. kérdés-felelete) De hát akkor milyen jogon, milyen alapon parancsolja nekünk Jézus, hogy „legyetek tökéletesek"? Azon a jogon és azon az alapon, hogy az Ő személyében közöttünk van az Isten országa. Azon a jogon és azon az alapon, hogy az Isten országának új rendje hatalmába veszi az életünket, azaz amennyiben mi már most az övéi vagyunk és az Ő uralma alatt élünk, akkor a mi életünkben is tükröződni fog az Ő tökéletessége, vagyis határtalan, személyválogatást nem ismerő szeretete. Ezért Jézus szava nem valami kegyetlen törvény, aminek keserves erőfeszítéssel kell eleget tennünk, hanem evangélium, örömhír, drága ígéret, amit éppen ezért így is lehetne mondani: „Ti azért tökéletesek *lesztek*, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes." Azaz a ti életetek máris be van állítva a *telos*-ra, az Isten céljára, a végső beteljesedésre, amikor az Isten szeretetének diadala betölti az egész mindenséget. Mi magunkban nem vagyunk tökéletesek, de amennyiben Krisztusban hiszünk, amennyiben az Ő országának alattvalói vagyunk, annyiban már most, már a mi mostani életünkben is tükröződni fog az Ő végtelen szeretete, mint Isten tökéletessége. Jézus szava tehát ígéret arra, hogy általa képesek leszünk személyválogatás nélkül szeretni embertársainkat: a jókat éppen úgy, mint a gonoszokat, az igazakat éppen úgy, mint a hamisakat, barátainkat éppen úgy, mint ellenségeinket, ahogy Isten is személyválogatás nélkül árasztja az Ő szeretetét erre a világra.

III.

De most sietek alkalmazni mindezt a mi életünkre, elsősorban ennek a mi itteni teológus gyülekezetünknek az életére. Kettős üzenet hangzik felénk alapigénkből: higgy és engedelmeskedj!

Az első tehát ez: higgy! A tökéletesség útja nem a törvény cselekedeteinek az útja, hanem a hit útja. Ha valaki nem hisz Jézus Krisztusban, ha valaki nem él vele közösségben, ha valaki nem látja a hit szemével az Ő eget és földet átható hatalmát és a még hatalmánál is nagyobb jóságát, az a tökéletesség parancsát éppen úgy félreérti, mint az egész Hegyi beszédet, az akarva-akaratlan kegyetlen törvénnyé, megölő betűvé változtatja. A tökéletes szeretet az Ő szeretetéből táplálkozik, Ő adja nekünk személyesen. Ezért mindenekfölött és mindenekelőtt a hit ajándékáért kell könyörögnünk: „Uram, mutasd meg nekem Jézus Krisztus szeretetének szélességét, hosszúságát, mélységét és magasságát, hogy ez a szeretet beáradhasson a szívembe és rajtam keresztül a világba!"

A második üzenet ez: engedelmeskedj! Jézus szeretetének megtapasztalása csak akkor valóságos, ha annak engedelmeskedünk. A hitbeli látás és az engedelmesség összetartoznak; csak annak a látása lesz mindig élesebb, gazdagabb és mélyrehatóbb, aki nem engedetlen a mennyei látás iránt, hanem azt megvalósítja a maga életében. Ez számunkra azt jelenti, hogy először is ebben a mi közösségünkben kell gyakorolnunk a válogatás nélküli szeretet parancsát.

Megvallom, nem merek olyan élesen klasszifikálni, mint Jézus, nem merem feltételezni, hogy itt bárki ellensége volna a társának. De azt mégis meg merem tenni, hogy két csoportra osztom ezt a társaságot és megkérdezem: hogyan kell szeretni azokat, akiket könnyű szeretnünk, és hogyan azokat, akiket nehéz szeretnünk?

Vannak, akiket – úgy érezzük – könnyű szeretnünk. Minden közösségen belül szövődnek barátságok, amelyek egyszerűen az emberek természetes egybehangoltságán alapulnak. A barátság nem a hit dolga, nem is valami sajátosan keresztyén dolog; hiszen a pogányok, a hitetlenek között is megtaláljuk a barátság ragyogó példáit. Ez azonban nem jogosít fel arra, hogy megvessük a barátságot, Isten gondviselő kegyelmének ezt a nagy ajándékát. A híres székesfehérvári püspök, Prohászka Ottokár egyik írásában saját tapasztalata alapján nagy elismeréssel nyilatkozik a jezsuita iskoláknak, közelebbről a római *Collegium Germanicumnak* arról a híres szabályáról, hogy a növendékek között szigorúan tiltva van minden *amicitia particularis*: minden barátkozás, mint amely megrontja a közösség életét és veszélyezteti a nevelés célkitűzéseit. Mi ezt az embertelen felfogást elutasítjuk. Jézus nem ellensége a barátságnak, hiszen Ő maga mondta tanítványainak: „Ti az én barátaim vagytok." De érezzük, hogy itt nem szabad megállnunk. A barátság jogos, a barátság szükséges, a barátság Isten kegyelmének drága alkalma lehet, de csak akkor, ha nem akadályozza, hanem előmozdítja annak a

válogatást nem ismerő, minden ember felé köteles szeretetnek az érvényesülését, amelyet Jézus alapigénkben parancsol nekünk. A Szentírás szerint nem a barátság, hanem a szeretet a tökéletesség kötele (Kol 3,14), az a kapocs, amely mint az Isten tökéletes szeretetének megnyilatkozása a testvéreket igazi közösségben egyesíti, ezért a barátság csak akkor egészséges, csak akkor Jézus akarata szerint való, ha erősíti a tökéletesség kötelét, a válogatást nem ismerő szeretetet. Viszont az igazi, válogatást nem ismerő szeretet a barátságot is átformálja, megerősíti, megnemesíti, megóvja attól, hogy merő érdekszövetséggé, cimboraággá fajuljon, klikkek és kotériák kifejlődésére vezessen. Legyetek tökéletesek – könyörögjünk, hogy maga a mi Urunk vegye kezébe barátságainkat, Ő formálja át azokat, Ő töltse meg szeretetével, hogy a mi barátságaink is tükrözhessék, bizonyságtétel gyanánt felragyogtassák a mennyei Atya tökéletességét, az Ő válogatást nem ismerő, határtalan irgalmát.

De mit tegyünk azokkal, akikkel nem tudunk barátkozni? Ismerjük el, hogy ilyenek is vannak. Ez is természetes adottság: amint van természetes szimpátia, úgy van természetes antipátia is. Lehet, hogy szeretünk valakit, de barátkozni nem tudunk vele, mint ahogy a keresztyén ember minden nő iránt szeretettel kell hogy viseltessék, de nem minden nő alkalmas arra, hogy feleségül vegye. A herrnhuti gyülekezet tagjai estek az első időkben abba a tévedésbe, hogy a házasulandó fiatalembereknek sorshúzással választottak feleséget, és amikor a herrnhutiak egy kis települést létesítettek Amerikában, az ottani férfiak megírták, hogy hány házasulandó van közöttük, mire a gyülekezet vezetősége gondoskodott megfelelő számú menyasszonyról. Ahogy a jezsuiták tévednek, amikor azt mondják, hogy a növendékek nem barátkozhatnak egymással, éppen úgy tévedés lenne kimondani, hogy a debreceni teológus gyülekezetben minden teológus minden teológussal egyformán barátkozzék. Emberek vagyunk, testben élünk, számolnunk kell azzal, hogy vannak ellentétek, diszharmóniák közöttünk. Könnyű szeretni azt – legalábbis így gondoljuk –, akivel rokonszenvezünk, de nehéz szeretni azt, aki nekünk nem szimpatikus. Pedig ez a szeretet próbája. „Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jutalmát veszitek? (…) És ha csak a ti atyjafiaitokat köszöntitek, mit cselekesztek másoknál többet? Nemde a vámszedők is nem azonképpen cselekesznek-é?" (Mt 5,46–47) A tökéletes szeretetnek éppen az a próbája, hogy szeretjük azt is, akivel nem vagyunk egy nézeten, aki vitatkozik velünk. Itt is vannak vitatkozások, mert még soha nem volt teológia disputa nélkül, de tanuljuk meg: a teológiai vitát az nyeri meg, aki jobban tud szeretni. Érvelhetsz kifulladásig, nem ér semmit. Sokkal többre mégy, ha imádkozol vitapartneredért. Tehát nem elsősorban magadért, még csak azért sem, hogy növekedjék a szereteted, hanem egyszerűen az embertársadért, és akkor bekövetkezhetik az, hogy a mi közösségi életünkben is felvillan a csoda – az Atya Isten tökéletességének csodája, amikor az Ő szeretete győz le bennünket.

Végül még egy kis kitekintés a Teológia falain kívülre, mert itt egy pillanatig sem felejtkezhetünk el arról, hogy *extra muros* is vannak emberek, akik várják a szolgálatunkat. A mi itteni életünk a szeretet gyakorlásának csak a nagyon kíméletes előiskolája. Itt nincsenek közöttünk azok, akik gyűlölnek, átkoznak és kergetnek minket. De Isten majd az ilyenek közé is elküld. Ha pedig itt nem tudjuk szeretni azokat, akikkel az igazán alapvető dolgokban egyek vagyunk, hogyan tudjuk majd szeretni azokat, akik megvetik és gúnnyal illetik mindazt, amit mi szentnek tartunk?

A béke után sóvárgó, de gyűlölködő emberi társadalomban semmi mással nem járulhatunk igazán hozzá a gyógyulás megindulásához, mint hogy bizonyságot teszünk Isten tökéletességéről, azaz az Ő irgalmának végtelenségéről.

De nem elég, ha erről csak szólunk. Erről csak akkor tudunk bizonyságot tenni, ha válogatás nélkül szeretjük az embereket, úgy, ahogy Isten szeret bennünket.

Ismerek egy idősebb, szektás asszonyt, akivel gyakran szoktam találkozni. Egyszer megkérdeztem, hogyan jutott el a maga szektás hitére. Elmondta, hogy eredetileg református volt, sőt, templomba is eljárt, de a hite nem sokat ért. Volt egy sógora, akivel valami miatt összeveszett, és ettől kezdve halálosan gyűlölték egymást. Egyszer azonban megjelent a sógora, és bocsánatot kért. Majd hanyatt esett a csodálkozástól, nem tudta megmagyarázni ezt a csodát, mert tényleg csoda történt. Bátran és fenntartás nélkül merem mondani, hogy ebben az esetben a nyomorúságos és bűnös emberi viszonylatok világában csoda villant föl: az Atya tökéletességének csodája, az Ő szeretetének csodája. Igen örülnék, ha nem szektás atyafiakról kellett volna ezt mondanom, de bátran és fenntartás nélkül mondhatom, hogy itt csoda történt, Isten személyválogatást nem ismerő szeretetének csodája. Azon, hogy ezek után ez az egyszerű asszony rosszul vonta le a konzekvenciát és a sógora szektájához csatlakozott, nem lehet meglepődni. Ami azonban a döntést megérlelte benne, csoda volt: az ellenség iránt érzett szeretet csodája, mint az Isten tökéletességének visszfénye. Ne értsük félre a példát, de tanuljunk ebből is. Még csak annyit, megismétlem: nemcsak parancs, ígéret is: Ő beállíthat a cél felé, az isteni szeretet végső diadalának célja felé, és már most, amikor még úton vagyunk, gondoskodik arról, hogy a mi életünk az Isten határtalan, akadályt és személyválogatást nem ismerő szeretetének jele legyen. Ámen.

Legyen meg a te akaratod!

Október 6-ai megemlékezés teológusoknak

Textus: Mt 6,10

„Jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is."

A napokban két dokumentum került a kezembe 1849-ből, a szabadságharc leveretésének esztendejéből. Az egyik egy lelkipásztor imádsága, amit nem sokkal a világosi fegyverletétel előtt mondott el a templomban. A vége így hangzik: „Dicsőségedet hirdettem minden időben és elvezettem hozzád az erőtlen és fájdalmas szíveket. Most új ellenség rohan elpusztítani; ha engeded ezt a mi hazánkat, ha te kiirtani engeded ezt a mi magyar nemzetünket: akkor az én ajkam örökre megnémul és az én szívem bezáródik. Akkor én hozzád többé nem fohászkodom." 1944 őszén, nem sokkal Debrecen ostroma előtt, az akkori főispántól hasonló nyilatkozatot hallottam: „Ha ezt a háborút elveszítjük, akkor nem hiszek többé Istenben." Van egyfajta hazafiasság, amelynek ez az alaphangja: „Legyen meg az én akaratom." Az ilyen hazafiasság szívesen öltözik a bibliai kijelentés köntösébe, de benne nem a Krisztusba vetett hit hordozza a hazafias érzéseket és cselekedeteket, hanem a hazafias indulat hordozza a keresztyénséget. De csak addig, amíg céljainak megfelel. Sajnos, a hazafiasságnak ezt a típusát jól ismerjük, mert még szószékeinkről is intézte ezt az üzenetet a magyar ifjúsághoz: „Én pap vagyok, de nekem Magyarország drágább, mint akár maga a mennyország."

Aztán egy másik megnyilatkozást is olvastam, az egyik aradi vértanúnak, gróf Leiningen- Westerburg Károlynak 1900-ban kiadott naplóit és leveleit. Leiningen délnémet származású, protestáns ember volt, aki magyar nőt vett feleségül és így magyar birtokos lett. Amikor a szabadságharc kitört, először inkább a körülményei folytán került a magyarok oldalára, de később mind jobban azonosította magát a magyar nép ügyével. De az a hazafias rajongás, amely már a múlt század közepén is valósággal vallássá lett sokak számára, teljesen hiányzott belőle. A szabadságharc egyik legvitézebb, leghűségesebb katonája volt, de amikor 1849. március 26-án Poroszlón Görgeyvel találkozott és az utóbbi megkérdezte, hogy miért állt a magyarok oldalára, akkor ezt felelte: „Nem a lelkesedés vezérelt ide, de nem akartam elhagyni az ügyet, amikor az rosszul állott." Ekkor Görgey megszorította a kezét és a napló szerint ezt mondta: „Jobb, mintha egyike volna rajongóinak, ön kitart majd az utolsó pillanatig, mert önnél a cselekvés érett megfontolások, sőt erkölcsi érzületnek következtetése." Leiningen ki is tartott az utolsó pillanatig. Még Világos után is

elmenekülhetett volna, többen is ajánlották ehhez segítségüket, de ő nem volt hajlandó barátait elhagyni – október 6-án hajnalban kötél által ki is végezték. Görgey Leiningen magatartásának csak az erkölcsi rugóit látta, és valószínűleg nem vette észre, hogy ezeken túl is volt valami, ami az ő egész magatartását meghatározta. Naplóinak éppen az az egyik értéke, hogy ezeket a végső, elrejtett motívumokat és alapokat is feltárja előttünk, különösen a halála előtti napokban leírt nyilatkozataiban. Október 5-én, a halálos ítélet után így írt feleségének, Sissay Elizának:

„A mindenható Isten, ki szívembe lát, adjon erőt, hogy úgy halhassak meg, mint egy keresztyén. Nekem pedig bocsásd meg, Lizám, ha ez életben bántottalak, vagy ha gyöngédtelen voltam irántad. Nem hallgatom már hangodat, de szívem mondja, hogy megbocsátasz. És gyermekeim! Nagy Isten, kell, hogy nekik élj, drága Lizám. Neveld őket az Úr félelmében jó és nemes emberekké." És az utolsó naplófeljegyzés, megsárgult papíron, ceruzával: *„Sieben Uhr morgen ins Kriegsrecht… Herr, wie du befiehlest."* – *„Reggel hétkor a hadbíróságra… Uram, ahogy te parancsolod."* Ha a hazafiasság először jellemzett típusának ez az alaphangja: „Legyen meg az én akaratom", akkor Leiningen hazafiasságának, haláláig tartó hűségének ez volt az alaphangja: „Uram, ahogy te parancsolod. Legyen meg a te akaratod." Hogy a hazafiasságnak először jellemzett fajtája hová vezette nemzetünket, azt 1944–45-ben Isten igazságosságos ítéletének tüzében láthattuk. Azt hiszem, a jelenlévőket már nem is kell óvni attól, hogy leendő lelkipásztori munkájukat ennek a hazafiasságnak a szolgálatába állítsák. De van egy másik hazafiasság is, és ha mi érezzük felelősségünket az egész magyar népért, ahogy éreznünk is kell, akkor a mi szolgálatunk valamiképpen ezt a másik hazafiasságot is munkálni fogja, azt a hazafiasságot, amely nem az ember, hanem Isten dicsőségét szolgálja. Számunkra az aradi esemény nem az ember apoteózisa, amelynek csak szimbóluma a kereszt, hanem éppen fordítva: a golgotai kereszt hordozza és teszi lehetővé azt a hazafiasságot, amelynek legmélyebb indítéka az úri imának ez a kérése: „Legyen meg a te akaratod!" Adja Isten, hogy a mi leendő szolgálatunk nyomán is minél többen támadjanak, akik ezzel az imádsággal szolgálják a magyar nemzet jövendőjét. Ámen.

Kyrie eleison!

Walter Lüthi nyomán

(Bern, 1963. február 10.)

Textus: Mt 15,21–28

„És elmenvén onnét Jézus, Tirus és Sidon vidékeire tére. És ímé egy kananeus asszony jövén ki abból a tartományból, kiállt vala néki: Uram, Dávidnak fia, könyörülj rajtam! Az én leányom az ördögtől gonoszul gyötörtetik. Ő pedig egy szót sem felele néki. És az ő tanítványai hozzá menvén, kérik vala őt, mondván: Bocsásd el őt, mert utánunk kiált. Ő pedig felelvén, monda: Nem küldettem, csak az Izráel házának elveszett juhaihoz. Az asszony pedig odaérvén, leborula előtte, mondván: Uram, légy segítségül nékem! Ő pedig felelvén, monda: Nem jó a fiak kenyerét elvenni, és az ebeknek vetni. Az pedig monda: Úgy van, Uram; de hiszen az ebek is esznek a morzsalékokból, amik az ő uroknak asztaláról aláhullanak. Ekkor felkelvén Jézus, monda néki: Óh asszony, nagy a te hited! Legyen néked a te akaratod szerint. És meggyógyula az ő leánya attól a pillanattól fogva."

Feltűnő, hogy az evangéliumokban milyen gyakran olvasunk arról, hogy az emberek Jézus jelenlétében hangosan felkiáltottak. Ezt olvassuk a bélpoklosokról, máskor gonosz lélektől gyötört emberekről, most egy anyáról, majd pedig egy édesapáról. Hogy az ilyen hangos kiáltásban van valami megalázó, azt mindenki tudja, aki valaha is kénytelen volt barátainak elbeszélni, hogy amikor a kórházban az ápolónők „leemeltek az ágyról, úgy ordítottam, mint a vadállat, még most is szégyellem magam, ha erre visszagondolok". Valóban, az ilyen kiáltozást fegyelmezetlen, műveletlen dolognak tartjuk. Ezért van az, hogy jóllehet sokkal több súlyosan sérült, szinte elviselhetetlen kínok között vergődő ember van, mintsem gondoljuk, az ő jajgatásukat alig halljuk. Amíg csak bírjuk, összeszorítjuk a fogunkat és próbálunk uralkodni magunkon, és ha valaki már nem bírja jajgatás nélkül, akkor az ajtókat, ablakokat gondosan becsukjuk. Kétségtelenül sokra vittük az önuralomnak ezt a művészetét: annyira el tudjuk fojtani kínjainkat és annyira vissza tudjuk azokat szorítani lelkünk rejtett redői közé, hogy a kívülállók szinte észre sem veszik rajtunk, hogy szenvedünk. Viszont – amint az idegorvosok mondják – az ilyen elfojtások tartós károsodásokat is okozhatnak. Mert a jajkiáltás mégiscsak megvan. A mai nemzedék embereinek szemében és arcvonásain lépten-nyomon látjuk ezt a kimondhatatlan, hangtalan jajgatást. Ha azonban valamelyik szánalomra méltó kortársunk már végleg nem tudja eltitkolni kínjait, amikor idegei végképp felmondják a szolgálatot, akkor az ilyen embert gyorsan a kórházak, szanatóriumok, intézetek vastag falai és

párnázott ajtajai mögé dugjuk. Akármilyen mértékben növekszik is utcáink zaja – sokszor, kevés eredménnyel, próbálunk is ez ellen küzdeni –, ezen a téren, a hangos jajkiáltások elfojtásának dolgában igen messzire jutottunk.

Most azonban alapigénkben azt halljuk, hogy valaki „kiált vala". Egy asszony jajkiáltásáról olvasunk. Azt is halljuk, hogy egy „kananeus asszony" kiáltott. A kananeusok Palesztina őslakói voltak, körülbelül azok, akiket manapság „bennszülötteknek" szoktunk nevezni – nem sokan maradtak meg, szinte már kihalóban voltak, mint Észak-Amerika indiánjai. Azt halljuk továbbá alapigénkben erről a pogány asszonyról, hogy édesanya volt, aki a leánya betegsége miatt szenvedett, mert az, amint mondja, „az ördögtől gonoszul gyötörtetik". Az alapige nem mondja el pontosan ennek az állapotnak a tüneteit, ezért nincs értelme annak, hogy megpróbáljunk mai nyelven diagnózist adni. De ha a mi saját elmebetegeinkre gondolunk, akiket csak igen erős tabletták és injekciók segítségével lehet úgy-ahogy lecsillapítani, akkor el tudjuk képzelni a szegény asszony nyomorúságát, aki ilyen segítségek nélkül próbálta ápolni szenvedő gyermekét. Ezért ez az anya kiált Jézus után, fényes nappal, szinte torkaszakadtából: „Uram, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!" *Kyrie eleison!* Tudjuk, hogy ez a kiáltás újra és újra felhangzik a római katolikus atyafiak miséjében, de más egyházak imádságaiban is – évszázadok óta ez a kínoktól gyötört imádkozók kiáltása. Amíg azonban ez a kiáltás – *Kyrie eleison* – igen ünnepélyesen és fennkölten hangzik, amikor például Kodály Zoltán *Missa brevis*-ében a hangversenydobogóról halljuk, addig most, itt az utcán inkább kínos hatást tesz a környezetre, úgyannyira, hogy a tanítványok feszélyezve érzik magukat, és rá akarják venni Jézust, hogy intézze el azt az asszonyt, amilyen gyorsan csak lehet: „Bocsásd el őt, mert utánunk kiált." Szinte azt lehetne mondani: a tanítványok itt modern ember módjára viselkednek.

Fel lehetne vetni a kérdést: honnan ismeri ez a pogány asszony Jézust? Hogy jutott egyáltalán arra a gondolatra, hogy Jézust az Ő megváltói nevén szólítsa meg és „Dávid fiának" nevezze? Márk evangéliumában csak annyi megjegyzés van erről, hogy az asszony „hallott Jézusról". Ott, a határokon túl hallott valamit, nem sokat, a názáretiről. A kapernaumiak, a bethsaidaiak, a korazinbeliek – Jerikó, Názáret és Jeruzsálem lakói mérhetetlenül többet tudtak róla. Mi pedig, akik gyermekkorunkban hitoktatásban részesültünk, talán még külön vasárnapi iskolába is jártunk, és akiknek megvan az alkalmunk arra, hogy vasárnapról vasárnapra eljöjjünk a templomba és hallgassuk Jézus szavait, mi kétségtelenül sokkal, de sokkal többet tudunk Jézusról, mint ez a pogány asszony. Alapigénkből látjuk, hogy egy gondolat tartja őt uralma alatt: ez a názáreti tud segíteni, ennek a hatalma még az ördögökénél is nagyobb. Ha egyáltalán van segítség a gyermekem számára, akkor az nála van. És ha az az igen sokféle híradás, tanítás, amit a kapernaumiak és velük együtt mi is nyertünk Jézus személyét illetően, sok mai kortársunknál nem elég ahhoz, hogy hitre jussanak,

akkor most itt van előttünk egy meglepő tény: ennek a pogány asszonynak az a kevés is elég volt, amit Jézusról hallott, hogy százszázalékos bizalommal forduljon felé.

Ezért elkezd hangosan kiáltani. Lehet, hogy eddig a pillanatig ő is azok közé tartozott, akik fájdalmukat magukba fojtva, némán viselték – most azonban hangosan kiált, mert bizalmát Jézusba veti és senki másba. Mindenesetre megtanulhatjuk, hogy Jézus közelében nem kell visszafojtanunk jajszavunkat, kiáltásunkat. Vannak emberek, akik a gyereksírástól idegesek lesznek, Jézus azonban szívesen elviseli a gyermeksírást. Sőt, Jézus közelsége és jelenléte valósággal előhívja az emberből a segélykiáltást, mert Ő a szabadító – ahogy a beteg gyerek hangosabban sír, ha jön felé az anyja, éppen úgy Jézus közelében is a megfagyott szívek kínja felszabadító kiáltásban tör ki. A pogány asszonynak azonban nemcsak bizalma van Jézus iránt, hanem mindenekelőtt reménységgel fordul felé: tőle várja a segítséget. Jézust a reménység levegője lebegi körül, ezért kiált a szerencsétlen anya.

Szinte irigyelni lehetne ezt a kiáltozó asszonyt. Ó, ha mi is így tudnánk kiáltani! Ó, ha a mi szinte gyanúsan fegyelmezetten rendbe tett falvainkban és városainkban is feltörne ez a segélykiáltás! Ó, ha ezt lehetne hallani a kínosan pedáns iskolatermekből, vagy a külsőleg annyira harmonikusnak látszó házasságokból, amelyekben a valóságban az unalom, az önzés, a hidegség uralkodik a házastársak között! Ha ez a kiáltás hangoznék a gyanúsan mozgalmas tanácstermekből, és mindenekfölött, százszoros, ezerszeres erővel az egyházakból, ahol látszólag minden rendben van és az igazi problémákat a keresett ünnepélyesség takarója leplezi. Ó, ha egyen-egyenként mi is szívből tudnánk kiáltani: a gyermekem, a tanítója, a feleségem, a férjem – az ördögtől gonoszul gyötörtetik. Ó, bárcsak ne tudnánk tovább egy pillanatig sem eltitkolni: igen, a kormányzatunkat, az országunkat, a falumat, a városomat gyötri ez az ellenségünk! *Kyrie eleison!* Uram, Dávidnak fia, könyörülj rajtunk! Ó, ha a ma élő nemzedék fényes nappal, az ablakokból, a nyílt utcákon, sőt a háztetőkről tudná kiáltani az ég felé ezt a *Kyrie eleison*-t: Urunk, irgalmazz! Ez annak a jele lenne, hogy már kiemelkedőben vagyunk a reménytelenségből, mert közelít a Szabadító.

Keresztyén Testvéreim! Most azonban hadd szóljak arról, ami ebben az egész történetben rejtélyes, megfoghatatlan, sőt, megbotránkoztató számunkra: az Úr Jézus viselkedéséről. Hiába kiált a szegény anya, alapigénkben ezt olvassuk: „Jézus pedig egy szót sem felele néki." Azért meglepő ez, mert máskor Jézus nem így szokott viselkedni. Tudjuk az evangéliumokból, hogy amikor világi és vallási bírái előtt állt, hallgatott, de *egyébként* ha bárki a segítségét kereste, megszólalt és válaszolt. A tíz bélpoklos előtt nem hallgatott. A jerikói vaknak megfelelt. Akkor is volt szabadító szava, amikor a tanítványok a viharos tengeren a segítségéért kiáltottak. Péternek is felelt, amikor az kiáltott: Uram, segíts, mert elsüllyedek! És ugyanígy felelt az epilepsziás gyermek apjának is, amikor az ezt mondta: „Hiszek, Uram, légy segítségül

az én hitetlenségemnek!" De hát akkor miért hallgat most? Aztán mégis megszólal, de akkor sem az asszonynak felel, hanem a tanítványoknak, és ez a felelete is elutasító: „Nem küldettem csak Izráel házának elveszett juhaihoz." De hát gondoljunk a kapernaumi századosra! Ő is pogány születésű volt, és tulajdonképpen ő sem tartozott Izráel házának elveszett juhaihoz. Aztán gondoljunk a samáriai asszonyra, ő sem tartozott Izráelhez, Jézus mégis segített rajta. Miért nem akar most segíteni ennek a szegény pogány anyának? De még megdöbbentőbbnek látjuk magatartását, ha a történetet tovább hallgatjuk. Amikor elutasítására az anya földre veti magát előtte és újra kiált: „Uram, légy segítségül nékem!", akkor Jézusnak ez a válasza: „Nem jó a fiak kenyerét elvenni és az ebeknek vetni." A fiak Izráel fiai, az ebek, a kutyák a pogányok. Luther ennek a versnek a magyarázatánál a maga kendőzetlen erőteljességével egyenesen ezt írja: olyan, mintha Jézus belerúgott volna ebbe az asszonyba. Szinte azt kell kérdeznünk: ugyanarról a Jézusról van szó, akitől az irgalmas samaritánus példázatát hallottuk? Rettenetes dolog, amikor Isten elrejtőzik, amikor Isten hallgat.

A régi egyház segítségünkre jött ennek az alapigének a megértésében, amikor a kánaáni asszony történetének felolvasását éppen a nagyböjt időszakának elejére, *Reminiscere* vasárnapra rendelte. A nagyböjt ideje alatt az Úr Jézus Krisztus szenvedéséről szól az igehirdetés, és alapigénk helye is itt van: a mi Urunk szenvedéséről szóló igehirdetésben. Megváltónk meglepő, megdöbbentő, sőt megbotránkoztató viselkedését is csak akkor érthetjük meg, ha azt az Ő szenvedésének és keresztha-lálának fényében látjuk. Jézus megbízatása az Atyától az volt, hogy Jeruzsálemben halljon meg, Izráel kezétől halljon meg és Izráel népéért halljon meg. Isten kegyelmi elrendelésének, szabadító tervének megváltozhatatlan *sorrendjéről* van itt szó: *először Izráelért*, és azután, mintegy Izráelen keresztül, a világ minden népéért. A legnagyobb döntésnek, a szabadítás eseményének Jeruzsálemben kell végbemennie. Ott Jézus Krisztusnak nemcsak az ördögtől gyötört egyetlen leánykát kell megszabadítania, hanem az egész emberiséget. Ott kell végbemennie a nagy áttörésnek, az ég felé. Most pedig éppen ez a nagy, áttörő ütközet következik. Ennek a rendelésnek, a mennyei Atyától való rendelésnek engedelmeskedik a Fiú. A Zsidókhoz írt levélben a fiúi engedelmességnek erről a nagy titkáról van szó: a „Fiú megtanulta azokból, amiket szenvedett, az engedelmességet" (Zsid 5,8). Minden ezen az engedelmességen fordul meg, egész üdvösségünk, az egész világ szabadítása. Egészen keskeny az engedelmességnek ez az útja, és minden kísérletre, még a legkisebbre is, amely Őt ettől a keskeny úttól el akarná téríteni, megváltó Urunk a leghatározottabban, a legerélyesebben, a legkeményebben reagál. Hiszen túlságosan sok forog kockán: Izráel szabadítása, minden nép üdvössége. Ha itt nálunk, a berni vidéken egy rendes parasztember még azt sem szereti, ha az istállóban fejés közben megzavarják, hogy tűrhetné a világ megváltója, hogy Őt a világmindenség legfontosabb, legszentebb

ügyében, az üdvösség kiharcolásában megzavarják, hogy az Atya által előírt úttól akár egy lépésre is eltérítsék. Ennek a mindennél fontosabb ügynek a végzésében még a legkiáltóbb szükség sem zavarhatja meg Őt.

De vegyük közelebbről fontolóra – amikor Jézus a kananeus asszony kérését elutasítja, akkor már egészen és végérvényesen világos előtte, hogy Izráel népe elvetette Őt. Ez az elvettetés Názáretben kezdődött. Heródes Agrippa negyedes fejedelem, aki – jól látjuk ezt Keresztelő János lefejeztetéséből – semmiféle eszköztől sem riadt vissza, már elkezdte nagyon is gyanús érdeklődését Jézus személye iránt. A jeruzsálemi vallási vezetőséggel való viták már lezajlottak – és szakításhoz vezettek. Izráel egésze – most már a napnál is világosabb – nem fogadja el Jézust, nem akar az elveszett juhok közé tartozni, nem hajlandó magát betegnek tekinteni, akinek orvosra van szüksége. Ezért vonul Jézus az országhatáron túlra, Szidón és Tírusz vidékére. És itt, ezen az idegen tájon, és éppen ebben a pillanatban találkozik vele egy pogány asszony, aki Őt mintegy a népe képviseletében szólítja Dávid Fiának, és kéri tőle, mint Megváltótól a szabadítást. Mi sem volna ebben a helyzetben és ebben a pillanatban kézenfekvőbb, mint ez a rövidzárlatos emberi döntés: ha Izráel visszautasít, akkor elfordulok Izráeltől és a pogányok közé megyek, hogy az ő szabadítójuk legyek. Hát nem egészen világos, hogy most ez a pogány asszony, a pogányoknak ez a képviselője, anélkül, hogy maga tudná vagy akarná, a Megváltó számára kísértéssé válik arra, hogy az engedelmesség útját, a Jeruzsálembe vezető utat elhagyja? Ezt azonban a Fiú semmiképpen sem teheti. Itt van Urunk különös viselkedésének magyarázata. Ezért hallgat először, és ezért utasítja vissza olyan kíméletlen keménységgel a szegény anya kérését. Olyan, mintha belerúgna szegény asszonyba – de hát nem emlékszünk rá, hogy még rangelső tanítványát, Pétert sem kímélte, amikor az legszentebb megbízatásában kísértette Őt? Sőt, Pétert nem egyszerűen „kutyának" nevezte, amikor az a kereszt útjáról le akarta beszélni, hanem egyenesen Sátánnak mondta őt: „Távozz tőlem, Sátán, bántásomra vagy nékem, mert nem gondolsz az Isten dolgaira, hanem az emberi dolgokra." (Mt 16,23)

A történet vége mindenesetre egészen más, mint amit az eddigiek után várni lehetne. A hirtelen fordulatot, úgy látjuk, az édesanya segélykiáltása idézi elő. Azt lehetne várni, hogy most Jézus azonnal útnak indul Jeruzsálem felé, és valaki ott marad Tírusz és Szidón vidékén összetörve, elkeseredve, kétségbeesve: „Csalódtam Istenben, azt hittem, hogy meghallgat, de nem hallgatta meg az én *Kyrie eleison*-omat, az én segélykiáltásomat. Szinte különös volna, ha egy ilyen megalázás után nem az elkeseredés támadna föl a lelkünkben amiatt, hogy Isten hallgat, nem felel, és amikor mégis felel, akkor a felelete a kemény, kíméletlen elutasítás. De ott nem ez történik. Az édesanya nem felesel, nincs elkeseredve, nincs megsértve. Az a bámulatos dolog történik, hogy így tud felelni: „Igen, Uram." Jézus hallgat, a pogány asszony pedig ezt

mondja: „Igen, Uram." Ő segítő, megváltó hatalmával elrejtőzik, az asszony pedig ezt mondja: „Igen, Uram, sem jogom, sem igényem nincs arra, hogy az asztalodnál üljek. De…" Ó, milyen megdöbbentő és megrázó ez a „de" szócska. Villámcsapásként suhan át az asszony agyán egy lehetetlennek látszó gondolat: hát van akadálya annak, hogy úgy legyek ott az asztalodnál, mint a kutyák, az asztal körül és alatt? Hát nem lehetséges, hogy mint egy eb legyek ott az Isten országában: „Hiszen az ebek is esznek a morzsalékokból, melyek az ő uroknak asztaláról aláhullanak." Hát nem lehet az enyém az én Uram asztalának a hulladéka? Hát nincs elég kenyér az én nagy Istenem asztalán, hogy abból a fiaknak *és* a kutyáknak is jusson?

Ez a beszéd a mi Urunkat is legyőzi. Nem a gonosz kísértő az, aki most szól hozzá, hanem ennek az idegen asszonynak az alakjában magával Istennel találkozik; látja az asszony hitét, és így felel: „Ó, asszony, nagy a te hited. Legyen néked a te akaratod szerint. És meggyógyula az ő leánya attól a pillanattól fogva." És most, csak most, *csak ezek után* siet vissza Jeruzsálembe, hogy Őt ott keresztre feszítsék Izráelért és a pogányokért. Ott veszi magára Isten elrejtőzésének minden kínját miérettünk. Ott hordozza el az Isten borzasztó hallgatását miérettünk. Ott kiált aztán Ő maga, helyettünk és érettünk. Jeruzsálemben teríti meg Isten nagy asztalát, amely azóta titokzatos módon ott áll a népek világának közepette. Röviddel ezután Máté evangélista már ezt jegyezheti fel a továbbiakról: „Kilenc óra körül pedig nagy fennszóval kiálta Jézus, mondván: Éli, Éli, lamma sabaktáni? Azaz: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" Ámen.

A feltámadott Krisztus jelenléte övéi között

Húsvét, 1960

Textus: Mt 18,18–20

„Bizony mondom néktek: amit megköttök a földön, a mennyben is kötve lészen; és amit megoldotok a földön, a mennyben is oldva lészen. Ismét mondom néktek, hogy ha ketten közületek egy akaraton lesznek a földön minden dolog felől, amit csak kérnek, megadja nékik az én mennyei Atyám. Mert ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Egészen biztosnak tartom, hogy alapigénket, amikor azokat Jézus először kimondta, a tanítványok még nem értették. „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." Vajon hogyan kell érteni Jézusnak ezt a jelenlétét? Ha a közöttük lévő Mesterre néztek, akit magukhoz hasonló, húsból-vérből való embernek ismertek, akkor megkérdezhették magukban: hogyan lehetne jelen mindenütt, valahol csak az Ő nevében gyűlnek össze? Hiszen az ember egyszerre nem lehet különböző helyeken, hanem csak egy helyen. Ha úgy fogták fel Jézusnak ezt a szavát, mint a jövőre vonatkozó ígéretet, talán még nehezebb kérdésekbe ütköztek. Azt már tudták, hogy Jézusnak meg kell halnia. Tudjuk, hogy még a legerősebb hitű tanítvány, Péter sem tudta ezt megérteni, de ha mégis elfogadták azt, hogy Mesterüknek meg kell halnia, hogyan ígérhette azt, hogy mégis jelen lesz mindazok között, akik majd az Ő nevében összegyűlnek? Volt már szó az Ő feltámadásáról is, de hogy ezt nem értették, az nyilvánvaló abból, hogy amikor először beszélt arról, hogy meg kell halnia, Péter azonnal így felelt: „Mentsen Isten, Uram! Nem eshetik ez meg tevéled" (Mt 16,22); amikor pedig másodszor beszélt az Ő haláláról és feltámadásáról, az evangélium azt jegyzi fel a tanítványokról: „felettébb megszomorodának" (Mt 17,23). Ha pedig így gondoltak Jézus halálára és feltámadására, hogyan érthették volna meg azt az ígéretet, hogy az ő feltámadott Uruk minden időben és mindenhol jelen lesz azok között, akik az Ő nevében egybegyűlnek?

Mindezekre a kérdésekre a húsvéti esemény adta meg a feleletet. Amikor a hét első napján a még mindig remegő szívű tanítványok bezárt ajtók mögött gyűltek össze Jeruzsálemben, egyszerre maguk előtt látták a megölt Mestert, és felhangzott köszöntése: „Békesség néktek!" Aznap délután pedig, amikor két tanítvány még mindig összetört lélekkel haladt Emmaus felé, Valaki melléjük állt, és megkérdezte őket: „Miért vagytok szomorú ábrázattal?" Nem mondom el a mennybemenetel előtti negyven nap minden eseményét, de mindnyájan tudjuk, hogy ez alatt a negyven nap

alatt újra és újra valóra vált az Ő ígérete, hogy jelen lesz övéi között, és ezt az ígéretét újból megerősítette, amikor Galileában a hegyen ezzel az igével fejezte be missziói nagy parancsát: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) Hallgassuk most úgy a húsvéti örömüzenetet, hogy erre a kérdésre keressünk az igében feleletet: mit jelent a mi feltámadott Urunk jelenléte az Ő gyülekezetében?

I.

Az első nagy igazság, amit a szívünkre kell vennünk, az, hogy a feltámadott Krisztussal való közösség elválaszthatatlanul összetartozik az embertárssal, a gyülekezettel való közösséggel. Alapigénkben Jézus nem az egyes embereknek ígéri az Ő jelenlétét, hanem a gyülekezetnek, azoknak, akik az Ő nevében egybegyűlnek. A galileai hegyen sem egy embernek adja az ígéretet, hanem a tanítványok közösségének; nem azt mondja: „ímé, én teveled vagyok", hanem ezt: „ímé én tiveletek vagyok". A feltámadott Krisztus élettere a gyülekezet, és nem az egyes keresztyénről, hanem az egyházról mondja az ige, hogy az a Krisztus teste. A gyülekezetben szólít meg minket, a gyülekezetben váltja valóra az igehirdetőnek adott ígéretet: „aki titeket hallgat, engem hallgat", és a gyülekezetben táplál minket az örök életre az Ő megtöretett testének és kiontatott vérének jegyeivel. Nincs keresztség, nincs hit a gyülekezeten kívül, ha pedig igaz az, hogy a mi üdvösségünk attól függ, egyesülünk-e hitben a mi feltámadott Urunkkal, akkor igaz az a régi tanítás is, amit a Magyarországi Református Egyház hitvallása is kimond és megerősít: a Krisztus gyülekezetén, az egyházon kívül nincs üdvösség.

De ehhez sietve hozzá kell tenni azt, hogy a feltámadott Krisztus nem úgy viszonyul az egyházhoz, mint egy személytelen testülethez, vagy egy tömeghez, hanem úgy, hogy külön-külön találkozik velünk, külön-külön ébreszti fel bennünk a hitet, és külön-külön fogja meg a kezünket, hogy odavezessen bennünket a mi embertársainkhoz, és beállítson minket a velük való közösségbe, a szentek egyességébe. Mert ha valaki figyelmesen elolvassa a feltámadás híradásait, azonnal láthatja, hogy a feltámadott Úrnak először nem a tanítványok közösségével volt dolga, hanem egyetlenegy lélekkel, a magdalai Máriával. Az első párbeszéd, amit a feltámadás után Jézus emberrel folytatott, csak ebből a két szóból állt: Jézus ezt mondta: Mária! És Mária ezt felelte: Mester! Ezután a megszólítás után Jézus azonnal megparancsolta Máriának: „Menj az én atyámfiaihoz!" (Jn 20,17) Mária a gyülekezetből jött, a sírtól a gyülekezetbe ment, az ő első bizonyságtétele összeforrt a gyülekezet vallástételével, de közben ott volt ez a négyszemközti találkozás a feltámadott Úrral, aki minket is úgy tagol be az atyafiak közösségébe, úgy tesz minket a szentek egyességének tagjaivá, hogy így, négyszemközt találkozik velünk, beszélget velünk, és így jelenti ki

külön-külön minden keresztyénnek az Ő feltámadásának valóságát. Ha a feltámadás utáni többi híradást halljuk, azokban is ezt látjuk: Krisztus a gyülekezet közösségében jelenik meg, de ott aztán külön-külön van gondja minden lélekre: a kételkedő Tamást Ő maga győzi meg, Pétertől külön kérdezi meg háromszor is: „Simon, Jónának fia, szeretsz-é engem?" (Jn 21,17)

Mindebből két dolog következik. Először az, hogy minden erőnkkel és szívünk minden melegével ragaszkodjunk az anyaszentegyházhoz, mint a feltámadott Krisztus legbelső életteréhez, az igazi hit, az igazi közösség termőtalajához. A mi feltámadott Urunk a gyülekezetben akar találkozni velünk. Szabadító üzenetét az egyház igehirdetésén át küldi, és az Ő váltságmunkájának javaiban az egyház sákramentumai által részesít bennünket. A gyülekezettől elszakadva elsorvad a hitünk, az Isten nagyságos dolgai elveszítik realitásukat számunkra, mert a mi Urunk a mi atyánkfiaival együtt akar szeretni, táplálni, erősíteni. A másik ellenben az, hogy az egyház közösségében négyszemközt kell találkoznunk vele, személyesen kell Őt megismernünk. Az egyház hite nem pótolja az én hitemet, és az egyház bizonyságtétele az én bizonyságtételemet. Újra fel kell fedeznem azokat a régi, ősi igazságokat, amiket az egyház hirdet, hogy azok az én hitem kifejezései legyenek. A feltámadott Krisztus külön kezel engem is, téged is, mint egykor Pétert, és külön kérdezi meg: Szeretsz-e engem? És az én kishitűségemet és kételkedésemet is úgy szégyeníti meg és oszlatja el, mint egykor Tamásét: külön beszél velem, külön mutatja meg az Ő sebeit, hogy én személyesen, a magam nevében mondjam el Tamás vallástételét: „Én Uram és én Istenem."

II.

Azután lássuk meg, hogy az anyaszentegyház igazi védelme a feltámadott Krisztus jelenléte. Azt szokták mondani, hogy összefogásban van az erő, és így kézenfekvő az a gondolat is, hogy az anyaszentegyházat is az az erő védi, amit a hívek összefogása jelent. Egy emberrel könnyebb elbánni, mint egy testülettel, egy közösséggel, egy társasággal – hátha az egyházat is az védelmezi, hogy sokan vannak benne.

Keresztyén Testvéreim, azt hiszem, nem kell sokat beszélni arról, mennyire téves ez a vélemény. Az egyház igazi védelme sohasem valami tömegerő. Hiszen a Krisztus gyülekezete sokszor számbelileg nem is jelentős; tényleg csak ketten vagy hárman gyűlnek egybe a Krisztus nevében, rendszerint nem is hatalmas, befolyásos emberek, hanem amint Pál apostol írta a korinthusiaknak: „Mert tekintsétek csak a ti hivástokat, atyámfiai, hogy nem sokan hívattak bölcsek test szerint, nem sokan hatalmasak, nem sokan nemesek; hanem a világ bolondjait választotta ki magának az Isten, hogy megszégyenítse a bölcseket; és a világ erőtleneit választotta ki magának

az Isten, hogy megszégyenítse az erőseket." (1Kor 1,26–27) Jöhetnek olyan idők is, amikor az egyháztagok sora megritkul, amikor a gyülekezetnek mint úgynevezett tömegszervezetnek sem lesz sok jelentősége a világ előtt, jöhetnek olyan idők, amikor szinte évek kérdésének látszik, hogy az egyház eltűnjék valamely nép köréből, mi azonban tudhatjuk, hogy amíg lesznek hárman vagy akár csak ketten is, akik Jézus Krisztus nevében gyűlnek össze, addig a feltámadott Krisztus ott lesz közöttük világbíró hatalmával, és ezért az Ő anyaszentegyházán a pokol kapui sem vesznek diadalmat.

Jöhetnek idők, amikor úgy tűnik föl, hogy a világtörténelem kerekei eltaposták Krisztus egyházát, az igazság azonban az, hogy az egyház jelenlévő Ura a világtörténelemnek is Ura, sőt az Ő eseményeket irányító hatalmát az egyház tagjaival is közli, amint alapigénk mondja: „Ha ketten közületek egy akaraton lesznek a földön minden dolog felől, amit csak kérnek, megadja nékik az én mennyei Atyám." Ha azonban ez igaz, atyámfiai, aminthogy bizonyára az, miért nem merünk belefogózni ebbe az ígéretbe? Ha tényleg az Ő nevében jövünk össze, ha tényleg az Ő Lelke hangolja össze az akaratunkat és vezet egyező hitre, akkor a gyülekezet könyörgése erősebb a világ minden erejénél, mert akkor nem más, mint az övéi között jelenlévő Krisztus ereje van velük, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön.

III.

De nemcsak oltalmat ad Krisztus az Ő egyházának, hanem bölcsességet is, vagyis az egyház életét a jelenlévő, feltámadt Jézus Krisztus igazgatja és irányítja. Köztudomású dolog, hogy a református egyházak alkotmányának bibliai megalapozásához éppen alapigénket szoktuk állandóan idézni: azért ragaszkodunk a zsinat–presbiteri egyházalkotmányhoz, mert hiszünk Jézus Krisztus feltámadásában, és hisszük, hogy ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az Ő nevében, ott Ő maga van jelen tanácsával, eligazításával, bölcsességével. Ezért épül fel egyházunk alkotmánya a gyülekezeten, ezért kell ragaszkodnunk ahhoz, hogy egyházunkban semmiféle szervezetnek, testületnek vagy személyi hivatalnak nincsen létjogosultsága, ha nem közvetlenül a gyülekezettől veszi megbízatását. Mi nem hiszünk a püspökuralomban, mintha a püspök döntése helyettesíthetné Krisztust, aki személyesen van jelen a gyülekezetben. De nem is azért bízzuk a gyülekezetekre a döntést, mintha a közösségi irányítást jobbnak tartanánk az egyéni kormányzásnál, hiszen hányszor megtörténik, hogy okos emberek, amikor együttes döntést hoznak, sokkal rosszabb a döntésük, mintha külön-külön határoznának. Mi azért kell hogy rábízzuk a gyülekezetre egyházunk minden fontos kérdésének eldöntését, mert a feltámadott Krisztus megígérte, hogy az Ő nevében egybegyülekezett hívei között jelen lesz és közli velük az Ő bölcsességét.

Krisztus ugyanis úgy van jelen a gyülekezetben, hogy megmondja, merre kell mennünk, és mit kell tennünk. Az Ő irányítása engedelmességet követelő parancs, de soha szabadabbak nem vagyunk, mint amikor neki, egyedül neki engedelmeskedünk. Ezért a Krisztus gyülekezetéhez nem illik a szolgai félelem, nem illik a helyezkedés, nem méltó Krisztus egyházának tagjaihoz, hogy aggódó gonddal figyeljék az események mindenkori alakulását és szolgai módon ahhoz alkalmazkodjanak, vagy pedig azt mondják: a mi dolgunk csak az, hogy szolgáljunk, vannak okos emberek, akik megmondják, hogy hol szolgáljunk és milyen szolgálatot végezzünk. Ha az egyház tagjai így viselkednek, ezzel azt árulják el, hogy meggyengült bennük a feltámadott Krisztusba vetett hit. Mert ha hiszünk az Ő feltámadásában, akkor tudjuk, hogy Ő jelen van övéi között, és mindig megmondja, mit kell tennünk, hol kell szolgálnunk. Jöhetnek nehéz döntések, amikor homályba merül az út, de ha ilyenkor is belefogózunk abba az ígéretbe, hogy a mi feltámadott Urunk jelen van közöttünk, akkor elnyerjük a szükséges bölcsességet.

IV.

De a bölcsességnél sokszor még sokkal nagyobb szükségünk van az erőre, hogy a felismert feladatot elvégezhessük, hogy a jelenlévő Krisztus parancsának engedelmeskedjünk. Az Ő jelenléte ezt az erőt is megadja: Ő ad erőt arra, hogy az evangélium világgá hirdetésének parancsát beteljesítsük: „Vesztek erőt, minekutána a Szent Lélek eljő reátok: és lesztek nékem tanúim úgy Jeruzsálemben, mint az egész Júdeában és Samáriában és a földnek mind végső határáig." (ApCsel 1,8) Gyarló eszközök vagyunk ebben a munkában, de elmondhatjuk: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13) Az evangélium ügye sokszor visszaesést szenved, a misszió, bizonyára a mi bűneink miatt, válságba juthat, aminthogy jelenleg is válságos helyzetben van, de amilyen bizonyos, hogy fölkel a nap és élünk, olyan bizonyos, sőt még annál is bizonyosabb, hogy az evangélium végül is eljut minden néphez, a föld végső határáig.

De nemcsak ahhoz ad erőt a mi Urunk, hogy az Ő evangéliumát szóval hirdessük, hanem ahhoz is, hogy ezzel együtt az Ő szeretetét is szétosszuk, szétárasszuk az emberek közé. Már szóltunk arról, hogy a feltámadott Úr, amikor magát megjelenti, mindjárt megfogja a kezünket és elvezet a felebarátunkhoz, hogy létrehozza ember és ember között az igazi közösséget. De most hadd hangsúlyozzuk, hogy ezt a közösséget nem azért hozza létre, hogy most már az egyház tagjai csak egymást szeressék, hanem azért, hogy ez a csodálatos közösség, a szentek egyessége mintegy iskolája legyen a szeretet gyakorlásának minden ember, az egész világ felé. Krisztus ebben a belső közösségben úgy van jelen, hogy kijelenti magát, szóba áll, társalog velünk, de

azt is tudnunk kell, hogy a feltámadott Úr isteni természete szerint mindenütt jelen van. Jelen van az egyház határain túl is mindenütt, ahol emberekkel van dolgunk. Csakhogy ez a jelenléte más, mint az Ő nevében egybegyűltek között. Az egyházban kijelenti, a világban elrejti magát. Úgy elrejti magát, hogy majd csak az utolsó ítéletkor derül ki, hogy minden segélykérő, nyomorúságba esett, beteg, szenvedő embertársunk kiáltásában Ő kiáltott, amikor majd kijelenti: éheztem, és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, beteg és fogoly voltam és eljöttetek hozzám; mert amennyiben megcselekedtétek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtétek meg. Az Ő nevében egybegyülekezettek között tudhatjuk, hogy vele van dolgunk, hiszen az Ő igéje hangzik, és az Ő testének és vérének jegyeit vesszük magunkhoz, de másutt, más emberi viszonyulásokban, mintegy inkognitóban, rangrejtve van jelen az övéi között, hogy felkészítse őket a szolgálatra mindenütt; azért van jelen, hogy az egész emberi életet, tehát az egyházon kívüli életet is a feltámadás fényében lássuk, mert akármilyen sok nyomorúság és pusztulás van is az emberiség életében, abban máris benne van, láthatatlan elv és végső minősítés gyanánt, a feltámadt Krisztus. Ezért minden cselekedetünk – akár a gyülekezetben, akár azon kívül – aszerint minősül, hogy továbbadjuk-e az Ő szeretetét vagy pedig nem. „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük" – mondja Krisztus, azért, hogy az Ő jelenlétében megtanuljuk az igazi szeretetet és azzal szolgáljunk mindenütt, minden embernek.

V.

Legvégül szólok arról, amiről alapigénkben először hallunk: a kötözés és oldozás hatalmáról. Hogy mit jelent ez, akkor értjük meg, ha figyeljük, hogyan váltotta be a mi Urunk alapigénk ígéretét, amikor feltámadása után a tizenegy tanítvány között megjelent. Akkor ezt mondta a tanítványoknak: „Amiként engem küldött vala az Atya, én is akképpen küldelek titeket. (…) Akiknek bűneit megbocsátjátok, megbocsáttatnak azoknak; akikéit megtartjátok, megtartatnak." (Jn 20,21.23) Az oldozás és kötözés hatalmáról kétféleképpen lehet gondolkozni. Vannak, akik azt mondják, hogy ezzel a szavával Jézus a tanítványokat arra kérte fel, hogy Őt mintegy helyettesítsék, helyette végezzék az oldozást és kötözést. Mi azonban nem így értjük. Mi ennek az igének a fényében látjuk az oldozás és kötözés hatalmát: „Valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." Nincs szükség helyettesítésre, mert Jézus jelen van. A gyülekezetben elhangzó igehirdetés nem helyettesíti Krisztust, hanem az Ő eszköze: az emberi bizonyságtételben Ő maga szólal meg, és Ő hirdeti a bűnöknek bocsánatát. Amikor az úrasztalánál a lelkipásztor kihirdeti: „Most azért én, mint az én Uramnak méltatlan bár, de hivatalos szolgája, hirdetem nektek bűneiteknek bocsánatát", akkor a jelenlevő feltámadt Krisztus az,

aki feloldozást hirdet, a bűnök bocsánatát, vagyis azt, hogy most már nincsen akadály: visszatérhetünk az atyai hajlékba, ahol a mi Atyánk újra keblére ölel minket, megtérő fiakat. A bűnök bocsánatában minden benne van: a feltámadás, élet, örök élet, üdvösség. Fogadjátok úgy az én húsvéti bizonyságtételemet, hogy az én gyarló szavaim által maga a feltámadott Úr Jézus Krisztus szólt hozzátok, hogy örök életet nyerjetek. Ámen.

Engedjétek hozzám a kisgyermekeket!

1982

Textus: Mt 19,13–15

„Ekkor kisgyermekeket hozának hozzá, hogy kezeit vesse azokra, és imádkozzék; a tanítványok pedig dorgálják vala azokat. Jézus pedig monda: Hagyjatok békét e kisgyermekeknek, és ne tiltsátok meg nekik, hogy hozzám jöjjenek; mert ilyeneké a mennyeknek országa. És kezeit reájuk vetvén, eltávozék onnét."

Keresztyén Testvéreim! Jézusnak a felolvasott történetben három embercsoporttal van dolga. Először a szülőkkel, főleg az édesanyákkal, akik kisgyermekeiket hozzá vitték, hogy tegye rájuk a kezét és imádkozzék értük. Azután a tanítványokkal, akik az édesanyákat kemény szavakkal el akarják utasítani, és végül magukkal a gyermekekkel.

Mindegyik csoportban ott vagyunk mi is. Itt most nem mindnyájan vagyunk szülők, vannak közöttünk nőtlenek és hajadonok, nagyszülők is, de azt hiszem, mindnyájunkban ott van a vágy, hogy a gyermekeink, unokáink, unokaöccseink, unokahúgaink elnyerjék Jézus áldását. A történetben szereplő szülők talán azután nem is találkoztak Jézussal, mi azonban tudjuk, hogy nem elég egyszer odavinni gyermekeinket hozzá, például amikor gyermekeinket, unokáinkat a keresztség sákramentumában részesítettük, hanem állandóan azért kell imádkozni és azon kell fáradozni, hogy gyermekeink kapcsolatban maradjanak vele. Vajon megteszünk-e mindent gyermekeink keresztyén neveltetéséért? A fontossági sorrendben milyen helyen van gyülekezetünkben a gyermekeinkkel való foglalkozás, a gyermek-istentiszteletek ügye?

Aztán ott vagyunk a tanítványok soraiban. Ők nem akarnak rosszat. Védik Urukat, mint manapság az erélyes titkárnők valamilyen hatalmas funkcionárius előszobájában, akik az alkalmatlan embereket elutasítják, azt mondják, hogy a keresett személy „házon kívül van", vagy azt mondják a hozzájuk fordulóknak, hogy adják be írásban a kérésüket. Jézus azonban nem engedi, hogy elutasítsák a gyermekeiket hozó anyákat. Mi sohasem voltunk pontosan ebben a helyzetben, mert Jézus testileg nincs közöttünk. De tegyük fel a kérdést: nem akadályoztuk-e szavainkkal, vagy ami még fontosabb, életünkkel, magatartásunkkal, hogy kapcsolat jöjjön létre a gyermekek és Krisztus között? Nem tettük-e Krisztus ügyét ellenszenvessé gyermekeink számára? Alapigénk önvizsgálatra indít. Éljünk úgy, hogy gyermekeink életünket látva megtalálják az életadó kapcsolatot Jézus Krisztussal. Én magam hálát adok azért, hogy olyan szüleim voltak, akik sohasem akadályoztak a

Krisztus felé vezető utamban, sőt segítettek abban, hogy velük együtt ezen az úton járjak.

Végül ott vagyunk a kisgyermekek között. Jól figyeljük meg: Jézus nem azt mondja: ezeké Isten országa, vagy hogy általában a gyermekeké Isten országa. Azt mondja: *„ilyeneké”*. Mint ahogyan az előző fejezetben olvashattuk: „Ha olyanok nem lesztek, mint a kisgyermekek, semmiképpen nem mentek be a mennyeknek országába.” (Mt 18,3) A tanítványok önerejükben bízva a nagyságot, az elsőséget, az uralkodást keresték, azt kérdezték, ki lesz az első az Isten országában; a kisgyermekek pedig úgy vannak előttünk, mint akik gyengék, segítségre szorulnak, és ezt a segítséget szívesen, bizalommal el is fogadják. Három dolog jellemzi a gyermeki lelkületet.

Először az, hogy a kisgyermekekből hiányzik a felnőttek elbizakodottsága. A másik: szüleik segítségét bizalommal elfogadják. Mindig csak elfogadók. Kétéves unokám egy szobában alszik az édesapjával. Hatalmas mennydörgés rázza meg az ablakokat. A gyermek felriad és félelmében sírni kezd: „Dörög!” – mondja. Az édesapja felveszi: „Ne félj, kisfiam, nincs semmi baj.” Leteszi, és a gyermek már alszik is. Így vagyunk mi mennyei Atyánk kezében. Kiváló újszövetségi tudósok, közöttük elsősorban Joachim Jeremias, kimutatták, hogy a kortársak között egyedül Jézus volt, aki az Istent így szólította: „Abbá”. És amikor kérték tanítványai: taníts minket imádkozni, akkor ezt a szót adta a szájukba: *Abbá*, azaz magyarul: *atyánk*. Ez az evangélium summája. Keresztyén pedig az, aki életében, halálában úgy bízza magát Istenre, mint a kisgyermek a szüleire, tudva, hogy sem élet, sem halál nem szakaszthat el minket a mi Atyánk szeretetétől, amely van az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

A gazdag ifjú

Böjt, úrvacsora

Textus: Mt 19,16–26

„És ímé hozzá jövén egy ember, monda néki: Jó mester, mi jót cselekedjem, hogy örök életet nyerjek? Ő pedig monda néki: Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy, az Isten. Ha pedig be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsolatokat. Monda néki: Melyeket? Jézus pedig monda: Ezeket: Ne ölj; ne paráználkodjál; ne lopj; hamis tanúbizonyságot ne tégy; Tiszteld atyádat és anyádat; és szeresd felebarátodat, mint temagadat. Monda néki az ifjú: Mindezeket megtartottam ifjúságomtól fogva; mi fogyatkozás van még bennem? Monda néki Jézus: Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el vagyonodat, és oszd ki a szegényeknek; és kincsed lesz a mennyben; és jer és kövess engem. Az ifjú pedig e beszédet hallván, elméne megszomorodva; mert sok jószága vala. Jézus pedig monda az ő tanítványainak: Bizony mondom néktek, hogy a gazdag nehezen megy be a mennyeknek országába. Ismét mondom pedig néktek: Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogynem a gazdagnak az Isten országába bejutni. A tanítványok pedig ezeket hallván, felettébb álmélkodnak vala, mondván: Kicsoda üdvözülhet tehát? Jézus pedig rájuk tekintvén, monda nékik: Embereknél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.”

A felolvasott bibliai szakasz hallása után jó, ha emlékeztetek arra, hogy minden prédikáció az evangélium, az örömüzenet hirdetése. Azért teszem ezt szóvá, mert nem vagyok biztos afelől, hogy alapigénk hallásakor mindnyájan valami szívet melengető, boldogító, megörvendeztető üzenetet hallottunk, sőt az is lehet, hogy mi is, mint a tanítványok, nagyon megdöbbentünk, amikor Jézus és a gazdag ifjú találkozásának szomorú végét hallottuk. Van az evangéliumokban egy másik történet is arról, hogyan találkozott Jézus egy másik gazdag emberrel, Zákeussal, hogy ment be Jézus Zákeus házába és hogyan hangzott el a mondat: „Ma lett idvessége ennek a háznak!” (Lk 19,9) Itt azonban azt hallottuk, hogy a gazdag ifjú „elszomorodva távozott”, Jézus pedig ezzel a megdöbbentő, szinte kíméletlenül kemény, pörölycsapásszerű mondással kommentálta távozását: „Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogysem a gazdagnak az Isten országába bejutni.” Mindenesetre ezt a kemény beszédet is meg kell hallgatnunk, tudomásul kell vennünk, hogy aztán a nekünk szóló örömüzenetet is meghalljuk alapigénk utolsó mondatában: „Embereknél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.”

„Embereknél ez lehetetlen." Annyira lehetetlen, mint egy tevének átbújni a tű fokán. Jézus szándékosan használja a túlzásnak, a hyperbola stilisztikai formájának eszközét, hogy az Isten országába bejutás, az örök élet elnyerésének emberi lehetetlenségét hangsúlyozza. Ezért nincs igaza azoknak az írásmagyarázóknak, akik úgy akarják Jézus mondását letompítani, hogy egy ilyen magyarázatot ajánlanak: Jeruzsálemben volt Jézus korában egy igen szűk sikátor, ezt nevezték így „a tű foka", annyira szűk volt, hogy egy teherrel megrakott teve nem tudott rajta átmenni, hacsak a tevehajcsár nem ütötte nagyon hátulról, hogy a végén mégis átpréselje magát rajta. Csak az a baj ezzel a magyarázattal, hogy Jézus máskor is beszélt hasonló módon, amikor például a farizeusoknak szemére hányta, hogy a szúnyogot megszűrik, a tevét pedig elnyelik. Ez esetben azonban az írásmagyarázók nem állnak elő valami hasonlóan leleményes magyarázattal, hanem minden további nélkül belenyugszanak abba, hogy a farizeus megszűrje a szúnyogot és lenyelje a maga tevéjét.

Jézus igenis éppen azt akarja mondani, hogy a gazdagság halálosan veszedelmes kísértés az ember számára, a legnagyobb akadálya annak, hogy az Isten országába jussunk és örök életet nyerjünk. Az ember természetének mélységes ismeretét, valami csodálatos realizmust látunk Jézusnak ebben a tanításában. Ha ugyanis az életet nézzük, azt, hogy miért küzdenek az emberek, mi az, amiért mindent odaadnak, akkor igen sokszor igazat kell adnunk az Írás szavának, amit a Timóteushoz írott első levélben olvasunk: „Minden rossznak gyökere a pénz szerelme." (1Tim 6,10) Ady Endre az élet egy másik nagy mozgatójáról is énekel, a vérről, a férfi és a nő közötti vonzódás erejéről:

„Meghal minden és elmúlik minden,
A dics, a dal, a rang, a bér,
De él az arany és a vér."

(Ady Endre: Vér és arany)

Jézus az aranyat, a vagyont, a gazdagságot teszi az első helyre, mint amely kísértés az Isten országába jutás legfőbb akadályává válik: „Bizony mondom néktek, a gazdag nehezen megy be az Isten országába. Ismét mondom néktek: könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogysem a gazdagnak az Isten országába bejutni." Miért van ez így? Három okból.

Először: a vagyon, a gazdagság szokta kelteni bennünk a biztonság hamis látszatát, mint a példázatbeli gazdag ember esetében, aki nagy termését az újonnan épített hatalmas csűrökbe takarta és ezt mondta: „Én lelkem, sok javaid vannak sok esztendőre eltéve; tedd magadat kényelembe, egyél, igyál, gyönyörködjél!" (Lk 12,19) Az

Amerikai Egyesült Államokban a bankjegyekre ez van írva: *„In God we trust"* – *„Istenben bízunk"*, de – amint az ottani igehirdetők is sokszor elmondják – az emberek nagy része nem az Istenben, hanem a pénzében bízik, a vagyonában véli megtalálni a biztonságot. Hogy mennyire hamis ez a biztonság, azt Jézus kérdése fejezi ki: Bolond, és ha ma elkérik a te lelkedet? (Lk 12,20)

Másodszor: a gazdagság uralkodó szenvedélyünkké válhat, mert – ahogy Jézus mondja – „ahol a ti kincsetek van, ott van a szívetek is" (Lk 12,34), amikor pedig valakinek a szívügye a pénz, a legfőbb mozgatója az arany, a vagyongyűjtés szenvedélye, akkor az anyagi függetlenség keresése közben Istentől is mind jobban függetleníti magát. Lelkészek gyakran tapasztalják ma is, hogy amint valakinek emelkedik a jóléte, mind jobban elfordul a templomtól, az egyháztól, sőt Istentől, mert a vagyon hajszolása közben ideje sincs Isten számára, meg különben is a maga emberségéből akar élni és nem Isten kegyelméből. Ezért mondta Jézus: „Senki sem szolgálhat két Úrnak. (…) Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak." (Mt 6,24)

A gazdagság, ha az kerül életünkben az első helyre, az Isten helyére, elválaszt embertársainktól is. Ha a pénz az első, akkor embertársainkban vetélytársakat kell látnunk, vagy pedig alsóbbrendű lényeket, akiknek nem sikerült feljutni abba a magasságba, ahová magunkat képzeljük.

Itt azonban meg kell állnunk, és meg kell kérdeznünk: tényleg nekünk szólna Jézusnak ez a kemény beszéde? Mert valaki megpróbálhatja visszautasítani Jézus szavát azzal: nem én vagyok a címzett, én nem vagyok gazdag ember. Mert lehet, hogy vannak ebben a gyülekezetben is módos emberek, aránylag szép jövedelmű emberek, de igazán gazdagok, amilyenek régen voltak a nagyadózók között, a mai társadalomban már nincsenek. Amikor 1974-ben az Amerikai Egyesült Államokban voltam, jártam egy olyan református gyülekezetben is a Michigan-tó partján – holland eredetű reformátusok laktak ebben a városban –, ahol a gyülekezetnek nem kevesebb, mint tizenegy milliomos tagja volt. Ilyen gyülekezet nálunk nincsen. De hát akkor tényleg nem nekünk szólna Jézus figyelmeztetése?

Keresztyén Testvéreim, ha visszaidézzük, amit az előbb próbáltam mondani arról, hogyan válhat valaki számára halálosan veszélyes kísértéssé a gazdagság, akkor meg kell látnunk, hogy a pénzen, a gazdagságon kívül igen sok minden válhat ugyanígy és válik is kísértéssé a számunkra. Jézus szava szerint az arany van az első helyen, a gazdag ember kísértése a legnagyobb, de vajon könnyebben bejutna az Isten országába az az ember, aki számára a karrier, az érvényesülés az első, a társadalmi pozíció? Könnyebben bejutna az Isten országába az a nő, aki a szépségben bízik és akinek az ékessége – amint Péter első levelében olvassuk – a külső, a hajának fonogatása és aranyak felrakása vagy öltözetének felvevése? Vagy aki az egészségét

bálványozza? Vagy a szegény, akinek nincs ugyan vagyona, de ezért átkozza Istent és irigyel és gyűlöl mindenkit, aki jobb anyagi helyzetben van, mint ő?

Vagy az a nagy tehetségű ember, aki számára nincs nagyobb dolog a saját tehetségénél, aki tudományos vagy művészi eredményeiről, képzelt nagysága hegycsúcsáról megvetéssel néz le embertársaira és fölényes sajnálkozással hallgatja azokat, akik Istenről, Jézus Krisztusról beszélnek? Keresztyén Testvéreim, nem csak pénzbeli gazdagság van: ennek az életnek minden értéke bálvánnyá válhat számunkra, amelybe bizalmunkat vetjük, és amelynek önző birtoklása elválaszt bennünket embertársainktól. Minden dédelgetett kincsünk az önzés érzését táplálja bennünk, azt, amit a nagy egyházatya, Ágoston úgy nevezett: *amor sui usque ad contemptum Dei – önmagunk szeretése, egészen annyira, hogy megvetjük Istent*. Vagy, ahogy hitvallásunk mondja: „Természet szerint hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére." (Heidelbergi Káté 5. kérdés-felelet) Amíg azonban nem szeretjük igazán Istent, a halálban vagyunk, és addig emberileg sincs semmi lehetősége annak, hogy bejussunk Isten országába és örök életet nyerjünk. Ha bármiben is úgy vagyunk gazdagok, hogy gazdagságunk az első, az bitorolja Isten helyét, akkor ránk is vonatkozik Jézus szava: „Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogysem a gazdagnak az Isten országába jutni."

Ami azonban embereknél lehetetlen, az Istennél lehetséges. Mi ez az isteni lehetőség? Semmi esetre sem az, amire a gazdag ifjú gondolt. Az ő kérdése az volt, hogy neki mit kell tenni: „Mit cselekedjem, hogy örök életet nyerjek?" Azt képzelte, hogy a Mester majd előír számára valami extra jócselekedetet, hogy a saját erejével megcsinálja. Az sem lenne megoldás, ha valaki minden gazdagságot megszüntetne, mint ahogyan a szerencsétlen Kambodzsában egyszerűen eltörölték a pénzt, hogy senkinek se legyen, és így senki se zsákmányolhassa ki a másikat. Minden társadalomnak érdeke, hogy a vagyonszerzés lehetőségét korlátok közé szorítsa, de merő álom azt képzelni, hogy a gazdasági struktúrák megváltoztatásával ki lehetne tépni az emberek szívéből a kapzsiság, a fösvénység gyökereit. Nem lehet kitépni, mert mindezek az indulatok az önzésben, a szeretet hiányában vannak, tehát végső soron az Isten és a közöttünk lévő elrontott kapcsolatról van szó, amelyet mi magunk a magunk erejéből nem tudunk megváltoztatni, kijavítani. Ami azonban embereknél lehetetlen, az Istennél lehetséges. Hogyan tette Isten lehetségessé számunkra, hogy országába bejussunk és az örök életet elnyerjük? Úgy, hogy maga nyitott kaput számunkra az Ő Fiában, az Úr Jézus Krisztusban.

Azzal, hogy az Isten Fia, a második Ádám, aki „megkísértetett mindenekben hozzánk hasonlóan", a gazdagság kísértésével is szembenézett, és azt is legyőzte, mégpedig úgy, hogy az Ő győzelme a mi győzelmünk legyen. Most, a böjti időszak kezdetén jó arra gondolnunk, hogy Jézus nyilvános fellépése előtt, a negyvennapos

pusztai böjtölés idején a gonosz a gazdagsággal is megkísértette, amikor felvitte Őt a magas helyre, ahonnan megmutatta neki a föld minden országát, azoknak dicsőségét és gazdagságát, és azt ígérte, hogy mindazt neki adja, ha leborulva őt imádja. Ismerjük Jézus feleletét: „Távozz tőlem, Sátán, mert meg van írva: az Urat, a te Istenedet imádd, és csak néki szolgálj!" (Lk 4,8) Mert „nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté" (Fil 2,6–7), és ahogy az ige mondja: gazdag lévén szegénnyé lett érettünk (2Kor 8,9).

Azért tette ezt, hogy szolidáris lehessen, azonosíthassa magát az élet Lázárai-val, a föld szegényeivel, a legszegényebb emberekkel is, azokkal, akik semmi másban nem bízhatnak, csak Isten kegyelmében. Szinte el sem tudjuk képzelni érettünk vállalt szegénységét. Nemrégen találtam egy könyvet ezzel a címmel: „Karácsony a művészetekben". Gyönyörű színes képek ábrázolják Jézus születését. Csakhogy a régi, reneszánsz kori művészek, akármilyen nagy volt is a fantáziájuk, el sem tudták képzelni Jézus szegénységét: a szent családot gyönyörű márványpalotában ábrázolják – igaz állatokat is festettek, jászolt is, de még a jászolt is a legdrágább márványból. Jézusnak azonban nem volt helye az emberhez méltó hajlékokban: egy nyomorúságos, sötét, szennyes istállóban jött e világra, állatok jászola volt a bölcsője. Aztán Ő maga mondta: „A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészkük; de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtania." (Lk 9,58) Nem volt számára egyetlen hely sem, amelyre azt mondhatta volna: itthon vagyok, ez az én otthonom. Kegyes lelkek adományaiból élt, és amikor meghalt, amikor nyomorult gonosztevőként kivégezték Őt, még egyetlen ingóságát, a ruháját is elvették tőle, amikor hóhérai kockát vetettek a köntösére. Azért tette ezt, hogy a szegények, a legszegényebbek is megtalálják benne a Szabadítót, aki teljes sorsközösséget vállalt velük.

De nem csak a szegényekkel azonosította magát. Azokkal is, akik számára a gazdagság vált halálos kísértéssé. „Mert – amint az Írás mondja – nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni gyarlóságainkon, hanem aki megkísértetett mindenekben, hozzánk hasonlóan…" (Zsid 4,15) Végtelen szeretetét az ilyeneknek is felajánlja. Ezért ment oda Zákeushoz, amikor az még ott kuporgott a lombok között a fügefán, ezért mondta neki: „Zákeus, szállj alá, ma nekem nálad kell maradnom." Ez a végtelen szeretet szakította ki Zákeus szívéből a kapzsiság, a harácsoló önzés, az Isten- és embergyűlölet gyökereit, ez indította arra, hogy mielőtt Jézus bármit kért volna tőle, felajánlja: „Minden vagyonomnak a felét a szegényeknek adom, és ha valakitől patvarkodással vettem el valamit, négyannyit adok helyébe." Erre hangzott el Jézus szava, az örök élet kapujának ez a feltárása: „Ma lett idvessége ennek a háznak!" (Lk 19,2–10) Mert Istennél minden lehetséges.

Keresztyén Testvéreim! Ennek az isteni lehetőségnek a sákramentuma az úri szent vacsora. Hiszen az Ő megtöretett testének és kiontott vérének jegyei ezt

mondják: Gazdag lévén, szegénnyé lettem érettetek. Ő maga hív a szent asztalhoz, mint egykor hívta Zákeust: „Ma nekem nálad kell maradnom." „Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek; ha valaki meghallja a szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok, és ő énvelem." (Jel 3,20)

A gazdag ifjú kérdése ez volt: „Mit cselekedjem, hogy örök életet nyerjek?" Ennek az örök életnek, a Jézus Krisztus vérével szerzett életnek a kiábrázolása az úrvacsora. De nemcsak a kiábrázolása vagy jelképe. Több ennél: záloga, pecsétje, garanciája, felpénze, előlege: az eljövendő világ erőinek megízlelése. Mi, akik állandóan látjuk magunk körül a halál pusztítását, és tudjuk, hogy mi is mindnyájan meghalunk, itt az úrasztalánál kezdjük kóstolgatni, megízlelni azt az életet, amelyen nincs a halálnak hatalma.

Az első századok keresztyénei sokszor így nevezték az úrvacsorát: *„pharmakon athanasias" – a halhatatlanság orvossága*. Félreérthető kifejezés, mert azt a benyomást keltheti, hogy az úrvacsora úgy hat, mint a bevett orvosság, szinte automatikusan, személytelenül. De nem erről van szó. Éppen az az úrvacsora titka, hogy az Úr Jézus Krisztus, aki legyőzte a gazdagság kísértését, hogy azonosítsa magát mindazokkal, akik a gazdagság kísértésével és más kísértésekkel küzdenek, Ő maga személyesen adja nekünk ezt az orvosságot. Ha nem benne bízunk, akkor „a lehetetlenség konok falán kell véresre zúznunk koponyánk". De ő áttörte a lehetetlenség konok falát, még a legveszedelmesebb kísértés, a gazdagság erejét is megtörte, hogy megnyíljon a kapu számunkra az Isten országába. Ez az örömüzenet számunkra, keresztyén Testvéreim: van számunkra élet, igaz élet, örök élet. Ámen!

Mikor láttuk, hogy éheztél?

Újév első vasárnapja, 1987

Textus: Mt 25,37

„Akkor felelnek majd néki az igazak, mondván: Uram, mikor láttuk, hogy éheztél, és tápláltunk volna, vagy szomjúhoztál, és innod adtunk volna?"

A múlt század egyik híres, de sajnos az egészséges tanítástól elsodródott hittudósa, David Friedrich Strauss mondta egyszer: „Ha a mennybe jutok, akkor először azon fogok meglepődni, hogy sokan nem lesznek ott, akikről azt gondoltam, hogy biztosan ott lesznek, azután azon, hogy sokan lesznek ott olyanok, akikről soha nem gondoltam volna, hogy a mennybe jutnak. De a legnagyobb meglepetésem az lesz, hogy én magam ott leszek." Keresztyén Testvéreim, ezen a szellemes mondáson, akár komolyan gondolta Strauss, akár nem, érdemes elgondolkozni. Ha nem is úgy lesz, ahogy Strauss gondolta, az egészen bizonyos, hogy a végső ítélet és utána az örök üdvösség világa egészen elképzelhetetlenül más lesz, mint ahogy emberi elménkkel el tudjuk gondolni. „Amiket szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg sem gondolt", azt készítette el az Isten az Őt szeretőknek (1Kor 2,9). Halljuk az igét, és egy másik helyen ezt olvassuk a Szentírásban: „Most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk őhozzá, mert meg fogjuk látni őt, amint van." (1Jn 3,2)

Valóban ez lesz az első: meglátjuk Urunkat, amint van, az Ő teljes valóságában. Királyi dicsőségét most még a kereszt árnyéka borítja el szemünk elől, egyháza ma még küzdő egyház, sok nyomorúsággal és gyarlósággal, és nemegyszer úgy látszik, hogy Krisztus követői, akik „hitben járnak és nem látásban", vesztett ügyet szolgálnak. Odaát azonban felragyog mindenki előtt győzelmének fénye, mert „meglátja őt minden szem, még akik őt átalszegezték is, és siratja őt a földnek minden nemzettsége" (Jel 1,7). Akkor kitűnik, hogy Ő a történelmi eseményeknek nem tragikus áldozata, hanem az egész emberiség, sőt az egész mindenség történetének formálója és végső értelme, mert Ő az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég, aki volt, aki van, és aki eljövendő, a Mindenható (Jel 1,8). És akkor látjuk, hogy mi és a mi kis egyéni életünk sem a véletlenek sorozata volt, hanem annak eseményeiben, fordulataiban, akár sírtunk, akár nevettünk, ott volt az Ő végtelen szeretete, és akkor visszatekintve megértjük, hogy tényleg úgy volt, ahogy az Írás mondja: „Azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van." (Róm 8,28)

Ez a végtelen hatalmú és jóságú Jézus Krisztus lesz az ítélőbírónk. Isten így üzeni most is nekünk: „Azért igyekezünk is, hogy akár itt lakunk, akár elköltözünk, néki

kedvesek legyünk. Mert nékünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki megjutalmaztassék aszerint, amiket e testben cselekedett…" (2Kor 5,9–10)

További meglepetés lesz, hogy Jézus Krisztus nemcsak a bíránk lesz, hanem Ő lesz cselekedeteink végső mértéke is. Mert ahogy bántunk az embertársainkkal, úgy bántunk vele. Ha a szűkölködőn nem segítettünk, ha az önzés, az irigység, a kapzsiság vezette az életünket, akkor Őt bántottuk meg és ezért neki kell számot adnunk. Amennyiben pedig az igazi szeretet cselekedeteit gyakoroltuk, majd nekünk szól a szava: „Amennyiben megcselekedtétek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtétek meg." (Mt 25,40)

De hangsúly esik Jézus tanításában arra is, hogy ezeket a cselekedeteket előre nem lehet eltervezni, kiszámítani – ott majd meglepetésként ér az, hogy mit tettünk és mit nem tettünk meg. A gonoszok is, az igazak is meglepetéssel kérdezik: „Uram, mikor láttuk, hogy éheztél és enned adtunk volna, vagy szomjúhoztál és innod adtunk volna, vagy beteg és fogoly voltál és elmentünk volna hozzád?" Maga Krisztus lesz a vádlónk, aki rámutat arra, amit nem tettünk meg, és maga lesz a védőügyvédünk, aki emlékeztet arra, amire már nem emlékszünk, mert hiszen amit tettünk, az olyan volt, mint az igazi jócselekedet: nem tudta a bal kezünk, hogy mit cselekedett a jobb kezünk.

De nem sorolom fel az ítélet egészen biztosan bekövetkező meglepetéseit, mert ezt senki nem tudná megtenni, hanem sietek szent igénk alapján arról szólni, mi következik Jézus Krisztus tanítása alapján a mi mostani életünkre nézve.

1) Először is, Szeretteim, most, az év elején, az év első vasárnapján, vagy helyesebben, ahogy a Biblia mondja és az első keresztyének mondták, az év első úrnapján álljon előttünk a figyelmeztetés: akár itt lakunk, akár elköltöztünk, igyekezzünk, hogy neki kedvesek legyünk. Mert mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt. Legyen hála azért, hogy méltatlan voltunk ellenére ezt az új évet elkezdhetjük, és kérjük az Ő segítségét ahhoz, hogy ne csak ezt az első úrnapját, ne is csak az ezután következő 51 úrnapját szenteljük neki, hanem egész életünket, és már most úgy éljünk, mint akik neki tartozunk végső számadással.

2) Aztán, keresztyén Testvéreim, figyeljünk arra is, hogy az ítéletkor nemcsak az jön számításba, amit tettünk, hanem az is, amit nem tettünk: mi, templomba járó emberek valószínűleg elmondhatjuk, ha visszatekintünk az elmúlt évekre vagy akár egész eddigi életünkre, hogy égbekiáltó, botrányos bűnöket nem látunk abban. De éppen az a megdöbbentő, hogy azok kerülnek bal kéz felől az ítéletkor, akik nem tettek meg valamit, akik elmulasztották, amit meg kellett volna tenniük: „Éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok innom." Legyen hát előttünk

az egész 1987-ik év folyamán az ige figyelmeztetése: „Aki azért tudna jót cselekedni, és nem cselekszik, bűne az annak." (Jak 4,17) Én magam, aki például néhány hónapja özvegy vagyok, nem emlékszem arra, hogy szántszándékkal, rosszindulatból valami rosszat tettem volna a feleségem ellen, de meg kell kérdeznem magamat az Isten színe előtt: viszonoztam-e az ő szeretetét, megtettem-e, megadtam-e neki mindazt, amit meg kellett volna tennem és adnom? Eltávozott szüleinkkel mindnyájan így vagyunk: talán senki sincs közöttünk, aki azt mondhatná: én igazán, száz százalékig viszonoztam édesanyám vagy édesapám szeretetét. Álljon hát előttünk az ige figyelmeztetése: „Aki azért tudna jót cselekedni, de nem cselekszik, bűne az annak."

3) Aztán harmadszor: ha az igazi jó cselekedet olyan, hogy nem tudja a bal kezünk, mit csinál a jobb, ha életünk igazi jó cselekedetei olyanok, hogy már nem is emlékszünk rájuk, és szükség lesz arra, hogy Jézus Krisztus, a mi drága védőügyvédünk maga hozza felmentésünkre, amit tettünk, akkor ebből nyilván következik, hogy a szívünket kell átadni az Istennek, hogy aztán az igazi jó cselekedeteink maguktól jöjjenek, mint ahogy a fa megtermi gyümölcsét és a nap árasztja a fényét. Most Debrecenben hétfőn reggel a kukák mellett az utcán ott lesznek mindenütt a csupasz karácsonyfák – fényszórók, gyertyák, díszek nélkül. Az igazi jó cselekedetek olyanok, mint az élő fa gyümölcsei: maguktól nőnek, mi észre sem vesszük, amikor azokat véghez visszük. Engedjétek meg, hogy most erre egyetlen példát mondjak. 1944 nyarán, amikor a németek már megszálltak minket és a zsidókat gettókba zárták, a feleségem bement a városba. Éppen akkor ért be a Nagytemplomhoz, amikor a zsidóknak egy vagy két órára szabad volt kijönni a gettóból a legszükségesebbek bevásárlására. Ahogy a feleségem a Hatvan utca elejére ér, látja, hogy jön onnan egy fiatal zsidó nő, az ő egykori hajdúhadházi iskolatársa. Megtehette volna, hogy elfordítja a fejét és továbbsiet, hiszen már évek óta nem voltak közeli viszonyban, nem is tegezték, hanem magázták egymást, és a feleségem azt is jól tudta, hogy valamelyik fanatikus nyilas beviheti őt magát is a gettóba azzal a hamis váddal, hogy onnan ki akart szabadítani valakit, de nem erre gondolt. Szép nyugodtan üdvözölte volt iskolatársát és a sárgacsillagos nővel végigment a Piac utcán. Én megdöbbentem, amikor hazajövet ezt elmondta. De amikor néhány év múlva előhoztam ezt az esetet, már nem emlékezett rá. Az a lány, akivel végigment fényes nappal Debrecen főutcáján, talán még akkor is visszaemlékezett erre, amikor már vitték be a gázkamrába, hogy ott a Cyklon B nevű gázzal megfojtsák, és utána elégessék, még akkor is eszébe juthatott, hogy a sok névleges vagy álkeresztyén vagy volt keresztyén között azért olyanok is akadtak, akik engedelmeskedtek Uruknak, de nem is ez a fontos, hogy mi van a mi emlékezetünkben, az a fontos, hogy amikor a feleségem egy hirtelen szívroham következtében az Úrhoz mehetett, a mi bíránkhoz és védőügyvédünkhöz, Ő majd emlékezni fog.

Ezért, keresztyén Testvéreim, Isten most, az év első vasárnapján arra int, hogy ne az legyen az első és fő törekvésünk az új évben, hogy mivel gyarapíthatjuk javainkat, mit szerezhetünk meg magunknak, hanem tegyük első helyre embertársaink javát, és azt kérdezzük meg, hogyan tudok segíteni másoknak, hogyan tudom továbbadni Krisztus szeretetét. Vagyis Krisztus szabálya álljon előttünk: „Jobb adni, mint venni." (ApCsel 20,35)

És még egy utolsó tanulság. Jézusnak az utolsó ítéletről szóló tanításában szó sincsen sem imádságról, sem templomba járásról, sem a kegyesség gyakorlásáról. Ebből levonhatná valaki azt a téves következtetést, hogy mindez nem is fontos. De nem így van. Mi keresztyének az igazi emberszeretetet sem tudjuk Krisztus nélkül gyakorolni. Egyházunk hitvallása, a Heidelbergi Káté mindjárt a következő vasárnapra, a második úrnapjára kiírja azt a tanítást, hogy mi magunktól nem vagyunk képesek a szeretet kettős parancsának a megtartására, vagyis Isten és embertársunk szeretetére. Mert mit mond a káté? „Természet szerint hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére." (Heidelbergi Káté 5. kérdés-felelet) Ahhoz, hogy az igazi emberszeretet cselekedeteit véghez vigyem, Jézus Krisztus szeretetének elfogadására van szükségem. Ez pedig itt a hívek gyülekezetében történik az Ő ígérete szerint. Itt nemcsak halljuk a szeretet evangéliumának a hirdetését, hanem azt maga Krisztus tölti ki a szívünkbe, hogy továbbadjuk másoknak. Ezért a nagy számadásra való felkészülésnek egyetlen lehetősége az, hogy már most keressük a kapcsolatot a mi drága Megváltónkkal ott, ahol ez a kapcsolat létrejöhet. Az Ő egyházában. Ez a templomba járás hármas értelme: elmegyek az Úr házába az Úrnak napján, hogy megmutassam: Ő az én Uram, elmegyek az Ő gyülekezetébe, hogy találkozzam vele és új bizonyságát nyerjem annak, hogy Ő az én Uram marad az időben és az örökkévalóságban, és elmegyek, hogy mint az Ő hűséges alattvalója, az Ő szeretetét szolgáljam egész életemben embertársaim javára. Így majd az Ő szájából halljuk az ítéletet: „Jertek, én Atyámnak áldottai, örököljétek ez országot, amely számotokra készíttetett a világ megalapítása óta." (Mt 25,34) Ámen.

Előttetek megyek Galileába

Húsvét

Textus: Mt 26,32

„De föltámadásom után előttetek megyek majd Galileába."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A feltámadás evangéliumában ritkán szoktunk figyelni arra, hogy Jézus még halála előtt, az utolsó vacsora alkalmával ezt mondta tanítványainak: „feltámadásom után előttetek megyek majd Galileába", feltámadása után pedig a tanítványokat tényleg Galileába rendelte, hogy ott mutassa meg magát nekik. Máté evangéliuma szerint a feltámadott Jézusnak ez volt az első parancsa a szent asszonyokhoz: „menjetek el, mondjátok meg az én atyámfiainak, hogy menjenek Galileába, és ott meglátnak engem" (Mt 28,10). Márk evangéliuma szerint a fehér ruhába öltözött ifjú is ezt mondta a nyitott sír első szemtanúinak: „Menjetek el, mondjátok meg az ő tanítványainak és Péternek, hogy előttetek megyen Galileába; ott meglátjátok őt, amint megmondotta néktek." (Mk 16,7) Lukács evangélista nem beszél erről a parancsról, csak emlékeztet Galileára (Lk 24,6), János evangéliuma ellenben részletesen elmondja, hogyan találkozott a feltámadott Jézus a tizenegy tanítvánnyal a Tibériás-tengernél Galileában, hogyan reggelizett velük a parton a csodálatos halfogás után, hogyan kérdezte meg Pétert háromszor: Simon, Jóna fia szeretsz-e engem, és hogyan állította be Pétert ismét apostoli tisztségébe, melyre háromszoros tagadásával magát méltatlanná tette. Tehát mind a négy evangélista tudósításában ott szerepel Galilea, az utolsó vacsorán elhangzott ígéret, a mi mostani alapigénk értelmében: „Föltámadásom után előttetek megyek majd Galileába." Ebben az ünnepi órában irányítsuk figyelmünket a feltámadás örömüzenetének erre a kevéssé értékelt tényére, mert, amint látni fogjuk, a feltámadás evangéliumának fényét a hit számára ez a tény is hatalmasan felragyogtatja.

I.

Miért rendelte a feltámadott Jézus a tanítványokat Galileába? Ha erre a kérdésre felelni akarunk, először azt kell figyelembe vennünk, hogy Jézus működésének két fő színtere volt: Galilea és Jeruzsálem. Galileában kezdte és Jeruzsálemben fejezte be, galileai munkássága volt a hosszabb, a jeruzsálemi a rövidebb, de a nagy döntésnek Jeruzsálemben kellett végbemennie. Galileában kezdte, az Ő szorosabb értelemben vett hazájában. Ha nyilvános működésének elkezdésekor valakitől tanácsot kért volna, hogy Izráel földjének melyik részében lépjen föl, bizonyára ez lett volna a felelet:

bárhol, csak Galileában ne! Mert Izráel földjének ez a tartománya volt a legmegvetettebb, vallási szempontból a legelhanyagoltabb, legrosszabb hírű, legsötétebbnek tartott része, ez a tartomány: a „pogányok Galileája" a sötétben ülő nép helye (Mt 4,15). Galileának ez a rossz híre a fogság utáni időktől kezdődött, amikor a hazatérő izráeliták az országnak ezt a részét nehezen tudták újra betelepíteni, aminek az lett a következménye, hogy ezen a határvidéken az ígéret népének fiai összekeveredve éltek a pogányokkal, a határokon túlról állandóan pogány hatásoknak voltak kitéve, és így a vallási tisztaság megőrzésében sokkal nehezebb dolguk volt, mint az ország többi részében lakóknak. Ebből a mi észjárásunk szerint az következett volna, hogy a vallási élet gócpontjaiban élő kegyeseknek különös gonddal kellett volna felkarolni ezeket az atyafiakat, mint ahogy mi szeretettel és felelősséggel gondolunk a szétszórtságban élő hittestvéreinkre. Akkor azonban ennek éppen az ellenkezője történt: a Jeruzsálemben lakó híres rabbik és más vezetők csak gúnyolódó, ócsárló szavakkal szoktak a galileaiakról beszélni. Amikor először irányult a figyelem Jézusra a fővárosban, és hatalmas tanítására egyesek mondani kezdték: bizonnyal ez ama Próféta, akkor az ilyeneket azonnal letorkolták: „Csak nem Galileából jön el a Krisztus!" (Jn 7,41) És amikor Nikodémus próbálja menteni Jézust, neki is megmondják: „Vajon te is galileus vagy-é? Tudakozódjál és lásd meg, hogy Galileából nem támadt próféta." (Jn 7,52) Maga az is botránkozás volt, hogy Jézust az Ő hazájáról Názáretinek ismerték, és még az igaz izráelita, akiben Jézus szerint semmi hamisság nem volt, Nátánaél is ezt kérdezte gúnyosan, amikor először hallott a Názáreti Jézusról: „Támadhat-e valami jó Názáretből?" A názáreti Jézus azonban nem szégyellte a galileai nevezetet. Ő az Isten igéjéhez tartotta magát, és amikor megszánta ezt a lenézett, elhanyagolt, megvetett népet, amikor közöttük kezdte el az Ő munkáját, Ézsaiás próféciája ragyogott előtte: „Nem lesz mindig sötét ott, ahol most szorongatás van; (…) megdicsőíti a tenger útját, a Jordán túlsó partját és a pogányok határát. A nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot…" (Ézs 9,1–2) Itt, ahogy ma mondanánk, ezen az Isten háta mögötti, eldugott vidéken végezte munkáját. Még a legközelebbi hozzátartozói sem értették, miért temeti el magát elevenen ezen az elhagyott vidéken – és később, amikor hatalmas beszédeinek és cselekedeteinek híre futott, nem tudták megérteni, miért nem keresi a nyilvánosságot, miért nem teszi át működési helyét oda, ahol a mértékadó, befolyásos elemek figyelme is ráirányul, hiszen érvényesülni, karriert csinálni csak így lehet. Mi már tudjuk, hogy ez a hitetlenkedés okoskodása, és ezt János evangélista nyíltan ki is mondja. Azt olvassuk a Jn 7,3–5-ben: „Mondának azért néki az ő atyjafiai, menj el innen [ti. Galileából] és térj Júdeába, hogy a te tanítványaid is lássák a te dolgaidat, amelyeket cselekszel. Mert senki sem cselekszik titkon semmit, aki maga ismeretessé akar lenni. Ha ilyeneket cselekszel, mutasd meg magadat a világnak. Mert az ő atyjafiai sem hivének benne."

De hát akkor miért ment Jézus végül mégis Jeruzsálembe? Azért, mert tudta, hogy a rábízott nagy ügynek itt a szent városban kell eldőlnie. „Mert nem lehetséges, hogy a próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el." (Lk 13,33) Így kellett beteljesednie a próféciának, hogy neki „Jeruzsálembe kell menni és sokat szenvedni a vénektől és a főpapoktól és az írástudóktól és megöletni, és harmadnapon föltámadni" (Mt 16,21). Eljött az óra, amikor ki kellett lépnie a pogányok Galileájának elrejtettségéből, amikor vállalnia kellett a szent város nyilvánosságát, amikor oda kellett állnia a főtanács, Poncius Pilátus és Heródes elé, hogy ott szenvedjen a kereszten a legnagyobb nyilvánosság előtt, és így teljesedjék be mindaz, ami felőle megíratott.

Ezek után azonban ismét felteszem a kérdést, mi az értelme alapigénknek: „de én föltámadásom után előttetek megyek majd Galileába"? Hadd mondjam meg azonnal a választ: ennek értelme először is az, hogy amiképpen Galilea Jézus földi életében az övéi között való elrejtett munkálkodás színhelye volt, úgy az Ő feltámadása sem a nagy nyilvánosság számára történt, hanem az Ő követőinek legszűkebb köre számára, éspedig mindenekelőtt abban a körben, ahol az Ő elrejtett dicsőségét még legközelebbi tanítványai is csak a hit szemével láthatták.

Ez más szavakkal azt jelenti, hogy a feltámadott Jézus nem mutatta meg magát a főpapoknak, nem ment el, hogy megrettentse Kajafást, nem ment vissza Pilátus palotájába, nem vádolta őt, hogy íme itt vagyok, akit te lelkiismereted szava ellenére halálra adtál, nem mutatta meg magát azoknak, akik keresztre feszítették Őt, nem láthatták a sírt őrző katonák, nem ment vissza a jeruzsálemi templomba és nem hirdette ott ki a legnagyobb nyilvánosság előtt: íme én vagyok, aki megmondtam: „Rontsátok le a templomot, és három nap alatt megépítem azt." (Jn 2,19) Az evangéliumok teljesen egybehangzóan mondják el, hogy a feltámadott Jézus csak az Ő legszűkebb tanítványi és baráti köre tagjainak jelent meg, és senki másnak, és az is nyilvánvaló, hogy az Ő feltámadása dicsőségének legteljesebb kijelentése Galileában, ebben az Isten háta mögötti tartományban történt a tizenegy tanítvány előtt, amikor elhangzott a szó: „nékem adatott minden hatalom mennyen és földön". Ebből egészen világosan következik, ünneplő keresztyén Testvéreim, reánk, ma élő keresztyénekre nézve, hogy az a Jézus, aki feltámadása után tanítványait az Ő elrejtett és alázatos működésének színhelyére, Galileába rendelte, nekünk is így akarja megjelenteni magát: az Ő elrejtett dicsőségének színhelyén és csak a hit számára.

Ez azt jelenti, hogy a világ, a nagy nyilvánosság nem látja az Ő feltámadásának dicsőségét. Ez azt jelenti, hogy a feltámadás ténye nem világszenzáció, a feltámadás evangéliumából nem lehet propagandát csinálni, és a keresztyén egyház nem olyan, mint ennek a világnak a tömegmozgalmai. Ez azt jelenti, hogy Jézus feltámadásának dicsősége ebben a világkorszakban Isten kifürkészhetetlen akaratából van elrejtve a nagy nyilvánosság elől, és csak azok láthatják azt a hit szemével, akiknek Jézus azt kijelenti.

Hogy a feltámadott Jézus Galileába rendelte tanítványait és ebben a megvetett tartományban villantotta fel előttük világbíró hatalmának titkát, ez jelenti továbbá Jézus Krisztus anyaszentegyházának alázatos állapotát is, megvetett voltát ebben a világban. Az evangélium botránkozás és bolondság azoknak, akik elvesznek. Jézus Krisztus feltámadását nem lehet bebizonyítani, mint ahogy be lehet bizonyítani, hogy kétszer kettő az négy. A feltámadás erejét nem lehet megmutatni, mint ahogy meg lehet mutatni az elektromosság erejét. Az egyházban nincs semmi, amivel az egész világnak imponálhatna, ami térdre kényszerítené az embereket – az egyház ma is csak azt kérheti az emberektől, hogy higgyenek a feltámadott Krisztusban. Ezért Krisztus egyháza kisebbség ebben a világban, hiába hirdetné százezer plakát, millió hangszóró az Ő feltámadását, az Ő feltámadásának valóságáról csak úgy lehet megbizonyosodni, hogy Ő maga jelenik meg övéi között, „ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az ő nevében".

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Most sokan vagyunk a templomban, mindenesetre sokkal többen, mint máskor, és amikor felhangzott hatalmasan a húsvéti ének, mi pedig arra gondoltunk, hogy a mai napon minden világrészen velünk együtt milliók dicsőítik a feltámadott Krisztus nevét, talán fölébredt bennünk az önérzet, hogy mégiscsak vagyunk valakik, akikkel számolni kell, hogy a keresztyén egyház mégsem olyan elhanyagolható mennyiség, mint amilyennek egyesek gondolják. De vigyázzunk, ne adjuk át magunkat ezeknek a büszke érzéseknek, és ne képzeljük, hogy az egyház valaha is térdre kényszerítheti a világot, mert olyat mutathat neki, aminek láttára nem tehet mást, mint hogy térdre rogy. Ne gondoljuk ezt, mert az a Jézus Krisztus, aki feltámadása után nem a dicsőséges Jeruzsálemben, hanem Galileában, nem a világ nagy nyilvánosságának, hanem csak a tanítványoknak, nem a testi szemnek, hanem csak a hit szemének mutatta meg az Ő feltámadásának hatalmát, az ma is és ennek az egész világkorszaknak a legvégéig is így jelenti ki magát: csak az Ő választottai látják és ők is csak a hit szemével látják, hogy tényleg a feltámadott Krisztusnak adatott minden hatalom mennyen és földön.

De most hallgassuk meg alapigénk második nagy üzenetét. Galileát nemcsak azért választotta a mi Urunk földi munkássága első színteréül, mert isteni könyörülettel először a megvetettek, az elhanyagoltak, az elhagyottak sorsát akarta felkarolni, hanem azért is, mert Galilea, a „pogányok Galileája", vagy ahogy Ézsaiás mondja, a „pogányok határa" volt az a tartomány, ahonnan a legjobb kitekintés kínálkozott a pogányok felé, a világ népei felé, mint akik számára Krisztus szintén elhozta a szabadítást. Jézus, a világ Megváltója, Atyja iránti gyermeki engedelmességben földi munkáját Izráelre korlátozta. A tizenkét apostolnak meghagyta: „pogányok útjára ne menjetek" (Mt 10,5). Ő maga egyszer tett kivételt, és ezt az áldott kivételt mindnyájan jól ismerjük. A keverék lakosságú Galilea határát átlépve egyszer Tírusz és

Szidón tiszta pogány vidékein tartózkodott, és amint tudjuk, ott történt a kánaáni asszonnyal való találkozása. Nem akarom elmondani ennek a találkozásnak a történetét, az asszony kérését, majd Jézus megdöbbentő, sőt sokak számára megbotránkoztató visszautasítását: „nem küldettem csak az Izráel házának elveszett juhaihoz", majd a még keményebb visszautasítást: „nem jó a fiak kenyerét elvenni és az ebeknek vetni". Csak a végére utalok, arra, hogy Jézus látva az asszony hitét, felkiáltott: „ó asszony, nagy a te hited!", és meggyógyította az ő gyermekét. (Mt 15,21–28) Kivétel volt ez, de áldott kivétel, mert előrevetítette Jézus Krisztus kereszthalálát, amely által lerontatott az Izráel és a pogányok közötti választófal, és előrevetítette az időt, amikor Jézus szavai szerint „sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal a mennyek országában." (Mt 8,11). Egyáltalán nem véletlen volt, hanem a legmagasabb isteni szándékosság nyilvánult meg abban, hogy Jézus éppen ide, a pogányok Galileájába rendelte tanítványait, itt várta őket a hegyen, ahonnét, túltekintve a határokon, láthatták a szomszédos pogány országokat, és itt adta ki nekik a parancsot: „Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében." (Mt 28,19)

Ennek először Galileában kellett elhangzania, ahol a kánaáni asszony esetében először tört át a választófal Izráel és a pogányok között. Ezért Jézus ígérete – „föltámadásom után előttetek megyek majd Galileába" – azt is jelenti, hogy Isten üdvterve, amelynek diadalát Jézus Krisztus feltámadása biztosította, magába foglalja a világ minden népét, hogy a feltámadás evangéliumának el kell jutnia minden néphez ezen a világon.

Ha az előbb szent igénk alapján arról szóltam, hogy Jézus Krisztus feltámadása után nem a világnak jelent meg, hanem csak a tanítványai és barátai legszűkebb körének, akkor most azt kell hangsúlyozni, hogy a feltámadás evangéliumát viszont el kell vinni mindenkihez az egész világon, ahogy Jézus parancsolta: „elmenvén széles e világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtésnek" (Mk 16,15). Jézus Krisztus feltámadását csak azok hiszik igazán, akik között Ő maga személyesen jelen van, ahogy ígérte: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." Viszont ezt az evangéliumot mindenkinek hirdetni kell, a föld végső határáig, az idők végezetéig.

II.

Most még arra figyeljünk, hogy az evangélium világgá hirdetésének parancsát ott, Galileában, Jézus egy nagy bejelentéssel vezette be és egy nagy ígérettel zárta. Ezzel a bejelentéssel: „nékem adatott minden hatalom mennyen és földön"; és ezzel az ígérettel: „íme, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig."

A feltámadott Jézus visszament Galileába, az Ő alázatos, elrejtett szolgálatának színhelyére, de innen most már úgy küldi szét tanítványait, mint diadalmas Király, akinek mindenek lábai alá vettettek, mint királyok Királya, uraknak Ura. Ha az előbb az anyaszentegyház szegénységét kellett hangsúlyoznom, mert ímé az ő Urának dicsőségét nem látja a világ, akkor most viszont arról kell szólni, hogy az evangélium hirdetésénél nincs ígéretesebb és biztosabb jövőjű vállalkozás az egész világon, mert hiszen annak a parancsára történik, akié minden hatalom mennyen és földön. Lehetnek visszaesések, vereségek az evangélium hirdetésében, jöhetnek idők, amikor úgy látszik, mintha zárt ajtók fogadnának mindenütt, mintha lejárt volna az egyház ideje, de a feltámadott Krisztus, aki a zárt ajtón ment be a tanítványokhoz a feltámadás után, új ajtókat tár fel az evangélium előtt. Sőt Jézus szerint nem az evangélium hirdetése igazodik a világtörténelemhez, hanem a világtörténelem igazodik az evangélium hirdetéséhez, akkor jut el a világ története végső kifejletéhez, amikor az evangélium már eljutott minden néphez: „Az Isten országának evangéliuma hirdettetik az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Addig pedig az Ő parancsán munkálkodó anyaszentegyházát a gonosz minden támadása ellen megtartja, úgyhogy azon a pokol kapui sem vesznek diadalmat.

„Föltámadásom után előttetek megyek Galileába." Összehasonlítva Jézus Jeruzsálemben töltött idejét a galileai időszakkal, a galileai működés volt nemcsak az Ő számára, hanem a tanítványok számára is a boldogabb, harmonikusabb időszak. A tanítványok számára, amint tudjuk, Jeruzsálem volt a szörnyű bukás színhelye: az egyik elárulta, a másik megtagadta Őt, végül mindnyájan elfutottak és Jézust magára hagyták. Galilea jelentette számukra a Mesterrel való boldog együttlét, drága közösség áldott idejét. „Előttetek megyek Galileába" – ígérte Jézus, és ennek az ígéretnek a beteljesedése a tanítványok számára az ígéret: „íme, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig". Most, a feltámadás után nincs semmi, ami ezt a közösséget megbontsa. Miközben végrehajtjátok a parancsot, tegyetek tanítványokká minden népeket, lesznek harcok, lesznek vereségek is, de a velem való kapcsolat többé el nem szakad: magányos őrhelyeken, vad népek között, idegen nagyvárosokban, börtönökben, sírok mellett, veletek vagyok minden napon a világ végezetéig. Ezért, Atyámfiai, Jézusnak ez a szava: „föltámadásom után előttetek megyek Galileába", jelenti a feltámadott Krisztussal való drága közösségünket is: nincs e világnak semmiféle hatalma, amely elszakaszthatna minket az Istennek szerelmétől, amely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban.

III.

Még csak egy utolsó kérdésre kell felelnünk: ha Jézus számára Galilea jelentette az elrejtettséget, Jeruzsálem a nagy nyilvánosságot, ha Jézus azért ment vissza Galileába, mert nem akarta megjeleníteni az Ő feltámadásának dicsőségét Jeruzsálemnek, vajon ez azt jelentené, hogy az Ő feltámadását soha nem fogja meglátni Jeruzsálem?

Halljuk meg erre a kérdésre magának Jézusnak a feleletét! Azt, amit idézni fogok tőle, nem sokkal halála előtt mondta. Már megtörtént a virágvasárnapi bevonulás, már megtörtént a templom megtisztítása, lezajlott a nagy összecsapás a farizeusokkal és az írástudókkal és Jézus világosan látta, mi vár rá a szent városban. Szívének gyötrő fájdalmával kiáltott fel ekkor: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, ki megölöd a prófétákat, és megkövezed azokat, akik tehozzád küldettek, hányszor akartam egybegyűjteni a te fiaidat, miképpen a tyúk egybegyűjti kiscsirkéit szárnyai alá, és te nem akartad." (Mt 23,37) Aztán egy rettenetes prófécia, meg egy áldott ígéret: „Ímé pusztán hagyatik néktek a ti házatok. Mert mondom néktek, mostantól fogva nem láttok engem, mígnem azt mondjátok: áldott, aki jő az Úrnak nevében." (Mt 23,38–39) A prófécia első része már beteljesedett. Alig telt el néhány évtized, és a római légiók földig rombolták a szent várost. A második része a prófeciának csak félig teljesült be: „mostantól fogva nem láttok engem". Sem Kajafás, sem az írástudók, sem a farizeusok soha többé nem láthatták Jézust. De van valami, ami még nem teljesedett be: „nem láttok, mígnem ezt mondjátok, áldott, aki jő az Úrnak nevében". Azt jelenti ez, hogy Jézus, aki feltámadása után alázatos, elrejtett szolgálatának helyére Galileába ment vissza, ahonnan jött, hogy a szent városban meghaljon a kereszten Jeruzsálem bűneiért is, egyszer még be fog vonulni ugyanoda, de most már nem szamárháton ülve, alázatosan, dicsőségét elrejtve, hanem az Ő dicsőségének teljes ragyogásával, és akkor nemcsak a tanítványok kicsiny csapata fogja zengeni a hozsannát, de az egész, megtérő nép kiáltja: „áldott, aki jő az Úrnak nevében!" Titok ez, Testvéreim, az a titok, amelyről Pál apostol megrendült lélekkel így tesz bizonyságot: „Mert nem akarom, hogy ne tudjátok atyámfiai a titkot, hogy magatokat el ne higgyétek, hogy a megkeményedés Izráelre nézve csak részben történt meg, ameddig a pogányok teljessége bemegyen. És így az egész Izráel megtartatik, amint meg van írva: eljő Sionból a szabadító, és elfordítja Jákóbtól a gonoszságokat." (Róm 11,25–26) „Előttetek megyek Galileába." Ez nem jelenti azt, hogy Jézus soha nem akarja kijelenteni a szent városnak az Ő feltámadásának dicsőségét; azért megy Galileába, hogy végül a népekkel együtt Jeruzsálem is meglássa az Ő dicsőségét és az Ő szabadítását.

Ez azt jelenti, keresztyén Testvéreim, hogy az Ő feltámadása nem lesz örökre elrejtve. Ez a világkorszak, amelyben hirdetjük a feltámadás evangéliumát és hiszünk a mi feltámadott Urunkban, lejár, talán már nagyon közel van a végéhez, és akkor nemcsak a tanítványok kicsiny csapata, nemcsak Jeruzsálem, de az egész teremtett

mindenség meglátja az Ő feltámadását. A hit látássá változik. Ahogy a patmoszi látó hirdeti: „Ímé, eljő a felhőkkel; és minden szem meglátja őt, még akik őt átalszegezték is, és siratja őt a földnek minden nemzettsége." (Jel 1,7) Ekkor töröl el minden könynyet, és halál nem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak. (Jel 21,4) Ekkor látjuk, és nem csak hisszük, hogy Ő maga az Ő személyében a feltámadás és az élet. Ekkor hajlik meg a Jézus nevére minden térd, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére. (Fil 2,10–11)

És most áldjuk a mi megváltó Urunkat, akinek feltámadása pillanatától kezdve készen állott ez a dicsőség, első dolgának mégis azt tartotta, hogy feltámadása után isteni irgalmát a szegény, megvetett, elhagyott, lenézett Galilea felé fordítsa, mert az Ő szíve Őt feltámadása után is oda húzta. Ez végeredményben azt jelenti, hogy a feltámadott Jézus Krisztus is a miénk, velünk akar lenni, hit által velünk akar találkozni és a mi sok kísértéssel, nyomorúsággal, szomorúsággal teljes életünkben tölti be a próféciát: „A nép, amely sötétségben jár, lát nagy világosságot, akik járnak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel fölöttük." (Ézs 9,2) Ámen.

Akik fegyvert fognak

1937

Lekció: Róm 13,1–10

Textus: Mt 26,52

„Akkor monda néki Jézus: Tedd helyére szablyádat; mert akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök."

Még nem telt el két évtized azóta, hogy a nagy csatamezőkön az ágyuk elhallgattak, és megint fegyverzajtól hangos a világ. Spanyolországban, Mandzsúriában, Kínában újra ropognak a gépfegyverek, zúgnak a hadirepülőgépek, robbannak a bombák és ömlik a vér, Európa nagyobb része pedig lassanként olyanná lesz, mint egy óriási kaszárnya. A háború gondolatához úgy hozzászokunk, mint a mindennapi munkához. A gyermekek puskával és tankkal játszanak, a felnőttek bombabiztos fedezékeket építenek, és gázvédelmi tanfolyamokon vesznek részt, a német háziasszonyok, amióta az egyik vezér kiadta a jelszót: vaj helyett ágyú kell, még főzés közben is kénytelenek a háborúra gondolni. „Magyarországon ma nyílt és titkos harc folyik a nemzeturalom elvéből folyó militarista magyar világnézet és a pacifista liberalizmus között" – mondta ma egy hete egyik magyar politikusunk; Mussolini pedig a múlt héten a szicíliai olasz hadgyakorlatok alkalmával kijelentette, hogy a fasiszta elmélet és tevékenység alapelve az olasz nép mind bensőbb előkészítése a katonai életre. Tény, hogy soha annyi fegyver nem volt az emberek kezében, mint manapság. És amikor ebbe az általános fegyverzajba belehangzik Krisztus Urunk szava: „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök", úgy érzem, keresztyén Atyámfiai, hogy ez az üzenet az általános fegyverkezésnek, az ideges jóslásoknak, a jövő felé néző, rettegő sejtelemnek és bizonytalanságnak mostani napjaiban már első hallásra több figyelmet követel és hatalmasabban magában foglalja a törvényt és az evangéliumot. A törvényt, amely elítél, és az evangéliumot, amely felment. Alapigénk magyarázatában és megértésében minden attól függ, hogy meghalljuk-e egyszerre, egyforma világossággal és erővel a törvénynek és az evangéliumnak a szavát és ugyanakkor meg tudjuk-e a kettőt különböztetni egymástól. Ha ez nem sikerül – és hogy sikerül-e, az nem tőlünk, hanem Istentől függ! –, akkor a Szentírás szava emberi szó, emberi vélekedés, emberi erkölcs, emberi törvény marad, amiből nekünk semmi hasznunk nincsen. Ha ellenben Isten kegyelméből egyszerre meghalljuk benne az ítéletet és az örömüzenetet, akkor térdre borulva adjunk hálát Istennek, mert akkor magának az Úr Jézus Krisztusnak üdvösséget adó szavát hallottuk, amint belezúg az emberi nyugtalanságnak, aggodalomnak, reménytelen fejvesztettségnek kétségbeejtő orkánjába.

Adja Isten, hogy gyarló emberi szóval maga Krisztus Urunk szóljon hozzánk, mert mi, a mai szerencsétlen kor gyermekei azt már megtanultuk, hogy emberi szóban nem bízhatunk.

I.

A törvény és az evangélium elszakíthatatlan egységek. Hol van alapigénkben a törvény? A pacifista erre azonnal megfelel: Jézus egészen világosan és határozottan megtiltotta Péternek a fegyver használatát. „Tedd helyére szablyádat" – mivel pedig Jézus nemcsak Péterhez beszélt, hanem az egész emberiséghez, nekünk is szól a parancs: el a fegyverekkel! Így magyarázza ezt a helyet például a magyarországi nazarénus szekta egy része.

Ezzel szemben a militarista azt mondja: Jézus nem a fegyverhasználatot tiltja, mert hiszen akkor már azt sem engedte volna, hogy Péter karddal az oldalán kísérje Őt, és katona tanítványainak, mint például a kapernaumi századosnak is megparancsolta volna, hogy hagyják ott a hadsereget és tegyék le a fegyvert. Miután pedig minderről szó sincs a Bibliában, világos, hogy Jézus nem a fegyverhasználatot akarta általában és minden időkre megtiltani, hanem amikor így szólt: „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök", csak azt akarta kifejezni, hogy azok, akik elegendő ok nélkül és az illetékes fensőbbség utasítása nélkül forgatják a fegyvert, kiteszik magukat annak, hogy életért élettel lakoljanak. Jézus tehát itt csak a jogtalan fegyverhasználatot tiltja és fenyegeti halállal, a jogos fegyverhasználatot megengedi.

Mindkét magyarázat rossz. Egyszerűen azért, mert bennük az evangélium elhallgat és csak a törvény beszél. Amikor pedig az evangélium elhallgat, a törvény sem az Isten törvénye, hanem emberi törvény, emberi morál. Ha tehát akár a pacifizmust, akár a militarizmust magyarázzuk bele alapigénkbe, elhallgattatjuk az evangéliumot és a Szentírás szavát emberi törvénnyé, emberi tanáccsá változtatjuk. Az első szabály tehát az, hogy pacifista vagy militarista gondolatainkat és előítéleteinket félretéve úgy keressük alapigénk értelmét, hogy benne a törvénnyel együtt az evangéliumot is halljuk.

Mi tehát a törvény? Hogy erre felelhessünk, nézzük először a körülményeket. Jézust a Gecsemáné-kertben ellenségei el akarják fogni. Jézus már felkészült a halálra, elszánta magát arra, hogy kiüríti a keserű poharat. A tanítványok ellenben nem készültek fel, hanem a vigyázás és imádkozás helyett aludtak. Ezért amint megérkeznek a katonák, a tanítványok felriadnak az álomból és elvesztik a fejüket. Péter, a leghevesebb, kardot ránt és elkezd hadonászni. Csak azt látja, hogy a Mestert bántani akarják, elő hát a fegyverrel Jézus védelmére! Azt hiszi ez a szegény ember, hogy Jézusnak ilyen védelemre van szüksége. Ha a tanítványok is virrasztottak és imádkoztak volna,

jobban tudták volna, hogy mit kell tenniük. De mivel mindezt elmulasztották, nem értették meg a keserű pohár titkát. Nem tudták azt, hogy itt és most a Gecsemánékertben az Írás legnagyobb próféciája van teljesedőben és az Isten országának legnagyobb drámája pereg le a szemük előtt, amelynek főszereplője maga a mindenható Isten. Péter nem tudta azt, hogy ennek a drámának a megoldásához nincs szükség az ő fegyverére. Ő még azt hitte, hogy Isten országának ügyét karddal kell védeni. Két dolgot felejtett el és Jézus ezt a kettőt juttatta eszébe. Azt mondta először: „Avagy azt gondolod-é, nem kérhetném most az én Atyámat, hogy adjon ide mellém többet tizenkét sereg angyalnál?" Vagyis más szóval: hát még mindig nem tanultad meg, hogy az én országom nem e világból való és nem fegyverek erején nyugszik? Azután másodszor: „De mimódon teljesednének be az írások, hogy így kell lenni?" Hát nem emlékszel már, Péter, arra, amit nemrégen mondottam: „Ímé felmegyünk Jeruzsálembe, és beteljesedik minden az embernek Fián, amit a próféták megírtak. Mert a pogányok kezébe adatik, és megcsúfoltatik, meggyaláztatik, és megköpdöstetik; és megostorozván megölik őt." (Lk 18,31–33) Ha Péter tudta is ezt, már elfelejtette, vagy igazán sohasem értette. Ő még mindig azt hitte, hogy az embernek Fia rászorul a fegyver erejére.

A jézusi indulat és a hűség megvolt benne üldözött Mestere iránt, de mégis lelki vakságáról és hitetlenségéről tett tanúbizonyságot, amikor kardot rántott. Ennek a buzgó, de hitetlenkedő és lelkileg még vak tanítványnak adja Jézus a rendreutasítást: „Tedd helyére szablyádat; mert akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök." A parancs tehát ez: ne védd Isten országát fegyverrel, mert aki karddal akarja védeni az Isten országát, az hitetlen módjára azt képzeli, hogy az Isten országa is olyan erőtlen és mulandó, mint az emberek földi királyságai, amelyekben az emberek fegyvert fognak és fegyverrel kell veszniük.

Amikor a később keresztyénné lett király, Klodvig először hallotta Krisztus elfogatásának történetét egy prédikációban, annyira indulatba jött, hogy felugrott helyéről és így kiáltott: „Bárcsak ott lehettem volna katonáimmal, tudom, nem történt volna meg ez a gyalázat!" Klodvig király ekkor még szintén nem tudta, hogy az Isten országa az ő fegyvereseivel sem lett volna erősebb és Jézusnak ott, a Gecsemánékertben az ő katonáira sem lett volna szüksége. Péter is így gondolkozott: túlbecsülte a fegyver hatalmát és lebecsülte Isten hatalmát. Ez a hitetlenség. Péter hitetlensége nemcsak akkor lett nyilvánvalóvá, amikor a szolgáló gúnyolódására háromszor tagadta meg Krisztust, hanem már akkor, amikor kardot rántott Jézus védelmére. A hitetlenség adta a kezébe a fegyvert. Ezt a hitetlenséget dorgálja meg Krisztus Urunk: „Tedd helyére szablyádat, mert akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök." A törvény tehát ez: ne védd az Isten országát karddal, mert az Isten országa nem szorul rá az ember erejére.

De lássuk, keresztyén Testvéreim, a mi saját életünket ennek a törvénynek a tükrében. A törvény ugyanis elsősorban arra való, hogy abban meglássuk magunkat, igazi valónkat, bűneinket, ítéletünket és kárhozatunkat. Mert a törvény ítéletet jelent. Az ítélet így hangzik: „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniük." Kikre vonatkozik ez? Azokra a rendőrökre, csendőrökre, katonákra, akik a felsőbbség parancsára fegyvert fognak? Nem, Testvéreim, hanem amint a törvény az Isten országának törvénye, éppen úgy annak ítélete sem az egyes embereket sújtja, hanem az elesett emberi nemzetség egész világát, azt a világot, amelynek Ádám és Éva, Kain és Ábel óta társadalomfenntartó ereje, de ugyanakkor átka a fegyver. A keleti ember, a nyugati ember gondolkozásától eltérően, a nagy közösségi összefüggéseket is az egyedekre lebontva szereti elgondolni és kifejezni. Jézus is, igazi keleti módon, azt a nagy ítéletet, amely a megromlott emberi nem összes, felsőbbségek alatt összekovácsolt társadalmait egyformán sújtja, ilyen, a nyugati ember számára szokatlan, de annál erőteljesebb módon fejezi ki: „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök." Mert Krisztus számára kétféle ország van: az egyik Isten országa, amelynek nincs szüksége fegyverre, és az emberek országai, amelyek fegyver nélkül nem élhetnek. Ha a felsőbbség leteszi a fegyvert, vége a társadalomnak, mert akkor az emberek egymás ellen fognak fegyvert. A fegyver nélküli társadalom neve az anarchia. A spanyol anarchisták elve: nem kell a fegyveres felsőbbség, és nézzétek, mi folyik Spanyolországban! A kommunizmus azt tanítja, hogy a fegyver a kapitalizmus átka: nézzétek, mi van Oroszországban! Azok, akik a fegyveres felsőbbség ellen tusakodnak, a társadalom halálos ellenségei. Ezzel szemben a keresztyén ember tudja, a Szentírásból tudja, hogy a bűnbe esett emberi társadalom csak úgy maradhat fenn és úgy menekül meg a teljes megsemmisüléstől, ha józanul tudomásul veszi és alázattal tiszteli a fegyveres felsőbbség törvényét, mert amint Isten igéje mondja: „Akarod-é pedig, hogy ne félj a hatalmasságtól? Cselekedjed a jót és dicséreted lesz attól. Mert Isten szolgája ő a te javadra. Ha pedig a gonoszt cselekszed, félj: mert nem ok nélkül viseli a fegyvert: mert Isten szolgája, bosszúálló a haragra annak, aki gonoszt cselekszik. Annak okáért szükség engedelmeskedni, nemcsak a haragért, hanem a lelkiismeretért is." (Róm 13,3–5) Volt-e több vérontás Magyarországon, magyar állampolgárok között, keresztyén Atyámfiai, mint éppen azokban a rémes napokban, amikor az egyik szerencsétlen vezér kijelentette: „nem akarok katonát látni"? A fegyver nélküli felsőbbség nemcsak önmagát ítéli halálra, hanem a rábízott társadalmat is.

Ezt tagadja az anarchia és erről feledkezik meg az a pacifizmus, amely a háború nélküli világ és a fegyvertelen társadalom eszményét látja maga előtt. Az ilyen gondolkozás rendszerint két igazságot nem ismer el: az egyik az eredendő bűn bibliai igazsága, a másik az a szintén bibliai igazság, hogy az emberi társadalom fenntartásához fegyveres felsőbbségre van szükség.

De hadd menjek tovább egy lépéssel és hadd tárjam elétek a Szentírás alapján a másik igazságot: a fegyver nemcsak társadalomfenntartó, de társadalmat pusztító hatalom is. A felsőbbséget a fegyver erősíti meg és a fegyver dönti meg. Olyan hatalom még nem volt a világon, amely meg ne dőlt volna. Hol van Nagy Sándor birodalma? Hol van Napóleon hódítása? Hol vannak azok a római légiók, amelyeknek katonái Jézust keresztre feszítették? Hol van Poncius Pilátus, és hol van a római imperátor? Hol lesznek ezer év múlva a világháború hódításai? „Minden test fű, és minden szépsége, mint a mező virága!" (Ézs 40,6)

Keresztyén Atyámfiai, itt téved a militarizmus, amely azt hiszi, hogy fegyverrel mindent el lehet érni. Nem igaz! A fegyver nemcsak életet ad, de halált is. A múlt télen Németországban egy nagy csapat masírozó katonával találkoztam, akik az „örök" Németországról énekeltek, arról a Németországról, amelyet a fegyver ereje tart fenn örökké. Én azonnal gondolkozóba estem. Örök Németország? – kérdeztem magamban. Hát van ezen a földön, ebben a bűnbe esett, halálra ítélt világban olyan ország, amely örökkévaló volna? Hiszen ezelőtt ezerötszáz évvel még nem volt Németország és valószínűleg ezerötszáz év múlva megint nem lesz Németország. Mi ez a néhány évezred Isten országának örökkévalóságához képest? A militarista is elfelejti azt, hogy az emberiség bűnbe esett és a bűn zsoldja a halál. Nincs menekvés sem a pacifizmus, sem a militarizmus útján, mert a bűnbe esett emberi társadalom törvénye először is az, hogy fegyver nélkül nem élhet, másodszor az, hogy ha fegyverrel él, fegyverrel hal meg. „Akik fegyvert fognak – és melyik társadalom, melyik ország az, amely ne fogna fegyvert? –, fegyverrel kell veszniök." Ez az emberiség törvénye az Éden kertjétől a paruziáig, Ádámtól kezdve Krisztus visszajöveteléig.

II.

Most pedig, keresztyén Atyámfiai, hallgassuk meg alázattal, hogyan csendül fel a törvénnyel, a halált adó törvénnyel együtt az evangélium drága, életet adó hangja: mert Krisztus azért jött, hogy életet adjon. „Akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök" – mondotta Krisztus Urunk, és ebben benne van az örömhír is: Isten országát nem kell fegyverrel védeni, mert akik abban vannak, azokat megvédi minden sátáni cselvetés, minden pusztulás, minden halál ellen az Isten ereje. „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?" (Róm 8,31) Istennek van hatalma, hogy megvédje királyságát és alattvalóit. „Ha az én országom e világból való volna – mondta Jézus Poncius Pilátusnak –, az én szolgáim vitézkednének." (Jn 18,36) Mert csak az emberek társadalmában van szükség fegyverre, az Isten országa a békesség országa és Krisztus Urunk a békesség fejedelme. „Mert egy gyermek születik nékünk, fiú adatik nékünk, és az uralom az ő vállán lészen, és hívják nevét csodálatosnak, tanácsosnak, erős

Istennek, örökkévalóság atyjának, békesség fejedelmének" – jövendölte a próféta (Ézs 9,6), „bíráskodik sok nép felett; és csinálnak fegyvereikből kapákat, és dárdáikból metszőkéseket, és nép népre kardot nem emel, és hadakozást többé nem tanul." (Ézs 2,4) Ez a prófécia vált valóra a Jézus Krisztusban.

Péter ezt nem tudta és nem értette. De hogyan is értette volna egy olyan fegyverzajos korban, amikor mindenki a fegyverek erejében bizakodott. Hogyan hitte volna, hogy Jézus a próféciák beteljesedése: a megígért Szabadító, a nagy Király, amikor látta, hogy fegyveres emberek megcsúfolják, megköpdösik, megostorozzák, tövissel koronázzák és keresztfára feszítik?

Keresztyén Atyámfiai, ugyanez a kérdés hangzik felénk is minden oldalról. Hol van Krisztus országa, a békesség birodalma? Hiszen ha körülnézünk, minden, minden a fegyverek erejéről beszél. Talán a keresztyén egyház a Krisztus királysága? De hát nem látjuk-e éppen azt, hogy a Krisztus egyházának olyan üldöztetésben van része, mint a Római Birodalom összeomlása óta talán még soha nem volt? Hát nem azt látjuk-e, hogy egyfelől a kommunizmus a pacifizmus nevében, másfelől pedig egy másik új társadalomelmélet a militarizmus nevében támadja Krisztus fegyvertelen anyaszentegyházát? Hogyan boruljunk le manapság, amikor a legnagyobb hatalom a fegyverek hatalma, egy olyan Király előtt, akinek fegyvertelen testét dárda járta át a kereszten? Hol itt az evangélium, hol itt az örömhír? Hát a Krisztus királyságából nem maradt volna meg más, mint a szegényes és gyarló emberi prédikáció arról a kisgyermekről, akit már a bölcsőben a fegyver keresett és aki felnövekedvén fegyver által halt meg?

Keresztyén Atyámfiai, engedjétek meg, hogy felelet gyanánt egy rövid történetet mondjak el a világháború idejéből. A történetet egy közeli rokonomtól hallottam, aki 1917-ben és 1918-ban egészen fiatalon az olasz fronton harcolt. Egy fiatal nazarénus katonáról van benne szó. A nazarénusok a háború kitörésekor megtagadták a fegyveres szolgálatot. Elrettentő például közülük sokakat kivégeztek. Amikor azonban a hadvezetőség látta, hogy még a halál sem riasztja el őket meggyőződésüktől, más megoldást választott és a nazarénusokat ezután tényleges fegyverhasználat nélküli, leginkább szanitéc szolgálatra osztotta be. Ez az ember is szanitéc volt. Társai eleinte idegenkedtek tőle, de aztán annál jobban megszerették őt, mert ha arról volt szó, hogy sebesült bajtársait megmentse, a legnagyobb gépfegyvertűzben is kiment a lövészárokból és behozta a sebesülteket a kötözőhelyre, az egyik kavernába. Egy nagy olasz ellentámadás alkalmával is a sebesülteket mentette, amikor súlyos fejlövést kapott. Őt is bevitték a kötözőhelyre. Az egyik katona vigasztalta: „Ne félj, hozzuk a doktort mindjárt!" Erre a nazarénus ezt felelte: „Ne hozzátok, mert rajtam úgysem segíthet. De az előbb bevittem két embert a másik kavernába, azoknak van szükségük az orvosra, oda menjetek." Amint ezt kimondta, meghalt.

Keresztyén Atyámfiai, ennek az embernek nem a pacifizmusát akarom például állítani. Abban tévedett, mert a felsőbbségnek engedelmességgel tartozunk. Ez az ember félreértette Krisztus szavát, de ugyanakkor nagyon is megértette, mert ez a szegény ember tudta és átérezte azt, hogy a világháború minden emberfeletti szenvedése, kimondhatatlan kínja és apokaliptikus iszonyata fölött van Valaki, akinek a hatalma nagyobb, mint a fegyveré: az a meggyalázott és fegyvertelenül keresztre feszített Krisztus, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön. Ezt a hatalmat érezte meg az a fegyverviselő kapernaumi százados, aki ezekkel a szavakkal borult le a fegyvertelen názáreti tanítómester előtt: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj." (Mt 8,8) Ezt érezte meg az a másik római százados, aki Jézus keresztre feszítését vezényelte: „Íme, ez az ember Isten Fia volt!"(Mk 15,39)

Adja a mindenható Isten, hogy Krisztus Urunk szavában ne csak a törvény szavát halljuk, hanem az örömüzenetet, adja Isten, hogy mint az a szegény nazarénus katona, vagy a kapernaumi százados, mi is megtanuljuk és megérezzük, hogy a fegyvertelen királyság fegyverrel megölt fegyvertelen királya, az Úr Jézus Krisztus a mi diadalmas Királyunk, aki nekünk, e fegyverforgató és fegyverrel pusztuló emberi nemzetségnek is életet adhat, mert Övé a hatalom mennyen és földön. Ámen.

Barabás szabadon bocsátása

Nagypéntek, 1971

Textus: Mt 27,15–26

„Ünnepenként pedig egy foglyot szokott szabadon bocsátani a helytartó a sokaság kedvéért, akit akarának. Vala pedig akkor egy nevezetes foglyuk, akit Barabásnak hívtak. Mikor azért egybegyülekezének, monda nékik Pilátus: Melyiket akarjátok, hogy elbocsássam néktek: Barabást-é, vagy Jézust, akit Krisztusnak hívnak? Mert jól tudja vala, hogy irigységből adák őt kézbe. Amint pedig ő az ítélőszékben ül vala, külde őhozzá a felesége, ezt üzenvén: Ne avatkozzál amaz igaz ember dolgába; mert sokat szenvedtem ma álmomban őmiatta. A főpapok és vének pedig reá beszélék a sokaságot, hogy Barabást kérjék ki, Jézust pedig veszítsék el. Felelvén pedig a helytartó, monda nékik: A kettő közül melyiket akarjátok, hogy elbocsássam néktek? Azok pedig mondának: Barabást. Monda nékik Pilátus: Mit cselekedjem hát Jézussal, akit Krisztusnak hívnak? Mindnyájan mondának: Feszíttessék meg! A helytartó pedig monda: Mert mi rosszat cselekedett? Azok pedig még inkább kiáltoznak vala, mondván: Feszíttessék meg! Pilátus pedig látván, hogy semmi sem használ, hanem még nagyobb háborúság támad, vizet vévén, megmosá kezeit a sokaság előtt, mondván: Ártatlan vagyok ez igaz embernek vérétől; ti lássátok! És felelvén az egész nép, monda: Az ő vére mi rajtunk és a mi magzatainkon. Akkor elbocsátá nékik Barabást; Jézust pedig megostoroztatván, kezökbe adá, hogy megfeszíttessék."

Jézus Krisztus szenvedésének történetét nem azért íratta meg Isten az evangélistákkal, hogy mi azon elérzékenyüljünk, nem is azért, hogy áldjuk és imádjuk a mi Urunkat, aki életét adta érettünk. Azért van megírva Krisztus szenvedésének története, hogy mi azon megmérhessük a mi nyomorúságunkat, ahonnan kiszabadultunk, és megmérhessük annak a szabadításnak a nagyságát, amelyet Jézus Krisztus szerzett nekünk. Vagyis akkor értjük meg igazán a szenvedéstörténetet, ha megérezzük, hogy benne rólunk van szó, a mi bűnünkről és a mi szabadulásunkról. Alapigénk is így indít bűnbánatra és hálaadásra.

El kell azonban ismerni, keresztyén Testvéreim, hogy az előttünk lévő történetet először hallva nem érezzük azonnal, hogyan is lehetne benne rólunk szó, hogyan vádolhatna ez minket, és hogyan hirdethetné a mi szabadulásunkat. Ha bűnről beszél ez a történet, akkor ennek a bűnnek megvan a maga gazdája: Pilátus és a nép adják halálra Jézust; ha pedig megszabadulásról van szó, akkor ez szinte ellentéte annak, amit mi szabadulásnak, üdvösségnek, váltságnak nevezünk, mert a történet azt beszéli el, hogy Barabás, a rabló kiszabadul, Jézus pedig elindul a Golgota felé.

Mégis, keresztyén Testvéreim, én most azt ajánlom, hogy erre a tényre figyeljünk, Barabás szabadon bocsátására, mert ha a Lélek segítségével vizsgáljuk ezt a tényt, akkor ez különösképpen alkalmas arra, hogy igazi bűnbánatra indítson és mi Urunk iránti hálával töltse meg a szívünket. Barabás kiszabadulásának az volt az ára, hogy Jézusnak kellett meghalnia. Feltétetett a kérdés: Krisztust-e vagy Barabást? És emberileg szólva egy pillanatig fennállt annak a lehetősége is, hogy Jézus szabadul ki és Barabásnak kell meghalnia. A nép azonban nem így döntött, és Pilátus elfogadta a nép döntését.

I.

De lássuk először Pilátus szerepét. Luther Márton, a nagy reformátor ezzel fejezte be védekező beszédét a wormsi birodalmi gyűlésen: „Nem jó a lelkiismeret ellen cselekedni." Pilátus története ezt az igazságot példázza. Pilátus meg volt győződve arról, hogy Jézus ártatlan, de ahelyett, hogy Jézust azonnal elbocsátotta és védelmébe vette volna, gyáván visszariadt ettől a döntéstől, és annak felelősségét mindenféle módon másokra akarta áthárítani. Előtte volt a kérdés: mit cselekedjen hát Jézussal, akit Krisztusnak hívnak? De ahelyett, hogy maga próbált volna meg felelni erre a kérdésre lelkiismerete szerint, mindent megpróbált, hogy elkerülje a döntést, és másokra tolja a felelősséget. Először azt mondta: döntsön a Nagytanács. „Vigyétek el őt ti és ítéljétek meg őt a ti törvényeitek szerint." (Jn 18,31) De ez a megoldás nem volt jó, mert a zsidók meg akarták ölni Jézust, halálos ítélet kimondására és végrehajtására pedig csak a római császár teljhatalommal felruházott helytartójának volt joga. Aztán amikor megtudta, hogy Jézus galileai lakos, egy másik ötlete támadt: döntsön Heródes, hátha ő, mint Galilea fejedelme, vállalja az illetékességet. De ez sem használt. Heródes kihallgatja, aztán kicsúfoltatja Jézust, de visszaküldi őt Pilátushoz. Akkor Pilátus egy kompromisszumos, megalkuvásos megoldásra gondol, hátha így szabadul meg a döntéstől: megostoroztatja Jézust és elbocsátja, talán ez is elég lesz a népnek. De így sem lehet menekülni, a nép Jézus vérét akarja. Már csak egy utolsó mentő kísérlet van hátra: döntsön a nép, válasszon Krisztus és Barabás között. De a nép Barabást választja, vagyis a menekülés útja errefelé is el van zárva, Pilátus előtt továbbra is ott mered a kérdés: „Mit cselekedjem hát Jézussal, akit Krisztusnak hívnak?" És erre a kérdésre senki más nem felelhet, csak ő maga, a Krisztus-kérdést neki magának kell eldöntenie. El is dönti: a lelkiismerete ellen, Krisztus ellen. Hiába az a nyomorult komédia, hogy a kezét mossa és kijelenti a nép előtt: „Ártatlan vagyok ez igaz embernek vérétől, ti lássátok!" Az igazság az, hogy az ő döntéstől való menekülése maga is döntés Krisztus ellen, mert aki a Krisztus-kérdésben nem akar, nem mer dönteni, az mégis dönt, mégpedig ellene, ahogy Ő mondta: „Aki velem nincsen, ellenem van…" (Mt 12,30)

Keresztyén Testvéreim, azért van rólunk szó ebben a történetben, mert mindnyájunknak, minden embernek ezen a világon előbb vagy utóbb szembesülnie kell a Krisztus-kérdéssel: „Mit cselekedjem Jézussal, akit Krisztusnak hívnak?" Nincs kivétel! Jézust illetően minden embernek döntenie kell. Az emberiség története nem jut el a befejezéséig addig, amíg minden ember ezen a világon nem felel erre a kérdésre. Talán nem ilyen drámai körülmények között kell felelnünk, de felelnünk kell. Pilátus története pedig azt példázza, hogy aki a feleletet halogatja, aki a döntést el akarja kerülni, aki fél ennek a döntésnek a felelősségétől, végül mégis dönteni fog: Krisztus ellen. Nem számít, hogy mi tart vissza a döntéstől, amíg a döntést halogatjuk, amíg lelkiismeretünk szavát elhallgattatjuk, amíg nem merünk odaállni Jézus mellé bátran és határozottan, Pilátus mellett vagyunk, akinek a határozatlansága végül is azt eredményezte, hogy Barabás, a gyilkos szabaduljon, Jézus pedig meghaljon. „Aki velem nincs, az ellenem van."

„Mit cselekedjem hát Jézussal, akit Krisztusnak hívnak?" Hogy döntsek ebben a kérdésben? Hiszen ha tudnám bizonyosan, hogy Ő tényleg király, hogy Őneki tényleg hatalma van, hogy Ő tényleg az igazság, és amint mondja, azért jött a világba, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról… „Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra." (Jn 18,37) De hát tényleg az Ő oldalán van az igazság? Tényleg Ő maga volna az igazság? Tényleg igaz, hogy ég és föld elmúlnak, de az Ő beszédei el nem múlnak? Vagy pedig azoknak van igazuk, akik azt mondják, hogy Jézus ideje, az Ő egyházának az ideje, a keresztyén vallás ideje lejárt, ami mindabból megvan, az múltunk életképtelen maradványa? Hát nem lehetne megvárni, kinek lesz végül is igaza? Nem lehetne elhalasztani a döntést? Vagy pedig egyelőre nézni, hogy mások döntsenek, mások exponálják magukat, mások álljanak ki Krisztus mellett, mások tegyenek vallást az Ő nevéről? Nem lehetne egyelőre arra az álláspontra helyezkedni, hogy messziről tiszteljük Őt, és várjuk, tudja-e igazolni igényét ebben a világban? Nem lehetne-e a keresztyénséget a belső érzelmek világára korlátozni és várni, hogy mások döntsenek az Ő királysága felől?

Keresztyén Atyámfiai, aki így habozik, aki Pilátus módjára fél attól, hogy kockára tegye a hírnevét, politikai pozícióját, aki így menekül a döntéstől, aki így halogatja a Krisztus-kérdéssel való szembenézést, az ott van Pilátus mellett és az végül is kénytelen úgy dönteni, hogy Barabás szabaduljon, Krisztus pedig meghaljon.

Barabás szabadulása tehát vádirat mindazok ellen, akik vonakodnak attól, hogy egészen határozottan odaálljanak a megostorozott Megváltó mellé és vallást tegyenek róla, mint az ő urukról, az ő királyukról. Minden határozatlanság, minden vonakodás, minden menekülés a mi életünkben Pilátus mellé helyez bennünket, akinek az önmagát féltő határozatlansága végül is azt eredményezte, hogy Barabás kiszabadult, Jézusnak pedig meg kellett halnia.

II.

De nézzük a népet! Ha valaki most nem akar bűnbánatot tartani és azt gondolja, nekem semmi közöm nincsen Pilátus bűnéhez, az látszólag még könnyebben védekezhet, amikor a nép magatartását hallja. Ehhez aztán semmi közöm nincsen. Soha még ilyen világosan nem tisztázódott a felelősség kérdése, amikor Pilátus a kezét mosta, a nép pedig egyhangúlag kiáltotta: „Az ő vére mirajtunk, és a mi magzatainkon!" Hol van itt a mi felelősségünk?

De, Atyámfiai, most próbáljuk ezt a nekivadult tömeget, ezt a sokarcú tömeget tagjaira bontani és próbáljuk meglátni az embereket külön-külön, amint ott állnak a pretórium előtt. Bizonyára voltak közöttük, akik ismerték Jézust, akik találkoztak vele. Sőt ott lehettek azok is ezen az ünnepi időszakban, akik Jézusnak a vidéki munkásságát is ismerték. Lehettek ott olyanok, akiknek valamelyik hozzátartozóját, atyját, anyját, testvéreit, nagybátyát meggyógyította. Bizonyára voltak ott a kegyes zarándokok közül is, akik néhány nappal azelőtt még hozsánnát kiáltottak Jézusnak. Talán a tárgyalások kezdetén még arimátiai József is ott lehetett, akiről azt olvassuk, hogy Jézus tanítványa volt, de csak titokban, a zsidóktól való félelem miatt. De ha ő nem is volt ott, amint Lukács evangélista erre látszik utalni, bizonyára voltak ott más titkos tanítványok, akik más véleményen voltak, mint a többség. Amikor azonban Pilátus feltette a kérdést: „Melyiket akarjátok, hogy elbocsássam néktek: Barabást-é, vagy Jézust?", csak egyetlenegy kiáltás hallatszott, az egész tömeg egy szájjal kiáltotta: Barabást.

Aki még soha életében nem alkudott meg a meggyőződésével a tömeg kedvéért, aki még soha nem hallgatott akkor, amikor szólnia kellett volna, aki egész életében minden körülmények között csak azt mondta, amit a lelkiismerete diktált, az tényleg mondhatja: nekem nincs semmi közöm ahhoz, hogy a nép Krisztus helyett Barabást választotta. Ha azonban nem így van, akkor ezen a napon tartsunk szívbéli bűnbánatot és ismerjük el, hogy a mi bűnös hallgatásunknak, önmagunk féltésének is része volt abban, hogy Barabás szabadult ki és Jézusnak kellett meghalnia. Mert azzal sem lehet védekezni, hogy mi soha nem voltunk ilyen helyzetben, nekünk soha nem kellett Jézus ellenében választanunk. Azért rossz ez a védekezés, mert Jézus Pilátus előtt is megmondta, hogy Ő maga az igazság, és ezért akármilyen élethelyzetben, akármikor, Krisztus után 33-ban vagy 1971-ben történjék is, hogy mi megalkuszunk a lelkiismeretünkkel, hogy elhallgatjuk a felismert igazságot, hogy erőszakot teszünk jobb meggyőződésünkön, Jézus Krisztus ellen vétünk, aki azért jött a világba, hogy Ő maga legyen az igazság.

Ezért Barabás szabadulása örök vádirat ellenünk, mindnyájunk ellen, akik gyönyörködünk az Isten törvényében a belső ember szerint, akik bizonyára

megismertünk valamit Jézus Krisztus igazságából, de nem merünk, nem tudunk aszerint élni, nem merünk róla vallást tenni, úgy, ahogy Ő akarja. Elhallgatjuk, a világ bölcsességével elegyítjük az Ő igazságát, mert így lesz a tömeg bűne a mi bűnünk és így teljesedik be az Írás szava: „A mi bűneinket vitte fel testében a fára." (1Pt 2,24) A mi bűneink juttatják Őt a keresztre.

III.

De, Testvéreim, Barabás nem egyszerűen azért szabadult, mert Pilátus szökött a felelősség elől, a nép pedig Jézus ellen döntött. Itt egy magasabb döntés történt. Az örökkévaló Isten döntése. Ezért oktalan dolog volna azon gondolkozni, mi lett volna, ha Pilátus ötlete sikerül, a nép Krisztust választja, és nem Krisztusnak, hanem Barabásnak kell meghalnia. Ami akkor a pretórium előtt történt, annak úgy kellett történnie. Úgy kellett történnie, hogy beteljesedjenek az Írások. Úgy kellett történnie, hogy beteljesedjen Isten üdvterve és az Isten Fia váltságot szerezzen a világnak.

Ezért Barabás szabadulása nem valami világtörténelmi véletlen, ami esetleg másképp is alakulhatott volna, hanem Isten örök tanácsvégzése a mi üdvösségünkért. Ezért Barabás szabadulása nemcsak a mi bűnünket jelképezi, nemcsak vádol minket, hanem evangéliumot is hirdet és jelképezi a mi Urunk helyettes elégtételét. Hiszen Barabás a szó szoros értelmében ezért szabadult meg, mert Valaki más ment a keresztre helyette.

Egy híres festő úgy ábrázolta a Barabás-jelenetet, hogy a pretórium homlokzati részén Jézus mellé Barabást is odaállította. A jelenet így tényleg még hatásosabb lett volna: ott áll a tömeg előtt a két ember, látják mind a kettőt, és így kell választani közülük. Az evangéliumok azonban erről nem beszélnek. A hangulat sokkal feszültebb volt, semmint hogy Pilátus meg merte volna kockáztatni, hogy egy lázadás miatt letartóztatott embert odaállítson a tömeg elé. Egyébként teljesen fölösleges is lett volna, hiszen Barabásról azt mondja alapigénk, hogy nevezetes fogoly volt, úgyszólván mindenki ismerte őt, és azt is tudta mindenki, milyen bűnök miatt volt bezárva a rómaiak tömlöcébe.

Amíg Pilátus a néppel tárgyalt, Barabás börtönében várt sorsára, amely felől nem lehetett kétsége. Pilátus minden történetíró szerint híres volt arról, milyen rettenetes kegyetlenséggel szokott elbánni a lázadókkal. Ezért Barabás, akinek a lelkiismeretét ezenfelül még gyilkosság és rablás is terhelte, nem lehetett kétségben egy pillanatig sem afelől, hogy mi vár rá. Ha valaki hírrel kereste meg őt, az csak rossz hír lehetett. Elképzelhetjük, milyen lélekkel várta a tömlöcben a látogatókat. Talán már kivégzésének az ideje is ki volt tűzve. Talán már a fejszék csattogását is hallotta, amint a kereszteket ácsolták. Római polgárt nem volt szabad keresztre feszíteni, de ő,

a leigázott népből való lázadó, enyhébb halálnemre nemigen számíthatott. Egyszerre csak lépések zaját hallja, aztán nyílik az ajtó és jönnek érte a börtönőrök. Azt hiszi, viszik a vesztőhelyre. De nem. Kihirdetik neki, hogy elmehet. Kiszabadult. Mert a nép őt kérte ki, nem Jézust. Nem neki kell meghalnia, nem neki kell a keresztre mennie, mert van Valaki más, aki majd meghal helyette.

Keresztyén Testvéreim, így példázza Barabás szabadulása a mi szabadulásunkat a bűn, a kárhozat, a halál tömlöcéből: van Valaki, aki szenvedett helyettünk, megbűnhődött érettünk, meghalt azért, hogy mi életet nyerjünk. Ahogyan a próféta mondja: „Békességünknek büntetése rajta van." (Ézs 53,5) De figyeljünk még egy dologra ebben a szabadulásban. Barabás maga nem tehetett semmit szabadulása érdekében. Nem mondhatott védőbeszédet önmaga mellett, nem könyöröghetett az életéért Pilátusnál és bizonyára nem is ismerte azt a Jézust, akinek a halála megnyitotta számára a tömlöc ajtaját. Azt jelképezi ez, hogy mi sem tehetünk semmit szabadulásunkért, és nem azért nyílik meg börtönünk ajtaja, mintha Jézus Krisztus kegyelmét kiérdemeltük volna, hanem ahogy az Írás mondja: „Az Isten pedig a mihozzánk való szerelmét abban mutatta meg, hogy mikor még bűnösök voltunk, Krisztus érettünk meghalt." (Róm 5,8) Mikor még bűnösök voltunk, mikor még nem ismertük és nem szerettük a mi Urunkat, már akkor megtörtént a nagy döntés, már akkor megtörtént a legnagyobb döntés, hogy Jézus meghaljon, és mi az Ő halála árán szabadulást nyerjünk.

IV.

Most már csak azt kell megkérdeznünk, mire kötelez bennünket Jézus Krisztus helyettes elégtételének, helyettünk való halálának örömüzenete. Hallottam már igehirdetőket, akik alapigénkről szólva ezzel a felszólítással végezték beszédüket: Válasszatok! Krisztust akarjátok-e vagy Barabást? Elismerem, hogy alapigénk így is felszólítássá és paranccsá válhat valaki számára. De hogyha Barabás szabadulása, mint valami torzkép, de mégis jelkép, a mi szabadulásunkat példázza, akkor a választás Krisztus és Barabás között már megtörtént. Akkor már megtörtént a döntés, és ebben a döntésben is részesek vagyunk, hogy Barabás kiszabaduljon, és Jézus meghaljon. De ugyanakkor történt egy másik döntés is, aminek Pilátus, Kajafás és a nép csak eszközei, végrehajtói voltak. Isten kegyelmes tanácsvégzése, hogy Jézus halála miattunk, helyettünk, érettünk történjen. Megtörtént a döntés és az végre is hajtatott, hogy Isten Fia meghaljon, és az Ő halála által feltáruljanak a mi börtöneink ajtajai, hogy mi „a bűn, a betegség, a nyomorúság, a hétköznapi szörnyű szürkeség" tömlöcéből kilépve áldjuk a mi szabadító Urunkat, a Jézus Krisztust.

Ezért a nagypénteki evangéliumból nem az a kötelesség következik, hogy mintegy fellebbezzünk Jézus perében, hogy neki Barabással szemben igazságot szolgáltassunk, hogy Őt megmentsük a haláltól, hanem az a feladat, vagy inkább az az áldott lehetőség, hogy az Ő megtörtént áldozatának javait alázatosan és hálával elfogadjuk, hogy tömlöcünk kitárt ajtaján kilépjünk, és egész életünkkel áldjuk a mi szabadító Urunkat. Van szabadulás, ez a nagypénteki evangélium. Még ha úgy éreznéd is, hogy teljesen lehetetlenné vált a helyzet, hogy minden oldalról rácsok vesznek körül, hogy „a lehetetlenség konok falán zúzod véresre koponyád", hogy szűk tömlöcödben levegő híján már fulladozol, hogy feszülten hallgatod kintről a börtönőrök lábdobogását, még akkor is van szabadulás, mert Valaki magára vállalta a rád kimért ítéletet és egyszerre nyílik az ajtó, hogy az ítélet helyett a szabadulást hirdessék.

Azért van igehirdetés és azért van nagypénteki igehirdetés is, hogy ezt a szabadulást hirdesse. Aki pedig hisz az evangéliumnak, aki vállalja, hogy Jézus Krisztus miatta, helyette és érette halt meg a golgotai kereszten, az megszabadul. Már most, ebben a földi életben átmegy a halálból az életre, már most megkezdheti Isten megszabadított gyermekeinek áldott, békés és örvendező életét és bátran tekinthet előre, ennek a már most elkezdett szabadításnak végső és teljes megvalósulása felé, amikor az Isten letöröl minden könnyet az Ő megváltottai szeméről, és mint egy erős mennydörgés tölti be az újjáteremtett világot a megváltottak éneke: „Halleluja, mert uralkodik az Úr, a mi Istenünk, a mindenható!" (Jel 19,6) Ámen.

A háromórás sötétség

Nagypéntek, 1970

Textus: Mt 27,45

„Hat órától kezdve pedig sötétség lőn mind az egész földön, kilenc óráig."

Délelőtt kilenc órától délig világos nappal volt, mint máskor, és így a kereszt körül állóknak, Jézus barátainak és ellenségeinek egyaránt bőven volt idejük arra, hogy Őt lássák a kereszten. Semmi kétség nem lehetett afelől, hogy tényleg keresztre feszítették. Voltaképpen hálásaknak kell lennünk Istennek, hogy a keresztre feszítés nappali világosságban történt. Ha a sötétség már a keresztre feszítés kezdetén beállott volna, Krisztus ellenségei kétségbe vonhatták volna azt, hogy a mi Urunk testét tényleg keresztre szögezték. Így azonban a sötétséget megelőző nappali fény lehetővé tette, hogy a szemtanúk végignézhessék mindazt, ami a kereszten történt, és majd később mint az evangélium hírnökei elmondhassák azt, amivel Pál apostol szerint az evangélium kezdődik: „…a Krisztus meghalt a mi bűneinkért az írások szerint." (1Kor 15,3)

Hat órakor azonban, vagyis a mi időszámításunk szerint pontosan délben, teljes sötétség borult az egész földre. A kereszten és a kereszt körül azonban semmi sem történt véletlenül. A keresztre feszítés tényének minden eseménye tele van jelentőséggel. Nem volt véletlen az a háromórás sötétség sem. Istennek igen fontos mondanivalója van számunkra azzal, hogy nagypénteken déli tizenkét órától kezdve három órán át sötétség borította a földet. Ezért most érezzük át ennek a ténynek végtelen ünnepélyességét, és ennek a megdöbbentő tüneménynek az értelmét próbáljuk megtanulni attól, akinek haldoklása idején sötét borította a földet.

I.

Először is értsük meg, hogy az a háromórás sötétség, mint egészen rendkívüli tünemény, annak a jele, hogy ami a golgotai kereszten történt, az megfoghatatlanul páratlan, soha addig és azóta sem látott eseménye a mindenségnek. Ne próbáljunk észszerű, természetes magyarázatot keresni, mert úgysem találunk. Az evangélium éppen arra emlékeztet, hogy a golgotai keresztnél az emberi ész által felfoghatatlan, sőt lehetetlen dolgok világába érkezünk. Hát van elképzelhetetlenebb dolog annál, hogy maga Isten szenvedjen és haljon meg értünk? Vagy hogy Isten az ellene lázadó emberiségen könyörüljön? Vagy hogy Isten azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette érettünk? Vagy hogy aki egész életét az Atya iránti tökéletes engedelmességben élte le, most így kiált fel: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" Mindez annyira fölülmúlja

értelmünket, sőt ellentmond annak, hogy kifejezésére a természet világában nem is lehetett volna alkalmasabb jel, mint éppen a kora délutáni órák teljes sötétsége. Ha az „igazság fényes napjának" – ahogy Jézust Malakiás próféciája nevezi – vérbe kellett hanyatlania, akkor lehet-e ennek a ténynek hatalmasabb és kifejezőbb jele, mint az, hogy a nap elveszítette a fényét?

II.

Aztán lássuk meg másodszor, hogy ez a háromórás sötétség olyan volt, mint valami takaró, lepel, ami arra figyelmeztet, hogy Jézus Krisztus szenvedése titok, amelynek mélységeibe bele nem tekinthetünk. Isten mindig úgy jelenti ki magát, hogy közben elrejtőzik, mert lényének teljes ragyogását földi szem ki nem bírhatná. Ez történt a kereszten is, amikor az Isten lényének végső titkát tárta fel az emberiség előtt: mindent elmondott magáról, amit csak elbírhatunk, de csak annyit, amennyit elbírhatunk, hogy a kereszt titka, még ha hitünkkel beletekinthetünk is, titok maradjon számunkra.

Mondhatnám, hogy Jézus Krisztus szenvedése helyettes elégtétel, mint ahogy az ószövetségi prófécia mondja: „Megsebesíttetett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünk büntetése rajta van és az ő sebeivel gyógyulánk meg." (Ézs 53,5) De érzem, hogy ezzel nem mondtam el mindent. Mondhatnám, hogy a kereszt az önfeláldozó szeretet páratlan példája: „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért" (Jn 15,13), de érzem, hogy a kereszt ennél is több. Mondhatnám, hogy a kereszt vállalása az Isten iránti tökéletes engedelmesség, hogy mindannak a bűnnek a büntetése, az elhordozása, amit az emberiség Ádám vétke által megérdemelt, de nyilván ezzel sem lehet kifejezni a teljes jelentőségét annak, ami a golgotai kereszten történt. Isten szeretetének igazi mélységét csak maga Isten ismeri: csak maga Jézus Krisztus tudta, mi ment végbe akkor, amikor elhangzott ez a szó: „Elvégeztetett!" Az, amit az anyaszentegyház bizonyságtétele a Krisztus keresztjéről évszázadokon át elmondott, mélységesebb bölcsesség, mint bármiféle filozófia, régi vagy új világnézet vagy költészet, de mégis csak dadogó kísérlet annak az elmondására, ami ott, a Koponyák hegyén végbement. Ezért a keresztet körülvevő sötétség annak a jele, hogy isteni titok előtt állunk: nem mintha Isten el akarná rejteni előlünk a kereszt üdvöt adó értelmét, hanem hogy figyelmeztessen a kereszt kimeríthetetlen, gazdag és boldog értelmére, amely a maga teljességében majd csak a színről színre látás világában tárul fel előttünk.

Ezért a háromórás sötétség komoly figyelmeztetés arra vonatkozóan, hogy a kereszt alatt távoztassunk el magunkból minden tiszteletlen kíváncsiságot, minden felfuvalkodott bölcsességet, és alázatosan magasztaljuk Istent azért, hogy ilyen „nagy a kegyességnek eme titka" (1Tim 3,16), az Isten fiának érettünk való szenvedése.

III.

Azután harmadszor arra is utal a háromórás sötétség, amit Jézusnak a kereszten el kellett szenvednie. Már a Gecsemáné-kertben is sűrű homály borult Urunk lelkére. Ahogy Ő mondta: „Szomorú az én lelkem mindhalálig." Az Ő öröme az Istennel való közösség érzése volt, most pedig ez az öröm elvétetett és ráborult a sötétség. Az Ő napja a mennyei Atya orcájának fénye volt: most ez az orca elrejtőzött és körülvette Őt az éjszakai homály. Elbizakodottság volna arra vállalkozni, hogy emberi szavakkal teljesen kifejezzük a mi Urunk lelkének gyötrelmeit, mert csak a vele való együtt szenvedés közösségében sejthetünk meg abból valamit, ami lelkében a kereszten végbement. Éreztétek már a bűn iszonyát akár a saját bűnötök, akár a mások bűne miatt? Vagy láttátok már valaha a bűnt Isten szeretetének fényében? Éreztétek valaha, milyen félelmetes, éjjeli sötétségként borul ránk Isten haragjának tudata, amikor sehol sem látunk segítséget és szabadulást? Vagy éreztetek már valamit Ábrahám rémületéből, amiről így olvasunk a Bibliában: „…ímé rémülés és nagy setétség szálla őreá" (1Móz 15,12)? Ha mindebből csak valamit is megéreztetek már, akkor talán egymilliomod részét megéreztétek annak az iszonyatnak, amellyel Urunknak kellett a kereszten szembenéznie. Ettől kellett vércseppeket izzadnia már a Gecsemáné-kertben. Ebből, és nem a töviskorona vagy a sebek kínjából kellett a kereszten feltámadnia, mert ez a sötétség maga volt az Istentől való elhagyattatás kibeszélhetetlen tudata. Minden, ami vigasztalhatta volna, elvétetett tőle, minden, ami gyötrelmére szolgált, egyszerre rázúdult. Ezt a szenvedést, ezt a testi-lelki gyötrelmet, ezt a pokolra szállást fejezi ki a háromórás sötétség külső jele. Kifejezi úgy, ahogy emberi szavak soha ki nem beszélhetik.

IV.

De figyeljünk arra is, hogy az első három evangélista egyértelmű előadása szerint a háromórás sötétség addig tartott, amíg a haldokló Jézus hallgatott a kereszten. Ennek a ténynek is megvan a maga mélységes, jelképes jelentése: ha Krisztus hallgat, sötétség borul az életünkre. Nem azért hallgatott, hogy megvonja tőlünk áldott szavát, az élet beszédét, hanem az emberi gonoszság volt az oka hallgatásának. Hiszen éppen azért szegezték a keresztre, hogy elhallgattassák. Ugyanígy ha manapság úgy érezzük, hogy Jézus nem szól hozzánk, hogy a Biblia lepecsételt könyvvé válik számunkra, ha a prédikációkból nem kapunk semmit, akkor ne Őt okoljuk, hanem magunkat. A bűn dugja be a fülünket, a bűn keményíti meg a szívünket, a bűn okozza bennünk azt az érzést, mintha valami napfogyatkozás idején lennénk. Eltűnik előlünk Isten atyai orcája, és nem halljuk hozzánk szóló kegyelmes szavát. Igen, vannak idők Jézus Krisztus földi gyülekezetének életében, amikor Jézus hallgat. Ilyenkor, mint a golgotai kereszten, sötétség borul az életünkre. Ha Ő nem szól hozzánk, akkor a nap fényessége sem segít

rajtunk. Ha nem Ő jár közöttünk, kialusznak a gyülekezetek arany gyertyatartói. Ahol az evangélium nem hangzik, ott sötétség honol. Ha egy földi gyülekezet megfeledkezik arról, hogy egyetlen üzenettel tartozik a világnak, a Jézus Krisztus evangéliuma hirdetésével, akkor hiába minden erőlködés, sürgés-forgás, sötétség borul arra az egyházra és Krisztus szava teljesedik be rajta: „Ha azért a benned lévő világosság sötétség: mekkora akkor a sötétség?!" (Mt 6,23) Hiába próbál akkor a gyülekezet csatlakozni a világ valamelyik önmegváltási tervéhez, hiába próbálja felhasználni az emberi elme világosságát, csak a sötétséget árasztja magából.

V.

Végül van még egy tanítása ennek a csodajelnek, és ez már nemcsak nagypénteki, hanem egyben húsvéti üzenet is. Ha sötétség borul is a földre, és ha Jézus hallgatagon, szó nélkül szenvedte is a kereszthalál gyötrelmeit, Ő ott volt, jelen volt ebben a sötétségben. Vagyis vele a ránk boruló sötétségben is lehet találkozni. Sőt talán itt akar velünk találkozni, amikor bűnünk nyomorúságát már érezzük, de a bűnbánat végességét még nem; amikor a halál árnyékának völgyében járunk, de az örök élet fényét még nem látjuk; az események zűrzavarában, amikor már-már értelmetlenné válik a munkánk és homályba vész minden cél előttünk, akkor Ő már ott van, jelen van, velünk van, hogy aztán megszólaljon és eloszlasson minden sötétséget. Mert a nagypénteki háromórás sötétség óta legyőzhetetlen sötétség nincsen. Életünk legsötétebb felhője mögött is ott ragyog az igazság fényes napja. Ezért ha valaki csak annyit értene meg ebből az egész nagypénteki bizonyságtevésből, hogy *Jézus ott volt abban a háromórás sötétségben is,* akkor az már megértette a lényeget, az örömüzenetet. Mert annak az embernek a lelkéből már feltörhet az imádság: „Uram, ez az igehirdető most azt mondja, hogy a Te kereszted is sötétségben állt, olyanban, mint amilyenben én vagyok. Könyörülj rajtam!" Az pedig, aki ott a kereszten a bűnbánó lator kérését azonnal teljesítette, ezt az imádságot is azonnal meghallgatná. Mivel pedig nagyon sok embernek bizonyára itt most közöttünk is éppen erre a vigasztalásra van szüksége, legyen áldott az Isten a nagypénteki háromórás sötétség jeléért és azért a biztatásért, hogy Jézus ott volt abban a sötétségben. Mert ez a jel arra való, hogy mint örömüzenetet az ószövetségi zsoltáros húsvéti bizonyosságát adja nekünk. „Ha azt mondom: a sötétség bizonyosan elborít engem és a világosság körülöttem éjszaka lesz, a sötétség sem borít el előled és fénylik az éjszaka, mint a nappal; a sötétség olyan, mint a világosság." (Zsolt 139,11–12) „Kelj fel hát, világosodjál, mert eljött világosságod és az Úr dicsősége rajtad feltámadt." (Ézs 60,1) Ámen.

Félelemmel és nagy örömmel

Húsvét, 1987

Lekció: Mt 28,1–10

Textus: Mt 28,8

„És gyorsan eltávozván a sírtól félelemmel és nagy örömmel, futnak vala, hogy megmondják az ő tanítványainak."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A Máté evangéliuma 28. részének felolvasott első tíz verséből, amelynek tartalmát ezer igehirdetéssel sem lehetne kimeríteni, most csak azt a tényt emelem ki, hogy a szent asszonyok Jézus Krisztus feltámadásának hírét „félelemmel és nagy örömmel" vették. Miért félelemmel és miért nagy örömmel? Ha ezekre a kérdésekre igénk alapján és a Szentlélek segítségével felelni tudunk, akkor egyben azt is megtudjuk, mit jelent a mi számunkra ma, 1987 húsvétján Jézus Krisztus feltámadásának örömüzenete.

I.

Miért féltek a szent asszonyok? Az első és kézenfekvő felelet az, hogy olyan megmagyarázhatatlan, meglepő, megdöbbentő tapasztalatban volt részük, amilyennel soha addigi életükben nem találkoztak. Ami szokatlan, rendkívüli és méreteiben is nagyszerű, félelmet kelt bennünk. Az utóbbi években Magyarországon is jártak azok közül, akik átélték a hirosimai atomtámadást, a velük készített interjúkból is érezni lehetett valamit abból az iszonyú félelemből, amelyet akkor éreztek, amikor a nap fényénél ezerszer nagyobb világosság felvillant előttük, majd pedig egy irtózatos robbanás ereje a földre sújtotta őket.

Alapigénkben is egy egészen egyedülálló, félelmetesen nagyszerű eseményről olvasunk. Érezzük, hogy a szentíró küzd a gyarló emberi nyelvvel, amikor el akarja mondani. A sírőrök rémületükben olyanok lesznek, mint a halottak, és az asszonyokhoz szóló mennyei küldött tekintetéből, mint valami villámlás, nem evilágbeli fény sugárzik. Ilyet sem a magdalai Mária, sem a másik Mária soha nem láttak, és mi sem fogunk soha látni. Azért nem, mert Jézus feltámadását nem lehet besorolni a világtörténelem kisebb-nagyobb eseményei közé, mert az – éppen úgy, mint a világ teremtése – végső háttere, kormányzó elve és alapja az egész emberiség és az egész teremtett mindenség életének. Érezzük-e most is, hogy az evangélium egy olyan félelmesen nagy eseményről szól, amely mellett nemcsak a mi kicsiny életünk, hanem a világtörténelem minden eseménye is eltörpül?

Aztán a szent asszonyok félelme – egészen röviden szólva – halálfélelem volt. Mert abból, hogy Jézus feltámadott, egyelőre még nem következett számukra a saját feltámadásuk bizonyossága. A feltámadás evangéliuma ugyanis ma sem választható el a nagypénteki eseménytől, attól a híradástól, hogy Jézus Krisztust „megfeszítették, meghala és eltemették", és attól a ténytől, hogy nekünk is meg kell halnunk. Az igazi húsvét-ünnepléshez az is hozzá tartozik, hogy szembenézünk a halál tényével. Az emberek ezt általában nem szívesen teszik. Ismertem valakit, aki hozzátartozója sírjánál nem akarta, hogy a „Nincs már szívem félelmére…" kezdetű énekverset énekeljük, mert abban ezek a szavak is benne vannak: „ *nézni* sírom fenekére". Nemrégen hallottam valakinek a beszámolóját egy amerikai, hollywoodi magántemetőről, ahol minden csupa dísz és virág, rejtett hangszórókból vidám zene hangjai szűrődnek és a díszfák között esküvőket is tartanak. De mindez látszat. A halálnak ez az átkozmetikázása a jele annak, hogy a lélek mélyén, talán saját magunk elől is eltitkolva, ott van a félelem attól, hogy meg kell halnunk. A szent asszonyok akkor még csak egy nyitott sírt láttak, és ezért ott, a temetőben, a többi sír, a halál hatalmának meglévő jelei között még nem látták Krisztusnak a halál fölötti győzelmében saját, félelemtől megszabadító győzelmüket.

De volt még egy harmadik oka is félelmüknek. Ha Jézus tényleg feltámadt, mi lesz az ellenségeivel? A Jelenések könyve szerint a patmoszi látó úgy tesz bizonyságot Krisztusról, mint aki „eljő a felhőkkel; és minden szem meglátja őt, még akik őt általszegezték is; és siratja őt e földnek minden nemzetsége". (Jel 1,7) Nem sajnálatból siratja, hanem a saját örök sorsa miatt, mert amint mondjuk a hitvallásunkban: Krisztus „eljön ítélni eleveneket és holtakat".

De hát nem hivatkozhattak a szent asszonyok arra, hogy ők nem bántották Jézust, sőt szolgáltak neki? Hogy még a kivégzésekor is ott voltak, hogy ők csak „távolról szemlélődtek"? (Mt 27,55) Mindez nem változtatott azon, hogy Urunk végül is „egyedül hagyattaték", a szent asszonyok is elhagyták Őt. Egyik tanítványa elárulta, a másik háromszor megtagadta, mindnyájan elfutottak, mentették magukat, és a Golgotán a könyörület egyetlen gesztusát az egyik hóhér gyakorolta, aki nádszálra tűzött szivaccsal ecetes bort nyújtott ajkához, hogy kínjait enyhítse. A sírhoz sem a hit hozta őket, a belefogózás Jézus ígéretébe, hogy harmadnapon feltámad, hanem a halott Jézust keresték kegyeletből, sajnálkozásból.

De akkor hogy állnak majd meg a színe előtt? És hogy állunk meg mi, akik most feltámadását ünnepeljük? Nekünk ne szólna az apostol intése, hogy „félelemmel és rettegéssel vigyük véghez az üdvösségünket"? A patmoszi látó úgy esett a megdicsőült Úr lábához, mint egy halott, amikor az rátette jobbját és ezt mondta: „Ne félj; én vagyok az Első és az Utolsó, és az Élő, pedig halott valék, és ímé élek örökkön örökké Ámen, és nálam vannak a pokolnak és a halálnak kulcsai." (Jel 1,17–18)

Ünneplő Testvéreim, a húsvét nem valami kedélyes tavaszi örömünnep, a megújuló természet üdvözlése, hanem Annak hódoló imádása, aki majd fölöttünk is ítélkezik és a mi örök sorsunkat is a kezében tartja.

II.

Alapigénk szerint a fordulat akkor következik be, amikor maga az élő Krisztus találkozik velünk. A rettegő félelem ekkor válik igazi istenfélelemmé: Urunk hatalmának alázatos, engedelmes, hódoló elismerésévé. A feltámadt Jézus ugyanis üdvözli a szent asszonyokat, a szokásos módon. De ez az Ő szájából nem üres udvariassági formaság, hanem áldás: örök üdvösségünk hirdetése. Ez a húsvéti evangélium. Ő maga szól és Ő ad bizonyosságot. A húsvéti hit nem azt jelenti, hogy elhiszünk valamit, hanem azt, hogy hiszünk Neki, aki maga mondja: „Én élek, ti is élni fogtok." Az igazi húsvéti ünneplés pedig az, hogy Urunk félelmesen nagy hatalma láttán tiszteletünkben ott van az öröm, és mint egykor a kételkedő tanítvány, mi is lába elé borulunk, és úgy mondjuk: „Én Uram és én Istenem." Az Ő „teljes szeretete kiűzi a félelmet" (1Jn 4,18), hogy helyét betöltse az öröm, a „nagy öröm". Lehet-e nagyobb öröm, mint az, hogy bűntől, haláltól szabadon az övéi vagyunk és vele élünk örökké?

Aztán volt örömüknek egy másik forrása is. Amikor Krisztus találkozik a szent asszonyokkal, megparancsolja nekik: „Menjetek el, mondjátok meg az én atyámfiainak, testvéreimnek, hogy menjenek Galileába, és ott meglátnak engem." Az evangéliumok szerint ez az első eset, hogy Jézus tanítványait „testvéreinek" mondja. Azt jelenti ez, hogy megbocsátott nekik. Azt jelenti ez, hogy a hitetlenségük, gyávaságuk miatt szétszóródott tanítványi sereg, az újszövetségi egyház magja megint megvan, s feltámad Jézus Krisztus kegyelméből. Mert volt idő, amikor egyetlenegy ember hitt Jézusban, az a mellette megfeszített gonosztevő, aki így imádkozott hozzá: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te királyságodban." Most újra volt egyház, mert a feltámadottt Úr megbocsátása készen várta a megtérő tanítványokat. Most ismét megvolt a testvéri közösség, és az asszonyok tudták, hogy megoszthatják örömüket a tanítványokkal. Tudjuk, hogy életünk egyik legnagyobb boldogsága az, hogy megoszthatjuk örömünket másokkal.

Végül még egy további forrása is volt örömüknek. A feltámadt Krisztus Galileába rendelte a tanítványokat. Most nincs idő annak fejtegetésére, hogy miért éppen oda, a „pogányok Galileájába", de azt a tényt ki kell emelni, hogy ez a parancs összefüggésben volt az evangéliumhirdetés világstratégiájával. Ha a 28. részt továbbolvassuk, látjuk, hogy az Isten országának ügye, annak meghirdetése most már a feltámadás erejével megy tovább a világ végéig. Hiszen az bízza ránk ezt a munkát, akinek adatott „minden hatalom mennyen és földön". És hogy ez a munka nem lesz

hiábavaló, annak garanciája az élő Jézus Krisztus személyes jelenléte: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) Ezért, Testvéreim, ne csüggedjünk, ha sokszor csüggesztő jeleket látunk is, üres padokat, az emberek elfordulását az egyháztól, és közben a mi gonosz ellenségünk azt akarja elhitetni velünk, hogy a Krisztus ügye lejárt, az egyházra nem lesz többé szükség. Lehetnek az igehirdetés munkájában kudarcok, visszaesések, vereségek, de semmi ezen a világon nem akadályozhatja meg, hogy az Isten országának evangéliuma végül is hirdettessék az egész világon, minden népnek, minden teremtménynek. A feltámadt Krisztus a legreményteljesebb munkába állította tanítványait, amikor megbízta őket a feltámadás örömhírének továbbadásával. Ma is láthatunk biztató jeleket. Afrikában állandóan növekszik a keresztyének száma. Kínában az úgynevezett „kulturális forradalom" minden esztelensége ellenére egyesek szerint övenmillió keresztyén van. De lehet, hogy mi csak a magvetés munkáját végezzük; az aratást már más végzi. Akárhogy van is: töltse el a szívünket húsvéti öröm annak láttán, hogy az evangélium hirdettetik, hogy bizonyos, hogy Ő velünk van, és ezért a mi munkánk „nem hiábavaló az Úrban", velünk van élő Urunk a világ végezetéig, és az után is, hogy részesei legyünk az Ő örök boldogságának és dicsőségének. Ámen.

Akinek van, annak adatik

Teológus csendesnap

Textus: Mk 4,25

„Mert akinek van, annak adatik; és akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van.”

Alapigénknek az őskeresztyénség egészen különös jelentőséget tulajdonított. Ez abból látszik, hogy az evangéliumokban, vagyis az első keresztyének istentiszteleti lekcióiban, különböző összefüggésekben ötször is feljegyezték. Még a legszélsőségesebb bibliakritikusnak sem lehet kétsége, hogy ez a mondás, szakmai nyelven *logion*, magától Jézustól származik, annyira magán viseli a Mester egészen sajátos, leírhatatlan erőtől feszülő közlési módjának bélyegét. Formáját tekintve rejtély-mondás, *másal*, modern nyelven paradoxon, mert első hallásra ellenkezik a hétköznapi logikával és arra késztet, hogy különös erőfeszítéssel próbáljuk értelmét megragadni.

I.

„Akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van.” De hogyan lehet elvenni azt, ami nincs? – kérdezhetné valaki. Segítségünkre siet a mondásnak Lukács evangéliuma 8. részében található megszövegezése, ahol ezt olvassuk: „Akinek nincs, még amijét gondolja is, hogy van, elvétetik tőle.” (Lk 8,18) Tehát Jézusnak ez a mondása nem a lelki nincsteleneknek szól, hanem azoknak, akik legalábbis úgy gondolják, hogy van valamijük. A keresztyén gyülekezet tagjainak. És most nekünk. Nekünk, akik mindnyájan megkeresztelkedtünk, mindnyájan konfirmáltunk, akik mindnyájan a Magyarországi Református Egyházhoz tartozunk, akik többnyire keresztyén szülőktől származunk, akik többé-kevésbé eleven lelki tapasztalatokra nézhetünk vissza, akik beálltunk, vagy be akarunk állni a különleges egyházi szolgálatba és ezzel feljogosítottuk embertársainkat, hogy keresztyéneknek tekintsenek bennünket.

De most figyeljük meg: Jézus nem önvizsgálatra buzdít, nem arra, hogy mi magunk állapítsuk meg, mi az, ami igazi a keresztyénségünkben és mi nem az, mi a látszat és mi a valóság, mi a névleges és mi az igazi keresztyénség, hanem bejelenti, hogy ezt a vizsgálatot Ő maga végzi el, nemcsak az utolsó ítéletkor, hanem – mint az őskeresztyénség küzdelmes napjaiban – ma is.

Ahhoz ugyanis, hogy Krisztus népe hitelesen hirdesse Urának dicsőségét, újra és újra meg kell tisztulnia. Maga az egyház Ura gondoskodik erről. Az, aki szuverén módon formálja az emberiség történetét és a történet minden tényezőjét fel tudja használni erre a célra. Hogy milyen eszközökkel végzi ezt a tisztítást, ezt a rostálást,

ezt a minőségi szelekciót, az aranynak a salaktól való elválasztását, ez időről időre változik, de sohasem az egyház Urának akarata nélkül kezdődik és megy végbe az ítélet az Istennek házán, az Ő gyülekezetén.

„Akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van." Akiknek a keresztyénség csak szép hagyomány volt, mintegy a polgári életforma dekorációja, azok közül sokan most rájönnek, hogy ennek a hagyománynak voltaképpen nincs is sok értelme és értéke.

Aki csak azért járt templomba és azért viselt egyházi tisztséget, mert a régi társadalomban az egyháziasságot és vallásosságot premizálták, az most lassanként visszahúzódik, nem érez indíttatást arra, hogy kellemetlenségeket szerezzen magának azzal, hogy kitart az egyház mellett. Aki a keresztyénségnek csak fogyasztója volt, csak magának keresett szép hangulatokat, vigasztalást, elérzékenyülést és úgy szopogatta a vallást, mint a fejfájós ember az aszpirint, az rájön, hogy ezt otthon is megteheti. És aki csak így próbált élni az evangéliummal, az még talán a saját családjának, a saját gyermekének sem akarja átadni, mert azt mondja: engem így neveltek, én már így is maradok, de a gyermekemet nem terhelem ezekkel a dolgokkal, amelyek érvényesülését akadályoznák. Ha valakinek a keresztyénségét az motiválta, hogy valamikor a történelem egész alakulása kedvezni látszott annak, akkor most vagy az lesz a fő gondja, hogyan alkalmazkodjék, törleszkedjék a történelemnek szerinte uralkodó és a jövő felé mutató irányához, vagy egyszerűen átmegy oda, ahol a keresztyénség ballasztja nélkül keresik az emberiség boldogulását. „Akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van." Mert az ítélet napfényre hozza, hogy valójában nem is volt igazi keresztyénség az, amit annak tartottunk.

Szeretteim, egy ilyen időszakban vállalkoztatok az evangélium szolgálatára. És ne gondoljátok, hogy a próba a mi Teológiai Akadémiánkat kikerüli. Sőt a problémákat itt érezzük igazán. Éppen azért, mert itt az Isten igéjével van dolgunk. A leghevesebb küzdelem nem ott van ám, ahol az ateista propaganda a névleges vagy látszatkeresztyénséggel találkozik, hanem ott, ahol az Úr Jézus Krisztus valóságos igénye konfrontálódik a mi tényleges nyomorúságunkkal. Ha még eddig nem tapasztaltátok volna, itt meg fogjátok látni, hogy az egyház nyomorúságát itt még jobban érzitek, mint másutt és itt még komolyabban szembe kell nézni azzal a kérdéssel, hogy érdemes-e feltenni az életeteket az Úr Jézus Krisztus szolgálatára. Ha valakinek a hite itt megerősödik, az egyáltalán nem valami magától értetődő dolog, hanem a mi Urunk kegyelme.

II.

„Akinek van, annak adatik." Máté evangélista ehhez még azt is hozzáteszi: „És bővölködik." De megint nem arról van szó, hogy mi magunk minősítsük magunkat és jelentkezzünk: nekem öt talentumom van, nekem két talentumom. Emberi mérlegelés szerint megvan az okunk az alázatosságra. Talán vannak közöttünk testvérek, akik szorongással indulnak neki a teológiai tanpályának, mert érzik a felkészülésük, lelki fegyverzetük hiányosságait. Arra gondolnak, milyen keveset tudnak a keresztyénség nagy hagyományából, hiszen talán alig részesültek rendszeres keresztyén tanításban. A múlt heti szaktanfolyamon valaki elmondta, hogy egy budapesti teológus, aki különben azóta világi pályára lépett, bevallotta a szobatársának, hogy nemcsak hogy sohasem konfirmált, de még meg sem keresztelték. De ne elemezzük tovább helyzetünk nyomorúságát, mert nem ez a dolgunk, hanem inkább azt kérdezzük meg, mi a próbája annak, hogy tényleg van-e valami a kezünkben, tényleg kaptunk-e talentumot az Úrtól.

Ennek két próbája van. Az első: tudunk-e hálát adni? Mert ami nincs, azért nyilván nem lehet hálát adni. De miért adjunk hálát? Magáért azért, hogy itt vagyunk. Ne mondd azt, hogy csak azért vagyok itt, mert máshová nem vettek fel, mert ahogyan Bálám szamarát az Isten láthatatlan angyala nyomta a garádnak, úgy abban is Urunk providenciális intézkedése lehet, hogy éppen így terelt ide, és így – szakmai nyelven – a *vocatio externa*-t előbb megadta, mint a *vocatio interna*-t. De ha megpróbálsz hálát adni azért, hogy itt vagy, vagyis ezt az egész dolgot imádságban tisztázni akarod az Úr Jézus Krisztussal, akkor az imádságban kiderülhet, hogy a talentum ott van a kezedben: Ő akarja, hogy elindulj ezen az úton. Aztán adj hálát azért, hogy öt éven át az Isten igéjével foglalkozhatsz. Nem akarok szónokias lenni, de őszintén, szívből kimondom meggyőződésemet: nincs nagyobb kiváltság, mint hogy az Ő dolgaival foglalkozhatunk. Ugyanakkor bárki bármit mondjon, itt mi a magyar nemzet kultúrájának ősforrásánál vagyunk, és a mi szolgálatunktól is függ az, hogy lesz-e jövője ennek a népnek, mint magyar népnek ezen a földön.

Aztán egy második próba: annak van, aki tud adni a másiknak. Lukács evangéliuma 8. részében az alapigénk konfliktusa: annak nincs, aki gyertyáját véka alá rejti, aki maszek keresztyénséget akar folytatni, aki nem adja át másnak a hitét, a látását. Eljutott hozzám az egyik teológus panasza, hogy itt a Teológián meggyengül a hite. De hadd mondjam meg ennek a testvérnek, hogy ne az legyen a fontos, hogy én kapjak valamit, amitől erősebb lesz a hitem, hanem én adjak, mert lelki téren is érvényes Jézus szabálya: jobb adni, mint venni. Annak van, aki ad, annak van, akinek a fő gondja, hogy hogyan szolgálhatok másoknak azzal, amit én is úgy kaptam.

III.

Szeretteim! Itt állunk az út kezdetén. Tudom, hogy minden hasonlat sántít: az úton meg lehet állni, de itt nem lehet megállni. Aki a lelki életben nem megy előre, az stagnál, és stagnálni nem lehet. A talentumot nem szabad elásni, azt csak gyarapítani lehet. Akinek van, annak adatik. Fogózzunk bele Urunkba, vegyük úgy, mint az ígéretet. Mert nem arra indít, hogy vizsgálgassuk magunkat, hanem, amint Lukács evangéliumában olvassuk: „Meglássátok azért, mimódon hallgatjátok." (Lk 8,18) Nem azt, amit én próbáltam elmondani, hanem azt, aki maga szól most is. Ámen.

Ti adjatok nekik enni!

Tanévzáró istentisztelet, 1967

Lekció: Mk 8,1–4

Textus: Mk 6,34–37

„És kimenvén Jézus nagy sokaságot láta, és megszáná őket, mert olyanok valának, mint a pásztor nélkül való juhok. És kezdé őket sokra tanítani. Mikor pedig immár nagy idő vala, hozzá menvén az ő tanítványai mondának: Puszta ez a hely, és immár nagy idő van: bocsásd el őket, hogy elmenvén a körülfekvő majorokba és falvakba, vegyenek magoknak kenyeret, mert nincs mit enniök. Ő pedig felelvén, monda nékik: Adjatok nékik ti enniök. És mondának néki: Elmenvén, vegyünk-é kétszáz pénz árú kenyeret, hogy enni adjunk nékik?"

Keresztyén Testvéreim! Az ötezer ember megvendégelésének csodáját mind a négy evangélista elbeszéli és ugyancsak mind a négy evangéliumból kitűnik, hogy magát a csodatételt megelőzte egy igen fontos beszélgetés Jézus és a tanítványai között, aminek az volt az értelme, hogy a tanítványokat próbára tegye. János evangélista szerint Jézus, amikor az éhes sokaságot látta, először Fülöphöz fordult ezzel a kérdéssel: „Honnan vegyünk kenyeret, hogy ehessenek ezek?" Az evangélista sietve hozzáteszi: „Ezt pedig azért mondta, hogy próbára tegye őt, mert ő maga tudta, mit akar cselekedni." Az első három evangélista ezt a párbeszédet nem említi, ők rögtön azzal kezdik, hogy Jézus a sokaságot megszánva a tanítványok egész társaságának egyszerre adja ki a parancsot: „Ti adjatok nekik enni." De a következmények világosan mutatják, hogy ennek a parancsnak is ugyanaz a célja, mint az előbbi kérdésnek: a tanítványok próbára tétele. Mint ahogy a nevelő néha olyan feladatot is ad a növendéknek, amely annak erejét felülhaladja, úgy Jézus is egy megoldhatatlannak látszó probléma elé állítja a tanítványokat, hogy ebben a próbatételben megismerjék önmagukat, a rájuk bízott embereket, az ő Uruknak hatalmát és feladatukat ebben a világban.

Ha most, a tanév végén számot akarunk adni munkánkról, az elmúlt évben végzett sáfárkodásunkról, akkor ezt csak úgy tehetjük valóban az Isten színe előtt, ha minket is a mi Urunk tesz próbára, Ő méri meg hitünket, reménységünket, szeretetünket. Ezért most úgy halljuk az Ő egykori parancsát, mint hozzánk intézett parancsot a mi megpróbálásunkra: „Ti adjatok nekik enni."

I.

Jézus ezzel a paranccsal először azt akarta világossá tenni, vajon a tanítványok oda tudnak-e fordulni szerető szívvel az emberi szükség világa felé. Azt akarta, hogy a tanítványok hasonlóképpen érezzenek, mint Ő, aki megszánta az éhező sokaságot. Azt akarta, hogy ennek a szegény, pásztor nélküli nyájnak a testi szükségeiről is tudomást vegyenek, úgy, mint Ő, aki testet vett magára, hogy testestül-lelkestül megszabadítsa az embert. Azt akarta, hogy a tanítványok szeretete aktív, felelős szeretet legyen, mint az Övé, aki életét adta miértünk. Az evangélium nagyon vázlatos elbeszélése nem örökíti meg, hogy a tanítványok Jézus parancsára kifejezést adtak-e a nélkülöző sokaság iránti felelős részvétüknek, amikor azonban a mi Urunk hozzánk fordul, nekünk ezzel a könyörgéssel kell felelnünk az Ő parancsára: „Uram, tágítsd ki a szívünket, hogy együtt tudjunk érezni minden szükséget szenvedő embertársunkkal és a Te szereteted lakozzék bennünk!" Lehet, hogy az elmúlt tanév folyamán komoly előrehaladást tettünk az ismeretben, lehet, hogy új látásokat nyertünk és az Isten világának eddig nem sejtett távlatai tárultak fel előttünk, de a mi számadásunk legfőbb kérdése mégiscsak az, hogy növekedtünk-e a szeretetben, a felelős részvétben, az emberiességben. Ha valaki azt mondaná – de tudom, hogy közülünk senki sem mondja –: én elvégre lelkipásztornak készülök, engem csak az emberek lelke és örök üdvössége érdekel, rám nem tartozik az ő földi sorsuk, az ő mindennapi kenyerük dolga, békességük vagy békétlenségük, az ilyen embernek nincs semmi köze Krisztushoz, aki most ezt mondta a tanítványoknak: „Ti adjatok nekik enni."

Ne próbáljuk Jézusnak ezt a szavát mindjárt lelkileg értelmezni, mert itt világosan arról van szó, hogy a testi, evilágbeli, földi nyomorúságban vergődő emberrel kell együttéreznünk, úgy, ahogy az ökumenikus világgyűlést előkészítő egyik irat figyelmeztet bennünket: „Úgy kell meghallanunk a világ fele lakosságának kiáltását elegendő kenyérért, mint a Krisztus kiáltását." Nyíljék ki a lelkünk minden nagy emberi ügy számára, a nagyobb kenyér, a békesség, az igazság, az igazságosság, a szabadság számára, és úgy szeressük az embert, testestül-lelkestül, ahogy Krisztus szeretett minket!

II.

Jézus parancsának további célja az volt, hogy a tanítványok hitét tegye próbára. „Ti adjatok nekik enni." Vagyis: hiszitek-e, hogy velem, az én jelenlétemben számotokra is minden lehetséges? Alapigénk szerint a tanítványok nem állták ki ezt a próbát. Azonnal rámutattak a parancs teljesítésének lehetetlenségére és ezzel leleplezték hitetlenségüket. De végeredményben ez a megalázó tapasztalat is javukra szolgált, mert így készülhettek fel igazán arra, hogy tanúi lehessenek az ő Uruk hatalmas cselekedeteinek.

Itt azonban, keresztyén Testvéreim, rá kell mutatnom arra, hogy Jézusnak ez a parancsa másképpen tesz próbára minket, mint akkor a tanítványokat. A tanítványok akkor még Jézus hatalmas csodatétele előtt voltak, mi pedig most utána vagyunk. Elismerem, hogy ma is vannak emberek, akik az ötezer ember megvendégelésének történetét hallgatva még mindig ugyanazzal a problémával viaskodnak, mint a tanítványok: vajon tényleg megtörténhetett-e az, amiről a kishitű tanítványok is azt gondolták, hogy nem történhet meg? Két hallal és öt kenyérrel nem lehet jóllakatni ötezer embert; ez lehet költészet, lehet mítosz, de a valóságban soha nem történhet meg. Most azonban hadd mondjam meg egészen világosan, Testvéreim, hogy ma a mi időnkben nem ez a hit legnagyobb próbája. Ez is lehet komoly kérdés valaki számára, de ha valaki egyszer hallgatóink közül őszintén elmondaná, hogy ő mindezt nem tudja elhinni, akkor bátran mondhatjuk neki, hogy az ő kételkedése, okoskodása egészen jelentéktelen dolog ahhoz a másik élet-halál döntéshez képest, ami benne van ebben a történetben. János evangéliumában egészen világosan előttünk áll ez a döntés, a hitnek ez a próbája. Arról van szó, hogy az ötezer megvendégelésének csodájában fölvillan – csak néhány percre – Jézusnak, a világ Megváltójának isteni hatalma arra, hogy az emberi létnek minden kínzó szükségét betöltse, minden gyötrő problémáját megoldja, hogy megszabadítson örökre a bűntől, a betegségtől, a fájdalomtól, a haláltól, és itt különösképpen: hogy örökre és végérvényesen megoldja az emberi lét egyik legnagyobb kérdését: a kenyérkérdést. János evangéliuma szerint amikor ez megtörtént, amikor látták, hogy van valaki, aki meg tudja oldani a kenyérkérdést, azonnal magasra csapott a lelkesedés lángja, az emberek valósággal rohantak Jézus felé, hogy királlyá tegyék Őt. És mit tett Jézus? Elmenekült a sokaság elől. Aztán később azt is megmondta, hogy miért. Azért, mert azt akarta, hogy higgyenek benne. Íme, valaki, aki meg tudja oldani a kenyérkérdést, és ahelyett, hogy most nekilátna ennek a munkának és örökre megszabadítaná az emberiséget ettől a legnagyobb szükségtől, azt akarja, hogy higgyünk, azt akarja, hogy várjunk, azt akarja, hogy reménykedjünk az Ő nagy, teljes szabadításában, amit majd csak minden dolgok végén hoz el erre a világra.

Keresztyén Testvéreim! Mint leendő igehirdetők, jó, ha tudjuk, hogy manapság ez a hit igazi próbája, ez a nagy döntés, ezáltal válik az evangélium botránkozássá és bolondsággá a világ számára. Ha tényleg Ő a világ Megváltója, miért nem váltja meg azonnal a világot? Ha azt mondta: „azért jöttem, hogy életük legyen és bővölködjenek", akkor miért van az, hogy a világ lakosságának fele állandó éhínségben szenved? Ha tényleg Ő a békesség fejedelme, miért van az a nemzetközi feszültség, amiben vergődik a világ? Miért csak a jelét adta annak, hogy a kenyérkérdéssel együtt meg tudja oldani minden kérdésünket, miért nem cselekszik azonnal, miért nem mutatja meg kézzelfogható módon hatalmát és jóakaratát, miért nem lép

látható módon a világtörténelem színpadára az Ő szabadítása, miért kell várnunk? Miért kell reménykednünk, miért kell hinnünk Őbenne?

Próbálok röviden felelni ezekre a nagy kérdésekre, a Lélek erejében bizakodva. Jézus Krisztus azért várat magára, azért nem változtatja a köveket kenyerekké, azért adja „csak" a jelét annak, hogy még ezt is megtehetné, mert nagyon jól tudja, hogy ezzel még nem segítene igazán rajtunk. Bármilyen mélységes részvétet érez is irántunk minden evilágbeli, testi, földi szükségeinkben, vagy talán így kell mondanom: éppen azért, mert ilyen részvéttel, ilyen szeretettel van irántunk, éppen azért tudja, hogy hiába oldaná meg egyszerre mindazokat a kérdéseket, amelyekkel naponként tusakodik az emberiség, ez még nem segítene rajtunk, mert minden emberi probléma, minden kiáltó szükség, az éhínség, a betegség, a békétlenség, minden, minden csak tünete egyetlen nagy, fundamentális problémának: annak, hogy eltávolodtunk az élet forrásától, hogy elszakítottuk az Istennel való kapcsolatunkat, vagyis hogy a halálban vagyunk. Vannak emberek, akik az életnek ezt a titokzatos meghasonlottságát, a létnek ezt az iszonyú dimenzióját egyelőre nem érzik, vannak, akik talán csak egy súlyos betegségben vagy válságban, a halállal szembenézve döbbennek rá erre, akkor tárul fel előttük a pusztulás szakadéka, és az, hogy ezt a szakadékot nem lehet másképpen áthidalni, betölteni, csak úgy, hogy az Isten Fia magát vesse abba bele, hogy az Isten önmagát adja nekünk, ahogy ezt tényleg megtette a golgotai kereszten. Amikor pedig Isten önmagát adja, és mi viszont önmagunkat adjuk neki – ez a hit. Ez az igazi szabadítás! Amíg egyszerűen elhiszem azt, hogy Jézus tényleg megvendégelt ötezer embert két hallal és öt kenyérrel – ez még nem hit. Amíg elfogadok valamit Istentől, legyen akármilyen nagy is az az ajándék: kenyér, egészség, szabadulás a testi halálból – ez még nem hit. A hit azt jelenti, hogy magát Istent fogadjuk el, magát Istent bocsátjuk be az életünkbe, hogy higgyünk benne. Ezért nem oldja meg azonnal a kenyérkérdést úgy, hogy azt hit nélkül is el lehessen fogadni, mert hiszen így valósággal elzárulna előttünk annak az útja, hogy az Ő legnagyobb ajándékát, a végső, teljes megoldást elfogadhassuk: Őt magát, az Életnek kenyerét, mert ahogy Ő mondja: „Az én testem bizony étel, és az én vérem bizony ital." (Jn 6,55) Ez a végső megoldás, ez a nagy szabadítás: ebben van az örök élet, a szabadulás a bűntől, a haláltól, az éhínségtől, a fájdalomtól, a békétlenségtől, a gyásztól, és ennek csak felvillanó jele a hit számára az ötezer ember megvendégelése. „Ti adjatok nekik enni." Azt jelenti ez a parancs más szavakkal szólva: látva a saját nyomorúságotokat, nyissátok tágra a hit szemét és így várjatok a nagy szabadításra.

III.

Végül Jézus parancsának az az értelme is megvan, hogy próbára teszi a mi reménységünket. Mert hiszen a reménység valódi voltát, bizonyosságát éppen az mutatja, tudunk-e örömmel, készséggel engedelmeskedni a mi Urunk parancsának.

Itt azonban megint rá kell mutatnom arra, hogy a mi helyzetünk most, ebben a Krisztus utáni korban különbözik a tanítványok helyzetétől. A tanítványok még nem tudták, mi következik erre a parancsra; mi már tudjuk. Mi tudjuk, hogy ezt a parancsot az emberi tehetetlenség, majd pedig Krisztus világmegváltó hatalmának kinyilatkoztatása követte. Ez a mi reménységünk alapja. A reménység próbája pedig először is az: készek vagyunk-e bátran, megalkuvás, fenntartás nélkül hirdetni az egész világnak, minden teremtésnek, minden népnek, hogy „nincsen senkiben másban idvesség, mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nékünk megtartatnunk" (ApCsel 4,12)? De a reménykedő engedelmesség azt is jelenti, hogy szó szerinti, betű szerinti értelemben kell vennünk és teljesítenünk Krisztus parancsát: „Ti adjatok nekik enni." Ha igazán reméljük Krisztus végső, nagy szabadítását, akkor minden erőnkkel segítünk minden szükségben lévő felebarátunkon.

De hát nem hallottuk az előbb, hogy minden emberi szükség csak tünete valami alapvető bajnak, amin mi nem tudunk segíteni? Vajon nem az következik ebből, hogy az emberi problémák megoldására irányuló minden emberi erőfeszítés csak tüneti kezelés, mintha egy súlyos szívbajban szenvedő embernek az arcszínét próbálnák megjavítani? Egyáltalán nem, mert a mi reménységünk éppen az, hogy Jézus Krisztus, aki majd a végső megoldást hozza, valamiképpen, előttünk rejtett módon az Ő országlásának hatalmával máris itt van közöttünk: beleépül az emberi lét alapstruktúrájába, úgy, hogy minden emberi szükség reá nézve minősül, és minden igazi segítségnek valahogyan, láthatatlan módon kapcsolata van az eljövendő, nagy szabadítással. Ezt Jézus az utolsó ítéletről szóló tanításában hirdette. „Éheztem, és ennem adtatok (…) Amennyiben megcselekedtétek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtétek meg." (Mt 25,35.40) Ha valaki csak egy pohár vizet ad a szomjazónak, tanítvány nevében, nem veszítheti el jutalmát. Azt jelenti ez, keresztyén Testvéreim, hogy a felebarát megsegítése az ő földi, evilágbeli, testi bajában nem tüneti kezelés, hanem valamiképpen Őbenne, az Ő nevében, Őáltala kapcsolatban van az Ő eljövendő országával. Ezért történik a keresztyén cselekvés – még a teljesen reménytelennek látszó esetekben is – a reménység jegyében és ezért mondhatjuk bátran az apostollal: a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban!

Még egy utolsó kérdés: tényleg biztos ez a reménység? Nem valami ábránd, meddő álom? A felelet – remélem, nemcsak az én feleletem, hanem mindnyájatok

felelete – ez: amilyen bizonyosak lehettek a tanítványok ott, Bétsaida határában a tóparti alkonyatban, hogy aki közöttük áll, akinek a hangját hallják, az alakját látják, az valóságos személy, olyan bizonyos, mint a saját létezésünk, hogy ez a Jézus Krisztus jelen van velünk, közöttünk, és így biztat minket igéjében és a szent jegyekben: „Én vagyok az életnek kenyere." (Jn 6,48) Sőt nemcsak így, az imádság legmagasabb pillanatában, hanem a hétköznapok kavargó, szürke eseményeiben is velünk van, mint aki megígérte: „Íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig." Itt van az emberi viszonyulások világában, mégpedig úgy, hogy minden emberi szükségben az Ő kiáltását kell hallanunk, és minden igazi segítségnyújtásunk – előttünk elrejtett módon – az Ő országával kapcsolatos. Ezért érdemes engedelmeskedni, érdemes parancsát teljesíteni. Érdemes fáradni, hogy a szükségben lévő embernek kenyere, nagyobb darab kenyere legyen, „boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek". Érdemes imádkozni és fáradozni a földi békességért, „boldogok a békességre igyekezők, mert ők Isten fiainak neveztetnek". Érdemes dolgozni minden nagy ügyért az ember érdekében, mert minden fáradozásunk, ha Ő úgy akarja, annak jelévé válhat, hogy Ő hozza a végső, teljes szabadulást, mint akié minden hatalom mennyen és földön.

Hit, remény és szeretet – ha mindezekben növekedhettünk az elmúlt tanévben, legyen ezért Istené a hála és a dicsőség. Munkálja az Ő kegyelme, hogy mindezekben tovább növekedhessünk embertársaink javára és az Ő nevének dicsőségére. Ámen.

Ellenszél

Walter Lüthi nyomán

(Bern, 1960)

Textus: Mk 6,45–52

„És azonnal kényszeríté tanítványait, hogy hajóba szálljanak, és menjenek át előre a túlsó partra Bethsaida felé, amíg ő a sokaságot elbocsátja. Minekutána pedig elbocsátotta őket, fölméne a hegyre imádkozni. És mikor beesteledék, a hajó a tenger közepén vala, ő pedig egymaga a szárazon. És látá őket, amint vesződnek az evezéssel; mert a szél szembe fú vala velök; és az éj negyedik szakában hozzájuk méne a tengeren járva; és el akar vala haladni mellettük. Azok pedig látván őt a tengeren járni, kísértetnek vélték, és felkiáltának; mert mindnyájan látják vala őt és megrémülének. De ő azonnal megszólítá őket, és monda nékik: Bízzatok; én vagyok, ne féljetek. Ekkor beméne hozzájuk a hajóba, és elállt a szél; ők pedig magukban szerfölött álmélkodnak és csodálkoznak vala. Mert nem okultak a kenyereken, mivelhogy a szívök meg vala keményedve."

Ebben a most hallott, némely szempontból egészen különleges történetben először egy mellékesnek látszó körülményre szeretném a figyelmeteket ráirányítani. Az előadottak szerint úgy látszik, mintha a tengeren járó Jézusnak először az lett volna a szándéka, hogy a tanítványok csónakját magára hagyja, „elhaladjon mellettük", ahogy a 48. versben Márk evangélista ezt kifejezetten meg is mondja. De aztán mintha megváltoztatná a szándékát: odafordul a csónakhoz és megszólítja a benne ülőket. Figyeljük meg a szavakat, amiket odakiált a veszedelemben lévő tanítványoknak, mert ezekben van az egész történet lényege: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!"

„Én vagyok" – ezt kell most nekünk is ebben az órában hitünkkel megragadnunk. Ő az Isten küldötte, Ő az, aki jött a világ megváltására, Ő az, akinek ereje van arra, hogy ezt a szabadítást véghez vigye, Ő az, aki Isten Fia, a mi Urunk. Mert ha nem Ő az, akkor ez a történet, amelyben egy hús-vér emberről van szó, aki mégis, mintha a nehézkedés törvénye rá nem vonatkozna, a víz színén jár, akkor ez a történet úgy hangozna, mint egy régi, napkeleti mese, amit kisgyermekeknek el lehet ugyan mondani, de valóságos sértés lenne, ha felnőttektől is azt várnák, hogy elhiggyék. Ha azonban tényleg Ő az, akkor hogy ne volna mindez lehetséges? Ha tényleg Ő az, akkor nem természetes, hogy az eljövendő Isten országának erejével legyen itt a földön? Tényleg olyan elképzelhetetlen volna, hogy ebben az esetben és más esetekben is egyszer-egyszer eltűnjék a választófal a megfogható és

a megfoghatatlan dolgok között? Valóban: ha Ő az, akkor nem is volna rendjén, ha róla csupa olyasmit hallanánk, ami emberi elménk számára minden további nélkül érthetőnek látszanék.

Ebben az összefüggésben eszembe jut egy beszélgetés Jeremias Gotthelf *A nagypapa vasárnapja* című elbeszéléséből, amelyben az öregember ezt mondja a menyének: „Ó gyermekem! Ha az emberek tudnák, hogy milyen nyomorult az az ember, akinek csak észszerű dolgok vannak a fejében!" „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!" – Ő maga mondja ezt most is, nekünk is. De hogyan higgyük ezt, amíg csak arról van szó, hogy egy hozzánk hasonló ember mondja a szószékről? Hát annyira más volna a helyzetünk, mint a tanítványoké? Hát nem vagyunk mi is ráutalva, éppen úgy, mint akkor azok, hogy ne haladjon el mellettünk, hanem odaforduljon hozzánk és megszólítson bennünket? Csak az Ő Szentlelkének jelenléte viheti végbe, hogy mi is most egyen-egyenként, mint személyesen hozzánk intézett megszólítást, mint az Ő nekünk szóló szavát halljuk és elfogadjuk: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!" Mert nem az ám a döntő, hogy mi emberek próbáljunk Istenhez menni, hanem az, hogy Ő jöjjön hozzánk. Mert ha Ő ebben az órában elmegy a csónakunk mellett és nem tesz bizonyságot Szentlelkével arról, hogy Ő az, aki találkozni akar velünk, akkor a mi prédikációhallgatásunknak semmi haszna és értelme nincsen.

De most, ezután a bevezető megjegyzés után, hallgassátok figyelemmel Márk evangélista híradását. A történet egy paranccsal kezdődik. A tanítványoknak azonnal hajóba kell szállniuk. Annyira sürgős és fontos, hogy elinduljanak, hogy – amint hallottuk – Jézus valósággal kényszerítette őket az indulásra. Hogy miért kellett a tanítványokat ilyen erélyesen utasítani, első hallásra nem értjük. Már olyan magyarázatot is hallottunk, hogy míg Jézus, aki nem víz mentén nőtt föl, nem ismerte a hajózás veszélyeit, addig a tanítványok, ezek az egykori halászok nagyon is jól tudták a változó időjárásnak azokat az apró jeleit, amelyek a hajózást életveszélyessé tehették. Ha azonban jobban meggondoljuk a dolgot, a tanítványok vonakodásának oka – mint más esetekben is – nem az időjárásban keresendő, hanem abban, ami történetünket ezen a helyen megelőzte.

A tanítványok ugyanis ezen a napon a tónak ezen a partrészén valami nagyszerű dolgot láttak, olyan tapasztalaton mentek át, amit bátran életük kimagasló élményének tarthattak. Ötezer ember jött oda Jézushoz, mégpedig főleg férfiak, akik hallani akarták Őt. Olyan emberáradat indult meg a Mester felé, amilyenről a tanítványok azelőtt nem is álmodtak. Már maga ez a tény, hogy valaki egyszer százakkal, sőt ezrekkel lehet együtt Isten igéjének hallására, szép és felemelő. Mi magunk is részesei lehettünk a múlt héten, a wankdorfi sportstadionban egy ilyen felemelő élménynek.

Azért volt nagy és emlékezetes dolog számunkra az ilyen igehirdetési tömeggyűlés, amelyről előtte a város hirdetőoszlopain is olvashattunk, és amelynek kedvéért egészen különleges forgalmi intézkedéseket kellett foganatosítani, mert egyébként hozzá vagyunk szokva ahhoz, hogy keresztyén hitünk megnyilatkozásaival csak kicsiny csoportokban, statisztikai szempontból elhanyagolható számok mellett, kicsiny termekben, a nagy tömegektől távol találkozunk.

Szép és felemelő dolog, ha néha-néha láthatjuk, hogy a kicsiny csoportokból mégiscsak lesz valami, ha együtt lépnek a nagy nyilvánosság elé. De aztán 10 óra lett, a nagy lámpák kialudtak a stadion fölött, a csoportok beszálltak a különjárati buszokba, a gyerekek kerékpárjaikra kaptak, és egyszerre visszakerültünk a hétköznapok világába, az otthonunkba, másnap a munkahelyeinkre, ahol aztán ismét éreznünk kell, mennyire kisebbség vagyunk ebben a világban. Ilyenformán érezték magukat a tanítványok is, amikor Jézus erélyesen kényszerítette őket, hogy csónakba szálljanak. Sokkal szívesebben maradtak volna ott a parton, mint az ötezres sokaság részei, semmint hogy mindössze tizenketten kievezzenek a szabad vízre.

Ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy Jézus felé azon a többezres tömeggyűlésen nyilvánvalóan általános rokonszenv áradt. Az emberek szimpátiája lelkesedéssé fokozódott, és amikor végbement a sokaság táplálásának csodája, az a hihetetlen esemény, hogy öt kenyérrel és két hallal ötezer embert jóllakatott, akkor már-már arra került sor, hogy a férfiak a vállukra kapják és királyukká tegyék. Ki merné rossz néven venni a tanítványoktól, ha Mesterüknek ezt a népszerűségét egy kicsit élvezni szeretnék? Hiszen, mint akik már valamit megtapasztaltak Izráel jelentkezni kezdő ellentmondásából és megkeményedéséből, nem is tehetnek másképpen, minthogy azon a napon Mesterük hatalmas sikerének fényében sütkérezni próbáljanak. Az ujjuk hegyéig bizsergette őket az az érzés, hogy Mesterüket nem kevesebb, mint ötezer ember vette körül lelkesedésével. Az elismerés és a siker vallásos téren is olyan, mint a méz, szinte természetellenes volna, ha nem kívánták volna. Ám ne felejtsük el egy pillanatra sem, ki van ennek a történetnek a középpontjában, és mi az, ami döntő fontosságú ebben az eseményben. Ebben a történetben is Jézus Krisztus útjáról van szó, személyének és munkájának kifürkészhetetlen titkáról. Jézus Krisztus útja azonban nem az elismerés, nem az általános rokonszenv, nem a siker útja.

Ő nem ennek az ötezer férfiúnak az élén fog Jeruzsálembe bevonulni, hanem a Zakariás próféta által megjövendölt szamár hátán, hogy ott főleg a gyermekektől vegyen dicséretet, és a végén a keresztre szegezzék. Igen, Ő győzni akar, de nem úgy, ahogy emberi természetünk szerint kívánnánk, nem úgy, ahogy ezekben a napokban a római olimpiai játékokon győznek az elsők és elnyerik az ünneplést, a dicsőséget. Jézus Krisztusra egészen más dolgokat aggatnak, mint ezüst- és aranyérmeket. Mivel Ő az, mivel róla van szó, azért feladatát csak a szégyen, a gyalázat, a szenvedés,

a kereszt végleges csődjének útján járva hajthatja végre. Ezért kényszeríti annak a nagyszerű napnak az estéjén a tanítványait, hogy csónakba szálljanak.

De nemcsak az Ő személyes, egyszer s mindenkorra szóló váltságmunkájának útja vezet harcokon, szenvedéseken, nyomorúságokon át, hanem övéinek útja is. Nem szívesen, aggodalmas lélekkel, de a tanítványok engedelmeskednek és elhagyják a partot. Hogy milyen messzire jutottak a vízen, nem tudjuk, de föltámadt az ellenszél és veszélybe kerültek. Közben leszállt az éjszaka. Erőlködve eveznek, de nem jutnak előre, mert, amint hallottuk: „Látta őket, amint vesződnek az evezéssel, mert a szél szembe fújt velük." Elég volna egy órát is evezni így kinn, a mély vizeken, ők pedig egész éjjel eveznek. Szép dolog, ha Jézus Krisztus szolgálatában hátszelet kapunk és duzzadó vitorlával siethetünk előre. Az Isten országa mindegyik munkásának az életében lehetnek ilyen boldog idők. De a Biblia azt mondja, hogy ez inkább kivétel, mint szabály. A szabály az Isten országáért folyó munkában az ellenszél. Szép dolog, ha látható, megállapítható eredményeink vannak, hogy akár meg is számlálhatjuk azokat, akik igehirdetésünkre megtérnek. De nem ez a szabály. Legtöbbször az történik, hogy fúj az ellenszél, mi pedig evezünk és evezünk, és nem érezzük, hogy előrejutnánk. Mindnyájan tudjuk, milyen fájdalmas dolog, hogy az Úr szőlőskertjében végzett munkával nem úgy vagyunk, mint a többi emberi vállalkozásokkal. Itt egészen mások a szempontok és a mértékek. A siker–sikertelenség, nyereség–veszteség, haladás és visszaesés közkeletű fogalmai és mértékei itt mit sem érnek. Hogy az Isten igéjét elfogadják, vagy visszautasítják, az nem változtat azon, hogy az az Isten szava és az is marad.

Amit mi haladásnak mondanánk, az lehet, hogy az Isten országában visszaesés, és ami visszaesésnek látszik, az lehet, hogy előretörés. Számok, statisztikák, százalékok semmi biztosat nem mondanak a lelkiállapotok tényleges állása felől. A templomlátogatók számának visszaesése például elnyomás idején lehet, hogy a valóságban haladást jelent, a rokonszenv elvesztése, sőt a gyűlölet magunkra vonása nyereség lehet. Ezt még azoknak is a figyelmébe ajánljuk, akik az utóbbi időben egyházi körökben meglehetős meggondolatlansággal arról beszélnek, hogy az embereknek alig tíz százalékát lehet elérni a prédikálással. Ha a siker mértékegységeit alkalmazzuk, akkor az Ótestamentum emberei csatavesztő, sikertelen, kudarcba fulladt emberek voltak, Mózestől kezdve, akinek az lett volna a feladata, hogy ő vezesse be a népet az ígéret földjére és meghalt a pusztában, mielőtt bejutottak volna, egészen Illésig, aki a Karmel-hegyi nagy „sikere" után a pusztába menekül, Ézsaiásig, Jeremiásig, Ámószig és Keresztelő Jánosig, akinek véres fejét viszik tálcán Heródes elé.

Különösképpen tanulságos ebből a szempontból az Apostolok cselekedeteiről írott könyv. Pünkösdkor és egy kis ideig azután is a számok bámulatos megduzzadását láthatjuk: három-, majd ötezer emberről és még többről olvashatunk, arról, hogy

kedvességet találtak a keresztyének az egész nép előtt. De aztán igen hamar föltámad az ellenszél: jön az ellenállás, a menekülés, a fogság, a halál. A könyv közepén halljuk, amint Pál apostol ezzel az alapvető felismeréssel tér vissza missziói utazásáról: „Sok háborúság által kell nékünk az Isten országába bemennünk." (ApCsel 14,22) És nagyon jellemző módon ez a könyv az apostol hajótörésének történetével végződik, úton Róma felé, ahol fogság várt rá. Az is jellemző, hogy nem sokkal az ötezer ember megvendégelése után egy másik hasonló csoda is történik. Márk evangélista szerint nemsokára – de itt már csak négyezer ember jóllakatásáról olvasunk, ilyen gyorsan apadt a tömeg – már azt halljuk, hogy mindnyájan elhagyták Jézust, még a tanítványok is. A Szentírás tehát nem a külső, látható siker iránt érdeklődik. Ha erről elfeledkezünk, mindent rosszul látunk. Istennek kell hálát adnunk azért a felemelő tapasztalatért, hogy itt, a berni Münsterben ezer embert látunk együtt.

De Isten országának mértékegységével mérve ez nem jelent szükségképpen többet annál, mint amikor arról a két hűséges diakonisszáról hallunk, akik missziói állomáshelyükön a Nílus déli folyásánál félelmesen nehéz körülmények között kitartanak, vagy azokról, akik keresztyén hitükhöz a gúny és az ellenpropaganda ellenére is ragaszkodtak, vagy azokról a hűséges igehirdetőkről, akik állandóan fogyatkozó sorok, üresedő padok előtt is csüggedés nélkül hirdetik az evangéliumot. És ha egyszer napilapjainkban olyan híreket olvasnánk, hogy Billy Grahamet Olaszországban kifütyülték, Spanyolországból kiutasították, vagy Kolumbiában megverték – amit semmiképpen sem kívánunk neki –, akkor ez az Isten országának mértékével mérve nem jelentene szükségképpen értéktelenebb eredményt, mintha látjuk, hogy Bern, Lausanne, Basel és Zürich sportstadionjaiban tízezrek előtt hirdeti az igét. Amit mi sikertelenségnek, csődnek, összezsugorodásnak, lemorzsolódásnak szoktunk nevezni, az az Isten országában frontáttörés vagy hatalmas új kezdet is lehet. Ennyire titokzatosan halad előre az Isten országának kibontakozása. Ezt tanítja most nekünk az az ötezer lelkes ember a parton – meg a tizenkét magányos tanítvány a csónakban az éjszakai ellenszél idején.

Magáról Jézusról azt halljuk alapigénkben, hogy miután a tanítványokat arra kényszerítette, hogy hagyják ott a partot, a sokaságot elbocsátotta. Nem kis energiára lehetett szüksége ahhoz, hogy ezt az ötezer rokonszenves és lelkes embert elküldje. Ezután felment a hegyre, hogy ott az éjszakát magányos imádkozással töltse.

Nem tudjuk, miről volt szó ebben az egész éjjel tartó imádságban, de ha a hasonló esetekre gondolunk, például a hegyen való megdicsőülés utáni éjszakára, vagy a Gecsemáné-kerti éjszaka tusakodására, akkor szinte biztosak lehetünk afelől, hogy most, ott a tóparti hegyen is ugyanarról volt szó Urunk éjjeli imádságában: az Ő hivatásáról, feladatáról, az Ő megváltói útjáról, amitől még az ötezer ember lángoló lelkesedése és ragaszkodása sem tudja eltántorítani. Emberi elménkkel el sem tudjuk

gondolni, mi ment végbe ott a hegyen közte és az Atya között, mint ahogy azt sem tudjuk elképzelni, mi történt azután közte és a tanítványok között ott kinn, az ellenszéltől felkorbácsolt tengeren.

Az éj „negyedik szakában", vagyis hajnali 3 és 6 óra között történt aztán, hogy a tanítványok a széltől hányt-vetett csónakból láttak valakit, amint a vízen járva ment feléjük. Azt hitték, hogy kísértet, ahogy az eredeti szövegben van: *fantaszma* – a fantázia, a képzelet csalóka képe. De a félelemtől, borzadálytól felkiáltottak, és amint Márk előadásából látjuk, nemcsak egyik vagy másik közülük, akinek az idegei éppen felmondták a szolgálatot, hanem mindnyájan megrémültek és felkiáltottak. A rémületnek erre a kiáltására fordul aztán hozzájuk Jézus ezekkel a szavakkal: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!" Aztán belép hozzájuk a csónakba, és, ahogy halljuk, „a szél elállt".

De Márk beszámolója korántsem végződik valami happy enddel, kedves csattanóval. Azt olvashatjuk, hogy a tanítványok „nem okultak a kenyereken, mivelhogy a szívük meg volt keményedve". Pontosabban, az eredeti szöveg szerinti: megkövesedett a szívük – *porosis!, pepórómené* –, ahogy Ézsaiás próféta egész Izráel szívéről mondta. Vagyis a tanítványok is úgy voltak, mint Izráel egész népe, és ebből is látszik, mennyire nehéz az embereket a megtértek és a meg nem tértek két csoportjára elkülöníteni. De ne siessünk pálcát törni azok fölött, akik mint tanítványok nem tudnak könnyen hinni. Ha mi is kievezünk az éjszakába, ha mi is ellenszelet kapunk, ha mi is azt látjuk, hogy hiába húzzuk az evezőt, egy helyben vesztegelünk, akkor a mai keresztyén számára sem könnyű a hit.

A mai keresztyéneket is fenyegeti az értetlenség, a kishitűség, sőt a hitetlenség kísértése. A tanítványoknak ezt a lelkiállapotát valószínűleg azok fogják legjobban megérteni a jelenlévők közül, akik valaha voltak már úgy, hogy lelkileg is, testileg is a végpontig jutottak, erejük végső határáig. Az ilyen helyzetekben aztán tényleg megtörténhet, hogy Isten egészen a felismerhetetlenségig elrejtőzik és a hívőknek ebben a végső próbatételben ugyanolyan megrendülten kell kérdezni, mint a tanítványoknak: Ki vagy Te? Nem fantázia vagy? Nem a képzelet játéka? Létezel egyáltalán? Vagy csak azért vagy, hogy gyötörj és nyomorulttá tedd az életemet?

A hívő ember számára, ha idáig jut, nem is marad más, mint hogy felkiáltson, és erre Ő nem megy el a csónakunk mellett, hanem odajön és megszólal: „Én vagyok, bízzatok, ne féljetek!" Ha ellenszél támad, valahogyan Ő ott van az ellenszélben is, ha az éjszaka sötétje riaszt, Ő ott van az éjszakában is, ha a habok között az elnyelő mélység tátong, Ő ott van a mélységben is. Mert nincs olyan nyomorult helyzet, nincs olyan reménytelen állapot, amelyben a Megváltó tehetetlenné válik és minket a végpusztulás várna; hiába az ellenszél ereje, hiába a vihar üvöltése, hangja áttört azon

is: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!” És ha egy szorongatott ember azt mondja, hogy a napnak 24 órája van, és minden órának 60 perce és minden percnek 60 pillanata és minden pillanat örökkévalónak látszik, mint a pokol, akkor Krisztus ebben a pillanatban is ott van. Ő ott a kereszten átszenvedte az órákat, a perceket és a pillanatokat, amik örökkévalók, mint a pokol, hogy hangozhasson a benne hívő számára ugyanaz a biztatás, amit a tanítványok ott a hajnali szürkület rettegésében hallottak: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!” Ámen.

Effata

1962

Textus: Mk 7,31–37

„Aztán ismét kimenvén Tírus és Sídon határaiból, a galileai tengerhez méne, a Tízváros határain át. És hozának néki egy nehezen szóló siketet, és kérik vala őt, hogy vesse reá kezét. Ő pedig, mikor kivitte vala azt a sokaság közül egy magát, az ujjait annak fülébe bocsátá, és köpvén illeté annak nyelvét, És föltekintvén az égre, fohászkodék, és monda néki: Effata, azaz: nyilatkozzál meg. És azonnal megnyilatkozának annak fülei: és nyelvének kötele megoldódék, és helyesen beszél vala. És megparancsolá nékik, hogy senkinek se mondják el; de mennél inkább tiltja vala, annál inkább híresztelék. És szerfelett álmélkodnak vala, ezt mondván: Mindent jól cselekedett; a siketeket is hallókká teszi, a némákat is beszélőkké."

Keresztyén Testvéreim! Amikor Jézus Krisztus alapigénk szerint megáll egy szegény, süketnéma ember előtt és felkiált: *effata!*, azaz: *nyílj meg!*, és ezzel a szóval ennek az embernek visszaadja hallását és megbénult nyelvének kötelékeit feloldozza, mindenekelőtt azt kell megértenünk, hogy Jézus Krisztus ezenkívül más kötelékeket is feloldozott és másutt is kimondta, még sokkal hatalmasabban, ezt a szabadító szót: *effata, nyílj meg!* Azok ellenben, akik szemtanúi voltak a süketnéma meggyógyításának, éppen erre nem gondoltak. Csodálták Krisztus cselekedetét és elragadta őket a lelkesedés. Ilyen még sohasem történt! Ennél hatalmasabb cselekedetet el sem tudnak képzelni. De éppen ebben volt a tévedésük. Mert aki ott áll előttük, ennél mérhetetlenül hatalmasabb dolgokra is képes, mert ez a gyógyítás csak felvillanó jele annak, hogy Övé minden hatalom mennyen és földön. Ezért bármilyen érthető és természetes is lelkesedésük, Jézus csillapítani akarja azt. Ezért parancsolja nekik, hogy senkinek se szóljanak a látottakról. Nem akarja, hogy ebből a gyógyításból szenzáció legyen. Nem akarja, hogy az emberek azt higgyék, hogy neki csak erre van hatalma. Nem akarja, hogy az emberek figyelme fennakadjon ezen az egy csodán, hogy hozzátapadjon ehhez az egy cselekedetéhez; azt akarja, hogy álljanak készen annak a legnagyobb, legteljesebb, végső szabadításnak a felismerésére és elfogadására, amelynek véghezvitelére teljes hatalmat nyert az Atyától.

De mi ez a legnagyobb, ez a végső, ez a teljes szabadítás? Ez a szabadítás azt jelenti, hogy aki itt és most az *effata* szóval feloldozta a néma nyelvet és megnyitotta a süket fület, az kimondta az *effata* szót a sír és a koporsó előtt is, és a sír és a koporsó megnyíltak. Kimondta az *effata* szót a gonosz birodalma előtt, és a kapu megnyílt, hogy a bűn megkötözöttjei szabadok legyenek. „Halál, hol a te fullánkod, pokol, hol

a te diadalmad?" De ami még nagyobb: kimondta az *effata* szót a menny bezárt kapuja előtt is, hogy az felnyíljék számunkra és azt többé senki be ne zárhassa. Ha most itt ezek a szemtanúk nem adták volna át magukat a zajos lelkesedésnek, hanem igazi megilletődöttséggel arra figyeltek volna, aki a csodát véghez vitte, talán megsejthettek volna valamit abból, hogy felujjong a menny és megremegnek a pokolnak kapui, amint ez a nagy *effata*-kiáltás átzúg az egész látható és láthatatlan mindenségen. Hangos csodálkozás helyett elcsendesült hódolattal kellett volna megállniuk a tény előtt, hogy itt van közöttük a Szabadító, a világ Megváltója. Mert a süketnéma meggyógyítása ennek a végső, teljes szabadításnak a jele.

Ha azonban az *effata* szó tényleg ezt a végső, teljes szabadítást jelenti, akkor nem lehet semmiféle emberi, evilágbeli megkötözöttség, rabság, ami miatt kétségbe kellene esnünk. Igaz, hogy amíg testben élünk, szakadatlanul a bűn, a betegség, a halál, a hétköznapi szörnyű szürkeség ostromol bennünket, de ha a mi Szabadítónkra nézünk, tudjuk, hogy a mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk igen-igen nagy örök dicsőséget szerez nekünk, mert Ő nagypénteken és húsvétkor a mi börtönünk ajtaja előtt is kimondta a nagy *effata* igét, és ezt nem teheti érvénytelenné senki és semmi sem ezen a földön. A nagy *effata* szó kimondásával megtörtént a döntő ütközet – lehetnek még utócsatározások, sőt jöhetnek még csatavesztések is, jöhetnek csüggedések, amikor hitünk ellankad, amikor egy-egy időszakra eltűnik előlünk a végső cél, de ez nem változtat azon, hogy a mi Urunk győz, hogy vele együtt győzünk és egykor az Ő dicsősége tölti majd be az új eget és az új földet, amelyekben igazság lakozik.

De ezenfelül van egy különösen drága tanítása is alapigénknek: az, hogy Jézus Krisztus, aki nagypénteken és húsvétkor kimondta a nagy *effata* igét, kivívta döntő győzelmét, ez a Jézus Krisztus készen áll arra, hogy itt és most, a mi földi életünk bajai, nyomorúságai és megkötözöttségei között is odaálljon mellénk, az Ő ígérete szerint: „ímé én ti veletek vagyok a világ végezetéig", és kimondja a mi életünkben is a szabadítás igéjét.

Egy ilyen esetről beszél a felolvasott történet. Éppen egy pogányoktól lakott területen vezet át Jézus útja, amikor a süketnémát odaviszik hozzá. Ez is azok közé a betegek közé tartozik, akik nem maguk mennek Jézushoz, hanem úgy kell vinni őket. De van még egy másik nehézség is: beszélni sem lehet vele. Jézus azonban szeretetének csodálatos leleményességével azonnal tudja, mit kell tennie. Először is kivezeti a beteget a kíváncsi tömegből, hogy csak ketten legyenek. Ez Jézus módszere. A Lélek életében ugyanis minden azzal kezdődik, hogy négyszemközt vagyunk Jézussal és így tárul fel előttünk az Ő szabadító hatalma. Jézus most is azt akarja jelezni a beteg előtt, hogy ami most kezdődik, az kettejük legszemélyesebb ügye. Aztán megérinti a beteg fülét és nyelvét, megmutatja, hogy ezeket akarja meggyógyítani. De a gyógyulás felülről jön. A beteg látja, hogy Jézus az égre néz. Aztán látjuk a tusakodás

jeleit, hogy szinte megremeg az ég, amint ez a szegény beteg meghallja: *effata*, *nyílj meg!* „És azonnal megnyilatkozának annak fülei: és nyelvének kötele megoldódék, és helyesen beszél vala." Igen, Testvéreim, Jézus annyira szívén viseli ennek az egyetlen léleknek a dolgát, hogy érdekében megmozgatja az eget, és az egekben lakó Isten olyan kegyelmes, hogy ennek az egyetlen léleknek a megszabadítására megmozdul az ég!

De Jézus nemcsak ezen a süketnémán segített, hanem a süketnéma meggyógyításával azt is megmutatta, hogy a mi életünk megkötözöttségeire is ki tudja mondani az *effata* szót, ha úgy akarja. A történet végén Márk evangélista az egész emberiségnek szóló drága ígéretként hirdeti: „A siketeket hallókká teszi és a némákat beszélőkké."

„A némákat beszélőkké teszi" – ez nekünk szóló ígéret. Nem mintha némák volnánk! A mai kort az jellemzi, hogy túlságosan is hangosak vagyunk. Az emberi beszéd terjesztésének, hangossá tételének, világgá kiáltásának olyan lehetőségei állnak rendelkezésükre, amilyenekről a régiek nem is álmodtak. De vajon lehetne-e állítani, hogy mindezeket a lehetőségeket Krisztus *effata* szava hozta létre? A Szentírás mást mond. A beszéden lehet áldás is, de a Szentírás szerint a nyelvet nem csak Krisztus, hanem a mi gonosz ellenségünk is feloldozhatja és a maga szolgálatába állíthatja. „Ugyanabból a szájból jő ki az áldás és az átok" – halljuk az igét (Jak 3,10). Sőt, ha a gonosz veszi hatalmába a feloldozott nyelvet, akkor „a nyelv a gonoszságnak összessége (…) fékezhetetlen gonosz az, halálos méreggel teljes" (Jak 3,6.8). Hogy az így feloldott nyelv mire képes, mindnyájan jól tudjuk. De hála az Istennek, a Szentírás arról is beszél, hogy mi történik akkor, amikor Krisztus *effata* szava oldozza fel a nyelveket a Szentlélek által, mint ahogy az első pünkösd napján tette. Ezt a csodát pedig hajlandó újra véghez vinni, ha szívből könyörgünk érte a zsoltáros imádságával: „Uram, nyisd meg az én ajkaimat, hogy hirdesse szájam a te dicséretedet." (Zsolt 51,17)

De vajon lesz-e, aki meghallgatja, lesz-e, aki meghallja a mi bizonyságtevésünket? Erre felel az ígéret első része: „A siketeket is hallókká teszi." Neki arra is van hatalma, hogy a hallgatókról gondoskodjék. Az Ő *effata* szava az emberek bűntől, elbizakodottságtól eldugult fülét is megnyitja a hallásra. Ha Ő kimondja az *effata*, a nyílj meg parancsát, akkor kapuk, ajtók tárulnak fel az igehirdetés előtt. Az igehirdetés alkalmait és lehetőségeit nem a világtörténet véletlenjei határozzák meg, hanem Krisztus akarata. Ezért alapigénkben Krisztus *effata* szava arra biztat bennünket, hogy szívből és reménységgel könyörögjünk: *„Drága Igédnek kész szállást, adj mindenütt szabad folyást."* (RÉ 483. dicséret, 6. vers)

De most fordítsuk az igét önmagunk felé: vajon a mi fülünk kész-e a hallásra?

Vajon mi már nem szorulunk rá arra, hogy Jézus *effata* szava fölöttünk is elhangozzék? Vajon nem vagyunk-e méltók arra, hogy ez az ige, mint ítélet hangozzék el fölöttünk? Vajon nem éppen azért kellett bezárulnia egy egész sor ajtónak világszerte, mert restek voltunk és vagyunk a hallásra, és így nincs üzenetünk a világ számára? Azért kell ezt komolyan megkérdeznünk, mert a keresztyén embert is fenyegeti az a kísértés, hogy a fülét bedugja és úgy viselkedjék, mintha neki már nem volna szüksége új hallásra, az ige újból és újból való meghallására. Aki még nem ismeri Krisztust, talán tele van sóvárgással, vágyakozással, aki ellenben már beiratkozott Jézus iskolájába és ott kijárt egy osztályt, könnyen azt képzeli magáról, hogy neki már sem a prédikáció, sem a Biblia nem mondhat semmi újat, semmit, amit ő már ne tudna. Így válhat lelkileg süketté, nemcsak az egyes keresztyén ember, hanem a keresztyén közösség, sőt maga a földi egyház is, amikor el sem tudja képzelni, nemhogy várná sóvárgó szívvel, hogy Jézus Krisztus olyat is mondhat neki, amit még soha nem hallott. Ha pedig megfontoljuk, hogy a mi Urunk éppen általunk akarja elküldeni a szabadítás üzenetét a világnak, akkor nekünk kell a legforróbb imádsággal könyörögni: Urunk, mondd ki fölöttünk is a Te *effata* szavadat, nyisd meg fülünket a hallásra, az új hallásra!

Végül még csak annyit, hogy Jézusnak ezt a nagy *effata* szavát, amellyel megnyitotta számunkra a mennyet és kivívta a döntő győzelmet, most még csak hitben halljuk, és talán igen kevesen is vannak, akik hallják ezt a szabadító igét. De bizonyosak lehetünk, hogy egykor majd az egész világmindenség hallja, az egész mindenség engedelmeskedik annak, az egész teremtett világ nyelve megoldódik Jézus nevének dicsőítésére, amikor majd nemcsak egy süketnéma, nemcsak a keresztyének kicsiny csapata, de ahogy az ige mondja, a Jézus nevére minden térd meghajol, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr, az Atya Isten dicsőségére (Fil 2,10–11). Az Ő dicsőséges eljövetelekor lesz ez, azon a nagy napon, amelyről így prófétál az Írás: „Mikor visszahozta az Úr Sionnak foglyait, olyanok voltunk, mint az álmodók. Akkor megtelt a szánk nevetéssel, nyelvünk pedig vígadozással… Hatalmasan cselekedett velünk az Úr, azért örvendezünk.” (Zsolt 126,1–3) Ámen.

Krisztusban van jövő!

Advent

Textus: Mk 14,41–42

„Harmadszor is jöve, és monda nékik: Aludjatok immár és nyugodjatok. Elég; eljött az óra; ímé az embernek Fia a bűnösök kezébe adatik. Keljetek föl, menjünk: ímé elközelgett, aki engem elárul."

Alapigénkben Jézus két parancsot ad tanítványainak: „aludjatok immár és nyugodjatok" – ez az egyik; „keljetek föl, menjünk" – ez a másik. Azonnal észrevesszük, hogy ezek a parancsok vagy ellentmondanak egymásnak, vagy pedig van bennük valami, amit első hallásra nem értünk, és amit éppen ezért érdemes alaposan megvizsgálnunk. Ehhez pedig az szükséges, hogy a két parancs elhangzásának körülményeit figyelembe vegyük.

I.

Jézus a Gecsemáné-kertben adta ki ezt a két parancsot tanítványainak, földi életének utolsó éjszakáján. Azon az éjszakán, amelyen elárultaték, azon az éjszakán, amelyen az úrvacsorát, az új szövetség sákramentumát szerezte, azon az éjszakán, amikor az egész emberiség, sőt az egész teremtett világ sorsa volt a mérleg serpenyőjében. Ellenségei már kiadták a parancsot elfogatására. Emberileg szólva: ennek az elfogatási parancsnak a teljesítésétől függött Isten üdvterve, az egész teremtett világ sorsa. Jézus három tanítványt választott, hogy tanúi legyenek ezeknek a végtelen fontosságú perceknek: Pétert, Jakabot és Jánost. Csak ezt kérte tőlük: „Maradjatok velem és vigyázzatok!"

Ezt először is azért kérte, mert szüksége volt a három tanítvány megértő és vigasztaló részvétére. Ezen ne lepődjünk meg: a mi Urunk azért volt valóságos ember, hogy úgy érezzen, mint ahogy mi érzünk, akik mindnyájan szeretnénk, hogy életünk nehéz óráiban szerető szívek vegyenek körül megértő részvétükkel. A svájciak legendás szabadsághősével, Tell Vilmossal mondatja Schiller, a költő: „Az erős akkor a legerősebb, amikor egyedül van" – ami talán igaz is, Jézus életében mindenesetre igaz, de az igazán erős ember sohasem veti meg a részvétet, a szerető szívek megértését, mert éppen ez készítheti fel őt arra a nagy alkalomra, amikor majd tényleg egyedül kell szembenéznie azzal, ami számára elrendeltetett. Jézus bizonyára számolt azzal, hogy a három tanítvány részvéte és megértése fogyatékos lesz, hogy ennek a mérhetetlen fontosságú órának a titkát nem fogják teljesen megérteni, de mégis szüksége

lett volna arra, hogy mellette legyenek, vele virrasszanak, vele tusakodjanak egészen addig, amíg eljut addig a döntésig, amelynél nagyobb horderejű még nem történt ezen a földön: „Abba, Atyám! Minden lehetséges néked. Vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied." (Mk 14,36)

De talán lett volna a tanítványok virrasztásának egy másik célja is – az elfogatási terv kimenetele attól függött, sikerül-e Jézust meglepetésszerűen bekeríteni és a menekülés útját elvágni. Megint emberileg szólva: a Jézus elleni tervnek az akadálya a tanítványok ébersége lehetett volna, ha a parancsot teljesítették volna. De nem teljesítették. Amikor magányos tusakodásából visszatért hozzájuk, alva találta őket. Azonnal felébresztette a vezetőjüket, Pétert és szelíden szemrehányást tett neki: „Simon, alszol? Nem bírtál egy óráig vigyázni?" Azután másodszor is visszatért, de a tanítványok megint aludtak. Megint felébresztette őket, és azok nem tudták, mit feleljenek neki. Végül, amikor harmadszor is odament hozzájuk, akkor már sem az alvásuk nem árthatott, sem a vigyázásuk nem használhatott volna. A vigasztaló részvét megmutatásának és az éber virrasztásnak drága alkalma ekkor már visszahozhatatlanul elmúlt. A gonosz terv bevált, a meglepetés sikerült, Júdás már vezette a csapatokat pontosan oda, ahol Jézus volt, a fák között már lehetett látni a fáklyák imbolygó fényét és abban a fegyverek felvillanását. A tanítványok most már aludhatnak, már elaludták a soha vissza nem térő alkalmat. Most szólítja meg őket a Mester, részben keserű szemrehányással, részben szelíd gúnyolódással, de mégis teljes komolysággal: „aludjatok immár és nyugodjatok", most már igazán mindegy, alusztok-e vagy virrasztotok, a virrasztás alkalmát elszalasztottátok.

De a következő pillanatban mégis ezzel az erélyes paranccsal fordul hozzájuk: „Keljetek föl, menjünk!" Ami a múltat illeti, az elmúlt, a vigyázás felől már nyugodtan aludhatnának, de ami a jövőt illeti, azt, ami most előttük áll, ami a kötelességük, abban igenis álljanak talpra, és tegyék meg, ami tőlük telik: hűségesen és férfiasan vállalják Mesterükkel együtt azt, ami következik: a szenvedést, a gyalázatot, a halált. „Keljetek föl, menjünk!" Mert ami elmúlt, elmúlt, azt jóvátenni nem lehet, de tovább is kötelességetek, hogy megálljátok a helyeteket abban, amit Isten terve számotokra elkészített.

Három dologról van szó ebben az igében: 1) a helyrehozhatatlan múltról, 2) a számunkra kirendelt jövőnkről és 3) ki nem mondottan, de az egész történetben benne rejlő módon annak a feltételéről, hogy a jövő tényleg a mi jövőnk legyen.

Jézus egyes szavai ugyanis nem olyanok, mint a mi szavaink, Jézus beszéde mindig túlmutat önmagán és örök igazságokat tár fel számunkra. „Aludjatok immár és nyugodjatok" – ebben az egyszerű mondásban benne van az az örök igazság, hogy ember a múltat jóvá nem teheti, az elszalasztott alkalmat vissza nem hozhatja. A

múltat nem lehet kijavítani – egyszerűen azért, mert időben élünk. Amint a folyók nem szoktak visszafelé folyni, úgy az idő folyását sem lehet megfordítani: ami elmúlt, az elmúlt. De számunkra az idő nem is annyira folyó, mint inkább egy keskeny kis patak, amely az örökkévalóságból ered és rohan az örökkévalóság tengerébe. Észrevettétek, milyen gyors a rohanása? Vannak emberek, akik úgy élnek, mintha ezt nem vennék észre, olyanok, mint a nagyvárosok parkjaiban a szökőkutak alakjai, amelyek emberformára vannak kifaragva és vagy a markukból vagy a szájukból ömlik a víz; ott állnak mozdulatlanul napokon, hónapokon, éveken át és tehetetlenül nézik a víz tovafolyását. Így folyik ki némelyek kezéből az idő, így telnek el céltalanul, értelmetlenül a napok egymás után, így élhet végig valaki egy életet anélkül, hogy egyszer is komolyan megkérdezné: mi is az értelme az életemnek, mit is kell tennem az időmmel, az örökkévalóságnak azzal a kicsinyke darabjával, amit Isten örökségként vágott ki a számomra? Az élet rohan az örökkévalóság óceánja felé, mi pedig sokszor alszunk, szunnyadunk, és nem törődünk az idő folyásával. Mit tettünk például tegnap vagy tegnapelőtt? Egy pogány római császárnak szokása volt, hogy ellenőrizze magát esténként, tett-e valami jót azon a napon, és ha nem, akkor csak ezt írta le: *diem perdidi – ezt a napot elvesztettem*. Ó, hány napunk után lehetett volna odaírni: ezt a napot elvesztettem!

Így szaladnak el mellettünk kihasználatlanul a kísértésekre való lelki felkészülés alkalmai. A Gecsemáné-kertben töltött órának az lett volna az értelme, hogy a tanítványok is felkészüljenek az előttük álló nagy próbára. Jézus tudta ezt, és Ő maga meg is ragadta ezt az alkalmat. Ő virrasztott és tusakodott. Ő tényleg felkészült. Bátran lehet mondani, hogy előre megvívta a maga harcát; ott, a kertben még gyötrődött, még könyörgött, hogy vétessék el tőle a keserű pohár, de attól kezdve, hogy kimondta ezt a szót: úgy legyen, ahogy te akarod, nem volt a viselkedésében semmi habozás, semmi remegés, semmi bizonytalanság, semmi határozatlanság, semmi vonakodás a kereszt vállalásától, mert mindezeket a kísértéseket már előre legyőzte, ott, a Gecsemáné-kertben térdre borulva vívta ki az Ő győzelmét.

Nem így a tanítványok. Ők aludtak akkor, amikor virrasztani kellett volna. Csendesen szunnyadtak, amikor imádkozni kellett volna. A lelki felkészülés alkalmát elszalasztották, a próba felkészületlenül találta őket. Próbálták magukat összeszedni, Péter, a legenergikusabb a tanítványok között, még kardot is rántott, de még ezt sem tudta kezelni, mert álmosságában a templomszolga fülét találta el, holott biztosan a fejét célozta, de ezt az egész hadakozást is rosszkor kezdte és rosszul tette, mert mindezzel csak azt mutatta meg, hogy egyáltalán nem tudja az értelmét annak, ami történik velük, egyáltalán nem érti, hogy most az Istennek eleve elvégzett tanácsa megy teljesedésbe, és ez a kapkodása, oktalan viselkedése onnan van, hogy a lelki felkészülés soha vissza nem térő alkalmát elmulasztotta.

Keresztyén Testvéreim, Isten az imádkozás alkalmait nekünk is azért adja, hogy felkészüljünk az előttünk álló feladatokra, próbákra és kísértésekre. Az imádság olyan számunkra, mint a régi harcos számára volt a páncél, ami nélkül senki sem mert volna harcba indulni. Minden imádkozni tudó keresztyén ember elmondhatja azt, hogy egy imádsággal kezdett nap egészen más, mint egy imádság nélkül kezdett nap; ha Isten színe előtt készülünk fel egy nap kiszámíthatatlan vagy előre látható eseményeire, egészen másképp végezzük a napot, mint amikor elcsendesedés nélkül kezdjük napi dolgainkat. Az igazi imádság összpontosítja erőinket, összegyűjti szétszóródó gondolatainkat, nyugalmat és bölcsességet ad, hogy az élet kiszámíthatatlan eseményei meg ne zavarjanak minket. Sokszor csodálkozva látjuk, miképpen simulnak el az előttünk lévő kérdések és nehézségek, amikor Istennel kezdjük a munkánkat, viszont, fájdalom, azt is tudjuk, hogy az Isten előtti elcsendesedés nélkül kezdett napok rendszerint tele vannak kapkodással, idegeskedéssel, nyugtalansággal, mintha minden összeesküdött volna ellenünk; valósággal olyanok vagyunk, mint Sámson, akinek a haját lenyírták, ránk tör az ellenség, és mi maradunk alul. Vonjuk le hát az apostolok szomorú példájából azt a nagyon egyszerű tanulságot, hogy a lelki felkészülés drága alkalmait pótolni nem lehet, és ezért legyen szabály az életünkben, hogy minden nehéz feladatunk, próbánk előtt, de mindennapi munkánk előtt is a mi Urunk színe előtt vértezzük fel magunkat az imádság páncéljával, engedelmeskedve a mi Urunk intéseinek: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek." „Áron is megvegyétek az alkalmasságot – mondja az ige –, mert a napok gonoszak." (Ef 5,16)

De nemcsak az imádkozás alakalmaival vagyunk így, hanem általában egész életünk bizonyítja, hogy az elmulasztott alkalmakat visszahozni nem lehet. Van egy ismerősöm, akinek kitűnő zenei érzéke van és majdnem művészi tökéletességgel tud zongorázni. Egyszer kérdeztem, hogy fejlődik-e a zongoratudása, reméli-e még, hogy valamikor még jobban is fog tudni zongorázni, mint most. Azt felelte, hogy ezt nem reméli, mert ehhez az kellett volna, hogy fiatalkorában, amikor még az ujjai hajlékonyabbak voltak, azokat a bizonyos gyakorlatokat szorgalmasabban csinálja, mint ahogy tette. Mindennek rendelt ideje van – mondja az Írás –, és ha valamit a kirendelt időben meg nem csinálunk, azt soha többé nem pótolhatjuk. Ó, mit tudnék csinálni az életemmel, ha a mostani eszemmel húsz évvel fiatalabb lehetnék! Tudjuk, hogy hiábavaló az ilyen sóhajtozás: az elmúlt esztendőket senki vissza nem adja, az elmúlt hibákat senki ki nem javítja és az elszalasztott alkalmakat senki vissza nem hozza.

Ha jól megfontoljuk, ez teszi kínossá a bűnök emlékezetét: minden bűnnel történik valami, amit meg nem történtté már nem tehetünk, és minden mulasztással elmúlik egy alkalom, ami pontosan abban a formában soha nem tér vissza. Tudok

egy igen erős hitű keresztyén emberről, akinek nagy szomorúsága az, hogy hirtelenül meghalt édesanyjától valamiért már nem tudott bocsánatot kérni. De ha őszinték vagyunk, mindnyájan felfedezhetünk a múltunkban valamit, aminek így fáj az emlékezete: lehet, hogy nem segítettünk valakin akkor, amikor még segíthettünk volna, nem kértünk bocsánatot, amikor még megtehettük volna, nem tettünk bizonyságot Krisztusról, amikor még alkalmunk volt erre.

De miért nincs hatalmunk a múlt fölött? Miért siklik ki a kezünkből az idő? Keresztyén Testvéreim, azért van ez, mert ahogy a folyó mindig csak egy irányba folyik, a magasabb helyről az alacsonyabb felé, a nehézkedés, a gravitáció örök törvénye szerint, úgy az egész emberi életnek is van egy ilyen gravitációja, nehézkedése, ami azt jelenti, hogy minden az életünkben csak egy pont felé mehet előre: a halál felé. Ezért válik minden múlttá az életünkben, míg végül magunk is múlttá válunk, emlékezetünkkel együtt. Ha pedig még ennek is a további okát keressük, hogy miért van az életünk a halál törvénye alatt, megint csak egy elmulasztott alkalom a végső magyarázat. Isten az első embernek alkalmat adott arra, hogy vele teljes összhangban, a szeretet közösségében, tökéletes boldogságban az Ő dicsőségére éljen, az első ember pedig ezt az alkalmat – nemcsak a maga számára, a mi számunkra is –örökre eljátszotta. Azóta, az első Ádám bűne óta van meg életünknek ez a gravitációja, nehézkedése, azóta sínylődik a teremtett mindenség a rothadandóság szolgaságában, azóta nehezedik rá a világra a bűn zsoldja, a halál, azóta van az, hogy elvesztettük hatalmunkat a múlt fölött, hogy hibákat, bűnöket és mulasztásokat követünk el és azokat helyre nem hozhatjuk.

II.

De most forduljunk figyelmünkkel Jézus parancsának második része felé: „Keljetek föl és menjünk!" Most már tudjuk, hogy nincs ellentét a parancs első és második része között. Most már tudjuk, hogy éppen az első indokolja a másodikat, azért keljünk fel, azért menjünk, azért induljunk előre, mert hátra hiába nézünk, a múlton úgysem tudunk változtatni.

Testvéreim, tudjuk, hogy Jézusnak ez a parancsa nem áll egyedül a Bibliában; Isten minden biztatásának az az alaphangja, hogy nézzünk előre, menjünk bátran előre. Már Lót és háza népe számára is az volt a menekülés feltétele, hogy ne nézzenek hátra. Jézus világosan megmondta: „Valaki az eke szarvára veti kezét, és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára." (Lk 9,62)

Pál apostol is tudta, hogy a lelki életnek ez a törvénye: „Atyámfiai, én magamról nem gondolom, hogy már elértem volna: de egyet cselekszem, azokat, melyek hátam megett vannak, elfelejtvén, azoknak pedig, amelyek előttem vannak, nékik dőlvén,

célegyenest igyekszem az Istennek a Krisztus Jézusban onnét felülről való elhívása jutalmára." (Fil 3,13–14)

De éppen itt kerülünk szembe a legfájdalmasabb kérdéssel: igen, hajlandók vagyunk elhinni, hogy a múltat visszahozni nem lehet, de vajon meg lehet-e akadályozni, hogy az elrontott múlt kihasson a jelenünkre és megrontsa a jövőnket? Hát lehetne a jövőnkben bármi is, ami nem a múltból következnék? Elhiszem, hogy a múlt visszahozhatatlan, de vajon tényleg lehet-e új lapot kezdeni az életünkben, lehet-e *tabula rasa*-t csinálni, letörölni a táblát, hogy mindent újraírhassunk, hogy a múlt bűneitől és mulasztásaitól elfordulva tényleg újrakezdjünk mindent? Hát nem éppen a tanítványok példája cáfolja ezt a lehetőséget? Nem éppen az ő további viselkedésük mutatja, hogy hiába Jézus parancsa: „keljetek föl és menjünk", az elmulasztott virrasztás és könyörgés, az elhibázott múlt átka tovább kíséri őket, meghatározza a jelenüket, sőt a jövőjüket is? Péter nemcsak Jézus elfogatásakor viselkedik oktalanul, hanem egy-két óra múlva egyenesen meg is tagadja Mesterét, a tanítványok gyáván elfutnak, és ha a Mestert egyedül hagyták akkor, amikor élete legnagyobb tusáját vívta, akkor még teljesebb lett az egyedülléte, amikor a kereszten szenvedett és a kereszten kiáltott az ég felé: „Én Istenem, én Istenem miért hagytál el engemet?"

III.

Testvéreim, igen bölcs és hasznos tanács, ha egy békétlen és szenvedő embernek azt mondjuk: zárd le a múltat és kezdj új életet, ahogy még az orvosok is ezt szokták mondani a lelki betegségekben szenvedő, ideges embernek, csak az a baj, hogy ezt a tanácsot a saját erejéből senki sem tudja követni, mert a múlthoz oda vagyunk kötve, mint ahogy kikötik a legelő jószágot – lehet, hogy hosszú a kötél, tág a pányva, és a jószág szabadnak képzeli magát, de annál kellemetlenebb lesz a rántás, amikor a kötél végéhez ér, annál kellemetlenebb az ilyen ember csalódása, amikor rájön, hogy ő maga nem tudja letörölt táblává tenni az életét, nem tud elszakadni az elrontott múlttól, az követi őt, mint az árnyék, abból kegyetlen szükségszerűséggel következik a jelen és a jövő. Ezért, Testvéreim, alapigénknek nem egyszerűen ez a tanítása: fordulj el a múlttól és fordulj bátran a jövőd felé, mert a jövő a tiéd. A jövő sem a miénk! És itt érkeztünk el alapigénk igazi titkához: az a Jézus adta ki a parancsot a tanítványoknak, akinek hatalma van az idő fölött: aki az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég, aki van, aki volt, és aki eljövendő: a Mindenható. (Jel 1,8)

„Keljetek föl és menjünk!" – ezt azért mondhatta Jézus Krisztus, mert az Övé a jövő. Keljetek fel és gyertek velem: mert ha velem jöttök, akkor van jövőtök. Akkor megszűnik az elrontott és helyrehozhatatlan múlt átka, akkor tényleg lehet új lapot nyitni az életetekben, akkor van újjászületés, új élet, új ég és új föld, amelyekben

igazság lakozik. Akkor megtörik az első Ádám által elmulasztott alkalom átka, mert a második Ádámmal, Krisztussal elkezdődik az új teremtés, benne új lapot nyit az Isten, és aki „Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, ímé újjá lett minden" (2Kor 5,17). Vagyis a jövő akkor igazi jövő, és akkor a mi jövőnk, ha Krisztusban vagyunk, akkor nem egyszerűen a múlt folytatása, hanem valami tényleg új, amilyet még sohasem láttunk.

Jézus e felé a jövő felé irányította a bűnös álmukból felocsúdó tanítványokat, amikor ezt mondta nekik: „Keljetek fel és menjünk." Igaz, hogy ezután következett még Péter árulása és a többiek gyáva szétfutása, de ha továbblapozunk a Bibliában, egyszerre csak megint együtt találjuk a tizenegyet, először még félve, zárt ajtók mögött, de aztán egyszerre ott állnak Jeruzsálemben a nagy sokaság előtt és soha nem látott bátorsággal és erővel hirdetik az Isten nagyságos dolgait. Ezt a jövőt készítette számukra Krisztus, és Ő gondoskodott arról, hogy ezt a jövőt meg is érjék. Ezt a jövőt, a kereszt gyalázata után a feltámadás bizonyosságát és a Szentlélekben való élet nagyszerűségét. Keljünk fel hát és menjünk a felé a jövő felé, amelyet Isten rendelt számunkra. A múltat visszahozni nem lehet, de Krisztusban, Krisztus által miénk a jövő, miénk az élet, az új élet.

Testvéreim, egy igen nagy keresztyén gondolkozó mondta nemrégen, hogy az igazi keresztyén hasonlít a karácsonyfa meglátására készülő gyermekhez: ott várnak, izgulnak, a bezárt ajtó előtt, mert tudják, hogy bent szerető szüleik készítettek számukra valamit, valami nagy meglepetést, még egy kis idő, és mindezt meglátják. A kiábrándult, hitetlen ember könnyen elhiszi, hogy a múlt helyrehozhatatlan, de azt már nem hiszi, hogy jöhet az életben valami, ami teljesen új, ami független a múlttól, egy váratlan fordulat; fásultan nézi a jövőt és beletörődik abba, hogy az is olyan lesz, mint amilyen a múlt volt. Ha azonban halljuk Krisztus parancsát: „keljetek föl és menjünk", és ha engedünk ennek a parancsnak, akkor a karácsonyfát váró gyermekek boldog szorongásával nézünk előre, és várjuk, hogy történjék tényleg valami új az életünkben, embertársaink életében, Krisztus egyháza életében, a világ életében, mert ha igaz az, hogy Ő maga a jövőnk, akkor Őbenne és Őáltala minden lehetséges.

Adventet ünneplünk. Ilyenkor hangzik Keresztelő János bűnbánatra hívó prédikálása, ilyenkor kell magunkba szállni, számot vetni életünkkel, kisöpörni mindent, ami akadály lehet az Ő diadalútján. Az adventhez kétségtelenül hozzá tartozik ez a számvetés, a múlt bűneinek és mulasztásainak megvallása és megsiratása. Most azonban alapigénk arra figyelmeztet, hogy itt nem szabad megállnunk. Nem szabad betegesen sopánkodni a múlt felett, nem szabad azon siránkozni, hogy az elmulasztott alkalmak soha nem térnek vissza. Jézus csak egy mondattal korholta a tanítványokat, akik a nagy óra páratlan alkalmát elmulasztották, de nem engedte, hogy most már ezen siránkozzanak, hanem szinte egy lélegzettel kiadta a másik parancsot

is: „Keljetek föl és menjünk!” A múlt már nem a miénk. De vár a jövő, és az a miénk lehet. A miénk lehet, mert Ő az eljövendő és Ő a mi jövőnk. Nem tudjuk, mi vár ránk. Az elmulasztott alkalmak vissza nem térnek, de Ő mérhetetlenül nagyszerűbb, új alkalmakat készít a számunkra, meglepetéseket, soha nem várt fordulatokat, és kibeszélhetetlenül hatalmas segítséget. A múlt tovatűnt, az nem a miénk. De ez a jövő a miénk és ezt soha senki és semmi el nem veheti tőlünk. Ámen.

Az elhengerített néma kő prédikálása

Húsvét, 1957

Textus: Mk 16,1–4

„Mikor pedig elmúlt a szombat, Mária Magdaléna, és Mária a Jakab anyja, és Salomé drága keneteket vásárlának, hogy elmenvén, megkenjék őt. És korán reggel, a hétnek első napján a sírboltokhoz menének a nap fölkeltekor. És mondják vala maguk között: Kicsoda hengeríti el nékünk a követ a sírbolt szájáról? És odatekintvén, látják, hogy a kő el van hengerítve, mert felette nagy vala."

Ünneplő keresztyén Testvéreim, amikor a virágvasárnapi bevonuláskor a tanítványok sokasága ujjongva dicsérte Istent és hirdette Jézus királyi dicsőségét, mire a farizeusok arra kérték Jézust, hogy dorgálja meg a tanítványokat és hallgattassa el őket, akkor Jézus ezt felelte: „Ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani." (Lk 19,40) Még soha prófécia pontosabban be nem teljesedett! Az írásmagyarázók többsége megegyezik abban, hogy Jézusnak ez a szava Jeruzsálem, a feldúlt Jeruzsálem köveire vonatkozik, amint Ő maga mondta a virágvasárnapi bevonulás napján: „Nem hagynak tebenned követ kövön, mivelhogy nem ismerted meg a te meglátogatásodnak idejét." (Lk 19,44)

Csak néhány évtizednek kellett eltelnie, hogy a lázadó város ellen felvonuljanak Titus római császár hadai, és amint ezt Titus ma is látható diadalíve tanúsítja Rómában, úgy lerombolták a szent várost, hogy az Krisztus után 70-től hatvan éven át csak mint egy romhalmaz volt ismeretes és így hirdette az egész világnak, mi vár arra a népre, amely Jézus Krisztus királyi igényét visszautasítja. Most azonban hadd hívjam fel a figyelmeteket arra, hogy Jézus virágvasárnapi szavának beteljesedése már ennél hamarabb, húsvét reggelén elkezdődött. „Ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani."

A tanítványok tényleg elhallgattak. Sőt, nemcsak hogy hallgattak, hanem közülük a legbátrabb, a legforróbb hitű egyenesen meg is tagadta Urát. Gyáván szétfutottak, nem volt senki, aki Krisztus királyi dicsőségét hirdette volna. Ekkor kezdődött el a kövek igehirdetése. Máté evangéliumában olvassuk, hogy amikor Jézus nagy fennszóval kiadta lelkét, „a kősziklák megrepedezének" (Mt 27,51).

De ami ennél még fontosabb, a hét első napjának reggelén, amikor Mária Magdaléna és társai mentek a sír felé, hogy a halott Mestert bebalzsamozzák, és aggódva gondolkoztak azon, ki fogja elhengeríteni a hatalmas követ a sír szájáról, akkor történt valami, és amikor az asszonyok odaértek a sírhoz, a nagy kő el volt hengerítve, tanúbizonyságául annak, hogy a sír üres, hogy Jézus nincs már a sírban, mert feltámadott.

Ha jól meggondoljuk, az első húsvéti evangéliumhirdetés nem Mária Magdaléna bizonyságtétele volt, hanem az elhengerített nagy kő igehirdetése: tudjuk, hogy ezután néhány perccel már az Isten választott emberei vették át az örömüzenet hirdetését, és az attól kezdve szakadatlanul hangzik az egész világon, szószékek ezreiről, apostolok, hitvallók, reformátorok, a keresztyénség legnagyobb és legszerényebb képviselőinek ajkáról, most azonban engedjétek meg, hogy mégis visszamenjünk Krisztus Urunk feltámadásának ehhez a legelső hirdetéséhez, és kérdezzük meg, mit üzen itt és most nekünk az Isten azáltal, hogy a nagy kő el volt hengerítve. Az elhengerített néma kő prédikálása által hármas húsvéti üzenet hangzik most felénk.

I.

Először gondoljuk meg azt, ami a legkézenfekvőbb a nagy kő prédikálásában: ezt a követ azért tették oda, hogy a halott Krisztus sírját lezáró ajtó legyen. Nem sírkő volt ez, amit emlékül állítanak, hanem ajtó, hogy bezárja a sírt. Ott Keleten ugyanis az előkelőbb emberek nem földbe ásott sírba temetkeztek, hanem kősziklába vágatták a sírokat. Amint tudjuk, Jézusnak csak úgy jutott ez az előkelő sírhely, hogy arimátiai József, a gazdag főember temettette el Őt a saját családi sírboltjába. De azt is tudjuk, hogy minden intézkedés megtörtént arra nézve, hogy ez a sír tényleg a végállomása, az utolsó pontja legyen Jézus életének, hogy tényleg a Jézus-ügy teljes felszámolását jelképezze, még le is pecsételték, még őröket is állítottak, hogy semmi ne történhessék, aminek alapján bárki is kétségbe vonhatná, hogy Jézust végérvényesen elintézték.

A hajnali szürkületben megjelenő asszonyokat azonban életük legnagyobb meglepetése várja: a nagy kő el van hengerítve. A sír zárja föl van törve, a sír ajtaja ki van tárva, mert Jézus Krisztus áttörte a halál ajtaját, hogy mint az élet fejedelme a mi számunkra is utat törjön a feltámadás és az örök élet világába. Sietek mindezt magunkra alkalmazni: az elhengerített nagy kő első üzenete számunkra ez: a mi sírunk sem börtön, hanem nyugvóhely; mert ahogy Krisztus sírjának ajtaja kitárult, úgy nyílik ki egykor a mi sírunk ajtaja is, hogy mint Ő, feltámadjunk és vele együtt éljünk örökkön-örökké! Ne kérdezzük hát aggodalmaskodva, mint a szent asszonyok: kicsoda hengeríti el nekünk a követ, kicsoda szabadít meg minket a haláltól? Mert a szabadítás már megtörtént, a kő el van hengerítve, a halál börtönének ajtaja sarkig van tárva, a mi Urunk feltámadott.

Az elhengerített nagy kő azonban nemcsak azt hirdeti, hogy a mi Urunknak a sírt lezáró ajtó, a halál ajtaja fölött van hatalma, hanem azt is, hogy Őelőtte egyáltalán nincsen zárt ajtó, hanem a földnek és a mennynek minden ajtaja feltárul előtte. A feltámadás már megtörtént, Péter és Mária Magdaléna már személyesen találkoztak a feltámadott Úrral, de a húsvéti bizonyság még nem hatotta át a tanítványok szívét, mert

azt olvassuk János evangéliumában: „Mikor azért estve vala, azon a napon, a hétnek első napján, az ajtók zárva valának, ahol egybegyűltek vala a tanítványok, a zsidóktól való félelem miatt." (Jn 20,19)

„Az ajtók zárva valának" – de aztán halljuk tovább a húsvéti evangéliumot: „Eljöve Jézus és megálla a középen és monda nékik: békesség néktek!" Előtte nem volt zárt ajtó. Még az Ő gyülekezete, még az egyház sem zárkózhatik be előtte, mert ahogy az Ő sírjának ajtaja sem volt számára akadály, úgy minden zárt ajtón keresztül elmegy övéihez és beváltja ígéretét, „ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük" (Mt 18,20).

Akár maguk Krisztus hívei zárkóznak katakombákba, mert félnek a világtól, akár a világ hatalmasságai próbálják Krisztus előtt bezárni az ajtót, hiábavaló erőlködés, mert előtte nincs akadály. Emberileg sokszor úgy érezhetjük, hogy az evangélium előtt legyőzhetetlen akadályok tornyosulnak, országok zárják be kapuikat, intézetek, intézmények próbálják távol tartani maguktól az evangélium hirdetését, egyes emberek zárkóznak el Krisztus ügye elől; az elhengerített nagy kő azonban emlékeztessen arra, hogy a feltámadott Krisztus előtt nem lehet az ajtót bezárni, Ő utat tör magának, Ő elhárít minden akadályt, vagy akár a zárt ajtón át is bemegy oda, ahol az Ő szabadító munkáját el akarja végezni. Ezért tudja írni olyan örömmel Pál apostol a korinthusiaknak: „Nagy kapu nyílott meg előttem és hasznos…" (1Kor 16,9), majd ismét: „kapu nyittatott nékem az Úrban" (2Kor 2,12). Mert újra és újra meg kellett tapasztalnia, hogy az evangélium ügye előtt az ajtókat nem a világtörténelem véletlenjei nyitják meg, hanem a feltámadott Krisztus, akié minden hatalom mennyen és földön. Ezért az elhengerített nagy kő prédikációja indítson minket most, húsvétkor arra, hogy forró reménységgel könyörögjünk*: „Drága Igédnek kész szállást, adj mindenütt szabad folyást."* (RÉ 483. dicséret, 6. vers)

De azt mondhatná valaki, talán közülünk is, hogy az én lelkemnek börtönét kívülről zárták be, én nem tudom megnyitni Krisztus előtt, én nem tudok segíteni azon, hogy én a lelkemben csak a nagypénteki keresztet elborító sötétséget érzem, vagy azoknak a tanítványoknak a félelmét, akik nem mertek még kimenni a nép közé a feltámadás hirdetésére. Hadd hirdessem most az ilyen lelkeknek is: Krisztusra is kívülről zárták rá a sírt, de amint Ő kitört börtönéből és a zárt ajtókon át is bement a tanítványokhoz, úgy hozzátok is bemegy, akár belül van a kulcs, akár kívül. Bemegy, talán még ma, és Ő maga mondja zaklatott, remegő lelketeknek: „Békesség néktek!" Sőt még ez a fegyverzajos világ sem zárhatja be az ajtókat a Békesség Fejedelme előtt, mert Ő még a zárt ajtókon át is bemegy a parlamentekbe, a konferenciák termeibe, ahová csak akar és amikor neki tetszik, hogy ez a pusztulás felé siető világ is megérezzen valamit az Ő életadó erejéből.

II.

Az elhengerített nagy kő számunkra másodszor a győzelem jelvénye. Az csak aránylag új keletű szokás, hogy a győzelem emlékére oszlopokat faragnak, a régi, egyszerűbb világban egy közönséges kő is megtette ezt a szolgálatot. Sámuel első könyve 7. részében olvassuk, hogy amikor Izráel legyőzte a filiszteusokat Mispánál, akkor Sámuel „vett egy követ és felállítá Mispa és Sén között és Ében-Háézernek nevezte el, mert mondá: Mindeddig megsegített minket az Úr!" (1Sám 7,12) Az elhengerített kő is ilyen győzelmi jel: Krisztus győzelmének a jele! Itt azonban szembe kell néznünk a legnagyobb húsvéti kérdéssel: ha Krisztus tényleg győzött, ha tényleg mindenek az Ő lábai alá vettettek, miért pusztít továbbra is a bűn, miért arat a halál, miért telnek a temetők, és miért van ez a világ továbbra is a halál törvénye alatt?

Ha Krisztus tényleg legyőzte a halált, akkor miért mondja Isten igéje az első Korinthusi levél 15. részében, hogy csak majd mint „utolsó ellenség" győzetik le a halál? Keresztyén Testvéreim, az elhengerített nagy kő nem a Krisztus végső győzelmének a jele. Az Ő végső győzelme az lesz, amikor majd eljön ítélni eleveneket és holtakat, hogy létrejöjjön az új ég és új föld, amelyekben igazság lakozik. Akkor már nem lesz szükség ilyen győzelmi jelre, mert akkor az egész új mindenség hirdeti az Ő győzelmét, mert akkor minden szem meglátja Őt, még akik Őt megfeszítették, azok is. Az elhengerített nagy kő Jézusnak nem a végső, hanem a döntő győzelmét jelképezi. Mert minden háborúban van egy csata, amit döntő csatának lehet nevezni, mert eldönti a háború kimenetelét.

A második világháborúnak is volt egy döntő csatája, a történetírók majd sokat vitatkoznak azon, hogy melyik volt az, de az bizonyos, hogy ami azután történt, az már csak utócsatározás volt, ami nem befolyásolta a végső eredményt. Az Isten országának is megtörtént már ez a döntő csatája, húsvét reggelén, és ennek jelvénye az elhengerített kő. Krisztus ellenségei: a bűn és a halál még erőlködhetnek, sőt néha, amint ezt a saját életünkben olyan fájdalmasan láthatjuk, csatát is nyerhetnek, de ez nem változtat a végső eredményen, a mi Urunk diadalán. A döntő ütközet, a döntő frontáttörés tehát már megtörtént, és a régi világ története most már csak azért folyik tovább, hogy mi döntsünk: annak a zászlaja alá állunk-e, aki győzni fog, vagy pedig tesszük, mint ahogy mi magyarok már sokszor megtettük történelmünk folyamán, hogy ahhoz állunk, akinek a veresége meg van pecsételve? Ezért a húsvéti evangélium felhívás a döntésre: hódoljatok az élet fejedelmének, aki a halál frontját már áttörte, miérettünk! Kövessük Őt, hogy az Ő feltámadásának ereje által mi is eljussunk a feltámadásra és az örök életre!

De alapigénk még pontosabban is megmondja, mit jelentett Krisztus húsvéti győzelme. Máté evangéliumában az van feljegyezve, hogy a nagy követ le is

pecsételték. Ez pedig nem valami egyéni akció volt, hanem törvényes eljárás, mint ahogy Jézus halálos ítéletét is a törvényre hivatkozva mondták ki (a 3Móz 24,16 alapján): aki szidalmazza az Úrnak nevét, halállal lakoljon; és ítéletét is törvényes formák között hajtották végre.

Ezért amikor a nagy kő elhengeríttetett, ez nemcsak annak a jele volt, hogy Jézus legyőzte a halált, hanem annak is, hogy a minket vádoló törvény erejét is megtörte: nincs, aki vádoljon minket Isten színe előtt, mert Ő eleget tett minden mi bűneinkért. Pál apostol ezt a tényállást úgy fejezi ki, hogy „a halál fullánkja a bűn, a bűn ereje pedig a törvény" (1Kor 15,56). Egészen egyszerű szavakkal ez azt jelenti, hogy az ember nem úgy hal meg, mint a virág, vagy mint az állat, hanem mint aki felelős minden cselekedetéért az ő Teremtőjének. A halál gyötrelme onnan van, hogy – akár elismerjük, akár tagadjuk – a szívünk mélyén ott van a szorongás, a néma iszonyat, hogy a mi Teremtőnk előtt meg kell jelenjünk, és rettenetes dolog a haragvó Istennek kezébe esni (Zsid 10,31). Ez a halál fullánkja. Ezért tiltotta meg a legdicsőségesebb francia király, hogy a jelenlétében a halál szót kimondják, ezért tölti be az emberek életét a félelem, a sokszor öntudatlan rettegés a haláltól. Amikor azonban a nagy kő elhengeríttetett, a törvény pecsétje is leszakadt, és ezért a keresztyén ember számára a halál nem megsemmisülés vagy az ismeretlen iszonyat kapuja, hanem a hazatérésé, a megpihenésé, a színről színre látás kezdete és az örök világosság földerülése. Még a nyomorult, teljesen csődbe jutott, végleg elhibázott életű lator felé is hangzik Krisztus szava: „Még ma velem leszel a paradicsomban." (Lk 23,43) Ezért, ünneplő Testvéreim, úgy nézzünk az elhengerített nagy kőre, mint Krisztus győzelmének jelére, és ezért már most, ebben az életben, a küzdelmek között, a döntés idején kezdjük el mi is győzelmi énekünket: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által!" (1Kor 15,55.57)

III.

Végül nézzünk a nagy kőre úgy, mint határkőre. Ott áll a világkorszakok határmezsgyéjén, a régi és az új világ között. Mi még részei vagyunk a régi világnak, amelyről ezt mondja az ige: „elmúlik e világnak ábrázatja" (1Kor 7,31), de az elhengerített nagy kő emlékeztet arra, hogy az Isten eljövendő új világának is részesei vagyunk, mint akiknek az országa a mennyekben van, „honnét a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk; ki elváltoztatja a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló légyen az Ő dicsőséges testéhez, amaz Ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket" (Fil 3,20–21). Azt hiszem, hogy itt is már mindenkinek a zsebében van egy könyvecske, a személyi igazolvány, amely elsősorban azt igazolja,

hogy ennek a földi országnak a polgárai vagyunk. De az elhengerített nagy kő figyelmeztet arra, hogy van egy másik igazolványunk is, ami nincs a zsebünkben, nincs a kezünkben, hanem a Bárány könyvében van feljegyezve, amely szerint az eljövendő új égnek és új földnek vagyunk a polgárai.

Most azonban az a kérdés, hogy meglátszik-e a mi földi életünkön a mi mennyei állampolgárságunk. Azt lehetne mondani, hogy ezt hinnünk kell. Ez igaz. Hinni kell a feltámadást és az örök életet. Vannak, akik nem hiszik. Vannak, akik azt állítják, hogy hiszik, de a kérdés az, hogy vajon meg tudják-e mutatni ezt a hitüket cselekedeteikkel. Mert, ahogy az Írás mondja: a hit cselekedetek nélkül megholt önmagában (Jak 2,17). Hiába mondja valaki, én hiszem a Krisztus feltámadását, én hiszem, hogy az elhengerített nagy kő Krisztus győzelmének jelvénye és az Ő új világának határköve. A kérdés az, hogy vajon meglátszik-e az életünkön a húsvéti tényből fakadó öröm, békesség, szeretet, felelősségtudat és reménység. Vajon követik-e, bizonyítják-e a mi húsvéti hitünket húsvéti cselekedetek?

De hogyan kell élni a húsvéti hitet? Egyszer egy igen nagy hitű németországi evangéliumi keresztyén ember Gossner város határában sétált és a kőfejtőnél két dolgozó emberrel találkozott. Megkérdezte őket, hogy mit csinálnak. Az egyik ezt mondta: követ törünk. A másik azonban ezt mondta: egy nagy templomot építünk, ahhoz termeljük ki a köveket. Mind a kettőnek igaza volt a maga módján. Mi is mondhatjuk: mindezzel építünk egy nagy templomot, mert mindezzel az örökkévalóságnak dolgozunk. Mert Jézus Krisztus feltámadása azt jelenti, hogy az Ő eljövendő, új világa valahogyan, szemmel nem látható módon betör, benyomul ebbe a régi világba, és ha mi az Ő nevében, az Ő végső győzelmében bízva végezzük munkánkat, akkor – titokzatos módon – az örökkévalóság épül, aminek a jele ebben a világban Krisztus feltámadt teste, az anyaszentegyház. Az elhengerített kő arra figyelmeztet, hogy már most elkezdhetjük az örökkévalóság életét és a mi munkánk, akármilyen egyszerű is, a mi egész életünk maga is jelévé válhatik annak, hogy közeledőben van felénk az Isten új világkorszaka, a mi Urunk húsvéti győzelmének végső kiteljesedése.

IV.

Végül még azt kell hangsúlyozni, hogy az elhengerített nagy kő úgy is előttünk áll, vádolva és számonkérőleg, mint figyelmeztetés a vallástétel kötelességére. Isten munkájában nem normális, nem rendes dolog, hogy a köveknek kell hirdetni a feltámadás evangéliumát. Isten akkor folyamodik ehhez, amikor az emberek csődöt mondanak. De jaj annak, aki miatt Istennek a köveket kell megszólaltatnia!

A romba dőlt Jeruzsálem kövei hatvan éven át beszéltek az emberek helyett, amikor pedig Németországban a második világháború előtt tekintélyes vezetők

kiadták a jelszót, hogy nem Jézus Krisztus megváltására van szükség, hanem arra, hogy a német népet megváltsák Jézus Krisztustól, *Erlösung von Jesu Christo*, akkor nem jöhetett más, mint az az állapot, amiről nemrégen hallottam, hogy Drezda és Berlin városának kövei között félórákig rohan a gyorsvonat, s csak a romvárosok köveinek szava hangzik az utas felé.

Ha mi csődöt mondunk, ha mi nem engedelmeskedünk az evangéliumhirdetés parancsának, ha az európai keresztyénség szabotálja az Isten parancsát, akkor Ő úgy is intézkedhetik, hogy volt városok radioaktív romjai kiáltsák világgá a figyelmeztetést azok számára, akik még mindig nem ismerték el Uruknak a feltámadás fejedelmét.

Könyörögjünk azért, hogy ez ne így történjék, és éljünk úgy, hogy ne legyen szükség a kövek kiáltására. Legyen a mi örvendező, felelős, munkás, békességes életünk annak a jele, hogy a mi Urunk él, velünk van minden napon a világ végezetéig, és szavainkkal se restelljük elmondani, mit jelent számunkra a feltámadt Krisztus szabadítása. Isten más megoldásról is tud gondoskodni. Végső esetben ismét a kövek kiáltanak. De mi legyünk készek, hogy helyettünk ne a köveknek kelljen kiáltani, mert akkor jaj nekünk, hanem mi magunk menjünk és hirdessük a mi Urunk húsvéti dicsőségét: a kő el van hengerítve, feltámadott az Úr, bizonnyal feltámadott! Ámen.

Zakariás és Mária kérdése

Karácsony, 1966

Textus: Lk 1,18.34

„És monda Zakariás az angyalnak: Miről tudhatom én ezt meg? Mert én vén vagyok, és az én feleségem is igen idős. (…) Monda pedig Mária az angyalnak: Mimódon lesz ez, holott én férfit nem ismerek?"

Keresztyén Testvéreim! Két kérdést olvastam fel alapige gyanánt; az elsőt Zakariás kérdezte, amikor Isten megüzente neki, hogy imádságát meghallgatta és fiúgyermeket ad neki, a másodikat Mária, amikor elnyerte ezt a legnagyobb adventi ígéretet: „Ímé fogansz a te méhedben, és szülsz fiat, és nevezed az ő nevét Jézusnak." (Lk 1,31) A két kérdés között első hallásra alig veszünk észre különbséget. „Miről tudhatom én ezt meg?" – „Mi módon lesz ez?" És mégis, ha Lukács evangéliuma egész első fejezetét elolvassuk, azt látjuk, hogy Zakariást kérdése miatt büntetés érte, Máriának ellenben a Szentlélek Erzsébet, az ő rokona által ezt a legnagyobb dicséretet küldte: „Áldott vagy te az asszonyok között, (…) és boldog az, aki hitt, mert beteljesednek azok, amiket az Úr néki mondott." (Lk 1,42.45) Mária hitt, és kérdésében is a hit jutott kifejezésre, míg Zakariás azért kérdezett, mert kételkedett, és így kapta ezt a feleletet kételkedő kérdésére: „Megnémulsz és nem szólhatsz mindama napig, amelyen ezek meglesznek, mivelhogy nem hittél az én beszédimnek." (Lk 1,20). Isten tehát látja a különbséget ott is, ahol mi nem látjuk. Ezért mielőtt arról beszélnénk, hogy hogyan kell fogadnunk Isten adventi ígéretét, jó, ha egy kicsit megállunk és fontolóra vesszük, hogy Isten a szíveket vizsgálja, ezért az emberek magatartásában ott is meglátja a különbséget, ahol mi nem látjuk. Amikor például az Ószövetségben Isten megüzente Ábrahámnak, hogy fiat ad neki, azt olvassuk, hogy ő is nevetett, és a felesége, Sára is nevetett (1Móz 18,12), és mégis: Isten csak Sárát feddette meg a nevetésért, Ábrahámot nem; mert Ábrahám nevetése a túláradó örömből fakadt, Sáráé pedig a hitetlenségből. De ezt csak Isten láthatta, ahogy most is, amikor istentiszteletünk kezdetén énekeltünk, mindnyájan ugyanazon dallamra ugyanazokat a szavakat mondtuk, és csak Isten tudja, kinek fakadt szívből az ének, és ki énekelt közülünk úgy, hogy csak az ajka mozgott, a gondolatai pedig egészen máshol jártak. Isten nyilván azt akarja, hogy az Ő adventi ígéretét ne kételkedéssel fogadjuk, mint Zakariás, hanem hittel, mint Mária, ezért a következőkben lássuk meg a két kérdés közötti különbséget, hogy a mi életünkben is beteljesedjék a Máriának küldött üzenet: „Boldog az, aki hitt, mert beteljesednek azok, amiket az Úr neki mondott."

I.

Figyeljük először Zakariás viselkedését! Zakariás kételkedésében először az lep meg bennünket, hogy ő pap volt, az Abijjá rendjéből és egész életét a papi szolgálatban töltötte. Zakariás különlegesen ki volt választva arra, hogy Isten igéjét tanulmányozza, hogy idejének nagy részét imádságban töltse, hogy a nép javára Istennel egészen különleges kapcsolatban éljen, és mégis, most azt látjuk, hogy ez a pap kételkedik az Isten adventi ígéretében. „A papnak ajkai őrzik a tudományt" – mondja a Malakiás 2,7-ben Isten igéje; a pap van kiválasztva arra, hogy a gyengéket erősítse, a tévelygőket eligazítása, azaz hogy példa legyen a tudásból fakadó hitben minden ember számára. És most Istennek ez a kiválasztott papja kételkedik az Isten ígéretében.

Keresztyén Atyámfiai, mi az Újszövetség népe vagyunk és az egyetemes papság igazságát valljuk. Ez azt jelenti, hogy nálunk ótestamentumi értelemben vett papok, mint amilyen Zakariás is volt, nincsenek, mert az egész gyülekezetnek szól Isten szava: ti pedig királyi papság vagytok. De ezen a címen ne utasítsuk el magunktól Zakariás viselkedésének leckéjét, sőt annál inkább vegyük azt magunkra, alázattal és bűnbánattal: vajon példát mutattunk-e a hitben és vajon úgy fogadjuk-e Isten adventi ígéretét, mint ahogy Isten az Ő királyi papságától elvárja? Sokat hallunk a világ hitetlenségéről, arról, hogy a széles néptömegekben alig találunk igazi keresztyén hitet, de most kérdezzük meg magunkat: vajon mi, akik a templomba eljárunk, akik Isten igéjét halljuk, a Szentírást olvassuk, példát mutatunk-e az embereknek a hitben? Mert nem arról van szó, hogy egyszerűen elhisszük és a szánkkal megvalljuk, hogy Jézus Krisztus eljön, visszajön teljes dicsőségben a teljes szabadításra, eljön ítélni eleveneket és holtakat, hanem arról van szó, hogy a mi mindennapi életünket, a mi cselekedeteinket is át kell hatnia az Ő eljövetele forró reménységének. Vajon tényleg azt látja a világ rajtunk, hogy Urunk eljövetelének örömében élünk? Mert ha ez nem látszik rajtunk, akkor mi sem töltjük be igazán papi hivatásunkat és egy szinten vagyunk Zakariással, aki pap létére kételkedett az Isten adventi üzenetében.

Aztán nemcsak azt olvassuk az igében, hogy Zakariás pap volt, hanem ez is fel van jegyezve róla és feleségéről, Erzsébetről: „mind a ketten immár idős emberek valának" (Lk 1,7). Egy olyan embertől, aki az Isten dolgaiban már hosszú tapasztalatra nézhetett vissza, egy olyan embertől, aki már sok imádságára kapott feleletet, egy olyan embertől, aki már sok szenvedésben nyerte el a szabadítást, egy ilyen embertől Isten méltán elvárhatja, hogy erősebb legyen a hite, mint a fiatalabbaké. Ha igazán Isten gyermekei vagyunk, akkor minden új napnak erősítenie kell a hitünket. A zsoltárban azt énekeljük, hogy *„a napok egymásnak tudományt mutatnak az ő bölcsességéről, egy éj a más éjnek, beszél az Istennek Ő nagy dicsőségéről"* (RÉ 19. zsoltár, 1. vers) De vajon meghallgattuk-e a gyorsan egymás után következő és tovatűnő napjainknak és éjszakáinknak ezt a bizonyságtételét? Aki tovább hallgatta

már ezt a vallástételt, annak hitben is erősebbnek kell lennie. De vajon tényleg így van-e ez a mi életünkben? Tényleg növekedett a mi hitünk is éveink számával együtt? Gondoljunk vissza Isten jóságának és hűségének jeleire a mi életünkben, az Ő szabadításaira, betegség, halálos veszedelmek idején, amikor azt hittük, hogy soha többé nem fogunk kételkedni Istenben, és mégis, többen közöttünk bizonyára úgy vannak, mint az a testvérünk, akivel éppen a napokban beszéltem és szomorú sóhajtással mondta: „Ó, ha úgy tudnék hinni, mint azelőtt." Zakariás hiába öregedett meg az Úr szolgálatában, mégis kételkedett. Könyörögjünk, hogy a mi vallástételünk sokkal inkább erősödhessen, ahogy egyik új énekünk mondja: „*Minden múló perc Hozzád visz közel.*" (RÉ 511. dicséret, 3. vers) Imádkozzunk, hogy éveink számával együtt a mi hitünk is növekedjék egészen addig, amíg látássá nem lesz ott, ahol már nem tükör áItal homályosan, hanem színről színre látunk.

De még meglepőbb Zakariás magatartásában az, hogy éppen abban kételkedett, aminek a bekövetkezésért valószínűleg éveken keresztül buzgón imádkozott. Az isteni üzenet éppen ezzel kezdődött: „Meghallgattatott a te könyörgésed, és a te feleséged, Erzsébet szül néked fiat és nevezed az ő nevét Jánosnak." (Lk 1,13) Amikor Jézus Lázár koporsójánál imádkozott, még be sem következett az, amiért könyörgött, máris ezt tudta mondani: „Atyám, hálát adok néked, hogy meghallgattál engem, tudtam is én, hogy te meghallgatsz engem" (Jn 11,41–42), – Zakariás pedig ekkor is kételkedett, és még akkor sem tudott hálát adni, amikor határozott ígéretet kapott arra, hogy Isten teljesíti könyörgését. Annyira nem becsülte Isten hűségét, hogy valósággal meglepődött azon, hogy imádsága beteljesedik. Keresztyén Testvéreim, nekünk akkor kellene meglepődnünk, ha Isten nem teljesítené a kérésünket. Hát nem szoktunk választ várni attól, akinek levelet írunk? De ha olyan lélekkel kérünk valamit Istentől, hogy magunk sem várjuk kérésünk teljesítését, és ha Isten mégis meghallgat, akkor ez meglepetés számunkra, akkor baj van a mi hitünkkel, akkor Zakariáshoz hasonlítunk, akkor mi sem úgy várjuk a mi Urunk eljövetelét, ahogy kellene.

Azután összehasonlítva Máriával, Zakariás kérdése azt mutatja, hogy ő magát azt a tényt vonta kétségbe, amit neki Isten megüzent. Ennek a hitetlenségnek az volt a kifejezése, hogy jelet kért Istentől: „Miről tudhatom én ezt meg?" Miről tudhatom meg, hogy igaz az, amit nekem Isten ígért? Mária a neki ígért tényt nem vonta kétségbe; ő hitte, hogy ő lesz az anyja Jézus Krisztusnak, és ezért az ő kérdésének nem is az az értelme, hogy jelt követeljen, hanem az, hogy az ígéret teljesedésének módja, mikéntje felől érdeklődjék: „Mimódon lesz ez?"

De vajon mindig bűnös dolog Istentől jelet kérni? Áház királynak maga Isten küldte ezt a felszólítást Ézsaiás próféta által: „Kérj jelt magadnak az Úrtól!" (Ézs 7,11) Gedeon is jeleket kért és kapott, hogy hite erősödjék. Ábrahám pedig szinte ugyanazokkal a szavakkal kért jelet Istentől, mint Zakariás: „Uram, Isten, miről tudhatom

meg, hogy öröklöm azt a földet?" (1Móz 15,8) Csakhogy nagy különbség van jelkívánás és jelkívánás között. Ábrahám akkor kívánt jelet, amikor már régóta hitt Istennek; azért kért jelet, hogy ezzel erősödjék a hite, és ezért őrá semmiképpen nem illett volna az, amit Jézus mondott a hitetlen népre: „Ha jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek." (Jn 4,48) Zakariás mintegy feltétel gyanánt követelte a jelet: ha jelet ad Isten, akkor hiszek, ahogy Tamás mondta Jézus feltámadása után: „Ha nem látom az ő kezén a szegek helyeit, és be nem bocsátom ujjaimat a szegek helyébe, és az én kezemet be nem bocsátom az ő oldalába, semmiképpen el nem hiszem." (Jn 20,25) A feltámadott Krisztus aláhajolt a tanítvány gyengeségéhez, teljesítette kérését, de utána ezt mondta neki: „Mivelhogy láttál engem, Tamás, hittél; boldogok, akik nem látnak és hisznek." (Jn 20,29) A feltámadott Krisztus különleges áldása tehát azoknak szól, akik jelek nélkül is hisznek, akik nem követelnek Istentől bizonyítékot, akik nem akarják Istent próbára tenni, hanem jelek és csodák nélkül bízzák rá magukat az Ő igéjére.

Isten Zakariás kérését sem utasította el: de a kért jel büntetéssé lett Zakariás számára. Isten néha összegyűjti a mi kétségeinket, hogy azokból fonja az Ő fenyítésének ostorát számunkra. Zakariás jelet követelt és ezt a jelet kapta: „Ímé megnémulsz és nem szólhatsz mindama napig, amelyen ezek meglesznek." A jel az lesz, hogy hónapokon keresztül nem nyithatja szóra a száját, hogy az ő néma szája prédikálja: te nem hitted, amit a te Urad üzent neked és most nem beszélhetsz másnak sem az Ő ígéretéről, mert Istennek nincs szüksége hitetlen követekre.

Keresztyén Testvéreim, Zakariás büntetése felveti a kérdést: nem a kételkedés és a kicsinyhitűség-e az oka annak, hogy olyan sok néma keresztyén van ezen a világon? Aztán azt a kérdést is fel lehet vetni: miért kisebb manapság az egyház igehirdetésének nyilvánossága, mint azelőtt? Miért nem hangzik az evangélium a mi egész ifjúságunk előtt, miért nincsenek hatalmas, tömegekre kiterjedő evangelizációink, miért nem hangzik a ránk bízott üzenet a közélet széles terein? Mi talán a világ magatartásában keressük a magyarázatot, pedig a világ viselkedése sohasem lehet végső magyarázat, mert bármit tegyenek az országok, államok, népek és hatalmasságok, az ajtók bezárulása vagy kitárulása az evangélium előtt végső fokon attól függ, aki nemcsak az anyaszentegyháznak, hanem az egész világnak, az egész történelemnek is Ura. Sokkal helyesebb hát, ha önmagunkat vizsgáljuk meg és megkérdezzük: Urunk, nem a mi kicsinyhitűségünk miatt szorultak össze az igehirdetés keretei? Nem azért némultunk el ott is, ahol azelőtt szóltunk, mert kételkedtünk benned? Urunk, növeld a mi hitünket, mert csak a hitből jövő evangéliumhirdetés előtt nyitod meg az ajtókat, csak a hitből fakadó vallástétel tör át még a zárt ajtókon is!

II.

De most vizsgáljuk meg közelebbről Mária kérdését: „Mimódon lesz ez?" Ő tehát nem jelt követelt, nem ezt mondta: „miről, milyen jelről tudhatom meg, hogy igazat mondott az üzenet?", hanem a beteljesedés módja után tudakozódott, mintha ezt mondta volna: „Én hiszem. Mimódon lesz ez?" Aztán lássuk meg, hogy hitében benne volt az engedelmesség is. Készen volt arra, hogy mindent vállaljon. Bizonyára eszébe jutott, milyen rágalmaknak, milyen rosszakaratú beszédeknek teszi ki magát, amikor vállalkozott arra, hogy földi apa nélkül hozza a világra a világ Szabadítóját. Aztán arra is gondolhatott, hogy jegyestársa, József, elküldi, elveti őt magától. De mindez nem számított előtte; Isten üzenetére a hívő engedelmesség válaszát adta: „Imhol az Úrnak szolgálója; legyen nékem a te beszéded szerint." (Lk 1,38)

Kérdése nem kételkedésből fakadt, hanem a meglepett, áhítatos csodálkozásból afölött, hogy éppen egy egyszerű, ismeretlen leányt választott ki Isten arra a legnagyobb tisztességre, hogy a Szabadító édesanyja legyen. Áhítattal csodálta Isten kegyelmének nagyságát, ezért kérdezett. Itt van a nagy különbség közte és Zakariás között. Ahogy ő kérdezett, úgy nekünk is szabad kérdeznünk. Meg szabad kérdeznem például azt, hogyan hajolhat le az isteni kegyelem hozzám, aki annyit vétkeztem az én Uram ellen, és máris halljuk a feleletet a szívünkben: „Igen, Atyám, mert így volt kedves Teelőtted."

Ünneplő keresztyén Testvéreim, Mária úgy áll most előttünk, mint az igazi adventi és karácsonyi hit példaképe. Hadd mondjam nagyon nyomatékosan, hogy az ő példáját nem ok nélkül állítja elénk az Isten. Mi protestánsok ugyanis hajlamosak vagyunk arra, hogy advent idején és karácsonykor elhanyagoljuk azt, amit az evangéliumok Máriával, Urunk édesanyjával kapcsolatban mondanak. Valamikor a református templomokban is állandóan hangzott Mária dicsőítő éneke, a *Magnificat*, és az atyák gyakran prédikáltak arról, hogyan üzente meg Isten Máriának az Úr Jézus Krisztus születését. Aztán mind jobban elfordultunk ezektől a bibliai helyektől. Miért? Bizonyára azért, mert már a mi atyáink kezdték látni, hogy a római katolikus egyház éppen a Máriáról szóló tanítás terén távolodik el legjobban a reformáció egyházaitól, és ezért azt is védekezésnek tartották, hogy minél kevesebbet szóljanak Máriáról. Ez azonban nem helyes védekezés. Az adventi és karácsonyi igehirdetésben, ha tényleg a Szentírás szerint szólunk, ott van a helye Jézus édesanyjának, Máriának. Csak nem úgy, mint a római egyház igehirdetésében. Mert a római katolikus egyházban Máriát voltaképpen úgy ünneplik, mint a megistenített embert, a véges embert, aki mégis magába tudja fogadni a végtelent, az embert, aki képes arra, hogy Isten Fiának földi anyja legyen. Ennek a helytelen látásnak az eredménye a római katolikus egyháznak az az új, katasztrofális dogmája, amely minden bibliai alap nélkül Mária testben való mennybemenetelét tanítja.

Alapigénk azonban ennek éppen az ellenkezőjéről szól: Máriát mint a hit példáját állítja elénk, mint azt az embert, aki teljesen Isten kegyelmétől függ, aki teljesen Isten szavára bízza magát. Nincs itt szó az ember dicsőségéről, képességeiről, csak az Isten kegyelmének elfogadásáról. Mária annak a példája, hogy az Isten karácsonyi kegyelmével szemben mi csak elfogadók lehetünk. De ugyanakkor annak is példája, hogy alázatos és engedelmes hittel bátran rábízhatjuk magunkat Isten igéjére. Isten megtartja szavát, valóra váltja ígéretét.

Íme, Mária nem kért, nem követelt jelet, előzetes garanciát, mint a kételkedő Zakariás, és mégis kapott: elment hozzá Erzsébet, az ő rokona, Keresztelő János édesanyja, és megerősítette Isten ígéretét. A kérdésére is feleletet nyert: „A Szent Lélek száll tereád, és a Magasságosnak ereje árnyékoz meg téged; azért ami születik is szentnek hivatik, Isten Fiának." (Lk 1,35)

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Isten éppen akkor állít jeleket életünk útján, amikor azokat nem kérjük és nem követeljük. Ha valaki követelőleg lép fel Istennel szemben és azt mondja: segítsen az Isten rajtam, gyógyítsa meg betegségemet, gondoskodjék arról, hogy több pénzem legyen, és akkor majd hiszek benne, akkor az ilyen emberre csak csalódások várnak. De ha valaki Mária módjára tud válaszolni Isten szavára: imhol az Úrnak szolgáló leánya vagy szolgája, legyen nékem a Te beszéded szerint, vagyis ha valaki így, feltétel nélkül, engedelmesen rábízza magát Isten adventi ígéretére, akkor annak az életében az Isten rendszerint megerősítő jelekről is gondoskodik: annak az életében zárt ajtók nyílnak fel, váratlan szabadulások történnek, meglepő imameghallgatások, szinte naponként megismétlődő jelei annak, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van.

Ne kövessük hát Zakariás példáját! Ne követeljünk jeleket! Ne kérdezzük: „Miről tudhatom én ezt meg?" Miről tudhatom meg, hogy igaz-e, amit Isten mond? Ne kérdezzük ezt, hanem fogadjuk el a szavát úgy, ahogy a Szentírásban olvassuk, vagy ahogy az igehirdetésben halljuk, mert ha a világ összes tudósa cáfolná, akkor sem lenne egy cseppel sem kevésbé igaz. Ha a saját szememmel látnám, amit Isten szava ígér, akkor – ha igazán az Övé vagyok – a saját szememnek sem hinnék annyira, mint az Ő szavának. Ha így megyünk Urunkhoz és így fogadjuk adventi ígéretét, hogy számunkra is jön a Szabadító, akkor beteljesedik a zsoltár ígérete: olyan lesz az életünk, „mint a folyóvizek mellé ültetett fa, amely idejekorán megadja gyümölcsét, és levele nem hervad el; és minden munkájában jó szerencsés lészen". (Zsolt 1,3) De ha kételkedünk és Istentől is előzetes bizonyítékokat követelünk, akkor olyanok leszünk, mint a széltől hányt hab, vagy mint a „hangafa a pusztában, és nem látja, hogy jó következik, hanem szárazságban lakik a sivatagban…" (Jer 17,6)

De kövessük Máriát abban, hogy kérdezünk – nem kételkedésből, hanem hitből: kérjük Istent, hogy mind jobban megismerhessük az Ő nagyságos dolgait. Mária ezt a feleletet kapta: „Istennél semmi sem lehetetlen." (Lk 1,37) Ha a kísértő kételkedő gondolatokkal ostromol, vágjuk a szemébe: „Istennél semmi sem lehetetlen." Ha látjuk egyházunk sok nyomorúságát és nem látjuk a kivezető utat, gondoljunk erre: „Istennél semmi sem lehetetlen." Vajon Isten tényleg meg tud szabadítani? Istennél semmi sem lehetetlen. Meg tud tartani a nagy próbák idején? Nála semmi sem lehetetlen. Bízzuk hát magunkat mi is Urunk kegyelmére és hatalmára, mert az Ő ereje mindenre elégséges. Segítsen ebben az adventi időszakban is az Ő Szentlelke! Ámen.

Békesség a földön

Karácsony, 1955

Textus: Lk 2,13–14

„És hirtelenséggel jelenék az angyallal mennyei seregek sokasága, akik az Istent dicsérik, és ezt mondják vala: Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, és e földön békesség, és az emberekhez jó akarat!"

Egyszer egy idősebb rokonom háborús tapasztalatairól beszélt előttem és elmondta, hogy milyen volt a karácsonyi ünneplésük az első világháború idején a fronton. Mint fiatal diák hallgattam az elbeszélését és különösen megragadta a figyelmemet az, hogy ezen a napon a front mindkét oldalán, anélkül, hogy az ellenfelek összebeszéltek volna, elhallgattak a fegyverek és a katonák békességben ünnepeltek. Előkerítettek valahonnan egy kis fenyőfát, feldíszítették, gyertyákat helyeztek rá, áhítattal körülülték, az otthoniakra gondoltak, imádkoztak, és áhítatukat egyetlen puskalövés vagy ágyúdörgés sem zavarta meg, mert a katonák a front mindkét oldalán érezték, hogy a karácsony ünnepléséhez hozzá tartozik az, amit a mennyei seregek így hirdettek a betlehemi mezők fölött: a földön békesség!

I.

Keresztyén Testvéreim! Én is hirdetem ezen a mai ünnepen az örömüzenetet: „Békesség a földön!" Ne mondjuk azt, hogy ez csak szép ábránd, ünnepi hangulat, lelkes költészet, hanem fogadjuk alázatosan mint Isten üzenetét, Isten ígéretét, mert az Ő akarata valóban az, hogy békesség legyen a földön. De már hallom is a ki nem mondott ellenvetéseket, a néma kételkedést, a csüggedés hangtalan szavát: hát akkor miért nincs békesség a földön? Miért vannak háborúk? Miért van az, hogy a Krisztus születése óta eltelt két évezred története is háborúk szakadatlan sorozata? Miért van az, hogy a háborúk mind nagyobb szenvedéssel és pusztulással járnak? Miért van az, hogy ma már nemcsak egy közönséges háború, hanem még a totális háború, a nőkre és gyermekekre is kiterjedő pusztítás rémével is szembe kell néznünk? Hát nem mondtak igazat a mennyei seregek és nem az az Isten akarata, hogy tényleg békesség legyen a földön?

Ünneplő keresztyén Testvéreim, engedjétek meg, hogy ezekre a fájdalmas kérdésekre egy kedves gyermekkori emlékem elbeszélésével próbáljak felelni. Még egészen kis gyermek voltam, és ahogy szokásos, még engem sem világosítottak fel a szüleim és nem mondták meg, hogy kitől van a karácsonyfa és a karácsonyi ajándék.

Az volt a szokás, hogy amikor édesanyám a karácsonyfát díszítette, nekünk, gyermekeknek el kellett menni hazulról, vagy pedig zárt ajtó mögött folytak az ünnepi előkészületek. Egyszer azonban valami vigyázatlanság történt, valaki kijött a szobából, kinyílt az ajtó, és én, akarva, nem akarva, beláttam a szobába. Nagy fény jött ki, soha nem szokott ilyen világos lenni abban a szobában. Mintha nem is a mi megszokott szobánk lett volna! De ami benne volt, az is mintha valami egészen más lett volna! Csak egy szempillantás, és olyan látványban volt részem, mint soha azelőtt.

Keresztyén Testvéreim, az, ami Betlehemben történt 1955 évvel ezelőtt, az is egy ilyen ajtónyitás volt. Nem tartott sokáig, csak pillanatokig, de ez alatt a néhány pillanat alatt Isten megmutatta, vagy, ahogy a Biblia nyelvén mondjuk, kinyilatkoztatta az Ő örök, csodálatos, eljövendő világát: az új eget és az új földet, amelyekben igazság lakozik. Azt lehetne mondani, hogy ott, az emberiség történetének közepén, a földi történelem hétköznapi és nagy eseményei között, amikor Augustus volt a császár és Quirinus a helytartó, és az adókivetés céljaira éppen népszámlálást tartottak, akkor az Isten néhány pillanatra megmutatta a történet végét, az emberiség sorsának végső kibontakozását, azt az új világot, amely a réginek az elmúlása után fogja sugározni az Isten dicsőségét. Ez a világ valóságosabb, mint a mi világunk, és a karácsonyi hit éppen azt mondja: ez a világ a mi igazi hazánk, a mi igazi világunk. Ez a világ nemcsak új ég, hanem új föld is, nemcsak a megdicsőült lelkek otthona, hanem a mi megújult testi életünknek a színtere is, mert hisszük testünknek feltámadását és az örök életet. Ez az új világ az ember és ember közötti megújult kapcsolatok világa is, ezért benne nem lesz gyűlölet, irigység, harag, gyanakvás és rosszindulat, hanem csak szeretet és békesség. Ennek az új világnak az Ura Jézus Krisztus, a békesség fejedelme. Istennek erről az új világáról halljuk a próféta bizonyságtételét, amikor a költészet utolérhetetlenül felséges hangján szólja Isten üzenetét: „Lakozik a farkas a báránnyal és a párduc a kecskefiúval fekszik, a borjú és az oroszlánkölyök és a kövér barom együtt lesznek és egy kis gyermek őrzi azokat; a tehén és a medve együtt legelnek, és együtt feküsznek fiaik, az oroszlán, mint az ökör szalmát eszik, és gyönyörködik a csecsszopó a viperák lyukánál és a csecstől elválasztott a baziliskus lyuka felett terjengeti kezét; nem ártanak és nem pusztítanak sehol szentségemnek hegyén, mert teljes lészen a föld az Úr ismeretével, mint a vizek a tengert beborítják." (Ézs 11,6–9) A békességnek ebben a birodalmában teljesedik majd be az üzenet, hogy az emberek „fegyvereikből kapákat csinálnak, és dárdáikból metszőkéseket, és nép népre kardot nem emel, és hadakozást többé nem tanul" (Ézs 2,4). Ennek az új viliágnak a fénye ragyogott fel a betlehemi mezők felett, és ennek a világnak, a békesség világának üzenetét hallották a pásztorok: „Békesség a földön!"

De vajon az Isten csak annyit tett karácsonykor, hogy néhány másodpercre félrevonta a jövőt eltakaró leplet? Csak annyi történt, hogy néhány pillanatra felragyogott

ennek az új világnak a fényessége, hogy aztán újra ráboruljon a földre, évszázadokra, évezredekre a békétlenség éjszakája? Csak az történt, hogy elhangzott a mennyei szózat és semmi sem maradt utána?

II.

Nem, ünneplő Testvéreim, valami maradt hátra, sőt nem is valami, hanem Valaki: egy kisgyermek. A pásztoroknak ezt üzenete Isten: „Ez lesz néktek a jele: találtok egy kis gyermeket bepólyálva feküdni a jászolban." Tehát a mennyei szózat után maradt hátra valami, itt a földön, a mi világunkban, jel, biztosíték, zálog, garancia gyanánt: egy kisgyermek.

Ez a kisgyermek azonban nem csupán jele volt annak, hogy az Isten beváltja a szavát és végül békesség lesz ezen a földön, hanem ez a kisgyermek felnőtt, és mint az Úr Jézus Krisztus, a mi Szabadítónk, megtette a legfontosabb, a legradikálisabb intézkedést arra, hogy tényleg békesség legyen a földön. Ez a legfontosabb és leggyökeresebb intézkedése az volt, hogy megbékéltetett az Istennel. Mert minden békétlenségnek, minden háborúságnak a gyökere az, hogy nincs békességünk Istennel. A Biblia első lapjain ott van az első vérontásnak, minden háború ősének a története, és az is nyilvánvaló, hogy Kain testvérgyilkossága azzal kezdődött, hogy megromlott az Istennel való kapcsolata. Mert amikor áldozatot mutatott be, nem az Isten dicsőségét kereste, hanem a maga dicsőségét, nem az volt neki a fontos, hogy áldozata az Istent dicsérje, hanem az, hogy a testvérével versenyezzen. Az volt Kain baja, hogy nem tudta szívből kimondani: „dicsősség a magasságos mennyekben az Istennek", és ez volt az oka annak, hogy nem talált békességet, hanem a harag gyilkos indulata vett erőt rajta. De Isten nem hagyta és nem hagyja büntetlenül a kiontott vért, és ettől kezdve az emberiség történetében a háború nemcsak bűn, hanem büntetés is, az Isten haragjának kiáradása. Mert, ahogy a Szentírás mondja: „Nyilván van az Istennek haragja mennyből…" (Róm 1,18) Nem is akarok most beszélni arról, ami úgyis nyilvánvaló, és most, két rettenetes világégés után, a vér özöne, a felmérhetetlen szenvedések, a tömegsírok, a beomlott óvóhelyek, borzalmas légitámadások, kibeszélhetetlen testi és lelki gyötrelmek után igazán nem szükséges most arról szólni, hogy „rettenetes dolog az élő Istennek kezébe esni" (Zsid 10,31). „Honnét vannak háborúk és harcok közöttetek? Nem onnan-é a ti gerjedelmeitekből, amelyek a ti tagjaitokban vitézkednek? Kívántok valamit, és nincs néktek: gyilkoltok és irígykedtek, és nem nyerhetitek meg; harcoltok és háborúskodtok; és nincsen semmitek, mert nem kéritek." (Jak 4,1–2). Ez minden háborúnak a gyökere, az Istennel megbékélni nem tudó ember indulata, és az Isten Fia azért jött a földre, hogy ezt a gonosz gyökeret kiirtsa, és megteremtse a békesség alapját, az Istennel való megbékélést.

Ezért nem ennek e világnak a módszerét választotta. Mert ez a világ akkor is fegyverkezik, amikor békét akar. Már Jézus idejében is ez volt a szabály: *si vis pacem, para bellum – ha békét akarsz, készülj a háborúra*. Jézus nem ezt tette, Ő nem a fegyverek erejében bízott. Amikor a halála előtti napon Péter karddal akarta Őt megvédeni, ezt mondta: „Tedd helyére szablyádat; mert akik fegyver fognak, fegyverrel kell veszniök." (Mt 26,52) Ő nem támadt fegyverrel a fegyverek ellen. Sőt éppen az ellenkezőjét tette. Egyenesen magára vonta az emberi gyűlöletnek minden erejét, minden büntetését. Már a bölcsőjében fegyver nyúlt feléje, és a kereszten lándzsa szúrta át az oldalát, de éppen azzal, hogy kitette magát a fegyverek erejének és a fegyvert forgató gyűlölet hatalmának, éppen azzal, hogy elviselte testében az Isten haragját az emberi gyűlölet és harag világa ellen, megbékéltette az embert Istennel, és lerakta az alapját Isten új világának, amelyben vérontás és háborúság soha nem lesz többé. Egyedül a ma született Jézus Krisztus, a mi drága Megváltónk által lehetséges, hogy mi már itt ezen a földön együtt énekelhetjük a mennyei seregekkel az Isten új világának énekét: dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek. Így már ezen a földön megérezhetünk valamit az új ég és új föld békességéből. Békesség a földön az isteni jóakarat embereinek, vagyis azoknak, akikkel megbékélt, akiket kegyelmébe fogadott az Isten. Fegyverzajos, nyugtalan, békétlen világban élünk, de az Úr Jézus Krisztus által máris tudjuk, érezzük, megéljük, mit jelent az Ő minden értelmet felülhaladó békessége.

III.

De ez a békesség, mint Isten minden ajándéka, kötelességekkel jár. Mégpedig két kötelességgel. Először azzal, hogy amiképpen az Isten megbékélt velünk, megbocsátotta bűneinket, éppen úgy nekünk is meg kell békélnünk embertársainkkal, mint ahogy imádkozzuk naponként: miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Ezért a karácsony békességéhez hozzá tartozik a megbékélés. Haraggal, irigységgel, gyűlölettel telt szívvel nem lehet karácsonyt ünnepelni. Ha valaki haragos szívvel próbálja énekelni: „dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek", ez nemcsak képmutatás, hanem valóságos istenkáromlás, aminek nem maradhat el a büntetése. Ezért a karácsony drága és boldog kötelessége az, hogy keressük a békességet, hogy tanuljunk megbocsátani és próbáljunk szeretni jobban, mint eddig. Ismerek egy idősebb asszonyt, aki már évek óta az egyik szekta gyülekezetét látogatja. Egyszer kérdeztem, hogy miért csatlakozott ehhez a szektához. Amit erre mondott, azt nehéz volna elfelejteni. Elmondta, hogy összeveszett a sógorával és halálosan gyűlölték egymást. Egyszer, amikor már évek óta nem is látták egymást, a sógora megjelent és bocsánatot kért. Nem tudta mire vélni a dolgot és faggatni kezdte a sógorát. Az elmondta, hogy elment a szekta gyülekezetébe és ott hallotta meg azt az örömüzenetet, hogy az Isten nem haragszik rá, megbékélt vele, megbocsátott neki.

Olyan boldogság költözött a szívébe, hogy azt mondta magában: ha az Isten megbékélt velem, akkor nekem is meg kell békülni a sógorasszonnyal. Nem is habozott, hanem elment és megbékült. Ettől kezdve az asszony minden szombaton ott van a szekta összejövetelén. Amennyire elszomorított, hogy ezt az asszonyt református egyházunk elvesztette, és amennyire sajnáltam, hogy a sógora nem egy református templomban hallotta meg a megbékélés evangéliumát, annyira el kellett ismernem, hogy ez az ember Krisztus parancsa szerint cselekedett, mert az Istennel való megbékélés karácsonyi evangéliumából nyilván az következik, hogy az Isten jósága miatt érzett hálából mi is megbékéljünk az emberekkel.

De még ezen túlmenően is van egy fontos karácsonyi kötelességünk. Ha tényleg Isten megbékélt gyermekei vagyunk, akkor az egész emberiség, az egész világ békességét is szívünkön hordozzuk. Az evangélium nem tesz rajongókká és ábrándozókká minket, és mi tudjuk, hogy ebben a világkorszakban emberi erővel a teljes és örök békét megvalósítani nem tudjuk. De úgy sem lehetünk rajongók, hogy megelégedjünk az új ég és új föld békességének reménységével, és közben közönyösen, szívtelenül nézzük ennek a világnak a békétlenségét.

Jézus Krisztus az ebben a világban, ezen a földön élő emberekre mondta: „Boldogok a békességre igyekezők: mert ők Isten fiainak mondatnak." (Mt 5,9) Ha tényleg elnyertük az Isten békességét, ha tényleg ég a szívünkben a reménység, hogy Isten elhozza az új földet, a teljes és örök béke világát, akkor kötelességünk, hogy ennek a reménységnek a jeleit már most, ebben a világban is felállítsuk, sőt mi magunk is jelekké váljunk, a békesség jeleivé ebben a világban. Ahol a gyűlölet szava hangzik, ott a megértést, a megbocsátást kell munkálnunk. Ahol hazugságok rontják meg a nemzetek egymással való viszonyát, ott az igazság megismerésére kell törekednünk. Ahol az elfogultság és előítéletek uralkodnak, ott józanságra kell intenünk. Ahol az emberek a fegyverekben bíznak és azoktól várják az üdvösséget, ott meg kell mondanunk, hogy a háború sohasem hozza el az igazi kérdések igazi megoldását. Szembenézve a totális háború fenyegetésével, a keresztyén embernek szakadatlanul végeznie kell a közbenjárás szolgálatát Isten színe előtt, hogy megérdemelt haragja elől megmeneküljünk és hogy azt „a csendes és nyugodalmas életet" élhessük ezen a földön, amely az ige szerint „kedves a mi megtartó Istenünk előtt" (1Tim 2,2–3).

Végül a karácsonyi evangéliummal együtt jár az a kötelesség, hogy a megbékélés örömüzenetét terjesszük az emberek között. Isten azt akarja, hogy a megbékélés követei legyünk ebben a világban. Amint a betlehemi pásztorok elmondták, amit láttak és hallottak, a mi kötelességünk is az, hogy imádkozzunk és dolgozzunk a békesség evangéliumának terjedéséért mindenütt ezen a világon. Ezért a karácsony igazi ünnepléséhez is hozzá tartozik az imádság: „*Drága Igédnek kész szállást, adj mindenütt szabad folyást.*" (RÉ 483. dicséret, 6. vers) Amikor valóban mindenütt felhangzik az

örömüzenet, akkor jön el az igazi és teljes békesség világa, Jézus ígérete szerint: „Az evangélium hirdettetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Akkor jön el az új ég és új föld, amelyekben igazság lakozik. És akkor az egész megszabadított mindenség énekli majd a mennyei seregek karácsonyi dicséretét: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és a földön békesség." Ámen.

A csodálatos halfogás

Debreceni Református Teológiai Akadémia, 1959

Lekció: Lk 5,1–10

Textus: Lk 5,10b

„És monda Simonnak Jézus: Ne félj; mostantól fogva embereket fogsz."

Az alapigénkben elmondott történetet Máté és Márk evangélisták is elbeszélik, csakhogy sokkal rövidebben. Az első két evangélista, úgy látszik, annyira siet az evangélium nagy eseményeinek elmondásával, hogy történetünknek csak a lényegét adja. De éppen ezért segítséget nyújthatnak nekünk ahhoz, hogy Lukács sokkal hosszabban, részletesebben elmondott történetében mi is azonnal a lényegre, a legfontosabbra, az egész elbeszélés döntő értelmére tudjunk figyelni.

A különbség a rövidebb és a hosszabb elbeszélés között az, hogy míg Lukács evangélista elmondja a csodálatos halfogás történetét is, ezt a csodajelet, addig Máté és Márk a maguk sokkal rövidebb elbeszélésében csak a jel értelmét, jelentését adják: vagyis Simon Péter és az első tanítványok elhívását, amint az Jézusnak ebben a szavában hangzik feléjük: „Kövessetek engem, és azt mívelem, hogy embereket halásszatok." (Mt 4,19; Mk 1,17) Ez tehát a lényeg, és most nekünk is ebben kell megtalálnunk az egész történet kulcsát, Jézusnak Simonhoz intézett szavában, amint azt a 10. versben hallottuk: „Ne félj; mostantól fogva embereket fogsz." Nem azon van a hangsúly, hogy Jézus a tanítványokat a halfogásban megsegítette, nem is a halak nagy sokaságán, hanem azon az ígéreten, hogy Jézus az Ő tanítványait, és minket is, akik az első tanítványok utódai vagyunk, halászokká, emberhalászokká tesz, és minden elcsüggesztő, megrettentő, vagy kétségbeejtő látszat ellenére megbizonyít afelől, hogy ez a munkánk nem hiábavaló, sőt a legígéretesebb vállalkozás az egész világon.

Így a nagy reformátor, Luther Márton jól fogja meg alapigénk értelmét, amikor az erről a textusról szóló prédikációját így kezdi: „Ebben az evangéliumi történetben azt beszéli el Lukács, hogy Péter és társai mikén hívattak el és léptek az apostoli hivatalba; s ehhez igen jól illik a jelen történet, mert eme gazdag halászattal azt akarta jelezni az Úr, hogy az evangélium e világban hatalmasan el fog terjedni és az embereket az ördög birodalmából kifogván az Isten országába tereli. Az Úr ugyanis a halászat végeztével ezt maga is úgy magyarázza, hogy Péter, András, Jakab és János ennek utána embereket fognak. (…) Hathatós vigasztalás ez a lelkiismeretes egyházi férfiak ellen gyakran fellépő kísértés ellen, amikor azon aggódnak, hogy e világ gonoszsága miatt prédikálásuk haszontalan és hiába leend s megtérni senki sem fog. Ettől,

úgymond Krisztus, tarthatnak azok, akik Mózest prédikálják, de ahol az én igémről van szó, ahol én prédikáltatok, ott a siker nem maradhat el, miként itt e halfogásnak sem maradt el, melyet Péter az én parancsomra kezdett. (…) Ez ama lelki vigasz, melyet az Úr tanítványainak ad, melynél fogva nemcsak hogy éhen nem hagyja őket meghalni, hanem a lelkek kormányára ülteti őket és kiküldi a nagyvilágba, hogy királyok és fejedelmek között idézzenek elő mozgalmat s beszéltessenek magukról az evangélium által. Ám haragudjék emiatt az ördög, ám mozgósítsa ellenük minden hatalmát, nem tesz semmit, ha dühöng is, ha nevet is az ördög, az ige diadalmasan tör előre, és gyümölcsöt hoz, mert sokan megtérnek az Isten Fiában való hitre s így bűneik bocsánatát veszik, megigazulnak, az örök életnek és az örök boldogságnak örökösei lesznek."

„Ne félj; mostantól fogva embereket fogsz." „Kövessetek engem: és azt mívelem, hogy embereket halásszatok." Igen: itt is, most is, nekünk is szól Urunknak ez az ígérete.

I.

Lássuk először azt a helyzetet, amelyben a halfogás parancsa elhangzott! „Mikor pedig megszűnt beszélni, monda Simonnak, evezz a mélyre, és vessétek ki hálóitokat fogásra. És felelvén Simon, monda néki: Mester, jóllehet egész éjszaka fáradtunk, mégsem fogtunk semmit." Vagyis emberileg semmi kilátás nem volt arra, hogy halat fogjanak. A halfogásnak megvannak a maga szabályai, megvan annak a helye és az ideje, Péter és András pedig szakemberek voltak ezen a téren, ezért nagyon jól tudták, hogy Jézus parancsa ellene mondott minden halászati tudományuknak.

Vannak az egyház életében is időszakok, amikor az igehirdetés parancsa teljesen értelmetlennek és kilátástalannak látszik. Akkor, Jézus nyilvános fellépésének kezdetén is ez volt a helyzet. Ha csak egy fejezettel lapozunk előre Lukács evangéliumában, és ott elolvassuk, hogyan kezdődött Jézus nyilvános igehirdetése, nem lehet kétségünk efelől. Mert Jézus első prédikációja után ezt olvassuk: „És betelének mindnyájan haraggal a zsinagógában, mikor ezeket hallották. És felkelvén, kiűzék őt a városon kívül és vivék őt annak a hegynek szélére, amelyen az ő városok épült, hogy onnan letaszítsák." (Lk 4,28–29) Így kezdődött az evangélium hirdetése. És most Jézus erre a szolgálatra, erre a teljesen kilátástalan, reménytelen vállalkozásra hívja el a tanítványokat.

Az evangélium ugyanis botránkozás és bolondság a világnak, és a világ gyűlöli Krisztust és az Ő egyházát. Manapság gyakran szoktunk beszélni az egyház bűneiről, és arról is, hogy az emberek az egyház méltatlan magatartása miatt fordulnak el Istentől és vetik meg Krisztus egyházát. Ebben lehet is sok igazság, de ne felejtsük el,

hogy minél inkább egyház az egyház, minél hívebben képviseli Krisztust, annál jobban gyűlöli a világ, és minél hűségesebben hirdeti az evangéliumot, annál nagyobb lesz igehirdetésével szemben a világ ellenállása.

És vannak idők, amikor ez az ellenállás az igével szemben különösen erős, annyira erős, hogy emberi szemmel csak csődöt, kudarcot, visszavonulást, sikertelenséget láthatunk az egyház munkájában. Mindnyájunk előtt nyilvánvaló, hogy ma is ilyen időket élünk. A nagy és látható eredmények minden reménysége elvétetett. Hiába vetjük ki a hálót, alig akad benne valami, vannak, akik már nem is gondolnak arra, hogy a hálókat kivessék.

A világ egyes részeiben különösen világosan látszanak azok a legyőzhetetlen akadályok, amelyekbe az igehirdetés munkája beleütközik. A nemrégen tartott müncheni *Egyházi Nap* alkalmával egy NDK-beli egyházi vezető ezt mondta: a mi egyházunkban eljött az ősz ideje. Megindulnak a hideg szelek és hullnak a falevelek az egyház fájáról. Akiket csak valami külsőséges kapcsolat fűzött az egyházhoz, azok elmaradnak. Ahol az egyház élete csak kegyes hagyományokból és régi népszokásokból állott, ott beáll a felbomlás. A nagy számok összezsugorodnak, a tömegek eltűnnek. De másutt is látjuk ezt a folyamatot, a misszió egykori munkaterületein bezárulnak az ajtók. Bűnbánattal kell meglátnunk, hogy mindez a mi mulasztásaink, hitetlenségünk és engedetlenségünk eredménye, de ugyanakkor tudnunk kell, hogy vannak idők, amikor éppen a leghűségesebb, a legtisztább igehirdetés váltja ki a legnagyobb ellenállást, mint ahogy az a mi Urunk életében is történt.

Ilyenkor az ige szolgái riadtan kérdezik: van-e értelme a munkámnak? Nem egyszerűen arról van szó, hogy a lelkipásztori hivatás jövője nem látszik biztosítottnak, nem is arról, hogy a lelkipásztori hivatás, mint kenyérkereset és foglalkozás más foglalkozásoknál sokkal előnytelenebbnek tűnik fel, hanem arról, hogy még a leghűségesebb szolgákat is megkérdezi a kísértő: van-e értelme a munkádnak? Hát nem veszed észre, hogy az emberiség hamarosan kinövi a vallást? Hát nem látod, hogy az emberiség nagykorúvá válik és nem lesz szüksége a te szolgálatodra? Nem látod, hogy az ember, aki az atomenergia után a világűrt is kezdi meghódítani, nagyon jól megél minden vallás és hit nélkül? Nem látod, hogy mind kevesebben veszik igénybe szolgálatodat? Nem látod, hogy csak egy letűnt korszak képviselői, csak az elmaradt emberek azok, akik még hallgatnak rád? Nem lenne okosabb, ha te is gondolkozni kezdenél azon, hogy hivatást változtass és tényleg hasznos munkát végezz az emberiség érdekében?

A világ sok országában ma már égetővé válik a lelkészutánpótlás kérdése. Nálunk talán a reformáció óta még soha olyan kevés fiatal nem jelentkezett egyházi szolgálatra, mint éppen most. Sok oka lehet ennek, fel sem lehet mindet sorolni, de

egészen bizonyos, hogy a szolgák számának összezsugorodásában nem csekély szerepe van annak az emberi látásnak, hogy a halfogásra kevés a kilátás – hiába vetjük ki a hálót. És mégis, az ilyen helyzetekben is, sőt éppen az ilyen helyzetekben hangzik felénk Urunk parancsa: „Evezz a mélyre és vessétek ki hálóitokat fogásra."

II.

Lássuk másodszor Simon engedelmességét! „Mester, jóllehet egész éjszaka fáradtunk, mégsem fogtunk semmit: mindazáltal a te parancsodra kivetem a hálót." Hogy milyen meglepő volt Simonnak ez az engedelmessége, azt három dologból láthatjuk.

1) Először: még korántsem ébredt fel Simonban az az igazán erős hit, ami ezt az engedelmességet hordozhatta volna. Jézust Mesternek szólítja ugyan, az is kitűnik alapigénkből, hogy bizonyára ő is hallgatta Jézus prédikálását, de még nem történt meg a halfogás csodája, Jézus emberfölötti hatalmának kinyilatkoztatása, és Simon még nagyon messze volt attól, hogy ezt a vallomást tegye: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia." (Mt 16,16) A hit és az engedelmesség szorosan összetartoznak, olyan szorosan, hogy szinte a kettő egy, mégis vannak esetek, amikor az engedelmesség jár elöl egy lépéssel, máskor viszont a hit jár elöl és csak követi az engedelmesség. Simon esete viszont azt mutatja, hogy az engedelmességet követi a hit, és ebből sietve levonhatjuk azt a konzekvenciát, hogy nehéz helyzetekben nem azon kell törni a fejünket, hogy van-e elég hitünk, hanem teljesítenünk kell Urunk parancsát, és akkor, az engedelmesség nyomán, eljön a nagyobb hit, a világosabb látás, mint ahogy az engedelmes Simon előtt is a végrehajtott parancs után ragyogott fel porba roskasztó felséggel Jézus Krisztus isteni dicsősége. Minden igaz megismerés engedelmességből születik – mondta Kálvin –, és a mi munkánkban is úgy van, hogy csak a parancs engedelmes teljesítése közben, az után láthatjuk meg, milyen nagy és szent az a szolgálat, ami ránk bízatott és milyen felségesen nagy a mi Urunk, aki elküld a szolgálatba.

2) Aztán azért is nagy volt Simon engedelmessége, mert hajlandó volt éppen ott halászni, ahová Jézus küldte őt. „Evezz a mélyre!" Az édesvízi tavakon, így a Genezáret-taván is, a halak nem a mélyben tartózkodnak, ahol nincs növényi vegetáció, hanem a partok közelében. Péter azonban nem kezdett el okoskodni: Mester, én értek a halászathoz, én tudom, hogy a mélyben nem lehet halat fogni, hanem teljesítette a parancsot. Az ebből a tanulság, hogy mi is ott végezzük a szolgálatot, ahová Jézus Krisztus állított minket. Ne ábrándozzunk azon, hogy milyen nagyszerűen lehetne evangelizálni Kaliforniában, vagy mondjuk Ausztráliában, ahol Billy Graham záróevangelizációját háromszázezer ember hallgatta, hanem végezzük a munkát éppen ott, ahol vagyunk, ahol az Úr akaratából vagyunk, mert éppen itt a

miénk az ígéret: „Azt mívelem, hogy embereket halásszatok." Mert hát nem éppen itt értjük meg igazán, hogy munkánk olyan, mint a halászat? Az olyan országokban, ahol a Nagy Konstatin-féle megoldás még érvényben van, nem halászat folyik, mert ott, legalább látszat szerint, eleve benne van mindenki a hálóban. Ott nincs missziói helyzet. Ott az emberek beleszületnek az egyházba és a szokás benne tartja őket. Ott nincsen semmi különös abban, hogy valaki keresztyén, és nincs is különös ára annak, hogy valaki vállalja a tanítványságot. Hogy mi az igazi igehirdetés, hogy az igazi igehirdetés olyan, mint a halászat munkája, azt csak akkor értjük meg, amikor Urunk a mélyre küld bennünket, oda, ahol emberi számítás szerint semmi remény nincs a fogásra. Az igehirdetés isteni dicsősége ott ragyog fel igazán, ahol munkánk ellenállásba, akadályokba ütközik, ahol minden egyes emberi lélekért könyörögnünk kell, ahol az igehirdetés áldozat, emberi ésszel fel nem fogható parancs teljesítése, és ahol ára van annak, hogy valaki oda mert állni Krisztus tanítványai közé. De vajon nem éppen ebben a helyzetben akarja-e felragyogtatni Urunk az Ő dicsőségét, mint ahogy azt Simonnak is megmutatta? Igenis a mélyre kell eveznünk, ki kell tartanunk ott, ahová állíttattunk, és ott válik valóra az ígéret: „Azt mívelem, hogy embereket halásszatok", ott lehet reményünk arra, hogy egykor a háló szakadozni fog a halak nagy sokaságától.

3) Aztán harmadszor, Simon engedelmességét a megparancsolt halászat időpontja is mutatja. Jézus fényes nappal, talán a déli órákban parancsolta meg a hálók kivetését. Minden tavi halász tudja, hogy az éjszaka a halászat ideje. Simon és társai is éjjel fáradoztak, hogy is remélhetnék, hogy fényes nappal többre menjenek, mint éjjel? Simon azonban engedelmeskedett, mintha sejtette volna, hogy Jézus az időknek és alkalmaknak is Ura. A mai egyházi munka eredménytelenségének egyik fő oka az, hogy tele vagyunk *kairosz*-elméletekkel. Vagyis a munkánkat azzal kezdjük, hogy megállapítjuk, vagy helyesebben: másoktól átvesszük, hogy ilyen meg ilyen korszakban élünk, és akkor aztán az ilyen emberi helyzetértékelést tesszük munkánk alapjává. Ez azonban hitetlenség. Mert az, hogy egy történelmi időszaknak mi a döntő, igazi jellemvonása, az csak hitben tárul fel előttünk. Így egyáltalán nem biztos, hogy a mostani korszak legfőbb jellemvonása az, hogy az emberiség szédületes technikai fejlődésével az atomenergia és a világűr meghódításának korszakába érkeztünk. Mert kétségtelen ugyan, hogy az emberiség bámulatosan, sokkal inkább, mint azelőtt, úrrá lett a materiális világ felett, de csak a materializmus világnézete alapján lehet azt mondani, hogy ez az ember és ember közötti viszonyt is döntő módon meg fogja változtatni, és az emberi együttélés emberi, lelki problémáit is meg fogja oldani. Ez korántsem bizonyos. Sőt nagyon úgy látszik, hogy az emberi együttélés lelki, emberi problémái sokkal jobban kiéleződnek, mint azelőtt. Mert ezeknek a problémáknak a megoldása nem az anyagi világ meghódításától függ, hanem attól, hogy

milyen viszonyban vagyunk az egész mindenség Teremtőjével, a természet és történelem szuverén Urával, a mi Megváltó Urunkkal. Vagyis merő látszat, veszedelmes káprázat, hogy az égitesteket is meghódító ember avult hipotézisként dobhatja félre a hitet; éppen ellenkezőleg: most, az atomenergia irtózatos fenyegetésének korában, most tárhatja fel Isten előttünk, hogy az Ő kezében, az Ő uralma alatt vagyunk. Mint ahogy Simon nem okoskodott, nem magyarázta, hogy fényes nappal nem lehet halászni, hanem kész volt azonnal kivetni a hálót, a mi dolgunk sem az, hogy elméleteket állítsunk fel, fogadjunk el arról, hogy milyen korban élünk, hanem az, hogy kivessük a hálót fogásra. Mert a mi Urunk az idők Ura, a történelem Ura, és végső fokon Ő míveli azt, hogy embereket halásszunk és munkánk eredményes legyen.

III.

Ezért most, harmadszor, lássuk azt, aki a nagy halfogás csodáját véghez vitte! Mert a nagy halfogás messiási jel: a mi Urunk titkának feltárása.

1) Lássuk félelmetes felségét! Emberi szavak le nem írhatják, ami azon a napon a Genezáret partján történt. „Félelem fogta körül Simont és mindazokat, akik ővele valának, a halfogás miatt." Simon Péter a földre esve kiáltott: „Eredj el tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram!" Amíg csak attól félünk, hogy a világ hatalmasságai az egyházat leépítik, hogy nem lesznek hallgatóink, hogy a megélhetésünk nincs biztosítva, addig nem látjuk igazán a mi Urunk félelmetes felségét, vagyis addig a hitetlenség uralkodik rajtunk. Mert az igazán nagy kérdés ez: hogy adunk számot sáfárságunkról? „Atyámfiai, ne legyetek sokan tanítók, tudván azt, hogy súlyosabb ítéletünk lészen" – mondja az Írás (Jak 3,1). Én tudok olyan fiatal emberekről, akik előző tervezgetésük ellenére úgy döntöttek, hogy nem jönnek a Teológiára, mert félnek attól, hogy a lelkészi munkának nincs jövője. De vajon átéltük-e annak félelmetes tudatát, hogy annak tartozunk sáfári felelőséggel, aki lelkünknek, testünknek, egész életünknek, sorsunknak szuverén Ura?

Jézus azonban nem hagyja Pétert a rémület állapotában, hanem azonnal kimondja a szabadító szót: ne félj! Ugyanazzal kezdődik az apostoli megbízatás is, mint a karácsonyi evangélium: ne féljetek! Jézus Krisztus kibeszélhetetlen isteni szeretete vesz minket körül, és ez a szeretet kiűzi a félelmet. Igen: az evangélium szolgálatára az alkalmas igazán, akiből a Mester kiűzte a félelmet, aki nem félti önmagát, nem félti az életét, és még kevésbé félti azt a munkát, ami rábízatott. Nem mintha nem térne vissza újra és újra a kísértés: mi lesz veled, mi lesz a munkáddal? Tudjuk, hogy Simon Péter életében is voltak visszaesések: eljött az idő, amikor megtagadta Urát, majd pedig, és éppen Jézus Krisztus feltámadása után, ő volt az, aki javasolta társainak, hogy térjenek vissza régi foglalkozásukhoz, de mivel nem az ő erejétől, hűségétől,

bátorságától függ az apostolsága, hanem egyedül Krisztus hűségétől, mert Ő míveli azt, hogy az apostolok embereket halásszanak: eljött a pünkösd is, amikor tényleg szakadozott a háló és a Krisztus egyházához csatlakozott azon a napon mintegy háromezer lélek.

Még csak egy gyermeki kérdés: mi lesz azokkal, akik mégis kisiklanak a hálónkból? Jézusnak erről is van tanítása, utalása az Isten országának végső titkára. Mert az Isten országa hasonlatos a gyalomhoz, ahhoz a nagy kerítőhálóhoz, ami mindent összefog (Mt 13,47–50). Ebből nincs kisiklás. Hogy mikor eresztik le ezt a hálót az emberi történelem és a mindenség életének legnagyobb mélységeibe, ennek idejét még a Fiú sem tudja. Lehet, hogy nagyon közel van már az ideje. De ezt a hálót már nem mi kezeljük, az egyház méltatlan, de hivatalos szolgái. Ezt az Isten erős angyalai tartják a kezükben és húzzák a partra, az örökkévalóság partjára, ahol majd Ő vár, isteni felségének színről színre látott ragyogásában. Ámen.

A szombat ura

Húsvét, 1962

Textus: Lk 6,5

„És monda nékik: Az embernek Fia ura a szombatnak is.”

Ünneplő keresztyén Testvéreim, alapigénket Isten Szentlelkének segítségével úgy kívánom most hirdetni, mint húsvéti örömüzenetet. Mert Jézusnak ez a szava valójában húsvét reggelén teljesedett be; feltámadásának fényében látjuk meg igazán, mit jelent az, hogy Ő a szombatnak is ura. Amikor alapigénk húsvéti értelmét keressük, három nagy kérdésre kell felelnünk: először arra, hogyan lett valósággá Jézus Krisztus feltámadásával az, ami az ószövetségi szombat elrendelésében és megtartásában még csak jelkép, árnykép és prófécia volt; másodszor, hogy mit jelent számunkra itt és most, hogy a feltámadt Megváltó a szombatnak is ura, végül pedig, hogy mit jelent a mi feltámadásunkra, a mi jövőnkre, a mi örök életünkre nézve az, hogy Urunk húsvéti feltámadásával az ószövetségi szombatban kifejezett isteni ígéret beteljesedett.

I.

Ami az ószövetségi szombatot illeti, Isten nemcsak azért rendelte el a hetedik nap megszentelését, hogy az emberek a hatnapi munka után megpihenhessenek, nem is csak azért, hogy legyen egy külön nap az istentiszteleti összejövetelekre és az Isten dolgaival való nyugodt foglalkozásra, hanem mindenekfelett azért, hogy ez a nap jelkép legyen, szimbólum, rámutatás egy olyan eljövendő valóságra, amit Isten az Ő szabadító munkájának befejezésképpen készített népe számára. Hogy mi volt a szombatnak ez a mélyebb, lelki értelme, azonnal világos lesz előttünk, ha ezt a szót, szombat, magyar nyelvre fordítjuk. Szombat ezt jelenti magyarul: megnyugvás, nyugalom. Ahogyan Isten a teremtés munkája után a hetedik napon megnyugodott, azt akarta, hogy az embernek is legyen része a nyugalomban.

Már maga az is Isten kimondhatatlan atyai jóságát jelentette, hogy népe számára a testi megnyugvás alkalmáról gondoskodott. Ki ne tudná közülünk, milyen nagy áldás, hogy a hétköznapok sok törődése után van egy nap, amikor kicsit megpihenhetünk. De Isten nemcsak a mi testi megnyugvásunkra gondolt, hanem azt akarta, hogy megszabaduljunk mindattól, ami nyugtalanít, gyötör, izgat és bánt ebben az életben, hogy részesüljünk a test és lélek teljes megnyugvásában, hogy így mintegy megossza velünk az Ő saját nyugalmát, amiről így tesz bizonyságot a Szentírás: „Hetednapon pedig megnyugodott.” (2Móz 31,17)

De azt is tudjuk, hogy az igazi nyugalomnak ezer és ezer akadálya van. Ezek között nem is a munka terhe a legfontosabb, mert a munkának is tudunk örülni. De ott van az élet ezer baja és gondja, a külső körülmények sok viszontagsága. Aztán nyugtalanítanak bennünket az embertársaink, mert számolnunk kell azzal, hogy jelen van közöttünk a gyűlölet, a harag, az irigység, a bosszúállás indulata; nemcsak használunk egymásnak, hanem félünk is egymástól; nemcsak segítünk, hanem ártunk is egymásnak. De vajon azt hiszitek, hogy ha minden külső körülmény teljesen rendeződnék és kedvező volna, ha volna valakinek tökéletes egészsége, elég pénze, ha csupa jó szándékú ember venné őt körül, akkor az ilyen ember elnyerhetné a teljes megnyugvást? Azt hiszem, mindnyájan érezzük, hogy még ez sem lenne elég. Mert ha más nem, még mindig ott volna a lelkünk mélyén, vagy a világos tudatunkban a kikerülhetetlen halál fenyegetése, a legtöbb ember életében, még ha maguknak sem merik bevallani, ez a nyugtalanság legfőbb forrása. De van egy még hatalmasabb oka is a nyugtalanságnak. Pál apostol azt írja: „A halál fullánkja a bűn." (1Kor 15,56) Miért veszi el a közelgő halál fenyegetése a nyugalmunkat? Azért, mert a lelkünk mélyén érezzük, hogy nincs rendezve a dolgunk Istennel. Lehet, hogy valaki az élete felszínén vallásosnak mutatkozik, lehet, hogy valaki gúnyosan vagy haragosan hirdeti, hogy nincs Isten: az ember lelke mélyén mégis onnan van a nyugtalanság, hogy nincs összhang közöttünk és Isten között. Ez teszi félelmessé a halált is, mert, ahogy az Írás tanítja: „A bűn zsoldja halál." (Róm 6,23)

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Isten a gyötrő nyugtalanságnak ezt a legerősebb okát is meg akarta szüntetni, és az ószövetségi népnek azért adta a hetedik nap megszentelésének parancsát és ígéretét, hogy előre nézzenek a teljes szabadításra, amikor beteljesedik a paradicsomi ígéret, hogy az asszonynak magva a kígyó fejére tapos, vagyis a Szabadító megtöri a bűn erejét és legyőzi a halált, hogy eljöjjön az igazi megnyugvásnak, az igazi szombatnak áldott ideje.

Most pedig hirdetem a húsvéti evangéliumot: azt az örömhírt, hogy a szombat ószövetségi ígérete az Úr Jézus Krisztus halálában és feltámadásában beteljesedett. Amikor a kereszten elhangzott a szó: „elvégeztetett!", akkor a mi Urunk megnyerte a döntő csatát a bűn felett. És amikor a hét első napjának hajnalán kilépett a sírból, akkor legyőzte a halált. *„Jézus, ki a sírban valál, általad megholt a halál."* (RÉ 347. dicséret, 1. vers) Azt jelentette ez, hogy a kínzó nyugtalanságnak minden gyökerét kitépte, megbékéltetett az Istennel, feltárta előttünk igazi békességét, az igazi szombatot, megnyitotta az utat az igazi megnyugvás felé, és Ő maga volt az, aki feltámadása után tanítványainak hirdette és a világ végéig hirdeti minden hívőnek: „Békesség néktek!" (Jn 20,19) Ezért hirdeti a Szentírás szinte ujjongó hangon az ószövetségi szombat beteljesedését: „Megvan a szombatja az Isten népének." (Zsid 4,9) „Mert mi, hívők, bemegyünk a nyugodalomba." (Zsid 4,3)

Ezért rója meg Pál apostol a Kolossébeliekhez és a Galatákhoz írt leveleiben azokat a gyenge hitű keresztyéneket, akik még mindig a hetedik napot tartották meg, akik még mindig az ószövetségi szombat világában éltek, mintha bizony nem támadt volna fel a Krisztus. Ezért írja Pál apostol, hogy az ószövetségi szombat csak árnyék, mert a valóság: Krisztus (Kol 2,17). Úgy lett nyilvánvalóvá, hogy az Úr Jézus Krisztus a szombatnak is ura, hogy a szombat értelmét betöltötte, feltámadásának erejével megnyitotta az utat az igazi szombat, az igazi megnyugvás felé. Áldjuk az Istent a szombat ígéretének beteljesedéséért, magasztaljuk szent nevét azért, hogy elmondhatjuk: „Megvan a szombatja az Isten népének."

II.

De ha így, a Szentírás világos bizonyságtétele szerint az ószövetségi szombat árnyképpé lett, akkor miért van az, hogy mi mégis megszenteljük a hét egyik napját, mégpedig az első napját, a vasárnapot?

Ünneplő keresztyén Testvéreim, nemrégen kezembe került két írás. Az egyiket egy vallásellenes folyóiratban találtam, a másikat egy szombatos-adventista atyafi prédikációjában. Az volt az érdekes, hogy mintha összebeszéltek volna, mindketten ugyanazt mondták a szombatról. Azt mondták: a vasárnap megtartásának bevezetése az alkalmazkodás, a megalkuvás és ügyeskedés dolga volt, mert amikor a keresztyénség első századaiban látták, hogy az emberek a vasárnapot, mint a napisten pogány ünnepét úgyis megtartják, akkor az istentiszteletet áttették erre a napra, majd később a keresztyén császárok szigorú törvényekkel rendelték el, hogy a vasárnap legyen a hivatalos egyházi és polgári szünnap és ünnepnap. Ebben az állításban van valami igazság. Igaz az, hogy a hét első napja valamikor tényleg a napisten pogány ünnepe volt. A vasárnapnak még ma is pogány neve van, a mi pogány őseink azért nevezték ezt a napot vasárnapnak, mert ezen a napon szokták tartani a vásárokat. A németek és angolok is a régi pogány napistenről nevezik el ma is a hét első napját, úgy mondják: Sonntag, Sunday, a Nap napja. Az is igaz, hogy a keresztyénség államvallássá alakulásától kezdve a hatósági törvények tették a hét első napját ünnepnappá. De egy dolog nem igaz ebben az okfejtésben, helyesebben hiányzik belőle egy döntő fontosságú tény, az ugyanis, hogy még mielőtt a keresztyénség elterjedt volna, vagy pláne államvallássá lett volna, már akkor, már Pál apostol és az Újszövetség keletkezésének korában elkezdték a keresztyének istentiszteleteiket a hét első napján tartani. Mégpedig egyszerűen azért, mert ez volt a feltámadás napja, az új teremtés első napja, a feltámadott Úrral való találkozás első napja, a vele való asztalközösség napja. Nem akarom felsorolni azokat az újszövetségi helyeket, amelyekből világosan kitűnik, hogy az első keresztyének számára a hét első napja, vagyis a mi vasárnapunk

volt a hetenkénti húsvéti ünnep, hanem inkább azt kérdezzük meg, mit jelent a mi vasárnapjaink számára, mit jelent a mi mostani, húsvétvasárnapi istentiszteletünk számára az, hogy az Úr Jézus Krisztus feltámadásával a szombat ígéretét betöltötte és magát a szombat Urának bizonyította. Két nagy ajándékot jelent.

1) Először azt, hogy minden vasárnap és így ez a húsvétvasárnap is annak a különleges alkalma, hogy feltámadott Urunkkal találkozzunk. Tudjuk, hogy Ő velünk van minden napon a világ végezetéig. (Mt 28,20) De különösképpen megígérte jelenlétét akkor, amikor az Ő nevében, vagyis istentiszteletre jövünk össze: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Hogy milyen leírhatatlan nagy tapasztalat volt az első keresztyének számára a feltámadott Úr vasárnapi jelenléte, azt a Jelenések könyve 1. részéből láthatjuk, amikor János éppen az Úrnak napján, vagyis vasárnap találkozott lélekben Krisztussal. Azt írta erről a találkozásról: „Mikor láttam őt, leesém az ő lábaihoz, mint egy holt. És reám veté az ő jobbkezét, mondván nékem: Ne félj, én vagyok az Első és az Utolsó, és az Élő, pedig halott valék; és íme élek örökkön örökké Ámen, és nálam vannak a pokolnak és a halálnak kulcsai." (Jel 1,17–18)

Igen, feltámadott Urunk most is jelen van, hogy részesítsen bennünket az igazi szombat, az igazi megnyugvás ajándékában. Igen, nyugtalan, vergődő lelkünket Ő hívja: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket." (Mt 11,28) Igazi szombatot, igazi megnyugvást ígért, azt a megnyugvást, amit a tékozló fiú érzett atyja karjában, az atyai hajlékban. Nyugtalan szívünknek azt a békességet adja, amely Pál apostol szerint minden értelmet felülhalad. (Fil 4,7) Itt nyerhetjük el azt, ami minden igazi nyugalom alapja, az Istennel való megbékélés bizonyosságát. Itt teljesedett be, amit a feltámadott Jézus Krisztus mondott tanítványainak: „Akiknek bűneit megbocsátjátok, megbocsáttatnak azoknak…" (Jn 20,23)

2) De van egy másik nagy ajándéka is a mi vasárnap-tartásunknak. A feltámadott Úr Jézus Krisztus nemcsak Istennel kapcsol össze, hanem egymással is, az igazi szeretetben, hogy létrejöjjön a szentek egyessége, a keresztyén anyaszentegyház. Az újszövetségi szombat-tartás azt jelenti, hogy az Isten szeretete öntetik ki a szívünkbe (Róm 5,5) és az kapcsol össze bennünket egymással.

De az egymással való kapcsolat, éppen úgy, mint az Istennel való kapcsolatunk, nem arra való, hogy annak csak mi magunk örüljünk, hanem arra, hogy felkészítsen minket a szolgálatra. Vagyis a vasárnapi istentiszteletet nem szabad elválasztanunk a hétköznapok munkájától és szolgálatától. A vasárnapi istentisztelet éppen arra való, hogy az egész életünk igazi szombat-tartás legyen. Az Úr Jézus Krisztus, miután kijelentette: az Emberfia a szombatnak is ura, ezt úgy bizonyította meg, hogy utána,

éppen szombatnapon meggyógyított egy elsorvadt kezű embert. Amikor ezen az írástudók és a farizeusok megbotránkoztak, azt kérdezte tőlük: „Szabad-e szombatnapon jót tenni, az életet megtartani?" (Lk 6,9) Vagyis az Úr Jézus Krisztus abban az értelemben is a szombat ura, hogy felszabadít minket a jó cselekvésére, embertársaink megsegítésére, szolgálatára. Az ószövetségi szombat Jézus feltámadása által úgy lett árnyképpé, hogy megszűnt a különbség a napok között: az egész élet a jó cselekvésének alkalmává változott. Ezért a vasárnap igazi megszentelésének, az újszövetségi szombat-tartásnak ez a kérdés a próbája: felkészít-e bennünket a vasárnapi istentisztelet arra, hogy hétköznapjainkat is a szolgáló szeretetnek szenteljük, erőt ad-e ahhoz, hogy egész életünk a szolgáló szeretet gyakorlása legyen?

III.

Végül még csak egy kérdés: mit jelent az, hogy a mi Urunk a szombatnak is ura a mi jövőnkre nézve? Azt jelenti, hogy az Ő feltámadása a mi feltámadásunk záloga, zsengéje és bizonyossága. Azt jelenti, hogy Ő annak az örök szombatnak is ura, amelybe hisszük, hogy feltámadásunk után bemegyünk.

Mert ebben az életben még csak elkezdjük az örök szombat megtartását. Már most megérzünk valamit abból a nyugalomból, ami ott vár ránk, már most elnyerjük a halál feletti győzelem bizonyosságát, de még mindnyájan meghalunk. Az Úr Jézus Krisztus azonban feltámadásának ereje által szüntelenül táplálja reménységünket, hogy békességben tegyük meg zarándokutunkat, míg eljutunk az új ég és új föld örök szombatjának világába, ahol az Isten letöröl minden könnyet a szemünkről, és halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé. (Jel 21,4) Jézus húsvéti győzelmének eredménye az, hogy ez az örök szombat vár bennünket, készen van számunkra. Sőt már most, már ebben az életben, amikor Urunkkal találkozunk, megízlelhetjük annak kimondhatatlan boldogságát. Ezért most, ezen a húsvéti ünnepen halljuk meg Isten igéjének üzenetét, és azt vegyük úgy, mint élő Urunk szavát: „Megvan a szombatja az Isten népének. (…) Igyekezzünk tehát bemenni abba a nyugodalomba." (Zsid 4,9.11) Ámen.

Diakónia

1965

Textus: Lk 10,38–42

„Lőn pedig, mikor az úton menének, hogy ő beméne egy faluba; egy Márta nevű asszony pedig befogadá őt házába. És ennek vala egy Mária nevezetű testvére, ki is Jézus lábainál leülvén, hallgatja vala az ő beszédét. Márta pedig foglalatos volt a szüntelen való szolgálatban; előállván azért, monda: Uram, nincs-é arra gondod, hogy az én testvérem magamra hagyott engem, hogy szolgáljak? Mondjad azért néki, hogy segítsen nékem. Felelvén pedig, monda néki Jézus: Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra igyekezel: De egy a szükséges dolog: és Mária a jobb részt választotta, mely el nem vétetik ő tőle."

Keresztyén Testvéreim! Azt hiszem, mindnyájan hallottátok már a szeretetszolgálatnak ezt a bibliai nevét: diakónia. Most azt szeretném, ha a felolvasott alapige, Mária és Márta története fölé gondolatban, mint valami címet, odaírnátok ezt a szót: diakónia. Mert ebben a történetben a diakóniáról van szó, sőt egyenesen azt merném mondani, hogy ebben az egy szóban van a megtérés kulcsa: diakónia. Tartsuk hát eszünkben ezt a szót, és engedjük meg, hogy ennek az értelme terelje figyelmünket és gondolatainkat, amikor Mária és Márta történetének igen fontos mondanivalóját saját életünkre alkalmazzuk.

I.

A diakónia szó a régi görögöknél pontosan azt jelentette, amit Márta csinált. A háziasszony munkáját. Azt a szerény, fárasztó, egyhangú munkát, amit a háziasszonyok szeretnek, és ugyanakkor gyűlölnek, azt a munkát, amiért senkit nem szoktak kitüntetni, amiről nem szoktak az újságok írni, amit sokszor még a családtagok sem tudnak igazán értékelni, amit rendszerint csak akkor szoktak észrevenni, ha nincsen elvégezve. Ez a diakónia: a házon kívüli munkához képest igen szerény, igen alázatos szolgálat. De hála Istennek, vannak háziasszonyok, akik nem nézik le ezt a munkát, akik szorgalommal, kitartással, önmegtagadással, sőt büszkélkedéssel vezetik a háztartást, és igen boldogok akkor, ha van valaki, aki nagy ritkán értékelni tudja munkájukat. Ilyen volt Márta is.

Az ilyen asszony azután akkor van elemében, amikor vendég jön a házhoz. Ilyenkor kettőzött igyekezettel kell csinálni mindent, hogy kínos fennakadás ne legyen, az étel időben elkészüljön, és a vendég érezze, hogy megtisztelik őt és szeretettel bánnak

vele. Most gondoljuk el, hogyan fogadta Márta Jézus látogatását! Itt van a tanítómester, akinek hatalmas a szava, vigasztalás, öröm és áldás a jelenléte. Ugyanakkor a Mester valósággal rászorul arra, hogy egy gondos háztartás vendége legyen, hiszen otthona nincsen, megy egyik helyről a másikra, akkor eszik, amikor a munkája engedi, ott próbál pihenni, ahol már a fáradtságot nem tudja leküzdeni, mert ahogy Ő mondta magáról: „A rókáknak vagyon barlangjok és az égi madaraknak fészkük; de az ember Fiának nincs hová fejét lehajtani." (Mt 8,20) Ez a Jézus lép be most a betániai hajlékba, és Mártának, ennek a vérbeli háziasszonynak nem kell magyarázni, hogy mit kell tennie. Azonnal szalad, sürög-forog, hogy a drága vendég jól érezze magát. Nekifog az ebéd készítésének, egy pillanatra sem áll meg a keze, úgy látjuk őt magunk előtt, mint a háziasszonyi szolgálatnak, vagy ahogy a Biblia nyelvén mondják, a diakóniának ragyogó példaképét.

De mégis van valami baj ezzel a diakóniával! Mintha maga Jézus sem becsülné meg eléggé. Mert ha megbecsülné, akkor Máriát is kiküldené segíteni. Mert miközben Márta azt sem tudja, hol a keze, Mária bent ül a vendég lábánál, de nem azért, hogy mint az egyik háziasszony, legalább a beszélgetésével szórakoztassa a vendéget, hanem azért, hogy hallgassa Őt. Jézus beszél, Mária hallgatja, Márta pedig majd' beleszakad a munkába. Ami pedig a legfájdalmasabb az egész dologban, hogy mintha a Mester egyáltalán nem érezné a helyzet visszás voltát: tűri, hogy az egyik nővér végezzen minden munkát, a másik pedig tétlenül üljön a lábánál. Végül Márta türelme elfogy, odamegy Jézushoz, és szemrehányást tesz neki: „Uram, nincs-é arra gondod, hogy az én testvérem magamra hagyott engem, hogy szolgáljak? Mondjad azért néki, hogy segítsen nekem." Jézus pedig, ahelyett, hogy azonnal küldené Máriát, sőt még egy kicsit meg is dorgálná, hogy eddig nem segített, ezt mondja: „Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra igyekezel: de egy a szükséges dolog, és Mária a jobb részt választotta, mely el nem vétetik őtőle." Ebben a feleletben ott van a dicséret is, és a bírálat is. Ott van benne a „de" szócska. Mert ha Jézus meg is dicséri Márta szorgalmát, nem neki ad igazat, hanem Máriának, nem az ő magatartását igazolja, hanem Máriáét: Mária választotta a jobb részt, nem Márta, mert akármilyen példás volt is Márta háziasszonyi munkája, vagyis a diakóniája, abban mégis volt egy nagy fogyatkozás, abból hiányzott az „egy szükséges dolog", ami nem vétetik el Máriától.

II.

Mi ez az egy szükséges dolog? Hadd mondjam meg egészen röviden: az egy szükséges dolog Jézus diakóniájának az elfogadása. Tehát a mi alapigénkben egy másik diakóniáról is szó van: a Jézus Krisztus diakóniájáról.

De mielőtt erről beszélnénk, hadd mondjak megint valamit a diakónia szó történetéről. Ahogy az előbb mondtam, a régi görögök diakónián a háziasszony munkáját értették. Amikor azután a görögök között mind jobban elterjedt a rabszolgatartás intézménye, a módosabb görög háziasszonyok a diakóniát a rabszolgákra és a rabszolganőkre bízták, úgyhogy a szó értelme némileg megváltozott, már nemcsak a háziasszony munkáját jelentette, hanem minden olyan ház körüli szolgálatot, amit rabszolgákkal végeztettek. Vagyis most már a legkevésbé megbecsült munkákat nevezték diakóniának. Így azután, amikor a görögül író evangélisták alkalmas kifejezést kerestek Jézus tanításában annak a fontos dolognak a tolmácsolására, amit Jézus egész munkája lényegének tartott, akkor kénytelenek voltak ezt a görög szót választani, a legalázatosabb munka nevét, a felszolgáló rabszolga munkájának nevét, a diakóniát. Mert az Isten Fia e földön végzett munkájára semmi más nem illett annyira, mint éppen ez a kifejezés. Hiszen tudjuk, hogy Jézus egész életének programját ebben foglalta össze: „Az embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért." (Mt 20,28) Ez Jézus diakóniája. Ezt értette meg Mária, és ezt nem értette meg Márta. Márta azt hitte, hogy Jézus mindenekelőtt az ő diakóniáját várja, igényt tart arra, hogy az első legyen a Mester kiszolgálása, Mária ellenben megértette, hogy éppen fordítva van a dolog: az az első, az a legfontosabb, az az egy szükséges dolog, hogy Jézus szolgáljon nekünk, hogy mi fogadjuk el az Ő diakóniáját. Mert Jézus akkor sem hagyta abba az Ő megváltói munkáját, amikor a betániai ház küszöbét átlépte, ehhez a két testvérhez is azért jött, hogy végezze az Ő szolgálatát, diakóniáját, hogy hirdesse az Isten országát, hogy adja nekik azt, amiről Ő maga mondta: „A beszédek, amelyeket én szólok néktek, lélek és élet." (Jn 6,63) Mária pedig éppen azt érezte meg, hogy amikor a Lélek életbeszéde hangzik, amikor az élet fejedelme belép hajlékukba, az első és legfontosabb dolog, hogy leüljünk az Ő lábához hallgatni az Ő áldott szavait, vagyis: elfogadni az Ő diakóniáját.

De most siessünk alkalmazni mindezt a saját életünkre! Mit is jelent számunkra az egy szükséges dolog, mit jelent az, hogy leüljünk Jézus lábához, és hallgassuk az Ő beszédét? Hadd kezdjem a legegyszerűbb, legprimitívebb dolgokkal. Jézus diakóniájának elfogadása mindenesetre azt is jelenti, hogy legyen időnk az imádkozásra, a bibliaolvasásra, a templomba járásra. Ha valaki a Krisztussal való társalkodásnak ezeket az alkalmait elhanyagolja, az élet legnagyobb alkalmait mulasztja el. Református hitvallásunk, a Heidelbergi Káté szerint a vasárnap megszentelésének is ez a legvégső értelme, Krisztus diakóniájának elfogadása, mert a Káté szerint a vasárnap azt jelenti, hogy megszűnünk a munkától, és engedjük az Úrnak, hogy Szentlelke által bennünk munkálkodjék. Nem lehet követelni azt, hogy aki nem hisz Jézus Krisztusban, keresztyén módra ünnepelje meg a mi Urunk feltámadásának hetenkénti

ünnepét, a vasárnapot, de ha egy keresztyén ember a legkisebb ürügyet is felhasználja arra, hogy ne szentelje meg a vasárnapot, ne csendesedjék el ezen a napon, ne menjen és ne vigye családját az élet beszédének hallgatására, akkor ez az ember felkészülhet arra, hogy igen nagy kárt vall az ő életében.

Alapigénk azonban nemcsak az „egy szükséges dolog" elhanyagolásáról beszél, hanem elsősorban az „egy szükséges dolog" és a mi magunk választotta diakónia szembeállításáról, vagyis arról, hogy a mi önkéntes szolgálataink, mint Mártát, akadályoznak abban, hogy Jézust hallgassuk. Márta nem ért rá. Mondhatta volna ezt is: rám ez bízatott, nekem ezt a szolgálatot kell végeznem. Lehet a keresztyének életében is olyan tevékenységi buzgalom, ami valósággal akadálya a Jézus társaságában való elcsendesedésnek. Egymás után jönnek, halmozódnak azok a munkák, amiket mi szolgálatnak nevezünk, közben pedig Krisztus diakóniája perifériára szorul: nincs időnk, nincs türelmünk, hogy megnyugodjunk, hogy gyakoroljuk az Isten népének örök szombatját, hogy Őt hallgassuk, engedjük, hogy Ő szolgáljon nekünk, hogy felszolgáljon nekünk, hogy asztalunkra adja az élet kenyerét.

Közben pedig az egy szükséges dolog elhanyagolása még a legbuzgóbb, legtevékenyebb szolgálni akarást is megrontja, meddővé és haszontalanná teszi. Pál apostol el tudja gondolni még annak a lehetőségét is, hogy valaki a vagyonát feléteti és a testét tűzre adja, de még az ilyen diakónia sem ér semmit, ha szeretet nincsen benne. Az apostol azonban itt az Isten szeretetére gondol, amely kitöltetett a mi szívünkbe. De tudjátok, mikor és hogyan töltetik ki Istennek ez a szeretete, amely szolgálatunkat tényleg szolgálattá, igazi segítséggé teszi? Akkor és úgy, ha engedelmeskedünk a felülről jövő szózatnak: „Ez amaz én szerelmes Fiam, őt hallgassátok." (Lk 9,35) Az igazi szeretet a Jézus Krisztus igehirdetése, az Ő hallgatása által árad a szívünkbe, hogy onnan továbbáradjon a világba. Ezért az igazi szolgálat, ami embertársainknak tényleg javára válik, végeredményben a Jézus Krisztus diakóniája, amelynek mi csak eszközei vagyunk, mint akik által Ő maga végzi munkáját a világban.

III.

Ezért most, utoljára még szóljunk a diakóniának erről a harmadik formájáról is, amint azt Mária életében láthatjuk. De hát hol van itt szó Mária diakóniájáról? Hát nem éppen azon botránkozott meg Márta, hogy a testvére kivonta magát a szolgálatból?

Mária szolgálatáról alapigénkben tényleg nincs szó, de ha továbblapozunk a Bibliában, akkor meglátjuk, hogy az a jobb rész, amit Mária választott, tényleg szolgálat volt, tényleg szolgálatot eredményezett, mégpedig olyan szolgálatot, amelyet maga Jézus Krisztus állított minden időkre példa gyanánt az Ő egyháza elé. Mert

Mária volt az, aki elvégezte azt a diakóniát, azt az igazi rabszolgamunkát, hogy drága nárdusolajjal mosta meg, és saját hajával szárította Jézus lábát. Tudjuk, hogy voltak, akik ezen akkor is megbotránkoztak, tudjuk, hogy voltak, akik ezt nem tartották szolgálatnak, hanem pénzpocsékolásnak, tudjuk, hogy Júdás szerint az lett volna az igazi szolgálat, ha Mária a drága nárdusolaj árát a szegényekre költötte volna, de Jézusnak nem ez volt a véleménye. Ő meglátta, hogy amikor még a tanítványok is visszaborzadtak a kereszttől, amikor még úgyszólván senki sem értette az Ő halálának titkát, akkor Mária már az Ő váltsághaláláról tett bizonyságot, az Ő diakóniájáról, vagyis arról, hogy Jézus halála váltság a mi bűneinkért, és ezáltal számunkra az élet lehetősége. Ezért mondta Jézus, hogy Mária ezt az Ő temetésére nézve tette, és ezért mondta: „Valahol az egész világon prédikáltatik az evangélium, amit ez én velem cselekedék, az is hirdettetik az ő emlékezetére." (Mt 26,13) Mária diakóniája ez az emlékezet, az ő példájának a világ végéig tartó igehirdetése és szolgálata, mert évszázadokon, évezredeken át meggyötört, nyomorult női lelkek, de férfi lelkek is, akik már semmiféle megoldást nem látnak reménytelenné vált életük előtt, az ő példájából láthatják meg, hogy egy megoldás mégis van: leborulni a Jézus lába előtt, és odaadni neki mindent, ami csak drága, mert Őnála van bocsánat, Őnála van kegyelem, Őbenne van élet. Ez annak a Máriának a világ végezetéig tartó diakóniája, aki tudta, hogy ez az egy szükséges dolog.

Most még röviden, alapigénknek két fontos üzenetére kell felhívnom a figyelmeteket. Először is elébe akarok vágni annak a félreértésnek, mintha a Jézus diakóniájának elfogadása csak ilyen nagy, fényes, világ végéig tartó szolgálatot eredményezhetne a mi életünkben is. Ez igen nagy félreértés lenne! Lehet, hogy a mi Urunk sokkal kisebb szolgálatokat bíz reánk, lehet, hogy bizonyságtételt, de lehet, hogy csak egészen apró, hétköznapi szolgálatokat, mert hiszen ha csak egy pohár vizet adunk is a szomjazónak tanítvány nevében, az is lehet igazi szolgálat, diakónia. Jézus azt akarja, hogy a mi egész életünk, minden munkánk, a mi hétköznapi munkánk is szolgálat legyen, amelyen át az Ő szeretete árad ebbe a világba. Nem kell hát kiszakadnunk a mi környezetünkből, nem kell kolostorba vonulnunk, mert Jézus azt akarja, hogy ott szolgáljunk, ahol éppen vagyunk, mert az a helyzet, amelyben vagyunk, az a hivatásunk, az az Istentől kapott alkalom a szeretet gyakorlására. Figyeljük meg alapigénkben: nem Mária vonult el valahová a pusztába, hanem Jézus lépett be az ő hajlékába. így lép Ő be a mi lázas tevékenységgel telt életünkbe, Ő jön el hozzánk, oda, ahol vagyunk, hogy ott szolgálhassunk az Ő erejével. Lehet, kedves Testvérem, hogy az egész életed be van ütemezve, minden órád be van táblázva, de Jézus azért ura az időnek, hogy valamiképpen – nem tudom, hogyan – gondoskodjék arról, hogy az örök élet beszédét eljuttassa hozzád. Lehet, hogy ide a templomba is nehéz volt eljönnöd, de látod, itt vagy, és Ő mondja neked: „Egy a szükséges dolog." Csak azt kell engedned, hogy kátéink szavai szerint Ő

munkálkodjék benned, és Ő elvégzi benned is diakóniáját úgy, hogy szolgálatod imádsággá lesz, és imádságod szolgálattá, csak mondj le arról, hogy te csinálj neki programot, te akard életed minden kérdését megoldani. Hagyd, engedd, hogy Ő az legyen az életedben, aki Ő akar lenni: a te Urad, a te Szabadítód, és akkor kapkodó, zaklatott életedbe is beköltözik az Ő békessége, az örök szombat lelke, az igazi, eredményes felebaráti szolgálat lelkülete.

A másik nagy üzenet alapigénk utolsó félmondatában van, hogy tudniillik az a jobb rész, amit Mária választott, nem vétetik el tőle. Azért nem vétetik el, mert az, amint láttuk, Krisztus diakóniája, Krisztus szolgálata, aminek nincs emberi határa, ami fölött még az időnek sincs hatalma. Azt jelenti ez, hogy Jézus Krisztus az Ő szolgálatának javait örökre adja nekünk. Nem ad mindent egyszerre, és amit ad, az most még csak hitben a miénk. Majd csak a színről színre látás világában látjuk, tudjuk meg igazán, mit jelent az Ő diakóniája. Mária életének két nagy alkalmát jegyzi fel a Szentírás, amikor hitének szeme megnyílt, és megtanulhatta, mit jelent Jézus Krisztus diakóniája. Az első alkalomról már beszéltünk, amikor a halálba készülő Jézus lábát megkente és ezzel vallást tett arról, hogy Jézus tényleg azért jött, hogy életét váltságul adja sokakért. A második alkalommal még hatalmasabban bontakozott ki előtte Jézus diakóniájának nagysága. Azt hiszem, tudjátok, mire gondolok. Arra, ami Lázár koporsójánál történt. Az első alkalommal Mária Jézus beszédét hallgatta, Jézus szavának hitt, a második alkalommal szinte kézzelfoghatóvá vált számára egy kibeszélhetetlenül megrendítő isteni jeladásban, hogy Jézus beszéde valóban lélek és élet, mert elhangzott a szó: Lázár jöjj ki! – és Mária testvére, Lázár életre támadt. Ekkor hangzott el a nagy ige, amely mintegy villámfényként rántja fel hitünk szemei előtt Jézus Krisztus diakóniájának nagyságát: „Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz énbennem, ha meghal is él." (Jn 11,25) Ezt a diakóniát kell tőle elfogadnunk. Ez az a jobb rész, mely el nem vétetik tőlünk. Minden más elvétetik. Elvétetik a mi diakóniánk, a mi szolgálatunk is. Bármilyen hasznos, nagyszerű, áldásos lehet is a szolgálatunk ebben az életben, egyszer – lehet, hogy hamar – véget ér. De Jézus diakóniája és az Ő szolgálata a mi életünkben örökre megmarad. Mint Lázár sírjánál, a mi Megváltónk a mi sírunk fölött is megáll, Ő visz át oda, ahol sem halál, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak. Ott fog majd kitűnni a mi sok önkényes, önző, magunk választotta szolgálatunk hiábavalósága, ott látjuk meg, hogy csak annak a szolgálatnak volt értelme és eredménye, amelyben Krisztus diakóniájának erői munkálkodtak, vagyis amin keresztül az Ő megváltó szeretete áradt a világba. Ott válik színről színre látássá az, amit most még csak hiszünk, hogy a Jézus Krisztus diakóniája, a legnagyobb hatalom ebben a mindenségben, mert az az Isten lényének, a szeretetnek a megnyilatkozása. Fogadjátok el hát Jézus Krisztus szolgálatát, válasszátok, mint Mária, a jobb részt, mert azt soha senki és semmi el nem veheti tőletek! Ámen.

A Szentlélekért való imádság

Pünkösd, 1983

Textus: Lk 11,5–13

„És monda nékik: Ki az közületek, akinek barátja van, és ahhoz megy éjfélkor, és ezt mondja néki: Barátom, adj nékem kölcsön három kenyeret, mert az én barátom énhozzám jött az útról, és nincs mit adjak ennie; az pedig onnét belülről felelvén, ezt mondaná: Ne bánts engem: immár az ajtó be van zárva, és az én gyermekeim velem vannak az ágyban; nem kelhetek fel, és nem adhatok néked? Mondom néktek, ha azért nem fog is felkelni és adni néki, mert az barátja, de annak tolakodása miatt felkél és ád néki, amennyi kell. Én is mondom néktek: Kérjetek és megadatik néktek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyittatik néktek. Mert aki kér, mind kap; és aki keres, talál; és a zörgetőnek megnyittatik. Melyik atya pedig az közületek, akitől a fia kenyeret kér, és ő talán követ ád néki? Vagy ha halat, vajon a hal helyett kígyót ád-é néki? Avagy ha tojást kér, vajon skorpiót ád-é néki? Ha azért ti gonosz létetekre tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ád a ti mennyei Atyátok Szent Lelket azoknak, akik tőle kérik."

Ünneplő keresztyén Gyülekezet! Alapigénkben megváltó Urunk a Szentlélek ajándékáért való könyörgésről beszél. Én meg vagyok győződve afelől, hogy manapság nem is lehet a pünkösdi evangéliumot hirdetni anélkül, hogy ne szólnánk arról, hogyan kell kérni a Szentlélek ajándékát. Ha ugyanis belenézünk az ige tökéletes tükrébe, és összehasonlítjuk egyházunk életet a pünkösdi gyülekezet életével, és látva a mi szegénységünket és erőtlenségünket, megfontoljuk, hogy még ma, a névleg református keresztyének között is mennyien vannak, akik elmondhatnák, amit egyenesen az efézusi atyafiak mondtak Pál apostolnak, hogy „azt sem hallottuk, hogy vagyon-é Szentlélek" (ApCsel 19,2); ha őszintén elismerjük, milyen szórványosan mutatkoznak a mai keresztyénség életében azok az adományok, amelyeket a Szentírás a Lélek gyümölcseinek nevez: a „szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívesség, jóság, hűség, szelídség és mértékletesség" (Gal 5,22), akkor a mi lelki szegénységünket érezve első kérdésünk csak az lehet, hogyan nyerhetjük el, vagy hogyan nyerhetjük el újra a Szentlelket. A pünkösdi igehirdetésnek pedig mindenekelőtt a Szentlélekért való könyörgésről kell szólnia, mint amely Jézus Krisztus szerint az egyetlen módja a Szentlélek elnyerésének.

Azért most minden figyelmünkkel hallgassuk Krisztus Urunk tanítását a Szentlélekért való imádkozásról! Lássuk meg, hogy ez a tanítás három nagy igazságot köt a lelkünkre: azt, hogy a Szentlélekért való imádság a legforróbb kérés, a legnagyobb

kérés és az a kérés, amelyiknek a legbiztosabb a meghallgattatása. Aki a Lelket kéri, nagyon kér, nagyot kér és biztosan megkapja, amit kér.

I.

Aki a Szentlelket kéri, az nagyon kér. Jézus egyenesen azt mondja, hogy az ilyen ember tolakodva kér, mint akinek végtelenül fontos, hogy a kérése teljesüljön. Olyan, mint aki éjjel megy kenyeret kérni a barátjához, és hiába mondja neki a barátja, hogy az ajtó be van zárva, az egész család ágyban fekszik, nem nyugszik, tovább kér, szinte követel, míg végre az fölkel, és – ahogy Jézus mondja – „annak tolakodása miatt" teljesíti kérését. Nem elég egyszerűen kopogtatni, és ha bentről nem felelnek, továbbmenni, hanem zörgetni kell a kegyelem ajtaján, erélyesen, kitartóan zörgetni, mintha az életünk függne attól, hogy kinyissák az ajtót. De éppen erről van szó, keresztyén Testvéreim, tényleg az életünk függ attól, hogy elnyerjük-e a Szentlelket. Isten az igazi életet a Jézus Krisztusban adja nekünk, viszont Jézus Krisztus életének, halálának, feltámadásának javait egyedül a Szentlélek közli velünk. „Akiben pedig nincs a Krisztus Lelke, az nem az övé." (Róm 8,9) Ezért a Szentlélekért való imádkozás azt jelenti, hogy életünk legnagyobb, legmélyebb, legsürgősebb szükségének kielégítését kérjük, tudva: élet-halál kérdése számunkra, hogy elnyerjük-e a Szentlelket.

Az imádságnak ugyanis fokozatai vannak a tekintetben, hogy milyen erős vágyakozással imádkozunk. Ha olyasvalamiért imádkozunk, ami nem életszükséglet, talán nem érzünk nagyobb fájdalmat vagy csalódást, ha Isten a kérésünket – éppen a mi érdekünkben – nem teljesíti. Amikor azonban a Szentlélekért imádkozunk, az üdvösségünkért könyörgünk, ami nélkül végünk van, és amit csak Isten adhat meg nekünk. Ezért a Szentlélekért való könyörgés olyan, mint a halálos veszedelemben lévő ember segélykiáltása, sőt nemcsak hogy olyan, hanem valósággal az is: mert csak az tud igazán imádkozni az Isten Lelkéért, aki érzi, hogy a Lélek segítsége nélkül összecsapnak fölötte a hullámok, elnyeli őt a szakadék, rászakad a végpusztulás iszonyatossága. A Szentlélekért nem lehet ímmel-ámmal imádkozni: ha meghallgat Isten, jó, ha nem hallgat meg, úgy is jó, akkor is leszek valahogy. Aki a Szentlélekért igazán könyörög, az mintegy a mélységből kiált: „Ne légy messze tőlem, mert közel a nyomorúság, és nincs, aki segítsen." (Zsolt 22,12) Aki önmagában bízik, vagy az ember erejébe veti bizakodását, az nem tud a Szentlélekért könyörögni. A Szentlélekért az könyörög, aki egyedül Isten életadó Lelkétől várja a szabadítást, az üdvösséget.

De manapság gyakran halljuk, hogy az üdvösség nem valami túlvilági elképzelés, hanem olyasvalami, ami kapcsolatban van a mi földi életünkkel, a földi élet kérdéseivel, azokkal az ügyekkel, amelyekkel itt kell foglalkoznunk, amelyeknek megoldásáért a keresztyén embernek az államférfiakkal, politikusokkal, közgazdászokkal,

nevelőkkel, mérnökökkel és általában minden dolgozó emberrel együtt kell fáradoznia. Ebben tényleg van igazság, mert az üdvösség, vagy bibliai nyelven, szó szerint: a szabadítás, amit Jézus Krisztus szerzett a világ számára, tényleg nemcsak valami halál utáni boldogság az egyes ember számara, hanem az valamiképpen máris kihat ennek a földi életnek minden vonatkozására. Mégpedig elsősorban úgy hat ki, hogy a keresztyén ember, aki hisz Jézus Krisztus szabadításában, máris úgy él, mint a menny polgára, vagyis az ő hitét, reménységét és mindenekelőtt az ő szeretetét már most, ennek az életnek a körülményei között, feladatainak végzése közben is, embertársaival való kapcsolatában szakadatlanul gyakorolja. Ez azt is jelenti, hogy segít mindenütt, ahol tud, együttműködik mindazokkal, akik valamiképpen az ember javát szolgálják. De a Biblia teljes bizonyságtevéséhez az is hozzá tartozik, hogy az emberi életnek nemcsak olyan kérdései vannak, amelyeknek megoldásáért minden jó szándékú embernek együttesen fáradoznia kell, hanem van az életnek egy olyan kérdése is, amit egyetlenegy ember sem tud megoldani, aminek megoldására hiába fogna össze az egész emberiség; és amikor ez a kérdés gyötrelmes, égető szükségletté válik valakiben, akkor van szó az üdvösségünkről és akkor tör fel az ember szívéből a Szentlélekért való könyörgés. Mert a Szentlélekért csak az tud könyörögni, aki tudja, hogy Isten Lelke életadó Lélek, és érzi, hogy e nélkül a halálba, az örök pusztulásba zuhanunk. Ez pedig nem valami beteges képzelődés, hanem az igazi valóság meglátása, mint ahogy Ezékiel próféta fogságban gürcölő népének igazi helyzetét a kiszáradt csontokkal borított sötét völgy látomása mutatta meg: „Embernek fia, ezek a tetemek az Izráel egész háza." (Ez 37,11) A Szentlélekért való könyörgésben nem azt kérjük, hogy Isten tatarozgassa, toldozgassa életünket és ennek a világnak az életét, hogy aztán minden maradhasson, ahogy volt. A Szentlélekért csak az tud szívből könyörögni, aki érzi, hogy Isten szabadítása nélkül semmi reménységünk nem lehet, mert aki elszakad tőle, minden élet forrásától, annak csak a halál lehet az osztályrésze. A Szentlélekért való könyörgés azt jelenti, hogy valakiből az egész megváltás után sóvárgó teremtés nyögése és sóhajtozása hangos kiáltásként tör az ég felé: „Isten, légy irgalmas nékem bűnösnek!" (Lk 18,13) Aki a Szentlelket kéri, az nagyon kér, mert az életéért könyörög, az nem nyugszik bele az első visszautasításba, az nem hagyja abba, ha Isten próbára teszi és megváratja őt: az zörget, könyörög, tusakodik, mint aki tudja, hogy az élete, az örök élete forog kockán.

II.

De nemcsak nagyon kér, hanem nagyot is kér, sőt a legnagyobbat kéri. Az imádságainkban nemcsak a tekintetben vannak fokozatok, hogy milyen buzgósággal, milyen vágyakozással kérünk valamit, hanem a tekintetben is, hogy mit kérünk. Az imádságnak sokféle tárgya lehet. lmádkozhatunk, sőt imádkoznunk is kell a

mindennapi kenyérért, könyörögünk a ruházatért, az otthonunkért, az egészségünkért, szeretteink életéért, testi és lelki javakért, az egyházért, népünkért, a világért, mindezek jogos kérések. De amikor a Szentlélekért könyörgünk, nem valamit kérünk, hanem Valakit kérünk; azt kérjük, hogy maga Isten jöjjön az életünkbe és segítsen rajtunk. Nem ajándékot kérünk, hanem magát az ajándékozó Istent akarjuk. Mert a Szentlélek nem valami, a Szentlélek Valaki: élő személy, a Szentlélek az Atya Isten Lelke és a Fiú Isten Lelke. Ezért amikor a Szentlélekért imádkozunk, voltaképpen azt kérjük, hogy maga a megváltó Isten jöjjön és adjon szabadítást.

Ezért van az, hogy alapigénkben Jézus nem magyarázza meg, hogy mit jelent a Szentlélek ajándéka. Azért nem kellett ezt magyarázni, mert jelen volt maga Krisztus. A Szentlélek igazi munkálkodása Jézus szerint akkor kezdődik, amikor Ő maga testben nincs már jelen közöttünk. A másik „Vigasztaló", a Szentlélek akkor kezdi munkáját, amikor az első Vigasztaló már elment a mi körünkből. Ezért mondta Jézus: „Jobb néktek, hogy én elmenjek: mert ha el nem megyek, nem jő el hozzátok a Vigasztaló: ha pedig elmegyek, elküldöm azt tihozzátok." (Jn 16,7) A Szentlélekre azt mondhatjuk, hogy Jézus Krisztus helyettese ebben a világkorszakban, de mindjárt hozzá kell tennünk, hogy Ő Jézus Krisztus teljes értékű helyettese, mert a Szentlélek Jézus Krisztus Lelke, és ahol a Szentlélek jelen van, ott jelen van maga Jézus Krisztus, a mi Szabadítónk. A Szentlélek által teljesedik be Jézus ígérete: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) A Szentlélek által lesz valósággá az ígéret: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) A Szentlélek tehát nem valami pótlék, amivel az eredeti híján meg kell elégednünk, a Szentlélek nem úgy helyettesíti Jézust, hogy valami mást ad, mint amit maga Jézus Krisztus adna nekünk; a Szentlélek ajándéka azt jelenti, hogy a feltámadott, élő Jézus Krisztus lép be az életünkbe és válik mindennél bizonyosabb, mindennél nagyobb, mindennél megrendítőbb és boldogítóbb valósággá számunkra. Ezért aki a Szentlélekért imádkozik, nem valamit kér, hanem ezt kiáltja: „Jövel, Uram, Jézus!" Aki a Szentlelket kéri, nem valami részmegoldást vár, hanem a teljes megoldást: magát Jézus Krisztust, aki az út, az igazság és az élet!

Ezért a Szentlelket kérni annyit jelent, hogy maga Jézus Krisztus jöjjön be a hajlékunkba és Ő maga mondja: „Ma lett idvessége ennek a háznak!" (Lk 19,9) Azt jelenti, hogy ne csak valamelyik embertársunk, ne csak a lelkipásztor, hanem Ő maga mondja nyugtalan szívünkben: „Megbocsáttattak néked a te bűneid." (Lk 7,48) Azt jelenti, hogy amikor – mint a naini özvegy – ott állunk mi is a koporsó mellett, ő mondja: „Ne sírj!" (Lk 7,13), és a sír mellett Ő maga hirdesse: „Én vagyok a feltámadás és az élet." (Jn 11,25) Azt jelenti, hogy amikor zúg a vihar, magasba csapnak a habok, amikor kavarognak az események és mi már-már kétségbeesünk, Ő maga biztasson: „Én vagyok, ne féljetek!" (Mk 6,50) Azt jelenti, hogy amikor majd

lábujjhegyen járnak az ágyunk körül, mert az orvos már megmondta hozzátartozóinknak, hogy készüljenek el a legrosszabbra, akkor Ő maga mondja: „Még ma velem leszel a paradicsomban." (Lk 23,43) Ezt jelenti a Szentlélek vigasztalása. Nem kisebb dolog ez, mint hogy maga az örökkévaló Isten jön az életünkbe, maga Jézus Krisztus, úgyhogy elmondhatjuk: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus." (Gal 2,20) Azt jelenti ez, hogy magának az Istennek a szerelme töltetik ki a mi szívünkbe (Róm 5,5), magának Istennek a szeretete válik hatóerővé az életünkben, hogy kiáradjon belőlünk, hogy áldássá legyen mások számára, hogy már itt a földön elkezdődjék az örök élet, amelyen nincs hatalma többé a bűnnek és a halálnak. Ezért nagyobbat kérni nem lehet, mint a Szentlélek ajándékát.

III.

Most pedig utoljára tanuljuk meg azt a meglepő, csodálatos igazságot, hogy Istennél e meghallgattatás akkor a legbiztosabb, ha a legnagyobbat kérjük. Alapigénkben Jézus éppen erre teszi a hangsúlyt: ha a Szentlelket kérjük, ezt a legnagyobbat, akkor Isten egészen biztosan teljesíti kérésünket. Azért meglepő, hogy Isten ezt a legnagyobb kérést teljesíti legbiztosabban, mert mi a mi emberi világunkban éppen fordítva szoktuk tapasztalni. Minél igénytelenebb valaki, minél kevesebbet kér, annál inkább számíthat arra, hogy teljesül a kérése. Szokott járni a házunkhoz egy öreg kéregető, aki rendszerint azzal jön, hogy valami használt ruhadarabot adjunk neki. Mivel azonban a használt ruhadarabokat az ember maga szokta viselni, a kéréseit nem lehet mindig teljesíteni. Viszont amikor néha azzal jön, hogy sürgősen két forintra van szüksége lakbérre, mert ha nem fizet, ez meg az következik, akkor az ember megkönnyebbülten nyúl a zsebébe és máris teljesült a kérése. Jézus azonban azt mondja, hogy Istennél fordítva van a helyzet. Azt tanítja, hogy Isten nem kedveli az igénytelen, szerénytelen kéréseket, Ő annak örül, ha a legnagyobbat kérjük tőle. Sok embernek az imádkozása itt szenved hajótörést. Mindig csak kicsiny és jelentéktelen dolgokkal molesztálják az Istent ahelyett, hogy életet kérnének tőle, ahelyett, hogy a legnagyobbat kérnék, azt, hogy a Jézus Krisztus érdeméért az Ő kegyelembe fogadott gyermekei lehessenek. Csak olyan dolgokat kérnek, ami kijut ebben az életben mindenkinek, hiszen az Isten felhozza az Ő napját mind a jókra, mind a gonoszokra, legfeljebb azt kérik, hogy olyanok lehessenek az Isten hajlékában, mint egy a béresek közül, ahelyett, hogy azt mernék kérni, hogy mint fiak fogadtassanak vissza, mint örökösök üljenek le az Atya asztalához. Az a csodálatos, hogy Isten egyáltalán teljesíti az ilyen apró-cseprő kéréseket, amikor nyilvánvaló, hogy ilyenkor nem Őt magát akarjuk, hanem csak azt, amit kaphatunk tőle. Fájdalom, vannak családok, ahol a feleség a férjét, a gyermek az apját csak azért becsüli és szereti, amit kapni lehet tőle, a kenyérkeresőtől, de még ebben a bűntől megrontott világban is az a helyzet, hogy

az ilyen apa is teljesíti a gyermeke kérését, ha másért nem, azért, hogy nyugta legyen, vagy magának szerezzen gyönyörűséget. Amikor azonban az Istennel való kapcsolatunkról van szó, és amikor éppen azt kérjük, hogy ez a kapcsolat a Szentlélek ereje által helyreálljon, hogy mi, lázadó, de boldogtalan gyermekei a mi mennyei Atyánknak, visszamehessünk az atyai hajlékba, ha ezt kérjük, és a Szentlélekért való könyörgés éppen ezt jelenti, akkor nincsen bizonyosabb dolog ebben a mindenségben, mint hogy a mi Atyánk teljesíti kérésünket. „Ha azért ti gonosz létetekre tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni – mondja Jézus –, mennyivel inkább ád a ti mennyei Atyátok Szent Lelket azoknak, akik tőle kérik."

Annyira biztos a meghallgattatás, hogy még be sem fejeztük az imádságunkat, Isten máris teljesítette. Tudjátok, hogy ez miért van így? Azért, mert amikor valaki átérezve bűnét, nyomorúságát, lelki szegénységét elkezd könyörögni a Szentlélekért, akkor már tulajdonképpen a Szentlélek adja a szájába a szavakat, akkor már a Szentlélek maga dolgozik a lelkében, akkor már maga a Szentlélek imádkozik helyette és érette. Ezért mondja az Írás: „A Lélek segítségére van a mi erőtlenségünknek. Mert azt, amit kérnünk kell, amint kellene, nem tudjuk; de maga a Lélek esedezik miérettünk kimondhatatlan fohászkodásokkal." (Róm 8,26) Hogyne volna biztos az ilyen imádság meghallgattatása, amikor a Lélekért könyörgünk, a Lélekhez könyörgünk és mindezt a Lélek által tesszük? Az ilyen imádságban eleve benne van a beteljesedés, mint ahogy Jézus Lázár koporsója mellett előbb adott hálát, még mielőtt az Isten a kérését teljesítette volna.

Itt, keresztyén Testvéreim, voltaképpen ámént lehetne mondani, de nem teszem, mert hallom a kérdést, az igazi, a gyötrő kérdést: ha tehát a Szentlélekért való könyörgés csak akkor igazi, csak akkor foganatos, ha azt eleve a Szentlélek adja a szánkba, mit csináljon az az ember, aki még nem tud így, a Lélek segítségével könyörögni? És itt jön a pünkösdi evangélium, amit itt a beszédem végén, de annál nagyobb nyomatékkal el kell még mondanom; mindazt, amit mondtam, azzal a föltételezéssel, sőt nemcsak föltételezéssel mondtam, hogy kitöltetett a Szentlélek, vagyis itt van most közöttünk maga az Úr Jézus Krisztus, akinek én csak gyarló és méltatlan szolgája vagyok. Ahol pedig Ő jelen van, ott jelen van a Szentlélek. Ahol pedig a Szentlélek jelen van, ott nem kell többé kérdezni, vajon tudok-e imádkozni, ott el lehet kezdeni imádkozni, ott lehet könyörögni a Szentlélekért, mert ott a Szentlélek máris elkezdte esedezését kimondhatatlan fohászkodásokkal. Ahol Jézus Krisztus jelen van, ott már nem probléma többé, hogy tud-e valaki imádkozni, ott csak rá kell néznünk a mi megfeszített Urunkra, és ha még nem is az ajkunk, de a Lélek már elkezdte esedezését miérettünk és mi helyettünk. Lehet, hogy valaki csak annyit érez: én nem nyertem el a Szentlelket, és ha mindez igaz is, nekem semmi hasznom abból – de Jézus éppen az ilyen embereknek mondja: „Boldogok a lelki szegények: mert övék a

mennyeknek országa." (Mt 5,3) Ha pedig ezt tényleg Ő mondja, higgyük el neki. Az, hogy a mi elesettségünket, szegénységünket, kiszáradt, kiszikkadt voltunkat, egyházunk nyomorúságos állapotát érezzük, ne legyen akadály, ne legyen gátlás, ne legyen mentség, ne legyen kifogás, hanem az Ő ígéretébe belefogózva bátran, szívből kiáltsuk az ég felé: „Jövel, Szentlélek Úristen!" Ámen.

Boldogok, akik meghallják Isten beszédét

Reformáció, 1962

Textus: Lk 11,27–28

„Lőn pedig, mikor ezeket mondá, fölemelvén szavát egy asszony a sokaság közül, monda néki: Boldog a méh, amely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál. Ő pedig monda: Sőt inkább boldogok, akik hallgatják Istennek beszédét, és megtartják azt."

Jézus Krisztus emberi nagyságának meglátásában és lelkes értékelésében a nők, úgy látszik, több esetben is, megelőzték a férfiakat. Ha nem a Jézus Krisztusba vetett igazi hitre gondolunk, hanem arra az egyszerű emberi értékelésre, rokonszenvre és lelkesedésre, amivel a nagy embereknek szoktunk adózni, akkor az utóbbit Jézus földi élete alatt jobban meg lehetett találni a nőknél, mint a férfiak között. Még amikor kivégzésre vitték is Jézust, a nők, Jeruzsálem leányai voltak azok, akik őszinte részvétet és rokonszenvet tudtak érezni a leköpdösött, meggyalázott, vérrel borított Názáreti iránt, mintha a gyalázatban is megérezték volna nagyságát (Lk 23,27). Most pedig, alapigénk szerint, amikor Jézus meggyógyít egy igen súlyos beteget, majd pedig utána hatalmasan megfelel gáncsoskodó ellenségeinek, egy asszony az, aki előáll a sokaságból és ezekkel a rajongó szavakkal fordul hozzá: „Boldog a méh, amely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál."

Ez a dicséret nem Máriának szólt. Nem valószínű, hogy ez az asszony egyáltalán ismerte volna Máriát, Jézus anyját. Jézust akarta magasztalni, mintha azt akarta volna mondani: boldog lehet az az anya, akinek ilyen nagyszerű fia van. Jézus azonban ahelyett, hogy megköszönte volna ezeket a rajongó szavakat, ezt a lelkes elismerést, arra mutatott rá, ami mérhetetlenül fontosabb, mint minden lelkesedés, mint az emberi nagyság minden elismerése: „Sőt inkább boldogok, akik hallgatják az Istennek beszédét, és megtartják azt."

I.

A római katolikus egyház azonban éppen erről szokott megfeledkezni, amikor a lelkes asszony szavának olyan értelmet ad, amilyen értelme eredetileg nem volt, és Szűz Mária magasztalásává teszi ezt a felkiáltást: „Boldog a méh, amely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál." Így például a július 16-án mondandó misében, miután alapigénket elmondják, ez az imádság következik: *„Recordare, Virgo Mater Dei, dum steteris in conspectu Domini, ut loquaris pro nobis bona et ut avertat indignationem suam a nobis."* – *„Emlékezzél meg Isten szűz anyja, az Úr előtt állva,*

hogy jó szót szólj érettünk, hogy méltatlankodását elfordítsa tőlünk." Majd pedig ez a csendes imádság, *secreta* következik: „*Engedd, hogy a boldogságos Szűz Mária áldásos közbenjárására számunkra üdvösek legyenek a bemutatott áldozatok.*"

De nemcsak a misében jut szóhoz az a természetes emberi lelkesedés és rajongás, amely helyett Jézus az ige iránti engedelmességet kívánta, hanem a római katolikus egyház hivatalos tanítását is messzemenően meghatározza. A római egyháznak Máriáról szóló egész tanítása fölé úgy lehetne felírni alapigénk első mondatát, mintha az Máriának szólna: „Boldog a méh, amely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál."

Mindezzel azonban nem akarom azt mondani, hogy a Jézus Krisztus édesanyja iránti tisztelet valami helytelen, visszás dolog volna. Nem jó református az, aki Szűz Máriáról csak tiszteletlenül tud beszélni, vagy aki kényelmetlenül érzi magát, ha a Szentírásban Máriáról olvas. Az igazi keresztyén ember Isten iránti megilletődött hálával, örömmel és tisztelettel hallja azt az üdvözletet, amit Lukács evangéliuma szerint Erzsébet a Szentlélek ihletésére mondott Máriának: „Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse." (Lk 1,42)

Csakhogy a római egyház tanításában már nem erről az igazi és a Szentírásnak megfelelő tiszteletről és magasztalásról van szó, hanem sokkal inkább arról a merőben emberi lelkesedésről és rajongásról, amellyel alapigénk szerint egy asszony Mária fia, Jézus felé fordult. Hadd hangsúlyozzam, hogy ez az érzés is tiszteletreméltó és érthető. Benne van az a gyermeki ragaszkodás, amit az édesanyák iránt érzünk. Benne van annak az emléke, hogy egykor édesanyánk karjaiban szeretet vett körül és teljes biztonságban érezhettük magunkat. Benne van a női jóság és tisztaság iránti tisztelet. Benne van a lovagiasság érzése. Mindezek olyan mélyről feltörő és annyira természetes érzések, hogy Goethe, a nagy költő, aki pedig protestáns volt, érett korának lángeszű alkotását, a Faustot ezekkel a titokzatos szavakkal fejezte be: „*Légy minden szív nem szűnő buzgalmában áldott, Szűzanya, királyi Nő, isteni bocsánat! Ami nem végtelen, minden puszta képzet. Ami elégtelen, ott lesz bevégzett, A le nem írható, itt megvagyunk, Az örök női jó magasba von.*" – „*Das ewig Weibliche zieht uns hinan.*"

Amikor azonban a római katolikus egyház ezt a mélységesen emberi és természetes értelmet, az örök női jó utáni sóvárgást teszi mintegy a kijelentés forrásává, vagyis az emberek természetes vallásosságát tanításának mértékévé, akkor Jézus azt feleli erre, amint alapigénk második felében hangzik felénk: azok a boldogok, akik az Isten igéjét hallgatják és megtartják.

Alapigénk fényében azt kell mondanunk, hogy a római katolikus egyház több évszázados tanfejlődésében a természetes emberi érzelmek érvényesültek az Isten kijelentett igéjének rovására. Mert a római egyház Máriáról szóló tanítása nem a

Szentíráson alapszik, hanem azon a kegyes hagyományon, amelyben a természeti ember sóvárgásai, vágyai, indulatai kifejezésre jutnak. Így jött először a Mária szeplőtlen fogantatásáról szóló tan. Amikor ennek a hivatalos megfogalmazásáról először gondolkozni kezdtek, a pápa, V. Pál, kikérte az akkor élő legnagyobb római katolikus teológus, Bellarmin véleményét. Bellarmin felelete ez volt: *„In Scipturam nihil habemus."* – *„Erről semmi sincs a Szentírásban."* Mivel azonban az emberek képzelete úgy okoskodott, hogy ha Jézus Krisztus a Szentlélektől fogantatott, akkor Mária sem úgy jött a világra, mint a közönséges emberek, így aztán nem is a Szentírás, nem az Isten kijelentése döntötte el ezt a kérdést, hanem az emberi érzelem, képzelet és okoskodás, és az lett a vége, hogy IX. Pius pápa 1854-ben kihirdette az új dogmát: Szűz Mária szeplőtlenül, azaz az eredendő bűn szennye nélkül *(sine labe originali concepta)* fogantatott.

De még ez sem elégítette ki a kegyes emberi sóvárgást és képzeletet. Miután a római egyház már hosszú időn át augusztus 15-ét mint Mária mennybemenetelének napját ünnepelte, XII. Pius pápa 1950-ben, az ún. szentévben, október utolsó szerdáján, vagyis a mi reformáció ünnepünk előtt néhány nappal, harmincöt bíboros, mintegy ötszáz érsek és püspök, valamint körülbelül hétszázezer hívő előtt Rómában kihirdette Mária testben való mennybemenetelének még újabb dogmáját. Ez az új dogma csak mélyítette azt a szakadékot, amely a római egyház és a reformáció egyházai között tátong. Most, miután a római katolikus egyház ökumenikus zsinata október 11-én elkezdődött, mi reformátusok is szívből kívánjuk, hogy a nagy jelentőségű zsinat tényleg mozdítsa elő a keresztyén egyház egységét, s közben fájdalommal gondolunk a római egyháznak Szűz Máriáról szóló tanítására, mint amely a keresztyén egyház egységre jutatásának egyik igen nagy akadálya.

Ez a tanítás ugyanis végeredményben nem Istennek, hanem az embernek adja a dicsőséget. Szűz Máriát a római katolikusok sem teszik Istenné. De éppen arról van szó, hogy benne az embert magasztalják, az embernek a képességét Isten Igéjének befogadására. Vagyis Máriát nem azon az alapon mondják boldognak, mint a Szentírás, amely azt mondja róla: „boldog az, aki hitt" (Lk 1,45), nem a hívő engedelmességre teszik a hangsúlyt, amelynek jegyében Mária így felelt az Isten üzenetére: „ímhol az Úrnak szolgálóleánya", hanem benne, aki méhében hordozta a testté leendő Igét, annak a jelképét látják, hogy az embernek megvan az a magától való, természetes képessége, hogy az Isten Igéjét, kijelentését befogadja és hordozza. Vagyis az Isten önmagáról való kijelentése nem tisztán kegyelmi tény, hanem feltételezi az ember képességét. Ez azt jelenti, hogy a kegyelem nem igazi kegyelem többé, hanem arról van szó, hogy az ember együttműködik az Istennel az üdvöt adó ismeret megszerzésében.

De van egy még súlyosabb következmény. Mária ilyen módon nem csupán közbenjáróvá válik, hanem valósággal társmegváltóvá: nem egyedül Jézus Krisztus a Szabadító, hanem Jézus Krisztus és Mária – Isten és ember együtt. Mindez hitünk szerint ellentétben áll azzal, amit a Szentírás tanít és amit a reformáció Isten üzeneteként az Írásban újra felfedezett. Az újabb Mária-dogmák a reformáció korában még nem voltak készen, de már akkor eluralkodott az egyházban az a kegyes emberi érzelmekből táplálkozó hagyomány, amellyel szemben Isten ingyen való kegyelmének evangéliumát érvényesíteni kellett. Nem a kegyes hagyomány és a Szentírás adják együtt Isten üdvöt adó ismeretét, hanem egyedül az ige, *sola Scriptura*. Nem az ember képessége és a kegyelem együttese adják az üdvösséget, hanem egyedül a kegyelem: *sola gratia*. Nem Jézus Krisztus és Szűz Mária, nem Jézus Krisztus és a szentek együtt a közbenjárók értünk az Isten színe előtt, hanem egyedül Krisztus: *solus Christus*!

II.

Itt azonban nem lehet és nem is szabad megállnunk. Református hitvallásunk merő képmutatássá, pöffeszkedő farizeizmussá válna, ha egyszerűen arról beszélnénk, hogy mi a Máriáról szóló tanításban a római egyház tévútjait szerencsésen elkerültük. Az újabb Mária-dogmák tényleg idegenek tőlünk. Nincs is olyan kísértés az életünkben, hogy ezeknek a dogmáknak az útjára lépjünk. Sőt nagyon sok protestáns még azt a tiszteletet sem adja meg Máriának, Jézus Krisztus anyjának, amit a Szentírás alapján meg kellene adnunk. De nem erről van szó. A döntő kérdés az, hogy vajon hűségesek maradtunk-e más dolgokban, egész életünkben az Isten felségesen szabad kegyelmének ahhoz az evangéliumához, amit a reformáció mutatott fel újra előttünk.

Sola Sciptura? Tényleg a Szentírás az egyetlen kijelentésforrás és az egyetlen zsinórmérték? Nem áll fenn az a kísértés, hogy az ige mellé odategyük az emberi észt, az ember önmaga-értelmezését? Nem látszik-e szembetűnően, hogy egy olyan nagy korforduló idején, amilyenben élünk, másoktól próbáljuk megtanulni, hogy mi is a mi valóságos helyzetünk, és mi is az értelme azoknak az eseményeknek, amelyekben benne vagyunk? Nem látszik-e, hogy egyszerűen átveszünk valamilyen emberi helyzetértelmezést: ilyen és ilyen korban élünk, és ebből következőleg az egyház tanítását és tevékenységét is az ilyen emberi helyzetértelmezéshez szabjuk, elfeledkezve arról, hogy nemcsak az Isten ismeretének, hanem önmagunk, a saját helyzetünk megismerésének is az egyetlen forrása az Isten, az Isten kijelentése? Mert ha a római egyház azt mondja, hogy az ige és a hagyomány, az ige és az ember természeti lelkesedése és kegyessége – akkor ennél nem jobb, ha a protestáns pedig azt mondja: az ige és az emberi ész, az ige és az emberi helyzetértelmezés.

Sola gratia! Egyedül kegyelemből! Tényleg áthatja életünket és egyházunk életét Isten szabad, szuverén, ingyen való kegyelmének magasztalása? Tényleg az örömüzenet hangzik állandóan, az Isten kegyelmes cselekedetének, szabadításának hirdetése, vagy pedig a hangsúly sokkal inkább ez: tedd ezt, tedd azt, tedd amazt! Tényleg rá merjük bízni egyházunk életét az Isten kegyelmére, vagy pedig az egyik oldalon arra a természeti vallásosságra szeretnénk építeni, amivel az alapigénkbeli asszony Jézust körülrajongta, míg a másik oldalon az alkalmazkodásban, a diplomáciai ügyeskedésben keressük az egyház jövőjének biztosítását? Tényleg az-e az első gondunk, hogy Isten országát és az Ő igazságát keressük, vagy pedig evilágbeli segítségeket is keresünk? Mert az emberi segítséget és az isteni kegyelmet nemcsak úgy lehet egy „és" szócskával összekapcsolni, mint ahogy az a római katolikus Mária-dogmában történik, hanem úgy is, hogy gyakorlatilag úgy teszünk, mintha az egyházat az ember és az Isten kegyelme hordozná. Vagy talán végleg leküzdöttük volna azt a kísértést, hogy az emberi felségesség hangsúlyozásában addig menjünk, míg a végén az embert mint egy görög hitrege Atlaszát állítsuk magunk elé, mint aki a maga sorsának kovácsa, és igehirdetésünkben mintegy szövetséget keressünk a saját erejétől szinte már megittasult modern ember titanizmusával, prométheuszi indulatával?

Aztán tényleg megszabja-e életünket a *solus Christus* igazsága? Tényleg Krisztus számunkra az egyetlen szabadítás? Tényleg Ő az egyetlen parancsoló Urunk? Tényleg az Ő akarata szabja meg az egyház összes döntéseit? Tényleg fontosnak tartjuk, hogy Ő tegye hitelessé az egyház szolgáinak bizonyságtételét? Tényleg úgy becsüljük meg egyházunk zsinat–presbiteri alkotmányát, mint amely annak a drága ígéretnek a kifejezése, hogy ott, ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az Ő nevében, vagyis az imádkozó gyülekezetben kell, hogy megszülessenek az egyház összes döntései, mint amelyekben a jelenlévő Krisztus akarata jut kifejezésre? Vajon vállaljuk továbbra is, és gyakorlatilag is a reformációnak azt a tanítását, hogy Jézus Krisztus egyházában csak lelki hatalom van, az a hatalom, amely végső fokon az Ige, a Jézus Krisztus hatalma?

Ha mindezekre a kérdésekre őszintén felelünk, akkor meglátjuk, hogy nem a római egyház fölötti ítélettartás a mi dolgunk, hanem mindenekelőtt a könyörgés, hogy Jézus Krisztus rólunk is elmondhassa: boldogok, akik hallgatják és megtartják az Istennek beszédét!

III.

Most tegyük a hangsúlyt erre a szóra: boldogok! Mert a reformáció igazi lényege nem a tiltakozás, a nemet mondás volt, hanem az Isten szabadító kegyelmének felfedezése és hirdetése.

Sola Scriptura! Egyedül a Szentírás! Amikor még Európa életében olyan elméletek és filozófiák uralkodtak, amelyek Isten fogalmát esetleg mint feltételezés a maguk rendszerébe belekalkulálták, nagy volt a kísértés, hogy az igét az ilyen bölcsességgel összekötni próbálják, vagy hogy annak mondanivalóját az ilyen emberi bölcsességgel megpótolják. Ma ez a kísértés Európának ebben a részében elvétetett. A körülöttünk lévő kultúra nem keresi a szövetséget az evangéliummal, sőt elutasítja azt. Legyen ez figyelmeztetés számunkra, hogy ha hűségesek vagyunk Urunkhoz, nem marad más nekünk, mint az ige bölcsessége. Ez nem emberi gondolatokból, emberi vágyakból, lelkesedésből és rajongásból van összeszőve, hanem magának Istennek a szava hozzánk, és ez lábaink igazi szövétneke: ez az út, az igazság és az élet. Amikor pedig rá merjük bízni magunkat erre az egyetlen bölcsességre, akkor újból és újból megtapasztaljuk, hogy ez elégséges, ez eligazít bennünket, ez tényleg megmutatja a szabadulás útját.

Sola gratia! Vannak korszakok – a mi korunk is ilyen –, amikor Isten szigorú ítéletével emlékezteti népét: a kegyelem és csak a kegyelem hordoz titeket! Miközben atyai kezének sújtó veszélyét érezzük, azt is megérezteti velünk, hogy szeretetéből büntet, mert azt akarja, hogy tényleg rábízzuk magunkat mindenre elégséges kegyelmére.

Solus Christus! Jézus Krisztus maga érvényesíti egyeduralkodói igényét életünkben és az egyház életében. A világi hatalmak tusakodása fölött felragyog az Ő dicsősége. Ezt a dicsőséget Jézus Krisztus földi életének rajongói nem látták. Amikor Jézust a Golgota felé vezették, lehet, hogy az alapigénkbeli asszony is ott volt Jeruzsálem leányai között, akik siratták Őt. Mert az ember természeti lelkesedése, még ha Jézusra irányul is, reménytelen szomorúságba csap át a kereszt alatt. De ha ez a szomorúság, ahogy Jézus Krisztus akarja, önmagunk siratásává válik, akkor a mi életünkben is felragyog a halált legyőző Jézus Krisztus dicsősége. Ő a mi parancsoló, védelmező Urunk, és miközben az ellene emelt trónokat a mi szívünkben, az egyház életében és a világ életében is ledönti, boldogan tör fel szívünkből a vallomás: „Nincsen senkiben másban idvesség: mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nékünk megtartatnunk." (ApCsel 4,12) Boldogok, akik hallják az Ő beszédét és megtartják! Ámen.

Zákeus

Advent, 1960

Textus: Lk 19,1–10

„És bemenvén, általméne Jerikón. És ímé vala ott egy ember, akit nevéről Zákeusnak hívtak; és az fővámszedő vala, és gazdag. És igyekezék Jézust látni, ki az; de a sokaságtól nem láthatá, mivelhogy termete szerint kis ember volt. És előre futván felhága egy eperfüge fára, hogy őt lássa; mert arra vala elmenendő. És mikor arra a helyre jutott, feltekintvén Jézus, látá őt, és monda néki: Zákeus, hamar szállj alá; mert ma nékem a te házadnál kell maradnom. És sietve leszálla, és örömmel fogadá őt. És mikor ezt látták, mindnyájan zúgolódának, mondván hogy: bűnös emberhez ment be szállásra. Zákeus pedig előállván, monda az Úrnak: Uram, ímé minden vagyonomnak felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit patvarkodással elvettem, négy annyit adok helyébe. Monda pedig néki Jézus: Ma lett idvessége ennek a háznak! Mivelhogy ő is Ábrahám fia. Mert azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett.”

Alapigénk az egész Szentírás egyik legmegragadóbb adventi története. Az advent azt jelenti: eljövetel, megérkezés. Íme, itt van egy ember, Zákeus, akihez megérkezett Krisztus. Lássuk meg most Zákeus és Jézus találkozásában, hogy mit jelent az igazi advent és tanuljuk meg Zákeustól, hogyan kell igazán adventet ünnepelni. Ne csüggesszen el minket, Testvéreim, hogy egy majdnem kétezer éves történetről van szó, mert „Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz” (Zsid 13,8). Ő ma is jön, és megérkezik hozzánk. Az egész keresztyén egyház története ilyen találkozásokból áll, mert a mi Urunknak hatalma van arra, hogy ma is belépjen a házunkba, az életünkbe, egyházunkba, nemzedékünk életébe és ma is hirdesse valakinek az adventi evangéliumot: „Ma lett idvessége ennek a háznak!” Hogy ennek az adventi üzenetnek az értelmét megértsük, lássuk először Zákeust, a fővámszedőt, aztán figyeljük meg, hogyan találkozott Jézussal, és végül nézzük meg, mi lett ennek a találkozásnak az eredménye!

I.

Mielőtt alapigénk arról beszélne, hogy mit tett Zákeus, három dolgot mond el róla: azt, hogy fővámszedő volt, azt, hogy gazdag volt, és azt, hogy termete szerint kis ember volt. Ez a három dolog összefügg. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy Zákeus egész életpályáját meghatározta az, hogy kisebb, alacsonyabb volt, mint embertársai. Izráelben az első király, a hatalmas termetű Saul óta a nagy növésű, sudár termetű embereket becsülték legtöbbre, a kicsiny növésűeket hajlandóak voltak

lenézni és megvetni. Ennek persze az lett az eredménye, hogy az ilyen emberek megkétszerezett igyekezettel próbálták bebizonyítani, hogy ők is vannak olyanok, mint a többiek. Az újabb lélektan igen sokat foglalkozik a kisebbrendűség érzésével, és rámutat arra, hogy a kis növésű emberekben sokszor benne van az a gyötrő és beteges tudat, hogy ők kevesebbet érnek, mint normális nagyságú embertársaik. Ha pedig valakiben ilyen beteges érzés lakozik, akkor az illető próbálja ezt az érzést leküzdeni, kiegyenlíteni, sőt, amint ismét a lélektan művelői mondják, ilyenkor egy egészen veszedelmes és káros törekvés fejlődik ki az illetőben: az úgynevezett „túlkompenzáció". Ez azt jelenti, hogy ilyenkor az ilyen sebzett lelkű ember már nemcsak azt akarja bebizonyítani, hogy ő is van olyan, mint a többiek, hanem egyenesen azt, hogy sokkal különb, mint a többiek. Egész életét, minden gondolatát, minden cselekedetét annak a becsvágyó tervnek a szolgálatába állítja, hogy embertársai fölé kerekedjék, őket fölülmúlja, legyőzze és uralma alá hajtsa. Ez az önző és beteges érzés végül úgy elhatalmasodik az ilyen ember fölött, hogy teljesen kiszakad embertársai közösségéből, hiszen őket csak eszközöknek tekinti, akik csak arra valók, hogy az ő érvényesülésének, uralmának, magasba törésének az eszközei legyenek. Nagyon valószínűnek látszik, hogy a mi Zákeusunk is az ilyen emberek közé tartozott. Éppen töpörödött, minden méltóság nélküli testalkata miatt tele volt beteg önzéssel és mohó, remegő hatalmi törekvéssel. De hogyan kerüljön embertársai fölé? Hogyan szégyenítse meg őket? Hogyan hajtsa őket uralma alá? Ennek abban az időben is sokféle módja volt, Zákeus pedig a legbiztosabbnak látszó, de legveszedelmesebb utat választotta. Elment vámszedőnek, publikánusnak.

A vámszedők voltak azok, akik az országot megszállva tartó idegenek, a rómaiak számára az adót beszedték. Ennél gyűlöletesebb, népszerűtlenebb foglalkozást el sem lehet gondolni. Az idegen járom alatt nyögő nép szíve tele volt keserűséggel, az idegen megszállás nemzeti és vallási reménységeiket tiporta sárba, de ezenfelül még az anyagi nyomorúság is rájuk nehezedett, mert a hódító rómaiak valósággal kiszívták a nép vérét, hogy a meghódított nép anyagi erejével a hatalmas Róma nagyságát építsék. Ők maguk azonban nem vesződtek az adók behajtásával, az adóprés kezelésével; az volt a módszerük, hogy egy-egy kerületnek a várható adójövedelmét felbecsülték, és annak behajtását egy magánvállalkozónak kiadták. Ezek a vállalkozók aztán persze nemcsak a kivetett átalányt szedték be, hanem azonfelül a saját népnyúzó munkájukat is megfizettették. A római hatóság nem törődött vele, hogy mennyit szedtek be a kivetett átalányon fölül a saját céljaikra; zsarolhatták, nyomorgathatták, szipolyozhatták a népet, még hatósági segítséget is kaptak ehhez, csak az volt a fontos, hogy a kivetett összeget az állampénztárba befizessék. Mondani sem szükséges, hogy erre az undorító munkára csak kevesen vállalkoztak. Aki publikánus lett, az ezzel megtagadta saját népét, ahogy a második világháború idején Franciaországban nevezték az ilyeneket: kollaboráns lett, aki abból élt, hogy saját népét az idegenek javára sanyargatta. Ilyen ember

volt Zákeus. És számítását meg is találta. Ömlött a pénz, nőtt a hatalom. „Fővámszedő vala és gazdag." Valószínűleg az egész jerikói adókörzet fölött ő rendelkezett. Mégiscsak sikerült felülkerekedni. Most már termetének kicsinysége sem bántotta annyira, mert a legderekabb termetű emberek is ott vergődtek a markában. Nemcsak a könyöke, nemcsak a szíve, hanem az arca is megkérgesedett, nem törődött azzal, ha az utcán elfordították a fejüket az emberek, nem bánta a népszerűtlenséget, nem törődött azzal, hogy közutálat tárgyává vált, azt sem bánta, hogy még a gyülekezetből is kinézték és a vallását sem gyakorolhatta: övé volt a pénz, övé volt a hatalom.

De vigyázzunk, Testvéreim, mert alapigénk az Írás titokzatos ereje folytán akkor is, amikor Zákeusról beszél, valójában rólunk beszél. Mert amint az újabb lélektan tudománya is megerősíti, a hatalmi, önérvényesítési törekvés egyetemes emberi tulajdonság: minden ember arra törekszik, hogy felülkerekedjék, hogy érvényesüljön. A Szentírás szerint azzal kezdődött az embernek ez az önző, tragikus hatalmi törekvése, hogy az első emberpár elhitte a kísértő biztatását: ha esztek a tiltott gyümölcsből, „olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és gonosznak tudói" (1Móz 3,5). Ez az igazi túlkompenzáció, ez a halálos becsvágy: olyan hatalmasnak lenni, hogy még az Istenre se legyen szükségünk. Így akartak feljutni a bábeli toronyépítők az égbe, hogy Istent detronizálják, és ők üljenek a helyére; így biztatja azóta is a kísértő az embert: légy nagy, érvényesülj, uralkodj, gazdagodj meg, keresd és tartsd meg az életedet. Az, hogy a Szentírás szerint Jézus Krisztus megkísértetett mindenekben hozzánk hasonlóan, magába foglalja azt is, hogy Ő, a második Ádám is szembenézett ezzel a kísértéssel, amikor a gonosz egy szempillantásban megmutatta neki e föld minden országait és ezt az ajánlatot tette: „Néked adom mindezt a hatalmat és ezeknek dicsőségét (…), ha te engem imádsz." (Lk 4,6–7) Ő volt az egyetlen, aki leküzdötte a kísértést, Ő volt az egyetlen, aki éppen a fordítottját csinálta végig annak, amit hatalmi törekvésnek, becsvágynak, vagy túlkompenzációnak nevezünk: mert nem tekintve zsákmánynak, hogy Ő az Istennel egyenlő, önmagát megüresítve, szolgai formát felvéve, emberekhez hasonlóvá lett, és amikor olyan állapotban találtatott, mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén mindhalálig, mégpedig a keresztfának haláláig (Fil 2,6–8). Ezért nyert életet, ezért támadt fel halottaiból, mert különben mindenki, aki érvényesülni akar, vagyis a Biblia szavaival: „meg akarja tartani az ő életét", elveszíti azt.

II.

Már most, amikor arról kezdünk beszélni, hogyan találkozott Zákeus Jézussal, éppen erre a belső rettegésre, halálos bizonytalanságra figyeljünk, ami Zákeus lelkét is görcsben tartotta. Valahogy érezte, hogy hiba csúszott a számításaiba. Minden célját

elérte, és mégis ott volt, ahol elkezdte. Sejtette, hogy az a hatalom, az a fölény, amit kiküzdött magának, merő látszat és káprázat csupán. A népszerűtlenség kínját még csak elszenvedte volna, az emberek megvetését, és gyűlöletét még csak lenyelte volna; de sejtette, hogy az embertársakhoz való viszonyulás mélyén van egy még mélyebb kérdés, amire nem talált feleletet. De hogyan is találhatott volna? Hiszen mindabból, amit az ő népe remélt a végső, nagy szabadítás felől, kizárta magát. Nép és egyház egy volt Izráelben – ez a renegát, ez az áruló, aki még a vallását is megtagadta, neki nem lehetett adventi reménysége. Eljutott az ő fülébe is Jézus neve és Jézus híre, hallotta az Ő csodálatos tetteit – de mit jelenthetett az ő számára Izráel megszabadítása? Hogyan merhetett volna egyáltalán gondolni is arra, hogy a Messiás neki hozzon szabadítást? Ez volt az ő hatalmának, gazdagságának az ára: eljátszotta az adventi reménységet, kizárta magát az adventből.

Ám a reménységnek egy kicsiny szikrája még mindig ott izzott a sivár lélek hamuja alatt. Hátha van valaki, aki még rajta is tud segíteni… Arra, hogy találkozzék vele, hogy beszélhessen vele, hogy kérést intézzen hozzá, nem is mert gondolni. De fölkelt benne a vágy, hogy legalább lássa Őt. Eljátszotta az adventi reménységet, de maradt benne valami az adventi vágyakozásból. Sőt, ahogy a reménység mind jobban szétfoszlott, annál erősebb lett a vágyakozás. Csak láthassam Őt! És amikor egyszer meghallotta a tömeg moraját az utcán, megdobbant a szíve. Nem is kellett, hogy mondják neki, tudta, hogy itt a pillanat: jön Jézus, Izráel szabadítója. Sietett az utcára. Hiába volt meglett korú, magát előkelőnek tartó ember, amikor látta, hogy hiába ágaskodik, nyújtózkodik, nem lát semmit, mint egy vásott gyerek, előrefutott és felmászott egy fára, hogy lássa Jézust.

A tömeg odaért. Zákeus csupa szemmé, csupa füllé válik: csak néhány pillanatra ha láthatná az arcát, és ha csak egynéhány hangfoszlányt is elfoghatna a hangjából! Csak egy-két pillanat, mert lehet, hogy aztán soha többé nem látja. És akkor történt valami, olyan meglepő és olyan váratlan fordulattal, hogy most már majdnem kétezer év óta beszélünk róla a templomokban. Jézus egyenesen odament a fa alá és megszólalt: „Zákeus, szállj alá, mert ma nékem a te házadnál kell maradnom." És mintha egész életében ezt a pillanatot várta volna, mintha éveken át csak erre készült volna: Zákeus leszállt a fáról, és ment Jézussal hazafelé.

III.

Most pedig, keresztyén Atyámfiai, amikor arról kell beszélnünk, mi lett ennek a találkozásnak az eredménye, engedjétek meg, hogy a hátralévő rövid idő alatt rögtön azzal kezdjem, hogy levonjam ennek az eredménynek az adventi konzekvenciáit a mi életünk számára, legelőször pedig azt mondjam el, hogy mit jelent most nekem, az igehirdetőnek az, ami Zákeus házában történt.

Ami ott történt, az ezt mondja nekem: Ne úgy hirdesd az adventet, mint Keresztelő János, hanem úgy, ahogy itt történt! A különbség az, hogy amikor Keresztelő János prédikált, ő még az adventen innen, a nagy korszakfordulón innen volt, mi pedig már azon túl vagyunk. Ezt Jézus így mondta: A törvény és a próféták Jánosig prófétáltak – most pedig az evangélium hirdettetik. (Mt 11,13; Lk 7,22) János adventhirdetése ez volt: térjetek meg, javítsátok meg az életeteket, teljesítsétek a törvényt, mert jön az ítélő Krisztus. Ez is igaz, így is lehet az adventet hirdetni. El lehet mondani, hogy mindenki újítsa meg az életét, söpörje ki a szívét, bánja meg és vesse ki bűneit, mert jön a Krisztus, akinek szórólapátja a kezében van, aki megtisztítja az Ő szérűjét, és a pelyvát megégeti olthatatlan tűzzel. Mindez igaz, mindenkor és mindenütt a világ végezetéig, amikor és ahol nincs jelen személyesen maga Jézus Krisztus. Ahol és amikor azonban Ő személyesen jelen van, vagyis megvalósul az advent, ott és akkor az történik, ami Zákeussal történt, amire csak egy szó van, de abban benne van minden: kegyelem!

Jézus nem azt mondta Zákeusnak, hogy Zákeus, látod, hogy mindenki megvet téged, és engem is megszólnak, amiért szóba állok veled, ezért most azonnal, mindenki füle hallatára jelentsd ki, hogy mindent megbántál, és kész vagy mindent jóvá tenni, és ha ezt megteszed, akkor bemegyek hozzád, és veled vacsorálok. Éppen fordítva történt: Jézus, nem törődve azzal, hogy mit mond a tömeg, bement hozzá, és ekkor tört fel Zákeus lelkéből, önként, elemi erővel a fogadalom: „Uram, ímé minden vagyonomnak a felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit patvarkodással elvettem, négy annyit adok a helyébe." Jézus kezdhette volna Keresztelő János feddésével: Te nyomorult bűnös ember, nehogy arra merj hivatkozni, hogy Ábrahám ivadéka vagy! Isten kövekből is teremthet fiakat Ábrahámnak. De Jézus nem ezt mondta, hanem így szólt: „Ma lett idvessége ennek a háznak! Mivelhogy ő is az Ábrahám fia." Jézus tehát tulajdonképpen ezt mondta: Zákeus, te megtagadtad népedet, eljátszottad reménységedet, mindent megtettél, hogy Istennek Ábrahámmal kötött szövetsége rád nézve hatályát veszítse, de én mondom neked: az érvényes, és tiéd az üdvösség, amit Isten Ábrahámnak és az ő utódainak ígért.

Ez pedig, keresztyén Testvéreim, az én igehirdetésemet is meghatározza. Elmondhatnám most keményen és erősen, hogy a kegyelmi szövetség gondolatával ne vigasztaljátok magatokat, elmondhatnám, hogy a mi megromlott és erőtlen népegyházunkban a keresztség sákramentumát, a szövetség jelét is megrontottuk, hogy ezrek és ezrek vannak, akik számára nem jelent semmit az a szertartás, amit öntudatlan csecsemőkorukban hajtottak végre rajtuk, elmondhatnám, hogy mi magunk is mi mindent tettünk, amivel megcsúfoltuk a keresztségben nyert ígéretet és megszegtük az akkor tett fogadalmat, de nem ezt kell mondanom, hanem az ige kényszere alatt azt kell hirdetnem: a keresztség érvényes, Isten hűséges, és bármit tettünk is Isten nélkül és ellen, amilyen bizonyos, hogy a test szennyét elmossa a víz, olyan bizonyos, hogy

Krisztusnak vére megtisztít minket minden bűntől. De ezt csak azon az alapon van jogunk hirdetni, hogy Jézus Krisztus, akit várunk, máris itt van közöttünk, és ahol Ő jelen van most közöttünk, ott az Isten kegyelme vesz körül bennünket.

Aztán egy másik nagy üzenet, ami elsősorban szintén engem, az igehirdetőt kötelez: ha Jézus bement ehhez a nyomorult vámszedőhöz, aki az advent reménységét eljátszotta, ha Jézus bement hozzá, mint ahogy bement más vámszedőhöz is, sőt le is ült, hogy együtt vacsorázzék a bűnösökkel, akkor most azt kell hirdetnem, hogy nemcsak a keresztségünk érvényes, hanem érvényes a meghívásunk a nagy vacsorára is a végső beteljesedéskor, amikor majd vele együtt ülünk le az Isten országának asztalához, de ennek a meghívásnak az érvényét is csak azon az alapon lehet hirdetni, hogy közöttünk van Krisztus. „Ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok és ő énvelem" (Jel 3,20) – hangzik szava, és ez nemcsak a jövőre vonatkozik, hanem a jelenre is, amikor a jelenlévő Úr Jézus Krisztus az úri szent vacsorában személyesen találkozik velünk, bűnösökkel. „ Mert az Embernek Fia azért jött, hogy megkeresse, és megtartsa, ami elveszett." Ő keres meg minket és Ő hív, ahogy Zákeust is megkereste és meghívta. A vacsorához illő ünnepi ruhát sem mi szerezzük, Ő adja azt nekünk – az Ő tökéletes igazságát. Nem azzal szerezte azt meg Zákeus sem, hogy jóvátételt fogadott; előbb elnyerte Krisztus igazságát, és aztán fakadt föl ebből az ujjongó, boldog, hálás elhatározás: mindent jóváteszek, amit embertestvéreim ellen vétettem.

Ebből pedig az következik, Testvéreim, hogy a meghívás a mi számunkra is úgy érvényes, ahogy vagyunk. „Ma nékem a te házadnál kell megszállnom" – hangzik felénk Jézus hívása, mi pedig úgy, amint vagyunk: bűntől terhelten, halálos becsvágytól űzötten és gyötörten kell feleljünk:

„Amint vagyok, sok bűn alatt,
De hallva hívó hangodat,
Ki értem áldozád magad:
Fogadj el, Jézusom."

(RÉ 460. dicséret, 1. vers)

Ő pedig maga hirdeti nekünk ma is az adventi örömüzenetet: „Ma lett idvessége ennek a háznak." Ámen.

Hódolat a Királynak

Virágvasárnap, 1961

Lekció: Lk 19,29–40

Textus: Lk 19,33–35

„És mikor a vemhet eloldák, mondának nékik annak gazdái: Miért oldjátok el a vemhet? Ők pedig mondának: Az Úrnak szüksége van reá. Elvivék azért azt Jézushoz: és az ő felsőruháikat a vemhére vetvén, Jézust reá helyhezteték.”

Jézus Krisztus virágvasárnapi bevonulásának értelmét és igazi jelentőségét akkor, abban az ünneplő sokaságban Jézuson kívül senki nem tudta. Voltak, akik az egész eseményt félreértették, voltak, akik átengedték magukat a tömeghangulat sodrásának, sőt még a tanítványokról is ezt olvassuk János evangéliumában: „Ezeket pedig nem értették eleinte az ő tanítványai: hanem amikor megdicsőítteték Jézus, akkor emlékezének vissza, hogy ezek őfelőle vannak megírva.” (Jn 12,16) Ami azonban Jézus szándékát illeti, afelől nem lehet kétségünk. Ő maga igenis királyként akart bevonulni a szent városba; azt akarta, hogy az emberek királyként köszöntsék Őt, alattvalóinak hódolatát, hozsánna-kiáltásait és cselekedeteit elfogadta. A hódolat megnyilatkozásai közül most figyeljünk az elsőre, arra, hogy amikor Jézus elküldte két tanítványát azért a szamárcsikóért, amelynek a hátán be akart vonulni a szent városba, akkor a szamár gazdái habozás nélkül, azonnal, örömmel engedelmeskedtek üzenetének.

A hódolatnak ez az első cselekedete számunkra is igen fontos. Jézus Krisztus velünk szemben is érvényesíti királyi igényét és neki mi is hódoló engedelmességgel tartozunk. Milyen legyen ez a mi hódoló engedelmességünk? Hogyan fogadjuk királyunkat és hogyan adjuk neki életünket? Ezekre a kérdésekre találunk feleletet a virágvasárnapi evangéliumot hirdető alapigében.

I.

Alapigénk első üzenete az, hogy hódoló engedelmességünknek *hitből* kell fakadnia. Nem mondom, hogy a szamár gazdáinak hite teljes mértékben keresztyén hit volt, de azt mégis mondhatjuk, hogy ezek az emberek hittek Jézusnak. Az írásmagyarázók szerint a tanítványok szélesebb köréhez tartoztak és tisztelettel voltak a názáreti próféta iránt. Most pedig, amint hallottuk, a két tanítvány ezzel az üzenettel ment hozzájuk: adjátok ide ezt a szamárcsikót, amelyen még nem ült ember, *mert az Úrnak van szüksége rá*. Tegyük a hangsúlyt erre a szóra: az *Úrnak* van szüksége rá.

Ezt a szót itt úgy kell vennünk, mint a Messiás-király méltóságnevét, a szamár gazdáinak hite pedig abban állt, hogy ezt a címet, ezt a méltóságnevet elismerték, vagyis Jézusnak mint a megígért szabadító Királynak hódoltak és engedelmeskedtek.

Azért kellett ehhez hit, mert Jézus Krisztus dicsőségéből egyelőre semmit sem láttak. Ők akkor még azt a lelkesedést sem látták, amely majd Jézust néhány óra múlva körbevette; még nem látták a földre terített ruhákat, nem látták a zöld ágakat, nem hallották a sokaság ujjongását, mégis engedelmeskedtek. Semmi biztosítékuk nem volt, hogy Jézus tényleg trónra lép és elhozza a szabadítást, mégis engedelmeskedtek. Elég volt az üzenet, hogy az Úr kéri szolgálatukat, és ők habozás nélkül, hódolattal engedelmeskedtek a szónak.

Urunk tőlünk is engedelmességet vár és a mi engedelmességünknek is hitből kell fakadnia. A hit azonban nem látás. „Hitben járunk, nem látásban" – mondja az apostol (2Kor 5,7). Jézus Krisztus királyi hatalmát mi sem látjuk. Kétségtelen, hogy mi már más helyzetben vagyunk, mint a szamárcsikó gazdái. Mi már tudjuk, mi már halljuk az igehirdetésben, hogy Isten a mi Urunkat megdicsőítette. Mi már tudjuk, hogy azt a Jézust, akinek trónja a golgotai kereszt volt, koronája a töviskoszorú, királyi jogara a csúfságból kezébe adott nádszál, ezt a Jézust Isten felülemelte „minden fejedelemségen és hatalmasságon és erőn és uraságon, (…) és mindeneket vetett az Ő lábai alá" (Ef 1,21–22). De ezt a hatalmat, ezt a dicsőséget nem látjuk. Ezért kell engedelmeskednünk – hitből!

Hogy mit jelent ez az engedelmesség, arra most csak egy példát mondok. Fiatal diák voltam, amikor egy nagybátyám nem sokkal azután, hogy visszajött a déli frontról, az Isonzó vidékéről, elmondta egyik tapasztalatát. Elmondta, hogy volt az alakulatuknál egy nazarénus katona. Ennek a szektának a tagjai nem voltak hajlandóak fegyvert fogni. Először többet ki is végeztek közülük az engedelmesség megtagadása miatt. De amikor a hadvezetőség látta, hogy az ilyen elrettentés nem használ, a nazarénusokat fegyvertelen szolgálatra osztották be. Így ez a nazarénus is egészségügyi szolgálatot teljesített, szanitéc volt. Először gúnyolták a társai, de aztán nagyon megbecsülték, mert egy-egy ütközet idején a sebesülteket a legveszélyesebb helyekről is behozta a fedezékbe, ez lett a veszte. Mert egyszer a nagy gépfegyvertűzben maga is fejlövést kapott. A bajtársai közül többen is kiszaladtak a fedezékből, hogy behozzák őt. De ő nem akarta. Már alig volt benne élet, de ez volt az utolsó szava: Velem ne törődjetek, rajtam úgysem lehet segíteni, de menjetek oda, ott van valaki, akit még meg lehet menteni. Így is történt. Ez az ember nem a szektás nézetei miatt lett példává a rokonom számára, hanem a hite miatt. Mert ez az ember hitte, hogy Jézus Krisztus tényleg Király, akinek érdemes szolgálni és engedelmeskedni. Látta a világháborúban a mérkőző világhatalmak irtózatos erőinek összecsapását, de tudta, hitte, hogy a fegyverek minden erejénél nagyobb a hatalma annak az Úr Jézus Krisztusnak,

akinek életét odaszánta. Utolsó szavai és utolsó cselekedete is a hódoló engedelmesség kifejezései voltak, mert annak engedelmeskedett, aki azt mondta: „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért." (Jn 15,13)

II.

Ez a példa át is vezet alapigénk második nagy üzenetéhez. A Királyunk iránti hódoló engedelmességünknek *szeretetből* kell fakadnia. A szeretetből való engedelmességnek két tulajdonsága van: az önkéntesség és az áldozat. Jézus kétségtelenül paranccsal küldte el tanítványait a szamárcsikó gazdáihoz, de ha jól meggondoljuk, ilyen furcsa parancs még soha nem hangzott el ezen a világon. Ha a régi világban az uralkodók parancsoltak, jaj volt annak, aki nem engedelmeskedett. A mi esetünkben azonban teljesen a szamár gazdáira volt bízva, hogy teljesítik-e Jézus kérését, vagy nem. Mondhatták volna azt is: nem adjuk oda a jószágunkat.

Jézus Krisztus minket sem kényszerít. Mert a szeretet kizárja a kényszert. Ha valamit csak muszájból csinálunk, abban nincsen szeretet. Ő azonban azt akarja, hogy önként, szabadon engedelmeskedjünk, vagyis szeretetből.

A keresztyénség történetében súlyos félreértések származtak abból, hogy jó szándékú emberek ki akarták kényszeríteni a Jézus Krisztus iránti hódolatot. Nagy Konstantin császár óta a világi hatalmasság kivont kardjával állt oda, hogy így kényszerítse az embereket a keresztyénségre. Egészen a legújabb korig az államhatalom készséggel vállalta, hogy a keresztyén erkölcsnek legalább a minimumát mindenkire rákényszerítse. Csoda-e, hogy igen sok ember gondolkozásában elhalványult az az igazság, hogy a mi Királyunk önkéntes, szabad, szívből való engedelmességet kíván tőlünk?

Úgy érzem, Isten éppen a mi korunkban akar minket ránevelni erre az igazságra. Ma már senkit sem lehet kényszeríteni arra, hogy keresztyén legyen. De tudunk-e önként, szívből, szeretetből engedelmeskedni neki? Most újra megkérdezi tőlünk: Szeretsz-e engem? Engedelmeskedsz-e nekem most, amikor ezért nem dicséret és előny jár, hanem esetleg hátrány, kellemetlenség, lesajnálás? Valamikor éppen a külső kényszer miatt egy egész sereg olyan ember is keresztyénnek számított, aki csak szégyent hozott Krisztus nevére. Most a mi Urunk felszámolja ezt a helyzetet. Most olyan követőkre van szüksége – ha kevesekre is –, akik önként, szeretetből hódolnak neki. Aztán a másik tulajdonsága a szeretetből való engedelmességnek az *áldozat*. Áldozatot hoztak a szamár gazdái is. Nem kérdezték, nem is tudhatták, hogy visszakapják-e jószágukat. Áldozatot hoztak azok a szegény emberek, akik felsőruháikat a földre terítették, és hagyták, hogy azokat a sokaság a porba, piszokba tapossa. Mint ahogy egy nappal virágvasárnap előtt Mária szeretetből áldozott fel egy font igazi,

nárdusból való kenetet, hogy azzal Jézus lábát megkenje, éppen úgy a szamár gazdái is szeretetből engedelmeskedtek.

Nekünk azonban sokkal többet mond ez az üzenet. Mi már tudjuk, hogy szeretetből csak az tud szolgálni, csak az tud hódolni a Király Krisztusnak, aki elfogadja az Ő szeretetének kimondhatatlanul nagy szolgálatát, az ő golgotai áldozatát. Mi már látjuk, hogy Ő mit tett értünk, hogyan adott oda mindent értünk: életét, önmagát, és ezért válaszképpen kell felajánlani neki elménket, szívünket, erőnket, egész életünket.

III.

Végül a harmadik üzenet: a Király Krisztus iránti engedelmességnek *reménységből* kell fakadnia. A szamár gazdái mindenesetre remélték, hogy jó vége lesz annak, ha jószágukat az Úr rendelkezésére bocsájtják. Ez a reménység még nem volt azonos a mi reménységünkkel. De ha csak annyit mondunk, hogy a virágvasárnapi sokaságot valamilyen hamis váradalom éltette, amely aztán semmivé foszlott, ezzel nem találjuk el az igazságot. Az igazság az, hogy a Jézus Krisztusban eljött beteljesedés mérhetetlenül nagyobb, mint amit az emberek vártak. Olyan nagy ez a beteljesedés, hogy annak a virágvasárnapi esemény csak az előképe, jelképe, előre felvillanó jele lehetett.

Mert a virágvasárnapi bevonulás jelképe volt annak, hogy Jézus Krisztus királyi dicsőségének hirdetése soha el nem némul ezen a földön. Amikor némelyek az ott lévő farizeusok közül ostoba tüntetésnek tartották a sokaság hódolatát és azt akarták, hogy Jézus hallgattassa el a tanítványokat, akkor Jézus ezt felelte: „Ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani." (Lk 19,40) Érdemes bizonyságot tenni Jézus Krisztusról? Nem okosabb dolog letagadni, eltitkolni, hogy keresztyének vagyunk? Érdemes itt és most Krisztust dicsérni? Jézus szava azt jelenti, hogy érdemes, mert amíg ez a világ áll, akár akarják az emberek, akár nem, ha kell, a kövek által is hangzik Krisztus királyi dicsőségének hirdetése. Lehetnek az egyház életében nagy visszaesések, vereségek, összezsugorodhat azoknak a száma, akik Őt nyíltan Királyuknak vallják, de amit fülbe súgva hallunk, az Ő királyi dicsőségének hirdetését, azt végül is a háztetőkről hirdetik.

De jelképe a virágvasárnapi bevonulás annak is, hogy ennek a világmindenségnek a legnagyobb hatalma Isten irántunk való szeretete. Az a szeretet, amely a golgotai keresztről sugárzik felénk. Mert Jézus Krisztus azért vonult be a szent városba, hogy ott meghaljon értünk. Olyan titok ez, amelyet mi sem értünk egészen, csak reménységben szemlélünk. De hisszük, hogy egykor, amikor majd színről színre látunk, egészen megértjük azt a titkot, hogy a mi töviskoronás Királyunk éppen

alázatosságával, szolgálatával, önmaga feláldozásával vívta ki a döntő győzelmet. Ezért érdemes szolgálni, érdemes áldozatot hozni, érdemes szeretni, érdemes szavát követni, hogy jobb adni, mint venni, érdemes hódolni Urunknak reménységből, mert ez a Királyunk az, akit Isten felmagasztalt, hogy a „nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére" (Fil 2,10–11). Ámen.

A kövek kiáltása

Teológus kiszállás, Kisújszállás, 1966. november 13.

Textus: Lk 19,40

„…a kövek fognak kiáltani.”

Keresztyén Testvéreim! Amikor Jézus Krisztus jeruzsálemi bevonulásakor „némelyek a farizeusok közül” el akarták hallgattatni a hozsannázó tanítványokat, az Úr ezt felelte: „Ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani.” (Lk 19,40) Jézus Krisztus királyi dicsőségének hirdetését nem lehet elhallgattatni. Aki a kövekből is teremthet fiakat Ábrahámnak, a kövekkel is hirdettetheti az Isten országának igazságát. Ezért Jézus Krisztus anyaszentegyházában nem ismeretlen a kövek igehirdetése. A mi egyházunkban is van ilyen prédikáció. Egy-egy ősi templomra úgy kell tekintenünk, mint amelybe atyáink beleépítették hitüket és reménységüket, Krisztusról való bizonyságtételüket. Engedjétek meg, hogy most felmutassam előttetek a magyar református egyház talán leghatalmasabb kőbe épített prédikációját, egyházkerületünk és az egész magyar református egyház ősi anyaiskoláját, a Debreceni Kollégiumot. Amikor ezt a régi épületet nézem, úgy érzem, hogy annak puszta fennállása is a Szentírásnak egy-egy nagy igazságát hirdeti. Hallgassuk meg, mit mond most nekünk a Debreceni Kollégium kövekbe épített igehirdetése!

I.

Először ezt az igét hirdeti: „Mindenkor örüljetek. Szüntelen imádkozzatok.” (1Thessz 5,16–17) Ha valaki belép az 1816-ra elkészült déli főépület udvarára és felnéz az 1873-ra elkészült keresztépület timpanonjára, ott ezt a latin nyelvű feliratot látja: *Orando et laborando – imádkozva és dolgozva!* A két szó között az *és* nem azért van, hogy elválassza, hanem hogy összekösse a kettőt. A mi keresztyén életünk gyakori nyomorúsága onnan van, hogy elválasztjuk a kettőt. A Debreceni Kollégium története azonban azt tanítja, hogy a kettőnek össze kell tartoznia: imádkozva kell munkálkodni, úgy kell imádkozni, hogy imádságunk egy munkás keresztyén élet lélegzetvétele legyen.

Mai szemmel nézve szinte azt lehetne mondani, hogy a Kollégium életében, különösen az első századokban túlságosan sok volt az imádság, a prédikáció, a kegyességi gyakorlat. De ez csak azért van, mert ma már nehezen tudjuk elképzelni, hogy mindez hozzá tartozott a Kollégium életéhez; az imádság nem volt merő külsőség, hivatalos szertartás vagy fölösleges hozzáadás, hanem minden munkának az ihletője,

serkentője, vezérlője és megerősítője. Ha a munkából hiányzik az imádság, abból két dolog következhet: vagy az, hogy az ember előbb-utóbb belefárad az erőfeszítésbe és jön az ellankadás, a csüggedés, a tespedés, vagy pedig az ember megmámorosodik a saját erejétől és elbizakodottan, Istentől függetlenítve magát, eget ostromló akarattal próbálja felépíteni a maga bábeli tornyát. Ennek pedig csak kudarc lehet az eredménye.

A Debreceni Kollégium azonban soha nem volt sem a tespedés, sem az elbizakodott, eget ostromló titánkodás helye; ez az iskola mindig olyan volt, mint egy méhkas, folyt benne a kitartó munka, de azt soha nem ragadta el a prométheuszi elbizakodottság, mert a Kollégium lakói alázatosan vallották az ige tanítását: „Ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak azon annak építői." (Zsolt 127,1)

Ugyanakkor azonban az imádság nem volt merő szemlélődés, tétlen befelé és felfelé nézés, hanem a munkás keresztyén élet kifejezése. Érdekes, hogy az *orando et laborando* jelmondat nem református eredetű, hanem azoktól a középkori szerzetesektől származik, akik a szemlélődő élet, a *viva contemplativa* magasabbrendűségét vallották. A Debreceni Kollégium életében azonban gyökeresen új és evangéliumi értelmet kapott ez a jelszó, mert itt nem a szemlélődő, hanem a cselekedetekben gazdag, aktív keresztyén élet volt az eszmény. Azok, akik ezt az iskolát újra és újra felépítették a romokból, nemcsak imádkoztak a Kollégiumért, hanem, ha kellett, két kezükkel is dolgoztak érte, és odaadták maguktól megvont filléreiket is, hogy az ősi iskola hivatását továbbra is betölthesse. A Debreceni Kollégiumot a munkálkodó imádság és az imádságos munka hozta létre, tartotta fenn, és hisszük, hogy Isten kegyelméből továbbra is fenn fogja tartani.

II.

Azután Jézusnak ez az igéje hangzik felénk a Kollégium köveiből: „Jobb adni, mint venni." (ApCsel 20,35) Ha megállunk a Kollégium előtti emlékkertben, és felnézünk az épület homlokzatára, ezt a feliratot olvashatjuk: „*Épült a helv. vallástételt tartó magyarországi eklésiák és jóltévők adakozásából.*" Kik voltak ezek a jótevők? Voltak közöttük fejedelmek, gazdag emberek is, ott volt közöttük az egykor nagyon gazdag város-köztársaság, a debreceni *civitas*. De ott voltak közöttük a szegény özvegyek is a maguk két fillérjével, bele van építve ezekbe a falakba a szegény eklézsiák verejtékes munkával előteremtett adománya is, sőt, azt lehetne mondani, hogy alig van olyan híres iskola a világon, amely olyan mértékben köszönheti létrejöttét a szegény emberek áldozatkészségének, mint a Debreceni Kollégium.

De a diákok és a professzorok is kötelezőnek érezték magukra nézve Krisztus szavát: jobb adni, mint venni. A professzorok közül nem egy fényes külföldi állást

utasított vissza, hogy itthon szerény, sőt szegényes körülmények között szolgálhasson. A diákok pedig, mielőtt tanpályájukat lezárták volna, mint rektorok, tanítók szolgáltak a kicsiny falvak szegény népének. Maga az iskola pedig kezdettől fogva az volt, aminek manapság különösen gyakran szoktuk nevezni: a „szegények iskolája". Vannak nagy iskolák, amelyek annak köszönhetik hírnevüket, hogy a társadalom leendő politikai és gazdasági elitjét nevelik; vannak külföldi iskolák, ahová a főrangú emberek gyermekeit már azok születésekor beíratják, és ahová csak igen gazdag és befolyásos szülők gyermekei járhatnak – a Debreceni Kollégium pedig kezdettől fogva a szegényeket karolta föl, és mint az áldozatkész édesanya, sokszor magától vonta meg a falatot, csakhogy gyermekeit felnevelhesse, mert komolyan vette Jézus szavát: „jobb adni, mint venni".

III.

De eszembe juttatják a régi falak Jézus főpapi imájának szavait is, amikor értünk könyörög: „hogy mindnyájan egyek legyenek" (Jn 17,21). Azt hiszem, ennek a gyülekezetnek is tudomása van az ún. ökumenikus mozgalomról. Tudjuk, hogy az evangéliumi egyházak mai életének egyik vezető gondolata, hogy a keresztyénség szétszaggatottságának vessünk véget, hogy a különböző keresztyén felekezetek hívei találják meg egymást annak szolgálatában, aki mindnyájunk közös Feje és Ura, a Jézus Krisztusban. Ez azonban nem új gondolat a Debreceni Református Kollégium történetében. Túlzás nélkül mondhatom, hogy a Debreceni Kollégium az egész ország legökumenikusabb intézménye. A Kollégium őrállóinak és diákjainak tekintete átfogja az egész lakott föld, az egész ökumené keresztyénségét. A szűkkeblű egyházi provincializmus itt mindig ismeretlen volt. A debreceni diákok felkeresték az egész keresztyén világnak úgyszólván minden híres iskoláját és közvetítették a nép felé az egész világ műveltségének legnemesebb hatásait. A Kollégiumi Nagykönyvtár a maga felbecsülhetetlen értékű kincseivel az egész ország legökumenikusabb könyvtára. De nyitva volt a Kollégium tekintete kelet felé is: szép számmal voltak görögkeleti növendékei, akik iránt az alma mater éppen olyan szeretettel viseltetett, mint saját vér szerinti gyermekei iránt. Most, hogy a Kollégiumi Kántussal jelenünk meg református testvéreink körében, jó emlékeznünk arra, hogy a Kántus egykori felvirágzását részben egy görögkeleti főúr, Thököly Száva adományának köszönhette. A Kollégium kövei ma is ezt kiáltják felénk: „Krisztus tanítványai, szeressétek egymást, fogjatok össze, legyetek eggyé, amint a ti Uratok is egy az Atyával!"

IV.

De még hatalmasabban tesznek bizonyságot a falak a Hegyi beszéd tanításáról: „Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát; és ezek mind – az étel, az ital, a ruházat, vagyis ennek a földi világnak a javai – megadatnak néktek" ráadásképpen (Mt 6,33). Ha a Debreceni Kollégium valamivel hozzájárulhatott ennek a világnak, ennek a magyar népnek a földi kultúrájához – és úgy járult hozzá, mint még egyetlen más iskola sem ebben az országban –, az azért volt lehetséges, mert először mindenekfölött az Isten országát kereste. Szinte furcsán hangzik, de ez az igazság: a Debreceni Kollégiumot nem az evilági kultúra, nem a népi, nemzeti művelődés kedvéért létesítették; még kevésbé azért, hogy az egyház gyámság alatt tartsa ennek a világnak a műveltségét, hanem – mint a reformáció többi iskoláját – egyszerűen azért, hogy az emberek kezükbe vehessék és olvashassák a Szentírást, hogy értve hallgathassák a prédikációt, hogy legyenek képzett igehirdetők, akik tisztán, elegyítetlenül prédikálhatják az evangéliumot. Az Isten uralma volt az első, a többi csak ráadás volt. Mivel azonban tényleg az Isten országa volt az első helyen – legalábbis a Kollégium életének fénykorszakaiban –, olyan volt ez a ráadás, hogy nem volt párja az egész országban. A magyar nemzeti művelődés történetét soha nem lehet megírni anélkül, hogy abban díszes helyet ne biztosítanának a Debreceni Kollégiumnak. Ragyogó elmék, lánglelkű költők, tudósok, papok szálltak ki az ősi iskola falai közül, és volt idő, amikor majdnem négyszáz fiókiskolán, ún. partikulán keresztül sugározta szét a Debreceni Kollégium az igazi műveltséget a magyar nép életébe. Legkiválóbb egyháztörténészünk így nyilatkozik a Debreceni Kollégiumnak a magyar nép kultúrájában betöltött szerepéről:

„Midőn Budától Váradig és Egertől Temesvárig tombolt felettünk a végzet, egymás után szaggatva szét e területnek a már akkor félévezredes magyar keresztyén múlthoz fűződő látható és láthatatlan kapcsolatait, ez az iskola a török hódítás másfél százada alatt egymaga őrizte itt a magyar művelődés akkor legteljesebb mértékének folytonosságát, de még azután is, egészen a legújabb időkig nemes versenytársai közül alig valakitől utolérve és senkitől felül nem múlva sugározta bele a színmagyarság itteni legtöményebb rétegeibe a keresztyén és magyar gondolat művelő energiáit." (Révész Imre: A Debreceni Kollégium)

Ami pedig a Kollégiumnak a magyar társadalmi fejlődésben való szerepét illeti, hallgassuk meg, mit mondott erről a nagy magyar író, Móricz Zsigmond: „…a társadalmi szerkezet a mélyebb rétegekből feltörő ifjú tehetségek számára annyi áttörhetetlen közeget alkotott, ahány réteg feküdt a szülők életszintje felett. Így, mondjuk a földmívesből kisiparos valamiképp még válhatott, a Tripartium legkeményebb századaiban is. De már az intellektuális rétegbe csak egészen kivételes szűrőkön át juthatott friss lélekbuborék. Ez a szűrő főleg az iskola volt, és éppen a debreceni

Kollégiumnak a nemzet történetében mindeddig kellően el nem bírált roppant szerepe, hogy négyszáz éven keresztül foglalkozott azzal, hogy a mély és legmélyebb ágyazásokból is felfelé segített elméket, akik ennek az iskolának tíz, húsz éves végzése után be tudtak jutni a nemzet szellemi irányításába, oly magasságokba, ahová a kiváltságos osztályok gyermekei is alig. Így a Kollégiumnak valósággal az a rendeltetése volt, hogy keverje, kavarja a rétegeket, s valósággal bomlásban tartsa a határokat: a Kollégium annak a minőségnek (kvalitásnak) a csiszolója, értékessé tevője volt mindig, mely végeredményben magát a kőzetet is elporlasztotta, a tehetségé."

V.

Végül, keresztyén Testvéreim, a Debreceni Kollégium falai hatalmasan hirdetik az Istenbe vetett hit csodálatos, regeneráló, megújító, halálból is megelevenítő erejét. „Akik az Úrban bíznak, erejük megújul…" (Ézs 40,31) Magyarországon, a nagy csaták és nagy pusztulások helyén ritka a régiség. Ezelőtt négy évvel Genfben, Kálvin temploma, a Szent Péter-katedrális mögött láttam egy asztalosműhelyt ezzel a felírással: alapíttatott 1350-ben. Ilyen nincs Magyarországon. Az, hogy a Debreceni Kollégium, ez a több mint négyszáz éves intézmény ma is megvan és megmaradt a sárfalú és védtelen Debrecenben, valóságos történeti csoda. De még nagyobb a meglepetésünk, ha tanulmányozzuk a Kollégium történetét. 1594-ben Debrecen egész lakosságát szétzúzták a rabló tatárok, a Kollégiumban is szünetelt egy évig a tanítás. 1660-ban Szejdi pasa pusztítása és sarcolása juttatta koldusbotra az iskolát a várossal együtt. 1675-ben, a Thököly-felkelés idején gróf Strassoldo császári tábornok prédálta fel, 1681-ben iszonyú tűzvész pusztította, 1686-ban Caraffa pusztítása után ezt kellett a szuperintendensnek írnia: „Szomorú és siralmas sorsra jutott a szépen floreáló és jó erkölcsű ifjakkal tündöklő Kollégium! A Nagy Isten nevében kérem, intem kegyelmeteket ennek a szép Kollégiumnak utolsó ruinájához [romlásához] közelgését ne engedjük!" De hamarosan, Rákóczi szabadságharca után jött Rabutin császári tábornok még borzasztóbb pusztítása 1706-ban, amikor a Kollégium diákságának két ízben is el kellett menekülnie és hónapokon át bujdosnia Szabolcs, Bereg és Szatmár megyékben. Majd jött a Habsburg elnyomás, a Helytartótanács rekatolizáló intézkedései egymás után szüntették meg a Kollégium segélyforrásait, megtiltották a legációt, a szupplikálást, úgyhogy a Kollégiumnak az anglikán egyház, a holland reformátusok, a svájci kantonok református egyházai kellett hogy segítségére siessenek. Majd a Helytartótanács 1763-ban megvonta az iskola autonómiáját, aztán jött az 1802-es tűzvész, amikor a Kollégium déli, homlokzati épülete teljesen megsemmisült. Majd a vesztett szabadságharc után az *Organisationsentwurf* elviselhetetlen terhe, a nyilvánossági jog megvonása, a gimnáziumban a magyar tanítási nyelv eltörlése és a német nyelv erőszakolása, aztán az első világháborút követő

összeomlás, amikor a Kollégium tízmillió aranykoronányi vagyonát vesztette el hadikölcsönben, és végül a második világháború, amikor a Kollégium még megmaradt vagyona is odaveszett. – *És az ősi iskola még mindig áll.*

Ha hisszük, hogy életünket és történetünket nem vak erők kormányozzák, hanem a történelem Urának szuverén akarata irányítja, akkor a Debreceni Kollégium sok megpróbáltatásában sem a sorscsapásokat, hanem Isten ítéletének és ugyanakkor kegyelmének cselekedeteit kell látnunk. Újra és újra végső próbára tette ezt a régi iskolát, hogy ráeszméljen eredeti hivatására, és visszatérjen az evangélium szolgálatához. Fáj a fának, amikor ágait a kertész fűrésze és ollója visszanyesi, de annál nagyobb erővel törnek elő az új hajtások a következő tavasszal. A Kollégium is sokszor volt már ilyen visszanyesett, lecsonkolt fatörzs, de életében újra és újra beteljesedett a Szentírás szava, Jób könyve próféciája: „A fának van reménysége; ha levágják, ismét kihajt, és az ő hajtásai el nem fogynak." (Jób 14,7) Most is itt vagyunk az új hajtásokkal, legyen áldott az Úr az Ő gondviselő kegyelméért! Ámen.

A rostában

Debreceni Református Kollégium, 1962

Textus: Lk 22,31–34

„Monda pedig az Úr: Simon! Simon! Ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; De én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited: te azért idővel megtérvén, a te atyádfiait erősítsed. Ő pedig monda néki: Uram, teveled kész vagyok mind tömlöcre, mind halálra menni! És ő monda: Mondom néked Péter: Ma nem szól addig a kakas, míg te háromszor meg nem tagadod, hogy ismersz engem."

Isten módszere az elesett emberiség megszabadításában a kegyelmi kiválasztás. Ahhoz, hogy a világ minden népe számára szabadítást készítsen, egy népet választott magának; ahhoz, hogy az evangélium hirdettessék minden teremtésnek, ma is kiválasztja magának, mint saját tulajdonát, a királyi papságot és szent nemzetséget, az Úr Jézus Krisztus újszövetségi anyaszentegyházát. De a Szentírásból azt is megtanulhatjuk, hogy a választott népen belül is szakadatlanul tart egy kiválasztási, azt is mondhatnám, kiválogatási folyamat, az elekción belül egy szelekció: a választott népet is újra és újra meg kell tisztítani, sorait ellenőrizni, hogy a „maradék" az eljövendő szabadításnak alkalmas jele és eszköze lehessen. Ennek a kiválasztáson belüli szelektálásnak, minőségi kiválogatásnak több nagy erejű hasonlatát is megtalálhatjuk a prófétai és apostoli igehirdetésben. Az egyik például a fa visszacsonkolása, lenyesése, a kiszáradt, terméketlen, beteg ágak eltávolítása, hogy a megmaradt törzs annál életteljesebb legyen, mint ahogy az Írás mondja: „A fának van reménysége; ha levágják, ismét kihajt, és az ő hajtásai el nem fogynak." (Jób 14,7) Egy másik kép az olvasztókemence képe: ahogy abban az arany megtisztul a salaktól, az idegen anyagoktól, úgy tisztítja meg Isten is az Ő népét az ítélet tüzében, hogy a választottaknak kipróbált hite legyen, „becsesebb a veszendő, de tűz által kipróbált aranynál" (1Pt 1,7). Aztán ott van a rostálás nagyszerűen kifejező képe, ahogy azt Ámós próféta igehirdetésében látjuk: „Nem pusztítom el egészen Jákóbnak házát, ezt mondja az Úr! Mert ímé én parancsolok és szétrázom Izráel házát minden népek között, amint a rostával rázogatnak…" (Ám 9,8–9). Alapigénkben Jézus Krisztus ezt a prófétai hasonlatot alkalmazza a tanítványokra, elsősorban Péterre: jön a nagy próba ideje, ők is belekerülnek a rostába: „Simon, Simon! Ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát…"

I.

Amint láthatjuk, a prófétai látomásnak ebben az alkalmazásában van egy új vonás: Jézus azt mondja, hogy a Sátán, a gonosz végzi a rostálást. Ő kéri ki Isten választottait, és Isten enged a kérésének. De miért engedi ezt meg Isten? Ha tényleg Övé minden hatalom, miért nem gondoskodik arról, hogy az övéi kivétel nélkül, garantáltan megálljanak, hogy az egyház minden egyes tagja automatikusan jó keresztyén legyen? Éppen azért nem teszi ezt, mert neki nem automatákkal, nem élettelen bábokkal van dolga, hanem emberekkel, teremtményekkel, akik éppen úgy személyek, mint ahogy Ő személy, vagyis lényükhöz hozzá tartozik a szabadság, a szabad döntés felelőssége. Isten a szeretet kapcsolatában akar élni teremtményével, a szeretetet pedig nem lehet kényszeríteni, a szeretethez hozzá tartozik a szabadság. Ezért Isten azt akarja, hogy szeretetének hívó szavára szabadon, önként döntsünk, ez pedig így azt a félelmetes lehetőséget is magába foglalja, hogy ellene döntünk. Ezért nincs automatikus üdvösség, ránk kényszerített hit és magától értődő hitvallás. Az, hogy Ő választott ki minket, nem zárja ki, sőt szükségessé teszi, hogy mi is válasszunk, döntsünk, elhatározzuk, kinek akarunk szolgálni, neki-e vagy a Sátánnak. A gonosz hatalma meg van törve, Jézus már látta a Sátánt mint villámlást lehullani az égből, de ennek a legyőzött, láncra vert ellenségnek még mindig van annyi ereje, úgy is mondhatnám: hatásköre, hogy kísértsen, csábítson, megpróbáljon félrevezetni, és így az Isten népének élete küzdelem, tusakodás, döntések, elhatározások sorozata legyen egészen a világ végéig. Ezt jelenti a Sátán rostálása. Vannak idők, amikor lassan jár a rosta, szinte észre sem vesszük. Olyan lassan, hogy szinte senkinek sem fáj, ha a búza együtt van a pelyvával. De vannak idők, amikor a rosta megindul, és ilyenkor kérdésessé válik a hit, az egyház, az egész keresztyén élet és szolgálat, és semmi más nem tarthat meg, csak Jézus könyörgése.

Itt azonban rögtön el kell hárítani egy félreértést. Valaki ugyanis könnyen azt gondolhatná, hogy a Sátán rostálása egyszerűen valamely rajtunk kívül álló földi hatalomnak, személynek, ideológiának, vagy politikai rendszernek a tényked̈ése. Mintha Jézus azt mondta volna: eljön az idő, amikor a Sátán testet ölt a farizeusok, az írástudók, Kajafás vagy Poncius Pilátus alakjában. De ezt nem mondta. Sőt még azt sem mondta, hogy amit ellenfelei tesznek, az már magában véve a Sátán rostálása volna. Amint tudjuk, Pilátusnak egyenesen ezt mondta: „Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna néked." (Jn 19,11) A földi hatalmasságok, ideológiák, politikai rendszerek tényked̈ései csak annyiban válnak a Sátán rostájává számunkra, amennyiben belső kísértésekké lesznek, vagyis amennyiben úgy reagálunk azokra, hogy a hitetlenség, a kételkedés, az aggodalmaskodás, a gyűlölet indulatai vesznek erőt rajtunk.

Hogy ezt jobban megértsük, nézzük mindjárt magunkat és kérdezzük meg: nem halljuk-e belülről, mintegy a saját lelkünkből a kérdéseket: talán nem igaz, ami a Bibliában van, amit szüleinktől, amit az istentiszteleteken hallottunk? Talán tényleg úgy van, hogy az egyház egy letűnt korszak maradványa, amelynek napjai meg vannak számlálva? Talán tényleg úgy van, hogy a keresztyének egy bomlásban lévő társadalmi réteg bomlástermékei? Talán tényleg csak álmodozás és önáltatás a hit? Talán tényleg csak képzelődés volna, hogy Isten formálja életünket? Talán csak oktalan fanatizmus volna kiállni Jézus Krisztus ügye mellett? Talán az a helyes dolog, ha belesimulok a szürke tömegbe és semmivel sem árulom el, hogy keresztyén volnék? Amikor ezeket a kérdéseket halljuk, éspedig úgy halljuk, mintha magunk kérdeznénk magunktól, akkor bármilyen politikai rendszerben éljünk is és bármilyen ideológia vegyen is körül minket, benne vagyunk a Sátán rostájában. Sőt, akkor fennáll a nagyon is reális lehetősége annak, hogy kihullunk a rostán.

II.

De mit tegyünk, hogy ez ne történjék meg? Hála Istennek, alapigénkben ott van mindjárt az iskolapéldája annak, hogyan nem szabad viselkednünk, amikor a Sátán rostál minket.

A legoktalanabb, de egyben a legtermészetesebb magatartás azt mondani: „Majd én megmutatom!" Péter, ahelyett, hogy Jézus drága ígéretébe fogódzott volna, ezt mondta: „Uram, teveled kész vagyok mind tömlöcre, mind halálra menni." Első hallásra bátor, megható fogadalom. De ha közelebbről vizsgáljuk, láthatjuk, hogy van egy nagy hibája, az, hogy nem hitből, hanem Péter elbizakodottságából fakad. De van egy másik hibája is Péter magatartásának. Ha ugyanis Péter nyilatkozatának párhuzamos feljegyzéseit is megnézzük, akkor kiderül, hogy Péter fogadkozásában a szeretetlen, másokat lenéző pöffeszkedés is ott volt. Péter nagyon is számolt azzal, hogy mások, a többi tanítványok majd elbuknak, megbotránkoznak, de ő – „ha mindnyájan megbotránkoznak is, én soha meg nem botránkozom". Mert lehet ám a Sátán rostálása idején így is gondolkozni: ó, ezek a hitvány névleges keresztyének, ezek a kispolgári opportunisták, ezek a nyomorult helyezkedők, hát persze, hogy lemorzsolódnak, persze, hogy kihullnak, „hadd hulljon a férgese", de majd én megmutatom, majd én megállok, én leszek az a minőségi keresztyén, aki majd győztesen kerülök ki a végén ebből a folyamatból!

Hadd sújtsa porba az ilyen elbizakodott gondolkozást magának Jézusnak a válasza: „Mondom néked, Péter, ma nem szól addig a kakas, míg te háromszor meg nem tagadod, hogy ismersz engem." Nekünk azt kell tennünk, amire akkor Péter még nem volt képes – belefogózni Urunk drága ígéretébe: „Én imádkoztam érted, hogy

el ne fogyatkozzék a te hited." Mert csak Jézus könyörgése őrizhet meg attól, hogy kihulljunk a rostán.

De imádkozik-e értünk? Hiszen ezt az ígéretet speciálisan Péternek adta. Ha azonban halljuk Jézus Krisztus főpapi imádságát János evangéliuma 17. részében, nem lehet kétségünk. Urunk ott ezt mondja: „Nemcsak őérettük könyörgök – vagyis nemcsak Péterért, nemcsak a tanítványokért –, hanem azokért is, akik az ő beszédükre hisznek majd énbennem." (Jn 17,20) Főpapi közbenjáró imádságában mi most itt, 1962-ben Magyarországon, a Debreceni Református Kollégiumban is benne vagyunk. Nekünk is mondja: imádkozom értetek, hogy el ne fogyatkozzék a ti hitetek. Lehet foganatosabb imádság, mint Annak a könyörgése, akié minden hatalom mennyen és földön? Lehet biztosabb ígéret, mint jó Pásztorunké: „senki ki nem ragadja őket az én kezemből" (Jn 10,28)? Urunk megengedő akarata ugyanis úgy szab határt a Sátán rostáló tevékenységének, hogy nem a Sátán célja, hanem az Ő célja valósul meg, vagyis éppen az ellenkezője lesz annak, amit a Sátán akar.

A Sátán azt akarja, hogy minden kihulljon a rostán, egyáltalán ne maradjon hit; Jézus Krisztus pedig azt, hogy kihulljon az álhit, a vakhit és annál erősebb legyen az igazi hit. A Sátán azt akarja, hogy megszűnjék az egész egyház; Krisztus azt, hogy a búza megtisztuljon a pelyvától, hogy eltűnjék a névleges érdekkeresztyénség és az autentikus keresztyénség, az igazi anyaszentegyház legyen jel és bizonyságtevés a világ előtt. A Sátán azt akarja, hogy minden vallás ópiumnak bizonyuljon; Krisztus azt, hogy eltűnjék az olyan vallás, amit úgy használnak, mint az aszpirint, hogy megmaradjon a Krisztusba vetett hit megvallása. A Sátán azt akarja, hogy eltűnjék minden vallás a társadalom életéből; Krisztus azt, hogy eltűnjék az olyan vallás, amit csak a hagyomány tehetetlenségi nyomatéka visz előre, és ami csak dekoráció az élet felszínén, és megmaradjon az a hit, amely egész életünket az Ő szolgálatába állítja. A Sátán azt akarja, hogy Isten népe eltűnjék a világ életéből; Krisztus célja pedig az, amint az ige mondja, hogy „tisztítson önmagának kiváltképpen való népet, jó cselekedetekre igyekezőt" (Tit 2,14), vagyis olyan gyülekezetet, amelynek léte sejteti, példázza, hirdeti, milyen lesz a mi Urunk szabadítása.

III.

Vagyis Urunk nemcsak magunkért akar megtartani, hanem valaminek az érdekében, valamire: másokért, szolgálatunk érdekében. Úgy, ahogy Péternek mondta: „Imádkoztam érted, hogy idővel megtérvén a te atyádfiait erősítsed." Kihullik a rostán az, aki csak magát akarja megtartani, aki csak a saját hitét akarja megőrizni. A rostálás isteni célja az, hogy Krisztus népe valóban „királyi papság" legyen ebben a világban, vagyis végezze a közbenjárás, az áldozat szolgálatát. Ezért a rostálás

idején nemcsak magunkra kell gondolnunk, hogyan maradunk meg mi magunk, mint ahogy Pétert csak ez érdekelte, hanem most már ezt kell kérdeznem: mit kell tennem azért, hogy erősítsem az atyafiakat, a társaimat, akik velem együtt ott vannak a rostában?

Sőt nemcsak a gyülekezet tagjait kell erősítenünk, hanem népünkért és az emberiségért való felelősségünket is meg kell látnunk; meg kell tanulnunk könyörögni népünkért is, annak jelenéért és jövendőjéért. A napokban járt itt egy skót egyetemi tanár, aki a harmincas évek végén egy nagyszabású régészeti felfedezéssel tette magát híressé: ő volt az, aki megtalálta és kiásatta Törökországban Justinianus bizánci császár palotáját. Ez a történelemprofesszor, aki Magyarország történetét is jól ismeri, azt mondta: nem győz csodálkozni azon, hogy a magyar nép itt, beékelve az északi és déli szláv és germán népek közé, éppen itt, a tatárok és törökök szörnyű dúlásai után, két világháború után megőrizte létét mind a mai napig. Bizony, ezt ne vegyük valami magától értetődő dolognak, vagy olyan ténynek, amit valamilyen történetfilozófiával könnyen meg lehet magyarázni. Mert a történelemben is folyik egy nagy rostálás, amiről a szomorú magyar költő, Ady Endre egy sötét órájában így énekelt:

„Kezében óriás rostával
Áll az Idő és rostál egyre,
Világokat szed és rostál ki
Vidáman és nem keserege
S búsul csak az, akit kihullat.

S aki kihull, megérdemelte,
Az ocsut az Idő nem szánja,
Aszott nemzetek, hült világok,
Tört életek miazmás vágya
Halálra-valók s nem kár értük.

(…)

Óh, aszottak és be nem teltek
S óh, magam is faj-sorsom osztván,
Be igazság szerint hullunk ki
A kegyetlen óriás rostán,
Kedvét nem töltvén az Időnek.”

(Ady Endre: Az Idő rostájában)

Mi azonban tudjuk, hogy az az óriás rosta nem kegyetlen rosta, mert nem a vak végzet rostája, és ha azt a Sátán rázza is, semmi ki nem esik a rostán, amit Urunk mindennél nagyobb hatalma őriz. Csakhogy ez nem nélkülünk és nem a mi szolgálatunk nélkül történik. Ehhez hozzá tartozik a mi közbenjárói szolgálatunk, az is, amit a nemzetünkért végzünk. A Debreceni Kollégium kőbe épített figyelmeztetés arra a közbenjárói, papi szolgálatra, amit egyházunk a reformáció hajnalától mind a mai napig végzett, és ami alól soha senki és semmi fel nem menthet minket.

De az atyafiaknak ez az erősítése, ez a papi szolgálata csak hitből fakadhat, abból a hitből, hogy a mi Főpapunk imádkozik értünk. Imádkozik értünk is, hogy el ne fogyatkozzék a mi hitünk. Van az Újszövetségnek egy szakasza, amely bámulatos módon mintha alapigénket magyarázná, így foglalja össze annak üzenetét: „Lévén nagy papunk az Isten háza felett: járuljunk hozzá igaz szívvel, hitnek teljességével (…), tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul, mert hű az, aki ígéretet tett, és ügyeljünk egymásra, a szeretetre és jó cselekedetekre való felbuzdulás végett. (…) Az igaz pedig hitből él. És aki meghátrál, abban nem gyönyörködik a lelkem. De mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elvesszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk." (Zsid 10,21–23.38–39) Ámen.

Jézus utolsó szava a kereszten

Nagypéntek, 1957

Textus: Lk 23,46

„És kiáltván Jézus nagy szóval, monda: Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet. És ezeket mondván, meghala."

A keresztre feszítéssel Jézus ellenségei azt akarták elérni, hogy Őt elhallgattassák. Isten azonban meghiúsította szándékukat, mert a Golgotán minden prédikált. De leghatalmasabban maga a megfeszített Jézus hirdette az igét. Mégpedig nemcsak azzal, ahogyan szenvedett, hanem az Ő utolsó szavaival, amelyeket drága vigasztalásként fog hirdetni az Ő egyháza a világ végezetéig. Ha valaki semmi mást nem tudna az evangéliumi történetből, mint Krisztus Urunknak a kereszten elhangzott hét mondását, ezeken, mint hét erős oszlopon, szilárdan nyugodhatnék a hite és az üdvössége. Most hallgassuk meg Jézus utolsó szavait, és érezzük meg, hogy nem embernek szavát halljuk innen a szószékről, hanem magának a mi Urunknak utolsó imádságát: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet."

I.

Először figyeljünk arra, keresztyén Testvéreim, hogy Jézus ezeket a szavakat a Szentírásból vette. Már azelőtt is a Szentírással élt, amikor a 22. zsoltár szavaival kiáltott fel: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" Aztán ezt a szavát is a zsoltárból vette: „Elvégeztetett." És most utolsó szavaként is a zsoltárt imádkozza: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." (Zsolt 31,6) Azt jelenti ez, Testvéreim, hogy a Szentírás nemcsak arra való, hogy az élet útján világítson előttünk, hanem arra is, hogy a halálba való átmenet félelmes ösvényét is megvilágítsa számunkra. Azonban a halál órájában csak az az ember tud erősen belefogózni a Szentírás vigasztalásába, aki élete munkás napjaiban is állandóan élt az Isten igéjével.

De azt is figyeljük meg, hogy Jézus valamit hozzátett a zsoltár szavaihoz, egy szót, amit a zsoltárban nem találunk meg, ezt a szót: „Atyám". A kereszten elhangzott első mondása is ezzel a szóval kezdődött, amikor azt mondta: „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják, mit cselekesznek." (Lk 23,34) Az Atya nevével indult el a meghalás útján, és most az Atya nevével indul el az élet felé: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." A haldoklás iszonyú kínjai között látja Atyja feléje nyújtott karjait; érzi, hogy nincs már szakadék, ami tőle elválasztaná, nincs előtte felhő, ami Atyja orcáját eltakarná. Mint ahogy a kisgyermek az ablakból még a sötétben is oda

meri vetni magát az apja karjaiba, ha annak hívását hallja, úgy végződik Jézus szenvedése a feltétlen gyermeki bizakodás szavával: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet."

II.

Keresztyén Testvéreim, ne gondoljátok, hogy Jézus ezt könnyen tehette, hogy könnyen kimondhatta ezt a szót: „Atyám". Ó, milyen kevés kell ahhoz – csak egy olyan kicsiny felhője a csalódásnak, szomorúságnak, gyásznak, mint a tenyerünk, és mi, emberek, már nem látjuk Isten atyai orcáját! De még ha sűrű és sötét felhők nehezednek is az életünkre, mi ez ahhoz az iszonyathoz képest, ami Jézust a kereszten körülvette?

Mert ha mi szenvedünk, mi megmagyarázhatjuk azzal, hogy a bűneink értek utól bennünket, és azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy Isten a büntetéssel is formálni, nevelni akar bennünket, és az Isten sújtó vesszeje alatt is így kiálthatunk: „Atyánk". De Jézus nem érthette úgy szenvedését, mint bűnei büntetését, hiszen egész élete teljes engedelmesség volt; úgy sem tekinthette kínjait, mint Isten nevelő szigorának jeleit. Ő csak úgy érezhette mindezt, mint Isten haragjának kiáradását. Ez pedig nem könnyebbé, hanem mérhetetlenül nehezebbé tette szenvedését. Ne mondjuk hát, hogy neki könnyebb volt kimondani ezt a szót: „Atyám", nem könnyebb, hanem mérhetetlenül nehezebb volt, mint nekünk, mert Ő éppen bűntelensége, mindhalálig való engedelmessége folytán csak úgy láthatta most egész életművének összeomlását, gyalázatát, szenvedését, mint Isten haragjának, az Istentől való elhagyattatásnak a jeleit: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?"

III.

És mégis, utolsó szavával így szólítja Istent: „Atyám". Mert tudja, hogy még most is az Ő Atyjával van dolga. Mert ami most végbemegy vele, az Isten cselekvése. Azok az emberek, akik keresztre feszítik, gúnyolják, szidalmazzák Őt, „nem tudják, mit cselekesznek". De Isten tudja. Isten az, aki halálra adja az Ő egyszülött Fiát. Isten az, aki ítéletet tart. Az emberek – Pilátus, Kajafás és a nép – csak eszközök, az ítélet végrehajtásának eszközei. Beteljesül az ítélet Isten örök tanácsvégzése szerint, az Írások szerint azon, aki a fán függ, az Isten Fián. Őrajta teljesedett be az ítélet, miattunk és helyettünk. Ezért kellett kiáltania: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" Amikor azonban így kiált: Te hagytál el engemet, azt is tudja: én ismerlek Téged, én tudom, hogy a Tőled vett keserű poharat kell kiürítenem, hogy a szegény, tévelygő, bűnös emberek ne vesszenek el haragod hevétől, hanem éljenek. De most kérlek, múljék el haragod iszonyú pillanata és törjön elő az örökkévaló kegyelem. És

Isten ezt az imádságot meghallgatta. Ezért mondhatta Jézus: „Elvégeztetett." És ezért imádkozhatott így: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." Vagyis, egyszerű szavakkal szólva, Jézus azért szenvedett, azért állta ki az Istentől való elhagyatottság felmérhetetlen kínját, hogy mi ezt soha ne érezzük, és nemcsak majd a halálunk óráján, hanem mindig „Atyánknak" szólíthassuk Istent és az Ő kezébe tehessük le a mi lelkünket. Azért mondta el helyettünk is ezt az utolsó imádságát, hogy ne legyünk vak és sötét erők játékszerei ebben a világban, hogy ne rettenjünk meg a bajokban, hogy ne csüggedjünk a csapások idején, hogy ne rémüljünk meg a kiszámíthatatlan jövőtől, de azzal a gyermeki bizodalommal, békességgel, örömmel éljük egész életünket, hogy a mi lelkünk letétetett annak a kezébe, akit így szólíthatunk: „Atyánk".

Aki pedig így éli életét, annak ez a bizonyosság még az utolsó óráit is besugározza. A nagy reformátorról, Luther Mártonról jegyezték föl, hogy amikor Eislebenben 1546. február 18-án hajnali három órakor meghalt, a mi mostani alapigénk voltak az utolsó szavai: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." Talán mi is el tudjuk ezt mondani, de ez nem biztos. Mert a legtöbb haldokló nem ilyen tiszta öntudattal távozik ebből a világból. Vannak, akik ott fekszenek mozdulatlanul, tehetetlenül, a karjuk talán tele van az injekciós tű szúrásának kék foltjaival, el vannak kábulva és nagyon messze vannak attól, hogy öntudatosan mondani, vagy akár csak gondolni is tudnák Jézus utolsó imádságát. De nem is ez a fontos, az a fontos, hogy Jézus ezt az imádságot helyettünk is elmondta. Egyszer egy igen komoly keresztyén fordult a lelkészhez ezzel az aggódó kérdéssel: „Nem tudom, volt-e az édesanyámnak elég ereje ahhoz, hogy az utolsó perceiben megfogja az Úr Jézus kezét." A lelkész azonban megnyugtatta: „Nem is az a fontos, hogy ő meg tudta-e fogni Jézus kezét, hanem az a fontos, hogy Jézus egészen bizonyosan megfogta az ő kezét." Nekünk is az a fontos, hogy a mi Urunk megharcolta az Ő harcát a kereszten úgy, hogy ott elmondhatta ezt az imádságot helyettünk is, érettünk is: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet."

De ezt nem azért tette, hogy majd csak a halálunk óráján gondoljunk rá, hanem azért mondja most is, az ige által, az én gyarló bizonyságtevésem által is, hogy már most, életünk minden idejében, minden munkánkban és minden küzdelmünkben, minden gyászunkban, minden boldogságunkban gyermeki bizodalommal mondhassuk: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." Ámen.

Az elrejtőző Isten

Óév, Debrecen-Nagytemplom, 1956

Lekció: Lk 24,13–35

Textus: Lk 24,29

„Maradj velünk, mert immár beestvéledik.”

„Maradj velünk, mert immár beestvéledik” – ez volt annak a két tanítványnak a kérése, akik az emmausi úton találkoztak a feltámadt Krisztussal, és ez a mi könyörgésünk is most, amikor ránk borult az 1956-os esztendő utolsó estéje.

Milyen különös volt az a találkozás az emmausi úton! Szinte érezzük, hogy Lukács evangélista, amikor elmondja, a kimondhatatlant próbálja kimondani. Érezzük, hogy egy megdöbbentően nagyszerű eseményről van szó, de azt is látjuk, szinte csődöt mondanak, egymással ellentétbe kerülnek az emberi fogalmak és szavak, amikor ezt a valóságot kifejezni próbálják. Először az a meglepő, hogy ez a két szomorú ember nyilván vigasztalást vár, Jézus pedig feddi, dorgálja őket. Aztán az, hogy ezek a tanítványok nem ismerik fel saját Mesterüket, Krisztus pedig, ahelyett, hogy egyszerűen megmutatná magát, megmarad ismeretlennek, és mint ismeretlen útitárs magyarázza nekik az Írásokat. És végül az is meglepő és megmagyarázhatatlan, hogy amikor a tanítványok végül a kenyér megszegéséről megismerik Őt, a feltámadt Krisztus egyszerre eltűnik előlük. Keresztyén Testvéreim, éppen ezek az ellentétek és látszólagos ellentmondások utalnak arra, hogy a feltámadt Jézus Krisztust nem korlátozza többé tér és idő, és ezért a vele való találkozás amennyire valóságos, annyira fölötte áll mindannak, amit a hétköznapi életben tapasztalunk. Most pedig arról van szó, hogy a mi Urunk velünk is így találkozik. Ez az istentisztelet is az Ő ígéretének jegyében áll: „Valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt 28,20) Ő, aki legyőzte a halált, legyőzte a mulandóságot, találkozni akar velünk ebben az órában, amikor különösen is érezzük a mulandóság erejét. És velünk is úgy találkozik, mint az emmausi út vándoraival. Vagyis először keményen dorgál, hogy vigasztaljon; azután elrejtőzik, hogy kijelentse magát; végül magunkra hagy minket – de csak azért, hogy velünk maradjon örökké.

I.

Dorgál, hogy vigasztaljon. Az első szava a részvét. Minket is megkérdez, mint a két tanítványt: „Miért vagytok szomorú ábrázattal?” Hagyja, hogy elmondjuk, ami a lelkünket nyomja, mert, valljuk meg, most, óév utolsó estéjén sok szomorúság

gyülemlik fel az emberek szívében. Búcsúzunk az óévtől, és ahogy a franciák mondják: „Búcsúzni annyit jelent, mint egy kicsit meghalni." Az elmúlt év annak a jele, hogy egyszer a mi életünk is véget ér. Ma még itt vagyunk, de ki tudja, mához egy évre hányan lesznek itt közülünk. Ne tévesszen meg bennünket, hogy a szilveszter éjszakája a zajos mulatozás ideje, mert az emberek éppen azért adják át magukat a vigasságnak, hogy a feltörő keserűségtől meneküljenek. Még a háború előtt hallottam egyszer Budapesten, hogy ezen az estén a mentők különös előkészületeket tesznek, mert sokan vannak, akik éppen az óév éjjelét választják ki arra, hogy eldobják az életüket maguktól. „Miért vagytok szomorú ábrázattal?" – kérdezi tőlünk is. Ó, ha mindenki elmondhatná itt a maga szomorúságát! Jézus Krisztus mindezt türelmesen, részvéttel meghallgatná, de aztán nem azzal kezdené, hogy vigasztaljon, hanem hogy dorgáljon: „Óh balgatagok és rest szívűek mindazoknak elhivésére, amiket a próféták szóltak!" Mi azt, hogy szomorúak vagyunk és vigasztalásra szorulunk, szerencsétlenségnek tartjuk, és itt van az óriási különbség: Jézus a hit hiányának, vagyis bűnnek tartja. Mert, ahogy az ige mondja: Ami nem hitből van, bűn az. (Róm 14,23) És ez az igazság.

A szomorúság azt jelenti, hogy nem fogjuk elég erősen az Isten kezét. A szomorúság azt jelenti, hogy nem merjük elhinni, hogy Ő a mi szerető Atyánk, és akik Őt szeretik, azoknak minden javukra van. Ó, balgatagok és rest szívűek! De ez a feddés az isteni szeretet dorgálása. Krisztus azért akarja felkelteni bennünk az „Isten szerint való szomorúságot", hogy az kiűzze a szívünkből a „világ szerint való szomorúságot", amely halált nemz. Ezért boldog, aki nem utasítja vissza a feltámadt Krisztus dorgálását. Boldog, aki most őszinte bűnbánatot tud tartani. Boldog, aki megvallja: olyan volt az életem az elmúlt évben is, mint a terméketlen fügefa, méltó, hogy kivágassék. Légy áldott, kegyelmes Uram, hogy mégis megtartottál. Boldog, aki el tudja mondani Jeremiás vallomását: „Az Úr kegyelmessége az, hogy még nincsen végünk." (JSir 3,22) Boldog, aki úgy ismeri fel a dorgáló Krisztusban a Szabadítót, mint Tamás, és így tud felelni az Ő dorgálására: „Én Uram, és én Istenem."

II.

Aztán figyeljük meg, hogy *a feltámadt Jézus Krisztus elrejtőzik*, de csak azért, hogy kijelentse magát. Már említettem, hogy a tanítványok nem ismerték fel saját Mesterüket. Azt olvassuk róluk, hogy „az ő szemeik visszatartóztatának, hogy őt meg ne ismerjék". Gyötrelmes problémájuk Jézus kivégzése, csúfos halála volt, ezt pedig meg lehetett volna oldani úgy, hogy Jézus egyszerűen megmutatja magát: „Én vagyok, lássátok, élek." De Ő nem ezt teszi. Rejtve marad, mintegy inkognitóban marad mellettük és magyarázza az Írásokat.

Most pedig itt, a debreceni Nagytemplomban is pontosan ez történik. A feltámadt Jézus hatalmát és dicsőségét testi szemmel nem látjuk. Az elmúlt évben sem láttuk. Meglepő, megrendítő események tanúi és résztvevői voltunk, és ezekben bizonyára láthattuk felvillanó jeleit az Ő szabadításának. Egyházunk életében, nemzetünk életében és az emberiség életében is. Hitünk szemével felfoghattuk ezeket a jeleket és megérthettük, hogy sorsunkat nem vak és sötét erők formálják, hanem Ő, a mi Urunk, a történelem Ura, mint akinek mindenek a lábai alá vettettek. Amikor emberi elméletek szétfoszlását, ideológiák csődjét, bálványok ledőlését láthattuk, megérthettünk valamit az Ő szavából: „Ég és föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak." (Lk 21,33) És mégis: az Ő hatalma és dicsősége most is el vannak rejtve a kereszt alatt. Testi szemmel a tankokat, az ágyúkat, a hadosztályokat láttuk, a világ országainak hatalmi vetélkedését – de hol van az Ő hatalma? Vér áztatja ma is a földet, vér áztatta a mi hazánk földjét is – hol van az Ő békessége? Az erős letiporja a gyengét – hol van az Ő igazsága? De talán itt a templomban mégis megszűnik minden kétértelműség, és itt Krisztus mégis megmutatja magát? – Itt is rangrejtve van közöttünk. Vagyis az történik, mint az emmausi úton, rangrejtve, inkognitóban magyarázza az Írásokat. Vagyis az én gyarló emberi beszédem koldusruhájába öltözik. És mégis: ez az Ő kijelentése, lénye titkának feltárása. Mert amikor én mondom bizonyságtételemet, közben egy láthatatlan folyamat megy végbe az emberi szívekben, azokéban, akiket Ő megszólít. „Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek." (Jel 2,7) Igehirdetői pályám alatt többször lepett meg, hogy hallgatóim olyasvalamit hallottak a beszédemben, amire nem is gondoltam. Félreértés történt volna? Ha az – áldott volt az a félreértés. De én inkább így magyarázom: az én Uram mérhetetlenül többet tud mondani az én beszédem által, mint amit én tényleg ki tudok mondani és el tudok gondolni. Szentlelke által úgy pecsételi meg az igehirdetés szavait, hogy azok által Ő maga szól. A két tanítvány azután is így beszélt erről a tapasztalatról: „Avagy nem gerjedezett-é a mi szívünk mibennünk, mikor nékünk szóla az úton, és mikor magyarázá nékünk az Írásokat?"

Ha pedig a mi szívünk is így „gerjedezik", nem valami emberi megindultságról van szó. Nem is arról, hogy ilyenkor, óév utolsó napján szinte szeretünk is elérzékenyülni. Hanem arról van szó, hogy a feltámadott Úr van mellettünk. Egészen közel. Talán nagy levertség után az öröm tör fel a szívünkből, mint a forrás a szikla alól. Talán életünk elrontott lehetőségei, elmulasztott alkalmai után úgy érezzük, hogy kapu tárul fel előttünk: a múltat vissza nem hozhatjuk, de a jövő a miénk. Talán a bűnbánat sírása fojtogatja valakinek a torkát, de ez annak a jele, hogy ott van melletted a megbocsátó Krisztus. Annak a jele, hogy Ő a te Szabadítód. Annak a jele, hogy Ő győzött. Annak a jele, hogy Övé minden hatalom mennyen és földön.

III.

Végül: *magunkra hagy minket, de csak azért, hogy velünk maradjon örökre*. Ez történt Emmausban. Bementek vacsorázni. Leültek. Akkor az idegen vette a kenyeret és megtörte. Mintha hályog esett volna le a tanítványok szeméről erre a mozdulatra. Mert pontosan úgy tett, mint a kivégzés előtti éjszakán: vegyétek, egyétek, ez az én testem. De csak egy pillanatig tartott, és a Mester eltűnt. A tanítványok maguk maradtak. De tényleg magukban maradtak? Tényleg elhagyta volna őket? Elutasította volna könyörgő kérésüket: „maradj velünk, mert mindjárt este van"? Emlékezzünk vissza Lukács evangélista elbeszélésére! Azzal kezdődött, hogy két nagyon szomorú, kétségbeesett embert láttunk. Valósággal menekültek a szent városból. Még amikor bementek az emmausi házba, akkor is ott ült a lelkükön az elmúlt napok iszonyata. „Maradj velünk, mert immár beestvéledik." Ne menj ki a sötét éjszakába! Az Úr mégis eltűnt. És itt jön a nagy fordulat: „És felkelvén azon órában, visszatérének Jeruzsálembe." Ők, akik először úgy féltek az éjszaka rettentésétől, most habozás nélkül kimentek az éjszakába és visszamentek Jeruzsálembe. Oda, ahol az ő Urukat meggyalázták, leköpdösték, keresztre feszítették. Nyoma sem volt bennük tovább a szomorúságnak, a kétségbeesésnek. Visszamentek Jézus Krisztus vereségének, gyalázatának színterére és ott hirdették az Ő dicsőségét. Ki adta nekik ezt a bátorságot, ezt az örömöt? Az a Jézus Krisztus, aki most nekünk is mondja: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig."

A mi Urunk minket is magunkra hagy. Test szerint nincs többé velünk. Igazi életeleme a menny, ahol ül az Atya jobbján. De éppen azért hagy el, hogy velünk maradjon. Azért hagy el, hogy mi is visszamenjünk városunkba, családunkba, munkahelyünkre, és ott tegyünk vallást róla. Jó itt lenni a templomban, ahol szól hozzánk is, ahol Ő maga töri meg az úrasztalánál a kenyeret. De innen vissza kell térnünk. Ki kell mennünk a sötét éjszakába. Oda is vissza kell mennünk, ahol nem halljuk a nevét. Oda is, ahol káromolják Őt, oda is, ahol jajkiáltás hangzik, és ahol hull a könny. De most már Ő is jön velünk. Minden élethelyzetben ott van mellettünk, mint a mi Testvérünk. Ő segít vallást tenni, Ő segít könnyeket törölni. Ő segít felismerni a szolgálat alkalmait életünkben, egyházunk és nemzetünk életében és Ő segít és tanít szolgálni szeretetben. Ő van velünk mindenütt: nehéz helyzetekben, nagy harcokban, kísértések között, magyar hazánk életének nagy próbáiban, és majd Ő lesz ott velünk akkor is, amikor leszáll a végső, nagy éjszaka, amelyről Ő szólt: „Nékem cselekednem kell annak dolgait, aki elküldött engem, amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik." (Jn 9,4) Ő marad velünk, mert az Ő neve Immánuel, velünk az Isten. „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?" (Róm 8,31) Ezért nem rettegve, nem szorongva, nem szomorúsággal, hanem az Isten gyermekeinek boldog bizakodásával indulunk neki az új esztendőnek, azzal a bizakodással, hogy Ő velünk van és tőle minket soha senki és semmi el nem választhat.

„Maradj velünk, mert mindjárt este van." Vajon tényleg meghallgatja ezt a könyörgést? Engedjétek meg, hogy erre a kérdésre most mások vallástételével feleljek. Az első egy kedves tanítványomé, Batka Ferenc hatvani segédlelkészé, aki nemrégen volt a debreceni Teológia diákja. Az Út című egyházi lap október 20-i számában jelent meg egy írása, amelynek végén éppen a mi kérdésünkre próbál felelni. Azért mondom el én az ő üzenetét, mert ő már többé el nem mondhatja. Október 24-én ő is ott volt a tömegben Budapesten az Országháza előtt, és a gépfegyverek tüze az ő ifjú életét is kioltotta. Ez a fiatal lelkésztestvérem élete utolsó írásában ezt mondta: „A mi hitvallásunk alapja csak az a személyes meggyőződés lehet, hogy Jézus az én Megváltóm. Jézus Krisztus kérdezi most tőled, hogy vajon hited ilyen személyes meggyőződésből táplálkozik-e. Hívd Őt hajlékodba és Ő veled marad, minden napon a világ végezetéig." A másik vallástételt azért idézem, mert mindjárt énekelni is fogjuk. Ez Francis Lyte wexfordi anglikán lelkészé. Amikor Lyte egy jó barátja meghalt, ez a mély hitű, szerető szívű ember vállalkozott arra, hogy barátjának elárvult, népes családját is eltartja. De összeroskadt az így vállalt teher alatt. Súlyos betegségében a francia Riviérán, Nizzában keresett gyógyulást. 1847 őszén egy este éppen mostani alapigénkkel foglalkozott és a két tanítvány kérésével így imádkozott a feltámadt Krisztushoz:

„Maradj velem, mert mindjárt este van,
Nő a sötét, ó el ne hagyj, Uram;
Nincs senkim és a vigaszt nem lelem,
Gyámoltalannal, ó maradj velem.

Kis életem fut s hervadásba hull,
Bú lesz a vígság, fényesség fakul,
Csak változást és romlást lát a szem;
Változhatatlan, ó maradj velem."

(RÉ 511. dicséret, 1–2. vers)

De a következő versszakban már benne van a meghallgatás bizonyossága is, és most azt kérem, hogy mi is ezzel a vallástétellel lépjük át Isten kegyelméből az 1957. esztendő küszöbét:

„Ellenség ellen áldásod fedez,
A könny nem sós, a kór is könnyű lesz,
Sír, halál-fúlánk, hol a győzelem?
Győztes leszek, csak légy, Uram, velem."

(RÉ 511. dicséret, 4. vers)

Ámen.

A kánai menyegző

1963

Lekció: Jn 2,1–11

Textus: Jn 2,11

„Ezt az első jelt a galileai Kánában tevé Jézus, és megmutatá az ő dicsőségét; és hivének benne az ő tanítványai."

Azt hiszem, mindnyájan láttunk már esküvői csoportképeket; talán otthon a fiókból elő is tudjuk húzni valamelyik lakodalomnak a képét, amelyen mi magunk is részt vettünk. Az ilyen csoportképhez a fényképész rendszerint úgy szokta a násznépet elrendezni, hogy az ifjú párt ülteti középre, mintegy a tiszteletthelyre, melléjük az örömszülőket, és köréjük a többi vendéget, esetleg a kisgyermekeket leültetve eléjük a földre, a kép előterébe.

Ha azonban most magunk elé próbáljuk képzelni a kánai menyegző képét, úgy, ahogy azt János evangélista elbeszéli, rögtön látjuk, hogy valami egészen más lenne a csoportkép elrendezése, az ifjú pár valahol egészen a háttérben maradna, hiszen az evangéliumban még a nevükről sem történik említés. Ugyanígy járnának az örömszülők és a vendégek is. Valaki más kerülne a középpontba: az Úr Jézus Krisztus. Ezzel az is nyilvánvalóvá lenne, hogy a kánai menyegző voltaképpen nem annak a násznépnek az ünnepe volt, hanem az Úr Jézus Krisztus ünnepe. Az Úr Jézust is úgy hívták meg erre az esküvőre, mint a többi vendéget, és mégis, ami ott történt, Őrá nézve történt; mindabban az volt a fontos, amiről az evangélium úgy tesz bizonyságot: „megmutatá az Ő dicsőségét".

Az egész történetet úgy értjük és magyarázzuk helyesen, ha arra figyelünk, hogyan ragyog felénk abból az Úr Jézus Krisztus dicsősége.

I.

Először azt hangsúlyozzuk még egyszer, hogy az Ő dicsőségéről van szó, ahol pedig az Ő dicsősége felragyog, ott az emberi dicsőségnek el kell halványulnia, el kell tűnnie. Ezt mindenekelőtt Jézus Krisztus anyjának, Máriának kell megtanulnia. Mária vagy magától vállalkozik arra, vagy felkérik őt, hogy amikor a bor elfogy, a násznép szószólója legyen. Odamegy fiához és jelenti neki: „Nincs boruk." Még egy ilyen nagy ünnepségen is, amire bizonyára heteken, sőt hónapokon át készültek és takarékoskodtak, előállhat az a helyzet, hogy Máriának az egész násznép nevében ezt a megszégyenítő vallomást kell tennie: „Nincs boruk."

Így vagyunk sokszor mi is minden igyekezetünkkel. Mi is ünnepelni akarunk, örülni akarunk, meg akarjuk mutatni boldogságunkat, sikereinket, meg akarjuk mutatni, hogy kik vagyunk és mire vagyunk képesek, mint ahogy ma is sokszor a szülők, különösen falun, anyagi helyzetüket messze túlhaladó módon akarják megrendezni gyermekeik lakodalmát, a végén pedig kiderül, hogy valami mégis hiányzik, valamit mégsem tudtunk elérni, valamiben mégis szégyent vallunk. Alapigénk azt is megmondja, hogy mi, emberek alapjában véve mire vagyunk képesek: arra, hogy az egyik edényből a másikba vizet öntsünk. De hiába tesszük ezt, a víz víz marad. Ó, milyen fájdalmasan kell ezt sokszor megtapasztalnunk. Valami nagyot és szépet akarunk az életben, nagyok, gazdagok akarunk lenni, és nem sikerül. Minden újév elején tele vagyunk szép tervekkel, és a végén az lesz, hogy vizet öntünk egyik edényből a másikba. Az egyik ember elhatározza, hogy a házassága olyan boldog lesz, hogy olyan boldog házasság még nem volt a földön, a másik, hogy gyermekeiből nagy embereket nevel, a harmadik, hogy olyan magas pozícióba emelkedik, hogy mindenki fel fog rá nézni tisztelettel és alázattal, a vége mégis az, hogy a víz víz marad, vizet töltögetünk egyik edényből a másikba.

Így van ez az egész emberiség történetében is. Az emberek mindig azon igyekeztek, hogy eszméikkel, terveikkel, ideológiáikkal, sőt még a háborúikkal is nagyszerű korszakokat létesítsenek. De a víz víz marad. És vajon nem ugyanez a helyzet az anyaszentegyházban is: ó, hányszor kell éreznünk erőfeszítéseink meddőségét! Azt akarjuk, hogy igehirdetésünk hathatós legyen, hogy a gyermekeinket valóban keresztyén hitben neveljük, hogy egyházunk rendje valóban Szentírás szerinti legyen – de hiába minden fáradozásunk, hiába minden jó szándékunk, a végén rólunk is igen sokszor csak azt lehet mondani, amit Mária mondott erről a lakodalmas házról: „Nincs boruk."

Mária ezt nagyon alázatosan mondja. Nem kérőleg szól fiához, még kevésbé követelőzve. De természetesen számít arra, hogy szavából Jézus kiveszi a felszólítást is: „Jöjj hát és segíts!" Mint ahogy a családokban gyakran előfordul, hogy van egy tehetős és jószívű rokon, egy nagybácsi, vagy egy nagyapa, akit nem is kell kérni, akinek csak mondani kell, hogy ez vagy az szükséges volna, és máris nyúl a zsebébe, és adja a segítséget.

Keresztyén Testvéreim, valahogy így szeretnénk mi is igénybe venni Isten segítségét. Akkor fordulunk hozzá, amikor valami hiányzik. Akkor kérjük a segítségét, amikor a tervünk készen van, már-már sikerül, csak még valami kellene hozzá, amire a magunk erejéből már nem vagyunk képesek. Vagyis a kéréseinkben a mi elgondolásainkról, a mi szándékunkról, a mi terveinkről van szó, Istent csak mintegy arra akarjuk használni, hogy a mi elgondolásainkat vigye diadalra, magát a mi szolgálatunkba állítsa. Az is előfordul – én már hallottam ilyen eseteket is –, hogy valaki

egyáltalán nem vallásos, sohasem jár templomba, de amikor valami fontos ügye, vagy nagy szüksége van, akkor odamegy valakihez, akinek jó kapcsolatai vannak Istennel, mint például jelen esetben Máriának Jézussal, és neki mond ilyeneket: minden vasárnap eljársz a templomba, most az egyszer imádkozz értem is. Csakhogy az ilyen látszólagos alázatosság mögött igen gyakran az emberi gőg, elbizakodottság rejtőzik, arról van szó, hogyan lehetne Istent hasznosítani, felhasználni, a mi elgondolásaink szolgálatába állítani.

Isten azonban erre nem hajlandó. Van alapigénkben egy mondat, aminek hallatán megdöbbenünk, sőt talán meg is botránkozunk: hogy lehet az, hogy a szelíd, szerető szívű Jézus ilyen keményen utasítja el édesanyját: „Mi közöm nékem tehozzád, oh asszony!" Keresztyén Testvéreim! Ennek az elutasításnak éppen ez az értelme: Istent nem lehet befogni a mi terveink szolgálatába. Isten semmiképpen sincs kötelezve arra, hegy meggyógyítson, ha betegek vagyunk, pénzről gondoskodjék, ha nem tudjuk fedezni kiadásainkat, kiküszöböljön minden boldogtalanságot az életünkből, vagyis hogy teljesítse mindazt, amit mi éppen követelünk, elvárunk tőle. Lehet, hogy tényleg nagy szükségben vagyunk, lehet, hogy valóban rászorulunk a segítségre, de ez még nem jelenti azt, hogy az Isten tervei szerint is eljött megsegítésünk ideje, hogy Isten programjába is bele van illesztve, hogy éppen akkor és úgy segítsen, ahogy mi akarjuk. Ez az értelme Jézus kemény válaszának: „Mi közöm nékem tehozzád, oh asszony. Nem jött még el az én órám."

Egyszer találkoztam egy keresztyén emberrel, aki nehéz anyagi problémáit úgy akarta megoldani, hogy vett egy sorsjegyet. Aztán imádkozott, hogy húzzák ki neki a nagy nyereményt. Nem lett semmi. Aztán megkérdezett engem, hogy mint teológus mit szólok a dologhoz. Nyilván azt várta ez az atyámfia, hogy a Bibliából valamilyen nagyszerű módszert ajánlok neki, hogy legközelebb mégis sikerüljön. Mit lehet erre felelni? Az első felelet mindenesetre egy kérdés. Ha valaki így tesz, akkor jó, ha megkérdezi: tényleg az Istenbe vetem-e minden bizodalmamat, tényleg csak Őt imádom és szolgálom, vagy pedig közben arra gondolok, hogy mellette olyan alistenek is vannak, mint a régi pogányoknál a sors, a jó szerencse, a fortuna és a fátum? Nem az a gondolat lappang-e a háttérben, hogy Istennek olyan nagy és fontos dolgokkal kell foglalkoznia, hogy az ilyen apró dolgokban jobb, ha valaki máshoz fordulok segítségért? De az én atyámfia erősködött, hogy nála nem erről van szó. Akkor a következő a kérdés: tényleg az Isten dicsősége, az Isten akarata fontos-e a számára, vagy pedig a saját elgondolása? Erre aztán már nehezebb felelni. Mert ha az Isten dicsősége, az Ő akarata a fontos, akkor a szükség idején is ez az első kérdés: nem éppen azért adja-e rám Isten a próbát, a nyomorúságot, hogy magamtól elforduljak és felé forduljak? Nem azért bocsát-e rám betegséget, hogy ne a saját erőmben bízzak, hanem Őbenne? Nem azért vagyok-e anyagi szükségben, hogy elbizakodottságomtól elfordulva az Ő gazdagságában

bizakodjam? Aztán a másik dolog: nem veszem-e észre, hogy amikor szükség, nyomorúság, próba, kudarc szakad rám, nem az-e ennek az értelme, hogy Isten kopogtat az életem ajtaján, bebocsáttatást kér, mert ajándékot akar adni, a legnagyobb ajándékot, önmagát? Igen, a mi történetünkben is erről van szó: Jézus dicsőségének kijelentéséről, azért, hogy a tanítványok higgyenek benne, ahogy alapigénk mondja: „Megmutatá az ő dicsőségét; és hivének benne az ő tanítványai." Mert a hitben éppen az történik, hogy Isten nem valamit ad, hanem önmagát adja, önmagával köt össze minket, hogy tőle soha senki és semmi, sem halál, sem élet el ne szakasszon. Igen, az Úr Jézus Krisztus azért jött, hogy szolgáljon nekünk, de nem azért, hogy kiszolgáljon minket. Azért jött, hogy önmagát adja, életét adja a golgotai kereszten és így kapcsoljon össze minket az élet forrásával, az Atyával. Azért jött, hogy mindent elnyerjünk benne, mint ahogy a Szentírás mondja az Atyáról: „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mi módon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?" (Róm 8,32) Amíg azonban a saját nyomorúságos elgondolásainkról van szó, amíg elkészítjük kicsinyes terveinket és elvárjuk Istentől, hogy beleilleszkedjék a mi elgondolásainkba, és úgy és akkor szolgáljon ki minket, ahogy és amikor mi éppen akarjuk; amíg arról van szó, hogy Mária éppen azt várná Jézustól, hogy az Ő igazi, az Ő legnagyobb szolgálatának menetrendjét megváltoztatva mintegy kiszolgálja az embereket, addig Jézus felelete erre a kísértésre – mert ez kísértés Jézus számára – nem lehet más, mint a kemény visszautasítás.

II.

De hát akkor nincs semmi összeköttetés az Úr Jézus Krisztus dicsősége és az emberi szükség között? Hála legyen az Istennek, alapigénk éppen arról beszél, hogy megvan ez az összeköttetés, mert az Úr Jézus Krisztus órája úgy jön el és az Ő dicsősége úgy ragyog fel, hogy közben a mi kicsiny, hétköznapi szükségeinkről is gondoskodás történik.

Ezt az összeköttetést történetünkben először is Mária következő szava jelzi. Mária nem sértődik meg fiának kemény válasza miatt. Mint ahogy később a kánaáni asszony alázattal meghajolt Jézus még keményebb elutasító szava alatt, amikor Jézus azt mondta, hogy nem ad neki segítséget, mert nem jó a fiak kenyerét elvenni és az ebeknek vetni, úgy Mária is alázattal elfogadja Jézus válaszát, és utána kiadja az utasítást a szolgáknak: „Valamit mond néktek, megtegyétek." Ez az első: készen állni az Ő parancsának teljesítésére. Mint ahogy az Úr Jézus Krisztus életének is egy célja van, ahogy Ő maga mondja, hogy „annak akaratát cselekedjem, aki elküldött engem" (Jn 6,38), éppen úgy a szükség idején, amikor Urunk segítségét keressük, nem az az első, hogy mi magunk gondoljunk ki egy tervet és ahhoz próbáljuk elnyerni Jézus Krisztus segítségét,

hanem az az első, hogy készen álljunk: valamit Ő mond, azt cselekedjük. Vagyis az igazi imádságnak az alaphangja, még amikor kérünk is valamit az Istentől, ez: legyen meg a Te akaratod. Ez a nyíltság, ez a készség azt jelenti: Ő maga lépjen be az életünkbe. Azt jelenti, hogy lemondunk a saját dicsőségünkről és várjuk az Ő dicsőségének kijelentését. Azt jelenti, hogy amikor valamit kérünk, akkor is Őt magát várjuk végtelen jóságával és hatalmával. Azt a bizakodást jelenti, hogy Ő meghallgat, feljebb, mint kérhetnénk. Azt jelenti, hogy nem egy magunk csinálta Istenben bizakodunk, aki csak arra való, hogy kiszolgáljon minket, hanem felajánljuk magunkat Annak, aki úgy szolgál minket, hogy mindent ad nekünk, önmagát, ugyanakkor igényt tart egész valónkra, egész életünkre.

Így kapcsolódik össze Jézus Krisztus dicsősége a mi szükségünkkel, és ezt alapigénk a víz borrá változtatásának csodájával mondja el. Jézus kiadja a parancsot: töltsétek meg a kővedreket vízzel! Hat kőveder volt, egybe két-három métréta fért, vagyis összesen mintegy hétszáz liter. Aztán a következő parancs: most merítsetek és vigyetek a násznagynak. Nem mondom el tovább részletesen a történetet, úgyis tudjuk: nem egy vagy két liter borról gondoskodott Jézus, ahogy Mária várta volna tőle és ahogy talán elég lett volna, hogy a háznép kellemetlensége elmúljék, hanem annyiról, amennyi akár ezer embernek is elég lett volna. A zavarba jött násznagy megelégedett volna valami rossz minőségű borral is, ami azonban most a vedrekben volt, messze felülmúlta azt, amit addig a vendégek fogyasztottak.

De azt hiszem, keresztyén Testvéreim, érezzük, hogy az egész evangéliumi történetben valami máson van a hangsúly, mint azon, hogy egy ismeretlen vidéki lakodalomban hogyan oldódott meg a háznép kellemetlen ellátási problémája. Alapigénk ezt ki is mondja, amikor a víz átváltoztatásának csodáját jelnek nevezi. Jel az, ami jelent valamit; vagyis ami túlmutat önmagán valami másra. Igen, itt vannak ezek az utalások – segítsen a Szentlélek abban, hogy azokat megérthessük.

Először az, amire máris céloztam: Isten mérhetetlenül többet adhat, mint amit mi kérünk tőle; az Ő kegyelmét nem lehet literrel mérni. Pál apostol így dicsőíti Istennek ezt a minden kérést felülhaladó, segítő gazdagságát: „Annak pedig, aki véghetetlen bőséggel mindeneket megcselekedhetik, feljebb, hogynem mint kérjük vagy elgondoljuk…, annak légyen dicsőség az egyházban a Krisztus Jézusban nemzetségről nemzetségre örökkön örökké.” (Ef 3,20–21)

Másodszor: Az Úr Jézus Krisztus szolgálata nem kerüli el a mi kicsiny, hétköznapi szükségeinket. Ha első gondunk az Ő akaratának teljesítése és az Ő dicsősége, akkor a mi földi, testi életünk szükségeit is ki tudja és ki akarja elégíteni. Mint ahogy a Hegyi beszédben mondta: „Keressétek először Istennek országát, és az ő igazságát; és mindezek – vagyis az étel, az ital, a ruha, az egészség, a földi munka eredménye – megadatnak néktek.” (Mt 6,33)

Harmadszor: Ez a jel arra mutat, aki az egész világ Szabadítója. Történetünkben a víz átváltoztatásáról van szó: a víz engedelmeskedik annak, aki által, mint Isten Igéje által létrejött a mindenség; létrejött a mindenség legfontosabb eleme: a víz, amikor Isten Lelke lebegett a vizek fölött. És ha a végső beteljesedéskor azt halljuk, hogy tenger többé nem lesz (Jel 21,1), ezt is az Ő hatalma viszi véghez. Aki azonban minderre képes, az más átváltoztatásokat is végre tud hajtani. Az egyik szép énekünkben így dicsérjük Istent: *„Te, ki a szív mozdulásit, mint a vizeknek folyásit szabadon hajtod ide s tova…"* (RÉ 480. dicséret, 5. vers) A mi Urunk nemcsak a víznek parancsol, nemcsak a háborgó tengert tudja lecsillapítani, nemcsak a hat vödör vizet tudja átváltoztatni, hanem tényleg: a szív mozdulásait is hatalmában tartja; át tudja alakítani az embert, az emberi szívet, az egész emberi életet. Vegyünk biztatást abból, hogy Urunk minket is átalakíthat. Érezzük bűneinket, kudarcainkat, elgondolásaink csődjét; de Ő mindezt meg tudja változtatni. Látjuk egyházunk nyomorúságát, Ő tud változást hozni. De az ún. világi körökben sem tehetetlen, ezt is mutatja a történet, hiszen a legvilágiasabb dolog éppen egy lakodalom; vannak, akik nem is értik, hogy lehet az, hogy Jézus egyáltalán elment a kánai menyegzőbe. Igen: a világi dolgokat is át tudja változtatni. Féken tudja tartani a gonoszt, a gyűlölködést szeretetté, együttmunkálkodássá tudja tenni; a háborús indulatokat békés indulatokká tudja változtatni. Nem látjuk, hogy napjainkban is vannak történések, amelyeket senki sem tudott volna előre kiszámítani? És minden dolgok végén Ő tudja megváltoztatni ezt a régi világot úgy, hogy létrejöjjön az Ő új világa, az új ég és az új föld, amelyekben igazság lakozik.

Legvégül pedig: Jézus azért változtatta a vizet borrá, hogy az emberek vigadjanak. Nagyon prózai és profán lélek az, aki ebben a történetben a borfogyasztás és az alkohol védőbeszédét látja. Nem erről van szó: ez a lakodalmi vidámság is csak jel, jele annak a végső lakodalmi vigasságnak, amiről a Szentírás úgy beszél, mint a Bárány menyegzőjéről. Igen, a végső beteljesedés képe a nagy lakoma: ahol nem lesz többé gond, zavar, szomorúság, ahol nem lesz hiány, ahol nem jövünk zavarba, mert elfogy valami, amire szükségünk van.

Római katolikus atyánkfiai azt tanítják, hogy az úrvacsorában a bor átváltozik Jézus valóságos vérévé. Mi ezt nem tanítjuk és nem hisszük. De hisszük, hogy az a bor, amit az úrasztalánál magunkhoz veszünk, mintegy kóstolója és ugyanakkor záloga annak a végtelen örömnek, békességnek, megnyugvásnak, ami az Ő országában, az Ő asztalánál vár ránk, amikor az Isten letöröl minden könnyet a mi szemünkről, amikor halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, és amikor felhangzik a nagy sokaság éneke: örüljünk és örvendezzünk, és adjunk dicsőséget neki, mert eljött a Bárány menyegzője! Boldogok, akik a Bárány menyegzőjére hivatalosak! Ámen.

A reformáció az egyház megtisztítása

Reformáció, 1967

Textus: Jn 2,13–22

„Mert közel vala a zsidók húsvétja, és felméne Jézus Jeruzsálembe. És ott találá a templomban az ökrök, juhok és galambok árusait és a pénzváltókat, amint ülnek vala, és kötélből ostort csinálván, kiűzé mindnyájokat a templomból, az ökröket is a juhokat is; és a pénzváltók pénzét kitölté, az asztalokat pedig feldönté. És a galambárusoknak monda: Hordjátok el ezeket innen; ne tegyétek az én Atyámnak házát kalmárság házává. Megemlékezének pedig az ő tanítványai, hogy meg van írva: A te házadhoz való féltő szeretet emészt engem. Felelének azért a zsidók és mondának néki: Micsoda jelt mutatsz nékünk, hogy ezeket cselekszed? Felele Jézus és monda nékik: Rontsátok le a templomot, és három nap alatt megépítem azt. Mondának azért a zsidók: Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt megépíted azt? Ő pedig az ő testének templomáról szól vala. Mikor azért feltámadt a halálból, megemlékezének az ő tanítványai, hogy ezt mondta; és hivének az írásnak, és a beszédnek, amelyet Jézus mondott vala.”

I.

Keresztyén Testvéreim, ha a mai ünnepnapon, a reformáció megindulásának 450. évfordulóján megkérdezzük, hogy mi a reformáció értelme, akkor alapigénkből ezt a feleletet kapjuk: a reformáció azt jelenti, hogy az Úr Jézus Krisztus megtisztítja a templomot, megtisztítja az anyaszentegyházat. Alapigénkben ugyanis nemcsak a jeruzsálemi templomról, az Ószövetség templomáról van szó, hanem az Ő testének templomáról is, az Ő teste pedig az újszövetségi anyaszentegyház. Amikor pogány őseink között felhangzott az evangélium, és az első igehirdetők a bibliai üdvüzenet kulcsszavait magyarul próbálták elmondani, akkor több esetben az ősrégi, a modern magyar nyelvből már kiveszett *id* szó összetételeit használták. Így a közönséges hétköznapoktól megkülönböztetett nagy napokra azt mondták, hogy azok *ide-napok*, mai nyelven ünnepek. A bibliai *szótéria* szót, amely az ember és a mindenség végső, teljes megszabadítását fejezi ki, úgy mondták: *idvesség*. Az *ekklészia*-nak, Isten választott népének ez lett a neve: *id-ház*, szent ház, Isten temploma. Mert az újszövetségi egyház is templom, szent ház, amelyről ezt mondja az Efézusi levél: „Fölépíttettetek az apostoloknak és a prófétáknak alapkövén, lévén a szegletkő maga Jézus Krisztus, kiben az egész épület szép renddel rakattatván, nevekedik szent templommá az Úrban; akiben ti is együtt építtettek Isten hajlékává a Lélek által.” (Ef 2,20–22) A reformáció ennek a szent háznak, az egyháznak a megtisztítása.

Alapigénk első nagy üzenete az, hogy Isten házának megtisztítását, a reformációt maga az Úr Jézus Krisztus hajtotta és hajtja végre. Ezrek tolongtak Jeruzsálemben a közelgő páska előtt; voltak a sokaságban őszintén kegyes, buzgó emberek is, de a templom megtisztítását senki más nem végezhette el, csak az, akit az Atya küldött erre: az Úr Jézus Krisztus. A 450 évvel ezelőtt történt reformációban is ez történt. Félreérti a reformációt, aki abban csak emberek cselekedetét látja, és rosszul ünnepli a reformációt, aki a mai napon az embereket dicsőíti. A nagy reformátorok merő eszközök voltak az Egyház Urának kezében. Ezt ők maguk is tudták és meg is mondták. „Dehogy mertem volna elkezdeni, ha tudtam volna, hogy mi következik – mondta Luther Márton –, az Isten úgy vezetett engem, mint ahogy a vak lovat vezeti a gazdája. Isten cselekedett, én csak eszköze voltam." A fiatal Kálvinnak eszébe sem jutott, hogy a reformátor szerepét keresse; a humanista tudós visszavonult életét akarta élni, amikor a genfi reformátor, Farel Vilmos Isten igéjének fenyegetésével vette rá arra, hogy Genfbe menjen és így az ő életében is beteljesedjék az, amit Jézus Péternek mondott: „Más övez fel téged és oda visz, ahová nem akarod." (Jn 21,18) Akármilyen mélységes hálával magasztaljuk is az Istent a nagy reformátorok életéért és munkájáért, a mi hitbeli őseinkért, a gályarabokért, hitvalló atyáinkért, a reformációt akkor ünnepeljük helyesen, ha szívből tudjuk mondani Kálvin János jelmondatát: *soli Deo gloria – egyedül Istené a dicsőség*.

II.

De most mindjárt vessük fel a fontos kérdést: miért volt szükséges és miért szükséges ma is, hogy az Úr Jézus Krisztus az Isten házát megtisztítsa? Alapigénkből ezt a feleletet kapjuk: azért szükséges, mert nekünk, gyarló embereknek állandó kísértésünk, hogy az Isten házát „kalmárság házává" tegyük.

De most próbáljunk figyelni Jézus vádjának igazi, mélyebb értelmére. Azt, hogy a jeruzsálemi templom előcsarnoka a kalmárság házává, az adásvétel, az üzletkötés helyévé változott, a vak is láthatta. Az áldozathoz állatokra volt szükség, juhokra, galambokra, ezeket a kegyes zarándokok nem hozhatták magukkal messze földről, ott kellett megvásárolniuk a helyszínen. De a templomadót, a didrachmát sem lehetett messze földről hozott, idegen pénzzel fizetni, a külföldi pénzt megfelelő árfolyamon be kellett váltani. Így a templom előcsarnoka az alkudozások, hangos üzleti tárgyalások helye volt, az imádság helyett a vita hangzott, a zarándokok azon voltak, hogy be ne csapják őket, az állatkereskedők és a pénzváltók pedig azon igyekeztek, hogy minél nagyobb legyen a hasznuk. De, keresztyén Testvéreim, mindez csak tünete, szimptómája volt egy sokkal mélyebbre nyúló, végzetesebb visszaélésnek, annak, hogy Jézus korában maga az egész vallás egy ilyen üzleti üggyé változott. A

templomot nem úgy tekintették többé, mint azt a helyet, ahol Isten mintegy kitárja atyai szívét és önmagát, végtelen szeretetét adja az Ő népének, hanem mint egy olyan helyet, ahol mintegy üzleti alapon, a teljesítmény és ellenszolgáltatás alapján lehet tárgyalni Istennel. Az áldozati rendszerben többé nem Isten kegyelmes aláhajlását látták, vagyis azt az áldott lehetőséget, hogy helyreálljon a megrontott viszony Isten és ember között az Isten kegyelméből, hanem ezt is, mint valami kereskedelmi ügyletet fogták fel: én adok Istennek, és akkor Ő köteles viszonozni áldozatomat, megadni azt, amit kérek tőle. Nem azt keresték a templomban, amit Isten ott adni akart: önmagát, a saját személyét, nem önmagáért szerették Istent az áldozók, hanem azért, amit vártak tőle, mintha egy gyermek a szüleit nem önmagukért szeretné, hanem csak azért ragaszkodnék hozzájuk, mert etetik, ruházzák őt és otthont adnak neki. Ezért három dologban lehet összefoglalni az igazi istentiszteletnek, az igazi vallásnak ezt a megrontását: a jeruzsálemi templomban ekkor már úgy gondolkoztak, hogy a vallás az, amiből hasznom van; hogy ezt a hasznot ki tudom eszközölni a saját teljesítményemmel, ezért meg tudok fizetni; és hogy mindezekben az én akaratom és az én elgondolásom érvényesül, mint ahogy minden üzleti cselekményben ez a három dolog van: valamilyen előnyt akarok, a saját elgondolásom szerint, és ezt megfizetem, megveszem. Mindez azonban az igazi istentisztelet merő ellentéte, mert az Isten ingyen való, megfizethetetlen kegyelmének visszautasítása. Ez jelenti azt, hogy az emberek az Isten házát „kalmárságnak házává" tették.

Az Úr Jézus Krisztus azonban azért jött, hogy igaz tiszteletét helyreállítsa. Ott és akkor, Jeruzsálemben nem tehetett mást, az ítélet cselekedetét hajtotta végre az istentisztelet megrontóin: ostort font kötélből, kiűzte az üzletelőket portékájukkal együtt, pénzváltó asztalaikat felborította és ezt kiáltotta: „Ne tegyétek az én Atyámnak házát kalmárság házává."

Most másképpen végzi egyháza megtisztítását. Most nincs szüksége arra, hogy kötélből ostort fonjon; mert hiszen neki adatott minden hatalom mennyen és földön, és az Atya jobbján ülve szuverén hatalommal vesz részt a történelem eseményeinek formálásában. Nem kötélből font ostorral, hanem a történelem eseményeivel, igen, a mi történelmünk eseményeivel végzi el a mi egyházunkban, magyar református egyházunkban is és a mi életünkben is az Isten házának megtisztítását. Egyszerűen lehetetlenné teszi, hogy az Istennel való kapcsolatunkból üzleti ügyet csináljunk. Mert volt ám egy olyan vallásosság is, amely azt mondta: én jó református leszek, patronálom az Istent, de aztán elvárom, hogy Ő is megtegye a magáét és úgy alakítsa a történelmet, ahogy én akarom. Az anyaszentegyház Ura ezt a gondolkozást összetörte. Huszonhárom évvel ezelőtt egy októberi napon beszéltem Debrecen királyi város utolsó főispánjával, akit talán a jelenlévők közül is többen ismertek, aki ezt mondta: „Én mindig jó református voltam, de ha ezt a háborút meg nem nyerjük,

akkor számomra az Isten nem létezik többé." Az egyház Ura nem engedi, hogy a vallásból bárki is profitáljon. Mert volt ám olyan idő is, amikor a vallás előnyt, kivételt, presztízst jelentett, amikor egy keresztlevélnek anyagilag is lemérhető értéke volt; amikor érdeke volt az embereknek, hogy templomba járjanak és az egyházat támogassák – ennek is vége. Ki az közületek, akinek előnye van abból, hegy eljár a templomba, hogy eljött erre az istentiszteletre? Ki az, akinek a számára evilágbeli előnyt, kalmári profitot jelentene, ha önkéntes egyházfenntartói járulékát mától kezdve akár a tízszeresére emelné? Melyik az a fiatal, aki azt mondaná, én úgy keresem az érvényesülést, hogy kiállok és bejelentem mindenkinek: én az Úr Jézus Krisztus tanítványa vagyok? Ha valaki úgy járt a templomba, mint a kalmárság házába, vagyis azért járt, hogy ezzel előnyt szerezzen magának, az már nem jár többé, mert az Úr lehetetlenné teszi, hogy a vallásból profitáljunk. De lassanként azok is elmaradnak, akik a vallást csak úgy használták, mint az élet dekorációját: jöttek a fényes templomi esküvőre, megrendelték az egyház közreműködését a fényes temetésen – ezek is elmaradnak, mert ma már a számításukat, a virágdíszt, a zenét, az ünnepélyességet máshol is megkaphatják. És ha valaki csak a fogyasztója volt a vallásnak, illúziókat, hangulatokat keresett, úgy fogyasztotta, mint beteg ember az orvosságot, valahogy már az sem találja meg a számítását.

III.

De hát nem az lesz a vége, hogy végül senki sem találja meg a számítását és teljesen kiürülnek a templomok és vége lesz az egyháznak? Nem, keresztyén Testvéreim, mert alapigénkben az is benne van, hogy a mi Urunkat, amikor ostort fon, amikor végrehajtja ítéletét az Istennek házán, az Isten háza iránti féltő szeretet emészti. Mert ahogy istentiszteletünk kezdetén énekeltük: *„Azt bünteti, kit szeret, másképp ő nem is tehet."* (RÉ 394. dicséret, 1. vers) Ez a szeretet szabadító szeretet, mentő szeretet, életadó szeretet, mindennél hatalmasabb szeretet. Azért hatalmasabb mindennél, mert a feltámadás ereje dolgozik benne.

Alapigénkben van egy titokzatos utalás, egy ún. jel, annak a jele, hogy milyen hatalommal végzi Urunk a templom megtisztítását. Akkor és ott senki sem értette ezt az utalást, még a tanítványok sem. „Rontsátok le a templomot, és három nap alatt megépítem azt." Azt jelenti ez, hogy amiképpen a Jézus Krisztus temploma még a halál pusztításából is felépült, úgy az Isten házán végrehajtott ítéletben is a feltámadás ereje munkálkodik. Akármilyen megdöbbentő és fájdalmas is a mi Urunk templomtisztító munkája, abban benne van a feltámadás, az új élet ígérete. Törhetik a fejüket a társadalomtudomány művelői és a történettudósok, hogy mi lesz az egyházzal, mi jó, ha ahhoz tartjuk magunkat, amit nagy reformátorunk, Kálvin János

mondott erről a kérdésről: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz)

Igen, az egyház Ura éppen akkor támaszt új életet az Isten házában, amikor ítéletével áthúzza az emberi számításokat, amikor lehetetlenné teszi, hogy az Isten házát a „kalmárság házának" tekintsük. Mert amikor kemény ítéleteivel világossá teszi, hogy Istennel üzleti kapcsolatban nem élhetünk, Istent a magunk céljai szolgálatába nem állíthatjuk, Őt meg nem fizethetjük, az Ő ellenszolgáltatását semmiféle teljesítménnyel ki nem érdemelhetjük, akkor ragyogtatja fel előttünk azt, amit a reformáció 450 évvel ezelőtt felfedezett: Isten mindent ad nekünk, önnönmagát adja – de ingyen kegyelemből. Lehet, hogy az egyház közben igen szegénnyé lesz, ahogy népiesen mondják: „kenyéren és vizen él" – de lehet panaszkodni, amíg ez a kenyér az „életnek kenyere", és ez a víz „a keresztség sákramentumának" vize? Lehet, hogy az egyház teljesen elveszíti e világ szerint való dicsőségét, társadalmi presztízsét – de lehet nagyobb dolog a világon annál, hogy az Isten háza valóban az Isten háza lesz, az Ő fogadószobája, az atyai hajlék, vagyis végre hitelesen hangzik az evangélium, hogy az Isten szeret, végtelenül szeret, feltétel nélkül szeret, és hogy a békétlen, otthontalan, nyomorúságában vergődő ember számára nyitva áll „az atyai hajlék és vár, akinek azt mondhatjuk: Atyám!

IV.

Legvégül azonban van egy igen fontos figyelmeztetés számunkra. Amikor a templom, az egyház megtisztításáról hallunk, ne úgy gondoljunk az egyházra, mint valami elvont fogalomra, mint valami intézményre, ne is úgy, mint valami tömegszervezetre, mert a tömegben az ember deperszonalizálódik, személy voltának egy részét elveszíti. Az egyház tagjaiban él. Ezt a Biblia úgy mondja, hogy az Isten háza élő kövekből épül fel. „Ti magatok is mint élő kövek épüljetek fel lelki házzá" – mondja Isten igéje. Az Úr Jézus Krisztus úgy tisztítja meg az egyházat, hogy minket élő kövekké tesz, életre támaszt. Ezért most nekünk mondja külön-külön: „A te házadhoz való féltő szeretet emészt engem." Kemény ez a szeretet, a mi életünkben

is vannak dolgok, amiket nem értünk, mi is érezzük fenyítő szeretetének szigorát, de jó tudnunk, hogy ítéletében benne van a kegyelem. Minket is azért tisztogat, hogy ne számításból szeressük Istent, hanem önmagáért, mert akik az Istent szeretik, azoknak minden javukra van. Akkor vagyunk igazán élő kövek az Isten házában, ha kegyelemből élünk. Hát nem onnan van az emberi élet sok nyomorúsága, békétlensége, hogy nem merjük és nem akarjuk magunkat rábízni az Isten ingyen való, megfizethetetlen szeretetére? Nem onnan van az egész emberiség nyomorúsága is, hogy mi magunk csinálunk terveket, mi magunk akarjuk megváltani a világot, és az Isten szeretetét lebecsüljük vagy visszautasítjuk? Amíg azonban valaki az Isten szeretetét visszautasítja, és akár vallási alapon, akár vallás nélkül a maga erejéből akar élni, addig a halálban van. Az élet az, hogy kegyelemből élünk, hogy megnyitjuk a szívünket az Isten szeretete előtt. De ez a szeretet nem áll meg bennünk. Az Úr Jézus Krisztusban azért van „féltő szeretet" az Isten háza iránt, mert az akarja, hogy az Isten háza ennek a szeretetnek a helye, a forrása legyen. Az akarja, hogy életadó szeretete továbbáradjon embertársaink életébe, a családunkba, a munkatársaink körébe, népünk és az egész emberiség életébe. Legyen áldott az Isten, hogy a mi Urunk, ahogyan egykor Jeruzsálemben, azután 450 évvel ezelőtt Németországban, Európa közepén, úgy ma is végzi az Isten háza megtisztításának munkáját, a reformációt. Mert Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz. Ámen.

Hogyan keletkezik a Jézus Krisztusba vetett üdvözítő hit?

Teológus kiszállás, Miskolc, 1978

Lekció: Jn 4,27–29.39–42

Textus: Jn 4,42

„És azt mondják vala az asszonynak, hogy nem a te beszédedért hiszünk immár: mert magunk hallottuk, és tudjuk, hogy bizonnyal ez a világ idvezítője, a Krisztus."

Alapigénkben arról hallottunk, hogyan jutottak hitre azok a samaritánusok, akik egy asszony bizonyságtételére elmentek Jézushoz. Ma is érdekes és izgalmas kérdés, hogyan nyeri el valaki az igazi élő hitet. Ezt a kérdést például a Debreceni Kollégium Teológiai Akadémiáján is fel szoktuk vetni magunknak. Amikor ugyanis évről évre hálaadással látjuk, hogy új diákok jönnek hozzánk, fiatalok, akik oda akarják szánni életüket Jézus Krisztus evangéliumának hirdetésére, néha bizony szinte csodálkoznunk kell, hogyan jutottak ezek a fiatal férfiak és nők erre a döntésre. Valamikor, amikor még minden elemi és középiskolában volt hitoktatás, amikor egyházunknak egy hatalmas iskolarendszere volt, és ezeket az iskolákat úgy szoktuk nevezni: *seminarii ecclesiae – az egyház veteményeskertjei*, amikor gyermekeink és fiataljaink nagy részét ott láttuk a templomban, szinte természetesnek vettük az egyházi utánpótlást, a református keresztyén hit természetes folytatását egyik nemzedékről a másikra. Ma már tudjuk, nincs ilyen természetes folyamatosság. Hogyan van hát, hogy ma is vannak gyermekek és fiatalok, akik nemcsak hogy a keresztség sákramentumában részesülnek, hanem igazi keresztyén hitre jutnak, sőt odaszánják fiatal életüket a Krisztus evangéliumának terjesztésére? Úgy érzem, hogy erre a kérdésre a végső és hiteles feleletet alapigénkben találjuk. Próbáljunk hát felelni alapigénk világosságában arra a kérdésre, hogyan születik, hogyan keletkezik a Jézus Krisztusba vetett igazi, üdvözítő hit!

I.

„Abból a városból [ti. Sikár városából] sokan hivének benne a samaritánusok közül annak az asszonynak beszédéért, aki bizonyságot tett vala…" Ez az első. Ahhoz, hogy valakinek keresztyén hite legyen, szüksége van a bizonyságtevésre. Mert a hit – ahogy Pál apostol mondja – hallásból van. Mi módon hisznek pedig abban, aki felől nem hallottak? – kérdezi Pál apostol, mert – ahogy folytatja – a hit hallásból van. Ha visszatekintünk a saját életünkre, akkor hálás szívvel kell gondolni azokra az emberekre, akik előttünk bizonyságot tettek Jézus Krisztusról, akik megtanítottak

minket az evangélium ismeretére. Azt is tudjuk, hogy ezek a bizonyságtevők nemcsak szólták, hanem élték is az evangéliumot, ezért volt hiteles a szavuk.

Talán az édesanyánkra gondolunk, aki először kulcsolta kezünket imára, talán az édesapánkra, aki először fogta meg a kezünket, hogy elhozzon ide a templomba, talán a hitoktatónkra, a lelkészünkre, mindenesetre emberi bizonyságtevőre, akinek szavában felragyogott előttünk Jézus Krisztus dicsősége. Rendszerint nem is egy emberről van szó, mint a samáriai asszony esetében. Én például fel sem tudnám sorolni azokat a drága személyeket, akik hitelesen és úgy szóltak előttem Jézus Krisztusról, hogy érezhettem megváltó Urunk emberfölötti hatalmát és dicsőségét. Nem akarok túlságosan személyesen beszélni, de azért két emberi bizonyságtevőt elétek állítok. Az egyik a saját édesapám volt, aki egész életét az evangélium hirdetésének szentelte. Amikor a halálos ágyán feküdt és a bombák és aknák robbanásai között csak az édesanyám volt vele, aki nem tudta visszatartani könnyeit, akkor édesapám ezt mondta: „Értem ne sírj, én mindig hirdettem a feltámadást és az örök életet, és én tudom, hogy az én Megváltóm él." Aztán egy másik drága lélek annak idején a 20-as években Győrött a gyülekezetünknek volt igen derék, buzgó diakonisszája: Molnár Mária. Először világi ápolónő volt, és az első világháború idején a keleti front katonai kórházaiban dolgozott Galíciában és másutt. A háború után a Filadelfia Diakonissza Anyaház diakonisszája lett és gyülekezeti szolgálatba lépett. Ma már nem tudnám elmondani, hogy az ifjúsági bibliaórákon mit mondott nekünk, de arra emlékszem, hogy minden szaván rajta volt a hitelesség pecsétje, és minden szaván érzett már akkor is, hogy kész az életét feltenni arra az igazságra, amelyről bizonyságot tett. Talán a jelenlévők közül tudják, hogy erre a hitelesítő aktusra, életének feláldozására sor is került. Amint a második világháború után a nálunk járt Soedrarma indonéziai lelkész és Hoekendijk misszionáriusok elmondták: Molnár Mária az életét adta az evangéliumért. Amikor a japánok elözönlötték a polinéziai térséget, ő nem akarta otthagyni Pitilu szigetén szeretett lelki gyermekeit. A japánok a többi fehér misszionáriussal együtt elfogták, felvitték egy hajóra, ott felállították őket a fedélzeten és gépfegyverrel kivégezték őket. Ha nem lettek volna ezek a drága bizonyságtevők az életemben, nemcsak a megnevezettek, hanem sokan mások, akkor – emberileg szólva – nem jutottam volna el az én Uram Jézus Krisztus ismeretére.

II.

De ne csak egyes emberekre gondoljunk! Születésünktől fogva halálunkig közösségi, társas lények vagyunk, akiknek életét és gondolkozását a minket körülvevő közösségek és azoknak tradíciói, hagyományai formálják. Így alapigénk samaritánusai sem a samáriai asszonytól hallottak először Krisztusról; ezek a samaritánusok,

bármilyen ellentét volt is köztük és a zsidók között, ugyanazt az isteni törvényt tisztelték és ugyanúgy várták Krisztust, mint Izráel fiai. Így mondhatnám: az ő életükben is végbement, közösségi úton is, az evangélium előkészítése. Keresztyén Testvéreim! Hogyan is lehetne hitünk az anyaszentegyház közössége nélkül? Kálvin János teljes meggyőződéssel képviseli a régi egyháznak azt a tanítását, hogy az egyház anya: csak úgy juthatunk üdvözítő hitre, ha az egyház mint anya a méhében hordoz, majd megszül és táplál minket. Hitre jutás és hitbeli épülés nincs egyházi közösség nélkül. Amilyen hálásak vagyunk, hogy mi debreceniek eljöhettünk ide és ennek a gyülekezetnek a hite által épülhetünk, annyira örülünk annak is, hogy elhozhatjuk egyházunk ősi anyaiskolájának, a Debreceni Kollégiumnak köszöntését és bizonyságtételét. Mert a közösség és a hagyomány bizonyságtétele nemcsak kortársaink szavában van jelen, hanem abban benne zeng Krisztus egyházának is tér- és időfeletti közössége, benne van a megszentelt múlt, és benne van azoknak a szava is, akik most már a színről színre látás világában várják, hogy zarándokutuk végén megérkezzenek a mennyei Jeruzsálembe. Amilyen felemelő számunkra látni ennek a gyülekezetnek az ősi templomát, amelyben már a reformáció előtt és azóta is szakadatlanul találkoznak a hívők jelenlévő Urukkal, éppen olyan hiterősítő lehet valaki számára a Debreceni Református Kollégium múltja és jelene is. Ha valaki még nem járt volna ott, kérem, jöjjön el egyszer Debrecenbe, lássa ott az Emlékkertben gályarab őseink emlékoszlopát, akik kimondhatatlan szenvedéseket vállaltak evangéliumi hitükért. Nézze meg a Kollégiumnak a helvét hitvallást tartó jótevők és az eklézsiák adományából épült épületét, országunk legrégebben egy helyen működő iskoláját és az egyetemes magyar művelődésnek ezt a páratlan történelmi gócpontját, lássa a földszinti udvar bronz emlékplakettjeit: ennek az iskolának híres diákjait, hallgassa meg az ország legrégebbi énekkarának, a Kollégiumi Kántusnak az énekeit, lássa ott az udvaron a mi fiainkat és leányainkat, és akkor érezni fogja, hogy minket a bizonyságoknak fellege vesz körül, az a drága hagyomány, amely nélkül elsodródna, vagy meg sem születne a hitünk.

III.

Az igazi keresztyén hithez még valamire szükségünk van, arra, ami nélkül az emberi szó üres beszéd marad, az emberi közösség pedig zsarnoksággá és holt hagyománykultusszá válik. Habár János evangélista – amint Kálvin mondja – „megtiszteli a samaritánusok kezdeti hitét, amikor azt hitnek mondja", bennük az igazi hit akkor született meg, amikor a samaritánus asszony szavára elmentek Jézus Krisztushoz és vele magával találkoztak. „Nem a te beszédedért hiszünk immár – mondják az asszonynak –, mert magunk hallottuk, és tudjuk, hogy bizonnyal ez a világ idvezítője, a Krisztus." Az igazi hit akkor születik, amikor magával Krisztussal találkozunk, és

Ő maga mondja nekünk az örök élet üzenetét. A samaritánusok így hittek. De vajon szól-e hozzánk ma is az Úr Jézus Krisztus? Találkozhatunk-e vele magával, hogy Ő mondja nekünk az örök életnek beszédét? Engedjétek meg, hogy utoljára erre a kérdésre próbáljak felelni. Alapigénk felelete röviden ennyi: nincs semmi, ami megakadályozhatná, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus ma is személyesen hozzánk jöjjön, szóljon hozzánk és bennünket hitre vezessen.

Ragyogjon előttünk a samaritánus asszony példája! Ó, milyen legyőzhetetlennek látszó akadályok tornyosultak Jézus útjában! Abban az időben Izráel népének tanítója nem állhatott szóba egy közönséges asszonnyal, akkor egy hithű zsidó még csak a közelébe se ment a samaritánusoknak, abban az időben egy szent ember nem beszélt egy olyan asszonnyal, aki akár talán nem is a maga hibájából egymás után hat emberrel élt törvénytelen viszonyban. Jézus előtt azonban mindez nem akadály: lehajolt ehhez a szegény lélekhez, hogy örök életet adjon neki. Nagy biztatás ez. Azt mondja, hogy akármilyen méltatlanok vagyunk is, Ő kész hozzánk jönni és szabadítást adni. „*Amint vagyok, – nincs semmi gát, kegyelmed mit ne törne át; hadd bízza lelkem rád magát: – Fogadj el, Jézusom.*" (RÉ 460. dicséret, 5. vers)

Aztán nem akadálya szabadító jelenlétének az emberi szó gyarlósága sem. Megint figyeljünk a samaritánus asszony példájára. Jézus vitte véghez azt, hogy szavának foganatja legyen, hívásának eredménye legyen, és akiket megszólított, Jézushoz menjenek. Ne mondjuk hát azt a hamis kifogást, hogy olyan sok tökéletlenség van az életünkben, hogy inkább nem szólunk Jézus Krisztusról, inkább hallgatunk még a gyermekeink előtt is. Ne tegyük ezt, mert ez lényegében Krisztus megtagadása. Szóljunk bátran, és meglepetéssel fogjuk tapasztalni, hogyan teljesedik be Jézus ígérete: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." Én magam is most azzal a reménységgel teszek bizonyságot előttetek, hogy gyarló beszédemben elrejtőzve maga az élő Jézus Krisztus mondja nektek, mint a samaritánus asszonynak a Jákób kútjánál: „Valaki pedig abból a vízből iszik, amelyet én adok néki, soha örökké meg nem szomjúhozik."

Nincs akadálya annak, hogy Jézus újra élettel töltse meg az egyházi közösségeket, az egyházi hagyományt. A földi egyház életében vannak hanyatlási korszakok, ilyen volt a reformációi időszak is, és ma is egy ilyen időben élünk, de hisszük, hogy a mi Urunk most is itt járt a gyülekezet gyertyatartói között, és a mi Magyarországi Református Egyházunk együttes, kollektív szavát bizonyságtétellé teszi sokak számára. Adja Isten, hogy a mi mostani látogatásunk is meg tudja szólaltatni a tápláló édesanyának ezt a bizonyságtételét, és hogy mi is úgy menjünk vissza, hogy megerősödjünk hitünkben a miskolci gyülekezetek bizonyságétele által.

De még ha hisszük is, hogy az élő Jézus Krisztus előtt nem lehet akadály az a több évezredes szakadék, amely az Ő földi életének idejét a mi időnktől elválasztja, ott tornyosul emberi szemünk előtt egy még szörnyűbbnek látszó szakadék, a mulandóság, a halál, a mi halálunk szakadéka. Előtte ez sem akadály. Még két hét, és jön a húsvét diadalma, feltámadásának ünnepe. Aki a nagy kővel lezárt sírból kikelt, Ő, aki a zárt ajtókon át bement a rettegő tanítványokhoz, Ő, akinek adatott a Dávid kulcsa, hogy amit kinyit, azt senki be ne zárhassa, ez az élő Jézus Krisztus alapozza meg, élteti, táplálja a hitünket. Igen, ennek a hitnek is vége lesz, de nem úgy, hogy kioltja a halál, hanem úgy, hogy látássá lesz, színről színre látássá. A samaritánusok, akik az asszony bizonyságtételére elmentek Jézushoz, és akiket Jézus hitre vezetett, nem voltak közelebb hozzá, mint amilyen közel vagyunk mi most, ebben a gyülekezeti teremben, és amilyen közel leszünk hozzá örökké, életünkben és halálunkban. Szívből kívánom, hogy a most következő ünnepeken maga az Úr Jézus Krisztus erősítse a mi hitünket, és hogy mi is elmondhassuk: immár nem emberi beszédért hiszünk, nem is csak az egyház megszentelt hagyománya hordozza a hitünket, hanem Ő maga mutatja meg nekünk, hogy Ő a Krisztus, a mi Szabadítónk, az egész világ Szabadítója! Ámen.

A Szentírás bizonyságtétele

Bibliavasárnap, Debrecen-Széchenyi-kert

Lekció: Róm 10,13–17

Textus: Jn 5,39

„Tudakozzátok az írásokat, mert azt hiszitek, hogy azokban van a ti örök életetek, és ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam.”

Keresztyén Testvéreim! Mivel a mai napon a Magyarországi Református Egyház minden gyülekezetében bibliavasárnapot tartanak, bizonyságtevésemet azzal kezdem, hogy egy történetet mondok el arról, mit jelenthet a Biblia valakinek az életében. Mondhatnék újkori történeteket is erről, beszélhetnék a mi saját tapasztalatainkról is, de én egy ókori keresztyénnek, a nagy egyházatyának, Augustinusnak a történetét mondom el, főleg azért, mert azt ő maga jegyezte fel számunkra. „Vallomások” című könyve egyébként nemrégen jelent meg új magyar fordításban.

Augustinus, vagy magyarul Ágoston egy pogány apa és egy mélyen keresztyén édesanya, Monika igen tehetséges fia volt. Szülei ragyogó karriert szántak neki. Úgy tűnt, igen sokra viszi. Ugyanakkor édesanyja nagy fájdalmára hallani sem akart az evangéliumról, és amikor felserdült, könnyelmű, pogány barátai hatására belevetette magát a zajos, kicsapongó szórakozásokba. Afrika északi részében, Karthágóban éltek. A fiatalember, miután az ottani iskolákat elvégezte, fejébe vette, hogy pályája érdekében az akkori Római Birodalom központi államába, Itáliába utazik. Anyja nagy fájdalommal hallott erről a szándékáról, mert úgy érezte, az akkor már nagy erkölcsi hanyatlásban lévő Itáliában végleg elveszíti fiát, és soha többé nem tudja megnyerni őt Krisztus evangéliuma számára. A fiú azonban nem tágított. Elindult a kikötőbe, hogy hajóra szálljon Róma felé. Édesanyja vele ment, azt remélve, hátha mégis le tudja őt beszélni tervéről. A fiú azonban félrevezette őt a hajó indulási idejét illetően. Monika azt hitte, csak másnap déltájban indul a hajó. Eljött az este, Monika nem tudott aludni. Elment a tengerpartra, a kikötő közelében Cyprianus vértanú sírja fölé épített kápolnába és ott imádkozott egészen hajnalig, hogy Isten akadályozza meg fia elutazását. Napfelkeltekor aztán sietett fiához, de nem találta – a hajó már úton volt Róma felé. Monika úgy érezte, Isten nem hallgatta meg őt. Isten azonban nem úgy hallgat meg bennünket, ahogy mi elképzeljük, hanem igen sokszor úgy, ahogy először el sem tudjuk gondolni.

Augustinus megérkezett Itáliába, és ott a nagyvárosba, Mediolanumba került, a mai Milánóba. Hallotta, hogy az ottani gyülekezet vezetője, Ambrosius püspök kiváló szónok, ezért el is járt a templomba. Az evangélium nem érdekelte őt, csak a jeles szónokot akarta hallgatni. Az Újszövetség is a kezébe került, olvasta is, de az sem érdekelte, mert összehasonlította Cicero Hortensius című könyvével, és úgy találta, a Biblia túlságosan egyszerű, szinte gyermekesen primitív a jeles író ragyogó művéhez képest. Valami azonban elkezdődött benne. Közben keresztyén barátai is lettek. Nagy tervei azonban összeomlottak, karrierje nem akart sikerülni. Anyagi gondjai támadtak, és mind mélyebbre süllyedt az erkölcsi fertőbe. Ekkor kezdett megmozdulni a lelkiismerete. Elégedetlen lett magával, lelki válságba jutott és nyomorultnak érezte magát. Amikor egyszer Alpyius barátja birtokán a kertben volt egyedül, mint valami vihar, támadt rá nyomorúságának érzése. De hadd adjam át a szót neki magának:

„Rettentő vihar támadt bennem, amelynek nyomán eleredt könnyeim zivataros áradata. Leroskadtam egy fügefa alá. Talán nem pontosan ezekkel a szavakkal, de ebben az értelemben panaszkodtam: És Te, Uram, meddig, ó, meddig haragszol egészen? (…) Egyszer csak fiú- vagy leányhangot hallottam a szomszéd kertből. Énekelt valaki és ezt ismételgette: Tolle, lege! Vedd, olvasd! Tolle, lege! Vedd, olvasd! Lázasan kutattam emlékeimben, van-e valami olyan játék, amelyben a gyermekek ezt szokták énekelni, de semmi ilyenre nem emlékeztem. Vedd és olvasd! – Erre, mintha égi parancsot kaptam volna, felugrottam, hogy kinyissam a mellettem lévő asztalon a Szentírást és olvassam a szemembe ötlő legelső fejezetet. Így olvastam, amire tekintetem először esett, Pál apostol Római leveléből: 'Mint nappal, ékesen járjunk, nem dobzódásokban és részegségekben, nem bujálkodásokban és feslettségekben, nem versengésben és irigységben, hanem öltözzétek fel az Úr Jézus Krisztust, és a testet ne tápláljátok a kívánságokra.' Nem akartam tovább olvasni. Nem is volt szükséges. Amikor ugyanis a mondat végére értem, a teljes megnyugvás fénye árasztotta el a szívemet és a kételkedés utolsó árnyéka is eloszlott." Megtörtént Augustinus életének nagy fordulata. Visszament Milánóba, és ott 386 húsvétján, az április 25-ére virradó hajnalon felvette a keresztséget, hogy ő legyen aztán az egyháztörténelem egyik legnagyobb személyisége, és Pál apostol és a reformáció között a keresztyénség legnagyobb gondolkodója, akinek munkássága nemcsak az egyház, de az egész emberiség történetére is óriási, mind a mai napig tartó hatást gyakorolt.

I.

De honnan volt és honnan van a Szentírásnak ez a hatása? Erre felel alapigénkben Jézus szava az Írásokról: „Ezek azok, amelyek bizonyságot tesznek rólam." A

Szentírás a Krisztusra mutató tanúbizonyságok könyve. Az Ószövetség szerint élethalál fontosságú ügyekben egy tanú vallomása nem elég, legalább két tanú egybehangzó bizonyságtételére van szükség. A Szentírás ereje onnan van, hogy amikor benne egy-egy emberi tanú vallomását olvassuk vagy halljuk, ugyanakkor egy másik tanú is szól, hogy megerősítse az emberi bizonyságtevést. Így mondta Jézus a róla bizonyságot tévő tanítványokról: „Nem ti vagytok, akik szóltok, hanem a ti Atyátoknak Lelke az, aki szól tibennetek." (Mt 10,20) Ezért „aki titeket hallgat, engem hallgat" (Lk 10,16) Keresztyén Testvéreim, ez a Szentírás titka – amikor benne emberek bizonyságtételét halljuk, ugyanakkor, ha Isten is úgy akarja, maga az élő Jézus Krisztus szól hozzánk és tesz bizonyságot önmagáról.

De nézzük meg közelebbről, hogyan megy végbe ez a bizonyságtétel. Először arra kell figyelnünk, hogy a Szentírás bizonyságtétele mindig az Isten népe közösségének tanúbizonyságával együtt, az anyaszentegyház prédikálásával együtt hangzik. Ahogy Augustinus történetében láthatjuk, életében a nagy fordulatot a Szentírás vitte végbe, de abban benne volt édesanyja imádsága, Ambrosius püspök hatalmas prédikálása és a keresztyén barátok szava is. Így szorulunk rá mi is, ma is a gyülekezet bizonyságtételére.

Manapság igen sokan vannak, akik a Bibliát soha nem olvassák, de olyanok is vannak, ebben a városban is, akik a Bibliát olvassák ugyan, talán minden nap, de templomba – ilyen vagy olyan okokból – soha nem járnak. Nem vonom kétségbe, hogy az ilyen emberek is haszonnal olvassák a Szentírást. De fájdalom, a tapasztalat azt mutatja, hogy a gyülekezet közössége nélkül elsorvad a hitük. Először buzgón olvassák a Bibliát, aztán úgy érzik, az nem mond nekik semmit, és a végén talán abba is hagyják az olvasását. Mert az Úr Jézus Krisztus bennünket hívők közösségébe állít, és azt akarja, hogy egymás hite által épüljünk. Ő maga jelenlétét a gyülekezetnek ígérte: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Legyen áldott az Isten, hogy eljöhetünk ide, a templomba, hogy az istentiszteleteket látogathatjuk, mert a mi otthoni, magányos áhítatunk is végeredményben abból él, amit az Úr Jézus Krisztus az anyaszentegyház közösségében ajándékoz nekünk.

II.

Pál apostolnak a lelki ajándékokról szóló tanítása szerint Isten a Szentírás magyarázásának, a *herméneia*-nak az ajándékát a gyülekezetnek, a gyülekezet épülésére adja. A Bibliát ugyanis magyarázni kell. Mert a Biblia nagyon régi könyv. Nem is a mi nyelvünkön írták. Először le kell fordítani, aztán magyarázni kell, meg kell mutatni, hogy amit Isten az akkor élő embereknek üzent, az mit jelent a mai emberiség

számára, a mi számunkra. Ehhez tudomány is szükséges. A Biblia és a közöttünk lévő óriási távolságot e nélkül nem is lehet áthidalni. Ezért már a mi református atyáink úgy döntöttek, hogy az egyház igehirdetőit az elérhető legmagasabb tudományos szinten képezik ki azért, hogy ezt a régi könyvet magyarázni tudják. Az egyháztörténet azt tanítja, hogy az egyház tudományosan képzett igehirdetők nélkül hosszú ideig nem élhet. Két-három generáción át, mondjuk ötven-hatvan évig nincsen baj, ha vannak buzgó presbiterek, egyháztagok, akik a maguk módján hűségesen bizonyságot tesznek. De aztán jelentkeznek a problémák. Mind nehezebb lesz a Biblia megértése, a Biblia igazi történeti jellegének felismerése, értelmének tisztázása, aztán megjelennek az önkényes, fanatikus, szektás magyarázatok. Ezért egyházunk ma is igen nagy erőfeszítéseket tesz a tudományos lelkészképzés érdekében. De nem hallgathatom el az előttünk lévő igen komoly problémákat sem. Máris igen komoly lelkészhiány van egyházunkban. A gyülekezetek egyötödének nincsen állandó lelkipásztora. A negyed-ötödéves hallgatókat, akik még rászorulnának arra, hogy az iskola falai között tanulással foglalkozzanak, kénytelenek vagyunk kiküldeni az elárvult gyülekezetekbe. Mindebből nemcsak az következik, hogy könyörögjünk a lelkészképző intézetek munkájáért, a Debreceni Kollégium bizonyságtevéséért, hanem az is: kérjük Urunkat, küldjön munkásokat az Ő aratásába, hívjon el fiatalokat, talán ebből a gyülekezetből is, hogy életüket az evangélium szolgálatára szánják.

Aztán figyeljük meg, Testvéreim, hogy nem mindegy, milyen lélekkel olvassuk a Bibliát. Alapigénkben Jézus azoknak a farizeusoknak és írástudóknak felel, akik őt a 38 éve beteg ember meggyógyítása után megtámadták és meg akarták ölni. Jézus elismeri ezekről az emberekről, hogy tudakozzák az írásokat. Valóban, az akkori írástudók nagy bibliaismeretükkel számos mai keresztyént megszégyeníthetnének. Sőt, Jézus azt is elismeri, hogy ezek az emberek örök életet keresnek a Bibliában. De volt egy nagy baja a bibliaolvasásuknak. Az Írásokban nem Valakit kerestek, nem azt az élő személyt, akiről a próféták szóltak, nem a megígért Szabadítót, hanem élettelen dolgokat, törvényeket, szabályokat, és még az örök életet is úgy, mint saját cselekedeteik jutalmát. Azaz éppen arra nem figyeltek, hogy a Szentírás Krisztusra mutató bizonyságtétel.

De tényleg úgy olvassuk-e a Szentírást, ahogy például Augustinus olvasta, aki eljutott odáig, hogy élete végső, legnagyobb kérdéseire már nem talált emberi megoldást? Tényleg lelki éhséggel és szomjúsággal olvassuk az Írásokat? És tényleg keressük benne azt, aki velünk van, és aki nekünk, bűnös, halálunk felé sietők embereknek a legnagyobbat adja, önmagát, az Ő igazságát, a végső és teljes szabadítást, a győzelmet, a halál fölött is, az örök életet? Hála legyen az Istennek, hogy a mi Bibliánkban az szól hozzánk, aki maga az út, az igazság és az élet! Mindezt összefoglalhatnám ebben a mondatban: a Biblia olvasását és hallgatását mindig a fiatal Sámuel imádságával kell kezdenünk: „Szólj Uram, mert hallja a te szolgád!" (1Sám 3,10)

De nemcsak ezt az imádságot kell elmondanunk. Az élő Jézus Krisztus szavát nemcsak hallanunk kell, hanem azt meg is kell cselekednünk. Ezért bibliaolvasásunkat át kell hogy hassa a megtérő Saulus imádsága: „Mit akarsz, Uram, hogy cselekedjem?" A Bibliát csak az érti meg, aki cselekszi. Jézus tanítását csak az érti meg, aki azt kipróbálja, annak engedelmeskedik. Ezért mondja Jézus: „Ha valaki cselekedni akarja az Isten akaratát, megismerheti e tudományról, hogy Istentől van-é?" Egyházunk nagy tanítója, Kálvin János ezt a magyarázatot fűzte Jézus szavához: „Minden igazi megismerés engedelmességből származik." Ez áll a Biblia megismerésére és megértésére is: a Szentírást csak akkor értjük meg, ha annak engedelmeskedünk. Pontosabban: ha engedelmeskedünk annak az élő Jézus Krisztusnak, aki a Bibliában szól hozzánk.

III.

Igehirdetésemet egy igen régi történettel kezdtem, ezért valakiben megfogalmazódhatott a gondolat: elhiszem, hogy a Biblia ilyen fontos gondolat lehetett Augustinus idejében, de nem múlt-e el fölötte az idő? Nem avul-e el? Nem veszíti-e el erejét és igazságát? Az a keresztyén ember, aki a Szentírásban tényleg magával az élő Úr Jézus Krisztussal találkozik, meg tud felelni ezekre a kérdésekre. Mert tudja, hogy „Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz" (Zsid 13,8). Elhiszi, mert megtapasztalja Jézus szavát: „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak." (Lk 21,33) A híres kételkedő és csúfolódó filozófus, Voltaire, azt jósolta, hogy a Biblia hamarosan elavul és a történelem lomtárába kerül. Ma abban a régi párizsi házban, ahol Voltaire meghalt, ott működik a Brit és Külföldi Bibliatársulat egyik központja. Az emberi gondolatrendszerek, ideológiák jönnek és mennek, elmúlnak, elavulnak – de azt hiszem, a velem lévő idősebb keresztyén Testvérek velem együtt elmondhatják: a Szentírás éppen olyan igaz ma is, mint fiatalkorunkban volt, és bizonyosak vagyunk, hogy igazságát megtartja mindhalálig, addig, amíg átmehetünk a színről színre látás világába, amikor már nem tükör által, homályosan látunk, hanem úgy látjuk meg Urunkat, ahogy Ő lát bennünket.

Még csak egy utolsó megjegyzés: Jézus ellenfelei az örök életet keresték, de nem találták, mert azt Jézus Krisztus személye nélkül keresték. De az örök életet akkor sem találjuk meg, ha azt gondoljuk, hogy azt majd csak a síron túl kell keresnünk. A Szentírás igazsága azt jelenti, hogy az örök élet máris itt van közöttünk. Amikor a Szentírásnak engedelmeskedünk, akkor megtapasztalunk valamit az örök életből. Akkor „megízleljük az eljövendő világ erőit", akkor elnyerjük a Szentlélek zálogát, mint előleget, mint felpénzt. Akkor megélünk valamit az örök élet öröméből és Istennek abból a békességéből, amely minden értelmet felülhalad. Akkor fény árad

földi utunkra is: meglátjuk itteni, földi problémáink megoldását. Akkor megtaláljuk a felebarátot és megtaláljuk a szolgálat útját. Akkor tudunk szolgálni igazán szeretetből. Ezért, keresztyén Testvéreim, engedjétek meg, hogy bizonyságtevésemet hálaadással fejezzem be. Legyen áldott az Isten, hogy most, ezen a bibliavasárnapon együtt lehettünk, egymás hite által épülhettünk, az örök életet gyakorolhattuk, és megérezhettünk valamit abból a boldogságból, amelyről így szoktunk énekelni: „*Érzem, hogy az örök élet már e földön az enyém lett.*" (RÉ 480. dicséret, 1. vers) Ámen.

Az életnek kenyere

Újkenyér, úrvacsoraosztás, Vencsellő

Lekció: Jn 6,11.14–15.26–27.48–51.55.60.66–69

Textus: Jn 6,48

„Én vagyok az életnek kenyere."

Keresztyén Testvéreim! Eljöttünk ide örömmel és várakozással erre az ébredési találkozóra és újkenyéri úrvacsoraosztásra. Ami az utóbbit, az újkenyéri úrvacsoraosztást illeti, a mi magyar református egyházunk különleges szokása, hogy az újkenyérért való hálaadást összekapcsoljuk az Úr szent vacsorájával. A német evangélikusoknál is van aratási hálaünnep, magam is részt vettem egy ilyen istentiszteleten, de ez nincs szükségképpen és mindig úrvacsorával egybekötve. Nálunk sem tudnak a régi kánonos könyvek az újkenyéri úrvacsoráról. De a 18/19. század fordulóján már azt írja Tóth Ferenc, későbbi dunántúli püspök, hogy „kisasszony havában a zsenge kenyér bemutatása alkalmatosságával kiszolgáltatjuk az Úr szent vacsoráját". Ezt a történelmi adatot csak azért említem meg, mert János evangéliumának 6. része is összekapcsolja a közönséges kenyeret a mennyei kenyérrel, a test táplálására való kenyeret az úrvacsorával.

I.

A 6. rész, amint bibliaolvasó testvéreim jól tudják, az éhségtől elcsigázott sokaság csodálatos megvendégelésével kezdődik. Olyan fontos volt ez az esemény, hogy mind a négy evangéliumban fel van jegyezve. Márk evangéliuma kiemeli Jézus végtelen isteni szeretetét, megírja, hogy megszánta az éhező sokaságot, mert olyanok voltak az éhező emberek, mint a pásztor nélküli juhok. Magasztaljuk megváltó Urunkat, aki minden szükségünket ismeri, aki nem érdektelen a kenyérkérdésben, aki arra tanított, hogy a tőle vett imádságunk kérései között a negyedik helyen így könyörögjünk: „a mi mindennapi kenyerünket add meg nékünk ma" (Mt 6,11), és aki az utolsó ítéletről szóló tanításában megmondja, hogy a döntő kérdés az lesz, adtunk-e az éhezőnek, a szomjazónak, segítettünk-e embertársainkon testi szükségeikben, mert, amint mondja: „Amennyiben megcselekedtétek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtétek meg." (Mt 25,40) Ezért most szívből hálát adunk azért, hogy az aratás, ha nem is sikerült úgy, ahogy reméltük, mégis megtörténhetett, és újra kenyér van az asztalunkon.

De vajon magasztaljuk Jézus Krisztust azért, hogy mint aki a pusztában már legyőzte a kísértőt, most is ellene állt annak a kísértésnek, hogy a kenyérosztó, a kenyérkérdés megoldását ígérő dicsőséges utat válassza? Mert annak idején, a negyvennapos böjt végén is erről volt szó. Ugyanis a kísértő mindhárom kísértése messiási kísértés volt: a Sátán arra akarta rávenni, hogy a kereszt helyett, a szenvedés helyett, a szolgai forma helyett, önmaga megáldozása helyett egy földi szabadító, a földi élet kérdéseit megoldó király dicsőséges útját válassza, ez volt az értelme mindjárt az első kísértésnek is, hogy változtassa a köveket kenyerekké. Nem egyszerűen arról volt szó, hogy istenfiúi hatalmát egyéni célra használja, hanem arról, hogy a kenyérkérdést megoldó király dicsőséges szerepére törjön, mint ahogy itt most a sokaság csodálatos megvendégelése után is ez a szituáció áll elő: menekülni kell, mert az emberek el akarják ragadni, hogy királyt csináljanak belőle. A felhőkig csap a lelkesedés: itt van a mi emberünk, öt árpakenyérrel és két hallal ötezer embert, férfit tud táplálni, a nőket és gyerekeket nem is számítva, nem lesz többé kenyérgond, nem lesznek szociális problémák – éljen a mi királyunk!

„Jézus pedig – olvassuk – elvonula egymaga a hegyre". Önzésből? Szívtelenségből? Részvétlenségből? Tehetetlenségből? Nem! Elmenekült, nem azért, hogy kevesebbet, hanem hogy mérhetetlenül többet adjon az embereknek, mint amennyit vártak tőle. Mert Ő most is tudta azt, amit a kísértőnek a szemébe vágott a pusztában: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Istennek szájából származik." (Mt 4,4) Igen, a legnagyobbat akarta adni: az igét, a testté lett Igét, önmagát, hogy helyreálljon a megszakított kapcsolat Isten és ember között, és átmehessünk a halálból az életre. Had mondjam még egyszer, hogy amikor Jézus azt mondja: „nemcsak kenyérrel él az ember", ez nem a mindennapi kenyér, a földi élet fenntartásához szükséges dolgok lebecsülése.

Milyen jó látni itt, hogy egyetlen éhező vagy rongyos ember sincs közöttünk! Amikor a harmincas évek közepén a mára már megboldogult Joó Sándor egykori pasaréti lelkésszel segédlelkészek voltunk a Kálvin téren Budapesten, akkor a soros káplánnak a lelkészi hivatalban reggel nyolctól délután egyig az volt a fő dolga, hogy a segélykérőkkel tárgyaljon. Ha egy-két pengőről volt szó, a szerény diakóniai keretből tudtunk segíteni. Ha már tíz pengőnél több pénzre volt szükség, akkor beküldtük az illetőt közvetlen főnökünkhöz, a boldog emlékezetű Muraközy Gyula bácsihoz. De ha valakinek állás kellett, azon esetleg csak a főlelkész, Ravasz László akkori püspök tudott segíteni. Ott is ült hivatalában angyali türelemmel és jósággal, hogy próbáljon segíteni. Így történt, hogy amikor egyszer úgy fél három körül az utolsó kérvényező is elment, a püspök felénk fordult és ezt mondta: „Tudjátok, fiúk, mégiscsak nagy költő volt Ady Endre. Mert milyen szépen megírta: 'Szeretném megcsókolni azt, aki elmegy.' Orosházán a második világháború előtt az iskolás gyermekek 40%-a

alultáplált volt, nem kapott eleget enni. Most inkább az a baj, hogy sokan túltápláltak. A mezőgazdaság hozama hatalmasan megnövekedett. Senki sem éhezik, senki sincs, ha szükséges, orvosi segítség nélkül.

De tényleg megvan minden, ami az emberhez méltó földi élet fenntartásához szükséges? A megbecsülés, a kölcsönös megértés, a békesség, az élet értelmének világos látása? Ugyanabban a rádióadásban, amelyben hallom az orosházai adatot a háború előtti szegénységről, hallom tovább, hogy a városban több a válás, mint a házasságkötés, aztán hallom tovább, most már országos arányokban, az alkoholizmus ijesztő pusztítását, hallom, hogy az öngyilkosságok statisztikájában az első helyen állunk. Viktor E. Frankl bécsi professzor szerint az ottani pszichiátriai kezelésre szoruló betegek 20%-ának semmi más baja nincsen, minthogy egyszerűen nem látja értelmét az életének. Vajon nálunk hányan tudják, hogy mi az élet értelme? De én már azt is hallottam, hogy már maga az is betegség, ha valaki megkérdezi, hogy mi az élet értelme. Az egészséges ember ezt nem kérdezi: dolgozik, eszik, iszik, alszik stb., amíg meg nem hal. De tényleg így volna?

Annyi élelmiszert tudunk termelni, hogy bőven jutna mindenkinek belőle az egész világon, és mégis az emberiségnek majd' egyharmada állandóan éhezik. Tegnapelőtt mondta a televízió, hogy Dél-Szudánban hatmillió ember áll az éhhalál küszöbén. De nem lehet segíteni, mert az élelmiszersegélyeket szállító repülőgépeket az észak-szudániak lelövik. Az atomenergia felhasználásával termőföldekké lehetne tenni a sivatagokat, a Szahel-övezetet is Afrikában, ahol milliók éheznek, közben pedig ott vagyunk, hogy háború nélkül is ezrek fognak meghalni rákban a rosszul ellenőrzött radióaktív sugárzás következtében, nem is szólva arról a reális fenyegetésről, hogy az emberi élet fenntartására való nagyszerű lehetőségek az emberiség pusztulásához vezethetnek.

De most jöjjünk ismét közelebb önmagunkhoz. Van kenyerünk, hála az Istennek, de minket is gyötör a bűn, amikor el akarja hitetni velünk, hogy az Isten nem szeret minket, mi is szenvedünk az emberi gonoszság miatt, és mi is tudjuk, hogy sokan nincsenek már itt, akik itt szoktak lenni közöttünk, hogy talán mi magunk is utoljára jelentünk meg ezen az újkenyéri találkozón.

Van kenyerünk, de valami más is kell! Rosszul mondtam, nem valami, hanem Valaki. Valaki, aki nem hagyta, hogy az emberek királlyá tegyék Őt, Valaki, aki nem kerülte el a keresztet, Valaki, aki úgy volt király, hogy a feje fölé gúnyból, csúfságból volt kitűzve: a Názáreti Jézus, a zsidók királya, de akiben mégis meglátta egy ember már ott a Golgotán, hogy tényleg Istentől rendelt Király, aki végül nemcsak a kenyérkérdést fogja megoldani, hanem az ember minden gyötrő kérdését, aki legyőzi a bűn és halál minden támadását, akihez az a szegény, megtérő lator már akkor így

tudott imádkozni: „Uram emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te országodban." (Lk 23,42) Ebben az értelemben áll a szava: „Én vagyok az életnek kenyere."

II.

Most röviden szóljunk arról, hogy mire indít, mire kötelez minket alapigénk: „Én vagyok az életnek kenyere." Ezt hinnünk kell. Nem könnyű, sőt emberileg lehetetlen. Mert testi szemmel nem látjuk, hogy Jézus Krisztus tényleg a világ megváltója, minden problémánk végső megoldása volna. A 20. század legnagyobb zsidó gondolkozója, aki valamikor a szintén zsidó származású Lukács György híres marxista tudósra is hatást gyakorolt, ezt írta: „A keresztyén egyház szerint Krisztus eljött és az emberiséget megváltotta. Mi azonban ennek a világnak megváltatlan voltát érezzük. Nem látjuk, hogy a történelemben egy döntő fordulópont lett volna."

Mi sem látjuk. Nem látjuk, hogy Ő tényleg az élet kenyere volna, és örök életet adna. De hisszük. Akik a sokaság megvendégelése után másnap Jézustól hallották, hogy Ő az élet kenyere, ezt mondták: „Kemény beszéd ez, ki hallgathatja őt?" Aztán olvassuk, hogy még a tanítványok egy része is elhagyta, hogy a végén egyedül menjen a Golgotára.

Ámde most, itt, a vencsellői templomban, éppen úgy, mint akkor a Tibériás-tenger partján, végtelen könyörülettel lehajol hozzánk, hogy megerősítse gyenge hitünket, hogy önmagát adja, az élet kenyerét. Mert amikor végrehajtjuk parancsát: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre, akkor itt az úrasztalánál mondja: „Az én testem bizony étel és az én vérem bizony ital." Egyházunk nem tanítja, hogy itt valami átlényegülés történnék, de annál erősebben aláhúzza Jézus ígéretében az első szót: „én" vagyok az életnek kenyere. A vele való teljes azonosulást életben-halálban az örök életre az akkori idők nyelvén nem is lehetett másképpen mondani, mint így: eszszük testét, isszuk vérét, hogy mi, nyomorult, bűnös emberek, vele titokzatos módon egyesüljünk és már most elkezdjük örök életünket. Lehet valaki olyan helyzetben, mint a lator a kereszten, lehet, hogy valakinek már meg vannak számlálva napjai, lehet, hogy valakinek a kórházban a fejtáblájára már felírták latinul, hogy a hozzátartozók ne értsék: *ante exitum*. Annak is Ő maga mondja: „Én vagyok az életnek kenyere" – és ha innen kimész, akkor velem jössz és hozzám jössz. Most pedig nem is én, az én Uramnak méltatlan ugyan, de elhívott szolgája, hanem Ő maga hívogat titeket: „Én vagyok az életnek kenyere."

III.

Aztán harmadszor: az úri szent vacsora kommunió, közösség, közlés, részeltetés. Az a hit, amelyet nem osztunk meg senkivel, nem hit. Nem is ér semmit. Nem saját tapasztalat. Mástól hallottam tegnap, hogy fogyatékos gyermekek istentiszteletén az egyik fiú így imádkozott, „Jézus, segíts nekünk!" A lelkész vagy lelkésznő megkérdezte: „Milyen segítségre van szükséged?" Mire a fiú: „Nekem nincs szükségem semmire. A szüléimért és a testvéreimért imádkoztam, mert ők még nem ismerik Jézust." Azt hiszem, hogy egy ilyen imádság többet ér, mint az én 25 perces beszédem.

Aztán a részeltetés azt jelenti, hogy a mindennapi kenyér gondját is felvesszük. Az, hogy nekem magamnak biztosítva van-e a kenyerem, az anyagi kérdés. De hogy a felebarátomnak van-e kenyere, az már mélységesen lelki kérdés, mert ahogy János első levele kérdezi: „Akinek pedig van miből élnie e világon, és elnézi, hogy az ő atyjafia szükségben van, és elzárja attól az ő szívét, miképpen marad meg abban az Isten szeretete?" (1Jn 3,17) Imádkoznunk és dolgoznunk kell a kenyér igazságos elosztásáért az egész világon. A „mindennapi kenyér" Jézus tanításában mindazt jelenti, amire szükségünk van földi életünk fenntartásához: mindezért dolgoznunk kell. A keresztyén ember nem álmodozik, nem akarja pótolni a munkát imádsággal és még kevésbé akar másokon élősködni. Nem Marx és nem a kommunista párt találta ki, hanem Pál apostol írta a Thesszalonikabeliekez írt második levelében: „Ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék." (2Thessz 3,10) Urunk végső szabadítását nem látjuk, de mégis úgy kell élnünk, mint akik máris megízleltük az eljövendő világ erőit, békességét, és meg kell tennünk minden tőlünk telhetőt azért, hogy már most, ebben a még bűntől terhelt világban is emberhez méltó életet élhessünk és mások is így éljenek.

Legvégül csak annyit, hogy Jézus, amikor látta, hogy milyen nagy csalódást keltett azokban, akik földi királlyá akarták Őt tenni, és hogyan ütköztek meg a tanítványok az élet kenyeréről szóló „kemény beszédén", szükségesnek tartotta, hogy egy kérdést intézzen a tanítványokhoz: „Vajon ti is el akartok menni?" Úgy érzem, hogy a mai helyzetben minket is megkérdez. Hiszen a mai helyzetben igen sok embernek csak a földi kenyér számít és az élet, az örök élet kenyeréről szóló beszéd merő álmodozásnak tűnik. Igen, hinnünk kell. De Ő hitet is ad. A szent jegyekkel most is erősíti hitünket, hogy Simon Péterrel mi is így felelhessünk: „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." (Jn 6,68) Ámen.

Megelevenítő Lélek

Pünkösd

Textus: Jn 6,63

„A lélek az, ami megelevenít, a test nem használ semmit: a beszédek, amelyeket én szólok néktek, lélek és élet."

Ünneplő keresztény Testvéreim! János evangéliuma szerint a most felolvasott alapigénk Jézus harmadik pünkösdi ígérete. Az elsőt Nikodémusnak mondta, amikor a Szentlélek által való újjászületésről beszélt: „A szél fú, ahová akar, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnan jő és hová megy: így van mindenki, aki Lélektől született." (Jn 3,8) A második Sikár város határában, a kút mellet hangzott el, a samáriai asszony előtt, és az volt a lényege, hogy a Szentlélek hozza el az Isten Lélekben és igazságban való imádását. A harmadik mostani alapigénk, és ezt azért neveztem pünkösdi ígéretnek, mert a Jézus beszédében rejlő megelevenítő Lélek kitöltetése az első pünkösd napján kezdődött. „A lélek az, ami megelevenít…, a beszédek, amelyeket én szólok néktek, lélek és élet." Mi ennek az értelme? Az Újszövetségben megfigyelhetjük, hogy gyakran két dolog is van említve ugyanannak a valóságnak a kifejezésére. Amikor például Keresztelő János azt hirdette, hogy eljön a Krisztus, aki majd Lélekkel és tűzzel keresztel (Mt 3,11), ez nem azt jelenti, hogy külön Lélekkel és külön tűzzel, hanem azt, hogy a Lélek keresztsége: tűzkeresztség. Ugyanígy, amikor Jézus azt mondja, hogy Istent lélekben és igazságban kell imádnunk, akkor ez is egyet jelent: Istent a lélek igazságában kell imádnunk. Ugyanígy alapigénkben is az, hogy Jézus beszéde lélek és élet, így is mondható: Jézus beszéde életadó lélek, megelevenítő lélek. Ez az életadó Lélek kezdte el hatalmasan munkáját az első pünkösd napján, és most kezdjük el alapigénk megfontolását azzal az imádsággal és várakozással, hogy az életadó Lélek, amely Jézus szavaiból árad, itt és most, közöttünk is végzi munkáját.

I.

„A lélek az, ami megelevenít." Megelevenítésre annak van szüksége, amiben nincsen elevenség, ami halott. Az Isten kijelentésében pedig a halál a legszorosabban összetartozik egy másik félelmetes valósággal, a bűnnel. „A bűn zsoldja a halál." (Róm 6,23) A Szentírásban azonban nemcsak az van, hogy a halál a következménye a bűnnek, hogy úgy a zsoldja, mint ahogy a katonát a hadjárat végén kifizetik; nemcsak azt halljuk, hogy a bűn végül is a halálba vezet, hanem azt is halljuk, hogy

aki bűnben van, az máris a halálban van, annak az élete nem is érdemli meg az élet nevet. Az Efézusi levél olvasóit így emlékezteti az apostol a Lélek által való megelevenedés kegyelmére: „Titeket is megelevenített, akik holtak valátok a ti vétkeitek és bűneitek miatt." (Ef 2,1) Alapigénkben is van utalás arra, hogy a Szentlélek nélküli élet voltaképpen halál, mert Jézus ezt mondja: „A test nem használ semmit." Azért nem használ semmit, mert ahogyan Pál apostol levelében olvassuk: „A testnek gondolata: halál." (Róm 8,6) Ezért alapigénk üzenetét úgy értjük meg igazán, ha először a halál rontására figyelünk, és így próbáljuk megérteni, hogyan küzdi le a halál erejét a Szentléleknek ez a hatalma, amely Jézus szavaiból árad.

A halál először is jelenti a sötétséget. A halálban kialszik az öntudat, éjszaka borul az elmére. Ezért az emberek úgy szoktak beszélni a gyermek- és ifjúkorról, mint a hajnalról és a reggelről, a felnőttkorról, mint az élet deléről, és a halál felé siető öregségről, mint az élet alkonyáról, amikor mind jobban ránk borul a sötétség. Énekeskönyvünkben van egy igen szép esti ének, amely egy halálra készülő, nagyon beteg embertől származik, és így kezdődik:

„Maradj velem, mert mindjárt este van,
Nő a sötét, ó el ne hagyj, Uram;
Nincs senkim és a vigaszt nem lelem,
Gyámoltalannal, ó maradj velem."

(RÉ 511. dicséret, 1. vers)

A Szentírás azonban nemcsak az öregkorral hozza kapcsolatba a halál sötétségét, hanem azt tanítja, hogy a testi ember, vagyis aki megveti a Szentlélek életadó ajándékát, máris sötétségben van, akár fiatal, akár tetterős felnőtt, máris a halál árnyéka veszi őt körül. Nem lát. Nem találja a helyes utat. Tanácstalan. Tapogatózik. Vagy vakmerően nekivág valaminek és a vesztébe rohan. Az élet legszebb alkalmait nem látja meg. Vagyis a halál már most úgy dolgozik benne, hogy sötétségbe borítja az életét. Pál apostol azt írja a pogányokról, hogy „szívük megsötétedett" (Róm 1, 21); „értelmükben meghomályosodtak" (Ef 4,18).

Ezért az életadó Szentlélek úgy teremt életet a halálban, hogy világosságot ad, ahogy Péter apostol első levelének 2. fejezetében olvassuk: Isten – Szentlelke által – „a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el" minket (1Pt 2,9). A Szentlélek olyan világosságot gyújt bennünk, amit még a halál sem tud kioltani.

II.

Aztán másodszor, a halál azt jelenti, hogy véget ért az ember ereje. A halál a teljes erőtlenség. Szeretteink koporsójánál bizonyára gyakran hallottuk Isten igéjét: „Elvettetik erőtelenségben." (1Kor 15,43) Ámde az Isten kijelentése az ember bűnében is ezt a halálos elesettséget, erőtlenséget látja: a bűnös embernek nincs ereje jót tenni, nincs ereje arra, hogy bilincseit széttörje, nincs ereje arra, hogy legnagyobb ellenségével, a halállal szembeszálljon. „Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?" (Róm 7,24) Van aztán olyan ember is, aki tagadni próbálja a gyengeségét, azt képzeli, hogy mindenre van ereje, mint ahogy a babiloni királyról mondja a prófécia: „Ezt mondád szívedben: Az égbe megyek fel, az Isten csillagai fölé helyezem ülőszékemet. (…) Felibök hágok a magas felhőknek… Pedig a sírba szállsz alá, a sírgödör mélységébe!" (Ézs 14,13–15) Nincs veszélyesebb dolog, mintha valaki csak képzeli, hogy mindenre van ereje, mert, ahogy az Írás mondja: „A megromlás előtt kevélység jár, és a bukás előtt felfuvalkodottság." (Péld 16,18) Ezért a halálnak nemcsak az erőtelenség a tünete, hanem még inkább az erőtlenség leplezése, tagadása, az elbizakodottság, mert ez maga után vonja a bukást, a pusztulást, a halált.

A Jézus Krisztus beszéde azonban azért életadó lélek, mert erőt ad. Ez volt a feltámadt Jézus Krisztus pünkösdi ígérete: „Vesztek erőt, minekutána a Szentlélek eljő reátok." (ApCsel 1,8) Nem ennek a világnak az erejét adja, nem a test erejét, hanem, ahogy a Zsidókhoz írt levélben olvassuk, „a jövendő világnak erőit" (Zsid 6,5), amely még a halálnál is erősebb. Ezért meri mondani Pál apostol: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13) Mert a Szentlélek, ahogy a Timóteushoz írott második levelében olvassuk: „az erőnek lelke" (2Tim 1,7).

III.

Azután harmadszor: a halál a test szétesését jelenti. A halott ember „elvettetik romlandóságban" (1Kor 15,42). Az élő ember szervezet. A benne végbemenő folyamatokat a szerves kémia is tanulmányozhatja. A halál azt jelenti, hogy a szervezet szétesik, a test elemeire bomlik, végül is porrá lesz, mert porból vétettünk, és porrá kell lennünk. De, keresztyén Testvéreim, a bűn a mi lelki életünkben is szétesést okoz: megbomlik az ember személyiségének egysége, az ember önmagának válik ellenségévé, harcba száll a lelkiismeret szavával, sőt azt teljesen el is némíthatja, és a végén már azt sem lehet tudni, hol van az ember igazi énje. Ezt úgy szoktuk mondani, hogy az ember kivetkőzik önmagából, és azt hiszem, hogy életünk egyik legszomorúbb tapasztalata az, hogy találkozunk emberekkel, akik úgy elváltoztak, hogy szinte semmi sem maradt az igazi valóságukból, idegen gondolatok, idegen érzések lepik el igazi valóját, és hiába keressük azt, akit ismertünk, nem találjuk.

Keresztyén Testvéreim, az életadó Szentlélek csodája éppen az, hogy helyreállítja az ember személyiségének igazi egységét, igazi összhangját, lehetővé teszi, hogy igazán önmagunk lehessünk, azok, akikké Isten teremtett minket; lehetővé teszi, hogy teremtő és megváltó Urunk hívó szavát meghalljuk, és arra feleljünk. Lelkünk nem egymás ellen törő erők gyötrelmes csatatere, – mert amikor megbékélünk Istennel, akkor megbékélünk önmagunkkal is, és elnyerjük Istennek azt a békességét, amely minden értelmet felülhalad (Fil 4,7). Ez a békesség a Lélek egyik gyümölcse, és nem is a legkisebb (Gal 5,22). Ezért amikor az életadó Lélek ajándékát elnyerjük, akkor látjuk meg, hogy nem azok vagyunk igazán, akik voltunk, hanem akikké lettünk: megbékélt gyermekei az Istennek, akik önmagunkkal is megbékültünk.

IV.

Azután negyedszer: a halál elszakítja az emberi kapcsolatokat. Hiába érzünk együtt a halálos beteggel, hiába vesszük őt körül részvétünkkel, végül is eljön a teljes magányosság pillanata, semmi sem annyira a miénk, mint a halálunk: a halálban teljesen egyedül maradunk. Csakhogy a halálnak ez a félelmetes ereje – éppen a bűn miatt – már életünkben is érezteti hatását, a bűnnek ugyanis az az eredménye, hogy megrontja, eltépi az embertestvéreinkkel való kötelékeinket, a gyűlölet, az önzés, a haragtartás miatt egymástól elidegenedünk, és ezért érezzük már most sokszor a halálnak azt az érzését, hogy egyedül maradtunk.

Mert a bűnnek nincsen „magánszektora", a legtitkosabb, be nem vallott bűn is kihat az embertársainkkal való kapcsolatainkra, és azt eredményezi, hogy nem tudunk őszinték lenni, nem tudunk megbocsátani, nem tudunk igazán szeretni, ezért mondja a Szentírás: „Aki nem szereti az ő atyjafiát, a halálban marad." (1Jn 3,14) Vagyis aki nem tud igazán szeretni, az már most elkezdi a meghalást, mind jobban ránehezedik az életére az egyedülvalóság érzése, hogy aztán a halálban ott maradjon könyörtelen magányában.

Az Úr Jézus Krisztus beszéde azonban azért életadó Lélek, mert szeretetet támaszt a szívünkben. A szeretet a Lélek legnagyobb ajándéka (1Kor 13). Minden elmúlik, de a szeretet soha el nem fogy. Erősebb, mint a halál, mert az örökkévaló Isten szívéből jön a mi szívünkbe: „Az Istennek szerelme kitöltetett a mi szívünkbe a Szent Lélek által, aki adatott nékünk." (Róm 5,5) Az a kötelék, amit a szeretet hoz létre, legyőzi a halált: ezért merjük mondani: hiszem a szentek egyességét, és az örök életet. Mert a szeretet nemcsak az embertestvérünkkel köt össze, hanem Istennel, minden élet forrásával, és ezért mondhatjuk mi is: „Sem halál, sem élet (…) nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban." (Róm 8,38–39)

V.

Végül, Testvéreim, mindent összefoglalva: a halál elveszi az új kezdés lehetőségét. Lehet, hogy valaki igen súlyos beteg, de azért nem reménytelen az állapota, mert, ahogy mondani szoktuk, összeszedi magát, a szervezet regenerálódik. A halállal azonban mindennek vége van. Minden kapu bezárul, minden lehetőség megszűnik. Csak egy lehetőség marad hátra: az, ami a Jézus beszédében van. Mert ahogy ez az egész mindenség az Ige által lett, úgy a testté lett Igének ereje van arra, hogy újjáteremtse ezt a világot, „legyen" szavára újra előjöjjön az, ami nincs többé: az új teremtés, az új ég és új föld, amelyekben igazság lakozik.

Ez alapigénknek a végső és legteljesebb értelme: Jézus beszéde életadó lélek, mert az új teremtés Lelke. Ahogy a Biblia első lapján azt olvassuk, hogy „Isten Lelke lebegett a vizek felett", vagyis részt vett a világ teremtésében, úgy az ige a Lélek által hajtja végre az új teremtés munkáját is, hogy megelevenítse a holtakat és azokat, amik nincsenek, előszólítsa, mint meglévőket (Róm 4,17).

Hogy miképpen végzi majd el az életadó Lélek ezt a munkáját, nem tudjuk. De hadd hirdessem azt az örömüzenetet, hogy a Léleknek ez az életadó ereje máris itt van közöttünk. A Lélek a Biblia szerint zálog, pecsét, felpénz, előleg, ízelítő, zsenge, vagyis az Isten már most érzékelteti velünk azt, ami majd odaát, a túlsó parton vár ránk, az új teremtés világában. Így már most megízlelteti velünk feltámadásunk erejét: „Ha annak a Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ugyanaz, aki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halálból, megeleveníti a ti halandó testeiteket is, az ő ti bennetek lakozó Lelke által." (Róm 8,11) A keresztyén ember sem kerülheti el a halált, de a túlsó partnak ez a bizonyossága máris elveszíti az idő rohanásának félelmét, ahogy az egyházi újságban a múlt héten egy kedves versben olvastam:

„Elfutsz idő? … Fuss! Mégse félek,
Mert rám is vár ott túl a part,
Hol ifjú leszek, s hol az élet örökre tart."

De a mi Urunk az egyház életében is megérezteti velünk újra és újra a megelevenítő Lélek erejét. Ahogy Ezékiel próféta látomásában a megelevenítő Lélek keltette életre a kiszáradt tetemeket, úgy a Jézus beszédéből áradó megelevenítő Lélek ma is életet tud támasztani ott is, ahol mi emberi szemmel csak pusztulást és romlást látunk. Egyházunk nagy tanítója mondta egyik bibliamagyarázatában: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az

egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert az Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz)

Sőt mi, akik Pál apostol szerint „a Lélek zsengéjének birtokosai" vagyunk (Róm 8,23), így reménykedünk abban, hogy „maga a teremtett világ is megszabadul a rothadandóság rabságától az Isten fiai dicsőségének szabadságára" (Róm 8,21).

Még csak annyit: hogyan nyerhetjük el a megelevenítő Léleknek ezt az ajándékát? Gondoljunk ismét alapigénkre: Jézus az Ő beszédeiről mondta, hogy azokban van, azokból jön a megelevenítő lélek. Az első pünkösd napján Péter beszélt, de az ő beszédében maga az élő Jézus Krisztus szólt, az Ő ígérete szerint: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) Most én szólok hozzátok a szószékről, de hiszem, hogy gyarló bizonyságtevésem által maga az Úr Jézus Krisztus mondja: „A lélek az, ami megelevenít. Az én beszédeim: lélek és élet." Tárjuk hát ki a szívünket, hogy beleáradjon a megelevenítő Lélek, és az adjon világosságot, erőt, békességet, szeretetet és az erősítse meg bennünk most újra a feltámadás és örök élet bizonyosságát. Ámen.

Az életadó Lélek I.

Pünkösd, 1958

Textus: Jn 7,37–39

„Az ünnep utolsó nagy napján pedig felálla Jézus és kiálta, mondván: Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám, és igyék. Aki hisz énbennem, amint az írás mondotta, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből. Ezt pedig mondja vala a Lélekről, amelyet veendők valának az őbenne hívők: mert még nem vala Szentlélek; mivelhogy Jézus még nem dicsőítteték meg."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Alapigénk Jézus földi életének azt a nagy pillanatát örökíti meg, amikor a mi Urunk először beszélt a nép előtt az eljövendő pünkösdről, a Szentlélek kitöltetéséről. Addig is szólt már a tanítványok és mások előtt a Lélek ajándékairól, de csak kevesek hallatára és mintegy leplezett módon, most azonban a szent városban, és ott is egy nagy ünnep utolsó napján, a legnagyobb nyilvánosság előtt hirdette az egész népnek a pünkösd ígéretét. Alapigénk megértéséhez feltétlenül hozzá tartozik, hogy éppen a lombsátrak ünnepe alkalmából hangzottak el ezek a szavak. A sátoros ünnep Jézus idejében voltaképpen nem volt más, mint a mezőgazdasági év ünnepélyes lezárása, örvendező népünnepély, nyilvános hálaadás a szüret és a gyümölcsszedés után. Van valami különös és meglepő abban, hogy Jézus éppen ezen az ünnepen jelenti be a Szentlélek kitöltetését, hogy éppen most szól Istennek mennyei, titokzatos, megfoghatatlan lelki ajándékáról, amikor az emberek Istennek nem a lelki, nem a láthatatlan, nem a mennyei, hanem éppen a földi, a kézzelfogható, a testi élet érdekében való adományaiért adtak hálát.

A sátoros ünnep – amint a neve is mutatja – a pusztai vándorlásra emlékeztető sátrakról, lombsátrakról vette a nevét, de Jézus idejében már nem a pusztai vándorlásra való emlékezés volt benne a fontos, hanem a lezáruló gazdasági év javaiért való hálaadás. Az ünnep hét napig tartott. A házak udvarán, a tereken, a házak lapos tetején favázakra zöld lombokból sátrakat építettek, és a sátrak alatt a nép vidáman telepedett le az ünnepi lakomához, amihez az élelmet önkéntesen adták össze. A fogság után kialakult az a szokás is, hogy a hét ünnepnap mindegyikén a reggeli áldozatkor egy pap aranykannával vizet merített a siloámi forrásból. Ezt a Víz-kapun át a belső pitvarba vitte, ahol az italáldozat borához keverve az oltárra öntötték. Amikor a pap belemerítette a korsót a forrás vizébe, az egész nép ezt énekelte: „Örömmel merítek vizet a szabadító kútfejéből." (Ézs 12,3) Majd amikor az oltárra öntötték a borral elegyített vizet, a nép hozsannát kiáltva és pálmaágakat lengetve körüljárta az oltárt. De az ünneplés csúcspontja az utolsó nap volt, amikor hétszer körüljárták az oltárt,

hogy az Isten kézzelfogható áldásaiért kifejezzék hálájukat. A nép mindezzel annak tett eleget, amit a törvény rendelt, azt tették, amit nekünk is cselekednünk kell, mert nekünk is hálát kell adnunk a földi élet testi, anyagi, kézzelfogható áldásaiért is, amelyekkel az Isten életünket naponként elhalmozza. És mégis, nézzétek, halljátok, mi történik ezen a sátoros ünnepen: megjelenik az ujjongó sokaság között egy komoly arcú fiatal férfi, nézi az ünnepi érzésekkel eltelt tömeg kavargását, hallja a Siloám forrásánál az éneket: „örömmel merítek vizet a szabadítás kútfejéből", majd az ünnep utolsó napján nagy fennszóval így kiált a sokaság felé: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék!"

Talán azért kiáltja ezt, hogy megzavarja az ünnepet? Hogy elvegye az emberek kedvét? Bizonyára nem, hiszen Keresztelő János tanítványai éppen azért botránkoztak meg benne, mert örvendező, emberszerető lényéből teljesen hiányzott minden önsanyargató komorság, minden ünneprontó keserűség. Szava most sem kárhoztatás, nem ítélet, hiszen Ő maga is részt vett az ünneplésben. Nem megfedd, nem tilt semmit, de mégis odakiáltja az örömittas sokaságnak: nincs közöttetek senki, aki szomjaznék? Mert a Siloám vize az Isten ajándéka, de vajon megolthatja-e lelketek szomjúságát? A gyümölcsök, az ágak a kezetekben, a zöld lombok a sátratokon az Isten jóságának tanúbizonyságai, de nem látjátok, hogyan hervadnak el a kezetekben és a fejetek fölött? Az Isten kegyelme azonban megmarad örökké. Örüljetek az Isten földi, testi, kézzelfogható ajándékainak, úgy, ahogy a törvény rendeli, de aki az Isten örök életre való ajándékait keresi, az jöjjön hozzám. Mert ennek az ősi ünnepnek az értelme, a beteljesedése itt van közöttetek: *én vagyok a szabadítás kútfeje*. Ezért aki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék. János evangélista, aki Jézusnak ezt a szavát feljegyezte, hozzáteszi a magyarázatot is: „Ezt pedig mondja vala a Lélekről, amelyet veendők valának az őbenne hívők." Keresztyén Testvéreim, ez a mi alapigénk pünkösdi mondanivalója: *Jézus Krisztus az életadó Lélek forrása*.

Ha pedig alapigénket közelebbről vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ez a nagy ígéret három igazságban tükröződik: először figyeljük meg, hogy azoknak szól ez az ígéret, akik szomjaznak; azután hogy a megdicsőült Jézus az, aki számunkra az életadó Lélek forrása; és végül, hogy aki ebből a forrásból iszik, az maga is élő víznek kútfejévé válik mások számára.

I.

„Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." A szomjúság az egyik leghatalmasabb emberi hiányérzet, hiszen a víz életszükséglet. Most az a meglepő, hogy Jézus ezen a hálaadó ünnepen azokat hívja, akiknek a lelkét ez a kínzó hiányérzet gyötri. Hát nem hálátlanság, hogy ezen az ünnepen, amikor az Isten kézzelfoghatóan

gazdag áldásaiért kell hálát adnunk, akkor arra figyeljünk, ami hiányzik, ami nem adatott meg nekünk? Vagy talán Jézus azt akarta volna, hogy az emberek elforduljanak a mezők, a szőlőskertek, a gyümölcsök áldásaitól, és úgy forduljanak hozzá, mint aki a Lélek áldásait ígéri nekik? Éppen ellenkezőleg: Jézus maga is ünnepelt, maga is hálát adott, és azt akarta, hogy az emberek is igazán ünnepeljenek, igazán hálát adjanak.

De fölteszem a kérdést, Testvéreim: mit jelent az igazi hálaadás az Isten földi, testi, anyagi, kézzelfogható adományaiért? Az igazi hálaadás ezekért az ajándékokért azt jelenti, hogy áldjuk az Isten kegyelmét, azaz hogy alázatosan elismerjük: ezeket a szinte természetesnek látszó ajándékokat is csak az Isten kegyelme adja nekünk. Sokszor az a baj a mi imádságainkkal, hogy talán hálát tudunk adni életünk egy-egy nagy szabadulásáért, azért, hogy az óvóhelyen tőlünk öt méterre esett le a bomba, és nekünk semmi bajunk nem lett, hogy a harctéren egy veszedelmes ütközet után életben maradtunk, hogy jól sikerült a súlyos operáció, hogy valaki, akit nagyon szeretünk, szinte a sír széléről tért vissza hozzánk; talán szívből hálát tudunk adni a lelki ajándékokért is, hogy vakok voltunk, és most látunk, hogy a romlás felé siettünk, és Isten visszafordított – de amikor az Ő hétköznapi, közönséges áldásairól van szó, a mindennapi kenyérről, vagy mint a lombsátrak ünnepén a mezők és gyümölcsösök terméséről, valahogy ezeket természetesnek tartjuk, magától értetődőnek, mint a vizet vagy a levegőt, és nem tudunk úgy hálát adni, mint ahogy a Szentírás alapján az ének mondja: „Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk."

Mert ha tényleg úgy adunk hálát, hogy elismerjük: mindez kegyelemből van, akkor ez azt jelenti, hogy semmit meg nem érdemlünk, még a levegőt sem, amit beszívunk, még az ivóvizet sem, mert mi, Isten ellen lázadó bűneink által eljátszottuk a jogunkat, hogy minderre igényt támasszunk, és – ahogyan úrvacsoravétel előtt meg szoktuk vallani – kárhozatra és halálra tettük magunkat érdemesekké.

Ez azt jelenti, keresztyén Testvéreim, hogy az igazi hálaadásban valahogyan benne van az önmagunkkal való elégedetlenség, benne van egy kibeszélhetetlen hiányérzet. Sőt, azt lehetne mondani, minél mélyebb a hálaadásunk, minél őszintébben magasztaljuk Isten kegyelmét, annál erősebb ez a hiányérzet, ez az önmagunkkal való elégedetlenség, annak az érzése, hogy rászorulunk Isten szabadítására, a megváltásra. És éppen ez az, amit Jézus szomjúságnak nevez. „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." Nincs ez ellentétben a sátrak ünnepével, Jézus nem akarja, hogy hálátlanok legyünk, hogy elfeledkezzünk Isten egyszerű, testi, anyagi, földi áldásairól, de éppen akkor, amikor ezekért igazán, szívből hálát adunk, akkor ezek túlmutatnak önmagukon, akkor ezek fölkeltik bennünk a vágyat Isten még nagyobb ajándéka után – az örök élet után.

Isten előtt nem volna kedves, ha valaki így buzdítana bennünket a pünkösd ünneplésére: ne törődjetek a mindennapi kenyérrel, a mezők termésével, mert a Lélek ünnepén csak a lelki dolgokról szabad beszélni. „Hamisan lelki" ünneplés volna, ha valaki azt mondaná: engem nem érdekel, lesz-e kenyere az embereknek, lesz-e termés a gyümölcsösökben, lesz-e munka, lesz-e ruházat – engem csak a lelki dolgok érdekelnek. Másfelől azonban, Testvéreim, ha igazán hálát tudunk adni a földi, anyagi, testi élet egyszerű adományaiért, ha tényleg úgy adunk hálát, hogy az Isten meg nem érdemelt kegyelmét áldjuk, akkor ez a hálaadás ráeszméltet a mi igazi helyzetünkre, akkor meglátjuk önmagunkat úgy, amint vagyunk, mint méltatlan, Isten kegyelmére érdemtelen bűnösöket, meglátjuk magunkat, mint akik méltók vagyunk a halálra és a kárhozatra – és akkor ébred föl bennünk az igazi sóvárgás az Isten szabadító kegyelme után, akkor érezzük igazán a szomjúságot, és akkor szól nekünk Jézus hívogatása: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék."

„Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot: mert ők megelégíttetnek." (Mt 5,6) Ez az igazi szomjúság. Ezt nem olthatta el a Siloám vize. Ezt nem elégíthette ki a lombsátrak ünnepe. Mert az Isten az Ő napját felhozza mind a jókra, mind a gonoszokra, esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak – kenyeret ad azoknak is, akik naponként átkozzák az Ő nevét, fenntartja kegyelmesen ezt az egész világot, ezt az egész emberi nemzetséget, a mezők és a szőlőskertek termésének áldásaiban részesíti azokat is, akik soha lelki szomjúságot nem éreznek – de az élő vizet, azaz az Ő Szentlelkét azoknak ígéri Jézus, akik szomjúhoznak, akik szomjúhozzák az igazságot. Szomjúhozzák az igazságot, mert tudják, hogy az nem az övék, hogy a saját igazságuk olyan, mint a megfertőztetett ruha, hogy Isten színe előtt meg nem állhatnak, sőt büntetést és halált érdemelnek – ó, én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem a halálnak a testéből?

A lelki szomjúság: érezni a gonosz erejét önmagunkban és a világban; szomjazás az élet után ebben a világban, amelyben minden a halál felé siet; visszavágyás az atyai hajlékba, ahonnan kiszakadtunk és ahová a magunk erejéből vissza nem térhetünk. A lelki szomjúság elégedetlenség önmagunkkal, a szívből jövő bűnbánat, az Isten szerint való szomorúság, amely az üdvösségre való megbánhatatlan megtérést szerez.

„Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." Nem utasítom vissza, nem követelek semmit, nem kérek pénzt, önsanyargatást, áldozatot – jöjjön hozzám és igyék! És a pünkösdi evangélium első üzenete ez a nagy hívogatás, ez hangzik Jézus megbízásából, az Ő nevében, az Ő Lelke által mindenkihez, egészen a világ végéig, amint a Biblia legutolsó lapján is halljuk: „És a Lélek és a menyasszony ezt mondják: Jövel! (…) És aki szomjúhozik, jöjjön el, és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen!" (Jel 22,17)

II.

Alapigénk második pünkösdi tanítása az, hogy az életadó Lélek forrása a megdicsőült Krisztus. Jézus ezt a nagy ígéretet a halála előtti esztendő őszén adta, és János evangélista utólag ezt a magyarázatot fűzte hozzá: „mert még nem vala Szentlélek, mivelhogy Jézus még nem dicsőíttetek meg."

Keresztyén Testvéreim! Nem szeretném, ha fennakadnátok Jánosnak ezeken a bátor szavain, vagy ha valaki azt olvasná ki ezekből, hogy pünkösd előtt egyáltalán nem volt Szentlélek. Nem akarom hosszasan bizonyítani, hogy János evangélista nem ezt akarta mondani. Mert hiszen ő is tudta, ahogy mi is tudjuk az igéből, hogy a Szentlélek, mint az Atya Isten Lelke, mint a Szentháromság harmadik személye öröktől fogva való. Már a Biblia első lapján ott van a bizonyság Isten Lelkéről, amikor azt olvassuk a teremtés történetében, hogy az Isten Lelke lebegett a vizek fölött. Szentlélek nélkül nemcsak hogy keresztyén élet nincsen, de Isten Szentlelke nélkül egyáltalán nincs élet. Azt, hogy mi a bűn és halál világában egyáltalán élünk, hogy a virág kihajt tavasszal és a mező termést hoz, hogy van vetés és aratás ezen a világon, és örülhetünk családunknak, munkánknak, hazánknak – ezt mind, mind az Isten Lelkének köszönhetjük, mert a Szentlélek a teremtő és gondviselő Isten Lelke.

Manapság a Magyarországi Református Egyházban különösképpen szokták sürgetni, hogy a Szentlelket ne próbáljuk bezárni az anyaszentegyház falai közé, mert hiszen a Lélek ott kint, a világban is hatalmasan munkálkodik, az egész teremtett mindenség létét áthatja. Ki is merne ezzel vitába szállni? Egyházunk nagy tanítómestere, Kálvin János egyenesen azt tanítja, hogy a Szentlélek még az elvetemült gonoszokban is munkálkodik, amikor fékezi őket és megakadályozza, hogy a gonoszság égig érjen ezen a földön.

Ha azonban János evangélista mégis szükségesnek látja, hogy ilyen erős és merész kifejezéssel éljen és azt mondja: még nem vala Szentlélek, mivelhogy Jézus még nem dicsőíttetek meg, akkor erre bizonyára oka van, és ezt az okot az egész Szentírás bizonyságtételében könnyű megtalálni. Mert van az öröktől fogva való Szentléleknek egy olyan munkálkodása is, ami teljesen új, teljesen különleges, és ez a Léleknek mint *az új teremtés Lelkének* a munkája. Mintegy sűrű ködön át már az Ószövetség prófétái is látták a Léleknek ezt az új munkáját. Mindnyájan emlékezünk Ezékiel hatalmas látomására a csontokkal borított rettenetes helyről, majd arról, hogyan adott új életet a kiszáradt csontoknak Isten újjáteremtő Lelke – ennek a munkának a beteljesedése Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása és az Ő ereje, hogy általa mi is éljünk. Az életadó Lélek forrása a megdicsőült Jézus, aki feltámadt halottaiból és felment a mennybe, hogy üljön az Atya jobbjára, ahonnan lészen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. A megdicsőült Krisztus maga az Isten új teremtése, aki feltámadása által a

zsenge, a halottak közül az elsőszülött, akinek személyében Isten máris diadalra vitte az Ő országát. A megdicsőült Krisztus az, akinek Lelkét el kell nyernünk, mert a megdicsőült Krisztus az, akinek az ígérete valóra válik: „Ímé én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) Mert az Úr Jézus Krisztus azért távozott el erről a földről, hogy Lelke által közel legyen hozzánk. A megdicsőült Krisztus az életadó Lélek forrása, mert Jézus Krisztus megdicsőülése jelenti az Ő váltságmunkájának befejezését és azt, hogy az Ő váltságmunkájának javait mindnyájan elnyerhetjük. Felülről, tőle nyertük a Szentlelket, attól, aki minden hatalmasság és fejedelemség fölé emeltetett, akié minden hatalom mennyen és földön.

Ezt a Szentlelket ígérte Jézus a benne hívőknek. Mert – ahogy az Írás mondja – az Őbenne hívők veszik a Szentlelket. Ne becsüljük le az Isten Szentlelkének munkáját a mindenségben, a világban, a természetben, a történelemben, a történelem nagy megmozdulásaiban – de a megdicsőült Krisztus Lelkének, az újjáteremtés Lelkének ajándékában csak az részesül, aki hisz a Jézus Krisztusban. „Aki hisz énbennem…, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből." (Jn 7,38) Azt jelenti ez, keresztyén Testvéreim, hogy a Szentléleknek ez az új, azelőtt nem ismert, újjáteremtő munkája *személyes természetű*: úgy szól hozzánk a Lélek, mint ahogy mi beszélgetünk egy embertársunkkal, ez pedig azt jelenti, amint Jézus mondja: „Ő nem magától szól…, az enyémből vesz és megjelenti néktek." (Jn 16,13–14) Azaz a Lélek által maga az élő Jézus Krisztus szól hozzánk és közli velünk az Ő váltsághalálának javait. Ezért ne gondolja senki, hogy a Szentlélek elnyerése feltétlenül valamilyen feltűnő jelenség, vagy hogy az mindig olyan külső jelek kíséretében megy végbe, mint az első pünkösd napján. Nem, Testvéreim, a Szentlélek ajándéka legtöbbször egyszerűen azt jelenti, hogy Jézus Krisztus szava, úgy, amint olvassuk a Bibliában vagy halljuk a prédikációban, végtelenül komollyá, mindennél fontosabbá válik a számunkra: rendíthetetlen valósággá, amely biztosabb, mint a saját létünk. Úgy érezzük – és nemcsak érezzük, mert valóban ez is történik –, maga az élő Jézus Krisztus szól hozzánk. Ha például valaki ebben az órában, az én gyarló bizonyságtételem hallgatásakor elnyeri a Lélek ajándékát, az azt fogja annak az embernek jelenteni, hogy nem én mondom, nem is a Bibliának nevezett régi könyv mondja, hanem maga Jézus Krisztus mondja ennek a szomjúságtól elepedt, kereső léleknek: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék."

III.

Végül a harmadik nagy tanítás Jézus ígérete, hogy aki elnyeri az életadó Lélek ajándékát, maga is élő víz kútfejévé válik embertársai és az egész világ számára. „Aki hisz énbennem, amint az Írás mondotta, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből."

A lélek szomjúsága a legszemélyesebb dolog a világon. Ha valaki érzi, ki sem tudja beszélni, mert még a legközelebbi hozzátartozója sem értené meg őt, csak az Isten Szentlelke. Ezért volt az, hogy az első pünkösd napján a nagy tömeg tagjait külön-külön szólította meg a Lélek: mindenki a saját nyelvén hallotta az Isten nagyságos dolgainak hirdetését. A Szentléleknek ez az első hatása: kivisz a tömegből, sőt, talán egészen úgy, ahogy Jézust negyven napra a pusztába vitte, úgy vezet ki bennünket is minden eddigi kapcsolataink közül, hogy szemtől szemben álljunk a mi teremtő és megváltó Urunkkal. De a Szentlélek munkája nem áll meg itt, nem csinál remetét belőlünk, hanem amikor megfelel a mi legszemélyesebb és legmélyebb kérdéseinkre, ugyanakkor megnyitja szemünket, hogy meglássuk felebarátunkat; amikor kitölti szívünkbe Isten szerelmét, akkor gondoskodik arról, hogy ez a szeretet továbbáradjon rajtunk keresztül a világba: így teremt igazi közösséget, igazi testvériséget, így viszi véghez, hogy áldássá lehessünk embertársaink számára. Így tanít meg bennünket a Léleknek szolgálni, így tesz bennünket bizonyságtévőkké, így tölti meg a szívünket örömmel, hogy a szív teljességéből szóljon a száj és mi vallást tegyünk a szabadításról, amelyet a Lélek által nyertünk. A pünkösdöt nem ok nélkül szokták a keresztyén misszió ünnepeként megtartani: a tizenegy tanítvány úgy nyerte el az életadó Lelket, hogy ők maguk is élő víznek forrásaivá lettek az egész világ számára. Az a bizonyságtevés, ami most ebben a templomban elhangzik, az igazi, Lélek szerinti apostoli utódlás szerint, a rajtuk keresztüláradó életfolyamok továbbáradása az emberiség életében. Így teszi a Lélek a mi életünket gyümölcstermő életté, így kelti fel bennünk a szeretetet, az örömöt, a békességet, a béketűrést, a szívességet, a jóságot, a hűséget, a szelídséget és a mértékletességet. (Gal 5,22) Így lehetünk bátorításssá, példává, vigasztalássá embertársaink számára, így terjeszthetjük magunk körül a bizakodás és a reménység légkörét, mint akik tudjuk a Lélek által, hogy a mi Urunké a végső győzelem.

„Élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből." Figyeljük az áramlás irányát: belülről kifelé. És most tegyük a hangsúlyt erre: kifelé. Az élő víz folyama nem rekedhet meg bennünk, nem állhat meg a családi ház falánál, nem állhat meg az egyház határainál: kiárad a világra, az anyagi, testi életre – ahogy a próféta által is ezt mondja Isten: kitöltöm az én lelkemet minden testre. A Lélek ajándékát csak akkor nyerjük el, ha az kiárad belőlünk a világba. A pünkösd is természeti ünnep volt, éppen úgy, mint a sátoros ünnep. A pünkösd a testi, az anyagi élet javaiért való hálaadásra volt szánva, mint az aratás zsengéjének ünnepe – és erre valaki azt mondhatná: a keresztyén pünkösdnek semmi köze nincsen az ószövetségi pünkösdhöz, legfeljebb annyiban, hogy az a háromezer megtérő ember volt a világ végéig hirdetendő evangélium nagy aratásának első zsengéje. De figyeljünk jobban! A pünkösd mégsem azt jelentette, hogy a Lélek örökre elfordította az embereket az Isten egyszerű, testi,

anyagi áldásaitól, hanem éppen fordítva: mert a Szentlélek által úgy behatolt az Isten ereje az első hívők életébe, mint még soha: betegeik meggyógyultak, gazdasági problémáik megoldódtak, szűkölködő sem vala köztük. Mert a Szentlélek kitöltetése jele és záloga az Isten végső, nagy szabadításának, amikor test és lélek, ez az egész teremtett mindenség megszabadul a rothadandóság rabságától az Isten fiai dicsőségének szabadságára (Róm 8,21). Akinek van füle a hallásra, hallja, hogyan hív ma is minket a mi Urunk, mert minket hív, külön-külön, válaszul a mi lelkünk legmélyebb sóvárgására, kimondott és ki nem mondott imádságára: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám." Ámen.

[A kéziraton Czeglédy Sándor
saját kezű megjegyzése: „Rövidebben!" – a szerk.]

Az életadó Lélek II.

Pünkösd, 1967. április

Textus: Jn 7,37–39

„Az ünnep utolsó nagy napján pedig felálla Jézus és kiálta, mondván: Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám, és igyék. Aki hisz énbennem, amint az írás mondotta, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből. Ezt pedig mondja vala a Lélekről, amelyet veendők valának az őbenne hívők: mert még nem vala Szentlélek; mivelhogy Jézus még nem dicsőítteték meg."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Alapigénk Jézus Krisztus földi életének azt a nagy pillanatát örökíti meg, amikor Urunk először szólt a nép, a nagy nyilvánosság előtt az eljövendő pünkösdről, a Szentlélek kitöltetéséről. Ez a lombsátrak ünnepén történt. A sátoros ünnep – amint a neve is mutatja – a pusztai vándorlásra emlékeztető sátrakról, lombsátrakról kapta a nevét, de Jézus idejében már nem a pusztai vándorlásra való emlékezés volt benne a fontos, hanem a lezáruló gazdasági év javaiért való hálaadás. Az ünnep hét napig tartott. A házak udvarán, a köztereken zöld lombokból sátrakat építettek és ezekben ünnepi lakomákat tartottak. A babiloni fogság után kialakult az a szokás is, hogy a hét nap mindegyikén a reggeli áldozatkor a pap aranykannával vizet merített a siloámi forrás vizéből. Ezt a Víz-kapun át a belső pitvarba vitte, ahol az italáldozat borához keverve az oltárra öntötték. Amikor a pap belemerítette a korsót a forrás vizébe, a nép ezt énekelte: „Örömmel merítek vizet a szabadító kútfejéből." (Ézs 12,3) Az ünneplés csúcspontja az utolsó nap volt, amikor pálmaágakat lengetve és hozsannát kiáltva hétszer körüljárták az oltárt, hogy így adjanak hálát a mezők és a szőlőskertek terméséért, a földi élet testi, anyagi áldásaiért.

De nézzétek, halljátok, mi történik most ezen a sátoros ünnepen! Megjelenik az ujjongó emberek között egy komoly arcú fiatal férfi, nézi az ünneplő tömeg kavargását, hallja a Siloám forrásánál az éneket: „örömmel merítek vizet a szabadítás kútfejéből", majd az ünnep utolsó napján ezt kiáltja a sokaság felé: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék!" Talán azért teszi ezt, hogy megzavarja az ünnepet? Hogy elvegye az emberek kedvét? Bizonyára nem, hiszen lényéből hiányzik minden önsanyargató komorság, minden ünneprontó keserűség. Szava most sem kárhoztatás, nem ítélet, hiszen Ő maga is részt vett az ünneplésben. Mégis, mintha ezt mondaná: örüljetek az Isten földi, testi ajándékainak úgy, ahogy a törvény rendeli, adjatok hálát a földi élet mulandó javaiért, hiszen ezek is Isten jóságából vannak, de aki az Isten örök életre való ajándékait keresi, az jöjjön hozzám. Mert ennek az ősi ünnepnek a beteljesedése itt van közöttetek: *én vagyok a szabadítás kútfeje*. A Siloám vize oltja a

test szomjúságát, de aki az örök életre szomjúhozik, az „jöjjön énhozzám és igyék". János evangélista ezt a magyarázatot fűzi Jézus szavaihoz: „Ezt pedig mondja vala a Lélekről, amelyet veendők valának az őbenne hívők." Ünneplő Testvéreim, ez alapigénk pünkösdi mondanivalója: *Jézus Krisztus az életadó Lélek forrása*.

Ha pedig alapigénket közelebbről vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ez a nagy ígéret három igazságban tükröződik: először figyeljük meg, hogy azoknak szól ez az ígéret, akik szomjaznak; azután hogy a megdicsőült Jézus az, aki számunkra az életadó Lélek forrása; és végül, hogy aki ebből a forrásból iszik, az maga is élő víznek kútfejévé válik mások számára.

I.

„Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." A szomjúság az egyik leghatalmasabb emberi hiányérzet. De hát nem hálátlanság Jézus részéről, hogy a lombsátrak ünnepén, amikor az emberek Isten meglévő, kézzelfogható ajándékaiért, a szőlőskertek, a gyümölcsösök terméséért adnak hálát, akkor arról beszél és arra irányítja a figyelmet, ami hiányzik, aminek a hiányát kínosan érezzük? Engedjétek meg, Testvéreim, hogy erre a kérdésre egy másik kérdéssel válaszoljak. Mit jelent az igazi hálaadás Isten földi, testi, kézzelfogható ajándékaiért? Azt jelenti, hogy ezeket a természetesnek látszó ajándékokat is csak az Isten kegyelme adja nekünk. Sokszor az a baj, hogy az életnek ezekért az egyszerű ajándékaiért egyáltalán nem tudunk hálát adni, mert azokat természetesnek tartjuk. Talán hálát tudunk adni életünk egy-egy nagy szabadulásáért, azért, hogy az óvóhelyen tőlünk tíz méterre esett le a bomba, és nekünk semmi bajunk nem lett, hogy a második világháború idején a harctéren életben maradtunk, hogy jól sikerült a súlyos operáció, vagy hogy valakit, akit nagyon szeretünk, szinte a sír széléről kaptunk vissza, de amikor az Isten hétköznapi, közönséges áldásairól van szó, a mindennapi kenyérről, vagy – mint a lombsátrak ünnepén – a mezők és a gyümölcsösök terméséről, akkor valahogy ezeket természetesnek tartjuk, mint a vizet vagy a levegőt, és nem tudunk úgy hálát adni, ahogy a Szentírás alapján az ének mondja: „Az Úr kegyelmessége az, hogy még nincsen végünk…"

Mert ha szívből, igazán adunk hálát, akkor a hálaadásban benne van ez is: mindez kegyelemből van, mert mi semmire rá nem szolgáltunk, semmit ki nem érdemeltünk, Isten elleni bűneinkkel eljátszottuk azt a jogunkat, hogy igényeket támasszunk, és – ahogyan úrvacsoravétel előtt meg szoktuk vallani – magunkat mindenestől fogva halálra és kárhozatra méltókká tettük.

Ez azt jelenti, Testvéreim, hogy az igazi hálaadásban valahogyan benne van az önmagunkkal való elégedetlenség, benne van egy mélységes hiányérzet. Sőt, minél mélységesebb a hálaadásunk Isten ajándékaiért, annál erősebb ez a hiányérzet,

annak a tudata, hogy rászorulunk Isten kegyelmére, a szabadításra, a megváltásra. És éppen ez az, amit Jézus szomjúságnak nevez. „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." Nem volt ez ellentétben a lombsátrak ünnepének értelmével, és nincs ellentétben a mi pünkösd-ünneplésünkkel sem. Jézus nem akarja, hogy elfeledkezzünk Isten egyszerű, anyagi, földi áldásairól, de éppen akkor, amikor ezekért igazán, szívből hálát adunk, akkor ezek túlmutatnak önmagukon, akkor fölkeltik bennünk a vágyat Isten még nagyobb, legnagyobb ajándéka után – az örök élet után.

Isten előtt nem volna kedves, ha valaki így buzdítana bennünket a pünkösd ünneplésére: ne törődjetek a mindennapi kenyérrel, a mezők termésével, mert a Lélek ünnepén csak a lelki dolgokról szabad beszélni. Másfelől azonban, Testvéreim, ha úgy adunk hálát az élet egyszerű, földi, anyagi áldásaiért, hogy az Isten meg nem érdemelt kegyelmét áldjuk, akkor az ilyen hálaadás mélységes hiányérzetet, sóvárgást kelt bennünk az Isten romolhatatlan, örök ajándékai után, lelki szomjúságot kelt bennünk, és akkor szól nekünk Jézus hívogatása: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék."

„Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot: mert ők megelégíttetnek." (Mt 5,6) Ez az igazi szomjúság. Ezt nem olthatta el a Siloám vize. Ezt nem elégíti ki semmi ezen a földön. Isten felhozza napját mind a jókra, mind a gonoszokra, kenyeret ad azoknak is, akik naponként átkozzák az Ő nevét, a mezők és a szőlőskertek termésének áldásaiban részesíti azokat is, akik soha lelki szomjúságot nem éreznek – de az élő vizet, azaz az Ő Szentlelkét azoknak ígéri Jézus, akik szomjúhoznak, akik szomjúhozzák az igazságot, mert tudják, hogy az nem az övék, hogy a saját igazságuk olyan, mint a „megfertőztetett ruha" (Ézs 64,5). A lelki szomjúság vágyakozás az igazi élet után ebben a világban, amelyben minden a halál felé siet; visszavágyás az atyai hajlékba, ahová a magunk erejéből visszatérni nem tudunk; igazi bűnbánat, „Isten szerint való szomorúság", amely „üdvösségre való megbánhatatlan megtérést szerez" (2Kor 7,10).

„Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék." Ő nem utasít vissza, nem követel semmit, készen áll Isten szabadítása, csak el kell fogadni. Ez a hívogatás a pünkösdi evangélium első üzenete, ez hangzik Jézus megbízásából a világ végezetéig, mint ahogy a Biblia legutolsó lapján is ez áll: „És a Lélek és a menyasszony ezt mondják: Jövel! (…) És aki szomjúhozik, jöjjön el, és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen!" (Jel 22,17)

II.

Alapigénk második üzenete, hogy az életadó Lélek forrása a megdicsőült Krisztus. Jézus ezt a nagy ígéretet a halála előtti esztendő őszén adta, János evangélista

pedig utólag ezt a magyarázatot fűzte hozzá: „Mert még nem vala Szentlélek, mivelhogy Jézus még nem dicsőítteték meg."

Testvéreim! Ne értsük ezt úgy, mintha pünkösd előtt egyáltalán nem lett volna Szentlélek. Nem erről van szó. Mint a Teremtő Lelke, már a teremtéskor ott lebegett a vizek fölött és azóta is szakadatlanul munkálkodik. Szentlélek nélkül nemcsak hogy keresztyén élet nincsen, hanem egyáltalán élet sem volna. Alapigénk értelme az, hogy van a Szentléleknek egy egészen különleges munkája, az új teremtés Lelkének a munkája. Azt hiszem, emlékeztek Ezékiel próféta hatalmas látomására a csontokkal borított rettenetes helyről, majd arról, hogyan adott új életet a kiszáradt csontoknak Isten újjáteremtő Lelke. Ennek a próféciának a beteljesedése Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása, megdicsőülése. Mindez azért történt, hogy nekünk is új életet adjon. A Szentírás szerint az új élet lelki ajándékainak kiosztása összefügg Krisztus Urunk megdicsőülésével. „Fölmenvén a magasságba, foglyokat vitt fogva és adott ajándékokat az embereknek." (Ef 4,8) Ahogy a régi Rómában az volt a szokás, hogy a győztes hadvezér a diadalmenetben pénzt szórt az ujjongó sokaságnak, úgy a mi Urunk is megdicsőülése után osztja szét a Lélek ajándékait a benne hívőknek.

Mert – alapigénk szerint – a benne hívők nyerik el a Lélek vizének életadó ajándékait. Azt jelenti ez, hogy ezt az ajándékot csak személyesen lehet elfogadni. Mert a Szentlélek ajándékában benne van maga az Ajándékozó, a megdicsőült Úr Jézus Krisztus. Nem valamit ad, hanem önmagát adja. Mint ahogyan az ajándék akkor a legkedvesebb, ha benne van annak a szíve, aki adja, úgy a megdicsőült Úr Jézus Krisztus lelki ajándékaiban is megdicsőült életének minden javát adja: Ő maga szólja az „élet beszédét", és mi, ha hittel fogadjuk szavát, ujjongva felelünk: „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." (Jn 6,68) Most, ezen a pünkösdi istentiszteleten is, ha valaki az én gyarló beszédem hallásakor elnyeri a Szentlélek ajándékát, ez azt jelenti, hogy nem én mondom, nem is a Bibliának nevezett régi könyv mondja, hanem maga az Úr Jézus Krisztus mondja ennek a szomjúságtól gyötört, kereső léleknek: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám és igyék."

III.

Végül a harmadik nagy tanítás Jézus ígérete, hogy aki elnyeri az életadó Lélek ajándékát, az maga is „élő víz kútfejévé" válik embertársai számára. „Aki hisz énbennem…, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből." (Jn 7,38)

Amikor ugyanis Isten a Szentlélek által „kitölti az ő szerelmét a szívünkbe" (Róm 5,5), akkor mindjárt arról is gondoskodik, hogy ez a szeretet továbbáradjon rajtunk keresztül a világba. Így teremt igazi közösséget, igazi testvériséget. Így tanít meg a Léleknek szolgálni, így tesz bennünket bizonyságtévőkké, így teszi életünket

gyümölcstermő életté, így gerjeszti fel bennünk a szeretetet, az örömöt, a békességet, a béketűrést, a szívességet, a jóságot, a hűséget, a szelídséget és a mértékletességet (Gal 5,22).

„Élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből." Figyeljük az áramlás irányát: belülről kifelé. Az élő víz nem rekedhet meg bennünk, nem állhat meg a családi ház falánál, nem állhat meg az egyház határainál, hanem kiárad a világra, az anyagi, testi életre is, ahogy az első pünkösd után történt. Mert a Lélek kitöltetése jele és záloga Isten végső, nagy szabadításának, amikor test és lélek, az egész teremtett mindenség megszabadul a rothadandóság rabságától az Isten fiai dicsőségének szabadságára (Róm 8,21). Akinek van füle a hallásra, hallja, hogyan hív ma is minket a mi Urunk, mintegy válaszul a mi sóvárgásunkra, lelki szomjúságunkra, kimondott és ki nem mondott imádságainkra: „Ha valaki szomjúhozik, jöjjön énhozzám." Ámen.

Hogy nyilvánvalókká legyenek az Isten dolgai

1959

Lekció: Jn 9,1–12

Textus: Jn 9,3

„Felele Jézus: Sem ez nem vétkezett, sem ennek szülei; hanem, hogy nyilvánvalókká legyenek benne az Isten dolgai.”

Keresztyén Testvéreim! Nemcsak a vakon született meggyógyításáról szóló, most felolvasott történetet, hanem János egész evangéliumát is azért íratta meg Isten számunkra, hogy bizonyságunk legyen az Úr Jézus Krisztusról. Maga János evangélista így nyilatkozott evangéliuma céljáról: „Ezek pedig azért irattak meg, hogy higgyétek, hogy Jézus a Krisztus, az Istennek Fia, és hogy ezt hívén, életetek legyen az ő nevében.” (Jn 20,31) Így a felolvasott ige is róla tesz tanúbizonyságot. Nem a vakon született ember áll a középpontjában, nem is az a kérdés, hogy mi a betegség, vagy hogy mi a szenvedés végső értelme. Mégis, ha így alapigénkben Jézus Krisztust keressük, Őrá figyelünk, akkor azt is megtanulhatjuk, hogyan kell viszonyulnunk a betegséghez, különösen más betegségéhez, mit kell tennünk, amikor a betegség fájdalmas és talán megmagyarázhatatlan tényével találkozunk. Figyeljünk különösképpen Krisztus Urunknak szavára, alapigénkre: a betegség arra való, hogy nyilvánvalóvá tegye Isten dolgait. Mi az értelme ennek a mondásnak?

I.

Jézus Krisztusnak ez a szava felelet a tanítványoknak. A tanítványok ugyanis, amikor a vakon született embert meglátták, elkezdték kérdezni Jézust: „Mester, ki vétkezett, ez-é vagy ennek szülei, hogy vakon született?” A tanítványok, látva ennek az embernek nagy nyomorúságát, annak oka után érdeklődtek. Ha valamit nagyon becsesnek tartunk, azt szoktuk mondani, „úgy vigyázunk rá, mint a szemünk világára”. Ha nem is tudjuk magunkat teljesen beleélni egy vak ember lelkivilágába, valamennyire el tudjuk képzelni egy olyan embertársunknak a nyomorúságát, aki e nélkül a drága ajándék nélkül, a látás képessége nélkül éli le életét. Egy ilyen ember látványa megdöbbent minket, aminthogy megdöbbentette a tanítványokat is. Az emberi nyomorúság titokzatos mélysége tárul fel előttük, és ők ennek a titoknak a magyarázatát keresték.

II.

Kérdezősködésükre Jézus sűrített feleletet adott. Néhány mondatból álló válaszában ugyanis három nagy igazságot tár a tanítványok elé, amelyek közül az első magukra a tanítványokra, a második a betegre, a harmadik pedig önmagára vonatkozott.

A tanítványokra vonatkozó igazság mindenekfelett feddés, a tanítványok magatartásának helyreigazítása. A tanítványok ugyanis, ahelyett, hogy tevékeny részvétet tanúsítottak volna, okoskodni, spekulálni kezdtek. Ebben a helyzetben, amikor gyakorlatilag kellett volna megmutatni hitüket és szeretetüket, elméleti kérdésekkel jöttek elő, és elméleti síkon keresték a megoldást. Mintha nem is bántotta volna őket embertársuk nagy nyomorúsága, úgy kezdtek el okoskodni azon, hogy vajon a vakon született ember vétkezett-e vagy annak a szülei. Elméleti szempontból nem volt rossz a kiindulásuk. Az egész Szentírás egyöntetű bizonyságtétele az, hogy összefüggés van a betegség és a bűn között; minden betegség, minden testi, lelki nyomorúság végső gyökere abban van, hogy elszakadtunk Istentől, az élet, az igazi élet egyetlen forrásától. Vannak esetek, amikor a bűn és a betegség közötti összefüggés egészen nyilvánvaló, szembetűnő. A bűnös szenvedélyek rabja a testét is tönkreteszi, és fájdalom, hogy vannak esetek, amikor valakinek a betegsége a szülők, az elődök nyilvánvaló bűnének következménye. Egészen bizonyos, hogy mindnyájan tudunk ilyen eseteket. Maga Jézus sem tanítja ennek az ellenkezőjét. Most azonban feleletének ez az értelme: amikor embertársatok betegségével álltok szemben, nem az a dolgotok, hogy elméleti kérdésekkel bíbelődjetek, nem is az, hogy a bűn és a betegség teológiai összefüggéseit vizsgáljátok, nem is az, hogy általában elméleti kérdéseket vessetek föl, hanem az, hogy keressétek a szeretet gyakorlásának, a segítségnek az útját. Most a ti vakon született testvéretek esetének sem az elméleti értelmét kell keresnetek, hanem meg kell látnotok azt az egészen gyakorlati értelmet, hogy ez a nagyon szomorú eset az Isten mentő, segítő szeretetének alkalma; arra való, hogy „nyilvánvalókká legyenek benne az Isten dolgai", hogy nyilvánvaló legyen az Isten mentő szeretete, aminek mi eszközei, végrehajtói vagyunk.

A betegség tehát számunkra is alkalom a szeretet gyakorlására. Ez az első. Ezért Jézus a tanítványok helytelenül, szeretetlen módon történő, elméleti érdeklődését visszatereli az előttük lévő esetre, visszairányítja az emberre. Mert minden helyes gyógyító igyekezetnek ez a célja: nem a betegséget, hanem az embert kell meggyógyítani. Az intézményesített gyógyítás korszakában gyakran előfordul, hogy az orvos csak a beteg szervet figyeli, közben pedig megfeledkeznek magáról az emberről, arról, hogy a betegség személyes probléma, felebarátunk nyomorúsága. De az intézményesített szeretetmunka végzése közben is fenyeget az a kísértés, hogy csak „eseteket" látunk és nem embereket. Az emberi szenvedést, nyomorúságot tárgyi

problémává tesszük, próbáljuk is megoldani a magunk módján, közben pedig elfeledkezünk magáról az emberről, akit úgy kellene szeretnünk, mint magunkat.

De nemcsak a tanítványok viselkedését, nemcsak a vakon született ember helyzetét világítja meg Jézus szava, hanem mindenekelőtt önmagát állítja elénk: a betegség úgy teszi nyilvánvalóvá „az Isten dolgait", hogy alkalmat ad Jézus Krisztus szeretetének gyakorlására. Ez a vakon született ember nyomorúságának végső értelme. Íme, itt az alkalom, hogy felragyogjon ebben a világban, a bűn és a halál világában a jel, Jézus Krisztus végső, teljes, testi-lelki szabadításának jele. Itt az alkalom, hogy Isten bizonyságot tegyen az Ő Fia mellett és éppen most, ennek a világtalan embernek az esetében megmutassa, hogy Jézus Krisztus „e világ világossága".

Ez az alkalom elsősorban Jézus Krisztus alkalma. Neki kell azt kihasználnia. Neki kell megmutatnia fiúi engedelmességét. „Nékem cselekednem kell annak dolgait, aki elküldött engem…" Meg kell ragadnia az alkalmat itt és most, mert az – mint minden alkalom – elmúlik, tovatűnik. Cselekednem kell, „amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik".

Testvéreim, a betegség a tanítványok számára is, és így a mi számunkra is alkalom, és a betegséggel kapcsolatban nekünk is szól az ige: „Áron is megvegyétek az alkalmatosságot." (Ef 5,16) A tanítványok dolga nem az lett volna, hogy a bűn és betegség elméleti összefüggését boncolgassák, hanem az, hogy ők is, mint a Mester, segíteni próbáljanak. Az lett volna a dolguk, hogy ők maguk kérjék a Mester segítségét. Hogy imádkozzanak a betegekért. Egyszer megtörtént Jézus életében, pedig nem is a tanítványokról volt szó, hogy a beteget a kibontott háztetőn keresztül vitték Jézushoz; emlékszünk az esetre, amikor a kánaáni asszony szinte porig alázta magát, csak hogy Jézus segítségét elnyerje. Mi vajon készek vagyunk-e arra, hogy így gyakoroljuk a szeretetet beteg felebarátaink érdekében? De vigyázzunk, mert ezek az alkalmak tovatűnnek, kihasználatlanul maradnak, és majd csak az ítéletkor hangzik a számonkérés: „Beteg voltam, és nem jöttetek el hozzám." A mi életünkben is „eljön az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhat". Eljön az éjszaka, anélkül, hogy imádkoztunk és dolgoztunk volna azért, hogy a mi betegeink, vagy a saját betegségünk esetében „nyilvánvalókká legyenek az Isten dolgai": az Ő hatalma és segítő szeretete.

Legyen hát alapigénk figyelmeztetés a munkás szeretetre, az alkalmak hűséges kihasználására, hogy akár a saját betegségünkről van szó, akár felebarátaink betegségéről, a mi hitünk, a mi szeretetünk, a mi segítségünk most, ebben a világban jele, bizonysága legyen annak, hogy a mi Urunk minden betegség gyógyítója, a bűn és halál legyőzője, a világ szabadítója. Ámen.

Én vagyok a feltámadás és az élet

Húsvét, 1962

Textus: Jn 11,23–27

„Monda néki Jézus: feltámad a te testvéred. Monda néki Márta: Tudom, hogy feltámad a feltámadáskor az utolsó napon. Monda néki Jézus: Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is él, és aki csak él és hisz énbennem, soha meg nem hal. Hiszed-é ezt? Monda néki: Igen Uram, én hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Istennek Fia, aki e világra jövendő vala."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A felolvasott bibliai szakasz egy párbeszéd részletét adja elő. Jézus beszél Mártával a feltámadásról. Ha most ebben a beszélgetésben először arra figyelünk, amit Márta mond, akkor észrevehetjük, hogy szavaiban két hitvallás is elhangzik. Az első ez: „Tudom, hogy feltámad – ti. az én testvérem, Lázár – a feltámadáskor az utolsó napon." A második pedig ez: „Igen Uram, én hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Istennek Fia, aki e világra jövendő vala." Mind a két hitvallás a feltámadásra vonatkozik, mégis nagy különbség van a kettő között. A következőkben próbáljuk meglátni ezt a különbséget, mert ezt a különbséget megérteni annyit jelent, mint meglátni, mit jelent a feltámadás igazi hite, milyen az a húsvéti hit, amivel az Úr Jézus Krisztus minket most is, ebben az ünnepi órában is, éppen úgy, mint életünk minden napján, meg akar ajándékozni.

I.

Először is hadd mondjam meg, hogy Márta második vallástétele, amely felelet az Úr Jézus önkijelentésére, mérhetetlenül többet ér, mint az első. Ezzel nem akarom az első hitvallását lebecsülni. Azon sem akarok fennakadni, hogy Márta első nyilatkozata nem így kezdődik, hogy „hiszem", hanem úgy kezdődik, hogy „tudom". Van olyan hit is, ami csak tudásból áll, merő elhivésből, az ilyen természetesen nem érdemli meg a hit nevet. Viszont az igazi hitben is van tudás, sőt a tudás jelentheti a hit bizonyosságát, mint például Jób vallástételében: „Tudom, hogy az én megváltóm él és utoljára az én porom felett megáll." (Jób 19,25) Nincs okunk kétségbe vonni, hogy Márta „tudom" szava is ilyen hitbeli bizonyosság kifejezője: „Tudom, hogy az én testvérem feltámad a feltámadáskor, az utolsó napon."

Aztán gondoljuk meg: maga az sem csekély dolog, hogy Márta hitte a halottak feltámadását. Tudjuk, igen sokan vannak, akik ezt nem hiszik. Én mégis találkoztam olyannal, aki azt mondta: „Én hiszem mindazt, ami a hitvallásban van, szeretem is

Jézus Krisztust, csak azt nem tudom hittel mondani: „Hiszem testünknek feltámadását." A halottak feltámadását nem tudom hinni. Tagadni nem akarom, és csak annyit tudok mondani: nem tudom, mi lesz velünk. De nemcsak a mai világban van így, már a korinthusi keresztyének között is voltak, akik az eljövendő feltámadást illetően kételkedve kérdezték: „Mi módon támadnak fel a halottak és minémű testtel jönnek ki?" (1Kor 15,35) Ha Pál apostol még a farizeusok feltámadáshitét is tudta becsülni és hajlandó volt ebben a dologban melléjük állni a szadduceusokkal szemben, akik viszont tagadták a halottak feltámadását (ApCsel 23,6; 24,15), akkor nincsen semmi okunk Márta első vallástételének lebecsülésére; igenis nagy dolog volt az, hogy Márta hitte a halottak feltámadását. Mégis azt kell mondanunk, hogy az igazi hit, a győzelmes húsvéti hit nem ebből az első, hanem a második nyilatkozatából hangzik felénk. Óriási különbség van a kettő között, és ez a különbség az, ami most megmutatja nekünk az igazi feltámadáshit tulajdonságait.

II.

A különbséget akkor értjük meg, ha alapigénk következő szavaira figyelünk. Ezekből kitűnik, hogy Jézus sem tartotta elégnek Márta első hitvallását. Nem ezt mondta neki: jól van, helyes, hogy hiszed a halottak feltámadását. Jézus válasza ez volt: „Én vagyok a feltámadás és az élet." Nem arról van szó, hogy hidd általában a halottak feltámadását, hanem arról, hogy higgy bennem, mert „én vagyok a feltámadás". Azt hiszem, ünneplő keresztyén Testvéreim, hogy most már látjuk az első nagy különbséget. Az igazi feltámadáshit azzal kezdődik, hogy a minket megszólító Úr Jézus Krisztusnak felelünk és neki magának mondjuk: „Igen, te vagy a feltámadás!"

Ezt úgy is lehetne mondani, hogy nincsen igazi feltámadáshit az Úr Jézus Krisztussal való személyes kapcsolat nélkül. Tehát nem arról van szó, hogy általában és személytelenül hiszem, hogy lesz feltámadás, hanem arról, hogy az élő Úr Jézus Krisztus engem is megszólít, nekem is kijelenti magát, nekem is így szól: „Én vagyok a feltámadás és az élet" – és akkor én hitemmel neki magának felelek és neki magának mondom: Hiszem, Uram, hogy te vagy a Krisztus, te vagy az élő Isten Fia, te vagy a feltámadás és az élet.

Erre azonban valaki közbevehetné: lehetséges-e egy ilyen egészen személyes kapcsolat köztünk és az Úr Jézus Krisztus között? Márta esetében ez nem volt kérdés: ott álltak egymással szemben, jól ismerték egymást; Márta a testi fülével hallotta Jézus szavát: én vagyok a feltámadás és az élet. De lehetséges-e egy ilyen beszélgetés köztünk, ma élő emberek és Jézus Krisztus között? Ünneplő keresztyén Testvéreim, feleletképpen hadd hirdessem a húsvéti evangéliumot: az Úr Jézus Krisztus feltámadása éppen azt jelenti, hogy Ő most is él, ígérete szerint velünk van minden napon

a világ végezetéig, Ő maga szól hozzánk ma is, és az én húsvéti igehirdetésem nem érne semmit, emberi bölcsesség haszontalan hitető beszéde volna, ha nem Ő maga volna itt közöttünk, láthatatlanul, de valóságosan, és nem Ő maga mondaná most nekünk is: „Én vagyok a feltámadás és az élet." Tehát az igazi feltámadáshitben nem az történik, hogy elhisszük valakinek a szavára, hogy van feltámadás, meghajlunk az egyház tekintélye előtt és elfogadjuk a halottak feltámadásának dogmatikai tételét, nem is az, hogy a Biblia betűjének hiszünk, amikor János evangéliumában ezt olvassuk, de még az sem, hogy megállunk a debreceni köztemető főbejáratánál a Krisztus-szobor előtt és arról olvassuk le ezt az igét, hanem az igazi hitben az történik, hogy magával a mi élő Urunkkal találkozunk lélekben, lelkünkben az Ő szavát halljuk és az Ő szavát fogadjuk el, amikor hirdeti mindnyájunknak: „Én vagyok a feltámadás és az élet."

Mert hinni a feltámadást és hinni benne, hinni neki, aki maga a feltámadás és az élet, két különböző dolog. Engedjétek meg, hogy csak egy példát mondjak. Pál apostol Saulus korában is hitte a feltámadást. Akkor is hitte a halottak feltámadását, amikor gyűlölte a názáreti Jézust és üldözte követőit. Az ő igazi feltámadáshite akkor született meg, amikor a damaszkuszi úton találkozott magával a feltámadott Jézussal, amikor porba roskasztotta és megvakította őt az a megrendítő felfedezés, hogy a keresztre feszített Jézus él, amikor valóságos beszélgetés kezdődött meg közte és a feltámadt Jézus Krisztus között, és amikor remegve és ámulva ezekkel a szavakkal adta át életét Urának: „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?" (ApCsel 9,6) Tudom, hogy Pál apostol elhívatása és a mi elhívatásunk nem egy és ugyanaz. Lehet, hogy nem roskaszt a földre és szemünket nem vakítja meg az a felfedezés, hogy Jézus Krisztus ma is él és szól hozzánk, de a mi feltámadáshitünk, a mi húsvéti hitünk is azzal kezdődik, hogy érezni kezdjük: nem emberek szólnak hozzánk, nem is önmagunkkal beszélgetünk, hanem valaki más, egy valóságos személy lép be az életünkbe és szólít meg minket, a feltámadt Úr Jézus Krisztus. Talán egy nagy próba vagy betegség idején halljuk először az Ő szavát, talán szeretteink koporsója mellett, vagy talán csak akkor, amikor a saját halálunk órájához közeledünk, de bármikor történik is az első találkozás, az igazi feltámadáshit úgy születik meg bennünk, hogy vele találkozunk, az Ő önkijelentésére, az Ő szavára válaszolunk, amint minket is megszólít: „Én vagyok a feltámadás és az élet."

III.

De lássuk a második különbséget! Márta első vallástételének nemcsak az volt a fogyatkozása, hogy a feltámadáshitet nem tudta összekapcsolni az Úr Jézus Krisztus személyes valóságával, hanem volt egy még nagyobb hiányossága is: Márta még nem

tudott vallást tenni az Úr Jézus Krisztus halált legyőző hatalmáról. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy semmi hit sem lett volna benne. Ha az alapigénket megelőző néhány verset elolvassuk, ott megtaláljuk Márta hitét, ezekben a szavakban: „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem." Mártában már derengett a hit, érezte, hogy Jézusnak van hatalma a betegség felett. Meg volt győződve, hogy ha a Mester jelen lett volna, ha sürgető hívásukra előbb eljött volna, akkor megmentette volna Lázárt a haláltól. Ez is hit, de még csak kezdete a hitnek. Azért hit, mert ezekkel a szavakkal folytatódik: „De most is tudom, hogy amit csak kérsz Istentől, megadja néked az Isten." Vagyis ezekben a szavakban már benne van annak a sejtelme is, hogy Jézus még most, a halál beállta után is tud segíteni. De azért csak kezdete, csírája ez a hitnek, azért olyan, mint a pislogó gyertyabél, pillanatnyi fellángolás, mert a következő szavakban szinte kioltja a kétely. És amikor a Mester ezt a biztatást adja: „feltámad a te testvéred" – akkor Márta gondolni sem mert arra, hogy ez a jelenre is vonatkoznék, el sem tudja képzelni, hogy Jézus halált legyőző hatalma már most, azonnal megnyilatkozzék, és így még hitvallásával is voltaképpen a Jézus ígéretében való kételkedését juttatja kifejezésre: „Tudom, hogy feltámad a feltámadáskor, az utolsó napon." Erre hangzik aztán el Jézus hatalmas biztatása: „Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz énbennem, ha meghal, is él."

Keresztyén Testvéreim! A Biblia magyarázói felhívják a figyelmünket arra, hogy János evangéliumában mindig óriási súlya van ennek a két szónak: „Én vagyok." Ezek a szavak ugyanis magának az Istennek a szavai. Ezek a szavak éppen olyan jelentőséggel bírnak, mint az Ószövetségben, amikor Isten így jelenti ki magát a Tízparancsolatban: „Én vagyok az Úr, a Te Istened." Amikor János evangéliumában ezeket a megnyilatkozásokat halljuk, meg kell értenünk, hogy bennük nem egyszerűen egy hozzánk hasonló ember szól, hanem Isten egyszülött Fia, a Szentháromság második személye, a testté lett Ige, aki által minden lett és nélküle semmi sem lett, ami lett. Amikor ezt halljuk, én vagyok, „én vagyok a jó pásztor", „én vagyok az életnek kenyere", „én vagyok az út, az igazság és az élet", „én vagyok a feltámadás és az élet", akkor ezekben a szavakban nem valami emberi én szól hozzánk, hanem az szól hozzánk, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön.

Így értjük meg igazán Márta második vallástételét, így értjük meg, miért volt az sokkal nagyobb, mint az első; ebben a második vallástételben Márta az Úr Jézus Krisztus isteni hatalma előtt hódolt, és most már úgy tudta látni a halottak feltámadását, mint Annak a cselekedetét, aki fölött még a halálnak sincsen hatalma. „Igen, Uram, én hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az Istennek Fia, aki e világra jövendő vala."

Keresztyén Testvéreim! Most nézzük a saját feltámadáshitünket. Ha a mi feltámadáshitünk csak abból áll, hogy hisszük, van bennünk valamilyen emberi tulajdonság vagy erő, ami túléli a halált, vagyis ha végeredményben az ember erejében

bízunk, ez még nem igazi feltámadáshit, ez még nem igazi húsvéti hit. Ilyen hite még a spiritisztáknak is van, ezt a hitet az idealizmus filozófusai is hirdették a régi görögök korától kezdve a mai napig. Az igazi feltámadáshit a Jézus Krisztus győzelmében gyökerezik. Az igazi feltámadáshit azt jelenti, hogy amiképpen minden ezen a világon Isten „legyen" szavára lett, vagyis az Ige által lett, úgy Isten testté lett Igéjének, az Úr Jézus Krisztusnak van hatalma arra, hogy újrateremtsen minket, létrehozza az új eget és új földet, és így minket is új életre támasszon. Az Ő erejéről, az Ő halált legyőző hatalmáról szól a húsvéti evangélium, az Ő győzelmét dicsőítJük: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nékünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57)

IV.

Végül még egy harmadik különbség is van Márta két hitvallása között. Erre már részben utaltunk is. Márta hitte a halottak feltámadását az utolsó napon, de első hitvallásában még nincsen benne az a bizonyosság, hogy az Úr Jézus Krisztus által a feltámadás ereje máris itt van közöttünk: Jézus önkijelentése éppen erre vonatkozik. „Én vagyok a feltámadás és az élet." Én, aki itt beszélek veled. Tudjuk, mi lett ennek a beszélgetésnek a folytatása: Lázár életre keltése annak a jele, hogy ahol az Úr Jézus Krisztus jelen van, ott az Ő feltámadásának ereje már most munkálkodik. Ha pedig igaz az, és mi hisszük, hogy igaz, hogy a mi Urunk most is velünk van, akkor az Ő feltámadásának ereje most is munkálkodik az életünkben. Nem látunk olyan jeleket, mint amilyen Lázár feltámasztása volt, de ugyanaz az erő ugyanolyan valóságosan most is munkálkodik közöttünk. Pál apostol így tett vallást erről: „Ha Annak a Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ugyanaz (…) megeleveníti a ti halandó testeiteket is az ő ti bennetek lakozó Lelke által." (Róm 8,11) Mit jelent a feltámadás Lelkének ez a munkája bennünk? Azt jelenti, hogy tudunk örvendezni, amikor pedig minden okunk megvolna, hogy szomorkodjunk. Azt jelenti, hogy az Istennek minden értelmet felülhaladó békessége lakozik bennünk. Azt jelenti, hogy tudunk igazán szeretni, és olyan kapcsolat jön létre embertársainkkal, amiket még a halál sem tud szétszakítani. Azt jelenti, hogy tudunk reménykedni, még akkor is, amikor körülöttünk az emberek nem találnak okot a reménységre. Azt jelenti, hogy így tudunk szólni: „*Érzem, hogy az örök élet, már e földön az enyém lett.*" (RÉ 480. dicséret, 1. vers) Azt jelenti, hogy anyaszentegyházunk életében is munkálkodik a feltámadás ereje; nagy romlások idején, elesések idején is tudunk bízni Abban, aki felépítheti Sion leomlott kőfalait. Azt jelenti, hogy a mai emberiség sorsa felől sem esünk kétségbe, hogy egy rettenetes, új háború újra és újra megjelenő fenyegetései között is bízni tudunk Isten világkormányzó hatalmában és jóságában.

Még csak annyit, hogy amint Jézus Mártát megkérdezte: „Hiszed-é ezt?", most minket is megkérdez. Milyen a mi feltámadáshitünk? Jézus Krisztus a feltámadás és az élet. Hiszed-é ezt? Ünneplő keresztyén Testvéreim, maga ez a kérdés is örömüzenet. Mert ha valaki megérezte, hogy gyarló emberi szavaim felhasználásával maga az Úr Jézus Krisztus szólt most hozzánk, akkor az Ő kérdésében benne van a feleletünk is. Mert ez azt jelenti, hogy megéreztük az Ő valóságát. Ez azt jelenti, hogy megéreztük az Ő jelenlétét, azt, hogy Ő él. Azt jelenti, hogy hitünk szemével megláttuk a halálon is győzelmes hatalmát. Azt jelenti, hogy megkezdődött bennünk is valami, amit még a halál sem tud lerombolni. Mert „aki hisz énbennem, ha meghal is, él" (Jn 11,25). Keresztyén Testvéreim, ne önmagunkat vizsgálgassuk, ne azt próbáljuk méregetni, hogy milyen a hitünk, mennyi benne a bizonytalanság, a kételkedés. Mert a hit éppen azt jelenti, hogy elfordulunk önmagunktól, és Reá nézünk, aki most is szól hozzánk. Így Ő maga írja szívünkbe szavait, minden igazi hit, minden húsvéti bizonyosság alapját: „Én vagyok a feltámadás és az élet." Ámen.

Az igazi világosság

Karácsony, 1954

Textus: Jn 12,46

„Én világosságul jöttem a világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki énbennem hisz."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A karácsonyi történetnek, a betlehemi jászolbölcsőnek a megfestésével kapcsolatban volt a régi festők között egy szabály, aminek az alkalmazását egyes híres karácsonyi képeken ma is láthatjuk. Ez a szabály úgy hangzott, hogy sem természetes, sem mesterséges világítótestet nem szabad odafesteni. Nem szerepelhet a nap, hiszen a karácsonyi titok kinyilatkoztatása az evangélium szerint éjjel történt. De nem szerepelhetnek a hold és a csillagok sem, legfeljebb a betlehemi csillag az istálló felett. De volt egy olyan festőiskola, amelynek követői még a betlehemi csillagot sem festették oda a karácsonyi jelenet fölé, sem lámpát, sem gyertyát, sem mécsest nem festettek, hanem úgy ábrázolták a betlehemi istállót, hogy a fény a kisded alakjából, a jászolbölcsőből áradt és ez a fény világította meg mindazokat, akik az istállóban voltak.

Azt hiszem, kedves Testvéreim, azonnal megértjük ennek a szabálynak az értelmét: ezek a régi festők jelképes módon azt akarták kifejezni, hogy Jézus Krisztus az igazi világosság, Ő a világ világossága. Valóban, maga a Szentírás is úgy tesz bizonyságot az Isten Fiának e világra születéséről, mint a világosság megjelenéséről. Zakariás énekében a karácsonyi esemény: „naptámadat a magasságból" (Lk 1,18), olyan, mint a fényes napfelkelte. Az ószövetségi próféták is úgy látják, az eljövendő szabadítást, mint a világosság megjelenését: „A nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot: akik lakoznak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel felettük" (Ézs 9,2). János evangélista karácsonyi bizonyságtételében a karácsonyi eseményt az örök Ige testté lételének nevezi, majd azt hirdeti, hogy a testté lett Ige a világosság, amely a sötétségben fénylik (Jn 1,5). Maga Jézus Krisztus pedig alapigénk szerint így szól a világra való eljöveteléről: „Én világosságul jöttem a világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki énbennem hisz."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Fogadjuk most úgy Jézus Krisztusnak ezt az önmagáról tett bizonyságát, mint karácsonyi örömüzenetet, és lássuk meg, hogyan győzi le Jézus Krisztus, a világ világossága, a mi elménk sötétségét, a bűn sötétségét és a halál sötétségét!

I.

Az a sötétség, amelyről alapigénk szól, először elménk sötétsége. Vannak dolgok ezen a világon, melyek meghaladják elménk képességeit. Vannak titkok, amik örökre titkok maradnak. Aztán a megismerésben szakadatlanul tévedéseket követünk el, ahogy már a régiek is mondták: tévedni emberi dolog. Sietek hozzátenni, hogy nem akarom lebecsülni az emberi ész erejét, mert hiszen ez hálátlanság és az Isten jó adományának megvetése lenne. Igen, az emberi elme valóban világít, valóban oszlatja a sötétséget, csodálatos alkotásokra képes – de vannak dolgok ezen a világon, amelyek előtt megtorpan az ész, vannak gyötrelmes kérdések, melyekbe elménkkel nem tudunk behatolni. De nemcsak az elménk előtt álló legyőzhetetlen korlátokat kell látnunk, hanem azt is tapasztaljuk, hogy az emberi ész még a saját hatáskörében is tökéletlenül működik – és így nincs ember, akinek ne volnának tévedések és eltévelyedések az életében.

A közmondás úgy szól, hogy más kárán tanul az okos, de mi sokszor még a magunk kárán sem tudunk okulni, és ugyanazt a hibát újra és újra elkövetjük. Nem ismerjük igazán önmagunkat: néha túl keveset, de még gyakrabban túl sokat gondolunk magunkról. Ó, milyen sok félreértés, sértődés, szeretetlen beszéd és cselekedet származik abból, hogy nem értjük meg egymást! Sokszor megbántjuk azokat, akik igazi szeretettel vannak irántunk és olyanok után megyünk, akik kárunkat akarják. Hajlandók vagyunk arra, hogy önmagunkat a legjobb elgondolásaink, szándékaink szerint ítéljük meg, aszerint, amilyenek szeretnénk lenni, azaz, Jézus szavaival szólva mások szemében a szálkát is észrevesszük, míg a magunk szemében a gerendát sem. Vannak emberek, akik az éveik számával együtt a bölcsességben is növekszenek, de éppen az igazán bölcs ember tudja, hogy életünket titkok veszik körül, és elménk, éppen a legnagyobb kérdésekben, halálunkig csak tapogatózni képes. Ahogy a kételkedő költő mondja:

„Minden titok e nagy világon
S az Isten is, ha van
És én vagyok a titkok titka,
Szegény hajszolt magam.

Isten, Krisztus, Erény és sorban
Minden, mit áhitok
S mért áhitok? – ez magamnál is,
Óh, jaj, nagyobb titok.”

(Ady Endre: Hiszek hitetlenül Istenben)

Csakhogy elménk tehetetlensége egyben szenvedést is jelent. A tévedésekért, elhibázott lépésekért fizetnünk kell betegséggel, veszteségekkel, gyötrelmekkel. De nemcsak az egyes ember életében van ez így: az emberiség egészének történetében is látjuk a viaskodást az élet titkaival, a kiszámíthatatlan jövővel – és ahogy az egyes ember életének útja zsákutcába torkollik, úgy az egész emberiség életútját is az eltévelyedések, megtorpanások jellemzik. Azaz az egész emberiségre ránehezedik az, amit a Biblia nyelvén sötétségnek mondunk.

Most azonban halljuk a karácsonyi örömüzenetet: Jézus Krisztus, a világ világossága. Az a világosság, ami ott fénylett a betlehemi jászol felett, most is ragyog felettünk. Hogyan oszlatja el a világ világossága elménk sötétségét? Semmi esetre sem úgy, hogy minden titkot feltárna előttünk. Nem úgy, hogy bevezetne bennünket Isten világkormányzó műhelyébe, ahogy a nagy tengerjáró hajókon az utasoknak meg szokták mutatni a hajóskapitány kabinját, ahonnan az egész hajót irányítják. Nem, a keresztyén ember is alázattal vallja Pál apostollal: rész szerint van bennünk az ismeret, mintegy tükör által, homályosan látunk. És mégis látjuk a világosságot. A végső, a legnagyobb kérdésben világosság ragyog előttünk. Mert az Úr Jézus Krisztus által tudjuk, hogy Isten, ennek a roppant mindenségnek az Ura, a mi szerető mennyei Atyánk. A betlehemi jászolbölcsőből áradó fény világossá teszi előttünk, hogy az Isten szeret bennünket. Sok minden marad az életünkben, amit nem értünk, de mégsem járunk sötétségben, hanem tudjuk, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az Ő végzése szerint hivatalosak (Róm 8,28). Tudjuk, hogy a mi Atyánk szeret bennünket, az Ő kezében vagyunk és senki ki nem ragad bennünket az Ő kezéből. Tudjuk, hogy kezében van életsorsunk, az Ő kezében van a jövőnk, és Ő nem a pusztulásunkat, de a szabadulásunkat akarja. Ez az igazi világosság, ami minden értelmet felülhalad, és ami olyan egyszerű, hogy egy kisgyermek is megértheti, ha kitárja a szívét Isten kibeszélhetetlenül nagy szeretete előtt, amit az Ő szent Fiában elküldött erre a világra.

II.

De, ünneplő Testvéreim, az a sötétség, amiről alapigénk szól, nemcsak az értelmünk sötétsége. Aránylag könnyű volna a dolgunk, ha csak értelmi kérdésekkel viaskodnánk, mint ahogy a filozófusok teszik. Csakhogy az Isten kijelentésének fényében sokkal mélyebben látjuk az ember baját – mert így meg kell látnunk, hogy a sötétség hatalma a szívünkre, az akaratunkra is kiterjed. Az elme tévelygését ugyanis követi a szív sötétsége, ahogy Pál apostol írja a pogányokról: „Az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és az ő balgatag szívük megsötétedett." (Róm 1,21) Az elmebeli sötétségnél még veszedelmesebb a szív sötétsége, mert a megsötétedett szív a bűn forrása.

Azt mondhatná valaki, hogy most, karácsonykor, ezen az örömünnepen nem kellene a szív sötétségéről, a bűnről szólni. Csakhogy az evangéliumok is ezt teszik. A karácsonyi fényről úgy szólnak, mint a sötétségben fénylő világosságról. A Máté szerinti karácsonyi evangéliumban Heródes gonosz tervéről és kegyetlenségéről hallunk, Lukács evangéliumában azt olvassuk, hogy a pásztorok a mennyei fény láttán nagy félelemmel megfélemlének, János evangéliumában pedig így folytatódik a karácsonyi evangélium: „A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be azt." (Jn 1,5) „A világosság e világra jött, és az emberek inkább szerették a sötétséget, mint a világosságot; mert az ő cselekedeteik gonoszak valának. Mert minden, aki hamisan cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra, hogy az ő cselekedetei fel ne fedessenek." (Jn 3,20) Ez a sötétség a gyűlölet sötétsége. „Aki gyűlöli az ő atyjafiát, az sötétségben van, és a sötétségben jár, és nem tudja, hová megy, mert a sötétség megvakította az ő szemeit." (1Jn 2,11)

De ez csak a háttere a karácsonyi evangéliumnak. Maga a karácsonyi evangélium azonban két diadalmas igazságot tartalmaz: 1) Először azt, hogy a sötétség, vagyis a bűn nem tudta és nem tudja kioltani a világosságot. 2) Másodszor pedig azt, hogy a karácsony fénye végül legyőz minden sötétséget és betölti az egész újjáteremtett mindenséget.

1) A sötétség nem tudja kioltani a világosságot. János evangéliuma első részének 5. versét a legújabb bibliafordításokban ma már így olvassuk: „A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be." Azaz hiába a gonosz minden erőlködése, a karácsony fényét nem lehet kioltani. Hiába minden erőfeszítés, hogy a karácsonyi evangéliumot elhallgattassák, átértelmezzék, a lényegéből kivetkőztessék, hiába a bűn tombolása, amit látunk magunk körül: a karácsony fénye tovább ragyog fölöttünk.

2) De nemcsak hogy tovább világol, hanem a végén kiűzi a sötétséget. Ezért a hit szemében a karácsonyi fényt úgy látjuk, mint a felkelő nap fényét, ahogy a Római levélben olvassuk: „Az éjszaka elmúlt, a nap pedig elközelgett…" (Róm 13,12) „Az igazi világosság már fénylik." (1Jn 2,8) És a végén nem lesz semmi sötétség, az Isten új világának nem lesz szüksége „sem a napra, sem a holdra, hogy világítsanak benne, mert az Isten dicsősége megvilágosította azt, és annak szövétneke az Bárány" (Jel 21,23).

Most azonban, keresztyén Testvéreim, áldjuk az Istent azért, hogy a karácsonyi világosság bűnt legyőző hatalmát máris látjuk. 1) Látjuk először is a bűnbocsánat hatalmát. Istennek a Jézus Krisztusban megjelent szeretete olyan hatalmas, hogy máris bizonyos lehetek bűneim bocsánata felől. Nem kell várnom a feltámadásra, nem kell várakoznom arra, hogy Isten végső győzelme minden bűn felett nyilvánvaló legyen

– hanem itt és most, ebben a pillanatban bizonyos lehetek afelől, hogy Isten a Jézus Krisztusért megbocsátja minden bűnömet. 2) Azután az Isten naponként megbizonyítja, hogy a mi istenfiúságunk nem „puszta cím", ahogy Kálvin János mondja. Mert bár látom a saját bűneimet, az Isten mégis naponként megadja a biztatást, hogy harcom az óemberrel nem hiábavaló, és hogy „aki elkezdette bennünk a jó dolgot, elvégzi a Krisztus Jézusnak napjáig" (Fil 1,6).

III.

Végül: a világ világossága legyőzi a halál sötétségét. Ézsaiás már idézett karácsonyi próféciája a világosságnak erről a hatalmáról beszél. „Akik lakoznak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel fölöttük." (Ézs 9,2)

A legsűrűbb sötétség, ami ránehezedik az életünkre, a halál sötétsége. A karácsonyi esemény, az Ige testté létele azt is jelenti, hogy az Isten Fia még ezt a sötétséget is vállalta: helyettünk és érettünk. Mert a földi anyától való születés a halált is jelenti: aki így, hozzánk hasonló módon született e világra, annak hozzánk hasonló módon kell meghalnia. Jézus Krisztus halála azonban több volt, mint a mi halálunk: Ő a sötétségnek olyan mélységébe szállt le, ahová nekünk nem kell leszállnunk. A sötétség hatalmasságai minden erejüket összefogták, hogy ott, a golgotai kereszten kioltsák a világosságot – Isten azonban éppen itt készített győzelmet Fia számára, mert nem hagyta, hogy az Ő szentje rothadást lásson, hanem kihozta sírjából, és ezzel kinyilatkoztatta, hogy az Ő világossága még a halál sötétségét is legyőzi.

Az Isten pedig ezt a biztatást is újra és újra adja nekünk már most, már ebben az életben: „Aki engem követ – mondja Jézus Krisztus, a világ világossága –, nem járhat sötétségben, hanem övé lesz az életnek világossága." (Jn 8,12) *„Érzem, hogy az örök élet már e földön az enyém lett."* (RÉ 480. dicséret, 1. vers) Alapigénket Jézus Lázár koporsója mellett mondta. „Én világosságul jöttem a világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki énbennem hisz." „Azért nem csüggedünk, sőt, ha a mi külső emberünk megromol is, a belső mindazáltal napról-napra újul." (2Kor 4,16)

Igen, a karácsony tényében ez a vigasztalás is benne van, a karácsony fénye a sírokra is ráesik, és a karácsonyi öröm adja az ajkunkra már most a diadaléneket: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57)

Legvégül még egészen röviden feleljünk arra a kérdésre, hogy hogyan nyerjük el ezt a világosságot. Alapigénk így felel: „Én világosságul jöttem e világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki énbennem hisz." „Aki énbennem hisz" – ahogy egy süketnek hiába magyarázom egy ének szépségét, vagy egy vaknak egy festmény színeit, éppen úgy hit nélkül üres beszéd mindaz, amit alapigénk mond a világ

világosságáról. A karácsonyi világosságot a hit szemével látjuk. Egészen bizonyos, hogy velem együtt sokan vannak itt, akik elmondhatják: igen, ha nem is testi szemmel, de a hitem szemével látom a világosságot, és ez a világosság, ez a karácsonyi fény az én életem legnagyobb vigasztalása és ereje. De talán olyanok is vannak, akik fájdalmas szívvel, őszintén megmondanák: én még nem látom ezt a fényt, fölöttem még nem ragyog a karácsony világossága, mert nem tudok hinni. Mit tegyek, hogy lássak, hogy hinni tudjak?

Ünneplő Testvéreim! Engedjétek meg, hogy erre a kérdésre most karácsonyi feleletet adjak. Hinni annyit jelent, mint elfogadni Isten ajándékát. Nem kell érte semmit tenni. Nem lehet kiérdemelni, nem lehet megfizetni. De figyeljétek meg a kisgyermekeket a karácsonyfa alatt. Nem tesznek semmit, csak elfogadják, örömmel, bizalommal, amit a szüleik adnak nekik. Íme, az Isten is készen tartja számunkra, mindannyiunk számára a legnagyobb adományt: a világ világosságát, hogy az legyőzze elménk sötétségét, a bűn sötétségét és a halál sötétségét. Fogadjuk el ezt a legnagyobb ajándékot, hogy a karácsonyi üzenet a mi vallomásunk legyen: aki Betlehemben megszületett, az az én Megváltóm, a mi Megváltónk, a világ világossága! Ámen.

Jézus a tanítómester

Budapest, Szilágyi Dezső tér,
1934. október 14.

Textus: Jn 13,13
„Ti engem így hívtok: Mester, és Uram. És jól mondjátok, mert az vagyok."

A mai idők keresztyén embere ritkán nevezi Jézust Mesternek. Sokkal gyakrabban szólítjuk Őt Megváltónak, Úrnak, Szabadítónak, Megtartónak, Isten Fiának. Mindezek az elnevezések sokszor elfeledtetik velünk, hogy Jézus mester, tanítómester is volt. Tanítványai mesterüknek tekintették és nevezték őt. A kortársak Jézust főleg mint vándorló tanítót ismerték és eszerint szólították őt rabbinak, vagyis mesternek. Jézus maga is tanítómesternek vallotta magát, amikor így szólt tanítványaihoz: „Ti engem így hívtok: Mester, és Uram. És jól mondjátok, mert az vagyok." Ezért ebben az órában, Testvéreim, vizsgáljuk meg Jézus egyéniségét abból a szempontból, hogy milyen tanító volt.

Közöttünk senki sincs, aki ne járt volna iskolába és így ne volna némi fogalma arról, hogy milyen tulajdonságokra van valakinek szüksége ahhoz, hogy jó tanító legyen. Még ha nincs is különösebb neveléstani képzettségünk, különbséget tudunk tenni a jó tanító és a rossz tanító között. Alkalmazzuk hát Jézusra a jó tanító követelményeit és lássuk, mennyiben felelt meg Jézus a jó tanító mértékének. Most arra kérlek titeket, keresztyén Testvéreim, hogy egy órára tudatosan feledkezzünk meg arról, hogy Jézus a mi Megváltónk, a mi Urunk, a mi Királyunk, és jellemét tisztán a neveléstan szempontjából vegyük vizsgálat alá, hogy vajon Jézus megfelelt-e azoknak a kívánalmaknak, amelyeket mi egy jó tanítóval vagy tanárral szemben szoktunk felállítani.

Először is lássuk Jézus neveléstani célkitűzését. A tanító munkájának értéke sokban függ a célkitűzéstől. Vannak rossz tanítók, akiknek célja semmivel sem magasabb annál, mint hogy a rájuk bízott gyermekek az előírt tananyagot annyira megtanulják, hogy a tanfelügyelő kifogást ne tehessen, és a vizsgán szégyen ne legyen. Hogy aztán a gyermek tényleg magáévá tette-e az anyagot, vagy csak beszajkózta, ez már nem érdekli őt. Vannak azután tanítók, akiknek a célkitűzése egy fokkal magasabb, mert a tananyagot valóban el akarják a gyermekkel sajátíttatni és ezért nem a fényes vizsgai szereplésekre, hanem a tanítvány értelmi képességeinek alapos kiművelésére törekszenek. A tanítvány jellemének formálása azonban már kívül esik érdeklődési körükön. Még egy fokkal magasabb az a célkitűzés, amely a tanítvány egész lényének,

vagyis testének, lelkének, szellemének összhangzatos fejlesztésére törekszik. Annak a tanítónak a célkitűzése is tiszteletet érdemel, aki jó hazafiakat, jó egyháztagokat, jó tudósokat vagy nagy jellemeket igyekszik nevelni. De a legmagasabb Jézus célkitűzése: „…én azért jöttem, hogy életük legyen, és bővölködjenek." (Jn 10,10) Az ő célkitűzése nem részleges, de egész emberi lényünket magába foglaló. Jézus életet akar adni tanítványainak, nem mulandó földi életet, hanem örök életet: szellemi kincseket, amelyek időfelettiek; bőséget akar adni, nem a földi kincsek és élvezetek bőségét, hanem a szellemi javakban dús élet gazdagságát. Még nem volt földi tanítómester, aki ilyen magasra tűzte volna ki a célt, és – hozzátehetjük – nem volt tanító, aki olyan tökéletesen megvalósította volna céljait, mint Jézus.

Ámde lássuk, mi volt az a tananyag, amelynek közlésével Jézus célja felé törekedett. A jó tanítóval szemben első igényünk természetesen az, hogy tudjon. Mert nem taníthat mást, aki maga sem tud. Szomorú pillanat az, amikor a tanítvány kételkedni kezd mestere tudományában. Olyan érzés ez, mint amikor a hegymászó fenn a sziklacsúcson, a szédítő mélységék fölött látja, hogy vezetője ingadozik, vagy amikor az autóban ülve észrevesszük, hogy a gépkocsivezető kezében bizonytalan a kormány. Jézus tudásához nem fért kétely. Ő tudta a tananyagot. Abban a pillanatban, amikor a názáreti zsinagógában Ézsaiás próféciájának felolvasása után az első nyilvánosságnak szánt mondatok elhangzottak ajkáról, egyszerre meglepett suttogás indult meg a hallgatóság körében: ez az ember úgy tanít, „mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók" (Mt 7,29). Hatalommal csak az a tanító tud szólni, aki uralkodik az anyag felett, aki teljesen otthon van abban. Hatalommal szól a szaktekintély, aki nem másodkézből való tudást, hanem első kézből való, saját felfedezésű tényeket ad. Hatalommal szól az utazó, aki nem a földrajzkönyvek leírásai alapján beszél, hanem a saját, helyszínen szerzett tapasztalatait adja elő. Az írástudók tudománya kölcsönzött, másodkézből való volt: a betű tudománya. Ők tudták, mit írtak a könyvek Istenről. Jézus tudása első kézből való volt: Ő ismerte az Istent. Ismerte úgy, ahogy ember még soha. Ő elmondhatta azt a vallomást, amely más ember ajkán istenkísértő, vakmerő káromlásként hangozna: „Én és az Atya egy vagyunk." (Jn 10,30) Minden szavából kicsendült a lenyűgöző bizonyosság: „Amint az Atya tanított engem, úgy szólok…, én azt beszélem, amit az én Atyámnál láttam…, mindazt, amit az én Atyámtól hallottam, tudtul adtam néktek." Jézus tananyaga az Isten ismerete volt. És hatalommal tanított, mert ismerte az Atyát.

Azonban a tárgy alapos ismerete még senkit sem tett tanítóvá. A tudásnak párosulnia kell a közlés szenvedélyével. Csak az a jó tanító, akinek szenvedélye a tanítás. Én ismerek egy öreg tanítót, aki az összeomlás után állását otthagyva menekülni volt kénytelen Erdélyből. Itt Magyarországon érdemei elismeréséül egy aránylag nagyon jó közoktatási hivatalt kapott, úgyhogy sokan irigyelték őt. Hivatalnok lett. De nem

maradt meg állásában. Rövid idő múlva elment a miniszterhez és azt mondta: „Kegyelmes uram, mindig tanító voltam, az is akarok lenni. Nem bánom, akármilyen kis iskolát kapok is, én tanítani akarok, mert csak akkor vagyok boldog, ha taníthatok." Azzal lemondott irigyelt hivatalról és elment tanítónak egy eldugott kis faluba.

A budapesti Skót Misszió virágzó polgári iskoláját egy súlyos betegségben sínylődő ember, Saphir Fülöp alapította, aki annyira nem tudott ellenállni a tanítás szenvedélyének, hogy mint ágyban fekvő beteg, gyermekeket gyűjtött maga köré és úgy tanította őket. Ugyanez a tanítási szenvedély jellemezte Jézust. Nyilvános működését azzal kezdte, hogy tanítványokat toborzott. Úgyszólván alig lehetett Őt látni tanítványai nélkül. Megragadott minden alkalmat a tanításra. Tanított a hegyen, a síkságon, a Genezáret-taván, a zsinagógában, a templomban, a samáriai kút mellett, a vendégségben, a Gecsemáné-kertben és a kereszten.

A jó tanító közlési szenvedélyét a legnagyobb nehézségek sem tudják lehűteni. Pedig, amint tudjuk, a tanítói hivatás nem tartozik a könnyű munkák közé. „Akit az istenek gyűlöltek, abból tanítót csináltak" – mondja a latin közmondás. Valóban, a tanító élete tele van küzdelmekkel, csalódásokkal, kudarcokkal. Munkája nem más, mint naponkénti állandó harc az emberi elme korlátoltságával és az emberi jellem veleszületett és szerzett gyarlóságával, és ebben a tusában könnyebb vereséget szenvedni, mint győzni. A nagy Pestalozzi iskolája egyáltalán nem volt mintaszerű, sem gyakorlati eredményei világra szólóak. A híres magyar puritánus, Tolnai Dali János ellen valósággal fellázadtak diákjai Sárospatakon, de ő mégsem csüggedt. Azonban, Testvéreim, még soha tanító nem dolgozott olyan hálátlan anyaggal, mint Jézus. Az Ő tanítványai nem Jeruzsálem szellemi elitje, hanem írástudatlan, műveletlen halászok és vámszedők voltak, akik Őt következetesen félreértették, vagy egyáltalán meg sem értették, hozzá hűtlenek voltak, sőt, végül meg is tagadták. De Jézus türelme kifogyhatatlan volt. Még az Őt háromszor megtagadó Péter esetében sem adta fel a reményt és nem is csalódott, mert a Krisztus-tagadó Péterből az anyaszentegyház oszlopa lett. „Simon! Simon! Ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; de én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited: te azért idővel megtérvén, a te atyádfiait erősítsed." (Lk 22,31–32) Még a legnagyobb lelki sötétségben és feneketlen erkölcsi mélységben élő teremtményekről sem mondott le, sőt egyenesen úgy érezte, hogy missziója ezeknek szól: „Mert nem az igazakat hívogatni jöttem, hanem a bűnösöket a megtérésre." (Mt 9,13) Még soha művész olyan tökéletlen anyaggal nem dolgozott és soha tökéletlen anyagból olyan műremeket nem alkotott, mint Jézus.

És ne gondoljátok, hogy Jézus keserű szívvel és lázadozva viselte a tanítói hivatás nagy terhét. Ő szívesen hozta meg a legnagyobb áldozatot is tanítványai érdekében, mert szerette őket. Senki nem lehet jó tanító szeretet nélkül. A tanítvány ösztönösen megérzi, hogy vajon szereti-e őt tanítója vagy nem, és ne várjon szeretetet az a tanító

a tanítványaitól, akinek a saját szívében nincs szeretet, mert amint báró Eötvös József mondta: „A szeretet csak a viszontszeretésnek lehet a jutalma." Láttam olyan tanítót, akiért tűzbe mentek volna tanítványai. De hogyha a gyermek érzi, hogy tanítója nem érdeklődik iránta, akkor természetes, hogy nem fog lelkesülni tanítójáért. Soha még tanító úgy nem szerette tanítványait, mint Jézus. Ő maga mondta: „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja az ő barátaiért." (Jn 15,13) „Én vagyok a jó pásztor: a jó pásztor életét adja a juhokért." (Jn 10,11) Soha még tanító nem hozott akkora áldozatot tanítványaiért, mint Jézus: Ő az életét adta érettünk.

Ebből a szeretetből fakadt Jézus csodálatos önfegyelme. A tanítás munkája ugyanis óriási önfegyelmet igényel a kitűzött cél érdekében. Önfegyelem nélkül nem lehet fegyelmezni sem, és ha egy tanító nem tudja fegyelmezni tanítványait, annak legtöbbször az önfegyelem hiánya az oka. Jézus önfegyelme azt jelentette, hogy minden testi és szellemi erejét a tanítás nagy munkájának szolgálatába állította. Nyilvános tanítói működése előtt negyven napig elmélkedett és imádkozott a pusztában, így készült fel a nagy feladatra. Sokszor éjbe nyúló napi munkája után ahelyett, hogy lepihent volna, imádkozni ment, hogy így készüljön fel további munkájára. Tanítványai kénytelenek voltak érezni, hogy Mesterük halálosan komolyan fogja fel feladatát. Ezért tisztelték Őt és engedelmeskedtek neki. Rendesen azt a tanítót szokták tisztelni a tanítványai, aki komolyan veszi a munkáját. De ha valaki csak ímmel-ámmal, felületesen és figyelmetlenül látja el tanítói hivatalát, az el lehet készülve rá, hogy tanítványai sem fogják őt komolyan venni. Jézus tudott uralkodni az embereken, mivel uralkodott önmagán. Az evangélium leírásaiból egy végtelenül erőteljes, parancsoló egyéniség vonásai tűnnek elénk. Tanítványai vakon engedelmeskedtek neki. „Kövess engem!" – szólt, és a tanítvány szó nélkül hagyta ott a hálóját, vagy a vámszedő az asztalát és követte Őt. „Vessétek ki a hálót!" – adta ki a parancsot egy egész éjszakai meddő igyekezet után, amikor már igazán semmi remény nem lehetett a fogásra, és ők kivetették a hálót. Nem csoda hát, hogy a pogány római százados elégségesnek tartotta Jézus egyetlen parancsszavát, hogy gyermeke meggyógyuljon, és a kapernaumiak megdöbbenve kérdezték: „Mi ez? Micsoda új tudomány ez, hogy hatalommal parancsol a tisztátalan lelkeknek is, és engedelmeskednek néki?" (Mk 1,27)

Ámde a legszebb célkitűzés, a legalaposabb tudás, a legbuzgóbb tanítási szenvedély, a legodaadóbb tanítói szeretet és legszigorúbb önfegyelem is hiábavaló, ha hiányzik a kellő módszertani ügyesség. Lássuk hát Jézus módszerét! Előre kell bocsátanunk, hogy a legkitűnőbb módszer is gyümölcstelen annak a kezében, akiből hiányzik a lélektani éleslátás és az emberismeret. Vannak tanítók, akik még az év végén sem ismerik a rájuk bízott gyermekeket. Nem ismerik a gyermek lélektanát, lelki szükségeit és így nem tudják módszerüket kellőképpen alkalmazni. Még soha nem volt tanító, aki úgy olvasott volna tanítványai lelkében, mint Jézus. Előtte nyitott könyv volt

minden lélek. Mint a röntgensugár, úgy hatolt tekintete a lélek legmélyére. Az evangéliumokban annyi példát találunk Jézus csodálatosan éles emberismeretére, hogy azokat egyszerűen lehetetlen felsorolni. Azt, hogy Péter meg fogja tagadni Őt, előbb tudta, mint maga Péter. Azt, hogy a gazdag ifjúnak a legnagyobb baja a pénz szeretete volt, az első pillanatban meglátta. Éleslátásánál fogva tudta azonnal, mire van az illető léleknek szüksége. A jutalmazás és büntetés elvét nagyszerűen alkalmazta. „Távozz tőlem Sátán" – kiáltott haragosan Péterre, amikor Péternek feddésre volt szüksége, de felismerte azt a pillanatot is, amikor az előlegezett bizalom megacélozza a jellemet. „Ímé egy igazán izráelita, akiben hamisság nincsen" – mondta Nátánaélnek (Jn 1,48).

A modern neveléstan egyik fő elve a bölcseletnek az a tétele, hogy „semmi sincs az értelemben, ami ne lett volna előzőleg az érzékekben". Más szavakkal: a szemlélet megelőzi a fogalmat. Jézus a szemléltetés művésze volt. Az ég, a föld, a családi, nemzeti és társadalmi élet, a természet eseményei, az emberi foglalkozások mind az Ő tanításainak illusztrálására szolgáltak. Még soha senki nem adott elő olyan mély igazságokat akkora egyszerűséggel, mint Jézus. Ne felejtsük el, hogy Jézus hallgatói főleg írástudatlan emberek voltak, és mégis Jézus tanítása az írás és a könyvnyomtatás segítsége nélkül is kitörölhetetlenül bevéső dött az emberek lelkébe. Hány prédikátor van ebben a városban, akinek a prédikációjából a hallgatók csak egy szakaszt is idézni tudnának a beszéd után egy hónappal? Jézus azonban az évezredeknek prédikált. Amíg ez a világegyetem állni fog, az Istennek irántunk való atyai szeretetét soha senki sem fogja fenségesebb és megrendítőbb egyszerűséggel elénk tárni, mint a tékozló fiú példázata.

Ne gondoljuk azt, hogy Jézusnak ez a módszertani zsenialitása öntudatlan volt. Ő a tanítás tudatos művésze volt. Hadd mondjak csak egy példát erre. A legnagyobb igazság, amelyet Jézus tanítványaival közölni akart, a saját személyére vonatkozott. Kicsoda Jézus – ez volt mindig a keresztyénség döntő kérdése. Ha Jézus rossz pedagógus lett volna, akkor tanítását ezzel a dogmatikus kijelentéssel kezdhette volna: „Én vagyok a Messiás." De Ő nem ezt tette. A szemléltetés az első. Először hadd ismerjék meg a tanítványok Őt és azután hadd formulázzák meg maguk a feleletet a nagy kérdésre. Jézus rá akarta vezetni tanítványait lényének titkára és azt akarta, hogy ők maguk fedezzék fel a titkot. Ezért amikor Keresztelő János követei ezzel a kérdéssel fordultak hozzá: „Te vagy-é az, aki eljövendő vala, vagy mást várjunk?", akkor Jézus nem mondta sem azt, hogy igen, sem azt, hogy nem, hanem rámutatott működésének tényeire: „Elmenvén mondjátok meg Jánosnak, amiket láttatok és hallottatok: hogy a vakok szemeik világát veszik, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium prédikáltatik." (Lk 7,19.22) Amint így szemlélték a tanítványok napról napra Jézus bámulatos egyéniségét, derengeni kezdett bennük a sejtelem, hogy az ő Mesterük több, mint egy

közönséges vándortanító: talán maga a feltámadott Keresztelő János, vagy az újjáéledt Jeremiás, vagy éppen a hatalmas Illés reinkarnációja, vagy még talán annál is több. Végre eljött az idő, amikor Jézus úgy érezte, hogy tanítványait már csak egy lépés választja el a titok felfedezésétől. Ekkor elvonult velük Cézárea Filippi közelében a puszta magányába és feltette a döntő kérdést: „Ti pedig kinek mondotok engem?" Ekkor tört elő a heves Péter lelkéből a magától jövő vallomás, a keresztyén egyház alapigazsága: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia." (Mt 16,15–16)

A szemléltetés legragyogóbb példája maga Jézus egész élete volt. Ebben rejlik Jézus tanítói nagysága. Jézusban a szó és a tett egy volt. Emberi gyarlóságunk folytán elveink rendesen megelőzik tetteinket. Vizet prédikálunk és bort iszunk. Egy másik nagy tanítómester, Jean Jacques Rousseau gyönyörű elméletet írt a nevelésről, de amikor gyermeke született, a lelencházba adta őt. Jézus élete és tanítása teljes összhangban volt. „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja az ő barátaiért" – hirdette, és vajon lehetne-e jobban szemléltetni a helyettes áldozat felséges és egyetemes elvét, mint Jézus életével és halálával? Jézus maga volt az elv és a gyakorlat, a tanítás és a példa, a szó és a cselekedet.

Éppen ezért a keresztyénség tanítását nem lehet elválasztani Jézus személyétől. Jézus tanítói nagysága végeredményben az Ő személyiségének nagyságában rejlik. Ha Jézusnak egy sor tanítása sem maradt volna ránk, nagysága semmivel sem volna kisebb. Vannak emberek, akik azt mondják, hogy hajlandók elfogadni Jézus tanítását, de nem hajlandók Őt Megváltójuknak tekinteni, mert Jézus éppen olyan ember volt, mint bárki közülünk. Az ilyen ember nem lehet Jézus tanítványa. A tanítványság Jézus értelmezésben nem valami elméleti egyetértést jelentett, hanem két személy legszorosabb kapcsolatát és egymással való végső szolidaritását. Nem lehetünk Jézus tanítványai, ha keresztyénségünk csak abból áll, hogy elméletileg helyeseljük a keresztyénséget. Jézus nem elméletet hozott, hanem életet. Az élet igazi nehézségei ugyanis nem elméletiek. Menj el a kórházba, amikor egy emberi lélek válni készül a testétől és elindulni az ismeretlen felé, és látni fogod, hogy az elméleti kérdések milyen kicsinyesnek tűnnek fel ebben a pillanatban. Keresztyén Testvérem, aki talán magadévá tetted az ún. természettudományos világnézet divatos kételyeit, akinek lelkét talán a népies istentelenség érvei nyugtalanítják, tanuld meg, hogy az élet igazán nagy kérdései személyes természetűek. Hála az Istennek, hogy életünk és halálunk döntő pillanataiban, amikor szembe kell néznünk ezekkel a kérdésekkel, mellettünk áll a mi nagy Tanítónk, a mi Mesterünk, akinek merő jelenléte megnyugtatás és vigasztalás, akinek a személye feleletet ad a mi korlátolt emberi értelmünk minden gyötrő kérdésére: „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." Ámen.

Elkészített helyünk van

Húsvét, úrvacsora

Textus: Jn 14,2–3

„Az én Atyámnak házában sok lakóhely van; ha pedig nem volna, megmondtam volna néktek. Elmegyek, hogy helyet készítsek néktek. És ha majd elmegyek és helyet készítek néktek, ismét eljövök és magamhoz veszlek titeket; hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek.”

A húsvét értelmét így is meg lehet fogalmazni: most már van helyünk, ahová hazamehetünk. Jézus még a halála előtt ígérte meg tanítványainak: „Elmegyek, hogy helyet készítsek néktek.” Ha fel nem támadt volna, ez az ígérete is értéktelenné vált volna. Mivel azonban Isten nem hagyta, hogy az Ő Szentje rothadást lásson, Jézusnak ezt az ígéretét is a feltámadás fényében kell látnunk, mint a mi feltámadásunk, a mi örök életünk drága ígéretét, a húsvéti örömüzenetet: elkészítettem számotokra a helyet, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek.

I.

Először azt kérdezzük meg, ünneplő Testvéreim, honnan távozik el Jézus, amikor azt mondja: elmegyek. Elmegy ebből a világból, amely nem fogadta be Őt. Tudjuk, hogy földi élete azzal kezdődött, hogy nem volt számára hely a vendégfogadó háznál. Tudjuk, hogy ezt mondja róla az evangélium: „Az övéi közé jöve és az övéi nem fogadák be őt.” (Jn 1,11) Tudjuk, hogy Ő maga mondta magáról: „A rókáknak barlangjuk van és az égi madaradnak fészkük, de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtania.” (Lk 9,58) Innen ment el Jézus, ebből a világból, amelyben mindvégig jövevény, idegen maradt.

Ha azonban hisszük azt, hogy Jézus Krisztus halála és feltámadása valamiképpen összefügg a mi életünkkel, aminthogy ez a nagypéntek és a húsvét igazi értelme, akkor a mi számunkra is van tanulság abban, hogy Jézus egy olyan világból ment el, amely nem fogadta be Őt. Ha nekünk is vállalnunk kell az Ő útját, ha nekünk is fel kell vennünk a keresztünket, ha nekünk is azonosítanunk kell magunkat vele az Ő szenvedésében, akkor ebből az következik, hogy nekünk is meg kell halni a világ számára, és úgy kell élnünk ebben a világban, mint jövevényeknek, mint zsellérekneknek, akik nem vagyunk itthon ebben a világban, mint akiknek itt nincsen állandó otthonunk, ahogy az ige mondja: idegenek és vándorok vagyunk a földön, mint akik „várjuk az alapokkal bíró várost, melynek építője és alkotója Isten” (Zsid 11,10).

Nem azt jelenti ez, hogy ki kellene menekülni a világból, mert nem is lehetséges, nem is azt, hogy el kellene hanyagolni, vagy csak fél kézzel kellene végezni földi kötelességeinket, hanem azt jelenti, hogy – amint Pál apostol mondja – úgy kell élnünk a világgal, „mintha nem élnénk vele, mert elmúlik e világnak ábrázatja" (1Kor 7,31) és a mi otthonunk odafenn vár ránk. A mi igazi örökségünktől fosztjuk meg magunkat, ha úgy rendezkedünk be, mintha örökre itt maradnánk, ha minden gondolatunkat ennek a földi életnek adjuk, ha minden irányban biztosítani akarjuk magunkat ebben a földi életben, mert ha ezt tesszük, azt áruljuk el vele, hogy nincs közünk a mi Urunkhoz, akinek nem volt fejét hová lehajtania.

II.

Jézus azt ígérte, hogy ebből a világból, ahol nem volt számára hely, hazamegy az Atya házához, ahol sok lakóhely van. Azért megy haza, hogy helyet készítsen nekünk. Manapság, amikor különösen a városokban nagy a lakásínség, önkéntelenül úgy értjük ezt az ígéretet, mintha férőhelyről volna szó. De Jézus ígéretének nem ez az értelme. Az Atyánál való lakozást földi elmével el nem gondolhatjuk. Mi csak azt értjük meg, ami térben és időben van, az Isten lakóhelye, a mi leendő otthonunk pedig túl van a tér és az idő korlátain. Nem a férőhely kérdésével állunk itt szemben. Jézus azért megy az Atyához, hogy előkészítse a mi fogadtatásunkat, vagyis kieszközölje, hogy mi is úgy mehessünk Istenhez, mint akik hazamegyünk.

Ne gondoljuk azt, hogy ez valami természetes dolog, az Írás szerint csak Jézus a Fia Istennek, mi, a harag gyermekei, csak kegyelemből leszünk Isten gyermekei a Jézus Krisztus által. Mert senki sem mehet az Atyához, hanem csak általa. Amint a tékozló fiú eljátszotta minden jogát ahhoz, hogy hazamehessen, és csak az Atya bűnbocsánata adta vissza neki ezt a jogot, éppen úgy a mi számunkra is csak az isteni kegyelem teheti lehetővé, hogy úgy készüljünk Istenhez, mint akik hazamegyünk és mi is úgy szólítsuk őt: Atyánk.

Alapigénk kétségtelenül Jézus mennybemenetelére vonatkozik, de nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy Jézus egész földi életének, különösen pedig szenvedésének és feltámadásának az volt a célja, hogy mi is hazamehessünk. A teljes jogot arra, hogy Istent Atyánknak szólítsuk, Jézus feltámadása adta meg. Ha Jézus nem támadt volna fel, ha a kereszten ez lett volna az utolsó szava: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" – akkor nem volna jogunk arra, hogy ebben a félelmetes világban is így tudjunk kiáltani az ég felé: Atyánk, és hogy hazakészülhessünk. De Jézus már a kereszten elkezdte győzelmét. Nagy tusája után ezekkel a szavakkal fejezte be életét: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." (Lk 23,46) Azért mondta ezt az utolsó imádságát, hogy mi is, még a legnagyobb szenvedés idején is, még

végóránkon is kimondhassuk, úgy, mint Ő: Atyám. Most pedig, a feltámadás után, a legfélelmetesebb ellenség, a halál legyőzése után még biztosabban kell tudnunk, hogy nem a szolgaság lelkét kaptuk félelemre, hanem az Ő Fiának Lelkét kaptuk a szívünkbe, aki ezt kiáltja: Abbá, Atya! (Gal 4,6) Most, húsvét után világosan kell látnunk, hogy mi is hazamehetünk.

III.

Hogy mit jelent az Atyánál való lakozás, erről Jézus így beszél: „ahol én vagyok, ti is ott legyetek". Az, amit Jézus ezzel ígér, kevés is, és mégis mérhetetlenül sok. Kevés azért, mert nem azt mondja meg, hogyan formáltatunk át, milyen létmódnak leszünk a részesei. Erről általában az egész Szentírásban keveset olvasunk. János apostol csak ennyit tud mondani a mi új létformánkról: „Most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Őhozzá, mert meg fogjuk őt látni, mint van." (1Jn 3,2) Még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. És mégis végtelenül gazdag Jézusnak ez az ígérete, mert először is benne van, hogy hazamegyünk, másodszor pedig benne van az, hogy vele leszünk. Aki pedig az Úr Jézust ismeri, ennél nagyobb biztatásra nem is várhat. Pál apostol, aki az Urat mindnyájunknál jobban ismerte, ezt a vallomást tette: „Nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség", kívánok „elköltözni és a Krisztussal lenni, mert ez sokkal inkább jobb." (Fil 1,21.23)

Jézus a megtérő latornak sem ígért semmi mást, mint ezt: „Ma velem leszel a paradicsomban." Keresztyén Testvéreim, csak a meddő emberi kíváncsiság színezi ki a halál utáni lét világát, mi elégedjünk meg azzal a biztos ígérettel, hogy ahol Ő lesz, mi is ott leszünk, hogy vele leszünk, és tőle senki és semmi el nem választ.

IV.

Most még végül azt kérdezzük meg, van-e valami jele, biztosítéka, garanciája annak, hogy Jézus Krisztus feltámadása által tényleg van számunkra hely, földi életünk után tényleg hazamehetünk és tényleg vele leszünk-e mindörökké.

Jézus adott ilyen jelet nekünk a végső beteljesedésről. Az Írás tényleg aránylag keveset beszél, és csak képes formában, úgyhogy csak a hit sejtelme vezethet minket az örök élet dolgaiban, de Jézus mégis elmondott valamennyit erről a vele való lakozásról, amikor azt mint egy királyi lakomát állította elénk. Hogy vele leszünk, azt jelenti, hogy ott fogunk ülni az Ő asztalánál. Vele vacsorálunk, és Ő mivelünk. Ennek a végső, nagy vendégségnek az előképe, földi kiábrázolásaképpen szerezte az úrvacsorát, jel, figyelmeztetés, biztatás gyanánt. Mert az úrvacsora nemcsak visszafelé néz az Ő halálára, érettünk hozott áldozatára, hanem ugyanakkor előre is,

a végső beteljesedésre, a vele való örök közösségre, sőt az úrvacsora nemcsak ilyen emlékeztetés, hanem ennek a közösségnek a megvalósulása itt és most, ebben a földi életben. Amikor vesszük az Ő megtöretett testének és érettünk kiontatott vérének jegyeit, lélekben a mi jelenlévő Urunkkal találkozunk, vele egyesülünk úgy, hogy tőle soha senki és semmi el nem választhat. Az egyszerű jegyek, a kenyér és a bor, ha hittel vesszük azokat, biztosítékai annak, hogy a mi Urunk drága ígéretét beváltotta, a helyet számunkra elkészítette, hogy a mi földi életünk után tényleg hazamehetünk, hogy a mi mennyei otthonunk már vár ránk, és hogy ott, az Atya hajlékában a mi feltámadott és megdicsőült Urunkkal együtt lehetünk, örökkön örökké. Gondoljunk így a mi úrvacsorázásunkra, mint a húsvéti evangélium megpecsételésére: „Helyet készítettem néktek, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek." Ámen.

A Szentlélek vigasztalása

Pünkösd, 1957

Textus: Jn 14,15–19

„Ha engem szerettek, az én parancsolataimat megtartsátok. És én kérem az Atyát, és más vigasztalót ád néktek, hogy veletek maradjon mindörökké. Az igazságnak ama Lelkét, akit a világ be nem fogadhat, mert nem látja őt és nem ismeri őt; de ti ismeritek őt, mert nálatok lakik és bennetek marad. Nem hagylak titeket árvákul; eljövök tihozzátok. Még egy kevés idő és a világ nem lát engem többé; de ti megláttok engem, mert én élek, ti is élni fogtok."

Ki az közülünk, akinek ne volna szüksége vigasztalásra? Itt vagyunk ebben az ünnepi gyülekezetben, úgy érezzük, hogy hétköznapi életünk gondjait és bajait kívül hagytuk, de ha itt most mindenki felállna és elmondaná életének minden nyomorúságát, csalódását, gyászát, aggodalmát és titkos rettegését, vajon maradna-e valami az ünnepi hangulatból? Még ha volna is olyan boldog és vidám lélek, aki azt mondaná: nekem nincs szükségem vigasztalásra, meg lehetne kérdezni tőle: biztos vagy benne, hogy nem is lesz soha szükséged rá? Mi az, ami téged boldoggá tesz – nem veszítheted el holnap? Vagy talán éppen azért vagy kimondhatatlanul nyomorult, mert nem érzed szükségét a vigasztalásnak?

Hála legyen az Istennek, hogy a pünkösdi Szentlelket maga Jézus Krisztus vigasztalónak nevezi, és a Szentléleknek egész bennünk végzett munkáját össze lehet foglalni ebben az egy szóban: vigasztalás. A Szentlélek vigasztal – és egyedül a Szentlélek az, aki igazán meg tud vigasztalni. Ebben az ünnepi órában hallgassuk meg, hogyan állítja elénk az alapige három oldalról, három szempontból is a Szentlélek vigasztaló munkáját.

I.

A Szentlélek vigasztaló munkája azzal kezdődik, hogy rámutat a baj igazi gyökerére. Orvosi nyelven úgy is el lehetne ezt mondani, hogy a Szentlélek igazi diagnózist ad: azzal kezdi, hogy megmondja, mi a végső oka szomorúságunknak, boldogtalanságunknak. Éppen azért tud igazán vigasztalni, mert nem marad a felszínen, nem áll meg a tüneteknél, a szimptómáknál, nem veszi névértékük szerint a mi panaszainkat, mert jobban ismer bennünket, mint mi önmagunkat; félretolja a mi helytelen, hamis diagnózisainkat, és megmutatja az igazságot. Mert a vigasztaló Szentlélek, ahogy Jézus mondja alapigénkben: „az igazság Lelke".

Az emberi vigasztalás azért szokott eredménytelen lenni, mert rendszerint nem merjük megmondani az igazságot. Sokszor tudatosan helytelen diagnózist állítunk fel: a súlyos beteget úgy akarjuk megvigasztalni, hogy szépítjük az állapotát, és azt mondjuk neki: ne félj, ne szomorkodj, nemsokára felépülsz. Ki az közülünk, aki ne próbált volna valaha beteget így vigasztalni? Lehet, hogy a tapintat, a gyengédség vezetett bennünket, lehet, hogy a hamis reménységet jobbnak tartottuk az igaz bizonyosságnál – de azt hiszem, mindannyian tapasztalhattuk, hogy a mi vigasztalásunk nem sokat ért, hiszen mi magunk sem hittünk benne. Olyan embert is ismertem, aki azt szokta mondani barátjainak: mondjatok valami biztatót, még akkor is, ha nem igaz. Aztán próbálunk úgy is vigasztalni, hogy elhallgatjuk a tényeket. Olyan családról is tudok, ahol az egyik családtag halálát egyszerűen nem merték megmondani az édesanyának: heteken keresztül vezették félre, csak hogy megóvják a fájdalomtól. Aztán úgyis vigasztalnak az emberek, hogy felkeltik a hamis kárpótlás reménységét: majd lesz jobban is, majd még hétszeresen is visszaszerzed azt, amit elvesztettél. De mindezeket az álvigasztalásokat önmagunkon is kipróbáljuk: tudatosan elfordulunk a valóságtól, strucc módjára homokba dugjuk a fejünket, vagy olyan reménységeket gerjesztünk fel a szívünkben, aminek beteljesedésére nincs a világon semmi biztosítékunk. Mindezekkel talán elérjük, hogy egyelőre lenyugszik háborgó lelkünk, de szívünk mélyén érezzük, hogy mindezzel valójában semmire sem megyünk.

Nem így vigasztal a Szentlélek. A pünkösdi Lélek az igazság Lelke, és ezért első dolga, hogy szembesít az igazsággal. Olyannak mutatja az életet, amilyen, feltárja annak végső meghasonlottságát, és rámutat arra, amitől mi ösztönszerűen elfordulunk, aminek a létét is letagadnánk, a bűnre. Úgy vigasztal az igazság Lelke, hogy a Jézus Krisztus golgotai keresztje alól mutatja a világot és az egész emberi életet; olyan ez a világ, hogy benne az Isten Fiának csak ez lehetett a sorsa: a gyalázat, a szenvedés, a csúfos halál. Az ember életének minden tényét át- meg áthatja a bűn, az Isten elleni lázadás lelke, ezért nem tudjuk szeretni egymást, innen van az irigység, az önzés, a gyűlölködés; innen ered minden durvaság, kegyetlenség, kíméletlenség, békétlenség és háborúság. De az igazság Lelke még mélyebbre hatol a baj gyökerének feltárásában, mert megérteti és megérezteti velünk, hogy a bűn nem valami tőlünk független és rajtunk kívül álló hatalom, hanem bennünk dolgozó erő, olyan hatalmasság, aminek mi magunk is szerszámai vagyunk: a mi szeretetlenségünkkel, önzésünkkel, kíméletlenségünkkel magunk is tovább fonjuk a bűnnek ezt az irtózatos szövedékét, amelyben benne vergődünk, és mi magunk is valahogyan cselekvő részesei vagyunk annak a lázadásnak, amely az Isten Fiát a keresztre vitte. Itt van a szomorúság és a boldogtalanság végső gyökere. A többi mind csak tünet, mint a beteg testen a kiütések. A boldogtalanság végső oka az, hogy nem olyan viszonyban

vagyunk Istennel, amilyenben lennünk kellene, hogy a mi bűnünk elválaszt tőle és embertársainktól, és ezzel méltóvá tesz a halálra és a kárhozatra.

Hála legyen az Istennek, hogy az igazság Lelke így mutatja meg a szomorúság végső okát, és így kelti fel bennünk az Isten szerint való szomorúságot, az igazi bűnbánatot, mert ha így szembenézünk a valósággal, ha így felismerjük nyomorúságunkat, ha így szívből megsiratjuk bűneinket, akkor teljesedik be rajtunk Jézus Krisztus ígérete: „Boldogok, akik sírnak: mert ők megvigasztaltatnak." (Mt 5,4) Ne oltsuk hát meg Isten Lelkét, és ne álljunk ellene, amikor Krisztus keresztje alá vezet bennünket, hanem menjünk engedelmesen oda: ott mondjuk el panaszainkat, ott sirassuk meg bűneinket és ott könyörögjünk: „Uram, légy irgalmas nekem, bűnösnek!"

II.

A Szentléleknek azonban nemcsak a bajfeltárása, a diagnózisa gyökeres, hanem gyökeres az a gyógymód is, amit előír és végrehajt: olyan orvosságot ad nekünk, ami minden bajnak orvossága. Mert a Szentlélek úgy gyógyít, úgy vigasztal, hogy önmagát adja. Nem valamit ad, hanem Valakit ad, a Szentlélek vigasztalásában Isten önmagát adja nekünk.

Alapigénk ezt egészen világosan hirdeti. A 16. versben Jézus a Szentlelket *más* vigasztalónak nevezi. Mert a Szentlélek tényleg más, mint Jézus Krisztus. Nem akarok itt most a Szentháromság emberi ésszel megfoghatatlan titkáról beszélni, de azt mindnyájunknak tudnunk kell, hogy a Szentháromság személyei között különbséget kell tennünk: más az Atya, más a Fiú és más a Szentlélek. Amikor azonban a Szentlélek, ez a „más" vigasztaló vigasztal bennünket, akkor Ő – Jézus szava szerint – az Úr Jézus Krisztust adja nekünk: az Övéből vesz, Őt jelenti meg, Őt dicsőíti meg, az Ő tanítására emlékeztet (Jn 16,14; 14,26). Azaz Jézus Krisztus életének, halálának és feltámadásának javait közli velünk. A Szentlélek úgy vigasztal, hogy magának Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának élő személyét adja nekünk.

Ezért Krisztus Urunk úgy beszél a Szentlélek vigasztaló munkájáról, hogy önmagáról beszél: „Nem hagylak titeket árvákul; eljövök tihozzátok. Még egy kevés idő és a világ nem lát engem többé; de ti megláttok engem, mert én élek, ti is élni fogtok." A Szentlélek vigasztalása azt jelenti, hogy maga az élő Úr Jézus Krisztus jön el hozzánk és az Ő személye válik végső valósággá és bizonyossággá számunkra. A világ nem látja Őt, de mi a Szentlélek által, a hit szemével meglátjuk. A világ nem hallja Őt, de mi a Lélek által halljuk a szavát, amint szól hozzánk. Ó, milyen szegényes annak az embernek a várakozása, aki mindig csak valamit kér Istentől, és azt hiszi, hogy a több pénz, a jobb egészség, a jobb helyzet és a kedvezőbb életkörülmények hozzák el számára az igazi vigasztalást! Mindezekben nincsen igazi vigasztalás, mert mindezek

elvétetnek tőlünk, és a halál ellen nincs orvosság! A Lélek nem így vigasztal, nem olyan orvosságot ad, amit üvegből vagy tablettákban be lehetne venni vagy félre lehetne tenni. Ő úgy vigasztal, hogy az érettünk meghalt és feltámadott, élő Jézus Krisztussal ismertet meg bennünket, vele szerez olyan találkozást, hogy tőle minket soha senki és semmi el nem szakaszthat többé. Ezért az igazán megvigasztalt ember az, aki a Jézus Krisztusban magát Istent találta meg, és ezért a legnagyobb ajándékért tud hálát adni: „Kicsodám van az egekben? Náladnál egyébben nem gyönyörködöm e földön! Ha elfogyatkozik is testem és szívem: szívemnek kősziklája és az én örökségem te vagy, oh Isten, mindörökké!" (Zsolt 73,25–26)

A Szentlélek úgy vigasztal, hogy maga az élő Jézus Krisztus ad nekünk életet, ahogy ígéri: „Én élek, ti is élni fogtok." Mert, keresztyén Testvéreim, amint a szomorúság végső oka annak a sejtelmes érzése, hogy az Isten nélküli vagy Isten elleni élet csak tengődés, vergődés és halál, éppen úgy az igaz vigasztalás nem más, mint az igazi élet megtalálása, amikor életünk küzdelmei, kísértései, nyomorúságai között is megérezzük az örök élet, az igazi élet előízét és kimondhatatlan boldogságát.

De ebben már az is benne van, hogy amíg csak ebben a testben vagyunk, mindig rászorulunk a Szentlélek vigasztalására. Tehát egyáltalán nem úgy van a dolog, hogy a keresztyén ember egyszer s mindenkorra elnyeri a vigasztalást, és attól kezdve nem is kell kérnie soha többé a Lélek vigasztalását – sőt, egyenesen azt lehet mondani, hogy a keresztyén ember, aki már ismeri a Lélek vigasztalását, arra még jobban rá van utalva, mint azok, akik nem hisznek. Figyeljük meg, hogy alapigénk szavait Jézus a tanítványokhoz intézi. Mert a világ nem ismeri és nem látja a Szentlelket. A Szentlélekről való beszéd ma is botránkozás és bolondság a világ számára. Jézus ígérete a gyülekezetnek szól, mert Jézus tudja, hogy éppen az Ő gyülekezete szorul rá legjobban a Lélek vigasztalására.

De miért van ez így? Azért, mert éppen a keresztyén ember tudja igazán, hogy mit jelent az Isten szeretete, ugyanakkor olyan sok minden van ebben a világban, ami eltakarja Isten szeretetét; annyira eltakarja, hogy egyedül a Krisztus keresztjében láthatjuk azt meg újra és újra, amikor a Lélek megnyitja szemünket a látásra. Azért szorulunk rá a vigasztalásra, mert noha tudunk az Isten végtelen hatalmáról, olyan sok minden van, ami értelmetlennek, esztelenségnek tűnik fel ebben a világban, és mert magát Istent is csak úgy láthatjuk, amint tehetetlenül vergődik a golgotai kereszten. Azért szorulunk rá a Lélek állandó vigasztalására, mert nemcsak az égről tudunk, hanem a földről is, amely az Istené, mert már láttunk valamit felvillanni az új ég és az új föld dicsőségéből, közben azonban állandóan látnunk kell, mint zuhan vissza ez a föld a maga régi állapotába. Azért szorulunk rá a vigasztalásra, mert a mi életünkben már biztosan voltak órák és napok, amikor szívünk teljességéből mondhattuk: „*érzem, hogy az örök élet már e földön az enyém lett…*" – de aztán ezekről

a magaslatokról le kellett szállnunk a sötét völgyekbe, ahol a bűn és halál felhője eltakarja szemünk elől a mennyei Jeruzsálem látomását. Vándorok, jövevények vagyunk ezen a földön, és a Lélek vigasztalása éppen azt jelenti, hogy Isten újra és újra megerősíti, megpecsételi a szívünkben az Ő áldott ígéreteit. Innen van a keresztyén embernek ez a végtelen felelőssége, szolgálata a világban: hűségesen megállni a mi őrhelyünkön, és megbizonyítani, hogy Isten beváltja az Ő ígéreteit. Nem az a dolgunk, hogy ezeket a nagy ígéreteket felvizezzük, a világ reménységeivel összekeverjük vagy elhallgassuk. Isten éppen azért állít bennünket a világba és azért adja a Lélek vigasztalását, hogy az Ő hűségének tanúi legyünk. Nem szabad hát véka alá rejteni a világosságunkat, hanem ebben a világban kell hegyen épített várossá lennünk és ebben a világban kell vallást tennünk arról, hogy az Isten beváltja minden ígéretét. Ehhez a szolgálathoz nyerjük el a Lélek vigasztalását. Nem könnyű ez a szolgálat, benne sokszor meglankadunk, de ilyenkor újra és újra elnyerjük a Lélek vigasztaló erejét, ahogy a mi Urunk megígérte: „Akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!" (Ézs 40,31) Nem lankadunk el, mert a Szentlélek vigasztalása Annak az erejét közli velünk, aki által mondhatjuk: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13)

III.

Végül még arról kell szólni, hogy amikor a vigasztaló Szentlélek önmagát adja nekünk, ugyanakkor követelést is támaszt velünk szemben, mégpedig nem kisebb követelést, mint hogy mi önmagunkat, egész valónkat adjuk neki. A Szentlélek vigasztalása olyan orvosság, aminek igen nagy az ára. Vannak beteg emberek, akik a rajtuk lévő utolsó ingüket is szívesen odaadnák egy olyan orvosságért, amely tényleg meggyógyítaná őket. A háború utáni években, amikor a sztreptomicin nevű orvosság nálunk még ritkaság volt, ismertem egy fiatalembert, aki szintén mindenét pénzzé tette, csakhogy ehhez a drága orvossághoz hozzájusson. De a végén ez sem használt neki, mert végül legyőzte a betegség. A Szentlélek vigasztalásának nagy az ára, olyan nagy, hogy meg sem tudjuk fizetni. Azaz mégis meg tudjuk fizetni, úgy, hogy önmagunkat adjuk. És mégis, amikor ezt tesszük, akkor derül ki, hogy az Isten ingyen való kegyelme vesz bennünket körül, mert a legnagyobb, az egyetlen vigasztalás éppen az, hogy a fölöttünk lévő tulajdonjogi helyzet megváltozik, hogy mi az Isten tulajdona leszünk, Ő lesz a mi gazdánk, Urunk, parancsolónk, védelmezőnk. Ezért a Szentlélek nemcsak felszólít arra, hogy adjuk át magunkat Istennek, hanem ugyanakkor érvényesíti is Isten tulajdonjogát: nem vagyunk a magunkéi, hanem az Isten véren vett tulajdonai. Ezért van az, hogy amikor egyházunk hitvallása felteszi a kérdést: „Micsoda tenéked életedben és halálodban egyetlenegy vigasztalásod?",

akkor erre ezt a feleletet kell adnunk: „Az, hogy mind testestül, mind lelkestül, úgy életemben, mint halálomban nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok, aki az Ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett és engem az ördögnek minden hatalmából megszabadított, és úgy megőriz, hogy az én mennyei Atyámnak akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejemről, sőt, inkább szükséges, hogy minden az én boldogságomra szolgáljon. Ezért Ő, Szentlelke által az örök élet felől engem is biztosít, és szív szerint késszé és hajlandóvá tesz arra, hogy ezután Őneki éljek." (Heidelbergi Káté 1. kérdés-felelet)

Keresztyén Atyámfiai, ez a Szentlélek vigasztalása. Jézus Krisztus tulajdonjogát érvényesíti az életünkben, ugyanakkor késszé tesz arra, hogy Őneki éljünk, neki magunkat átadjuk.

Ezért mondja Jézus alapigénk első mondatában: „Ha engem szerettek, az én parancsolataimat megtartsátok." A Szentlélek úgy vigasztal bennünket, hogy közli velünk Krisztus szeretetét, azért, hogy a szeretet parancsának engedelmeskedjünk, és így az Ő szeretetének jelei, tanúbizonyságai legyünk ebben a világban. Így a Szentlélek vigasztalásából szükségképpen következik a szeretet parancsának gyakorlása, a Lélek gyümölcsének termése. Mi a Lélek gyümölcse? A szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívesség, jóság, hűség, szelídség, mértékletesség. (Gal 5,22) Isten vigasztaló Szentlelke úgy vesz igénybe Krisztus számára, hogy mi Jézus Krisztus szeretetének eszközei legyünk, azaz a mi gyümölcstermő életünk legyen a jele annak, hogy van vigasztalás és van reménység. Úgy vigasztal meg a Lélek, hogy mi magunk is tudjunk másokat vigasztalni. Ezért a Szentlélek vigasztalása parancs is számunkra. De nem valami zord, kemény zsarnoki parancs, ami kívülről jön, és aminek fogcsikorgatva kellene engedelmeskednünk, hanem megörvendeztető felszólítás arra, hogy immár az atyai hajlékban úgy éljünk, mint fiak: mint egy Atyának gyermekei gyakoroljuk a szeretetet mindenki irányában, és így a mi gyümölcstermő, vallástévő életünk által másokhoz is eljusson a legnagyobb vigasztalás, a Szentlélek vigasztalása. Ámen.

Vágyakozva várni a megígért Megváltót

Pünkösd, 1964

Lekció: Jn 16,7–14

Textus: Jn 14,16–17.26

„És én kérem az Atyát, és más vigasztalót ád néktek, hogy veletek maradjon mindörökké. Az igazságnak ama Lelkét: akit a világ be nem fogadhat, mert nem látja őt és nem ismeri őt; de ti ismeritek őt, mert nálatok lakik, és bennetek marad. (…) Ama vigasztaló pedig, a Szent Lélek, akit az én nevemben küld az Atya, az mindenre megtanít majd titeket, és eszetekbe juttatja mindazokat, amiket mondottam néktek.”

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A Szentlélek pünkösdi kitöltetéséről háromféleképpen lehet bizonyságot tenni. Először úgy, hogy magáról a pünkösdi eseményről szólunk: hogyan lett nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, hogyan lobogtak a kettős tüzes nyelvek, hogyan hallotta mindenki a maga nyelvén az apostolok prédikálását, hogyan mondta el hatalmas bizonyságtételét feltámadott Uráról Péter apostol és hogyan keresztelkedett meg az újszövetségi gyülekezet első zsengéjeképpen mintegy háromezer lélek? Azután el lehet mondani mindennek a következményeit Krisztus egyháza életében, az első pünkösdtől kezdve a mai napig. De úgy is hirdethetjük a pünkösdi evangéliumot, hogy elsősorban az előzményekre figyelünk, és ezt kérdezzük: melyek voltak Krisztus Urunknak a Szentlélek kitöltetésére vonatkozólag adott drága ígéretei? Most ezen a harmadik úton induljunk el, és a mai alapigénkben lévő ígéret fényében lássuk a Szentlélek munkáját. Mégpedig ne csak arra figyeljünk, hogyan teljesedett be ez az ígéret az első pünkösd napján és az első keresztyénség életében, hanem húzzuk meg a vonalat egészen a jelenkorig, és azért adjunk hálát, hogy a mi Urunk ígéretei a Szentlélekről a jelenben, a mi életünkben is beteljesednek. Mert a mai alapige fölé is oda lehet írni, amit Péter apostol mondott az első pünkösd napján: „Néktek lett az ígéret és a ti gyermekeiteknek, és mindazoknak, akik messze vannak, valakiket csak elhív magának az Úr, a mi Istenünk.” (ApCsel 2,39) Mert nemcsak a tanítványoknak szólt, hanem nekünk is szól itt és most Jézus Krisztus ígérete: „Én kérem az Atyát és más vigasztalót ád néktek, hogy veletek maradjon mindörökké.”

I.

Először is azt lássuk meg, hogy mindnyájunknak szükségünk van a Szentlélek vigasztalására. Ne gondolja senki, hogy Jézus a Lélek vigasztalásának ígéretét csak

azért adta, mert a tanítványok még a nagy próba előtt voltak, még előttük volt a jeruzsálemi út és a golgotai kereszt; azt se gondolja senki, hogy a feltámadás után élő keresztyén már olyan megvigasztalt ember, akinek a szívét úgy tölti el Krisztus győzelmének tudata, hogy többé már nincs szüksége a Lélek vigasztalására. Az igazság az, keresztyén Testvéreim, hogy senki más nem szorul rá annyira a Lélek vigasztalására, mint a keresztyén ember. Nem mintha a keresztyének különösen gyenge, gyámoltalan, megriadt emberek volnának, vagy mintha nekik valami különleges hajlamuk volna a csüggedésre, a sötéten látásra. Azért szorulnak ők a legjobban a vigasztalásra, mert ők Krisztus hívei, Uruknak keresztje alól nézik az életet; mert számukra Krisztus keresztje feltárta a leplezetlen valóságot, megmutatta a bűn mélységét, az élet útjának félelmetes szakadékait, a tovatűnő élet döntéseinek rettenetes horderejét, és őket állította szembe az életnek azokkal a kérdéseivel, amelyekre nincsen emberi felelet. Amint a kisgyermek gyakran faggatja szüleit ezzel a kérdéssel: „miért?", úgy a keresztyén ember is, nem lázadozva, nem kételkedve, de mégis szorongó szívvel kénytelen felkiáltani az ég felé: „Miért, Uram Isten?" Aki nem tud Istenről, nem hisz Istenben, nem veti fel ezt a kérdést. Aki azonban Jézus Krisztusban megismerte az Atyát, éppen azért, mert tudja, hogy van Isten, és hogy Isten a mi Atyánk, kénytelen újra és újra felkiáltani, vigasztalást kereső szívvel: „Miért?"

Tudjuk, hisszük, hogy Isten a mi szerető mennyei Atyánk, mi pedig mindnyájan az Ő egy vérből teremtett gyermekei vagyunk. De akkor miért van olyan kevés szeretet a világon? Hisszük, hogy Ő ég és föld Ura, akié az ország, a hatalom és a dicsőség. De miért nem teszi nyilvánvalóvá az Ő uralmát ezen a földön? Hisszük, hogy Jézus Krisztus legyőzte a bűnt és a halált. De akkor miért kell küzdenünk a bennünk levő óemberrel és miért sietünk mindnyájan a halál felé? Nem a lázadó, az Istennel perlekedő ember kérdései ezek, hanem annak a kérdései, aki sóvárogva várja az „új eget és új földet" (2Pt 3,13), de most, a mi Urunk visszatérése előtti világkorszakban „a mélységből" (Zsolt 130,1) kiált vigasztalásért.

II.

Az ilyeneknek ígérte Krisztus Urunk a vigasztalást már a Hegyi beszédben: „Boldogok, akik sírnak: mert ők megvigasztaltatnak." (Mt 5,4) A pünkösdi evangélium pedig az, hogy ezt az ígéretét be is váltotta, s vigasztaló Szentlelkét elküldte, hogy velünk maradjon mindörökké.

A Szentlélek Jézus szerint az „igazságnak Lelke", és ezért úgy vigasztal bennünket, hogy először is elvon minden hazugságtól, látszattól, önáltatástól és feltárja előttünk a végső, igazi valóságot. Jézus tanítása szerint a Szentlélek a leleplezésnek ezt a munkáját titokzatos módon az anyaszentegyház körén kívül is elvégzi, amikor

„megfeddi a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében" (Jn 16,8). Ott van a Szentlélek az Őt nem ismerő világban is, mint a lelkiismeret nyugtalanítása, mint annak a sejtelme, hogy hátha mégis Jézusnak volt igaza és hátha tényleg Ő az, aki eljön ítélni eleveneket és holtakat. De még nyilvánvalóbb a Léleknek ez a feddése, amikor a választottakat ragadja ki általa a pusztulásból.

Ne gondoljuk, hogy ez valami gyönyörűséges, kellemes érzés volna! Az első pünkösdi hallgatókról azt olvassuk, hogy „szívükben megkeseredének" (ApCsel 2,37), amikor a Lélek feddő szavát hallották. Mert a Lélek odatartja elénk az ige tökéletes tükörét, hogy végre olyanoknak lássuk magunkat, amilyenek tényleg vagyunk. Eddig talán az emberekhez mértük magunkat és igen meg voltunk elégedve magunkkal, most pedig meg kell látnunk, hogy az Isten színe előtt olyan a mi dicsekedésünk, olyan a mi igazságunk, mint a „megfertőztetett ruha". De ugyanígy egyházunkra nézve is meg kell látnunk, mint egykor Ezékiel prófétának, hogy az életadó Lélek ajándéka nélkül olyan az egyház, mint egy kiszáradt csontokkal borított sötét völgy, az élet minden reménye nélkül. Nem valami búskomor tépelődés, beteges sötéten látás ez, hanem Istennek az az igazsága, hogy az Úr Jézus Krisztus az út, az igazság és az élet, és ezért, amíg meg nem találjuk Őt, vagy helyesebben szólva: amíg Ő meg nem keres minket Szentlelkével, nincsen számunkra út, nincsen megigazulás Isten előtt, és nincsen élet.

III.

Az „igazság Lelke" azonban azért kelti fel szívünkben ezt az „Isten szerint való szomorúságot", azért operálja ki belőlünk az önáltató látszatokat és hazugságokat, azért töri össze elbizakodottságunkat, hogy helyet készítsen bennünk az életadó igazság számára. Jézus alapigénkben azt ígéri, hogy a vigasztaló Szentlélek „megtanít minket mindenre és eszünkbe juttatja mindazt, amit Ő tanított nékünk". Azt jelenti ez, hogy a Szentlélek megpecsételi, hitelesíti, „lélekké és életté" teszi Jézusnak minden tanítását, amint az a Szentírásban és az igehirdetésben felénk hangzik.

Ha most ezen az ünnepi istentiszteleten az ékes és jó rend kedvéért nemcsak én szólnék, hanem mindenki felállhatna és elmondhatná, kicsoda neki Krisztus, azt hiszem, ünneplő Testvéreim, világosan állna előttünk a vigasztaló Léleknek ez a munkája. Talán felállna valaki, aki az élet terhei alatt roskadozva, már-már összerogyva hallotta meg a Lélek által Jézus hívását: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket." (Mt 11,28) Talán előállna valaki és elmondaná, hogy az emberek szeretetlensége, részvétlensége és a saját szíve üressége miatt szenvedett mindaddig, amíg a Lélek által fel nem ragyogott előtte Jézus szava: „Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy

valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen." (Jn 3,16) Bizonyára lennének, akiknek a Lélek ezekben a napokban, a nemzetek közötti irtózatos feszültség idején az emberek Istennel és egymással való megbékéltetésének szolgálatára, az igazi béke munkálására adott indítást, amikor a Hegyi beszédnek ezt az igéjét helyezte szívükre: „Boldogok a békességre igyekezők: mert ők az Isten fiainak mondatnak." (Mt 5,9) De szólhatna esetleg hozzánk egy erős, tettekre kész ember is, akinek az élet harcaiban ezt a biztatást adta a Lélek: „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?" (Róm 8,31) Aztán a bűn erejével viaskodó keresztyén elmondhatná, hogyan vigasztalta meg őt a Lélek ezzel: „Jézus Krisztusnak (…) vére megtisztít minket minden bűntől." (1Jn 1,7) De az is lehet, hogy egy öreg, halálra készülő ember vallástétele lenne a leghitelesebb, amikor elmondaná, hogy még az ő számára is van reménység, mert a Szentlélek által magától Krisztustól vette a vigasztalást: „Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz énbennem, ha meghal is, él." (Jn 11,25) És így lehetne folytatni tovább, mert kimondhatatlanul gazdag a Lélek vigasztalása. Ő tudja, hogy kinek-kinek közülünk mire van szüksége, és nincsen az a bezárt, szomorú szív, ahová be ne tudna menni a szabadulás üzenetével!

IV.

Végül figyeljünk arra, hogy Jézus a Szentlélekről, mint ama „más" vigasztalóról beszél. Az első vigasztaló maga Jézus Krisztus, a világ Megváltója. Hogy a Szentlélek „más" vigasztaló, ez nem azt jelenti, hogy csak szerény pótlék, vagy hogy Ő kevesebbet adna nekünk, mint Jézus Krisztus. Egyáltalán nem, mert a vigasztaló Lélek semmi mást nem ad, mint amit Isten Jézus Krisztusban adott nekünk, és mindent ad, amit Isten Jézus Krisztus életével, halálával, feltámadásával adott nekünk. A Lélek ajándékában benne van maga az ajándékozó, a Lélek úgy vigasztal, hogy Isten önmagát közli velünk.

Ebben azonban benne van, keresztyén Testvéreim, az a félelmetes igazság is, hogy a Szentlélek ilyen halálosan komoly döntést kíván tőlünk: vagy mindent vagy semmit. Amíg valaki csak azt várja, hogy a Lélek ezt vagy azt az elgondolását, elképzelését erősítgesse, vagyis a mi óemberünknek adjon támasztékot és biztatást, addig a Lélek nem vigasztal. A Lélek azt vigasztalja, aki a „mélységből kiált" és a szabadulást keresi, az életet keresi, Megváltóját keresi. Az ilyen embernek megad mindent. Ezért a Lélek vigasztalása a legnagyobb vigasztalás.

Az egész európai emberiség egyik legragyogóbb elméje és ugyanakkor egyik legnagyobb keresztyén személyisége volt a francia Pascal. Már 16 éves korában híressé lett a kúpszeletekről írt értekezésével és attól kezdve ragyogó felfedezések egész sorával írta be nevét a tudomány történetébe. Amikor 1662. augusztus 19-én meghalt,

fiatalon, 36 éves korában, a szíve fölött egy szövetre írva ezt találták: „Bizonyosság! Tűz! Öröm! Békesség! Elfelejtem a világot és mindent és csak Istenre gondolok. Igazságos Atyám, a világ nem ismer Téged, de én ismertelek. Jézus, én elszakadtam Tőled, megtagadtalak, megfeszítettelek, de most teljesen átadom magam Krisztusnak, az én Megváltómnak." A szíve fölött volt ez az írás, annak jeléül, hogy magába a szívébe írta bele a Szentlélek. Érzik ezeken a szavakon, hogy a kimondhatatlant akarják kimondani: a Lélek vigasztalásának kibeszélhetetlen boldogságát.

Legvégül még csak annyit, hogy az igazi vigasztalás után való vágyakozást is a Szentlélek kelti fel szívünkben. Ezért ha ott van a szívetekben a vágyakozás a vigasztalás után, akár az Isten szerint való szomorúság, akár az örvendező sejtelem formájában, hadd hirdessem nektek, hogy ez máris a Lélek munkája és Jézus Krisztus a ti szívetekben is beteljesíti ígéretét. Hadd szítsa fel a Lélek mindnyájunk szívében ezt a vágyakozást lángoló, forró kívánsággá, szívbeli könyörgéssé:

„Ó, mi édes Vígasztalónk,
Légy kegyes megoltalmazónk,
Hogy maradjunk útaidban,
Ne csüggedjünk háborúnkban.
Erőddel elménket készítsd,
Gyenge hitünket erősítsd,
Hogy halál és élet által
Hozzád siessünk hamarsággal!
Alleluja, Alleluja."

(RÉ 370. dicséret, 3. vers)

Ámen.

Mária Magdaléna húsvétja

Húsvét, 1969

Textus: Jn 20,11–18

„Mária pedig künn áll vala a sírnál sírva. Amíg azonban siránkozék, behajol vala a sírba; És láta két angyalt fehér ruhában ülni, egyiket fejtől, másikat lábtól, ahol a Jézus teste feküdt vala. És mondának azok néki: Asszony mit sírsz? Monda nékik: Mert elvitték az én Uramat, és nem tudom, hova tették őt. És mikor ezeket mondotta, hátra fordula, és látá Jézust ott állani, és nem tudja vala, hogy Jézus az. Monda néki Jézus: Asszony, mit sírsz? kit keressz? Az pedig azt gondolván, hogy a kertész az, monda néki: Uram, ha te vitted el őt, mondd meg nékem, hová tetted őt, és én elviszem őt. Monda néki Jézus: Mária! Az megfordulván, monda néki: Rabbóni! ami azt teszi: Mester! Monda néki Jézus: Ne illess engem; mert nem mentem még fel az én Atyámhoz; hanem menj az én atyámfiaihoz és mondd nékik: Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, és az én Istenemhez, és a ti Istenetekhez. Elméne Mária Magdaléna, hirdetvén a tanítványoknak, hogy látta az Urat, és hogy ezeket mondotta néki.”

A felolvasott húsvéti történet egy olyan helyzet elmondásával kezdődik, amely a mi életünkben is újra és újra előfordul: Mária Magdaléna ott áll egy sírnál sírva. Most, húsvét napján, ezen ez örömünnepen nem az a dolgunk, hogy a mi fájdalmas emlékeinket feleleventsük és visszagondoljunk arra, hogyan álltunk mi is szeretteink sírja mellett. Azt azonban hangsúlyozni kell, hogy a húsvéti esemény értelmét az tudja felfogni, aki tudja, mit jelent megállni egy olyan valakinek a sírjánál, akit nagyon szerettünk. Hiába van a síron a sok virág, a fejfa vagy a sírkő egyben határkő is: ott áll elmozdíthatatlanul két világ között, az élet világa és a halál világa között. Máriával azonban történt valami húsvét reggelén, valami, ami éppen azt jelentette, hogy az élet és a halál világa között megvont határ, melynek jele a sírkő, elvesztette érvényét. Valami történt, ami még soha elő nem fordult: Jézus sírjának elhengerített köve éppen azt fejezte ki, hogy az nem határkő többé, nem a halál hatalmának jele, hanem annak győzelmi jelvénye, aki győzedelmeskedett a halál fölött. A felolvasott evangéliumi történet erről tesz bizonyságot, amikor elmondja, hogyan változott Mária Magdaléna gyásza húsvéti örömmé.

Alapigénk első és legnagyobb tanulsága az, hogy ezt a változást maga a feltámadt Úr Jézus Krisztus vitte véghez. Hiába látta Mária Magdaléna az elhengerített sírkövet, hiába látta az angyalokat, és hallotta beszédüket, számára a húsvét akkor kezdődött, amikor a feltámadt Jézus Krisztus megszólította őt és beszélt vele. A mi életünkben is így van. Az igazi húsvéti örömöt és bizonyosságot maga az élő Jézus

Krisztus adja nekünk. Ezért most lássuk, miképpen ment végbe Jézus Krisztus és Mária Magdaléna találkozása.

I.

Mária Magdaléna húsvétja azzal kezdődött, hogy a feltámadt Krisztus nevén szólította őt: „Mária!" Egészen eddig a pillanatig Mária nem ismerte meg az Urat. Azt hitte, hogy arimátiai József kertjének kertészével van dolga. Beszélt is Jézussal. De, mint az emmausi úton haladó tanítványokról olvassuk, vele is az történt, hogy „visszatartóztatának az ő szemei, hogy ne ismerje meg őt". Ekkor azonban elhangzik a szó: „Mária!", és erre Mária boldog felelete: „Mester!"

Keresztyén Testvéreim, a mi életünkben is azzal kezdődik a húsvét, hogy a mi Urunk nevünkön szólít minket. Nem úgy, hogy fülünkkel hallanánk a szavát, de mégis úgy, hogy éreznünk kell: olyan Valakivel van dolgunk, aki ismer minket, személy szerint, jobban ismer minket, mint mi magunkat. A húsvéti reménység éppen ebben különbözik minden más emberi reménységtől. Ha ugyanis az emberiség történetét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az emberi szív sohasem tudott beletörődni a halál tényébe: mindig ott volt az emberi lélekben a sejtelem, a gondolat, hogy a halállal nincsen vége mindennek. De ez csak szép álom, ha hiányzik belőle az a bizonyosság, hogy valamiképpen a mi személyiségünk, személy voltunk is megmarad, hogy a halálon túl is azok leszünk, akik vagyunk. De ennek a reménységnek az az alapja, hogy az a feltámadt és élő Úr Jézus Krisztus, aki most megszólít minket, aki most szól hozzánk a prédikációban, akivel most társalgunk imádságainkban, a halálon túl is megszólít, beszél velünk.

Van az Ószövetségben egy felemelő üzenet, amely Jézus Krisztus feltámadásával teljesedett be számunkra: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) Pál apostol reménysége nem az volt, hogy halála után személyisége beleolvad a mindenség harmóniájába, nem is az, hogy halhatatlan lelke csapong valahol a csillagok felett, hanem az, hogy még közelebb lesz Jézus Krisztushoz, mint földi életében. „Nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség – írta a filippibelieknek –, mert kívánok elköltözni, és a Krisztussal lenni, mert ez sokkal inkább jobb" (Fil l,2l.23). A nagy dán gondolkodónak, Kirkegaardnak ez áll a sírkövén: „Jézussal lenni, és vele beszélgetni – örökké." Mert ha valakit a feltámadt Jézus Krisztus nevén szólít, ahogy Máriát megszólította, akkor ez a megszólítás örökre érvényes.

Ezért van az, ünneplő keresztyén Testvéreim, hogy a keresztséget kezdettől fogva összekapcsolták a névadással. Az első keresztyének úgy érezték, hogy amikor a keresztségben meghalnak Krisztussal és vele életre támadnak – mert ez a keresztség igazi értelme –, akkor az ő új emberük máris megkezdte az örök életet, és hogy az

örökké tartó új életre való elhívásukat külsőleg is kifejezzék, új nevet vettek fel. Így lett Saulusból Pál, és így lett az első magyar királyból, Vajkból István. Most, amikor az az általános gyakorlat, hogy kisgyermekeinket megkereszteljük, úgy adunk nekik nevet, hogy tudjuk: ez a név nemcsak a földi életre szól, nemcsak arra való, hogy meg lehessen különböztetni az egyik embert a másiktól, hanem ez a név az örök életre szól, az az Úr Jézus Krisztus, aki most ezen a néven ismeri őket, ezzel a névvel szólítja meg őket az időn, a mulandóságon túl is: az örökkévalóságban.

A mai emberiség életének nagy megszegényedését jelenti az eltömegesedés és az elszemélytelenedés általánosnak mondható jelensége. Nagyon sokszor az az érzésünk, hogy nem az számít, amik vagyunk, amit a nevünk kifejez, hanem az a szerep, az a funkció, amit betöltünk: munkavállalókká, fogyasztókká, lakókká, adóalanyokká váltunk: nagyon-nagyon kevesen vannak, akiket ezentúl az is érdekel, amit a nevünk kifejez. A feltámadt Úr Jézus Krisztust azonban éppen ez érdekli, azaz személy voltunk legbelseje, az, akik igazán vagyunk. Ezért a Krisztus anyaszentegyháza nem tömegszervezet: benne személyek vannak, élő, személyes kapcsolatban élő Urukkal. Ezért a keresztyén embert sohasem nyelheti el a tömeg. Lehet, hogy nagyon kevesen vannak, akik igazán ismernek, és igazán szeretnek téged, lehet, hogy igen kevesen tartanak számon személy szerint, Ő azonban így tart számon, neveden szólít téged, és az Övé vagy, ebben az életben és az örökkévalóságban.

II.

Ahogy Mária Magdaléna felismeri a feltámadt Jézus Krisztust, az első, természetes, ösztönös mozdulata az, hogy közel menjen hozzá, és megérintse Őt. Jézus azonban figyelmezteti: „Ne illess engem, mert nem mentem még fel az én Atyámhoz; hanem menj az én atyámfiaihoz, és mondd nékik: Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez." Amikor Mária meg akarja érinteni az Urat, abban a tévedésben van, hogy Jézus erre a földi életre támadt fel és így ugyanaz lesz a viszonya az emberekhez, mint azelőtt volt: helyreáll minden, mintha mi sem történt volna. Jézus tiltása ezt a tévedést akarja eloszlatni. Mert Jézus feltámadásával minden megváltozott. Nemcsak a földön, hanem a mennyben is. A mindenség történetének új korszaka kezdődött. Bátran mondhatjuk: Istent Atyánknak igazán csak Jézus feltámadásának fényében mondhatjuk. Mert hiszen Jézus földi élete alatt is állandóan tanította, hogy Isten a mi Atyánk; a tőle tanult imádság is így kezdődik: „Mi Atyánk", de az a bizonyosság, hogy a mindenség Ura tényleg a mi Atyánk és mi, még ha tékozló fiak vagyunk is, az Ő gyermekei vagyunk, semmivé lett volna, ha Jézus a sírjában maradt volna. Akkor merő ábránddá, álommá foszlott volna az a tanítás, hogy Isten a mi Atyánk. Akkor az élet a tanítványok körül megtelt

volna rettenéssel, akkor ismét úgy érezték volna, mint a pogányok, hogy egy közömbös, de még inkább ellenséges és személytelen mindenség vak erői veszik őket körül. Jézus Krisztus feltámadása azonban végletesen ráütötte a pecsétet Jézus tanításának központi üzenetére: Isten a mi Atyánk. „Mert nem kaptátok a szolgaság lelkét ismét a félelemre – mondja az apostol –, hanem a fiúságnak Lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: Abbá, Atyám!" (Róm 8,15) Az első keresztyének életében annyira fontos volt Jézusnak ez az egyszavas imádsága, hogy még amikor a gyülekezetek többsége már görög nyelven beszélt, akkor is így, arám nyelven, Jézus anyanyelvén mondták: „Abbá", Atyám. Úgy érezték, hogy akkor lett valaki igazán keresztyén, akkor született újjá, amikor a feltámadt Jézus Krisztus Lelke ezt a szót adta az ajkára, amikor ez a szó tört fel mint kiáltás valakinek a lelke mélyéről: Abbá, Atya. Mert „kibocsátotta az Isten az ő Fiának Lelkét a ti szíveitekbe, ki ezt kiáltja: Abba, Atya!" (Gal 4,6) Ez az értelme Jézus különös mondásának: „felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz", másképpen mondva: ahhoz megyek, aki mostantól fogva, a mindenségnek ebben az új korszakában éppen úgy a ti Atyátok, mint az én Atyám.

Keresztyén Testvéreim! Ahhoz, hogy szívből tudjuk mondani: „mi Atyánk", a feltámadott Krisztussal kell találkoznunk. Nekünk is tőle kell vennünk a bizonyosságot, hogy a mindenség Ura a mi Atyánk. Ha a feltámadott Krisztustól elfordulunk, akkor csak a nyomorúságot, bűnt, szenvedést, halált fogjuk látni az életben, mindazt, ami cáfolni látszik, hogy a mindenség Ura tényleg szeret minket. Ismerek egy asszonyt, aki azelőtt szorgalmas templomba járó és bibliaolvasó volt, de attól kezdve, hogy hirtelen elvesztette férjét, elvesztette a hitét is. A francia írónő, Simone de Beauvoir azt írja egyik könyvében: „Sokkal egyszerűbb és könnyebb feltételezni azt, hogy nincs Isten, mint hinni, hogy olyan Istenünk van, aki eltűri mindazt a szenvedést, nyomorúságot, visszásságot, amellyel az életben találkozunk." Én nem csodálkozom ezen a nyilatkozaton. Ha valaki nem az Úr Jézus Krisztusra néz, könnyen eljuthat erre az álláspontra. Ha azonban az Úr Jézus Krisztusra nézünk, az Ő kereszthalálára, akkor megértjük, hogy az élet sok szenvedése és nyomorúsága nem mint ártatlanokat ér minket, hanem ugyanannak a bűnnek, Isten ellen való lázadásnak, szeretetlenségnek, kishitűségnek a következménye, amely bűn Őt a keresztfára juttatta, ahol Ő voltaképpen miattunk és helyettünk szenvedett. Ugyanakkor azonban az Úr Jézus Krisztus feltámadásából azt is megtanuljuk, hogy bármi is történik velünk, Isten a mi szerető Atyánk, és hogy azoknak, akik az Isten szeretik, minden javukra van. „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz" – mondja a feltámadt Jézus Krisztus, mert az Ő feltámadásának fényében látjuk meg igazán, hogy az Ő Atyja a mi Atyánk, aki végtelen szeretettel szeret minket, és akinek szeretetétől most már soha senki és semmi el nem szakíthat.

III.

De ne értsük félre Jézusnak ezt a tiltó szavát: „Ne illess engem!" Ebben nincsen semmi szeretetlen visszautasítás. Semmi, ami azt jelezné, hogy a feltámadt Jézus el akarná különíteni magát tanítványaitól. Mert figyeljük meg újra, mit mond Máriának: „Menj el az én atyámfiaihoz." Ezeken most nem test szerinti hozzátartozóit érti, vagy legalábbis elsősorban nem őket, hanem tanítványait, követőit, mindazokat, akikkel Őt életében a szeretet kapcsolata kötötte össze. Tanítványait egyszer „barátainak" mondta (Jn 15,14), most pedig, feltámadása után atyjafiainak, „testvéreinek" mondja őket. Mint ahogy Isten valójában Jézus Krisztus feltámadásával lesz a mi Istenünk és Atyánk, éppen úgy az Úr Jézus Krisztus feltámadása által lett a mi testvérünk. A mi Főpapunk – írja a Zsidókhoz írt levél – a halál elszenvedéséért dicsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg, és Ő, aki feltámadása által dicsőséget nyert, nem szégyenli az embereket atyjafiainak hívni (Zsid 2,11). Jézus feltámadása egyáltalán nem tépte el, hanem inkább megerősítette az emberekkel való, a velünk való szolidaritásának kötelékeit.

Ezt azért kell hangsúlyozni, mert nagyon sokan vannak a név szerint keresztyének között is, akik a szenvedő Jézust ugyan közel érzik magukhoz, de a feltámadás evangéliumát idegenkedve fogadják, mert az az érzésük, hogy feltámadásával Jézus egészen más lett, mint mi, egy olyan megfoghatatlan, szinte meseszerű személy, akivel többé nem tudjuk megérteni egymást. Vannak, akik nagypénteken azért mennek szívesen a templomba, mert Jézus szenvedésében mintegy saját szenvedésüket látják. Mert sokszor már az is vigasztalás számunkra, ha valaki elmondja nekünk, hogy ő is úgy szenved, ahogy mi szenvedünk. Ha súlyos betegségbe esünk, vagy operáció előtt állunk, vagy gyász ér minket, már az is megkönnyebbülés, ha valaki azt mondja: ismerem az érzéseidet, én is próbáltam azt, amiben benne vagy. Vannak, akik így néznek nagypénteken a szenvedő Krisztusra, gyötrelmében, a halállal való viaskodásában az örök emberi sorsot szemlélik. Amikor azonban a feltámadt Krisztusról van szó, úgy érzik, hogy ez az üzenet nem mond nekik semmit, mert hiszen mi még nem támadtunk fel, és nincsen közöttünk senki, aki a sírból visszajött volna. Szinte az az érzésünk, hogy a feltámadás – ha ugyan igaz –, elszakítja Jézus kapcsolatát az emberrel.

Alapigénk azonban ennek éppen az ellenkezőjét mondja. Jézus most, feltámadása után nevezi övéit testvéreinek. Éppen feltámadása bizonyítja meg szeretetének erejét. Ha sírjában maradt volna, akkor szeretete nem tudna segíteni rajtunk, mint ahogy eltávozott szeretteink sem tudnak már értünk tenni semmit. Hiába példázná akkor kereszthalála velünk való együttszenvedését, akkor szeretete nem volna mentő szeretet; olyan volna, mintha valaki emberszeretetből a vízbefúló után vetné magát, és maga is beleveszne a habokba. Feltámadása azonban bebizonyította, hogy az Ő

szeretete mindennél erősebb. Legyőzi a térbeli távolságot, mert amíg Jézus a földön járt, szabadító szeretete csak azokon segített, akikkel egészen kicsiny, a régi Pest vármegyénél alig nagyobb területen találkozott. De most úgy a testvérünk, hogy akárhol vagyunk: Ő velünk van. Ezért is mondja ujjongva az apostol: „Az Úr közel!" (Fil 4,5) Nem határolja szeretetét az idő sem, mert legyőzte a mulandóság erejét, velünk van minden napon a világ végezetéig. Sőt még azon túl is, túl a halálon is, az Ő szeretete ölel át minket. Alapigénkben azt mondja Jézus Máriának: felmegyek az én Atyámhoz. De nem azért megy fel, hogy elhagyjon, cserbenhagyjon minket, hanem azért, hogy mint a mi testünkből való test, ott esedezzék érettünk mint örök főpap a kegyelem királyi székénél. Feltámadása és megdicsőülése egyáltalán nem azt jelenti, hogy most már letette volna ember voltunkat, hogy a testté létel ténye elvesztette érvényét, egyáltalán nem, sőt éppen az a feltámadás nagy vigasztalása, hogy a mi ember voltunkat vitte a dicsőségbe. Ezért az Ő feltámadása a mi dicsőséges feltámadásunk bizonyos záloga. Ünneplő Testvéreim, hadd hirdessem a húsvéti evangéliumot: a feltámadt Jézus a mi testvérünk. Ő a miénk, és mi az övéi vagyunk. „Ha az Ő halálának hasonlatossága szerint vele eggyé lettünk, bizonyára az Ő feltámadása szerint is azok leszünk." (Róm 6,8)

IV.

Végül még azt is halljuk alapigénkben, hogy a feltámadt Jézus Krisztus Mária Magdalénának parancsot ad: „Menj el az én atyámfiaihoz, és mondd nékik…" Mária Magdaléna pedig elmegy, és hirdeti a tanítványoknak az élő Úr Jézus Krisztussal való találkozást, a húsvéti evangéliumot. Keresztyén Testvéreim! Mária Magdaléna gyásza úgy lett húsvéti örömmé, hogy engedelmeskedett a bizonyságtevés parancsának. E nélkül nincs húsvéti hit. Keresztyén csak az az ember lehet, aki valamiképpen hirdeti Jézus Krisztus feltámadását. Nem mindenki úgy, mint én most, innen a szószékből, de valamilyen módon mindenkinek tudatni, éreztetni kell az embertársaival, hogy Jézus él, feltámadott. De hát ha valaki igazán hisz, ha valaki tudja, hogy Jézus Krisztus él, akivel naponként lehet beszélgetni, aki velünk van, ahol csak ketten vagy hárman egybegyűlnek, akkor lehetséges, hogy ezt a bizonyosságot, ennek az örömét, kimondhatatlan békességét ne érezzék azok, akikkel érintkezünk? Ó, milyen nyomorúságos a mi keresztyénségünk, ha az embertársaink, azok, akik közel vannak hozzánk, nem érzik, nem sejtik életünknek ezt a titkát!

A mai napon a világ sok részében sok százezer templomban hangzik a húsvéti evangélium hirdetése, és azt milliók hallgatják. De lehet, hogy Jézus Krisztus igazi győzelmeit ott aratja ezekben a napokban, ahol egyes keresztyének, talán névtelen, egyszerű emberek, a szomszédaikkal való érintkezésben, az önzetlen, számítás

nélküli szeretetükkel, békességükkel, megbízhatóságukkal, szelídségükkel, becsületességükkel állítják fel a jeleit annak, hogy az élő Úr Jézus Krisztust szolgálják. Hálát adok az én Uramnak, hogy ezen az ünnepnapon itt a szószéken előttetek állhatok, és beállva Mária Magdaléna, az apostolok és hitvalló őseink sorába, én is hirdethetem Jézus Krisztus feltámadását. Nem mintha az én gyarló, emberi szavaimmal érhetnék el valamit, de hiszem, hogy ha tényleg szívből keresitek az Urat, akkor szavaimból a Szentlélek által kihalljátok az élő Jézus Krisztus szavát, aki, mint húsvét hajnalán Máriát, titeket is egyenként neveteken szólít. De amikor ezért a szolgálatért hálát adok, ugyanakkor kérem az én Uramat, hogy valamiképpen az életemet is tegye bizonyságtevéssé, és a ti életeteket, a gyülekezet életét is tegye olyanná, hogy kicsendüljön belőle a feltámadás evangéliuma, hogy jel legyen a világ számára, és – ha legtöbbször szavak nélkül is – hirdesse: „Jézus él, feltámadott!” Ámen.

Békesség néktek!

Húsvét, 1957

Lekció: Jn 20,19–31

Textus: Jn 20,19

„…monda nékik: békesség néktek!”

I.

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Ahogy felolvastam előttetek a feltámadt Jézus Krisztus megjelenéséről szóló evangéliumi szakaszt, bizonyara észrevettétek, hogy benne háromszor következett egymás után ez a köszöntés: békesség néktek! Ez a két szó a keleti emberek ősi és gyakori üdvözlési formája, az arab országokban ma is így szoktak köszönni egymásnak. Ezért azt lehetne gondolni, hogy ennek a háromszoros békesség-köszöntésnek nem is kell különösebb figyelmet szentelnünk, egyszerűen úgy kell vennünk, hogy Jézus a megszokott módon üdvözölte tanítványait. De nem így áll a dolog! Mi sokszor a hit legnagyobb szavait is elkoptatjuk és megüresítjük. Jézus ajkán ellenben a megszokott, közönséges köszöntés is megtelik új és mélységes értelemmel. Már amikor hetven tanítványát kiküldte, figyelmeztette őket arra, hogy az Ő békesség-köszöntésük nem olyan lesz, mint más embereké, hanem új és döntő értelmet nyer. Ezt mondta a tanítványoknak: „Valamely házba bementek, először ezt mondjátok: Békesség e háznak! És ha lesz ott valaki békességnek fia, a ti békességetek azon marad; ha nem, tireátok tér vissza.” (Lk 10,5–6) De még gazdagabb, még hatalmasabb jelentése van az Ő békesség-köszöntésének most, feltámadása után. Csak most tudjuk meg igazán, mit jelent az Ő békessége. Ezért ebben az ünnepi órában figyeljünk erre a hármas békesség-köszöntésre, és pedig azzal a várakozással, hogy Ő maga, a feltámadt Úr Jézus Krisztus mondja ennek a húsvéti gyülekezetnek: „Békesség néktek!”

„Békesség néktek!” – hangzott Jézus első köszöntése. „És ezt mondván megmutatá nékik kezeit és oldalát”, vagyis a keresztre feszítés sebeit, a békesség árát. Mert a tanítványok békességének és a mi békességünknek ára volt. Az, hogy az Isten Fia magára vegye, és elszenvedje a mi megérdemelt büntetésünket, ahogy az ószövetségi prófécia mondja: „Békességünknek büntetése rajta van.” (Ézs 53,5) Jézus első békesség-köszöntése annak a kifejezése és bejelentése, hogy a kiengesztelés művét elvégezte és minket megbékéltetett az Istennel.

Amíg valaki meg nem békül Istennel, nem ismeri az igazi békességet. Addig az élete, bármit mutat is a látszat, békétlenség, nyugtalanság, aggodalom és félelem.

Ezt nevezi a Szentírás a „szolgaság lelkének” (Róm 8,15). A szolgaság lelkét azonban csak azt tudta kiűzni, a békétlenség nyomorúságától csak az tudott megszabadítani, aki beleállt az Isten és az ember közötti ellentét irtózatos feszültségébe, annak minden kínját miattunk és helyettünk elszenvedte és ezáltal feloldotta a feszültséget, megszüntette az ellentétet, amikor a kereszten „megölvén az ellenségeskedést” (Ef 2,16) megbékéltetett minket az Istennel. Mert „Ő a mi békességünk” (Ef 2,14). Az Ő szeretete kiűzi a félelmet (1Jn 4,18). Benne nyerjük el azt a békességet, „mely minden értelmet felülhalad” (Fil 4,7). Ezért Ő maga biztat, most ezen a húsvéti ünnepen is: „Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, se ne féljen!” (Jn 14,27) Lelki szemünkkel mi is látjuk kezén és oldalán a sebhelyeket, hitünkkel halljuk, ahogy minket is köszönt: „Békesség néktek!” Feleljünk köszöntésére úgy, mint a békétlen, de aztán békességet nyert tanítvány: „Én Uram és én Istenem!” (Jn 20,28)

II.

De ez a békesség, mint Isten minden ajándéka, feladattal, megbízatással jár együtt. A feltámadt Krisztus második békesség-köszöntése erre a feladatra utal: „Békesség néktek! Amiként engem küldött vala az Atya, én is aképpen küldelek titeket. És mikor ezt mondta, rájuk lehele és monda nékik: Vegyetek Szent Lelket! Akiknek bűneit megbocsátjátok, megbocsáttatnak azoknak; akikéit megtartjátok, megtartatnak.” Aki elnyerte a feltámadt Jézus Krisztustól az igazi békességet, annak szent kötelessége, hogy azt továbbadja. Félelmetesen nagy felelősséget helyez ezzel vállunkra az Úr Jézus Krisztus, mert mintegy nálunk helyezi el és általunk küldi az embereknek az igazi békességet.

a) Ebben benne van az az egyszerű parancs, hogy először mi magunk béküljünk meg embertársainkkal, mi magunk bocsássunk meg, mint ahogy naponként mondjuk az úri imában: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek.” (Mt 6,12) „Ha lehetséges – mondja az apostol –, amennyire rajtatok áll, minden emberrel békességben éljetek.” (Róm 12,18) Ez a legelső húsvéti feladat. Ez a próbája annak, hogy tényleg meghallottuk-e, tényleg a szívünkbe fogadtuk-e az Úr Jézus Krisztus húsvéti köszöntését: „Békesség néktek!”

b) De nemcsak a mi legszemélyesebb, közvetlen kapcsolatainkra vonatkozik Jézus Krisztus húsvéti köszöntése, hanem elsősorban az egész keresztyénség, az egész anyaszentegyház bizonyságtevő munkájára. Azt jelenti Jézus szava, hogy ránk bízza a megbékéltetés szolgálatát. Erről hirdetteti az apostollal: „Minthogy az Isten volt az, aki Krisztusban megbékéltette magával a világot, nem tulajdonítván nékik az ő bűneiket, és reánk bízta a békéltetésnek igéjét. Krisztusért járván tehát követségben, mintha Isten kérne mi általunk: Krisztusért kérünk, béküljetek meg az Istennel.”

(2Kor 5,19–20) Jézus húsvéti köszöntésében benne van a parancs: *„Légy örömmondó, békekövet!"* (RÉ 397. dicséret) Örömmondó, mert bátran hirdethetjük, készen áll számunkra az igazi békesség. Mint a tékozló fiú atyja, Isten kitárt karral, megbocsátó szeretettel vár minket, tékozló fiakat és leányokat, nyitva áll az atyai hajlék ajtaja: hazamehetünk!

c) De még ezeken túl is, Jézus húsvéti köszöntése kihat a népek és országok kapcsolataira, mert azt akarja a mi feltámadt Urunk, hogy a földi békességért, a nemzetek közötti békéért is imádkozzunk és dolgozzunk. Az Istennel való megbékélés legnagyobb ajándékát nem zárhatjuk be a szívünkbe, nem tarthatjuk a templomok falai között. Ha tényleg elnyertük ezt az igazi békességet, akkor annak ki kell sugároznia az egyház életéből. Két világháború kibeszélhetetlen szenvedései után mindent meg kell tennünk egy újabb világháború elhárítására. Mint békekövetek, nem hirdethetjük hitelesen a békesség evangéliumát anélkül, hogy ugyanakkor ne tennénk meg minden tőlünk telhetőt embertestvéreink földi békességéért. „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők Isten fiainak mondatnak." (Mt 5,9)

III.

Végül figyeljünk a harmadik békesség-köszöntésre. „Mikor az ajtók zárva valának – hallottuk a felolvasott történetben –, eljöve Jézus és megálla a középen, és monda nékik: Békesség néktek!" Az a nagy biztatás és ígéret van ebben, hogy a békességhirdető Jézus Krisztus előtt nem akadály a zárt ajtó. Ez szól a bezárkózó, magukban gyötrődő embereknek. Ó, hányan vannak, akikre a szenvedések, a csalódások, az élet vereségei úgy hatnak, hogy magukba zárkóznak: hagyjatok engem, úgysem tudtok segíteni rajtam! Milyen jó tudni, hogy a feltámadt Jézus nem áll meg a lélek zárt ajtaja előtt, átmegy azon is, hogy fényt gyújtson a sötétségben, hogy gyógyítson, hogy békességet adjon.

De van bezárkózó egyház is. Ilyen volt a tizenegy tanítvány is, akikről ezt hallottuk: „Mikor este vala azon a napon, a hétnek első napján, az ajtók zárva valának, ahol egybegyűltek a tanítványok (…) a félelem miatt." Féltek azoktól, akik bejöhetnek, és gondolni sem mertek arra, hogy ők menjenek ki az emberek közé és hirdessék az evangéliumot. De a feltámadt Úr Jézus Krisztus bement hozzájuk a zárt ajtón át, és az Ő hatalma hozta el a napot, amikor aztán bátran kiálltak az egész nép elé és vallás tettek feltámadt Urukról. Jézus harmadik békesség-köszöntésében benne rejlik az a biztatás, hogy a feltámadt Urnak hatalma van a zárt ajtók fölött. Pál apostol tudja, hogy az ajtók az evangélium előtt „az Úrban" tárulnak fel (2Kor 2,12; 1Kor 16,9) és ebben a bizonyosságban kéri a kolossébelieket: imádkozzatok, „hogy az Isten nyissa meg előttünk az ige ajtaját" (Kol 4,3). Sem a magába zárkózó gyülekezet félelme, sem

a világ ellenállása nem akadályozhatja meg azt, hogy Urunk királyságának evangéliuma „hirdettessék az egész világon, bizonyságul minden népnek" (Mt 24,14). Bízzuk hát rá magunkat, hogy ne nélkülünk, ne ellenünk, hanem velünk és általunk menjen végbe ez az Ő terve és a mi szánkból, a mi életünkből is hangozzék az emberek felé: „Békesség néktek!"

Azt is jó tudnunk, hogy feltámadt Urunk a világtörténelem zárt ajtóin is átmegy. A békesség lelkével munkálkodik ott is, ahová a mi bizonyságtevésünk hangja nem ér el: az államférfiak tanácskozótermeiben, a parlamentekben. Mert ebben a világban nemcsak a pusztulás, nemcsak a halál, hanem a feltámadás, az élet erői, a „jövendő világ erői" (Zsid 6,5) is munkálkodnak. Testi szemmel ezt nem látjuk. De tudjuk, hogy Ő a Mindenható (Jel 1,8) és hogy a javunkat akarja. Ezért afelől is bizonyosak lehetünk, hogy amikor azt tesszük, ami igazságos, tisztességes, igaz (Fil 4,8), amikor a békességet keressük (1Pt 3,11), akkor a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban (1Kor 15,58).

Azzal kezdtem igehirdetésemet, hogy most, ebben az ünnepi gyülekezetben is maga a feltámadt és jelenlévő Jézus Krisztus szólít meg minket: „Békesség néktek!" Az én beszédem csak gyarló eszköze volt az Ő akaratának. Ezért neki magának feleljünk, fogadjuk el az Ő békességét, hogy az a mi megbékélt életünkön át továbbáradhasson a világba, embertársaink életébe, az Ő dicsőségére! Ámen.

A bizonyossággá lett hit

Húsvét utáni 3. vasárnap, 1972

Lekció: Jn 20,24–29

Textus: Jn 20,28

„És felele Tamás és monda néki: Én Uram és én Istenem!"

Keresztyén Testvéreim! Amikor a mostani istentiszteleti alkalomra készülni kezdtem, és az egyházi év mostani szakaszának megfelelően először a húsvét utáni negyven nap eseményei között Tamás történetét olvastam, először az volt az érzésem, hogy ennek a történetnek az üzenetét nagyon nehéz egy mai gyülekezetnek tolmácsolni. Hiszen ami Tamással történt, az velünk sohasem történhet meg. Mi testi szemmel nem láthatjuk az Úr Jézus Krisztust; nekünk sebei helyét meg nem mutatja, minket nem szólít fel, hogy az ujjunkat tegyük a sebei helyébe; és nekünk nem mondja: „Mivelhogy láttál, hittél." Nem lenne-e jobb, kérdeztem magamban, hogy mindjárt alapigénk utolsó mondatával kezdjük, mint amely kétségtelenül nekünk szól: „boldogok, akik nem látnak és hisznek"? Ahogy azonban alapigénket átgondoltam, úgy éreztem, hogy nemcsak ez az utolsó mondat szól nekünk, hanem az egész történetben rólunk van szó: az egész történet ma is, nekünk is a hitbeli megbizonyosodás egyetlen járható útját hirdeti.

Hogy ezt világosan meglássuk, ezen a húsvét utáni harmadik vasárnapon először nézzük a tanítványok gyülekezetét, aztán a kételkedő Tamást, aztán a feltámadt Jézus Krisztust és végül magunkat.

I.

A feltámadás erejének munkálkodását először a tanítványok gyülekezetében láthatjuk. Főleg abban, hogy a kételkedő Tamást egyáltalán megtartották maguk között. Ez egyáltalán nem volt magától értetődő. Tamással ugyanis már azelőtt is bajok voltak, és most semmi sem lett volna természetesebb, minthogy a tanítványok, akik nyolc nappal előbb már találkoztak a feltámadt Mesterrel, most végre döntésre vigyék a dolgot és megmondják kételkedő társuknak: menj el, nincs helyed közöttünk.

Tudjuk az evangéliumokból, hogy Tamás született pesszimista volt és valami bénító csüggedés áradt egész lényéből. Miután Jézus világosan megmondta a tanítványoknak az Ő Atyától rendelt útját és ezzel az ő szolgálatuk értelmét is, Tamásnak ez volt a felelete: „Uram, nem tudjuk, hová mégy; mi módon tudhatjuk azért az utat?" (Jn 14,5) Sőt egyszer már azt a véleményt is kimondta, hogy Jézussal együtt a teljes

katasztrófa felé tartanak, és elkeseredetten tette hozzá: „Menjünk el mi is, hogy meghaljunk vele." (Jn 11,16) Nemhogy oszlopa lett volna a tanítványok gyülekezetének, valósággal lehúzta őket, lehűtötte lelkesedésüket, megbénította tettrekészségüket. Gondoljuk csak el, milyen hatással lenne ránk, ha manapság egy ünnepi istentisztelet után, amikor szinte úgy érezzük, hogy a mennyei seregekkel együtt dicsértük Istent, hazafelé menet az egyik társunk, aki ott volt velünk a templomban, azt mondaná: „Hát szép mindez, de ki tudja meddig lesz ez így? Most még vagyunk néhányan, akik kitartunk és eljárunk a templomba, de a végén már csak egy-két öreg marad, aztán pedig becsukhatjuk a templomokat." Nem botránkoznánk meg az ilyen beszéden? Nem az lenne az érzésünk, hogy az ilyen csüggedt, hitetlen atyafit ki kellene zárni a gyülekezetből?

Amikor aztán a napnál is világosabban látszott, hogy Tamás minden balsejtelme beteljesedett, és a Mestert elvetemült gonosztevők között kivégezték és eltemették, a szomorú tanítvány elkeseredése odáig ment, hogy ő maga vonta ki magát a gyülekezetből. Azt olvassuk ugyanis János evangéliumában, hogy amikor a feltámadt Jézus először ment be a megrémült tanítványok gyülekezetébe, Tamás már nem volt ott közöttük. Hiába mondták eztán neki a tanítványok: „láttuk az Urat", Tamás hű maradt formájához és így felelt: „Ha nem látom az ő kezein a szegek helyeit, és be nem bocsátom ujjaimat a szegek helyébe, és az én kezemet be nem bocsátom az ő oldalába, semmiképpen el nem hiszem." Ennél tiszteletlenebb, nyíltabb visszautasítást el sem lehet képzelni! A tanítványok most már azt mondhatták volna: „Betelt a mérték. Menj el közülünk, semmi közünk hozzád!"

Keresztyén Testvéreim, az élő Jézus Krisztus erejének első csodája éppen az volt, hogy a tanítványok nem ezt tették. Nem közösítették ki Tamást. Sőt még csak nem is azt mondták: megtűrünk magunk között. Hanem továbbra is szeretettel vették őt körül. Ebből az következik, hogy mi se siessünk az ítélkezéssel. Legyünk türelmesek azokkal is, akiket talán hajlandók volnánk másodosztályú vagy csak névleges keresztyénnek tartani. Még az őszinte kételkedőt is próbáljuk körülvenni Jézus Krisztus szeretetével. Hiszen olyan nagy az Ő ereje, hogy megengedhetjük magunknak a türelmes várakozást. Különösen, ha közel van hozzád az, aki kételkedik, talán a saját élettársad, a barátod vagy a gyermeked, ne ítéld el őt, hanem próbáld őt annál jobban szeretni, és imádkozz erősen érte, hogy őt is, mint Tamást, az élő Jézus Krisztus ereje elvezesse Tamás vallomásáig: „Én Uram és én Istenem!"

II.

De most nézzük Tamást! Eddig elég kedvezőtlen színben jelent meg előttünk, de az evangéliumok alapján két jó dolgot is el kell mondani róla.

Az egyik az, hogy Tamás nem tartozott a felületes, frivol, könnyelmű kételkedők közé. Mert van ilyen kételkedés is. Ha valakinek a kételkedés csak elmesport, vagy ha azt képzeli, hogy egy harmadosztályú elme által készített tizedrangú iratocskából vett érvekkel egykettőre meg lehet dönteni a hitet – az ilyen vállalkozást nem kell komolyan venni. De van, akinek a kételkedése élet-halál kérdés. Ilyen volt Tamás is. Azért volt komoly a kételkedése, mert ő az életét tette fel a Jézus ügyére. Már idéztem előbb a nyilatkozatát abból az időből, amikor már kezdtek gyülekezni Jézus felett a viharfelhők, akkor Tamás ezt mondta: „Menjünk el mi is, hogy meghaljunk vele." Eszébe sem jutott, hogy mint sokan mások, otthagyja Jézust; egy pillanatig sem gondolt arra, hogy mint a patkányok a süllyedő hajóról, időben elmeneküljön: ő életre-halálra azonosította magát Jézussal, és úgy gondolkozott, hogy ha vesztett ügy a Jézus ügye, akkor vesszék vele ő is. Ő nem páholyból kritizálta Jézust és szolgálatát! Nem olyan volt, mint sokan manapság az egyház bírálói közül, akik kívülről nézik az egyház sok nyomorúságát és nyugodtan várják, mi lesz: ha tényleg felszámolódik az egyház, az nem az ő kockázatuk, ha azonban mégis megmaradna, akkor majd még visszatérhetnek.

Éppen itt látjuk Tamás viselkedésében a másik jó pontot: akkor sem lett kívüllállóvá, amikor egy időre visszavonult a gyülekezettől, sőt amikor úgy látszott, hogy Jézus Krisztus kis csapatának nincs semmi jövője ezen a földön, visszament a gyülekezetbe! Mert ne gondolja senki, hogy a kételkedést magánúton el lehet intézni. A keresztyénségben nincs magánszektor: vagy a gyülekezettel hiszünk, vagy előbb-utóbb elsorvad a hitünk. Még azt se mondja senki, hogy hiszen éppen onnan van a kételkedésem, hogy látom a földi gyülekezet sok nyomorúságát, a keresztyének hitelvesztett életét, látom, hogy akik ott vannak a templomban, a padokban és a szószéken, milyen gyarló emberek. Tamásnak még több oka lett volna megkérdezni: azok közé menjek, akik gyáván cserbenhagyták a Mestert? Azok közé, akiknek a főnöke, Péter, háromszor tagadta meg az Urat? De Tamás nem mondta ezt. Kételkedésének volt annyi haszna, hogy leszállította őt a magas lóról, és most, éppen most, visszament ebbe a szegény, megvert, csődöt mondott, gyalázattal terhelt közösségbe, a tanítványok gyülekezetébe. Igen, mert az élő Jézus, mint akkor, úgy ma is éppen itt, éppen a gyülekezetben akar minket bizonyosságra vezetni, éppen a gyülekezetben akarja beváltani ígéretét: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20)

III.

Ezért most lelki szemmel lássuk Őt magát, az élő Jézus Krisztust. Ismét együtt vannak a tanítványok. De most Tamás is ott van közöttük. Még mindig bennük van

a rettegés, hátha keresik őket, a kivégzett Mester híveit, ezért gondosan magukra zárták az ajtókat. De ahogy együtt vannak, anélkül, hogy megcsikordulna a zár, egyszerre ott áll előttük a Mester és hallják szokásos köszöntését: „Békesség néktek!" Mert előtte nincs zárt ajtó, akár kívülről, akár belülről zárták is be, Ő bemegy, ahová akar. Bemegy a bezárt szívekbe, bemegy a bezárkózó egyházba, de bemegy a gyülekezetbe akkor is, ha mintegy kívülről zárták rá az ajtót, az egyetemes társadalomból kizárva, behatol az ellene minden óvintézkedést megtévő és előle mereven elzárkózó történelmi korszakokba és társadalmakba is. Mert akinek adatott a Dávid kulcsa, a végső rendelkező hatalom, hogy megnyissa az ajtót és senki be ne zárhassa, azelőtt nincs akadály.

És akkor éppen ahhoz fordul, akinek a legnagyobb szüksége van arra, hogy hozzá forduljon: Tamáshoz. „Hozd ide a te ujjadat és nézd meg az én kezeimet; és hozd ide a te kezedet, és bocsássad az oldalamba." Nem tudom, mi volt a nagyobb meglepetés Tamás számára, az-e, hogy őt, a szegény kételkedőt is belefoglalta köszöntésébe és neki is mondta: „békesség néktek", vagy pedig az, hogy Jézus tudott az ő kételkedéséről. Igen, a feltámadt Jézus Krisztusnak nincs szüksége arra, hogy mástól tudjon a mi kételkedésünkről, megoldhatatlannak látszó lelki problémáinkról. Előtte nincs titka szívünknek. Jobban ismer minket, mint mi magunkat, jobban megért minket és jobban tudja, hogy mire van szükségünk, mint bárki ezen a világon.

De ami Tamást térdre roskasztja, mégsem a feltámadt Jézus hatalma, hanem a szeretet. Az, hogy éppen őt, a kételkedőt veszi körül végtelen szeretetével. Olyan mélyre hajlik le szeretete, hogy még ezt a teljesen rendkívüli, soha nem alkalmazott próbát is felajánlja: Jöjj, az ujjad hegyével kontrollálhatod, hogy én vagyok és élek.

De most különösen figyeljünk, keresztyén Testvéreim: alapigénk egy szóval sem mondja, hogy Tamás tényleg beletette volna az ujját Jézus sebeibe. Erre már nem volt szüksége. Mert amikor megérezte Jézus Krisztus végtelen szeretetét, azonnal térdre roskadt és így kiáltott: „Én Uram és én Istenem!" Ha pedig prédikációm elején azt mondtam, hogy ebben a történetben végeredményben rólunk van szó, azért mondtam, mert a mi hitünknek sem valamilyen tapintási kontroll az alapja, hanem az élő Jézus Krisztus végtelen szeretete. Ha ezt a szeretetet nem tudjuk, nem akarjuk vagy nem merjük elfogadni: kételkedünk. Ha elfogadjuk és rábízzuk magunkat, eloszlik kételkedésünk. Akármilyen gyötrő kétségei is vannak valakinek, ha az számára tényleg élet-halál kérdés, hogy tényleg él-e Krisztus, tényleg valóságos-e az Ő szeretete, tényleg érdemes-e Őt követni, akkor az ilyen kétségekre ma is megfelel. Ha valakinek például úgy fáj a kételkedés, amikor látja a betegágyon valakinek az elapadó életét, akit nagyon szeret, ha nem úgy próbál szembenézni a kétellyel, hogy titokban valamilyen hamis reménységben keres vigasztalást, ha valaki nem húzódik vissza Jézus Krisztus földi gyülekezetétől, de a gyülekezetben keres feleletet, annak az élő Jézus

ma is megfelel. Sőt ha valaki még erre is azt mondja: „Hallom az igehirdetést az élő Krisztus erejéről, de nem látok semmit, mert az élet egészen mást mutat, annak Ő ezt mondja: „Boldogok, akik nem látnak és hisznek." Mert amiképpen szeretteink szeretetére nem azért bízzuk rá magunkat, mert annak hasznát látjuk, és nem valamilyen előnyért szeretjük őket, hanem önmagukért, úgy Urunk is azt akarja, hogy vele való kapcsolatunknak ez legyen az alapja, az Ő szeretete.

Sőt, azt is megengedi, hogy – mint Tamás – megtartó és hordozó szeretetét kipróbáljuk. Nem az ujjunk hegyével, hanem az egész életünkkel. Ezt megmagyarázni, szavakba foglalni nem lehet. De próbáld meg, bízd rá magad az Ő szeretetére, mint a madár a szárnyaira, és meglátod, hogy szeretete tényleg hordoz. Egész életeden át, a próbák idején, a halálban is, egészen addig, amíg a hit látássá válik. De hitünkben már most van valami ebből a látásból, mert ha most csak tükör által való, homályos látás is, elég ahhoz, hogy mi is térdre hullva Tamás szavaival tegyünk vallást: „Én Uram és én Istenem!" Ámen.

Feltétlen engedelmesség és bizalom

1958

Textus: Jn 21,20–22

„Péter pedig megfordulván, látja, hogy követi az a tanítvány, akit szeret vala Jézus, aki nyugodott is ama vacsora közben az ő kebelén és mondá: Uram! ki az, aki elárul téged? Ezt látván Péter, monda Jézusnak: Uram, ez pedig mint lészen? Monda néki Jézus: Ha akarom, hogy ő megmaradjon, amíg eljövök, mi közöd hozzá? Te kövess engem!"

I.

Keresztyén Testvéreim! Az alapigénket közvetlenül megelőző bibliai szakaszban Péternek apostoli tisztségébe való visszahelyeztetéséről van szó. Mindnyájan ismerjük azt a mélységesen megrendítő jelenetet, amelynek során Jézus háromszor kérdezi meg Pétert, a tanítványok kicsiny csapatának olyan csúfosan szégyent vallott vezetőjét: „Simon, Jónának fia, szeretsz-e engem?" Péter háromszor feleli erre: „igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged", mire háromszor nyeri el újból az apostolságnak, a Krisztus nyája legeltetésének parancsát: „Őrizd az én juhaimat, legeltesd az én bárányaimat." Ezek után azt lehetne várni, hogy most már Péter végre kifogástalanul álljon elénk, mint akinek minden kérdése megoldást nyert és most már valóban a kőszikla szilárdságával álljon meg hitében és úgy vegye át újra elnyert pásztori tisztségének gyakorlását, mint aki teljesen méltó Ura bizalmára. De nem ez történik, hanem – azt lehetne mondani – ennek éppen az ellenkezője. Ahelyett, hogy Péter most valami egészen megragadó bizonyítékát adná a pásztorságra való alkalmasságának, viselkedésével éppen azt bizonyítja, hogy ő maga szorul rá továbbra is és elsősorban arra, hogy őt mint tévelygő juhot az ő Főpásztora tovább legeltesse, sőt vesszejének és botjának szigorúságával tovább fegyelmezze. Mert alapigénk szerint az apostoli tisztségébe visszahelyezett Péter első nyilatkozata olyan, hogy Jézus részéről erélyes rendreutasításra van szükség – ahogy magyar Bibliánk különös szigorúsággal adja vissza Jézus szavát: „Mi közöd hozzá? Te kövess engem!"

Miért volt szüksége Péternek erre a rendreutasításra? Az alapigénket közvetlenül megelőző szakaszban azt olvassuk, hogy miután Pétert Jézus Krisztus az ő apostoli tisztségébe visszahelyezte, azt a megdöbbentő titkot is feltárta előtte, hogy milyen halállal kell meghalnia. „Bizony mondom néked – hangzott Jézus szava –, amikor ifjabb valál, felövezéd magadat, és oda mégy vala, ahova akarád; mikor pedig megöregszel, kinyújtod a te kezedet és más övez fel téged, és oda visz, ahová nem akarod." (Jn 21,18) Az evangélista mindjárt hozzáteszi ennek a rejtélyes mondásnak a magyarázatát is: „Ezt pedig azért mondá, hogy jelentse, milyen halállal dicsőíti majd meg

az Isten." Egészen egyszerű szavakkal: Péternek is úgy kell majd meghalnia, mint az ő Urának: a kereszten. Ennek a közlésével szólítja aztán fel Jézus: „Kövess engem!"

Egy pillanatig úgy látszik, hogy Péter mindezt hittel fogadja. Nem mond ellent. Már nem az a Simon van előttünk, aki Cézárea Filippinél le akarta beszélni Jézust arról, hogy vállalja a golgotai keresztet, vagy aki azon járatta az eszét, hogy milyen jutalmat nyer majd Jézus követéséért (Mt 19,27), hanem az a Péter, a kőszikla, aki most már tényleg készen áll Urának föltétlen követésére. De csak egy pillanatig van így. Mert a következő pillanatban Péter megfordul, meglátja a feléjük közelítő Jánost, és ahelyett, hogy továbbra is Jézusra és az Ő parancsára figyelne, Jánossal kezdi magát összehasonlítani, és Jézus felszólítására kérdéssel felel: „Uram, ez pedig mint lészen?" Uram, Te azt mondod, hogy vértanúhalált kell halnom, de mi lesz Jánossal? Vajon csak nekem kell vállalnom a keresztet? Erre jön Jézus rendreutasítása: „Ha akarom, hogy ő megmaradjon, amíg eljövök, mi közöd hozzá? Te kövess engem!"

Keresztyén Testvéreim! Mit üzen nekünk most Isten Jézusnak ezzel a szigorú szavával? Először is azt üzeni, hogy nincs senki ezen a világon, még a legnagyobb keresztyének között sem, aki akár egy pillanatig is el lehetne Jézus Krisztus, a Főpásztor terelgető, oltalmazó, fegyelmező jósága nélkül. Péternek Jézus kimondhatatlanul nagy és fontos tisztséget adott az Ő anyaszentegyházában. Újra apostollá tette őt, újra megbízta a nyáj legeltetésével és az evangéliumból nyilvánvaló, hogy továbbra is ő maradt a tanítványok vezetője. Ő volt pünkösdkor az első és a legfontosabb bizonyságtévő, és vezetői hivatását az első keresztyének soha kétségbe nem vonták. De még ebben a Péterben is ott volt az óember, ez a Péter is hajlott arra, hogy megbízatását emberi szempontok szerint mérlegelje; és a Galatákhoz írott levél szerint ez a Péter is beleesett a képmutatás bűnébe (Gal 2,12). Ezért a legnagyobb tévedés azt gondolni, hogy bárki ebben az életben elérheti a tökéletességet, vagy volna olyan ember, akinek ne lenne szüksége a naponkénti megtérésre, bűneinek újból való megbánására. A mi gonosz ellenségünk egészen halálunk órájáig küzd ellenünk. Még akkor is, amikor egészen Jézus közelében vagyunk. Péter talán sohasem volt közelebb az ő Urához, mint amikor sírva tett vallást: „Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged" – és mégis, csak néhány pillanat telik el, és máris helyet ad szívében a kísértő gondolatnak: vajon helyes-e, igazságos-e, hogy csak nekem kell vállalnom a keresztet? Ezért Péter kérdése és Jézus szigorú felelete igen komoly figyelmeztetés számunkra, hogy állandóan Jézusra vessük tekintetünket, mert abban a pillanatban, amint emberi szempontok szerint kezdünk gondolkozni hivatásunkról, abban a pillanatban, amint emberekre nézünk, a kísértő zsákmányai leszünk. Annál nagyobb vigyázásra van szükségünk. „Azért aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék." (1Kor 10,12)

II.

A második, egészen egyszerű és általános üzenete alapigénknek az, hogy a vértanúság bele van illesztve Isten országának programjába. Nem egyszerűen a kereszthordozásról van szó, nem is csak arról a szenvedésről, amit minden keresztyénnek vállalnia kell, hanem arról a különleges megtiszteltetésről, hogy Krisztusnak egyes szolgái vérük ontásával dicsőítsék az Istent. Nem a Biblia, hanem az egyházi hagyomány szerint Péter élete tényleg úgy végződött, ahogy Jézus megmondta: a kereszten, csakhogy ekkor – a hagyomány szerint – Péter alázatosságból azt kérte, hogy ne pontosan úgy feszítsék meg őt, mint Jézust, hanem fejjel lefelé. De a bizonyságtevésnek ez a módja a mi körünkben sem ismeretlen. Nem sokkal a háború után egy holland misszionárius, Hoekendijk mondta el a debreceni Kistemplomban, hogy a japán megszállás alatt Indonéziában is történt egy ilyen eset. A japánok megkérdezték az elfogott keresztyéntől: Hogyan halt meg a te Urad, Jézus Krisztus? A kereszten – hangzott a felelet. Akkor pedig – folytatta az emberségéből kivetkőzött japán tiszt – az is meg van írva: „A szolga nem nagyobb az ő Uránál…" (Jn 13,16), és kiadta a parancsot, hogy ezt a keresztyént feszítsék keresztre. Ebben az évben, június 29-én az Árpád téri templomban hallhattuk a Református Világszövetség főtitkárától, Marcel Pradervand lelkésztől, hogy az elmúlt években a Celebesz-szigeten fanatikus mohamedánok több keresztyént keresztre feszítettek. De ennek ellenére vagy éppen ennek következtében – tette hozzá a főtitkár – a keresztyének száma ezen a vidéken napról napra nő. Mert ahogy Jézus mondta Péternek, a vallástételért elszenvedett halál az Isten dicsőítése. Mi, a magyar református egyház tagjai soha sem feledjük el azt, hogy egyik misszionáriusnőnk, Molnár Mária is így adta életét az ő Uráért, és azt se felejtsük el, hogy ezt az egyházat is – az elmúlt évszázadok nagy küzdelmei közepette – a mártírok vérének magvetéséből támasztotta Isten.

III.

De ugyanakkor az is nyilvánvaló alapigénkben, hogy a mártíromság nem valami magunk választotta istentisztelet, hanem az egyház Urának szabados döntéséből következik, aki szolgáinak hosszú életét éppen úgy felhasználhatja Isten dicsőítésére, mint egyesek vértanúságát. A szerepeket Ő jelölte ki. Úgy, ahogy akarja. Jánosról Eusebius, az egyháztörténet-író hitelre méltó módon azt jegyzi fel, hogy majdnem száz évet élt, amíg a végén már csak annyi ereje volt, hogy amikor bevitték a gyülekezetbe, csak azt tudta mondani: „Fiacskáim, szeressétek egymást." De az ő élete is éppen úgy dicsőítette Istent, mint Péter halála. Ezért a nekünk kiosztott

szerep ellen nem szabad lázadoznunk és nem szabad azt tennünk, amit Péter tett, hogy a maga kijelentett életsorsát máséval hasonlította össze. Ha akarom, hogy János megmaradjon – mondta Jézus –, mi közöd hozzá? Te kövess engem! Nem az a dolgunk, hogy a magunk hivatásbeli helyzetét másokéval hasonlítgassuk össze, hanem az, hogy engedelmeskedjünk.

Az egész keresztyén egyház életében is különböző szerepeket látunk: most ezt, aztán meg a másik egyházat választja ki Krisztus arra, hogy helyettes szenvedésével, küzdelmeivel dicsőítse az Istent. A harmincas években kétségtelenül a német evangéliumi egyházak hordozták a legnehezebb terheket és harcolták a legnagyobb harcokat. Ekkor mondta egy személyes beszélgetés során Martin Niemöller: „Mások helyett is harcolunk." Ő és társai vállalták ezt a küzdelmet. Hogyha ők is összehasonlításokat tettek volna, és azon gondolkoztak volna, mennyivel könnyebb dolga van az amerikai vagy az angol keresztyéneknek, akkor az ő harcuknak semmi haszna nem lett volna. Ők is csak egyet tehettek: tudniillik hogy engedelmeskedtek az ő Uruknak. De vajon nekünk is nem ez az egyetlen kötelességünk a magyar református egyházban? Amint azon kezdünk gondolkodni, hogy másoknak könnyebb, másoknak kényelmesebb, vagy pedig azon törjük a fejünket, hogy milyen ügyes taktikázással, a történeti helyzetnek milyen ügyes kihasználásával juthatunk olyan kedvezőbb helyzetbe, amilyenben más keresztyének vannak, Urunk minket is rendreutasít: Mi közötök hozzá? Ti kövessetek engem! Álljatok meg ott, ahol vagytok! Hiábavaló, sőt engedetlen beszéd, ha valaki azt mondja: ó, hogy tudnám én dicsőíteni az Istent az én munkámmal, csak a körülmények változnának! Isten éppen azt akarja, hogy ott, akkor és úgy szolgáljunk, ahol, amikor és ahogyan az Ő szuverén akarata a mi helyünket kijelöli. „A szolgálatokban különbség van" – mondja az ige (1Kor 12,5). És nekünk éppen azt a szolgálatot kell elvégeznünk, amelyet Urunk számunkra kijelöl. Jánosnak az volt a szolgálata, hogy aggastyánként hirdesse az evangéliumot, Péternek pedig az, hogy megfeszíttessék és így dicsőítse az Istent. Ezért ne sajnáljuk magunkat és ne mondjuk, mennyivel könnyebb dolga volt Baksay Sándor egyházi nemzedékének, és ne kérdezzük: Urunk, miért éppen a mi nemzedékünk életében vannak ezek a válságok, küzdelmek, viaskodások, tanácstalanságok és vereségek, hanem nézzünk egyedül a mi parancsoló Urunkra, és egyedül neki engedelmeskedjünk. Csak egy a fontos, hogy Isten megdicsőíttessék. Hogy miért éppen így vagy miért úgy, ez nem a mi dolgunk. „Mi közöd hozzá? – mondja az egyház Ura. – Te kövess engem!"

IV.

De most hadd hangsúlyozzam alapigénk örömüzenetét, evangéliumát, mert Jézus szava akkor is megörvendeztet, amikor szigorúan fedd bennünket, mint ahogy a zsoltáros énekli a jó Pásztorról: „A te vessződ és botod, azok vigasztalnak engem." (Zsolt 23,4)

Mi a vigasztalás ebben az alapigében? Először is az, hogy a mi Főpásztorunk nemcsak a nyáj egyszerű juhainak, hanem a pásztoroknak is Pásztora. A római katolikus atyafiak igen gyakran megállnak Péter pásztorságánál és az ő állítólagos utódait nevezik főpásztornak. Sőt ezek számára csalatkozhatatlanságot is igényelnek, pedig alapigénk szerint Péter, aki állítólag az első pápa lett volna, éppen egy nagy melléfogással kezdte hivatalviselését, ami miatt rászolgált Jézus feddésére. Mi azonban annak örülünk, hogy ez a feddés megtörtént, és ma is megtörténik. A Főpásztor a nyáj pásztorait, ezeket a gyarló, bűnös embereket újra és újra megfeddi és rendreutasítja. Minket is megfedd és rendreutasít. De egy dolog felől bizonyosak lehetünk, mert Ő megígérte: „Senki ki nem ragadhatja őket az én kezemből." (Jn 10,28) Péter az apostolságába való visszahelyezése után is ingadozott, tévedett, de az ő Pásztora nem hagyta őt, és egészen élete végéig szakadatlanul beváltotta ígéretét: „Simon, Simon! Ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; de én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited: te azért idővel megtérvén, a te atyádfiait erősítsed." (Lk 22,31–32) Ő könyörög értünk, Ő gondoskodik arról, hogy visszatérjünk az Ő útjára, és így erősítsük a ránk bízottakat.

V.

De van egy talán még nagyobb vigasztalás alapigénkben, és ez az egyház Ura világbíró hatalmának a hirdetése. Amikor Jézus kijelentette Péternek, hogy milyen halállal kell meghalnia, ezt nemcsak úgy tette, mint Főpróféta, aki látja a jövőt, hanem úgy is, mint Király, mint a mindenség Ura, aki formálja is a jövőt és benne az Ő anyaszentegyházának sorsát. Ha akarom, hogy János megmaradjon… – mondja Péternek, és itt az is nyilvánvaló, hogy amit Ő akar, az úgy lesz, mert Ő nemcsak az egyháznak, hanem a mindenség történetének is Ura és formálója.

Péter kérdésében valószínűleg benne volt az egyház sorsáért való kishitű aggodalmaskodás is: vajon jól kormányozza-e Jézus az egyházat, ha nekem meg kell halnom, János pedig esetleg hosszú életet élhet? Erre mondja Jézus: mi közöd hozzá? Mintha azt mondaná: ne beszélj bele az én dolgomba. Hogy hogyan használom fel az én szolgáim életét vagy halálát az Isten dicsőítésére, az az én dolgom. Hogy mikor vetem bele az egyik egyházat a küzdelembe és mikor hozom el a másik

számára a megkönnyebbülés idejét, az az én dolgom. És én gondoskodom arról, hogy mindenképpen megdicsőíttessék az Isten. A te dolgod az, hogy kövess engem.

Keresztyén Testvéreim, ez alapigénk nagy örömüzenete: rábízhatjuk magunkat a mi Urunkra. Mert az Ő parancsa nemcsak az Ő irántunk való végtelen szeretetét, hanem hatalmát is kifejezi. Ő tudja, hogy miért vagyunk úgy, ahogy vagyunk. Ő tudja, hogy miért ott kell szolgálnunk, ahol vagyunk. És az is bizonyos, hogy ha rábízzuk magunkat és egyedül neki engedelmeskedünk, akkor a mi szolgálatunk valóban eléri célját, valóban az Istent dicsőíti, mert annak akaratából történik, akié minden hatalom mennyen és földön. Ámen.

A Szentlélek kitöltetése

Pünkösd, 1964

Lekció: Jóel 2,28–32

Textus: ApCsel 2,32–33

„Ezt a Jézust feltámasztotta az Isten, minek mi mindnyájan tanúbizonyságai vagyunk. Annakokáért az Istennek jobbja által felmagasztaltatván, és a megígért Szent Lelket megnyervén az Atyától, kitöltötte ezt, amit ti most láttok és hallotok."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A Szentlélek kitöltetésének eseményéhez háromféleképpen lehet viszonyulni. Először úgy, hogy hallunk a Lélek kitöltetéséről, mint valami idegen, régi, majdnem kétezer évvel ezelőtti eseményről. Aztán úgy, hogy meglepetéssel, csodálkozással látjuk a Szentlélek kitöltetésének jeleit másokon, mint ahogy az Apostolok cselekedeteiről írott könyv 2. részének 43. versében olvassuk a jeruzsálemiekről, hogy félelem támadt bennük, amikor a jeleket és csodákat látták a pünkösdi gyülekezet életében. Végül pedig az is megtörténhet, hogy megismétlődik a mi életünkben is a pünkösdi csoda és kitöltetik ránk az Istennek Szentlelke. Most szívem mélyéből könyörgök az én Uramhoz, hogy ebben az órában valahogyan mi is mindnyájan így viszonyuljunk a pünkösdi eseményhez: ne csak emlékezzünk pünkösdre, ne csak kívülről nézzük, hogyan munkálkodott és munkálkodik a Szentlélek Krisztus egyházában, hanem valamiképpen ránk is kitöltessék, bennünk is munkálkodjék a pünkösdi Lélek, amikor Isten az én gyarló szavaim által az Ő nagyságos dolgait hirdetteti.

Ezért most ne csak az a kérdés vezessen minket, hogy mi történt az első pünkösd napján, hanem az is, hogy mit jelent a Szentlélek kitöltetése a mi életünkben. Amikor pedig ezekre a kérdésekre felelni próbálok, vagyis amikor Isten Lelkének segítségében bízva próbálom kimondani a kimondhatatlant, szent igénk alapján hat igazságban ragyog fel előttem a Szentlélek kitöltetésének titka.

I.

Az első titok az, hogy a Szentlélek kitöltetése kiszámíthatatlanul jön és teljesen új helyzetet teremt, mégis az teljesedik be általa, amit régtől fogva vártunk. „És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése…" (ApCsel 2,2) Ahogy a vihar váratlanul szokott lecsapni, a Lélek kitöltetésének idejét sem tudták előre az apostolok – kiszámíthatatlan titokzatossággal robbant bele az életükbe. És mégis az történt az első pünkösd napján, amit Izráel kegyesei kezdettől fogva

vártak, az, amit a próféták előre megjövendöltek, az, amit maga Jézus mennybemenetele előtt mondott a tanítványoknak, hogy el ne menjenek Jeruzsálemből, hanem várják be az Atya ígéretét, amelyet hallottak, hogy Jézus ugyan vízzel keresztelt, ők azonban Szentlélekkel fognak megkeresztelteti nem sok nap múlva.

Keresztyén Testvéreim! A mi életünkben is így történik a Szentlélek kitöltetése. Történik valami, ami teljesen váratlan, teljesen kiszámíthatatlan, teljesen új: kigyúl a fény, amit soha nem láttunk, megvilágosodik az üdvösség útja, amit magunktól soha meg nem láttunk volna, megoldódnak életünk megoldhatatlannak hitt kérdései, egyszerre egészen új helyzetben látjuk magunkat: „a régiek elmúltak, íme újjá lett minden" (2Kor 5,17). És mégis, ez az új voltaképpen régi ismerősünk, mert az történt, hogy amit régóta tudtunk a Bibliából, az igehirdetésből, az édesanyánktól tanult gyermekkori imádságból, az válik most fontossá, végtelenül jelentőssé a számunkra: talán a Szentírásnak egy régen ismert, de félig-meddig elfelejtett igéje ragyog most előttünk, hogy mutassa az üdvösség felé vezető utat; talán Jézusnak egy-egy szava, amit eddig csak az emberektől hallottunk vagy papírról olvastunk, hangzik most úgy felénk, ahogy a Lélek által Ő maga, az élő Jézus Krisztus mondja személy szerint nekünk; talán az történik velünk, amit Jézus ígért a Szentlélek munkájáról szólva: „Ama vigasztaló pedig (…) eszetekbe juttatja mindazokat, amiket mondottam nektek." (Jn 14,26) Arra emlékeztet a Szentlélek, amit már hallottunk, amit tudtunk – de úgy emlékeztet rá, hogy amit mond, az teljesen új helyzetet teremt, más lesz a viszonyunk Istenhez, embertársainkhoz és önmagunkhoz, annyira más, hogy a Biblia szavaival csak így tudunk erről az új helyzetről beszélni: átmentünk a halálból az életbe.

De hadd mondjam még egyszer: ez a teljesen új helyzet mégis az, amire lelkünk mélyén mindig vágyakoztunk. Csak most derül ki igazán, hogy minden nyugtalan keresésünknek, sóvárgásunknak ez a célja, minden gyötrelmes kérdésünknek ez a megoldása. Magunk sem tudtuk tulajdonképpen, hogy mit kerestünk, kapkodtunk jobbra, kapkodtunk balra, űzött valami belső nyugtalanság – és most kiderül, hogy nem a pénzkérdés, nem az egészségkérdés, nem az álláskérdés, hanem az Isten-kérdés volt az, ami gyötört bennünket, most pedig erre a legmélyebb, legfontosabb, legsürgősebb kérdésre nyertük el a feleletet, amikor Isten Szentlelke kitöltetett a mi szívünkbe. Teljesen új ez a megoldás, soha magunktól rá nem jöttünk volna, mintha egy sosem látott világrészen járnánk, de mégis, íme, ismerős a ház, amely feltűnik előttünk: ez a régi atyai hajlék, amit elhagytunk, és a mi Atyánk vár minket, tékozló, de most hazatérő fiakat. „Mert néktek lett az ígéret és a ti gyermekeiteknek" – hirdették a sokaságnak pünkösdkor az apostolok (ApCsel 2,39). Nektek, a szövetség népének, mert az új szövetség a Szentlélek által nem eltörli, hanem beteljesíti a régit: most lehettek igazán Isten szövetségestársai a Jézus Krisztus vére által.

II.

A második titok a pünkösdi eseményben az, hogy a Szentlélek kitöltésekor idegenné válunk önmagunk számára – és mégis így találjuk meg igazán önmagunkat. Péter apostol pünkösdi beszédének első hatása az volt, hogy hallgatói úgy látták önmagukat, ahogy még soha azelőtt. Életünk sok nagy nyomorúsága onnan van, hogy nem látjuk igazán önmagunkat. Egy eszes író mondta: a legjobb üzlet az volna, ha meg lehetne venni az embereket azon az áron, amennyit tényleg érnek, és el lehetne adni azon az áron, amennyire magukat taksálják. A legtöbb ember tele van képzelődéssel önmaga felől, és a legnagyobb meglepetés lenne számára, ha úgy látná magát, ahogy mások látják őt. Amikor azonban a Szentlélek kitöltetik, többé már nem arról van szó, hogy mit gondolunk magunkról, sem nem arról, hogy mit gondolnak rólunk az emberek, hanem arról, hogy mit gondol rólunk az Isten, hogyan lát bennünket az Isten. Azaz a Szentlélek tükröt tart elénk, és ebben a tükörben úgy látjuk magunkat, ahogy addig még soha. És tudjátok, mi volt az a tükör, amelyet a Szentlélek pünkösdkor Péter apostol beszéde által az emberek elé tartott? Jézus Krisztus golgotai keresztje volt ez a tükör. Ti voltatok azok, akik Jézus Krisztust „megragadván, gonosz kezeitekkel keresztfára feszítve megöltétek" (ApCsel 2,23). Első látásra teljesen idegen az az arc, amit ez a rettenetes tükör mutat, egyáltalán nem ismerünk rá önmagunkra, egyáltalán nem ismerjük el, hogy nekünk közünk volna Jézus Krisztus halálához – de a Szentlélek mellénk áll és vádol: „Te vagy az az ember." Ez az idegen te vagy! Akármit gondolsz is magad felől, akármit tartanak is rólad az emberek, Isten így lát téged, és ez a döntő. Ezért van az, hogy Péter apostol pünkösdi prédikációjának hallgatóiról ezt mondja az Írás: „szívükben megkeseredének". A Szentlélek ugyanis leleplez minket, vádol minket, feltárja bűnünket, kárhozatra méltó voltunkat, és mindezt azért teszi, hogy igazi bűnbánatot keltsen bennünk, ugyanakkor felkeltse bennünk a vágyakozást a szabadulás után.

De a Szentlélek nemcsak vádol. Amikor megmutatja Jézus Krisztus keresztjének tükrében, hogy kik vagyunk és kik voltunk, azt is megmutatja, hogy mire hívattunk, mivé akar bennünket formálni az Isten kegyelme. A Szentlélek vigasztaló ereje éppen az, hogy amikor kitöltetik a szívünkbe, egyszerre megértjük: a mi óemberünk meghalt, Krisztussal együtt eltemettetett, és vele együtt feltámadt a mi új emberünk. Idegenné válik számunkra régi énünk, minden önző tevékenységével és gondolatával együtt: kárnak és szemétnek ítéljük azt, amit azelőtt a legtöbbre becsültünk, és elkezdjük igazán megérteni, hogy nem azok vagyunk igazán, akik voltunk, hanem azok, akivé lettünk; az igazi énem nem az Isten ellen lázadó óember, hanem az új ember, aki felöltözte Jézus Krisztus engedelmességét, Isten bűnbocsánatot nyert gyermeke, aki most már elnyerte azt a legnagyobb méltóságot, hogy így szólíthatja Istent: Atyám!

A világ fiai minderre azt mondanák, hogy olyan ez, mint valami tudathasadás, azt jelentené ez, hogy örök csatatérré válna a lelkem – de éppen az ellenkezője az igaz: mert éppen így, a Szentlélek ereje által nyerem el igazi személyiségemet, így nyerem el az igazi lelki egészséget, így nyerem el a békességet, mert a Szentlélek újjászülő ereje által leszek igazán azzá, akivé Isten teremtett engem. Péter apostol pünkösdkor önmaga fölött is ítéletet mondott, amikor a keresztről beszélt, elítélte azt a Pétert, aki háromszor tagadta meg Urát – de éppen most, a Szentlélek kitöltetése által kelt életre Péterben az új ember, az igazi Péter, most, a Lélek által lett igazán apostollá, amikor minden félelmet félretéve kiáll a sokaság elé és bizonyságot tesz az ő Uráról. Az igazi Pál nem az a gyűlölettől lihegő farizeus volt, aki Krisztus híveit üldözte, az igazi Pál az volt, aki a Lélek által így tudott szólni: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus…" (Gal 2,20) Tagadd meg önmagadat, hogy igazán önmagad lehess! – ez a pünkösdi evangélium, sőt, több ennél, mert a pünkösdi evangélium ezt is hirdeti: szabad, lehetséges számodra, hogy igazán megtaláld önmagad, mert a Szentlélek nemcsak megmutatja az új embert, nemcsak buzdít arra, hogy légy igazán azzá, akivé Isten szánt téged, de ereje által újjá is szül és véghez is viszi, hogy végül mint Isten megigazult gyermeke állj az Ő színe elé.

III.

Mindez Isten Szentlelkének munkája, amihez mi semmit hozzá nem tehetünk és amiből semmit el nem vehetünk. De éppen ebben van a Szentlélek kitöltetésének harmadik titka: üdvösségünk egész munkáját az Isten Lelke végzi el, és mégis, nekünk magunknak is minden erőnket megfeszítve kell munkálkodnunk érte. Ezt a titkot nem lehet megmagyarázni. Az első pünkösd napján is jött a Szentlélek mint sebesen zúgó, sodró erejű vihar, akinek senki ellene nem állhat – és mégis az volt a sokaság kérdése: „Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak?" (ApCsel 2,37) Aki már elnyerte a Szentlelket, bátran vallást tesz arról, hogy a mi üdvösségünk mindenestől fogva az Isten munkája, hogy az Ő ingyen kegyelméből üdvözülünk, cselekedeteink nélkül, hogy az ember maga semmit nem tehet üdvössége érdekében – mégis, ha tényleg elnyertük a Szentlelket, ennek az a jele, hogy sokkal tevékenyebbek leszünk, mint azelőtt, mérhetetlenül megnövekszik a felelősség érzése bennünk, ahogy az apostol is int: „félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti idvességteket; mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jó kedvéből." (Fil 2,12–13) Igazán tevékeny, igazán gyümölcstermő életet csak az tud élni, igazi jó cselekedetek végzésére csak az szabadul fel igazán, aki tudja, hogy semmit sem tehet a maga üdvössége érdekében. Aki azonban tudja, hogy üdvösségünk teljesen a Szentlélek műve, az tudja mozgósítani minden erejét, minden idejét, minden gondolatát, minden érzését a jó cselekedetekre, a gyümölcstermő életre. Ezért a Szentlélek

elnyerésének nem az a jele, hogy tétlenül várjuk, mi történik velünk, hanem éppen ellenkezőleg, a gyümölcstermő élet, ahogy az Írás mondja: „A Léleknek gyümölcse: szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívesség, jóság, hűség, szelídség, mértékletesség." (Gal 5,22)

IV.

A Szentlélek kitöltetésének negyedik titka az, hogy a legszemélyesebb, legegyénibb dolog a világon, mégis általa jön létre az embertársainkkal való igazi közösség, a szentek egyessége.

A pünkösdi csoda mindenekelőtt az volt, hogy a jeruzsálemi nagy sokaságban minden egyes ember a saját anyanyelvén hallotta Isten nagyságos dolgainak hirdetését, „…mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni" (ApCsel 2,6). Az Isten Szentlelke nem ismer tömegeket, csak személyeket. Ahogy Jézus a süketnéma embert kivezette a sokaságból, hogy négyszemközt maradjon vele és úgy segítsen rajta, a Szentlélek kitöltetése is azt jelenti az életünkben, hogy Isten Szentlelke kiemel bennünket a sokaságból és a tömegből, és négyszemközt szól velünk. Amikor manapság lélek és élet beszéde lesz számunkra a prédikáció, ezt úgy szoktuk kifejezni: úgy éreztük, mintha az igehirdető egyenesen, személy szerint hozzám intézte volna a szavait. Valóban ez is történik! A prédikáció gyarló emberi beszédében maga a mi feltámadott Urunk szól hozzánk, aki ezt az ígéretet fűzte az apostolok bizonyságtételéhez: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16)

Amikor pedig a Szentlélek által maga Krisztus szól hozzánk, eltűnik körülöttünk az a tömeg, amelyben éppen vagyunk, és ha ezren volnának is körülöttem, az én Uram csak hozzám szól, olyan bizalmasan, olyan bensőségesen, ahogy soha senki, sem a szüleim, sem a feleségem, sem a gyermekem nem beszélt még velem: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1)

De ez a pünkösdi csodának csak az első fele. A Szentlélek ugyanis nem elégszik meg azzal, hogy a tömegemberekből személyiségeket teremt, hanem ugyanakkor véghez viszi azt a másik, talán még nagyobb csodát, hogy most már ezek az igazi személyiségek egy akaratra, egy gondolatra jutnak és igazi közösséggé forrnak össze. A pünkösdi csodához az is hozzá tartozik, amit az Apostolok cselekedeteiről írott könyv 2. részének a végén olvasunk: „Mindnyájan pedig, akik hivének, együtt valának, (…) és minden nap egyakarattal kitartva a templomban, és megtörve házanként a kenyeret, részesednek vala eledelben örömmel és tiszta szívvel." (ApCsel 2,44.46) Azt jelenti ez, keresztyén Testvéreim, hogy a Szentlélek kitöltetésekor nemcsak önmagunkat találjuk meg, amikor igazi, öntudatos, felelősségteljes személyiségekké válunk, hanem megtaláljuk a felebarátot is, megnyílik a szemünk a felebarát

szükségének meglátására, megtelik a szívünk szeretettel a felebarát iránt, és nemcsak a mi Urunkkal, hanem a mi embertestvéreinkkel is boldog közösségre jutunk a Lélek ereje által.

Nem dicsekedhetik a Lélek ajándékával senki, aki még nem találkozott személyesen, mintegy négyszemközt a feltámadt Jézus Krisztussal – de az sem nyert még Szentlelket, aki megmaradt a maga nyomorult, kicsinyes önzésében, szeretetlenségében, aki magának való, embertársaitól elfordult ember. A Szentlélek kitöltetése nemcsak személyiségekké, hanem igazán társas lényekké, felelős, emberszerető, nyíltszívű, segíteni kész emberekké tesz bennünket. A Szentlélek közösséget teremt, de még a hívek közössége sem úgy él ebben a világban, mint valami gettó, mint valami szekta, hanem úgy, ahogy az első gyülekezetről olvassuk: „az egész nép előtt kedvességet találva" (ApCsel 2,47). Azért van ez, keresztyén Testvéreim, mert a Szentlélek munkálja az igazi emberiességet: nemcsak engem magamat tesz emberré, hanem azt akarja, hogy az embertársamban is meglássam azt az embert, akiért Jézus Krisztus életét adta a kereszten. Jövel, Szentlélek Úr Isten, és add, hogy a mi egyházunk is ennek az igazi emberiességnek hirdetője és jele legyen ebben a mai világban!

V.

A Szentlélek kitöltetésének ötödik titka az, hogy bár titokban történik – ahogy Jézus mondja: „a szél fú, ahová akar, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnan jő és hová megy…" (Jn 3,8) –, mégis jellé válik a legnagyobb nyilvánosság előtt. A Szentlélek titokban végezte el munkáját a tanítványok lelkében, senki meg nem magyarázhatta volna, hogyan történhetett, hogy az a tizenegy ember, akik néhány nappal azelőtt még csak zárt ajtók mögött mertek összegyűlni a félelem miatt, most egyszerre ki mertek állni a sokaság elé, de éppen az volt a Szentlélek titkos munkájának eredménye, hogy kiálltak a sokaság elé és úgy hirdették az egész világnak Isten nagyságos dolgait. Keresztyén Testvéreim! Az evangélium nyilvánossága csoda, a Szentlélek csodája. És a bizonyságtevés nyíltsága a jele annak, hogy a Lélek elvégezte a maga titokzatos munkáját. Ha valaki szigorúan magánügynek tekinti a keresztyénséget, vagy ha az egyház csak befelé hirdeti az evangéliumot, az annak a jele, hogy még nem történt meg a Lélek kitöltetése. A Lélek kitöltetése azt jelenti, hogy az egyes keresztyén ember és az egyház is jellé válik a nagy nyilvánosság előtt – „…és lesztek nékem tanúim (…) a földnek mind végső határáig" (ApCsel 1,8).

VI.

Végül a hatodik titka a Lélek kitöltetésének, hogy az mindig beteljesedés, ugyanakkor még csak kezdet, csak az előíze, zsengéje, záloga a végső, nagy beteljesedésnek.

Ha valaki elnyeri a Szentlélek ajándékát, az úgy érzi, hogy célhoz ért. Az megpihen, mint egy vándor nagy utazása végén, annak gyötrő kérdései megoldódtak, az elnyerte a békességet, elnyerte az örök életet. A Szentlélek elnyerése azt jelenti, hogy maga az élő Jézus Krisztus szólt hozzánk, mi pedig csak így felelhetünk: „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." (Jn 6,68) Aki elnyerte a Szentlelket, az már most átment a halálból az életre. És mégis: a Lélek kitöltetése csak a kezdet. Az első pünkösdről úgy is szoktak beszélni, mint az egyház születésnapjáról – és joggal: ez a nap csak az első napja volt a keresztyén egyház sok évszázados történetének. A mi életünkben is csak a kezdet a Lélek kitöltetése, csak az előíze annak, amire rendeltettünk. A Szentlélek az eljövendő világ ereje (Zsid 6,5). A Szentlélek a Szentírás szerint csak zálog, foglaló, csak a biztosítéka annak, amit az Isten ígért nekünk. De éppen ez teszi számunkra kimondhatatlanul értékessé a Lélek ajándékát. Itt vagyok ebben a világban, ennek a világnak kiismerhetetlenül kavargó eseményei között, de a Szentlélek világosságában látom a végső célt, hogy „a Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére" (Fil 2,10–11). Még érzem a magam életében és körülöttem a bűn és a halál erejét, de a Lélek bizonyossá tesz, hogy Jézus Krisztus legyőzte a bűnt és a halált, ezért már most elkezdhetem a győzelmi éneket: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57) Tudjuk, hogy „most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Őhozzá; mert meg fogjuk Őt látni, amint van." (1Jn 3,2) Tudjuk, hogy sok háborúságon át kell nekünk Isten országába bemennünk, de a Lélek biztat, hogy „amiket most szenvedünk, nem hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, mely nékünk megjelentetik" (Róm 8,18). Sok nyomorúság és tökéletlenség van az életünkben, de a Szentlélek biztosít afelől, hogy aki elkezdte bennünk a jó dolgot, elvégzi a Krisztus Jézusnak a napjáig (Fil 1,6). Beteljesedés és kezdet – ez a kettő együtt a Szentlélek kitöltetése, mert a Szentlélek a Jézus Krisztus Lelke, aki a kezdet és a vég, az Alfa és Ómega, aki van és aki volt és aki eljövendő, a Mindenható. Ámen.

A végső szabadítás

Reformáció, Debrecen-Széchenyi-kert,
1988. október 30.

Textus: ApCsel 16,22–35
ApCsel 16,29–31

„Az pedig világot kérve beugrott, és remegve borult Pál és Silás elé, és kihozván őket, monda: Uraim, mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek? Azok pedig mondának: Higgy az Úr Jézus Krisztusban, és idvezülsz mind te, mind a te házadnépe!"

Keresztyén Testvéreim! Alapigénk kiválasztásában két megfontolás vezetett. Először az, hogy bizonyára vannak a jelenlévők között is, akik a Bibliát a Zsinati Iroda által kiadott Bibliaolvasó kalauz szerint olvassák, és ezek az atyafiak az egész hónap folyamán az Apostolok cselekedeteiről írott könyvvel foglalkoztak benne éppen alapigénkkel is. A másik az, hogy véleményem szerint a felolvasott szakasz, de különösen az alapigeként felolvasott három vers különösképpen alkalmas arra, hogy megértesse velünk a reformáció értelmét és jelentőségét. Mert a holnapi napon a világ sok részében emlékezni fognak arra, hogy Luther 95 tételének kiszögezésével ezelőtt 471 évvel, október 31-én indult el az a nagy lelki megmozdulás, amelyet később reformációnak neveztek. Mi volt a reformáció értelme akkor? Mit jelent számunkra ma, 1988-ban? Próbáljunk felelni ezekre a kérdésekre a filippibeli börtönőr esetével. Figyeljük meg, hogy alapigénkben van egy kérdés és van egy felelet.

I.

Először a kérdés: „Uraim, mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek?" Az előzményeket ismerjük. Pál apostol és kísérője, Silás sikeres filippibeli működésük után szembekerülnek kapzsi emberekkel, akik egy fiatal rabszolgalányt jósnőként futtattak, és így a lány kizsákmányolásával nagy jövedelemre tettek szert. Amikor Pál apostol ezt a bűnös üzletüket elrontotta, egy egész tömeg mozgósításával ellenük fordultak, a római hatóság előtt hamis vádakat emeltek Pál és Silás ellen és elérték azt, hogy a rómaiak Pált és társát véresre korbácsoltatták, börtönbe záratták, és a börtönőrnek szigorú parancsot adtak, úgyhogy az Pált és Silást a legfelsőbb tömlöcbe zárta, sőt, a biztonság okán kalodába csukatta őket. Isten azonban közbelépett, egy földrengés rázkódtatta meg a várost, a börtön kapui és ajtói is kiugrottak a sarkukból,

a kaloda szétment, és a börtönőr, abban a hitben, hogy a foglyok már el is szöktek, tudva, hogy az akkori törvény szerint az életével felel értük, vette a kardját, hogy a biztos kivégzés helyett ő maga ölje meg magát. Pál azonban ezt megakadályozta. A sötétségben odakiáltott neki: Ne tégy kárt magadban, mert itt vagyunk! Lámpát gyújtottak, a börtönőrt pedig annyira megrendítette a dolgoknak ez a teljesen váratlan alakulása, hogy földre borult Pálék előtt ezekkel a szavakkal: „Uraim, mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek?"

Keresztyén Testvéreim! Itt hadd mutassak rá arra, hogy a magyar bibliafordítónak nincs könnyű dolga, amikor a kérdés utolsó szavát kell tolmácsolnia. Mert a görög nyelvben, éppen úgy, mint az angolban, a németben vagy más modern nyelvekben is, egy szó van arra, hogy „megszabadulni" és „üdvözülni". És itt felvetődik a kérdés, hogy az őr itt vajon jelenlegi, mindenesetre komoly bajából akart-e kimenekülni, vagy pedig – hiszen kérdésében már benne volt az igazi istenfélelem is, mert miután végső elkeseredésében, az öngyilkosság előtti pillanatban Pál közbelépése megszabadította őt az azonnali haláltól, ugyanakkor feltárult előtte egy még rettenetesebb szakadék, a fizikai halálnál is komolyabb fenyegetés, így már az a kérdés számára, hogyan fog megjelenni az Isten ítélőszéke előtt, hogyan ad számot életéért annak, aki ilyen megrendítő eseményekkel kormányozza a sorsunkat, mint a földrengés, vagy az ő megszabadulása a biztos haláltól. Meg vagyok győződve, hogy bibliafordítóink jól jártak el, amikor a börtönőr kérdését nemcsak az ő saját túlélésére, hanem örök sorsára is vonatkoztatva így fordították a *szódzó* igét: üdvözülni – „Mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek?"

Ebből azonban le kell vonni három fontos tanulságot.

Az első az, hogy a mi életünk legnagyobb kérdése szintén nem az, hogyan menekülhetek ki földi életemnek ebből vagy abból a bajából, hanem az, hogyan nyerem el az örök üdvösséget, hogyan állhatok meg én, a bűnös, életem jóvátehetetlen bűneivel és mulasztásaival Isten ítélőszéke előtt. Életünk többi baja csak tünet, szimptóma, felületi jelenség.

A legnagyobb tévedés azt gondolni, pedig sajnos még az egyháztörténészek között is előfordul az ilyen gondolkodás, hogy a reformátorokat az akkori világ, az akkori társadalom, az akkori egyház sok nyilvánvaló baja, nyomorúsága, visszássága érdekelte és mozgatta. Mindezeket Luther is látta. Van egy elterjedt egyháztörténeti legenda, amely szerint Luther, amikor egy Ágoston-rendi társával hivatalos ügyben Rómában járt, a zarándokok szokása szerint ő is elment a szent lépcsőhöz, a *santa scala*-hoz, amely állítólag az a lépcső, amelyen Jézust Poncius Pilátus elé fölvezették – Constantinus Chlorus császár felesége, Nagy Konstantin édesanyja hozatta Rómába, és most is ott van a lateráni Szent János-templom mellett, én magam is láttam

Rómában 1974-ben –, és amikor Luther a 28 lépcsőn térden kúszva ment fölfelé, egyszer csak szózatot hallott, majd mint büszke, szabad ember felállt és ki is mondta: Az igaz ember pedig hitből él. Mindebből egy szó sem igaz. Luther igenis térdre borulva mondta el imádságát mind a 28 lépcsőn. Elég jó szemű ember volt ahhoz, hogy világosan lássa Rómában az akkori egyház nagy romlottságát, de mindez nem rendítette meg őt – mint kegyes, buzgó szerzetes, mint az egyház alázatos tagja tért vissza az erfurti kolostorba. Az igazi fordulat nem akkor következett be, amikor ezt vagy azt a bajt, nyomorúságot látta, hanem amikor előtte is feltárult a sötét szakadék, annak a lehetősége, hogy az örök élet helyett az örök kárhozat vár ránk, mert akárhogy erőlködünk, sanyargatjuk magunkat, Isten akaratának nem tudunk eleget tenni – és amikor ezt átérezte, akkor kiáltott fel: *„Wie kriege ich einen gnädigen Gott? – Hogyan találom meg azt az Istent, aki mégis könyörül rajtam?"*

A második tanulság az a kérdés, hogy megvan-e bennünk az igazi „istenfélelem", amely a Szentírás szerint a „bölcsesség kezdete" (Zsolt 111,10). Tudjuk-e, hogy ott van az Újszövetségben a figyelmeztetés: „Rettenetes dolog az élő Istennek kezébe esni"? (Zsid 10,31) Elhisszük-e Pál apostolnak, hogy „félelemmel és rettegéssel" kell véghez vinnünk az üdvösségünket? (Fil 2,12) Vagy azt mondjuk: mi már mindezeken túl vagyunk, ezek csak beteges skrupulizálások? De hát miért mondja Pál apostol, hogy „aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék"? (1Kor 10,12) Napjainkban is alapvető probléma, akárcsak a reformáció idején, hogy nem tudjuk hitelesen, meggyőzően hirdetni a kegyelem evangéliumát. A különbség az, hogy akkor főleg a törvényeskedés torzította el az igehirdetést, ma pedig a törvények, a normák, az erkölcsi mértékek relativizálódása, viszonylagossá válása. Így azonban, még a prédikálásban is, a kegyelem evangéliuma lapos, olcsó közhellyé válik. Az elvilágiasodott újkori embernek ezt az életérzését először a híres kételkedő, Voltaire fejezte ki, amikor azt kérdezték tőle, hogy az Isten megbocsátja-e a bűnt, s ő ezt felelte: „Már hogyne bocsátaná meg, hiszen ez a mestersége. – *C'est son métier.*" Csak az a baj, hogy sokszor az egyházi emberek is így gondolkoznak. 1974-ben az Egyesült Államokban találkoztam egy derék kollégával, teológiai professzorral, aki néhány évvel később írt könyvében meg is írta, milyen csodálatos bölcsesség van Voltaire szavaiban, most már megnyugtathatjuk az embereket, hogy a bűntudat végeredményben beteges dolog, szinte neurózis. Luther kérdése is ilyen volt, mert lehet ugyan sok baj az életünkben, de az Isten előtti számadásunk kérdését nyugodtan kikapcsolhatjuk.

Ezzel szemben a harmadik tanulság éppen az, hogy boldog az az ember, aki élete válságos pillanataiban megérzi, hogy bajai csak tünetek, szimptómák, a bűn és a fizikai halál is elveszett állapotunk jelei, mert ha végső veszélyeztetettségünket meglátjuk, akkor – egész alapigénknek ez a fő tanulsága – Isten megmutatja a szabadulás útját is, és akkor a mi földi bajaink, betegség, öregség, hitvestársunk, szülőnk,

gyermekünk halála, anyagi romlás eszközök lehetnek abban, hogy elvezessenek bennünket életünk igazi, végső kérdéséhez, és abban a pillanatban megtaláljuk a megoldást is: „Idvezülsz mind te, mind a te házadnépe."

II.

De most lássuk a feleletet is. Annyira gazdag itt az ige, hogy kénytelen vagyok egész rövidre fogni mondanivalómat. Még egy visszapillantás a börtönőrre, aki ezzel a szokatlan, igen mély tiszteletet kifejező szóval fordult Pálhoz és Siláshoz: „Uraim!" Ebben a megszólításban benne volt annak a sejtelme, hogy – bár emberekhez fordult – a feleletet nem emberektől várta. Pál apostol által maga Isten felelt neki: „Higgy az Úr Jézus Krisztusban!"

Aztán másodszor: a börtönőr azt kérdezte: *mit kell nekem tennem*? Ezt nehéz volna másképpen mondani, de amíg azt kérdezem, mit kell nekem cselekednem, addig ebben benne van az a feltételezés, hogy a megoldás mégis bennünk van, nekünk kell tennünk valamit, nekünk kell munkálnunk saját erőnkkel üdvösségünket. Luther világosan meglátta, hogy a középkori egyház éppen ezen a ponton mondott csődöt. Nem akarok beszélni az akkori teológia minősítő nüanszairól, mert alapjában véve az akkori embereknek azt mondták: nektek magatoknak kell megszereznetek az üdvösséget saját jó cselekedeteitekkel. Először Luther is ezen az úton próbált járni: ki akarta érdemelni az üdvösséget, és ekkor történt, hogy az erfurti kolostor tornyában felragyogott előtte az, hogy az igazság, amellyel megállhatunk Isten előtt, nem a mi cselekedeteink igazsága, nem *justitia activa*, hanem nekünk tulajdonított igazság, Jézus Krisztus Golgotán számunkra megszerzett igazsága, amelyet nem lehet kiérdemelni, amit csak elfogadni lehet, ahogy Isten adja, ingyen, kegyelemből.

Aztán harmadszor: nehogy azt gondoljuk, hogy ez az elfogadás merő passzivitás, tétlenség, hanem éppen az ellenkezője, mert ahogy az Írás mondja: „Azonképpen a hit is, ha cselekedetei nincsenek, megholt önmagában." (Jak 2,17) A börtönőr is azonnal akcióba lép, az evangélium hírnökeinek testéről lemossa az alvadt vért, sebeiket kezelésbe veszi.

A hit eleve társas dolog, közösségi dolog, mert nincs maszek keresztyénség, nincs egy keresztyén, mert ahol egy keresztyén van, az rögtön társat keres és talál. Itt is ez történik. Nyilván nemcsak Pál és nemcsak Silás hirdették az evangéliumot, hanem maga a börtönőr is, és csak így történhetett, hogy amikor rákerült a sor a megkeresztelkedésre, a börtönőrrel együtt az egész családját megkeresztelték.

Testvéreim, nincs más hátra, mint hogy néhány kérdést intézzünk magunkhoz: Az első: érezzük-e az ingyen kegyelem evangéliumának végtelen komolyságát? Nem igaz, sőt, istenkáromlás Voltaire szellemeskedése, hogy Istennek az a mestersége,

hogy megbocsásson. Nem ez a mestersége. Életünk bajai: bűneink, mulasztásaink, tartozásunk Istennek, szeretettartozásunk embertársainkkal való kapcsolatainkban, életünk elmulasztott alkalmai, eltékozolt lehetőségei tünetei annak a végső és kikerülhetetlen ténynek, hogy „nekünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki megjutalmaztassék a szerint, amiket a testben cselekedett, vagy jót vagy gonoszt". (2Kor 5,10) De ha ezt igaz istenfélelemmel elfogadjuk és megértjük, akkor feltárul előttünk az az evangélium is, hogy Jézus Krisztus nemcsak ítélőbíránk lesz, hanem – amint az utolsó ítéletről szóló példázatában tanítja (Mt 25,31–46) – ő maga lesz a védőügyvéd is, aki amikor már nem tudunk semmit sem felhozni védelmünkre, maga mutat rá elfeledett tetteinkre: „Amennyiben megcselekedtétek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtétek meg." (Mt 25,40)

Aztán a másik kérdés: vajon a Krisztusban való hitünk cselekedetekben megnyilatkozó hit-e, mint a börtönőré volt? Érezzük-e felelősségünket azokért, akiket megkereszteltünk, gyermekeinkért? Érezzük-e felelősségünket népünkért, a mostani nehezedő helyzetben, a végső erkölcsi normák megrendülése idején, amikor látjuk az alkoholizmus pusztítását, a művi abortuszok számának növekedését, népünk fogyását? De nem folytatom ezeket a nehéz és szomorú kérdéseket. Inkább figyeljünk arra, amivel alapigénk is végződik: a megtalált üdvösség feletti örvendezésre. Ujjongva vannak együtt az asztalnál a börtönőr és családja, Pál és Silás, mert amiképpen akkor nem ember felelt a börtönőr mélységből feltörő kérdésére, úgy ma sem ember, nem is egy régi könyv mondja nekünk, hanem maga a jelenlévő Jézus Krisztus hirdeti ki nekünk a reformáció örömüzenetét: „Higgy az Úr Jézus Krisztusban, és idvezülsz mind te, mind a te házadnépe!" Ámen.

A Krisztust követő út rögös, de járható

Précesz, Debreceni Református Gimnázium,
1968. március 17.

Lekció: ApCsel 19,23–20,1

Textus: ApCsel 19,23

„Támada azonban azon időtájban nem csekély háborúság az Úrnak útáért."

A felolvasott bibliai szakasznak az a különlegessége, hogy egyetlen egyszer sem fordul elő benne sem Istennek, sem Jézus Krisztusnak a neve. A most felolvasott alapigében szerepel ugyan az „Úrnak" szó – „támada … háborúság az Úrnak útáért" –, de ha valaki megnézi a Bibliáját, láthatja, hogy ez a szó dőlt betűvel van szedve, ami azt jelenti, hogy az eredeti szövegben nincsen benne, csak mintegy kiegészítés és magyarázat gyanánt van itt ez a szó, hogy mindjárt lehessen tudni, milyen út miatt támadt az efézusi zavargás. Ha azonban alapigénkben nincs szó Jézus Krisztusról, hogyan váljék örömüzenetté számunkra? Van-e valami evangélium ebben a nagyon régi és nagyon emberi történetben? Felteszem ezt a kérdést, de mindjárt felelek is: ha figyelmesen végighallgatjuk a történetet, és az annak hátterében lévő mozgatórugókra is figyelünk, érezni fogjuk, hogy ebből a történetből az Úr Jézus Krisztus evangéliuma szól hozzánk, ma élő emberekhez.

I.

Először mindenesetre ismerjük el, hogy bibliafordító ősünk, Károlyi Gáspár jól járt el, amikor a szövegbe az „Úrnak" szót beillesztette, mert az efézusi zavargást tényleg az váltotta ki, hogy voltak ott, akik az Úrnak útján jártak. A kirobbant fanatizmus Krisztus követői ellen irányult. Azonban akik ezen az úton jártak, nem lepődtek meg a keresztyénellenes zavargás kitörésén, mert tudták, amit Pál apostol már korábban megmondott az antiókhiai keresztyéneknek: „Sok háborúságokon által kell nékünk az Isten országába bemennünk." (ApCsel 14,22) A keresztyénséghez hozzá tartozik a kereszthordozás; a keresztmentes keresztyénség nem igazi keresztyénség. Az efézusi keresztyének halálos veszedelembe kerülnek, Pál munkatársait, Gájuszt és Arisztarkhoszt a tömeg az amfiteátrumba vonszolja, hogy ott meglincseljék őket. Meg kell hallanunk alapigénknek azt az üzenetét, hogy az Úrnak útja nem sima, nem könnyű út, hanem rögös és nehéz út, és aki Krisztust akarja követni, annak ezen az úton kell járnia.

Az az érzésem, hogy éppen ez az ifjúsági gyülekezet el is várhatja, hogy szembenézzünk ezzel az igazsággal, még akkor is, ha az kemény beszéd számunkra. Mint ahogy Jézus az Őt követni akaró lelkes fiatalembernek megmondta: „A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészkük; de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtania." (Lk 9,58) Éppen úgy most nekem sem az a dolgom, hogy alapigénknek ezt az üzenetét elhallgassam és valamilyen érzelgős és kényelmes vallásosságot ajánlgassak, hanem egyenesen hangsúlyozni kell, hogy az igazi keresztyénség útja nem könnyű út, mert küzdelmeken, áldozatvállaláson, nehéz problémákon át kell eljutnunk oda, hogy a mi Urunk boldognak mondjon bennünket, és megadja az Ő kibeszélhetetlen örömét és minden értelmet felülhaladó békességét. Ha valaki a boldogságot teszi az első helyre, sohasem fogja megtalálni; az igazi boldogság mindig ráadás annak, aki az életét az egyéni érdeken túl lévő cél szolgálatába állítja.

II.

Alapigénk a tanítványok önmegtagadó, a háborúságokat is vállaló hitét szembeállítja az önérdek szolgálatába állított vallásossággal. Az utóbbit elsősorban Demeter ötvös képviseli, aki a nagy zavargást szervezte. Demeter ezüst-ötvös és társai a vallás haszonélvezői voltak. Efézus ugyanis híres Diána-templomával az antik világ vallási életének egyik legfontosabb központja volt. A Diána-kultusz kiindulópontja valószínűleg egy meteorit volt, erre mondták, hogy Jupitertől esett le az égből, olyan lehetett, mint a Debreceni Kollégium egyik híres kincse, a kabai kő. Csakhogy az efézusi meteoritnak olyan volt az alakja, hogy némi fantáziával egy női szoborhoz lehetett hasonlítani. Ebből nőtt ki egy erősen keleties színezetű vallás, egy termékenységi kultusz, amely annyira elterjedt volt, hogy a régészeti kutatások harminckét Földközi-tenger melletti helyen találták meg a nyomait.

Efézusban már Pál apostol kora előtt volt egy híres templom, de az gyújtogatás áldozata lett. Amikor az elkövetőt, Herosztrátoszt Krisztus előtt 346-ban a bíróság előtt megkérdezték, miért követte el tettét, azt felelte: azért, hogy örökre fennmaradjon a neve. Később aztán elkezdték egy új templom építését, amely aztán olyan nagyszerű volt, hogy egyike lett az antik világ hét csodájának. Gyönyörű márványépület, a teteje 127, egyenként 20 méter magas oszlopon nyugodott, mintegy 8 000 négyzetméter területen, tehát az alapja több mint négyszer akkora volt, mint a debreceni Nagytemplomé. Az akkori világ minden részéből sereglettek ide a zarándokok, akik ilyenkor vittek is magukkal valamit Efézusból, nemcsak emlék gyanánt, hanem mint csodatévő szobor – és Demeter ötvös virágzó ipara éppen ezen alapult: alkalmazottaival szinte gyárilag állította elő az istennő és a templom ezüst szobrocskáit.

Egyszer azonban észrevették, hogy az üzlet lanyhult, a kereslet megcsappant. Az

emberek egy része most már nem érdeklődött az efézusi kegytárgyak iránt. Demeter okos üzletember volt, hamar rájött, mi az oka az üzlet pangásának: egy Pál nevű ember társaival együtt azt hirdette nemcsak Efézusban, de más városokban is, hogy a kézzel csinált istenek nem istenek. Össze is hívta a szakmabelieket és kertelés nélkül megmondta: ha ez így megy tovább, tönkremegy az ipar, és vége lesz a jólétnek. De azt is tudta, hogy ez nem elég ahhoz, hogy akciót indíthassanak Pál és társai ellen. Az, hogy Demeternek és társainak az ipara rosszabbul megy, a nagy tömegeket hidegen hagyta volna. Ezért Demeter látta, hogy valami más is kell a tömeg fanatizálásához: meg kell mondani az embereknek, hogy nemcsak az amulettipar megy csődbe, hanem – ahogy Demeter mondta – „a nagy istenasszonynak, Diánának a temploma is semmibe vétetik, és el is vész az ő nagysága, kit az egész Ázsia és a világ tisztel".

Iskolapéldája ez az ideológia alkalmazásának. Ideológiáról akkor beszélünk, amikor az emberek magukat is, másokat is megcsalva egy gondolatrendszert vesznek igénybe valamilyen érdek előmozdítására. Így lett az üzleti veszteségből vallási sérelem, a kenyérharcból vallási háború. Valljuk meg, hogy ezt a keresztyénséggel is meg lehet tenni, ahogyan meg is tették a történelem folyamán mind a mai napig. Amíg az embereknek érdekükben állt, hogy keresztyénnek mondják magukat, mindig igen nagy volt a kísértés, hogy a keresztyénséget így használják a saját önző céljaikra, gyakran be nem vallott érdekek előmozdítására. Most azonban ne annak örüljünk, hogy az efézusi Diána-kultusz örökre letűnt a történelem színpadáról, hanem adjunk hálát Istennek azért, hogy szigorú, de igazságos ítéleteivel éppen napjainkban az érdekkeresztyénséget is irtja és pusztítja. Tudom, és ti is tudjátok, hogy nem könnyű megállni a hitben, amikor a Krisztusban való hit megvallása inkább hátrányt jelent, mint előnyt, de ne kívánjátok, hogy újra prémiumot adjanak a keresztyén hitnek, mert a keresztyénség éppen akkor hiteles, amikor annak ára van, amikor döntést, kockázatvállalást kíván tőlünk, mert éppen ilyenkor vagyunk igazán közel élő Urunkhoz, és ilyenkor halljuk biztatását: „Elég néked az én kegyelmem; mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el." (2Kor 12,9)

III.

De alapigénk azt is megmutatja, mit jelent az ideológiai fanatizmus az emberi közösség életében. Amikor egy ideológia kerül uralomra, előbb-utóbb lehetetlenné válik, hogy a dolgokat tárgyilagosan, szakszerűen, érdemük szerint intézzék el, ehelyett beáll a zűrzavar, és a végén senki sem tudja, miről van szó. A fanatizált tömeg a 25 ezer ülőhelyes amfiteátrumba rohan. De ott már Demeter és társai szóhoz sem jutnak, mindenki összevissza kiabál. Közben valószínűleg felröppent néhány antiszemita jelszó is, mert már akkor is voltak, akik mindenért a zsidókat okolták.

A zsidók, akik maguk is ellenségei voltak Pálnak és követőinek, védekezni akartak, előretuszkolták Alexandert, de az hiába akart szólni, menten lehurrogták. Sőt, az ő föllépése fokozta a fehérizzásig a tömeg fanatizmusát: nem kevesebb, mint két óráig tartott a tömeg üvöltése: „Nagy az efézusi Diána!" Borzalmas szavalókórus volt ez, bármelyik pillanatban vérontássá válhatott volna; mintha maga a pokol nyílt volna meg az efézusi keresztyének előtt!

IV.

De hol van itt az örömüzenet? Szeretteim, az evangélium az, hogy mindennek hátterében ott van Annak hatalma, aki a démonok tombolását is féken tartja, aki nemcsak a háborgó tengert, de a történelem viharát is egyetlen szavával le tudja csillapítani. Mert ebben a történetben nemcsak Demeter és társai lépnek akcióba, nemcsak a felbőszült tömeg próbál valamit tenni, hanem a történelem Ura is jelen van láthatatlan, de mindennél nagyobb hatalmával.

Először is látjuk, hogy a keresztyén tanítványokban felébreszti a testvéri felelősséget: visszatartják Pált attól, hogy a tett színhelyére siessen. Ha Pál megjelent volna az amfiteátrumban, azonnal darabokra tépték volna. Aztán látjuk, hogy magának Pál apostolnak az elméjét is irányítja. Az apostol csodálatos bátorsággal menni akart, hogy ő maga csillapítsa le a sokaságot, de amikor barátai visszatartják, nem erőszakolja a vértanúságot, nem akar tüntetni bátorságával, távol marad a tüntetés színhelyétől.

De Isten nemcsak a keresztyének lelkében munkálkodik. Azt hallottuk, hogy az ázsiai főpapok, az eredeti szöveg szerint az *asiarchák*, vagyis az efézusi kultuszügyekkel foglalkozó magas rangú állami tisztviselők is azt üzenték Pálnak, hogy ne menjen el a színházba. De a legvilágosabban a városi jegyző viselkedésében látjuk Isten útját. Megértjük, hogyan írhatta Pál a Római levélben az állami hatóságról: „Isten szolgája ő a te javadra." (Róm 13,4) Isten most is gondoskodik arról, hogy az őrjöngő sokaság közepette legyen valaki, akinek helyén van a szíve és az esze. Nem könnyen ugyan, de végül a városi jegyző is szóhoz jut. Nem intéz frontális támadást a nép vallásos fanatizmusa ellen, és azzal kezdi, amit senki sem von kétségbe: „Efézusbeli férfiak, ugyan kicsoda az az ember, aki ne tudná, hogy Efézus városa a nagy Diána istenaszszonynak és a Jupitertől esett képnek templomőrzője?" De aztán bámulatos tárgyilagossággal rátér a valódi tényállásra: az odahurcolt keresztyének nem szentségrontók, káromlást sem szóltak Diána ellen. Ha tehát Demeternek és társainak jogos panasza van, ott a törvényszék, ha ezenfelül van valakinek problémája, ott van a törvényes népgyűlés. Aztán jön egy mondat, amely végleg lehűti a kedélyeket: vigyázzatok, mert amit csináltok, lázadásnak minősülhet – és az efézusiak jól tudták, mit jelent

az, amikor a rómaiak fellépnek egy lázadás ellen. Még néhány szó, egy kézmozdulat, aztán elül a vihar, elszéled a sokaság.

V.

Mindebből két tanulság következik. Az első az, hogy mi is, amikor látjuk az ideológiák kavargását és a fanatizmus kirobbanásait, és amikor tudjuk, hogy a fékevesztett indulatok olyan irtózatos szerszámokat is a hatalmukba keríthetnek, mint a termonukleáris fegyverek, akkor mint keresztyéneknek állandóan imádkoznunk kell azért, hogy *„aki a szív mozdulásit, mint a vizeknek folyásit"* szabadon hajtja ide s tova (RÉ 480. dicséret, 5. vers), úgy végezze munkáját az emberi szívekben és elmékben, keresztyénekben, pogányokban és ateistákban egyaránt, hogy ránk ne szakadjon az az irtózatos pusztulás, amelynek fenyegetése ott van a fejünk fölött. Nekünk szól az ige buzdítása: „Tartassanak könyörgések, imádságok, esedezések, hálaadások minden emberekért, királyokért és minden méltóságban lévőkért, hogy csendes és nyugodalmas életet éljünk, teljes istenfélelemmel és tisztességgel. Mert ez jó és kedves dolog a mi megtartó Istenünk előtt." (1Tim 2,1–3)

A másik tanulság: tanuljuk meg alapigénkből, hogy az az út, amely miatt a háborgás kitört Efézusban, az Úr útja, a mi utunk bár rögös, nehéz út, de nem zsákutca, hanem járható út, amely végül is célhoz vezet. Alapigénk utolsó mondatában arról van szó, hogy ez az út Efézusban sem ütközött legyőzhetetlen akadályba, mert ezt olvassuk: „Minekutána pedig megszűnt a háborúság, (…) [Pál] elindula, hogy Macedóniába menjen." Azért járható ez az út, mert maga Jézus Krisztus az út. Abban az értelemben is, hogy mint láthatatlan útitársunk velünk jön. Efézusban is ott járt tanítványaival, hogy megfékezze a megvadult szenvedélyeket és övéit megszabadítsa. Ő jön velünk ma is. Addig is, amíg itt vagytok a Kollégiumban, és azután is, hogy kikerültök innen. Nem mindenki tudja ezt, mert vannak, akik kényelmesebbnek, jobb megoldásnak tartják, hogy együtt kiáltozzanak a sokasággal. De aki vállalja a tanítványságot, aki rálép az Ő útjára, aki rábízza magát az Ő kegyelmére, az újra és újra meg fogja tapasztalni, olyan helyzetekben is, amikor semmiféle emberi megoldást nem látunk, hogy az Ő kegyelme mindenre elégséges. Ámen.

A tróászi gyülekezet istentisztelete

Hajdúszoboszló, 1970. május

Lekció: Zsolt 84

Textus: ApCsel 20,7–12

„A hétnek első napján pedig a tanítványok egybegyűlvén a kenyér megszegésére, Pál prédikál vala nékik, mivelhogy másnap el akara menni; és a tanítást megnyújtá éjfélig. Vala pedig elegendő szövétnek abban a felházban, ahol egybe valának gyülekezve. Egy Eutikhus nevű ifjú pedig ül vala az ablakban, mély álomba merülve; és mivelhogy Pál sok ideig prédikála, elnyomatván az álom által, aláesék a harmadik rend házból, és halva véteték föl. Pál pedig alámenvén, reá borula és magához ölelve monda: Ne háborogjatok, mert a lelke benne van. Azután fölméne, és megszegé a kenyeret és evék, és sokáig, mind virradatig beszélgetvén, úgy indula el. Felhozák pedig az ifjat elevenen, és felette igen megvigasztalódának."

Keresztyén Testvéreim! Az Apostolok cselekedeteiről írott könyvet, amelyből alapigénket vettem, a nagy reformátor, Luther „a Szentlélek képeskönyvének" nevezte. Arra gondolt, hogy az Újszövetségnek ez a könyve szinte szemmel látható módon festi le a Szentlélek munkáját. Már a múlt vasárnap, pünkösd ünnepén nézni kezdtük ezt a képeskönyvet, amikor elénk vetítette a Szentlélek kitöltetésének eseményét, most pedig, ezen a pünkösd utáni első vasárnapon továbblapozunk, és egy másik képet látunk: a tróászi gyülekezet istentiszteletét. Ezért ebben az órában ne csak az eszünkkel próbáljuk megérteni alapigénk mondanivalóját, hanem a képzeletünkkel is, vagyis mintegy a lelki szemeinkkel lássuk, mi történt akkor, amikor a tróászi gyülekezet Pál apostol jelenlétében istentiszteletet tartott.

I.

Először képzeljük el az istentisztelet *helyét*. Ne gondoljunk valami hatalmas kőtemplomra, gyönyörű, faragott oszlopokkal, a tornyában pedig százmázsás harangokkal. Még csak egy ilyen templomra se gondoljunk, amilyenben most vagyunk. Külön templom Tróászban egyáltalán nem is volt. A keresztyének egyik módosabb társuk magánlakásában gyűltek össze, egy nagy háromszintes házban, a legfelső emeleten. Nehéz napi munkájuk után este jöttek össze, és azt is olvassuk, hogy előre gondoskodtak sok szövétnekről, kezdetleges, füstölgő lámpákról, nehogy sötétben maradjanak. Sokkal egyszerűbb, sokkal szegényesebb volt az az istentiszteleti hely, mint a miénk.

De annál gazdagabbak voltak ezek a keresztyének más vonatkozásokban. Kezdjük azzal, hogy az istentiszteleti hely *zsúfolásig* megtelt. Csak a nagybetegek és a csecsemők maradtak otthon; igazi lelki éhséggel és szomjúsággal minden tróászi keresztyén ott volt, annyian voltak, hogy az egyik fiatalembernek már csak a nyitott ablak párkányán jutott hely.

De még inkább látjuk a tróászi keresztyének gazdagságát, ha az istentisztelet *idejére* gondolunk. Miért kezdték az istentiszteletet szombaton este? Miért került sor a kenyér megtörésére, vagyis az úrvacsorára vasárnap hajnalban? Azért, mert az első keresztyének életében minden vasárnap húsvét volt. Visszaemlékeztek az első húsvét szavakkal le nem írható eseményeire, hogy hogyan törte meg a kenyeret a feltámadt Jézus Krisztus Emmausban, hogy hogyan jöttek össze a még rémült tanítványok a zárt ajtók mögött, és egyszerre, anélkül, hogy megnyílt volna az ajtó, ott állt előttük a Mester, akit három nappal azelőtt a Golgotán szemük láttára borzalmas kínzások között kivégeztek, és megszólalt: „Békesség nektek!" Ettől kezdve minden vasárnap megismétlődő húsvét volt, amikor az úrvacsorázó gyülekezet körében újra és újra beteljesedett Jézus Krisztus ígérete: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20)

Ez történt Tróászban is. A gyülekezet Pál apostol tanítását hallgatta, de ő csak eszköze, szerszáma, szócsöve volt a jelenlévő Úr Jézus Krisztusnak, mert az ő beszédében beteljesedett Krisztusnak ez az ígérete is: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) A gyülekezet tagjai annak hangját hallották, aki ezt mondta magáról: „A beszédek, amelyeket én szólok néktek, lélek és élet." (Jn 6,63)

II.

Ahol pedig az életnek ez a beszéde hangzik, ott egészen váratlan, meglepő dolgokra is készen kell állnunk. Itt is történt valami. Először úgy tűnt, egy szörnyű tragédia. Az a fiatalember, aki a nyitott párkányon ült, elaludt. Ezt a fiatalembert az igehirdetők gyakran szidni szokták: milyen elfásult, tompa lelkű fiatal, aki még Pál apostol prédikációja alatt is elaludt. Én azonban inkább menteni szeretném ezt a fiatalembert. Lehet, hogy éppen azért aludt el, mert ő figyelt a legjobban, a feszült figyelem pedig kifáraszt. Az is lehet, hogy egész nap nehéz munkát végzett, talán a tróászi kikötőben hordta a zsákokat a hajóra, és az következett be, amit az Úr Jézus mondott: „Jóllehet a lélek kész, de a test erőtlen." (Mt 26,41) Talán észre sem vették, hogy elaludt. De egyszerre csak sikoltozás, kiáltozás támadt, mert a fiatalember kizuhant a második emeleti ablakból. Azonnal lerohantak utána, de csak a halálát konstatálhatták. Legalábbis úgy látszott, hogy vége van.

Keresztyén Testvéreim! Alapigénkből nem lehet egészen határozottan megállapítani, hogy mi történt vele. Én 1944-ben, nem sokkal a debreceni csata előtt Hajdúhadház felé tartottam egy kis motorkerékpáron. Körülbelül 100 méterrel előttem egy német katonai teherautó haladt. A rakomány tetején katonák aludtak. Amikor a Bocskaikert előtt egy fordulóhoz értünk, az egyik alvó katona lezuhant, és mire odaértem, már meg is halt. Ha valaki nem három-négy méterről, hanem a második emeletről zuhan le, mint ez a tróászi fiatalember, akkor lehetetlen, hogy valami nagy baja ne történjék. Hogy ez tényleg halál volt-e, vagy súlyos agyrázkódás, vagy ájulás – nem tudom. A gyülekezet tagjai mindenesetre úgy látták, hogy a fiatalember meghalt. Pál apostol azonban teljes nyugalommal, annak a Jézus Krisztusnak a békességével és hatalmával, aki annak idején megállt a naini özvegyasszony egyetlen fiának koporsója, vagy Jairus leánya mellett, lement a fiatalemberhez, ráhajolt és ezt mondta: „Ne háborogjatok, mert a lelke – azaz az élete – benne van." És a fiatalembert elevenen vitték fel a gyülekezetbe.

Keresztyén Testvéreim! Nem akarom ezt jelképesen értelmezni – hogy igen sok fiatal a halálba zuhan, amikor kiesik a gyülekezet életéből –, arról sem akarok szólni, hogy az igazi keresztyén olyan, mint Pál apostol: segít, ahol tud, a Jézus Krisztus szeretetével és erejével, hanem inkább arra figyeljünk, hogy ha ezen a tróászi istentiszteleten az volt jelen, aki legyőzte a halált, és aki majd minket is életre támaszt, akkor ez a Jézus Krisztus éreztetett itt valamit ezzel a gyülekezettel az Ő minden betegséget meggyógyító, sőt, még a halált is legyőző erejéből.

A fiatalembernek ez volt a neve: *Eutikhosz*, igen elterjedt név volt abban az időben. Azt teszi magyarul, hogy „szerencsés ember". Ez az Eutikhosz valóban szerencsés ember volt. De nemcsak azért, mert a balesete éppen ott történt az istentiszteleten, ahol az élő Jézus Krisztus gyógyító erői munkálkodnak, hanem elsősorban azért, mert a gyülekezethez tartozott, Krisztus testének tagja volt – ahogy mi is tagjai lehetünk –, mert ez azt jelenti, hogy már ebben a földi életben megkóstolhatunk valamit Jézus Krisztus végső szabadításából, sőt, itt a gyülekezeti istentiszteleten elnyerjük a zálogát, a garanciáját annak, hogy ennek a végső szabadításnak mi is részesei leszünk, amikor letöröl minden könnyet a szemünkről, és nem lesz többé sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom, sem halál.

III.

De miért nem ilyen a mi istentiszteletünk? Miért nem érezzük így az Úr Jézus Krisztus Lelkének életadó erejét? Miért olyan nagy a különbség a Szentlélek itt bemutatott képeskönyve és a mi mai gyülekezeteink fotográfiái között? Hiszen sokszor csak abban hasonlítunk a tróásziakhoz, hogy nálunk is vannak, akik elalusznak a

prédikáció alatt, vagy akiknek egészen máshol járnak a gondolataik – legfeljebb az a különbség, hogy Eutikhoszról azt mondta Pál apostol, hogy „a lelke benne van", viszont sok figyelmetlen mai templomozó feje fölé ezt lehetne odaírni: „csak a teste", mert a lelkük egészen másfelé csapong. De hát nem szól nekünk az ígéret, hogy maga az Úr Jézus Krisztus akar jelen lenni az élet beszédével és gyógyító hatalmával?

Keresztyén Testvéreim! Az Ő ígérete ma is érvényes és ajándékai – a legnagyobbak is – készen állnak. De nincsenek, akik zörgessenek a kegyelem ajtaján, hogy azokat elkérjék. Most azt kellene mondanom, hogy imádkozzunk hát a Szentlélekért, de ez túlságosan általános. Engedjétek meg, hogy pontosabban megmondjam, miért könyörögjünk.

Imádkozzunk lelkipásztorainkért, hogy a Lélek erejével tudjanak szolgálni közöttünk! Most nem akarom derék pásztoraitokat, Melegh Dániel és Kovács Sándor barátaimat buzdítani, hogy úgy prédikáljanak, mint Pál apostol, mert tudom, hogy ők úgyis minden erejükkel azon vannak, hogy hitelesen szólják a Jézus Krisztus evangéliumát. Ellenben kérlek titeket, hogy imádkozzatok értük, és mondjátok meg nekik, hogy ezt teszitek, mert alig lehet nagyobb biztatás egy lelkipásztor, egy igehirdető számára, mint annak tudata, hogy olyan emberekhez szól, akik imádkoztak és imádkoznak érte.

Aztán másodszor, imádkozzatok a Debreceni Kollégiumért! Már most, délelőtt úgy vagyok itt, mint az ősi anyaiskola kiküldöttje, ma délután pedig a templomi ünnepélyre eljön a Debreceni Kollégium több száz éves Kántusa, és eljön a Teológiai Akadémia, a lelkészképző főiskola dékánja, hogy ő is szóljon a gyülekezethez. A Debreceni Kollégiumnak anyagi segítségre is szüksége van az újjáépítés nagy munkájához, de még nagyobb szükségünk van arra, hogy imádkozzatok értünk. Azért, hogy az Úr küldjön munkásokat az Ő aratásába, hogy jöjjenek hozzánk lelkes fiatalok, akik ezekben a nehéz időkben is vállalják Krisztus Urunk szolgálatát. Azért, hogy őket tényleg a Szentlélek készítse fel a szolgálatra, az élet beszédének hirdetésére.

Aztán harmadszor, becsüljétek meg a gyülekezeti összejöveteleket, a templomi alkalmakat, a szeretetvendégségeket, a bibliaórákat, mindent, ahol csak együtt lehettek egymással! Nekünk, a Debreceni Kollégium kiküldötteinek is nagy öröm, hogy itt lehetünk azok között, akik testvéreink a közös hitben. De így örüljetek egymásnak is. A tróásziak egész éjjel együtt voltak, még az úrvacsora után sem széledtek szét, hanem hajnalig együtt maradtak. A hittestvéri szeretetben is az örök életből érzünk meg valamit, mert ez a szeretet valóban örökkévaló, „soha el nem fogy".

Az a baj, hogy mi magunk sem várunk sokat az istentiszteleti alkalmaktól. Sokszor eszünkbe sem jut, hogy a mi földi istentiszteletünk – ez a szerény, talán szegényes alkalom – az örök élet megízlelése kell hogy legyen, kóstoló az örök üdvösségből.

Éppen ezért befejezésül hadd mondjak el erről egy régi, középkori legendát. Hangsúlyozom, hogy legendát – nem állítom, hogy tényleg megtörtént, de amit mondani akar, az nekünk szól. A legenda szerint egy kolostor lakói valahonnan hírt vettek arról, hogy egy messzi hegyes vidéken, a legmagasabb hegycsúcsok között van egy szűk átjáró, annak a végén egy nagy érckapu, amely mögött a föld összeér a mennyországgal. Hetekig vándoroltak, amíg odaértek. Végre megtalálták a nagy érckaput, de az be volt zárva. Hiába zörgettek, nem nyílt meg. De nem akartak visszafordulni. Annyira kíváncsiak voltak rá, hogy milyen a mennyország, hogy étlenszomjan ott maradtak. Végre amikor már három napot és három éjszakát töltöttek ott, egyszerre csak magától feltárult a kapu. Bementek. Egy hosszú folyosón áthaladva remegő lélekkel egy terembe léptek. Minden ismerősnek látszott. Amikor jól körülnéztek, meglepődve látták, hogy ott vannak, ahonnan elindultak, a kolostor imatermében. Ott volt az asztalon a nyitott Biblia, és megszólaltak az istentiszteletre hívó harangok.

Adja Isten, hogy mi már most, ezeken a földi istentiszteleteken megérezzünk valamit abból, amit Isten készített az Őt szeretőknek. Adja Isten, hogy itt, a földi templomunkban szívből tudjuk énekelni azt, amit mostani istentiszteletünk kezdetén énekeltünk: „*Érzem, hogy az örök élet már e földön az enyém lett.*" (RÉ 480. dicséret, 1. vers) Ámen.

Jobb adni, mint venni

Teológus csendesnap, 1966 őszén

Textus: ApCsel 20,33–35

„Senkinek ezüstjét, vagy aranyát, vagy ruháját nem kívántam: sőt, magatok tudjátok, hogy a magam szükségeiről és a velem valókról ezek a kezek gondoskodtak. Mindenestől megmutattam néktek, hogy ily módon munkálkodva kell az erőtlenekről gondot viselni, és megemlékezni az Úr Jézus szavairól, mert ő mondá: Jobb adni, mint venni."

Keresztyén Testvéreim! Alapigénk utolsó mondata, amint ezt a felsőbb éves hallgatók már tudják, egy olyan Jézus-mondás, amely csak itt fordul elő, és ugyanakkor valószínűleg az egyetlen szó szerinti idézet Jézustól Pál apostol ránk maradt nyilatkozataiban. Ne vessük föl most azt a nehéz újtestamentumi teológiai kérdést, hogy miért nem idézi Pál gyakrabban Jézus tanításait, és miért nem állítja olvasói elé Jézus emberi alakját, hanem elégedjünk meg azzal, hogy Pál apostol számára is, de a mi számunkra is ez a rövid és titokzatos *logion* magában foglalja Jézus egész tanítását, sőt, nemcsak a tanítását, hanem egész életének értelmét is, mert az evangélium titka az, hogy Jézus Krisztus személyében Isten ad, mindig ad, mindent ad: önmagát adja miérettünk. Ahogy halljuk ezt a mondást, felragyog előttünk Jézus egész élete, főpapi szolgálata, ahogy önmagát adta váltságul sokakért; ugyanakkor érezzük ennek a ténynek kötelező erejét, hogy nekünk is önmagunkat kell adnunk másokért, ahogy ezt Pál apostol alapigénkben csak egyetlen példával ugyan, de hatalmasan szemlélteti. Látjuk azt is, éppen napjaink történelmi eseményeinek tükrében, hogyan veti ítéletes fényét ez az ige az olyan társadalmi berendezkedésekre, amelyeknek végső elve ez: jobb venni, mint adni – most azonban minderről nem akarok szólni, hanem csak arról, hogyan kell megtapasztalnunk itt, ennek az iskolának a falai között, a mi sajátos munkánkban Jézus mondásának igazságát: „Jobb adni, mint venni."

I.

Mert ez a tanítás a mi tanulmányainkra, a mi akadémiánk munkájára is vonatkozik. Teológiai tanulmányainkat nem azért végezzük, hogy személyiségünk lehetőségeit kibontakoztassuk, egyéni ambícióinkat kiélhessük, nem is azért, hogy a mi saját használatunkra lelki kincseket gyűjtsünk, még csak nem is azért, hogy egyéni üdvösségünket minél jobban biztosítsuk, hanem azért, hogy adhassunk, hogy szolgálhassunk. Minden iskolai munka alapvető törvénye az, hogy vegyünk, kapjunk, nyerjünk, meggazdagodjunk – itt azonban minden meggazdagodásnak, minden lelki

nyereségnek, minden értelmi fejlődésnek csak akkor van értelme és jogosultsága, ha arra a szolgálatra vonatkozik, amelyre Isten rendelt minket. A teológiai főiskolákon, különösen az egyetemi fakultásokon régente igen erélyesen hangsúlyozták, hogy a teológiai stúdium egyszerűen autonóm igazságkeresés: szeretjük és keressük az igazságot önmagáért, minden mellékcél nélkül, tekintet nélkül munkánk hasznosságára. Ne kárhoztassuk ezt a célkitűzést! Tudom, hogy van benne valami, ami egy letűnt korszak világnézetéből származik, de ha mi tényleg a reformáció örökösei vagyunk, akkor ma is ragaszkodnunk kell az akadémiai munka szabadságához, ahhoz, hogy az igazságot önmagáért keressük; ahhoz, hogy ne legyen előírva számunkra, milyen eredményekre juthatunk; ahhoz, hogy ne legyünk kényszerítve kész vélemények átadására; ahhoz, hogy szabadok maradjunk a hasznossági szempont bilincseitől. Amikor azonban mindehhez ragaszkodunk, vallást teszünk arról, hogy az igazság számunkra maga Jézus Krisztus személye, és így az igazságot keresni, az igazságot önmagáért keresni és szeretni annyit jelent, mint a vele való mind bensőségesebb közösséget keresni a szolgáló szeretet útján. Mert Ő úgy az igazság számunkra, hogy egész élete, egészen a keresztfának haláláig, ezt példázza: jobb adni, mint venni. Nélküle az autonóm igazságkeresésem elfajul, emberi önkénnyé, menekülséssé válik; vele azonban úgy ismerjük meg az igazságot, hogy szeretetünk mélyül, részvétünk kitágul, és mind jobban azonosulunk az emberi szükségnek azzal a világával, amelyért Ő az életét adta a kereszten. Ezért a teológiai stúdium útja nem a tudományos és vallásos önérvényesítés útja, hanem a szolgáló szeretet útja, az Ő szava szerint: „Jobb adni, mint venni."

II.

De Jézusnak ez a szava nem csupán a tanulmányainkhoz, hanem az egymáshoz való viszonyunkat is meghatározza. Ha mi tényleg úgy élünk ezen a helyen, mint Jézus Krisztus *ecclesia*-jának egy része, akkor az első gondunk nem az, hogy mit kaphatunk egymástól, hanem az, hogy mit adhatunk egymásnak. Ez nem valami lelki elbizakodottság, hanem a keresztyén szeretet felelőssége. A mi életünk alapformája itt a *koinónia*, ez a görög szó pedig, amint bárki megállapíthatja, nemcsak *communio*-t és *participatio*-t, azaz nemcsak közösséget és részesülést jelent, hanem *communicatio*-t, azaz részesítést is: csak akkor részesülünk Krisztus javaiban, ha azokban társainkat is részeltetjük, vagyis veszünk azért, hogy adhassunk. Senki sem lehet igazán részese a Krisztusban való közösségnek anélkül, hogy maga is ne közölné állandóan látásait, felismeréseit, imádságait társaival, anélkül, hogy hordozná mások terhét, anélkül, hogy könyörögne másokért, anélkül, hogy vállalná a szeretet felelősségét. Ez alól a szabály alól nincs kivétel.

Engedjétek meg, hogy ezt éppen most és éppen a diákság felé különös nyomatékkal hangsúlyozzam. Volt idő, amikor a Debreceni Kollégium diákja számára a szeretetnek ez az aktív felelőssége egészen magától értetődő követelménynek látszott. A Debreceni Kollégiumnak mint református iskolának az őscsírája, amint ezt tudjuk, a wittenbergi magyar coetus önkormányzata volt, az a közösség, amely az egymásért való felelősségen alapult. Ennek a kifejeződése volt az az iskola-köztársasági forma, amely a reformátussá lett iskola első időszakát jellemezte. Nem akarom elemezni azt a történeti folyamatot, amelynek során ez az első minta mind jobban elhalványult, a diákönkormányzat összezsugorodott, bár azt megmondhatom, hogy ebben a folyamatban nagyrészt olyan történeti szükségszerűségek működtek, amelyekkel szemben minden küzdelem hiábavaló lett volna. A végső eredmény azonban az, hogy a debreceni teológus számára a felelősség diáktársaiért, professzoraiért és az iskoláért ma már nem olyan természetes dolog, mint azelőtt. Minden felülről irányított szervezet tagjaiban ott van a kísértés, hogy a felelősség tudata elhalványuljon: vezessenek, ihlessenek azok, akik fölöttem vannak, adjanak látásokat, irányításokat a professzorok – én várom, hogy mit kaphatok tőlük.

Keresztyén Testvéreim! Álljatok ellene a kísértésnek! Bármilyen legyen is ennek a teológus gyülekezetnek a szervezete: az egymásért való felelősség alól senki nem adhat felmentést, mert azt maga az anyaszentegyház Ura bízza ránk! Minden felelőtlenség, közöny és cinizmus ezen a téren egymás ellen való bűn és iránta tanúsított engedetlenség! Ne panaszkodj, hogy nem kapsz elég ihletést, hogy pang a teológus gyülekezet lelki élete, mert nem az az első kérdés, hogy te mit kaphatsz, hogy te hogyan elégítheted ki az igényeidet és lelki ínyencségedet, hanem az, hogy te mit adhatsz, te mivel járulhatsz hozzá az itteni közösség életéhez. És itt nincs különbség vezetők és vezetettek, kiválók, öttalentumos és egytalentumos emberek között. Még a legszerényebb képességű is gazdagon hozzájárulhat a közösség javaihoz azzal, hogy imádságaiban hordozza társait, professzorait, iskoláját. Ne azt nézzétek, mit kaphattok, hanem azt, mit adhattok: látásban, szeretetben, imádságban, mert jobb adni, mint venni! Ámen.

A gyülekezetnek adott ígéret

Teológus csendesnap, 1974. február 3.

Textus: Róm 1,11–12

„Mert kívánlak titeket látni, hogy valami lelki ajándékot közölhessek veletek a ti megerősítésetekre. Azaz, hogy együtt felbuzduljunk tinálatok egymás hite által, a tiétek meg az enyém által."

Mindnyájan tanultuk, hogy az antik világban a levélírásnak megvoltak a szabályai, és hogy ezek a szabályok Pál apostol leveleiben is érvényesülnek. A bemutatkozáson, megszólításon, üdvözlésen túl a levél elején szokott egy-két kedves mondat is lenni, mintegy abból a célból, hogy a címzett szívesen olvassa azt, ami következik. Egészen bizonyos, hogy ezekkel a formákkal gyakran akkor is az történt, ami manapság a társadalmi konvenciókkal történni szokott: merő formaságokká váltak. Pál apostol esetében azonban nem így történt. Az ő leveleiben ezek az udvariassági formák komoly tartalommal telnek meg és az igazi szeretet kifejezéseivé válnak. Így vagyunk alapigénkkel is. Az apostol azt írja, hogy nagyon kíván találkozni a római keresztyénekkel és lelki ajándékokat akar nekik vinni. De nem áll meg itt. Ő, aki apostolságát magától az élő Jézus Krisztustól vette, ő, aki többet munkálkodott, mint a többi apostolok együttvéve, ő, aki olyan mélyre hatolt a Krisztus titkainak megismerésébe, mint azóta talán senki, rögtön azt is megírja: nemcsak adni, hanem kapni is akar Rómában, azért megy, hogy kölcsönösen erősítsék egymást és egymás hite által nyerjenek segítséget, vigasztalást és erőt. Pál apostolnak ez a néhány mondata három nagy üzenetet tartogat számunkra.

I.

Az első egyszerűen az, hogy hitünk megerősödése a gyülekezetben történik. Gyülekezet nélkül nincs keresztyén hit, nincs keresztyén élet. Tudjuk, ennek nem lélektani vagy szociológiai okai vannak, hanem azért van ez így, mert az Úr Jézus Krisztus az Ő jelenlétét a gyülekezetnek ígérte: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20)

Amikor több mint harminc évvel ezelőtt kötelezővé tették a bentlakást a teológusok számára a kollégiumi internátusban, és az itt lakó ifjúság magának saját kezdeményezésből a gyülekezet életformáját választotta, lehetett hallani ilyen aggályoskodó kérdéseket: mi lesz akkor a parókiális elvvel? Miért ne tartozzanak a teológusok az állandó lakásuk szerinti gyülekezethez, vagy az illetékes debreceni gyülekezethez?

Nem akarok foglalkozni most ezekkel az egyházjogi érvekkel. A lényeg ugyanis az, hogy a gyülekezet elsősorban nem egyházjogi, territoriális vagy szervezeti fogalom, hanem gyülekezet ott van, ahol egybegyülekeztünk – akár csak ketten vagy hárman is – az Ő nevében, hogy segítségül hívjuk Urunkat.

A hitünket pedig azért erősíti a gyülekezeti tagok kölcsönössége, mert az élő Jézus Krisztus közöttünk van. Napjainkban különösen hálásnak kell lennünk, hogy gyülekezetben élhetünk. Fájdalom, manapság vannak atyafiak, akik szeretnének keresztyének maradni, de a gyülekezet életéből – legtöbbször félelemből – kivonják magukat. Sajnos azonban az ilyen emberek keresztyénsége mind jobban elhalványul. Az Isten országának dolgai elveszítik számukra realitásukat. Hála legyen az Istennek, hogy mi itt mint gyülekezet élhetünk és erősödhetünk egymás hite által!

II.

A második üzenet ez: legyünk készek *elfogadni*, amit másoktól kaphatunk. Pál apostol egészen őszintén remélte, hogy a római keresztyénekkel való találkozás őt magát is meg fogja gazdagítani. De mindnyájan tudjuk, hogy az ilyen lelki fogékonyságot újra és újra lerontja a lelki gőg kísértése. Én tanuljak attól, aki lelki dolgokban sokkal gyengébb, tudatlanabb, mint én vagyok? Híres lelkipásztora volt a kiskunhalasi református egyháznak Szilády Áron, a régi magyar irodalom nagy tudósa, az akkori Magyar Tudományos Akadémia egyik dísze és oszlopa. Sok irodalmi munkája miatt csak igen ritkán prédikált, de ha nem ő fungált, akkor is mindig bement a templomba a segédlelkészével. Egyszer egy új segédlelkésze, miután már hetekig prédikálgatott, megkérdezte principálisát: „Nagytiszteletű Úr, mit tetszik szólni az igehirdetésemhez?" „Kedves öcsémuram – hangzott a felelet olimposzi magasságokból –, én a káplánok prédikációira sohasem szoktam figyelni." Lehet, hogy ennek a segédlelkésznek éppen erre a keserű orvosságra volt szüksége. Mi azonban mást tanuljunk ebből: mi is, mint Pál apostol, igazi lelki éhséggel és szomjúsággal várjuk azt, amit másoktól kaphatunk. Itt például most már sokkal több alkalom van arra, hogy a teológusok mint bizonyságtévők a nyilvánosság előtt megszólaljanak, mint azelőtt. Ne tekintsük ezeket az alkalmakat iskolai gyakorlatoknak. Próbáljunk visszhangot adni arra, amit a társunktól hallunk. Még ha kritikát mondunk is, az is jobb, mint a közöny vagy a teljes érdektelenség hallgatásába burkolózni.

Sokan azt hiszik, hogy a Teológiai Akadémián az a legfontosabb, hogy a leendő lelkészeket beszélni tanítsuk. Pedig szinte fontosabb, hogy figyelésre tanítsuk őket. Arra, hogy hallgatva, őszinte részvéttel, figyelemmel és szolidaritással tudjanak figyelni arra, amit mások mondanak. Az elmúlt hetekben elég sokat foglalkoztam a lelkigondozásnak egy új irányzatával, az Amerikából eredő, de most már Európában

is terjedő, csoportdinamikai megalapozású ún. klinikai lelkipásztor-képzéssel. Senkinek sem merném ezt az iskolát fenntartás nélkül ajánlani, egy dolog azonban bizonyos: a lelki dolgok közlésének csoportdinamikai elemzése jól megmutatja, hogy legtöbbször mennyire érzéketlenek vagyunk és hogy milyen hatalmas akadályokat kell leküzdeni magunkban, amíg eljutunk addig, hogy mielőtt bármit mondanánk, mint lelkigondozók figyelemmel, alázatosan figyeljünk arra, amit a másik ember mond. Mert legtöbbször úgy van, hogy az ige kívülről és felülről jövő üzenete, a *verbum externum* a másik ember textusán át érkezik, mégpedig úgy, hogy lelkigondozó és lelkigondozott egyszerre hallja. Igen, a hitbeli megerősödéshez az kell, hogy el tudjuk fogadni azt, amit másoktól kaphatunk.

III.

Végül a harmadik intés: készüljünk fel arra, hogy adhassunk. Az apostol azért kívánta látni a rómaiakat, hogy valami lelki ajándékot közölhessen velük az ő megerősítésükre.

Aki a gyülekezetben csak kapni akar, nem találja meg a számítását. Csak az hoz el valamit a gyülekezetből, aki maga is visz oda valamit. Teológusoktól, lelkészektől gyakran hallottam a panaszt: nem kapok lelki indításokat. Abból élek, amit tíz vagy tizenöt évvel ezelőtt kaptam. Ilyenkor meg szoktam kérdezni: Igyekszel-e arra, hogy te magad adj másoknak lelki indításokat? Mert mi, lelkészek a vallás dolgaiban elsősorban nem fogyasztók, hanem termelők vagyunk.

Tudjuk mindnyájan, hogy ez nem könnyű dolog. A római katolikus lelkész kezében szintén készen van minden, mint a konzervétel a fémdobozban, amit csak adnia kell az embereknek: rögzített szövegek, pontosan előírt eljárások, és csak újabban kezdik erősen szorgalmazni a prédikáció élő szavát. Mi ellenben kénytelenek vagyunk vállalni a reformációnak azt a kockázatát, hogy hétről hétre adjunk valamit, ami új, egyéni, aktuális – élő lelki valóság. De honnan vegyük, amit másoknak kell adnunk? Tudom, erre a kérdésre nem lehet egy mondattal felelni. A lelki feltöltekezésnek több útja és módja van. Én most csak arra az egy útra mutatok rá, amelyet alapigénk ír elő.

Ha úgy érezzük, hogy kevés az, amit másoknak adhatunk, ne várjunk, míg több lesz, hanem adjuk azt a keveset, és meglepetve fogjuk látni, hogy mind többet tudunk adni – mert mint a sareptai özvegy korsójából, nem fogy ki az, amit másoknak adhatunk. A megdicsőült Krisztus ezt üzeni a szárdiszi gyülekezetnek: „Az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy." (Jel 3,1) De mindjárt ezután, meglepő módon, érthetetlenül ez a parancs következik: „Erősítsd azokat, akik halófélben vannak." (Jel 3,2) A gyenge hittel is erősíthetünk másokat – így lesz a gyenge hitből erős hit.

Próbáltuk-e ebből a szempontból nézni a bizonyságtevés itteni alkalmait? A reggeli áhítatokat, a bibliaórákat, sőt még a homiletikai és a katechetikai gyakorlatokat is. A közöttünk lévő Krisztus a te gyenge hitedet és homályos látásodat akarja felhasználni arra, hogy teológustestvéred megerősödjék, és hogy mindnyájan felbuzduljunk, segítséget, vigasztalást nyerjünk egymás hite által.

Van egy csodálatos Jézus-logion, amely kimaradt mind a négy evangéliumból, de Isten Szentlelke gondoskodott arról, hogy mégis benne legyen a Bibliában, mint Jézus Krisztus egész életének, megváltó munkájának titka: „Jobb adni, mint venni." (ApCsel 20,35) Tudom, hogy az Apostolok cselekedeteiről írott könyv összefüggésében ez anyagi dolgokra vonatkozik, de én úgy érzem, hogy a lelki javak kommunikálásának is ez a szabálya: jobb adni, mint venni. Mert ha adunk, még többet kaphatunk egymástól – vagyis Attól, aki minden lelki ajándék, minden hitbeli megerősödés kimeríthetetlen forrása: a közöttünk lévő, élő Jézus Krisztustól. Ezért mondhatta a nagy egyházatya, Augustinus: „Csak az éltet, amit másoknak adok." Ámen.

Pál apostol antropológiája

Bibliatanulmány, 1951

Textus: Róm 1,16–2,4

„Mert nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát; mert Istennek hatalma az minden hívőnek idvességére, zsidónak először meg görögnek. Az evangélium jelenti ki a hitből való igazságot a pogányok számára, kik az Isten haragja alatt vannak. Mert az Istennek igazsága jelentetik ki abban hitből hitbe, miképpen meg van írva: Az igaz ember pedig hitből él. Mert nyilván van az Istennek haragja mennyből, az embereknek minden hitetlensége és hamissága ellen, kik az igazságot hamisággal feltartóztatják. Mert ami az Isten felől tudható, nyilván van őbennök; mert az Isten megjelentette nékik: Mert ami Istenben láthatatlan, tudniillik az ő örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik; úgy, hogy ők menthetetlenek. Mert bár az Istent megismerték, mindazáltal nem mint Istent dicsőítették őt, sem néki hálákat nem adtak; hanem az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek, és az ő balgatag szívök megsötétedett. Magukat bölcseknek vallván balgatagokká lettek; és az örökkévaló Istennek dicsőségét felcserélték a mulandó embereknek és madaraknak és négylábú állatoknak és csúszó-mászó állatoknak képmásával. Annakokáért adta is őket az Isten szívök kívánságaiban tisztátalanságra, hogy egymás testét megszeplősítsék; mint akik az Isten igazságát hazugsággá változtatták, és a teremtett dolgokat tisztelték és szolgálták a teremtő helyett, aki mindörökké áldott. Ámen. Annakokáért adta őket az Isten tisztátalan indulatokra; mert az ő asszonynépeik is elváltoztatták a természet folyását természetellenesre: hasonlóképpen a férfiak is elhagyván az aszszonynéppel való természetes élést, egymásra gerjedtek bujaságukban, férfiak férfiakkal fertelmeskedvén, és az ő tévelygésöknek méltó jutalmát elvevén önmagokban. És amiképpen nem méltatták az Istent arra, hogy ismeretökben megtartsák, azonképpen oda adta őket az Isten méltatlan gondolkozásra, hogy illetlen dolgokat cselekedjenek; akik teljesek minden hamisággal, paráznasággal, gonoszsággal, kapzsisággal, rosszasággal; rakvák, irigységgel, gyilkossággal, versengéssel, álnoksággal, rossz erkölccsel; súsárlók, rágalmazók, istengyűlölők, dölyfösek, kevélyek, dicsekedők, rosszban mesterkedők, szüleiknek engedetlenek, balgatagok, összeférhetetlenek, szeretet nélkül valók, engesztelhetetlenek, irgalmatlanok. Kik jóllehet az Isten végzését ismerik, hogy akik ilyeneket cselekesznek, méltók a halálra, mégis nemcsak cselekszik azokat, hanem az akképpen cselekvőkkel egyet is értenek.

Annakokáért menthetetlen vagy óh ember, bárki légy, aki ítélsz: mert amiben mást megítélsz, önmagadat kárhoztatod; mivel ugyanazokat míveled te, aki ítélsz. Tudjuk pedig, hogy az Istennek ítélete igazság szerint van azokon, akik ilyeneket cselekesznek.

Vagy azt gondolod, óh ember, aki megítéled azokat, akik ilyeneket cselekesznek, és te is azokat cselekszed, hogy te elkerülöd az Istennek ítéletét? Avagy megveted az ő jóságának, elnézésének és hosszútűrésének gazdagságát, nem tudván, hogy az Istennek jósága téged megtérésre indít?"

Atyák és Testvérek! Amikor megérkezett hozzám a konferencia rendezőségének kérése, hogy bevezető bibliatanulmányként a Római levél 1. részének 16. versétől a 2. rész 4. verséig terjedő szakaszt magyarázzam, mégpedig úgy, hogy a magyarázat felmutassa Pál apostol antropológiáját, először nem volt világos előttem, hogy miért kellett éppen ezt a szakaszt kiválasztani, még kevésbé volt világos, hogy az 1. rész 17. versétől a fejezet végéig tartó szakaszhoz, ehhez az összes kommentárok által egységként felfogott perikópához miért kellett hozzávenni az elején egy verset és a végén négy verset. Amint azonban elkezdtem meditálni a textus fölött, mind jobban örülni kezdtem annak, hogy a rendezőség éppen így választotta ki a mai bibliatanulmány alapigéjét. A 16. vers ugyanis még a 17-diknél is hatalmasabban helyezi az evangélium fényébe azt a megrendítő ítélethirdetést, ami az 1. fejezet további részének a tartalma, viszont a 2. rész első négy verse még nyilvánvalóbbá teszi azt a tényállást, amiről az 1. rész ítélethirdetésének hallásakor könnyen megfeledkezhetnénk, hogy tudniillik nemcsak a törvényt nem ismerő pogányok, hanem az Isten kijelentett akaratát ismerő kegyes emberek, vagyis mi magunk is az örökkévaló Isten igazságának félelmes, de mégis kegyelmes fényében állunk.

„Mert nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát…" A „mert" visszamutat az apostol szándékának határozottságára: amennyiben rajta áll, elmegy Rómába. Már csak egyetlen dolog tarthatná vissza, az, ha szégyenkezést érezne az evangélium miatt, de erről sincs szó: „nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát". Vajon miért hozza Pál egyáltalán szóba a puszta lehetőségét is annak, hogy szégyenkezne az evangélium miatt? Azért, mert ő már valóban szembenézett ezzel a kísértéssel. Azt is tudja, hogy ez a kísértés ismét fel fog lépni, amikor a fővárosban újra hallani fogja azt a nevetést, azt a gúnyolódást, amit az evangélium hirdetése ki szokott váltani az emberekből. Ha az athéni Areopágoszon „csacsogónak" nevezték őt a sztoikus és epikureus filozófusok, és gúnyos kacajba fulladt a bizonyságtétele, akkor bizonyosra vehette, hogy Rómában, ebben a „nagy világszínházban, ahol találkozóra gyűlt össze minden szónok és költő" (Lagrange), hasonló lesz a fogadtatása. De mi másra is számíthatna? Hiszen az evangélium egy olyan *szótér* hirdetése volt, akit az emberi közösségből kitaszított, legaljasabb gonosztevő módjára végeztek ki – ez olyan üzenet, amely a kor műveltjei előtt a „csődbe jutott Istenfia mítoszának" (Gaugler) tűnhetett föl. A kiábrándult rómaiak végtelenül türelmesek voltak az új mítoszok hirdetőivel szemben, ha azokban valamiképpen az ember természeti vallásosságának, metafizikai igényének,

bölcsesség és megváltás utáni vágyának kifejezését érezhették, de hogy valaki egy ilyen lehetetlen mítosszal merjen előállni, az már mégis több volt a soknál. Pál nem volt fanatikus és mindig lemérte üzenetének visszhangját. És mégis érezte, nem kell szégyenkeznie, mert az evangélium Istennek hatalma, *dynamis*-a, ereje. Tehát versenyen kívül áll. A bölcsességekben, logoszokban, mítoszokban végeredményben arról van szó, hogy az ember akar önmagán segíteni, a maga erejét akarja felfokozni úgy, hogy megoldhassa a lét legnagyobb problémáit, az evangélium azonban nem a magunk ereje, nem is saját erőink felfokozása, hanem mindenestől fogva Isten cselekedete a mi megmentésünkre.

Mit jelent ez a szabadítás? A magyar Biblia a *szótéria* szót „idvességgel" fordítja. Ez a középkori magyar római katolicizmusnak éppen olyan tökéletlen öröksége, mint a „keresztség", a „húsvét" és a „vasárnap". Az ősi magyar „*id*" a profánum világától elkülönített szentség tulajdonságát jelenti, mint például az *id-nap* – ünnep, *id-ház* – egyház szavakban, az *id-vesség* pedig, most már a római katolicizmusnak a természeti ember vallásosságára támaszkodó gondolatrendszerében azt jelenti, hogy a profánum kárhozatos világából, bizonyára az egyház közbenjárásával, átjutunk az életszentségnek egy magasabb és biztosítottabb állapotába. Az eredeti *szótéria* azonban mérhetetlenül többet jelent ennél. Isten hatalma nem egyszerűen a profánum világából visz át a szentség világába, hanem abból a végső romlásból ragad ki, amely egyaránt magával sodorja a profánumnak és az emberi szentségnek a világát; a sötétségnek és a halálnak a világából, tehát a legteljesebb kárhozatból ragadja ki az embert Isten, ahogy a Kolossé levél 1. részének 13. versében halljuk: Isten „megszabadított minket a sötétség hatalmából, és általvitt az Ő szerelmes Fiának országába." Sem az ember önereje, de még a törvény sem képes erre. Csak az evangélium hajthatja végre ezt a mentőakciót, mert Istennek ereje az „minden hívőnek megszabadítására".

„Minden hívőnek szabadítására." Tehát csak azokra terjed ki a szabadítás, akik hisznek. Az evangélium minden embernek szól, de az némelyeknek élet illatja életre, némelyeknek halál illatja halálra (2Kor 2,16). Ezt azonban nem szabad úgy értenünk, mintha a hit a szabadítás emberi feltétele volna, vagyis aki nem hisz, azon Isten sem tudna segíteni. A hit az Újtestamentumban éppen annak a kifejezése, hogy az ember semmit sem tehet hozzá Isten munkájához, és semmit sem tehet a maga szabadítása érdekében; a hit éppen annak elismerése, hogy csak Isten segíthet rajtunk. Tehát a hit is éppen úgy ajándék, mint az evangélium; az evangélium azért is az Isten hatalma, mert maga hozza létre a maga visszhangját az emberi lélekben, a hitet.

A hitben megszűnik az az üdvtörténeti választóvonal, amely addig az emberiséget két nagy táborra osztotta. De mégsem szűnik meg a zsidók elsőbbsége, „mert megbánhatatlanok az Istennek ajándékai és az ő elhívása" (Róm 11,29). Izráel Izráel marad; Isten nem vetette el az Ő népét. Ezért az evangélium először szól a zsidónak,

mint az Ószövetségben megígért szabadítás megvalósulásának üzenete. De a görög számára sincsen más szabadítás, őt is csak Krisztus ragadhatja ki a romlásból. Mindketten Isten haragjának ugyanazon ítélete alatt vannak és mindkettőjüket Istennek ugyanaz a hatalma vonja ki a pusztulásból.

Az evangélium először is azért Istennek ereje, mert abban jelentetik ki az Istennek igazsága (17. vers). Mit jelent ez a kifejezés: „Istennek igazsága"? Tudjuk, hogy e körül a kérdés körül évszázadok óta zajlik a magyarázók vitája. Vajon az Isten tulajdonsága-e ez, vagy az az igazság, amit Isten az embernek ajándékoz? Azért nehéz a döntés, mert mindkét magyarázatban van igazság. Isten lényéhez ugyanis hozzá tartozik, hogy közli magát velünk. Amikor azonban ad nekünk valamit, önmagát adja. Isten igazsága tehát kétségtelenül Isten tulajdonságát jelenti: amikor minket megítél, nem járhat el úgy, mint egy földi diktátor, aki a jogot tetszése szerint kezeli és a fehéret bármikor feketének nyilváníthatja; Isten az ítéletben hű marad önmagához, a maga szentségéhez, és a bűn mindvégig bűn marad az Ő színe előtt. Még szeretetében is igazságos marad. Tehát szó sem lehet arról, hogy az ember igazságtalanságát jóváhagyja és a bűn fölött szemet hunyjon. Vagyis az ember sem állhat meg másképpen az ítéletben, csak úgy, ha tényleg igazságos, ha van olyan igazsága, amely érvényes igazságként állhat meg Isten színe előtt. De van-e az embernek ilyen igazsága? Hiszen most éppen arról tesz bizonyságot Pál, hogy nincsen. És mégis van kiút, mégis van szabadulás, mert amint az apostol a Római levél hatalmas témájaként kifejti: Isten igazságának megvan az a csodálatos és titokzatos tulajdonsága, hogy az embert megítéli, ugyanakkor az ítéletből kimenti. Ennek a titoknak a végső magyarázatáról itt, az első fejezetben még nincsen szó. Másutt azonban annál bátrabb bizonyossággal hirdeti az apostol: „Mert azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne." (2Kor 5,21) Ez az Isten igazságának a titka, ezért lehet evangélium, örömüzenet az Isten igazságának hirdetése. Mert Istennek a Krisztusban kinyilatkoztatott igazsága éppen azt jelenti, hogy Isten igazságos és bennünket megigazít.

Újabban többen, közöttük a nagy tekintélyű Schlatter Adolffal, felvetették a kérdést, vajon Luther Pál-magyarázatában szóhoz jut-e az egész páli evangélium. Vajon a *simul iustus et peccator* formulája nem rövidíti-e meg Pál igazi és teljes bizonyságtételét? Ezt a kérdést fel lehet tenni, mert ez a formula a maga paradox alakjában könnyen azt a gondolatot ébresztheti, mintha Isten az ember tényleges bűnét nevezné igazságnak. Csak akkor van ennek a kifejezésnek értelme, és Luther bizonyára ezt az értelmet tartotta szem előtt, ha azonnal Isten igazságának erre a nagy titkára gondolunk: Krisztus igazsága lesz a miénk, és ha mi megállhatunk az ítéletben, ez csak azért lehet, mert Ő mint tényleg igazakat állít Isten ítélőszéke elé.

Az Isten igazsága tehát ajándékképpen nyert igazság, amelyet éppen ezért csak úgy fogadhatunk el, mint Istennek minden önmaga-ajándékozását: hit által. Ezt fejezi ki a 17. vers további része. A „hitből hitbe" nem a kijelentés aktusára vonatkozik, hanem az Isten igazsága elfogadásának módjára, amint a következő Habakuk-idézetből látható. Az utóbbi, amint az írásmagyarázók kimutatják, nem az a szigorúan pontos idézet, amit manapság az exegétától megkövetelnénk; Pál a Septuaginta-fordításhoz tartja magát, abból is a lelki értelmet hallja ki, és abban annak az igazságnak a felcsillanását látja, hogy Isten igazsága hit által lesz a miénk, amint ezt aztán a 3. rész 22. versében egészen félreérthetetlen módon ki is mondja: „Istennek igazsága a Jézus Krisztusban való hit által mindazokhoz és mindazoknak, akik hisznek." Ezt jelenti az apostol számára az ótestamentumi prófécia is: „Az igaz ember pedig hitből él."

A 17. vers után úgy tűnhetne első pillantásra, hogy az apostol új téma fejtegetésébe kezd, és mintegy a később következő evangéliumi téma lélektani előkészítéseképpen hirdeti Isten haragját és ítéletét. Ez azonban tévedés. Pál nem úgy jár el itt, mint a rossz evangelizátorok, akik először a törvény és az ítélet hirdetésével puhítják fel a kedélyeket, hogy azután jöjjenek az örömüzenettel; Pál a 18. verssel kezdődő szakaszban is az evangéliumot hirdeti, mert az Isten igazságában együtt látja az ítéletet és a kegyelmet, vagyis a teljes evangéliumot. Ehhez tehát hozzá tartozik az Isten haragjának kijelentése.

„Mert kijelentetik az Istennek haragja a mennyből az embereknek minden istentelensége és igazságtalansága ellen, mint akik az igazságot igazságtalansággal feltartóztatják." Hogy Isten ítéletében az Ő haragja nyilatkozik meg, ez nem valami naiv antropomorfizmus, aminek a szekularizált teológia tartotta, hanem annak az eleven és személyes energiának a kifejezése, amely Isten szentségéből sugárzik, és amely az Ő mentő szeretetében éppen úgy benne van, mint az Ő bűn miatt való „felháborodott búsulásában" (*thümosz*, Róm 2,8). Isten haragja a mennyből, vagyis Isten közvetlen hatalmi szférájából robban bele ebbe a világa azok ellen, akik az igazságot igazságtalanságukkal feltartóztatják. De ez a harag nem szeszélyes, hanem igazságos harag, mert a bűn ellen irányul, tehát az ember olyan magatartása ellen, amelyben benne van a teljes felelősség. Azért felelősek az emberek, mert „ami az Isten felől tudható, nyilván van őbennük, mert az Isten megjelentette nékik. Mert ami Istenben láthatatlan, tudniillik az ő örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik, úgy, hogy ők menthetetlenek."

Kijelentésről beszél az apostol, tehát nem arról van szó, hogy az ember a teremtés szemlélése útján, az okból az okozatra való visszakövetkeztetés által, fáradságos munkával és fokozatosan jutott volna el Isten gondolatára, hanem éppen ellenkezőleg arról, hogy az Isten mint kijelentő Isten, a világ teremtésétől fogva, kezdettől

fogva kijelentette magát az embernek, és ezzel alkalmat adott neki arra, hogy Őt imádja és neki hálát adjon.

Ez először is áthúzza a vallástörténeti teológiának azt az állítását, hogy az emberiség vallásának története a fejlődés jegyében áll, amint a primitív, érzékies, kezdetleges képzetekből fokozatosan emelkedik a tiszta szellemiség felé. Éppen megfordítva áll a dolog: a kezdet az Isten tiszta fogalma, nem mint valami ősmonoteizmus vagy valamilyen emberi nézet, hanem Isten önmagáról adott kijelentése. Ezért az emberi vallások története nem a fejlődés, hanem az őseredeti kijelentéstől való elszakadás jegyében áll. Ez az elszakadás pedig nem valami megbocsátható és megmagyarázható tévedés, hanem bűn és lázadás, amely méltán vonja magára Isten ítéletét. „Mert bár az Istent megismerték, mindazáltal nem mint Istent dicsőítették őt, sem néki hálákat nem adtak." Amikor így „az ő okoskodásaikban hiábavalókká lettek és az ő balgatag szívük megsötétedett, és magukat bölcseknek vallván, balgatagokká lettek", mindez nem valami betegség, amit menteni lehetne, hanem valóságos bűn, a felelős ember döntése Ura és Teremtője ellen.

Ezzel az Isten elleni döntéssel indul meg az a theogónia, amelynek részletezését a 23. versben találjuk: „Az örökkévaló Istennek dicsőségét felcserélték a mulandó embereknek és madaraknak és négylábú állatoknak és csúszó-mászó állatoknak képmásával." Mindennek az a lényege, hogy a bűnös ember a Teremtő helyett a teremtmény imádatát választotta, vagyis végeredményben önmaga imádatát. Mert az állatképek is az ember vágyainak, aspirációinak a kifejezései; minden faragott kép arra való, hogy az ember Isten helyett önmagát imádja. Így lett az ember elméje, amint Kálvin mondja, valóságos bálványgyárrá, *fabrica idolorum*-má.

A Szentírásnak ez az ítélethirdetése minden bálványimádás fölött mérhetetlenül erőteljesebb, mint bármilyen valláskritika, amit az emberi gondolkodás az antik kételkedőktől kezdve a mai napig kitermelt. Ha Feuerbach szerint a vallások úgy jöttek létre, hogy az ember Istent teremtett magának a maga képére és hasonlatosságára – ezzel nem mond többet, mint amit Pál mond itt, és ha például a marxizmus azt mondja, hogy a vallás ópium, vagyis a lét harcában elcsüggedő ember önvigasztalást célzó projekciója, sokkal enyhébb bírálatot gyakorol, mint a Római levél első része. Mert az előbbi bírálat tökéletesen figyelmen kívül hagyja, hogy a bálványgyártás az ember lényének centrális aktusa, hogy benne az ember mint felelős személy tevékenykedik, vagyis nem csupán a változásnak kitett társadalmi miliő idézi elő a vallási fantázia tevékenykedését, hanem az embernek magának, lénye legbelsejének egy olyan döntése, amit visszacsinálni az embernek nem áll hatalmában. Ezért bármi is legyen az ember társadalmi helyzete, bármi is legyen a termelés rendje, ez a *fabrica idolorum* üzemben marad, legfeljebb arról lehet szó, hogy amikor az ember az egyik bálványból kiábrándul, más bálványt kreál magának és annak adja minden tiszteletét

és lojalitását. Sokkal realisztikusabb és igazabb Sabatier megállapítása, amit azonban ő másképpen értett, mint ahogy most a Római levél első részének kontextusában értenünk kell: „Az ember gyógyíthatatlanul vallásos."

De nem is betegségről van szó, amit meg lehetne gyógyítani, hanem Isten elleni lázadásról, amit csak Isten kegyelmes ítélete tud megszüntetni. Pál most a hangsúlyt az ítéletre helyezi. Isten ítélete abban nyilvánul meg, hogy a teremtmény tiszteletét, vagyis a Teremtő tiszteletének ezt a perverzióját rögzíti. Aki először nem akarja Istent imádni, az nem tudja Istent imádni. De az ítélet még rettenetesebb: a bálványimádás perverzióját követi az ember erkölcsiségének perverziója. Hogy ebben is valami eredetileg helyes dolognak a pervertálásáról van szó, ennek kimutatására Pál apostol a dekadens antik világ erkölcsiségének legmegdöbbentőbb tényeit, a nemi élet perverzitásait tárja elénk. *Corruptio optimi pessima* – az Én és a Te közötti legmélységesebb és legbensőségesebb kapcsolat, a férfi és nő viszonya így válik az ember lealjasulásának legszomorúbb színterévé. De ez a perverzitás az egész erkölcsi életet áthatja: Pál verseken keresztül tudja sorolni a pogány világ bűneit, mint annak bizonyságait, hogy az Istennel való kapcsolat megromlása az embernek embertársához való viszonyát is megrontja és megmérgezi.

Mindebben bizonyára észre kell vennünk, hogy Páltól távol áll minden morális ítélkezés. Ő az erkölcsiséget is az ember Istenhez való viszonyának szemszögéből nézi. Így az embernek embertársával való visszaélése sem valami menthető eltévelyedés, hanem bűn és lázadás, amelyért már akkor is felelősek vagyunk, ha az ekképpen cselekvőkkel egyetértünk. Mert az ember erkölcstelensége nem tudatlanság, hanem felelős döntés Isten ellen, ahogy a 32. vers mondja: „Kik jóllehet az Isten végzését ismerik, hogy akik ilyeneket cselekesznek, méltók a halálra, mégis nemcsak cselekszik azokat, hanem az akképpen cselekvőkkel egyet is értenek."

De hol van mindebben az evangélium? Ott, ahol az Isten igazságáról van szó. Az ember reménysége nem lehet más, mint Istennek az az igazsága, amely őt megítéli. A törvényt ismerő zsidónak, és nekünk ma, itt és most sem lehet más reménységünk. A szabadulás egyetlen útja, hogy igent mondunk Isten ítéletére, elismerve, hogy Isten méltó haragja a mi bűnünk, a mi hitetlenségünk, a mi bálványimádásunk ellen irányul. Ennek az el nem ismerése úgy szokta magát leplezni, hogy az ember megítéli embertársát, megkülönbözteti magát attól, akinek az életén Isten haragját látja. Ezért halljuk tovább a 2. fejezetben: „Annakokáért menthetetlen vagy óh ember, bárki légy, aki ítélsz: mert amiben mást megítélsz, önmagadat kárhoztatod; mivel ugyanazokat míveled te, aki ítélsz." Ahogy Kálvin mondja ezen a helyen: „A hivalkodó kegyességnek semmiféle álarca sem akadályozhatja meg Isten ítéletét abban, hogy a bűnöknek legtitkosabb zugaiba is behatoljon." Mert az ítélkező kegyesség éppen azt jelenti, hogy nem vesszük komolyan, nem ismerjük el Isten igazságát. Ezért hangsúlyozza

Pál a 2. rész 2. versében: „Tudjuk pedig, hogy az Istennek ítélete igazság szerint van azokon, akik ilyeneket cselekesznek." Az ítélkező kegyesség abban az illúzióban él, hogy Isten igazsága nem tartozik rá, attól nem kell félnie sem, vagyis elkerülheti Isten ítéletét (3. vers). Ez az önáltató magatartás Isten jóságának jeleit félreértve azt képzeli, hogy az ítélet már el sem következik, vagy ha el is jön, a kegyeseket nem érinti. Elfeledkezik arról, hogy Isten hosszútűrésének éppen az az értelme, hogy jön az ítélet, éppen rád jön az ítélet, és ezért, amíg nem késő, akármilyen kegyes ember vagy is, meg kell térned, magad választotta istentiszteletedből vissza kell térned Isten igazi tiszteletéhez, vagyis annak elismeréséhez, hogy csak az Ő igazságában van a mi szabadulásunk.

Ezzel eljutottunk Pál apostol antropológiájának alapvető jellemvonásához: Pál az embert az evangélium, a Jézus Krisztusban adott kijelentés fényében látja. Tehát amit az emberről tanít, az maga is kijelentés, az evangélium igazsága.

Mivel az embert az Isten igazságáról szóló evangélium fényében látja, még az itteni ítélethirdetése sem arra való, hogy pesszimizmusba döntsön minket. Nemcsak az ember nyomorúságát látjuk itt, hanem az ember eredeti méltóságának azt a ragyogását is, ami a második Ádám arcáról sugárzik felénk. Így kell értenünk Pascal híres mondását, hogy az ember igazi nagysága és nyomorúsága – *grandeur et misére de l'homme* – a Bibliában tűnik elénk. Az Isten ítéletére alázatosan igent mondó embert Isten kegyelme veszi körül, mert az övé Jézus Krisztus igazsága. Hiába van itt előttünk a megdöbbentő bűnöknek ez a hosszú katalógusa, Pál egy pillanatig sem hagy bennünket kétségben afelől, hogy a bűnbe süllyedt pogány is ember, személy, vagyis olyasvalaki, aki beszélő viszonyban van Istennel, és ezért még most, a teljes elesettség állapotában sem *truncus et lapis*, nem egy nagy gépezet élettelen csavarja, hanem személy, aki most is az első helyen áll a teremtés világában. Néró egyszer azzal dicsekedett, hogy nála jobban még senki sem próbálta ki, mit szabad egy császárnak. Akármilyen eszeveszett elbizakodottságnak látszik is ez a mondás, ez is Pálnak azt a tételét erősíti meg, hogy az ember még a teljes lealjasulás állapotában sem állat vagy automata, hanem felelős személy, akinek számot kell adnia Isten színe előtt. Szabadságával bárhogy is él vissza, nem kerülheti ki, hogy Isten rá mint felelős személyre tekintsen. Nem akarom most azt fejtegetni, hogy mit jelentenek egyenként és egymáshoz viszonyítva Pál antropológiájának ismeretes alapfogalmai: a *szarx*, a *szóma*, a *pszüché*, a *pneuma*, de azt talán le kell szögezni: ezekkel a kifejezésekkel is az ember személy voltát és felelősségét fejezi ki az apostol. Az ember egész lénye, testestül-lelkestül Isten színe előtt áll, azaz a harc nem az ember valamilyen alacsonyabb és magasabb természete között folyik, hanem az egész ember mint felelős személy áll szemben Isten igazságával, hogy azt hitben elismerve, testestül-lelkestül, lénye totalitásával részesüljön a kegyelemben.

Ennek az evangéliumi emberlátásnak mérhetetlen jelentősége van az ember evilágbeli, társadalmi, kulturális élete szempontjából. Ha valaki most, 1900 évvel Pál Európába érkezése után érzékelni akarja, hogyan formálta át Pál emberlátása ennek a világrésznek a társadalmi életét, annak leginkább azt ajánlhatom, hogy olvassa el Tacitus és Suetonius írásait a római császárok koráról. Akármilyen meggyőződéssel beszélünk is arról, hogy a mi korunk már a „keresztyénség utáni éra" jegyeit viseli magán, társadalmi életünket még ma is igen nagy részben az a látás határozza meg, hogy az embert embernek, felelős személynek tartjuk. Amennyiben pedig nem tartjuk annak, hanem csak egy nagy massza részének, gépalkatrésznek, a társadalmi tervezés passzív hordozójának, visszasüllyedtünk oda, ahonnan az 1900 évvel ezelőtt megjelent evangélium kivezetett minket. Pál antropológiája nem humanizmus, mert nem hisz az embernek Istennel való viszonyától függetlenül szemlélt jóságában és méltóságában. De nem is antihumanizmus, mert semmiféle humanista rajongás nem tudja úgy felmutatni az ember igazi méltóságát, mint a második Ádámban visszaállított istenképűség ragyogása.

De hogyan válhat ez a látás a mi társadalmunk, a mi kultúránk javára és gyógyulására? Ha Pált nézzük, csak ezt a feleletet adhatjuk: az evangélium hirdetése által. Még csak nem is úgy, hogy ezeket a hitbeli ismereteket egy mindenki által elfogadható és hozzáférhető természeti teológiába építjük bele és azt propagáljuk az emberek között. Éppen a Római levél 1. és 2. részét szokták az ún. természeti teológia alapjának tekinteni, holott Pál éppen ennek az ellenkezőjét bizonyítja, amikor azt tanítja, hogy az Isten ellen lázadó ember a *kijelentés*, tehát Isten önmaga-közlése ellen lázad fel, és ebben van elháríthatatlan felelőssége. Az evangélium emberlátása hitismeret, és ezért annak terjesztésére csak egy mód van: a hitből hitbe hangzó igehirdetés. Sokan szemére vetették már Pálnak, hogy ha már egyszer eljutott addig az emberlátásig, ami a rabszolgaság alól kihúzta az elvi alapot, miért nem állt egy nagy rabszolga-felszabadító mozgalom élére, és ahelyett, hogy Onézimoszt visszaküldte a gazdájához, miért nem szentelte életét annak a nagy célnak, hogy az emberek egyenlőségének mindenki által elérhető tanát propagálja. Ha Pál ezt tette volna, akkor ma nem ülnénk Pál-jubileumot. Ő tudta, hogy rá több bízatott. A nyugati kultúra jelen válságának végső oka pedig éppen abban van, hogy az evangélium emberlátásának hitbeli gyökerei sorvadtak el, mert a keresztyén egyház is, a maga sajátos szolgálatáról elfeledkezve, nem merte hinni, hogy a legnagyobb ajándék, amit az embereknek adhat, az evangélium hirdetése. Újra és újra megpróbálta, hogy ezt a szolgálatát valamivel megpótolja, kiegészítse és a maga létjogosultságát így bizonyítsa. Vagyis Pál apostol már idézett szavaival élve: szégyellte az evangéliumot. Szégyellte, hogy csak az evangéliumot hirdesse. Azért szégyellte, mert már nem merte hinni, hogy az az Istennek hatalma. Ezért inkább arra törekedett, hogy szolgálatával ezt vagy azt az

ideológiát, ezt vagy azt az erkölcsiséget támogassa. Hogy mi lett az eredmény, azt jól tudjuk, mert abban élünk. Ezért a Pál apostol Európába érkezésére való emlékezés igazi értelme számunkra csak az a figyelmeztetés lehet, hogy egyházunk egyetlen feladatának az evangélium hirdetését tartsuk. Ha bármi mást teszünk mellé, előbb-utóbb alapos okunk lesz arra, hogy szégyenkezzünk. Mert az evangélium fényében nincsen olyan ideológia, eszmerendszer, amiért ne kellene szégyenkeznünk. Csak az evangélium emelkedik ki a vallásos és vallástalan mítoszok, eszmerendszerek, megváltási tervek hosszú sorából, mint az Isten szabadításának üzenete. Ha hisszük azt, hogy az ember minden kulturális erőfeszítését az határozza meg, hogy miképpen gondolkozunk az emberről, és ha hisszük azt, hogy a feleletet arra a kérdésre, hogy kicsoda az ember, Jézus Krisztus evangéliuma adja meg, és végül ha hisszük azt, hogy az ember evilágbeli kultúrájának viszonylagos egészsége is attól függ, hogy elég realisztikus-e az az emberértelmezés, amely cselekedeteinket meghatározza, akkor nyilvánvaló, hogy Pál apostol példáját követve csak egy feladatot láthatunk magunk előtt: az evangélium tiszta és elegyítetlen hirdetését. Mi pedig mint teológusok nem láthatunk nagyobb és szentebb feladatot magunk előtt, mint hogy erőfeszítéseink gyarlóságának tudatában, de Isten Lelkének erejében bízva segítséget adjunk ahhoz, hogy az evangélium valóban tisztán és elegyítetlenül hirdettessék.

Kimondhatatlan fohászkodások

1964. december 1.

Textus: Róm 8,18–27

„Mert azt tartom, hogy amiket most szenvedünk, nem hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, mely nékünk megjelentetik. Mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. Mert a teremtett világ hiábavalóság alá vettetett, nem önként, hanem azért, aki az alá vetette. Azzal a reménységgel, hogy maga a teremtett világ is megszabadul a rothadandóság rabságától az Isten fiai dicsőségének szabadságára. Mert tudjuk, hogy az egész teremtett világ egyetemben fohászkodik és nyög mind idáig. Nemcsak ez pedig, hanem maguk a Lélek zsengéjének birtokosai, mi magunk is fohászkodunk magunkban, várván a fiúságot, a mi testünknek megváltását. Mert reménységben tartatunk meg; a reménység pedig, ha láttatik, nem reménység; mert amit lát valaki, miért reményli is azt? Ha pedig amit nem látunk, azt reméljük, békességes tűréssel várjuk. Hasonlatosképpen pedig a Lélek is segítségére van a mi erőtlenségünknek. Mert azt, amit kérnünk kell, amint kellene, nem tudjuk; de maga a Lélek esedezik mi érettünk kimondhatatlan fohászkodásokkal. Aki pedig a szíveket vizsgálja, tudja, mi a Lélek gondolata, mert Isten szerint esedezik a szentekért.”

Keresztyén Testvéreim! Alapigénkben háromszor van szó fohászkodásról: először azt mondja Pál apostol, hogy az egész teremtett világ fohászkodik, azután azt, hogy a „Lélek zsengéjének birtokosai”, vagyis a keresztyén emberek is fohászkodnak, végül pedig a Szentlélekről mondja, hogy az is kimondhatatlan fohászkodásokkal esedezik miérettünk. Ha azonban valaki alapigénket az eredeti görög nyelven olvassa, azt látja, hogy az apostol a fohászkodni szó helyén egy erősebb kifejezést használ: sóhajtozásról, sőt nyögésről beszél, amiben benne van a fájdalom és benne van a vágyakozás, a sóvárgás: epedő várása valaminek, ami még nem a miénk.

Amiről az apostol itt bizonyságot tesz, kibeszélhetetlen titok az: senki más nem tud róla, csak akinek a Lélek megnyitotta a fülét a hallásra. A Szentlélek segítsége nélkül egy szót sem értünk meg az egész alapigéből. Az apostol azonban, Istennek ez a választott edénye, aki a Léleknek sokkal nagyobb mértékét nyerte el, mint mi, közönséges keresztyének, hallja azt, amit mi rendszerint nem hallunk: hallja ennek a roppant mindenségnek, ennek az egész teremtett világnak a nyögését, sóhajtozását, sőt, a Szentlélek annyira élessé tette a fülét a hallásra, hogy hasonlóan egy kiváló karmesterhez, aki egy nagy zenekar játékában minden egyes hangszer hangját meg tudja különböztetni, úgy ő is háromféle sóhajtozást hall egyszerre is és külön is: a teremtés, a Krisztusban hívők és a Szentlélek sóhajtozását.

Könyörögjünk a Szentlélek segítségéért, hogy megnyissa fülünket és mi is meghalljuk ezt a hármas sóhajtozást.

I.

„Tudjuk, hogy az egész teremtett világ egyetemben fohászkodik és nyög mind idáig." Nyögni az szokott, aki szenved. De mi baja a világnak? Hiszen Isten dicsőségben és tökéletességben teremtette azt. Leibniz, a nagy bölcselő mondta, hogy a világ a lehető legjobb minden lehetséges világ között – és ebben van is valami igazság, mert Isten, aki a legfőbb bölcsesség, mindenhatóság és örök szeretet, rossz világot, tökéletlen világot igazán nem teremthetett és nem is teremtett. A világ valami idegen ártalom folytán romlott meg, s ez az idegen ártalom nem lehet más, mint a bűn.

Isten tökéletes világot teremtett tökéletes emberek számára. Ez a kettő egymást feltételezte és kiegészítette. A teremtett világot tehát befejezte és megkoronázta az ártatlan és tökéletes emberi élet dicsősége. A nagy mindenség ez után áhít, s ezzel éri el célját. Vedd el a király koronáját és nem király többé, rontsd el a teremtés koronáját, és a teremtés nem tökéletes teremtés többé. Éppen ez történt meg a világgal. Megromlott az, amiben betetőződött és célját elérte: az ember. A világ tökéletesnek, szépnek és igaznak van ugyan teremtve, de tökéletessége és igazsága csak a tökéletes ember lelkében tükröződhetik. Akármilyen gyönyörű is a kép, torzzá válik, ha a tükör megromlott, elhomályosodott, vagy félregörbült. Ezzel azt is megmondtuk, hogy miért nem látja az ember olyannak a világot, amilyennek Isten megteremtette: igaznak, szépnek, tökéletesnek. A bűn meghomályosította értelmünket, így csak töredékeket tudunk látni, nem tudjuk felfogni a nagy összefüggéseket, a legtöbb dolgot csak ellentmondásban tudjuk szemlélni. Az emberről például azt kell mondanunk, hogy nagy és kicsiny, dicsőséges és nyomorult, isteni és állati lény. Az életről azt kell mondanunk, hogy öröm és bánat, átok és áldás, jutalom és büntetés.

A bűn megrontotta az ember és a mindenség viszonyát, és őket szembefordította egymással és egymás ellenségévé tette. Most is érvényes az első embernek adott parancs: hajtsátok uralmatok alá a földet. De míg Isten az embernek ezt az uralmát áldásnak szánta, most áldás és átok egyszerre: az, amit civilizációnak és kultúrának nevezünk, vagyis az ember kivívott uralma a természet fölött egyszersmind a nagy világromlások nagy rejtegetője is. Egyik vagy másik része aránytalanul kifejlődik és magasra nő, s akkor saját súlya alatt összeomlik és maga alá temeti az embert. Nem láttuk-e éppen a legutóbbi évek történetében, nem látjuk-e most, az atomkorszak kezdetén, hogy akár a technikai, akár a gazdasági civilizáció, akár az egyoldalú tudományos műveltség miképpen próbál feltornyosulni az égig, miképpen lendíti ki egyensúlyi helyzetéből az egész emberi művelődést és irtózatos robajokkal miképpen dől össze egy-egy korszaka a történelemnek?

A teremtett mindenségnek az a célja, hogy az ember javát szolgálja – mert ő a teremtés koronája –, az embernek pedig az a célja, hogy az Isten dicsőségét szolgálja. Ha ez nem történik meg, értelmetlenné válik az emberi élet: nem tudjuk megmondani, miért születünk, miért szaporodunk és miért halunk meg. Ha pedig az emberi életnek nincsen célja, nincs célja a természetnek sem, s egyszerre nem értjük, miért van egyáltalán élet. Innen van, az ember bűne miatt, hogy a mindenséget valami komor nyugtalanság önti el, szinte hallani véljük, sőt a Szentlélek által valósággal halljuk azt a kibeszélhetetlen nyögést, sóhajtozást, amely az egész teremtést áthatja.

Amíg a Szentlélek meg nem világosítja értelmünket, ha meg is hallunk valamit ebből a nyögésből és sóhajtozásból, annak értelmét nem tudjuk. Még akkor sem tudjuk, ha a mi lelkünkből, a mi szánkon át tör fel a mindenségnek ez a sóhajtozása. A szomorú sorsú magyar költő, Ady Endre érzi a mindenség nyögésének titkát, de az titok marad számára:

„Minden titok e nagy világon
S az Isten is, ha van
És én vagyok a titkok titka,
Szegény hajszolt magam.

Isten, Krisztus, Erény és sorban
Minden, mit áhitok
S mért áhitok? – ez magamnál is,
Óh, jaj, nagyobb titok."

(Ady Endre: Hiszek hitetlenül Istenben)

Keresztyén Testvéreim! Alapigénkben a Szentlélek éppen erről a titokról vonja el a leplet, amikor megmondja a mindenség sóhajtozásának okát és célját: az oka az, hogy „a teremtett világ hiábavalóság alá vettetett" és a rothadandóság rabságában sínylődik; a célja pedig, vagyis az, ami után sóvárog: Isten fiainak megjelenése, mert „a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését".

A teremtett világ tehát sóvárogva várja, hogy újra nyilvánvalóvá legyen az a kapcsolat, amely a teremtő Istent legmagasabb rendű teremtményével, az emberrel összeköti, hogy ismét nyilvánvalóvá legyen, hogy ez a kapcsolat a szeretet kapcsolata; azaz a teremtett mindenség annak helyreállítása után sóvárog, amit az ember bűne elrontott, mert ennek helyreállításával gyógyul meg az egész teremtés baja, ezzel múlik el az egész világ fájdalma, ennek a kérdésnek a megoldása ragyogtatja fel Isten dicsőségét még a nem emberi természetben is: „És lakozik a farkas a báránnyal, és a

párduc a kecskefiúval fekszik, a borjú és az oroszlánkölyök és a kövér barom együtt lesznek, és egy kis gyermek őrzi azokat." (Ézs 11,6)

A teremtett világ azonban nem látja ezt a végső célt, csak a sejtelme él benne annak, hogy van megoldás, van megváltás, van szabadulás a rothadandóság rabságából. Az, hogy a teremtett mindenség „reménységgel" vettetett a hiábavalóság alá, nem azt jelenti, hogy a teremett világban tudatosan él az Isten fiai megjelenésének reménysége – ez az apostol reménysége és a hívő ember reménysége, aki előtt a Lélek ezt a célt felragyogtatja. A teremtett világban csak a sejtelme él ennek a beteljesedésnek, helyesebben mondva a halvány emléke él annak, hogy milyen volt ez a világ, mielőtt az emberi bűn elrontotta volna. A teremtett világnak ez a sóvárgása, nyögése, sóhajtozása honvágy, nosztalgia, annak az állapotnak az emléke, amikor zavartalan volt az összhang a Teremtő és a teremtmény között, amikor az embert Istennel a szeretetkapcsolat kötötte össze, és ez a szeretet ragyogta be az egész mindenséget.

Ennek a honvágynak a hangját hallja az apostol, ezt nevezi a mindenség nyögésének. Beszélhetne ennek a világnak a zűrzavaráról, romlottságáról, lázadásáról, de – amint Luther Márton mondja – „szent apostoli szemével meglátja mindenben a mi drága, szent keresztünket", Jézus Krisztus keresztjét, a megváltás jelét, a bűnből, a halálból való szabadítás jelét. A teremtett mindenség nem tudja, hogy az ő élete is a kereszt jegyében áll; a világ gúnyos kacajjal fogadná az apostol látását, hogy a világon minden, még az élettelen természet is az Isten fiainak megjelenése után sóvárog. A Szentlélek azonban jobban ismeri a világot, mint az önmagát, és ezért nekünk kijelenti, hogy ez a sóvárgás, ez a vágyakozás a mindenség életének leghatalmasabb hajtóereje, legigazibb mozgatója.

II.

De nemcsak a teremett világ életében hallja az apostol ezt a sóhajtozást, hanem – amint a Szentlélek mondatja vele – „maguk a Lélek zsengéjének birtokosai, mi magunk is fohászkodunk magunkban, várván a fiúságot, a mi testünknek megváltását".

Rosszul prédikál az az igehirdető, aki azt mondja: fogadd el Krisztust, és akkor soha többé semmi bajod, semmi problémád, semmi gondod, semmi szenvedésed nem lesz, akkor tiéd lesz a tökéletes és zavartalan boldogság. Ezt Isten igéje sohasem ígérte. Amíg testben élünk, ezt a zavartalan boldogságot el nem érhetjük. Az az állapot, amelyben Isten letöröl minden könnyet, és halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, majd csak akkor következik el, amikor „az elsők elmúltak", amikor a mi testünk megváltatik. Sokkal helyesebb, ha azt mondjuk, hogy a keresztyén ember öntudatosabban él, teljesebben él, mint a hitetlen: megnő a fogékonysága a szenvedésre, mert most már a mások baja is bántja, de ugyanakkor

megnő a fogékonysága az örömre, a vigasztalásra is, ezért tud együtt sírni a sírókkal és együtt örülni az örülőkkel. De az ő élete is testben való élet, mint akárki másé, a különbség az – és ez a különbség igen fontos –, hogy ő a Lélek zsengéjének birtokosa, azaz benne már most elkezdődik a Lélek új termése, benne már most kezd megvalósulni az új teremtés, ő már most megízleli az eljövendő világ erőit, már most elnyeri előlegét, zálogát annak, aminek a teljes összegét drága örökségként őrzi számunkra a kegyelem egészen addig, amíg teljesen megvalósul a mi fiúságunk, amikor tényleg, végérvényesen fiakká tétetünk, Isten fiaivá. A Szentlélek már most a fiúság lelke, a Szentlélek már most felgerjeszti szívünket, hogy Istent, a mindenség Urát így szólítsuk: Atyánk!

A keresztyén ember fohászkodása és sóhajtozása éppen ezért már nem csupán valami öntudatlan sóvárgás, formátlan sejtelem – a hívő embert a biztos reménység élteti: ő már látja *„Jézus példájából, mi lehet a holtak porából"* (RÉ 347. dicséret, 3. vers), ő már látja Jézus Krisztus személyében, mit jelent a fiúság, ő már most megízleli Isten választottainak eljövendő boldogságát, ő tudja pontosan, hogy hová megy, milyen cél felé tart, ő már most látja a koronát, az örök élet koronáját, amely eltétetett számára.

De éppen ezért, mert benne van ez a reménység, ő még jobban érzi a rothadandóság rabságát, a lét hiábavalóságát, és még jobban sóvárog a teljes váltság után. *Ignoti nulla cupido* – csak az után vágyakozunk, amit ismerünk – mondja a régi bölcsesség. A Lélek birtokosai azért sóvárognak, mert ők már megérezték az előízét annak a boldogságnak, amit Isten készített az Őt szeretőknek. A keresztyén emberben ezért még sokkalta erősebb a honvágy, mert benne nemcsak halvány emléke él az atyai hajléknak, ahonnan eltávozott, hanem ő már azt is tudja, hová megy, azt is tudja, hogy őt várják, hogy számára a vendégséget, a díszruhát elkészítették, hogy ő mint fiú térhet vissza az atyai hajlék örök boldogságába.

Ne szégyelljük ezt a honvágyat, mondjuk azt ki bátran, mert a reménység, ha Istentől van, biztos reménység, amely meg nem szégyenít.

III.

Végül a harmadik hang, ami már nem is a teremtett világnak, hanem a Teremtőnek, a teremtő Szentléleknek a hangja: a Lélek esedezése kimondhatatlan fohászkodásokkal mibennünk és miértünk. Nem magában esedezik a Szentlélek – mondja a nagy egyházi atya, Augustinus –, hanem mivelünk, amikor minket késztet fohászkodásra, amikor bennünk kelt olyan sóvárgást, amit ki sem tudunk beszélni. Isten azonban az ilyen sóvárgást is megérti, mert Ő a szíveket vizsgálja. Ez a sóvárgás hang és visszhang egyszerre: a Lélek szava bennünk és a mi szívünk válaszadása.

„*S mért áhitok? – ez magamnál is, óh, jaj, nagyobb titok*" – idéztük az előbb a költő szavait. Igen, ez a titok önmagunknál is nagyobb, mert azt jelenti, hogy minden gondolatunkat, minden érzésünket, egész létünket megelőzi Isten szeretete, aki előbb szeretett minket. Ha felgerjed a szívünkben a vágyakozás az Ő szeretete, az atyai hajlék után, ez csak visszhang az Ő szeretetére. Ő pedig nem kelt bennünk hiábavaló sóvárgást, alaptalan reménységet, a Szentlélek bennünk és értünk való könyörgésében már benne van a felelet is – ez már a fiúság záloga, annak a bizonyossága, hogy nem szolgák vagyunk, nem rabok vagyunk, hanem fiak és örökösök.

Még körülvesz a világ nyomorúsága, még itt vagyunk testben, a rothadandóság rabságában, még nem tudunk úgy társalogni Atyánkkal, ahogy kellene, most még „amit kérnünk kell, amint kellene, nem tudjuk" – de már elnyertük a fiúság lelkét, és „maga a Lélek esedezik érettünk kimondhatatlan fohászkodásokkal".

*

De mit kíván tőlünk az apostol bizonyságtétele? Egyet kíván, Testvéreim, azt, hogy ebben a hármas sóhajtozásban ismerjük fel a saját hangunkat, a saját sóhajtozásunkat.

A teremtett mindenség sóhajtozásában benne van az én sóhajtozásom is, mert én is hozzá tartozom a teremtéshez, testemmel, lelkemmel. Szolidáris vagyok ezzel a teremtett mindenséggel, még a bűnben is, mert nem elég azt mondanom, hogy az emberi bűn rontotta meg ezt a világot, hanem vallást kell tennem: az én bűnöm az oka ennek a romlásnak. Én vagyok az oka annak, hogy a mindenség nem lehet olyan, amilyennek Isten teremtette; bűnöm nem az én saját ügyem vagy belső kérdésem, amihez legfeljebb a környezetemnek van valami szava; az én bűnöm világalakító erő, és én állok az útjában annak, hogy a világ jó legyen, s a teremtett mindenségre ráhulljon a végleges isteni ámen. A mindenség sóhajtozásába beleolvad az én személyes bűnbánatom zokogása – és ez a kettő egy.

De a Lélek zsengéjének birtokosaival is együtt sóhajtozom, mint aki tudom, mint aki bizonyos vagyok afelől, hogy egyszerre megváltozhat a világ, feloldódik átka, elcsendesedik nyögése, ha én meg fogok szűnni olyan lenni, amilyen vagyok, és olyan leszek, amilyennek szán és akar Isten, az én Atyám. Ebben a sóhajtozásban már nemcsak a fájdalom lüktet, de benne van a reménység öröme is: Isten mindent megtett avégből, hogy én olyan legyek, amilyennek Ő akar engem: ezért lett testté az Ige, ezért halt meg és támadott fel Krisztus. Megtörténhet azért az én fiúvá fogadtatásom, mert Isten Krisztus áldozatát elfogadta, engem igaznak nyilvánított, ingyen kegyelméből nekem adta azt, amit érdemből soha senki meg nem szerezhet: nekem adta a halál és a kárhozat helyett az életet és az üdvösséget.

Végül érezzük meg, hogy a Szentlélek sóhajtozásaiban, kimondhatatlan fohászkodásaiban is benne van az én sóhajtozásom, mert amikor a Fiú Isten Lelke elkezdi könyörgését bennem, ez azt jelenti, hogy bármennyire kifejezhetetlen is az a sóvárgás, az a boldog sóvárgás, az a boldog szorongás, az a feszült várakozás, amit a Lélek ébreszt bennem, én hallom az én megváltó Uram hívását, én felelek arra, én borulok le előtte és én veszem tőle azt a bizonyosságot, hogy a teremtett világgal együtt én is egészen bizonyosan megszabadulok a rothadandóság rabságából és eljutok az Isten fiai dicsőségének szabadságára. Ámen.

Ideje, hogy az álomból felserkenjünk!

Advent, 1968

Textus: Róm 13,11–14

„Ezt pedig cselekedjétek, tudván az időt, hogy ideje már, hogy az álomból felserkenjünk; mert most közelebb van hozzánk az idvesség, mint amikor hívőkké lettünk. Az éjszaka elmúlt, a nap pedig elközelgett; vessük el azért a sötétségnek cselekedeteit, és öltözzük fel a világosság fegyvereit. Mint nappal, ékesen járjunk, nem dobzódásokban és részegségekben, nem bujálkodásokban és feslettségekben, nem versengésben és irigységben: hanem öltözzétek fel az Úr Jézus Krisztust, és a testet ne tápláljátok a kívánságokra."

Amíg a keresztyén egyházakban az volt a szokás, hogy a prédikációk alapigéi minden vasárnapra elő voltak írva, és ez a szokás a magyar református egyházban is sokfelé megmaradt egészen a 17. század végéig, addig az igehirdetők, ha az apostoli levelekből vették a textust, advent első vasárnapján a mi alapigénkről prédikáltak. És ezt az alapigét nem ok nélkül írták elő annak idején még a középkori egyházban advent első vasárnapjára, mert valóban egy hatalmas adventi üzenetet tartalmaz. Advent azt jelenti magyarul, hogy eljövetel, elérkezés; ez az alapige pedig Jézus Krisztus dicsőségben való eljövetelét a napfelkeltéhez hasonlítja: az éjszaka homálya már oszlik, a hajnalpír már megjelent a horizont fölött, itt az ideje, hogy fölébredjünk és úgy járjunk, mint ahogy a világosság gyermekeihez illik.

I.

„Az éjszaka elmúlt, a nap pedig elközelgett" – ez az adventi helyzet, ez a mi helyzetünk. Már nem az éjszaka sötétségében élünk, de még nem is a nap teljes világosságában, hanem mint akik már látják az első fénysugarakat az égbolt peremén, Isten új világának hajnalhasadását. Úgy érzem, ennél igazabb, ennél józanabb, ennél mélyebbre ható helyzetértelmezést senki nem adhat nekünk. Vannak emberek, akik ezt alaptalan derűlátásnak tartják és ellene mondanak: nem, az éjszaka nem múlt el, annak kellős közepén vagyunk, ez a világ a bűn és a halál helye, benne minden elmúlik, elpusztul, az emberi elme legragyogóbb alkotásai is megsemmisülnek. Sőt, éppen azt látjuk napjainkban, hogy az emberi elme legfényesebb vívmányai ássák meg a sírunkat, mert most, az atomenergia felfedezésével oda jutottunk, hogy az egész emberiség öngyilkosságának az eszközei is a kezünkben vannak. Nem kifelé megyünk az éjszakából, hanem befelé megyünk az éjszakába, a pusztulásba. Viszont

vannak született derűlátók, akik túlságosan sötétnek tartják alapigénk helyzetértelmezését, hallani sem akarnak arról, hogy az éjszakai sötétség képét az emberiség életére alkalmazzuk, sem pedig arról, hogy a napfelkeltére még várni kellene. Nem, az emberi ész, az emberi erő fényes napja máris ragyog fölöttünk, és nincs olyan kérdés a világon, amit az ember a maga erejéből meg ne tudna oldani.

Az ige üzenetének azonban semmi köze nincs ehhez a derűlátáshoz vagy borúlátáshoz. Az ige nem a mi világnézetünkről beszél, hanem arról, hogy Isten hogyan nézi ezt a világot. Igen, a bűn és halál világa ez, az éjszaka árnyai még nem tűntek el teljesen, még nem jött el az a világkorszak, amelyben az ige szerint éjszaka nem lesz többé (Jel 21,25). Ebben a világban még pusztít a bűn, ebben a világban még telnek a temetők, ebben a világban még ömlik a könny és hangzik a jajkiáltás, de ebben a világban ment végbe Jézus Krisztus feltámadása, ebben a világban a bűn és halál erői már döntő csapást szenvedtek, és ezért mi máris elkezdhetjük győzelmi énekünket: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57) Alapigénkben már nem az ótestamentumi virrasztó fájdalmas kérdése visszhangzik: „Vigyázó, meddig még az éjszaka?" (Ézs 21,11), hanem a szabadulás próféciájának ujjongó üzenete: „Feltámad néktek, akik félitek az én nevemet, az igazságnak napja." (Mal 4,2) A mi adventi várakozásunk tehát nem azt jelenti, hogy még teljes sötétségben volnánk és így várnánk sóhajtozva a hajnalt; a mi adventi várakozásunk örvendező várakozás, mert hitünk szemével máris látjuk a felkelő nap sugarait az égen.

Ezért üzeni Pál apostol a római keresztyéneknek: „Most közelebb van hozzánk az idvesség, mint amikor hívőkké lettünk." Azt hiszem, tudjátok, Testvéreim, hogy Pál apostol a napfelkeltét, Jézus Krisztus dicsőségben való visszatérését és teljes szabadítását igen közeli eseménynek tartotta. Ebben bizonyára Jézus Krisztus ígéretéhez szabta magát: „Isten országának evangéliuma hirdettetik az egész világon, bizonyságul minden népnek, és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Azaz a jelen világkorszak akkor ér el végállomásához, amikor az evangélium eljutott minden néphez ezen a világon. Pál apostol még úgy gondolta, hogy a világ evangelizálásának munkáját éveken belül el lehet végezni, és mivel tele volt a szíve a dicsőséges Urával való találkozás vágyával, a maga részéről mindent megtett a nagy feladat elvégzése érdekében: éjt nappallá téve, magát nem kímélve sietett hirdetni az evangéliumot. Hihetetlenül rövid idő alatt óriási utakat tett meg, és az volt a terve, hogy az evangéliumot az akkor ismert világ legszélső pontjára, Hispániába, a mai Spanyolországba is elviszi. Tudjuk, hogy ezt a tervét nem tudta megvalósítani. A célt világosan látta, de az ő ütemterve mégis más volt, mint az Istené. A feladat nagyobb volt, mint ő gondolta. A világ evangelizálásának ügye ma sincs befejezve: milliók vannak ma is a világon, akik az evangéliumot még soha nem hallották. Isten azonban nem a mi óránkkal méri az időt, előtte

ezer esztendő annyi, mint a tegnapnak ő elmúlása vagy egy éjnek rövid vigyázása. Még csak azt sem mondhatjuk, hogy Pál apostol csalódottan halt meg, hiszen ő éppen úgy tudta, ahogy mi is tudjuk a mi Urunk szavát: „Nem a ti dolgotok tudni az időket és alkalmakat, melyeket az Atya a maga hatalmába helyeztetett." (ApCsel 1,7) A világegyetem órájának ütéseit mi nem halljuk, mi csak a saját időnket ismerjük, csak a saját életünk óraütéseire figyelünk.

Ha nem is tudjuk, mikor üt tizenkettőt ennek a világmindenségnek az órája, az bizonyos, hogy mi minden esztendővel, minden adventi időszakkal, minden héttel, minden órával, minden perccel közelebb jutunk a mi Urunkkal való végső találkozáshoz. Éppen ezért hadd kérdezzem meg igen komolyan, Testvéreim: tényleg az üdvösséghez vagyunk-e közelebb? Ó, bárcsak imádságként és boldog hitvallásként törne föl a szívünkből most, advent kezdetén új énekeskönyvünk egyik szép esti éneke:

„Minden múló perc Hozzád visz közel,
Kegyelmed űzi kísértőmet el,
Nincs más vezérem, nincs más Mesterem,
Fényben, borúban, ó, maradj velem."

(RÉ 511. dicséret, 3. vers)

Lehet, hogy az advent közülünk több testvér számára pontosan azt jelenti, hogy földi időszámítás szerint is közel, talán nagyon közel van ez a találkozás. De ha emberileg még messze is vagyunk attól, mindnyájunknak szól külön-külön és az egész keresztyén anyaszentegyháznak együttesen: „Most közelebb van hozzánk az idvesség, mint mikor hívőkké lettünk."

II.

De ha ez a helyzetünk, ha valóban a hajnalhasadás idejét éljük, mi a kötelességünk ebben a helyzetben? A legelső természetesen az, hogy fölébredjünk. „Ideje már – hangzik az ige –, hogy az álomból felserkenjünk." Keresztyén Testvéreim! Nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy ez a figyelmeztetés mindnyájunknak szól, alóla senki nem vonhatja ki magát. Manapság is szoktunk beszélni ébredésről, és úgy szoktuk gondolni, hogy annak van szüksége ébresztő igehirdetésre és ébredésre, aki még nem ismeri Krisztust, aki még nem hisz. Egészen bizonyos, hogy az ilyen embernek van szüksége először az ébresztő bizonyságtevésre és a lelki ébredésre, de figyeljük meg, hogy Pál apostol itt azokhoz szól, akik már hívőkké lettek, akik már megismerték a Jézus Krisztust. Az igazság az, hogy amíg ebben a testben vagyunk, mindnyájunkat fenyeget az elalvás veszélye, mint a Gecsemáné-kertben a tanítványokat, mert

– ahogy Jézus mondta – „jóllehet a lélek kész, de a test erőtlen" (Mt 26,41). Nemcsak a hitetlenek alusznak, hanem vannak alvó és álmos keresztyének, alvó gyülekezetek, alvó egyházak is, és ezért ez az adventi ébresztő szózat mindenkinek szól: „Ideje már, hogy az álomból felserkenjünk."

Mit jelent ez az alvás? Az alvó ember érzékszervei pihennek, az alvó nem lát, nem hall, gondolkozóképessége sem működik – nem a valóságot vizsgálja, hanem álmodik; az alvó ember cselekvésképtelen és védtelen. Nem látunk és nem hallunk! Testi füllel halljuk ugyan az igehirdetést, szemünkkel látjuk a Biblia betűit, de vajon érezzük-e, éljük-e az evangélium kibeszélhetetlen erejét? Voltaképpen minden keresztyénnek állandóan ujjongani kellene, ha valóban igaz mindaz, amit az Isten szakadatlanul hirdetett nekünk, és jaj, milyen sok szomorúság és csüggedés van az életünkben. A keresztyén embernek látnia kellene a láthatatlant: az ő Urának végső és teljes győzelmét. Nem úgy viselkedünk-e mégis sokszor, mint egy vert hadsereg, amely menekül az ellenség elől? Néha Isten hatalmasan szól egy egész nemzedékhez, és mintha mindenki süket volna. Az adventi Krisztus zörget, zörget a mi életünk eseményei és a világtörténelem eseményei által is, mi pedig nem halljuk, mert alszunk. Az alvó ember testi és lelki képességeinek csak kicsiny hányada működik. És vajon merjük-e állítani, hogy száz százalékig kihasználjuk az Istentől kapott képességeinket? „Aki azonban tudna jót cselekedni, de nem cselekszi, bűne az annak." (Jak 4,17) De nemcsak a képességeinket hagyjuk kihasználatlanul, hanem az alkalmainkat is. A múltkor láttam azt a komikus jelenetet, amikor egy fiatalember, aki a vonathoz indult, akkor ébredt föl a villamoson, amikor az már újra a Klinikáknál járt. Ha pedig így elmulasztunk egy Istentől nyert fontos alkalmat, rendesen elkezdünk kapkodni, elkezdünk aggodalmaskodni, hogy le ne késsünk a csatlakozásról, és az élet tele van emberekkel, akik helyezkednek, ügyeskednek, sodródnak, alkalmazkodnak, köpönyeget forgatnak, csak hogy a történelem vonatáról le ne késsenek. Így azonban egészen biztosan lekésik, vagy rossz vonatra ülnek, mert csak az Istentől nyert ébredés állapotában ismerjük fel az igazi, Istentől kapott alkalmakat.

Az alvó ember nem tud gondolkozni, csak álmodni. Az álom is hasonlít a valósághoz, annak képeit tapasztalatainkból vesszük, mégis megcsalja magát, aki az álmot valóságnak veszi. A lelki alvás pedig éppen azt jelenti, hogy megcsaljuk magunkat, mert olyanoknak képzeljük magunkat, amilyenek nem vagyunk, és hiába dicsekszünk azzal, hogy józan, reális látású emberek vagyunk, félreismerjük a helyzetünket, a történelmi szituációt, amiben vagyunk.

De az alvó ember védekezni sem tud. 1241-ben az volt a muhi csatavesztés fő oka, hogy a magyarok aludtak a szekértáborban, amikor a tatárok rájuk törtek. Ezért hangzik az ige figyelmeztetése: „Józanok legyetek, vigyázzatok; mert a ti ellenségetek, az ördög, mint ordító oroszlán szerte jár, keresvén, kit elnyeljen." (1Pt 5,8)

Itt az ideje, hogy fölserkenjünk az álomból! Itt az ideje, hogy megnyissuk fülünket a hallásra, szemünket a látásra, hogy álmainktól elforduljunk és megragadjuk az Istentől számunkra elkészített alkalmakat! Itt az ideje, hogy megérezzük az emberi élet igazi dimenzióit, itt az ideje, hogy megérezzük azt, hogy mulandó életünket valósággal körülveszi az örökkévalóság, amely Luther Márton szerint közelebb van hozzánk, mint a saját ingünk. Ébredjünk, amíg nem késő, mert az örökkévalóságot itt és most, a mi időnkben, ebben a tovarohanó és soha vissza nem térő időben kell megragadnunk!

III.

De nem elég, ha csak fölébredünk. Az advent következő parancsa az, hogy öltözzünk is föl. Az apostol ennek a parancsnak a kifejezésére három képet használ. Először azt mondja, hogy vessük el a sötétségnek cselekedeteit, és mint nappal, ékesen járjunk. Amint nem nagy tisztesség valakinek, ha déli tizenkét órakor gyűrött hálóruhában fogadja vendégét, úgy félre kell tennünk az éjszakához illő dolgokat, a sötétség cselekedeteit: a dobzódást, a részegeskedést, a bujálkodást, a feslettséget, a versengést, az irigységet. Pál apostol itt nyilván az akkori pogány világ bűneire gondol, de az ő felsorolását bátran lehetne folytatni finomabb, és éppen ezért veszedelmesebb bűnökkel is, amik közöttünk pusztítanak. De nem is az a fontos, hogy itt milyen bűnök vannak néven nevezve, hanem az, hogy mindezektől tényleg meg lehet szabadulni, mert közel a mi Szabadítónk.

Ezeket a bűnöket Pál apostol pogány kortársai is elítélték, de nem tudtak tőlük megszabadulni, mert ők még nem látták a hajnal fényét az ég peremén. Mert a bűneinktől való megszabadulás nem feltétele az Úr eljövetelének, hanem következménye – és ezért az adventi megtéréshirdetésnek nem ez az értelme: térjetek meg, hogy elközelíthessen a mennyeknek országa, hanem ez: térjetek meg, mert megtérhettek, elfordulhattok a bűnöktől, letörhetitek a bűn bilincseit, mert elközelített a mennyeknek országa! Mint ahogy a fölkelő nap elűzi az éjszaka árnyait, úgy semmisíti meg Krisztus a mi bűneinket, csak hagyjuk, hogy bevonuljon az életünkbe és az Ő világossága kigyúljon a szívünkben.

A második kép a felöltözésé: öltözzétek fel az Úr Jézus Krisztust! Öltözzétek fel Krisztust, hogy Isten ne a ti saját igazságotok rongyos, szennyes ruháját lássa rajtatok, és így mint a menyegző ura, kivessen a külső sötétségre, hanem az Ő tökéletes palástját lássa rajtunk, és így lehessünk méltó vendégei a királyi menyegzőnek.

Aztán az apostol harmadik képe a fölfegyverkezésé. Nem elég, ha felöltözünk, fel is kell fegyverkeznünk, mert bár a döntő ütközetet Krisztus megnyerte, az utócsatározások folynak tovább, egészen az Ő végső és teljes győzelméig. Ebben a harcban

hiába hagyatkoznánk a saját erőnkre, a saját ügyességünkre, a saját fegyvereinkre – mindezek nem segítenek rajtunk, csak a világosság fegyverei, azok a fegyverek, amelyekben az eljövendő világkorszak erői működnek. Ezért most, az adventi időszakban is hangzik felénk a parancs: „Álljatok hát elő, körülövezvén derekatokat igazlelkűséggel, és felöltözvén az igazságnak mellvasába, felsaruzván lábaitokat a békesség evangéliumának készségével, mindezekhez fölvevén a hitnek pajzsát, amellyel ama gonosznak minden tüzes nyilát megolthatjátok; az idvesség sisakját is fölvegyétek, és a Léleknek kardját, amely az Isten beszéde." (Ef 6,14–17)

De Pál apostol itt nemcsak az Istenhez való viszonyunkra gondol, hanem embertársainkhoz való viszonyunkra is, ebből a szempontból pedig azt jelenti Krisztus felöltözése, hogy az Úr Jézus Krisztus szeretetével viseltessünk embertársaink iránt, úgy hajoljunk le az Ő kicsinyeihez, úgy vigasztaljuk a sírót, úgy karoljuk fel az aléltat, mert – amint az alapigénket megelőző versben olvassuk – „a törvény betöltése a szeretet". Luther Márton egyszer ezt a nagyon erős kifejezést használta: a keresztyén embernek „Krisztussá" kell lennie felebarátai számára, nem úgy, hogy Őt utánozni vagy helyettesíteni próbáljuk, hanem úgy, hogy az Ő mérhetetlen szeretetének ruháját vesszük magunkra, hogy rajtunk keresztül, a mi cselekedeteinken keresztül az Ő szeretete áradjon a világba. Hogy mit jelent Krisztusnak ez a felöltözése, azt hadd szemléltessem egy megtörtént esettel, amit volt kedves professzoromtól, a nemrégen elhunyt híres mohamedán misszionáriustól, Zwemer Sámueltől hallottam. Zwemer Sámuel egy alkalommal Kelet-Arábiában egy beduin tömegnek prédikált. Amint Jézus könyörülő és megbocsátó szeretetéről beszélt, egy beduin felugrott, és félbeszakította a bizonyságtételt. „Én ezt az embert személyesen ismertem – mondta –, tényleg olyan volt, amilyennek elmondtad. Mindenkin segített, még azokon is, akik ártottak neki. Egy betegtől sem fordult el, még a néger rabszolgagyerekeket is gyógyította. A legnagyobb hőségben is ment, ha beteghez hívták, mindenkinek barátja volt, mindenkit szeretett." Zwemer meglepetéssel hallotta ezt a közbeszólást, majd az igehirdetés után kifaggatta a beduint, hogy kire gondolt. Elképzelhetjük Zwemer Sámuel meglepetését, amikor a beduin leírásából kiderült, hogy senki másról nem volt szó, mint Zwemer saját bátyjáról, az akkor már meghalt Zwemer Péterről, aki 1893-ban, jóval Zwemer megérkezése előtt működött mint orvos-misszionárius az arábiai Muscatban. Krisztus úgy is itt van közöttünk, hogy a segítségre szoruló embertárs kiáltásában szólít meg minket, de úgy is itt van, rangrejtve, inkognitóban, hogy követői Őt magát öltözik fel, és így jelenti ki szeretetét ebben a világban. Krisztus felöltözése végeredményben tehát azt jelenti, hogy az Ő jelenlétében élünk, abban a hitben, hogy a mi eljövendő Urunk máris itt van közöttünk, ígérete szerint: „Ímé, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) Ébredjetek, mert az Úr közel!

Végül még arról szeretnék szólni, hogy az advent szó nemcsak a mi Urunk testben való eljövetelét, nemcsak az Ő dicsőséges visszatérését jelenti, hanem az Ő jelenlétét is közöttünk, a mi szívünkben, a Szentlélek által. Alapigénk így is érvényes. Az egyes ember lelkében is van adventi időszak, amikor a fölkelő nap első sugarai megjelennek az életünkben. Az éjszaka árnyai még nem múltak el teljesen, de valami kimondhatatlanul boldog nyugtalanság már szorítja a szívünket, mert érezzük, hogy valami történni fog az életünkben. De hadd adjam át a szót valakinek, akinek az életében éppen a mi alapigénk hozta el a döntő fordulatot, a nagy egyházatyának és keresztyén gondolkodónak, Augustinusnak. Hiába volt édesanyjának minden könyörgése, a nagy tehetségű ifjú életére ráborult a pogányság homálya. A dicsőség- és élvezetvágy töltötte be az életét, de az mégis üres maradt. Hiába kelt föl benne az elégedetlenség addigi életével kapcsolatban, hiába keltette föl benne komoly keresztyének bizonyságtétele a vágyat a szabadulás után, annak útját nem találta. De hadd mondja tovább ő maga, a saját szavaival: „Leroskadtam egy fa alá és szabadon eresztettem könnyeimet. Patakként omlottak szemeimből kedves áldozatul neked, Uram, s talán nem ezekkel a szavakkal, de ebben az értelemben panaszkodtam előtted: 'És te, Uram, meddig haragszol egészen? Mikor lesz vége ennek az örökös holnapra hagyatkozásnak? Miért nem most mindjárt? Miért nem szakítja meg ez az óra életem gyalázatosságát?' Egyszerre csak fiú- vagy lányhangot hallok a szomszéd házból. Énekelt és ezt ismételgette: Tolle, lege, tolle, lege! Vedd, olvasd, vedd, olvasd! Lázasan kutattam emlékezetemben, van-e valami olyan játékfajta, amelyben a gyermekek ehhez hasonló éneket szoktak énekelni, de nem emlékeztem, hogy bármikor hallottam volna. Visszasiettem oda, ahol Alypius ült, mert odatettem az apostol könyvét, mikor fölkeltem onnan. Fölkaptam, kinyitottam, s egyetlen hang nélkül olvastam, amire tekintetem legelőször esett: 'nem dobzódásokban és részegségekben, nem bujálkodásban és feslettségben, nem versengésben és irigységben, hanem öltözzétek föl az Úr Jézus Krisztust és a testet ne tápláljátok a kívánságokra.' Nem akartam tovább olvasni. Nem is volt szükséges. Amint ugyanis a mondat végére értem, biztos megnyugvás fénye árasztotta el a szívemet és a kételkedés utolsó árnyéka is eloszlott belőlem."

Keresztyén Testvéreim! Ha alapigénk egyszer már ilyen adventi világosságot gyújthatott valakinek a szívében, én hiszem, hogy erre ma is képes, mert Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz. Lehet, hogy közöttünk is vannak, akiknek a szívében még nem kelt fel az igazság napja, még nem gyulladt fel a fény, még csak a hajnali pirkadat első derengését látják. Alapigénk nagy üzenete számukra az, hogy ez a hajnali derengés a mi Urunk eljövetelének előrevetülő fénye. Jön és közelít, mint Zákeus házához, és ha kitárjuk előtte az ajtót, belép, hogy kibeszélhetetlen fénye betöltse az életünket, és elhangozzék az Ő szava: „Ma lett üdvössége ennek a háznak!" (Lk 19,9) Ámen.

A kegyelmi ajándékok teljessége

Pünkösdi kibocsátó istentisztelet

Lekció: 1Kor 1,1–9

Textus: 1Kor 1,7

„…semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szűkölködtök…"

Ha arra gondolunk, milyen kemény szavakkal dorgálja Pál apostol levele további részében a pártoskodó, elbizakodott, sokféle gyarlóságban leledző korinthusiakat, akkor talán úgy tűnik föl, hogy levele első mondataiban túlságosan is szépen beszél a gyülekezetről. Azt írja róluk, hogy „mindenben meggazdagodtatok őbenne, minden beszédben és minden ismeretben", sőt, még ezt is halljuk róluk: „…semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szűkölködtök". Vajon arról volna szó, hogy az apostol az akkori erősen szónokias formáknak megfelelően, mintegy *captatio benevolentiae*-ként, a címzettek jóakaratának megnyerése érdekében bókokat mond a gyülekezetnek? Egyáltalán nem! Pál apostol az akkori levélírási formaságokat is az evangéliumi, a megalkuvást nem ismerő igazság szolgálatába állítja.

I.

Az első mondatok összefüggéséből világos, hogy az apostol ezt a mondatot: „semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szűkölködtök", az egyház ökumenicitásának és katolicitásának összefüggésében érti. A korinthusi keresztyéneket azoknak közösségében látja, akik az Úr nevét bárhol, a lakott föld bármely részében segítségül hívják, és ugyanakkor tudja, hogy a korinthusi gyülekezetben minden gyarlósága ellenére megvan minden, ami az egyházat egyházzá teszi: vagyis az élő Úr Jézus Krisztus jelenléte övéi között a Szentlélek által. Amint a 12. részből kitűnik, Pál apostol egyáltalán nem gondolja, hogy minden egyes korinthusi atyafi minden egyes kegyelmi ajándéknak, karizmának birtokában volna, de hiszi, tudja, vallja, hogy a legkisebb, legegyszerűbb, legszerényebb gyülekezeti tag is megkapta a Szentlélek ajándékát, hiszen senki sem mondhatja Úrnak Jézust, csak a Szentlélek által, és – ahogy a Római levélben olvassuk – „akiben pedig nincs a Krisztus Lelke, az nem az övé" (Róm 8,9). Aki egyáltalán keresztyén, ha nincs is birtokában a teljességnek, de részesedik abban, az élő Jézus Krisztussal való közösségben, a Szentlélek által.

Ezért úgy érzem, nemcsak a korinthusiakra illett Pál apostol szava, hanem most nekünk is szól itt, amikor ünnepi szent szolgálatunkra készülünk: „…semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szűkölködtök". Lehet, hogy a közvetlen közelünkben az

egyházi élet sok gyarlóságát látjuk, de magasztaljuk Urunkat, hogy az Ő egyetemes anyaszentegyházának megadja a legnagyobb kegyelmi ajándékot: az Úr Jézus Krisztussal való életadó közösséget, és hogy mi, minden gyarlóságunk ellenére ennek a közösségnek részesei vagyunk.

Néhány hónappal ezelőtt beszélgettem egy kedves testvérünkkel, aki arra nézve kért tanácsot tőlem, hogy levelező tagozatosként menjen-e legációba. Úgy érezte, hogy még nincs meg a kellő tudása, nincsenek meg a karizmái, méltatlan lenne a szent szolgálat végzésére. Én azt kérdeztem tőle, hogy szereti-e az Úr Jézus Krisztust. Azt felelte: Szeretem, és tudom, hogy Ő is szeret engem. Hát akkor nem gondolja – mondtam neki –, hogy manapság, amikor olyan nagy a hiány az igehirdetőkben, akkor vállalkoznia kellene arra, hogy elmenjen valamelyik gyülekezetbe és ott beszéljen Jézus Krisztus szeretetéről? Hát nem az a legnagyobb karizma, ha valaki tudja: az Úr Jézus Krisztus szeret engem, és szereti azokat, akikhez elmegyek? Azóta nem találkoztunk, de szinte biztosra veszem, hogy végül is vállalkozott a legátusi szolgálatra.

Alapigénk nem is azért hangzik, hogy megszégyenítsen bennünket, vagy arra indítson, hogy vizsgálgassuk, mely karizmáknak nem vagyunk birtokában, hanem azért szól hozzánk ez az ige, hogy hálát adjunk és magasztaljuk Istent a Krisztus egyetemes egyházának adott kegyelmi ajándékok teljességéért, és hogy mi magunk, mint a korinthusiak, megerősödjünk a Lélek legnagyobb ajándékában, a Krisztussal és az övéivel való közösségünkben.

Nem üres kézzel megyünk ki a gyülekezetekbe, hanem visszük az evangéliumot. Amikor az emberek tömegei semmiben sem tudnak hinni, és életük egzisztenciális vákuumából az öngyilkosságba vagy az alkoholizmusba menekülnek, akkor mi hirdethetjük annak üzenetét, akinek beszéde lélek és élet.

II.

Aztán arra indít alapigénk, hogy adjunk hálát és magasztaljuk Istent a gyülekezetben munkálkodó Szentlélekért. A Szentlélek által maga Jézus Krisztus jön velünk a gyülekezetbe. Maga Pál apostol éppen Korinthusban tanulhatta meg ezt a legjobban. Amikor korinthusi munkájának kezdetén az első sikerek, majd az akadályok láttán kilátástalannak tűnt fel a helyzet, az Úr ezt üzente Pálnak: „Ne félj, hanem szólj és ne hallgass: mert én veled vagyok (…), mert nékem sok népem van ebben a városban." (ApCsel 18,9–10) Istennek van népe ott, ahová mentek. Ha kevesen hallgatnak is, Isten Lelke rajtuk keresztül sokakra kiterjesztheti hatalmát.

Korunk egyik legjelesebb igehirdetője, a nemrégen elhunyt Walter Lüthi, aki 1948-ban Debrecenben is járt és prédikált a Kistemplomban, lelkészi szolgálatát egy

kis falusi gyülekezetben kezdte. Az ottani emberek szívesen fizettek, de templomba nem szerettek járni. A fiatal lelkészt elcsüggesztette, hogy mindig csak egy maroknyi csapatnak hirdette az igét. Elment tanácsot kérni egy nagyon kiváló, egykor Magyarországon is ismert keresztyén személyiséghez, Hermann Kutterhez. Kutter azt mondta: „Talán az a baj, hogy csak annak a néhány embernek prédikál, akik ott vannak előtte a templomban. Mostantól fogva próbáljon úgy prédikálni, hogy az egész gyülekezetnek szóljon, sőt, az egész falunak." Lüthi megfogadta a tanácsot. Hamarosan kezdett megtelni a templom, aztán ugyanígy a bázeli Münster, a berni Nagytemplom, és sokan még Svájc határain túl is felfigyeltek igehirdetéseire. Mert az, hogy Krisztus egyháza nem szűkölködik semmiféle kegyelmi ajándékban, azt is jelenti, hogy Jézus Krisztusnak sok népe van ott is, ahol először nem látjuk. Ne csak azért imádkozzunk, hogy azok hallgassanak ránk, akik pünkösdkor ott lesznek a templomban, hanem azért könyörögjünk, hogy a hallgatóink életén át a Szentlélek ereje kiáradjon az egész gyülekezet, sőt, az egész község életébe.

III.

Aztán arra indít alapigénk, hogy magunkat ajánljuk fel eszköz gyanánt a Szentléleknek. Van igazi alázatosság, és az igazán alázatosaknak szól Jézus: „Boldogok a lelki szegények: mert övék a mennyeknek országa." (Mt 5,3) De van olyan alázatosság is, amely tulajdonképpen a hálátlanság és a hitetlenség álarca. Panaszkodunk, hogy Isten nem adja nekünk a karizmákat, és közben nem adunk hálát a legnagyobb karizmáért, azért, hogy hit által közösségben vagyunk élő Urunkkal és az Ő gyülekezetével.

A modern kommunikációelméletek nagyon tanulságosan elemzik azt a folyamatot, amely a templomokban, a politikai gyűléseken, a törvényszékeken végbemegy. Azt azonban, amit a Szentlélek véghez visz a gyülekezetben, semmiféle lélektani vagy szociológiai elemzéssel nem lehet megmagyarázni. „A szél fú, ahová akar, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnan jő és hová megy: így van mindenki, aki Lélektől született." (Jn 3,8) Az Újszövetségben a *koinónia* szó *nomen actionis* is lehet, nemcsak azt jelenti, hogy *communio*, közösség, hanem azt is, hogy *communicatio*, közlés – és ennek az *actio*-nak a végső alanya maga a Szentlélek, a Jézus Krisztus Lelke. Mindent meg kell tennünk, hogy hűségesen elvégezzük szolgálatunkat, de tudnunk kell, hogy az igazi munkát a Lélek végzi, akinek mi csak eszközei vagyunk. „A mi alkalmasságunk Istentől van" – üzeni Pál apostol a korinthusiaknak. Alapigénk – „semmi kegyelmi ajándékban nem szűkölködtök" – azt jelenti, a Lélek készen áll arra, hogy felhasználjon bennünket.

Valóban készek vagyunk arra, hogy aktív, cselekvő részeseivé legyünk annak a közösségnek, amelyben nincs hiány semmiféle kegyelmi ajándékban? Erre felelet az úri szent vacsora. Itt vár a mi Urunk, hogy a Szentlélek által újra egyesüljön velünk, hogy újra aktivizálja azt a valóságot, hogy mi az Ő testének tagjai vagyunk. Vár, hogy bűneinktől megtisztítson bennünket, és felkészítsen a szolgálatra. Vár, hogy a mi szolgálatunk által is biztatást, vigasztalást, örömöt, békességet, szabadítást adjon az Ő népének. Ámen.

Mi marad meg?

1961. október 1.

Textus: 1Kor 3,11–15

„Mert más fundamentumot senki nem vethet azonkívül, amely vettetett, mely a Jézus Krisztus. Ha pedig valaki aranyat, ezüstöt, drágaköveket, fát, szénát, pozdorját épít rá erre a fundamentumra: kinek-kinek munkája nyilván lészen: mert ama nap megmutatja, mivelhogy tűzben jelenik meg; és hogy kinek-kinek munkája minémű légyen, azt a tűz próbálja meg. Ha valakinek a munkája, amelyet ráépített, megmarad, jutalmát veszi. Ha valakinek a munkája megég, kárt vall, Ő maga azonban megmenekül, mintha tűzön keresztül."

Keresztyén Testvéreim! Pál apostol első Korinthusi levelének felolvasott szakasza fölé ezt a kérdést lehetne felírni: Mi marad meg? Nemcsak mi tesszük fel ezt a kérdést, hanem magának az apostolnak a gondolatmenetében is ott láthatjuk. Próbáljuk először igen röviden megmondani, hogyan jut el levelében Pál apostol eddig a kérdésig.

Korinthusban az volt a helyzet, hogy a hívek nemcsak az apostol munkáját láthatták, hanem más kiváló keresztyén vezetőkét is. Ezek az egyházi munkások alapjában véve egynek tudták magukat a Krisztus szolgálatában, az Isten titkainak sáfárságában (1Kor 4,1), a korinthusiak azonban, mint igazi görögök, az óember pártoskodó természetének engedve, megpróbálták lelki vezetőiket mintegy szembeállítani egymással. Voltak, akik azt mondták, hogy csak Kéfás munkája ér valamit, mások csak Apollós szolgálatát becsülték, ismét mások pedig csak Pál apostol munkáját voltak hajlandók értékelni. Kinek a munkája ér valamit? Nyilván azé, akinek a munkája megmarad. De kinek a munkája lesz maradandó? Erre felel Pál apostol: „Hogy kinek-kinek munkája minémű legyen, azt tűz próbálja meg", tudniillik az ítélet tüze. De ezenkívül, amint hallottuk, az apostol mást is mond az anyaszentegyház munkájáról, és nagyon jól tesszük, ha most az ő bizonyságtételének fényében próbálunk felelni erre a kérdésre: mi marad meg? Mi marad meg az egyház munkájából?

Úgy érzem, Atyámfiai, hogy ezt a kérdést éppen a mostani napokban különös nyomatékkal kell kérdeznünk. A szokatlanul sokáig tartó száraz nyári napok után kezdődnek a hűvös idők, sárgulnak a falevelek, és eszünkbe juttatják a mulandóságot, amelynek törvénye minden munkánkra, egész életünkre kiterjed, ahogy Ézsaiás próféta mondja: „Elhervadánk, mint a falomb, mindnyájan." (Ézs 64,5) Sok minden van a földi egyház életében is, amire nézve beteljesedik a Szentírás szava: „Micsoda a

ti életetek? Bizony pára az, amely rövid ideig látszik, azután pedig eltűnik." (Jak 4,14) Aztán látszik a változás felgyorsult üteme mindenütt körülöttünk. Ha valaki húsz év távollét után most jönne vissza Debrecenbe, és leszállna a vonatról, az első pillanatokban alig ismerne rá a városra. Sok újat látna, és látná, hogy sok minden elmúlt, eltűnt örökre. Világszerte így van ez: változunk, elmúlunk. És mennyi minden változik egyházunk életében! Mennyi minden elmúlt a mögöttünk lévő évtizedek alatt! Mi marad meg? Mi marad meg az emberiség mai kultúrájából? Alapigénk egyik része különösen kiélezi ezt a kérdést, amikor az eljövendő tűzről beszél. Azért mondom, hogy kiélezi, mert amióta az emberiség felfedezte az atomenergia titkát, s már-már kinyújtja a kezét afelé, hogy mintegy saját kezébe vegye az utolsó ítéletet, vagyis egy soha nem látott katasztrófát zúdítson a világra, azóta az ember minden alkotására oda van írva láthatatlan betűkkel: megmarad-e, mi marad meg belőle? – Most azonban figyelmünket, mint Pál apostol, csak az egyház munkájának szenteljük. Mi marad meg belőle?

I.

Az első, amit megfigyelhetünk, hogy Pál apostol különbséget tesz az alap és a felépítmény között. Az egyházi munka alapja Krisztus. „Mert más fundamentumot senki nem vethet azonkívül, amely vettetett, mely a Jézus Krisztus." Nos, itt az az érdekes és meglepő, hogy Pál apostol az anyaszentegyháznak, ennek a lelki templomnak az alapjára, fundamentumára nézve fel sem veti a mulandóság vagy maradandóság kérdését. Eszébe sem jut mérlegelni, hogy a keresztyén egyház alapjával együtt megsemmisül-e. Ezt a bizakodást egyáltalán ne tartsuk természetes, magától értetődő dolognak. Mert ne gondoljuk ám, hogy – emberi megítélés szerint – az egyház Pál idejében nagyobb esélyekkel nézett elébe a jövőnek, mint napjainkban. A keresztyén gyülekezetek akkor törpe kisebbségek voltak az akkori társadalomban, és semmi biztosíték nem volt az ellen, hogy a különböző, Keletről jött vallások és szertartások sorsára jussanak, beolvadjanak vagy örökre felszámolódjanak. Pál kortársa volt a nagy keresztyénüldöző Néró császár, és utána többen is voltak, akik meg voltak győződve, hogy kegyetlen és az egész akkori világra kiterjedő intézkedéseikkel örökre megszabadíthatják a Római Birodalmat ettől a babonaságtól. Pál azonban soha egy pillanatra sem rendült meg abban a hitében, hogy az anyaszentegyház fundamentumát soha senki és semmi le nem ronthatja.

Manapság természetesen vannak kortársaink között, akik úgy vélik, hogy az egyház mindenestől fogva felépítmény, mert ami alapja van egy letűnőben lévő gazdasági és társadalmi rendszerben, az végül is eltűnik, és akkor természetesen a felépítmény is lehetetlenné válik. Azon, hogy valaki így gondolkozik, nem lehet csodálkozni. Mert hogyan is lehetne tisztán emberi ésszel meglátni és felmérni az egyház fundamentumát,

ha egyszer ez a fundamentum egyben annak is a fundamentuma, hogy egyáltalán vagyunk és egyáltalán gondolkozni tudunk. Mert erről az örök alapról Isten Lelke így tesz bizonyságot: „Minden őáltala lett és nála nélkül semmi sem lett, ami lett." (Jn 1,3) A világ bölcsei vitatkozhatnak azon, hogy a lét előzi-e meg az öntudatot vagy az öntudat a létet – a Szentírás bizonyságtétele szerint mindkettőt megelőzi az, aki „minden teremtménynek előtte született. Mert Őbenne teremtetett minden, ami van a mennyekben és a földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár uraságok, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: mindenek Őáltala és Őrá nézve teremtettek." (Kol 1,15–16) Az Úr Jézus Krisztus nem olyan értelemben alap, hogy a gazdasági javak termelésének rendjét határozná meg, nem is csak úgy, hogy az ember és ember közötti viszonyt rendezné, hanem úgy, hogy benne van a Teremtő és teremtmény viszonyának végleges és örök rendezése, a lázadó teremtmény megbékélése Istennel, vagy – elhagyva ezeket a nehéz és hideg szavakat, egyszerűen, hogy egy kisgyermek is megértse – az Úr Jézus Krisztus által mondhatjuk: Immánuel, velünk az Isten. Általa lehetséges, hogy mi, nyugtalan, gyötrődő, kielégítetlen tékozló fiak visszatérjünk az atyai hajlékba, és újra kimondhassuk ezt a szót: Atyám! Ez a világegyetem döntő ténye, és ezen a földön is csak azért folyik tovább az emberiség története, hogy minden néphez ezen a világon eljusson az örömüzenet: Isten a mi Atyánk és mi egymás testvérei vagyunk. Ez az egyház fundamentuma, és ezt semmi le nem ronthatja.

II.

De lássuk tovább a felépítmény kérdését. Az egyetlen fundamentumra lehet aranyat, ezüstöt, drágaköveket, fát, szénát és pozdorját építeni.

Itt először figyeljünk az egyházi munka sokféleségére. Pál apostol kétségtelenül úgy gondolja, hogy az arany többet ér, mint a pozdorja, azaz a különböző egyházi munkák között értékbeli különbségek vannak. Mégis meg kell látnunk, hogy itt Pál apostol még mindig folytatja az előző versekben elkezdett gondolatmenetet, vagyis annak a ténynek a fejtegetését, hogy az egyház munkájában van plántálás és van öntözés, az elsőt Isten Korinthusban Pálra bízta, a másikat Apollósra. Azt hiszem, nem bánunk erőszakosan Pál gondolataival, ha itt utalunk a kegyelmi ajándékok különbözőségéről szóló tanításra is: „A kegyelmi ajándékokban pedig különbség van, de ugyanaz a Lélek, a szolgálatokban is különbség van, de ugyanaz az Úr." (1Kor 12,4–5)

De egészen nyilvánvaló, hogy az egyházi szolgálatoknak ebben a sokféleségében az emberi bűn is megnyilatkozik: a különbözőség ellentétet és értékbeli különbséget is jelent: vagyis az egyetlen fundamentumra testünk gyarlósága miatt olyasmit építünk, ami nem méltó a fundamentumhoz, ami haszontalan, értéktelen, ami idegen a Krisztus Lelkétől.

Magában a sokféleségben is megnyilvánulhat az ellentét: Pál apostol már a korinthusiakat is kénytelen volt megkérdezni a fájdalmas megütközés hangján: „Vajon részekre osztatott-é a Krisztus?" (1Kor 1,13) Ami azonban Korinthusban éppen csak elkezdődött, később kiteljesedett: az egyetlen fundamentum felépítménye – tehát az, amit az emberek látnak – a mai világban nem egyetlen egyház, nem Krisztus egyetlen, szent, egyetemes anyaszentegyháza, hanem egymással versengő egyházak, felekezetek egész sora. Krisztus Urunk éppen azért könyörgött főpapi imájában az egyház egységéért, hogy ez az egység hitelesítse a világ előtt az Ő küldetését, üzenetét: „…mindnyájan egyek legyenek, (…) hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem." (Jn 17,21) Ma pedig az a látvány, ami a világ elé tárul, a darabokra szaggatott, egység nélküli keresztyénség látványa. Lehet-e kétség afelől, hogy aki a keresztyének további megosztottságát, ellentétét munkálja, szénát és pozdorját vagy más haszontalan dolgot épít az egyetlen fundamentumra? Nem az ítélet tüzének dolgozik-e az, aki ellentétek szításával, elválasztó falak felépítésével foglalkozik?

Aztán lehet-e maradandóság az olyan egyházi munkában, amelyet ennek a világnak mulandó értékeivel akarunk bebiztosítani, ennek a világnak a hatalmával megvédeni? Egy reneszánsz kori pápa előtt felolvasták a sánta meggyógyításáról szóló történetet, amelyben Péter azt mondta a sánta koldusnak: „Aranyam és ezüstöm nincsen nékem…" Mire a pápa megjegyezte a mellette álló bíborosnak: Amice, mi, Péter utódai ezt már nem mondhatjuk el magunkról. Mire a szellemes bíboros így felelt: De azt sem mondhatnánk el, amivel Péter folytatta: „A názáreti Jézus nevében mondom néked, kelj fel és járj." Hányszor kereste a földi egyház életének bebiztosítását ingatlanok, alapítványok megszerzésével? Széna és pozdorja. Aztán hányszor láttuk az egyház története folyamán, hogy az egyház a világi hatalmasághoz való alkalmazkodásban kereste életét és szolgálatát, vagy csak a földi haladás, földi boldogulás szolgálata volt a célja, mintha Urunk sohasem mondta volna: „Keressétek először Istennek országát." (Mt 6,33) Vagy megfordítva: hányszor próbáltuk úgy keresni az Isten országát, hogy közben – mint az irgalmas samaritánus történetében a pap és a lévita – szívtelenül elfordultunk a mellettünk lévő emberek nyomorúságától és magára hagytuk a világot bajaival, nyomorúságaival? Igen, úgy is lehet magasra rakni a felépítményt, hogy az eltakarja, elrejtse az egyetlen fundamentumot, hogy elrejtse az emberek elől Krisztust és a szabadítás örömüzenetét. Lehet-e csodálkozni azon, hogy az egyház immár majdnem kétezer éves történetének sok nyomorúsága, bűne, tévedése, mulasztása után jönnek a kortársaink és azt mondják, hogy az egyház felépítményének nincs is más alapja, mint egy régi társadalmi rendszer maradványai, amelynek napjai meg vannak számlálva? Igen, az egyetlen fundamentumra szénát és pozdorját is lehet rakni. És ki az közülünk,

aki azt merné állítani: én csak színaranyat építettem arra? Pál apostol figyelmeztetésére bűnbánattal kell kérdeznünk: Mi az, ami megmarad? Mi az a munkánkban, ami túlél bennünket és túléli ezt a mulandó világot?

III.

Ezekre a kérdésekre, halljuk alapigénkből, csak az utolsó ítélet adja majd meg a feleletet. „Kinek-kinek munkája nyilván lészen, mert ama nap megmutatja, mivelhogy tűzben jelenik meg; és hogy kinek-kinek munkája minémű légyen, azt a tűz próbálja meg. Ha valakinek a munkája, amelyet ráépített, megmarad, jutalmát veszi. Ha valakinek a munkája megég, kárt vall."

Ebből a mostani magatartásunkra, most és itt végzett munkánkra nézve két parancs következik:

1) Az első az alázatos türelem parancsa. Ha tényleg csak az utolsó ítélet mondja ki a döntő szót, akkor ne siessünk az ítélkezéssel. Maga Pál apostol, levelének következő fejezetében így beszél erről: „Idő előtt semmit se ítéljetek, míg el nem jő az Úr, aki egyrészt világra hozza a sötétségnek titkait, másrészt megjelenti a szíveknek tanácsait; és akkor mindenkinek az Istentől lészen a dicsérete." (1Kor 4,5)

A nagy német költőnek, Schillernek van egy híres mondása: *Weltgeschichte is Weltgericht* – a világtörténet a világ ítélete. Van benne valami igazság. Mert az Isten végső, nagy ítéletének jelei már most, a mi földi életünkben is feltünedeznek: itt is, ott is fellángol az ítélet tüze, amely majd egykor ezt az egész világot megemészti. Péter első levelében halljuk a figyelmeztetést: „Szeretteim, ne rémüljetek meg attól a tűztől, amely próbáltatás végett támadt közöttetek… Itt az ideje, hogy elkezdődjék az ítélet az Istennek házán – vagyis a Krisztus földi egyházán –, ha pedig először mi rajtunk kezdődik, mi lesz azoknak a végük, akik nem engedelmeskednek az Isten evangéliumának." (1Pt 4,12.17) Igen, Isten már most megízlelteti ítélő hatalmát: már most megpróbálja, megítéli, sőt összetöri azt az egyházi szolgálatot, amely méltatlan az egyetlen fundamentumhoz.

És mégis, legyünk türelemmel, ne siessünk az ítélkezéssel. „Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek." (Mt 7,1) Ne siessünk elítélni azt az egyházi szolgálatot, amely a miénktől különbözik, és hacsak a Krisztus evangéliumának egészen nyilvánvaló elárulásáról nincs szó, várjunk alázatosan a mi Urunk ítéletére. „Idő előtt semmit se ítéljetek." (1Kor 4,5)

2) Aztán a másik parancs a hűség parancsa. Ezt is Pál apostol fogalmazta meg számunkra, éspedig az eljövendő ítéletre nézve. „Aki engem megítél, az Úr az" – mondja Pál apostol néhány mondattal alapigénk után (1Kor 4,4). Ezért ami „a sáfárokban megkívántatik, az, hogy mindenik hívnek találtassék" (1Kor 4,2). Nem azt kell néznünk

szolgálatunkban, hogy mit szólnak hozzá az emberek, nem is azt, hogy sikerünk van-e vele vagy sem, nem is azt, hogy modernnek vagy maradinak, korszerűnek vagy korszerűtlennek látszik, hanem csak ez a kérdés: hűségesek vagyunk-e Urunkhoz, azt teszszük-e, amit Ő parancsol nekünk?

IV.

Végül még egy kérdés: mi lesz majd az ítéletkor szolgálataink mértéke? Erre is figyel alapigénk, ha nagyon odafigyelünk. Talán meglepetéssel hallottuk: az a szolga is megmarad, akinek a munkája megég. Azaz itt valamilyen más osztó igazság érvényesül, mint amilyennel mi az életben találkozni szoktunk. Vagyis meg fog történni az, hogy valakinek az egész munkája, az az egész felépítmény, amit a fundamentumra rárak, haszontalan és értéktelen, csupa széna és pozdorja, amit egy szempillantás alatt megsemmisít a tűz; meg fog történni, hogy valakinek az egész szolgálata, egyházépítő tevékenysége elhibázott dolog, haszontalan erőlködés, és ő maga mégis megmenekül. Ez, Atyámfiai, Istennek kimondhatatlan irgalmassága. Annak a Királynak a könyörülete, aki elengedte szolgája tízezer talentumnyi adósságát. Annak az Atyának a szeretete, aki megölelte és megcsókolta hazatérő tékozló fiát. Isten kimondhatatlan szeretete irántunk – az, amit kitölt a szívünkbe, hogy általunk továbbáradjon a világba. Ez a végső mérték.

Mi marad meg? Az, ami ezt a szeretetet szolgálta és hitelesen kifejezte. Templomaink végül is elomolnak, a mennyei Jeruzsálemben nem lesz szükség többé templomra; földi szervezeteink felbomlanak, intézményeink eltűnnek, teológiánk is elmúlik, mert a színről színre látás világában még a hitre sem lesz többé szükség; a mi porsátorunk is elomol, de egy dolog megmarad: a szeretet. Most kaptam egy gyászjelentést, a Református Kollégium egy nyugalmazott tanárát temetik délben. Ez a jól ismert bibliai mondás van a gyászjelentésen: „A szeretet erős, mint a halál." (Énekek 8,6) Bizony, erősebb, mint a halál, mert „a szeretet soha el nem fogy" (1Kor 13,8). Van valami, ami még az ítélet tüzét is kiállja, túléli, és hála legyen az Istennek, hogy ez a legnagyobb hatalom már itt és most, ebben a mulandó világban is jelen van, mint az egyházi munka, a mi munkánk igazi ereje, tartalma és célja. Hitelesen kiábrázolni Istennek a Jézus Krisztusban való szeretetét ebben a világban: ez az anyaszentegyház munkája, és amennyiben tényleg ez, az örökkévalóságnak dolgozik. Azt a köteléket, amely összekapcsol Istennel és egymással, és amellyel a mi gyarló szolgálatunk összekapcsol embereket Ővele, még a halál sem tudja szétszakítani. Igen, van, ami megmarad, igen, lehet úgy építeni az örök és egyetlen fundamentumra, hogy a mi munkánk „nem hiábavaló az Úrban" (1Kor 15,58). Ezért alapigénk végső nagy parancsa az, hogy mint életünk minden munkája, egyházi szolgálatunk is „szeretetben menjen végbe" (1Kor 16,14). Ámen.

Az örök fundamentum

Reformáció, Miskolc-Belváros,
1983. október 30.

Lekció: 1Kor 3,11–15

Textus: 1Kor 3,11

„Mert más fundamentumot senki nem vethet azonkívül, amely vettetett, mely a Jézus Krisztus.”

Keresztyén Testvéreim! Amikor Pál apostol az első Korinthusi levelet lediktálta, és saját kezű aláírásával látta el, nem gondolt arra, hogy ezt a levelet az elkövetkezendő évszázadok és évezredek keresztyén gyülekezeteinek százezrei, sőt milliói mint Isten hozzájuk intézett üzenetét fogják olvasni. A Szentlélek csodája az, hogy minél inkább figyelünk a levél megírásának eredeti körülményeire, minél inkább figyelembe vesszük azokat a gyülekezeti problémákat, amelyekről az apostol Kloé embereitől értesül és amelyekre feleletet ad, annál jobban érezzük, hogy rólunk van szó: a felolvasott igékkel Isten minket itt és most, a miskolci belvárosi templom gyülekezeti istentiszteletén, a reformáció napja előtt egy nappal akar megszólítani.

Az egyik legfontosabb probléma a korinthusi gyülekezetben mutatkozó pártoskodás. Voltak, akik azt mondták: én Pálé vagyok, mások: én Apollósé, ismét mások: én Kéfásé, sőt, még egy negyedik párt is volt, akik tettetett alázatossággal azt mondták: mi Krisztuséi vagyunk. Az apostol válaszában számos érvvel mutatja meg Krisztus egyházának *egységét*, és ezek között az érvek között a legsúlyosabb éppen az, hogy az egyháznak ugyan lehetnek szolgái, akik különböző módon próbálják építeni Krisztus egyházát, de ami a *fundamentumot*, az alapot illeti, az csak egy, mert más fundamentumot senki sem vethet azonkívül, amely vettetett, mely a Jézus Krisztus.

I.

Alapigénk első nagy üzenete ma éppen az, amit az előbb énekeltünk is: *„Az egyháznak a Jézus a fundamentoma.”* (RÉ 392. dicséret, 1. vers) Minden építés első és legfontosabb feladata az alapvetés: ha az nem jó, akkor az egész épület semmit sem ér. Most, a reformációra emlékezve ezt vegyük először fontolóra, hogy az egyház alapja maga Jézus Krisztus, a testté lett Ige, aki által minden lett, és aki nélkül semmi sem lett, ami lett. Ennél biztosabb alapvetést el sem lehet gondolni.

Ezért a Krisztus egyháza egy olyan csodálatos társadalmi képződmény, amelynek végső titkát semmiféle tudománnyal, semmiféle szociológiai elmélettel nem

lehet kikutatni és megragadni. Minden emberi társulásnak megvannak a maga törvényei, és minden emberi társaság, mint maga az egész emberi élet, változó és mulandó. Államok, társadalmi rendek, ideológiák, kormányzati elméletek jönnek és mennek, de Krisztus – amint Káténk mondja – a világ kezdetétől fogva a világ végéig gyűjti, fenntartja és oltalmazza az Ő egyházát (Heidelbergi Káté 54. kérdés-felelet). Az egyházat végső soron nem mi tartjuk fenn, nem mi emberek patronáljuk, még csak nem is attól függ, amit az emberek általában vallásnak neveznek, a végső alap maga Jézus Krisztus, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz. Az egyház azoknak a társasága, akik az Ő nevében jönnek össze és Őt hallgatják. Azt, aki így szólt: „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak." (Lk 21,33) A reformáció első nagy felfedezése éppen az volt, hogy Jézus Krisztus ma is szól, Ő az Isten élő szava hozzánk, a *viva vox Dei* – életnek beszéde.

II.

Az egyház fundamentális egységének hangsúlyozása után az apostol másodszor az egyházi munkára irányítja tekintetünket. Az egyetlen fundamentumra ugyanis különböző értékű és tartósságú anyagokat lehet ráépíteni, ahogy az apostol kifejezi: aranyat, ezüstöt, drágakövet, de lehet fát, szénát és pozdorját is – haszontalan, gyúlékony dolgokat. Hogy mit jelentett ez a korinthusiak számára, erről most nem akarok beszélni. Bennünket azonban most, 1983-ban Isten szava szigorú önvizsgálatra, önkritikára indít. Ez alól magam sem vonom ki magamat. Mert bármennyire is imádkozom, és bármennyire is megfeszítem minden erőmet azért, hogy az evangéliumot hitelesen hirdessem, jól tudom, hogy minden emberi beszédhez, az enyémhez is hozzá tartozik a gyarlóság, és hacsak az Isten Lelke meg nem érinti a számat az Isten oltáráról vett eleven szénnel, mint Ézsaiását, akkor az én szavaim is csak széna, pozdorja – mert emberi szó, nem méltó az egyház örök fundamentumához, aki maga az Úr Jézus Krisztus.

III.

Ó, milyen sok gyarlóság volt mindig és van ma is az egyház munkájában! Hiszen maga az első Korinthusi levél sem más, mint a gyülekezet sok nagy problémájának taglalása. Ezért áll a reformátorok szabálya: *ecclesia semper reformanda*. De ebben a kemény beszédben ma, a reformáció napja előtt az örömüzenetre figyeljünk – az örök fundamentumra nemcsak fát, szénát és pozdorját lehet építeni, nemcsak mulandó, haszontalan dolgokat, hanem aranyat, ezüstöt, drágaköveket is, azaz van olyan egyházépítő munka is, amely méltó az egyetlen fundamentumhoz, és amely éppen ezért átveszi a fundamentumnak azt a tulajdonságát, hogy megmarad örökké.

Legyen áldott az Isten, hogy bármilyen gyarló szolgák vagyunk is, egy bizonyos mértékig – ha Isten megsegít –, talán csak nagyon kicsit, nemcsak a mulandóságnak, hanem az örökkévalóságnak is dolgozhatunk. Ki mondhatja ezt el magáról? Nemrégen beszélgettem egy nyugalomba vonult egyetemi tanárral, kiváló természettudóssal. A feleségem udvariasan valami jót akart mondani, és így szólt: Professzor Úr a nyugalom éveiben is bizonyára folytatja tudományos munkáját. Mire barátunk ezt mondta: Sajnos nem, ahhoz nekem laboratórium kellene, segítők kellenének, ahhoz olvasnom kellene az irodalmat, a szemem pedig olyan rossz, hogy alig látok. Bele kell törődnöm, hogy a tudományos munkát nem tudom tovább folytatni. De alapjában véve mindennel így vagyunk. Ha azonban valaki itt, a Krisztus egyházában találkozik magával az élő Krisztussal és vele kapcsolatba lép, ha valaki most az úrasztalánál vele lélekben egyesül, akkor ez a kapcsolat örökre szól. És ha bennünket egymással az köt össze, amit a Károlyi-biblia a tökéletesség kötelének mond – azaz a legtökéletesebb köteléknek –, akkor ez is örökre szól, ezen sincs a halálnak hatalma.

IV.

De az apostol arról is beszél – és ez félelmetes üzenet számunkra –, hogy a végső kontroll az ítélet tüze. „Hogy kinek-kinek munkája minémű légyen, azt a tűz próbálja meg." Pál apostol itt nyilvánvalóan a végső ítéletre gondol, amikor számot kell adnunk minden cselekedetünkről, az egyházban és az egyházért végzett munkánkról is.

De Isten ezt az ítélkezését már ebben a földi életben is elkezdi. Jakab apostol levelében olvassuk, hogy az ítélet az Isten házán, vagyis az egyházon kezdődik. Lehet ugyan fát, szénát és pozdorját és más értéktelen anyagot is építeni az egyetlen örök fundamentumra, de ezt nem lehet a végtelenségig csinálni. Isten újra meg újra megtisztítja földi egyházát. Ez történt a reformációban is. Kegyelmes ítélet volt a reformáció, de ítélet – fenyítés, ostorozás. A nagy magyar reformátor, Magyari István „Az országokban való sok romlásoknak okairól" írt könyvében annak idején éppen azt fejtegette, hogy az a sok szenvedés, romlás, pusztulás, nemzeti katasztrófa, amely a 16. században ránk szakadt, nem utolsósorban amiatt következett be, ami az akkori keresztyén egyházban történt, amikor fát, szénát, pozdorját építettek az egyetlen fundamentumra. És ha ma azt látjuk, hogy a mi egyházunkban is a hálára indító tények mellett vannak dolgok, amelyek miatt vérzik a szívünk, akkor először is tartsunk őszinte bűnbánatot, mert nem úgy építettünk, ahogy kellett volna, és könyörögjünk, a 90. zsoltár szavaival: „a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá nékünk", engedd meg, hogy amit építünk, az megmaradjon. Ne csak addig, hogy a következő nemzedéknek átadhassuk, hanem örökre.

V.

Még egy utolsó, de nagyon fontos üzenet. Felelet erre a kérdésre: Mi az, ami biztosan megmarad? Alapigénk erre is felel, de nagyon oda kell figyelnünk, hogy ezt a választ meghalljuk. Az apostol megírja, hogy lesz, ami az utolsó ítélet tüzében megmarad – és az ilyen építő jutalmat nyer. De lesz, ami megég. Ebből emberi logikával az következne, hogy maga a haszontalan építő is odavész. De nem ez következik, hanem ez: „ha valakinek a munkája megég, kárt vall. Ő maga azonban megmenekül." Pál apostol az eredeti szövegben ugyanazt a szót használja itt, mint amelynek ez az értelme: üdvözülni. Olyan végtelen az Isten könyörülő szeretete, hogy még a szegény, tehetetlen szolga is, aki fát, szénát és pozdorját épített az egyetlen fundamentumra, aki csupa haszontalan, mulandó munkát végzett igazi építés helyett, még az is megszabadul, kimenekül, mintegy szörnyű tűzkatasztrófán át, és elnyeri az örök üdvösséget. Ez a kegyelem!

Mi az tehát, ami megmarad? Ami ezt a kegyelmet hitelesen hirdeti, képviseli, kiábrázolja. Ahol a kegyelem hangzik, ott az örökkévalóság máris elkezdte munkáját. Mert minden elmúlik, még a legnagyobb kegyelmi ajándékok nagy része is. Az apostol éppen az első Korinthusi levélben írja, hogy a legnagyobb három kegyelmi ajándék a hit, a remény és a szeretet. A hitre nem lesz szükség, amikor szemtől szemben állunk Urunkkal. A reménységre sem lesz szükségünk, amikor célhoz értünk. De a legnagyobb, a szeretet, Isten végtelen irgalmának hirdetése, megélése, annak felebarátainkkal való közlése, a szeretet cselekedeteinek gyakorlása – mindebben máris ott van az örökkévalóság. Mert a szeretet soha el nem fogy.

Legyen a mi igazi reformáció-ünneplésünk hálaadás azért, hogy Isten akkor és azóta is újra és újra felragyogtatja örökkévaló szeretetének evangéliumát, és önmagunk odaszánása, hogy ezt a szeretetet éljük, továbbadjuk, és így az örökkévaló és egyetlen fundamentumra ráépítsünk valamit abból, amin még a végső ítélet tüzének sincs hatalma, ami megmarad örökre! Ámen.

A három ítélőfórum

Tanévnyitó, Debreceni Tudományegyetem,
1945. szeptember 16.

Textus: 1Kor 4,1–4

„Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. Ami pedig egyébiránt a sáfárokban megkívántatik, az, hogy mindenik hívnek találtassék. Rám nézve pedig igen csekély dolog, hogy titőletek ítéltessem meg, vagy emberi ítéletnaptól; sőt, magam sem ítélem meg magamat. Mert semmit sem tudok magamra, de nem ebben vagyok megigazulva, aki ugyanis engem megítél, az Úr az."

A korinthusi gyülekezet tagjai nem lettek volna igazi görögök, ha egyházi életükbe is bele nem vitték volna a görögség jellegzetes bűnét, a pártoskodás szenvedélyét. Apollóst is, Kéfást is, sőt magát Pált is akaratuk ellenére lelki pártvezérekké próbálták tenni, és az egyes pártok mindent megtettek, hogy a saját zászlajukra írt nevet felmagasztalják, az ellenkező párt vezetőit pedig a legszigorúbb bírálatban részesítsék. Ebből a kíméletlen, elhamarkodott, méltánytalan bírálgatásból Pál apostolnak is bőségesen kijutott. Ezért az apostol, amikor levelében a pártoskodás bűnével szembeszállt, szükségesnek tartotta tisztázni azt is, hogy kicsoda és milyen értelemben illetékes munkájának elbírálására. Ki ítél meg engem? – ez a kérdés, és a felelet, amely minket is közelről érdekel, az ítéletnek három fórumát állítja elénk.

I.

Az első *az emberek véleménye*. „Rám nézve pedig igen csekély dolog, hogy titőletek ítéltessem meg, vagy emberi ítéletnaptól…" Határozott és kemény szavak, de nem a sértett gőg vagy a szeretetlen fölény szavai. Pál apostol nem akarja kétségbe vonni az igazságos bírálat jogosultságát. Hiszen levelei számos bizonyítékát adják annak, hogy igenis érzékeny és figyelmes volt minden bírálattal szemben, hogy a véleményeket türelmesen meghallgatta, de ha arról volt szó, hogy az emberek véleményét, az emberek tetszését tegye legfőbb mértékké, akkor azonnal készen volt a felelettel: „…ha embereknek igyekezném tetszeni, Krisztus szolgája nem volnék." (Gal 1,10)

Keresztyén Gyülekezet! Siessünk magunkra szabni az apostol példáját, mert egyetemünk munkájának is elsőrendű feltétele az, amiért Pál apostol alapigénkben síkra száll: az emberi véleményeket bölcsen és bátran mérlegelni tudó szellemi függetlenség. E nélkül nincsen igazi tudományos munka, e nélkül nincs igazi szellemi

élet. Az egyetem nem lehet a délibábként változó közvélemény rabszolgája, nem teheti magát semmiféle propaganda eszközévé, nem hajhászhatja a népszerűséget, nem keresheti a hatalom fényében való sütkérezést és nem hagyhatja megfélemlíteni magát semmiféle hatalmi érdektől. Helyesen értelmezve ezt a szellemi függetlenséget fejezi ki az egyetemi autonómia elve is, amelyhez minden erőnkkel ragaszkodnunk kell, mert az egyetem csak addig felelhet meg hivatásának, csak addig szolgálhatja eredményesen a népet és az emberiséget, ameddig munkáját az emberi tekinteteket, mellékszempontokat nem ismerő, egyedül az igazságért hevülő szellemi függetlenség légkörében végezheti.

II.

A második fórum *a lelkiismeret*. „Sőt magam sem ítélem meg magamat – mondja az apostol. – Mert semmit sem tudok magamra, de nem ebben vagyok megigazulva." Pál apostol az első fórumtól nyilván a második fórumra apellált és ott felmentő ítéletben részesült. „Semmit sem tudok magamra." Ne gondoljuk, hogy az apostol túlságosan könnyen nyerte volna el a felmentést. A legelfogultabb korinthusi bíráló véleménye sem lehetett olyan szigorú, mint Pál apostol önbírálata. Talán az egész emberiség történetében sem volt még senki, aki olyan kíméletlen önrevíziót hajtott volna végre és a bűnbánatnak olyan mélységeit járta volna meg, mint a keresztyénüldöző Saulusból lett Pál, aki „kárnak és szemétnek ítélt mindent", csak hogy a Krisztusban való új életet elnyerhesse. De éppen ezért tudta igazán megbecsülni azt a legdrágább kincset, amit senki el nem vehet: a jó lelkiismeretet.

Keresztyén Gyülekezet! Állhat-e magasztosabb feladat egyetemünk előtt, mint hogy most, az erkölcsi közömbösség, viszonylagosság és zűrzavar korában teljes erejével küzdjön a jó lelkiismeret tekintélyének és becsületének helyreállításáért? Hát nem onnan van nyomorúságunk java része, hogy a lelkiismeretlen, erkölcsi gátlásokat nem ismerő emberek annyira elszaporodtak a világon? Az egyetemek legfőbb hivatásának nemzeti és nemzetközi vonatkozásban azt kell tartanunk, hogy próbálják helyreállítani azoknak az örökös erkölcsi elveknek, normáknak a tekintélyét, amelyek – hogy Pál apostol szavaival éljek – „be vannak írva az emberek szívébe" (Róm 2,15) és amelyeket ha ideig-óráig el is lehet hallgattatni, végleg elnyomni nem lehet sohasem. Meg kell tanulnunk és tanítanunk újra, hogy a közvéleményt, a politikai ideológiákat, a gazdasági elméleteket, a nevelési rendszereket ezekhez az örök és változatlan mértékekhez szabjuk, vagyis más szóval: az emberek mindennapi váltakozó véleményeitől, ettől a legalacsonyabb ítélőfórumtól a magasabb fórumhoz, az emberiség örök lelkiismeretéhez fellebbezzünk.

III.

De még ez a második ítélőfórum sem a legmagasabb. Pál apostolt a lelkiismerete felmenti ugyan: „semmit sem tudok magamra – mondja, de mindjárt hozzáteszi: „nem ebben vagyok megigazulva; aki ugyanis engem megítél, az Úr az." Ez a legmagasabb fórum: *az Úr ítélete*. Ez a legmagasabb mérték, a végső szempont. Amíg a pártoskodó korinthusiak szánalmas kicsinyességgel torzsalkodnak és ítélkeznek, addig az apostol úgy látja maga előtt feladatát, ahogy Isten adja látnia: mint az Úrtól vett felelősséget, mint sáfárságot, az örökkévalóság perspektívájában, *sub specie aeternitatis*.

Keresztyén Gyülekezet! Legyen számunkra is ez a legmagasabb szempont. A humanitás ügyét csak akkor szolgálhatjuk csüggedést és kétségbeesést nem ismerő odaadással és maradandó eredménnyel, ha van egy nyitott ablakunk a humanitás határain túl lévő világ, az örökkévalóság felé. Az egyetem gondolata, legalábbis az *universitas*-nak az az eszménye, amelyet a nyugati keresztyén kultúra virágoztatott ki egy évezred alatt, csak addig él, amíg ezt az ablakot nyitva tartjuk. Ha azt valamikor az elbizakodott korlátoltság bedeszkázná, szétesnék az igazságok végső egységének, egy cél felé irányultságának tudata, a vak prakticizmus és a céltalan technicizmus lenne úrrá, majd a szellemi élet elsorvadása és felbomlása lenne a végső eredmény.

De hisszük, hogy erre nem kerül sor. Hisszük, hogy mostani összejövetelünket sem a meddő hagyománytisztelet hozta össze, hanem az őszinte vágy, hogy egyetemünk feladatát most, a nehéz kezdet idején ebből a legmagasabb szempontból szemléljük, munkánkat Isten színe elé helyezzük, magunkat neki mint sáfárokat újra felajánljuk, tőle vett felelősségünket elismerjük és munkánkra az Ő áldását kérjük. Adja a mindenható Isten, hogy az előttünk álló tanév munkájával ne csak az emberek igazságos és méltányos bírálatának, ne csak lelkiismeretünknek, hanem a legmagasabb fórumnak, Isten végső ítéletmondásának felmentését is elnyerhessük. Ámen.

Látványossága lettünk a világnak

1973. szeptember

Textus: 1Kor 4,9

„Mert úgy vélem, hogy az Isten minket, az apostolokat, utolsókul állított, mintegy halálra szántakul: mert látványossága lettünk a világnak, úgy angyaloknak, mint embereknek."

Budapesti tartózkodásaim alkalmával, amikor néha Óbuda külső része felé vezet az utam, elgondolkozva szoktam nézni az ott kiásott római kőszínházra. Világosan lehet látni benne a nézőteret, a *cavea*-t, a főpáholyt, amelyben valamikor bizonyára az Aquincumban székelő legmagasabb rangú római tisztviselő szokott ülni kíséretével, az arénát, a porondot, a bajvívók, a gladiátorok helyiségeit és a vadállatok ketreceit. Nem kell sok képzelőerő hozzá, hogy visszaszálljunk a múltba és magunk előtt lássuk az aquincumi római kolónia látványosságkedvelő lakosait, halljuk a nézők vérszomjas kiáltozását és a legyőzött gladiátorok halálhörgését. Amikor ezt a régi kőszínházat, amfiteátrumot látom, mindig alapigénknek ez a része jut eszembe: „látványossága lettünk a világnak". Mert az apostol ebben a nyilatkozatában az antik színház képét használja: az arénai mutatvány, a *theatron* képét tárja elénk. Isten úgy rendelkezik, hogy az Ő apostolai, küldöttei látványosságai legyenek a világnak. Mivel pedig hitünk szerint minden keresztyén ember bizonyos értelemben apostol, azaz küldötte Istennek, most úgy kell hallanunk alapigénket, mint amely rólunk is szól és a mi küldetésünket világosítja meg.

I.

Nézzük először a *látványosság* szót. Isten azt akarja, hogy az evangélium magára vonja a közfigyelmet, hogy küldöttei az evangéliumot a lehető legszélesebb nyilvánosság elé vigyék. Ez az értelme Jézus szavának: „Ti vagytok a világ világossága. (…) Gyertyát sem azért gyújtjanak, hogy a véka alá, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék…" (Mt 5,14–15) Nincs magánkeresztyénség, amelyet csak otthon, a legbelső szobában lehetne gyakorolni. Fájdalom, hogy manapság sokan vannak hittestvéreink között, akik csak ezt a magánkeresztyénséget kívánják megtartani. Nincs jogunk pálcát törni fölöttük. Már csak azért sem, mert talán évtizedeken át még a szószékről is úgy állították eléjük a vallást, mint ami nekik használ, őket elégíti ki, és keveset hallottak arról, hogy az igaz vallásban nem az ember kielégülése és boldogsága van az első helyen, hanem az Isten dicsőségének szolgálata. Ha valaki úgy gondolkodik a

vallásról, hogy arra csak neki magának van szüksége, az manapság azt mondja: az én vallásom úgy is kielégít engem, úgy is boldogságot ad, ha nem viszem a nyilvánosság elé. Talán még az is eszébe jut az ilyen atyafiaknak, hogy a „vallás magánügy". Igen, a vallás lehet magánügy. De az evangélium és az evangéliumi hit sohasem magánügy. Az evangélium azt jelenti, hogy jó hír – a hírnek pedig az a természete, hogy terjed. Ami nem terjed, ami nem tör a nyilvánosság elé, az lehet magáninformáció, de nem lehet hit. Az evangéliumban csak az hisz, aki azt terjeszti is, a nyilvánosság elé viszi szavaival és egész életével. Viszont akár akarjuk, akár nem, akár vállaljuk ezt a küldetést, akár nem, Isten a Jézus Krisztus jó hírét, az evangéliumot velünk, nélkülünk, vagy ha kell, ellenünkre is teljes nyilvánosságra viszi. Egyáltalán nem tiszteletlenség, ha az evangéliumot a régi amfiteátrum, vagy akár egy mai nagy sportstadion nyilvánosságával hozzuk kapcsolatba. Jézus azt mondta, hogy a fülbesúgott üzenetet végül a háztetőkről fogják hirdetni. Bátran mondhatjuk a Biblia alapján, hogy a világ egész története, sőt, a világ vége is az evangélium nyilvánosságra jutásához igazodik, mert Jézus megmondta: „Az Isten országának evangéliuma hirdettetik az egész világon, bizonyságul minden népnek, és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Pál apostol szerint az evangélium ügyét képviselő küldöttek nemcsak az embervilág, hanem az egész mindenség, még az angyalok számára is látványossággá lesznek, ahogy a Timóteusnak írt első levélben feljegyzett őskeresztyén himnusztöredék is mondja Krisztusról: „megláttatott az angyaloktól" (1Tim 3,16). Igen, a mi Urunk akarata az evangélium legteljesebb nyilvánossága, Ő ezzel a végrendelettel küldte szét tanítványait: „Hirdessétek az evangéliumot *minden* teremtésnek." (Mk 16,15)

II.

De mi teszi Krisztus küldötteit „látványossággá"? Mi irányítja rájuk a közfigyelmet? Maradjunk az alapigénkben használt hasonlatnál. Az apostol azt mondja magáról és munkatársairól, hogy *theatron*-ná, amfiteátrumi szenzációvá, főattrakcióvá lettek. Úgy lettek látványossággá – folytatja az apostol –, mint „utolsók, halálra szántak". Amikor a régi római színházban a nézők már megelégelték a kevésbé veszélyes számokat, akkor jött a fő szám, akkor léptek be a porondra a halálos bajvívásra kijelölt gladiátorok, vagy azok, akiket arra ítéltek, hogy puszta kézzel küzdjenek meg a vadállatokkal. Nagyon valószínű, hogy az apostol az utóbbiakra gondol. Levele vége felé, a 15. részben ugyanis visszatér ehhez a témához, és ezt írja: „Ha csak emberi módon viaskodtam Efézusban a fenevadakkal, mi hasznom abból, ha a halottak fel nem támadnak?" (1Kor 15,32) Az írásmagyarázók egy része azt mondja, hogy ez a kérdés éppen úgy képes beszéd, mint a mi textusunk, mert Pált, a római polgárt aligha vethették vadállatok elé, hanem itt inkább a Demeter ötvös által felszított efézusi lázongásra történik utalás: úgy őrjöngtek ott a feldühödött emberek

az amfiteátrumban, a sportstadionban, mintha vadállatok lettek volna. Csakhogy, amint tudjuk, maga Pál apostol ott nem volt jelen. Más problémái is vannak ennek a magyarázatnak. Találtam olyan írásmagyarázót is, mint például az erősen kritikai szellemű Oscar Holtzmannt, aki a leghatározottabban állítja, hogy – bármennyire hihetetlenül hangzik is – Pál apostol az 1Kor 15-ben valóságos tapasztalatáról beszél: tényleg a porondra vetették őt, hogy puszta kézzel küzdjön a fenevadakkal.

Én most nem akarom, nem is tudom eldönteni az írásmagyarázóknak ezt a vitáját, de bármelyik magyarázatnak van is igaza, alapigénk jelentése egészen világos: Krisztus küldöttei akkor válnak igazán a világ látványosságává, akkor vonják magukra a közfigyelmet, amikor fegyvertelenül, kiszolgáltatottan, védtelenül állnak a világban és nem bízhatnak semmi másban, csak az Isten kegyelmében. Amíg egy földi egyház nagyszerűen föl van fegyverezve, amíg teljes biztonságban tudhatja magát minden külső támadással szemben, amíg minden helyzetben megtalálja a maga biztosított helyét, amíg világnézettel szemben világnézetet, szervezettel szemben szervezetet, propagandával szemben propagandát, diplomáciával szemben diplomáciát, taktikával szemben taktikát tud állítani, addig nem válik a világ látványosságává, mert hiszen maga is, üzenetével együtt, a világ egyik darabja. Addig nem is érdekes az üzenete. Akkor is lesznek, akik hallgatják, de az emberek nagy többsége számára jelentéktelenné, elhanyagolhatóvá, eltűrhetővé válik. Az egyház bármelyik korban és bármilyen politikai rendszerben akkor kezd igazán látványossággá lenni, amikor – Pál apostol kifejezése szerint – a „testében hordozza az Úr Jézus halálát", azaz amikor szolgálatában és igehirdetésében valamiképpen kiábrázolódik a keresztre szenvedett Jézus Krisztus védtelensége, erőtlensége, vagyis amikor nyilvánvalóvá lesz, hogy semmi másban nem bízhat, csak a halottakat feltámasztó Isten kegyelmében.

III.

Ezzel azonban elérkeztünk a hasonlat harmadik, igen lényeges vonásához. Akármilyen kegyetlen mutatvány volt is a római világban az arénai küzdelem, az nem egyszerűen kivégzés vagy emberáldozat volt, hanem volt benne valami durva sportszerűség – és éppen ez vonzotta a tömegeket. Mert bár egyenlőtlen volt a harc, még a legyőzött bajvívó, vagy a vadállatok elé dobott ember számára is fennállt a menekülés lehetősége. A harcképtelenné vált gladiátor is életben maradhatott, ha a közönséget jó hangulatban találta, vagy ha a főpáholy nézői hüvelykujjukat felfelé tartották. Sőt, a fenevadakkal küzdő embernek úgy is lehetett némi esélye az életben maradásra, hogy ügyesen küzdött, vagy pedig a vadállatok nem voltak eléggé kiéheztetve ahhoz, hogy rátámadjanak és felfalják. Lehet, hogy Pál apostol efézusi szabadulása is így történt. Ha valóban így történt, akkor talán a második Korinthusi

levélben erről a szabadulásról beszél: „…magunk is halálra szántuk magunkat, hogy ne bizakodnánk mi magunkban, hanem Istenben, aki feltámasztja a holtakat: aki ilyen nagy halálból megszabadított és szabadít minket: akiben reménykedünk, hogy ezután is meg fog szabadítani…” (2Kor 1,9–10)

Ez azt jelenti, keresztyén Testvéreim, hogy Isten nem azért teszi az Ő küldötteit a világ látványosságává, hogy egy értelmetlen vagy tragikus szenzáció hősei legyenek, hanem azért, hogy szabadító kegyelmének jeleivé váljanak. Ez az értelme Pál apostol szavainak a 2Kor 4,11-ben: „Mert mi, akik élünk, mindenkor halálra adatunk a Jézusért, hogy a Jézus élete is látható legyen a mi halandó testünkben.” Krisztus egyháza tehát nemcsak azzal válik látványossággá, hogy *kegyelemből* él, hanem azzal is, hogy *él* a kegyelemből, hogy az Isten kegyelme tényleg élteti, megtartja, megszabadítja, még akkor is, amikor emberi számítás szerint minden reménység elvétetett.

Ez a jel nem félreérthetetlen. Lehet, hogy sokan, akik látták Pál apostol szabadulását, csak ennyit mondtak: ez aztán szerencsés ember. Mint ahogy Niemöllernek a koncentrációs táborból való kiszabadulásakor egyes hírlapok megjegyzése ez volt: „Annak köszönheti kiszabadulását, hogy túlságosan híres ember volt már ahhoz, hogy el merjék tenni láb alól.” De akiknek a szemét Isten megnyitotta a látásra, akár Korinthusban, akár Efézusban, akár Németországban, azok tudták, hogy a döntő fordulatot nem a nézők felfelé tartott hüvelykujja, nem a vadállatok megcsappant harci kedve, nem is Adolf Hitler akarata, nem is a sachsenhauseni koncentrációs tábor felé rohanó amerikai páncélos alakulat gyorsasága hozta el, hanem annak akarata, aki legyőzte a halált, és így a halálban is életet tud támasztani, akié minden hatalom mennyen és földön.

*

Még két fontos megjegyzést kell tennünk, hogy alapigénk mondanivalóját magunkra szabhassuk. Először, hogy Isten nemcsak a megszabadított Pál apostolt tette látványossággá, jellé, hanem azokat a keresztyéneket is, akik életüket otthagyták az aréna homokján, és akiknek szabadulását emberi szem nem láthatta. Az ő haláluk sem volt értelmetlen esemény: az ő esetük is látványosság volt, jel volt, jele az Isten minden értelmet felülmúló kegyelmének, amellyel az Ő egyszülött Fiát adta a világért.

Másodszor, hogy Isten nem egyformán teszi életünket látványossággá. Az egész mindenség, az egész kozmosz nyilvánosságát követelő látványosság csak egy volt és egy lesz, a Jézus Krisztus keresztjének látványossága, az, akiről ezt mondja az újszövetségi prófécia: „Minden szem meglátja őt, még akik őt általszegezték is; és siratja őt e földnek minden nemzetsége.” (Jel 1,7) Aztán különbség van köztünk és az

apostolok között is: a mi életünk bizonyára nem áll az övékével egyenlő színvonalon. De egészen bizonyos, hogy Isten minket is, egyszerű bizonyságtevőket, igehirdetőket és ún. „laikus" keresztyéneket is látványossággá akar tenni, a világ látványosságává, azaz az életünket jellé, a nyilvánosságnak szóló jellé akarja tenni. Talán vannak közöttünk, akiknek szavára valamikor tízezrek fognak felfigyelni. De vannak olyanok is, akiknek szavát nem fogják hallani egy kicsiny gyülekezet, vagy esetleg egy családi közösség határain kívül. Lesznek, akiket Urunk a küzdelem első soraiba állít, és lesznek, akiknek küzdelmeiről sohasem szerez tudomást a széles közvélemény. De akárhová állít is bennünket a mi Urunk, tudnunk kell, hogy szolgálatunknak csak annyiban lesz hitele, eredménye, foganatja, amennyiben megérződik benne valami az aréna küzdelméből, vagyis, egyszerű szavakkal: abból, hogy rá merjük bízni magunkat a kegyelemre, merünk a kegyelemből élni, és hisszük, hogy a mi Urunk kegyelme mindenre elégséges. Ámen.

Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre

Bibliatanulmány, Liturgiai szaktanfolyam I.,
1968. augusztus 28.

Lekció: 1Kor 11,17–34

Textus: 1Kor 11,24

„*…ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.*"

Mostani bibliatanulmányunk alapigéjét, mint amelyet minden úrvacsoraosztáskor felolvasunk és kívülről tudunk, nem szükséges felolvasnom. De a szoros értelemben vett alapigén túl próbálok figyelni a kontextusra is, különösen az első Korinthusi levél 11. részének a 17. versétől a fejezet végéig tartó szakaszára.

A kontextus emlékeztet arra, hogy Pál apostol itt egy aktuális gyülekezeti problémával foglalkozik. „Hallom, hogy szakadások vannak köztetek…" – írja a 18. versben, majd kifejti, hogyan rontják meg ezek a szakadások a gyülekezet istentiszteletét. Aztán a következő fejezetekben, egészen a 14. fejezet végéig, már istentiszteleti problémákról is hallunk, úgyhogy az első Korinthusi levélnek ezt az egész összefüggő részét úgy tekinthetjük, mint az istentisztelet bajainak diagnózisát és a terápia, a gyógyítás útjainak megmutatását.

Pál apostol tehát az istentiszteleti összejöveteleken jelentkező visszásságokból kénytelen kiindulni. Ez fontos figyelmeztetés számunkra arra nézve, hogy a keresztyénség istentiszteleti munkáját nem szabad idealizálnunk, a romantikus történetírás eszközeivel megszépítenünk. Az istentisztelet állandóan szükséges reformálásának mértéke nem egy bizonyos történeti szakasz gyakorlatának történetileg rekonstruált képe, hanem Isten élő, ma hangzó, hozzánk szóló igéje. Az istentisztelet ugyanis mint Isten műve, *opus Dei*, tökéletes, hiszen lényege az Úr Jézus Krisztus istentisztelete. De mint az ember cselekedete mindig tökéletlen, fogyatékos, állandóan javításra szoruló. Még a legjobb esetben sem más, mint csupán a „megízlelése" (Zsid 6,4) az örökké tartó mennyei istentisztelet kimondhatatlan örömének, erejének, világosságának. Mint emberi cselekedet már a legelső úrvacsora sem volt tökéletes, hiszen résztvevői között ott volt Júdás is, és a kenyér és a bor fölött elhangzó szavak után rögtön következett Jézus megdöbbentő bejelentése: „De íme, annak a keze, aki elárul engem, velem van az asztalon." (Lk 22,21) Meghatottan olvassuk a pünkösd utáni jeruzsálemi gyülekezet istentiszteleti életének leírását és benne azt a megjegyzést, hogy az istentiszteleti közösség még a földi javakra is kiterjedt; de csak egyet kell lapoznunk

a Bibliában, és máris ott van előttünk Anániás és Zafira története, akik éppen a gyülekezeti közösség vonatkozásában akarták megcsalni a Szentlelket. Ami a korinthusi helyzetet illeti, nem szállnék vitába azzal, aki azt mondaná: bárcsak nekünk is ilyen liturgiai problémáink volnának, és nem olyanok, amilyenekkel mi kínlódunk. De alapigénk is világosan mutatja, hogy ennek az őskeresztyén gyülekezetnek az istentiszteleti élete sem volt teljesen egészséges, sőt, nem is egy tekintetben gyógyításra szorult.

Mi volt a baj a korinthusiak istentiszteletével, különösen az úrvacsorájával? Eduard Schweizer szerint már itt megkezdődik az, amit Barth vagy Heinrich Vogel kifejezésével a liturgia szakralizálásának lehetne nevezni, a vertikális vonal függetlenítése a horizontális vonaltól, az Istennel való vélt közösség elszakadása az embertestvérekkel való szeretetközösségtől. Azt írja Schweizer, hogy a korinthusiak „túltengő sákramentalizmusukkal tették tönkre az úrvacsorát, tudniillik azáltal, hogy úgy vélekedtek, csak az a fontos, hogy ünnepélyesen magukhoz vegyenek egy falat kenyeret és egy korty bort, míg a közös étkezés közömbös", az, hogy a testvéri asztalközösség megvalósuljon, egyáltalán nem fontos. Ez a magyarázat azonban aligha helyes, mert ha Pál apostol a testvéri asztalközösség hiányában látta volna az alapbajt, akkor feleletében a hangsúlyt nem a szereztetési igére tette volna, amelyben szó sincs a horizontális vonalról, hanem egyszerűen arról beszélt volna, hogy az olyan úrvacsora, amelyben nem jön létre a konkrét asztalközösség, visszaélés az istentisztelettel, pozitíve pedig a keresztyéni szeretetet hangsúlyozta volna.

Szerintem helyesebb az a magyarázat, hogy a korinthusiak a vertikális vonalról feledkeztek meg, és ennek lett a következménye az, hogy az úrvacsora horizontális vonatkozásában is bajok mutatkoztak. Az istentiszteleti élet szakralizálása, a sákramentalizmus itt még azért nem jelentkezik, mert a nyitóhelyzet – csupán néhány évtizeddel azelőtt –, az első keresztyének gyülekezeti istentisztelete merőben más volt, mint amit általában kultusznak, az élettől elválasztott, különlegesen szent cselekménynek szoktak nevezni. Az Újszövetségben ott szerepel ugyan részben az Ószövetségnek, részben a pogány vallásos környezetnek egy egész sor jellegzetesen kultuszi kifejezése, szakrális fogalma, de – amint az újszövetségi tudomány megállapítja – egyik eredeti értelme sem illik a keresztyén istentiszteletre, mert az lényegében véve más volt, mint akár a régi Izráel, akár a pogányok kultusza. Az első keresztyének istentisztelete egyszerűen az volt, hogy együtt voltak naponként és házanként nemcsak egymással, hanem, a Szentlélek által, feltámadt Urukkal is, aki megígérte, hogy „ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük" (Mt 18,20). El lehet-e képzelni egyszerűbb, hétköznapibb, profánabb foglalatosságot, mint egy ilyen közös étkezés? És el lehet-e képzelni szentségesebb alkalmat, mint hogy ezeken az étkezéseken láthatatlan házigazdaként maga az élő Úr Jézus

Krisztus volt jelen övéivel? Egyáltalán nem volt szükséges, hogy a régi kultusz ellen agitáljanak; azt először problémamentesen továbbcsinálták, aztán magától elsorvadt, amikor nyilvánvaló lett, hogy a gyülekezet életének igazi és egyetlen erőforrása ez az együttlét az asztal mellett egymással és az élő Jézus Krisztussal. „Minden nap egy akarattal kitartva a templomban, és megtörve házanként a kenyeret, részesednek vala eledelben örömmel és tiszta szívvel." (ApCsel 2,46)

Így kezdődött. Korinthusban is így jöttek össze – nem *ugyanarra a helyre*, ahogy a revideált Károlyi szerint az 1Kor 11,20-ban olvassuk, hanem *ugyanabból a célból*, vagyis avégre, hogy a hívek megéljék a közösséget Urukkal és egymással. Ámde ezt a célt nem érték el. Ahogy Pál apostol folytatja a 20. versben: „amikor tehát egybegyűltök ugyanabból a célból, nincs úrvacsorával való élés." Ez a fordítás úgy tünteti fel a dolgot, mintha az úrvacsora valami hozzáadás lett volna a közös étkezés aktusához, holott az értelme ez: úgy viselkedtek a gyülekezet közös étkezésén, hogy az nem válhat úrvacsorává. Hadd idézzem Oscar Holtzmann fordítását: „Amikor tehát egybegyűltök ugyanabból a célból, nem lehetséges, hogy az úrvacsorát egyétek." Pál azt is megmondja, miért nem lehetséges. Azért nem, mert szakadások, skizmák vannak a gyülekezetben. Ezekről már a levél megelőző részeiben is volt szó. Most azonban, a gyülekezet összejövetelein ezek a „szakadások" a társadalmi különbségek kiéleződéséhez vezetnek: „Mert ki-ki az ő saját vacsoráját veszi elő az evésnél; és némely éhezik, némely pedig dőzsöl." (21. vers) Ez odáig megy, hogy a gazdagok megszégyenítik a szegényeket (22. vers). Így az összejövetel ahelyett, hogy kifejezné és realizálná a gyülekezet Krisztusban való egységét, a testvérietlenség, a szeretetlenség kifejezésévé válik. Az így beállt helyzet merő ellentéte minden kultikus titokzatosságnak, mindannak, amit mai nyelven sákramentalizmusnak, liturgizmusnak vagy ritualizmusnak mondanánk, de ez az ellenkező előjelű eltorzulás sem jobb, mint az istentisztelet szakralizálása, hiszen a gyülekezet istentiszteleti együttléte profanizálódik, egy közönséges bankett színvonalára süllyed. *Ouk estin kyriakon deipnon fagein* – így nem lehet úrvacsorázni (1Kor 11,20).

De a korinthusiak helytelen viselkedése csak a tünete, következménye, kifejeződése egy mélyebben rejlő bajnak, annak, hogy „nem becsülik meg az Úrnak testét" (29. vers). Elfeledkeztek az istentisztelet igazi értelméről, arról, hogy abban egy élethalál fontosságú esemény, az élő Úr Jézus Krisztussal való életadó találkozás megy végbe. Tehát nem valami közömbös, ártalmatlan, semleges hatású dolog, hanem egy olyan esemény, amely végső soron eldönti, hogy megszabadulunk, vagy a világgal együtt elkárhoztatunk (32. vers). Mint ahogy az igehirdetés Pál apostol szerint „élet illatja életre" az üdvözülőknek, és „halál illatja halálra" az elkárhozóknak (2Kor 2,15–16), úgy az úri szent vacsora is lehet szabadítás és lehet ítélet, mert aki az istentiszteleti összejövetelen nem az Úrral való életadó közösséget keresi és fogadja el, „aki

méltatlanul eszi e kenyeret, vagy issza az Úrnak poharát, vétkezik az Úr teste és vére ellen. (…) Aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, mivelhogy nem becsüli meg az Úrnak testét." (27. és 29. vers) Itt van a gyülekezet sok nyomorúságának végső oka: „Ezért van köztetek sok erőtlen és beteg, és alusznak sokan." (30. vers)

Ez az apostol diagnózisa. Ne mondjuk azt, hogy ez a diagnózis nem vonatkozik ránk, magyar reformátusokra, mert hiszen a mi istentiszteleti életünk bajainak éppen ellenkező előjele van: nálunk éppen az a probléma, hogy az istentisztelet elszakadt az élettől, templomi, kultuszi cselekménnyé vált, amelynek alig van kapcsolata a hétköznapok munkájával. Lehet, hogy így van. De lehet, hogy a másik kísértés is ott van az istentiszteleti életünkben: nem a jó Pásztor szavára hallgatunk, hanem a világ üzeneteire, indításaira, félelmes vagy imponáló teljesítményeire, és – különösen a prédikációinkban – nemcsak az igét próbáljuk megszólaltatni, hanem annak a történeti helyzetnek az értelmét is, amely helyzetben benne vagyunk. De nem érdemes vitatkozni azon, hogy számunkra a szakralizálódás vagy a belső szekularizálódás jelent-e veszedelmesebb kísértést, mert mindkettőnek a gyökere ugyanaz: nem becsüljük meg igazán az Úrnak testét, az Ő érettünk megtört testének és kiontott vérének javait, a vele való életadó közösséget úgy, ahogy azt az istentiszteleten felajánlja nekünk.

Hadd idézzem áldott emlékű professzoromnak, Victor Jánosnak a szavait „A Szentek szentjében" című írásából, a magyar református teológiai irodalomnak ebből a klasszikusából a következő, ma is figyelemre méltó szakaszt: „Hogy Pál apostol milyen sérthetetlen isteni törvényt jelentett ki, amikor arról szólt, hogy a méltatlanul vett sákramentumban ítéletet lehet enni és inni, annak hangos bizonyítéka a magyar református egyház mai állapota. Hogy benne annyi csodatettekre hivatott erő tehetetlenül tesped és annyi hősi elszánás is csak olyan szegényes eredményeket ér el, hogy olyan sok 'az erőtlen és a beteg', annak erős meggyőződésem szerint az Úr asztalával űzött teméntelen visszaélés, 'az Úr testének meg nem becsülése' az oka – egyesek részéről csakúgy, mint hivatalosan az egész egyház részéről. Forradalmi követelőzések alulról éppúgy nem segítenek itt, mint bürokratikus intézkedések felülről. Ha az Ige hatalma szülte, úgy csak az Ige hatalma újíthatja meg a mi egyházunkat. A hívek sokaságában az érlelhet csak ki komoly vágyat a sákramentum régi tisztességének helyreállítása után, és az egyház vezetőinek minden jó szándékú reformtörekvését is csak az töltheti meg igazi életerővel. Meg kell újra hallanunk mindnyájunknak az élő Istennek szent szavát, amellyel Ő maga hív meg asztalához. Csak Ő teheti azt újra élő és ható Igéje által valóban 'a szentek szentjévé' újra. Akkor majd elsápad félelmében és elpirul szégyenében minden bűn, amely odafurakodott a szent asztal közelébe."

Azért idéztem ilyen hosszan Victor János fejtegetését, mert benne nemcsak a diagnózist látjuk, hanem ugyanazt a terápiát is, amelyet Pál apostol ajánl a korinthusi gyülekezetnek. Ez az orvosság magának az Úr Jézus Krisztusnak az élő igéje és az annak való hitbeli engedelmesség. Ő tárja fel az istentisztelet igazi értelmét; Ő mondja meg, mit kell tennünk: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre."

Figyeljük meg, hogy az apostol nem a restauráció útját javasolja. Nem mondja azt, hogy legyen az istentiszteleti összejövetel pontosan úgy, ahogy eredetileg volt: a gyülekezet naponkénti együtt étkezése. Azt sem javasolja, ami pedig kézenfekvő volna, hogy a gazdagok osszák meg ételüket a szegényekkel, és legalább ebben a vonatkozásban állítsák helyre azt az eredeti állapotot, amelyben a híveknek „mindenük közös vala" (ApCsel 4,32). Sőt, feleletében előrevetíti az istentisztelet következő történeti stádiumát, a táplálkozásra való étkezésnek, az *agapé*-nak az úrvacsorától való elválasztását, mondván: „Hát nincsenek házaitok az evésre és ivásra? (…) Ha pedig valaki éhezik, otthon egyék." (1Kor 11,22.34) Az úrvacsorának ugyanis nincs időtlen alakja; nincs *liturgia per se*. A Zsidókhoz írt levél éppen az istentiszteletre vonatkozik: „Nincsen itt maradandó városunk, hanem a jövendőt keressük." (Zsid 13,14)

De az apostol nem is tradícióellenes. Van olyan feltevés, amely szerint az 1Kor 11 jelentősége abban áll, hogy az apostol itt az úrvacsorának addigi többféle, külön gyökerű tradícióját összeköti. A tradíció ténye adva van. „Mert én az Úrtól vettem" – halljuk a 23. versben. Ezzel az apostol nem azt akarja mondani, hogy a következőket mint neki adott különleges kijelentést vette az Úrtól, mert akkor nem úgy mondaná, hogy *apo tou Kyriou*, hanem úgy, hogy *para tou Kyriou*. Vagyis itt az apostol a gyülekezeti hagyományra hivatkozik, aminthogy a *paralambanein* és a *paradidómi* mint a *kibbér*, illetve a *mászar* héber szavak megfelelői, a hagyományt jelölő rabbinisztikus szakkifejezések. A hangsúly azonban mindenképpen azon van, hogy amit a gyülekezet elé ad, az végső fokon magától az Úrtól való, azaz annak az evangéliumnak a része, amelynek lényegét az apostol személyes találkozásban magától az élő Úr Jézus Krisztustól vette, és amely most mint az élő Úr Jézus Krisztus szava hangzik a gyülekezet előtt. Hadd idézzem ismét Victor Jánost, mert a következőket én sem tudnám jobban megfogalmazni: „Nem tagadja az apostol ezen állításával azt, hogy emberek közvetítésével jutott el hozzá a szereztetés története, csak az ellen tiltakozik, mintha ez volna a fontos. Az úri szent vacsora lehet emberek kezén át továbbszármaztatott hagyomány, de lényegében véve mégsem az, hanem más valami. Mint ahogy egy levél megfordulhat útközben száz kézen is, a címzett mégsem a sok postásra gondol, aki kezelte és továbbította a levelet, hanem az édesanyjára, vagy a jó barátjára, aki megírta és feladta…, úgy Pál apostol előtt is egészen mellékessé válik minden tanítás és tudósítás, amely által megtudta a megtöretett kenyér és a szövetségi pohár történetét, és csak egyet lát maga előtt, az Urat, akitől elindult az üzenet: 'Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.'"

A mi istentiszteleti életünk bajainak terápiája is az, hogy az Úr Jézus Krisztus hozzánk intézett igéjére kell hallgatnunk. Éppen ezért nincs helye a rangvitának az igehirdetés és a sákramentum között. Mindkettőt a *viva vox evangelii* élteti. A gyülekezeti istentiszteletnek Urunk parancsára van olyan része, amely elsősorban akció – cselekmény –, „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre", de az az akció nem néma rítus, hanem mindig igehirdetéssel jár együtt: „az Úrnak halálát hirdessétek". A sákramentum is ige: látható ige, *verbum visibile*. Egyébként maga a sákramentum szó mint a *mysterion* szó fordítása, nem bibliai eredetű; a Bibliában a *mysterion* szónak egészen más a jelentése. Ezért például Pál apostolt hiába kérdeznénk meg, hány sákramentum van, nem tudna erre a kérdésre felelni. De azt a kérdést is értelmetlennek találná, hogy melyik hát a fontosabb, az úrvacsora vagy a prédikáció. Ezért nem biblikus tanítás, hogy az istentisztelet középpontja a prédikáció. Az 1927-es Ágenda vonatkozó fejtegetései csak az idealizmus hátterével érthetők meg: „Istentiszteletünk középpontja a prédikáció (…) A mennyei javakat tárgyak és cselekmények, érzéki valóságdarabok csak árnyékosan és jelképesen hordozhatják. Teljesen, merő igazságában és erejében a mennyei javakat csak a gondolat, az igehirdetés közölheti, mert a szellem szellemmé csak szellemi úton válhat." Csakhogy az igehirdetés épp olyan kevéssé gondolat, mint ahogy a sákramentum sem egyszerűen „érzéki valóságdarab" vagy jelkép. Az ige és a sákramentum viszonyát geometriailag egyáltalán nem lehet kifejezni. Még azzal az állítással sem megyünk sokra, hogy az istentiszteletnek, mint az ellipszisnek, két fókusza van, a prédikáció és a sákramentum. Az istentiszteletben ugyanis, mind a prédikációban, mind a sákramentumban, az Úr Jézus Krisztus jelenlétéről van szó. Ezért amikor az apostol azt akarja, hogy a korinthusiak „becsüljék meg az Úrnak testét", ezzel nem valami sákramentalizmus felé akarja terelni őket. Hiszen az Úr testének megbecsülése – amint alapigénkben világosan látjuk – éppen azt jelenti, hogy figyeljenek hittel, engedelmességgel az igére, az úri szent vacsora szereztetésének szavaira, mint amelyekben maga az élő Úr Jézus Krisztus szól Szentlelke által.

Ami pedig minket illet, 20. századi magyar reformátusokat, még közelebbről: a magyar református gyülekezetek pásztorait, igehirdetőit, akár a hirdetett, akár a látható igéről van szó, a döntő kérdés számunkra is az, hogy „megbecsüljük-e az Úrnak testét". Hisszük-e igazán, hogy a gyülekezet istentiszteletében Ő maga szól hozzánk és Ő akar asztalközösségben lenni velünk? Hisszük-e igazán, hogy a hirdetett igében éppen úgy, mint a látható igében Krisztus magát közli velünk, a legnagyobbat adja, amit csak adhat? Hisszük-e, hogy éppen ezért a gyülekezet életének szívverése az istentisztelet? Hisszük-e, hogy minden igazi, az emberiség javát munkáló szolgálatnak ez az erőforrása, és ezért a legjobb szándékú szolgálat is megüresedik, haszontalan sürgés-forgássá válik, ha nem becsüljük meg az istentiszteletet, mint a vele való közösség újból és újból való realizálásának alkalmát?

Ne gondoljuk, hogy könnyű felelni ezekre a kérdésekre. Olyan korban élünk, amikor az istentisztelet nem vonzza az embereket; értelmetlenné, haszontalanná vált széles tömegek számára. A szekularizálódásnak ezt a kísérőjelenségét némely német teológusok ezzel a csúnya szóval szokták jelölni: „*Entkultung*" – a kultusz háttérbe szorulása és eltűnése. A világ számos helyén a templomok kiürüléséről panaszkodnak, és vannak nem csekély számban múzeummá alakított templomok is. Közben vannak teológusok, akik nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy ezt az egész folyamatot pozitív előjellel lássák el. Számolnunk kell azzal, hogy a protestáns teológián belül is vannak impulzusok, amelyek a istentisztelet lebecsülésének irányába hatnak. Ugyanakkor az ige iránti érdeklődés is csökken. Volt egy időszak, nem is olyan régen, amikor egy *renouveau biblique*-ről, a teológia és az egyházi élet bibliai megújulásáról lehetett beszélni. Barth Károly szerint ma már ott tartunk, hogy a római katolikus egyházban nagyobb a Biblia iránti érdeklődés, mint a protestáns egyházak egészében. Max Geiger bázeli professzor azt figyelte meg az Uppsalai Világgyűlésen, hogy a Szentírás iránti érdeklődés csökkenőben van. Egy német püspök szerint ez abból is látszott, hogy a nagygyűlés vezérigéje: „Íme, mindent újjáteszek", nem érvényesült kellő módon. Inkább azon volt a hangsúly, hogy mi, emberek hogyan alakíthatjuk teljesen újjá a társadalom struktúráit. De ebben a helyzetben sem tehetünk mást, mint hogy azt hallgassuk és annak engedelmeskedjünk, aki most is szól hozzánk, ezen a szaktanfolyamon is: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre." Sem a liturgizmus, sem az antiliturgizmus, sem a szekularizálódást ünneplő, sem az azt görcsös aggodalommal ellenző teológia nem segíthet rajtunk. Ahogy Korinthusban, úgy most is csak az lehet a terápia, hogy nyomorúságunkat átérezve, együttesen, lelki éhséggel és szomjúsággal keressük az életadó közösséget azzal, aki mint az „életnek beszéde" szól hozzánk, és mint az „életnek kenyere" önmagát adja: „Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete van annak." (Jn 6,54) Ámen.

Míglen eljövend

Bibliatanulmány, Liturgiai szaktanfolyam II.,
1968. augusztus 29.

Textus: 1Kor 11,26; Mt 26,29

„Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, amíg eljövend."

„Mondom pedig néktek, hogy mostantól fogva nem iszom a szőlőtőkének ebből a terméséből mind ama napig, amikor újat iszom azt veletek az én Atyámnak országában."

Tegnapi bibliatanulmányunkban, különösen a végén, próbáltunk az alapigében arra figyelni, amit a liturgiai szaknyelvben úgy szoktak mondani, hogy *anamnesis*, *memoria*, emlékezet. „Ezt cselekedjétek az én *emlékezetemre*!" Az úrvacsorához nélkülözhetetlenül hozzá tartozik ez a visszatekintés arra, ami történt nagycsütörtökön este, és aminek a titkát a Mesternek a tanítványokkal együtt elköltött utolsó vacsorája kifejezte, visszatekintés az Ő váltságmunkájára, különösképpen az Ő váltsághalálára. „Az Úrnak halálát hirdessétek!" – halljuk mai alapigénkben. Van olyan nézet is, hogy itt, az első Korinthusi levélben a *memoria* kifejezés Pál apostol hozzáadása az úrvacsora eredeti hagyományához, amelyből még hiányzott az Úr halálára, testére és vérére való utalás, mert a hívők összejövetelein először kizárólag a feltámadás élménye dominált, azoknak az étkezéseknek az emléke, amelyeken a feltámadás után a tanítványok együtt vettek részt Mesterükkel. Valahányszor egybegyűltek a hívők a közös étkezésre, megismétlődött – ha kevésbé materiálisan is – a Feltámadott megjelenésének és tanítványaival való együttlétének boldog megtapasztalása. Amikor az első keresztyének így imádkoztak: Jövel, Uram!, nem Krisztusnak a kenyérben és borban való eljövetelére gondoltak – fejtegeti Cullmann, aki aztán mint az egyik bizonyítékot említi, hogy a Didachéban, amelyben az úrvacsorai imádság vége a *Marana tha*, szó sincs az eukharisztia elemeiről, sem Jézus haláláról. Az első úrvacsora nem azért volt úrvacsora, mert az Úr testét és vérét ették és itták, hanem azért, mert együtt ettek a feltámadott Úrral. Ez magyarázza a hívek túláradó örömét, az *agalliasis*-t, ez magyarázza, hogy Korinthusban ez az örömujjongás világias derűvé, sőt, dőzsöléssé fajulhatott. Ennek ellensúlyozására hangsúlyozta volna Pál az úrvacsora nagycsütörtöki és nagypénteki aspektusát, a Jézus elárultatása éjszakáján végbement páskavacsorát, az Ő testének és vérének jegyeit, az Ő váltsághalálának

emlékezetét. Messzire vezetne, és nem is a mi dolgunk most a történeti kutatás különböző feltevéseinek megvizsgálása. Ha számolunk is azzal, hogy az úrvacsorában a tradíció eredetileg különböző szálai fonódnak össze, most az a fontos, hogy mint a korinthusiak, mi is hozzánk intézett üzenetként, magától a mi élő Urunktól vesszük a szereztetés igéit: „Valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, amíg eljövend."

A most említett történetkritikai elméletből mindenesetre jó megtanulnunk azt, hogy az első keresztyének úrvacsorai anamnézise – akár a feltámadt Krisztusra, akár az utolsó vacsora Mesterére való gondolás dominált is benne – semmiképpen sem volt valami közönséges emlékezés, mint ahogy mi szoktuk általában életpályánk vagy a történelem eseményeit felidézni. Az első keresztyének úrvacsorai emlékezését ugyanis a Szentlélek munkálta. Az a Szentlélek, akiről Jézus ezt ígérte: „eszetekbe juttatja mindazokat, amiket mondottam nektek" (Jn 14,26). A Szentlélek pedig nemcsak az Atyának a Lelke, hanem a Fiúnak is – *filioque procedit* –, az Úrnak Lelke (2Kor 3,17), a Jézus Krisztus Lelke (Fil 1,19), aki nemcsak úgy emlékeztette a híveket, hogy például eléjük idézte az imádkozó Mestert, aki így kezdte imádságait: Abbá, Atyám, hanem úgy is, hogy maga az Úrnak Lelke szólalt meg bennük, ahogy a Galatákhoz írt levélben olvassuk: „Kibocsátotta az Isten az ő Fiának Lelkét a ti szíveitekbe, ki ezt kiáltja: Abbá, Atya!" (Gal 4,6)

Mindezt röviden és egyszerűen úgy is lehet mondani, hogy ebben az emlékezetben maga az Úr Jézus Krisztus volt jelen az övéi között, meghallgatta könyörgésüket: „Marana tha! Jövel, Uram, Jézus!", és megjelent közöttük. A *memoria* tehát össze van kapcsolva az Úr eljövetelével, az ezért való könyörgéssel, amelyet az óegyházban ezzel a szóval jelöltek: *epiklesis*, segítségül hívás, mint ahogy a keresztyéneknek szinte sztereotip megjelölése az Újszövetségben: azok, „akik segítségül hívják az Úr nevét", azaz a „név" szó nyomatékos, bibliai értelme szerint az Ő személyes valóságát. Ez az úrvacsora húsvéti dimenziója – és mivel azt az Urat hívjuk, aki végül eljő teljes dicsőségével, ez egyben az úrvacsora eszkatologikus dimenziója is: az Úrnak halálát hirdessétek, „amíg eljövend". Ahogy tegnap többször is idéztem Victor Jánost, most ismét az ő szavaival fejezem ki az *anamnesis* és az *epiklesis* kapcsolatát: Az úrvacsora „az Úrnak halálát hirdeti, de hozzáteszi az ige: amíg eljövend. Amint szárnyakat ad lelkünknek arra, hogy visszaszálljunk a régi időkbe a megalázott és megkínzott Krisztus látására, úgy átemel titokzatos jövendőnk távolságain is, és odaállít a dicsőségben és hatalomban újra eljövendő Urunk színe elé. Vándorok tápláléka ez a kenyér és ez a bor, és útjuk vonala e között a két állomás között van kifeszítve: mögöttük a szolgai formát öltött és mindhalálig engedelmes Krisztus, aki magához ragadja az uralmat és minden térd meghajlik előtte. Minden egyes találkozásunk Ővele az Ő asztalánál egy-egy újabb sóvárgó kiáltás: Jövel, Urunk Jézus, de egyúttal egy-egy felséges ígéret: Bizonnyal hamar

eljövök. És amikor újra magunkhoz vesszük a Lélek eledelét ezekben a jegyekben, benne már előízét érezzük annak az utolsó nagy vendégségnek, amelyre kiválasztottait egybegyűjti majd, amikor 'eljön' és letöröl minden könnyhullatást, véget vet minden küzdelemnek, és folt és szeplő nélkül állítja övéit, teljességre jutott dicsőségben az Ő Atyjának színe elé."

Mindebből, tekintettel ennek a szaktanfolyamnak a témájára, először egy liturgiai, közelebbről ágendai konzekvenciát kell levonnunk. Kétségtelen ugyanis, hogy jelenlegi úrvacsorai gyakorlatunkban meglehetősen elhalványul az úrvacsora húsvéti és eszkatologiai aspektusa. Ez nem magyar református specialitás; az egész nyugati keresztyénséget jellemzi az úrvacsorában a *memoria*-összetevő túlhangsúlyozása. Most nem térhetünk ki ennek a ténynek a történeti magyarázatára, de a magyar református liturgia fejlődését kétségtelenül az is meghatározta, hogy a Pfalzi Ágenda hatása alatt az előkészítő istentiszteletet, amely Pfalzban eredetileg nem is az úrvacsoraosztás napján volt, Milotai Nyilas István Ágendájától kezdve beledolgoztuk magába az úrvacsorai liturgiába. Milotai Nyilas István Ágendája szerint még lehet érezni a különbséget a gyónó istentisztelet és az úrvacsora között, amennyiben az előkészítés az abszolúcióig a szószéken történik, a szó szoros értelmében vett úrvacsora pedig a szereztetési igéktől kezdve az úrasztalánál. Jelenleg azonban az úrvacsorában a bűnbánat és Jézus Krisztus váltságszerző halálának gondolata dominál, és emiatt úrvacsoraosztásunknak erősen nagypénteki jellege van. Az ökumenikus eszmecserékben ma már egyetemes az a felismerés és követelés, hogy az úrvacsorában mind az *anamnesis*, mind az *epiklesis* aktusának kellő súlyt kell adni. Az *epiklesis* pedig, amint láttuk, éppen a húsvéti és eszkatologikus jelleg kifejezése. Igaza van Barth Károlynak, hogy „az úri szent vacsorát jobban, mint ahogy általában történik, a húsvét felől kellene értelmeznünk. Nem elsősorban gyász és halotti tor, hanem előlegezése a Bárány lakodalmi ünnepének. Az úrvacsora örömlakoma: a Jézus Krisztus testének evése, az Ő vérének ivása az örök élet étele és itala ebben az életben. Asztalának vendégei vagyunk, tehát már nem vagyunk elválasztva tőle." Nem akarom azt mondani, hogy úrvacsoránkból a húsvéti jelleg teljesen hiányzik. Az „*agalliasis*" hangja is megszólal, különösen az úrvacsorai énekekben. De kétségtelen, hogy ezeket fel kellene erősíteni, és szerintem a revideált rendtartásban helyet kellene adni az *epiklesis*-nek, a *Marana tha*-könyörgés mai megfelelőjének.

De azt hiszem, érezzük, hogy egy ilyen értelmű liturgiai revízió a könnyebb feladatot jelenti. Az egyház régi imádságait és a különböző keresztyén egyházak ma használatos formáit figyelembe véve aránylag könnyen gondoskodhatnánk minta-könyörgésekről, amelyeknek ez lenne az alaphangja: „Jövel, Urunk, Jézus!" A súlyosabb kérdés azonban az, hogy az így bevezetendő formákat meg tudnánk-e tölteni igazi tartalommal, hogy vajon tényleg az úrvacsorázó hívek szívéből és a mi szívünkből törne-e föl a kiáltás: „Jövel, Urunk!"

Ha őszinték vagyunk magunkkal szemben, meg kell vallanunk, hogy az úrvacsora húsvéti és eszkatologikus jellegének visszaszerzésében igen nagy akadályok állnak előttünk. Mivel itt ezen a liturgiai szaktanfolyamon mint teológusok vagyunk együtt, anélkül, hogy teológiai fejtegetésekbe akarnék bocsátkozni, elsősorban azokra a teológiai gátlásokra akarok rámutatni, amelyek alapigénk megértését és alkalmazását akadályozzák.

Hisszük-e igazán, hogy nevének hívására ígérete szerint az élő Jézus Krisztus valóban eljön és személyesen megjelenik, hogy együtt vacsorázzék velünk? Azt lehetne gondolni, hogy az újabb teológia annyira ígéretesnek látszó perszonalizmusa segítségünkre jöhet annak megértésében, hogy az úrvacsorában nem valamilyen élettelen dologhoz, nem a *signum* által jelzett *res*-hez, nem is a szimbólum által kifejezett eszméhez, hanem Jézus Krisztus élő személyéhez viszonyulunk. A nyugati kereszténység teológusai évszázadokon keresztül annyira egyoldalúan gondolkoztak azon, hogy mit jelent Krisztus testét enni, hogy sokszor egyáltalán meg sem kérdezték, mit jelent *Krisztussal enni*. Más szavakkal, a szubsztancia, vagy ahogy atyáink mondták, az „állat" kategóriájában gondolkoztak (*transsubstantiatio*, *consubstantiatio*), mert az akkori filozófia más gondolatformákról nem tudott gondoskodni. A legutóbbi évtizedekben azonban megtanultuk, hogy a hitigazságok viszonyulási igazságok, személyes igazságok; a keresztyén hit a személyes találkozás aktusában részesül az igazságban, ahogy Emil Brunner egyik szép kis könyvének címe kifejezi: *„Wahrheit als Begegnung"* – Az igazság mint találkozás. A liturgiai eszmecserét is megtermékenyítette és hozzájárult a református–lutheránus úrvacsorai ellentétek kibékítéséhez – például az Arnoldshaini Tételekben – az, hogy a teológusok a szubsztancia arisztotelészi gondolatformáit perszonalisztikus kategóriákkal cserélték fel. De ez csak a dolog egyik oldala. Talán éppen azért, mert ez a perszonalizmus végeredményben filozófiai gyökerű, a jelenlegi protestáns teológiában sokszor megdöbbenéssel kell látnunk, hogy a személyes viszonyulás gondolata valósággal elnyeli és megszünteti a hit bibliai tartalmát. Vannak teológusok, akik az egész evangéliumot a *„Mitmenschlichkeit"* az embertársiasság fogalmára redukálják: Isten, Krisztus, kereszt, feltámadás, örök élet – nem más, mint rejtjeles írás, *chiffre*, amelynek a megfejtése egyszerűen az, hogy legyünk igazán emberségesek, szeressük egymást. Bultmann igen széles körökben elfogadott tanítása szerint Jézus Krisztus csak a *kerygma*-ban van jelen úgy, hogy az önmagamhoz való viszonyulásomban történik változás, mert az, hogy Jézus mint egy valóságos, rajtam kívül álló személy találkozna velem úgy, hogy társaloghatnék vele, mint az Én a Te-vel, merőben mitikus beszéd, amelynek a lényege az, hogy megértem önmagam, és az leszek, aki igazán vagyok. Más teológusok ugyanígy redukálják az Isten valóságát: Isten a lét fundamentuma, *Ground of Being*, *Grund des Seins*, nem Valaki, hanem Valami, és csak annyiban Valaki, hogy létünk legmélyebb

dimenzióit az egymáshoz való viszonyulásban érjük el. Így a végső eredmény az, hogy ez a perszonalizmus deperszonalizálja az evangéliumot, és ebben a kontextusban az a hittétel, hogy az istentiszteletben, közelebbről az úrvacsorában Jézus maga jön hozzánk, hogy velünk vacsorázzék és mi Ővele, átvitt értelmű és mitikus beszéddé minősül. Mint teológusoknak számolnunk kell azzal, hogy jelenleg ennek a szélnek a sodrásában vagyunk, és ezért kell megkérdeznünk, hogy monológra gondolunk-e, vagy igazi párbeszédre, életadó, személyes találkozásra, amikor így kiáltunk: „Jövel, Uram, Jézus!"

De az sem segít rajtunk, ha liturgiai tusakodásunkban a római katolikus atyafiakra figyelünk. A II. Vatikáni Zsinat ugyanis, anélkül, hogy kifejezetten elszakadt volna a Tridentinumtól, liturgiai konstitúciójában megkezdte az úrvacsoratan revideálását, mégpedig az ún. misztérium-teológia értelmében. Ez röviden azt jelenti, hogy mint az ókor misztériumvallásainak szertartásaiban, úgy az úrvacsorában is az üdvesemény megjelenítése megy végbe. Az úrvacsora tehát nem megismétli, hanem megjeleníti, nem *repetálja*, hanem *re-presentálja* Jézus Krisztus egyetlen és tökéletes áldozatát. Vannak igen nagy számmal anglikán, lutheránus és református teológusok, akik itt látják a közeledés lehetőségét. Ámde a probléma az, hogy az igazán személyes viszonyulást ez a megoldás is kikapcsolja: valaminek a megjelenítéséről van itt szó és nem Valakinek a megjelenéséről. Az Úr Jézus Krisztus egyszer s mindenkorra elvégzett áldozatát azonban megjeleníteni nem lehet, és nem is szükséges, mert hisszük, hogy Ő maga jelenik meg szent asztalánál, és Ő maga közli velünk főpapi áldozatának javait: testét és vérét, életadó közösségét, úgy, hogy tőle soha senki és semmi el ne szakíthasson.

De nézzük a liturgia eszkatologiai dimenzióját! Itt megint azt lehetne gondolni, hogy az újabb teológia hatalmas segítséget nyújt alapigénk igazi megértésében és üzenetének érvényesítésében. Tudjuk, hogy Jézus tanításának eszkatologikus jellegét Albert Schweitzer főművétől kezdve nemcsak a históriai-kritikai kutatás, hanem az újabb rendszeres teológia is igen erősen hangsúlyozza. Szinte programszerűnek látszik Barth Károly *Römerbrief*-jének az a tétele, hogy az a keresztyénség, amely nem mindenestől fogva eszkatológia, egyáltalán nem keresztyénség. A legújabb német teológiában szinte forradalmi jelentőségűnek tartják Jürgen Moltmann professzor főművét, aki az egész teológiát eszkatológiává teszi. Az sem véletlen, hogy az Uppsalai Világgyűlés főtémája is ez az eszkatologikus textus lett: „Íme, én mindent újjáteszek." Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk a dolgot, kiderül, hogy a végső dolgokon igen sok mai teológus valami egészen mást ért, mint alapigénk. Alapigénkben ugyanis ezt a két szót: „míglen eljövend", csak az *aion houtos* és az *aion mellón*, az a jelenvaló világ és az eljövendő világ feszültségében lehet megérteni, viszont a modern teológia nagy részét éppen ennek a feszültségnek a feloldása jellemzi: az, amit a Biblia eljövendő

világnak, új égnek és új földnek nevez, a jelenvaló világnak, ennek a *saeculum*-nak a dimenziója, ahogy Paul Tillich mondja: „*Geschichte ist der Ort, in dem das Eschaton verwirklicht wird; im Eschaton ist nichts, was nicht in der Geschichte ist*." „A történelem az a hely, ahol megvalósul az *eszkhaton*, így az *eszkhaton*-ban semmi sincs, ami ne volna a történelemben." A szekularizmus mint elv azt jelenti, hogy csak ennek a *saeculum*-nak, a jelenvaló világnak, az *aion houtos*-nak tulajdonítunk realitást és jelentőséget, és – fájdalom – a szekularizmusnak ez a szelleme a legújabb protestáns teológiába is mélyen behatolt. Nem beszélek arról, hogy nálunk a hivatalos eszközökkel is propagált ideológia, amely a radikális szekularizmus jegyében áll, éppen az eszkatológiában látja elsősorban a vallás ópiumjellegét; arról sem beszélek, hogy a keresztyén üdvüzenettől elidegenedett tömegek gondolkozását is az ilyen mondások fejezik ki: „egyszer élünk", „egy életünk van". Most csak arra kívánom felhívni a figyelmet, hogy mint teológusok is érezzük a szekularizmus elvének a sodrását, és ebben a sodrásban kell megmaradnunk a mellett, hogy az egyetlen igazi reménység nem valamire, nem a történelem ilyen vagy olyan alakulására irányul, hanem Valakire, akinek végső eljöveteléért sóvárogva kell könyörögnünk: Marana tha! Jövel, Urunk, Jézus!

Végül még egy igen erős gátlással kell küzdenünk az istentisztelet szolgálat jellegének megértésében és érvényesítésében. Gyakran halljuk, hogy a 16. századi atyák nem látták elég világosan azt, hogy Krisztus egyháza szolgálat végzése céljából van ebben a világban. Ebből a szempontból kétségtelenül némi hiányt érzünk a 16. század hitvallási irataiban. De azért úgy gondolom, hogy ezzel a kritikával óvatosan kell bánnunk. Az atyák gondolkodásmódját ugyanis alapjában határozta meg a szolgálat, úgyannyira, hogy az egyház lényegét is legtöbbször funkcionális kategóriákban, a szolgálat, a *ministerium* kategóriáiban írták le, mint például az Ágostai Hitvallásban: „Az egyház a szentek gyülekezete, amelyben tisztán taníttatik az evangélium, és helyesen szolgáltattatnak ki a sákramentumok." Csakhogy az atyák mérhetetlenül nagyobb jelentőséget tulajdonítottak ennek a szolgálatnak, mint mi. Mert hitük szerint ez a szolgálat, a *ministerium verbi Dei* és az *administratio sacramentorum* a kegyelem eszközeit nyújtja a bűn és a halál nyomorúságában vergődő embernek. És ez a mentő szolgálat elsősorban az istentiszteleten történik, ahol az ige hirdettetik és a sákramentumok kiszolgáltattatnak. A szabadulás útja ugyanis a hit, a hitet pedig a Szentlélek az evangélium hirdetése és a sákramentumok által kelti fel és erősíti. Mint ahogy a Heidelbergi Káté 65. kérdés-feleletében halljuk: „Mivel egyedül a hit tesz Krisztusnak és minden Ő jótéteményének részeseivé, honnan származik ez a hit? A Szentlélektől, aki azt az evangélium hirdetése által szívünkben felgerjeszti és a sákramentumokkal való élés által megerősíti." Hát lehet nagyobb, fontosabb szolgálat annál, mint megmutatni az utat Jézus Krisztus minden jótéteménye felé? Lehet

sürgősebb szolgálat, mint a hit útjára való hívás? „Aki hisz a Fiúban, örök élete van; aki pedig nem enged a Fiúnak, nem lát életet, hanem az Isten haragja marad rajta." (Jn 3,36) Hisszük igazán, hogy ez az élet-halál döntés éppen az istentisztelet terében megy végbe, ahol az ige hirdettetik és a sákramentumok kiszolgáltattatnak?

Tudom, hogy van a kegyelmi eszközök tanának egy szűkkeblű, introvertált értelmezése is, és azt is megértem, hogy a mai protestáns teológia éppen ettől próbál megszabadulni. De ahogy a perszonalizmus sok esetben a Biblia tartalmának deperszonalizálásához, az eszkatológia hangsúlyozása az igazi futurikus eszkatológia kiküszöböléséhez vezetett, éppen úgy van manapság egy olyan *pre-egzisztencia*, vagy ún. „világ-teológia" is, amely úgy sürgeti az egyháznak a világhoz való megtérését, hogy a klasszikus értelemben vett szolgálat, *ministerium* mellett, sőt, azzal szemben a hangsúlyt egy olyan szolgálatra helyezi, amely egyszerűen részvétel a társadalom problémáinak a megoldásában úgy, ahogy ezeket a feladatokat a társadalom programozza a maga normái szerint. A háttérben természetesen ott van a *koszmosz* bibliai kifejezés igen sokrétű jelentését kellőleg figyelmen kívül hagyó világ-teológia, egy erősen deperszonalizált kegyelemtannal, amellyel most természetesen nem foglalkozhatunk. Ha azonban nem hisszük, hogy az embereknek azzal tesszük a legnagyobb szolgálatot, hogy Isten szolgálatára hívjuk őket, akkor az istentisztelet elveszíti minden jelentőségét. Az igaz istentisztelet szolgálatra küld, és – amint látni fogjuk – az úrvacsora lényegéhez tartozik a diakónia. Az élő Úr Jézus Krisztus ugyanis nem azért jön el és közli velünk az Ő asztalánál az Ő váltságának javait, hogy azoknak tétlen, önző élvezői legyünk, hanem azért, hogy szeretete életünkön át továbbáradjon a világba. „Arról ismertük meg a szeretetet, hogy Ő az ő életét adta érettünk: mi is kötelesek vagyunk odaadni életünket a mi atyánkfiaiért." (1Jn 3,16)

1966. június 5-én nagy ünnepség volt az amerikai presbiteriánusok híres Teológiáján Princetonban, ahol az egyik épületben elhelyezték az iskola volt diákjának, James Joseph Reebnek az emléktábláját. Azt hiszem, ismerjük ezt a nevet, hiszen a mi újságjaink is megírták, hogy James Reebet 1965. március 11-én Selma városban, Alabama államban a négerek jogaiért folyó tüntetés közben agyonverték. Az egyik ünnepi beszédet az Egyházak Világtanácsának mostani főtitkára, Eugene Carson Blake, a másikat James McCord, a debreceni Teológia díszdoktora mondta, aki Reebet igazi vértanúnak nevezte. Aki az ember ügyét ilyen odaadással szolgálja, méltó, hogy emlékezete fennmaradjon. De a Teológia volt elnökének, John A. Mackaynak el kellett mondani azt is, hogy ez az ember, miután kikerült Princetonból, arra a meggyőződésre jutott, hogy az ember ügyének szolgálata összeférhetetlen Isten ügyének szolgálatával; először unitárius lett, aztán a teljes ateizmus álláspontjára érkezett. Arra a véleményre jutott, hogy az embernek nem azzal teszünk szolgálatot, hogy elmondjuk, mit tett Isten az emberért, hanem azzal, hogy megmutatjuk, mit

tehet az ember önmagáért. Mackay elnök Reebet a „hatvanas évek tipikus amerikai emberének" nevezte, mint annak a nézetnek a képviselőjét, hogy ma, amikor Isten éppen a szekuláris világrendben végzi különösképpen munkáját, az ember ügyének szolgálatához effektív módon csak az járulhat hozzá, aki egy magasabb hatalomra, világosságra, motivációra való hivatkozás nélkül végzi szolgálatát. Ezt a nézetet azonban – szerintem is helyesen – tragikus tévedésnek mondta.

Igen, éppen a Bibliából tudjuk, hogy van olyan Istenre hivatkozás és van olyan istentisztelet, amely elvon az ember szolgálatától. Sőt, az istentisztelet, emberi gyarlóságunk folytán, állandóan együtt jár ezzel a kísértéssel, és már a korinthusi keresztyének istentiszteletének is az volt a baja, hogy a szeretetlen, testvérietlen, embertelen magatartás megnyilatkozásává változott. Ezt csak az akadályozhatja meg, ha maga az élő Úr Jézus Krisztus jön közénk és ha neki engedelmeskedünk – ahogy az apostol mondja: „megbecsüljük az Úrnak testét". Ezért az igazi istentiszteleten nemcsak a saját nyomorúságunkból való szabadulás vágya, nem is csak a végső szabadítás reménysége, hanem embertársaink nyomorúsága, a szolgáló szeretet is feltör a lelkünkből, amikor így imádkozunk: Marana tha! Jövel, Urunk, Jézus!

A szeretet soha el nem fogy

Pünkösd, 1960

Textus: 1Kor 13,8

„A szeretet soha el nem fogy…”

Ünneplő Testvéreim! Nincs közöttünk senki, aki rövid alapigénket már ne hallotta volna. Talán akkor, amikor ifjú házasok álltak itt, és ez az ige utalt a férj és feleség kapcsolatában tükröződő „felette nagy titok”-ra, Krisztusnak az anyaszentegyház iránti örök szeretetére, talán a koporsó mellett, amikor nagyon fájt a búcsúzás valakitől és a mulandósággal szemben kerestünk valamit, ami megmarad, mert a halálnál is erősebb. Most azonban úgy halljuk igénket, mint pünkösdi evangéliumot. Pál apostol ugyanis az első Korinthusi levélben a lelki ajándékok, a *karizmák* tárgyalása közben jut el a szeretet valóságához. Inti a gyülekezetet, hogy minél hasznosabb lelki ajándékok elnyerésére igyekezzenek. Ezek között pedig egy „kiváltképpen való” utat mutat, egy „külön” utat, vagy még pontosabban a „legjobb” utat, ez pedig nem más, mint a szeretet. A pünkösdi evangélium pedig az, hogy Isten a maga Lelkéből adja nekünk a szeretetet, az igazi szeretetet, ami soha el nem fogy.

I.

Kétségtelen, hogy Pál apostol az 1Kor 13-ban mindenekfölött a felebaráti szeretetre gondol. Ámde arra úgy, mint a Lélek legnagyobb ajándékára. Az ajándékról pedig nem szólhatunk anélkül, hogy ne néznénk az ajándékozóra. Mert vajon beszélhetnénk az igazi felebaráti szeretetről anélkül, hogy annak forrására ne gondolnánk? Mint ahogy a földön minden világosság a napból ered, éppen úgy a bennünk lévő és embertársainkra irányuló szeretet is – ha tényleg megérdemli a szeretet nevet – Istentől és Istenből van, vagyis Annak lényéből, akiről az Írás így tesz bizonyságot: „Az Isten szeretet.” (1Jn 4,16) Mivel pedig az Isten örökkévaló, az Ő irántunk való szeretete is megmarad örökké.

Ha azonban Isten szeretetét a nap fényéhez hasonlítjuk, akkor szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy vannak napfogyatkozások is. Ilyenkor nem a nap fogy el ténylegesen, ahogy mondjuk, csak nem látjuk a fényét; és ha teljes napfogyatkozás van, akkor sötétség borul a földre. Keresztyén Testvéreim! Valljuk meg, mi sem érezzük egyformán Isten szeretetének napfényét. Még csak igazi napfogyatkozásra sincs szükség, vagyis arra a csillagászati helyzetre, hogy a Hold odaálljon a Nap és a Föld közé, hanem elég egy sötét felhő is, hogy homályba boruljon az életünk és úgy érezzük, elfogyott az Isten irántunk való szeretete. Nemcsak az egyes emberek életében vannak

ilyen időszakok, hanem vannak egész történeti korszakok is, amikor az Isten szeretetének a fénye eltűnik az emberek szeme elől. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy ma is egy ilyen korban élünk. De tényleg olyan értelemben volna ez napfogyatkozás, hogy az Isten szeretete fogyott volna el? Az a szeretet, amelyet kijelentett és megbizonyított a Jézus Krisztusban? Az a szeretet, amely „kitöltetett a mi szívünkbe a Szent Lélek által, ki adatott nékünk"? (Róm 5,5) A pünkösdi evangélium biztatása nyomán bátran felelhetünk nemmel. Mert Jézus Krisztus, és Őbenne Isten örökre hív el bennünket, és örökre a mi Atyánk. Szeretete soha el nem fogy.

II.

Isten azonban gondoskodik arról, hogy örök szeretete ne maradjon válasz nélkül. Mindig vannak és mindig is lesznek a földön, akik Isten szeretetének a szavára visszhangot adnak és szívből, igazán szeretik az Istent. Ez a szeretetük nem fogy el soha, a halálon túl is tart. Az apostol azért mondja, hogy szeretne elköltözni és Krisztussal lenni (Fil 1,23), mert tudja, hogy Krisztus iránti szeretete akkor is megmarad, és ezért vele lenni mindennél jobb. Mindenesetre vannak időszakok, amikor kevesen vannak az ilyen emberek, sőt, szinte úgy tűnik, hogy csak egy törpe kisebbség az, amely visszhangot ad Isten szeretetének hívására. De ilyenek vannak, és az az ígéretünk, hogy mindig is lesznek. Az Efézusi levél végén Pál apostol így áldja meg a gyülekezetet: „A kegyelem legyen mindazokkal, akik szeretik a mi Urunk Jézus Krisztust." (Ef 6,24)

Ezért tanítja egyházunk, hogy Jézus Krisztusnak a világ kezdetétől fogva a világ végéig lesz egyháza ezen a földön. És akik itt szeretik Őt, azok örökre szeretni fogják. Egyházunk nagy tanítójának, Kálvin Jánosnak van egy erőteljes tanítása erről: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert az Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz) Vagyis mindig lesznek, akik szeretik az Istent, és akiket a Szentlélek képessé tesz arra, hogy Istent szívből, örömmel magasztalják.

III.

Végül, ünneplő keresztyén Testvéreim, ez az ige: „a szeretet soha el nem fogy", azt is jelenti, hogy van olyan szeretet ember és ember között is, amely fölött sem az időnek,

sem a halálnak nincs hatalma. Kétségtelenül ez alapigénk súlyponti mondanivalója: az igazi szeretet soha el nem fogy. Az ilyen szeretet is a Szentlélek ajándéka. Az első pünkösdnek nemcsak az volt a hatása, hogy az emberek, közülük sokan a názáreti Jézus egykori ellenségei is, elnyerték bűneik bocsánatát és megtalálták az Istennel való, életadó kapcsolatot, hanem ezzel azonnal együtt járt a gyülekezet megalakulása: mintegy háromezer ember csatlakozott a keresztyénekhez, és olyan csodálatosan önzetlen, testvéri szeretet támadt bennük egymás iránt, hogy „mindenük köz vala", anyagi javaikat is megosztották egymással, sőt, még a gyülekezeten kívüliek, az egész nép előtt is „kedvességet találtak" (ApCsel 2,44.47).

Ezért a szeretetért is áldjuk az Istent. A Léleknek ezt az ajándékát is keressük. Keresztelésre kisgyermekeinket azért hozzuk ide, mert azt akarjuk, hogy velük együtt legyünk Krisztus örök anyaszentegyházában, vagyis az kössön össze bennünket velük, ami a test és vér kapcsolatánál is erősebb: a szeretet, amely soha el nem fogy. Az úrasztalához nemcsak azért járulunk, hogy Urunkkal hit által egyesüljünk, hanem azért is, hogy egymáshoz közelebb jussunk, hogy mindjobban összekössön bennünket az, amit a Biblia régiesen úgy nevez: „a tökéletességnek kötele" (Kol 3,14), vagyis a legtökéletesebb kötelék: a szeretet. Amikor pedig ifjú házasok állnak az úrasztala előtt, nagyobb áldást nem kívánhatunk nekik, mint azt, hogy kapcsolatuk mint titok, mint „misztérium", ahogy a Szentírás mondja, a Jézus Krisztus örökké tartó szeretetének jele, kifejezése legyen, sőt részben megvalósulása is, azaz olyan kapcsolat legyen közöttük, amelynek horizontja nem ennek a földi életnek a határa, hanem az örökkévalóság.

A Szentírás tanítása szerint a Szentlélek ajándékai – közöttük a legnagyobb ajándék, a szeretet – az Isten eljövendő új világának, az örök életnek nem csupán jelképei, hanem azoknak megízlelése (Zsid 6,4), annak pecsétje, záloga, előlege, foglalója, felpénze (2Kor 1,22), vagyis az igazi szeretetben van valami, ami által már most megélünk valamit örök üdvösségünkből.

Végül még csak annyit, ünneplő Testvéreim, hogy a szeretet, amennyiben az a pünkösdi Szentlélek ajándéka, „közhaszonra adatott" (1Kor 12,7). Vagyis olyan ajándék, amely csak akkor lehet a miénk, ha továbbadjuk, ha megosztjuk másokkal. Ha igazán hisszük, hogy a szeretet soha el nem fogy, akkor éreztessük ezt meg mindenkivel, akivel találkozunk, családunk tagjaival, barátainkkal, minden embertársunkkal. Tárjuk ki szívünket, hogy Isten szívének kiapadhatatlan forrásából áradjon az Ő szeretete a mi szívünkbe, és a mi életünkön át szeretteink, hittestvéreink, embertársaink és az egész világ életébe, nagy nevének dicsőségére! Ámen.

[Megjelent: Czeglédy Sándor, Legátusprédikációk imádságokkal az 1988–89. akadémiai évre, Debrecen, 1988, 82–85. o. – a szerk.]

A legnagyobb ajándék

Pünkösd, 1965

Textus: 1Kor 13,13

„Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Nincsen olyan hűséges, templomba járó református ember, aki ne ismerné Pál apostol első Korinthusi levelének 13. részét, a szeretet dicséretét. Talán olyanok is vannak közöttetek, akik szóról szóra is tudják ennek a hatalmas bibliai szakasznak egy-egy versét. Így alapigénk is régi ismerősként szól hozzánk: „Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet." De miért választottam éppen ezt az alapigét mára, pünkösdre, a Szentlélek ünnepére? Azért, mert a hit is, a remény is, a szeretet is a Szentlélek ajándéka. Ha valaki összefüggően olvassa az első Korinthusi levelet, láthatja, hogy Pál apostol már a 12. fejezetben elkezdi a lelki ajándékokról való tanítását. Nem is szakad meg ez a tanítás a 13. fejezettel sem, mert ebben a fejezetben is a Szentlélek ajándékairól hallunk. Azt lehetne mondani, hogy a hit, a remény és a szeretet a Szentlélek legnagyobb ajándékai. Ezért ezen az ünnepen lássuk meg alapigénk fényében, hogyan munkálkodik a Szentlélek a hitben, a reményben és a szeretetben.

I.

A *hit* a Szentlélek ajándéka. A második Korinthusi levél 4. részének 13. versében Pál apostol a Szentlélekről azt mondta, hogy Ő a „hit lelke". Szentlélek nélkül nem lehet hinni. Ahogy egyik szép pünkösdi énekünk tanítja: *„Te vagy a hitnek mind szerzője, mind elvégezője, Te gyújtasz szívünkben világot, forró buzgóságot."* (RÉ 377. dicséret, 2. vers)

Gyakran találkozunk azzal a téves véleménnyel, hogy hinni annyit jelent, mint elhinni valamit. Az az ember hisz – mondják –, aki elhiszi, amit az egyház tanít, amit a Bibliában olvas. Ez azonban nem hit. A hit ott kezdődik, hogy hiszünk Valakinek. De kinek hiszünk? Magának az Úr Jézus Krisztusnak. Erre azonban azt lehet kérdezni: Hogyan higgyünk neki magának, amikor Ő majdnem kétezer évvel ezelőtt élt, és csak az van a kezünkben, amit mások jegyeztek fel róla? Keresztyén Testvéreim! A pünkösdi evangélium éppen az, hogy az Úr Jézus Krisztus a Szentlélek által ma is jelen van, ma is találkozik velünk, mert a Szentlélek a Jézus Krisztus Lelke. Úgy is mondhatnám: a Szentlélek az Úr Jézus Krisztus jelenlétének módja közöttünk. Őt

testi szemmel nem látjuk, hangját nem halljuk, amikor azonban megszólal a Szentlélek, akkor egyszerre ragyogni kezdenek az Ő feljegyzett szavai, egyszerre megdobogtatja a szívünket a róla szóló bizonyságtevés, mert az emberi szavakban, azok által maga az élő Jézus Krisztus szól hozzánk. A Szentlélek eloszlatja kétségeinket, lerombolja előítéleteinket, szétszórja elbizakodott okoskodásainkat, bizonyosakká tesz afelől, hogy az szól hozzánk, aki az út, az igazság és az élet, és szívünkből feltör a vallomás: „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." (Jn 6,68)

II.

A Szentlélek második nagy ajándéka a *reménység*. Pál apostol ezt az áldást küldi a rómabelieknek: „Bővölködjetek a reménységben a Szentlélek ereje által." (Róm 15,13) A Galata levélben pedig így tesz bizonyságot: „Mi a Lélek által (…) várjuk az igazság reménységét." (Gal 5,5) Az igazi, az élő reménységet csak a Szentlélek keltheti fel a szívünkben. A reménység a jövendőre irányul. Jövendőn azt értjük, aminek jönnie kell. Az előbb azt mondtam, hogy az igazi hit nem azt jelenti, hogy elhiszek valamit, hanem hogy hiszek Valakinek. Most ugyanígy: a reménységben nem azt várjuk, ami jön, hanem azt, aki jön, mert a mi jövendőnk az Úr Jézus Krisztus. A Szentlélek úgy ajándékozza nekünk a reménységet, hogy amikor előre nézünk, magát az Úr Jézus Krisztust várjuk, aki megígérte: „Eljövök hozzátok." (Jn 14,28) Eljön ítélni eleveneket és holtakat. Félelmetes dolog az Ő eljövetele, mégis, ha az övéi vagyunk, akkor a Heidelbergi Káté szavaival szólva „felemelt fővel" várjuk Őt, amikor minket „kiválasztottaival együtt a mennyei örömbe és dicsőségbe önmagához fölveend". (52. kérdés-felelet)

De a Szentlélek nemcsak ennek a végső szabadításnak a reménységét adja, hanem azt a bizonyosságot is fölgerjeszti a szívünkben, hogy életünk és az egész emberiség élete már itt a földön is a mi Urunk hatalmában van, és ezért bármiképpen alakul is sorsunk, „azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van". (Róm 8,28) Senki sem tudja, mi lesz a jövő, hogyan alakul az emberiség sorsa, de afelől bizonyossá tesz a Szentlélek, hogy Urunk soha el nem hagy, jelenlétét újra és újra megérezteti velünk, jeleket állít fel életutunkon, amelyek végső, nagy szabadítására mutatnak. Az emberi váradalmak meghiúsulhatnak, az emberi optimizmus szétfoszlik, mint a köd, de az Ő szabadításának reménységét semmi sem veheti el tőlünk. Engedelmeskedjünk hát az ige buzdításának, és „tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul, mert hű az, aki ígéretet tett", a mi Urunk, az Úr Jézus Krisztus! (Zsid 10,23)

III.

Végül alapigénk arról tesz bizonyságot, hogy a Szentlélek a *szeretet* ajándékát adja nekünk. Ahogy a Szentírás mondja a Római levél 5. részének 5. versében: „Az Istennek szerelme kitöltetett a mi szívünkbe a Szentlélek által, aki adatott nékünk." Isten azonban azért tölti ki szívünkbe az Ő szeretetét a Szentlélek által, hogy az belőlünk továbbáradjon embertársaink felé. Azért, hogy tudjunk szeretni szívből, igazán, ellenszolgáltatást nem várva, alázatosan, áldozatra készen; azért, hogy fel tudjuk ismerni minden ránk szoruló embertársunkban magát az Úr Jézus Krisztust; hogy kilépjünk nyomorult önzésünk köréből, hogy magunkévá tudjunk tenni minden igaz, nagy és nemes emberi ügyet, ami embertársaink és az egész emberiség javát szolgálja; azért, hogy megtanuljunk szolgálni úgy, amiképpen a mi Urunk is azért jött, hogy szolgáljon és életét adja váltságul sokakért. Az az ember hallja igazán a pünkösdi örömüzenetet, aki engedelmeskedik a pünkösdi parancsnak, és ez a parancs egyetlen szó: szeress!

De miért nevezi alapigénk a „legnagyobbnak" a szeretetet? Először azért, mert örökre megmarad. Hitre nem lesz szükségünk, ha eljutunk a „színről színre látás" világába, és a reménység is elmúlik, amikor célba érünk. De a szeretet örökre megmarad. Az örök életet az az ember kezdi el, az az ember ismeri meg már itt e földi életben, aki szeret. De azért is legnagyobb a szeretet, mert ebben az ajándékban Isten önmagát adja nekünk.

*

Végül még azt a nagy pünkösdi örömüzenetet is hirdetnem kell, hogy Isten ezeket a legnagyobb ajándékokat *mindenkinek* felajánlja és elkészíti. A nyelveken szólás, a prófétálás, a gyógyítás ajándékait nem mindenkinek adja a Szentlélek. De legnagyobb ajándékait, a hitet, a reménységet és a szeretetet mindnyájunk számára készen tartja. Péter apostol pünkösdi prédikációjában mi is benne voltunk. „Veszitek a Szentlélek ajándékát – üzente Isten –, mert néktek lett az ígéret és a ti gyermekeiteknek, és mindazoknak, akik messze vannak, valakiket csak elhív az Úr, a mi Istenünk." (ApCsel 2,38–39) „Mindazoknak, akik messze vannak" – ezek vagyunk mi, majd' kétezer év távolságban a pünkösdi eseménytől, itt, ebben a templomban, 1965 pünkösdjén. Nekünk szól az ígéret, a Szentlélek legnagyobb ajándékainak ígérete. Ünneplő Testvéreim! Tárjuk ki a szívünket, és fogadjuk be a Szentlélek kimondhatatlanul drága ajándékait, a hitet, a reménységet és a szeretetet! Ámen.

A megújító kegyelem

Egyházkerületi gyermek- és ifjúsági konferencia,
Debreceni Református Kollégium, 1982. június

Textus: 1Kor 15,9–10

„Mert én vagyok a legkisebb az apostolok között, aki nem vagyok méltó, hogy apostolnak neveztessem, mert háborgattam az Istennek anyaszentegyházát. De Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok; és az ő hozzám való kegyelme nem lőn hiábavaló; sőt többet munkálkodtam, mint azok mindnyájan, de nem én, hanem az Istennek velem való kegyelme.”

Pál apostolnak ez az egészen személyes, egészen egyéni nyilatkozata három egészen egyetemes, vagyis minden keresztyén ember életében érvényes igazságot tartalmaz.

I.

Először is: „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok.” Azaz nem az vagyok, aki voltam. Nem az vagyok többé, aki Krisztus egyházát üldözte, nem vagyok fanatikus, gyűlölettől lihegő farizeus. Nem vagyok többé Saulus, hanem Pál, a Jézus Krisztus szolgája. Az isteni kegyelem első nagy műve az, hogy a múltat lezárhatjuk és életünk könyvében új lapot kezdhetünk. Nem kell cipelnünk a múlt terhét, nem kell siránkoznunk tévedéseinken és mulasztásainkon, mert van bűnbocsánat. „Amilyen távol van a napkelet a napnyugattól, olyan messze veti el tőlünk a mi vétkeinket.” (Zsolt 103,12) A legszélesebb körű amnesztia, a legnagylelkűbb rehabilitálási eljárás sem teheti meg azt, amire a kegyelem képes: valóban újrakezdhetünk mindent.

II.

Másodszor: „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok.” Ez azt jelenti, hogy voltaképpen több vagyok, mint ami vagyok. Azt jelenti, hogy az Isten kegyelméből fölülmúlom önmagamat, mert az életemben olyan lehetőségek tárulnak fel és valósulnak meg, amelyeket emberi ésszel megmagyarázni nem lehet. „Többet munkálkodtam, mint azok mindnyájan, de nem én, hanem az Istennek velem való kegyelme.”

Ha megkérdezünk valakit, hogy ki és mi ő, akkor feleletének summája talán ez lesz: én az őseimtől örökölt adottságok megvalósulása vagyok; örököltem tehetségeiket és gyengeségeiket, erényeiket és bűneiket – nem is lehetek más, mint amivé

lennem kell, vagyok, ami vagyok, és ezen nem lehet segíteni. Más talán így felel: a társadalmi adottságok eredménye vagyok, az vagyok, amivé osztályhelyzetem, társadalmi körülményeim, a társadalmi fejlődés tesznek engem – és ezen éppen úgy nem tudok változtatni, ahogy nem tudom átlépni a saját árnyékomat. Az emberi tapasztalat szempontjából mindkét feleletben lehet valami igazság, de alapigénk éppen azt a titkot tárja föl előttünk, hogy életünket és sorsunkat egy olyan hatalom formálja, amely erősebb, mint az öröklés, a környezet vagy az élet bármely adottsága – és ez a kegyelem. Nem arról van szó, hogy a kegyelem valamiféle emberfeletti lényeket csinálna belőlünk, akik aztán a magasból nézhetünk le az emberekre, hanem azt, hogy a kegyelem gyengeségeinkkel együtt fogad el és használ fel eszközei gyanánt: a mi gyengeségünkben mutatja meg a maga erejét. Csak kegyelem által, csak a Jézus követésében nyerhetjük el az igazi alázatosságot, és csak az Ő követésében nyílnak fel előttünk az élet igazi, Istentől való, nagyszerű perspektívái, hogy mi újból és újból felülmúljuk önmagunkat, és az Isten megdicsőítse magát a mi halandó testünkben.

III.

De éppen ezért még egy harmadik igazság is van Pál apostol nyilatkozatában. Az „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok" azt is jelenti, hogy az vagyok igazán, aki leszek. Az én igazi személyiségem az új ember, a bennem élő Krisztus. Mert az Isten kegyelme azt jelenti, hogy már most megízleljük az eljövendő világ erőit, és már most kezdjük gyakorolni azt a dicsőséges életet, amelyre rendeltettünk. Még érezzük gyarlóságunkat, látjuk a bűn és a halál energiáinak pusztítását életünkben, de tudjuk, hogy ez nem lesz mindig így, mert Isten végül megadja az Isten fiainak romolhatatlan dicsőségét. Meg vagyok győződve – írja az apostol a filippibelieknek –, hogy aki elkezdte bennünk a jó dolgot, el is végzi a Krisztus Jézusnak napjára. (Fil 1,6)

Kinek szól ez az üzenet? Bizonyára minden embernek. De én úgy érzem, hogy különösen nektek szól. A ti életkorotoknak, a serdülő- és ifjúkornak éppen az az értelme, hogy elnyerjétek igazi személyiségeteket: azok legyetek, akik vagytok. Adja Isten, hogy a kegyelem bennetek is úgy működjék, hogy elmondhassátok: nem az vagyok, aki voltam. Ámen.

Az igazi feltámadáshit

Húsvét, Debrecen-Csapókert, 1982

Lekció: 1Kor 15,1–20

Textus: 1Kor 15,12.20

„Ha azért Krisztusról hirdettetik, hogy a halottak közül feltámadott, mi módon mondják némelyek ti köztetek, hogy nincsen halottak feltámadása? (…) Ámde Krisztus feltámadott a halottak közül, zsengéjök lőn azoknak, kik elaludtak."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A Bibliának, ennek a nagyon régi könyvnek a magyarázása azért roppant nehéz feladat, mert a helyes megértés érdekében egyfelől figyelni kell arra, és érzékeltetni kell, hogy az a világ, amelyben a Biblia első olvasói éltek, egészen más volt, mint a mi világunk, ugyanakkor azt is meg kell mutatni, hogy a Szentlélek által mégis mi vagyunk azok, akiket ez a régi szöveg megszólít és akiknek egész életsorsa, örök élete függ attól, hogyan válaszolunk erre a megszólításra.

I.

Ami az elsőt illeti, nyíltan és világosan meg kell mondani, hogy Pál apostol a felolvasott szakaszban nem a mi mai problémáinkkal foglalkozik. Az a kérdés, amelyre ő ebben a saját kezével aláírt lelkigondozói levelében felel, így hangzik: „Mi módon mondják némelyek ti közöttetek, hogy nincsen halottak feltámadása?" Jól figyeljünk minden szóra. Nem az egész korinthusi gyülekezetnek volt ez a véleménye, hanem némelyeknek, egyeseknek, talán egy egészen kicsiny csoportnak. Aztán másodszor, nem a feltámadás evangéliumát vonták kétségbe és nem azt tagadták, hogy Jézus Krisztus feltámadott. Ilyen eszükbe sem jutott, hiszen az evangéliumi hit alapvető ténye Jézus Krisztus feltámadása. Aztán azt se felejtsük el, hogy akik alapigénket Korinthusban és másutt először olvasták, azok között még voltak olyanok, akik a húsvéti esemény közvetlen tanúi voltak. A századforduló után régészek kiástak egy emléktáblát a görögországi Delfiben, amelynek szövegéből kitűnik, hogy a Pál apostol korinthusi prédikálása idején hivatalnokoskodó római prokonzul, Junius Annaeus Gallio Krisztus után 51. július 1-jén lépett hivatalba, és ebből meg lehet állapítani, hogy Jézus Krisztus feltámadása és Pál apostol korinthusi igehirdetése között alig telt el húsz év, tehát körülbelül csak annyi idő, mint mondjuk Kennedy amerikai elnök meggyilkolása óta, vagy a kubai válság óta, amikor az atomrakéták

kubai elhelyezésének terve miatt ellentét támadt a Szovjetunió és az Egyesült Államok között. Húsz év, milyen rövid idő! Még éltek a közvetlen tanúk, és az apostolok így hirdették, hogy az Írások szerint keresztre feszített názáreti Jézus él, feltámadott. Ha ezt valaki Korinthusban tagadta volna, már nem lett volna keresztyén, és ha az egész gyülekezet kételkedett volna a keresztyén hitnek ebben az alapvető tényében, akkor a második Korinthusi levelet már meg sem kellett volna írni, mert akkorra a gyülekezet feloszlott volna.

Nem, igazán nem erről volt szó! Ezek a korinthusiak mélyen hívő, igen buzgó, de sajnos túlbuzgó, vagy hogy szakmai nyelven mondjam, rajongó emberek voltak. De ezt is meg lehet érteni. Korinthus abban az időben egy olyanforma és akkora kikötőváros volt, mint a mai Marseille – és az első keresztyének gyülekezetét nagyrészt az ilyen helyeken összeverődő, testi és erkölcsi nyomorúságban szenvedő alja népből, rabszolgákból, szegény kikötőmunkásokból toborozták. Gondoljuk el, hogy ezek a nyomorult, zilált, széttaposott életű emberek megismerték Krisztust. Egyszerre egy óriási változás következett be az életükben. Megtörtént az, ami egyébként meg nem történhetik: valaki új lapot kezdett életük könyvében. Minden elmúlt! Úgy lett, ahogy Pál apostol hirdette nekik: „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, ímé újjá lett minden." (2Kor 5,17) Mintha nyomorult múltjuk minden szennye a tengerbe süllyedt volna. Meghallották az örömüzenetet, hogy bűneik minden terhét Jézus Krisztus vette magára, és megérdemelt büntetésüket Ő szenvedte el, hogy ők mint igazak álljanak meg Isten előtt. Olyan megrendítő volt számukra ez a tapasztalat, hogy szinte az eszüket vesztették. Az istentiszteleten hangos örömujjongásban adtak hálát, esetleg érthetetlen nyelven, egyszerre többen is, úgy, hogy mármár felborult az istentisztelet rendje. De nemcsak szomorú múltjukra nem gondoltak többé, hanem a jövőre sem, és ha valaki előttük a halottak feltámadásáról beszélt, akkor azt mondták, hogy ez nem érdekes, mi már feltámadtunk, a feltámadás már megtörtént, nincsen tovább halottak feltámadása – azaz azt mondták, amiről aztán később a Timóteushoz írt második levélben Hümenaiosz és Filétosz nevével kapcsolatban hallunk: a feltámadás már megtörtént, mert mi már feltámadtunk. (2Tim 2,16–18)

Korinthusban ennek a rövidzárlatos gondolkozásnak még csak a kezdetei mutatkoztak. De az apostol annyira veszedelmesnek tartotta ezt a tévelygést, hogy azonnal szembeszállt vele, mégpedig úgy, hogy felmutatta, milyen lehetetlen következményei vannak az ilyen gondolkozásnak. Ha nincsen halottak feltámadása, ha a nagypénteki és húsvéti eseménynek csak az az eredménye, hogy némelyek ebben a földi életben, ebben a világkorszakban részesülnek a megtérés és újjászületés élményében, de egyébként minden megy tovább úgy, ahogy eddig volt, akkor a Jézus Krisztus feltámadása lehet ugyan egy rendkívüli, elszigetelt, izolált esemény, de korántsem

az egész mindenség sorsának olyan döntő ténye, mint a világ teremtése, azaz akkor Krisztus sem támadt fel abban az értelemben, ahogy az evangélium mondja: hogy legyőzze a halált, hogy legyőzzön minden istenellenes erőt és így kezdete, záloga legyen az Isten eljövendő új világának, az új égnek és új földnek, amelyben igazság lakozik, annak az új világnak, amelyben sírás és jajszó nem lesz többé, annak a világnak, amelyben bekövetkezik a halottak feltámadása, és ahogy az oltárra helyezett első kalászokban már ott van az egész aratás, úgy feltámadásával zsengéje legyen azoknak, akik elaludtak.

De Pál apostol aztán részletesen kifejti, mi következik abból, ha Krisztus nem támadt fel. Ha a Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló, üres beszéd a mi prédikálásunk, akkor hiábavaló a hitetek. Ha Krisztus fel nem támadt, akkor nincs bűnbocsánat, akkor nem szakadtatok el a múlt bilincseitől, akkor bűneitekben vagytok. Akkor a szeretteitek, akiket eltemettetek, elvesztek, porrá lettek, megsemmisültek. Lehet, hogy nagyszerű élményekkel dicsekedhettek, talán nyelveken is tudtok szólni, de ha csak ebben az életben reménykedtek a Krisztusban – és így veszitek magatokra a Krisztus követésének terhét és szenvedéseit –, minden embernél nyomorultabbak vagytok.

II.

Miután meghallgattuk, mit üzen Isten Pál apostol által a korinthusi rajongó keresztyéneknek, most hallgassuk meg, mit mond a Lélek alapigénkben ma, 1982 húsvét vasárnapján nekünk, Jézus Krisztus csapókerti gyülekezetének. Semmi mást nem kell tennünk, mint az érmet megfordítanunk, és miután Pál apostol kemény beszédében egymás után hallottuk: hiábavaló, hiábavaló, hiábavaló…, most ebben halljuk meg az örömüzenetet: nem hiábavaló, nem hiábavaló, mert Krisztus feltámadt és zsengéjük lőn azoknak, akik elaludtak.

a) Nem hiábavaló a *prédikálásunk*. Tudom, érzem, milyen gyarló az emberi beszéd, az én szavam is, de hiszem, hogy maga az Úr Jézus Krisztus, aki él, és ígérete szerint jelen van, maga akar szólni hozzátok, ahogy megmondta: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) Nem én mondom, nem a Bibliának nevezett régi könyv mondja, de Ő maga mondja nektek ezen a húsvéti ünnepen: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is, él." (Jn 11,25)

b) Nem hiábavaló a *hitünk*, mert abban hiszünk, akit ismerünk, akit szeretünk, akivel naponként találkozunk, és aki a halál fenyegetésével szemben maga mondja nekünk: „Én élek, és ti is élni fogtok." (Jn 14,19)

c) Nem hiábavaló a *bűnbánatunk*. Mert a bűnbánatnak csak akkor van értelme, ha a múltat tényleg fel lehet számolni, jóvá lehet tenni, ha tényleg új életet lehet

kezdeni. Nem hiábavaló a bűnbánat, mert az, aki már a kereszten, haldoklása idején is ezt tudta mondani a végleg elrontott életű, szegény latornak, amikor az hozzá kiáltott: „Bizony, mondom néked, ma velem leszel a paradicsomban" (Lk 23,43), az most, feltámadása után nekünk is mondja: Megbocsáttattak a te bűneid.

d) Nem hiábavaló a *keresztyén élet*. Megszégyenítő dolog, hogy egy zsidó ember, a bécsi egyetem neurológia professzora, Viktor E. Frankl mondja, hogy a hozzá forduló, kiborult emberek egy részének egyszerűen az a baja, hogy nem látják az élet értelmét. Szerinte az ilyen betegeken úgy lehet segíteni, hogy meggyőzzük őket, hogy az életnek mindig van értelme. Ezt mondja valaki, aki nem hisz Jézusban, egy olyan ember, aki megjárta a deportálást és a theresienstadti haláltábort. Hogy van-e értelme az életnek? Mi kérdezzük, akik ismerjük Urunkat? Akik tudjuk, hogy egy tanítvány nevében adott pohár víz sem veszítheti el jutalmát? Akik tudjuk, hogy az igazi szeretetben, amely az Isten szívéből jön, már benne van valahogyan az örökkévalóság, mert a szeretet soha el ne fogy? Igen, ha Ő feltámadt, akkor, Atyámfiai, „a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban".

III.

De ne legyünk igazságtalanok a korinthusi tévelygőkkel szemben. Meg kell mondanom, hogy egy dologban tanulhatunk tőlük. Rövidzárlatos volt a gondolkozásuk, összezsugorodott hitük perspektívája – nem látták Jézus Krisztus feltámadásának igazi dimenzióit –, de abban igazuk volt, hogy a *jelent* komolyan vették, és élték a Jézus Krisztusban elnyert szabadítást. Ebben tanuljunk tőlük. De mi már úgy éljünk a jelenben, mint akiknek az életét áthatja a feltámadás reménysége.

Amikor budapesti teológus voltam, szeretett professzorunknak, a boldog emlékezetű Victor Jánosnak megbetegedett Lídia nevű kislánya. Mi, diákok is együtt könyörögtünk a szülőkkel, de Isten másképpen döntött, 1928 novemberében, egy ködös téli délutánon az egész ifjúság ott volt a temetésen a rákosi újtemetőben. Másnap 8 órakor következett Victor János professzorunk előadása. Mielőtt témájába belekezdett volna, megköszönte a hallgatóság részvétét. Aztán tett egy számomra felejthetetlen megjegyzést. Emlékeztetett arra, hogy a rákosi temető főkapujára fel van írva, talán ma is ott van, ez a szó: Feltámadunk. Azt mondta, hogy ez csak azoknak vigasztalás, akik állandóan, minden nap a feltámadás világában élnek. Aki csak néha látja, de nem gondol rá állandóan, annak nem mond semmit.

Luther Mártonnak az volt a szokása, hogy ha valamire nagyon erősen akart gondolni, azt krétával maga elé írta az asztalra. Amikor különösen nehéz volt az élete – valamilyen nagy gonddal, szomorúsággal küzdött –, akkor ezt írta maga elé: *Vivit! Ő él!* Így jöjjünk ide a templomba – Ő él. És az Ő szava Lélek és élet. Így járuljunk az Úr

szent asztalához. Mert az úri szent vacsorának is az az értelme, hogy a mi élő Urunkkal találkozunk és egyesülünk úgy, hogy tőle sem élet, sem halál el nem választhat.

Így menjünk a temetőbe. Alapigénket az új bibliafordításból akartam felolvasni, de mégis a régit vettem elő. Az újban ugyanis így hangzik alapigénk utolsó mondata: „Ámde Krisztus feltámadt a halálból, első zsengeként a halottak közül." A régi ezt mondja: „Ámde Krisztus feltámadt a halottak közül, zsengéjük lőn azoknak, akik elaludtak." Mert Pál apostol pontosan ezt akarta mondani. „Akik elaludtak." Ez nem valami érzelgősség, nem a halál iszonyatos tényének a megszépítése, hanem az az ujjongó bizonyosság, hogy Krisztus feltámadása a mi feltámadásunk. Egy múlt századi nagy igehirdetőnek tökéletesen igaza volt, amikor így prédikált erről a textusról: „Lehunyom a szemem itt, és majd kinyitom odaát, amikor az Isten új világában meglátom az én Uramat, úgy, amint van." S ehhez hozzátehetjük, hogy nemcsak én, egyedül, hanem – ahogy az ige mondja az első Thesszalonikai levél szerint: „és ekképpen mindenkor az Úrral leszünk", mi mindnyájan, szeretteinkkel együtt.

„Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nékünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57) Ámen.

Szegények, de sokakat gazdagítók

Reformáció

Textus: 2Kor 6,4.10

„Hanem ajánljuk magunkat mindenben, (…) mint szegények, de sokakat gazdagítók; mint semmi nélkül valók, és mindennel bírók."

Amikor a nagy reformátor, Luther, Mansfeldben meghalt, a halálos ágya közelében egy feljegyzést találtak. Ahhoz, hogy valaki Vergiliusnak a földművelésről írt költeményét igazán megérthesse – írta Luther ebben az utolsó nyilatkozatában –, szükséges volna, hogy az illető legalább húsz évig maga is földműveléssel foglalkozzék. De Cicerót, a nagy római írót és államférfit sem érti meg más, csak az, aki maga is legalább tíz évig államügyek irányításával foglalkozott. Így a Szentírást is akkor értenénk meg igazán, ha ott lettünk volna Jézussal, az apostolok társaságában. Azután az utolsó mondat: *„Wir sind Bettler, das ist wahr."* – *„Koldusok vagyunk, ez az igazság."*

Talán erre a nyilatkozatra már túlságosan rá veti árnyékát a közelítő vég, talán nem érezzük ki belőle azt az örvendező bizonyosságot, hogy hamarosan az élő Krisztus fogja magyarázni a megfáradt reformátornak az Írások értelmét úgy, ahogy azt földi életében az apostolok soha nem érthették – de az bizonyos, hogy ez a nagyon alázatos nyilatkozat sem mond mást, mint amit a reformátor egész életében hirdetett és amire úgy kell gondolnunk, mint a reformáció alapvető igazságára: csak a lélekben szegény, Isten elé üres kézzel járuló ember nyerheti el Krisztus igazi gazdagságát. Hallgassuk most úgy Pál apostol szavait, mint a reformáció lelkének megnyilatkozását, és könyörögjünk azért, hogy végül mi magunk, mint Krisztus egyházának tagjai is elmondhassuk magunkról: szegények vagyunk, de sokakat gazdagítók, semmi nélkül valók, de mindennel bírók.

I.

„Mint szegények…, mint semmi nélkül valók…" Mi, akik úgy szoktunk visszagondolni a reformátorokra, mint a hit hőseire, és akik hálát szoktunk adni Istennek az ő életművük csodálatos gazdagságáért, először talán nehezen értjük meg, hogy tényleg ez volt a reformáció első nagy élménye: a mi szegénységünk, Krisztus egyháza szegénységének megtapasztalása. Pedig a reformáció ennek felfedezésével kezdődött. Koldusok vagyunk, üres kézzel állunk az Isten színe előtt. A középkori római egyház nagy eltévelyedése éppen az volt, hogy ezt már nem érezte, sőt, mindent megtett avégből, hogy az ember ne üres kézzel álljon az Isten előtt. De mit tett az ember kezébe?

A saját érdemeit. Azt tanította, hogy az ember – mindenesetre az egyház segítségével, a kegyelmi eszközök felhasználásával – saját maga kiérdemelheti, megszerezheti az üdvösséget, vagyis önmagát megszabadíthatja a halálból és a kárhozatból. Ez azt jelentette, hogy a megromlott egyház már nem vállalta a lelki szegénységet, és táplálta az emberben azt a természetes, de annál veszedelmesebb önelégültséget, önigazságot, amely ellensége az Isten kegyelmének és igazságának.

Először maguk a reformátorok is megpróbálták az üdvösségszerzésnek ezt az útját; ők maguk is megfeszítették minden erejüket, hogy érdemeket szerezzenek; ők maguk is kísérletet tettek arra, hogy a törvény cselekedetei alapján szerezzenek olyan igazságot, amely Isten színe előtt is érvényes, de ez az út csak oda vezethetett, ahová ma is vezet: a végső kétségbeeséshez. Az Isten kegyelmes cselekedete azonban éppen az volt, hogy ezt a végső kétségbeesést – ahogy Luther Márton mondta – „bizakodó kétségbeeséssé" változtatta, a világ szerint való szomorúságot Isten szerint való bánattá, hogy az emberi nyomorúság megtapasztalásának mélyén felragyogjon az Isten végtelen, ingyen való kegyelme, Jézus Krisztus kegyelmének végtelen gazdagsága.

Szegények vagyunk, semmi nélkül valók, üres kézzel közelítünk Isten kegyelmének királyi trónjához – minden igazságunk olyan, mint a megfertőztetett ruha, de elfedez bennünket Jézus Krisztus tökéletes igazságának palástja, körülvesz bennünket az Ő kegyelmének gazdagsága, és ha kolduskénti megyünk is haza az atyai hajlékba, mint a tékozló fiú, ott a mi Atyánk reánk adja a legszebb ruhát, hogy minden, ami az Övé, ismét a miénk legyen.

Keresztyén Testvéreim! Értjük-e igazán a reformáció üzenetét? Elismerjük-e szegénységünket? Tudjuk-e mondani Isten színe előtt a haldokló reformátorral: „koldusok vagyunk, ez az igazság"? Tudjuk-e, hisszük-e igazán, hogy az Isten színe előtt „semmi nélkül valók" vagyunk, és semmi másban nem bizakodhatunk, csak az Ő ingyen kegyelmében? Mert ha mi még mindig az embertársainkkal mérjük össze magunkat, ha még mindig az vigasztal bennünket, hogy mégiscsak különbek vagyunk, mint mások, ha még mindig azt hisszük, hogy Isten mintegy köteles bennünket külön elbánásban részesíteni, ha azt képzeljük, hogy a mi jóságunk és kegyességünk folytán Isten kedvencei vagyunk, vagy hogy Isten tartozik nekünk megadni mindazt, amit várunk tőle, ha még mindig úgy gondolkozunk és úgy élünk, mintha nem mi volnánk Istenért, hanem Ő volna értünk, azért, hogy szolgáljon nekünk és a mi boldogságunkat biztosítsa, akkor még nem nyertük el, vagy már elvesztettük a reformáció igazi örökségét.

De nemcsak ez a próbája a mi evangéliumi hitünknek, nemcsak az a kérdés, hogy merjük-e vállalni a lelki szegénységet, az óember gőgjének megöldöklését, hanem az a másik kérdés: tudunk-e szívből hálát adni azért a kimondhatatlan gazdagságért, amiben a kegyelem részesít bennünket? Mert alapigénkben nemcsak az van, hogy

szegények, semmi nélkül valók vagyunk, hanem az is, hogy mindenekkel bírók. Mert a kegyelemnek ez a szava: „Minden a tiétek." (1Kor 3,21) Mert amikor Isten könyörül rajtunk, valóban mindent nekünk ad. Hogyne adna mindent, amikor először önmagát adja nekünk? Hogyne adna mindent, amikor az Ő egyszülött Fiát adja nekünk? „Mit mondjunk azért ezekre?" – kérdezi az apostol. – „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mi módon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?" (Róm 8,31–32) Ez a reformáció nagy kérdése hozzánk: kihangzik-e az életünkből Isten ajándékozó kegyelmének magasztalása? Vajon úgy ismernek-e bennünket az emberek, mint akik tele vagyunk panasszal, siránkozással, nyomorúságunk emlegetésével, vagy pedig úgy, mint akikből árad a bizonyosság, hogy minden a miénk? Vagyis más szóval: tudunk-e örvendezni?

Néhány hónappal ezelőtt látogattam meg az egyik debreceni kórházban egy azóta már meghalt lelkipásztortársunkat. Súlyos, amint később kiderült, halálos műtét előtt állt, és ezt ő is tudta. Mégis, ebből az emberből sugárzott az öröm és a bizonyosság. Súlyos betegségéről nem is akart beszélni, mert csak az érdekelte, hogyan tudja megosztani betegtársaival azt a nagy örömöt, amely az ő szívét eltöltötte. Bizonyosan számolt azzal az eshetőséggel, hogy nem fogja élve elhagyni a kórházat, de ez sem tudta elvenni az örömét, a keresztyén embernek azt a bizonyosságát, hogy „azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra szolgál, mint akik az ő végzése szerint hivatalosak" (Róm 8,28).

Jól tudom az óember ellenvetését – mert bennem is munkálkodik: hogyan tudjak szüntelenül örvendezni, hogyan tudnám Istent szüntelenül magasztalni, amikor annyi gond és baj van az életemben? Nem is próbálok vitatkozni, csak ezt tudom mondani: tégy próbát! Merj tényleg üres kézzel állni az Isten elé, minden érdem, minden önigazság nélkül, mint szegény, mint „semmi nélkül való" – és meglátod, egészen bizonyosan meglátod a kegyelem túláradó gazdagságát! Aki ezt nem próbálta, az nem érti, annak nem lehet megmagyarázni. De próbáld meg! Hagyj föl meddő és görcsös erőlködéseddel, önigazolási kísérleteiddel, vádaskodásoddal, hogy nem ilyen sorsot érdemeltél – hidd el, hogy csak az Isten meg nem érdemelt kegyelme segíthet rajtad, és meglátod, hogy ez a kegyelem tényleg segít, tényleg megszabadít, és a szíved megtelik örömmel, Isten jóságának magasztalásával!

II.

De a reformátorok nemcsak az egyes embert látták így az Isten színe előtt, hanem a Krisztus népét is, a keresztyén anyaszentegyházat. „Mint szegények…, mint semmi nélkül valók…" Le mertek mondani az egyház hamis gazdagságáról, hogy elnyerjék a Krisztusban való igazi gazdagságot.

Le mertek mondani a világ bölcsességének gazdagságáról. A reformáció előtt a megromlott egyház úgy építette ki a maga hatalmas tan- és jogrendszerét, hogy a Szentírás tanítását összedolgozta az emberi hagyománnyal és a bölcselkedők gondolataival. Nincs jogunk arra, hogy fölényesen lebecsüljük a középkornak ezt a hatalmas alkotását. De amikor a reformátoroknak választaniuk kellett a megromlott egyházi tanítás könnyű és biztos útja és a kereszt teológiája között, bátran az utóbbit választották. Elvállalták azt a fáradtságos és gyötrelmes utat, hogy egyedül a kereszt bölcsességére figyeljenek, és magukat a világi bölcsesség minden támaszától megfosztva rábízzák az egyetlen világosságra, az Isten szent igéjére, és ebben megtalálták a Krisztus igazi gazdagságát. Amikor üres kézzel, minden emberi tudománytól megüresedve közeledtek az igéhez, akkor tárult föl előttük Krisztus egyházának igazi gazdagsága. Mert az ige mindenre elégséges. De csak akkor, ha az ige az egyetlen zsinórmérték.

Le mertek mondani az egyház világi hatalmáról. A középkori egyház kereste és megszerezte magának a világi hatalmat; a római pápa uralma alá akarta hajtani a föld királyait, hadsereget tartott, diplomáciát folytatott és a világi hatalom minden eszközét felhasználta. A reformátorok újra megértették Krisztus szavát: „Az én országom nem evilágból való." (Jn 18,36) Nem lettek volna koruk gyermekei, ha nem osztották volna annak a kornak általános felfogását, hogy a keresztyén uralkodónak minden erejével védelmeznie kell az egyházat és elő kell mozdítania az evangélium hirdetésének ügyét – el is fogadták királyok és fejedelmek támogatását –, de soha egy pillanatig sem gondolták, hogy az egyház jövője földi hatalmasságok kegyétől függ, és ha arra került a sor, a földi hatalmasságokkal szemben is kiálltak Krisztus ügye mellett. Amikor Luther Márton a wormsi birodalmi gyűlésen belépett V. Károly császár termébe, hogy ott mint eretnek adjon számot cselekedetéről, az egyik öreg lovag, sok csatát látott harcos odament hozzá és ezt mondta neki: „Tudd meg, te kis barát, hogy amire te most vállalkozol, azt sem én nem merném megtenni, sem a legádázabb harcok parancsnokai." De Luther tudta, és a többi reformátorok is tudták, hogy az anyaszentegyház Ura éppen azoknak adja az Ő segítségét, akik saját erőtlenségük tudatában és a világi hatalomról lemondva állnak ki az Ő ügye mellett – ahogy Luther énekelte:

„Erőnk magában mit sem ér,
Mi csakhamar elesnénk;
De küzd értünk a hős vezér,
Kit Isten rendelt mellénk.
Kérdezed: ki az? Jézus Krisztus az, Isten szent Fia,
Az ég és föld Ura, Ő a mi diadalmunk."

(RÉ 390. dicséret, 2. vers)

Hisszük-e igazán a reformációnak ezt az üzenetét? Megint nem arról van szó, hogy papíron elismerjük-e a Szentírás tekintélyét, hanem arról, hogy valóban úgy élünk-e Krisztus anyaszentegyházában, mint akik tudjuk, hogy egyetlenegy parancsoló Urunk van, az egyház Feje, az Úr Jézus Krisztus. De az Ő vezetésének és bölcsességének gazdagságát mi is csak akkor nyerjük el, ha le merünk mondani minden diplomáciai ügyeskedésről, minden világnézeti hátvédről és támogatásról, hogy csak Ő maga vezessen és Ő mondja meg mindig, mit kell tennünk.

Aztán a másik nagy kérdés: merjük-e hittel vállalni egyházunk szegénységét? Mert az egyház Ura most, a mi megkérdezésünk nélkül úgy döntött, hogy elvette egyházunk világi támaszait, azt a vagyont, amiben azelőtt annyira bizakodtunk, a közéleti szerepet és tekintélyt, a társadalom részéről természetesen kijáró elismerést – és még sok mindent, amihez annyira ragaszkodtunk. Az a kérdés, hogy most efölött siránkozunk-e, emiatt lázadozunk-e, vagy pedig azt mondjuk, hittel, hogy amikor igazán szegények vagyunk, akkor vagyunk mindenekkel bírók, mert a mi Urunk ereje erőtlenség által végeztetik el. Minél inkább éreznünk kell, mint Krisztus egyházának, hogy semmi nélkül valók vagyunk, annál erősebb a bizonyosságunk, hogy mindennel bírunk, mert a miénk Krisztus bölcsességének és hatalmának gazdagsága.

III.

De a mi Urunk ezt a gazdagságot nem a magunk kizárólagos használatára adja. „Szegények, de sokakat gazdagítók" vagyunk, írja az apostol. A mi Urunk azért adja nekünk az Ő gazdagságát, hogy másokat gazdagítsunk vele, hogy igazán szolgálhassunk. Nem is lehet ez másképpen, ha tényleg a Krisztus gazdagsága jut nekünk osztályrészül. Mert Ő azért jött, hogy szolgáljon és életét adja váltságul sokakért.

De az is nyilvánvaló, hogy nem szolgálhatunk semmi mással, mint a Krisztus gazdagságával. Mert ha az egyház a világnak a világ bölcsességét adja, ha a bajokra nézve egyszerűen elfogadja a világ diagnózisát és erre a világ szerint való orvosságot, a világ által kieszelt megoldásokat nyújtja, ez nem szolgálat. Senkit sem gazdagíthatunk azzal, hogy a saját értékeit adjuk neki. A mi szolgálatunk csak az lehet, hogy üres kézzel járulva a mi csodálatosan gazdag Urunk elé, tőle vegyük azt, amit el kell vinnünk az emberekhez és meg kell osztanunk velük. Az Ő igéjét és az Ő szeretetét.

Egyáltalán nem biztos, hogy a világ ezt kéri és ezt várja, sőt, egészen biztos, hogy nem ezt kéri és nem ezt várja. De nem ez a fontos. A fontos az, hogy a mi Urunknak engedelmeskedjünk, és akkor egészen bizonyos, hogy a mi szolgálatunk sokak meggazdagodására szolgál. Maga a reformáció a példa. Megjelennek előttünk hitbeli őseink, tusakodó, zaklatott, üldözött férfiak, gályarab prédikátorok, börtönbe vetett

pásztorok, mártír hugenották, Kálvin, amint harcai közepette újra és újra felsóhajt: „Meddig, ó, Uram?", és halljuk az evangélium megfáradt bajnokának búcsúszavát: „Koldusok vagyunk, ez az igazság." Koldusok voltak, valóban, „szegények…, semmi nélkül valók", ha nem is mindig emberi mértékkel mérve, de mindenesetre az Isten színe előtt. De mégis, lekötelezték az egész emberiséget, mert azt adták tovább, amit Krisztustól nyertek. Kövessük példájukat önmagunk megüresítésében, vagyis abban, hogy rá merjük bízni magunkat az Isten kegyelmére, amely mindenre elégséges! Ámen.

Isten kezében

Nyíregyháza, 1978

Lekció: Zsolt 139,1–10

Textus: 2Kor 11,32–33

„Damaskusban Aretás király helytartója őrzette a damaskusiak városát, akarván engem megfogni; és az ablakon át, kosárban bocsátottak le a kőfalon, és megmenekültem kezei közül."

Keresztyén Testvéreim! Pál apostol – akkor még Saulus – megtérése után Damaszkuszba ment, ahol az Egyenes utcában – ma is megvan ez az utca a szíriai fővárosban, Bazárok útjának hívják – egy Júdás nevű keresztyén házában kapott szállást. Szélvész gyorsasággal terjedt el a hír, hogy az a legbuzgóbb farizeus, akinek különleges felhatalmazása volt a Jézus Krisztusban hívők elfogatására, sőt halálra adására, most maga is keresztyén lett. Jézus ellenségei szempontjából a legszörnyűbb árulást követte el, és ha van igazság, akkor ennek az embernek halállal kell lakolnia. Aretász damaszkuszi király helytartója, akár szívességből, akár pénzért, kész eleget tenni a jeruzsálemi főpapok kérésének, hogy eltapossa ezt az árulót. Kiadja hát a parancsot, hogy fegyveres emberei fésüljék át a várost és hozzák eléje a tarzuszi Saulust. De az ott lakó keresztyének valahogyan megtudják ezt a tervet és értesítik Saulust. Arról már nem lehet szó, hogy rendes úton, valamelyik városkapun át meneküljön, hiszen minden kapunál őrök vannak. A helyzet reménytelennek látszik. De az egyik keresztyén tanítványnak mentő ötlete támad. Hiszen a város néhol többemeletes kőfala közvetlen közelében is vannak házak, sőt némelyiknek az ablaka egyenesen a kőfal fölé nyílik. Elviszik Saulust egy ilyen házba, szereznek egy nagy kosarat, kötelet kötnek rá és néhány erős ember leereszti az apostolt a falon túlra, a biztonságba.

Keresztyén Testvéreim! Fölvethetné valaki a kérdést, mi történt volna akkor, ha nem sikerült volna a damaszkuszi tanítványok mentőakciója, ha utolérték volna az apostolt a fegyveresek, vagy ha gyenge lett volna a kötél, vagy kisiklott volna a kosarat tartó emberek kezéből és az apostol a kőfal alján halálra zúzta volna magát. Mi lett volna akkor a fiatal keresztyénségből Pál apostol nélkül, aki elmondhatta magáról, hogy az Isten kegyelméből többet dolgozhatott az evangéliumért, mint a többi apostolok együttvéve? Vagy mi lett volna az egész Földközi-tenger melléki, európai kultúrából, amelynek sorsát Pál apostol európai missziójától kezdve a mai napig a keresztyénség határozta meg? Itt volnánk-e mi ebben a templomban, ha magyar őseinkhez nem jutott volna el az evangélium azokról a helyekről, ahol Pál apostol végezte az ige európai magvetését?

Ezek azonban tulajdonképpen értelmetlen kérdések. Ha a történelmet úgy nézzük, mint Isten munkaterületét, akkor nem érdemes azon gondolkodni, mi volna a helyzet, ha a dolgok nem úgy történtek volna, ahogy történtek, mert hiszen a világteremtő és kormányzó Isten tervében és végrehajtásában nincsenek hibák és véletlenek: minden úgy történik, ahogy Ő akarta. Ha Pál apostol valóban az Ő választott edénye, akkor nem árthatott neki senki, amíg el nem végezte a munkáját. Ellenségei biztosan úgy gondolták, hogy a kezükben van, a kötelet a mentőkosár fölött emberi kezek tartották, de látnunk kell, hogy az apostol Isten kezében volt, Isten keze vitte végbe a szabadítást.

I.

Isten azonban emberek kezét használta fel a szabadításra. Alapigénk első nagy tanítása éppen ez: a gondviselő Isten emberek kezét használja fel a mi életünkben is, nemcsak az olyan veszedelmes esetekben, mint amilyen Saulusé volt Damaszkuszban, hanem életünk minden állapotában – és ezért gondviselő jóságáért csak úgy tudunk méltóképpen hálát adni, ha hálásak vagyunk azok iránt is, akiknek a keze elhozza nekünk Isten gondviselő jóságának ajándékait. Már a régi görögök tudták, hogy az ember társas lény, és ez azt jelenti, hogy kölcsönös segítségnyújtás nélkül egyáltalán nem is élhetünk. Néhány évvel ezelőtt több hétig a Klinikán feküdtem és megfigyeltem, hogy a betegek között – főleg értelmiségiek voltak ott – kézről kézre járt egy agyonolvasott könyv, Tarzanról, aki az őserdőben úgy nőtt fel a vadállatok között, hogy emberi kéz nem nyúlt hozzá. Nagyszerű regénytéma, de képtelen gondolat, igazi mese, mert minden édesanya tudja, hogy egy gyámoltalan kisded emberi kezek segítsége nélkül, magára hagyva nem hogy nem nőhetne fel, de néhány óra alatt elpusztulna. Gondoljunk azokra az áldott, ismeretlen kezekre, amelyekből eddig Isten megtartó kegyelmét vettük: drága szüleinkére, orvosokéra, ápolónőkére, de gondoljunk arra a mozdonyvezetőre is, aki legutóbb a villanyvonatunkat vezette biztos kézzel, vagy én magam annak a főpilótának a kezére, aki az óriási Boeing utasszállító repülőgépet vezette az Atlanti-óceán fölött, 360 személlyel a fedélzeten. Vagy gondoljunk a múltra, azoknak a kezére, akik ezt a templomot építették. Vagy ha Debreceni Kollégiumunk homlokzatán olvassuk: „Épült a helv. vallástételt tartó magyarországi eklésiák és jóltévők adakozásából", akkor nemcsak a debreceni városi tanács és a híres jótevők segítségére gondolok, hanem szinte látom azoknak a szegény, egyszerű özvegyasszonyoknak a ráncos kezét is, akik falusi templomokban krajcárjaikat vagy polturájukat beletették a perselybe, hogy az ősi anyaiskola, az evangéliumnak ez a világító tornya álljon és árassza fényét az egész magyar nép életére.

Ha azonban ennyit köszönhetünk egymásnak, akkor legyünk hálásak az ismeretlen kezek áldásaiért. Egyszerűbben: gondolkozzunk azon, mi mindent kaptunk társadalmunktól, ami egyáltalán lehetségessé és széppé teszi az életünket. A régi, feudális világban gróf Széchényi Ferenc, a legnagyobb magyar apja, úgy próbálta erre az ifjú Széchenyi Istvánt ránevelni, hogy egyszer megcsókoltatta vele egy öreg földműves jobbágy kezét, mert – mondta – „ez a kéz gondoskodik a kenyerünkről". Nem azért mondom mindezt, mert két hét múlva választás lesz, és így mostanában a szószékekről is többet hallunk a társadalom és a politika dolgairól, egyszerűen azért mondom, mert alapigénkből ezt a két parancsot hallom: lásd meg, hogy az ismeretlen kezek végtelenül sokféle segítségében és ajándékában végső fokon a gondviselő Isten jósága árad feléd, aki azonban azt akarja, hogy légy hálás az Ő eszközei iránt is, mégpedig úgy, hogy mint a társadalom felelős és aktív tagja becsüld meg mindazt, amit ez a társadalom tesz érted, a tieidért és az egész népért.

II.

Alapigénk második fontos üzenete akkor tűnik szemünkbe, ha figyelembe vesszük, hogy azok az ismeretlen kezek ott a damaszkuszi falon nemcsak az Isten általános, gondviselő kegyelmének, hanem az Ő szabadító kegyelmének is az eszközei voltak. Hiszen ott a későbbi nagy apostol, Pál szabadítása ment végbe. Istennek szívügye az, hogy a szabadítás evangéliuma minden néphez eljusson. Jézus mondta: „Az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Sem előbb, sem utóbb, csak akkor jut el ez a világ története végcéljához, ha Istennek ez a terve megvalósul. Mivel pedig ennek a munkának eddig a legnagyobb munkása Pál apostol volt, természetesen szó sem lehetett arról, hogy Aretász király helytartója, vagy a felbőszült főpapok, vagy bárki más ezt a tervet szabotálja azzal, hogy az apostolt eltegye láb alól. Isten velünk, ha kell, nélkülünk, sőt, ha kell, ellenünkre is gondoskodik arról, hogy az evangélium hirdettessék, és erre a célra ismeretlen kezek munkáját is felhasználja: azokét, akik gyermeküket azzal az imádsággal nevelik, hogy majd Isten igéjének szolgája legyen, azokét, akik beleteszik adományaikat a perselybe egyházunk iskoláiért, közöttük elsősorban a Debreceni Kollégiumért.

Mi is, a Teológiai Akadémia, mélyen hálásak vagyunk ezeknek az ismeretleneknek. Nem azt akarom mondani, hogy mi is olyan kritikus helyzetben vagyunk, mint az apostol volt ott a falon, amikor egy szál kötélen lógott ég és föld, élet és halál között, de azt megmondhatom, hogy lelkészképzésünk súlyos problémákkal küzd. Ezek közül a legnagyobb nem is anyagi természetű, hanem egyszerűen az, hogy kevesen készülnek egyházi szolgálatra. Hála Istennek, jóval többen, mint a hatvanas

években, de még mindig kevesen. Ezért van az, hogy diákjaink nagy részét már tanpályájuk alatt ki kell küldenünk a gyülekezetekbe és a szeretetintézményekbe az egyházi munkások hiányának enyhítésére. Így vagyunk Nyíregyházával is. Az a kedves leánytestvérünk, aki hónapok óta itt végzi a segédlelkészi és orgonista teendőket, tulajdonképpen még a mi diákunk, akinek nehéz munkája mellett tanulni is kell. Én pedig éppen azért jöttem ide, hogy ehhez a gyülekezet megértését kérjem, magát a mi kedves testvérünket további kitartó munkára buzdítsam, és hogy mindnyájatoknak a szívére tegyem Krisztus Urunk szavát: „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába." (Mt 9,37–38) Dolgozzatok és imádkozzatok azért, hogy mint eddig, ezután is legyenek ismeretlen kezek, amelyek mint Isten kegyelmének eszközei végezzék munkájukat az evangélium hirdetéséért, és az evangélium hirdetőinek képzéséért és neveléséért.

III.

De mindezek hallatára megkérdezhetné valaki: Miért volt szükség Pál apostol esetében az ismeretlen kezek mentőakciójára, amikor Isten azt is megtehette volna, hogy az apostolt, elhívásával egy időben egyszer s mindenkorra megszabadítsa minden bajtól és veszedelemtől? Miért van nekünk is szükségünk arra, hogy Isten keze állandóan tartson minket?

Testvéreim, Isten hatalmas karja ezt a teljes és végleges szabadítást is elhozza, amikor letöröl minden könnyet, és sem halál, sem gyász, sem jajkiáltás nem lesz többé.

[A kézirat hiányos, az olvasóra bízzuk
a prédikáció folytatását és befejezését – a szerk.]

Elég néked az én kegyelmem

Lekció: 2Kor 12,7–10

Textus: 2Kor 12,8–9

„Ezért háromszor könyörögtem az Úrnak, hogy távozzék el ez tőlem. És ezt mondá nékem: Elég néked az én kegyelmem; mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el. Nagy örömest dicsekszem azért az én erőtlenségeimmel, hogy a Krisztus ereje lakozzék énbennem."

A Szentírás feljegyzi számunkra a meghallgatott imádságok egész sorát. Nemcsak biztat arra, hogy kéréseinket a meghallgattatás bizonyosságával vigyük Isten elé, hanem sugárzó példákkal szemlélteti is, hogyan teljesedett be Isten szolgáinak életében Krisztus Urunk biztatása: „Kérjetek, és adatik néktek." (Mt 7,7) De a nem teljesített kérésekről is olvasunk a Bibliában. Ezek között természetesen első helyen van Jézus Krisztus könyörgése a Gecsemáné-kertben: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár." (Mt 26,39) A keserű pohár nem múlt el, azt Jézusnak fenékig ki kellett innia. Nem akarok most arról beszélni, hogyan következett ebből a legnagyobb áldás, az egész emberiség szabadítása, hanem Jézus nem teljesült könyörgése mellé rögtön odaállítom Pál apostol vallomását, aki nemcsak egyszer, hanem háromszor is könyörgött azért, hogy a testébe adatott tövis eltávoztassék, de erre a felelet nem az volt, hogy a tövis elvétetett, hanem az élő Jézusnak ez a szava: „Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el." Mit jelent számunkra Pál apostolnak ez a be nem teljesedett könyörgése? Ahhoz, hogy erre felelni tudjunk, lássuk meg először, hogy mi indította az apostolt erre a könyörgésre, aztán hogy miért nem teljesítette az Úr a kérését, végül pedig, hogy miért felelt neki úgy, ahogy felelt.

I.

Mi indította Pál apostolt arra a kérésre, hogy távozzék el a testébe adatott tövis? A legáltalánosabb felelet az, hogy az apostol valamilyen nagy nyomorúságban volt, amelyből a saját erejéből nem tudott kiszabadulni. Az írásmagyarázók nem tudnak megegyezni abban, hogy mi volt Pál apostol nyomorúsága. Egyesek szerint valamilyen nagy betegségről volt szó, esetleg arról a kínos szembajról, amelyről a Galatákhoz írt levelében tesz említést. Mások szerint epilepsziáról. Ismét mások szerint valamilyen más, nagy kínokkal járó testi betegségről. De az sem lehetetlen, hogy ez a tövis, a Sátán angyala, valamilyen különösen veszélyes lelki kísértés volt. Egy dolog biztos: az apostol – a zsoltárossal szólva – a „mélységből kiáltott". Úgy, mint aki erejének

végső határához érkezett. Éppen alapigénkkel kapcsolatban mondja el apostolsága sok szenvedését: „Háromszor megostoroztak, egyszer megköveztek, háromszor hajótörést szenvedtem, éjt-napot a mélységben töltöttem; gyakorta való utazásban, veszedelemben folyó vizeken, veszedelemben rablók között, veszedelemben népem között, veszedelemben városban, veszedelemben pusztában, veszedelemben tengeren, veszedelemben hamis atyafiak közt; fáradtságban és nyomorúságban, gyakorta való virrasztásban, éhségben és szomjúságban, hidegben és mezítelenségben. Mindezeken kívül van az én naponkénti zaklattatásom, az összes gyülekezetek gondja." (2Kor 11,25–28) Mindezt az apostol zúgolódás nélkül elfogadta Ura kezéből. De volt valami, amire azt kellett mondania: „ezt már nem bírom, ez így nem mehet tovább", és ez volt a testébe adatott tövis, és az apostol úgy érezte, hogy éppen szolgálata érdekében ettől meg kell szabadulnia.

Nagyon jól tudom, hogy magunkat, hétköznapi, szürke keresztyéneket egy napon sem lehet említeni Pál apostollal. Mégis azt kell mondanom, hogy ha mi is, mint ő, Krisztuséi vagyunk, megértünk valamit az ő nyomorúságából. Van-e közöttünk olyan, aki soha nem jutott el ereje végső határához, aki még sohasem volt olyan helyzetben, hogy semmiféle evilági, emberi segítségben nem reménykedhetett? Lehet, hogy valami testi bajról, nagy betegségről, esetleg operációról volt szó, vagy arról, hogy látnunk kellett valakinek a szenvedését és halálát, valakiét, akit nagyon szerettünk. Ez a tövis kívülről láthatatlan, de megléte olyan veszedelmes, hogy belső emberünk élete és örök sorsa forog vele kockán. Ki az, aki ne érezte volna a szinte emberfeletti nehézségét annak, hogy megálljon, hogy hűséges maradjon, hogy ellenálljon, hogy szeressen, hogy igazán jó legyen, hogy higgyen? Ki az – ha igazán keresztyén –, aki az alázatosan elfogadott, Isten kezéből vett próbák, szorongattatások után ne jutott volna olyan helyzetbe, hogy így imádkozzék: „Uram, ezt már nem bírom, ettől már szabadíts meg engem!" Nem akarok sebeket felszaggatni, mások lelki életébe betolakodni, de tudom, hogy jelenlévő testvéreim között is vannak, akik ebben az órában is érzik a testükbe adatott tövis kínját és megértik Pál apostolt, aki újra és újra így könyörgött: Uram, vétessék el ez a testembe adatott tövis!

II.

De miért nem teljesítette Isten az apostol kérését? Pál apostol maga mondja, amint hallottuk: azért, hogy a kijelentések nagysága miatt „felettébb el ne bizakodjék". És itt az apostol nem az emberekkel való kapcsolattartásra gondol, hogy velük szemben lenne elbizakodott, beképzelt, fölényes, gőgös, fennhéjázó, hanem arra, hogy az Istennel való kapcsolatát rontaná meg ez az elbizakodottság, lelki gőg. Mert a bennünk lévő óember miatt még az Isten kegyelméért való könyörgés közben is

fenyeget az a kísértés, hogy éppen azért kérjük a kegyelmet, azért kérjük Isten segítségét, hogy aztán arra ne legyen többé szükségünk, hogy ne kegyelemből éljünk, hanem a magunk erejéből, hogy függetlenítsük magunkat Istentől, ahogy a tékozló fiú is azért kérte ki atyai örökségét, hogy független legyen, hogy otthagyja az atyai hajlékot, és éljen a maga akarata és elgondolása szerint.

Ne gondoljátok, hogy ez a kísértés csak a gyenge hitű keresztyént fenyegeti. Éppen úgy fenyegeti a hívőt is, aki már tudja, mi a kegyelem, aki már megismerte az Isten kijelentésének kimondhatatlan nagyságát. Pál imádságában Isten előtt tartott önvizsgálatot, és maga Isten mondta meg neki, mivel járt volna, ha a testébe adatott tövis eltávolíttatott volna: az lett volna ennek a következménye, hogy Pál apostol hatalmas életművének eredményeit mintegy magának tulajdonítva elbizakodott volna, és ez neki magának is, és az ügynek is kárára lett volna.

De mi történik velünk, szürke átlagkeresztyénekkel, akiknek hitét egy napon sem lehet említeni Pál hitével? Mi történne velünk, ha Isten mindig úgy teljesítené könyörgésünket, ahogy mi akarjuk? Lehet, hogy valaki azt mondaná erre: én nem élnék vissza Isten jóságával, én nem bizakodnék el. Ha az Isten meghallgatná a könyörgésemet és megszabadítana legnagyobb bajomtól, ha meggyógyítana engem, vagy meggyógyítaná azt, akinek gyógyulásáért eddig hiába könyörögtem, ha rendezné anyagi ügyeimet, akkor én lennék a leghálásabb ember, minden vasárnap kétszer is elmennék a templomba, vagyonomnak nem a tizedét, hanem a felét is felajánlanám Istennek, és nemcsak családomnak, hanem egész környezetemnek hirdetném Isten jóságát. Keresztyén Testvérem, sajnos, nem így történne. Az idősebb atyafiak még jól emlékeznek, hogy amikor ránk szakadt a háborús nyomorúság, amikor hullottak a bombák, megteltek a templomok. Még a háború után is így maradt egy ideig. Aztán kezdtek ritkulni a sorok. Ahogyan a Jézus által meggyógyított tíz bélpoklos közül csak egyetlenegy ment vissza hálát adni, sajnos mi is arra törekednénk, hogy ne kegyelemből, hanem a magunk erejéből és a magunk elgondolása szerint éljünk. Amilyen mértékben kiszabadulnánk a nyomorúságból, olyan mértékben hatalmasodna el rajtunk a laodiceai gyülekezet lelkülete, akik az Isten kegyelmével szemben ezt mondták: „Gazdag vagyok, és meggazdagodtam és semmire nincs szükségem." (Jel 3,17)

III.

Isten nem teljesítette az apostol kérését, de felelt az ő szolgájának. Mert az Istennel való kapcsolatunkban van nem teljesített kérés, de meg nem hallgatott imádság – ha az szívből jön – nincsen. Pált is meghallgatta az ő Ura, és felelt neki: „Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el." Ebben a feleletben három dologra kell figyelnünk:

1.) Először arra, hogy *elég* az Ő kegyelme. Annyi, amennyire szükségünk van. Ahogy a pusztában vándorló ószövetségi nép az életmentő mannából mindig csak a napi szükségletre valót kapta, azt tárolni nem lehetett, mert akkor megbüdösödött, vagy mint ahogy az úri imában csak az egy-egy napra való kenyérért könyörgünk, úgy Isten az Ő kegyelmét nem olyan módon adja, hogy aztán bebiztosítsuk és függetlenítsük magunkat, hanem úgy, ahogy arra az adott helyzetben szükségünk van. Úgy, hogy közben megmaradjon az ösztönzés arra, hogy kérjük Urunk kegyelmét, és így vele állandó és életadó kapcsolatban maradjunk. Juthatunk nagy nyomorúságba, lehet, hogy külső körülményeinkben nem történik változás, de újra és újra erőt kapunk arra, hogy elhordozzuk terhünket, kegyelme elég a szabadításra.

2.) Másodszor: „Az én erőm erőtlenség által végeztetik el." Ez régies magyar nyelven hangzik így. Ha mai magyar nyelven és egészen egyszerűen akarjuk tolmácsolni ezt a mondást, akkor körülbelül így kell fogalmaznunk: „Az én erőm akkor a leghatalmasabb, amikor te gyenge vagy." Ez volt Isten módszere minden időben. Jézus Krisztus a golgotai kereszten a végső erőtlenség, tehetetlenség, elesettség állapotában vívta ki Isten legnagyobb győzelmét. Így ürítette ki a keserű poharat és így végezte el üdvösségünk munkáját. Szegény, erőtlen anyaszentegyház, ne aggódj, mert Isten talán éppen most, erőtlenséged idején készíti elő a nagy lelki frontáttörést, mint ahogy Gedeon csapatát akkor készítette fel a győzelemre, amikor harminckétezer emberéből csak háromszáz maradt meg a győzelem kivívására. Sok szorongattatás között élő, nagy terhet hordozó keresztyén, emeld fel fejedet, mert mint az apostol, te is kimondhatod: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13)

3.) És végül figyeljünk erre a két szóra: *neked – én*. „Elég néked az én kegyelmem." Azt jelenti ez, hogy Isten mindennél nagyobb ereje az ilyen személyes kapcsolat útján árad az életünkbe. Ez a legfontosabb. Minden kérésünk teljesítésénél fontosabb az, hogy kapcsolatban maradjunk azzal, akinek kegyelmét keressük. Ha ez megvan, akkor minden megvan, akkor megállhatok teremtő és megváltó Uram előtt, és azt mondhatom neki: *Te*, Ő pedig azt mondja: „Ne félj, én megváltottalak téged, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) „Elég néked az én kegyelmem." Az a baj, hogy ezt nem akarják megérteni az emberek. Hátat fordítva szeretnék elvenni a kegyelmet, vagy csak azért akarják az ajándékot, hogy aztán az ajándékozóval ne legyen dolguk. Áldott legyen az Isten, hogy ezt nem hagyja. Áldott legyen az Isten, hogy a vele való személyes kapcsolatnak megvan a lehetősége ma is, most is, itt is, a jelenlévő Jézus Krisztusban, aki most maga mondja: „Elég néked az én kegyelmem." Ha rábízzuk magunkat, már most megtapasztaljuk az Ő mindenre elégséges erejét, már most elnyerjük örömét és minden értelmet felülhaladó békességét, már most megízleljük az Ő végső, teljes szabadítását, mert máris az Ő mindennél nagyobb ereje végzi munkáját a mi szabadításunkra és az Ő dicsőségére. Ámen.

A nekünk ajándékozott szabadság

Legátusprédikáció, karácsony, 1965

Textus: Gal 4,4–7

„Mikor pedig eljött az időnek teljessége, kibocsátotta Isten az ő Fiát, aki asszonytól lett, aki törvény alatt lett, hogy a törvény alatt levőket megváltsa, hogy elnyerjük a fiúságot. Minthogy pedig fiak vagytok, kibocsátotta az Isten az ő Fiának Lelkét a ti szíveitekbe, aki ezt kiáltja: Abba, Atya! Azért nem vagy többé szolga, hanem fiú; ha pedig fiú, Istennek örököse is Krisztus által."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A Szentírás sokféleképpen tesz bizonyságot arról a mindennél nagyobb ajándékról, amit Isten a karácsony tényében számunkra készített. Van olyan ige, amelyben ez a karácsonyi ajándék úgy jelenik meg, mint öröm, másutt mint világosság, ismét másutt mint Isten szeretete, ismét másutt mint élet, örök élet. Alapigénk pedig így mondja el, mit jelent nekünk Isten Fiának eljövetele: az időnek teljességében Isten kibocsátotta az ő Fiát, hogy elnyerjük a fiúságot. Azért nem vagy többé szolga, hanem fiú, Istennek örököse a Krisztus által. De hogyan szabadított meg minket Isten a szolgaságtól? Úgy, hogy a testté létel, a karácsony tényében Isten Fia szolgává lett érettünk, mint ahogy erről úrvacsorai énekünkben vallást szoktunk tenni:

„Úr lévén, lett szolgává,
Mindeneknek csúfjává,
Istenségét elrejtette,
Midőn testünket felvette."

(RÉ 440. dicséret, 1. vers)

„Úr lévén lett szolgává." Mert – amint az Írás mondja – Isten Fia „nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl" (Fil 2,6–7). Ez Isten karácsonyi szabadítása: Isten Fia szolgává lett érettünk, hogy mi megszabaduljunk a szolgaságtól és elnyerjük a fiúságot, azt a kiváltságot, hogy Istent így szólíthassuk: Abba, Atyám!

I.

Ha tudni akarjuk, milyen értelemben állítja szembe alapigénk a szolgaságot a fiúsággal, akkor először azt kell figyelembe vennünk, hogy alapigénkben a rabszolgaságról van szó, az ókori világnak erről a szomorú, visszataszító intézményéről. Akkor értjük meg igazán Isten szabadító kegyelmének nagyságát, ha először belenézünk a nyomorúságnak abba a mélységébe, amit a Szentírás ezzel a szóval fejez ki: szolgaság.

Először is, az ókori világban a szolgákat nem vették emberszámba. Úgy tekintették őket, mint a szerszámokat, vagy az igavonó állatokat. Terentius Varro, a híres római író egyik könyvében ismereti a gazdálkodáshoz szükséges eszközöket. Azt írja, hogy vannak élettelen és élő eszközök. Élettelen eszközök például az eke, a borona. Az élő eszközöket megint két csoportra lehet osztani: olyanokra, amelyek csak értelmetlen hangot tudnak adni, ezek a háziállatok, és olyanokra, akik értelmes hangot tudnak adni, ezek a szolgák. Sokat lehetne még szólni a régi rabszolgák szomorú sorsáról, most azonban nézzünk szembe a Szentírásnak azzal a tanításával, hogy az ember a Jézus Krisztusban eljött szabadítás nélkül olyan, mint a rabszolga, éppen az hiányzik az állapotából, ami igazán emberré tenné őt: a szabadság. Maga Jézus mondta: „Bizony, mondom néktek, mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgája a bűnnek." (Jn 8,34) De ki verte bilincsbe az embert? Önmaga. Isten nem teremtett selejtet. Isten az embert szabadnak teremtette. Ámde szabadsága éppen az jelenti, hogy Isten nem kényszeríti a jó választására. Mint ahogy a tékozló fiú szabadon elhagyhatta az atyai házat, úgy az embernek is szabadságában áll, hogy Isten ellen döntsön. És az ember így is dönt. Csakhogy amikor Isten ellen dönt, nem a szabadságát valósítja meg, hanem éppen elveszíti, eldobja magától a szabadságot. „De látok egy másik törvényt az én tagjaimban, mely (…) engem rabul ád a bűn törvényének. (…) Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?" (Róm 7,23–24)

Erre a segélykiáltásra felel az Isten karácsonyi cselekedete. Alapigénkben ezekre a szavakra figyeljünk: „Kibocsátotta Isten az ő Fiát, aki asszonytól lett…" Miért kell hangsúlyozni azt, hogy asszonytól lett? Azért, mert ez azt jelenti, hogy valósággal emberré lett, olyan emberré, mint amilyenek mi vagyunk. Isten Fia belépett az első Ádám ivadékainak sorába: valósággal tagja lett a bűn rabszolgaságában sínylődő emberiségnek. Van a Bibliának egy titokzatos mondása erről: Isten „azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette érettünk" (2Kor 5,21). Nem azt jelenti ez, hogy maga Jézus Krisztus is bűnössé lett, hogy maga is beállt az Isten ellen lázadók soraiba, hanem azt jelenti, hogy magára vette a mi bűnünk következményét, büntetését, még a „bűn zsoldját", a halált is, miattunk, helyettünk – és ugyanakkor érettünk. Az első Ádám elbukott a kísértésben, a második Ádám, az Úr Jézus Krisztus azonban mint valóságos ember legyőzte a kísértőt, legyőzte a bűnt, megvívta a mi szabadságharcunkat, helyreállította az elveszett istenképet, megvalósította az igazi emberséget és

emberiességet, és ezzel lehetővé tette, hogy mi is igazán emberek legyünk, olyanok, amilyeneknek az Isten akar bennünket. Ezért a karácsonyi evangéliumban van egy igen nagy biztatás: ember, aki érzed a rabság béklyóit tagjaidon, aki szeretnél szabad lenni, halld meg az örömüzenetet: az Isten Fia azért lett szolgává, hogy megvívja a mi szabadságharcunkat, hogy számodra is kiharcolja azt a legdrágább kiváltságot, hogy ember légy, igazi ember, és végül így állj Teremtőd elé, sőt, már most, a jelenvaló világ küzdelmei között is mint fiú így szólítsd a mindenség Urát: Atyám!

II.

Másodszor figyeljünk arra, hogy a rabszolga állapotát a kiszolgáltatottságból fakadó félelem jellemezte. Kiszolgáltatottság ott van, ahol nem a jog, nem az emberséges törvény, hanem az önkény uralkodik, ami ellen nem lehet fellebbezni. Így volt kiszolgáltatva a régi rabszolga urának: jogai nem voltak, csak kötelességei, azt csinált vele a gazdája, amit akart. Ezért a rabszolga életét áthatotta a félelem; sohasem tudta, mikor csap le rá rabtartó gazdájának kegyetlen szeszélye. Pál apostol a Galatákhoz írt levelében, amelyből alapigénket is vettem, úgy beszél a szolgaságnak erről a lelkiállapotáról, mint a „világ elemeinek" szolgálatáról. A Kolosséi levélben is hallunk ezekről az elemekről. Ha egészen röviden, mai nyelven akarnám elmondani, mit jelentett a világ elemeinek szolgálata, akkor ezt kellene mondanom: a Jézus Krisztust nem ismerő emberek féltek az őket körülvevő világtól, annak hatalmaitól, erőitől; úgy érezték, hogy az egész mindenség rontásukra tör, életüket vak és sötét hatalmak kormányozzák, ezért bennük is az a szorongó, aggódó, gyötrelmes érzés volt, mint a kegyetlen rabszolgatartó gazda szolgáiban. A galáciabeli keresztyéneket az a veszély fenyegette, hogy visszaesnek ebbe a régi állapotukba. Ezért az apostol szükségesnek tartotta, hogy újra eléjük adja a karácsonyi evangéliumot: Isten Fia megszabadított a világ elemeinek szolgaságától, megszabadított a félelemtől, mert – amint a Római levél 8. részében halljuk – „nem kaptátok a szolgaság lelkét félelemre, hanem a fiúság lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: Abba, Atyám" (Róm 8,15).

De itt ismét kérdezzük meg: hogyan hajtotta végre Isten Fia ezt a szabadítást? Úgy, hogy eljött ebbe a világba, ahol a félelem veri bilincsbe az emberek lelkét. Milyen félelmes volt ez a világ, amelybe a betlehemi kisded beleszületett! Már a bölcsőben kinyúlt feléje a fegyver, amikor Heródes csatlósai halálra keresték. Nincsen olyan félelem, olyan rettentés ebben a világban, amivel az Isten Fia szembe ne nézett volna, egészen addig a legirtózatosabb rettentésig, hogy a kereszt kínjai között még az Atya is elhagyta Őt, amikor így kiáltott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" (Mt 27,46) De végül minden félelem fölött diadalmaskodott. Amikor a kereszten elhangzott a szó: elvégeztetett, akkor ezzel Urunk kihirdette döntő

győzelmét minden fölött, amitől félünk, legyőzte a bűnt, legyőzte a halált, legyőzte a világ minden hatalmasságát, hogy nekünk ne kelljen félnünk semmitől: „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?" (Róm 8,31)

Ezért a karácsonyi evangélium így kezdődik: „Ne féljetek!" Még itt küzdünk a földön, sok bajjal, gonddal, gyötrelemmel terhes az életünk, de Jézus Krisztus által tudjuk, hogy miénk az ígéret, amit Isten Zakariás által hirdetett a kisded felett: „Megszabadulván a mi ellenségeink kezéből, félelem nélkül szolgáljunk néki." (Lk 1,74) Nem vagyunk többé rettegő rabszolgák, hanem fiak vagyunk, életben-halálban annak a kezében vagyunk, akit így szólíthatunk: Atyánk!

III.

Lássuk a rabszolga állapotának harmadik jellemző vonását: a *kényszermunkát*. A rabszolga nem ott dolgozott, ahol akarta, nem azt a munkát végezte, amit akart, nem úgy dolgozott, ahogyan akart. Keserűség és kín volt számára a munka. Pál apostol azért küldte alapigénket a galatáknak, mert ezeket a keresztyéneket az a veszély fenyegette, hogy lelki szabadságuk állapotából visszaesnek a kényszermunka, a kényszerteljesítmény állapotába. Pál apostol a törvényre gondol. A bűnös ember helyzetét éppen az jellemzi, hogy számára Isten törvényének teljesítése nem öröm, nem a hála cselekedete, hanem kényszermunka: muszáj megtennem, mert különben végem van. De ez a kényszermunka még a rabszolgaságnál is rosszabb. A rabszolga ugyanis úgyahogy teljesíthette azt a normát, amit eléje adtak, de ki az, aki a maga erejéből eleget tehetne Isten törvényének?

Isten azonban könyörült rajtunk. Elküldte Fiát, hogy a törvény kegyetlen normájától megszabadítson bennünket. Alapigénk így hirdeti ezt a karácsonyi evangéliumot: „…kibocsátotta az ő Fiát, aki törvény alatt lett, hogy a törvény alatt levőket megváltsa, hogy elnyerjük a fiúságot. (…) Azért nem vagy többé szolga, hanem fiú…"

Igen, a kisded törvény alatt lett. És ami Ádám óta senkinek sem sikerült, azt végrehajtotta, tökéletes engedelmességgel eleget tett mindannak, amit a Teremtő kíván teremtményeitől. És ezt helyettünk és értünk tette, hogy az Ő tökéletes igazsága legyen a mi igazságunk. Ez az evangélium szíve! Mert most már nem arról van szó, hogy mi magunk erőlködjünk, kínlódjunk, mi magunk próbáljuk magunkat igaznak bizonyítani Isten előtt, hanem arról, hogy Isten nekünk tulajdonítja Jézus Krisztus igazságát, és mi most már nem kényszerből, fogcsikorgatva teljesítjük Isten akaratát, mint a rabszolga, hanem örömmel, jó szívvel, hálából, mint ahogy a gyermek teljesíti szerető szülei akaratát.

IV.

Végül lássuk még egy vonását a rabszolgaságnak: a rabszolga nem örökölhetett. Alapigénk azonban a karácsonyi szabadításban ezt is fontosnak tartja: „Nem vagy többé szolga, hanem fiú; ha pedig fiú, Istennek örököse is Krisztus által."

Itt ismét nézzünk az Ige testté lételére: az Isten Fia úgy lett szolgává érettünk, hogy „szegénnyé lett érettünk". Már születésekor is csak az állatok istállójában volt számára hely, majd később ezt mondta magáról: „A rókáknak barlangjuk van és az égi madaraknak fészkük, de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtania." (Lk 9,58) Keresztre feszítésekor csak az a ruha volt az Övé, amit hóhérai lehúztak róla. Még a sír sem volt az Övé, arimátiai József sírjába temették. De azért lett szegénnyé, hogy mi az Ő szegénysége által meggazdagodjunk, azaz hogy örökösök legyünk. És mi a mi örökségünk? „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta – ujjong Pál apostol –, mi módon ne ajándékozna vele együtt *mindent* minékünk?" (Róm 8,32) Mert „amiket szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg sem gondolt", azokat készítette Isten az őt szeretőknek (1Kor 2,9). „Amiket most szenvedünk, nem hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, amely nékünk megjelentetik." (Róm 8,18) A mi örökségünk romolhatatlan örökség, mert ott lesz, ahol sem halál, sem gyász, sem kiáltás nem lesz többé – és aki győz, örökségül nyer mindent (Jel 21,4,7).

*

Keresztyén Testvéreim! Tényleg a miénk Istennek ez a nagy karácsonyi szabadítása? Akkor a miénk, ha ezt a karácsonyi örömüzenetet hitben halljuk, azaz – amint alapigénk mondja – ha Isten Fiának Lelke kiáltja szívünkben: Abba, Atya! Miközben halljuk az evangélium emberi hirdetését, feltör szívünkből a bizonyosság, a hitvallás, annak boldog tudata, hogy a mindenség Ura a mi Atyánk, aki javunkat akarja. Most még ezer gond, küzdelem, kísértés, szorongattatás terheli az életünket, de tudjuk, hogy végül is győzünk, bilincseinket örökre eldobjuk, és örökségünket soha senki nem veheti el tőlünk. Mert a betlehemi kisded, az értünk szolgává lett Isten Fia által megszabadultunk a szolgaságtól, nem szolgák vagyunk, hanem Isten gyermekei, és így kiálthatunk az ég felé: Abba, Atyám! Ámen.

A Lélek kiáltása

Pünkösd, Debrecen-Kistemplom,
1969. május 23.

Textus: Gal 4,6

„…kibocsátotta az Isten az ő Fiának Lelkét a szíveitekbe, ki ezt kiáltja: Abba, Atya!”

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Bizonyára megfigyeltétek, hogy alapigénkben van egy idegen szó, amely Pál apostolnak a görögül beszélő galatákhoz írt görög nyelvű levelében is így van, fordítás nélkül, arám nyelven: „*Abba*” – „*Atya*”. A bibliaolvasó emberek azt is tudják, hogy az Újszövetség más könyveiben is vannak ilyen lefordítatlan, arám nyelvű szavak. Miért hagyták meg ezeket a szentírók a görög szövegben? Miért nem elégedtek meg azzal, hogy mindjárt a fordításukat adják? Nyilván azért, mert ezekhez a szavakhoz eltörölhetetlenül erős emlékezések tapadtak. Annyira tele voltak eredeti elhangzásuk körülményeinek mélységes jelentésével, hogy azokat nem lehetett tolmácsolni: úgy kellett mondani, ahogy azokat maga az Úr Jézus Krisztus mondta. Azok, akik annak idején ott voltak Jairus házában a jajgató sokaság soraiban amikor Jézus belépett, odaállt a kislány fejéhez és megfogta annak kezét, azok haláluk órájáig sem tudták elfelejteni, hogy a hirtelen beállt feszült csendet Jézusnak ezek a leírhatatlan erejű szavai törték meg: „*Talitha, kúmi!*” – „Leányka, néked mondom, kelj föl!” (Mk 5,41) Ugyanígy akik tanúi voltak a süketnéma meggyógyításának, életük végéig emlékeztek arra, hogy a gyógyulás erre a szóra történt: „*Effata!*” – Nyílj meg!” (Mk 7,34) Aztán az evangélisták fontosnak tartották annak feljegyzését, hogy Jézus, amikor kivégzése utolsó szakaszában már haldoklott a kereszten, a 22. zsoltárnak ezeket a szavait kiáltotta: „*Éli, éli! lamma sabaktáni?*” – „Én Istenem, én Istenem! Miért hagytál el engemet?” (Mt 27,46) Ami most már alapigénket illeti, az első keresztyén bizonyságtevők, akármilyen nyelven prédikáltak vagy írtak is, ugyanígy elmondták hallgatóiknak, hogy Jézus, akinél nagyobb imádkozó nem járt a földön, imádságait ezzel a megszólítással kezdte: „*Abba, Atyám!*” Most pedig alapigénk azt mondja, hogy a Szentlélek, ugyanennek a Jézus Krisztusnak a Lelke a mi szívünkben is ezt kiáltja: Abba, Atya! Találhatnánk-e ma, pünkösd ünnepén nagyobb, fontosabb, alkalmasabb üzenetet, mint a Szentléleknek ezt a kiáltását? Ezért a továbbiakban arról kívánok bizonyságot tenni, mit jelent számunkra a Szentléleknek ez a kiáltása.

I.

Először is húzzuk alá alapigénkben azt az igazságot, hogy ez a kiáltás nem valami emberi megnyilatkozás, hanem a Jézus Krisztus Lelkének kiáltása. Mi magunktól nem tudnánk így kiáltani. Természetesen meg kell vallanunk, hogy ezt a szót hit nélkül, minden érzés nélkül is ki lehet mondani. Sokszor megtörténik velünk, hogy merőben gépiesen, megszokásból, gondolkozás nélkül ismételgetjük az úri ima első szavait: „Mi Atyánk". Aztán azt is tudjuk, hogy nem is olyan régen a névlegesen keresztyén társadalomban ezrek és ezrek voltak, akik egyszerűen megszokásból, vagy mert így tanulták hittanórán, vagy mert ez előnyös lehetett számukra, úgy beszéltek, mintha tényleg hitték volna, hogy Isten a mi Atyánk. De ez az idő elmúlt. Ma egyáltalán nem magától értetődő igazság, nem közhely az, hogy Isten a mi Atyánk. Mi, akik itt a Kistemplomban Atyánknak szólítjuk Istent, kisebbségben vagyunk. Helyesen mondta egy híres gondolkozó, hogy Isten „napfogyatkozásának" korát éljük, egy olyan történelmi korszakban vagyunk, amikor a tömegek előtt elhalványult az Isten valósága. Ebben az ítéletes időszakban sokan ahelyett, hogy korunk sok válságában, megrázkódtatásában Isten igazságos ítéletének jeleit, vagyis bűneink következményeit látnák, sokkal inkább hajlanak arra, hogy mint a francia írónő, Simone de Beauvoir, így gondolkozzanak: sokkal egyszerűbb feltételezni, hogy nincs Isten, mint hinni azt, hogy olyan Isten kormányozza a világot, aki megengedi mindazt a szenvedést és nyomorúságot, amelyben benne élünk. Egészen biztosan ti is ismertek embereket, akik – bár szeretnének – képtelenek hinni azt, hogy ennek a mindenségnek, ennek az életnek a végső valósága az, akit így szólíthatunk: Atyánk.

De ennek a lelki napfogyatkozásnak megvannak a társadalmi vetületei és áttételei is. Ha ugyanis kivész a társadalomból Isten atyaságának tudata, akkor a földi atyaság jelentését a kiüresedés fenyegeti. A földi atyák nem tudják betölteni hivatásukat. Egy német szociológus, Helmut Schelsky így nevezi a ma élő emberiséget: „*eine vaterlose Generation*" – „*apátlan nemzedék*". Nem mintha nem volnának apák a szó közönséges értelmében. Vannak, de nagyon sokszor nincs tekintélyük a fiatalok előtt. Nem igazi családfők. A nemzedékek közötti ellentét soha nem volt nagyobb, mint napjainkban. Az apák nem tudják hitelesen megmutatni a különbséget a jó és a rossz között, és ezért megrendülnek az erkölcsi élet normái. Ugyanis az igazi közösséggel is baj van. Ha az apák nem tudják biztosítani a családban a megtérésnek, a bizalomnak, a biztonságérzésnek azt a légkörét, amelyre a gyermeknek szüksége van, akkor ez kihat az egész társadalom életére. Mert ha az emberek nem hiszik, hogy Isten a mi Atyánk, és ezért mindnyájan ugyanannak a nagy családnak vagyunk a tagjai, akkor az ember és ember közötti viszony is megromlik. A személyes Istenbe vetett hit megrendülése vagy hiánya elszemélyteleníti a társadalmat, és megakadályozza, hogy az emberek egymást igazán személyeknek, ne pedig tárgyaknak vagy

merő eszközöknek tekintsék. Ha nem hisszük, hogy Isten mindnyájunk Atyja, akkor a francia forradalom szép jelszava: *fraternité – testvériség* bizony tényleg csak jelszó marad, sőt, sokszor üres frázissá válik, amikor csak a faji vagy osztályalapon megszervezett saját csoportunkon belül próbáljuk azt gyakorolni, és gyűlölet irányul azokra, akik ezen kívül vannak. De nem folytatom ezt a gondolatmenetet, mert most az a fontos, amit alapigénk rólunk és nekünk mond, azoknak, akik most itt vagyunk a templomban.

II.

Isten igéje mindenesetre megkérdezi tőlünk, hogy mi most, a nagy lelki napfogyatkozás idején, ebben az „apátlan nemzedékben" tényleg hisszük-e, hogy Isten a mi Atyánk. Ezt is kérdezi tőlünk az ige. De a hangsúly nem ezen a kérdésen van, hanem azon a pozitív üzeneten, hogy Isten Fiának a Lelke ma is kitöltetik a szívünkbe, és ez a Lélek kiáltja: Abba, Atyám!

Ha azonban tényleg az Isten Fiának Lelke kiáltja ezt, akkor nyilván nem arról van szó, hogy mi magunk elképzelünk egy végtelenül hatalmas és jóságos lényt, és kivetítjük a képét a végtelenbe, vagy – ahogy a keresztyénség egyes ellenfelei mondják – az apakép, az apa-imágó illúziójával, álmával vigasztaljuk magunkat. Keresztyén Testvéreim, nem bizonyítom, mert mi, akik itt vagyunk, tudjuk, hogy a keresztyén hit nem ilyen öncsalás, nem ilyen álmodozás, a keresztyén imádság nem ilyen monológ, hanem amikor a Lélek ezt kiáltja a szívünkben: Abba, Atya, akkor a végső valósággal szembesülünk. Az emberek vitatkozhatnak a világ végéig, hogy melyik az első: a lét vagy az öntudat, a materialista azt mondja, hogy a lét, az idealista azt, hogy az öntudat, a legújabb gondolkozók azt, hogy ez az egész kérdésfelvetés reménytelenül elavult, mi azonban tudjuk, hisszük, valljuk, hogy létünket és öntudatunkat, testünket és lelkünket, anyagi és személyi voltunkat, egész valónkat az hozta létre, az hordozza, aki a mi teremtő és megváltó Urunk, a mi mennyei Atyánk.

A hitnek ezt a végső bizonyosságát az Úr Jézus Krisztus vívta ki számunkra. Ne gondoljátok, hogy könnyű volt ez a győzelem. Az Isten Fia, éppen azért, mert valóságos ember volt, és teljesen azonosította magát velünk, a mi kétségeink, a mi félelmeink, a mi bűneink terhét is magára vette. Ha minket megdöbbent az a lelki napfogyatkozás, amely most ránk borul, gondoljuk el, mennyivel irtózatosabb volt ez a napfogyatkozás, amely a Jézus Krisztus golgotai keresztjét körülvette. Az evangéliumok szerint Jézus haláltusája idején, a kora délutáni órákban három órán át teljes sötétség vette körül a keresztet. De ez a sötétség csak a külső jele volt annak az iszonyú magánynak, amelynek tudata Megváltónkat szorongatta, amikor bűneink terhe alatt, a minket fenyegető ítélettel szembenézve, még az Istentől való elhagyattatás

kínját is vállalva kiáltotta: „Én Istenem, én Istenem! Miért hagytál el engemet?" De harcát megharcolta! Lukács evangéliuma szerint akkor oszlott el a sötétség, amikor Jézus utolsó szava elhangzott: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet." (Lk 23,46) Amikor pedig feltámadása után először jelent meg hívei között, első nyilatkozata ez volt Mária Magdalénának: „…menj az én atyámfiaihoz, és mondd nékik: Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz" (Jn 20,17). Az a Jézus Krisztus, aki miattunk, helyettünk és érettünk megharcolta a hit harcát, a végső bizonyosságért való harcot, minket is testvéreinek nevez, és most Lelke által mintegy ezt mondja nekünk: Mivel én a testvéretek vagyok, testetekből való test, az én Atyám a ti Atyátok és ezért ti is így szólíthatjátok a mindenség Urát: Abba, Atyám!

Ezért a Léleknek ez a kiáltása a legszemélyesebb kapcsolat kifejezése. A mi Atyánknak gondja van ránk, tudja, mire van szükségünk – vigasztalásra, erősítésre, fenyítésre –, ismer bennünket, jobban, mint mi magunkat. Minket is, akik most itt vagyunk ezen a pünkösdi istentiszteleten. Nemcsak a nevünket tudja, nemcsak a személyi igazolványunk adatait, nemcsak a múltunkat, hanem a jövőnket is, életünk örök mintáját, azt, akik voltunk, akik vagyunk, és akikké leszünk az örökkévalóságban, és így mondja: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) Ezért a Lélek kiáltása voltaképpen visszhang Atyánknak erre a szavára: örökre az enyém vagy, soha senki és semmi el nem szakaszthat tőlem.

De hadd hívjam fel a figyelmet arra is, hogy a nyelvészek szerint ez a szó: Abba, úgynevezett „gyermeki szó" – ahogy a németek mondják: *„Lallwort"* –, amelyre nem is kell tanítani a kisgyermeket, mert szinte magától jön az ajkára. Valóban így is van, a legkülönbözőbb nyelvekben megtaláljuk az ehhez egészen hasonló szavakat. A magyar és az arám nyelv között igazán nincs semmi rokonság, mégis úgy van, hogy az *abba* szót le sem kell fordítani magyarra, csak a két „b" betűt kell egy kicsit lágyabban ejteni, és máris értjük: *apa*. Azt jelenti ez, ünneplő Testvéreim, hogy amikor a Lélek kiált a szívünkben, akkor ebben az Abba-kiáltásban nincs semmi mesterkéltség, semmi tettetés, szerepjátszás, számítás, diplomácia; akkor olyan természetesen, olyan őszintén, olyan nyíltan, olyan abszolút bizalommal szólunk, mint a kisgyermek, amikor először próbálja kimondani ezt a szót: apa. Ez az értelme Jézus mondásának: „Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint gyermek, semmiképpen nem megy be abba." (Lk 18,17)

De jaj, a bűn éppen azt jelenti, hogy az ember nem akarja vállalni a gyermek szerepet, a maga ura akar lenni, függetleníteni akarja magát az Atyától, mint a tékozló fiú, aki kikövetelte atyai örökségét és otthagyta az atyai hajlékot. Hogy mindennek mi a következménye, azt nemcsak Jézus példázatából, hanem az élet tapasztalataiból is tudjuk: minél inkább sikerül magunkat függetleníteni Istentől, annál békétlenebbek, annál nyugtalanabbak, annál boldogtalanabbak vagyunk, mint a tékozló

fiú az idegen országban, a disznók vályúja mellett. Isten Fiának Lelke azonban azért kiált a szívünkben, hogy megmutassa az utat az elhagyott atyai hajlékba. Talán az első Abba-kiáltás még csak ez: Atyám, nem vagyok méltó, hogy fiadnak hívattassam; tégy engem olyanná, mint a béreseid közül egy. (Lk 15,21) Az atya azonban, amikor még csak messziről látja hazatérő fiát, eléje siet, a nyakába borul, megcsókolja, díszes ruhát ad rá, gyűrűt húz az ujjára, mert Isten nem béresként, hanem gyermekként fogad vissza, hogy most már a bűnbocsánat teljes bizonyosságával kiáltsuk: Abba, Atyám! Mert nem bérviszonyban vagyunk Istennel, mint azok, akik a törvény igája alatt nyögnek és saját teljesítményeikkel akarják kényszeríteni Istent, hogy adjon ellenszolgáltatást, sőt, extra elbánásban részesítse őket; mi gyermekek vagyunk, és a mi Atyánk éppen azt adja nekünk, amiért megdolgozni nem lehet, amit kiérdemelni nem lehet, amiért megfizetni nem lehet: saját atyai szívét, önmagát. Ezért ebben a szóban: Abba, Atyám, benne van a kegyelem, benne van a bizonyosság, hogy bűneink terhét örökre letehetjük, múltunkat lezárhatjuk, bilincseinket leoldhatjuk, magunknak is megbocsáthatunk, mert miénk a jövő, az Isten gyermekeinek jövője, ebben az életben és az örökkévalóságban. Mert „sem halál, sem élet, (…) sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket Istennek szerelmétől" (Róm 8,38–39).

Ha azonban a Lélek tényleg meggyőz arról, hogy Isten házanépéhez, ahogy az Efézusi levél mondja: Isten „családjához" tartozunk, akkor az embertársainkhoz való viszonyunk is megváltozik. Ha valaki lelkigondozással foglalkozik, és hallgatja az emberek véget nem érő panaszait, akkor a panaszok mélyén rendszerint ezt találja: azért vagyok boldogtalan, mert nem szeretnek engem. Ez azonban igen nagy tévedés. Nem azért szoktunk boldogtalanok lenni, mert nem szeretnek minket, hanem azért, mert mi nem tudunk úgy szeretni, ahogy kellene. Mert ha szeretünk, akkor egyszerűen nem érünk rá arra, hogy a saját képzelt vagy valóságos bajainkkal vesződjünk. A boldogtalanság végső oka tehát saját énünk beteges hangsúlyozása. Ha azonban mások terhét is merjük vállalni, akkor saját terhünk egyszerre könnyebb lesz; ha másokat tudunk vigasztalni, akkor saját szomorúságunk is eloszlik; ha másoknak megbocsátunk, akkor a fölösleges önvád kínjaitól is megszabadulunk. De mindez, ez a szabadító hangsúlyeltolódás csak akkor lehetséges, ha tényleg Isten a mi Atyánk és az embereket úgy tekintjük, mint ugyanannak az Atyának a gyermekeit, a mi testvéreinket. Ezért a Lélek kiáltása: Abba, Atyám, áttöri az önzés szorongató bilincseit és megnyitja a szívünket embertársaink felé, hogy tudjunk igazán szeretni és szolgálni. Ó, a társadalmi gyógyulás mily hatalmas erőforrásai törnének föl, ha ez tényleg megtörténne! Mert nem az a dolgunk, hogy az Isten atyaságát mint valami új ideológiát kezdjük propagálni, másoknak ajánlgatni – ideológiával bőven el vagyunk látva! –, hanem az, hogy a Lélek indításának engedve tényleg szeressünk és szolgáljunk. Ez

azonban egyben a próbája is annak, hogy kitöltetett-e a Lélek a szívünkbe. Mert ha elnyerjük azt a végső, boldog bizonyosságot, hogy Isten a mi szerető Atyánk, akkor ez a bizonyosság a szeretet és a felebaráti szolgálat erőit árasztja mindazok életébe, akikkel együtt vagyunk.

III.

Még egy utolsó kérdés: ha valaki még nem hallja a Lélek kiáltását, vagy ha az még nem kiáltás, nem hangos szó, hanem csak egészen halk sóhajtás, mit kell tennünk azért, hogy örömmel, boldogan kiálthassuk a Lélekkel együtt: „Abba, Atyám"?

Feleletként először arra mutatok rá, ami nüansznak tűnik csak, de nagyon fontos. Alapigénkben a „kibocsátotta" szó eredetileg nem lezárt, elmúlt, hanem a múltban elkezdődő és a jelenben folytatódó cselekményt jelent. Egyszerű szavakkal: Isten nemcsak az első pünkösd napján bocsátotta ki Fiának Lelkét, hanem kibocsátja ma is. Ez az anyaszentegyház csodája: az Úr Jézus Krisztus jelenléte a Szentlélek által. Most, ezen az istentiszteleten is jelen van a mi élő Urunk az emberi beszéd koldusruhájába és az úrvacsora egyszerű jegyeibe rejtezve, hogy beteljesedjék az ígéret: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Az Isten Fiának Lelke, aki az első pünkösd napján Péter bizonyságtevésében szólt, most arra biztat, hogy fogadjuk el tőle számunkra elkészített ajándékát, azt a bizonyosságot, hogy Isten a mi Atyánk. De hogy ezt megkönnyítse, mintegy zsámolyt tesz a lábunk alá és megengedi, hogy abból induljunk ki, amit mindenki megért, ami egészen közel van hozzánk. Megengedi, sőt most felszólít arra, hogy a mi földi édesapánkra gondoljunk. Lehet, hogy még itt van velünk, de lehet, hogy egy sírhalom jelenik meg szemünk előtt, és vissza kell mennünk a múltba, ha át akarjuk érezni, mit jelentett ő a mi életünkben. Ne apáink gyengeségeire gondoljunk – mindnyájunkban ott van a gyarlóság –, hanem a szeretetükre. Gondoljuk át, mit köszönhetünk nekik. Talán olyan is van itt közöttünk ebben a templomban, akit az édesapja hozott el kézen fogva először erre a helyre. Vagy mint édesapák, szülők, gondoljunk arra, hogy amivel gyermekeinknek tartozunk, az nem kényszerűségből van, hanem önként jön, szeretetből. És ha ezt átérezzük, akkor most hallgassuk meg a közöttünk jelen lévő Jézus Krisztus szavát – mert egyetlen szó hozzáadása nélkül saját szavait idézem: „Ki az az ember közületek, aki ha az ő fia kenyeret kér tőle, követ ád néki? És ha halat kér, vajon kígyót ad-é néki? Ha azért ti gonosz létetekre tudtok a ti fiatoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ád a ti mennyei Atyátok jókat azoknak, akik kérnek tőle?" (Mt 7,9–11) Ha biztos az, hogy ma este lenyugszik a nap és – ha csak valami kozmikus katasztrófa nem történik – holnap fölkel, még ennél is biztosabb az ilyen imádság meghallgatása. Mert az ilyen imádságban velünk együtt az Isten

Fiának Lelke könyörög kimondhatatlan fohászkodásokkal. Így mi vele együtt mondjuk, talán botladozva, akadozva, mint a kisgyermek, amikor először próbálgatja ezt a szót: apa, de boldogan, felszabadultan, örömmel, bizalommal, reménységgel: Abba, Atyám! Ámen.

Isten jóvoltának gazdagsága

Legátusprédikáció, karácsony, 1971

Textus: Ef 3,18–21

„A szeretetben meggyökerezvén és alapot vevén, hogy megérthessétek minden szentekkel egybe, mi a szélessége és hosszúsága és mélysége és magassága az Isten jóvoltának, és megismerjétek a Krisztusnak minden ismeretet felülhaladó szeretetét, hogy ekképpen beteljesedjetek az Istennek egész teljességéig. Annak pedig, aki véghetetlen bőséggel mindeneket megcselekedhetik, feljebb hogynem mint kérjük vagy elgondoljuk, a mibennünk munkálkodó erő szerint, annak légyen dicsőség az egyházban a Krisztus Jézusban nemzetségről nemzetségre örökkön örökké. Ámen!"

Ha egy mondattal kellene elmondani a karácsony értelmét, akkor sokan bizonyára ezt az igét választanák: „Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen." (Jn 3,16) Úgy ragyog most is ez az ige, mint a fényes karácsonyi csillag a betlehemi jászolbölcső felett! Mi pedig akkor ünnepeljük igazán a karácsonyt, ha kitárjuk szívünket Isten testté lett szeretete előtt, hálát adunk érte, örülünk neki és hirdetjük azt embertestvéreinknek. Hogy ebben az ünnepi órában valóban kitárhassuk szívünket Istennek hozzánk való végtelen szeretete előtt, jöjjetek testvéreim, fogadjuk el ehhez Pál apostol vezetését, ahogy alapigénkben azért könyörög, hogy az efézusi keresztyének, és velük együtt most mi is, megérthessük, mi a szélessége, hosszúsága, mélysége és magassága Isten jóvoltának, hozzánk aláhajló, végtelen szeretetének.

I.

Milyen végtelen a *szélessége* az Isten jóvoltának. Kiterjed az egész világra, Isten minden teremtményére. Ahogy a levegő körülveszi a földet, úgy vesz körül bennünket Isten szeretete. Kiárad a legboldogabb és a legnyomorultabb emberre, az Őt szolgálókra és az ellene lázadókra egyaránt. A karácsonyi szózat így hangzott a pásztorok felé: „hirdetek néktek nagy örömet, amely az egész népnek öröme lészen" (Lk 2,10), és arról a békességről énekelt, amely kiterjed az egész földre. Az apostol pedig így tesz bizonyságot a karácsony titkáról: „Mert megjelent az Isten idvezítő kegyelme minden embernek…" (Tit 2,11).

Most azonban mindnyájunknak külön-külön kell meghallanunk és megértenünk az üzenetet: olyan nagy a szélessége Isten jóvoltának, hogy *engem is* magában foglal. Ha mindenki elhagyna is, ha mindenki elfelejtene is, ha senki sem szeretne, akkor is

bizonyos lehetnék: az Isten szeret engem! Jöhet az életemben csapás, próbatétel, nyomorúság, veszteség, szenvedés, amíg az Úr Jézus Krisztusra nézek, mindig bátran elmondhatom: „Meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban." (Róm 8,38–39)

II.

De éppen ilyen végtelen Isten szeretetének a *hosszúsága* is. Örökké tartó ez a szeretet! Ó, milyen rövid emlékezetű a mi emberi szeretetünk! Milyen könnyen elveszítjük türelmünket. Milyen hamar belefáradunk a segítésbe, ha nem tapasztalunk viszontszeretet és hálát. A házastársak megesküsznek, hogy holtig szeretik egymást, mégis sokszor azt látjuk, hogy belül már régen szétváltak, amikor a halál elszakítja őket egymástól. Isten szeretete azonban mindörökre megmarad. Most, karácsonykor is ezt üzeni a prófétával: „Örökkévaló szeretettel szeretlek" (Jer 31,3). Mert ennek a szeretetnek a kezdete az örökkévalóság. Isten azért teremtette az embert, hogy legyen egy lény, akit szeretni lehet, és aki az Ő szeretetét szabadon, önként viszonozni tudja. Így előzte meg Isten szeretete a mi egyéni életünket is, ahogy énekelni szoktuk:

„Nem éltem még e föld színén: te értem megszülettél;
Még rólad mit sem tudtam én: tulajdonoddá tettél;
Még meg sem formált szent kezed,
Már elválasztál engemet,
Hogy társam légy e földön."

(RÉ 329. dicséret, 2. vers)

De ugyanez a szeretet legyőzi a mulandóság hatalmát is, és ezért a vége is az örökkévalóság. Isten szeretetére is vonatkozik az ige: „A szeretet soha el nem fogy." (1Kor 13,8)

III.

Ami pedig Isten szeretetének *mélységét* illeti, olyan mély ez a szeretet, hogy leér hozzánk, bűnös emberekig. A mi szeretetünk nem hatol ilyen mélyre. Mi könnyen elfordulunk azoktól, akik a mélyben vannak. Milyen kegyetlen a világ az elesett, süllyedő, eltévelyedett, kisiklott életű emberekkel. Nem kár értük! – mondják. – Úgysem lehet rajtuk segíteni.

De nem ilyen az Isten szeretete, hanem lehajol a legnagyobb mélységekbe. Ez a karácsonyi evangélium végső értelme: az Ige testté lett. Isten nem riadt vissza attól, hogy a mi bűnös, halandó testünkbe öltözzék. Mert Isten Fia „nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá lévén; és mikor olyan állapotban találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén halálig, mégpedig a keresztfának haláláig." (Fil 2,6–8) Eljött a mi világunkba, a szenvedés, a küzdelem világába, ebbe a fegyverzajos világba. Jászol volt a bölcsője, fejét nem volt hová lehajtania, a kereszten két gonosztevő között halt meg, és egy másik embernek készített sírba temették. Az emberi élet minden próbáját, fájdalmát megosztotta velünk, mint a mi testvérünk. Ezért Isten szeretete ma is elér mindenkihez: az elhibázott életű emberekhez, a kitaszítottakhoz, a betegekhez, a gyászolókhoz, és nincs a szenvedésnek olyan mélysége, ahová ne érne le Isten szabadító szeretete. Senki se mondja hát: engem nem szeret az Isten! Rajtam Isten sem könyörül! Jézus Krisztus éppen azért jött, hogy „megkeresse és megtartsa, ami elveszett" (Lk 19,10) Isten szeretetének ezt a mélységét hirdeti a mai napon a szegényes istálló, a jászolbölcső, a szegény pásztorok társasága: ilyen mélységes Isten aláhajló szeretete!

IV.

De nemcsak mélysége, hanem *magassága* is van Isten szeretetének. Azért hajolt le hozzánk, hogy felemeljen bennünket magához a dicsőségbe. Ha Isten csak napszámosokká tenne bennünket az Ő szőlőskertjében, ha csak ajtónállók lehetnénk is az Isten házában (Zsolt 84,5), az is kimondhatatlanul nagy kegyelem volna. Egy öreg ember mondta: „Ha a mennybe jutok, elég lesz nekem az is, ha az egyik sarokban meghúzhatom magam." Isten azonban nem erre rendelt minket. Alapigénk szerint Isten szeretete „minden ismeretet felülhalad", és ezért feljebb emel minket, „hogynem mint kérjük vagy elgondoljuk". Már itt e földön a lehető legnagyobb méltóságot adja nekünk: gyermekeivé fogad, akik így szólíthatjuk Őt: „mi Atyánk". Ennél nagyobb rangunk az örökkévalóságban sem lesz. Akkor is Isten gyermekeivé leszünk, de egészen más helyzetbe kerülünk: hazamegyünk. Itt még csak az Ő lábának zsámolyánál vagyunk, ott a trónja körül gyülekezünk. Itt még szenvedünk, kísértésekkel küzdünk, terheket hordozunk, ott pedig nem lesz könny és nem lesz jajszó többé. Mert „amiket szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg se gondolt" (1Kor 2,9), azokat készítette el Isten az Őt szeretőknek.

*

A szélessége, hosszúsága, mélysége és magassága az Isten jóvoltának: ez a karácsonyi evangélium. Boldog az az ember, aki megérti ezt az üzenetet. Az érti meg, aki kitárja szívét és befogadja Istennek ezt a végtelen szeretetét. És az fogadja be igazán, akinek életén aztán továbbárad mindez embertársai felé. Isten azért szeret bennünket, hogy szeressünk. Az igazi karácsony-ünneplés azt jelenti, hogy mint a betlehemi pásztorok, mi is visszatérünk hétköznapjaink világába és ott éljük meg Isten szeretetét: közöljük családunk tagjaival, barátainkkal, munkatársainkkal, segítségre szoruló embertársainkkal az Isten szeretetének szélességét, hosszúságát, mélységét és magasságát. Így lesz az Isten szeretete alapigénk szerint „bennünk munkálkodó erő", hogy annak, aki véghetetlen bőséggel mindeneket megcselekedhet, annak legyen dicsőség a Krisztus Jézusban, örökkön örökké! Ámen.

Meg ne szomorítsátok Istennek Szentlelkét

Pünkösdi kibocsátó istentisztelet, 1965

Textus: Ef 4,30

„Meg ne szomorítsátok Istennek ama Szent Lelkét, aki által megpecsételtettetek a teljes váltságnak napjára."

Nagy írásmagyarázónknak, Kálvin Jánosnak az az első megjegyzése alapigénkre, hogy benne az apostol a Szentléleknek emberi érzést tulajdonít. Valóban, olyan hittitokról van szó alapigénkben, hogy azt csak egy ilyen merész antropomorfizmussal lehet kifejezni. Mint ahogy Jézus tanítása szerint öröm van az egekben az Atya szívében, amikor egy bűnös megtér, éppen úgy örömet szerezhetünk a Szentlélek Istennek is, de ugyanakkor fennáll annak a lehetősége is, hogy magatartásunkkal megszomorítjuk Őt.

I.

Ez az antropomorfizmus mindenesetre utal arra, hogy a kapcsolat a Szentlélek és mi közöttünk személyes természetű. A Szentlélek mint az Úr Jézus Krisztus Lelke, megszólít bennünket, feleletünket várja, társalog velünk. Sőt, az igazság az, hogy voltaképpen csak a Szentlélek megszólítása által válunk igazán személyekké, ahogy húsvéti énekünkben énekeljük:

„A te lelkednek ereje
Az új életnek kútfeje;
Hogy hát legyek élő személy:
Lelked által én bennem élj!"

(RÉ 347. dicséret, 5. vers)

Az utóbbi időben gondolkoztam azon, hogy mi az oka az eltömegesedés társadalmi jelenségének, a deperszonalizációnak, ahogy azt a világ sok részében látjuk. Fel szokták sorolni mint előidéző okot az indusztrializálódást, vagy a totalitárius állam megjelenését, de én azt hiszem, hogy az egyik legfontosabb, sőt alighanem a legfontosabb ok a Szentlélekről való bizonyságtevés megerőtlenedése, a keresztyén szubsztancia összezsugorodása: nem működik közöttünk az a hatalom, amely igazán ki tudná bontakoztatni személy voltunk lehetőségeit.

De alapigénk sajátos kifejezése utal arra is, hogy a személyes döntés szabadságát a Szentlélekkel való kapcsolatunkban sem veszítjük el. Sőt, ellenkezőleg: „Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság." (2Kor 3,17) A Szentlélek nem pórázon vezet bennünket. A Szentírás bátran tanítja azt a paradoxont, hogy a Szentlélek ereje ellenállhatatlan, úgy hat, mint valami roppant természeti erő, vízáradat, tűz vagy szélvész, de ugyanakkor azt is tanítja, hogy mi szabadon válaszolunk a Lélek hívására: a Szentlelket vissza lehet utasítani, a Szentlelket meg lehet vetni (1Thessz 4,8), és – amint alapigénkben halljuk –, annak a szomorú lehetősége is fennáll, hogy a Szentlelket megszomorítjuk.

II.

De mit jelent a Szentlélek megszomorítása? Ha erre a kérdésre felelni akarunk, először azt kell megkérdeznünk: mit jelent a Szentlélek munkája bennünk? Az alapigénket megelőző versekben Pál apostol úgy beszél erről, mint „a régi élet szerint való óember levetkezéséről" és az „új ember felöltözéséről". Amikor a Szentlélek megteremti bennem az új embert, ez nem jelenti azt, hogy más valaki lettem, mint aki azelőtt voltam – és mégis, így lehetne kifejezni ezt a nagy változást: most látom igazán, hogy nem az vagyok, aki voltam, hanem az, aki lettem: az én igazi énem az új ember, aki „Isten szerint teremtetett igazságban és valóságos szentségben". Viszont a Szentlélek megszomorítása azt jelenti, hogy újra helyet adok az óembernek, annak, aki voltam, ismét a régi énemet, az új embernek mintegy az árnyékát segítem trónra.

Ez pedig közelebbről azt jelenti, hogy újra elvvé lesz az életemben az óember *autarkiája*: nem Isten erejéből, hanem a magaméból akarok élni. De ne felejtsük el, hogy itt Pál apostol a lelki emberekhez, a gyülekezet tagjaihoz szól. Mert nemcsak a hitetlen és a pogány önelégültségét látjuk, de van keresztyén önelégültség is, sőt, pontosan azzal a paradox jelenséggel találkozunk, hogy éppen a Szentlélek ajándékának az elnyerése tehet valakit önelégültté, mint például a korinthusi keresztyének között azokat, akik pneumatikus voltukra hivatkozva fuvalkodtak fel és mondták, hogy ők már meggazdagodtak, uralomra jutottak, sőt, némelyek közülük még azt is állították, hogy már a feltámadást is elnyerték. Megszomorítja a Szentlelket az, aki nem érzi szükségét a Szentlélek új ajándékainak, akiben nincs lelki éhség és szomjúság, aki nem tartozik a lelki szegények közé, aki nem könyörög szívből a Szentlélek felülről jövő erejéért, világosságáért. De akkor is megszomorítjuk a Szentlelket, ha elhanyagoljuk a Szentírás tanulmányozását, ha megrestülünk az imádkozásban, ha könnyen mellőzhető dolognak tartjuk a gyülekezeti istentiszteleten való részvételt. Nem szükséges, hogy hangosan kimondjuk, vagy akár el is gondoljuk, de ha az az érzésünk, hogy alapjában véve lelkileg önellátók vagyunk és ezért nem szorulunk

rá arra, hogy mások gyenge prédikációit hallgassuk: megszomorítjuk a Szentlelket!

De megszomorítjuk a Szentlelket akkor is, ha helyet adunk annak az autonómia elvnek, ami az óember magatartásának alapvető vonása. Megint nem a világ fiairól akarok beszélni, hiszen az apostol is a gyülekezet tagjaihoz szól. A keresztyén ember is megfeledkezhetik arról, hogy nem a maga ura, arról, hogy elpecsételtetett az Úr számára; a keresztyén embert is megejti a gondolat: elvégre önálló ember vagyok, szabad vagyok – vagy, ahogy a korinthusiak mondták: minden szabad nékem. Dicsekszünk azzal, hogy felszabadultunk a törvény igája alól, de ahelyett, hogy a Lélek vezetésére bíznánk magunkat, a saját gondolataink és terveink szerint járunk. Elfeledkezünk arról, hogy – amint az apostol mondta – szolgálatunk érdekében meg kell sanyargatnunk a testünket: fegyelmet kell gyakorolnunk, ehelyett a legkisebb ellenállás útját választjuk. Esetleg azzal dicsekszem, hogy nem vagyok törvényeskedő, megszabadultam minden bethánizmustól, közben pedig oda jutok, mint némely korinthusiak, akik a keresztyén szabadság nevében még a bálványáldozati lakomákon is részt vettek. Hiába védekezem ilyenkor azzal, hogy voltaképpen csak a világgal való szolidaritásomat fejezem ki a magatartásommal – ha nem a Lélek vezet, hanem az óember autonómiája érvényesül az életemben: megszomorítom az Isten Szentlelkét.

Ámde az óember nemcsak a maga ura akar lenni, hanem mások felett is uralomra tör. Azok a bűnök, amelyeket Pál apostol alapigénk kontextusában felsorol, főleg az önérvényesítés, a társas viszonyulás bűnei. Itt ismét a saját kísértéseinkre kell gondolnunk, mert – fájdalom – az uralomra törés jelenségét a gyülekezeti életben is láthatjuk: az egész gyülekezeti élet érvényesülési tereppé válik, alkalommá arra, hogy a saját nagyságunkat elismertessük másokkal, sőt, még az is megtörténhet, hogy miközben a „szolgáló egyház" jelszavát hangoztatjuk, alapjában véve arról van szó, hogy a saját pozíciónkat erősítjük, a saját érvényesülésünket biztosítjuk, még azon az áron is, hogy közben elszaggatjuk a szeretetnek azokat a kötelékeit, amelyekkel a Szentlélek akar bennünket egymással összekötni.

III.

Aztán van még egy nagy kísértés, amire alapigénk kontextusában csak utalás történik. Az apostol ugyanis az alapigénket közvetlenül megelőző versben azt mondja, hogy a szánkból csak olyan beszéd származzék, „amely hasznos a szükséges építésre, hogy áldásos legyen a hallgatóknak". Ugyanaz a gondolat, ami az első Korinthusi levélben úgy jut kifejezésre, hogy „mindenek épülésre legyenek", mert „közhaszonra" – *to szümpheron* – adatik a Lélek kijelentése (1Kor 12,7). A Szentlélek tehát a maga ajándékát közhaszonra, egymás építésére adja, ha azonban az óember ismét úrrá lesz rajtunk, akkor lelki ajándékainkkal visszaélünk, azokat magunknak

akarjuk megtartani. Ez is a Lélek megszomorítása. Megszomorítja Istennek Szentlelkét a bedugaszolt keresztyénség, a gettó-keresztyénség, a missziómentes keresztyénség. Manapság arról panaszkodunk, hogy az egyház munkalehetőségei beszűkültek. De vajon élünk-e a megmaradt lehetőségekkel? Még közelebbről: bennünk van-e a törekvés arra, hogy most, pünkösdkor tényleg közhaszonra fordítsuk a Léleknek azt a világosságát, amit kaptunk? Örülünk-e annak, hogy kimehetünk és Urunk nevét hirdethetjük? Ünnep napján talán lesznek olyanok is, akik tíz éve nem voltak templomban, csak udvariasságból. Gondolhatják néhányan: Elég lesz vajon az a hétperces kis prédikáció, amit egy átlag képzettségű diák egy óra alatt össze tud állítani? – Igen, így is meg lehet szomorítani az Isten Szentlelkét.

Most azonban hadd hívjam fel a figyelmet arra, hogy amikor a Bibliában azt olvassuk, hogy *ne*, akkor mindig van egy nagy *igen* is. A Szentlelket ne szomorítsátok meg, aki által elpecsételtettetek – a pecsét érvényes. Erre hivatkozhatunk, mint ahogy Luther, kísértései idején gyakran ezt ismételgette: *baptizatus sum* – igen, elpecsételtettem, érvényes. Nem a magamé vagyok, elpecsételtettem a teljes váltság napjára, az én Uram tulajdona vagyok. A teljes váltság napjára, mert minden nyomorúságom, hűtlenségem ellenére aki elkezdte bennem a jó dolgot, elvégzi a Krisztus Jézus napjáig (Fil 1,6). Az előbb így fogalmaztam meg a Szentlélek munkáját: nem az vagyok, aki voltam, hanem az vagyok, aki lettem. Most így is mondhatom: a Szentlélek által vagyok igazán az, aki leszek: az Isten új teremtése, a végső szabadítás részese.

Éppen ezért alapigénk nem valami új törvényt állít fel, hanem ezt az evangéliumot hirdeti: Ti, akik elpecsételtettetek a végső váltságra, nem vagytok az alatt a kényszer alatt, hogy a Szentlelket megszomorítsátok, szabadságotok van arra, hogy megörvendeztessétek a Szentlelket. Csak azt kell tennetek, hogy elfogadjátok az ajándékát.

1) Nyissátok meg szíveteket felfelé – felülről jövő ereje befogadására. Akármilyen nyomorultak vagyunk is, a Szentlélek „léleknek és erőnek megmutatásává" (1Kor 2,4) teheti beszédünket.

2) Nyissátok meg szíveteket egymás felé – hogy kitöltessék szívetekre Istennek szerelme, és az továbbáradjon egymás felé, hogy tudjatok megbocsátók, gyöngédek lenni, hogy egymás tagjai legyetek.

3) Nyissátok meg szíveteket a jövő felé – a teljes váltság napja felé. Mert a Szentlélek a világosság felé vezet bennünket. Ó, milyen nyomorultak lennének a kilátásaink, ha csak azokra az emberi lehetőségekre lehetne számítani, amiket láthatunk! Milyen sötét lenne a Magyarországi Református Egyház jövője, ha csak azokra a premisszákra lehetne alapozni, amiket láthatunk, és milyen kilátástalan az emberiség sorsa, ha csak a történelmi tényezők kibontakoztatására lenne lehetőség, arra, amire

mi magunk is képesek vagyunk. De hála legyen az Istennek, hogy a Szentlélek, az eljövendő világ ereje máris itt van közöttünk. Ne szomorítsátok meg az Istennek Szentlelkét! Ő megszomoríthat minket, de az üdvös szomorúság. Azért teszi, hogy örüljünk, azért teszi, hogy erő, világosság áradjon, és áldássá tegye életünket mások számára, az Isten dicsőségére. Ámen.

Isten munkája bennünk

1955. január 2.

Lekció: Jel 21,1–6

Textus: Fil 1,6

„Meg lévén győződve arról, hogy aki elkezdte bennetek a jó dolgot, elvégzi a Krisztus Jézusnak napjáig.”

Keresztyén Testvéreim! Az 1955. év két ünneppel kezdődik: újév első napjával és az újév első vasárnapjával. Az újév első napja voltaképpen nem tartozik az ún. egyházi évhez; századokon keresztül nem is tartottak ezen a napon külön istentiszteletet. Mégis azt kell mondanunk, hogy helyesen tettük, ha tegnap, újév első napján istentiszteletre jöttünk össze, mégpedig két okból. Először is azért, mert az újév első napja emlékeztet arra, hogy az Úr Jézus Krisztus az időnek is Ura, és hogy az 1955. év éppen úgy az Úrnak esztendeje, mint minden év az Ő születésétől kezdve egészen addig, amíg az időfolyam bele nem torkollik az örökkévalóság tengerébe. Másodszor pedig azért jó, hogy újévi istentiszteletet tartottunk, mert ha nincs is Jézus Krisztus váltságmunkájának olyan eseménye, amelynek emlékezete január 1-jéhez kapcsolódna, annál inkább gondolhatunk ezen a napon Isten színe előtt a mi saját emberi munkánkra, és kérhetjük a mi Urunkat, hogy áldja meg és vigye jó véghez mindazt az igyekezetet és munkát, amit ebben az esztendőben elkezdünk és folytatunk.

Ma ellenben, az újév első vasárnapján, a régi egyházi nyelv szerint epifánia első vasárnapján ismét az Isten munkájára kell figyelnünk, amely elkezdődött ezen a földön a mi Urunk epifániájával, vagyis megjelenésével – és éppen ezért választottam alapige gyanánt a Filippibeliekhez írott levél 1. részének 6. versét, hogy Pál apostollal együtt így tegyünk vallást Isten munkájáról: „Meg vagyok győződve arról, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, elvégzi a Krisztus Jézusnak napjáig.”

I.

Alapigénk első nagy üzenete az, hogy Isten elkezdte az Ő munkáját bennünk. Isten szüntelenül munkálkodik, amikor ezt a roppant mindenséget fenntartja és igazgatja, amikor a bűnbe esett világban a gonosz hatalmát féken tartja, amikor életet ad az emberiségnek és az Ő gondviselő kegyelmének napját felhozza mind a jókra, mind a gonoszokra. De alapigénkben nem erről a munkáról, nem az általános kegyelem munkájáról van szó, hanem Istennek arról a *különös munkájáról*, amellyel örök életet szerez nekünk és előkészíti az Ő új teremtésének világát, az új eget és új földet,

amelyekben igazság lakozik. Sőt, még ennek az újjáteremtő munkának is csak egyik részéről szól alapigénk, arról, amit Isten bennünk végez.

Mikor kezdődött Istennek ez a munkája bennünk? Előbb, mintsem tudtuk volna, és akkor is végzi ezt az Isten, amikor nem tudunk róla. Megállás nélkül, éjjel-nappal munkálkodik azon, hogy a mi belső emberünk kiformálódjék, hogy a megromlott istenképűség bennünk kifényesedjék és mi alkalmasak legyünk az örökkévaló életére. Istennek ez a munkája annyira szentséges, annyira hatalmas, annyira titokzatos, hogy emberi szemmel nem látjuk és elménkkel fel nem foghatjuk. De nagyon helytelen volna ebből levonni azt a következtetést, hogy erről a munkáról mi egyáltalán nem is tudhatunk, azt egyáltalán nem tapasztaljuk meg. Isten nem úgy dolgozik bennünk, mintha élettelen tárgyak volnánk, az Ő munkája a legszemélyesebb természetű a világon: Ő megszólít, és mi felelünk neki. Pál apostol éppen az alapigénk előtti versben beszél arról, hogy mi a tünete, mi a jele Isten bennünk elkezdett munkájának. Az a jele, az a tünete, hogy „részt veszünk az evangélium ügyében", azaz meghalljuk, megértjük, szívünkbe fogadjuk, és a mi keresztyén testvéreinkkel együtt másoknak is továbbadjuk az örömhírt, hogy Isten, az Ő szent Fiának érdeméért könyörült rajtunk.

Az Isten bennünk elkezdett munkájának az a jele, hogy az evangélium nem egyszerűen emberi beszéd számunkra, hanem az emberi beszéd koldusruhájában maga az isteni ige jelenik meg az életünkben, maga Isten mondja nekünk: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) Az Isten bennünk elkezdett munkájának az a jele, hogy magának az Úr Jézus Krisztusnak a szavát halljuk, aki tegnap, és ma és örökké ugyanaz, és akinek a beszéde lélek és élet. A keresztség sákramentuma éppen azt pecsételi meg, hogy az Ő életadó szava nekünk szól, és életünket döntő módon Istennek az a szeretete határozza meg, amellyel az Ő egyszülött Fiát adta érettünk. Az úrvacsora sákramentuma is ezt a szeretetet hirdeti, mégpedig úgy, hogy Istennek ez a szeretete behatol az életünkbe, és a Jézus Krisztus vére által örökké tartó kapcsolatot létesít Istennel, mert az Ő teste és vére örök életre táplál bennünket. Isten mindezzel, igéjével és a sákramentumokkal az örök életet munkálja bennünk, hogy amint a mi külső emberünk megromol, úgy újuljon meg a mi belső emberünk, aki fölött már nincs hatalma a bűnnek és a halálnak. Ezért a mi lényünknek örökké tartó része nem az, amivel a világra születtünk, hanem az, amit az Isten munkája hoz létre bennünk: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus." (Gal 2,20)

II.

Alapigénk második, első hallásra elszomorító, kijózanító, de végül is örvendetes üzenete az, hogy Isten ezt a munkát csak elkezdi bennünk, de azt ebben a földi életben be nem fejezi. Éppen azért nem fejezi be, mert bennünk végzi, azaz most még itt, a mi földi életünkben végzi. Ebben a földi életben pedig minden csak kezdet, nincsen igazi befejezés, mert nincs semmi, ami áttörhetné a mulandóság korlátait. Az anyák a halál számára szülik gyermekeiket, és minden emberi munkához hozzátapad a mulandóság átka. Sok szép és nagy dolgot vihet véghez valaki az életben, de minél nagyobb ügyeket szolgál, annál inkább érezzük koporsójánál az emberi élet befejezetlenségét.

Isten a maga munkáját bennünk végzi, azaz – Ézsaiás próféta kifejezésével élve – a nagy fazekas agyaggal, az örökkévaló alkotóművész mulandó anyaggal dolgozik. Az anyag mulandósága a legnagyobb művészt is korlátozza. Amikor a világ egyik leghíresebb festményét, az *Utolsó vacsorát* Leonardo da Vinci a milánói Santa Maria delle Grazie kolostor falán elkészítette, azt lehetett volna mondani, hogy ez a nagy mű be van fejezve. De valójában nem volt befejezve. A 15. század vége óta számtalanszor kellett a képet restaurálni, újrafesteni, újraalapozni, úgyhogy a mostani képen talán már egy grammnyi sincsen abból az alapozásból és festésből, amit maga a mester rakott fel a falra. Isten munkája sem juthat el bennünk a befejezéshez ebben a földi életben – nem mintha az Ő mindenható erejét bármi is korlátozhatná, hanem azért, mert Ő önmagát korlátozza, amikor aláhajol hozzánk, és újjáteremtő munkáját a mi mulandó életünk keretei, adottságai között végzi. A Biblia nyelvén ez azt jelenti, hogy az eljövendő új teremtésnek most még csak a „zálogát", a „zsengéjét" bírjuk, azt jelenti, hogy most még csak tükör által, homályosan látunk, azt jelenti, hogy az eljövendő világ erőit csak megízleljük, és a beteljesedéshez, az Isten bennünk végzett munkájának befejezéséhez a síron innen el nem juthatunk.

III.

De sietek hirdetni alapigénk harmadik és döntő üzenetét: amilyen bizonyos, hogy Isten az Ő munkáját elkezdte bennünk, olyan bizonyos az is, hogy ezt a munkát a Krisztus Jézus napjáig el is végzi.

Keresztyén Testvéreim! Én a szószéken általában nem szeretek a magam személyes dolgairól beszélni, most azonban engedjétek meg, hogy egy ilyen természetű közlést tegyek. A mai igehirdetői szolgálatot már régebben elvállaltam, de a tegnapi napon már közel voltam ahhoz, hogy visszaadjam, és valaki mást kérjek magam helyett a szolgálat elvégzésére. Családommal együtt holnap délután temetésre készülünk, mert egy igen szeretett, közeli hozzátartozóm hirtelen és megrendítő halálának

eseménye tört az életünkre. A gyász óráiban és a rokoni kegyelet sürgős teendői között először úgy éreztem, hogy a mai igehirdetésre való felkészülés lehetőségei elvétettek tőlem. De aztán föltettem a kérdést: Ha a ránk bízott ige tényleg a vigasztalás evangéliuma, nem éppen ilyenkor kell hirdetnünk a vigasztalást, amivel mi magunk is megvigasztaltattunk?

Megvallom, hogy amikor ennek a halálesetnek a súlya ránk zúdult, először csak azt láttam, amiről az előbb szóltam, hogy milyen töredékes és befejezetlen minden dolgunk és egész életünk ezen a földön. Elvitetett a körünkből egy fiatal feleség, aki még egy évtizedet sem töltött férje oldalán. Elvitetett egy édesanya, akinek még három kicsiny gyermekét kellett volna fölnevelnie. Elvitetett egy erős hitű, igen munkás lelkészfeleség, aki még alig töltött egy esztendőt új gyülekezetének szolgálatában. Harminchárom esztendő ezen a földön: csak kezdések, ígéretek – befejezés nélkül. [Arató Ferencné Molnár Gabrielláról van szó – a szerk.]

De aztán kénytelen voltam valaki másra gondolni. Aki szintén csak harminchárom esztendőt töltött ezen a földön. Emberi szemmel nézve az Ő élete sem volt befejezett élet. Hogy nyugodt, rendezett egzisztenciát teremtett volna magának? „A rókáknak barlangjuk van és az égi madaraknak fészkük", de neki nem volt fejét hová lehajtania. Hogy életművének biztosítására hatalmas szervezetet hozott volna létre? Az utolsó pillanatban legközelebbi hívei is elhagyták, megtagadták Őt, és megvetetten, gyalázatban, iszonyú kínok között kellett meghalnia. És mégis, éppen a kereszten, ennek a derékba tört és látszólag befejezetlen életnek a végállomásán, elhangzott a szó: „Elvégeztetett." Minden elvégeztetett. Az „elvégeztetett" azt jelenti, hogy mégis volt Valaki, akinek a munkája itt, a földi életben áttörte a mulandóság korlátait; volt Valaki, aki legyőzte a halált, akinek a munkája tényleg befejezett munka volt – az egyetlen és tökéletes áldozat, amely egyszer s mindenkorra elégséges az egész világ megváltására. Azt jelenti ez az „elvégeztetett", hogy az Isten munkájának nemcsak kezdete van, hanem vége is, biztos befejezése, mert ez a Jézus Krisztus az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. Ezért minden dolgok befejezésének ez a neve: a „Krisztus Jézus napja", és amilyen bizonyos, hogy Ő itt járt a földön, és elviselte a mi mulandóságunk minden nyomorúságát, amilyen bizonyos, hogy Ő is meghalt, olyan valóságosan, mint ahogy nekünk meg kell halnunk, olyan bizonyos, hogy benne lesz beteljesedés, és hogy az Isten elvégzi bennünk elkezdett munkáját a Krisztus Jézus napjáig.

Az a fiatal édesanya, akiről az előbb szóltam, amikor a mentőautó összeégett testtel hozta őt Debrecen felé, öntudatához visszatérve csak ezt a rövid imádságot tudta mondani: Uram, Jézus, bocsásd meg minden bűnömet, és add nekem a Te üdvösségedet. Keresztyén Testvéreim! Az Istennek bennünk végzett munkájához mi is csak így viszonyulhatunk. Az a kegyelem munkája. Mi Isten helyett el nem

végezhetjük. Mi csak könyörögheTünk, hogy végezze el bennünk. Nem tétlenül, nem felelőtlenül, de életünk teljes odaszánása, a szeretet cselekedeteinek állandó gyakorlása, vagyis az Őhozzá méltó élet cselekedetei között kell könyörögnünk, hogy drága ígérete szerint bennünk is végezze el az Ő munkáját, és majd bennünket is vigyen át a színről színre látás világába, ahol sem halál, sem jajszó, sem kiáltás nem lesz többé, mert az Isten letöröl szemünkről minden könnyet, és megadja nekünk az Ő új világának örökké tartó dicsőségét. Ámen.

Nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség

Haypál Béla temetése, 1989

Textus: Fil 1,21

„Mert nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség."

Gyászoló Szeretteim! Nem tudom, gondolkoztatok-e azon, milyen különösen nehéz az evangélium hirdetése éppen egy igehirdető ravatala mellett. Hiszen az evangélium szolgájának az volt az élethivatása, hogy – amint az apostol mondja – mindig az élet beszédét tartsa az emberek elé, mindig erről kellett bizonyságot tennie, hogy aki Krisztusban hisz és Őbenne él, soha meg nem hal; egész szolgálata alatt arról a végtelen jelentőségű fordulatról kellett szólnia, amely Jézus Krisztusnak a halál fölötti győzelmével ment végbe, és amelyet csak a mindenség létrejöttével lehet összehasonlítani. Most pedig itt vagyunk élettelen porai fölött, veszteségünk súlya alatt, tudva, hogy kedves hangját ebben a földi életben soha többé nem halljuk, mosolyát nem látjuk, és hiába ennek a napnak gyönyörű napsütése, a természet újjáéledése, „utolsó ellenségünk, a halál" korántsem adta még föl hatalmát, és mindnyájunknak, az élet hirdetőjével együtt, meg kell halnunk.

De van valami, ami most meg is könnyíti a feladatomat. Haypál Béla testvérünk ajka elnémult, de befejezett élete fölött ott ragyog az apostol szava, és egyben ez az ő saját bizonyságtétele is volt, és az is maradt: „Nékem az élet Krisztus." Haypál Béla testvérünk életét nézve ebben a rövid mondatban az alanyt és az állítmányt bátran fel is cserélhetjük. Úgy is igaz, hogy nékem Krisztus az élet, mert ennek a gyorsan tovatűnő életnek sok baja, nyomorúsága, visszássága, kétértelműsége között benne találta meg azt, ami maradandó, ami örök, ami igazán megérdemli az élet nevet. De úgy is igaz, hogy számomra Krisztus az élet, mert hiszen benne bontakozik ki az értelme, szépsége, a szolgálat, a szeretet gyakorlásának ezer alkalma; Krisztusban értjük meg mi, igehirdetők is, hogy minden gyarlóságunk ellenére egy kicsit az örökkévalóságnak is dolgozunk, és hogy az emberi kapcsolatok mélyén van valami, ami a halálnál is erősebb.

Nem akarok most szóbeli igehirdetéséről beszélni, hiszen azt az itt lévők közül sokan évtizedeken át hallották. Inkább azt szeretném felmutatni, hogyan jutott kifejezésre egész életművében, szavaiban, tetteiben, egész magatartásában ez a vallomás: „Nékem az élet Krisztus."

Először bizonyára abban, hogy egész lényében volt valami kedves derű, szinte valami kozmikus optimizmus, a földi élet minden nyomorúságának láttán és a halál

rettentésével szemben is az a bizonyosság, hogy „elnyeletett a halál diadalra” (1Kor 15,54). Haypál Béla jelenlétében nem lehetett szomorkodni. Ahol ő megjelent, jókedvet árasztott, ilyen értelemben volt beszéde – az apostol szavaival élve – „sóval fűszerezett”. Ha otthon Debrecenben saját kezűleg írt levelet kaptunk tőle, nem sajnáltuk a fáradtságot, hogy igen nehezen olvasható írását kisilabizáljuk és valaki felolvassa, mert minden levelében annyi derű, annyi jókedv volt, hogy szinte az egész napunkat bearanyozta. Mi volt ennek a végső titka? Egyáltalán nem véletlen, hogy Pál apostol éppen az alapigénket tartalmazó Filippibeliekhez írott levelében írja: „Örüljetek, ismét mondom, örüljetek!” (Fil 4,4) Roppant vonzó és kedves humora volt, de annak nem volt fullánkja, abban nem volt malícia, mert éppen azért tudott mosolyogni az élet furcsaságain, mert értette az ember gyarlóságát és esendőségét, mint aki tudja, vagy inkább érzi annak végső feloldását Krisztusnak a bűn és a halál fölött aratott diadalában.

„Nékem az élet Krisztus” – ebben volt Haypál Béla mélységes emberiessége is. Minden embert a születés és a halál kettős szolidaritása köti össze. De tudjuk, hogy a feltámadt Krisztus ezzel kezdte a Máriára bízott húsvéti örömhírt: „Menj az én atyámfiaihoz!” (Jn 20,17) Azaz a halál fölötti győzelmében benne volt az igazi testvériség is: Ő a mi testvérünk, és ezért mi is egymás testvérei vagyunk. Ezért a vallomás: nékem az élet Krisztus, azt is jelenti, hogy életünk az igazi testvériség, az emberiesség megvalósításának, gyakorlásának a színtere. Alig ismertem embert, akiben olyan mértékben meg lett volna a képesség a kapcsolatteremtésre, mint Haypál Bélában. Ha valakivel beszélt, annak az volt az érzése, hogy a szívét is kitárja előtte. Nem is kell csodálkoznunk, hogy igazi emberiességének meg is volt a visszhangja: ezrek szerették, ezrek tisztelték, akiket ő keresztelt, konfirmált, esketett, nemcsak a Vízivárosban és a régi budai egyházban, de távoli helyeken is, és most szinte megdöbbentő, milyen váratlan helyekről áradnak a részvét üzenetei.

De ez a szeretet nem volt valami passzív érzelgősség, vagy felszínes udvariasság. Haypál Bélát úgy ismerték, mint aki mindenkin segített, akin csak tudott. Soha semmit nem tett vagy mondott, amiből másnak kára lett volna. Akkor sem, amikor a második világháború előtt és alatt az embertelenség szörnyű időszakát éltük. Ismert tény, hogy amikor még az egyházmegyei közgyűlésen is megtörténhetett, hogy az egyik jobb sorsra érdemes, de elsodródott világi vezetőnk olyan határozatot forszírozott, amely az embertelenséggel való megalkuvás lett volna, akkor Haypál Béla, ez az alapjában véve békés ember, egy másik, azóta elhunyt lelkésztársával együtt tüntetőleg elhagyta az üléstermet. „Nékem az élet Krisztus” – igen, mert Őbenne találjuk meg az igazi felelősségtudatot, az áldozatvállalás lelkét és az alkalmakat az Ő erejével való szolgálatra.

Alapigénk első feléből szükségképpen következik a második fele. Mivel az élet nekem Krisztus, vagyis mindazért, amit az Ő bűn és halál fölötti győzelme jelent számomra, mindezért nekem „a meghalás nyereség". Engedjétek meg, hogy ezt most ne én, hanem Haypál Béla magyarázza és Isten Lelke írja a szívetekbe. Mintha érezte volna, hogy nem sok ideje van hátra, írt egy elmélkedést Dávidnak Jonatánhoz intézett szavairól: „Alig egy lépés van köztem és a halál között." (1Sám 20,3) Haypál Béla ezt az ószövetségi textust húsvéti fényben látta. Így is írta meg meditációját, amely két hete jelent meg a Reformátusok Lapjában, ez alatt a cím alatt: „Csak egy lépés". A tartalma az, hogy ha Krisztus az életünk, akkor e mulandó élet minden lépése Őfelé vezet, mint ahogy szép esti énekünkben imádkozzuk: *„Minden múló perc Hozzád visz közel."* (RÉ 511. dicséret, 3. vers) Haypál Béla szóról szóra ezt írta: „Ha köztünk és a halál között csak egy lépés van, akkor egy lépés van köztünk és az Úr Jézus Krisztus között is." Ha pedig így van, akkor a meghalás nyereség, mert – ahogy az apostol mondja – Krisztusnál lenni mindennél jobb.

De ne gondolja senki egy pillanatra sem, hogy Haypál Béla esetén ez valamilyen beteges halálvágy, a földi élet megvetése lett volna, vagy hogy könnyű lett volna számára az elszakadás szeretteitől, barátaitól, lelkésztársaitól, egykori gyülekezetétől. Egyáltalán nem, mert Haypál Béla ismerte a feltámadás erejének ezt a nagyon széles ölelését, amelyben nemcsak a nevükön szólított egyesek vannak benne, hanem a *communio sanctorum* is, benne van az az örökké tartó kapcsolat ember és ember között, amelyet már e földi életben megtapasztalhatunk. Az Újszövetség legrégebbi írásában, az első Thesszalonikai levélben ez a kollektív reménység húsvéti evangéliuma: „Mi – figyeljünk a többes számra! – mindenkor az Úrral leszünk." (1Thessz 4,17) Annyit idézzük a Biblia egyik sorát, hogy szinte elkoptatjuk, pedig az emberi lét legmélyebb, legboldogabb igazsága van benne: „A szeretet soha el nem fogy." (1Kor 13,8)

„Nékem az élet Krisztus", mert már most élem az isteni és az emberi szeretet életét, „és a meghalás nyereség", mert az utolsó lépésemet nem a megsemmisülés jeges némasága követi, hanem az ígéret beteljesedése, hogy „sem halál, sem élet (…) nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban" (Róm 8,38–39). Ámen.

Életnek beszéde

Budahegyvidék, 1970. március 15.

Lekció: Fil 2,5–18

Textus: Fil 2,16

„Életnek beszédét tartván elébük…"

Keresztyén Testvéreim! Ezeken a napokon, március 15-étől 18-áig, amikor tizennégy budapesti református gyülekezetben jelennek meg a Debreceni Kollégium küldöttei, hogy elhozzák ősi anyaiskolánk üdvözletét, és ami még fontosabb, megjelennek mint az élő Jézus Krisztus követei közöttetek, mi, a debreceni kiküldöttek mind a tizennégy templomban a filippibeliekhez írott levél előttetek is felolvasott szakasza alapján hirdetjük Isten igéjét. Engedjétek meg, hogy ebben a kimondhatatlanul gazdag üzenetben most elsősorban Pál apostolnak arra a néhány szavára összpontosítsam figyelmeteket, amelyben a gyülekezetet éltető és a gyülekezetre bízott igét így nevezi: „életnek beszéde". Most is azért vagyunk együtt, hogy – mint a filippibeli gyülekezet – ezt az igét hallgassuk, és én azért vagyok közöttetek, hogy ezt az igét, az életnek beszédét hirdessem.

I.

De sietek mindjárt megmondani: ez az ige, az „életnek beszéde", nem az én gyarló emberi szavam. Nem is valami egyházi tan, még csak nem is a Biblia betűje. Az életnek beszéde, ahogy János evangéliumában halljuk, maga az Úr Jézus Krisztus, a testté lett Ige, aki által minden lett, ami lett (Jn 1,3), aki hatalma szavával fenntartja a mindenséget, aki által – ahogy Péter második levelében olvassuk – ez a világ megkíméltetik a végpusztulástól (2Pt 3,7). Az életnek beszéde Isten szeretetének teljes és végleges kijelentése az Úr Jézus Krisztusban, aki „nem tekintette zsákmánynak, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá lévén, és mikor olyan állapotban találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén halálig, mégpedig a keresztfának haláláig". Az életnek beszéde ez a Jézus Krisztus, akit Isten feltámasztott és megdicsőített, mint az élet fejedelmét, akit felmagasztalt, és olyan nevet ajándékozott neki, „amely minden név fölött való; hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére." Az életnek ez a beszéde éltet minket, élteti Krisztus anyaszentegyházát, és ezen az istentiszteleten is az életnek beszédét magasztaljuk: Urunk, a te beszéded lélek és élet!

Nem tudom, elgondolkoztatok-e már azon, milyen végtelenül fontos a mi életünkben az emberi beszéd, az, hogy szólnak hozzánk embertársaink. A beszéd, a szó hivatott arra, hogy közölje velünk azt, ami nélkül nincs igazán emberi élet: embertársaink, édesanyánk, édesapánk, testvéreink, barátaink szeretetét. A néhány évvel ezelőtt meghalt híres müncheni vallásfilozófus, Romano Guardini mond el egy érdekes történetet a beszéd, a szó éltető hatalmáról. II. Frigyes német-római császárról szól a történet, akinek a magyar történelemmel is volt kapcsolata, mert 1209-ben Imre magyar király özvegyét, aragóniai Konstanciát vette feleségül. A történet szerint egyszer II. Frigyes udvarában vita folyt arról, hogy Ádám és Éva milyen nyelven beszéltek egymással. Két nézet ütközött: voltak, akik azt mondták, az első emberek csak héberül beszélhettek, hiszen a Biblia ezen a nyelven jegyzi fel szavaikat; mások viszont azt mondták, hogy csak a latin lehetett a nyelvük, mert ez az egyház nyelve, a szent nyelv. Sehogy sem tudták a vitát eldönteni. Ekkor az egyik udvaroncnak kitűnő gondolata támadt. Kísérletet ajánlott a vita eldöntésére, és a császár azonnal el is fogadta a tervet. Rendeletet adott ki, hogy azonnal hozzanak az udvarába tizenkét újszülöttet. Aztán dajkákról gondoskodott, akiknek megparancsolta, hogy a legnagyobb gonddal, figyelemmel gondozzák és ápolják a kisdedeket. Egyet azonban a legszigorúbb büntetés terhe alatt megtiltott nekik: azt, hogy a kisgyermekek között akár csak egyetlen egyszer is megszólaljanak. Így meg fogjuk látni, mondta a császár, kinek van igaza. Ha egyszer csak a gyerekek minden tanítás nélkül, maguktól héberül kezdenek beszélni, akkor nyilvánvaló, hogy a héber volt az ember ősi, Istentől kapott nyelve, de ha latinul kezdenek beszélni, akkor a latin volt az. A kisgyermekek azonban, akikhez senki egy szót sem szólt, nem szólaltak meg sem héberül, sem latinul, hanem egytől egyig elpusztultak.

Keresztyén Testvéreim, én természetesen nem garantálhatom, hogy ez tényleg így történt, de nem is ez a fontos, hanem az, hogy ez a régi történet mint valami példázat utal arra a titokra, amelyről alapigénk beszél: a mi Urunk szava „életnek beszéde". Azt, amit mi emberi életnek, személyes életnek nevezhetünk, azt, ami túlemelkedik az egyszerű biológiai adottságokon, azt, ami által több vagyok, mint a testem, a mi Urunk éltető szavának köszönhetjük. Az Ő beszéde éltet minket. Ahogy énekeltük: „*Ne hallgass el, mert el kell vesznem!*" (RÉ 28. zsoltár, 1. vers) „Uram, (…) ne fordulj el szótlanul tőlem, hogy ne legyek, ha néma maradnál, a sírba szállókhoz hasonló." (Zsolt 28,1) Legyen áldott az Isten, aki nem néma, nem burkolózik kegyetlen hallgatásba, aki hatalmas szavával fenntartja a mindenséget, aki nem engedi, hogy egy nukleáris háború minden életet elpusztítson ezen a földön; aki idáig megtartotta az életünket, és ha az életünkben, a bizonyságtételünkben – minden gyarlóságunk ellenére – van valami, ami Őt dicsőítette és az Ő valóságát állította a világ elé, akkor azt mi is, mint Pál apostol és a filippibeli gyülekezet, az „élet beszédének" köszönhetjük.

II.

De, keresztyén Testvéreim, az életnek ugyanaz a beszéde, amely létrehozta és fenntartja a mindenséget, Jézus Krisztusban mint személyes üzenet, mint a legszemélyesebb üzenet szól hozzánk. A keresztyénség megjelenésekor a keresztyén egyházon kívül is voltak gondolkozók, akik az Ige, a *Logosz* teremtő hatalmáról beszéltek. De az életnek beszéde nem ez a személytelenített, elvont *Logosz*. A keresztyénség titka mindig az volt és ma is az, hogy az életnek beszéde mint a legszemélyesebb szó, mint az Úr Jézus Krisztus szava szól hozzánk. Az én mostani bizonyságtevésemnek is csak akkor lesz haszna, ha az én személyemtől el tudok tekinteni, és arra tudok nézni, aki most is szól, személy szerint, külön-külön mindnyájunkhoz: Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) Az életnek beszéde nem úgy hat ránk, mint a természet erői, a hő, a fény, az elektromosság, hanem feleletet, személyes állásfoglalást kíván tőlünk. Mert megtehetjük, hogy Urunk megszólítását visszautasítjuk, úgy teszünk, mintha nem hallanánk, elnyomjuk, tudat alá szorítjuk, és mindezzel az élet helyett a halált választjuk. Krisztus élő gyülekezete ott van, ahol készséggel, örömmel felelünk az „élet beszédére" és így életet nyerünk.

III.

De mi a jele, a bizonyossága annak, hogy a gyülekezet tényleg élő gyülekezet, hogy tényleg élteti az életnek beszéde? Az, hogy az élet beszédét továbbadja, odatartja az emberek elé. Kálvin János ehhez kapcsolódóan megjegyzi, hogy az „eléje tartani", „odatartani" ige használatában a fáklya képe jelenik meg előttünk: az életnek beszédét mint világító fáklyát kell odatartanunk az emberek elé. Krisztus gyülekezetének tagjai nemcsak úgy árasztják a fényt, mint „csillagok a világban", nemcsak úgy, hogy jelen vannak, hanem úgy is, hogy tudatosan, szándékosan mint fáklyát tartják az emberek elé az életnek beszédét.

Azaz nem önmagukat állítják a világ elé. Alapigénket félre lehet érteni úgy, mintha az apostol valamiféle farizeusi magatartásra biztatná a gyülekezetet. De ahogy a naprendszer csillagainak fénye nem önmaguktól van, úgy a keresztyén gyülekezet sem a saját világosságát terjeszti, hanem annak fényét, aki ezt mondta magáról: „Én vagyok a világ világossága." (Jn 8,12) Éppen ezért a gyülekezet, amikor az élet beszédét mint fáklyát tartja a gyülekezet elé, nem a maga fölényét akarja bizonyítani és biztosítani, hanem szolgálatot végez. Csak annyiban terjesztheti a világosságot, amennyiben szolgál, amennyiben tényleg Annak az indulata van benne, aki szolgai formát vett magára, és így szolgált egészen halálig, mégpedig a keresztfának haláláig. Ezért Pál apostol a gyülekezet szolgálatát a „hit áldozatának" és papi szolgálatnak nevezi.

Itt azonban figyeljünk arra, ahogy az apostol a saját szolgálatát mély alázattal italáldozatnak mondja. Az italáldozat ugyanis csak járulékos, függelékes cselekménye volt az ószövetségi áldozatnak. Még saját közelgő vértanúságát is csak italáldozatnak mondja, hogy ezzel megkülönböztesse a Főpap nagy, engesztelő áldozatától. Azt jelenti ez, keresztyén Testvéreim, hogy a mi áldozatunk is csak italáldozat, nem önálló dolog, nem a Krisztus szolgálatában való aktív részesedés, mintha bizony mi magunk végeznénk a megváltás munkáját ebben a világban: a mi áldozatunk csak a függeléke az Úr Jézus Krisztus áldozatának, az Ő diakóniájának, amelynek mi csak eszközei vagyunk.

De van egy másik igen fontos utalás is az italáldozat hasonlatában, az ugyanis nemcsak a nagy, ünnepi áldozatokhoz tartozott hozzá, hanem a mindennapi reggeli és esti áldozatokkal kapcsolatban halljuk Mózes második könyvében az utasítást: „italáldozattal készítsd azt". Vagyis a keresztyén ember szolgálatához nemcsak az önfeláldozás nagy, kiemelkedő aktusai tartoznak hozzá, hanem a hétköznapok apró gesztusai is, éppen ez a fontos: a mindennapi élet legegyszerűbb kapcsolataiban kell odatárnunk az élet beszédét: az emberiességben, a megértésben, a megbocsátásban, az önmegtagadásban, a figyelmességben, az opportunizmus kísértésének visszautasításában – mindez mint italáldozat utal az Úr Jézus Krisztus áldozatára. Azaz a keresztyén ember azzal tartja a fáklyát, hogy szeret.

IV.

Végül még egy fontos üzenet: a fáklya soha ki nem alszik. A Debreceni Kollégium diákjai a magyar reformáció hajnalától kezdve a mai napig úgy készültek és készülnek szolgálatukra, hogy majd ezt a soha ki nem alvó fáklyát hordozzák. Alapigénkből kicsendül az apostol bizonyossága, hogy „nem futott hiába", „nem fáradozott hiába", és szolgálata végül is dicsekedés lesz számára a Krisztus napján. Ezért tudja üzenni a filippibeli gyülekezetnek, ennek a maroknyi csapatnak, törpe kisebbségnek: együtt örülök mindnyájatokkal, azonképpen ti is örüljetek velem együtt.

Amint tudjuk, Kollégiumunk egykori kiváló diákja, Móricz Zsigmond is írt a fáklyahordozásról. Szolgálatunk legnagyobb problémáiról szól ez a regény, úgy, ahogy azokat maga Móricz Zsigmond is, az egykori debreceni, majd budapesti teológusdiák átélte. A fáklya abban a regényben is jelkép: egy magyar református lelkész szolgálatának szimbóluma. A regény vége azonban az, hogy a fáklya kialszik. A regény főhőse a halála előtti pillanatokban agonizálva, a delírium hangján ezzel az imádsággal fejezi ki a tanulságot: „Te vetítetted ki, Uram, a lélekben a szeretetet a világra! De ez csak káprázat… Az élet más…" Majd a regény zárómondata a Károlyi-biblia patinás nyelvén: „Elvégeztetett, de semmi sem tisztáztatott."

A regény annak idején, 1917 után heves vitát váltott ki, melynek során a Protestáns Szemle hasábjain magát a szerzőt is megszólaltatták. Ma, egy fél évszázad távolságából már azt kell mondanunk, hogy a könyv igazi problémáját akkor nálunk egyáltalán nem látták. Egyetlenegy könyvismertetésre emlékszem, amely fején találta a szöget, és ezt sem Magyarországon, hanem az Egyesült Államokban olvastam, ahol a regény angol nyelven 1929-ben megjelent, és ezt a kritikát sem egyházi ember írta, hanem egy világi napilap irodalmi rovatának vezetője. „Az a tragédiája a regény főhősének, hogy ez a lelkész alapjában véve önmagában hisz." Valóban: a regény főhőse maga akart Krisztussá lenni, de nem úgy, ahogy Luther használta ezt a kifejezést, nem úgy, hogy az életnek beszédét tartotta volna oda az emberek elé, hanem szép emberi eszmények és eszmék, világjavító elgondolások terjesztésével próbálta szolgálni az emberiséget – mint ahogy akkoriban elég sokan így látták az egyház szolgálatát.

Ha azonban Pál apostol is így gondolkozott volna a gyülekezet fáklyahordozásáról, akkor a fogság szenvedései közül, a közeli erőszakos halál valószínűségével szembenézve nem írta volna a filippibeli gyülekezetnek, ennek a szorongatott, próbáknak kitett csapatnak: örüljetek, velem együtt örüljetek! De ő nem emberekbe vetette hitét, hanem abba, aki az egész emberi létet, az egész világot hordozza, fenntartja, élteti, megváltja, és a halál erejét is legyőzi: Jézus Krisztusba, az élet beszédébe.

A mi életünk végén, a mi szolgálatunk után is elhangzik ez a szó: elvégeztetett. De ez nem a kudarc, nem a teljes csőd bejelentése lesz, hanem annak a szava, aki a golgotai kereszten Isten életadó győzelmét hirdette meg ezzel a szóval: elvégeztetett! Ahogy az olimpiai váltóban az egyik futó átveszi a másiktól a fáklyát, úgy jutott el hozzánk is az élet beszédének fáklyája az apostol kezéből, mi pedig visszük tovább, adjuk tovább az elkövetkező nemzedékeknek, egészen a Jézus Krisztus napjáig, tudván, hogy a mi futásunk sem hiábavaló. Lehetünk kisebbségben a világban, lehet a mi szolgálatunk is igen nehéz, de a fáklya nem alszik ki. Az élet beszéde ma is életet támaszt, és ahogy a Debreceni Kollégiumból évszázadokon át élet áradt nemcsak a református egyházba, hanem az egész népre is, úgy hisszük, hogy a mi munkánk sem hiábavaló az Úrban. Lehet, hogy az az élet, amelyet az élet beszéde támaszt, „elrejtett élet" lesz, amely csak a Krisztus napján lesz dicsekedéssé, de ezt az életet, az örök életet semmi le nem győzheti, mert ez a mindenség végső, leghatalmasabb valósága. „Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad." (Jn 6,68) Ámen.

A feltámadás ereje

Húsvét, 1971

Lekció: Lk 24,1–6

Textus: Fil 3,10

„Hogy megismerjem Őt és az ő feltámadásának erejét."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Alapigénk néhány szó a Filippibeliekhez írott levél egyik hosszú mondatából, de ez a rövid mellékmondat elég ahhoz, hogy kifejezze Pál apostol egész életének célkitűzését. Arra törekszik – írja az apostol –, hogy mind jobban megismerje Jézus Krisztus feltámadásának erejét. Lehetne-e ennél világosabban megmondani a keresztyén élet célját és értelmét? Keresztyén az az ember, aki mind jobban ismeri Jézus Krisztus feltámadásának erejét. Mostani húsvéti istentiszteletünk is arra való, hogy a megismerésnek ezen az útján előrelépjünk. Legyen ebben vezetőnk, példánk az apostol; tanuljuk meg tőle, mit jelent a feltámadás erejének megismerése!

I.

Jézus Krisztus feltámadásának erejét mindenekelőtt egyéni életünkben kell megismernünk. Pál apostol életében is ezt látjuk. Keresztyén élete és apostolsága azzal kezdődött, hogy kénytelen volt megismerni a feltámadás erejét.

Vannak, akik azt mondják, hogy a feltámadásról szóló üzenet az emberi vágyakozások, sóvárgások vetülete, alkotása. A tanítványok nem tudtak beletörődni abba az irtózatos ténybe, hogy szeretett Mesterüket kivégezték és eltemették, felzaklatott lelkiállapotukban nem tudták megkülönböztetni a valóságot a képzelettől, annyira vágyakoztak újra látni Mesterüket, hogy a végén elhitették magukkal: Jézus él, feltámadott!

Ennek azonban a teljes cáfolata az, ami Pál apostollal történt. Hogy ő, a Jézust gyűlölő Saulus vágyakozott volna a Názáretivel való találkozásra? Hiszen ő örült a legjobban annak, hogy azt az álmessiást örökre elhallgattatták. És senki sem gerjedt nagyobb haragra, mint ő, amikor meghallotta, hogy a tanítványok Jézus feltámadását hirdetik. Számára a feltámadás híre nem örömüzenet volt, hanem szörnyű hazugság. Amint tudjuk, mindent megtett ennek a hírnek a megcáfolására; gyűlölettől lihegve kergette Jézus követőit, még Damaszkuszba is készült elmenni, hogy fogságra vesse a keresztyéneket és örökre betömje a feltámadás evangéliumának forrását.

A damaszkuszi úton azonban történt valami, amit a világtörténelem szempontjából döntő eseménynek kell mondanunk: ezt a feltámadás-ellenes embert földre sújtotta és megvakította egy megmagyarázhatatlan erő, a Jézus Krisztus feltámadásának ereje. Akkor hangzott el ez a párbeszéd: „Saul, Saul, miért kergetsz engem? – Kicsoda vagy, Uram? – Én vagyok Jézus, akit te kergetsz; nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod." (ApCsel 26,14) Aki ebben a pillanatban földre roskadt, az még Jézus ellensége volt, de aki felkelt, az már az élő Jézus szolgáló eszköze – és ettől kezdve Pál egész életét egyetlen nagy cél határozta meg, hogy mind jobban megismerje, élje és hirdesse a Jézus Krisztus feltámadásának erejét.

Keresztyén Testvéreim! Közöttünk nincs senki és bizonyára nem is lesz, akinek az életében megismétlődne, ami Pál apostollal a damaszkuszi úton történt. De ránk is érvényes az, amit Pál példájában láthatunk: a feltámadás erejének megismerése azt jelenti, hogy az élő Jézus Krisztus lesz életünk végső, legnagyobb valósága. Keresztyén az az ember, aki el tudja mondani Jób vallástételét: „Tudom, hogy az én megváltóm él." (Jób 19,25) Most sem azért jöttünk ide, hogy a majd' kétezer évvel ezelőtt élt Jézus tiszteletére emlékünnepet rendezzünk, hanem azért, hogy élő, feltámadott Urunkkal találkozzunk, aki megígérte: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) Az is szép és tiszteletreméltó cselekedet volna, ha azért jöttünk volna ide, hogy lerójuk a kegyelet adóját egy nagy és nemes lélek előtt, mint ahogy a szent asszonyok azért mentek a sírhoz húsvét hajnalán, hogy a halott Mestert bebalzsamozzák. De ez azt jelentené, hogy a holtak között keressük az élőt, a visszahozhatatlan múlt szörnyű távolságában azt, aki itt van a jelenünkben, mint életünk és sorsunk döntő hatalma, aki velünk van minden napon a világ végezetéig.

Aztán látjuk Pál apostol példájából, hogy Jézus feltámadásának ereje megszabadít a múlt bilincseiből és megnyitja előttünk az Isten új világa felé vezető utat. Így lett Saulusból Pál, az üldözőből Jézus Krisztus apostola. Amíg a feltámadás erejét meg nem ismerjük, addig a múltunk határozza meg a jelenünket és a jövőnket; azok vagyunk és azok is leszünk, akik voltunk, míg az életünk végül is visszahozhatatlan múlttá változik. Ha valaki Budapesten a városligeti Iparcsarnoktól elindul az Ajtósi Dürer sor és a Dózsa György út találkozása felé, akkor az út mellett talál a bokrok között egy piszkei márványból készült oszlopot, rajta ezzel az egyetlen latin szóval: *Fuit – volt*. Kevesen tudják, hogy ez az oszlop egy halott sírját jelzi. Amikor Horváth Jakab dúsgazdag agglegény, a Grassalkovich hercegi család ügyvédje 1806-ban meghalt, végrendelete szerint hagyatékának egy része Pest városában maradt azzal a kikötéssel, hogy a város neki sírhelyet adjon, mégpedig ne temetőben, hanem kertben. Így az akkori Városerdőben, a mai Városligetben temették el, és sírkövére végrendelete szerint csak ezt az egy szót vésték fel: *Fuit*.

Keresztyén Testvéreim! Most nem azon gondolkodom, hogy helyes-e, jó-e ez a felirat, hanem arra gondolok, hogy ezt a szót Krisztus Urunk sírkövére is fel lehetett volna vésetni. Mert Ő irántunk való végtelen isteni szeretetéből úgy vállalta a velünk való szolidaritást, a közös emberi sorsot, hogy múlttá lett, rá lehetett mondani: *fuit*, azaz *volt* – ahogy a hitvallásban mondjuk: „meghalt és eltemették". De a húsvéti evangélium éppen az, hogy ez a végtelen isteni szeretet még a halálnál is erősebb, legyőzte a mulandóság hatalmát, ezzel bennünket is kiszabadított a múlt bilincseiből, hogy életünket többé ne a múltunk határozza meg, hanem a jövőnk, amelyet Isten készített számunkra. Így a feltámadás ereje életünkben azt jelenti, hogy nem azok vagyunk igazán, akik voltunk, tévedéseinkkel, bűneinkkel, mulasztásainkkal, helytelen döntéseinkkel, hanem azok vagyunk, akik leszünk az Isten „onnét felülről való elhívása szerint". Most még sok nyomorúság van az életünkben, de – ahogy az apostol mondja – aki elkezdte bennünk a jó dolgot, el is végzi a Krisztus Jézus napjáig (Fil 1,6). Így teljesedik be életünkben a feltámadott Jézus Krisztus szava: „Én élek, ti is élni fogtok." (Jn 14,19)

Ennek az ígéretnek a fényében látjuk a jelenünket is. Bajaink, próbatételeink között is tudjuk, hogy „azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az ő végzése szerint hivatalosak" (Róm 8,28). Ez adja meg a békességet, amely „minden értelmet felülhalad". Ezért írhatta Pál apostol a filippieknek: „Örüljetek az Úrban mindenkor, ismét mondom, örüljetek!" (Fil 4,4) És a feltámadásnak ebben az erejében bízva mondhatta: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." (Fil 4,13)

II.

Aztán meg kell ismernünk a feltámadás erejét a Krisztus egyházának életében. Vannak, akik azt hiszik, hogy a feltámadásról csak azért hallunk, mert még vannak vallásos emberek, akik beszélnek erről. Ahogy azonban az ilyenek száma csökken, a feltámadásról való beszéd is mind halkabb lesz, hogy aztán végül teljesen elhallgasson. Eszerint a feltámadás hordozója az egyház volna, és a feltámadás nem volna más, mint az egyháznak nevezett tömegszervezet ideológiai vetülete. A valóságban azonban éppen fordítva van a dolog. Nem az egyház hordozza a feltámadás evangéliumát, hanem a feltámadás evangéliuma és abban a feltámadás ereje hordozza, élteti, tartja az egyházat. Vagyis a mi feltámadott, élő Urunk gondoskodik arról, hogy mindig legyenek, akik igazán szeretik Őt. Néha az ilyenek száma nagyon kevés. Most is egy ilyen lelki napfogyatkozás idejét éljük. Én még emlékszem arra, hogy húsvétkor ennek a templomnak még a karzatai is tele voltak, most pedig lent is vannak üres helyek. De a feltámadás ereje úgy élteti az egyházat, hogy ma is vannak imádkozó

keresztyének, ma is vannak, akik örömmel jönnek ide az élő Krisztus magasztalására, akiknek szava és élete ma is hitelesen hirdeti Urunk húsvéti győzelmét.

Kálvin Jánosnak van erről egy fontos tanítása a Mikeás próféciájához írt magyarázatában. Érdemes szó szerint idézni: „Noha az igehirdető egyházat időnként alig lehet megkülönböztetni egy halott vagy megrokkant embertől, mégsem szabad kétségbeesni, mert az Úr egyszerre csak feltámasztja övéit, mintha a sírból hozná vissza a holtakat. Ezt jól jegyezzük meg magunknak, és ha az egyházban nem látjuk a fényt, ne gondoljuk elhamarkodva, hogy az megszűnt és el van intézve. Mert Isten úgy tartja meg az egyházat a világban, hogy azt egyszerre csak életre támasztja. Igen, végeredményben az egyház megtartása mindig ilyen csodálatosan történik. Ezért higgyük erősen: az egyház élete nincs feltámadás nélkül, sőt, mi több: újra és újra való feltámadások nélkül. – *Tenendum est, ecclesia vitam non esse absque resurrectione, imo absque multis resurectionibus.*" (Kálvin kommentárja a Mikeás 4,6-hoz)

Pál apostol alapigénket fogságból írta. Számolnia kellett azzal, hogy soha nem szabadul ki. Azt is tudta, hogy ez milyen csapást jelentene a fiatal keresztyénség életére. De soha egy pillanatig sem aggódott az egyház jövője felől, mert tudta, hogy azt a feltámadás ereje élteti. Azt is tudta, hogy éppen ezért a feltámadás evangéliumának, Jézus győzelmének hirdetése soha el nem hallgathat – és éppen a filippi keresztyéneknek írta Krisztus-himnuszának ezeket a sorait: Az Isten olyan nevet ajándékozott Jézusnak, „amely minden név fölött való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére" (Fil 2,9–11).

III.

Végül meg kell ismernünk a feltámadás erejét az egész világ, az egész emberiség életében. Korunk egyik jellemző vonása mindenesetre az, hogy az emberiség éppen a mi időnkben óriási energiaforrások birtokába jutott. Nem túlzás, ha egy egészen új korszakról, az atomkorról beszélnek. Da vajon ma, amikor olyan szédületes erők állnak rendelkezésünkre, érdemes egyáltalán keresni azt, amit a Szentírás úgy nevez, hogy „a feltámadás ereje"? Nem vált egészen jelentéktelen üggyé ez az erő? Keresztyén Testvéreim! Már az eddigiekkel is próbáltam kifejezni, hogy a feltámadás ereje nem valami okkult jelenség, nem valami zug-energia, mint amilyennel a spiritiszták az asztalt táncoltatják, hanem Isten eljövendő új világának, az új égnek és új földnek az ereje, és éppen ezért semmivel sem kisebb, mint az az erő, amely a mi mostani világunkat létrehozta. A feltámadott Krisztus pedig úgy jelenik meg Jánosnak, mint a Pantokrator, a Mindenható, aki az Atya jobbján ül, vagyis részt vesz a mindenség kormányzásában, az emberiség sorsának alakításában. Félelmetes hatalom az atomenergia – máris annyi

nukleáris fegyver van a nagyhatalmak birtokában, hogy többszörösen elég lenne minden élet elpusztítására, de mi hisszük, hogy a Pantokratornak, a mi élő Urunk feltámadásának ereje még nagyobb, mert Ő az, „*ki a szív mozdulásit, mint a vizeknek folyásit*" szabadon hajtja ide s tova (RÉ 480. dicséret, 5. vers), hogy féken tartsa a romboló szándékokat, az emberiség öngyilkossági hajlamát, és megakadályozza, hogy az emberek mintegy saját kezelésükbe vegyék az utolsó ítéletet.

Azt is tudjuk, hogy a feltámadás ereje már most, a mi történelmünkben az örökkévalóságnak is dolgozik, amikor építi ebben az elmúló világban azt, ami megmarad, aminek az ítélet tüze sem árt. Az ember legnagyobb alkotásai is a mulandóság törvénye alatt vannak, mert „test és vér nem örökölheti az Isten országát" (1Kor 15,50). Csak egy dologról mondja a Szentírás, hogy megmarad, a szeretetről, amely „soha el nem fogy" (1Kor 13,8). A szeretet cselekedeteiben a feltámadás ereje dolgozik. Lehet, hogy nem talál viszonzásra, lehet, hogy az áldozatos, önzetlen élet hiábavalónak látszik, de ez tényleg csak látszat, mert éppen Jézus Krisztus feltámadása garantálja azt, hogy az igazi szeretet nem veszítheti el jutalmát. Bennünket is a szeretet éltet, a szeretet tart, amikor erőnk elhanyatlik, és ez visz át az örök életbe Urunk ígérete szerint: „Én élek, ti is élni fogtok." Érdemes szeretni, érdemes embertársainkért élni, érdemes előmozdítani azt, ami jó, ami szép, érdemes magunkat eszközül adni ahhoz, hogy a feltámadás ereje már most építse Isten eljövendő új világát.

*

Ünneplő Testvéreim! Amikor alapigénkkel a mostani alkalomra foglalkozni kezdtem, először az volt az érzésem, hogy erről az alapigéről igazán csak Pál apostol tudna beszélni. De aztán arra gondoltam, hogy az én gyarló bizonyságtételemre is érvényes Jézus húsvéti ígérete: „Íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) Mint egykor az emmausi tanítványoknak, nekünk is Ő maga magyarázza az Írásokat. Ha valaki nagy szomorúsággal jött ide, annak Ő mondja, mint Mária Magdalénának az üres sír mellett: „Miért sírsz?" Ha valaki, talán betegsége miatt, még ezen a ragyogó tavaszi napon sem tud szabadulni a mulandóság érzésétől, annak most Ő mondja: „Én élek, ti is élni fogtok." „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy." (Ézs 43,1) És ahogy egykor a Genezáret-tó partján a hajnali szürkületben a feltámadt Krisztus készített táplálékot a tanítványoknak, úgy most is vár, hogy örök életre tápláljon bennünket. Testi szervezetünk az erőt a táplálékból veszi. Az év első két hónapjában kórházban voltam, és ott láttam, hogy a legyengült betegek különleges, erősítő diétát kapnak. Így akar táplálni Urunk a szent asztal mellett, hogy a szent jegyekkel vegyük az Ő feltámadásának erejét. „Én vagyok az életnek kenyere"– mondja lélekben –, „aki e kenyérből eszik, örökké él." (Jn 6,48.51) Ámen.

Mennyei állampolgárságunk

1960. november

Textus: Fil 3,20–21

„Mert a mi országunk mennyekben van, honnét a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk; ki elváltoztatja a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló legyen az Ő dicsőséges testéhez, amaz Ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket."

Keresztyén Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban! Amikor a Bibliának egy-egy szakaszát magyarázni próbáljuk, mindig meg kell kérdeznünk: mit jelentett az adott szakasz az első olvasók számára? Ha ezt a kérdést alapigénkkel kapcsolatban is feltesszük, meg kell állapítanunk, hogy Pál apostol levelének ez a mondata a filippibeli gyülekezet tagjainak már első hallásra is sokkal többet jelentett, mint nekünk. Nemcsak azért, mert e mögött a mondat mögött is ott állt számukra az igehirdető Pál alakja, aki úgy találkozott a damaszkuszi úton a feltámadott Jézus Krisztussal, mint soha senki más; nem is csak azért, mert Pál apostol a filippibeliek anyanyelvén írt, mi pedig csak fordításban olvassuk az ő levelét, hanem főképpen azért, mert alapigénkben van egy szó, amit sem Korinthusban, sem Efézusban, sem Kolosséban, sem másutt nem érthettek meg a hívek olyan jól, mint éppen Filippiben. Ez a szó a magyar Bibliában így szerepel: „ország", „a mi országunk mennyekben van". Drága biztatás, aminek a tartalma azonban nem mindjárt kézzelfogható számunkra. A filippibeliek azonban így hallották: „mi a mennynek vagyunk szabad állampolgárai", és amikor ezt hallották, akkor azonnal arra az igen nagy értékű, drága kiváltságukra gondoltak, hogy itt Filippiben, Macedónia első gyarmatvárosában – ahogy az Apostolok cselekedeteiről írott könyv mondja (ApCsel 16,12) – nagy többségükben a hatalmas városnak és birodalomnak, Rómának voltak szabad polgárai, gyarmatosai. Ahogy felbecsülhetetlenül értékes volt valaki számára, hogy Filippiben a büszke Róma szabad állampolgára lehetett, így gondoljunk arra a kimondhatatlanul nagyobb kiváltságunkra és kötelességünkre, hogy mint Krisztus egyháza, ezen a földön a mennynek, Isten országának gyarmata, települése, kolóniája vagyunk. De Istennek Szentlelke nemcsak azért íratta Pál apostollal ezt a mondatot, hogy a nagyrészt szabad római állampolgárokból álló filippibeli gyülekezet tagjainak szívét megdobogtassa, hanem azért is, hogy mi, ma élő keresztyének is ennek az üzenetnek a fényében lássuk egész földi életünket.

I.

Amikor ennek az üzenetnek a következményeit fontolóra vesszük, az első, ami szemünkbe ötlik, bizonyára ez: a mennyei állampolgárság valami egészen különleges dolog, különleges kiváltság, mint ahogy a római állampolgárság is az volt. Nem lehetett akárki római állampolgár, nem tehette akárki ezt a büszke vallomást: *civis Romanus sum* – római állampolgár vagyok. Macedóniában sem lehetett mindenki római állampolgár. Rómának Pál apostol idejében az volt a módszere, hogy a meghódított országokban szabad, római állampolgárokból településeket létesített. Rendszerint kiszolgált, érdemes katonáit, veteránjait küldte ezekbe a gyarmatvárosokba, akik ott földet kaptak, és római állampolgárságuk teljes birtokában maradtak. Aztán a Porcius- és Valerianus-féle törvények értelmében az ott lakók közül is némelyek, az érdemesebbek, római állampolgárságot nyertek, de arról szó sem volt, hogy az állampolgári jogokat válogatás nélkül az egész tartomány minden lakosára kiterjesztették volna. Az éles elválasztó különbség a gyarmatváros és a meghódított ország, a szabad római polgárok és a tartomány lakói között mindvégig fennmaradt. De éppen ez a különbség az, ami alapigénkben Krisztus egyházának helyzetét ebben a világban kifejezi. Krisztus gyülekezete valami különleges dolog ebben a világban. Benne van ebben a világban, de különbözik a világtól. Krisztus hívei, mint a menny polgárai, akár akarják, akár nem: különböznek!

Azt írja Pál apostol a filippibeli gyülekezetnek: ti, mint Isten gyermekei, úgy fényletek az elfordult és elvetemedett nemzetség közepette, mint csillagok a világon (Fil 2,15). Amilyen nagy a különbség a csillagok fénye és az éjszaka sötétsége között, olyan nagy kell hogy legyen a különbség Krisztus egyháza és a világ között, ahogy Jézus Krisztus mondta: „Ti vagytok a világ világossága. Nem rejtethetik el a hegyen épített város." (Mt 5,14) Ez a gyülekezet tagjai részéről nem valami mindenáron való különbözni akarás, még kevésbé szeretetlen elzárkózás vagy menekülés, hanem egyszerűen annak kifejezése, hogy az egyház életében egy darab mennynek kell megjelennie a földön; hogy Isten az egyház létével ad jelet a világnak az Ő új világáról, az új égről és új földről, amelyekben igazság lakozik. Mert az egyház nem emberek alkotása, nem osztályképlet, nem vallásos tömeg, nem egy olyan társaság, amit az emberi társadalom törvényeivel pontosan meg lehet magyarázni, hanem egy olyan titokzatos közösség, amelynek nincsen párja ezen a világon. Ezért Krisztus igazi egyháza mindig zavarba hozza az embereket, sőt – amint az első keresztyén gyülekezetről olvassuk – félelmet támaszt (ApCsel 2,43), mert Istennek nem e világból való, kibeszélhetetlen hatalmát tükrözi. Nem is tudta az első keresztyén egyház pogány környezete, hová tegye, hogyan skatulyázza be a keresztyéneket. Azt mondták a pogányok, hogy a keresztyénekkel egy egészen új nemzetség, a *tertium genus* jelent meg a világban. Ha egy történeti egyház életében nem érződik ez a „más", ez

a különleges, nem e világból való minőség, ha egy történelmi egyház egész viselkedését nagyszerűen meg lehet magyarázni, társadalmi törvényekből le lehet vezetni, ha egy történelmi egyház vallástételében nincs semmi, ami kérdésessé tenné a korszellem alkotásait, ha egy történelmi egyház egyszerűen úgy viselkedik, mint egy vallásos tömeg, vagyis pontosan ennek a világnak a törvényei szerint – akkor abban az egyházban megfogyatkozott vagy nincsen Isten Lelke. A Szentlélek első munkája ugyanis éppen az, hogy kihívja, megkülönbözteti Krisztus híveit, rájuk teszi mennyei állampolgárságuk jegyét, mint ahogy a nagy Római Birodalom ruházta rá valakire az állampolgárság kiváltságát.

II.

De mi a tartalma a mennyei állampolgárság kiváltságának? A római állampolgár először is tudhatta azt, hogy egy nagy, ellenállhatatlan, győzelmes ügynek a képviselője. Akkor, amikor Pál apostol megírta levelét a filippibelieknek, a Római Birodalom még hatalma csúcsán állt, senki ellene nem állhatott. Így a Krisztus népe is tudhatja, hogy egy olyan ügynek a képviselője, amely még a Római Birodalomnál is mérhetetlenül hatalmasabb, mert az egyház Ura, Jézus Krisztus „királyoknak Királya, uraknak Ura" (Jel 17,14), akinek mindenek lábai alá vettettek (Ef 1,22), és akié minden hatalom mennyen és földön (Mt 28,18). Pál apostol éppen a filippibelieket emlékezteti arra, hogy Jézus Krisztusnak olyan név adatott, amely minden név fölött való, hogy az Ő nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére (Fil 2,9–11). Jézusnak ezt a hatalmát csak a hit látja. Emlékszünk arra, keresztyén Testvéreim, hogy amikor Jézus földi élete során a saját népe körében hitetlenségre talált, éppen egy római állampolgár, a kapernaumi százados volt az, aki meglátta a mi Urunknak ezt a végtelen hatalmát, mert ő, aki megszokta azt, hogy Rómából kiszáll a parancs, és annak a legtávolabbi provinciában is engedelmeskednek, ő mondta Jézusnak: „Csak szólj egy szót, és meggyógyul az én szolgám." Erre a vallástételre mondta Jézus: „Bizony mondom néktek, még Izráelben sem találtam ilyen hitet." (Mt 8,5–10)

Ezt a hitet akkor is ostromolta a kételkedés kísértése, ma is ostromolja. Tényleg a mi Urunké minden hatalom mennyen és földön? Tényleg igaz az, hogy Ő nemcsak az egyháznak, hanem a világnak is Ura? A kísértő ezt a kérdést a filippibelieknek is feltehette, mert hiszen maga az a tény is gondolkodóba ejthette őket, hogy ezt a levelet fogságból kapták – ahol Pál apostol hozzá volt láncolva egy római katonához, mint a hatalmas Római Birodalom fogja. Vajon nem azt jelentette ez, hogy Róma még Krisztusnál is erősebb volt, amikor így akadályozta az evangélium ügyét? De Pál

apostol hite kiállta ezt a próbát. Ő maga fogoly volt, de Krisztus ügyét nem lehetett bilincsekbe verni, ezért írhatta a filippibelieknek: „Tudtotokra akarom pedig adni, atyámfiai, hogy az én dolgaim inkább előmenetelére lőnek az evangéliumnak; annyira, hogy a Krisztusban híressé lett az én fogságom a testőrség egész házában és minden mások előtt, és többen az Úrban való atyafiak közül bízván az én fogságomban, nagyobb bátorsággal merik szólani az igét." (Fil 1,12–14) Így az evangélium jobban terjedt, mintha Pál szabad lett volna. Ha pedig a Római Birodalom további történetét nézzük, azt kell mondanunk, hogy amikor Róma láncokat rakott Pál apostolra, akkor önmagához láncolta az evangélium ügyét, hogy végül az evangélium győzze le ezt a hatalmas birodalmat. Jézus Krisztus védi az Ő népét és védi az egyes keresztyént – Őbenne merjük mondani: „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?" (Róm 8,31), és Őbenne bízva merjük elmondani hitvallásunknak, a Heidelbergi Káténak első feleletét: egyetlenegy vigasztalásom az, hogy „mind testestől, mind lelkestől, mind életemben, mind halálomban nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok, Aki az Ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett és engem az ördögnek minden hatalmából megszabadított és úgy megőriz, hogy az én mennyei Atyámnak akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejemről, sőt inkább szükséges, hogy minden az én boldogságomra szolgáljon." Amilyen bizonyos lehetett Róma szabad polgára Róma védelme felől, olyan bizonyosan mondhatjuk el: „Azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van." (Róm 8,28)

A római állampolgár másik fontos kiváltsága volt az, hogy ha perbe fogták, ügyét egészen a Római Birodalom fejéig, a császárig fellebbezhette. A római állampolgár biztosítva volt a hatósági önkény, az alacsonyabb fokú igazságszolgáltatási szervek túlkapásai ellen, mert ha a bíróság előtt elhangzott a szó: *appello ad Caesarem*, akkor senki nem akadályozhatta meg, hogy a római polgár ügyét maga a császár ítélje meg. De ki ítéli meg a keresztyén embert? Maga Pál apostol is felveti ezt a kérdést az első Korinthusi levélben, és a feleletet is megadja: „Rám nézve pedig igen csekély dolog, hogy titőletek ítéltessem meg, vagy emberi ítéletnaptól; sőt, magam sem ítélem meg magamat. (…) Aki ugyanis engem megítél, az Úr az." (1Kor 4,3–4) Ezért a keresztyén ember, mint a menny polgára, tud tűrni, el tudja hordozni a méltánytalanságot, mert tudja, hogy ítélőbírája Krisztus, aki eljön ítélni eleveneket és holtakat, és ezért – megint a hitvallás szavaival – el tudja mondani: „Mindennemű háborúság és üldöztetés közepett felemelt fővel várom az égből ugyanazt az ítélőbírót, aki előbb érettem Isten ítélőszéke elé állott és rólam minden kárhoztatást elvett, hogy (…) engem minden Ő választottaival együtt a mennyei örömbe és dicsőségbe magához vegyen." (52. felelet)

Nehéz lenne most felsorolni a római állampolgár kiváltságaiból mindazt, ami minket mennyei állampolgárságunkra emlékeztet, de azt még vegyük fontolóra,

hogy a római állampolgár szabad ember volt és nem rabszolga. Ez is hozzá tartozik mennyei állampolgárságunkhoz: szabadok vagyunk. Ha tényleg igaz az, hogy mi Isten gyermekei vagyunk, akkor Jézus Krisztus szava is igaz: „A fiak szabadok." (Mt 17,26) A keresztyén ember szabad ember: nem hódol bálványoknak, nem szolgálja a világ gyarló elemeit, nem kötik gondolatait gúzsba mindenféle ideológiák, nem bilincseli meg a félelem, nem nyomja a földre a pogányos aggodalom, nem próbálja görcsös erőfeszítéssel megigazítani magát a törvény betűjének cselekvésével, hanem örvendező szívvel fogadja el azt a szabadságot, a menny állampolgárainak szabadságát, amit Jézus Krisztus szerzett a mi számunkra. „Annakokáért a szabadságban, amelyre minket Krisztus megszabadított – hangzik Isten üzenete – álljatok meg, és ne kötözzétek meg ismét magatokat szolgaságnak igájával." (Gal 5,1)

III.

Most azonban azt is lássuk meg, milyen kötelességekkel jár a mi mennyei állampolgárságunk. Megint kezdjük a római állampolgár kötelességeivel, közelebbről pedig a Filippihez hasonló gyarmatvárosok, kolóniák lakóinak kötelességeivel. Ezek a gyarmatvárosok olyanforma szerepet töltöttek be a Római Birodalom életében, mint a régi Magyarországon az ún. „gyepük" vagy határőrvidékek. Akiket oda telepítettek, azoknak kötelességük volt, hogy a birodalom hatalmát konszolidálják, megőrizzék, sőt kiterjesszék. Hogy az ilyen katonai feladatokat a filippibeliek is jól ismerték, az abból látszik, hogy Pál apostol éppen a Filippibeliekhez írt levelében egy egész sereg katonai kifejezést használ. Azt írja, imádkozik értük, hogy megálljanak „egy lélekben, egy érzéssel viaskodván az evangélium hitéért, és meg nem félemlvén semmiben az ellenségek előtt: ami azoknak a veszedelem jele, néktek pedig az üdvösségé" (Fil 1,27–28). A kép, ami ebben az ókori olvasó előtt feltárult, a falanx, a zárt katonai egység képe – ilyen egységben küzdenek a menny polgárai az evangélium ügyéért. Aztán Pál apostol a saját tapasztalatát is harcnak, tusakodásnak nevezi (Fil 1,30), aztán Epafroditoszt a 2. rész 25. versében nemcsak munkatársának, hanem bajtársának, katonatársának nevezi. A 3. rész 16. versében pedig arra kéri a filippibelieket, hogy „egy szabály szerint" járjanak vele, ahogy a katonák egyszerre lépnek. Mindezekkel azt akarja kifejezni az apostol, hogy a mennyország kolóniája hódító közösség: azért van, hogy állandóan tágítsa, kiterjessze az Isten országának határait.

Itt azonban nézzünk szembe egy igen fontos kérdéssel: mit jelent ez a hódítás, ez a harc, ez a katonai helytállás? Vajon ez azt jelentené, hogy Isten népének a gyarmatosító imperializmustól kell példát vennie a világ meghódítására? Vajon ez azt jelentené, hogy Krisztus népe valamilyen uralmi terv szolgálatában állna? Vagy hogy az egyháznak uralkodnia kell a világ fölött? Amilyen jól kifejezte eddig

a gyarmatváros képe a mi mennyei állampolgárságunk kiváltságait, annyira fontos, hogy most, amikor a mi állampolgári kötelességeinkről beszélünk, Jézusnak ez a szava vezesse gondolatainkat: „Az én országom nem e világból való." (Jn 18,36) „A mi vitézkedésünk fegyverei nem testiek" (2Kor 10,4) – mondja Pál apostol. A menny gyarmata is harcol ezen a földön, de nem az erőszak fegyvereivel, hanem egy egészen más, mindennél hatalmasabb fegyverrel, a szolgáló szeretet fegyverével. A menny polgárainak minden kötelességét összefoglalja ez az egy szó: szeretet. A filippibeliek sem érthették félre Pál apostol buzdítását, mert világosan megírta nekik: „Az az indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is, aki mikor Isten formájában vala, nem tekintette zsákmánynak, hogy Ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá lévén, és amikor olyan formában találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén halálig, mégpedig a keresztfának haláláig." (Fil 2,5–8) A menny állampolgársága tehát nem olyan kiváltság, amit zsákmánynak tekinthetünk, vagyis a magunk önző céljai szerint használhatunk, hanem olyan kiváltság, amely az alázatos szolgálat kötelességét jelenti. A menny állampolgárai szabadok, de ez a szabadság éppen azt jelenti, hogy felszabadulunk önző énünk zsarnoksága alól felebarátaink szolgálatára.

A menny állampolgárai igenis különböznek – de ez a különbség éppen azt jelenti, hogy sokkal jobban, sokkal odaadóbban tudják magukat azonosítani szükségben lévő embertársaikkal, sokkal odaadóbban, mert annak a Jézusnak az indulata van bennük, aki testvérünk lett és ember voltunk minden terhét magunkra vette. Azért a mennyei állampolgárság nem azt jelenti, hogy gőgös, önző módon kiszakítjuk magunkat embertársaink köréből, hogy elmenekülünk a ránk váró feladatoktól, hogy nem vállaljuk állampolgári kötelességeinket, hogy nem vagyunk hajlandók senkivel sem együttműködni, hanem éppen fordítva: megnövekedett felelősségérzéssel végezzük dolgunkat felebarátaink javára. Ezért buzdíthatja Pál apostol a filippibelieket: „Amik csak igazak, amik csak tisztességesek, amik csak igazságosak, amik csak tiszták, amik csak kedvesek, amik csak jó hírűek; ha van valami erény és ha van valami dicséret, ezekről gondolkodjatok." (Fil 4,8) Az egyház Feje, Jézus Kirsztus, Ura ennek az egész mindenségnek, és Őt már nem szolgai ábrázatban, hanem dicsőségben várjuk vissza, de az Ő híveinek úgy kell szolgálnia, ahogy Ő szolgált földi élete napjaiban, amikor megmosta a tanítványok lábát. Az az indulat, a szolgálatnak az az indulata legyen bennetek, amely Őbenne volt, amikor szolgai formában itt volt közöttünk! Ezzel a szolgáló szeretettel hódít a menny gyarmata ezen a földön: ez a szeretet tágítja az Isten országának határait, míg végül nyilvánvalóvá lesz, hogy a legnagyobb, az igazán reális, örökké tartó hatalom az Isten szeretete. Ezért a szolgálatban benne van a reménység, az előrenézés, a felfelé nézés az ég felé, ahonnan a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk, aki elváltoztatja a mi nyomorúságos testünket,

hogy hasonló legyen az Ő dicsőséges testéhez, amaz Ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket.

*

Most már csak egy kérdésre kell felelnünk: hogyan nyerheti el valaki a mennyei állampolgárságot? Tudjuk, hogy a római állampolgárság nem volt olcsó dolog: volt, aki hatalmas összeget fizetett érte, mint például Klaudiusz Liziász ezredes, aki Pált először kihallgatta (ApCsel 22,29). Viszont voltak, akik születés útján lettek állampolgárok, mint maga Pál is, aki ezt nem minden büszkeség nélkül hangoztatta is. A mennyei állampolgárságba azonban nem lehet beleszületni. „Test és vér nem örökölheti Isten országát." (1Kor 15,50) Pénzen sem lehet megvenni, nincs az az összeg, ami elég lenne érte. Kiérdemelni sem lehet, nincs az az emberi erőfeszítés, ami bennünket a menny polgáraivá tehetne. A Krisztusban való hit által „örökölhetjük", mindnyájan. Ámen.

Pax Dei

Lekció: Fil 4,4–9

Textus: Fil 4,7

„Az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban."

Keresztyén Testvéreim! Azt szeretném, ha először is erre a három szóra figyelnénk alapigénkben: „meg fogja őrizni". Az Istennek békessége meg fogja őrizni a ti szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban. Nem úgy fogja megőrizni, mint ahogy az ember megőrzi a kincsét, a pásztor a nyáját, vagy valaki a lelki nyugalmát, hanem – ha alapigénknek az eredeti szövegét is megnézzük – úgy fogja megőrizni, mint ahogy a fegyveres katonai őrség megőrzi a tábort vagy az ostromlott várost. Pál apostol ugyanis az eredeti szövegben egy katonai szakkifejezést használ ezen a helyen, mert azt akarja mondani, hogy az Istennek békessége olyan, mint egy hatalmas fegyveres csapat, elég erős ahhoz, hogy az ellenségnek minden támadását feltartóztassa és visszaverje. Ezért most nem is akarok mást tenni, mint hogy ezt a hasonlatot, ezt a megragadó képet elétek állítsam, annak egyes vonásaira rámutassak és annak tanulságait az életünkre alkalmazzam.

I.

Ez a hasonlat először is utal az ellenség meglétére, jelenlétére. A fegyveres védelmet az ellenség jelenléte indokolja. Azt akarja ezzel az apostol mondani, hogy olyan az életünk, mint egy ellenséges hadseregtől körülvett tábor, vagy mint egy ostromlott város. Azaz egyszerűen szólva azt jelenti ez a kép, hogy a világban vagyunk, és a világ békétlensége ostromolja a szívünket és gondolatainkat. Hogy tényleg ez a valóságos helyzet, erről nem is kell sokat beszélni. Nem sokkal a második világháború után, 1946-ban az egyik külföldi országban egy egészen fiatal, alig harmincéves zsidó rabbi írt egy könyvet ezzel a címmel: „A lélek békessége". A könyvkiadó kiadta a könyvet, mert látta, hogy jól van megírva, és így remélhette, hogy nem fizet rá a vállalkozásra. Mégis nagy volt a meglepetése, amikor az emberek valósággal lecsaptak a könyvekre, szétkapkodták az első százezer példányt, aztán a második százezer példányt, úgyhogy a végén egymilliónál is több példányt kellett kinyomtatni. Keresztyén Testvéreim! Ez a meglepő könyvsiker mélyen belevilágít a 20. századi ember lelkivilágába: azért kapkodták szét ezt a könyvet, mert azt remélték, hogy végre megkapják

a receptet ahhoz, hogyan nyerhetik el a lélek békességét, amelynek hiányát olyan fájdalmasan érezték.

A világ békétlensége olyan, mint egy nagyszerű vezetés alatt álló és jól felszerelt hadsereg: hol itt támad, hol ott, minden alkalmat megragad, minden résen betör, az éberség minden hiányát kihasználja: hol a szívünk világába, az érzelmeink területére tör be, hol a gondolatainkat próbálja megzavarni – és jaj, ki ne vallaná meg közülünk, hogy néha sikerül is a támadása: betör az életünkbe a békétlenség, a nyugtalanság, az aggodalom, a félelem, és úgy érezzük, nincs, aki megszabadítson.

A legerősebb, a legbátrabb keresztyén ember is ki van téve ezeknek a támadásoknak; sőt, ő még nagyobb támadási felületet nyújt az ellenfélnek, mint aki csak önmagát szereti és önmagával törődik. A keresztyén ember más terhét is hordozza, neki a más baja is fáj, őt a más szenvedése is gyötri, őt mások sorsa is érdekli, és amikor azt látja, hogy nem tud segíteni és nem tudja mások szenvedéseit elhárítani, éppen az ő mélységes részvéte teszi ki annak, hogy a világ békétlensége még nagyobb erővel támadjon rá, még elszántabban ostromolja a szívét és a gondolatait.

II.

De mit szoktunk tenni akkor, amikor ránk tör a világ békétlensége? Valljuk meg, keresztyén Testvéreim, hogy a legegyetemesebb, legáltalánosabb emberi magatartás ilyenkor a menekülés. A Biblia mélységesen emberi könyv, az emberi lélek minden húrját megszólaltatja, és ezért a zaklatások, szorongattatások, gondok között vergődő ember menekülési vágya is kifejezésre jut benne. Például amikor Dávid, ez az erős, nagy hitű ember így sóhajt fel: „Vajha szárnyam volna, mint a galambnak, elrepülnék és nyugodnám. Ímé, messze elmennék és a pusztában lakoznám. Sietnék kiszabadulni e sebes szélből, e forgószélből." (Zsolt 55,7–9) Talán közületek többen is tudják, hogy mi van ennek a zsoltárnak a végén, hogy mit felelt Isten erre az imádságra – én majd később akarom ezt megmondani. Most csak azt szeretném hangsúlyozni, hogy a menekülés nem megoldás. Hiába akar valaki kimenekülni az ostromlott városból, az ellenség körülvette a várost, az ostromgyűrűt nem lehet áttörni; téved az az ember, aki azt hiszi, hogy van ebben a világban egy olyan lakatlan sziget, egy magányos kolostor vagy egy pusztaság, ahol már nem támad bennünket a világ békétlensége; ilyen menedék nincsen, ilyen helyre senki el nem juthat.

Most azonban hadd hirdessem alapigénk nagy örömüzenetét: mi ugyan nem tudunk kimenekülni ebből a világból, ahol állandóan ostromol bennünket a világ békétlensége, de maga Isten jött ide hozzánk, ebbe a világba, maga Isten törte át az ostromgyűrűt, maga Isten jött ide, ebbe a forgószélbe, a gondnoknak és próbatételeknek a helyére, Ő maga küldte el ide az Ő békességét, hogy az, mint erős harcos,

mint hatalmas hadsereg vegyen minket védelmébe, és őrizze meg szíveinket és gondolatainkat a békétlenség minden támadása ellen.

Jézus Krisztus, az Isten Fia, a békesség fejedelme az, aki elhozta nekünk az Isten békességét. Mégpedig úgy hozta el, hogy belevetette magát a világ békétlenségébe. Kitette magát a békétlenség minden támadásának, elszenvedte a békétlenség minden kínját, és ezzel legyőzte a békétlenséget, hogy mindenki, aki csak hisz Őbenne, elnyerje az Isten békességét. Az Ő vezetése alatt jött el ebbe a világba, a békétlenség helyére az Isten békességének hatalmas ereje, hogy legyőzze a világ békétlenségét.

Emberi szó ki nem beszélheti annak a csatának a hevességét, gyötrelmeit, amelylyel Jézus Krisztus ezt a győzelmet kivívta. Talán panaszkodsz, hogy nem találsz békességet, és hiába veszed be az altatót, egy-két óránál többet nem tudsz aludni – nézz Rá, amint helyetted virraszt a Gecsemáné-kertben, helyetted mondja: „Szomorú az én lelkem mindhalálig" (Mk 14,34), és helyetted tusakodik úgy, hogy az evangélium ezt írja róla: „És haláltusában lévén, buzgóságosabban imádkozék; és az Ő verítéke olyan vala, mint a nagy vércseppek, melyek a földre hullanak" (Lk 22,44). A lelked békétlen, mert talán a munkahelyeden volt valami kellemetlenséged – de nézd Őt, amint tombol körülötte a gyűlölet: „Feszítsd meg!"; békétlen szíved lázadozik: nem törődik velem az Isten – de hallgasd, amint helyetted kiáltja: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?" (Mk 15,34)

Az evangélium az, hogy a világ békétlenségének ez a nagy, koncentrált támadása összeomlott, és amikor a kereszten elhangzott: Elvégeztetett. Atyám, a te kezedbe teszem le az én lelkemet – akkor az Isten békessége győzött.

Mert tudjátok, mi a békétlenség gyökere? Az Istennel való összhang hiánya, az Istentől való elszakadás, az ellene folytatott lázadás – azaz röviden az, amit a Biblia bűnnek nevez. Ezt győzte le Jézus Krisztus úgy, hogy a golgotai kereszten megbékéltetett bennünket Istennel, és megadta nekünk azt a drága kiváltságot, hogy Istent mi is Atyánknak szólítsuk, mint Ő; és nemcsak a halálunk órájában, hanem életünk minden percében, minden próba, csalódás, szenvedés, zaklatás, nyugtalanság idején megbékélt szívvel mondhassuk mi is: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet" (Lk 23,46), mert tudom, hogy akik Téged szeretnek, azoknak minden javukra van, mint akik a Te végzésed szerint hivatalosak.

Ez az a békesség, amely alapigénk szerint „minden értelmet felülhalad", tehát akkor is megmarad, amikor emberi ész szerint minden okunk megvolna a nyugtalanságra. Ez az a békesség, amely megőrzi a szívünket és gondolatainkat a Krisztus Jézusban, vagyis amikor az érzelmek tengerét viharok ostorozzák, Ő szól, és lesz nagy csendesség – azaz a gondolataink köréből elűzi a képzelt bajokat, oktalan aggodalmakat, önző szorongásokat, és mindezekben úgy őriz meg, hogy a Krisztus

Jézusban maradjunk, vagyis abban az új életben, abban az új létmódban, amely Jézus Krisztus által már most elkezdődik, hogy majd az új ég és új föld világában diadalmasan teljességre jusson.

III.

Még egy kérdés van hátra: Hogyan nyerhetem el az Isten békességének ezt a védelmét? Mit kell tennem, hogy ezt elnyerjem? Keresztyén Testvéreim! Alapigénk második nagy örömüzenete, hogy semmi mást nem kell tennem, mint hogy elfogadom ezt a védelmet, hogy rábízom magam Isten békességére. Ne próbálj menekülni, ne próbálj a magad erejéből szembeszállni a világ békétlenségével, bízd rá magad Isten békességének erős hadseregére! Nyugodtan pihenhet a tábor, erős fegyveres áll őrt a pihenők álma felett, maga a békesség fejedelme, s ha *„kérdezed: ki az? Jézus Krisztus az, Isten szent Fia, az ég és föld Ura, Ő a mi diadalmunk!"* (RÉ 390. dicséret, 2. vers) Mindezzel azt akarom mondani, hogy ennek a védelemnek, ennek a legbiztosabb védelemnek nincsen emberi feltétele, ingyen adja Isten, kegyelemből, semmi mást nem kell tennünk, mint elfogadni és rábízni magunkat!

Itt azonban közölnöm kell veletek igehirdetői praxisom egyik igen fontos tanulságát. Nem mondhatom, hogy hosszú igehirdetői szolgálatra nézhetek vissza, de igen sokat gondolkoztam azon, mi is az oka annak, hogy az emberek nem akarják elfogadni az evangéliumot. Először azt hittem, azért, mert túlságosan magas követelményeket támaszt az emberrel szemben. Szakadj el bűneidtől, vedd fel a keresztet, tagadd meg magad. Azt hittem, ettől riadnak vissza az emberek, ezt az árat találják túlságosan magasnak. De aztán rájöttem, hogy nem ez a legnagyobb akadály. A legnagyobb akadály az, hogy emberi büszkeségünk tiltakozik az ellen, hogy valamit ingyen elfogadjunk. Érzem, hogy ez a büszkeség most is berzenkedik bennünk, amikor Isten az Ő békességének oltalmát ajánlja föl, ingyen kegyelemből. Azt hiszem, nagyon sok ember a lelke mélyén sokkal jobban örülne annak, ha azt mondanám, hogy ennek ára van, hogy a békességnek módszere van; sok ember szívesen vállalna bizonyos lelki gyakorlatokat, keresztyén jóga-rendszert, vagy valami mást, csak hogy ne ingyen kelljen elfogadni ezt az ajándékot. Éppen ez a világ békétlenségének gyökere, ez a biztos tünete annak, hogy nem vagyunk összhangban az Istennel. A kisgyermek önérzetét nem sérti, hogy a szülei ingyen adnak neki mindent; Isten pedig azt akarja, hogy így legyünk az Ő gyermekei, így bízzuk rá magunkat az Ő kegyelmére, hogy így vegye az életünket a kezébe, és így oltalmazzon meg a világ békétlenségének minden támadása ellen.

Semmi mást nem akar, csak azt, hogy rábízzuk magunkat, vagyis hogy higgyünk. De hogyan jutok el az ilyen gyermeki hitig? Nem akarok most itt teológiai

meghatározásokat adni, próbálom egészen gyakorlatiasan megmondani, mi a hit. A hit egyszerűen annak az elfogadása, hogy amikor itt és most én, az ember, az én Uramnak méltatlan bár, de hivatalos szolgája hirdetem az Isten békességének evangéliumát, akkor amit mondok, az több, mint emberi szó, mert maga az élő és jelenlévő Úr Jézus Krisztus, a békesség fejedelme hívogat titeket, küzdelmes életű Testvéreim. „Békességet hagyok néktek; az én békességemet adom néktek: nem úgy adom én néktek, amint a világ adja. Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, se ne féljen!" (Jn 14,27) Igen, Ő maga mondja most, és akinek van füle a hallásra, hallja, mit mond az Ő Lelke a gyülekezeteknek: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket."(Mt 11,28)

Még csak egyet: próbáljátok ki ezt a békességet! Ott, ahol vagytok. Ebben a világban. Az Isten békessége nem valami Nirvánát eredményez, mint ahogy a buddhisták hiszik, nem valami tétlen merengést, hanem éppen azzal bizonyítja meg magát, hogy elfordulva önző aggodalmainktól és körben járó gondolatainktól, „amik csak igazak, amik csak tisztességesek, amik csak igazságosak, amik csak tiszták, amik csak kedvesek, amik csak jó hírűek; ha van valami erény és ha van valami dicséret" (Fil 4,8), ezekről gondolkozunk. Így válik az Isten békessége a földi életnek, a mi kultúránknak, még a nemzetközi életnek is fontos tényezőjévé, hogy ebben a feszültségben élő világban is legyen jelen az Isten minden értelmet felülhaladó békessége. Ezért, Atyámfiai, ha tényleg Krisztus szavát hallottátok, éljetek úgy, cselekedjetek úgy, hogy egész valótok hirdesse: az Isten minden értelmet felülhaladó békessége veszi körül és oltalmazza mint erős hadsereg egész életeteket, szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban. Ámen.

A keresztre szegezett írás

Nagypéntek, 1962

Lekció: Jn 19,17–22

Textus: Kol 2,13–14

„És titeket, kik holtak valátok a bűnökben és a ti testeteknek körülmetéletlenségében, megelevenített együtt Ővele, megbocsátván minden bűnötöket. Azáltal, hogy eltörölte a parancsolatokban ellenünk szóló kézírást, amely ellenünkre volt nekünk, és azt eltette az útból, odaszegezvén azt a keresztfára."

Keresztyén Testvéreim! A rómaiak igazságszolgáltatásában megvolt az a szokás, hogy az elítélt és kivégzett ember holtteste mellé vagy fölé a vesztőhelyen egy cédulára vagy táblára a bűnét is felírták, hadd lássák az arra járók, mi vár arra, aki ilyen bűn elkövetésére vetemedik. Jézus esetében a kereszten, a feje fölött volt a legalkalmasabb hely arra, hogy ezt a feliratot, az ún. „titulust" odaszögezzék. Poncius Pilátus kárörömmel ragadta meg az alkalmat, hogy ezzel a felirattal ne csak az elítéltet, hanem a vádlókat is megcsúfolja, ezért íratta fel a keresztre: a názáreti Jézus, a zsidók királya. Íme, ilyen a ti királyotok, gonosztevőként közönséges bűnözők között hal meg a gyalázat fáján; milyen lehet az a nép, amelynek ilyen a királya! A nép vezetői felhördültek, a szöveg megváltoztatását követelték, de ekkorra már Pilátus türelme elfogyott, és félbeszakította a vitát híres mondásával: amit írtam, megírtam. Ott volt hát Jézus feje fölött a felirat, mégpedig három nyelven, hogy mindenki megérthesse.

Alapigénkben azonban egy másik feliratról is hallunk, ez is oda van szögezve a keresztre. Láthatatlan ez az írás, de a kereszt titkához, lényegéhez, értelméhez éppúgy hozzá tartozik, mint az első. Mert alapigénk szerint „az ellenünk szóló kézírás" is oda van szögezve a Jézus Krisztus keresztjére. Mit mond ez az írás? Miért van odaszögezve? Mi lett az eredménye annak, hogy odaszögezték? Ezekre a kérdésekre próbáljunk felelni, amikor a Szentlélek segítségében bízva alapigénk nagypénteki üzenetét hallgatjuk.

I.

Mit mond ez az írás? Alapigénk „ellenünk szóló kézírásnak" nevezi. Miért szól ellenünk? Alapigénk első verse erre is megfelel: a bűneink miatt. De ez az írás mégsem vádirat a szó szorosabb, jogi értelmében, hanem – amint az eredeti szövegből kitűnik – adóssághlevél. Ez az írás felsorolja adósságainkat, és utána megmondja, milyen intézkedések lépnek életbe velünk szemben, ha adósságainkat nem törlesztjük.

Ezért, keresztyén Testvéreim, most, nagypénteken ne beszéljünk érdemeinkről, dicséretes cselekedeteinkről, arra se hivatkozzunk, hogy a büntető törvénykönyvvel nem kerültünk ellentétbe és kiáltó bűnöket nem követtünk el, mert ez az írás a kereszten most nem azt kéri számon rajtunk, amit tettünk, hanem azt, amivel tartozunk, amivel adósok vagyunk. Krisztus Urunknak az utolsó ítéletről szóló tanításában benne van az a félelmes igazság is, hogy a bal keze felől állókat nem azért vonja felelősségre, amit tettek, hanem azért, amit nem tettek, amivel adósok maradtak: „Éheztem, és nem adtatok ennem; szomjúhoztam, és nem adtatok innom; (…) beteg és fogoly voltam, és nem látogattatok meg engem." (Mt 25,42–43) Ki az, akinek ebben az értelemben ne volna tartozása? Ki az, aki mindig, mindenütt, minden segítségre szoruló embertestvérben felismerte volna az elrejtőző Krisztust?

Alapigénk a „parancsolatokban ellenünk szóló kézírásról" beszél, a parancsolatok summája, a „törvény betöltése" pedig a szeretet (Róm 13,10). Azaz tartozásunkat végső fokon Isten kettős parancsa méri: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. (…) Szeresd felebarátodat, mint magadat." (Mt 22,37.39) Azaz Isten azt akarja, hogy teljesen neki adjuk magunkat, és úgy fogad el bennünket, hogy egészen odaad embertársaink szolgálatára, hogy most már az Ő megváltó szeretetének eszközei legyünk minden ember számára. De tényleg ezek vagyunk? Tényleg az Isten szabadító jóságával találkozik az, aki velünk találkozik? Tényleg úgy vagyunk a világban, mint hiteles jelei annak, hogy az Isten szeretet? Ha ezzel a legmagasabb mértékkel mérjük magunkat, akkor meg kell vallanunk, hogy olyanok vagyunk, mint Jézus példázatában az a szolga, aki tízezer talentummal tartozott urának, és semmi módja nem volt, hogy adósságát megfizesse. Mert, ahogy egyházunk hitvallása mondja: „…természet szerint hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére" (Heidelbergi Káté, 5. kérdés-felelet). Az egész emberi nemzetség minden szeretetlensége, kaini indulata egy ponton sűrűsödött össze, egy ponton robbant ki, egy ponton mutatta meg igazán a maga iszonyú mélységét és pusztító hatalmát: a golgotai kereszten. Most pedig, nagypénteken, a Jézus Krisztus keresztjén az a kézírás azt hirdeti, hogy a mi önzésünkben, langymelegségünkben, szeretetünk minden fogyatkozásában és gátlásában ugyanaz a sötét erő működik, mint Júdás árulásában, Péter tagadásában, a tanítványok gyávaságában, a „feszítsd meg"-et kiáltozó tömeg felelőtlen sodródásában, Pilátus opportunizmusában – ugyanaz a hatalom, amely Jézus Krisztust a keresztre juttatta. Ezért az az írás, amit Pál apostol a kereszten látott, a mi fejcédulánk, a mi adósságlevelünk.

De még valami más is van ezen az íráson. Az új bibliafordítás, szorosan ragaszkodva Pál apostol görög szavaihoz, így mondja ezt a kézírást: „az ellenünk szóló rendelkezéseivel minket terhelő adósságlevél". Tehát ezen az íráson nemcsak az adósságunk van feljegyezve, hanem rajta van az is, hogy milyen rendelkezések lépnek

életbe a fizetésképtelen adóssal szemben. Alapigénk első verse egy szóban foglalja össze ezeknek a rendelkezéseknek a következményét, és ez a szó: halál. Igaza van az igének, amíg az adósság fennáll, „holtak vagyunk a bűnökben". Csak idő kérdése a végrehajtás. Lehet beszélni világfeszültségről, a jövőtől való félelemről, a bizonytalanságról, a háború fenyegetéséről, mindezekben a keresztyén ember az „ellenünk szóló rendelkezéseket" olvassa. Ha a világ legmagasabb hegyén volna kitéve az a kézírás valami óriási transzparensen, csak néhány százezer ember olvashatná, de itt, a golgotai kereszten évszázadok, évezredek milliói láthatják, hogy a szeretetlenség – ez a mi igazi adósságunk – halált okoz és halált érdemel.

II.

Most azonban lássuk meg, hogy mi történt ezzel az írással. Alapigénk szerint odaszegezték a keresztre, és ezzel érvénytelenné lett. Adósságunk eltöröltetett, és a halál fenyegetése elvétetett. Azt mondja ezzel alapigénk, hogy Jézus Krisztus nemcsak miattunk halt meg, hanem helyettünk is meghalt, helyettünk szenvedte el a kereszthalál leírhatatlan testi és lelki kínjait, helyettünk kiáltotta: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?", helyettünk „szálla alá poklokra", a mi büntetésünket szenvedte el, a mi ítéletünk teljesedett be rajta. Adóslevelünk úgy lett hatálytalanná, azért szegeztetett oda a keresztre, mert Ő fizette meg adósságunkat, Ő halt meg helyettünk.

Jézus Krisztus helyettes szenvedésének titkát emberi gondolatokkal megragadni, emberi szavakkal kifejezni nem lehet. Mondhatjuk rá, hogy Jézus Krisztus halála a mi életünk „ára", „váltságdíja", hogy „engesztelő áldozat" vagy „elégtétel" Isten megsértett dicsőségének kiengesztelésére. Mondhatjuk rá, hogy Isten végtelen szeretetének kiábrázolása, és ez a látvány indítja a szíveket bűnbánatra, megújulásra. Mindez igaz, de mindezek együtt sem tudják maradéktalanul kimondani azt a titkot, amit a Szentlélek tár fel előttünk, és amiről alapigénk most ezt mondja nekünk: az az írás a kereszten a te adósságleveled, de lásd, a szegek átütötték, egy kéz megrepesztette, nem érvényes többé, nem vádol többé, rendelkezései nem fenyegetnek halállal, mert az Úr Jézus Krisztus helyetted halt meg a kereszten.

III.

Végül ez a kérdés: Mi az eredménye annak, hogy az ellenünk szóló kézírás odaszegeztetett a keresztre? Alapigénk így felel: „Tieteket, kik holtak valátok a bűnökben, (…) megelevenített együtt Ővele, megbocsátván minden bűnötöket." Az írás oda van szegezve a keresztre, hogy éljünk. A keresztre szegezett kézírás számunkra az élet okmánya, az élet szabadságlevele. Azt hirdeti most nekünk: tiétek az élet, az

igazi élet, amin már nincs hatalma a halálnak. Ahogy Jézus Krisztus mondta: „Aki hisz énbennem, ha meghal is, él." (Jn 11,25) Azaz a Jézus Krisztusba vetett hitben már most elkezdjük az örök életet. Isten eljövendő világának erői máris itt vannak közöttünk. A régi világkorszak még tart, de máris közöttünk van jeleivel az Isten új világa. Ha igazán hisszük, hogy azon az íráson a kereszten a mi nevünk van, akkor mi is elnyerjük az igazi életet. Akkor tényleg eszközeivé leszünk Isten életet adó szeretetének. Akkor tudjuk, hogy nem hiábavaló a munkánk, mert nemcsak a mulandóságnak, hanem az örökkévalóságnak is dolgozhatunk. Azaz tudjuk, hogy érdemes fáradni az igazságért, a népek békességéért, a szabadságért, érdemes dolgozni azért, hogy embertársaink emberhez méltó életet élhessenek.

De alapigénk Isten életet adó kegyelméről úgy is beszél, hogy Isten az ellenünk szóló kézírást „eltette az útból". Mert annak az írásnak az volt a hatása, hogy utunkat állta, nem engedte, hogy visszatérjünk az atyai hajlékba. Most ez az akadály el van távolítva. Azt üzeni Isten a keresztre szegezett írással: most már jöhetsz hozzám, beléphetsz a kapun, várlak, szeretlek, asztalomhoz ülhetsz, megáldalak. Megváltottalak téged és az enyém vagy.

Az a keresztre szegezett írás a kegyelem királyi okmánya. Rá van írva – hiszem – a te neved és az én nevem is. Mint az én Uramnak méltatlan bár, de hivatalos szolgája, hirdetem ma, nagypénteken az örömüzenetet: a Jézus Krisztus keresztjére szegezett íráson ott van a felmentés, a bocsánat, az Isten atyai szeretetének ígérete. Akárhogy romlott is el az élet, Isten tud segíteni. Bármikor ér is utol a búcsúzás órája, tudhatjuk, hogy hazamegyünk. Az a keresztre szegezett írás bizonyossá tesz, hogy az Isten szeretetétől soha senki és semmi el nem szakaszthat. Boruljunk hát le a mi Urunk golgotai keresztje előtt, és áldjuk annak a kezét, aki ezt az írást odaszegezte. Ámen.

Szeretetben megélt szolgálat

Erdős Károly temetése, 1971. június 14.

Textus: Kol 4,17

„És mondjátok meg Arkhippusnak: Vigyázz a szolgálatra, melyre vállalkoztál az Úrban, hogy azt betöltsed!"

Gyászoló Gyülekezet! Pontosan ma, június 14-én van az 55. évfordulója annak, hogy fiatal tiszántúli református lelkészek egy palástos csoportja az egyházkerületi atyák kíséretében átvonult a Kollégiumból a Nagytemplomba, majd ott a lelkészszentelési szertartás folyamán a csoport legkiválóbb tagja, Erdős Károly ment fel a szószékre, hogy mostani alapigénket felolvassa és annak üzenetét társainak és az egész gyülekezetnek hirdesse. Úgy hiszem, most, amikor itt állunk Erdős Károly atyánk és testvérünk koporsója mellett, nemcsak abból meríthetünk vigasztalást, amiket Erdős Károly akkor, hivatalos szolgálata kezdetén mondott, hanem még inkább az igének abból a magyarázatából, amely Erdős Károly immár befejezett szolgálatában áll előttünk. Legyen most segítség az ő egész életműve ahhoz, hogy megértsük Istennek most hozzánk intézett üzenetét: „Vigyázz a szolgálatra, amelyre vállalkoztál az Úrban, hogy azt betöltsed!"

I.

Akitől most búcsúzunk, egész életét és munkáját *szolgálatnak* tekintette. Mégpedig a szó legmélyebb értelmében, úgy, mint Pál apostol munkatársa, Arkhipposz, aki feladatára az Úrban vállalkozott, azaz megbízatását végső fokon magától az Úr Jézus Krisztustól vette, azt az Urának tartozó felelősséggel, az Úr Jézus Krisztus lelkületével és az Ő Lelkének erejével végezte. „Szolgálatra választott ki bennünket a mi Urunk – hirdette Erdős Károly 1916. június 14-én –, maga adván meg nekünk a legmagasztosabb példát a szolgálatra eme kijelentésével: az Embernek Fia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon, és adja az Ő életét váltságul sokakért." Habár tudjuk, hogy későbbi életében Erdős Károly a kiemelt, magisztrális feladatok egész sorát végezte, mint lelkészképző intézeti igazgató, professzor, zsinati atya, a Debreceni Tudományegyetem rektora, ő minden munkáját alázattal, mindig Urára nézve, vele naponként társalogva, szolgálatként végezte.

Azt is jól tudjuk mindnyájan, hogy Erdős Károly szolgálata legbelső tartalmának az igazi, képmutatás nélküli szeretet hirdetését, gyakorlását, másokkal való közlését tartotta. Most attól búcsúzunk, akiről szinte mindnyájan, külön-külön elmondhatnánk: „Igen, tudom, hogy igazán, őszintén szeretett engem." Tudták ezt róla közvetlen

hozzátartozói, tudták a diákjai – alig van olyan tiszántúli lelkész, aki ne lett volna tanítványa! –, tudták professzortársai, barátai, tudták róla a betegek, akiknek élete végéig szorgalmas látogatója és vigasztalója volt, tudták róla az árvák, a szükséget szenvedők, akiknek szinte titokban anyagi segítséget nyújtott, tudták az elhagyott, öreg emberek, akiknek ügyes-bajos dolgait még élete utolsó éveiben is intézte, tudták a szomszédai, és tudta az az iparosember is, akik a múlt héten halála hírére ezt mondta: bizony, ő igazi keresztyén volt, mert szerette az embereket.

II.

Az igazi szeretetet azonban Pál apostol úgy jellemzi, hogy az „együtt örül az igazsággal" (1Kor 13,6). Így Erdős Károly is azt mondta 55 évvel ezelőtt: „Ami szolgálatunk teljesítését illeti, ebben a tekintetben kétségen kívül legmagasztosabb teendőnk az *igazság beszédének* hirdetése." Ha valaki azt kérdezné, mi volt Erdős Károly nevelői hatásának a titka, mi volt a magyarázata annak, hogy a legutóbbi évtizedekben éppen Erdős Károly volt az egyike azoknak, akik a tiszántúli református lelkészek gondolkozását a leghatalmasabban formálták, akkor az első felelet bizonyára ez lenne: ennek az a titka, hogy hallgatói teljesen bizonyosak lehettek afelől, hogy professzoruk őszinte jóakarattal, szeretettel van irántuk. De a második helyen mindjárt azt kell mondanunk: Erdős Károly bizonyságtevése azért volt hiteles és hathatós, mert sem katedráján, sem a magánérintkezésben soha nem mondott semmit, aminek az igazságáról meg ne lett volna győződve. Beszédéből hiányzott minden alakoskodás, minden diplomatai ügyeskedés, minden dialektikus porhintés, mert még a társas élet sablonos szólamait is csak akkor használta, ha azokat őszintén tudta mondani. Nem igényelt magának csalatkozhatatlanságot, és nem is volt tévedhetetlen, de egész életével annak szolgálatában állt, amit az apostol így nevez: „az igazság beszéde".

De ehhez mindjárt hozzá kell tenni, hogy az igazság szeretetében és hirdetésében semmi sem állt távolabb Erdős Károlytól, mint a komor és szűkkeblű fanatizmus. Egész lényét a derű, a belső öröm, a békesség jellemezte. Nem is tudjuk másképpen magunk elé képzelni Erdős Károly bátyánkat, mint derűs mosollyal az arcán, mintha állandóan hallotta volna az ige biztatását: „Örüljetek az Úrban mindenkor; ismét mondom, örüljetek! A ti szelídlelkűségetek ismert legyen minden ember előtt. Az Úr közel!" (Fil 4,4–5) Láttam Erdős Károlyt akkor is, amikor bombák hullottak Debrecenre, akkor is, amikor az István-malom égő épületének füstje kúszott az utcákon és a fegyverek ropogása hallatszott, de az ő lelkének belső nyugalma akkor is békességet árasztott egész környezetére. Még a súlyos szenvedések utolsó időszakában is belső békességgel és bizalommal tette le életét mennyei Atyja kezébe, ahogy saját szavaival mondta már előbb egy imádságban: „Hiszem és vallom, hogy nekem, aki téged szeretlek, a próbák és

szenvedések is javamra vannak, és az örök életre készítenek elő, szent Fiad érdeméért."

III.

Még csak annyit, hogy alapigénkben a „betöltsed" szó túlságosan betű szerinti fordítás, mert az eredeti csak annyit mond: végezd el, teljesítsd szolgálatodat. Azaz a hangsúly nem a teljességen van, nem egy norma százszázalékos teljesítésén, hanem az engedelmes hűségen. Ahogy az apostol mondja: „Ami pedig egyébiránt a sáfárokban megkívántatik, az, hogy mindenik hívnek találtassék." (1Kor 4,2) Most mi egy nagyon hűséges szolga ravatalánál állunk. Hű volt a nagy feladatokban és hű volt a kis feladatokban. Rendíthetetlen hűséggel ragaszkodott ahhoz, amit értéknek ismert. Ezért tisztelte, ápolta az atyák hagyományát, református atyáink lelki örökségét, a Debreceni Kollégiumot, amellyel egészen össze volt forrva az élete, és ápolta azt a hagyományt, amelyet Debrecen városa jelentett a magyar nemzet életében.

Akik Erdős Károly bátyánkat csak felületesen ismerték, mindenesetre észrevették konzervativizmusát, sőt, talán némelyek úgy is tekintették őt, mint Debrecennek, a „maradandóság városának" – ahogy Ady nevezte – az egyik jellegzetes képviselőjét. De ez csak a felszín volt. Erdős Károly kétségtelenül konzervatív ember volt, nem mintha ellensége lett volna az újnak, hanem azért, mert érezte, hogy sokkal inkább a múlt örökségéből élünk, mint gondolnánk. De amikor a múlt értékeit ápolta, akkor voltaképpen azt kereste, ami ebben a gyorsan tovatűnő életben, a változások világában tényleg megmarad. Kereste Isten megmozdíthatatlan országát, kereste azt, ami fölött az időnek sincs hatalma. És én hiszem, hogy azt meg is találta. Sok minden elmúlt, amihez ragaszkodott, de egy megmaradt – mert Erdős Károly tudta, érezte, hogy ebben az egy dologban máris itt van közöttünk az örökkévalóság: az Isten szívéből származó szeretetben, mert az „soha el nem fogy", megmarad örökké.

Itt, Erdős Károly koporsója mellett tegyünk vallást arról, hogy nem fogy el Isten szeretete, amellyel őt szerette és szereti, nem fogy el a szeretet, amellyel Erdős Károly szerette és szereti Megváltóját, és nem fogy el a mi egymás iránt való szeretetünk sem, mert a mi embertársainkkal való kapcsolatainkban is az örökkévalóság fénye ragyog, ha igazán tudjuk szeretni egymást. Ezért most áldjuk az Istent mindazokért az ajándékokért, amelyeket Isten Erdős Károly életében és munkájában küldött nekünk, egyházunknak, a tudománynak, mindnyájunknak. Áldjuk Istent, hogy olyan ügy szolgálatában állt, amely megmarad örökké. És áldjuk azért, hogy mi is mindnyájan, ha beállunk ebbe a szolgálatba és ezt a szolgálatot végezzük, akkor már most elkezdhetjük az örök életet, ahogy Isten igéje mondja: „A világ elmúlik, és annak kívánsága is; de aki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké." (1Jn 2,17) Ámen.

Krisztusban elaludni

Húsvét, 1961

Textus: 1Thessz 4,13–14

„Nem akarom továbbá, atyámfiai, hogy tudatlanságban legyetek azok felől, akik elaludtak, hogy ne bánkódjatok, mint a többiek, akiknek nincsen reménységük. Mert ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott, azonképpen az Isten is előhozza azokat, akik elaludtak, a Jézus által övele együtt."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A felolvasott alapigében, Pál apostolnak ebben a hatalmas húsvéti bizonyságtételében kétszer, sőt, ha a következő verset is vesszük, háromszor olvassuk ezeket a szavakat: „akik elaludtak". Semmi kétség nincs afelől, hogy az apostol ezekkel a szavakkal a Krisztusban meghalt keresztyénekről beszél. Akik valóban Krisztusban haltak meg, akiknek az élete valóban „Krisztusban elrejtett élet volt" (Kol 3,3), az ő haláluk Pál apostol bizonyságtétele szerint olyan, mint az alvás. Nem Pál apostol tanította ezt először, nem is ő az egyetlen az Újszövetségben, aki ezt a titkot hirdeti, mert nem kevesebbszer, mint tizennégyszer olvashatjuk az Újtestamentumban ezt az összehasonlítást: a keresztyén ember halála olyan, mint az elalvás.

Most azonban különösen figyeljünk arra, hogy az apostol ezt az Úr Jézus Krisztus feltámadásával kapcsolatban mondja. Mert ezt a titkot valóban nem lehet másképpen megérteni, csak az Úr Jézus Krisztus feltámadásának húsvéti fényében. „Ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott, azonképpen Isten is előhozza azokat, akik elaludtak, a Jézus által övele együtt."

Ezért ebben az ünnepi órában mi is úgy hallgassuk alapigénk üzenetét, mint Krisztus Urunk feltámadása örömhírének részét. Csak Őáltala, egyedül az Ő feltámadásának erejében bízva mondhatjuk örömmel, bátran, sőt, merészen, hogy az igazán keresztyén ember halála olyan, mint az alvás.

I.

Hadd hangsúlyozzam még egyszer, igen erősen, hogy ez a hittitok csak a húsvét fényében válik világossá. Mert az Úr Jézus feltámadásának tényétől elválasztva az a hasonlat, hogy a halál olyan, mint az álom, valóban csak hasonlat, költői kép, szép beszéd, aminek azonban nincs alapja, és ezért vigasztalást sem adhat.

Azt mondani, hogy a halott hasonlít az alvóhoz, hogy a halál olyan, mint az alvás, ez Jézus Krisztus feltámadása nélkül csak megszépítő kifejezés, olyan, mint a hervadó virág a koporsón, mint a temetés külső dísze, ami csak arra való, hogy a halál rettentő

valóságát egy rövid időre elfeledtesse, eltakarja a szemünk elől. Ha csak úgy használjuk ezt a hasonlatot, mint valami leplet, fátyolt, akkor nincs is szükségünk az Újszövetségre, mert a keresztyénség világán kívül, a pogányok is gyakran beszéltek úgy a halálról, mint álomról.

Csakhogy amikor a régi pogányok mondták azt, hogy a halál csak alvás, akkor ez a beszéd tele volt szomorúsággal. Mert a régi pogányok csak azt látták, hogy a halott, felravatalozott ember hasonlít az alvóhoz – a szeme le van hunyva, arcát megnyugvás önti el, tagjait nem mozgatja –, de soha nem gondoltak arra, ami számunkra a legfontosabb, hogy az alvás után következik a felébredés. Amikor egy-egy régi római kőkoporsó feliratában, vagy egy régi római költő versében olvassuk, hogy a halál olyan, mint az alvás, akkor az ilyen beszédet mély szomorúság hatja át, az a bánkódás, amire Pál apostol utal alapigénk első mondatában: „Ne bánkódjatok, mint akiknek nincsen reménységük." Egy híres római költő így énekel az ember véges életéről: „A fényes égitestek eltűnhetnek és újra felkelhetnek, de amikor a mi rövid ideig tartó világosságunk kialszik, akkor számunkra nincs más, csak az alvás örök éjszakája."

Alapigénk ennek éppen az ellenkezőjét hirdeti. A keresztyén ember halála azért hasonlít az alváshoz, mert ahogyan az alvás után következik a felébredés, éppen úgy a halál után is következik az, amiről így teszünk vallást: hiszem testünk feltámadását és az örök életet.

Keresztyén Testvéreim! Ne gondoljátok egy pillanatra sem, hogy az első keresztyének, akik alapigénket először hallották, ábrándozó, menekülő lelkek voltak, akik nem néztek szembe a halál valóságával. Sőt, ennek éppen az ellenkezője igaz: soha emberek még olyan határozottan, olyan bátran nem néztek szembe a halál hatalmával, mint az első keresztyének. Amikor alapigénket a thesszalonikai gyülekezetben először felolvasták, még csak kb. 19 év telt el Jézus keresztre feszítése óta. Azaz ha talán Thesszalonikában nem is, másutt még éltek keresztyének, akik a golgotai eseménynek szemtanúi voltak. Ha Jézus úgy halt volna meg, mint ahogy mi is láttuk már a békességes kimúlás eseteit: gyötrődés nélkül, csendben, akkor talán eszébe juthatott volna valakinek, hogy a halál elalvás. De gondoljunk a kereszt kimondhatatlan szenvedéseire, gondoljunk Jézus felkiáltására a kereszten, gondoljunk arra, hogy átszegezett kézzel és lábbal vergődött a kereszten, azután még az oldalába is lándzsát döftek – ha valaki ezt látta, annak soha nem jutott volna eszébe, hogy a halál elalvás. Vagy gondoljunk Pál apostolra, akinek bizonyságtévő szavaiban a Szentlélek most szól hozzánk. Pál apostolról tudjuk, hogy még mint Saulus, Krisztus ellenségeként ott volt a megvadult tömegben, amikor István vértanút megkövezték. Ő maga ugyan nem vett követ a kezébe, de egyetértett és együttérzett azzal, ami történt. Ennek az első keresztyén vértanúnak a kimúlása, amikor kövekkel agyonverték, minden egyébhez előbb hasonlított volna, mint az elalváshoz, és mégis, az első keresztyének így beszéltek a haláláról: „Térdre

esvén pedig, nagy fennszóval kiálta: Uram, ne tulajdonítsd nékik e bűnt! És ezt mondván, elaluvék." (ApCsel 7,60)

Gondoljuk el, milyen hallatlan hitbeli bátorságra volt szükség ahhoz, hogy ezt a halált az elalvással hasonlítsák össze. Honnan vették ezt a hitbeli bátorságot? Jézus Krisztus halálának és feltámadásának tényéből. Fektessünk hangsúlyt mind a kettőre! Jézus Krisztus valósággal meghalt, úgy, ahogy mi mindannyian meg fogunk halni, de közülünk senki nem fog leszállni a halálnak abba a mélységébe, amelybe Ő leszállt, és nem fog megküzdeni a halálnak azzal az iszonyatával, amivel Ő megküzdött. Mert Ő a halálnak nemcsak a testi folyamatát élte át, hanem – miattunk, helyettünk és értünk – megküzdött azzal, ami a halált igazán rettenetessé teszi, a bűn hatalmával. Mert, ahogy az Írás mondja, a halál fullánkja a bűn. Ő, a szent, az ártatlan, a tiszta a bűn minden kínját, büntetését is elszenvedte a kereszten, az Istentől való teljes elhagyatottságot, és mindezt azért, hogy nekünk ne kelljen mindezt elszenvednünk, azért, hogy számunkra a halál ne egy irtózatos küzdelem, kétségbeesett viaskodás, hanem megnyugvás, elpihenés legyen: elalvás, ami után következik a feltámadás boldog ébredése.

De ugyancsak hangsúly van az Ő feltámadásán is. Alapigénk szerint Isten a Krisztus által hozza elő azokat, akik elaludtak, az Ő feltámadásának ereje által. Az Ő feltámadása a garanciája, a végső, teljes biztosítéka annak, hogy a halál alvása után jön az új életre ébredés. Pál apostol ugyanezt az igazságot az első Korinthusi levél 15. részében, amit szeretteink koporsójánál szoktunk felolvasni, így hirdeti: „Jézus Krisztus zsengéjük lőn azoknak, akik elaludtak." (1Kor 15,20)

Amikor az ószövetségi időkben az első termést, a zsengét az oltárra helyezték, akkor ez azt jelentette, hogy nem veszett kárba a szántóvető munkája: a vetés aratássá érett. Éppen így a feltámadott Úr Jézus Krisztus az első, a zsenge, akinek a feltámadása a biztosítéka annak, hogy eljön a boldog aratás, az Őbenne elaludtak új életre ébredése.

Mindezt nem tudom rövidebben és nyomatékosabban összefoglalni, mint úgy, hogy idézem drága húsvéti énekünket:

„Nincs már szívem félelmére
Nézni sírom fenekére,
Mert látom Jézus példájából,
Mi lehet a holtak porából.
Szűnjetek meg, kétségeim,
Változzatok félelmeim
Reménységgé s örömökké,
Mert nem alszom el örökké."

(RÉ 347. dicséret, 3. vers)

II.

„Mert nem alszom el örökké" – ez alapigénk súlyponti üzenete. Most azonban vizsgáljuk tovább, milyen más üzenetek is vannak abban a tanításban, hogy a keresztyén ember halála hasonló az elalváshoz.

1) Először is benne van a megnyugvás, a megpihenés vigasztalása. Az Úr Jézus Krisztus, halálával és feltámadásával elvette a halál fullánkját, és ezért Krisztusban elaludni annyit jelent, mint megpihenni.

Mindenki tudja, milyen nagy áldás az alvás pihenése. Manapság, amikor olyan sok a nyugtalan, ideges ember, mindnyájan érezzük, milyen áldás, ha valaki azt tudja mondani a zsoltárossal: „Békességben fekszem le és legott elaluszom; mert te, Uram, egyedül adsz nékem bátorságos lakozást." (Zsolt 4,9) Így kell értenünk a Jelenések könyvének üzenetét: „Boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg mostantól fogva. Bizony, azt mondja a Lélek, mert megnyugosznak az ő fáradtságuktól." (Jel 14,13)

2) Azután másodszor, az ige hasonlatában utalás történik az alvás megújító, felfrissítő erejére. Egy jó éjszakai pihenés után úgy érezzük, mintha kicseréltek volna bennünket. Lefeküdtünk fáradtan, talán csüggedten, és felébredünk megújulva, tele bizakodással. Ha követjük Pál apostolt abban, hogy ennek a titoknak az érzékeltetésére az első Korinthusi levél 15. részében egyszerre is és felváltva is használja az alvás és a vetés hasonlatát, akkor szólnunk kell arról az elváltozásról (1Kor 15,51) is, ami a Krisztusban meghaltak új életre ébredését megelőzi: „Elvettetik romlandóságban, feltámasztatik romolhatatlanságban; elvettetik gyalázatosságban, feltámasztatik dicsőségben; elvettetik erőtelenségben, feltámasztatik erőben." (1Kor 15,42–43)

3) De ami a legfontosabb, ugyanaz az ember ébred fel, mint aki elaludt. A Szentírás nagyon szűkszavúan szól az ember végső állapotáról, csak azt mondja meg, amire szükségünk van. János első levelében az áll, hogy „most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Őhozzá; mert meg fogjuk őt látni, amint van." (1Jn 3,2) Az első Korinthusi levélben pedig ez áll: „Amiket szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg se gondolt", azokat készítette Isten az Őt szeretőknek (1Kor 2,9). Nincs is értelme annak, hogy képzeletünkkel próbáljuk kiszínezni a végső dolgokat, és különböző spekulációkba merüljünk. Egy dolog felől azonban Isten igéje nem hagy bennünket kétségek között: a feltámadás sem veszi el személyiségünket, az Isten új világában sem olvadunk bele a mindenségbe, ott is azok leszünk, akik voltunk.

Itt azonban alapigénkben van egy igen fontos figyelmeztetés. Nem azon van a hangsúly, hogy a Krisztusban elaludtak pontosan azok maradnak, akik voltak, hanem azon, hogy őket Isten Krisztussal, vele együtt hozza elő. Vagyis a mi

személyiségünkben az, ami erősebb, mint a halál, az nem más, mint a Jézus Krisztussal való kapcsolatunk, az, amiről Pál apostol így tesz bizonyságot: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus." (Gal 2,20) Ez a Krisztusban elrejtett új élet az, ami a halált alvássá teszi, ez a Jézus Krisztusban való új élet az, ami a halált átmenetté teszi, mert a Jézus Krisztussal való kapcsolatunk, a benne való új életünk erősebb, mint a halál. „Aki hisz énbennem – halljuk Megváltónk szavát –, ha meghal is, él." (Jn 11,25)

III.

Legvégül még erre a kérdésre feleljünk: Mi hasznunk van abból a tanításból, hogy a keresztyén ember halála olyan, mint az elalvás? Egészen bizonyosan az a haszna is megvan, hogy felkészít a halálunkra, de még inkább az, hogy felkészít az életre, itt a földön.

Pál apostol is elsősorban az utóbbira gondolt. Szólt azokhoz a thesszalonikai keresztyénekhez, akik bánkódtak, szomorkodtak elköltözött szeretteik miatt, mint „akiknek nincsen reménységük". Azért tett bizonyságot előttük Jézus feltámadásának erejéről, hogy megvigasztalódjanak, hogy örüljenek, hogy az egész földi életet Jézus Krisztus húsvéti győzelmének fényében lássák.

Azután gondolt azokra is, akik annyira átadták magukat az Úr Jézus várásának, hogy közben elhanyagolták munkájukat, és a végén arra szorultak, hogy mások tartsák el őket. Ha figyelmesen olvassuk a két thesszalonikai levelet, akkor világos az összefüggés alapigénk tanítása és Pál apostol sokat idézett szava között: „Ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék." (2Thessz 3,10) Azaz a feltámadás reménységét úgy kell megélnünk itt a földön, hogy példásan helytállunk, becsületbeli dolognak tartjuk, hogy a kenyerünket megkeressük, és úgy tekintjük az egész földi életet, mint egy olyan csatateret, amelyen Urunk a győzelmet, a mi győzelmünket kivívta a halál fölött.

De mindezeknek van egy feltétele, és ez a feltétel: a hit. Alapigénk feltételes módban mondja: „ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott…", akkor válik bennünk bizonyossággá, hogy a halál nem törés, hanem átmenet, olyan, mint az elalvás, ami után következik az ébredés Isten új világában.

Erre azt mondhatja valaki: éppen ez a baj, hiába erőlködök, nem tudok hinni. Keresztyén Testvéreim! A hit éppen az erőlködés ellentéte. A hit minden görcsös erőfeszítés feladása. A hit azt jelenti, hogy mi magunk teljesen tehetetlenek vagyunk, kihűlt testünket mások teszik koporsóba, a koporsót mások viszik, de van valaki, a mi jó pásztorunk, a juhoknak ama nagy Pásztora, aki erős karjával felvesz és átvisz a halál árnyékának sötét völgyén az Ő országába. Rá kell bízni magunkat életünkben és halálunkban, ahogy a kisgyermek rábízza magát szerető szüleire.

Nemrégen hallottam egy kedves történetet egy körülbelül ötéves kisfiúról. Az történt, hogy este az édesanyja lefektette az ágyába és ott elaludt. De aztán váratlanul egy rokoncsalád érkezett, és a fekvőhelyeket újra kellett rendezni. A kisfiút átvitték egy másik ágyra a másik szobába. Az édesanyja gyöngéden kiemelte az ágyából, és átvitte a másikba. A gyermek fel sem ébredt. Aztán másnap csodálkozva nézett körül, és meglepődve kérdezte édesanyját, hogy került új helyére. Hát az úgy volt, kisfiam, hogy én felemeltelek és áthoztalak – mondta az anyja. A kisfiú elgondolkozott. Aztán, mivel már hallott valamit a húsvéti dolgokról, ezt mondta: Édesanyám, én úgy gondolom, hogy a feltámadás is valahogy így lesz. Igen, akik a Krisztusban elaludtak, azokat a juhoknak ama nagy Pásztora veszi karjaiba, hogy átvigye őket oda, ahol sem halál, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé (Jel 21,4). „A békesség Istene pedig, aki kihozta a halálból a juhoknak nagy pásztorát, örök szövetség vére által, a mi Urunkat, Jézust, tegyen készségesekké titeket minden jóra, hogy cselekedjétek az ő akaratát, azt munkálván tibennetek, ami kedves őelőtte a Jézus Krisztus által, akinek dicsőség örökkön örökké. Ámen." (Zsid 13,20–21)

A Lélek tüzének munkája

Pünkösd

Lekció: ApCsel 2,1–11

Textus: 1Thessz 5,19

„A Lelket meg ne oltsátok."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Amikor Isten kiválasztott emberei, a Szentírás szerzői a Szentlélekről szóltak, azaz amikor az volt a dolguk, hogy erről a leghatalmasabb, de nem e világból származó valóságról ennek a világnak a szavaival tegyenek bizonyságot, ezt az emberfeletti feladatot csak úgy tudták megoldani, hogy a Szentlelket ennek a világnak az erőihez hasonlították. A Szentlélek olyan, mint a sebesen zúgó szél – hallottuk a pünkösdi történetben. Olyan, mint a hatalmas, tisztító vízáradat, amit Isten a végső időkben kitölt minden testre. De van a Szentléleknek egy harmadik nagy természeti jelképe is: a tűz. A Lélek keresztsége tűzkeresztség, és az első pünkösd napján kettős tüzes nyelvek jelentek meg a tanítványok feje fölött. Alapigénket is akkor értjük helyesen, ha először arra figyelünk, hogy benne Pál apostol szintén a tűz hasonlatával beszél a Szentlélekről. Isten kigyújtja a Lélek tüzét; vigyázzatok, hogy a Lelket, ezt a szent tüzet meg ne oltsátok!

I.

A tűz először is *éget*, pusztít, rombol. Aki már látott tűzvészt, tudja, milyen roppant pusztító ereje van a tűznek. A Szentlélek is így hat, de csak azt égeti, azt pusztítja, amit Isten megítélt, ami az Ő akaratával ellenkezik. Ezért a Szentléleknek ez a romboló hatása voltaképpen teremtő, újjáteremtő erő, mert amikor megsemmisíti a bűn erejét, akkor ezzel segít, új életre támaszt. Ezért a Szentlélek megjelenése mindig együtt jár a bűn megítélésével. Amikor az első pünkösd napján a Lélek tüze lobogni kezdett, akkor ez a mennyei tűz behatolt a pünkösdi prédikáció hallgatóinak lelkébe is, feltárta ott a bűnt, és ezért az emberek szívükben megkeseredve kérdezték: „Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak?" (ApCsel 2,37)

De most már mit jelent a Lélek tüzének megoltása? Azt jelenti, hogy ellenállunk az ige bűnbánatra hívásának, azt jelenti, hogy makacsul ragaszkodunk ahhoz, amit Isten megítélt, azt jelenti, hogy nem szívleljük a keresztről való beszédet és csak azt kívánjuk hallani, ami megerősíti, igazolja az óembert bennünk. „A Lelket meg ne oltsátok!" Ne próbáljátok kioltani a Szentlélek tüzét, mert ez a romboló hatalom az igazi építő erő, és sem az egyes embereknek, sem az anyaszentegyháznak, sem a

magyar népnek, sem az emberiségnek nincs semmi másra nagyobb szüksége, mint hogy a nukleáris fegyverek halált hozó tüze helyett tényleg a Szentlélek tüze égjen, lobogjon közöttünk és égesse, pusztítsa mindazt, ami Istentől elválaszt, amivel Isten akaratának ellene szegülünk.

II.

A tűz második tulajdonsága az, hogy *szétválasztó erő*: a kohóban az értékes fémet elválasztja az értéktelen salaktól. Ilyen értelemben mondta Krisztus Urunk: „Azért jöttem, hogy e világra tüzet bocsássak…" (Lk 12,49) Amikor Jézusnak ez az ígérete pünkösd napján megkezdte beteljesedését, akkor ez azt jelentette, hogy szétválasztásnak kellett végbemennie az ige felszólítására: „Szakasszátok el magatokat e gonosz nemzetségtől." (ApCsel 2,40)

A Szentlélek az egyes ember lelkében megbontja a látszólagos és hamis összhangot, a megalkuvást azzal, ami Isten ellen való, de ezt azért teszi, hogy aztán létrejöjjön az igazi összhang, az igazi békesség, „amely minden értelmet felülhalad" (Fil 4,7). De nemcsak az egyes ember lelkében megy végbe az, hogy a Lélek tüze elkülöníti a salakot a tiszta fémtől, hogy a mi hitünk becsesebb legyen a tűz által megpróbált aranynál (1Pt 1,7), hanem az egész emberiség életében is megszünteti az összekeveredést a világ dolgaival. Ha a Lélek manapság nálunk is meg akarja mutatni, hogy mennyire világ a világ, és mennyire világ az is, amit magunkban és egyházunkban keresztyénségnek tartottunk, akkor ez ellen sem szabad tusakodnunk.

De ez az elválasztás végeredményben azért van, hogy Krisztus népe mint királyi papság az egész világnak hirdesse Isten nagyságos dolgait (1Pt 2,9). Krisztus népe csak akkor tudja igazán szeretni és szolgálni az emberiséget, ha látja a különbséget Krisztus egyháza és a világ között. Ha ellenben újra megpróbáljuk elhomályosítani ezt a különbséget, amit a Lélek mutat meg, akkor szembekerülünk az igével: „A Lelket meg ne oltsátok!"

III.

A tűz harmadik tulajdonsága az, hogy *világít*. Alapigénk különösen hangsúlyozza a Szentlélek tüzének ezt a hatását. Alapigénk után ugyanis mindjárt ezt olvassuk: „A prófétálást meg ne vessétek." Mert a prófétálás éppen azt jelenti, hogy a Szentlélek fénye addig nem ismert, új dolgokat tár föl és nyilatkoztat ki a gyülekezet számára. Nem arról van szó, hogy a prófécia túlmenne a Jézus Krisztusban adott kijelentésen, hanem csak arról, hogy a mi számunkra, a mindenkori gyülekezet számára új az, amit a Lélek megvilágít: új utakat tár föl, új megoldásokat készít. A Lélek tüzének megoltása pedig azt jelenti, hogy bizalmatlanul elutasítunk mindent, ami új, vagyis

a törvény betűi szerint akarunk eljárni, elfeledkezve az Írás szaváról: „Ha azonban a Lélektől vezéreltettek, nem vagytok a törvény alatt." (Gal 5,18) Alapigénk tehát azt követeli, hogy legyünk nyíltszívűek és nyitott elméjűek a Lélek vezetése iránt; azt kívánja, hogy előre nézzünk, mert kibeszélhetetlen az az áldás, amit a mi gazdag Urunk a jövőben, vándorutunk előttünk lévő szakaszán tartogat számunkra.

Figyeljünk arra, hogy alapigénk a gyülekezet tagjainak, a „lelki embereknek" szól, azoknak, akik már vették a Lélek ajándékát. Akármilyen meglepően hangzik is, éppen a lelki embereket fenyegeti a lelki gőg kísértése, az a kísértés, hogy a Lélek tüzét megoltsák. A lelki embert ejtheti meg az a kísértés, hogy így gondolkozzon: én már minden világosságot elnyertem, nekem már nincs szükségem új világosságra. A ilyen ember a múlt rabja lesz; elzárja magát az elől, amit Isten a jövőben tartogat számára. Urunk azonban azt akarja, hogy szakadatlanul növekedjünk az ismeretben, egészen addig, amíg el nem jutunk a színről színre látás világába. Megoltja a lelket az, akinek nem kell új világosság, új látás. „A Lelket meg ne oltsátok!" Várjátok, kérjétek a Lélek tüzének új ragyogását!

IV.

Végül a tűz negyedik tulajdonsága az, hogy *melegít*. Megolvasztja a közöny, az önzés, a ridegség jégpáncélját, felgerjeszti az Isten és felebarát iránti szeretet hevét. A Szentlélek tüzének eredménye, hogy tudunk szeretni. Amikor a keresztyénség megjelent a történelemben, a pogányok csodálkozva mondták: „Nézzétek, mennyire szeretik egymást." De nemcsak egymást szerették, hanem szeretetük kisugárzott az ókori pogányság hideg, kegyetlen világába. Érzik-e manapság rajtunk az emberek a Szentlélek tüzének ezt a hatását? Egy híres svájci író mondta: „Hideg lett ebben a világban. Egy olyan korszakban, amikor az acél, az üveg és a beton az építészet uralkodó anyaga, az ember személytelen tárggyá változott. Az új házakban óvóhelyeket kell építeni. Jeges szél járja át korunkat. Az emberek okosak, élelmesek akarnak lenni – a világért sem érzelgősek; inkább rosszak akarnak lenni, mint gyengék, és valósággal szégyellik a szívüket. Hideg lett ez a világunk." Lehet, hogy ez túlzás, de mégis van benne valami. Urunk azonban azt akarja, hogy az a tűz, ami az első pünkösd napján kigyúlt, kiárassza melegét az egész világra. Ez a keresztyének feladata ebben a világban. A Lélek megoltása pedig azt jelenti, hogy ezt a feladatot nem vállaljuk, az Isten szeretetét csak a saját használatunkra akarjuk megtartani. Ha pedig ezt tesszük, akkor előbb-utóbb a mi szívünk is kihűl, mert a tűz csak addig lobog, amíg terjed, amíg továbbharapódzik. De érzik-e a Szentlélek melegének tüzét azok, akikkel együtt vagyunk, családunk tagjai, munkatársaink, barátaink? „A Lelket meg ne oltsátok!" Adjuk tovább, amit kaptunk: a Lélek tüzének éltető melegét, úgy, ahogy az az Isten szívéből árad a mi szívünkön át a világba.

*

Legvégül csak annyit, hogy alapigénknek van egy ki nem mondott előfeltétele is, amit most jó lesz kimondanunk: alapigénk parancsának csak az tud engedelmeskedni, aki elnyerte a Lélek ajándékát. Ezért a Szentlélekért való könyörgés első kérése nem ez: Uram, ne engedd, hogy megoltsam a Lelket, hanem ez: Uram, mint lelki szegény, kérlek, add nekem, add a gyülekezetnek a Lélek ajándékát. Küldd el a Lélek tüzét, hogy annak lángja égesse a bűnt, tisztítsa életünket minden salaktól, világítsa meg az előttünk lévő utat, olvassza meg a közöny, az önzés jegét és gerjessze fel bennünk az igazi szeretetet Irántad és felebarátaim iránt, a Te dicsőségedre! Ámen.

Isten igéjének szabadsága

Március 15-i ünnepség,
Debreceni Református Kollégium Oratóriuma

Textus: 2Tim 2,9

„Mint egy gonosztevő, szenvedek mind a fogságig; de az Istennek beszéde nincs bilincsbe verve.”

Keresztyén Testvéreim! Március idusának tartalmát semmi sem fejezi ki jobban, mint az a 12 pontból álló deklaráció, amelynek ezt a címet adták: „Mit kíván a magyar nemzet?” Ebben a kiáltványban annak megfogalmazója, Irinyi József, első helyre tette, és március 15-én délelőtt a pesti egyetem előtt Jókai Mór első pontként olvasta fel a magyar nemzetnek ezt a kívánságát: „Kívánjuk a sajtó szabadságát, a cenzúra eltörlését.” Március 15-ének első cselekedete pedig az volt, hogy a lelkes tömeg Landerer és Heckenast nyomdájához vonult, és ott Petőfi és Jókai saját felelősségükre, hatósági cenzúra nélkül kinyomtatták Petőfi Nemzeti dalát és a márciusi 12 pontot. A kiáltvány első pontját nem ok nélkül tették az első helyre: a márciusi ifjak a szólás szabadságáért, az írott szó szabadságáért harcoltak.

A kimondott és az írott szó szabadságát manapság az ún. emberi szabadságjogok közé szoktuk sorolni, de a történelemből nagyon jól tudjuk, hogy annak gyakorlása szinte sohasem volt természetes és magától értetődő. Voltak időszakok, amikor szabadon szárnyalt az emberi szó, és voltak olyan korok is, amikor a szó meg volt kötözve, bilincsekbe volt verve. Pál apostol azonban alapigénk szerint tud egy olyan szóról is, amely nincs, nem lehet bilincsekbe verve. Én magam – írja Timóteusnak – „mint egy gonosztevő szenvedek mind a fogságig; de az Istennek beszéde nincs bilincsbe verve”.

I.

Ez a nyilatkozat azért meglepő, mert egy fogoly szájából származik. Pált mint politikai bűnöst, mint néplázítót tartják fogságban, pedig semmi mást nem tett, mint hogy hirdette Istennek rábízott üzenetét, az evangéliumot. Gondoljuk el, hogy éppen neki milyen gyötrelmes lehetett ez a fogság. Az, akinek az élete addig lázas aktivitásban, éjjel-nappali munkában, szakadatlan utazásban, igehirdetésben, szervezésben telt el, most tétlenségre, mozdulatlanságra van kárhoztatva. Nagy tervei egyelőre összeomlottak. Nem mehet Hispániába, nem mehet Illyriába, nem viheti az üdvösség üzenetét messze vidékekre. De mégis – és itt van a hatalmas *de* az ő

vallomásában – az a nagyszerű és boldog felfedezés lesz az osztályrésze, hogy a rábízott üzenet korántsem bukott el: az evangélium jobban terjed, mint azelőtt. Ezt látja közvetlen környezetében is. Amint egy másik levelében mondja: „híressé" lesz az ő fogsága. Olyan lesz, mint egy nagy felkiáltójel. Őrei, a római katonák, akik sohasem hallottak Krisztusról, most gondolkozóba esnek. Ilyen foglyot még nem láttak. Ezt az embert valami megmagyarázhatatlan erő élteti, az ad neki nyugalmat és örömet. Aztán megnyílnak a szívek, és vannak – ha talán kevesen is –, porkolábok, fogolytársak, akik ettől az idős, megbilincselt embertől tanulják meg a legdrágább igazságot, hogy Krisztus a mi üdvösségünk. De a börtön falain kívül is lendületet vesz az evangélium ügye. Igehirdető munkatársai Pál példáján megszégyenülnek, de ugyanakkor felbátorodnak, és nagyobb bátorsággal kezdik hirdetni az evangéliumot. Így Pál egy másik levelében ezt írhatja: „az én dolgaim – fogságom, kényszerű tétlenségem – inkább előmenetelére lőnek az evangéliumnak" (Fil 1,12). Őt, az eszközt bilincsbe verhették, de „az Istennek beszéde nincs bilincsbe verve".

Pál apostol ezzel a vallomásával a keresztyénség egyetemes tapasztalatát juttatta kifejezésre. A keresztyén egyház története folyamán újra és újra bebizonyosodott, hogy Isten beszéde nincs bilincsbe verve. Volt idő, amikor a keresztyénség üldözött kisebbségként élt ebben a világban. Nagy Konstantinig irtották, kínozták a keresztyéneket. Egyik nagy üldözés után jött a másik. De soha nem hatott úgy Isten igéje a világban, mint akkor. És végül a meggyötört, eltiport, bilincsekbe vert egyházé lett a győzelem. Mert ezek a keresztyének, amikor már nem szólhattak, némaságukkal hirdették az igét, amikor pedig az életüket is elvették, az ő vérük lett az a mag, amelyből hatalmasan kinőtt Krisztus anyaszentegyháza.

De nem is történhetett másképpen! Ha az ige valami emberi kultusz volna, amilyen már sok volt ezen a világon, könnyen fel lehetne számolni. De ha valóban annak üzenete, akinek „lábai alá vettettek mindenek", aki a történelem kezdete, vége és célja, Alfája és Ómegája, aki szuverén módon kormányozza az eseményeket, akinek akarva-akaratlan minden felsőség, minden hatalmasság szolgál – lehet akkor egy pillanatig is kételkedni abban, hogy az Ő szava áttör minden megkötöttségen, minden akadályon? Ahogy Jézus mondja: „Az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jő el a vég." (Mt 24,14) Sem előbb, sem utóbb. Amíg minden emberhez el nem jut Krisztus felszólítása – történjék közben bármi is –, az ige hirdetése – akár velünk, akár általunk, akár nélkülünk, akár ellenünk – szakadatlanul hangzik ezen a földön, egészen a világ végezetéig.

Most, amikor virágvasárnap ünneplésére készülünk, jó emlékeznünk arra, amit Jézus jeruzsálemi bevonulása alkalmával mondott arról, hogy Isten beszéde még az emberi szó eszközéhez sincsen hozzákötve: „Ha ezek elhallgatnak" – mondta

ellenségeinek –, ha az emberi bizonyságtévők elhallgatnak vagy őket elhallgattatják, „a kövek fognak kiáltani" (Lk 19,40). Isten, ha szükséges, a kövek által is tud szólni az emberiséghez. Felemelkedő kultúrák nagyszerű épületeinek kövei hirdethetik Őt, de ha kell, összeomlott, Isten ítéletével összezúzott kultúrák épületeinek szétdúlt kövei hirdetik, hogy Jézus a Király, és hogy Övé minden hatalom mennyen és földön.

És most, amikor húsvét ünneplésére készülünk, jó arra is gondolnunk, hogy Jézus bezárt ajtón keresztül ment be a rettegő tanítványokhoz, és úgy hirdette nekik a húsvéti evangéliumot: Békesség nektek! Ami az emberi szem előtt akadálynak, bilincsnek, béklyónak, bezárt ajtónak látszik, azt Ő hatalmas lehetőséggé teheti, mert „az Istennek beszéde nincs bilincsbe verve".

II.

Nem is az a kérdés, hogy mi lesz Isten beszédével, hanem inkább ez: vajon mi magunk akadályozzuk-e Isten szavának ezt a diadalútját, nem próbáljuk-e Isten szavát a magunk hitetlenségével, bűnével, nyomorúságával bilincsbe verni? Mert az ige útjában nemcsak külső akadályok állnak, még súlyosabbak a belső akadályok. Mert hogyan szolgálja a szabadság evangéliumát, aki maga rabságban él? „Mert aki bűnt cselekszik – mondja Jézus Krisztus –, szolgája a bűnnek." (Jn 8,34) Hogyan hirdesse Isten beszédét az, akinek az életében még nem lett valósággá Jézus ígérete: „Ha a Fiú megszabadít titeket, valósággal szabadok lesztek" (Jn 8,36)?

Nem azt kell-e látnunk, hogy sokszor az ige nem az igehirdetés által, hanem annak ellenére terjed a világon? Hogy a mi egyházunk annak ellenére maradt fenn, amit a szószékekről prédikáltak? De erre is áll alapigénk: Isten beszéde ezeket a belső akadályokat is legyőzi, a mi bűnünk bilincseit is összetöri. Minden igehirdetőnek vannak bilincsei, megkötöttségei, korlátai. Nekem magamnak is. De ki sem merném nyitni itt a számat, ha nem tudnám, hogy az én korlátaim Isten beszédét nem korlátozzák, és hogy prédikációmmal Istennek mérhetetlenül több mondanivalója lehet valaki számára, mint amit én tényleg el tudok mondani – mert az Ő beszéde így sincsen bilincsbe verve!

III.

De mi köze mindezeknek március 15-éhez? Eddig az Isten beszédének szabadságáról volt szó, ma pedig mégiscsak a nemzeti, emberi szabadságot ünnepeljük. Pedig igen sok köze van a kettőnek egymáshoz. De hát miben áll ennek a titokzatos, nem emberi szabadságnak a kapcsolata a mi földi szabadságtörekvéseinkkel?

Valamikor nemcsak az egyháztörténet-írás, hanem a világi történetírás is szívesen elfogadta azt a tételt, hogy a reformáció tulajdonképpen nem volt más, mint annak a nagy emberi szabadságtörekvésnek egyik állomása, amely a reneszánsszal kezdődött és a francia forradalomban jutott el egyik kulminációs pontjához. Ha van is ebben a konstrukcióban valami igazság, ma már nyugodtan elejthetjük ezt a véleményt. Azt a klerikális gondolatot is félretehetjük, hogy az egyház általában a szabadságot pártolta. Tudjuk, hogy ez nem így volt. Az egyházak, a maguk emberi romlottságukban nem is egyszer szemben álltak a szabadságtörekvésekkel. Ahhoz azonban ragaszkodnunk kell, mert elvitathatatlan tények bizonyítják, hogy ahol az emberek átélték Isten szavának ezt a szabadságát és ezáltal maguk is szabad emberek lettek, ott az ő lelki szabadságuk valamiképpen kisugárzott mindennapi életükbe is, és ők maguk, személy szerint is, a földi, konkrét szabadságtörekvések előmozdítói, sőt, nemegyszer hősei lettek. Hogy csak a legközelebbi példánál maradjunk: vajon merő véletlen lett volna, hogy éppen az evangéliumnak szentelt Debreceni Kollégium volt századokon át a magyar nép szabadságvágyának egyik kisugárzási gócpontja? Véletlen lett volna, hogy éppen az újra felfedezett evangéliumi szabadság hívei voltak azok, akik – felekezeti arányszámukat messze felülmúlva – adták a legszabadabb lelkeket a magyar nemzetnek? Hogy éppen ez volt az a terem, és itt volt az a szószék, ahonnan 1849 januárjától kezdve Kossuth Lajos a szabadság igéit hirdette az egész nemzetnek? Hogy a márciusi kiáltvány visszhangjaként a debreceni diákság első dolga volt, hogy saját kiáltványában helyet kérjen magának a debreceni nemzetőrségben, majd pedig tömegesen tóduljon a szabadság zászlói alá? Mindez nem véletlen, mindennek alapja van.

Ha valaki a Kollégium első kvadrangulumában ásni kezdene, valószínűleg régi fundamentumokra bukkanna, mert ezen a helyen már Róbert Károly idejében iskola állt, négyszáz éve pedig református iskola épületei. Ha ugyanígy keressük a Debreceni Kollégium szellemi struktúrájának alapjait, egészen biztosan el fogunk jutni a fundamentumhoz, talán nagyon mélyen, talán nagyon elrejtetten, a keresztyén emberi szabadsághoz, azoknak az atyáknak lelki szabadságához, akiknek életében döntő megtapasztalás lett az ige: „Istennek beszéde nincs bilincsbe verve."

IV.

Mi következik ebből? Ha most nem igét hirdetnék, hanem egyszerűen ünnepi beszédet mondanék, átadhatnánk magunkat a lelkesült érzéseknek, a márciusi romantikának, a múlt elmerengő szemléletének. Isten jelenlétében azonban az az első dolgunk, hogy az Ő szentségének fényében önvizsgálatot tartsunk. Vajon megérdemeltük-e Istennek azt a végtelen nagy ajándékát, hogy szabadon szólhat közöttünk

az Ő beszéde? Megtapasztaltuk-e Isten beszédének minden akadályt ledöntő, minden bilincset összetörő erejét a saját életünkben? Ismerjük-e azt a Krisztusban megalapozott belső szabadságot, amelyet soha senki és semmi el nem vehet tőlünk? Ez volt a reformáció felfedezése: a keresztyén ember mindenkivel szemben szabad, de éppen ezért mindenkivel szemben szolgálatra köteles. Magyar népünk felemelkedését, szabadságát csak akkor tudjuk igazán szolgálni, ha szabadok vagyunk, ha a mi életünkben is valóra válik az ige: „Istennek beszéde nincs bilincsbe verve." Ezért istentiszteletünk méltó befejezése csak a könyörgés lehet: Urunk, add nekünk a Szentlelket, a szabadság Lelkét, mert „az Úr pedig a Lélek; és ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság" (2Kor 3,17). Ámen.

Látni a láthatatlant

Tanévzáró istentisztelet, Debreceni Tudományegyetem,
1948. június 5.

Textus: Zsid 11,27

„Hit által hagyta oda Egyiptomot, nem félvén a király haragjától; mert erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant."

Ünneplő Gyülekezet! Alapigénkben Mózesről van szó, Isten nagy szolgájáról, a hit egyik legnagyobb hőséről. Mózesről, aki tiltakozva lemondott arról a kiváltságról, hogy a fáraó leánya fiának tekintsék, aki az egyiptomi királyi udvar minden dicsősége helyett az Isten megvetett és sanyargatott népével való együttnyomorgást választotta, aki szembeszállva a király haragjával kivezette népét Egyiptomból, aki habozás nélkül vállalta a negyven évig tartó pusztai vándorlás minden nyomorúságát, kísértését és kockázatát, aki tengeren át vezette népét az ígéret földje felé és aki emberfölötti erőfeszítései, iszonyú próbatételei idején sem rendült meg soha, mert – amint alapigénk mondja – „erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant".

Alapigénk kétségtelenül az Istenbe vetett hit egészen sajátos, semmi mással össze nem téveszthető magatartásáról beszél. Mégis úgy gondolom, hogy annak magunkra szabását akkor kezdjük el helyesen, ha először azt állapítjuk meg, hogy egyetemünk munkájában, a tudomány művelésében, az emberi művelődés szolgálatában nekünk is a Mózeséhez hasonló lelki magatartásra van szükségünk.

I.

Nekünk is úgy kell élnünk és dolgoznunk, mint akik látják a láthatatlant. Előttünk van az ígéret földje, a felfedezésre, megismerésre váró igazságok birodalma. Hinnünk kell, hogy nem vitetünk, hanem céltudatosan megyünk előre, és hogy az általunk megismert igazságok nem egyszerűen mindenkori állapotunk visszatükröződései, hanem tőlünk független valóságok, amelyekhez áhítattal kell közelítenünk. Bíznunk kell abban, hogy tényleg közelítünk célunkhoz. Akinek az az elve, hogy *ignoramus et ignorabimus*, akit nem éltet az igazi megismerés reménysége, az ne induljon útnak. Nekünk azonban úgy kell útra kelnünk, mint akik látjuk a láthatatlant. A kutató kezében még nincsen ott az eredmény, de egy lépést sem tehet előre anélkül, hogy azt mintegy előre ne látná maga előtt. Minden termékeny hipotézis, minden komoly felfedezés, minden alázatos és áldozatos kutatómunka végső motívuma az a reménység, hogy – ha talán lassan is – közeledünk a teljesebb megismerés biztos célja felé.

De nemcsak a tudományos megismerés munkájában, hanem szolgálatunkban is látnunk kell a láthatatlant. Az egyetem nem öncélú intézmény, nem elefántcsonttorony: mi itt szolgálni akarunk. Szolgálni akarjuk népünket, szolgálni akarjuk az emberiséget. De ehhez szükséges, hogy magunk előtt lássuk a célt: egy magasabb, jobb, nemesebb világ célját, egy olyan világot, amelyben nincs elnyomás és kizsákmányolás, amelyben az építésre rendelt erők nem egymás ellen törnek, hanem összefognak, egy olyan világot, amelyben – a Biblia szavaival élve – „az igazság és békesség csókolgatják egymást" (Zsolt 85,11). Ha valaki csak ahhoz szabja magát, amit lát, az nem tud szolgálni, mert nem látja értelmét a szolgálatnak. Szolgálni igazán csak az tud, aki mintegy látja a láthatatlant.

II.

Most azonban, ha elszánjuk magunkat arra, hogy alapigénk egészen radikális értelmét magunkra vegyük, meg kell látnunk, hogy a jövendő felé forduló bátor látás nem lehet más, mint az Istenbe vetett hit, az a hit, amely Isten nagy emberét, Mózest éltette. Mózest nem az emberi optimizmus, nem az ember önerejébe vetett bizakodás vezette, hanem az Isten ígéretébe fogózó reménység. Nekünk sem az a dolgunk, hogy magunkban valamilyen optimizmust felgerjesszünk, vagy elaléló optimizmusunkat újra és újra életre galvanizáljuk, hanem az, hogy az Istenbe vetetett hit józanságával és bátorságával nézzünk a jövő felé.

Ünneplő Gyülekezet! Ki ne tudná, ki ne érezné fájdalmasan közöttünk, hogy az emberiség nagyobb része ezt a látást elvesztette? Ezért van az, hogy ha a mai világban körülnézünk, az egyik oldalon ott van a tehetetlen aggódás és kétségbeesés: vak és sötét erők játékszerei vagyunk! – a másik oldalon pedig az elbizakodott és alaptalan derűlátás: az ember saját sorsának szuverén ura, és csak meg kell feszítenünk erőnket ahhoz, hogy az elveszített édenkertet visszaplántáljuk a földre.

Ünneplő Gyülekezet! Mindkét életérzés merő ellentéte annak, amivel alapigénk Mózest jellemzi: „erős szívű volt". Az aggódás, a félelem minden építő erőt megbénít, de az elbizakodott utópiák fanatikusai sem tesznek mást, mint a jelen felelősségei elől a jövőbe menekülve kompenzálják, álcázzák a lélek titkos kétségbeesését.

III.

Nekünk igazán erős szívű emberekre van szükségünk. Erős szívű férfiakra, akik azért erős szívűek, mert mintegy látják a láthatatlant: Isten kezét a történelemben; akik tudják, hogy Isten kezében vannak; akik bizonyosak afelől, hogy bármi történjék is ezen a világon, minden valamiképpen, titokzatos módon az Ő céljait munkálja és az Ő országának eljövetelét sietteti. Erős szívű emberekre van szükségünk, akik a

jelen feladatai elől nem menekülnek el sem a múltba, sem a jövőbe, hanem azt kérdezik: milyen munka, milyen szolgálat vár ránk itt és most, ebben a történeti helyzetben, ennek a népnek az életében? Erős szívű emberekre, akik tudják, hogy munkájuk nem hiábavaló, mert annak tervein dolgoznak, aki égnek és földnek egyetlen Ura.

Ünneplő Gyülekezet! Ha egyetemünk munkájának az elmúlt tanévben volt igazán maradandó eredménye – és hisszük, hogy volt –, azt elsősorban ennek a látásnak köszönhetjük. És a jövő felől való végső reménységünk is abban van, hogy ebben az órában és életünk minden napján újra meg újra előretekintünk és feltekintünk láthatatlan Urunkra, aki igazán erőssé tehet minket, mert Övé minden hatalom mennyen és földön.

„Annakokáért – amint az ige mondja –, (…) félretéve minden akadályt és a megkörnyékező bűnt, kitartással fussuk meg az előttünk lévő küzdőtért. Nézvén a hitnek fejedelmére és bevégezőjére Jézusra…"! (Zsid 12,1–2) Éljünk úgy és dolgozzunk úgy, mint akik látják a láthatatlant: a történelem eseményeinek kiismerhetetlen kavargásában Isten örök és biztos terveinek megvalósulását! Ámen.

Kövessétek hitüket!

Reformáció; a templom alapkőletételének 100. évfordulója,
Hajdúhadház, 1970. november

Textus: Zsid 13,7–8

„Emlékezzetek meg a ti elöljáróitokról, akik szólották néktek az Istennek beszédét, és figyelmezvén az ő életük végére, kövessétek hitüket. Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz."

Keresztyén Testvéreim! Ezen a vasárnapon azért jöttünk itt most össze, hogy emlékezzünk. Emlékezzünk a reformáció 453 évvel ezelőtti megindulására és templomunk alapkőletételének 100. évfordulójára. Maga Isten igéje biztat arra, hogy emlékezzünk elöljáróinkra, akik szólották nekünk az Isten beszédét, hogy emlékezzünk életük végére, munkájuk eredményére. De alapigénk arra is figyelmeztet, hogy ez az emlékezés keresztyéni emlékezés legyen, Isten színe előtt menjen végbe. Vagyis nem azért kell emlékeznünk, hogy elmerengjünk a múlton, vagy hogy a múltba meneküljünk, nem is azért, hogy az embereket dicsőítsük, hanem azért, hogy az előttünk jártak példáján felbuzdulva „kövessük az ő hitüket" és emlékezésünkkel is dicsőítsük azt, akiben a mi őseink, a reformátorok, hitvalló atyáink hittek: az Úr Jézus Krisztust, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz.

I.

Szeretett Atyámfiai! Alapigénk mindenekelőtt arra figyelmeztet, hogy emlékezésünk alázatos emlékezés legyen. Emlékeznünk kell elöljáróinkra, de mindjárt ott van a figyelmeztetés, hogy gondoljunk az ő életük végére, azaz gondoljunk arra, hogy a mi hitbeli őseink, volt elöljáróink akármilyen jeles emberek voltak is, éppen olyan halandók voltak, mint mi vagyunk. Alapigénkben először ezt a félelmesen hatalmas ellentétet kell éreznünk. Egyfelől ott ragyog előttünk a mi Urunk Jézus Krisztus alakja, aki legyőzte a halált, ezért tegnap és ma és örökké ugyanaz, a másik oldalon pedig látjuk a hozzánk hasonló, mulandó embereket, akiknek az élete olyan, mint a füst és a pára, olyan, mint a tegnapi nap vagy egy őrváltásnyi idő éjjel.

Mert, keresztyén Testvéreim, a legboldogabb emlékezés mélyén is ott van a mulandóság, az idő kegyetlen rohanásának tudata. Ó, mennyi minden történt azóta, hogy ennek a templomnak az alapkövét elhelyezték! Amikor Isten kegyelméből először hirdettem ennek a templomnak a szószékéről Isten igéjét 1940 késő őszén, akkor

még bizonyára szép számmal éltek Hajdúhadházon azok a nyolcvan-egynéhány éves atyafiak, akik még mint iskolás gyermekek annak idején ott voltak a templom alapkövének elhelyezésénél – és talán még mindig vannak olyan nagyon idős testvérek közöttünk, akik még látták a hajdúhadházi reformátusok ősi, 1437-ben épült, bástyafallal körülvett templomát a mostani parókia helyén, amelyet a millennium évében, 1896-ben bontottak el, hogy köveit a református iskola építésére felhasználják. De a jelenlévők között már nincs senki, aki a 100 évvel ezelőtt ünneplés tanúja lett volna, és én magam, ha visszanézek a 30 évvel ezelőtt itt végzett szolgálatomra, fájdalommal gondolok azoknak a kedves arcára, akik akkor még itt voltak, de már nincsenek közöttünk. De azt hiszem, ti is így vagytok ezzel. Ebben az ünnepi órában emlékeztek elöljáróitokra, Bartha Mihály templomépíttető lelkipásztorra, akinek a síremlékét ma délután 3 órakor Isten segítségével megkoszorúzzuk, az ő utódaira, köztük arra a lelkipásztorra is, akinek önfeláldozó fáradozásával szolgálata utolsó éveiben ennek a templomnak az újjáépítése elkezdődött. De bizonyára emlékeztek azokra is, akikkel 1944 ősze előtt voltatok itt a templomban: édesapátokra vagy édesanyátokra, aki először megfogta a kezeteket, hogy elhozzon ide, a templomba, talán a tanítóitokra, akikkel valamikor mint boldog gyermekek ott voltatok a templom elpusztult karzatán, a lelkipásztorra, aki előtt konfirmációi fogadalmat tettetek, vagy mint házastársak örök hűséget esküdtetek, vagy aki szeretteitek koporsója mellett ebben a templomban hirdette a vigasztalás igéjét – és mindazokra, akikkel együtt dicsértük itt az Istent, de akik többé nincsenek közöttünk.

De alapigénk nem azért emlékeztet véges voltunkra, hogy megszomorítson, hanem azért, hogy amikor elöljáróink végére gondolunk – hogyan álltak meg hitükben mindhalálig –, akkor újból szánjuk oda magunkat az ő hitük követésére, és hogy ebben az órában is boldog reménységgel nézzünk fel arra, akiben ők hittek, az Úr Jézus Krisztusra, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz.

Ezen a világon minden változik, minden elmúlik, mert „minden test fű, és minden szépsége mint a mező virága" (Ézs 40,6) – de az Isten testé lett Igéje megmarad mindörökké. Az emberi bölcsességnek minden rendszere, minden világnézet, minden ideológia elmúlik egyszer, de mi halljuk Krisztus szavát: „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak." (Mt 24,35) Ennek a világnak hatalmasságait az jellemzi legjobban, hogy mennek, Őt pedig az, hogy jön felénk, mert Ő az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég, aki van, aki volt és aki eljövendő, a Mindenható (Jel 1,8).

II.

De most hadd hirdessem alapigénk voltaképpeni örömüzenetét: ez a mi Urunk, éppen azért, mert tegnap és ma és örökké ugyanaz, ma is éppen úgy találkozik itt velünk, mint ahogy őseinkkel találkozott, és ma is éppen úgy adja nekünk önmagát, éppen úgy adja az örök életet nekünk, amint nekik adta.

Keresztyén Testvéreim! Ezért szeretjük a mi templomunkat. Nem gondoljuk, hogy a mi Urunk csak ebben a kézzel csinált hajlékban lakna, hiszen Őt az egek egei sem tudják befogadni. Azért szeretjük ezt a templomot, mert ez a templom a gyülekezet vele való találkozásának a helye, az a hely, ahol örökkévaló Urunk részt ad nekünk örökkévalóságából, amikor összekapcsol bennünket örökre önmagával, összekapcsol bennünket örökre egymással, és összekapcsolja földi zarándokutunkat annak végállomásával, a színről színre látás világával, a mi örök üdvösségünkkel.

1) Összekapcsol *önmagával*. Mert itt, ebben a templomban Ő találkozik velünk. Itt, a gyülekezetben teljesíti be ígéretét: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) A gyarló emberi beszéd koldusruhájában elrejtőzve Ő van közöttünk. Ő maga mondja a szomorú szívű embernek: „Ne sírj!" Ő maga biztatja a megfáradtakat: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztlak titeket." (Mt 11,28) Ő maga mondja: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!" (Ézs 43,1) Mert az Ő hívása örökre szól: akiket magáévá fogad, azokat senki ki nem ragadhatja az Ő kezéből. Ő maga pecsétel el magának a keresztség sákramentumában, amelynek végrehajtásakor beteljesíti ígéretét: „Íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig." (Mt 28,20) És az úri szent vacsora jegyeinek vételekor, amikor az élet kenyerét adja, örök életre táplál bennünket. A 453 évvel ezelőtti reformáció egész tanúbizonyságát össze lehet foglalni abban a boldog felfedezésben, hogy az Úr Jézus Krisztus szava élő szó, *viva vox* – maga szólja itt az életnek beszédét, mert Ő tegnap és ma és örökké ugyanaz.

2) Aztán összekapcsol *egymással*, hogy egy testté legyünk, és úgy éjünk, mint egy test tagjai. Ami ezen a világon van, minden elmúlik, de van valami, amiben már most benne van az örökkévalóság, és ez a szeretet tökéletes köteléke, a szereteté, amely soha el nem fogy. Miért szeretjük a templomot? Azért, mert itt hangzik a szeretet evangéliuma, azért, mert itt tanuljuk meg, hogy egymás testvérei vagyunk, azért, mert itt kapcsol össze bennünket a mi Urunk nemcsak ma élő hittestvéreinkkel, nemcsak szeretteinkkel, hanem azokkal is, akik előttünk jártak és már megérkeztek a mennyei Jeruzsálembe, mert itt nemcsak a látható egyházzal, hanem Isten láthatatlan, időfeletti egyházával együtt dicsérjük az Istent. És miért nem fogy el ez a szeretet, amely Krisztusban köt össze bennünket? Azért, mert annak a szívéből

származik, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz. Itt Krisztusban egyek vagyunk nemcsak azokkal, akik most szeretik az Istent, de egyek az előttünk járt generációkkal, mindazokkal, akik 1606 óta ezen a helyen mint szabad hajdúk vallották evangéliumi hitüket. Azért nem fogy el ez a szeretet, mert Annak a szívéből, örök forrásából származik, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz.

3) Végül, Testvéreim, azért szeretjük a templomot, mert itt köti össze a mi Urunk a mi *zarándokutunkat* a boldog beteljesedéssel, itt adja a boldog bizonyosságot, hogy célhoz érkezünk. Múlt héten csütörtökön a fiam, aki különben kisgyermekként szintén itt volt Hadházon 1944 őszén, repülőgépre ült és egy évi tanulmányútra Londonba utazott. A repülőgépen elkezdett írni egy levelezőlapot, hogy azt aztán a repülőgép a visszaútján mindjárt el is hozza. Elkezdte írni a lapot: leírta, milyen volt a felszállás, mit kapott ebédre, aztán leírta, hogy most már közelednek Anglia felé, és amikor a repülőgép leszállt, még odaírta ezt a szót: „megérkeztünk". Mi pedig tegnap reggel hálát adtunk Istennek, mert bizony manapság ha valaki egy nemzetközi repülőgépre ül, nem lehet biztos afelől, hogy tényleg megérkezik, vagy hogy oda érkezik, ahová a jegye szól. Itt azonban, ebben a templomban a mi élő Urunk már most, a mi utazásunk, a mi zarándokutunk közben megadja azt a bizonyosságot, hogy megérkezünk.

III.

Keresztyén Testvéreim! Engem a gyülekezet pásztorai azért kértek ennek a szolgálatnak a végzésére, mert én voltam az, aki ebben a templomban leégése előtt, 1944. október 20-án utoljára szolgáltam. Most, amikor emlékezünk, erre is emlékezem. Nem voltunk sokan, mindössze 29-en. És akik ott voltak, szorongva kérdezték: Mi következik? Én pedig, az ige hirdetője, egészen biztosan megkérdeztem magamban, vagy nem is én kérdeztem, hanem a kísértő súgta a fülembe: Vajon tényleg az lesz a Jézus Krisztus ennek a gyülekezetnek, aki tegnap volt? A 29 hallgató közül csak egyre emlékszem, Kiss Gyula református tanító feleségére. És ha rá gondolok, aztán tragikus sorsára, mégis úgy érzem, hogy nem volt véletlen, hogy az Úr Jézus Krisztus éppen ezt az igét adta, hogy akkor hirdessem: „Azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az Ő végzése szerint hivatalosak. (…) Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban." (Róm 8,28.38–39) Én hiszem, hogy mindez akkor is igaz volt, mint ahogy igaz ma, és ha valaki ezt akkor hittel fogadta, annak számára ez abszolút garanciája lett annak, hogy zarándokutunk végén, talán hamar, vár az, aki nagyon szeret minket, és aki tegnap és ma és örökké ugyanaz.

Aztán jöttek a nehéz napok és órák. Én magam, hét hajdúhadházi atyafival együtt itt valahol a templomtól délre szemtanúja voltam, amikor az első gyújtógránát eltalálta a templom déli tornyát. Már akkor tudtam, hogy mi következik. A templom leégését már nem láttam, mert akkor már társaimmal együtt mennem kellett a községből. Akkor ismét megkérdezhettem magamban: Vajon az, akit ebben a templomban imádtak, az lesz-e a jövőben, aki volt tegnap, a múltban? És, hála az Istennek, a templom megépült. A történelem eseményeit sokféleképpen lehet magyarázni, hiszen most még csak tükör által, homályosan látunk. De tudjuk azt, hogy minden esemény mögött, a templom felépülése mögött is ott van annak az akarata, aki felülemeltetett minden hatalmasságon, aki a világ kezdetétől fogva a világ végéig gyűjti és oltalmazza az Ő anyaszentegyházát és gondoskodik nemcsak arról, hogy legyenek – ha talán időnként kevesen is –, akik szeretik Őt, hanem arról is, hogy legyen hely, ahol összegyülekezzenek az Ő imádására, mert a templom jelkép, szimbólum: előrevetülő jele a beteljesedésnek, amikor már nem lesz szükség külön templomokra, mert az Isten egész újjáteremtett világa az Ő imádásának helye lesz, ahol sem halál, sem fájdalom, sem jajkiáltás nem lesz többé.

Legyen áldott az Isten, hogy ez a rommá lett templom megépült, legyenek áldottak azok – lelkipásztorok, a gyülekezet tagjai –, akik fáradoztak azért, hogy megépüljön, akik áldozatot hoztak. Adja Isten, hogy ezt a munkát a gyülekezet el is végezhesse, és legyen ez a templom kőbe épített bizonysága atyáink hitének, a mi hitünknek, és hirdesse annak hűségét és hatalmát, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz! Ámen.

Bizonyságtévő élet

Debrecen, 1956

Lekció: 1Pt 2,21–3,6

Textus: 1Pt 3,1–2

„Hasonlóképpen az asszonyok engedelmeskedjenek az ő férjüknek, hogy ha némelyek nem engedelmeskednének is az igének, feleségük magaviselete által ige nélkül is megnyeressenek; szemlélvén a ti félelemben való feddhetetlen életeteket.”

Alapigénk intését Péter apostol vegyes házasságban élő keresztyén nőkhöz intézte. Ha manapság vegyes házasságról beszélünk, ezen rendszerint azt értjük, hogy a házasfelek keresztyének – legalább papíron –, de két különböző felekezethez tartoznak. Alapigénk korában azonban nemcsak ilyen, felekezeti különbségről volt szó, hanem arról, hogy az egyik fél hitt Jézus Krisztusban, a másik nem. Lehet, hogy a férj és a feleség egyszerre hallgatta az evangélium hirdetését, de csak az egyikük fogadta el Megváltójának Krisztust, a másik visszautasította. Ez a házassági együttélést nem bontotta fel, de mérhetetlenül megnehezítette. A keresztyén félnek természetesen megvolt az a kötelessége, hogy hitetlen társa előtt vallást tegyen Uráról, ezt meg is tette, mert akkor komolyan vették Jézus szavát: „Valaki azért vallást tesz énrólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt…” (Mt 10,32) A keresztyén asszony bizonyára megragadott minden alkalmat, hogy beszéljen férjének Krisztusról, de ennek gyakran nem volt eredménye. Sőt, ellenkező is lehetett a hatás, mert a férfi, akinek a jogi helyzete egészen más volt az antik népek között, mint ma, egyenesen lázadást és engedetlenséget látott abban, hogy az asszony – mintegy az alárendeltségről megfeledkezve – leckéztetni meri őt. Adódhattak helyzetek, amikor a keresztyén nő bizonyságtétele többet ártott, mint használt. Az ilyen helyzetekre nézve írta az apostol: „Az asszonyok engedelmeskedjenek az ő férjüknek, hogy ha némelyek nem engedelmeskednének is az igének, feleségük magaviselete által ige nélkül is megnyeressenek; szemlélvén a ti félelemben való feddhetetlen életeteket.” Azaz amikor a beszéd, a szóbeli bizonyságtevés lehetetlenné vált, az apostol azt üzente: van még egy lehetőség, az engedelmes, feddhetetlen, istenfélő élet néma bizonyságtétele. Ha ez megvan, akkor némely férjek bizonyára „ige nélkül” is megnyeretnek az Úrnak.

I.

De mit jelent az, keresztyén Testvéreim, hogy a férjek „ige nélkül" nyeretnek meg? Vajon azt jelentené, hogy Isten igéje, a Szentírás, a testté lett Ige nélkül is keresztyén, hívő ember lehet valaki? Egyáltalán nem. Magyar Bibliánk régies nyelve itt az ige szót a beszéd szó helyett használja. Ezért így is lehetne mondani az apostoli buzdítást: olyan legyen a ti életetek, hogy a ti férjeitek beszéd nélkül is megnyeressenek az Úrnak, megismerjék a ti életetekből Krisztust.

Ne becsüljük le a beszéd hatalmát! Ez az ember legmagasabb szellemi képessége. De még ennél is többet mondhatunk a beszédről: Isten az Ő végtelen kegyelméből a mi beszédünket, amiben éppen úgy benne van a bűn rontása, mint minden más emberi dologban, arra méltatta, hogy az Ő kijelentésének hordozója legyen. Sőt, még ennél is nagyobb méltóságot adott a beszédnek. Azt ígérte, hogy az emberi beszéd, amikor az evangéliumot hirdeti a Szentlélek által, magának az Úr Jézus Krisztusnak a beszéde lesz, amint Jézus mondta az apostoloknak: „Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) Amikor mi, igehirdetők végrehajtjuk a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak igehirdetési parancsát, bármilyen gyarló szolgák vagyunk is, ahhoz az ígérethez kell tartanunk magunkat, hogy a mi Urunk mérhetetlenül többet tud mondani a mi beszédünk által, mint amennyit mi tényleg el tudunk mondani, mert ha Ő akarja, akkor lesznek a hallgatók között, akiknek megnyílik a fülük a hallásra, és a mi gyarló emberi beszédünkben magának a Szentháromság egy örök Istennek szabadító üzenetét hallják. E nélkül pedig nincs hit, nincs keresztyénség, nincs üdvösség.

Isten azonban, aki a kövekből is teremthet fiakat Ábrahámnak, és Kajafással és Pilátussal is hirdettetheti az evangéliumot, azt is megteheti, hogy a mi egész életünket, magatartásunkat jellé, rámutatássá, példává, pecsétté, garanciává teszi. Magyarán mondva az egész életet igehirdetéssé teheti.

Ki ne ismerné közülünk a keresztyén életnek ezt a néma és öntudatlan bizonyságtételét? Ha visszagondolunk azokra az áldott emberekre, akik minket Jézus Krisztushoz elvezettek, igen komolyan el kell gondolkoznunk azon, hogy vajon azzal hatottak-e ránk, amit mondtak, vagy azzal, akik voltak, vagyis az ő egész életükkel. Ha a gyermek a családban látja szülei magatartásában az igaz istenfélelmet, a szavak szinte fölöslegessé válnak.

Ezelőtt körülbelül két évtizeddel volt egy kiváló professzorom, azelőtt talán ő volt a leghíresebb a mohamedánok között dolgozó misszionáriusok közül. Már akkor 80 éven fölüli ember volt, de nagy meglepetésemre éppen a napokban láttam egy egyházi újságban a tanulmányát, azaz ma is él és hirdeti az evangéliumot. A jelenlévők közül azok, akik azelőtt olvasták a *Hajnal* című külmissziói folyóiratot, talán a nevét is ismerik: Zwemer Sámuel ez a nagy keresztyén igehirdető. Ő beszélt

egyszer az életnek erről a néma bizonyságtevéséről. De hadd adjam át neki magának a szót, mert tapasztalatáról egyik könyvében is beszámolt: „Évekkel ezelőtt Kelet-Arábiának egyik missziói kórházában prédikáltam. Krisztus szeretetéről beszéltem, annak mélységéről, magasságáról, szélességéről, hosszúságáról, az Ef 3,18 alapján. Próbáltam nagyon egyszerűen beszélni, hogy a kórház várótermében összegyűlt iskolázatlan emberek megérthessenek. Mikor befejeztem, egy igen jelentéktelen külsejű mohamedán jött oda hozzám, aki azelőtt nyilván nem fordult meg abban a kórházban. Ez az ember a beduinokat jellemző nyíltsággal ezt mondta: 'Én mindent megértettem, amit csak mondtál, mert én magam is láttam olyan embert.' Beszélgetésbe kezdtünk, és ez a több mint 500 mérföld távolságról jött arab kérdéseimre válaszolva leírta azt az idegent, aki az ő városukba jött és ott letelepedett. 'Nagyon különös ember volt – mondotta. – Ha rosszat tettek vele, jóval viszonozta. Gondja volt a betegekre, foglyokra, mindenkire, aki csak bajba jutott. Még a néger rabszolgagyerekekkel is jól bánt. Éppen olyan volt, mint az az ember, akiről te beszéltél.' Legnagyobb meglepetésemre ez az egyszerű beduin Krisztus szeretetének leírásában egy keresztyén misszionáriusra ismert rá, és még nagyobb volt a meglepetésem, amikor kiderült, hogy ez a misszionárius az én saját testvérem volt, Zwemer Péter, aki 1893-ban kezdett dolgozni az arábiai Muscatban." Isten így is tudja prédikáltatni az evangéliumot.

II.

Erre azonban azt lehetne mondani: fájdalom, ennek az ellenkezőjét is ismerjük, amikor az élet megcáfolja a szóbeli bizonyságtevést. Ha alapigénkben a sorok között olvasunk, azt látjuk, hogy ez a szomorú tény az akkori vegyes házasok között is előfordult. Volt valami olykor a keresztyén asszonyok életében, ami a beszédük hatását lerontotta. Kisebb mértékben egyes asszonyok hiúsága és tetszeni vágyása. Ezért van itt szó a hajfonogatásról, az ékszerekről, a divatos ruhákról. Ebben a görög műveltségű korban a testi szépséget még többre becsülték, mint ma, és a keresztyén nők számára is igen nagy kísértés volt, hogy ebben a tekintetben ússzanak az árral. De volt egy nagyobb probléma is. Azok a nők, akik Krisztusban megismerték az igazi szabadságot, valahogy otthon is úgy kezdtek viselkedni, mintha őket már nem kötné a régi társadalomnak az a törvénye, hogy az asszony engedelmeskedjék a férjének. A férj még nem ismerte ezt az evangéliumi szabadságot, és a régi joghoz tartotta magát, viszont a nő, talán öntudatlanul is, úgy viselkedett, mintha teljesen egyenjogú volna a férjével, sőt, hitbeli ismeretei miatt egyenesen fölényben volna vele szemben. Ez aztán persze leginkább a beszédben jutott kifejezésre. Elgondolhatjuk, hogy fogadta ezt a pogány férj. Mondhatott neki az asszony, amit akart, a férj csak azt érezte, hogy már nem ő az úr a háznál, hogy őt a felesége lenézi, uralkodni akar rajta. Hiábavaló volt

minden bizonyságtevés. Ezért mondja az apostol: ti asszonyok engedelmeskedjetek a ti férjeiteknek! Éppen azért, mert szabadok vagytok, megengedhetitek magatoknak, hogy engedelmeskedjetek. Azzal kezdődik ez az intés: hasonlóképpen. Kihez hasonlóképpen? Hasonlóképpen Jézus Krisztushoz, aki Isten Fia volt és mégis úgy élt a földön, mint egy rabszolga. Ezzel istenfiúsága egy pillanatra sem szűnt meg, de mi ma is kárhozatban volnánk, ha Ő nem hajolt volna alá, nem vette volna magára a szolgai formát, nem lett volna engedelmes egészen a halálig, mégpedig a keresztfának haláláig. Így engedelmeskedjetek ti, keresztyén asszonyok. Szabadságotok nem szűnik meg, de a Krisztusban elnyert szabadság értelme a szolgálat, az engedelmesség. Ha így szolgáltok engedelmesen, alázatosan, istenfélelemben, feddhetetlenül, a hatalmas Isten véghezviheti azt a csodát, hogy hitetlen férjetek, akinek nem használt a beszéd, felfigyel, megdöbben, megrendül és hódolattal borul le a ti Uratok, a Krisztus előtt.

III.

De fordítsuk újra tekintetünket a keresztyén egyházra! Ó, hányszor cáfoltuk meg szánk vallástételét életünkkel! A Krisztus-gyűlölő német filozófus, Nietzsche mondta egyszer: „Ahhoz, hogy én higgyek a keresztyének Megváltójában, a keresztyéneknek sokkal megváltottabbaknak kellene lenniük." Megint eszembe jut egy missziói történet, ezt is egy igen nagy misszionáriustól hallottam. Amikor Amerika felfedezése után a spanyol hódítók megérkeztek Dél-Amerikába, ott őket az arany érdekelte elsősorban. Egymás után hódították meg az indián törzseket, és iszonyatos mészárlásokat vittek véghez közöttük, csak hogy aranykincseiket megszerezhessék. De közben ezek az emberek keresztyénnek vallották magukat. Sőt, papokat is vittek magukkal és a megmaradt indiánokat kényszerítették a megkeresztelkedésre. Így történt, hogy egy város heves ostroma után az indián fejedelem, az inka is a spanyolok kezére esett. Halálra ítélték, de kegyelmesek akartak lenni hozzá, és azt mondták neki: mielőtt meghalsz, megkeresztelkedhetsz, és akkor a mennyországba jutsz, az örök boldogság helyére. De ha nem keresztelkedsz meg, a pokolba jutsz és elkárhozol. Vannak-e keresztyének a mennyországban? – kérdezte az inka. Csak azok vannak ott – mondta a pap. Akkor én a pokolba akarok jutni, mert ott nincsenek keresztyének. – Ha a beszédünknek nincs hitele, ha az emberek a prédikációt puszta beszédnek tartják, ha úgy gondolják, hogy a keresztyén egyház tanítása csak akadálya a földi élet helyes berendezésének, ezért mi vagyunk a felelősek. Mi is elmondhatjuk és el is kell mondanunk a Biblia szavaival: „Miattunk káromoltatik az Isten neve."

Ha pedig maguk a keresztyének megrontják az igehirdetés hitelét, mit tesz az Isten? Elveszi az igehirdetés alkalmait, bezárja az ajtókat az evangélium hirdetése előtt. Volt idő, amikor szabadon küldhettük volna misszionáriusainkat akár Grönlandba,

akár Madagaszkárra vagy Patagóniába is, és mi, Közép-Európa legnagyobb protestáns egyháza, tulajdonképpen egyetlen külmissziói munkást sem tudunk teljesen a magunk erejéből munkába állítani és fenntartani. Hatalmas iskolarendszerünk volt, amelyben az evangéliumot szabadon taníthattuk – de vajon éltünk-e igazán ezzel az alkalommal? Terjeszthettük az evangéliumot könyvek, folyóiratok, egyházi újságok útján – és most orcapirulással kell sokszor meglátnunk, hogy mivel töltöttük meg régi újságjaink hasábjait. Legtöbbször eszünkbe sem jutott, hogy a közöttünk lévő zsidóknak is szól az evangélium. Tarthattunk evangelizációkat, istentiszteleteket szabad tereken, otthonokban, iskolákban, terjeszthettük a Bibliát házanként, mi pedig talán még a szokásos, hagyományos vasárnapi istentiszteleteket is sokalltuk. Végül Isten megelégelte a helyzetet. A kapuk bezárultak, és másutt nyíltak meg, de nem előttünk.

IV.

De mit vár Isten tőlünk, amikor így megítéli engedetlen keresztyénségünket? Három dolgot.

Először: hogy tartsunk bűnbánatot. Nézzünk magunkba! Ne a világot okoljuk, hanem mindenekelőtt magunkat! Isten csak akkor zárja be a kapukat az igehirdetés előtt, ha mi nem vagyunk hajlandók bemenni azokon.

Másodszor: adjunk hálát a meglévő alkalmakért és a még nyitva lévő kapukért. Adjunk hálát azért, hogy mi még nem vagyunk ott, ahol az alapigénkben megszólított keresztyén asszonyok, akik számára már csak a példaadás, az engedelmes élet néma bizonyságtevésének lehetősége maradt. Mi még szóval is hirdethetjük az evangéliumot, az is meg nem érdemelt kegyelem, hogy én itt szavaimmal hirdethetem az evangéliumot, és azt itt több száz ember hallgathatja, és hogy ez történhet még ma is az ország minden részében. Hogy még mindig taníthatjuk gyermekeinket Krisztus tudományára és még mindig könyöröghetünk együttesen azért, hogy Isten az Ő drága igéjének adjon kész szállást és mindenütt szabad folyást, a világ minden részében.

Harmadszor: Isten atyai fenyítéséből okulva használjuk ki a még meglévő alkalmakat. Vegyük sorra a mi egyéni életünkben a vallástétel alkalmait. Könyörögjünk meglévő iskoláinkért, és könyörögjünk azért, hogy a szószékeken valóban az evangélium hirdettessék.

Csak egyet ne tegyünk! Azt ne gondoljuk, amikor az evangélium nyilvánossága megszűkül, hogy ezzel maga az evangélium ügye jutott válságba. Azok a keresztyén nők, akikhez Péter apostol beszélt, könnyen elcsüggedhettek volna. Íme, az apostol azt mondja nekik, hogy megint engedelmeskedjenek, alázatosan. Annyira alázatosan, hogy még a szóbeli bizonyságtevésről is mondjanak le férjeik kedvéért. Azt

kérdezhették volna ezek az asszonyok: hát vajon így csak egy szép álom, egy ábránd lett volna a mi keresztyén szabadságunk? Hát mégsem igaz az, hogy Krisztusban nincs szolga, nincs szabad, nincs férfi, nincs nő? Mi lesz a mi keresztyéni szabadságunkból, ha hitetlen férjünk uralkodik tovább is rajtunk, és mi még a szánkat sem nyithatjuk ki? De Péter apostolnak gondja volt arra, hogy ezek az asszonyok még csak ne is gondolhassanak ilyesmire. Krisztust állította eléjük! Ő nem lett kisebb azzal, hogy emberré lett. Istensége nem csorbult azzal, hogy magát szolgává tette, hogy engedelmeskedett egészen a keresztig, a rabszolgákhoz, a legnyomorultabb gonosztevőkhöz illő halálig. Ha mi az övéi vagyunk, nekünk is hasonlóképpen kell cselekednünk, mert a mi keresztyén szabadságunk éppen ezáltal válik valóságossá.

Így, amikor az evangélium hirdetésének lehetőségei beszűkülnek előttünk, nekünk sem szabad egy pillanatra sem csüggednünk vagy kétségeskednünk. Nem szabad azt gondolnunk, hogy vége az evangélium ügyének, mert mi azt nem képviselhetjük. Egyetlenegy pontocska sem vész el abból az ígéretből, hogy a világ végéig áll Krisztus anyaszentegyháza és hogy „az Isten országának evangéliuma hirdettetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek, és akkor jő el a vég" (Mt 24,14), azaz amíg ez a világ áll, az evangélium hirdettetik, hogy minden ember döntés elé kerüljön: akarod-e Uradnak Krisztust? Maga Jézus számolt azzal, hogy lesz idő, amikor az evangélium mintegy fülbe súgva terjed, de megmondta, hogy végül a háztetőkről fogják hirdetni. Mert az evangélium teljes nyilvánossága Isten akarata és azt semmiféle földi hatalmasság meg nem akadályozhatja.

Sőt, a Szentírás egy még hatalmasabb biztatást is ad nekünk. Amíg ebben a világban élünk, amíg az emberiség története tart, az igehirdetés mindig kockázatos, veszélyeztetett vállalkozás lesz, tele kísértéssel, nyomorúsággal, gyarlósággal, a mi bűneink miatt. Az evangélium nyilvánossága ideig-óráig újra és újra beszűkül, a mi bűneink miatt. De ez nem tart így örökké. A Szentírás kinyit előttünk egy ablakot, és ha mi azon benézünk, látjuk, hogy eljön az idő, amikor Krisztus dicsőségének hirdetését nem akadályozza többé a bűn, az emberi ellenállás, az emberi beszéd gyarlósága, hamissága és kétértelműsége. Mert – ezen az ablakon benézve ezt látjuk – egyszer majd a Krisztus nevére minden térd meghajol, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja – minden korlátozás nélkül, nem fülbe súgva, hanem fennszóval, nem ellentmondások között, hanem a mindenség seregeivel együtt –, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére. (Fil 2,10–11) Ámen.

Elhívatásunk megerősítése

Teológus csendesnap, 1978

Textus: 2Pt 1,10

„Annakokáért, atyámfiai, igyekezzetek inkább a ti elhívatásotokat és kiválasztatásotokat erőssé tenni…"

Azt hiszem, vannak közöttünk, akik számára nem könnyű dolog alapigénk mondanivalóját teológiai koordinátarendszerükbe beilleszteni. Hiszen azt hallottuk, hogy nekünk kell az Isten elhívását és kiválasztását megerősíteni, konfirmálni, szilárddá tenni. Mintha arról volna szó, hogy az Isten kegyelmi kiválasztása és elhívása a mi igyekezetünktől függene, mint ahogy például a Camp David-i találkozó döntései csak akkor válnak érvényesekké, amikor azokat az egyiptomi parlament és az izraeli Kneszet ratifikálni fogja. De hát nem azt tanítja a Biblia, hogy az Isten kegyelmi kiválasztása teljesen független minden emberi akarástól, igyekezettől, cselekvéstől, erőlködéstől? Hát nem azt halljuk, hogy „nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené" (Róm 9,16)?

Vannak bibliafordítások, amelyek ezt a problémát valamilyen hozzáadott magyarázattal próbálják megoldani. A *Good News for Modern Man* című új amerikai fordítás például azt mondja: próbáljátok az Isten elhívását és kiválasztását állandó megtapasztalássá tenni. Ravasz László fordításában pedig így olvassuk: „Igyekezzetek elhívatásotok és kiválasztatásotok *tudatát* minél erősebbé tenni." Én azonban úgy gondolom, sokkal helyesebben járunk el, ha itt meghagyjuk a látszólagos ellentmondást, paradoxont, mert hiszen éppen a hitnek arról a kibeszélhetetlen és logikailag ki nem fejthető titkáról van itt szó, amit Pál apostol így mond a Filippibeliekhez írt levelében: „Félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti idvességteket; mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jó kedvéből." (Fil 2,12–13)

I.

Alapigénk mindenesetre rámutat valamire, amiről a legszigorúbb predestinációtannak sem szabad megfeledkeznie: arra, hogy Isten kiválasztása és elhívása a mi tudatos döntésünket, válaszunkat, engedelmességünket akarja. Erre utal már maga az a tény is, hogy itt együtt van a kiválasztás és az elhívás, az *eklogé* és a *klészisz*, azaz az Isten kiválasztó aktusa, predestinációja és az Ő elhívó szava. Az Ő elhívása pedig szó, megszólítás, amelyre felelnünk kell. A Reformátusok Lapja egyik

közeli számában egy jeles irodalomtörténészünk azt nyilatkozta, hogy neki a predestináció tetszik, mert az a determinizmusnak egyik formája. Nem akarom túlértelmezni ezt a nyilatkozatot, nekünk azonban tudnunk kell, hogy Isten nem úgy bánik velünk, mint valami bábokkal vagy automatákkal, hanem személyes módon, vagyis úgy választ ki, úgy hív el, hogy ezt a döntését tudtunkra adja, válaszunkat várja. Ez a válaszadásunk először az imádság.

Kiválasztatásunk és elhívatásunk megerősítése először is azt jelenti, hogy *imádkozunk*. Szívből és szorgalmasan, kitartóan imádkozunk. Az elmúlt hetekben sokat foglalkoztam Ráday Pállal, egyházunk egyik nagy imádkozójával. Nemcsak az lepett meg, hogy ő mennyit imádkozott, hanem az is, hogy a puritán ébredés nyomában magyar őseink milyen buzgón imádkoztak. Szinte alig van olyan 16. és 17. századbeli neves német imakönyv, amelyet magyarra le ne fordítottak volna. Az angol nyelvű kegyességi irodalom nagy részét is lefordították. Ebből a szempontból mai egyházi életünk sokkal sivárabb és üresebb. Felírtuk a Kollégium keresztépületének timpanonjára: *Orando et laborando* – de tényleg az orando az első az életünkben? Mint ahogy kétségtelenül az volt, amikor Debreceni Ember Pál volt a Kollégium diákja. A napokban arra gondoltam, hogy a mai teológusokat az újjáépített Kollégium épületének beosztása is kell, hogy emlékeztesse az imádkozás elsőségére és méltóságára. Legalul van, az alagsorban a táplálkozás helye, a *refektórium*, aztán a földszinten a pihenés, az alvás helye: az internátusban a *dormitórium*. Aztán az első emeleten van a mi *laboratóriumunk*: az előadótermek, a szemináriumok, a könyvtárak. És legmagasabban van, ami a legfontosabb: az *Oratórium*, az imádság helye.

Ne értsen senki félre, nem arról van szó, hogy valamilyen beteges befelé fordulást propagálok, nem is arról, hogy napjaink szellemi divatját követve valamilyen transzcendentális meditáció mellett szállnék síkra, hanem arról az egyszerű igazságról, hogy kiválasztatásunk és elhívatásunk dolgát magával a mi elhívó és kiválasztó Urunkkal személyesen kell megbeszélnünk. Ha valakiben nincs meg az elhívatás végleges tisztázása és bizonyossága, azt most alapigénk felbátorítja, hogy valahogy így tudjon imádkozni: „Uram, mutasd meg nekem, a most kezdődő tanév folyamán, hogy nem a véletlen sodort engem ide, nem is gyarló emberi megfontolások és döntések. Mutasd meg, hogy nem vagyok vakvágányon, nem vagyok zsákutcában, nem lettem egy teljesen perspektíva nélküli foglalkozás jelöltje, hanem Te magad választottál engem, hogy gyümölcsöt teremjek, és gyümölcsöm megmaradjon."

II.

Aztán kiválasztatásunk és elhívatásunk megerősítése a *munka*. Itt egyszerűen utalok a *syllogismus practicus* reformátori tanítására, úgy, amint a Heidelbergi Káté 86. feleletéből tudjuk: Azért is kell jót cselekednünk, hogy „a mi hitünk felől annak gyümölcseiből mi magunk is bizonyosakká legyünk". Ez a gyümölcstermés a teológus életében a megszentelődés, közelebbről a hivatásunkra való felkészülés, a tanulás. Nem akarom ismételni azt, amiről az elmúlt csendesnapok során is bizonyára szó esett, hogy itt első dolgunk a tanulás gyümölcstermése, és csak az nyerhet bizonyosságot kiválasztottsága és elhívatottsága felől, aki annak gyümölcseit odaszánt, kitartó tanulással megmutatja. Aki nem tanul, aki úgy vélekedik, hogy a lelkészhiány miatt úgyis mindenkire szükség van, akár tanult ember az illető, akár nem, annak nincs hivatása, az béres – és ami több: az nincs ott Isten választottai között.

Nemcsak azzal erősítjük meg kiválasztatásunkat és elhívatásunkat, hogy felkészülünk leendő szolgálatunkra, hanem azzal is, hogy azt már most gyakoroljuk. Régebben állandóan hangzott a panasz, hogy kevés a gyakorlati képzés. Az exmisszió kiterjedése óta ezt nem mondhatjuk. De nemcsak az exmittált atyafiakra gondolok, itt a Kollégiumon belül is vannak áhítatok, a Nagytemplom imatermében istentiszteletek, vannak otthonórák, homiletikai gyakorlatok, vagyis mindenkinek van alkalma arra, hogy elhívó Uráról bizonyságot tegyen. Ne tekintsük ezeket az alkalmakat formális lehetőségeknek, merő gyakorlatoknak! Adjunk hálát, hogy Urunkról bizonyságot tehetünk! Halljuk meg Krisztus Urunk hozzánk intézett szavát: „Valaki azért vallást tesz énrólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt." (Mt 10,32)

Aztán, különösen ha alapigénk kontextusára is figyelünk, meg kell látnunk, hogy kiválasztatásunk és elhívatásunk megerősítése *közösségi* dolog. Ezt most szeretném így megfogalmazni: nem erősítheti meg senki sem a saját kiválasztatását és elhívatását, ha ugyanakkor nem erősíti meg a társáét. Még akkor is, ha gyenge a hite és bizonytalan az elhívatásában, csak ez a megbizonyosodás útja. Itt megint egy paradoxonnal, egy kibeszélhetetlen hittitokkal állunk szemben: mint ahogy a szárdiszi gyülekezetnek csak a neve az, hogy él, de valójában halott, és mégis ez a parancs: „erősítsd meg a többieket, akik halófélben vannak" (Jel 3,2). Nemegyszer hallottam a panaszt, hogy itt a Teológiai Akadémián nem olyan a közszellem, hogy abban a hivatástudat megerősödjék. Volt, aki panaszkodott, hogy hiányzik a kölcsönös bizalom légköre, az ember még a saját szobatársában sem bízhat, hiányzik az egymásért való felelősség – viszont az ilyen panasz, még ha igaz és alapos is – annak a jele, hogy az illető nem keresi kiválasztatása és elhívatása megerősítését, mert ennek az útja az, hogy én magam, akármilyen gyarló és gyenge vagyok is, megteszek mindent, hogy itt igazi közösség legyen, amelyben nem csak én magam, hanem a barátom, a szobatársam is elnyerheti kiválasztatása és elhívatása bizonyosságát.

III.

Végül még egy fontos figyelmeztetés. Isten sohasem parancsol úgy, hogy meg ne adná a parancs teljesítésének lehetőségét. Alapigénk parancsa azért olyan kategorikus, mert annak végrehajtásában – amint megpróbáljuk – maga a mi parancsoló Urunk áll mellénk végtelen hatalmával. Most azonban ennek a segítségnek egy egészen különleges módját adja. Kálvin János tanítása szerint a sákramentumok zálogok, foglalók, *pignora*, mert amikor azokat vesszük, az Isten mintegy a foglalóját adja a beteljesedésnek, a garanciáját ígéretének. Itt van előttünk az úri szent vacsora, hogy amikor megtöretett testének és kiontatott vérének jegyeit vesszük, Ő maga szóljon hozzánk: „Én választottalak titeket." (Jn 15,16) Ugyanakkor Ő ígéri segítségét ahhoz, hogy kiválasztatásunkat és elhívatásunkat buzgó imádságainkkal, munkás, odaszentelt élettel, a közösségért való felelősségünk felismerésével és gyakorlásával megerősítsük és így elnyerjük a bizonyosságot, hogy Ő küld minket – nem valami kilátástalan, szomorú jövő útjára, hanem arra, hogy gyümölcsöt teremjünk és a mi gyümölcsünk megmaradjon. Ámen.

A növekedés ajándéka és lehetősége

Précesz, Debreceni Református Kollégium, 1987

Textus: 2Pt 3,18

„Növekedjetek a kegyelemben és a mi Urunknak és megtartó Jézus Krisztusunknak ismeretében. Néki legyen dicsőség, mind most, mind örökkön örökké. Ámen."

Alapigénk első szava ez: „növekedjetek!" Azt juttatja eszünkbe, amire most, iskolakezdéskor szoktunk gondolni, a növekedést. Az előttünk lévő tíz hónap a növekedés ideje. Testi vonatkozásban: lemérhetően, centiméterekkel, kilogrammokkal kifejezhető módon. Lesznek, akik június közepéig 3-4 centit is nőnek, kilókkal súlyosabbak lesznek, még talán olyan is lesz, aki 44-es cipője helyett kénytelen lesz 46-osat venni. Növekszünk az ismeretekben, és remélem, hogy az itt lévők igen nagy többségének be lesz írva az értesítőjébe, hogy „magasabb osztályba léphet", vagy hogy „érettségi vizsgára állhat". Remélem, hogy növekszünk az önismeretben, remélem, hogy növekszünk az emberségben: előbbre jutunk a közösségi érzékben, hogy tudunk egymásnak megértő, segíteni kész felebarátai lenni.

Alapigénk azonban egy egészen különös fajta növekedésről beszél, amikor arra buzdít, hogy növekedjünk a kegyelemben. Mit jelent ez?

I.

Először jelenti annak a felismerését, milyen hálával tartozunk azért, hogy egyáltalán itt lehetünk és reménységgel nekivághatunk az új iskolaévnek. Természetes dolog, hogy ti, fiatalok erre nemigen szoktatok gondolni. De az idős ember, akihez közel van már az élet határa, és aki nem is egyszer megállt már szerettei koporsói mellett, aki mellől sorban kidőlnek kortársai, az tudja, hogy minden új nap Isten ajándéka, és hogy különösen nagy ajándéka a fiatal embernek, hogy élete nem a leépülés, hanem a felépülés, a fejlődés, a növekedés ideje.

II.

Aztán másodszor: alapigénk felszólít a hálára azok iránt, akik növekedésünk útjából az akadályokat eltávolítják, sőt, akik segítenek abban, hogy a bennünk rejlő lehetőségek kifejlődjenek. Már maga az kegyelem, hogy itt lehettek a Kollégiumban, hogy zavartalanul, nyugodtan tanulhattok. Az elmúlt hetekben sokat foglalkoztam a Kollégium történetével, és nagy hatást tett rám az a mód, ahogy ez az iskola a tehetséges, szegény gyerekek százait felkarolta, kiemelte nyomorúságos körülményeik

közül, elhárította a fejlődésük útjában álló akadályokat. Lehet, hogy az ide bekerült vidéki kisdiák először csak ún. *sellista* volt, vagyis még fekvőhely sem jutott neki, hanem éjszakáit egyelőre széken ülve töltötte – de az volt a fontos, hogy itt volt és feltárultak előtte olyan lehetőségek, amilyenekről a saját falujában nem is álmodhatott.

Aztán hálával tartoztok vezetőiteknek, tanáraitoknak, akik elősegítik növekedéseteket. A növekedésben van, ami magától megy, automatikusan, de az iskola éppen arra való, hogy aktív módon mozdítsuk elő a növekedést. Ne gondoljátok, hogy könnyű a tanáraitok munkája. A rómaiaknál volt egy közmondás: „Akit az istenek gyűlöltek, abból pedagógust csináltak." A kegyelemben való növekedés azt is jelenti, hogy mind jobban tudjátok értékelni tanáraitok munkáját, és akadályozás helyett segítitek őket, a saját érdeketekben.

III.

De nincs-e valami ellentmondás abban a felszólításban, hogy „növekedjetek a kegyelemben"? Hiszen a kegyelem éppen azt jelenti, hogy ingyen való, hogy mi nem tudjuk megvalósítani, kiküzdeni, hanem csak elfogadni. De még sincs itt ellentét.

Mert a mi Istenünk sohasem kér tőlünk semmit, amit előzőleg meg ne adott volna. Ha Ő felszólít, hogy növekedjünk, akkor ezzel a lehetőséget is megadta, hogy növekedjünk. Ha Ő azt mondja, hogy növekedjünk a kegyelemben, akkor az Ő kegyelme máris körülvesz minket, csak el kell fogadnunk. Sőt, alapigénk közelebbről is megmondja, mit jelent Isten növekedést adó kegyelmének elfogadása. Azt jelenti, hogy megismerjük a mi parancsoló és megtartó Urunkat, a Jézus Krisztust. Nem egyszerűen úgy, hogy a hittanórákon tanulunk róla, hanem úgy, hogy Ő önmagát megismerteti velünk. Ezek a szombat esti összejövetelek is azért vannak, hogy a gyarló emberi beszédet felhasználva Ő maga mutassa meg magát. De ne csak magát, hanem, mint a második Ádám, mintegy tükörben, önmagunkat is, hogy igazi önismeretet adjon, hogy megszabadítson elbizakodottságunktól és hamis kisebbrendűségi érzéseinktől, és lehetővé tegye, hogy meglássuk igazi valónkat.

Amikor azonban így megmutatja a múltunkat, bűneinket és a jelenünket problémáinkkal együtt, akkor felvillantja előttünk a jövő látomását is, a lehetőségeinket! Néhány éve egy lélektani tanulmányban olvastam, hogy az emberek nagy része a benne rejlő lehetőségeknek csak egy kisebb százalékát tudja megvalósítani, még számot is írt a szerző: 20–40%-át. Hogy vagyunk mi ezzel? A kegyelemben való növekedés, a Jézus Krisztus megismerése éppen azt jelenti, hogy feltárulnak ezek a lehetőségek, és egyben az erőt is elnyerjük ezeknek a kihasználására.

Ki ne akarná itt, hogy ez a tanév a növekedés ideje legyen! Ki ne szeretné, ha élete lehetőségei kitágulnának, és ezeket a lehetőségeket meg is tudná valósítani! Ki

ne örülne annak, ha többre jutna, mint eddig! A mi kegyelmes Urunk éppen ebben akar segíteni. Ő maga mondja: Növekedjetek! Növekedjetek a kegyelemben!

Egy régi, kiváló teológus mondta, hogy amikor Urunk jót kíván nekünk, akkor ez nem csupán kegyes óhaj, hanem valóságos ajándékozás. Nemcsak *exoptatio* – mondta latinul –, hanem *donatio*. Ezért most, a tanév elején ne is tőlem, hanem a mi jelenlévő Urunktól vegyétek a felszólítást és ígéretet: „Növekedjetek a kegyelemben!" Ámen.

A Szentlélek kenete

Pünkösd, 1955

Lekció: ApCsel 2,1–11

Textus: 1Jn 2,20

„És néktek kenetetek van a Szenttől…"

„Néktek kenetetek van a Szenttől…" Amikor ezt az igét hallom, ünneplő Testvéreim, három esemény jelenik meg előttem. Az első Názáretben történt. Együtt volt a szokásos szombatnapi gyülekezet, és semmi előjele nem volt annak, hogy most valami egészen különleges esemény van készülőben. A szentlecke felolvasására került sor, amikor egy helybéli fiatalember emelkedett szólásra. Mindenki jól ismerte, és abban sem volt semmi meglepő, hogy szót kért magának. Kezébe vette az Ézsaiás próféciáját tartalmazó könyvtekercset – ami bizonyára éppen olyan volt, mint amilyet az arab pásztorok találtak nyolc évvel ezelőtt a Holt-tenger partján egy barlangban –, kibontotta, legöngyölítette és elkezdte olvasni ott, ahol ezt üzente Isten prófétája által: „Az Úrnak Lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem…" (Lk 4,18). Felolvasta a további verseket is, aztán összegöngyölte a tekercset, visszaadta a templomszolgának, nyugodtan leült – de ekkorra már feszült figyelemmel leste mindenki a szavát. És ekkor elhangzott a régi prófécia magyarázatának első és döntő mondata: „Ma teljesedett be ez az Írás a ti hallástokra." (Lk 4,14–30) Mert a názáreti Jézus az, akin az Úr Lelke van, mivelhogy felkente Őt az Isten; Ő a Messiás, magyarul a „Felkent" az ószövetségi bizonyságtétel értelmében: Ő a felkent Főpróféta, Főpap, az Isten országának felkent Királya, az egész emberiség Szabadítója.

A második esemény pünkösdkor történt. Az akkori világ minden részéből Jeruzsálembe érkezett ünnepi sokaság körében történt valami, amit senki sem tudott megmagyarázni, amikor a csúfosan kivégzett názáreti Jézus tanítványai, akik addig bujkáltak és csak zárt ajtók mögött mertek találkozni, most egyszerre kiálltak a legnagyobb nyilvánosság elé és bejelentették azt a hihetetlennek hangzó hírt, hogy a meggyalázott és megölt názáreti Jézus feltámadt és él, és Lelkének erejével jelen van övéi között. Mert annak, ami akkor és ott történt, az volt az értelme, hogy Jézus, a Felkent most átadta az Ő kenetét, Szentlelkét az Ő egyházának, amint ezt Péter pünkösdi beszédében ki is hirdette: „Megnyervén az Atyától a Szentlelket, kitöltötte ezt, amit ti most láttok és hallotok." (ApCsel 2,33)

Ezt a két eseményt csak lelki szememmel látom. De most testi szemmel is látom a harmadik eseményt, és ti is látjátok, mert résztvevői vagyunk: itt vagyunk 1955

pünkösdjén az istentiszteleten, és most ugyanaz a Szentlélek, akinek kenetét Jézus Krisztus elnyerte és egykor a pünkösdi sokaságra kitöltötte, most nekünk mondja: „Néktek kenetetek van a Szenttől…" Mert ha tényleg keresztyének vagyunk, akkor ez nemcsak azt jelenti, hogy a Krisztus, vagyis a Felkent nevéről vagyunk elnevezve, hanem azt is, hogy mi is részesülünk az Ő kenetében, a Szentlélek ajándékában.

I.

Ha tényleg az övéi vagyunk, akkor részesei vagyunk az Ő prófétai kenetének. Az Ótestamentumban azért kenték fel a prófétát szentelt olajjal, hogy az így kiválasztott és felhatalmazott ember Isten akaratának, tanácsvégzéseinek, titkainak megismerője és hirdetője legyen. Jézus Krisztus azért a mi Főprófétánk, mert Ő a felelet az ember legnagyobb, legmélyebb, legnyugtalanítóbb kérdésére, arra a kérdésre, hogy kicsoda az Isten. Mi pedig úgy részesülünk az Ő prófétai kenetében, hogy hallgatjuk a szavát, nézzük az életét, látjuk keresztjét és feltámadását, és megértjük az örömüzenetet, hogy mi nem valami kegyetlen és vak sors játékszerei vagyunk, hanem gyermekei annak, akit így szólíthatunk: mi Atyánk! Alapigénk így folytatódik János első levelében: „Néktek kenetetek van a Szenttől, és mindent tudtok. (…) És az a kenet, amelyet ti kaptatok tőle, bennetek marad, és így nincs szükségetek arra, hogy valaki tanítson titeket; hanem amint az a kenet megtanít titeket mindenre, úgy igaz is az és nem hazugság…" (1Jn 2,20.27) Erre az üzenetre azért volt szüksége az akkor élő gyülekezetnek, mert voltak tévtanítók, az úgynevezett gnosztikusok, akik azt mondták, hogy a Jézus Krisztusban nyert ismeret nem elég; a keresztyén embernek azonfelül és kívül még más titkos tanításra és ismeretre is szüksége van. Ezzel a tanítással szemben mondja az ige: „Ti mindent tudtok." Nem azt jelenti ez, hogy a keresztyén ember mindentudó volna – mert csak Isten a mindentudó –, nem is azt, hogy a keresztyén ember minden evilágbeli tudományban otthon volna, mert ilyen ember nem volt és nem is lesz, hanem azt jelenti ez, hogy Jézus Krisztus prófétai kenete, tehát a Szentlélek által mi már elnyertünk minden ismeretet, amire szabadításunkhoz, üdvösségünkhöz ebben a földi életben, ebben a világkorszakban szükségünk van és ami elégséges is mindehhez, mert Jézus Krisztus evangéliuma az a biztos, az az elégséges, az a végérvényes alap, amire rátehetjük az életünket.

Csak az a biztos és végérvényes tudás Istenről, a világmindenségről, önmagunkról, amit Krisztustól nyerünk, amikor az Ő prófétai kenetében részesülünk. Vegyetek a kezetekbe egy száz évvel ezelőtt írt tudományos könyvet, és ha megértitek, csóválni fogjátok a fejeteket. De így lesz a mostani ismereteinkkel is – az unokák és dédunokák egészen biztosan mosolyogni fognak sok mindenen, amit az emberek egykor biztos és végérvényes tudásnak tartottak. De amit Jézus Krisztustól veszünk, amikor

az Ő kenetében részesülünk, az soha el nem avul, azt nem kell revideálni, nem kell javítgatni, nem kell korszerűsíteni, mert ahogy Ő maga mondja: „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak." (Mt 24,35) Nem a teljes ismeret ez, hiszen most homályosan, tükör által látunk és rész szerint van bennünk az ismeret, de feltétlenül biztos és elégséges. A német bölcselő, Schopenhauer mondta, hogy csak az öregkort megért ember tudja igazán, hogy mi az emberi élet. Akit fiatalon, vagy élete derekán ragad el a halál, az még nem ismeri az életet. Ha azonban Isten valakinek megadja a kegyelmet, hogy éveinek számával együtt lelki bölcsessége is növekszik, az ilyen ember mind világosabban látja az élet igazi értelmét. Sokszor kiábrándító lesz a tapasztalata, amikor megtanulja, hogy mennyi hiábavalóság van az életünkben. Amint közeledik a kikerülhetetlen vég, bizony sok minden haszontalan útipoggyásznak bizonyul. De ha valaki megismerte Jézus Krisztust és Őbenne Istent, vagyis elnyerte a Lélek kenetét, annak az életében lehetnek csalódások, viharok, árvizek, földrengések, de még a halál árnyékának sötét völgyét is bevilágítja számára az a mindennél bizonyosabb ismeret, hogy Isten a mi szerető Atyánk, és hogy mi életünkben, halálunkban az Ő kezében vagyunk, a mi Urunk Jézus Krisztus által.

De a próféta kenete megbízatást is jelent. Egyházunk hitvallása így tesz bizonyságot a mi prófétai tisztünkről: „…az ő felkenetésének részese vagyok avégre, hogy nevéről én is vallást tegyek." (Heidelbergi Káté 32. felelet) E nélkül nincs keresztyén élet. Hogy tényleg elnyertük-e a Lélek kenetét, annak éppen az a próbája, hogy terjed-e rajtunk keresztül, a mi életünk által is Jézus Krisztus üdvözítő ismerete. Mert nagyon sok ember nem olvassa a Bibliát, de a mi életünket olvasni tudják. A keresztyén ember tiszte az, hogy a Jézus Krisztus szabadításának jele legyen ebben a világban. Nem arról van szó, hogy természetellenes hangon vagy hangzatos szavakkal próbáljuk ráerőszakolni meggyőződésünket másokra, hanem arról, hogy egész életünk túlmutasson önmagán és felhívja a figyelmet a mi Urunkra, akin kívül nincs szabadítás.

II.

A Szentlélek kenete a papi szolgálatra is kiválaszt, képesít és elkötelez. Jézus Krisztus a mi Főpapunk, aki életét adta érettünk és így mutatta be Istennek az egyetlen és tökéletes áldozatot. Az Ő főpapi kenetében úgy részesülünk, hogy először is elnyerjük az Ő áldozatának javait, vagyis megértjük, megérezzük, hogy áldozata a golgotai kereszten miattunk, érettünk és helyettünk történt. Aztán azt jelenti az Ő főpapi kenete, hogy mi is elnyerjük az áldozatos szolgálat lelkét. Ezért mondja ismét hitvallásunk: „Felkenetésének részese vagyok avégre, hogy (…) magamat élő hálaáldozatként neki adjam." (Heidelbergi Káté 32. felelet) Nem valami külsőséges

szertartásról van szó – minden ilyen árnyképpé lett és elmúlt Krisztus eljövetelével. De van egy belső, lelki áldozat is, amely nem egyéb, mint a keresztyén embernek az a tiszte, hogy egész életét áldozza föl Isten dicsőségének szolgálatában, felebarátai javára. Áldozz, mondja a Szentlélek az édesanyának, aki gyermeket szül, nevel és annak boldogságáért habozás nélkül adja oda a maga fiatalságát, erejét és szépségét. Áldozz, mondja egy belső hang az édesapának: vállald a verejtékes, küzdelmes munkát, szerezd meg a mindennapi kenyeret családodnak. Áldozz, hallja a közéleti ember lelkiismerete: add oda egészségedet, nyugalmadat, előmeneteledet, az érvényesülés, a helyezkedés könnyű lehetőségeit, hogy tényleg segíthess azokon, akiket rád bízott az Isten. Áldozz, mondja a Lélek a lelkipásztornak: dobd el magadtól az előmenetel, az anyagi érvényesülés lehetőségeit, viaskodj, tusakodj a lelkekkel és a lelkekért, még akkor is, ha magvetésed csak a következő nemzedék életében válik aratássá. Áldozz, mondja mindnyájunknak a Lélek naponként, amikor újra és újra döntés előtt állunk, hogy ne a magunk hasznát keressük, hanem a másokét, hogy szeressünk, szolgáljunk, azaz veszítsük el életünket, hogy megnyerjük azt.

Ünneplő keresztyén Testvéreim! Nincs és nem is lesz olyan társadalmi rendszer, amelyben ne volna szükség áldozatra, és olyan társadalmi rendszer sincsen, amelyben a keresztyén ember ne végezhetné az áldozásnak ezt a papi szolgálatát embertársai javára. Amint Jézus Krisztus prófétai szolgálatának javai a mi vallástételünk által jutnak el az emberekhez, éppen úgy a Jézus Krisztus mentő szeretete is bennünket használ fel eszközei gyanánt. Ezért a Szentlélek papi keneténeképpen az a próbája, hogy tudunk-e igazán szeretni, tudunk-e szolgálni. Csak egy cseppet ad a homlokunkra Krisztus az Ő főpapi kenetéből, de az ragyog, mint a korona. Átvilágít életünk sötét éjszakáin, amikor ráeszmélünk, hogy a keresztyén ember egész élete egyetlen nagy áldozat, az óember megöldöklésének áldozata, és ha valakit Kálvin Jánosnak hívnak, akkor ezt a vallomást teszi: „*Cor meum sicuti mactatum, tibi offero, Domine – Szívemet mint megöltet, neked áldozom, Uram.*" Ha pedig valaki egyszerű keresztyén ember, akkor csak ennyit mond: „Itt van a szívem, neked adom, Uram."

III.

Végül a Szentlélek kenete a mi királyi tisztségünket is jelenti. Krisztus a Király, akinek mindenek a lábai alá vettettek. De az Ő földi népe felé is hangzik az üzenet: „Ti pedig választott nemzetség, királyi papság (…) vagytok." (1Pt 2,9) Három dolgot kell tudni a mi királyi tisztségünkről.

Először azt, hogy harcolnunk kell Krisztus zászlaja alatt. Egyházunk hitvallása így tanítja ezt a kötelességünket: „Az Ő felkenetésének részese vagyok avégre, hogy (…) a bűn és ördög ellen ez életben szabad lelkiismerettel harcoljak…" (Heidelbergi

Káté 32. felelet) A döntő csata már megtörtént a golgotai kereszten, amikor elhangzott a szó: elvégeztetett, de az utócsatározások most is folynak, vagyis az embereknek most kell dönteni, hogy az Ő zászlaja alá állnak-e, vagy ellene fordulnak. Ez a harc nem könnyű! Ó, hányszor megtorpanunk, megrettenünk, Kálvin szavával szólva „néma ebként" hallgatunk, mintha nem az ég és a föld Ura volna a mi Királyunk! Hányszor kötöttünk különbékét és hányszor próbáltuk nyomorult, megalkuvó diplomáciával és taktikázással megoldani azt, amit csak bátor kiállással lehetett volna megmenteni! Ha csak a saját erőnkben bízhatnánk, menthetetlenül elvesznénk. De a mi Urunk éppen azért adja homlokunkra a királyság kenetét, hogy az Ő ereje tartson meg erőtlenségünkben, mint ahogy a reformátor énekelte:

„Erőnk magában mit sem ér, mi csakhamar elesnénk,
De küzd értünk a hős vezér, kit Isten rendelt mellénk.
Kérdezed: ki az? Jézus Krisztus az, Isten szent Fia,
Az ég és föld Ura, Ő a mi diadalmunk."

(RÉ 390. dicséret, 2. vers)

A Szentlélek kenete másodszor éppen azt jelenti, hogy küzdelmeinkben újra és újra elnyerjük a győzelem bizonyosságát. Nem könnyű a parancs, hogy a mai békétlen, gyűlölködő emberek, csoportok, nemzetek világában a Krisztus szeretetét írjuk a zászlónkra. De a Lélek újra és újra biztat, hogy a Krisztus szeretete a legnagyobb hatalom ezen a világon. Nem könnyű úgy harcolni, hogy egyedül az Ő kegyelmére bízzuk magunkat és egyedül az Ő igéjétől várjuk a győzelmet, de a Lélek kenete által nekünk is megadja azt a biztatást, amellyel egykor a nagy reformátort vigasztalta:

„E világ minden ördöge ha elnyelni akarna,
Minket meg nem rémítene, mirajtunk nincs hatalma.
E világ ura gyúljon bosszúra: nincs ereje már,
Reá ítélet vár: az Ige porba dönti."

(RÉ 390. dicséret, 3. vers)

Végül a Szentlélek kenete avégre adatott, hogy – amint ismét Káténk mondja – „Ővele együtt minden teremtmény felett örökké uralkodjunk" (Heidelbergi Káté 32. felelet). Amíg tart az élet, tart a harc. De végül nála béke vár és dicsőség. Ott is részesei leszünk a Lélek kenetének, de ott már nem kérdezünk, nem tükör által, homályosan látunk, nem áldozatban emésztetünk és nem gyötrelmes harcokban viaskodunk. Ott színről színre látunk, ott átjár az Ő békessége és részesei leszünk az Ő uralmának,

ahogy megígérte: „Aki győz, megadom annak, hogy az én királyi székembe üljön velem…” (Jel 3,21) De ez az uralkodásunk egyben a legforróbb hódolattá válik, amikor az üdvözültek seregében a huszonnégy vénnel együtt mi is leborulunk előtte és velük együtt mondjuk: „Méltó vagy Uram, hogy végy dicsőséget és tisztességet és erőt; mert te teremtettél mindent, és a te akaratodért vannak és teremttettek.” (Jel 4,11) Ámen.

[Megjelent: Czeglédy Sándor, Legátusprédikációk imádságokkal az 1988–89. akadémiai évre, Debrecen, 1988, 69–73. o. – a szerk.]

Ő előbb szeretett minket

Karácsony, 1969

Textus: 1Jn 4,19

„Mi szeressük őt; mert ő előbb szeretett minket!"

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A karácsony ünnepében van valami, ami még a keresztyén egyháztól teljesen elidegenedett, hitetlen embert is megragadja. Szinte úgy tűnik fel, hogy nem is kell hívő keresztyénnek lenni ahhoz, hogy valaki karácsonyt ünnepelhessen, annyira egyetemes és annyira emberi az, ami a karácsonyi ünneplésben kifejezésre jut. Halljuk a mennyei seregek karácsonyi énekében: „Békesség a földön" – és melyik az a jó szándékú ember, aki ne kívánná szíve mélyéből, hogy ezen a meggyötört földön, két világháború rettenetes vérözöne után valóban békességben élhessünk! Aztán hallunk a szeretetről – és ki ne érezné, hogy elszemélytelenedő és rideggé váló világunkban éppen ez az, amire a legnagyobb szükségünk volna! Aztán hallunk a szent családról, hallunk a kisgyermekről, Mária öröméről, és a saját családunkra gondolunk, talán örömmel és hálás szívvel, talán fájdalmas sóvárgással: bárcsak olyan volna ez a világ, hogy kedvezne a családi életnek, nem lazítaná meg annak kötelékeit, és az otthon mindenki számára a békesség, a biztonság, a megértés, a megpihenés drága helye lehetne. Ha azonban a Szentírás bizonyságtételét halljuk a karácsony értelméről, meg kell látnunk, hogy a mai tömegek, amikor a karácsonyt a maguk módján megtartják, két igen fontos dologról meg szoktak feledkezni, két igazság elhalványult az emberek előtt, amelyek nélkül pedig nem lehet a karácsonyt igazán ünnepelni. Az egyik az, hogy az igazi szeretetnek, az igazi emberiességnek, az igazi békességnek végső forrása Isten. János apostol első levelének 4. része, ahonnan alapigénket is vettük, így tesz bizonyságot erről: „A szeretet Istentől van." (1Jn 4,7) Aztán a másik nagy igazság, amiről most alapigénk szól, és amire kérem, hogy figyelmeteket a következő néhány percben összpontosítsátok: Istennek ez a szeretete, ami minden igazi szeretet forrása, mindent megelőz ezen a világon, mindennél előbb volt, ami csak van, mert az Isten – mondja alapigénk – „előbb szeretett minket". Az egész karácsonynak ez az értelme, ami csak történt azon az éjszakán Betlehemben, mind ezt hirdeti: *„Ő előbb szeretett minket."*

I.

Ez először is azt jelenti, hogy Isten szeretete előbb volt, mint bármi ezen a világon. *„Mikor még semmi hegyek nem voltanak, hogy még sem ég, sem föld nem volt*

formálva, te voltál és te vagy erős Isten" – énekeljük a 90. zsoltárban. János apostol első levele pedig így tesz bizonyságot a mindenség hatalmas Teremtőjéről: „Az Isten szeretet." (1Jn 4,16) Igen, Isten azért teremtette a világot és azért teremtette mindenekfölött az embert, hogy legyen, akit szeressen, és legyen, aki szeresse Őt. Istennek egy szomjúsága van, az, hogy mi szeressük Őt, mert a szeretet azzal éri el célját, azzal találja meg önmagát, nagy körútján akkor ér célba, ha viszontszeretetet ébreszt és azzal egyesül.

Ugyanez az értelme János evangéliuma első részében a nagy karácsonyi örömüzenetnek: „Az Ige testté lett." (Jn 1,14) Mert az örök Ige lett testté, aki kezdetben volt és aki által minden lett, és aki nélkül semmi sem lett, ami lett. (Jn 1,1–3) Minden dolgok kezdetén az Ige volt ott, vagyis a szó, az egyik személynek a másikhoz való odafordulása. Istennek ebben az egyetlen szavában: Legyen!, benne van a Teremtő szeretete a teremtmény iránt. Még az élettelen teremtés létrejötte is az Isten szeretetéből lett, ezerszer inkább az ember teremtése, akit Isten egyenesen a maga képére és hasonlatosságára teremtett, vagyis olyannak, aki szeretetét öntudatosan, önként, szívből viszonozhatja.

Karácsonykor pedig Istennek ez az örök, teremtő Igéje lett testté. A karácsony a latin inkarnáció szó magyaros formája, azt jelenti, hogy testté létel. Mivel pedig az idők teljességében Istennek az az örök Igéje lett testté, amely kezdetben volt, és aki által minden lett, ezért a karácsonyi esemény kezdete az örökkévalóságban van: minden időknek és minden dolgoknak előtte. Akkor és ott, a betlehemi istállóban Istennek örök szeretet-igéje lett testté. Isten nem az első karácsony napján kezdte el szeretni ezt a világot, mert az első karácsony eseménye éppen annak a kijelentése, hogy Isten öröktől fogva szerette a világot, szeretett minket, vagy – ahogy alapigénk mondja – „Ő előbb szeretett minket."

II.

De van egy másik értelme is az apostol eme tanításának, hogy „Ő előbb szeretett minket". Azt jelenti ez, hogy az Isten szeretete nem visszhang, nem viszontszeretet, nem az ember Isten iránti szeretetének eredménye. Nem is érdemünk megjutalmazása Isten szeretete. Isten szeretete tehát nemcsak ennek a világnak a teremtését előzte meg, de megelőzi a mi szeretetünket, a mi kezdeményezésünket is, azaz ingyen való, kegyelemből való. Istent senki és semmi nem kötelezte arra, hogy úgy szeresse ezt a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adja érte. Istent semmiféle emberi cselekedet vagy érdem nem kötelezte arra, hogy az Ige testté legyen. Sőt, amit az ember tett és tesz ősszüleink bűnesete óta mind a mai napig, éppen az ellenkezője annak, amivel ki lehetett volna érdemelni Istennek ezt a legnagyobb ajándékát, azt, hogy az

Ő egyszülött Fiát adja értünk. Az embernek megvolt és megvan az oka arra, hogy büntetést várjon, hogy az ítéletet várja. Már a mi ősszüleink is megrettentek, amikor Isten a bűneset után megszólította őket, és karácsony éjszakáján is ezzel kellett kezdeni az örömüzenetet: „Ne féljetek!" (Lk 2,10) Keresztyén Testvéreim! Egyáltalán nem természetes, nem magától értetődő dolog a karácsonyi esemény, nem valami magától értetődő dolog Isten kegyelmének ez a nagy kijelentése. Igen, a karácsonyi eseménynek megvan ez a sötét háttere, a mi érdemtelenségünk, hitetlenségünk, bizalmatlanságunk, szeretetlenségünk – és Isten mindennek ellenére úgy szeretett minket, hogy az Ő egyszülött Fiát adta értünk. János apostol, ugyancsak a 4. fejezetben, így tesz bizonyságot Istennek erről a meg nem érdemelt, minden mi szeretetünket megelőző szeretetéről: „Nem abban van a szeretet, hogy mi szerettük az Istent, hanem hogy ő szeretett minket, és elküldte az ő Fiát engesztelő áldozatul a mi bűneinkért." (1Jn 4,10)

III.

Ezért az Isten minden érdemünket, minden kezdeményezésünket megelőző szeretetének kijelentése az az esemény, aminek ünneplésére most együtt vagyunk: az Ige testté létele, az Úr Jézus Krisztus születése. De nemcsak a születése, hanem egész élete ezen a földön. Hogy mennyire nem az ember szeretetének visszhangja volt Isten szeretetének ez a végső kinyilatkoztatása, azt már az első karácsony éjszakájának eseményei is mutatják. Az Isten Fiát nem várta szeretet ezen a földön. Ha egy kedves vendéget, rokont várunk, akkor felkészülünk a jövetelére, mindent megteszünk, hogy jó helyet készítsünk neki. Az Isten Fia számára azonban, amint tudjuk, nem volt hely az emberek között, az állatok istállójában jött erre a világra. A betlehemi kisded egy ellenséges világba született bele; még jászolbölcsőjében szendergett, máris megindult ellene Heródes akciója, fegyveres martalócok keresték halálra. Valóban úgy volt, ahogy János evangéliumának első része mondja: „Az övéi közé jöve és az övéi nem fogadták be őt." (Jn 1,11) Amikor elkezdte nyilvános működését Názáretben, ezt olvassuk beszéde végén Lukács evangéliumában: „És betelének mindnyájan haraggal a zsinagógában, mikor ezeket hallották. És felkelvén, kiűzték őt a városon kívül, és vivék őt annak a hegynek szélére, amelyen az ő városuk épült, hogy onnan letaszítsák." (Lk 4,28–29) A világ gyűlöl engem – mondta magáról (Jn 7,7). Beteljesedett rajta a prófécia: „Útált és az emberektől elhagyatott volt, fájdalmak férfija és betegség ismerője, mint aki elől orcánkat elrejtjük; útált volt és nem gondoltunk vele." (Ézs 53,3) Amikor eljött a nagy próba ideje, egyik tanítványa elárulta Őt, a másik háromszor megtagadta, és mindnyájan magára hagyták. Saját népének vezetői adták Őt a pogányok kezébe, és amikor Poncius Pilátus azon gondolkozott, hogyan bocsáthatná el, akkor saját népe kiáltotta: „Feszítsd meg!" Ó, ha csak azokat szerette

volna, akik előbb szerették Őt! Vagy ha csak azokat szerette volna, akik szeretetét viszonozták! Ő azokat szerette, akik gyűlölték, megtagadták, elhagyták, megvetették, megostorozták, rettenetes kínzásokkal megölték. „Atyám, bocsásd meg nékik, mert nem tudják, hogy mit cselekesznek" (Lk 23,34) – ez volt az imádsága a kereszten, mert Ő előbb szeretett minket, ahogy Pál apostol hirdeti: „Mikor még ellenségei voltunk, megbékéltünk Istennel az Ő Fiának halála által." (Róm 5,10)

IV.

De mondhatná valaki, hogy van-e egyáltalán értelme az ilyen viszonzatlan, tékozló szeretetnek. Vagy azt is mondhatná valaki: nincs Istennek elég hatalma arra, hogy szeretetének, ha már előzménye nincs is az emberek szívében, legalább visszhangja legyen? Miért nem tudott Isten gondoskodni arról, hogy szeretetének ezt a végső megnyilatkozását az emberek szeretettel viszonozzák? Azért nem, Testvéreim, mert ez kényszer lett volna. A szeretetet kényszeríteni nem lehet. Istennek sem volna semmi öröme abban, ha az emberek mintegy kényszerből szeretnék Őt. Isten azt akarja, hogy önként, szívből, szabadon viszonozzuk szeretetét. Ámde éppen ezzel érkezünk el alapigénk legmélységesebb titkához: az a szeretet tudja kiváltani belőlünk a viszontszeretet szabad, szívből jövő visszhangját, amellyel Isten előre, azaz érdemünk nélkül, ingyen – kegyelemből – szeret minket. Mert a szeretet mértéke az áldozat. Nem igazi szeretet az, ami nem kerül semmibe nekünk. A szeretet hitelességét akkor érezzük meg igazán, amikor tudjuk, hogy azt meg nem érdemeltük, sőt, azt teljes mértékben viszonozni sem tudjuk. Így van ez az emberek egymás közötti kapcsolataiban is. Azt például, hogy édesanyánk és édesapánk szeret, vagy szeretett minket, amíg meg nem halt, onnan tudjuk, hogy ez a szeretet mindig előbb járt, mint a mi szeretetünk. Amikor még öntudatlan kisdedek voltunk, már körülvett minket édesanyánk csodálatosan gondoskodó szeretete. Azt is tudjuk, hogy ebben a szeretetben nem volt számítás: a szülő nem úgy szereti a gyermekét, hogy állandóan várja, lesi, ellenőrzi, viszonozza-e gyermeke a szeretetet, meghálálja-e, érdemes-e arra, hogy szeresse. Tudjuk, hogy nem így van, a szülő minden számítás nélkül, önzetlenül, a viszonzás várása nélkül szeret, vagyis előbb szeret. De még ezerszer inkább így vagyunk Isten szeretetével.

Isten szeretetének legbelseje az áldozat. Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát odaadta, mintegy letépte atyai kebléről, és úgy küldte ebbe a világba: szenvedésre, gyalázatra, halálra. Az Isten Fia pedig „mikor Istennek formájában vala, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá lévén; és mikor olyan állapotban találtatott mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén, halálig,

mégpedig a keresztfának haláláig." (Fil 2,6–8) Ámde ez az áldozat, Isten Fiának ez az önmaga megüresítése nemcsak hitelesítője volt Isten szeretetének, hanem egyben győzelmének kivívása is: Isten Fia éppen önmaga teljes föláldozásával szerzett győzelmet a szeretetnek, éppen így bizonyította meg, hogy a szeretet erősebb, mint a bűn, a szeretet erősebb, mint a halál. Ez a feltámadás értelme: Jézus Krisztus önmagát feláldozó szeretete győzött a kereszten. Ezért szeretete most is élő hatalom.

Keresztyén Testvéreim! Hadd hirdessem most a karácsonyi örömüzenetet: Jézus Krisztusnak ez a bűnön és halálon diadalmaskodó szeretete vesz körül most is, ebben az órában, itt a templomban is, gyarló szavaim felhasználásával Ő biztat: én előbb szerettelek téged, mint te engem, és az úrvacsora szent jegyeiben is ez az üzenet hangzik felénk: amikor te még nem is voltál, amikor rám még nem gondoltál, amikor rólam megfeledkeztél, én már akkor szerettelek, és már akkor gondoskodtam arról, hogy az én megtöretett testemnek és kiontott véremnek javai neked szolgáljanak, neked adjanak bűnbocsánatot, örök életet, szabadulást. Lehet, hogy valaki csak megszokásból jött most ide a templomba, lehet, hogy csak valakinek a kedvéért, de most az ilyennek is hadd hirdessem: itt a templomban már várt titeket annak a szeretete, aki mindig előbb szeret minket.

V.

De most siessünk levonni mindennek a konzekvenciáit magunkra nézve. Az első mindenesetre az, amire alapigénk biztat: „Mi szeressük Őt!" Ha tényleg úgy van, aminthogy úgy is van, hogy Ő előbb szeretett minket, ne hagyjuk viszonzatlanul szeretetét, hanem szeressük Őt! Higgyétek el, hogy nincsen nagyobb nyomorúság, mint hogyha valaki nem akarja szeretni Istent. Lehet, hogy a látszat mást mond, azt is tudom, hogy az ember ámíthatja, kábíthatja magát, de annak, aki nem szereti az Istent, annak a lelke mélyén ott van a gyötrő aggodalom, a félelem a kiszámíthatatlan jövőtől, a betegségtől, az anyagi romlástól, a haláltól, és mindennek mélyén úgy, hogy maga az illető sem tud róla: a rettegés Istentől, aki nemcsak Teremtőnk, hanem végső bírónk is, és akinek ítélőszéke előtt mindnyájunknak meg kell jelennünk. Viszont az igazi békesség, az igazi boldogság titka egyszerűen ez: szeretjük Istent, aki előbb szeretett minket. Rábízzuk magunkat arra a szeretetre, amely megvolt, mielőtt a világra születtünk volna, és meglesz azután is, hogy porsátorunk leomol – mert Istennek ez a szeretete örökre megmarad.

Aztán a második következmény, amit ismét János apostol szavai adnak elénk: „Ha így szeretett minket az Isten, nekünk is szeretnünk kell egymást." (1Jn 4,11) Ez az Isten iránti szeretet igazi próbája, bizonyítéka. Aki az embertársait nem szereti, az Istent sem szereti. Viszont aki Istent szereti, az embertársait is szereti. De most nem

akarok általában szólni a szeretetről, hanem az igazi szeretet legfontosabb vonására akarok rámutatni, arra, amire éppen alapigénk hívja fel figyelmünket: ahogy Isten előbb szeretett minket, nekünk is előbb kell szeretnünk az embereket. Azt jelenti ez, hogy nem kell megvárnunk, míg ők szeretettel fordulnak felénk, mindig a mi szeretetünk tegye meg az első lépést. Akár számíthatunk viszonzásra, akár nem, szeretnünk kell, mert a szeretet, ahogy Pál apostol mondja, nem nézi a maga hasznát. Igen, ez azt jelenti, hogy még azokat is szeretnünk kell, akik egyelőre semmi jelét nem adják, hogy szeretnének minket. Milyen más lenne az emberi élet, ha így tudnánk szeretni egymást! Gondoljunk például a házastársakra. A jó házasságokban is előfordulnak veszekedések: a férj is azt gondolja, hogy neki van igaza, a feleség is. Egyik sem enged a maga igazából. Mindkettő azt várja, hogy a másik tegye meg a kezdeményező lépést, a másik próbáljon kibékülni, a másik kérjen bocsánatot. Miközben pedig így várják, hogy a másik kezdje, mind a ketten csak gyötrődnek. De ha valamelyikük ezt tudja mondani: „Nézd, ne gyötörjük egymást, inkább legyen neked igazad", akkor egyszerre eloszlik a sötét felhő és kisüt a nap. Mert a szeretet megtette az első, kezdeményező lépést: előbb tudtunk szeretni, mint ahogy Isten is mindig előbb szeret bennünket.

Ismertem egy asszonyt, aki a szombatos-adventista felekezet tagja volt. Kíváncsi voltam, mi vitte ezt az asszonyt a szombatos-adventisták közé, meg is kérdeztem. Ő meg elmondta. Valamilyen örökségi ügyben csúnyán összeveszett a sógorával. Kölcsönösen gyalázták egymást, kígyót-békát kiáltottak egymásra. Egy napon azonban a sógor beállított és bocsánatot kért. Az asszony nem tudta mire vélni a dolgot. Kezdett utánajárni. Kiderült, hogy a sógor azért tette meg a kibékülésnek, azaz a megbocsátó szeretetnek ezt az első lépését, mert közben egyszer elment a szombatos-adventisták összejövetelére, és ott éppen arról szólt a bibliamagyarázat, hogy az Isten megbocsátó szeretetét csak az nyeri el, aki meg tud bocsátani a másiknak, ahogy naponként imádkozunk: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek." (Mt 6,12) Ne értsen félre senki, nem akarom ajánlgatni a szombatos-adventisták tanításait, mert meg vagyok győződve afelől, hogy mi reformátusok jobban magyarázzuk a Szentírást, azt azonban meg kell tanulnunk ebből a példából is, hogy az igazi szeretet mindig kész arra, hogy megtegye az első lépést, a kezdeményező lépést, akármi lesz is rá a válasz – mert az Isten is így szeret bennünket a Jézus Krisztusban: előbb szeret minket.

Sőt, még arról is meg vagyok győződve, hogy a népek egymás közötti életében is nagy szolgálatot tehetnek a keresztyének azzal, hogy megmutatják: mindig nekünk kell megtennünk az első lépést. Hát nem az a baj, például a lefegyverzés dolgában, hogy mindegyik hatalom azt mondja, kezdje a másik? Nem szabad arról álmodoznunk, hogy a világ egyszerre csak elfogadja Krisztus tanítását a szeretetről,

de egészen bizonyos, hogy az igazi megbékélés lelke a földi békességnek is javára válik; ha Krisztus követői megmutatják: a megbékélés azzal kezdődik, hogy mi magunk tegyük meg az első lépést, mi szeressünk előbb, mint ahogy Isten is előbb szeretett minket.

*

Végül még csak annyit, hogy a szeretetnek ez a hatalma az időnél, a mulandóságnál is erősebb. Mint ahogy az Ige testté lételének, a karácsonynak az előzménye az örökkévalóság, az Istennek mindent megelőző szeretete, úgy Isten szeretete akkor is megmarad, amikor minden elmúlik. Elmúlik az életünk és elmúlik ez az egész világ. „A világ elmúlik és annak kívánsága is – mondja János apostol –, de aki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké." (1Jn 2,17) Mert az Isten akarata az, hogy szeressük Őt és szeressük egymást. A szeretet pedig soha el nem fogy. Ezért a karácsony Isten nagy felhívása: tárjátok ki szíveteket a szeretet előtt. És egy nagy ígéret: ez a szeretet, amellyel előbb szerettelek titeket, örökre megtart, hordoz, és sem halál, sem élet, sem jelenvalók, sem következendők nem szakíthatnak el minket Isten szeretetétől, amely van az Úr Jézus Krisztusban. Ámen.

Az Első, az Utolsó és az Élő

Húsvét, Egyetemi templom, 1975

Textus: Jel 1,17–18

„Mikor pedig láttam őt, leesém az ő lábaihoz, mint egy holt. És reám veté az ő jobb kezét , mondván nékem: Ne félj; én vagyok az Első és az Utolsó, és az Élő; pedig halott valék, és íme élek örökkön-örökké Ámen, és nálam vannak a pokolnak és a halálnak kulcsai."

Ünneplő keresztyén Testvéreim! A húsvéti igehirdetés textusát leginkább a feltámadás és az azt követő negyven nap történeteiből szoktuk venni. Ha most nem innen, hanem a Jelenések könyvéből veszem az alapigét, ebben az vezet, hogy a húsvéti evangélium megértésének egyik akadályát – amennyire ez emberileg lehetséges, a Szentlélek segítségében bízva – elmozdítsam. Amikor ugyanis a negyven nap történeteit halljuk, sok ember szívében feltámad ez a fájdalmas kérdés: Miért nem találkozhatunk mi is úgy az élő Krisztussal, ahogy feltámadásának első tanúi találkoztak? Nem mintha nem éreznénk, hogy ezekben a történetekben is rólunk van szó. Talán mi is voltunk már úgy, mint Mária Magdaléna a nyitott sír mellett, lesújtva, vigasztalanul, és szinte a fülünkkel hallottuk, amint végtelen gyöngédséggel megkérdezte: „Miért sírsz?" Vagy amikor egyszer nagyon nyugtalan, zaklatott volt a lelkünk, és próbáltunk magunkba zárkózni, mint a rettegő tanítványok – Ő a zárt ajtón át is bejött és megszólalt: „Békesség néktek." (Jn 20,19) Vagy amikor a kételkedés ostromolt, nekünk is mondta, mint Tamásnak: „Boldogok, akik nem látnak és hisznek." (Jn 20,29) De ez mégis valami egészen más, mint az első tanúk páratlan és megismételhetetlen tapasztalata. Ők tényleg látták a feltámadott Urat és hallották a hangját. Sőt, a kételkedő tanítványnak még azt is felajánlotta, hogy kezének tapintásával szerezzen bizonyosságot. De mindennek az ideje lejárt: az üdvtörténetnek a feltámadást követő negyvennapos szakasza végleg lezárult. Alapigénk már a pünkösd utáni időből, az újszövetségi anyaszentegyház korszakából, azaz a mi korunkból való, és egy olyan találkozásról szól, amilyennek a mi keresztyén életünkben is kell lennie: a Patmosz szigetére száműzött János lélekben, lelki látomásban találkozik az élő Úr Jézus Krisztussal. A keresztyén gyülekezetektől elszakítva, de az ő istentiszteletük idején, az Úrnak napján, vagyis vasárnap nyerte el János ezt a látást: úgy jelent meg előtte a feltámadt Jézus Krisztus, mint ahogy a mi húsvéti hitünkben él: Ő az Első, az Utolsó és az Élő.

I.

Ő az Első. Amíg Jézusra csak úgy tudunk gondolni, mint a történelem egyik nagy alakjára és a feltámadásra, mint a történelem eseményeinek egyik láncszemére, addig nem értjük, mi is történt a hit első napjának hajnalán. Az ember ugyanis sohasem az első. Minden ember egy beláthatatlanul hosszú láncnak az egyik szeme, és emberi ésszel el sem tudjuk gondolni ennek a láncnak az elejét és a végét. Jézus Krisztus is beletartozott ebbe a láncba, hiszen valóságos ember volt, akinek leszármazási táblázata is benne van a Bibliában. De feltámadásával áttörte a történelem korlátait, és úgy jelentette ki magát, mint az örök Ige, aki által minden lett (Jn 1,3), mint aki előbb volt mindennél (Kol 1,17). Pál apostol a feltámadt Krisztusról teszi ezt a bizonyságot: „…minden teremtménynek előtte született; mert Őbenne teremtetett minden, ami van a mennyekben és a földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár uraságok, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok; mindenek Őáltala és Őreá nézve teremtettek." (Kol 1,15–16)

Ha beleszédülünk abba a gondolatba, hogy Krisztus, az örök Ige előbb volt, mint ez a roppant mindenség, amelyben a mi Földünk csak egy porszem, akkor még szédítőbb az a gondolat, hogy az Úr Jézus Krisztus úgy is az Első, mint az új teremtés kezdete, mint a „zsengéje", az első termése a feltámadásnak (1Kor 15,20), mint „a halottak közül az elsőszülött" (Kol 1,18). Azaz az Ő feltámadásával elkezdődött Isten új teremtése, az új ég és az új föld, amelyekben igazság lakozik. Igen, Krisztus feltámadását csak akkor értjük meg, ha felfogjuk, hogy az semmivel sem volt kisebb esemény, mint a mindenség létrejötte. Ezért amikor feltámadt Urunkkal lélekben találkozunk, valami olyat tapasztalunk meg, ami merőben más, mint ez a mi tér- és időbeli világunk: megtapasztaljuk az örök életet.

De Jézus az Első a mi kis életünkben is. Kereszteléskor nagyon helyesen a 329. ének 2. versét szoktuk énekelni, amely éppen erről szól:

„Nem éltem még e föld színén: te értem megszületettél,
Még rólad mit sem tudtam én: tulajdonoddá tettél,
Még meg sem formált szent kezed,
Már elválasztál engemet,
Hogy társam légy e földön."

Sokszor azt gondoljuk, hogy a mi keresztyénségünk a mi elhatározásunk, a mi kitartásunk, a mi hűségünk eredménye. Pedig nem így van. Mielőtt elindultunk volna feléje, Ő már látott minket, mint Nátánaélt a fügefa alatt (Jn 1,50). Feléje forduló szeretetünk csak a visszatükröződése az Ő szeretetének. Mert – ahogy János első

levelében halljuk – „Ő előbb szeretett minket” (1Jn 4,19). Nem mi választottuk Őt, hanem Ő választott minket (Jn 15,16). Mint az Első, már a világ fundamentumának megvettetése előtt látott, szeretett és elválasztott minket. Pascal, a nagy francia gondolkodó mondta: „Nem keresnélek, Uram, ha meg nem találtalak volna.” De ezt a vallomást így is módosíthatjuk: „Nem keresnélek, ha Te meg nem találtál volna, engem, elveszett juhodat, áldott Pásztorom.”

II.

Ő az Utolsó. Ha sírjában maradt volna, átrohant volna fölötte a történelem áradata. Tanítása az emberi elgondolások, alkotások sorsára jutott volna: elrohant volna fölötte az idő. Akkor tényleg a halála lett volna az utolsó szó. Isten azonban nem hagyta, hogy az Ő szentje „rothadást lásson” (ApCsel 13,35) . Győzelmet adott neki a halál fölött, hogy üljön az Ő jobbján és onnan jöjjön el ítélni eleveneket és holtakat. Ahogy halljuk: nála vannak a halálnak és a pokolnak kulcsai. Minden, ami körülvesz minket ebben a mostani világban, az Ő ítélete felé siet. De nem történhet semmi, ami végső szabadításának tervét elgáncsolhatná, meghiúsíthatná, mert hiszen feltámadása folytán a történelem összes tényezői – királyok, fejedelemségek, hatalmasságok, államok, politikai rendszerek – „az Ő lábai alá vettettek”.

De most ismét gondoljunk a mi kis életünkre: azért támadt fel, hogy a mi életünkben is Ő legyen az Utolsó. Úgy, ahogy Dávid látta, oltalmazó pásztorunk, még a halál sötét völgyében is. Úgy, ahogy Jób látta mintegy évszázadok ködén át: „Tudom, hogy az én megváltóm él, és utoljára az én porom felett megáll.” (Jób 19,25)

A halál legfélelmetesebb arculata talán abban van, hogy olyan tapasztalat, amelyet már senkivel nem tudunk megosztani. Ahogy közelítünk feléje, elmaradnak az útitársak. Hosszú betegségben szenvedő, vagy igen magas kort megélt emberek el is mondják a fokozódó magányosságnak ezt a gyötrelmét, mint ahogy néhány évvel ezelőtt egy megragadó levélben olvastam: „Egyedül maradtam. Kedveseim szétoszlottak, ki-ki övéihez. Akik a legdrágábbak voltak nekem, azok elmentek az örök hazába, ahhoz, aki őket a legjobban szerette, és akit ők nem tudtak eléggé szeretni. Ó, ez az egyedüllét néha nagyon a lelkemre nehezedik. Vannak körülöttem drága lelkek, akik gyöngédséggel és szeretettel vesznek körül, de emberöltők távolságán át úgy tekintünk egymásra, mint két szembetalálkozó hajó utasai, akik azért közelednek egymás felé, hogy örökre eltávolodjanak. Nincs senki, aki megértene; emlékeim másokat nem érdekelnek. Érzéseimre jóakarat, de nem visszhang felel. Mintha valami üvegfal ereszkedett volna közém és a világ közé; úgy tetszik, mintha fölösleges volnék, még itt élő időszerűtlenség, itt felejtett avarlevél egy olyan fán, amelynek már nem az a tavasza, amely az enyém.” Aki azonban úgy ismeri meg Urunkat, mint János Patmosz

szigetén, vagyis mint azt, aki az Utolsó, az tudja, hogy a feltámadt Jézus Krisztus ebben az utolsó szakaszban is ott van mellettünk, mint ahogy az előbbi nyilatkozat is így folytatódik: „Érzem, most készítget arra, hogy Ő legyen mindenem, mert nemsokára át kell mennem a keskeny pallón, ahol mindenki elhagy és senki nem segíthet. Ahol az emlékek teherré válnak, és ahol egyedül Ő a segítség. Egyedül Ő tart meg és visz át erős karjaiban a túlsó partra."

III.

Mindez azért van, mert az Úr Jézus Krisztus nemcsak az Első, nemcsak az Utolsó, hanem egyben az is, aki így nevezi magát: az Élő.

Keresztyén Testvéreim! A múlt ősszel, miután egy kiterjedt előadó körutat tettem az Amerikai Egyesült Államokban, hazafelé jövet Rómában megálltam, és feleségemmel együtt egy hét alatt amit csak lehetett, megnéztünk az „örök városban". Róma meglátására mindig nagyon vágytam. Most ez az álmom megvalósult. Hazafelé jövet a repülőgépen először arra gondoltam, hogy most már nincs is olyan város vagy ország, ahová még szeretnék eljutni. De aztán hirtelen ezt kérdeztem: Hogy lehet az, hogy még a Szentföldre sem kívánkozom? Talán a kor beletörődése ez, a fiatalkori vállalkozó szellem elmúlása? Hogy lehet az, hogy amikor a kegyes mohamedánok nagy áldozattal is elzarándokolnak Mekkába és Medinába, Mohamed sírjához, akkor én mint keresztyén, nem kívánok eljutni oda, ahol állt a kereszt és ahol Urunkat eltemették? Aztán megtaláltam a magyarázatot. Főleg azért nem kívánok odamenni, mert az Úr Jézus Krisztust mint élő Megváltót ismerem, akivel bárhol találkozhatom. Ott van a sírja Jeruzsálemben, sőt, állítólagos helyén templom is áll, de ha ott keresném, azt hallanám, amit a szent asszonyok: „Mit keresitek a holtak közt az élőt?" Ő nem azért ment el a negyven nap elteltével, hogy árván hagyjon bennünket, hanem azért, hogy Szentlelke által velünk legyen mindenhol és minden napon a világ végezetéig.

Ha nem így volna, akkor, megmondom őszintén, ennek az ünnepi istentiszteletnek sem volna sok értelme. Ez nem egy emlékünnep, hanem a vele való találkozás alkalma. Minden istentisztelet húsvéti istentisztelet, mert Ő azt ígérte: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20)

Sőt, nemcsak jelen van, hanem ezt a találkozást is Ő kezdeményezte és készítette. Mint ahogy János Patmosz szigetén ajándékba kapta a feltámadt Jézus Krisztus látását, úgy most is az Ő elválasztó kegyelméből van, hogy itt vagyunk a vele való találkozásra. Nem azért vagyunk itt, mert régi szokásunk a templomozás, nem is azért, mert ilyen ragyogó idő van és kijött a lépés, elhárultak az akadályok, vagy valaki idehívott – mindezeken túl Ő intézkedett, hogy itt legyünk. Mert fontosnak tartja,

hogy Ő maga mondja most nekünk, mint egykor Jánosnak: „Én vagyok az Első és az Utolsó és az Élő, pedig halott valék, és nálam vannak a pokolnak és halálnak kulcsai." Én zárom be a pokol és a halál vasajtaját, hogy neked ne ártsanak, és hogy te is részese lehess az én örök életemnek. Ennek a különleges biztosítékát is elkészítette az úrvacsorában. „Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek – mondja –, ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok, és ő énvelem." (Jel 3,20) Igen, ebben a szerény alagsori helyiségben jelen van az örökkévalóság. Amilyen bizonyos, hogy magamhoz veszem a kenyeret és a bort, olyan bizonyos, hogy a feltámadt Krisztus egyesít magával az örök életre – úgy egyesít, hogy soha senki és semmi nem szakaszthat el Isten szeretetétől. Ámen.

Krisztus levele a filadelfiai gyülekezethez

ORLE konferencia, Komárom, 1940. augusztus

Textus: Jel 3,7–13

„A Filadelfiabeli gyülekezet angyalának is írd meg: Ezt mondja a Szent, az Igaz, akinél a Dávid kulcsa van, aki megnyitja és senki be nem zárja, és bezárja és senki meg nem nyitja: Tudom a te dolgaidat (ímé adtam elődbe egy nyitott ajtót, amelyet senki be nem zárhat), hogy kevés erőd van, és megtartottad az én beszédemet, és nem tagadtad meg az én nevemet. Ímé én adok a Sátán zsinagógájából, azok közül, akik zsidóknak mondják magukat és nem azok, hanem hazudnak; ímé azt mívelem, hogy azok eljöjjenek és leboruljanak a te lábaid előtt, és megtudják, hogy én szerettelek téged. Mivel megtartottad az én béketűrésre intő beszédemet, én is megtartalak téged a megpróbáltatás idején, amely az egész világra eljő, hogy megpróbálja e föld lakosait. Ímé eljövök hamar: tartsd meg, ami nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat. Aki győz, oszloppá teszem azt az én Istenemnek templomában, és többé onnét ki nem jő; és felírom őreá az én Istenemnek nevét, és az én Istenem városának nevét, az új Jeruzsálemét, amely az égből száll alá az én Istenemtől, és az én új nevemet. Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek."

Ha elgondoljuk azt, hogy az Újtestamentum minden egyes könyve egy-egy Krisztus-arcképet állít elénk, azt kell mondanunk, hogy talán valamennyi között legérdekesebb a Jelenések könyvének Krisztus-arcképe. Ezen a képen a perspektívának valami csodálatosan ellentmondó és mégis összhangzatos játéka ragadja meg a figyelmünket: Krisztust egyszerre végtelenül távolvalónak és idegennek, ugyanakkor egészen közelvalónak és ismerősnek érezzük. Első pillanatra úgy látszik, emberi vonásai teljesen háttérbe szorulnak. Aki itt előttünk van, az apokalipszis rettentő fényében jelenik meg: haja fehér, mint a hó, szeme mint a tűzláng, lába mint a kohóból kiömlő izzó fényű érc, szava mint a sok vizek zúgása, szájából kétélű kard jön ki és orcája mint a nap, amikor fénylik az ő erejében. Ám ugyanakkor felfedezzük, hogy ez az egészen idegenszerű lény a mi legközelebbi ismerősünk, aki tudja a mi dolgainkat és itt van, egészen közel hozzánk, az ajtónk előtt áll és zörget, hogy bebocsássuk Őt és velünk vacsorázzon és mi Övele. Hangja a vízesés levegőreszkettető morajlásaként zúg felénk, de ugyanakkor olyan, mint az Illéshez intézett halk és szelíd szó a Hóreb-hegyén. Ez a különös ellentmondás és még különösebb összhang alapigénken is végigvonul, mert itt is úgy érezzük, hogy a kozmikus Krisztus mennydörgésszerű szava egészen idegen és félelmetes, ugyanakkor mégis egészen ismerős, egészen intim, olyan, mint a fülbesúgott sóhajtás, olyan halk, hogy csak azok hallják, akiknek van fülük a hallásra.

Valahogy úgy érzem, keresztyén Testvéreim, hogy most, amikor mi, magyar református lelkipásztorok itt, a komáromi templomban 1940 augusztusában összegyülekezünk, napjaink apokaliptikus eseményeinek rettenetes zúgása hirtelen elhalkul körülöttünk, és ez a halk és szelíd hang, ez a *vox humana* szól hozzánk; igen, maga a jelenlévő Krisztus mondja nekünk: „Megtartalak téged a megpróbáltatás idején."

I.

Egészen bizonyos, hogy erre az ígéretre nekünk, éppen úgy, mint egykor a filadelfiai gyülekezetnek, igen nagy szükségünk van. Ez az ígéret ugyanis a megpróbáltatások között küzdő, már-már vereséget szenvedő, de mégis diadalmaskodó egyháznak szól. „Tudom a te dolgaidat (…), hogy kevés erőd van" – hangzik a szózat. Ez nem feddés, nem szemrehányás, hanem ténymegállapítás. A külső és belső ellenség félelmetes erejéhez mérten az egyház ereje egészen csekélynek tűnik fel.

Hogy ki volt a külső ellenség, mindjárt tudjuk, ha arra gondolunk, hogy ez a levél a Domitianus alatti keresztyénüldözések idején íródott. Szenvedés, börtön, halál várt arra, aki akkor Krisztusról vallást tett. Talán némi fényt vet a helyzetre a gyülekezethez intézett levél utolsó verse, ahol az Isten városának új nevéről van szó. A filadelfiai gyülekezet tagjai bizonyára nagyon is értették ezt a célzást, hiszen saját városuk is új nevet kapott, Neokaisareia lett, és ez az új név új kultuszt is jelentett, mert amikor a várost hivatalosan a „fiatal császár városának" nevezték, bevezették a császárkultuszt is, és ettől az időtől kezdve az ott élő keresztyének számára az új név össze volt kötve azzal az istenkáromló és bálványimádó kultusszal, amely minden polgár számára súlyos büntetés terhe alatt kötelező volt. Ez a kicsiny gyülekezet idegenként, jövevényként élt egy teljesen idegen, Krisztus-ellenes kultúra közepette, annál csodálatosabb tehát, hogy Krisztus mégis ezzel a dicsérettel illetheti: „Nem tagadtad meg az én nevemet." Bár ereje kevés volt, ez az egyház mégis Krisztus-követő, hitvalló egyház maradt.

Keresztyén Testvéreim! Vajon hogyan viszonyul a mi egyházunk a minket körülvevő kultúrához? Egészen biztosan túlzás volna azt állítani, hogy a mi mostani kultúránk mindenestől fogva az Antikrisztus jegyében áll. De ki merné közülünk azt mondani, hogy a nyugati társadalom tényleg a Krisztus társadalma? Ma, amikor egy nemzedék életén belül már a második világháború borzalmas eseményei rengetik meg a nyugati féltekét; ma, amikor a gyűlölet hullámai szinte az egeket verdesik; ma, amikor úgy látszik, hogy az emberek Istentől nyert legkiválóbb képességeiket arra használják fel, hogyan eszelhetnék ki a legrettenetesebb eszközöket embertársaik megsemmisítésére – keresztyén Testvéreim, éreznünk kell, hogy Krisztus anyaszentegyháza mindinkább idegenné, jövevénnyé, kicsiny csapattá, szorongatott kisebbséggé válik az Antikrisztus iszonyú hatalmával szemben.

Az elvilágiasodás folyamatának szinte az utolsó stádiumához érkezünk. Ez a folyamat egyáltalán nem új. Ha az újkor történetét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a nyugati emberiség fokozatosan elidegenedett az isteni kijelentéstől. Az emberi életnek újabb és újabb területein jelent meg az „öntörvényűség", vagyis az, hogy az élet különböző szféráiban, a gazdasági életben, a politikában, a nevelésben, a nemzetközi viszonylatokban többé már nem a keresztyén kijelentés igazsága, hanem az emberi ész és akarat a legfőbb úr és a legmagasabb törvényhozó. Az egykor keresztyénné lett országok között van már olyan, amelyik nyíltan Krisztus ellen, sőt általában a vallás ellen fordult és kiíratta a templomokra: a vallás ópium a népnek; de olyan ország is van, ahol viszont a modern fajelmélet biológiai materializmusát igyekeznek úrrá tenni az élet minden vonatkozásában, úgyhogy a keresztyén egyház szinte csak e kettő közül választhat: vagy alárendeli magát az uralkodó világnézetnek és így feladja Krisztus főségét, vagy pedig teljesen elhagyja a közélet tereit és megelégszik azzal, hogy a templomok zugába visszavonulva az embereket a túlvilági életre előkészítse.

Ebben az elvilágiasult nyugati társadalomban, mindnyájan jól tudjuk, mind gyengébb az evangélium akusztikája. A „jó hírnek" mind erősebb versenytársai támadnak. A nyilvánosság minden tere, az újságoktól kezdve a levegő éteréig tele van propagandával és ellenpropagandával, ferdítéssel, torzítással, rágalmazással, szidalommal, féligazságokkal és egész hazugságokkal, és mi sokszor riadtan kérdezzük: érvényesülhet-e egyáltalán az igazság beszéde, az evangélium ebben a rettenetes konkurenciában, van-e még esélye az evangéliumnak ebben a világban?

Az emberek ijesztően elidegenedtek a Biblia világától. Számolnunk kell azzal, hogy az emberek odakint egészen másképpen beszélnek és gondolkoznak, mint ahogyan mi a templomban beszélünk és gondolkodunk. De elidegenedtek általában az egyháztól is. Lesújtó érzés elgondolni, hogy vasárnaponként egyháztagjainknak csak egy kis hányada keresi fel a templomokat, de még lesújtóbb érzés fog el, ha meggondoljuk, milyen sokan vannak, akiket csak a megszokás, a tradíció, a kényszer vagy valamilyen előny fűz csak az anyaszentegyházhoz. Manapság kétségtelenül társadalmi, politikai, sőt, gazdasági előnynek látszik, ha valaki keresztyénnek, vagy egyenesen „őskeresztyénnek" hirdeti magát, de vajon hányan maradnának hűségesek a Krisztus egyházához, ha a keresztyénség, éppen úgy, mint a filadelfiai gyülekezetben, nem előnyt és érvényesülést, hanem üldöztetést, megvettetést, sőt, halált jelentene?

De nemcsak a külső, hanem a belső ellenfél is támadja Krisztus gyülekezetét. „Ímé én adok a Sátán zsinagógájából, azok közül, akik zsidóknak mondják magukat, és nem azok, hanem hazudnak…" Voltak tehát Filadelfiában olyanok, akik Isten népének mondták magukat, de nem voltak azok, akik az igazi vallás álruhájában hivalkodtak, holott valójában Krisztus vallásának halálos ellenségei voltak.

Keresztyén Testvéreim! Nehéz lenne eldönteni, melyik manapság a veszedelmesebb front: a teljes vallástalanság, vagy a hazug vallásosság. Volt idő, amikor a nyílt istentagadás veszedelmesebbnek látszott, de ez a kor elmúlt. Ma már nem divat a vallástalanság. A mai társadalom ösztönszerűleg érzi, hogy vallás nélkül nem élhet, de sokszor azt látjuk, hogy az emberek, ahelyett, hogy Krisztushoz térnének, hamis vallásokba, valláspótlékokba, a pogányságba menekülnek. Nagyon sok ember a nacionalizmust teszi meg vallásává. Az is előfordul, hogy az ilyen vallásosság keresztyénségnek álcázva próbál terjeszkedni. Barátnak tűnik fel, holott elszánt ellenség. Addig barát, amíg a nyílt támadásra alkalom nem adódik, akkor aztán lehull az álarc és magasba repül az Antikrisztus lobogója.

A filadelfiai gyülekezetben már elkövetkezett ez az idő: a nyílt színvallás alkalma. És ha a jelek nem csalnak, akkor a mostani idők megpróbáltatásai is talán éppen ezt a nyílt színvallást, a határozott döntést készítik elő, hogy az emberek világosan meglássák, hol van Krisztus egyháza és hol van a Sátán zsinagógája.

Ha tehát a saját egyházunkat így Krisztus szempontjából és az utolsó dolgok fényében nézzük, dicsekedésünk, hamis biztonságérzetünk eloszlik, mert úgy érezzük, hogy Krisztus szava nekünk is szól: „Tudom a te dolgaidat…, hogy kevés erőd van." De éppen ekkor, amikor gyengeségünket a legjobban átérezzük, felhangzik a nagy ígéret: „Megtartalak téged a megpróbáltatás idején… Aki győz, oszloppá teszem azt az én Istenemnek templomában, és többé onnét ki nem jő; és felírom őreá az én Istenemnek nevét, és az én Istenem városának nevét, az új Jeruzsálemét, amely az égből száll alá az én Istenemtől, és az én új nevemet."

II.

Ennek az ígéretnek az alapja és garanciája Jézus Krisztus személye. Az szól itt hozzánk, akit alapigénk „Szentnek" és „Igaznak" nevez, és aki éppen ezért minden ígéretét beváltja. Az szól itt hozzánk, akinél a Dávid kulcsa van, tehát uralkodik az Isten háza felett. Az anyaszentegyház Ura és Királya adja nekünk ezt az ígéretet, akinek *van hatalma* arra, hogy ígéretét valóra is váltsa, mert hiszen nemcsak az egyház fölött uralkodik, de Övé minden hatalom mennyen és földön.

Ó, milyen jó tudni, keresztyén Testvéreim, hogy ilyen hatalmas Királyunk van! Milyen jó tudni, hogy Ő vívja ki a győzelmet! Ha csak önmagunkra, a saját kitartásunkra, a saját erőnkre, a saját kegyességünkre, a saját hűségünkre volnánk utalva, kétségbe kellene esnünk. De így bízhatunk, hogy a mi Királyunk diadalra vezeti hadseregét: a küzdő egyházat. Keresztyén Testvéreim, hisszük-e igazán, hogy tényleg az Övé minden hatalom mennyen és földön? Óriási hatalmi mérkőzés folyik ezen a világon, a hatalom megnyilatkozásait látjuk magunk körül mindenütt és talán a kísértés

pillanataiban kételkedve kérdezzük önmagunkat: Hol van a Krisztus hatalma, hiszen szemmel láthatóan a hatalom ott van, ahol nagyobb hadseregek, bőségesebb anyagi készletek vannak? Hol van a Krisztus királysága? Ha tényleg Krisztus a Király, miért engedi meg, hogy egyházára üldözés, elnyomás, megpróbáltatás támadjon? Minden azon fordul meg, hogy hisszük és valljuk-e, hogy Ő az egyház Ura és a mindenség hatalmas Királya. Vajon meglátszik-e rajtunk, hogy az Ő tekintélyét igazán elismerjük? A mostani világban, amint jól tudjuk, az emberek mindenütt tekintély után sóvárognak. Vajon meglátszik-e a mi magatartásunkon, fegyelmezettségünkön, odaadásunkon és elszántságunkon, hogy mi a legnagyobb Király szolgái vagyunk?

De Krisztus valóra váltja ígéretét, nemcsak azért, mert hatalma van arra, hanem azért is, mert szeret bennünket. „Azt mívelem – mondja az egyház ellenségeiről –, hogy azok eljöjjenek és leboruljanak a te lábaid előtt, és megtudják, hogy én szerettelek téged." Az ellenség megalázásával Krisztus nem azt akarja, hogy az egyház tagjai emberi dicsőségben tetszelegjenek: azért ad győzelmet, hogy az Ő szeretetét megmutassa a világnak. Diadalra vezet minket, mert szövetségesei vagyunk, és ennek a szövetségnek végső alapja nem a mi kiváltságunk és a mi teljesítményünk, hanem az Ő végtelen, megmagyarázhatatlan és kifürkészhetetlen isteni szeretete. Keresztyén Testvéreim, ismét úgy érzem, hogy az a hatalmas, vízesés zúgásához hasonló hang most hirtelen elhalkul, és a jelenlévő Krisztus halk és szelíd hangja biztat minket: megtartalak téged, mert szeretlek téged!

III.

A szövetség azonban kétoldalú dolog, tehát ránk nézve kötelezettséget is jelent. Krisztus ígérete paranccsal van összekötve: „Tartsd meg, ami nálad van." Ha az előző verseket nézzük, akkor látjuk, hogy ez a parancs két dolgot foglal magában: az ige megtartásának és a hitvallásnak a kötelezettségét. A filadelfiai gyülekezetet Krisztus azért dicséri meg, mert ebben a két dologban hűséges maradt. Ebben a kettőben van az egyház igazi ereje. És vajon a mi erőnk miben van? Mi az, ami „nálunk van" és amit meg kell tartanunk? Egészen bizonyos, hogy nekünk is azt kell megtartanunk, ami eddig megtartott minket: az igét és a hitvallást.

Az előbb arról szóltam, hogy a körülöttünk lévő társadalom hovatovább elidegenedik a Biblia világától. De ha őszinték akarunk lenni, meg kell vallanunk, nekünk, igehirdetőknek is, hogy a Biblia világa sokszor a mi számunkra is félelmetesen idegenné vált. Ó, milyen sokszor használjuk fel a Szentírást arra, hogy annak szavait és gondolatait mint egy ünnepi palástot magunkra terítsük, csak azért, hogy saját bölcsességünknek és saját szavainknak tekintélyt és méltóságot kölcsönözzünk! Vajon tényleg úgy tekintjük a Bibliát, mint a mi lelkünk legfontosabb táplálékát? Az

igehirdető egyik nagy kísértése az, hogy a Bibliát csak mások számára tudja olvasni, de saját maga és a családja számára már nem. Lehet-e, szabad-e várnunk, hogy az emberek befogadják Isten igéjét, ha mi magunk bezárjuk szívünket és hűtlenekké leszünk? Ha azonban ez bekövetkezik, az is elvétetik tőlünk, amink van: az egyház életereje elapad, mert egyház csak ott van, ahol az emberek Isten beszédét engedelmesen hallgatják.

De figyeljük meg azt is, hogy alapigénk az igét közelebbről „béketűrésre intő beszédnek" nevezi. Igen, erre van szükségünk, béketűrésre. Voltak korszakok, amikor úgy látszott, hogy az emberi társadalom ezen a földön a fokozatos fejlődés útján az emberiség veleszületett energiáinak kifejtésével lassanként átalakul Isten országává, és ha vannak is bajok ezen a világon, azok csak átmeneti jellegűek, és így a keresztyén embernek nem annyira béketűrésre, hanem csupán jóakaratú türelemre van szüksége. Alapigénk ezt a felületesen derűlátó felfogást egyszerre összetöri, mert azt mondja, hogy a világ tragikus visszássága egészen az utolsó időkig tart; itt nem fokozatos fejlődésről van szó, hanem arról, hogy az egyház mindvégig küzdő egyház marad, a megpróbáltatások szakadatlanul tartanak, sőt, éppen az Isten országának diadalmas megvalósulását közvetlenül megelőző időkben következik be az, amire alapigénk különösen utal: a nagy kísértés, a nagy megpróbáltatás, „amely az egész világra eljő, hogy megpróbálja e föld lakosait". Atyámfiai, szokjunk hozzá ahhoz a gondolathoz, hogy a kereszthordozás, a megpróbáltatás az egyház normális állapota, és ezért nekünk nem a kultúroptimizmus derűs türelmére, hanem a kereszthordozó egyház tagjainak elszánt és hívő hosszútűrésére van szükségünk.

A hosszútűrés azt jelenti, hogy várnunk kell. Voltak a keresztyénségnek munkás, tevékeny, sietős korszakai, amikor az emberek elfelejtették, hogy a keresztyén egyház a reménység egyháza és az állandó várakozás egyháza. Úgy képzeltük, hogy minden a mi aktivitásunktól függ; a mi dolgunk az, hogy a földről kiindulva építsük az Isten országát addig, amíg elérjük az eget. Alapigénk azonban ennek az ellenkezőjét mondja: az Isten országát nem az ember építi a földről az ég felé, hanem az új Jeruzsálem, az Isten városa az égből száll alá, mint Isten munkája, Isten teremtő cselekedete. Éppen ezért várnunk kell. Krisztus ígérete ez: „Ímé, eljövök hamar." A keresztyén egyház a reménység egyháza, és ha az előretekintő, várakozó reménység kivész, vége az egyháznak. Keresztyén Testvéreim, ezt a hosszútűrő várakozást kell megtanulnunk. Mi nagyon sokszor egészen otthonosan berendezkedtünk ebben a világban és elfelejtettük azt, hogy zsellérek és jövevények vagyunk. Most újból meg kell tanulnunk, hogy idegenek vagyunk, akik eljövendő hazánkat keressük. Egész életünket a végső dolgok fényébe kell állítanunk. Nem kell félnünk attól, hogy amikor így a végső dolgok felé tekintünk, a jelen élet feladatairól megfeledkezünk. Sőt, éppen ellenkezőleg: amikor a legerősebb a reménységünk, akkor fogjuk a leghűségesebben

teljesíteni dolgainkat, éppen úgy, mint ahogy a szolgák is akkor végzik igazán lelkiismeretesen kötelességeiket, ha várják az ő uruk visszatérését. Akkor fogjuk igazán megtartani azt, „ami nálunk van", ha hisszük Krisztus ígéretét: „Ímé, eljövök hamar!"

És végül, keresztyén Testvéreim, világosan kell látnunk a másik parancsot, a vallástétel kötelezettségét. Krisztus ezt írja a filadelfiai gyülekezetnek: „Ímé, adtam elődbe egy nyitott ajtót, amelyet senki be nem zárhat." Ez az ígéret bizonnyal azt jelenti, hogy a filadelfiai gyülekezet előtt az evangélium terjesztésének, a vallástételnek az alkalmai nyíltak meg. A parancs az, hogy a gyülekezet a nyitott ajtón bemenjen, tehát folytassa az evangélium terjesztését. Keresztyén Testvéreim! Az igét csak akkor tarthatjuk meg, ha továbbadjuk. Az evangélium lényege szerint *hír*, tehát természete az, hogy terjed. Ha nem terjed, akkor nem hír, nem evangélium többé, akkor átváltozik gnózissá, emberi bölcsességgé, emberi törvénnyé. Nekünk is ez a parancs szól: az evangéliumot minden áron terjesztenünk kell. Vannak emberek, akik azt mondják, hogy a mostani időkben nem kell a terjeszkedésre törekednünk, defenzívára kell szorítkoznunk. Keresztyén Testvéreim, az evangélium hadjáratában csak offenzíváról lehet szó: a defenzíva az egyház romlásához vezet. Ez azt jelenti, hogy a nyitott ajtón nem megyünk be, hanem megvárjuk, míg az bezárul előttünk.

Adjunk hálát a mindenható Istennek, hogy a mi magyar református egyházunk előtt még nyitva van az ajtó. Ma, amikor a világ nem egy részében ezer akadály tornyosul az evangélium útjában, itt nálunk még szabadon szólhatjuk az üdvüzenetet. Sokan vannak, akik az evangéliumot visszaszorítanák a katakombákba, hogy az emberi élet fórumain az emberi bölcsesség szabja a törvényt. Vannak, akik szeretnék kiszorítani az egyházat az iskolákból, hogy a nevelés területén is elhallgasson Krisztus királyi igényének hirdetése. Az egyház talán megvásárolhatná a maga békességét és nyugalmát azon az áron, hogy elhagyja a nyilvánosságot, de ez Krisztus elárulása és parancsának megtagadása lenne, mert a nyitott ajtó parancsa ez: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtésnek." (Mk 16,15)

Vajon engedelmeskedünk-e a nyitott ajtó parancsának? Ez a mi magyar református egyházunk döntő kérdése. Mert Isten az Ő terveinek kivitelében nincs hozzákötve egyetlen eszközhöz sem. Ha mi engedetlenek vagyunk, más egyházakat és más népeket választhat a maga számára. Az ajtó még nyitva áll, senki be nem zárhatja, és hangzik felénk a nagy parancs: „Tegyetek tanítványokká minden népeket!" (Mt 28,19)

A filadelfiai gyülekezet forrongó, átmeneti korszakban élt. Még nem lehetett tudni, mit hoz a jövő; ami azután következett, arról csak olyan titokzatos, homályos képekben lehetett beszélni, mint ahogyan a Jelenések könyvében látjuk, de az emberek érezték, hogy a történelem új stádiumához érkeztek. Mi is ilyen korban élünk.

A világhatalmak nagy tusája folyik, és hogy mi lesz a végeredmény, nem tudjuk. Lehet, hogy az elvilágiasodás szelleme még csak ezután éli teljes diadalát, az emberek még csak ezután fogják levonni a szekuláris gondolat végső konzekvenciáit, ami a keresztyén egyház számára a legnagyobb megpróbáltatást jelentené. De az is lehet, hogy a mostani nyomorúságban az embereken valami egészséges kijózanodás vesz erőt, és ismét fogékonyakká válnak a keresztyén igazságra, és a mostani küzdelemből egy olyan boldogabb és igazságosabb világ bontakozik ki, amelyben a mi magyar népünkre is szebb napok várnak. Még nem tudjuk, mit hoz a jövő. De bármi következik is, az valószínűnek látszik, hogy a mostani világháború egy olyan cezúra lesz az emberiség történetében, amely után új kor, egy új rend kezdi meg életét. Hogy mi lesz ennek a kornak a neve a jövő történelemkönyveiben, még nem tudjuk. De bármi lesz is a neve, nem kell félnünk. A filadelfiai gyülekezet is átélt egy ilyen névváltozást: az új névvel új kultusz jött, és lehet, hogy amikor a mi életünkben az emberek az elkövetkezendő kultúra épületére új nevet írnak, ezzel megváltozik minden, amihez eddig hozzászoktunk. De bármi lesz is az az új név, mi, akiknek az Isten városának neve és a Krisztus új neve ígértetett, nyugodtak vagyunk. Mi bátran hirdetjük ezt a nevet minden megpróbáltatás között, mert hisszük és valljuk, hogy ez az új név végül is győzni fog, mert ez a név annak a neve, aki a Kezdet és a Vég, az Alfa és az Ómega, aki van, aki volt és aki eljövendő (Jel 1,8). És az Ő neve olyan név, „amely minden név fölött való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyeieké, földieké és föld alatt valóké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére” (Fil 2,9–11). Ámen.

Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek

Debrecen, 1968

Textus: Jel 3,19–22

„Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek; ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz, és vele vacsorálok, és ő énvelem. Aki győz, megadom annak, hogy az én királyi székembe üljön velem, amint én is győztem és ültem az én Atyámmal az ő királyi székében. Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek."

Azzal kezdem, hogy az újabb újszövetségi tudomány egyhangú megállapítása szerint alapigénk kifejezetten liturgiai vonatkozású, az úri szent vacsorára utal. Arról szól, hogy a megdicsőült Jézus Krisztus jön, hogy asztalközössége legyen egyházával. Ezt a textust igen gyakran individuálisan szoktuk értelmezni: Jézus az egyes ember szíve ajtaján zörget és így kér bebocsáttatást. Alapigánk ezt is jelenti, és nagy kár lenne, ha a most énekelt walesi ének: *„Ó Jézus, árva csendben az ajtón kívül állsz…"* (RÉ 457. dicséret), amely szintén így értelmezi, kimaradna énekeskönyvünkből. Az egyháznak nem az a dolga, hogy az individualizmus és a kollektivizmus ideológiai és szociológiai vitájában akár az egyik, akár a másik álláspont mellett lekösse magát, mert legbensőbb lénye túl van ezen az ellentéten. Krisztus igazi egyházában szorosabb kapcsolat van a tagok között, mint bármelyik programszerű kollektivizmusban, ugyanakkor teljesebben érvényesül az ember személy és egyén volta, mint bármelyik individualista ideológiában és rendszerben. A hit döntése, amely betagol az egyház közösségébe, az egyén legszemélyesebb és legbelsőbb ügye, és az úrvacsora közösségébe hívó üzenetnek is ez az értelme minden résztvevő felé: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy." (Ézs 43,1) Nem véletlen, hogy éppen a Jelenések könyve az ősi *epiklészisz*-t, a *Marana tha*-t egyes számú birtokos jelzővel fordítja görögre: Jövel, Uram, Jézus! Itt azonban a döntő üzenet kétségtelenül az, hogy a megdicsőült Úrnak az egyházzal, a gyülekezettel van dolga.

Azt halljuk alapigénkben, hogy Jézus *zörget*. Mégpedig az a Krisztus zörget, aki a patmoszi látónak így mutatkozik be: én vagyok a Pantokratór – a Mindenható (Jel 1,8). Tehát kezében van minden hatalom, és a történelem minden tényezőjét módjában áll felhasználni arra, hogy zörgessen. Amikor például azt üzeni az efézusi gyülekezetnek, hogy meg nem térése esetén kimozdítja gyertyatartóját a helyéből (Jel 2,5), akkor ezzel egy reális, történeti lehetőségre utal. A megdicsőült Krisztus, mielőtt megismertetné magát, a történelmi események inkognitójában közelít és zörget. Ez a zörgetés magában véve kegyelem, mert célja az életadó közösség, de ugyanakkor ítélet is, mert vannak helyzetek, amikor ezt a célt csak a történelem ítéletes

eseményeivel lehet munkálni. Ezért halljuk alapigénkben: „Akiket én szeretek, megfeddem és megfenyítem: légy buzgóságos azért, és térj meg." (Jel 3,19)

A további magyarázat helyett hadd mondjak egy példát. 1936 októberében a kora esti órákban Drezdába érkeztem. Mivel nem volt csatlakozás, egy szállodában letettem a poggyászomat, és sétára indultam. Először a ragyogóan kivilágított Pragerstrasse-nak vágtam neki. Még arra is emlékszem, hogy először a Naumann Varrógépgyár óriási kiállítási termét láttam. Aztán egy másik kirakatban egy nagy plakátra lettem figyelmes, a golgotai kereszt volt rajta, de úgy, hogy dőlt lefelé, alatta pedig ez a felirat: „*Erlösung von Jesu Christo*" – „*Megváltás Jézus Krisztustól*". A magyarázó szövegből kitűnt, hogy az ún. „német hitmozgalom" egyik központi helyisége volt itt, és a plakát azt fejtette ki, hogy a német nép igazi jövője és felszabadulása az lesz, hogy megszabadul Jézus Krisztustól, és a saját faji ideológiája szerint, annak biológiai materializmusa szerint rendezi majd be a maga életét. Ekkor már, 1936 őszén kezdett kiéleződni az ún. egyházi harc, ekkor már Hitler Saarbrückenben kihirdette az elvet, mely szerint „pontos elválasztó vonalat húztunk a vallás és a mi politikánk között: a vallás foglalkozzék a mennyei dolgokkal, mi pedig foglalkozunk a földi dolgokkal", és ekkor már megkezdődtek a különböző adminisztratív intézkedések az evangélium elhallgattatására. Négy évvel ezelőtt, 1964 októberében ismét Drezdába kerültem. De ahogy a pályaudvarról kiléptem, az egykori fényes utcák helyett csak az újonnan felállított utcajelző táblákat találtam. Ameddig a szem ellátott, egy fűvel borított, óriási térség volt előttem, amelyen a gyerekek az októberi napsütésben sárkányt eregettek. A nagy üres térség peremén pedig mindenfelől romok és romok. Egykori szállodám helyén emeletmagasságú törmelékdombon vadon nőtt fák és bokrok. Eszembe jutott, hogy Schlatter kommentárja szerint Jézus válasza a Király dicsőségét hirdető tanítványokat elhallgattatni akaró farizeusoknak: „ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani" (Lk 19,40), azt jelenti, hogy a lerombolt Jeruzsálem kövei fognak kiáltani. Isten, aki a kövekből is teremthet fiakat Ábrahámnak, a kövekkel is hirdettetheti Fia hatalmát. A velünk történt és történő eseményekben is ott van Krisztus zörgetése. Ha háborúkról hallunk, az még nem a vég, az még nem a Pantokratór látható belépése a történelembe; még kívül van: zörget. Ha Tahiti közelében a francia hidrogénbomba óriási gőzgombája felterebélyesedik az ég felé, az is ilyen zörgetés. Ha éjjel zúgnak a csapatszállító repülőgépek és hallatszik a felvonuló tankok hernyótalpának csörömpölése, az is zörgetés.

De ez a zörgetés kegyelem, mégpedig három okból is. Először azért, mert csak zörgetés. Milyen meglepő: a Pantokratór, a Mindenható, aki azt üzente a Jelenések könyvében, hogy előtte nincsen zárt ajtó, mert a kezében tartja még a halálnak és a pokolnak a kulcsait is és a Dávid kulcsát, és amit kinyit, azt senki be nem zárja, és amit bezár, azt senki ki nem nyitja – ez a Pantokratór, aki erővel is beléphetne

az előle bezárkózó világba, ez a Krisztus zörget, azaz kéri és várja a bebocsáttatást. Milyen csodálatos – mondja Assisi Ferenc –, hogy Isten sohasem alkalmaz erőszakot az emberi lélekkel szemben. Valóban, a megdicsőült Krisztus nem kényszeríti magát ránk, szabad, önkéntes válaszunkat akarja. *„Bejönnél már, de némán kulcsfordulásra vársz."* (RÉ 457. dicséret, 1. vers) Csak zörget. Ez a zörgetés még csak nem is a kövek igehirdetése, nem a radioaktív romok igehirdetése, és nem a végső ítélet. Azt jelenti ez, hogy mostani időnk, az egyház ideje Krisztus eljöveteléig a hosszútűrő kegyelem ideje. „Mert ami Krisztusban történt – írja Barth Károly –, az mégsem akar beteljesülni az ember részvétele nélkül. Az egyház ideje az utolsó idő, de ezt az időt nem az teszi naggyá, hogy utolsó idő, hanem az, hogy Isten időt enged a hallásra, a hitre, a megtérésre, az örömüzenet hirdetésére. Ez az az idő, amelyről Jézus mondja: 'Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek.' Ő a közvetlen közelünkben van, be akar lépni; egészen közel és mégis kívül, az ajtó előtt."

Azután azért kegyelem a zörgetése, mert ezzel készít fel, tesz fogékonnyá a kegyelem elfogadására. Mert az egyház legnagyobb nyomorúsága és veszedelme éppen az, hogy nem tudja, mi a kegyelem. A langymeleg laodiceai gyülekezet is azt mondta: „Gazdag vagyok, és meggazdagodtam és semmire nincs szükségem." (Jel 3,17) A korinthusi gyülekezetben is ilyenforma jelszavak voltak: immár beteltünk, immár meggazdagodtunk, immár uralomra jutottunk (1Kor 4,8). De vajon tudjuk-e mi, mint egyház, hogy mi a kegyelem? Ennek az a próbája, hogy rá merjük-e bízni magunkat. Nem éppen arra akar-e rávezetni Urunk, hogy tényleg kegyelemből kell élnünk, viszont az Ő kegyelme olyan nagy, hogy abból tényleg élhetünk? Nem él-e a köreinkben gyakran az az illúzió, hogy nagyon kielégítő a helyzetünk, ismeretben és teológiai látásokban gazdagok vagyunk, arra hivatva, hogy másokat kioktassunk? Négyszáz év. De ahogy a fecske a fiát úgy tanítja repülni, hogy kilöki a fészekből és kényszeríti arra, hogy használja a szárnyát, a mi Urunk is ilyen lökést ad, hogy kénytelenek legyünk rábízni magunkat kegyelmére, nem a saját szárnyunkra, hanem annak az erejére, aki sasszárnyon hordoz bennünket. Ez az értelme zörgetésének is, felriaszt a hamis biztonságérzetből, a helyzetünkre vonatkozó illúziók és az önelégültség álmából, mert mi is úgy vagyunk, mint a korinthusiak, hogy „alusznak sokan"; és megmutatja, mint a laodiceaiaknak, hogy nyomorultak, nyavalyások, szegények, vakok és mezítelenek vagyunk, és rászorulunk a tűzben megpróbált aranyra – vagyis a kísértések kohójában megedzett hitre, a fehér ruhára, a kishitű cselekedeteinket, megalkuvásainkat „teológiai látásként" feltüntető önigazság helyett az Ő igazságára, a szemgyógyító írre, hogy lássuk magunkat és igazán lássuk az Ő dicsőségét.

De azért is kegyelem a zörgetés, mert Krisztus nemcsak zörget. Ha csak zörgetne, az nem volna elég. A történelem eseményei kétértelműek, félreérthetőek. Az előbbi drezdai példát is lehet másképpen magyarázni – én már hallottam más értelmezést

is róla. Van, aki tanul a történelem ítéletes eseményeiből, van, aki megkeményedik tőlük. De Krisztus nemcsak zörget, hanem szól is. „Ha valaki meghallja az én szómat…" Mert az egyház ideje nemcsak a hosszútűrő kegyelem ideje, hanem éppen azért a kegyelem ideje, mert hangzik benne az evangélium hirdetése. De halljuk-e a szavát? Hála az Istennek, hogy nálunk a második világháború után volt és ma is van különleges fogékonyság a Biblia üzenetére. De vigyázzunk, mert – amint erre már utaltam – vannak bizonyos jelek, melyek szerint a protestantizmus világában a Biblia és a prédikáció iránti érdeklődés csökkenőben van. Aztán bizonyos beépített, rögzített helyzetértelmezések is gátolják igeértésünket. Lehet például azt mondani, hogy a Konstantin utáni korban, annak kezdetén vagyunk, de ha ez a történetfilozófiai tétel szabja meg az exegézisünket, akkor többé nem halljuk az evangélium mindig új, mindig aktuális, élő üzenetét.

„Ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót…" Mert az is lehet, hogy valaki nem hallja, az is lehet, hogy nem nyitja meg az ajtót. Ez a feltételes „ha" azt jelenti, hogy Jézus szava döntést kíván, így vagy úgy. Ha a kegyelmet úgy hirdetjük, hogy ez a „ha" kimarad a prédikálásból, akkor a kegyelem nem kegyelem többé, hanem elvontság, személytelen valami. A kegyelem ingyen kegyelem, de el kell fogadnunk. „Aki szomjúhozik, jöjjön el; és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen" – halljuk a Biblia utolsó lapján (Jel 22,17). Ingyen – de el kell vennünk, el kell fogadnunk. Újra Victor Jánost idézem: „Az úrvacsorában nekem magamnak kell a szent asztalhoz odajárulnom és a kezemet kinyújtanom a szent jegyek felé, és ebben színvallás és állásfoglalás van. A hirdetett Ige alkalmával lehetek a többiek között meghúzódó, észrevétlen szemlélő, és vitatható kérdés maradhat, mennyiben tartozik reám ez az ügy, de a látható Ige nyilvánvalóan az én személyes ügyem. Ami benne történik, annak magam is szereplője és részese vagyok. Ahogy egyenesen az én Uramtól jő a sákramentum szava, úgy egyenesen hozzám is ér, megragad, megmozdít és nekem válaszolnom kell rá."

„Ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz, és vele vacsorálok, és ő énvelem." A mondat második fele pleonazmusnak hangzik: vele vacsorálok és Ő velem vacsorál. De ez a stilisztikai alakzat, az ismétlés a gondolat invertálásával, ahogy János evangéliuma több helyén is, a cselekmény intenzitását fejezi ki, amennyire erre az emberi beszéd egyáltalán képes. Ő lesz a házigazda és Ő lesz az eledel: *hospes atque epulum* – ahogy az egyházi atyák mondták. Önmagát közli velünk: életének, halálának, feltámadásának javait. Ki tudná kifejezni ennek a történésnek a gazdagságát? A debreceni származású írónőnek, Szabó Magdának van egy külföldön is figyelmet keltett regénye, a „Pilátus" című. Egy anya és a lánya viszonyáról szól. A leány, jól kereső orvosnő, elvált asszony, mindent megad idős, özvegy anyjának, amire csak szüksége lehet: csak önmagát nem tudja adni. És az asszony

végül halálos magányából öngyilkosságba menekül. A mai társadalom tragédiája, szinte világszerte, hogy nem tudunk „kommunikálni". Az adó-vevő berendezéseink elromlottak. A szülő nem tudja átadni gyermekének, amit legjobban át szeretne adni, és nekünk, lelkészeknek is az a legnagyobb nyomorúságunk, hogy nem tudunk „kapcsolatba lépni" a ránk bízottakkal. Jézus Krisztus feltámadása azonban éppen azt jelenti, hogy Ő ma is kommunióra lép velünk. Ő valóban önmagát adja, testét és vérét. De ez nemcsak szimbolikus beszéd, mert Ő maga jön hozzánk, és bevon bennünket ugyanabba az életadó közösségbe, amelyben Ő van az Atyával. Ez a közösség áttöri az időt; az úrvacsorában nem megjelenítésről, hanem az Ő jelenlétéről van szó. De a jövő felé vezető út is megnyílik. Tudjuk, hogy Ő jön. Ennek a világnak a hatalmasságait az jellemzi, hogy mennek. Igaz, mi is elmegyünk. De: *„minden múló perc Hozzád visz közel…"* (RÉ 511. dicséret, 3. vers) Az úrvacsora nemcsak hirdeti, nemcsak megpecsételi, hanem meg is ízlelteti a beteljesedést; úgy ad előleget az Isten eljövendő világából, hogy ezáltal teljes bizonyosságot nyerünk. Ez a küzdő egyház vigasztalása, ahogy alapigénkben is halljuk: „Aki győz, megadom annak, hogy az én királyi székembe üljön velem, amint én is győztem és ültem az én Atyámmal az ő királyi székében."

Élünk-e ezzel a vigasztalással? Még egy utolsó Victor-idézet: Amikor a fiatal Victor János Budapesten a KIE titkára lett, egy nagyon egyszerű, sivár üzlethelyiséget béreltek a mostani Lenin-körúton az egyesületi munka számára, és ebben a teremben kezdődött a Keresztyén Ifjúsági Egyesület áldott tevékenysége. Ebben a helyiségben volt a hivatal is, sőt, az egyik alkóvszerű parányi helyiségben Victor János saját lakása is. Csak egy vaságy volt benne, semmi egyéb. De Victor János igazi bibliai humorral egy falitáblát tett föl, ezzel a latin felirattal: „*Diversorium peregrinorum Hierosolymis appetentium*" – „*Jeruzsálem felé igyekvő zarándokok szálláshelye*". És többé már nem volt bántó és lehangoló a szoba szegényessége. Ezt a vigasztalást adja az úri szent vacsora: megmutatja a mennyei Jeruzsálemet, és már most megízlelteti a Krisztussal való nagy vacsora kimondhatatlan boldogságát. Milyen különös: ahogy az úrvacsora történelmi alakja először egyáltalán nem volt kultuszi jellegű – mert egyszerűen a hívek együtt étkezése volt –, a beteljesedéskor is eltűnik minden külön istentiszteleti, kultuszi jelleg, mert, amint halljuk, a mennyei Jeruzsálemnek nem lesz temploma.

De van egy más látás is. Harvey Cox harvardi professzor írt egy híres könyvet, *The secular city – A szekuláris város* címmel, mintegy az Augustinus-féle *De civitate Dei – Az Isten városáról* mai ellenpárjaképpen, amelyben azt fejtegeti, hogy a teljesen szekularizált nagyváros mutatja ma azokat a vonásokat, amelyekről a Biblia úgy beszél, mint az Isten országáról. Tehát éppen a szekularizálódás folyamata az, amely ha sikeresen végbemegy, létrehozza, már itt e földön, a templom nélküli várost. De

ez nem a Biblia látása. A Biblia látásához még a *Didaché* úrvacsorai imádsága is közelebb van: *„Jöjjön el a te kegyelmed és múljék el ez a világ. Hozsánna a Dávid Fiának, Marana tha!"*

Ha nem szívből keressük az élő Úr Jézussal való közösséget, akkor a liturgiai reformok terén csak a szakralizálás vagy a szekularizálás lehetősége áll előttünk. De hiába építjük ki és szépítjük a liturgiát, hiába vezetjük be a régi hagyományos formákat, hiába tesszük például rögzített alkatrésszé a *Kyrie*-t, és hiába kiáltjuk akár kilencszer is: Urunk, irgalmazz nékünk, Krisztus, könyörülj rajtunk! – ha közben azt hisszük, hogy a kegyelem éppen az, hogy a nagykorúvá lett világ a maga lábán áll és nem szorul a kegyelemre, mert akkor ez hamis patina, műrozsda, sőt, csak arra jó, hogy ítéletet együnk és igyunk magunknak. Viszont az sem segít, amit a múlt karácsonykor Berlinben, Rudi Dutschke vezetésével a diákgyülekezet tagjai tettek, akik nagy plakátokkal berontottak a templomba, és azt követelték, hogy a lelkész a prédikáció helyett folytasson velük eszmecserét a vietnámi háborúról; vagy Gerhard Schaeffer hamburgi lelkész liturgiai reformja, aki most augusztus elején úgy próbálta az úrvacsorát valóságos étkezéssé tenni és életközelbe hozni, hogy kenyér és bor helyett sült csirkét szolgált fel. De hát nem éppen erre mondta Pál apostol: „Hát nincsenek-é házaitok az evésre és ivásra?" (1Kor 11,22)

Az élő Úr Jézus Krisztus ma is zörget. Nemcsak a történelmi, a politikai események, de a liturgiai krízis jelenségei és a mai protestáns teológia válságtünetei is ilyen zörgetések. A mi egyházunk ajtaján is zörget. Ugyanakkor szól is. „Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek." Adja Isten, hogy a liturgiai revízió előttünk lévő munkáját az Úr testének megbecsülése határozza meg, vagyis az, hogy megnyitjuk az ajtót, és hagyjuk, hogy Ő üljön az asztalfőn, és Ő tápláljon bennünket az örök életre. Ámen.

A templom nélküli város

Nyírbátor, 1956

Textus: Jel 21,10.22

„És elvive engem lélekben egy nagy és magas hegyre és megmutatá nékem azt a nagy várost, a szent Jeruzsálemet, amely Istentől szállott alá a mennyből. (…) És templomot nem láttam abban: mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány.”

Keresztyén Testvéreim! Az öröm és a hála érzései töltik el a szívemet, amikor most, életemben először itt lehetek a nyírbátori szent gyülekezetben, láthatom az én hittestvéreimnek, öregeknek és fiataloknak az arcát, érezhetem hitüknek erejét és velük együtt dicsérhetem az Istent. De hadd mondjam meg, hogy van még egy egészen különös ok is, ami most örvendetessé teszi számomra ezt a találkozást. Én a debreceni Teológiai Akadémián többek között a liturgikának, az istentisztelet elméletének a tanára vagyok, és ebben a minőségben az istentisztelet helyéről, a templomról, a mi templomainkról is tanítanom kell. Azóta, hogy a debreceni Teológián működöm, azaz most már tizenhat esztendeje, minden második évben beszélnem kell a tanítványaimnak a református templomokról. Így történt, hogy már számos alkalommal szóltam az egész magyar református egyház egyik leghíresebb templomáról, a nyírbátoriról, anélkül, hogy ezt az ősi templomot a saját szememmel láttam volna. Évek óta készültem arra, hogy egyszer eljövök ide, csak azért, hogy a templomot megnézhessem – most pedig Isten nemcsak azt engedte meg, hogy a templomot lássam, hanem azt is, hogy találkozzam a nyírbátori gyülekezettel, hogy erről a szószékről hirdessem az igét, és veletek együtt áldjam a mi Urunk szent nevét.

Lehet, hogy a nyírbátoriak már gyermekkoruktól fogva annyira megszokták ezt a templomot, hogy eszükbe sem jut annak sok évszázados története. Én azonban most meghatottan állok az ősi falak között, és azokra a letűnt nemzedékekre, a mi hitbeli őseinkre gondolok, akik ezen a helyen imádták az Istent. De most mégsem ez a fontos, hogy én mit érzek és mit gondolok, hanem az, amit Isten igéje mond nekünk. „És elvive engem lélekben egy nagy és magas hegyre és megmutatá nékem azt a nagy várost, a szent Jeruzsálemet, amely Istentől szállott alá a mennyből. (…) És templomot nem láttam abban: mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány.” Nagy és drága kincs számunkra ez a templom, az egész reformátusság páratlan értéke – de most mégis arra kell gondolnunk, hogy a mennyei Jeruzsálemben, a megvalósult Isten országában nem lesz templom. Keresztyén Testvéreim! Ebben az órában lássuk meg, milyen tanításokat, vigasztalásokat és parancsokat kapunk

abból az üzenetből, hogy a mennyei Jeruzsálemnek, az Isten országának nem lesz temploma.

I.

Szeretteim, alapigénk üzenete először is a mi *szegénységünket* juttatja eszünkbe. Nekünk vannak templomaink, de ezek éppen arra emlékeztetnek, hogy még nem vagyunk a mennyben, hanem itt vagyunk a földön; hogy nem a diadalmas, hanem a küzdő egyház tagjai vagyunk. Templomokra ezen a földön azért van szükségünk, mert a mindenható Isten még nem vált templommá az egész világ számára, és mert a Bárány, vagyis a Golgotán értünk meghalt Jézus Krisztus most még, ebben a világkorszakban, olyan jel, akinek ellene mondanak (Lk 2,34). A földi templom ezért azt juttatja eszünkbe, hogy még nem jutottunk el oda, ahol sem halál, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé (Jel 21,4); a földi templom arra eszméltet, hogy bűnösök és halandók vagyunk. Amikor egy-egy ilyen régi templomba, mint a nyírbátori is, belépek, szinte hallom az Úristennek Zakariás prófétához intézett kérdését: „Atyáitok? Hol vannak ők? És a próféták örökké élnek-é?" (Zak 1,5) Nem, Uram, „minden test fű, és minden szépsége, mint a mező virága" (Ézs 40,6). Ezt a templomot a kenyérmezei hős, Báthory István elsősorban családi temetkezési helynek építtette. A kripta és a koporsók a reformáció után is itt maradtak – de jól is van ez így, mert így legalább emlékeztetnek arra, hogy a mi utolsó ellenségünk, a halál még itt pusztít közöttünk. Ennek a templomnak az építtetője, bizonyára jogos büszkeségből, a család címerét is odatetette a bejárat fölé – és ez az épület mégsem az ember dicsőségét, hanem az Isten dicsőségét és a mi nyomorult, halandó voltunkat hirdeti.

„Atyáitok, hol vannak ők?" Tizenöt nemzedék volt már itt e falak között; tizenöt emberi nemzedék költözött már ki innen a nyírbátori temetőkbe, és akik most itt ültök, jó, ha néha arra is gondoltok, hogy halottak helyén ültök. Itt a templomban bizonyára eszetekbe jut néha egy-egy drága arc, talán az édesapátoké, édesanyátoké, hitvestársatoké, valakié, akit ebben az életben soha többé nem láttok. Eszünkbe jut, hogy előbb-utóbb mi is követjük őket, mert – ahogy Isten igéje mondja – „a mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradtság, amely gyorsan tovatűnik, mintha repülnénk" (Zsolt 90,10). A legnagyszerűbb templom is azt hirdeti, hogy szegény, mulandó vándorok vagyunk ezen a földön. A földi templom kővé dermedt segélykiáltás; mintha ezek a falak is ezt kiáltanák: „Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?" (Róm 7,24) A földi templom a még meg nem váltott mindenség nyögésének, a be nem teljesedett vágyakozásnak, a célhoz nem ért reménységnek, a látássá még nem lett hitnek, vagyis a mi szegénységünknek a kifejezése.

II.

De ugyanakkor, keresztyén Testvéreim, a templom nélküli város evangéliumának fényében a mi földi templomaink a mi igazi *gazdagságunkat* is jelképezik. Alapigénk szerint a templom nélküli város temploma maga a Bárány, vagyis Jézus Krisztus, aki már megáldoztatott érettünk, és ezért már itt ezen a földön is nyújtja nekünk az Ő szabadításának javait. Jézus Krisztus testének templomát lerombolták gonosz kezek, de az harmadnapra felépült és ma is áll a földön ez a templom: Krisztus teste, az anyaszentegyház. Ezért a földi templomok azt is hirdetik, hogy Isten a mi segélykiáltásunkat meghallotta, kérésünket meghallgatta, vágyakozásunkat betöltötte, egyszóval: velünk van az Isten. Nem mintha az Isten a mi kézzel csinált templomainkban lakoznék, ahogy a pogányok gondolták. Nem mintha csak itt állna szóba velünk. Hanem azért, mert éppen itt, a templomban válik valóra ez az ígéret: „Mert ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük." (Mt 18,20) A földi templom maga csak jelkép, de ami a templomban történik, az már több mint jelkép: az maga a valóság. Mert amikor itt összegyülekezünk, ígérete szerint Ő maga van velünk, hogy igéjében és a sákramentumokban közölje velünk az Ő szabadításának javait. A templom ennek az egészen valóságos, életadó találkozásnak a színtere és jelképe, és ezért fejezi ki a Jézus Krisztusban való gazdagságunkat.

Ez a gazdagság csak ízelítő, kóstoló abból, amit Isten készített az Őt szeretőknek, és még sincs hozzá fogható ezen a világon. A Szentlélek csak „záloga", foglalója a beteljesedésnek, mégis új életet támaszt bennünk, már itt, ezen a földön. A templomban csak megízleljük az eljövendő világ erőit (Zsid 6,5), de ez elég ahhoz, hogy átmenjünk a halálból az életre. Isten szava most csak az emberi beszéd koldusruhájában jön hozzánk, mégis Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére. Az úrvacsora csak jelképe a nagy vacsorának, a Bárány menyegzőjének, de benne az Úr megtöretett testének és kiontott vérének jegyei mégis az örök életre táplálnak bennünket.

Ezért nagy a mi gazdagságunk a Krisztusban, és ezért vesszük körül hálával és szeretettel még azt a helyet is, azt az épületet is, ahol a mi Urunk találkozik velünk. A gyülekezet istentisztelete egy darab örökkévalóság ezen a földön, és ezért legyen áldott még az a hely is, ahol ezt a gyülekezetben gyakorolhatjuk.

Az emberi kéz minden munkájához hozzátapad a bűn, még a földi templom sem kivétel ez alól. A világ legnagyobb keresztyén templomát, a római Szent Péter-templomot, amint tudjuk, nagyrészt bűnbocsátó cédulák árából építették, és azóta is sok templom épült fel hiúságból, nagyravágyásból, hivalkodásból. De most gondoljunk arra is, hogy egy-egy földi templom falaiba a kegyes ősök az iránti alázatos örömüket és hálájukat is beleépítették, hogy abban a templomban találkoztak az Élet fejedelmével. Amikor Debrecen városát 1944. szeptember 17-én éjjel nagy bombatámadás

érte, és a Nagytemplom teteje is elégett, másnap a füstös, poros, megrongált, szomorú templom úrasztalát virágok borították. Akik a virágokat vitték, talán nem is tudták egészen pontosan, miért teszik ezt, de bizonyára voltak, akik azt akarták ezzel kifejezni, hogy számukra a templom a Jézus Krisztussal való találkozás helye és az Őbenne való gazdagság jelképe. A kézzel csinált templom végül is rommá lesz, de amit jelképez, az soha el nem múlik, sőt, egykor teljességre jut az Isten városában, ahol az Istennel való életadó kapcsolatunk templom nélkül is fennáll, és meg is marad mindörökké.

III.

Most még csak azt kell megkérdeznünk, milyen parancsot ad nekünk az az örömüzenet, hogy a mennyei Jeruzsálemnek nem lesz temploma. Két, egymással ellentétesnek látszó parancs hangzik felénk: várj és siess!

Várj! A nagy város, a szent Jeruzsálem alapigénk szerint a mennyből száll alá, arra tehát várni kell, azt mi nem tudjuk lehozni a földre. Föl sem építhetjük, hanem, mint Ábrahám, várjuk „az alapokkal bíró várost, melynek építője és alkotója az Isten" (Zsid 11,10). Várjuk az új eget és az új földet, amelyekben igazság lakozik (2Pt 3,13). Hiábavaló volna minden erőfeszítésünk, ezt mi magunk, emberi erővel meg nem valósíthatjuk. Hiába építenénk tele városainkat és falvainkat templomokkal, ezzel még nem jönne el az új föld, amelyben igazság lakozik. De az is hiábavaló lenne, ha úgy próbálnánk átfejlődni az Isten országába, hogy mindig kevesebb templomra legyen szükség, és hogy a végén egy templom se legyen a földön. Ez a föld akkor is a régi föld maradna, mert mi a paradicsomot nem tudjuk visszaállítani ezen a földön. A templom nélküli város mindenestől fogva Isten ajándéka, mi egyetlenegy követ sem adhatunk annak a fölépítéséhez. Ezért a templom nélküli város parancsa az, hogy vessük ki a szívünkből az elbizakodottságot, a bábeli toronyépítők indulatát, aminek csak pusztulás és bukás lehet a vége, és ismerjük el, hogy az ember és a világ nagy kérdéseit csak az Isten tudja végérvényesen megoldani. „Csendesedjetek el és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten" (Zsolt 46,11) – ez a templom nélküli város evangéliumának parancsa.

Ugyanakkor egy másik parancs is hangzik felénk: *siessetek!* A templom nélküli város látomása nem azért adatott, hogy azon ábrándozzunk, vagy hogy ölbe tett kézzel nézzünk az égbe. A templom nélküli város evangéliuma arra int, hogy siessünk, törjünk előre, ahogy a 455. új ének mondja:

„Testvérek, menjünk bátran, hamar leszáll az éj,
E földi pusztaságban megállni nagy veszély.
Hát merítsünk erőt a menny felé sietni,
Nem állva meg pihenni a boldog cél előtt.

A keskeny útra térünk, ne rettentsen meg az;
Ki elhívott, vezérünk, tudjuk, hogy hű s igaz.
Mint egykor Ő tevé, most véle s benne bízva,
Arcát ki-ki fordítsa a szent város felé."

(RÉ 455. dicséret, 1–2. vers)

De mit jelent az, hogy siessünk és arcunkat fordítsuk a szent város felé? Azt-e, hogy lázas munkánkban még az imádkozásra se fordítsunk időt? Vagy azt, hogy meneküljünk ebből a világból a templomokba, az istentiszteletbe, mint Lót és családja Sodomából Coár felé? Sem az egyiket, sem a másikat! A templom nélküli város üzenete az, hogy ezen a földön, ennek a földi létnek a viszonylatai között igyekezzünk minden erőnkkel istentiszteletté tenni az egész életünket! A mennyei Jeruzsálemben azért nem lesz templom, azért nem lesz istentisztelet, mert az üdvözültek egész élete istentiszteletté válik. Ezért alapigénk üzenete és parancsa az, hogy már most úgy éljünk, mint annak a mennyei városnak a polgárai, azaz siessünk szolgálni, bizonyságot tenni, sebeket kötözni. Alapigénk szerint az Isten városa erre a földre száll le: vagyis itt, a mi viszonyaink között válik minden újjá. Ezért nekünk itt kell gyakorolnunk azt, ami majd egyetlen dolga lesz az Isten városa lakóinak: az igazi istentiszteletet. Itt pedig, ebben a régi világban, ahol áll a kereszt, csak úgy lehet Istent igazán tisztelni, ahogy a mi Urunk tette, engedelmes, alázatos szolgálattal. A mi külön templomi istentiszteleteinknek sem lehet más a célja, mint az, hogy minél jobban tudjuk végezni ezt az istentiszteletet, felebarátaink szolgálatát, és így készülhessünk föl a templom nélküli város örökké tartó istentiszteletére.

Mert földi életünknek éppen ez az értelme: Isten a szolgálat útján készít fel bennünket az örökké tartó istentiszteletre. Azért kell ezen az úton járnunk, mert – amint alapigénk mondja – a templom nélküli város temploma a Bárány, Jézus Krisztus, aki ebben a világban halt meg és ebben a világban a szolgálat, a szenvedés, az áldozat, a kereszthordozás útján találkozik velünk. Ezért az igazi istentisztelet sohasem azt jelenti, hogy menekülünk az élet fájdalmas valóságától, hanem éppen ellenkezőleg: az igazi istentisztelet vezet vissza a valósághoz, vezet bele a valóságos életbe, oda, ahol szenvedés van, bűn van, jajkiáltás van, hogy itt szolgáljunk és itt készüljünk föl az örökké tartó istentiszteletre. Hogyan tudna otthont és örök boldogságot találni a templom nélküli városban az, aki nem tudja, mi a szolgálat, mi az áldozat, mi a

másokért való szenvedés? Csak az, aki már itt a földön elkezdi a Bárány istentiszteletét, csak az lehet boldog vendége a Bárány menyegzőjének. Viszont akik Krisztussal szolgálnak, igazi szeretettel, azok már most, ebben a földi életben megízlelik azt az örök boldogságot, amely majd a templom nélküli városban teljesedik be, ott, ahol sem halál, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, és az Isten letöröl az ő szemeikről minden könnyet (Jel 21,4). Drága földi templomunk, hadd tanuljuk meg a te falaid között az igazi szolgálatot, és hadd készüljünk fel így a templom nélküli város örök istentiszteletére! Ámen.

Marana tha

Advent

Textus: 1Kor 16,22
Jel 22,20
„Marana tha."

„Ezt mondja, aki ezekről bizonyságot tesz: Bizony hamar eljövök. Ámen, bizony jövel Uram Jézus!"

Keresztyén Testvéreim! Azt hiszem, bibliaolvasás közben legtöbben már találkoztatok ezzel a két titokzatos szóval: *Marana tha*. Pál apostol írja ezt a két szót az első Korinthusi levélben. Görögül írja a levelet, mert görög nyelvű gyülekezetnek ír, de ezt a két szót az eredeti arám nyelven írja, úgy, ahogy ő tanulta az első keresztyén gyülekezetben: *Marana tha*. A mi magyar Bibliánk sem fordítja le, hanem meghagyja ezeket a szavakat ősi alakjukban. Már ez a körülmény is arra utal, hogy ezek a szavak az őskeresztyén gyülekezet istentiszteletéből származnak, mert – amint tudjuk – az istentisztelet nyelvében szoktunk ragaszkodni a szavak ősi formájához, mert valahogy a kegyelet és a tisztelet kötelez arra, hogy hitbeli őseink vallástételén és imádságán ne változtassunk. Így jött át a mi magyar nyelvű istentiszteletünkbe az ősi ámen, a hozsánna és a halleluja, és így maradt meg lefordítás nélkül mai Bibliánkban is az őskeresztyén gyülekezet rövid, fohászkodásszerű, de tartalomban mérhetetlenül gazdag imádsága: *Marana tha*. Mit jelent ez a két szó? Második alapigénkben, a Jelenések könyve 22. része 20. versében találjuk meg magyar fordítását: Bizony, jövel Uram Jézus! Jövel Urunk Jézus!

Ez a Krisztus adventjét váró gyülekezet imádsága. Próbáljunk belenézni ebben az órában az első keresztyének szívébe; próbáljuk megérteni, milyen érzelmek, milyen gondolatok töltötték el a lelküket, amikor így imádkoztak – hogy ebben az adventi időszakban velük együtt mi is tudjunk teljes szívből így könyörögni: Jövel, Urunk, Jézus!

I.

Régi megállapítás, hogy az imádság szülőanyja leggyakrabban a szükség. Az őskeresztyén gyülekezet Krisztus-váró könyörgésének is a szükség érzése volt az egyik forrása. Jövel, Urunk, Jézus, és szabadíts meg minket a mi nyomorúságunkból! Az üldöztetésnek, az elnyomatásnak, a szorongattatásnak, a megvetettségnek a

mélységéből hangzott fel a könyörgés: Jöjj, és válts meg minket! Amint az ótestamentumi próféta könyörgött, mintegy perbe szállva Istennel: „Meddig kiáltok még oh Uram, és nem hallgatsz meg! Kiáltozom hozzád az erőszak miatt, és nem szabadítasz meg!" (Hab 1,2), úgy az újtestamentumi nép is az üldöztetés rettenetes súlya alatt kiáltott: „Uram, te szent és igaz, meddig nem ítélsz még, és nem állsz bosszút a mi vérünkért azokon, akik a földön laknak?" (Jel 6,10)

De hát nem jött el a Szabadító? Nem teljesedett be a prófécia? Nem jött el erre a földre Krisztus, az Isten Felkentje, Izráel Megváltója? Az Ótestamentum tele van Krisztus-várással. De miért kell várni, miért kell tűrni az Újszövetség népének? Keresztyén Testvéreim, ez a mi legnagyobb kérdésünk. Isten beváltotta ígéretét. Krisztus eljött. A golgotai kereszten végbement a döntő ütközet és ez az Ő győzelmével végződött. De a végső győzelem még hátravan. A harc tovább tart. Krisztus legyőzte a bűnt és a halált, és a keresztyén ember már most elénekelheti a diadaléneket: „Halál! Hol a te fullánkod? Pokol! Hol a te diadalmad? (…) De hála az Istennek, aki a diadalmat adja nékünk a mi Urunk Jézus Krisztus által." (1Kor 15,55.57) De ugyanakkor itt kell élnie ebben a világban, ahol a bűn és a halál tovább pusztítanak, abban a világban, amely János apostol szerint „a gonoszságban vesztegel" (1Jn 5,19). Miért van ez így? Miért nem vezette Krisztus a harcot a végső diadalig, miért nem semmisítette meg ellenségeit úgy, hogy azonnal meghajoljon előtte minden térd és azonnal zengje minden nyelv az Ő királyi dicsőségét? Nem volt elég ereje ehhez? Vagy azt várja, hogy mi, emberek vigyük diadalra az Ő ügyét ezen a földön és mi állítsuk fel az Ő országát?

Nem ez a magyarázat. Az igazi magyarázat Isten irántunk való végtelen szeretete. Ahogy Ezékiel próféta által mondja: „Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy nem gyönyörködöm a hitetlen halálában, hanem hogy a hitetlen megtérjen útjáról és éljen." (Ez 33,11) Krisztus királyságának azonnali megvalósulása, az Ő végső győzelmének bekövetkezése az ítéletet, az Isten ellen lázadó emberiség, a gonoszságban veszteglő világ pusztulását jelentette volna és jelentené ma is. De Isten ezt nem akarja, hanem türelemmel vár. Ahogy Péter apostol második levelében halljuk: „Nem késik el az ígérettel az Úr, mint némelyek késedelemnek tartják; hanem hosszan tűr érettünk, nem akarván, hogy némelyek elvesszenek, hanem hogy mindenki megtérésre jusson." (2Pt 3,9) Nem az Isten gyengesége, hanem az Isten szeretete miatt kell várni az Ő híveinek; azért kell várni tűrve, reménykedve a végső győzelemre, mert Isten hatalmának a legbelseje hozzánk való végtelen kegyelme.

De ez a várás nem könnyű dolog. Ha tudjuk is, hogy biztos a végső győzelem, ha tudjuk is, hogy a világ miatt és a világért kell várnunk, újra és újra feltör belőlünk a könyörgés: Urunk, siess a Te szabadításoddal! A bűn, a betegség, a nyomorúság, a hétköznapi szörnyű szürkeség tömlöcében újra feltör a szívünkből az ótestamentumi

kegyesek könyörgése: „A mélységből kiáltok hozzád, Uram! Uram, hallgasd meg az én szómat! (…) Várom az Urat, várja az én lelkem, és bízom az Ő ígéretében. Várja lelkem az Urat, jobban, mint az őrök a reggelt." (Zsolt 130,1–2.5–6) Tudjuk, hogy az Isten országa már eljött Jézus Krisztusban; és ahol neki hódolnak a szívek, ott már megkezdődött az Isten országa ezen a földön. De ennek a földi létnek ezernyi igazságtalansága között forró sóvárgással várjuk a beteljesedést, az Isten országának teljes megvalósulását, naponként könyörögve: „Jöjjön el a te országod", mert új eget és új földet várunk az ő ígérete szerint, amelyekben igazság lakozik" (2Pt 3,13) Hogy mikor jön el az új ég és új föld, nem tudjuk, hiszen Isten előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapnak ő elmúlása, vagy egy éjnek rövid vigyázása, de akár közel, akár távol van tőlünk ez az idő, sóvárogva kiáltunk: Jövel, Urunk, Jézus!

II.

Várni azonban csak akkor szoktunk, ha valami határozott tudásunk van arról, aminek vagy akinek el kell jönnie. Aki vár, de nem tudja, hogy mit vár, az csak ábrándozik és álmodozik. Az igazi keresztyén reménység mérhetetlen ereje abban van, hogy Krisztus visszatérését várjuk, tehát azt a Jézus Krisztust várjuk, aki már eljött, aki már itt volt közöttünk, aki már megismertette magát, akiről elmondhatták a közvetlen szem- és fültanúk, hogy „láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, aki teljes vala kegyelemmel és igazsággal" (Jn 1,14).

Az első keresztyének azt a Krisztust várták, akit ismertek. Voltak közöttük olyanok is, akik elmondhatták: „szemeinkkel láttuk, szemléltük, kezeinkkel illettük" (1Jn 1,1). Közöttük volt az, aki Jézus kebelén pihent az utolsó vacsorán. Ott volt köztük, akit a damaszkuszi úton földre sújtott félelmetes dicsősége. Ott voltak közöttük, akik saját szájából hallották az ígéretet: „Nem hagylak titeket árvákul, eljövök tihozzátok. Még egy kevés idő, és a világ nem lát engem többé, de ti megláttok engem: mert én élek, ti is élni fogtok." (Jn 14,18–19) Hogyne várták volna Őt kimondhatatlan sóvárgással! Amikor visszavárunk valakit messzi útról, külföldről, fogságból, valakit, aki nagyon hozzánőtt a szívünkhöz, annál jobban várjuk őt, minél jobban tudjuk, micsoda kincset jelent nekünk az ő jelenléte. Így könyörögtek az első keresztyének annak a Krisztusnak a visszajöveteléért, akit jól ismertek, akiről tudták, hogy Ő a szabadulás, az örök élet: *Marana tha!* Jövel, Urunk, Jézus!

Második alapigénkben úgy van szó Krisztusról, mint aki bizonyságot tesz, és a Jelenések könyvében másutt azt halljuk, hogy Krisztus az Ámen, a hű és igaz bizonyság (Jel 3,14), azaz aki a saját személyében megerősíti, garantálja Isten ígéreteit. Az igazi keresztyén reménység Isten beteljesedett ígéretére támaszkodik: amilyen bizonyos az, hogy a megígért Krisztus eljött, olyan bizonyos az az ígéret is, hogy Krisztus

visszajön ítélni eleveneket és holtakat és elhozni övéinek a teljes váltságot, a végső győzelmet, az örök üdvösséget. Ebben van az újtestamentumi várakozásnak az ereje: Isten ígérete megáll, abba fogózva bátran reménykedve kiálthatjuk: *Marana tha!* Jövel, Urunk, Jézus!

III.

Végül, keresztyén Testvéreim, lássuk meg ennek az ősi imádságnak a leggazdagabb forrását, azt a boldog tapasztalást, hogy az eljövendő Krisztus már most itt van, jelen van, és amikor felkiáltunk hozzá: „jövel, Urunk!", imádságunk tulajdonképpen azonnal beteljesedik, mert Ő már most, ebben a földi életben, itt, a bűn és a halál világában érezteti velünk áldott, szabadító jelenlétét. Isten országának más az időszámítása, mint a miénk. Isten országának beteljesedése túl van a történet véghatárán, és mégis olyan módon is bekövetkezik, hogy mi már most, ebben az életben részesei lehetünk. Van ilyen előresiető beteljesedés. A megtérő lator azt kérte Jézustól a kereszten: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a Te országodban!" Jézus pedig így felelt: „Ma velem leszel a paradicsomban." (Lk 23,43) Éppen így, amikor sóvárgó reménységgel könyörgünk: jövel, Urunk!, az idők végén eljövendő Krisztus megjelenik közöttünk és betölti szívünket kimondhatatlan örvendezéssel. Ez a végső beteljesedés záloga, foglalója, előíze: Jézus Krisztus jelenléte a Szentlélek által. Ezt már most megadja nekünk a mi Urunk. És minél jobban érezzük a beteljesedés előízét, annál nagyobb sóvárgással kiáltjuk: Jövel, Urunk, Jézus! Mint akik megízleltük a mennyei jövendő világ erőit, mint akik saját tapasztalatból tudjuk, mi az, amit a mi Urunk számunkra készített, sóvárogva könyörgünk, hogy hozza el minél előbb a beteljesedést, a színről színre látást, a teljes váltságot: Jövel, Urunk, Jézus!

A kételkedő ember azt mondhatná, hogy ez a „*Marana tha*" egy meg nem hallgatott imádság, mert akik így imádkoztak, nem érték meg az Úr visszajövetelét. De ilyet csak az mondhat, aki nem ismeri az Úr jelenlétét. Az első keresztyén gyülekezet abból élt, és Krisztus egyháza mind a mai napig abból él, hogy ez az ima meghallgattatik és Jézus Krisztus, aki majd az idők végén eljön ítélni eleveneket és holtakat, már most jelen van övéivel, valahányszor az Ő nevében egybegyűlnek, és segítségül hívják az Ő nevét. Krisztus egyháza nem más, mint ennek az imádságnak a meghallgatása, és így az eljövendő Krisztus valóságos jelenléte övéi között. El lehet gondolni ennél nagyobb ajándékot? Lehet-e forróbb, vágyakozóbb a keresztyén ember imádsága, mint amikor ezt kéri: Jövel, Uram, Jézus!

Keresztyén Testvéreim! Mindezt magunkra szabva, a mi adventi várakozásunk akkor igazi, ha mi is így tudunk könyörögni: Jövel, Urunk, Jézus! Ennek a könyörgésnek három alapszabálya van. Először: teljes szívből kell könyörögni. „Kerestek

engem és megtaláltok, mert teljes szívetekből kerestek engem" – mondja az Úr (Jer 29,13–14). Másodszor: magát Krisztust kell várnunk. Sokféle várakozás van, anyagi segítségre, evilágbeli helyzetben való segítségre, gyógyulásra. Az igazi várakozás Őrá várni, akiről bizonyságot tesz a Szentírás. Harmadszor: amikor kinyitjuk a szánkat, már eljött. Lelke által van jelen. Maga a Lélek esedezik érettünk kimondhatatlan fohászkodásokkal. Jövel, Uram Jézus! – Itt vagyok, íme, az ajtó előtt állok és zörgetek. Veled vagyok, tiéd vagyok, te az enyém vagy és az enyém maradsz mindörökké! Ámen.

Czeglédy Sándor családjával együtt a Kiadók köszönetet mondanak a
Debreceni Református Hittudományi Egyetem
alább felsorolt hallgatóinak a prédikációk legépelésében nyújtott segítségükért:

Bohus Tímea
Balázs Annamária
Bodnár Márta
Bozsoky Jonathán Benjámin
Cip Szergej
Csikai Attila
Gonda Viktor
Gulácsy Dániel
Jánk Alexandra
Kallós Lilla Katalin
Kardos Kitti
Kaszanyiczki Csongor Gergő
Kátai Tímea
Keresztyén Károly
Kis Dávid
Kovács Tímea
Kupás Ildikó
Kurucz Tímea
Lencsés Noémi
Lucski Márta
Lukács Levente
Magyar Noémi
Máté Richárd
Mércse Tímea Tünde
Molnár Mónika
Molnár Norbert
Muza Blanka
Németh Csaba
Paczári András
Pap Szidónia
Papp Éva Adrienn
Révész Éva
Seres Annamária
Seres Patrícia
Sütő Dóra
Szabó Renáta
Szappanos Kitti
Szilágyi Tímea
Szűcs Johanna
Takács Anett
Török Csilla
Uszkai Noémi
Zsoldos Eszter

REFORMÁCIÓ
500 ÉVE

1517
WITTENBERG

„Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?”
(Róm 8,31)

2017

1567
DEBRECEN

450 ÉVE
MAGYAR REFORMÁTUS EGYHÁZ